R. P.

ANTONII RVVIO RODENSIS,

DOCTORIS THEOLOGI,

SOCIETATIS IESU,

COMMENTARII IN VNIVERSAM ARISTOTELIS Dialecticam: una cum dubiis & quæstionibus hac tempestate agitari solitis.

NVNC DENVO IN GERMANIA EDITI,

Cum Capitum, Dubiorum, Quæstionum, & Rerum notabilium, quæ in iis continentur, INDICE.

PERMISSV SVPERIORVM.

LONDINI,

Typis THO. HARPER, Impensis RICH. WHITAKER, apud quem prostant sub Insignibus Regalibus, in Cæmeterio D. Pauli. 1641.

ANTONII

RYVIO BODENSIS

DOCTORIS THEOLOGI,

SOCIETATIS IESV,

COMMENTARII IN VNIVERSAM

Aristotelis Dialectica: tum cum duobus

Commentibus de sumptione elegi

tatis.

EDITIO GERMANICA EDITA,

Cum Quatuor Indicibus, Quæstionum, & Rerum

memorabilium, quæ in his continentur, locupletissimis.

CVM PRIVILEGIO SVPERIORVM.

LOVANII,

Typis Io. Hagii, Typographi Regii. M. DC. XLI.

Cum facultate Superiorum, & Privilegio Regio, in

Quinquennium. Datum 1641.

OANNES DE RIBERA DEI & Apoſtolicæ Sedis gratia Patriarcha Antiochenus, Archiepiſcopus Valentin. Regiuſque Conſiliarius, &c. Tenore prætentium licentiam, & facultatem concedimus typis mandandi in hac Valentina civitate & diœceſi librum hunc Commentariorum, in univerſam Ariſtotelis Dialecticam, Auctore P. Antonio Ruvio Societatis IESV, S.T.D. cujus examen Patri Hieronymo Villanova ejuſdem Societatis S.T. Profeſſori commiſimus; qui nil Religioni Chriſtianæ repugnans in eo contineri: imo utilem ac neceſſarium omnibus hujuſmodi facultati operam dantibus fore judicavit. Dat. Valentiæ die XXI. menſis Auguſti, M. DC. VI.

El Patriarcha Arcopiſpo de Valentia.

De mandato Illuſtriſſimi Domini
mei Patriarchæ

Federicus Villarraſa Secret.

APPROBATIO.

EX Iussu Illustrissimi, & Reverendissimi Domini, Domini Ioannis à Ribera Patriarchæ Antiocheni,& Archiepiscopi Valentini,perlegi Cõmentarios hosce Patris Doctoris Antonii Ruvio Societatis IESU, in Aristotelis universam Dialecticam: in quibus non modo nihil doctrinæ Catholicæ inveni repugnans; sed etiam eos doctrina, & Philosophis,& Theologis utilissima refertos agnovi: & non solum florentissimæ Complutẽsis Academiæ alumnis, (quorum precibus hos Commentarios Auctor in lucem nunc iterum profert) verum etiam doctissimis quibusq; perutiles fore judicavi: unde dignos censui, ut in communem Scholarum utilitatem typis mandentur. Valentiæ in nostro Divi Pauli Societatis IESU Collegio, Octavo Idus Augusti, 1606.

HIERONYMVS VILLANOVA *Societatis* Jesu *Theologiæ professor.*

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS Societatis IESV in provincia Toletana.

EGO Ludovicus Guzman Provincialis Societatis IESV in provincia Toletana; potestate ad id mihi facta, à Reverendo admodum Patre Claudio Aquaviva, Præposito nostro Generali, facultatem concedo, ut typis mandentur Commentarii in universam Aristotelis Logicam, à Patre Antonio Ruvio Doctore Theologo Societatis IESV, & Sacræ Theologiæ professore compositi, & gravium, doctorumq; hominum judicio nostræ Societatis approbati. In cujus rei fidem has literas manu nostra subscriptas sigilloque nostro munitas dedimus, 27. Ianuarii, anni 1603. in nostro Collegio Complutensi.

LVDOVICVS GUZMAN.

FLO-

FLORENTISSIMAE, TOTOQVE ORBE CELEBERRIMÆ ACADEMIÆ COMPLUTENSI,

Pater Doctor ANTONIVS RVVIO utramque felicitatem precatur.

CVM Logices Commentarios nostros nuper editos adeo vobis gratos extitisse viderem, Rector dignissime, Doctores, Magistriq; gravissimi & sapientissimi, celebris multisq; nominibus Academia illustris; ut inito consilio, omniumque calculo, & sententia probatos, instituendæ juventutis gratia, Dialecticæ Professoribus, & Magistris discipulis explicãdos præscripseritis: cum denique decretum hoc vestrum auctoritate Regia firmatum stabilitumque sit; utpote Scholasticis omnibus perutile, qui germanam hujus Academiæ, & Aristotelicæ disciplinæ consonam doctrinam, vestro judicio in hisce Commentariis repertam imbibere possent: hoc sane totum meum animum, huic universitati jam dudum, nec immerito, deditissimum, adeo necessitudinis, amorisque vinculo adstrictum reddidit, ut nihil non aggrediendum, nihil non tentandum putarem; quod huic Academiæ utile, vel certe gratum fore judicarem.

Cum

Cum autem ejusdem Academiæ viri gravissimi, pariter & doctissimi, quibus me multis nominibus devinctum fateor, Cõmentarios nostros uberius protractos quam in eadem universitate inveteratus ferret usus, viderent: gratum pariter, ac utile fore arbitrabantur, si eosdem Cõmentarios in cõpendium redactos, non sine multorum id jamdudum expetentium acclamatione iterum proferrem. Cum ergo cõmunis boni studio tenerentur accensi, & id à me iterũ ac sæpius postularent; eorum præceptis parendũ omnino fuit, quorum auctoritas apud me plurimum valens, ad alia properantẽ animũ, extemplo ad hunc laborẽ suscipiendum convertit. Suscepi sane, & qua potui diligẽtia, perfeci. Habetis jam viri gravissimi, cõpendium hoc, nihilo magis ferme nostrum; omnino vestrum: re quidem exiguum: placendi studio maximum. Id certe vel maxime in eo spectandũ fuit, ut liberalium artium attingentium limina, juvarentur ingenia: ne rerum multitudine oppressi, vel certe deterriti, ab incepto desisterẽt, aut perfecte rem se assequi posse, desperarẽt. Hunc ergo æquo certe animo laborẽ susceptum, grati erga vos animi monumentum, vestro maturiori, prudentiq; judicio submitto, dignatiq; vestrę sacratũ volo. Quod si conatus nostros ea, qua estis benignitate præditi, sensero probari: quæ supersũt omnia pari, & (si fieri poterit) majore diligentia prosequar.

A D

AD LIBERALIVM ARTIVM STVDIOSOS FLORENTISSIMÆ Complutensis Academiæ.

VOS pariter, studiosi adolescentes, quæ uberius antea & fusius disputavimus, ea nunc paucis contenta, suscipite. Quod jam dudum petistis, imo expetistis: quod Academia vestra Complutensis probavit: quod libens suscepit, & Aristotelicæ, ac D. Thomæ doctrinæ judicavit consonum, offerimus. Nostris utinam cedat votis; quod susceptum jam, suscipiendisq; laboribus contendimus. Neq; enim æque aliud in animo est nostro: atque omnibus, qua fieri possit maxime (ut professionis nostræ ratio, institutumq; postulat) continuo prodesse. Hic nostrorum laborum scopus, hic finis. Nostro ergo diligentia & opera (utinam utili) libentes fruimini. Omnia deinceps reliqua, modo divinum adsit Numen, acceptum

FACVL-

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS, PROVINCIÆ Rhenanæ Societatis IESV.

CVM Sacræ Cæsareæ Majestatis decreto omnibus & singulis Typographis & Bibliopolis, ac aliis quamcunq; Librariam negotiationem exercẽtibus, serio firmiterq; inhibeatur, ne quisquã ullos Libros à nostris Patribus hactenus editos, vel inposterum edendos, intra Sacri Romani Imperii regnorum & dominiorum Suæ Cæsareę Majestatis hæreditariorum fines, simili vel alio characterisgenere, aut forma, sive in toto, sive in parte recudere, vel alio recudendos mittere, aut alibi, etiam impressos adducere, vendere & distrahere, clam seu palam, citra judicium ac testimonium supradictorum Patrum audeat vel præsumat: concedo ego Henricus Scherenus Societatis IESU per Rheni provinciã Provincialis, Ioanni Crithio Colonienſi, facultatem excudendi Cõmentarios P. Antonii Ruvio in universam Aristotelis Dialecticam. In quorum fidem hoc ei testimonium manu nostra subscriptum & sigillo munitum dare voluimus. Coloniæ XXXI Augusti, Anno 1609

HENRICVS SCHERENVS.

QVAESTIONES PROOEMIALES PRO *Dialecticæ Introductione.*

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum Dialectica ſit neceſſaria.

DIALECTICAM, ut titulum quæſtionis explicemus, in naturalem acquiſitam diſtinguunt quidam; naturalem vocantes diſcurſus illos, quos ſolo naturali lumine efficere ſolent ruſtici etiam homines; acquiſitam vero eam, quam ſtudio ac labore comparamus. Si tamen proprie loquendũ eſt, non dialecticam, ſed quoddam ejus initium à natura habemus, nempe naturale lumen intellectus; à quo diſcurſus illi inordinati procedunt, qui ſatis improprie dialectica vocantur: proprie vero pro facultate acquiſita ſolũ accipiter; de qua inquirimus, an ſit neceſſaria. Sed neceſſarium dupliciter accipi ſolet in ſchola: ſimpliciter quidem aut ſine addito, vel ſecundam quid, aut ex ſuppoſitione, neceſſariũ ſimpliciter illud vocatur, quod non per ordinem ad aliud, ſed ex propria natura neceſſitatem habet: in qua acceptione ſolũ Deus dicitur ens neceſſarium, quia abſq; ordine, vel dependentia ab alio habet, quod non poſſit non eſſe. Neceſſarium vero ex ſuppoſitione vocamus illud, quod ex ſuppoſitioe alicujus finis conſequendi tale eſt; ut cibum capere neceſſarium dicimus ad ſuſtentandam vitam. Ergo dum titulus quæſtionis inquirit, an facultas dialecticæ ſit neceſſaria; non de priori neceſſitatis modo intelligitur, ſed de poſteriori: ita ut ſenſus ſit, an ſit neceſſaria ad alias ſcientias acquirendas. Prima opinio tenet, dialecticam non eſſe neceſſariam ad alias ſcientias, ſed poſſe ſine illa acquiri, quamvis non ſine magno labore, nec ſine errorum admixtione; eſſe vero utilem, ut commodius ac facilius, & ſine periculo errandi comparentur: ita tenet Javellus in compendio ſuæ Logicæ tractatu. 1. c. 4. quem ſequuntur pauci; & probatur duplici argumento. Primo, quia non eſt neceſſario propter ſe, nec propter alias ſcientias, ergo nullo modo. Antecedens probatur, quod non propter ſe: quia cum Logica ſit ſcientia ſimul & modus ſciendi ſi ad ſeipſam eſſet neceſſaria, ſimul acquirenda eſſet ſcientia, & modus ſciendi, adverſus dictum illud Ariſtotel. 2. Meta. tex. 1. ſcientiam ſimul, & modum ſciendi quærere abſurdum eſt: quod vero propter alias ſcientias non ſit neceſſaria, probatur; quia quælibet ſcientia habet proprias definitiones, ac demonſtrationes, ergo eſt ſibi modus ſciendi: quare non indiget dialectica pro modo ſciendi. Secundo, quia duo ſunt neceſſaria, ut aliquis conſequatur ſcientiam. Primum, ut principia cognoſcat. Secundum, ut certo ſciat

se aptis ratiocinationibus uti, & non fallacibus, in colligendis conclusionibus ex eis: Sed utrumque potest homo sine Dialectica, per lumen naturale intellectus, ut patet in rusticis, qui unum ex altero evidenter colligunt in hac, vel illa materia: & de aliis refertur, quod scientias sine Dialectica comparaverint; ut medicinam Hippocrates, & Mathematicas disciplinas alii; erga non erit Dialectica ad alias scientias acquirendas necessaria.

Secunda opinio opposita est, quæ affirmat, non posse ullam scientiam ullo modo acquiri sine Logica, quam tenent plures, quos idem Javellus citat ubi supra, & probant unico arg. quia ut aliquis acquirat scientiam, certo scire debet reducere conclusionem usque ad prima principia, vt docet Arist. 1. lib. Posteriorum cap. 2. per evidentes consequentias, sed repugnat absq; dialectica talem reductionem posse efficere, cum non possit certo cognosci, quod tota conclusionum multitudo ex principiis derivetur, nisi per artem, ergo nec poterit nisi per dialecticam.

Communis sententia media videtur inter has extremas, quam tenent Sotus, & Cardinalis Toletus quæst. 1. proœmiali, quos sequuntur alii, nempe dialecticam esse necessariam ad reliquas scientias perfecte acquirendas. Sed ad comparandas modo imperfecto, non esse necessariam, sed utilem. ita ut sine illa comparari imperfecte possint.

2 Pro solutione quæstionis tria sunt breuiter notanda. Primum est, duo esse necessaria ad comparandam scientiam: primum, quod conclusio per evidentē consequentiam, ex evidenti principio deducatur: secundum, quod utrumque constet evidenter ei, qui scientiam acquirit: nam si non cognoscit evidenter principium, solum erit ei creditum, vel opinatum: & si non cognoscat evidentem esse consequentiam, solum erit respectu illius probabilis: & tam ex primo quam ex secundo sequitur, quod conclusio quam colligit, non sit evidens, sed probabilis, cum non possit esse certior præmissis, aut consequentia; quare non erit scientifica. Secundo adnotandum est, posse quidem hominem per lumen naturale intellectus, imperfecto quodam modo discurrere, unumque ex alio deducere, inordinate quidem, hoc est, non cognoscendo ordinem, ac dependentiam, quam habet conclusio ex principijs; quod docuit Arist. 1. Rheto. ad Theodectem cap. 1. illis verbis: Multi hæc temere & casu, nonnulli exercitatione, ac habuit factitant, &c. Quia ordo ille nequit sine arte cognosci. Tertio adnotādum est, habitum scientiæ per unam demonstrationem generari, propter efficacitatem demonstrationis: sed dum generatur per unum actum, imperfectam habet rationem habitus, aut scientiæ, quia nondum est radicatus in subjecto; quare nec ipsum denominat talem simpliciter: non enim dicitur acquisisse talem scientiā, quia unam, aut alteram conclusionem ejus acquisivit; nisi secundum quid, hoc est, secundum unam illam conclusionem.

Ex his duas conclusiones colligo, quibus meam sententiam explico. Prior est, Ad unam, vel alterā conclusionem alterius scientiæ acquirendā non est necessaria Logica, sed per solum naturale lumen acquiri potest. Probatur hæc: quia sicut naturale lumen se extendit ad cognoscenda principia; ita etiam ad unam aut alteram conclusionem principiis proximam: quia notissima est, per propriam industriam, & laborem hominis potest se extendere: & cum per unam conclusionem scientia acquiratur, saltem imperfecta, verum est in hoc sensu, quod ad alias scientias imperfecte comparandas dialectica non sit necessaria. Secunda conclusio. Integra scientia

entia nõ potest acquiri sine dialectica, hoc est, secundum omnes conclusiones ejus; quam sic probo. Non potest aliquis omnes conclusiõcs ex principiis colligere per evidentes demonstrationes, nisi cognoscat evidenter ordinem, secundum quem una derivatur ab altera usque ad ultimam, quæ proximè colligitur ex principiis: sed ordo omnium conclusionum inter seſe, & cum principiis cognosci nequit sine arte reducendi, aut resolvendi eas in principia, ergo non poterit integra scientia acquiri sine dialectica: & hoc est non posse perfectè sine illa acquiri: & juxta has duas conclusiones nostras, intelligenda est tertia opinio communis, quam sic intellectam veram esse dicimus.

Ad primum argumentum primæ opinionis respondet Cardin. Toletus: Logicam esse necessarium ad seipsam, secundum diversas partes, quæ præsupponuntur aliis; ut secundum partem prædicamentorum, ad partem enuntiationis, & secundum hanc, ad syllogismum: sed cum prima pars non præsupponat alteram, non explicat hæc solutio, quonam modo Logica secundum primam partem possit esse ad se necessaria: propterea alio modo respondeo; Logicam duo habere, nempe esse scientiam, in quantum suas conclusiones demonstrat, & esse modum sciendi, in quantum instrumenta conficit, per quæ scire possimus: & hæc ratio prior est illa secundum nostram considerationem: quia prius intelligimus instrumenta sciendi; ut definitionem, ac demonstrationem, quam intelligamus conclusiones demonstratas in Logica. dicimus ergo Logicam ut modum sciendi non solum secundum diversas partes, sed etiam secundum se totam esse necessariam ad seipsam ut scientiam; ad quod satis est, quod ut scientia, præsupponat se ipsam ut modum sciendi. dum autem Aristotel. docuit, absurdum esse simul quærere scientiam, & modum sciendi; per modum sciendi dialecticam intellexit, sed per scientiam, non eandem dialecticam, sed quamlibet aliam scientiam, ut docuit D. Thom. in expositione ejusdem loci, quam absurdum esse simul cum dialectica quærere: quasi dicat, prius esse addiscendam dialecticam, tanquam necessariam ad alias. Ad secundum respondeo, non posse naturali lumen, nisi perficiatur per artem dialecticæ, cognoscere ordinem omnium conclusionum inter seſe, & cum principiis; ideo nec perfectè alias scientias acquirere, ut jam docuimus. Argumentum secundæ opinionis solum probat, sine dialectica non posse scientiam perfecto modo comparari. Ex dictis colligitur; quem locum dialectica obtinere debeat in acquisitione scientiarum: est enim prima, à qua incipiendum est: quia cum sit modus sciendi, non possunt aliæ sine ea comparari, nec proinde simul cum ea acquiri; nisi absurdum illud sequatur, quod simul scientiam, & modum sciendi quæramus.

QVESTIO II.

Utr. Dialectica sit scientia.

3 SCiẽtia hac in parte proprie accipitur, pro certa cognitione per demonstrationem comparata, ut docuit Aristot. 1. libr. de Posteriori resol. cap. 2. sed dividitur in scientiam actualem, & habitualem; actualis scientia dicitur, assensus conclusionis, quæ per demonstrationem probatur; ut assensus hujus conclusionis homo est risibilis: habitualis vero scientia est, quæ generatur in intellectu ex multis conclusionibus demonstratis. & licet utraque sit proprie scientia, tamen in communi modo loquendi pro habituali accipitur: de hac loquitur titulus quæstionis, dum quærimus, an Logica sit scientia.

Et prima opinio negat dialecticam esse scientiam; sed asserit esse facultatem quandam, seu artem scientia inferiorem: & hanc tenuerunt, Ammonius in prologo prædicamentorum, Alexander in principio Topicorum, Egidius. 1. lib. Posteriorũ, quæst. 1. Magnesius lib. de interpretatione in principio, Petrus Niger quæst. 11. sui Clypei, & alii, quos secutus est Villalpandeus quæst. 26. proœmiali: probatur primo duplici testimonio Aristotelis, qui 1. lib. Rhetoricorum ad Theodectem c. 2. docet, Rhetoricam esse particulam quandã dialecticæ, & neutram esse scientiam, sed facultatem quandam inveniendarum rationum. & 1. lib Topicorum c. 1. Dialectici officium esse, inquit, ex probabilibus disserere. Secundò, probatur ratione; quia quælibet scientia debet habere materiam particularem ac determinatam, circa quam versetur, tanquam circa proprium objectum, & per quam distinguatur ab aliis; sed Logica non habet materiam determinatam, sed versatur circa materiam omnium scientiarum; quia in omni materia conficit definitiones, ac syllogismos; ergo non erit scientia. Unde Arist. 4. lib. Meta. cap 2. textu 5. & 1. lib. de posteriori resolut. cap. 8. tex. 27. docuit non habere certum genus subjecti, hoc est certam materiam circa quam versetur.

Secunda opinio est communis, & tenenda, quod Logica sit vera scientia; quam sequuntur D. Thom. 4. Meta. lect. 4, Scotus lib. 1. Elenchorum, quæst. 1. & in prædicabilibus, q. etiam. 1. Niphus 4. Meta. textu 5. in fin. Sotus, & Card. Toletus, q. 2. proœmiali. Fonseca 2. lib. Meta. quæst. 1. sectio. 9. & alii omnes. Probatur unico arg. ex definitione scientiæ tradita ab Aristot. 1. lib. Poster. cap. 2. Scientia est habitus per demonstrationem acquisitus; sed dialectica habet plures demonstrationes ex evidentibus principiis procedentes, ergo ex eis generabitur scientia. probatur minor, nam syllogismum primæ figuræ evidenter concludere, demonstratur ex illis principiis; dici de omni, & dici de nullo; & in singulis partibus dialecticæ fiunt aliæ demonstrationes similes.

4 Ad primum arg. dicimus, Rhetoricam particulam esse dialecticæ; docuisse Arist. quia sub parte Topica quodammodo continetur, in quantum docet loca invenire, ex quibus eruantur probabilia argum. & quantum ad hoc neutra est scientia: dialectica verò non solum docet loca invenire; sed ea probat per demonstrationem. Præterea, quod probabilia arg. generent opinionem, & ex hoc habet veram rationem scientiæ: nihil autem horum Rhetorica facit, & propterea scientia non est, sed ars quædam scientia inferior. Secundum testimonium Arist. eodem ferè modo declaratur; quia officium Dialectici est, probabiliter disserere, non quomodocunque, sed docendo per veram demonstrationem, ex quibus, sit constituendus syllogismus probabilis, & quod probabilem solum generet assensum, & hoc est esse veram scientiam.

Pro solutione secundi arg. distinguenda duplex materia Logicæ; remota, & proxima: remota sunt res omnes mundi, nam circa omnes efficit syllogismos, & definitiones; proxima verò materia sunt operationes intellectus, quas dirigit, & ordinat constituendo ex eis instrumenta. arg. ergo probat de materia remota, de qua etiam loquitur Aristot. in eo loco; scientia vero debet habere materiam proximam circa quam versetur, & per quam distinguatur ab aliis; & hæc sufficit, ut sit scientia determinata: quod verò materia ejus remota non sit determinata, nullum est inconveniens, quia ex materia remota non sumitur ratio scientiæ, sed ex proxima.

QV Æ-

QVÆSTIO III.

V. Logica utens sit scientia.

PRæsupponit titulus quæstionis, quod Logica dividatur in docentem, & utentem: quam divisionem tradiderunt D. Tho. 4. Met. Lect. 4. & Scotus quæst. 1. Elench. & quæst. etiam prima prædicabilium, à quibus eam accepit schola: sed priusquam diversas opiniones proponamus, declarandum est; an sicut Logica docens, pro tota ipsa scientia accipitur; ita etiam Logica utens pro tota accipiatur, vel solum pro parte topica. Nam quidam dicunt solam partem topicam esse utentem, & non demonstrativã, nec reliquas: quorum fundamentum est autoritas D. Tho. qui id videtur afferere 4. Met. lect. 4. & hoc arg. probare; quia Logica, ut est usus definiendi, dividendi, ac demonstrandi in aliis scientiis, non tam dialectica appellari debet, quam Philosophia, aut quælibet altera scientia circa cujus materiam talis usus versatur.

Communis tamen modus loquendi, & sentiendi dialecticæ scholæ, Logicam pro totã scientia dividit in docentem & utentem: ita ut sicut tota ipsa docens est, in quantum tradit præcepta conficiendi enuntiationem, & syllogismum, ac reliqua instrumenta per demonstrationem: ita in quantum utitur omnibus instrumentis in illis scientiis, dicatur utens: & hoc est nobis tenendum tanquam verum & necessarium: & probatur primò, quia tantum se extendit Logica utens, quantum usus Logicæ docentis, sed Logica docens dicitur de tota scientia, & singulis partibus, & non de sola parte topica; ergo Logica utens de tota & singulis partibus etiam dicetur. Secundo, pars topica dicitur Logica utens, quia probabilibus argumentis utitur in cæteris scientiis, sed etiam utitur Logica definitionibus, ac demonstrationibus in cæteris scientiis, ergo dicetur utens quantum ad reliquas partes, præter topicam.

Ad D. Tho. respondeo, hanc esse mentem ejus, ut Logica quantum ad partem demonstrativam, & reliquas, (præter topicam) verè sit utens; sed quia forma demonstrandi, quia utitur in aliis scientiis, universalis & quasi generica est; determinatur per materiam earum, quasi per differentiam ad speciem: non tam dialectica, quam philosophia vocatur, eo modo, quo genus cujuscunque rei sub nomine specierum comprehenditur, v.g. animal quod est in homine, non vocamus animal, sed hominem. Sed de parte topica diversa est ratio, quia cum argumenta probabilia nõ generent scientiam, sed opinionem; potius retinet nomen dialecticæ hujus usus partis, quam aliarum scientiarum; quia pars est dialecticæ, quæ vera scientia est, & quia proprium Dialectici officium est, probabiliter disputare in qualibet scientia, & differentiam hanc inter partem topicam, & reliquas partes logicæ significavit D. Tho. eodem loco; ex quo colligo, hanc fuisse ejus mentem, & non excludere ullam partem Logicæ à vera ratione utentis.

Supposito ergo, quod Logica utens, pro tota ipsa scientia, & omnibus partibus summi debeat. Quærimus, an sit scientia, aut saltem distinctus habitus à Logica docente, & prima opinio asserit esse veram scientiam, sed non esse habitum distinctum à docente, sed eundem: ita ut scientiam sit, in quantum docens, & etiam in quantum utens. Hanc videtur sequi Niphus 4. Meta. tex. 5. & probatur hoc argumento. Quando aliquis utitur Logica in aliis scientiis efficiendo demonstrationes, acquirit facilitatem in intellectu ad eas, & alias iterum efficiendi, & hanc

facilitatem acquiret per actus procedentes à Logica docente: quam presupponit, ergo perficit eandem Logicam docentem, & ideo erit vera scientia: quia scientia non perficitur nisi per scientiam; non tamen distincta, nec distinctus habitus, sed idem, quasi seipsum perficiens.

Secunda opinio, quam sequuntur moderni quidam, asserit; Logicam utentem esse veram scientiam, & distinctam à docente, ut autem utrumq; probent distinguunt duo officia vel actus Logicæ. primum, quo docet conficere instrumenta, ut syllogismum, aut definitionem; secundum, quo utitur præceptis traditis, efficiendo eadem instrumenta in aliis scientiis; & cum per multiplicationem actuum generatur facilitatis in potentiis, quam facilitatem vocamus habitum, necesse est ex diversis actibus diversos quoque habitus generari in intellectu: ita ut primo reddatur facilis intellectus ad tradenda præcepta; deinde aliam facultatem diversam acquirat per exercitium eorundem præceptorum efficiendo syllogismos: exemplum assignari potest in musica, in qua duplex facilitas acquiritur: prima in intellectu tradente regulas consonantiarum; secunda in manibus: & primam vocare solent Theoricam, postremam practicam. Vnde sequitur duplicem etiam facilitatẽ ponendam esse in Logica; unam quæ sit Theorica, seu speculativa; alia quæ sit practica: & illa erit habitus Logicæ docentis, hæc vero Logicæ utentis. Probant primo, quod sint habitus distincti; quia syllogismus factus in Philosophia naturali non procedit ab habitu ejusdem Philosophiæ, quia non docet quomodo sit componendus syllogismus: sed nec procedit à Logica docente; nam hæc solum habet tradere præcepta in communi efficiendi instrumenta, non ea efficere in particulari; ergo debet procedere ab illo habitu, qui sit Logicæ utentis. Deinde probant secundo quod uterque habitus sit scientia: & de docente manifestum est, sed de utente probatur; quia ut actus efficiendi syllogismum perfectus sit, & sine errore procedat, præsupponere debet habitum Logicæ docentis, per quem docemur quomodo efficiendus sit: quod si eum presupponit, non poterit ab eodem procedere, ergo ab alio habitu distincto, qui etiam est scientia, cum præsupponat habitum docentis, qui verè est scientia, & modo scientifico procedat in componendo syllogismo.

Nostra sententia est; quod dialectica utens, ut utens est, non sit scientia, nec habitus distinctus à Logica docente; sed habitus idem prout ars est, singulares syllogismos efficiens: itaque idemmet habitus Logicæ; prout tradit præcepta in communi componendi syllogismum, & alia instrumenta per demonstrationem, est Logica docens; sed in quantum efficit syllogismos singulares, est ars, & Logica utens vocatur. Hanc sententiam sequitur D. Thom. 4. Meta. lect. 4. sed quia duplicem partem continet; primam, quod Logica utens non sit scientia; secundam, quod sit ars, utraque probanda est. Probatur ergo primo, quod non sit scientia; quia conclusio scientifica est actus, quem per demonstrationem colligimus ex principiis per se notis; sed actus Logicæ utentis non est assensus conclusionis, quem per demonstrationem colligimus; sed opus quod efficimus, nempe syllogismum aut definitionem: ergo Logica utens, non est scientia.

Secundo, scientia proximè versatur circa universalia, nec de singularibus est; sed Logica utens non versatur circa universalia, sed circa actus singulares quos exercet componendo syllogismos, juxta præcepta tradita à docente: ergo non est scientia, sed scientiam præsupponit.

Secun-

6 Secunda pars noſtræ ſententiæ, quod Logica utens, ut talis, non ſit habitus diſtinctus à docente; ſed idem prout eſt ars: præſupponit Logicam eſſe artem; non mechanicam, quæ verſatur circa opera externa, ut fabrilis eſt; ſed liberalem, quæ verſatur circa opera intellectus ea dirigendo: hoc docet expreſſe D. Thom. 1. 2. q 57. art. 3. ad 3. & 1di. Poſteriorum lect. 1. & colligitur evidenter ex doctrina Ariſt. 6. Eth. cap. 4. ubi definit artem, quod ſit habitus cum ratione factivus, vel activus: per factivum intelligens artes mechanicas, quibus efficiuntur opera externa; per activum vero liberales, quibus non efficitur externum opus; ſed opera animæ interna diriguntur. Hoc ſuppoſito probatur primo, quia evidens eſt, habitum Logicæ eſſe ſcientiam; cum procedat per demonſtrationem: ſed eſt etiam ars, quia eſt habitus cum ratione activus; nam opera intellectus dirigit, efficitq; ſingulares ſyllogiſmos ex eis: ergo ſimul eſt ſcientia, & ars, diverſa ratione; ita ut quatenus tradit præcepta efficiendi ſyllogiſmum, & alia inſtrumenta per demonſtrationem, ſit Logica docens, & vera ſcientia; utens vero quatenus eſt ars, efficiens ſingulares ſyllogiſmos juxta præcepta à ſeipſa, ut docente tradita.

Secundo probatur: nam habitus Logicæ docentis per primam demonſtrationem acquiſitus habet pro objecto modum ſciendi; cujus naturam contemplatur, & opera rationis, ex quibus docet ſyllogiſmos conficere; ſed eo ipſo quod docet efficere ſyllogiſmos, habet virtutem eoſdem efficiendi, cum non egeat alio inſtrumento, per quod eos efficiat; ſed per eundem intellectum efficit: ergo eo ipſo, quod eſt Logica docens, eſt etiam habitus cum ratione activus; quod eſt eſſe artem liberalem: quare ſequitur utramque rationem habere eundem habitum Logicæ; nempe ſcientiæ, & artis, ſed ratio ſcientiæ primaria eſt in eo, atque præcipua; ratio vero artis quaſi ſecundaria, & rationem ſcientiæ præſupponens. Nam prius intelligimus, quod præcepta per demonſtrationem tradit; deinde quod juxta præcepta tradita, ſingulares ſyllogiſmos efficiat.

Ad arg. primæ opinionis reſpondeo; Logicam perfici per exercitium efficiendi ſyllogiſmos, non ut ſcientiam; ſed ut artem; ſicut perficitur in ratione ſcientiæ per demonſtrationes, quibus probat ſuas concluſiones: quare non ſequitur, ut utentem eſſe ſcientiam, ſed artem.

7 Pro ſolutione argumentorum ſecundæ opinionis, notanda eſt differentia inter artes quæ per membra corporis aliquo modo exercentur; quales ſunt domificatoria, & muſica ex una parte; & cæteras, quæ circa actus pure internos verſantur, ut Logica: quod illæ duplicem facilitatem petunt, unam in intellectu, in quo ſunt tanquam in ſubjecto; alterum in mẽbro externo per quod exercentur; ut muſica, præter facilitatem intellectus, petit aliam in manu, vel lingua, & palato. & cũ facilitas ſit habitus, includunt duos habitus; quamvis facilitas, quæ eſt in membris externis non ſit proprie habitus. Aliæ vero artes, quæ ſolum dirigunt operationes intellectus, qualis eſt dialectica; ſicut non exercentur per membra externa: ſed per ſolum intellectum; ita non petunt niſi facilitatem intellectus: quæ habitus eſt: per quem ſingulares operationes efficiunt, ac dirigunt; & hæc eſt una, & eadem in Logica, ut probatum eſt: per quam præcepta in communi, & per demonſtrationem tradit, ut ſcientia: & per quam ſingulares efficit ſyllogiſmos ut ars. Et ideo unus eſt, atque idem habitus ſcientiæ, & artis. ex quibus ſequitur negandam eſſe illam diſtinctionẽ de duplici facilitate in

his artibus, quæ per membra externa non exercentur.

Jam ergo ad primum arg. ejusdem sententiæ respondeo, syllogismum factum in philosophia naturali, à duplici habitu procedere, nempe ab habitu ejusdem philosophiæ, & simul ab habitu Logicæ; ab illo secundum rationem particularem talis scientiæ; ab habitu vero Logicæ secundum rationem communem formæ syllogisticæ, hoc est, modi & figuræ: præterea ab illo, ut scientia: ab habitu vero Logicæ, ut arte. Petit ergo talis syllogismus duplicem facilitatem, & duplicem habitum; non Logicæ, sed unum Logicæ, alterum Philosophiæ.

Ad secundum, concedo, actum efficiendi syllogismum præsupponere habitum Logicæ docentis; sed ex hoc non sequitur, quod generet alterum habitum; sed quod eundem sub ratione artis perficiat. Falsum igitur est, quod ab eodem habitu docentis Logicæ non procedat.

QVÆSTIO IV.

V. Logica sit unus simplex habitus, unave simplex qualitas.

8 TRiplicem possumus considerare unitatem in scientia, sicut in aliis rebus; numericam, specificam, & quasi genericam: sed de unitate numerica non procedit quæstio; quia certo constat, dialecticam non esse unam numero; sed tot esse, quod sunt intellectus diversi: ut alia numero est dialectica, quam Petrus habet, ab ea quam habet Joannes: in hoc ergo sensum manifestum est, non ex unam simplicem qualitatem, sed multiplicem. De unitate ergo specifica, aut generica inquiritur, quamnam ex his habeat: nam si solum habuerit genericam, non erit una qualitas simplex, neque unus habitus; sed plures sub se continebit: sicut animal continet plures species, quæ sub eo habet unitatem genericam: si vero habeat unitatem specificam, erit una secundum speciem, sicut albedo: quare nec ex multis habitibus, aut qualitatibus erit composita, sed qualitas simplex, simplexque habitus vocabitur.

Juxta has duas unitates, genericam, & specificam, duæ sunt opiniones. Prima asserit, dialecticam non esse unum habitum, nec simplicem qualitatem; sed compositam ex multis habitibus, & qualitatibus: ita ut tot sint habitus Logicæ distincti, quot sunt conclusiones diversæ; nempe alius habitus prædicabilium, alius prædicamentorum, sicque pro cæteris partibus distinctos habitus ponendos esse: imo pro singulis conclusionibus ejusdem partis, si diversæ sint; ex quibus quasi unus habitus totalis, & quasi genericus componitur; & una etiam scientia, in quantum objecta omnium partium, sub ratione communissimæ entis rationis, aut modi sciendi continentur. Hanc sententiam tenet Scotus quæst. 3. Prologi, dub. 2. Ocham ibidem du. 8. Marsilius, quæst. 2. art. 4. Greg. eadem qu. 3. art. 3. Gabriel, quæst. 8. Cardin. Toletus quæst. 3 proœmiali. Fonseca 5. Meta. cap. 7. quæst. 1. sect. 2. & probabilè reputat Soto quæst. 3. proœmiali. Probaturq; duplici ratione. Prima habitus, & scientiæ sumunt unitatem, ac distinctionem specificam ex objectis, atque etiam ex principiis, per quæ probant suas conclusiones, sed partes dialecticæ habent diversa objecta, atque principia: ergo petunt distinctos habitus. Probatur minor: quia prædicabile, prædicamentum, enuntiatio, & syllogismus, quæ sunt objecta diversarum partium, specie diversa sunt. Habent etiam diversa principia, quia definitiones horum objectorum principio sunt, perquæ demonstrantur conclusiones in singul

ſingulis partibus; & ſunt valde diverſæ: ergò habebunt principia diverſa, & concluſiones diverſas, per quas diverſi generabuntur habitus Logicæ.

Secunda ratio. Videmus ſæpe intellectum eſſe faciliorem circa unam partem Logicæ, propter frequentiorem uſum ejus, quam circa alteram, ut circa ſyllogiſmos probabiles efficiendos, quam circa demõſtrationes: ergò diverſos habet habitus earum. Probatur conſequentia: quia non poteſt unus habitus ſimul eſſe facilior, & minus facilis; ſicut nec poteſt idem homo velociter ſimul, & tardè currere.

Secunda opinio, majorem unitatem ponit in Logica; affirmans eſſe unam ſpecie: ita, ut nec plures habeat habitus circa diverſas concluſiones ejuſdem partis, nec circa diverſas partes; ſed eundem habitum ſe extendere ad omnes partes, & ad omnes concluſiones earum. Hæc eſt expreſſa ſententia D. th. 1. Poſteriorum, ca. 23. & 12. quæſtio. 54. art. 4. eam ſequuntur Cajet. ibid. Ferra. 2. contra Gent. cap. 4. Sotus quæſt. 3. proœmiali, & ex modernis plures: & nobis videtur probabilior. Sed unde, aut ex quo hanc unitatem accipiat; non eſt certum apud omnes, qui eam ſequuntur. Sed quidem aſſerunt à materia, aut materiali objecto habere unitatem: non ita, ut objectum materiale ſit unum ſpecie, quia hoc non requiritur; ſed ſatis eſt quomodocunque eſſe unum; hoc eſt univocum, vel analogum genus, aut ſpeciem; vel etiam univerſaliſſimum, ut ens, quod eſt objectum Meta. à quo etiam ſi ſit analogum, & univerſaliſſimum, unitatem ſpecificam ſumit Meta. ſic ergò Logica habet unitatem ſpecificam ab ente rationis aut modo ſciendi univerſaliſſimo.

Alii verò ex objecto etiam ſumere unitatem habitum inquiunt; non materiali, ſed formali: diſtinguunt enim duplicem unitatem in objecto cujuſcunq; ſcientiæ, potentiæ, aut habitus; ita ut altera ſit unitas ejus in eſſe rei, quam materialem vocant; altera in eſſe ſcibilis, quã vocant formalem; ut in colore, qui eſt objectũ viſus, unitas in eſſe rei eſt, eſſe qualitatem: quæ genus eſt ad albedinem, & nigredinem: unitas in eſſe viſibilis eſt, quam habet in quantum movere poteſt viſum: dicunt ergò, ſcientiam habere unitatem ex objecto, non in eſſe rei; quia ſequeretur tot eſſe ſcientias, quot ſunt res ſpecie, aut genere diverſæ; quod nullus dixit: ſed ex eodem objecto in eſſe ſcibili; hoc eſt, in quantum per ſcientiam cognoſcibile eſt. Hæc tamen diſtinctio objecti, falſa reputatur à quibuſdam modernis; quod probant teſtimonio Ariſtot. & ratione. Ariſtot. enim 5. lib. meta. cap. 17. docet, neque ſcibile per ſcientiam, neque ſcientiam per ſcibile definiendam eſſe, quia committeretur vitioſus quidam circulus unum per alterum viciſſim explicando, & ex conſequenti idem per ſeipſum: ut ſi definias viſum per viſibile, dicens; viſibile eſt, circa quod verſatur viſus; & rurſus viſum quod ſit id, quod verſatur circa viſibile; non eſt aliud quam viſum per ſe ipſum definire. Probatur, nam ſi viſibile definitur per viſum, ergò viſus definit viſibile: & ſi viſibile rurſus definitur per viſum; ergo definitur per ſuam definitionem; quod idem eſt, ac definire per ſeipſum; nam definitio, & definitũ idem ſunt. Ratio eorum eſt, quia objectum in eſſe ſcibilis, eſt poſterius ſcientia, cum ab ea dicatur ſcibile: ergo non ſumit ab eo unitatem ſpecificam. Probatur conſequentia; quia ſi ſcientia prior eſt, ergo prius eſt una, quam objectum intelligatur: ab alio ergo non ſit prius objecto in eſſe ſcibilis, ſumere debet unitatem.

Nobis tamen, vera ac neceſſaria videtur diſtinctio objecti in eſſe rei, aut in eſſe ſcibilis, atq; etiam qd. ab objecto in eſſe

ſcibilis ſumat ſcientia unitatem ſpecificã, quia utrumq; colligitur ex doct. D. Tho. 1.par.quæſt.1.art.4.& 2.2quæſt.1.art.1.& eſt communis ſententia fere omnium: quod probo 1. quia concluſio eadem in eſſe rei, pertinet ad duplicem ſcientiam; quod non poteſt eſſe verum, niſi diverſam rationem ſcibilis in ea conſideremus; hæc autem ratio ſcibilis diverſa, ſumitur ex diverſo medio, per quod probatur; nempe ex diverſis principiis, diverſaq; demonſtratione: ergo neceſſario talis diſtinctio, & unitas ſpecifica ſcientiæ, ex unitate objecti in eſſe ſcibilis, & non in eſſe rei accipienda eſt. Exemplum ſumere poſſumus in hac concluſione. Terra eſt rotunda, quæ ad Aſtrologiam pertinet, in quãtum demonſtratur ab ea, per medium Mathematicum, & ad Philoſophiam naturalem, in quantum demonſtratur per medium Philoſophicum. Secundo probatur in potentia viſiva, quæ colorem percipit & lumen, adeo diverſa, & quæ non poſſunt convenire ad conſtituendum unum objectum viſus, ſub ratione qualitatis: nam ſequeretur, quod uſus omnem qualitatem perciperet: neque etiam ſub ratione qualitatis paſſibilis, quia ſequeretur omnem qualitatem paſſibilem percipere: & utrumque eſt falſum. Neceſſarium igitur eſt, quod ſub alia ratione magis particulari conveniant, ut utrumque ab eadem potentia percipiatur. Et hæc ratio non poteſt eſſe alia, niſi, quia utrumque poteſt movere viſum: hæc eſt ratio viſibilis. Eadem ergo ratione, omnia objecta materialia alicujus ſcientiæ, diverſa quidẽ in eſſe rei cum ſint res diverſæ, ſub aliqua ratione particulari, convenire debent; in quantum ab eadem ſcientia percipi poſſunt: & hanc vocat Cajet. rationem ſcibilis, per quam objectum tribuit ſcientiæ unitatem.

10 Ad argumentum modernorum hac diſtinctione reſpondendum eſt: denominatio ſcibilis duplex eſt: actualis & relativa, & virtualis atq; abſoluta: & prima à ſcientia ipſa ſumitur, & ideo poſterior illa eſt; ſecundo vero ex natura, & eſſentia ejuſdem objecti: ſicut etiam denominatio intelligibilis, v.g. homo; dicitur intelligibilis denominatione actuali & relativa, ab intellectu, & intellectione, per quam intelligitur, aut intelligi poteſt: & ideo poſterius eſt in eſſe intelligibilis, intellectu, & intellectione; ſed denominationem virtualem, & quaſi radicalem, non ab intellectu, ſed à propria natura ſumit, quia ex propria natura & entitate, res quælibet eſt intelligibilis, quare ſecundum hanc denominationem non dependet ab intellectu, ſed prior eſt illo. Teſtimonium vero Ariſt. tangit modum definiendi unum relativum per alterum; quare non poteſt commode explicari, uſque ad prædicamentum ad aliquid.

Sed licet diſtinctio objecti in eſſe rei, & in eſſe ſcibilis, à Cajet. tradita neceſſaria ſit, non eſt tamen ſufficiens ad explicandã unitatem ſpecificam, quam in Logica ponimus, niſi amplius explicetur, & oſtendatur à quonam ſit ſumenda unitas objecti, in eſſe ſcibilis nam illud tantum erit ratio formalis à qua eandem unitatẽ accipiet ſcientia. Explicanda vero eſt per aliam diſtinctionem, ità habentem. In quocunq; objecto ſcientiæ, potentiæ, vel habitus, duo reperimus, nempe rem, quã per ſcientiam, aut potentiam percipimus: & hæc vocatur ratio, Quæ, hoc eſt ratio, Quæ percipitur: reperitur etiam ratio, ſub qua, potentia verſatur circa illam, aut eam percipit: & hæc dicitur ratio. Sub qua, objecti, per quam determinatur: & ex utraque ratione; quæ & ſub qua conſtituitur unum objectum completum, atque totale: ex ratione, quæ tanquam ex materiali & ex ea ratione, ſub qua: tanquã

ex

ex formale: unde contingere potest, quod eadem ratio, Quæ, sit objectum diversorum habituum, aut potentiarum, propter diversas rationes, sub quibus percipitur, & propterea verum est, à ratione, Sub qua; tanquam à formali, & ultima, sumere suam unitatem, potentias, habitus, & scientias. Hoc exemplo fiet res manifesta. In objecto visus reperimus id, quod videtur, & hoc est color, aut lumen; & vacatur ratio, Quæ objectiva: reperimus etiam visibilitatem; quæ non est aliud, quam colorem, aut lumen ex propria natura posse movere potentiam visivam, & ab ea videri & ex utraque ratione, nempe colore, visibilitate, constituitur objectum completum potentiæ visivæ, ex colore quidem, ut materia, ex visibilitate vero, ut forma, à qua unitatem accipit eadem potentia. & eodem modo ad objecta scientiarum applicandi est distinctio hæc: dicendumque rationem, Sub qua, esse rationem scibilis, à qua unitas specifica earum sumenda est.

Sed restat explicandum, id quod in hac re difficillimum est; nempe ratio, Sub qua, in objectis scientiarum: nam ratio, Quæ, satis est manifesta. est namque materia circa quam versatur scientia; ut ens rationis in Logica, & ens reale, in Metaphysic. Caieta. & Ferra. ubi supra, rationem scibilis in objecto cujus libet scientiæ, ex tali modo abstrahendi à materia accipiendam esse docent; ut ratio, Sub qua, in objecto Metaph. sit omnimoda abstractio ejus à materia, hoc est abstracto à materia, non solum sensibili, sed etiam intelligibili: in Philosophia naturali, abstractio à materia singulari, non tamen à materia sensibili.

Hanc tamen sententiam falsam reputo, quia abstracto à materia nimis universalis: est & propterea non potest esse ratio, Sub qua tribuens scientiæ specificam unitatem aut distinctionem. nam sub eadem abstractione continentur plures, ac diversæ scientiæ; ut sub abstractione à materia singulari, & non sensibili, utraque Philosophia, naturalis, & moralis; sub abstractione à materia sensibili, utraque; Mathematica, videlicet Geometria, & Arithmetica.

Veram ergo sententiam ex doctrina D. Tho. colligo; nempe rationem, Sub qua, in objectis scientiarum, desumendum esse ex tali medio assentendi conclusionibus: sicut in fide sumitur ex testimonio dicentis; medium vero assentiendi conclusionibus, sunt principia dispositа in demonstratione, ex quibus colligitur conclusio, v.g. medium assentiendi huic conclusioni, homo est risibilis, sunt illa principia; omne animal rationale est risibile; omnis homo est animal rationale; sic dispositа, ut ex eis colligatur, hominem esse risibilem: nam propter illa assentimus conclusioni. materia igitur, circa quam versatur scientia, in quantum sumitur sub talibus principiis ejusdem scientiæ in demonstratione dispositis, propter quæ assentitur intellectus conclusionibus de eo demonstratis, est objectum completum; sed principia sic dispositа est ratio formalis, Sub qua, objectiva; à qua scientia sumit suam unitatem specificam. Et colligitur etiam ex doctrina, quam tradit Aristot. de unitate, ac distinctione scientiarum 1. lib. de posteriori resolutione cap 23. ubi principia scientiarum duobus modis se habere docet, nam vel sic sunt diversa, ut nec ex aliis fiant, nec ex alterutris; hoc est, nec ex aliis communibus dependeant, nec necessarium dependentiã inter se habeant, & hæc diversas scientias constituũt: sic se habẽt principia Philosophiæ, & Mathematicæ, & propterea diversæ sunt tales sciẽtiæ. Sed principia Philosophiæ naturalis, ex communib. principiis Physicis pertinentia

ad materiam & formam fiunt, & intrinſecam dependentiam inter ſe habent; in quantum principia librorum de cœlo, & mundo præſupponuntur neceſſario ad principia librorum de Generatione, & corruptione; & hæc ad libros de anima: propterea eandem ſcientiam ſecundum ſpeciem conſtituunt omnes iſtæ partes. Et ita etiam ſe habent principia Logicæ: quia principia particularia omnium partium, præſupponunt communia principia entis rationis, aut modi ſciendi, ex quibus fieri dicuntur: & eadem principia partium Logicæ ſe præſupponunt: & poſteriora habent neceſſariam connexionem, & dependentiam ex prioribus, ut principium enuntiationis quod eſt definitio ejus; præſupponit neceſſario principia prædicabilium, & prædicamentorum, quæ ſunt definitiones eorum: ac tandem principia ſyllogiſticæ artis præſupponunt, atque dependent ex principiis enuntationis: & hoc eſt ex alterutris fieri, hoc eſt poſteriora ex prioribus, propter neceſſariam dependentiam, quam ab eis habent: & principia, quæ ita ſe habent, dicuntur eadem formaliter propter intrinſecam connexionem, ac dependentiam: & ſolum materialiter diverſa; quia diverſam continent materiam, ſimplicem quidem, aut compoſitam, & compoſitam quoque diverſam. Vnde ſequitur rationem, ſub qua in objecto Dialectcæ, ex eiſdem principiis deſumptam, eandem eſſe, & ideo unitatem ſpecificam ſcientiæ tribuere.

11 Ad primum argumentum primæ opinionis reſpondetur; partes Logicæ materialiter quidem, aut in eſſe rei diverſas eſſe; ſed formaliter, aut in eſſe ſcibili, habere unitatem ſpecificam: Sicut colores ſpecie differunt, ut albedo, & nigredo in eſſe rei, cum ſint res, aut qualitates diverſæ ſpeciei: at vero ſub ratione formali viſibilis ejuſdem ſunt ſpeciei; quod efficaciter probatur; quia eundem habent modum movendi viſum: unde viſio albi, & nigri, non ſunt diverſæ ſpeciei, ſed ejuſdem: eadem ergo ratione partes Logicæ, ut prædicabilia, prædicamenta, enuntiatio, ac ſyllogiſmus: ut ſunt res quædam, diverſaque inſtrumenta, ſpecie diſtinguuntur: at ſub ratione ſcibilis, nempe, ut ſub eiſdem principiis, & per eaſdem demonſtrationes probantur concluſiones earum, ejuſdem rationis ſunt, quia eundem modum habet logica eas cognoſcendi, hoc eſt, per eadem principia. Et quod in argumento additur; principia eſſe diverſa, eodem modo ſolvendum eſt. Eſſe quidem diverſas veritates; ſed propter intrinſecam connexionem, ac dependentiam, quam habent ex principiis communibus entis rationis, & inter ſeſe; in quantum poſteriora præſupponunt neceſſario priora, ut principia ſyllogiſmi, & principia enuntiationis, principia ſimplicium, ex quibus enuntiatio componitur, hoc eſt, prædicabilium, & prædicamentorum, eadem principia formaliter reputantur; ut Ariſtot. docuit ubi ſupra: & propter formalem principiorum identitatem, demonſtrationes cujuslibet partis Logicæ, ejuſdem etiam rationis ſunt, atque etiam omnes concluſiones, & objectum quoque idem, propter formalem identitatem principiorum.

Ad ſecundum reſpondeo; quod dum intellectus acquiſivit habitum Logicæ per demonſtrationem unius partis, & poſtea ſe exercet circa alias partes per novas demonſtrationes; quasdam alias facilitates acquirit, non tamen alios habitus: quia facilitates iſtæ ejuſdem rationis ſunt, propter unitatem ſpecificam principiorum, & concluſionum, per quas acquiruntur, & ſolum diſtinguuntur materialiter, tanquam partes integrantes ejuſdem habitus: qui licet ſit qualitas ſpiritualis, &

ideo

ideo non habeat partes integrantes quãtitativas, atq; corporeas ſicut habent corpora: habet tamen ſpirituales, juxta propriam naturam, quæ dicuntur partes extenſionis: ſicut certum eſt habere partes intenſionis, ut ſuo loco explicabitur. nec propter tales partes definit eſſe qualitas ſimplex; quemadmodum deſineret eſſe, ſi eſſent diſtincti habitus, ut aſſerit oppoſita ſententia: quia eſſe ſimplicem qualitatem, hoc tantum ſignificat; quod non ſit compoſita ex multis qualitatibus aut habitibus formaliter, aut ſpecie diverſis: nam talis compoſitio tolleret unitatem ſpecificam ejus, quam certum eſt non tollere partes integrantes, ſolum materialiter diverſas: ſicut non tollit quin albedo Petri ſit ſimplex qualitas, quod habeat partes integrantes in capite, & pede. Hanc autem compoſitionem partium integrantium, ac materialium, tribuit ſcientiæ D. Thom. 1.7. quæſt. 12. art. 2. etiam ſi expreſſe doceat eſſe ſimplicem habitum, & qualitatem, ut vidimus: quare non credit repugnare ſimplicitati ejus.

QVÆSTIO V.

V. Dialectica ſit ſcientia practica, vel ſpeculativa.

12. PRæſupponit titulus quæſtionis quaſdam eſſe ſcientias practicas, & alias ſpeculativas: quod docet expreſſe Ariſt. 2. li. Metaph. & eſt cõmunis ſententia totius ſcholæ; probaturq; hoc argun ẽto. Practicũ eſt, quod ſua natura ordinatur ad opus: ſed quædã ſunt ſcientiæ de operabilibus à nobis, & quæ ad finem operandi, earum cognitionem ordinant; ut Philoſophia moralis agens de virtutibus, & medicina de corpore humano ſanabili; aliæ vero quæ circa res pure ſpeculativas verſantur: ergo neceſſe eſt admittere practicas, & ſpeculativas ſcientias. Quo ſuppoſito, quærimus, an dialectica pertineat ad practicas, vel ad ſpeculativas? ſed ut quæſtio melius intelligatur, adnotandum eſt, quid ſit praxis, & quid practicum. Praxis idem eſt quod operatio, & practicum idem, quod operativum, vel principium operationis, vel directivum ejuſdem operationis: ſed principiũ operationis duplex eſt proximum, & remotum: proximum eſt illud, à quo operatio procedit, vel dirigitur; remotum vero, quod conſiderat operationem in communi, tradens præcepta eam faciendi aut dirigendi: ex quibus ſequitur, ut eam in ſingulari faciat, aut dirigat. Exemplum primi habemus in artibus. Nam ars fabrilis proximum principium eſt operationis: exemplum ſecundi in ſcientiis practicis, nam cum ſcientia non ſit de ſingularibus, ſed de univerſalibus; & operatio non fiat niſi in ſingulari: nõ poſſunt ſcientiæ eſſe proximum principium operationis, ſed remotum tantum; ex eo quod præcepta in communi tradunt, docentes quonam modo efficienda, ſit, aut dirigenda in ſingulari. Vnde ſequitur practicum, prius ac principalius dici de artibus, quam de ſcientiis: ſed ad veram ratiõem ſcientiæ practicæ ſatis eſt eſſe principium remotum operationis modo explicato, quia impoſſibile eſt, eſſe principiũ proximum operationis, cum non in ſingulari, ſed in communi eam conſideret. Vtraq; acceptio practici continetur in doctrina Ariſtot. prima quidem, & propria 6. Ethic. c. 3. uſque ad 8. ubi ſolum enumerat duos habitus practicos, nempe prudentiam, & artẽ, quia ſolum iſti ſunt principia proxima factiva, aut directiva operationis. Secunda vero & minus propria 2. lib. Met. c. 1 tex. 3. lib. 6. c. 1 tex 1. 2. & 3. & li. 11. c. 1. quibus locis practicum attribuit ſcientiis, dividens eas in ſpeculativas, & practicas; ſed ſcientiis non poteſt con-

nire primo ac propriissimo modo sumpto; sed solum secundo modo, & minus proprio, sufficienti tamen ut verè, & propriè dicantur scientiæ practicæ: ex quibus intelligitur, quod dum quærimus, an Logica sit scientia speculativa, vel practica; non de practico propriissimo loquimur, sed de minus proprio, quod potest convenire scientiis.

13 Circa quæstionem igitur sic explicatam quatuor sunt opiniones. Prima tenet, Logicam esse scientiam speculatam, & non practicam, quam sequuntur Sco. qu. 4. prol. Duran. qu. 6. Sotus, & Tolet. qu. 4. proœmiali. Soncinas 6. Meta quæst. 2. Capreolus quæst. 2. prol. art. 1. Niphus 1. Meta quæst. 1. Canariensis in scriptis primæ partis, quæst. 1. artic. 4. & ejusdem sententiæ videtur esse D. Tho. opusculo 70. fol. 128 pag. 1. & 12. qu. 57. art. 3. ad 3. probaturque duobus argum. Primo, quia ex fine colligitur, an scientia sit practica, vel speculativa, ut docet Arist. 2. Meta. text. 3. sed finis Logicæ non est componere syllogismum, aut quodlibet aliud instrumentum, sed naturam ejus & proprietates quærere, atque speculari ergo non est scientia practica, sed speculativa. Probatur antecedens, quia non dicitur aliquis acquisisse Logicam, ex eo quod syllogismos efficiat, sed quia naturam ejus cognoscit per demonstrationem: ergo Logica non est operativa syllogismi, sed naturam ejus speculatur: quare nec erit practica, sed speculativa.

Secundo probatur ex modo procedendi, nam scientia practica procedit modo cõpositorio: quia composito, operatio quædam est: speculativa verò modo resolutorio, resolvendo, aut reducendo propria conclusiones usque ad prima principia: sed Logica non procedit modo compositorio, sed resolutorio, inquirendo naturam, & proprietates syllogismorum, & aliorum instrumentorum: ergo erit speculativa. Probatur minor; quia etiam si aliquis nullum componeret syllogismum, Logicus vere diceretur; ex eo quod cognosceret naturam, & proprietates ejus per demonstrationem: ergo Logica non procedit modo compositorio, sed resolutorio

Secunda opinio, affirmat Logicam esse scientiam practicam: quam tenet Gabriel 11. quæst. prol. Ocham in d. 39. quæst. 6. Venetus in principio suæ Logicæ. Albertus Magnus 2. lib. dé anima, c. 13. Jandunus 6. Meta. quæst. 3. & 5. Fonseca 2. Meta. cap. 3. quæst. 2. sect. 4. & probatur 1. nam illa est scientia practica, quæ operativa est, aut directiva operationum: sed Logica est directiva operationum intellectus: ergo est practica. Probatur minor 1. ex Aristot. 1. Rheto. cap. 1. ubi docet Dialecticam inventam esse ad dirigendas operationes, quæ bene, & male fieri poterant. Deinde ratione, quia operationes intellectus secundum propriam naturam considerate, non pertinet ad Logicam, sed ad Philosophiam naturalem: solum ergo considerantur in Logica, quatenus diriguntur, & ordinantur, ut sine errore fiant, & constituatur ex eis syllogismus, aut aliud instrumentum. ergo Logica est directiva earum, quod est esse practicam. Exemplum hujus veritatis habemus in arte fabrili perfectè practica; quæ circa ligna versatur: non secundum eorum naturam: nam hoc modo considerata, ad Philosophiam potius pertinent; sed disponendo, ac præparando, ut fiat ex eis cathedra: ergo Logica, quæ versatur circa opera intellectus sic ordinando, ut ex eis possit fieri syllogismus, practica scientia erit.

Secundo. Scientiæ speculativæ quæruntur propter seipsas, ut per eas cognitionem suorum objectorum consequamur, practicæ vero non propter se, sed propter

pter operationes dirigendas, ſed Logicam non propter ſe ipſam quærimus, ſed propter alias ſcientias, ad quas conſequenda ordinatur, tanquam inſtrumentum earum; ergo non eſt ſpeculativa, ſed practica.

Tertia ſententia, cum videret utramque rationem, practicam videlicet, & ſpeculativam habere dialecticam, & utramque rationem non poſſe convenire eidem habitui; duplicem habuit in ea diſtinguit; unum ſpeculativum, quo conſideramus naturam ſyllogiſmorum, & aliorum inſtrumentorum; alterum practicum, quo eos componimus, & primum habitum vocat Dialecticam Theoricam, hoc eſt, cognoſcitivam objecti; ſecundum dialecticam practicam, hoc eſt, directivam; & utitur exemplo medicinæ, in qua duplex etiam ponendus eſt habitus, unus quo conſideratur natura corporis ſanabilis, & medicamentorum, & vocatur theorica medicina; alter quo applicantur medicamenta ad curandum corpus, & vocatur practica medicina.

Poſtrema ſententia aſſerit; Dialecticam nec eſſe ſpeculativam, nec practicam per ſe, ſed inſtrumentum potius ordinatum ad conſequendas ſpeculativas ſcientias, & practicas: & propter utramq; rationem ſpeculativam, & practicam, modo quodã accidentali ei convenire. Ita tenet Petrus Niger queſt. 1. 4. ſui clyp. & Græci omnes, aſſerentes Dialecticam non eſſe philoſophiæ univerſaliter acceptæ partem ſed inſtrumentum. Probatur hæc ſententia, quodam teſtimonio Ariſt. 1. li. Topicorum c. 9. ubi problemata, quæ ſunt propoſitiones in utrumq; partem probabiles, in contemplativa, activa, & inſtrumentaria dividit, & hæc poſtrema vocat problemata Dialectica; ergo ſentit Dialecticam non eſſe ſpeculativam, nec practicam, ſed inſtrumentariam. Deinde ratione; quia Logica dirigit opera intellectus, ſed intellectus non eſt ſpeculativus nec practicus, ſed univerſalior quædam potentia, cui utraq; ratio convenit accidentaliter: idem ergo dicendum erit de Dialectica.

14 Pro ſolutione qu. notandum eſt 1. Logicam duo præſtare. Primum namque præcepta tradit conficiendi ſyllogiſmos & cætera inſtrumenta, explicans partes, ex quibus componi debent. Probatur hoc ex definitione ſyllogiſmi quæ aſſerit, eſſe orationem, in qua quibuſdam poſitis, aliud neceſſario ſequitur, per ea, quæ poſita ſunt, id eſt, virtute præmiſſarum: præmiſſæ igitur, quæ ſunt major, & minor, diſpoſitæ in modo, & figura, ſunt partes quaſi materiales ſyllogiſmi: diſpoſitio vero in modo, & figura, quaſi forma ejus eſt. Ariſtot. etiam in libris de poſteriori reſolutione, præcipue cap. 2. 1. libr. definit demonſtrationem, dicens, eſſe ſyllogiſmum conſtantem ex primis, hoc eſt principiis & veris quidem: nam ex falſo non ſequitur vera concluſio, & ex cauſis concluſionis: quia præmiſſæ cauſæ concluſionis ſunt. Hæc igitur ſunt præcepta efficiendi ſyllogiſmum, ac demonſtrationem. Secundum, quod præſtat, eſt, probare eadem præcepta per demnoſtrationem, reſolvendo concluſiones, uſq; ad prima principia, quod fecit Ariſtoteles ibidem, docens non poſſe aliquem habere ſcientiam concluſionis, niſi ſciat præmiſſas demonſtrare, eaſque reducere uſque ad prima principia per ſe nota, atque indemonſtrabilia.

Secunda eſt notandum, idem eſſe præcepta tradere componendi ſyllogiſmum & demonſtrationem; quod docere modum quo componi debeat, ut poſſit eſſe inſtrumentum acquirendi ſcientiam: & hoc eſt etiam procedere modo compoſitorio quemadmodum ars domificatoria, ideo procedere dicitur modo compoſitorio; quia docet ex lapidibus, & lignis hoc, vel

vel illo modo dispositis, domũ esse componendam. Idem est etiam docere per demonstrationem componere syllogismum, resolvendo, aut reducendo conclusiones usque ad prima principia, quod est procedere modo resolutorio: unde sequitur evidens esse, quod utrumque modum procedendi habeat Logica, & intrinsecum quidem: quia non posset perfectam cognitionem modi sciendi tradere, nisi utroque modo procederet.

Tertiò notandum est, non solum habere Logicam utrumque modum procedendi sed etiam utrumque finem: nempe operandi, & speculandi, & componendi syllogismum. quod sic probo, modus compositorius sua natura ordinatur ad bene componendum syllogismum, & bene componere syllogismum est ordinare aut dirigere operationes intellectus, ex quibus componitur: ergo logica habet pro fine dirigere operationes, qui est finis practicus. De fine vero speculationis patet, nam modus procedendi resolutorius ordinatur ex se ad speculandam naturam objecti, de quo probantur passiones per demonstrationes, quarum conclusiones reducuntur ad prima principia: ergo ex modo resolutorio colligitur evidenter, finis speculandi naturam objecti.

15 Postremo notandum, hos modos procedendi, resolutorium & compositorium, atque etiam hos fines dirigendi operationes intellectus, & speculandi naturam modi sciendi. quasi partiales, & inadæquatos esse respectu Logicæ, & contineri sub adæquato, & totali fine ejusdem scientiæ, qui est perfecte cognoscere naturam modi sciendi. Probatur hoc argumẽto, nam ad perfectam cognitionem modi sciendi, non sufficit scire modum componendi syllogismum, & alia instrumenta, sed requiritur quod per demonstrationem cognoscatur: demonstratio vero, ut perfecta sit, petit resolutionem præmissarum usque ad prima principia, quod est naturam ejusdem modi speculari: ergo perfecta cognitio modi sciendi, qui est objectũ Logicæ, & finis ejus adæquatus, atq; totalis, utrumq; finem, quasi partialem continet, & respectu utriusque superior est. Sed sub eo mutuo sibi correspondent partiales, & inadæquati fines, atque modi procedendi, & unus ordinatur ad alterum, atque è converso: quia Logica docet componere syllogismum, ut per eum tanquam per instrumentum speculetur naturam ejus, & naturam ejus speculatur, ut perfectè sciat eum componere: quia perfecta compositio petit perfectam cognitionem totius compositi, & partium ejus, & sic modus correspondet modo, & finis correspõdet fini, & ex utroque resultat perfecta cognitio modi sciendi, qui est finis adæquatus Logicæ, altior utroque & utrumque continens eminenter.

His suppositis nostra sententia est Logicam simul esse practicam, & speculativam scientiam, quam præter alios sequuntur, pater Suarius tom. 2. suæ Metaph. disput. 44. circa finem, & Pater Gabriel Vasquez in prim. part. D. Thom. disput 9. cap. 2. num. 1. quam efficaciter probat hoc argu. ex doctrina tradita sic colligendo. Scientia practica est illa, quæ non solum est de re operabili, aut dirigibili, sed procedit modo operabili, & in finem operãdi aut dirigendi operationes ordinatur: sed Logica habet has tres conditiones: ergo est verè practica. Probatur minor, nam in primis de re operabili, aut dirigibili agit: nempe de operationibus intellectus, & modo quidem operabili, hoc est, compositorio, & tandem in finem dirigendi easdem operationes ordinatur, quod & facit, dum eas ordinat in syllogismum, aut aliud instrumentum. Quod vero sit etiam speculati-

va

ua probo. Nam ſpeculativa ſcientia eſt, quæ de re ſpeculabili agit, modoque reſolutorio procedit, & in finem ſpeculandi naturam ejus ordinatur, ſed talis eſt Logica: ergo eſt ſpeculativa. Minor ita probatur. Modus ſciendi, aut ens rationis quod eſt objectum Logicæ, eſt res ſpeculabilis habens paſſiones, quæ de illo demonſtrari poſſunt, & vere demonſtrantur in Logica docente, reſolvente eaſdem demonſtrationes uſq; ad prima principia, quod eſt reſolutorio modo procedere, & modus iſte reſolutorius ordinatur ex ſe ad ſpeculandam naturam rei, ergo habet etiam pro fine ſpeculationem ſui objecti. Et hoc arg. ſatis declarat, quam ſit falſum id, quod quidam ex his, qui ſequuntur primam opinionem aſſerunt, nempe, Dialecticam procedere modo practico, ſed hunc modum procedendi ordinari ad ſpeculationem: & ideo non efficere ſcientiam practicam, ſed ſpeculativam. Non enim minus ordinatur modus procedendi reſolutorius ad praxim; cum ordinetur ad perfecte componendum ſyllogiſmum, & nihilominus conſtituit Dialecticam ſpeculativam: ergo etiam ſi modus compoſitorius ordinetur ad ſpeculationem, conſtituet ſcientiam practicam. Præterea, cum modus compoſitorius ſit de eſſentia ſcientiæ practicæ, non poteſt reperiri in aliqua ſcientia, quin eam conſtituat practicam, ſive ordinetur ad ſpeculationem, vel non ordinetur. Ordinatio enim potius oſtendit talem ſcientiam habere utramque rationem practicæ, & ſpeculativæ.

Probatur ſecundo, quia Logica eſt janua, per quam ad reliquas ſcientias ingredimur, & quaſi organum, & inſtrumentum ad eas acquirendas; præbetque modum ſciendi omnibus: ſed inter alias ſcientias quædam ſunt ſpeculativæ, aliæ practicæ: ergo neceſſe eſt Dialecticam habere utramque conditionem: quia ſi practica non ſit, non poteſt eſſe janua, per quam ad practicas ſcientias ingrediamur; nec poterit eis tribuere modum ſciendi, ac procedendi practicum: & eadem ratione non poterit hæc tribuere ſpeculativis, niſi ſpeculativa ſit: neceſſe eſt ergo utramque conditionem concedere.

Sed reſtat quoddam arg. adverſus noſtram ſententiam prius ſolvendum, quam ad ſolvenda argumenta aliarum opinionum procedamus; & eſt hujuſmodi. Practicum & ſpeculativum, ſunt differentiæ, per quas ſcientiæ diſtinguuntur ſpecie: ergo non poſſunt eidem ſcientiæ convenire. Probatur conſequentia; quia ex duab. ſpeciebus non poteſt componi tertia: ergo nec ex practico, & ſpeculativo Dialectica. Sequeretur enim in duabus ſpeciebus collocari, & quaſi monſtrum eſſe.

Pro ſolutione hujus arg. adnotandum eſt, quod ſicut in cauſis efficientibus univerſalibus, poſſunt eſſe unitæ virtutes diverſæ ſpeciei; ita ut una, & ſimplex virtus cauſæ ſuperioris utramque contineat eminenter, & reſpectu illius quælibet ſit quaſi inadæquata: & in cauſis formalibus, ſub una forma ſuperiori, contineri poſſunt rationes eſſentiales inferiorum formarum; ita ut una & ſimplex cum ſit forma ſuperior, tribuere poſſit unum, & aliud eſſe, quod ab utraque forma inferiori tribuitur: eodem modo una ſcientia ſuperior, quæ habet modum formæ, continere poteſt rationes, aut modos eſſentiales diverſos inferiorum ſcientiarum. Exempla horum triũ habere poſſumus ſatis manifeſta. Nam ſol per unam, ac ſimplicem virtutem, efficere poteſt plures effectus ſpecie diverſos, qui non niſi à cauſis particularibus ſpecie diverſis procedere poſſunt: quia in una illa forma continentur eminenter virtutes inferiores ſpecie diverſæ: in formis quoque anima rationalis

Dalis tribuit corpori esse vegitativum; & sensitivum, quos gradus essendi, tribuunt formæ inferiores specie diversæ, ut forma plantæ & equi: ita ut verum sit animam rationalem simul esse vegetativam, & sensitivam, & in ea reperiri unitas perfectiones formarum specie diversarum; quas continere dicitur, non solum eminenter, sed etiam formaliter sub gradu quodam superiori. Et tandem in scientiis docet D. Tho. 1. part. quæst. 1. art. 4. sacram Theologicam, simul est practicam, & speculativam, ita ut utraque perfectionem sub gradu superiori complectatur, propter eminentiam sui objecti, quod est Deus; tanquam veritas speculabilis, & ultimus finis nostrarum operationum. Idem ergo nos concedimus Dialecticæ; non propter eminentiam sui objecti, sed propter universalitatem: quia modus sciendi est respectu omnium scientiarum; & modum sciendi tribuit practicis, atque speculativis: & ideo necesse est utrumque modum continere; eminenter quidem, quia quantum ad hoc, superior est aliis scientiis; & etiam formaliter, quia formaliter continet utrumque modum procedendi, resolutorium, & compositorium: & ad utrumque finem dirigendi operationes intellectus, & speculandi naturam modi sciendi ordinatur. Sed rationes practicæ, & speculativæ, inadæquatæ sunt respectu ipsius, sub adæquata & superiori ratione perfecte cognoscendi naturam modi sciendi contentæ.

Ex his respondeo ad formam arg. nam dum dicitur, practicum, & speculativum esse rationes specie diversas; concedendum est; & ideo non posse eidem scientiæ particulari convenire: sed bene universali, habenti superiorem quandam rationem eminenter, atque formaliter continentem utramque perfectionem. Quemadmodum vegetativum & sensitivum, non possunt convenire eidem formæ particulari; sed bene universali, qualis est anima rationalis: nec propterea talis scientia universalis erit in duplici specie; sed habebit unam quandam eminentiorem speciem, utramque rationem continentem; respectu cujus quælibet est quasi partialis, & inadæquata.

Arg. primæ & secundæ opinionis, probant quidem Dialecticam esse practicã, & esse speculativam, non tamen, qd. alteram tantum rationem habeat, ita ut vel solum sit practica, vel solum speculativa.

Ultima autem sententia falsa est, quia esse Dialecticam instrumentum omnium scientiarum; non tollit ab ea veram rationem scientiæ; & ideo nec veram rationem practicæ & speculativæ: sed probat esse scientiam universalem, ex quo habet, quod utramque simul rationem complectatur eminenter simul, & formaliter, quia sub ratione formali superiori, atque eminentiori.

Testimonium vero Aristot. de problemate instrumentario; quod dialecticæ tribuit, difficultate caret: quia sensus illius est, non est activum solum, vel solum contemplativum, sed sub ratione superiori utrumq; continere. De intellectu vero alia est ratio, ac de scientiis: quia cum sit potentia universalis, abstrahit ab utraque ratione practici, & speculativi, quæ respectu scientiarum sunt quasi essentiales modi, per quos specie distinguuntur.

QVÆSTIO VI.

Quod sit objectum Dialecticæ, utrum modus sciendi realis, vel ens rationis?

OBjectum, subjectum, & materia, vocari solet res illa, circa quam versatur sapientia, nam hæc tria nomine eandem fere significationem habent.

Ob-

Objectum dicitur per ordinem ad habitum, quia quasi scopus est, in quem tendit subjectum per ordinem ad passiones, quæ de illo probantur in scientia: materia vero per respectum ad rationem formalem, sub qua, à scientia ipsa consideratur. Idem est ergo quærere, quodnam sit objectum Logicæ, & quæ sit materia circa quam versatur, aut quod sit subjectum, de quo demonstrat passiones, & cujus cognitionem assequi intendit: & his explicatur titulus quæstionis.

Sed conditiones, quas habere debet objectum, proponendum sunt; ut intelligatur illud esse objectum hujus scientiæ potius, quam aliud, cui melius conveniunt. Est autem prima conditio, ut sit in rerum natura, vel certè possibile sit: non enim requiritur actualis ejus existentia: nam de rosa in hyeme, quando non est, datur scientia, quia saltem est possibilis; de re enim impossibili, ut de chimera, non potest dari scientia. Secundo conditio est, quod cognitio ejus intendatur in scientia. Tertia, ut sub se comprehendat omnia, quæ tractantur in scientia. Postrema, quod sit unum aliquo modo, ut unitatem possit tribuere scientiæ.

His expositis, præsupponenda sunt tanquam certa illa, in quibus omnes conveniunt; ut ad difficultatem quæstionis perveniamus. Est autem certum primò, Dialecticam habere aliquam materiam determinatam, circa quam proximè versetur, tanquam circa proprium objectum. Cujus ratio est, quia quælibet determinata scientia, determinatam cognitionem alicujus rei intendere debet: sed Logica est determinata scientia, & distincta à cæteris; ergo habebit determinatam materiam, seu objectum; cujus cognitionem intendat, & per quod ab aliis scientiis distinguatur; quia sicut potentia sumit suam unitatem specificam ab objecto, sic etiam scientia, ut Aristot. docet 2. lib. de anima, cap. 4. Et licet hoc videatur contrarium doctrinæ Arist. asserentis, Dialecticam non esse unius generis objecti, aut circa omnia objecta scientiarum versari 1. l. Post. c. 12. tex. 24. & 4. Met. tex. 5. verè tamen contrarium non est; quia de materia remota dialecticæ loquitur, & hæc non est determinata, cum circa omnes res mundi, enuntiationes, & syllogismos efficiat: proxima vero materia ejus determinata est, de qua inquirit quæstio præsens, an sit hæc vel illa.

Secundo certum est, hanc materiam proximam dialecticæ non esse voces, aut nomina, ut antiqui Dialectici asserebant; ex quo Nominales in schola vocati sunt: quia licet vocibus utatur ad significandas res, de quibus tamen principaliter disputat, ut docuit expresse Arist. 4. lib. Metaph. text. 5. & probat experientia, quia syllogismos, & cætera instrumenta in rebus constituit.

Certum est tertiò, materiam proximam aut objectum dialecticæ esse ens rationis, nam ex hoc rationalis vocatur, sed ens rationis duplex est; unum directè & per se factum à ratione aut intellectu, quales sunt operationes ejus, ut apprehensio simplicium, compositio & divisio, ac syllogismus: aliud est ens rationis, non directè factũ ab intellectu, sed quasi indirectè, & per accidens, & est proprietas consequens easdem operationes, ut ordinatas ab eo, hoc est, ut constitutas in propositione, aut syllogismo: & proprietas hæc non est realis, quia non convenit eisdem operationibus ex propria natura; sed tribuitur eis ab intellectu, dum sic ab eo ordinantur: ut dum ordinat tres propositiones, majorem, minorem, & conclusionem, juxta regulas syllogisticas; talem earum ordinationem consequitur proprietas, seu denominatio syllogismi, quam eis tribuit

intellectus, & proprietas hæc vocatur ens rationis; non directè, sed indirectè factum ab intellectu, & quod non habet aliud esse, quam cognosci ab illo.

18 Juxta hæc duo entia rationis, duæ inprimis sunt opiniones de objecto Dialecticæ. Prima, quã moderni plures defendunt, tenet: primum ens rationis esse objectum ejus, nempe operationes ipsas reales intellectus, ut dirigibles ab intellectu; vel ut ab actu diriguntur, hoc est, ut constitui possunt in syllogismum; vel ut actu constituuntur: & utrumq; horum dicunt esse quid reale; hoc est, tam operationes ipsas, quam dirigibilitatem (ut sic loquamur) hoc est aptitudinem, ut ex eis fieri possit syllogismus, atque etiam ordinationem actualem. Duobus enim modis defenditur hæc sententia à modernis: quidam operationes reales dicunt esse objectum, non ut actu ordinantur: quia ordinatio actualis nihil intrinsecum potest in eis ponere; sed solum denominationem extrinsecam, ab operatione quasi reflexa intellectus, eas ordinante; sed secundum aptitudinem quam habent, ut ordinari possint: & hanc aptitudinem vocant ordinabilitatem, aut dirigibilitatem: & realem quidem, cum eis ex propria natura conveniat, & antequam ordinetur. Alii vero easdem operationes, ut actu ordinantur, dicunt esse objectum, ita ut aliquis modus realis, in eis sit actualis ordinatio: nam cum ordinetur per verum ac reale judicium intellectus, aut certè non sint aliud operationes ipsæ, quàm judicia quædam intellectus ordinata; non potest non esse aliquid in eis ordinatio. Conveniunt tamen utrique opinantes in eo, quod operationes iste secundum aliquem modum, aut proprietatem realem sint objectum: & ideo objectum formale Dialecticæ, dicunt omnes esse modum sciendi realem.

Probant 1. auctores hujus sententiæ, quod ens rationis secundum, non sit objectum hoc argum. Objec. scientiæ duo habere debet, primum, passiones, quæ de illo demonstrentur in scientia: secundum, quod per se consideretur ab ipsa scientia, sed neutrum habet ens rationis: ergo non potest esse objectum. Non primum, nam ens rationis nihil est in rebus, sed solum habet esse objective in intellectu, tanquam aliquid ab eo confictum, ergo nec habet naturam, cujus cognitionem intendat, nec passiones quæ de illo probentur: nam si passiones haberet, vel essent reales, & hoc non: vel entia rationis, & tunc de illis prædicaretur formaliter, quod repugnat, sicut repugnat hominẽ prædicari formaliter de risibilitate aut de risibili. Secundo probatur, quia cum non sit directè factum ab intellectu; nec est directè aut per se cognitum ab eo; sed indirectè & per accidens: ergo nec erit directè aut per se cognitum per scientiam, quæ habitus intellectualis est.

Deinde probant secundo, quod ens rationis primum, aut modus sciendi realis, sit objectum Logicæ, alio argumento; Syllogismus, vel demonstratio continet operationes intellectus ordinatas, & est instrumentum reale: ergo est modus sciendi realis: quare tanquam aliquid reale consideratur in Dialectica: & eadem est ratio de aliis instrumentis: ergo est modus sciendi realis, tanquam quid commune omnibus, erit objectum Logicæ. Antecedens ita probant: demonstratio habet effectum realem, nempe scientiam, quam generat: ergo est causa realis ejus; quare non potest esse ens rationis, sed reale. Et confirmant, quia Dialectica est scientia practica (ut vidimus) ergo habet praxim, hoc est, operationem factam à se, vel ordinatam pro objecto: sed operatio, ut facta vel ordinata, est quid reale: quia nihil potest

per

per se fieri, aut per se ordinari, nisi sit reale: ergo objectum Logicæ reale debet esse.

18 Secundo, Operationes intellectus, quatenus dirigibiles sunt ab eodem intellectu, pertinent ad aliquam scientiam, vel artem, à qua dirigi possunt, & non ad aliam, quam ad Dialecticam, quia nec per aliam diriguntur: ergo ut dirigibiles, sunt objectum hujus scientiæ: & dirigibilitas est proprietas realis earum: sicut intelligibilitas est proprietas realis entis realis; & numerabilitas numeri, & visibilitas coloris: ergo sub ratione realis sunt objectum Dialecticæ, quod ex consequenti erit aliquid reale.

19 Secunda opinio asserit, Ens rationis, quod indirecte fit ab intellectu, esse objectum Dialecticæ. Quam sequuntur D. Tho. 4. Met. lect. 4. & opusc. 42. de natura generis, c. 4. Caie. sup. de genere. Flandria 4. Meta. q. 5. a. 2. Sotus q. 5. proœm. et ex antiquioribus Com. in Epitome præd. cap. ult. & 4. Met. tex: comment. 2. Avicena 1. Meta cap. 2. & ex modernis non pauci; habetque fundamentum in doctrina Arist. 9. Met. tex. 5. ubi asserit; Dialecticum sicut & Philosophum agere de ente universali: sed non agit de ente universali reali; de quo agunt metaphysicus atque Philosophus: ergo intelligit Arist. agere de alio ente universali, non habente esse reale in rerum natura, sed solum objective in intellectu; quod est ens rationis.

20 Probatur deinde hoc unico ar. Logica agit per se de genere, & specie, quatenus prædicabila sunt; de subjecto etiam, & prædicato, ut tali sunt, & propositionem componunt: sed hæc omnia sunt entia rationis: nam à parte rei, aut ante operationem intellectus, nec dantur genus, & species, nec subjectum, & prædicatum, ergo ens rationis, ut comprehendit hæc, & alia, erit subjectum Logicæ. & cõfirmari potest. Quia ea, quæ tractantur in Logica secundum rationem materialem entia realia sunt, ut prædicamentum, propositio, & syllogismus, formaliter vero sunt ẽtia rationis: sicut formæ, à quibus denominantur, quæ sunt relationes rationis, aut secundæ intentiones: ergo formale objectum hujus scientiæ, ens rationis est; quamvis materiale sit ens reale.

Tertia sententia, considerans omnia, quæ tractanter in Logica, ordinari ad argumentationem componendam, tanquam ad finem, tenet hanc esse objectum ejus. ita Albertus Magnus in prol. prædicabilium, quem sequitur Lemosius li. 1. de erratis dialect. c. 6. Et quia inter species argumentationis, principalis est syllogismus, ad quem componendum ordinantur cætera, de quibus agit hæc scientia, ideo Scot. q. 3. suæ Logicæ, tenuit objectum ejus esse syllogismum: & tandem, quia inter species syllogismi, præcipua est demonstratio, ad quam ordinantur reliqui, docuerunt alii demonstrationem esse objectum, ut Ammonius, & Simplicius, in prol. præd. Alexander, & Philoponus, in principio priorum.

Antequam sententiam nostram proponamus, has tres opiniones, tanquam insufficientes, refutamus unico arg. Objectum adæquatum debet continere proxime & adæquate omnia, quæ tractantur in scientia: sed nec argumentatio, nec syllogismus, aut demonstratio proxime, & adæquate continent simplicia; de quibus Dialectica disputat, sed solum remote, in quantum sunt partes enuntiationum, ex quibus proxime componuntur: divisionem vero, aut definitionem, nullo modo: ergo non possunt esse objecta adæquata Logicæ, bene tamen alicujus partis: & forte aliquod eorum, posset dici objectum principale, ut demonstratio; quæ præcipuum instrumentum est ad scientiam as-

sequendam. Unde si de objecto principali loquerentur, admitti posset saltem ultima: de adæquato vero, nulla earum admittenda est.

21 Restant prima & secunda, de quibus judicandum est, utra illarum sit probabilior: quod, ut melius fiat, illud tanquam certum supponendum est, propriam materiam Dialecticæ esse operationes intellectus, & ideo ad objectum ejus pertinere, non secundum propriam naturam: nam hoc modo, ad philosophiam potius pertinent, sicut anima & intellectus, à quibus tanquam à principiis efficientibus procedunt, sed in quantum ab eo diriguntur.

22 Secundo supponendum est, quid sit operationes has dirigi ab intellectu: non est enim aliud, quam fieri syllogismum, definitionem, aut aliud instrumentum ut tres propositiones ordinari, non est aliud, quam unã pro majori sumere, pro minori aliam, & tertiam pro conclusione: ita ut in modo & figura, constituatur ex eis syllogismus, & quod in eis resultat, est passiva ordinatio, .i. esse ordinatas, ac syllogismum constituentes. Tria igitur possumus considerare in his operationibus, in quantum pertinent ad Dialecticam, ordinabilitatem, seu dirigibilitatem, directionem activam intellectus, & passivam, resultantem in eis ex activa.

Et de dirigibilitate probatur, vel non pertinere operationes secundum eam ad Logicam, vel non esse realem, sed entis rationis, hoc arg. Aut operationes esse dirigibiles, est potentia seu aptitudo naturalis; convenens eis ex propria natura, vel solum obedientialis, in eo consistens, quod sicut lignum subditur artifici, & quasi ei obedit, ut ex eo possit cathedram efficere; sic operationes istæ subduntur intellectui, ut ex eis possit facere syllogismum: & si naturalis sit potentia, evidens est non ad Dailecticam, sed ad naturalem Philosophiam pertinere: sicut quæcunque à natura habent operationes ipsæ, pertinent ad scientiam, quæ agit de natura earum, & hæc est Philosophia naturalis: si vero sit obedientialis, non potest esse realis. Nam potentia obedientialis ligni, ideo est realis, quia per eam subditur artifici, ad formam realem cathedræ suscipiendam: quare si forma cathedræ, non esset realis, sed ens rationis, nec potentia illa esset realis: sed operationes subduntur intellectui ad suscipiendam formam syllogismi, quæ non est realis, sed ens rationis; ergo talis potentia non est realis. Probatur minor, ordinatio, per quam efficiunt syllogismum, est relatio unius ad alterum, non realis, quia non ordinantur ex natura rei, sed ab intellectu: ergo est relatio rationis.

23 Secundum, quod in operationibus considerare possumus, est ordinatio activa, quam intellectus facit per actum reflexũ quo supra eas reflectitur, & eas ordinat, constituens syllogismum: & hæc ordinatio activa realis est, cum sit actus realis intellectus ordinantis. & per illam solum dicuntur operationes ordinatæ denominatione reali extrinseca, v.g. syllogismus, aut demonstratio; sed esse syllogismum aut demonstrationem; habeat formaliter, per relationem ordinationis inter eas resultantem ex operatione intellectus ordinantis, & relatio ordinationis inter eos, non potest esse realis; quia non ordinantur ex sua natura, sed ab intellectu, quia nihil reale in rebus per suam ordinationẽ ponere potest: ergo directio per quam formaliter sunt syllogismus, vel aliud instrumentum, & ad Logicam pertinent, non est aliquis modus realis, sed sola relatio rationis.

24 His explicatis, est prima conclusio hujus quæstionis; Objectum Logicæ aliquid

quid dicit pro materiali, & aliquid pro formali. Pro materiale quidem, reales operationes intellectus: pro formali vero relationem rationis, quæ dicitur ordinatio formalis earum, per quã efficiunt syllogismum, aut aliud instrumentum. Hæc probatur efficaciter ex doctrina tradita, hoc arg. Logica habet pro objecto operationes intellectus, quas dirigit, ut per directionem constituat ex eis syllogismũ, aut aliud instrumentum: ergo materiale objectum sunt operationes reales; formale vero, directio, aut ordinatio earum, per quã constituuntur talia instrumenta: sed ordinatio est relatio rationis: ergo objectum formale est ens rationis.

24 Secunda conclusio. Objectum adæquatum Logicæ, est modus sciendi communis omnibus instrumentis, qui ex ente reali, pro materiali constat, & ex ente rationis pro formali. Hæc sequitur ex prima: quare non indiget nova probatione. His duabus conclusionibus continetur, & explicatur secunda opinio D. Th. & aliorum quæ communis fuit semper in schola, & ut probabilior est amplectenda.

25 Solum restat arg. primæ opinionis solvere: & ad primum concessa majori, neganda est minor, quod ens rationis Logicum, nec naturam, nec proprietates habeat, nec per se consideretur in dialectica: quamvis enim non habeat naturam realem nec subjecto inhæreat, sed solũ sit objective in intellectu, actu considerante: est tamen quædam denominatio rebus attributa ab intellectu, per modum, ac similitudinem formæ inhærentis, ut esse genus aut speciem, attribuitur naturæ ab intellectu: sicut albedo, aut alia forma inhærens attribuitur corpori. Unde non est omnino ens fictum, sicut chimera, sed habet fundamentum in eisdem naturis, quibus attribuitur, prout ab intellectu, hoc, aut illo modo, concipiuntur; & hoc esse diminutum, considerari potest ab aliqua scientia.

26 Quod vero ad proprietates ejus pertinet, hac distinctione explicandũ est: ens rationis dupliciter considerari potest: primo in abstracto, hoc est, ut forma quædam sine ordine ad subjectum, cui attribuitur: quemadmodum consideratur albedo, sine ordine ad corpus, cui inhæreat. Alio modo, potest considerari, in concreto, hoc est, ut forma applicata ad naturam, quam denominat. Et considerata primo modo, habet passiones universales, juxta similitudinem entis realis, ut verum, bonum, &c. consideratum vero secundum modo, non habet passiones adeo universales: quia non applicatur, aut attribuitur naturis, in communi consideratum, sed in particulari, secundum suas species: non enim denominatur natura aliena ab ente rationis universalissimo, sed à particularibus; ut genere, specie, subjecto, aut prædicato, quare sic sumptum, non habet passiones, nisi in suis speciebus, ut universale in communi, habet prædicabilitatem pro passione; & prædicabilia, habent particulares passiones, ut genus, esse prædicabile de speciebus: sicque de cæteris. & quemadmodum ens rationis, consideratum in abstracto; non pertinet ad Logicam, sed ad Meta. tanquã deficiens à perfectione entis realis; quod per se ab illa scientia consideratur ita probare passiones universales de illo, non ad Logicum, sed ad Metaphysicum pertinet: sed passiones quas habet, ut applicatum naturis, aut eas denominãs, in Logica probantur: & hoc sufficit, ut sit objectum ejus. de his vero passionibus, non prædicantur species entis rationis, quibus attribuuntur prædicatione formali: quia non est verum formaliter, quod prædicabile sit universale; sicut nec risibile formaliter est homo.

Ad le-

Ad secundum respõdeo; ens rationis dum fit ab intellectu, non esse directe, aut per se cognitum, sed indirecte, & quasi per accidens: sed postquam factum est; bene potest intellectus illud pro objecto, quasi per reflexionem sumere, & cognitionem ejus per se primo intendere: & hoc modo accipitur, dum dicitur esse objectum Logicæ.

Ad primum aliud arg. quo probatur, operationes reales esse objectum dialecticæ hac distinctione respondendum est. Demonstratio duplicitur consideratur, materialiter pro operationibus ordinatis; aut formaliter, pro ordinatione, à qua habent, ut sint syllogismus aut demonstratio: & in prima consideratione, admittendum est esse instrumentum reale; non in secunda: sed relatio rationis est. Et quod dicitur habere affectum realem, nempe scientiam, quam generat; etiam est admittendum, ratione operationum, quas pro materiali includit; non ratione significati formalis, in relatione rationis consistentis. Quod denique Logica sit scientia practica, ut in eodem argumento dicitur; verum est, & habere praxim, aut operationem pro objecto, ab intellectu directam; ex quo non sequitur directionem esse realem, neque id est necessarium, ut Logica sit scientia practica: sed satis est operationem utcunque dirigere; sive directio passiva realis sit, vel solum relatio rationis.

Ad secundum concedendum est, operationes, ut dirigibiles, considerari posse ab aliqua scientia, & vere considerari à Dialectica: negandum vero, quod dirigibilitas sit realis: non est enim nisi ens rationis: sicut directio, per quam constituunt syllogismum, & ad quam ordinatur dirigibilitas, solum est relatio rationis, ut probatum est. De intelligibilitate vero, & numerabilitate, diversa est ratio: quia istæ conveniunt rebus, aut qualitatibus, ex propria natura; dirigibilitas vero, non nisi potentia obedientialis est, respectu formæ syllogisticæ; que solum est relatio rationis: & ideo non est quid reale, sed ens rationis.

COM-

COMMENTARII IN PRÆDICABILIA PORPHYRII, UNA cum Dubiis & Quæſtionibus hac tempeſtate agitari ſolitis, compoſiti.

CAPUT PRIMUM PORPHYRII.

Cum neceſſarium ſit Chryſaori, & ad eum quæ eſt apud Ariſtotelem Prædicamentorum doctrinam, &c.

Brevis expoſitio textus.

28 HOc primum caput, quaſi proœmium eſt totius libri Prædicabilium; & tria in eo agit Porphyrius. nam primò, docet neceſſariam eſſe cognitionem prædicabilium, ad prædicamenta Ariſt. intelligẽda: quia cum prædicamentum ſit prædicabilium ordinatio, ſecundum debitam ſubjectionem, & prædicationem: non poteſt ordinatio prædicamẽtalis cognoſci, ſine cognitione prædicabilium. Secundo, proponit materiam, de qua agendum eſt in toto libro, quæ ſunt quinq; univerſalia, aut prædicabilia, nempe genus, ſpecies, differẽtia, proprium, & accidens, & tandem, aſſerit quæſtiones, quæ de hic prædicabilib. tractari poſſunt, eſſe in duplici differentia: nam, quædã faciles ſunt: quia circa ea verſantur, quæ naturæ eorundẽ prædicabiliũ proxima judicantur. Et ideo cognitã eorũ natura facilem ſolutionem habent: ut an univerſalia, hoc aut illo modo prædicentur de inferioribus, & ſimiles? Aliæ vero ſunt difficiles: quia altiora quædam inquirunt; ut an univerſalia ſint in rebus, vel objective ſolum in noſtra cognitione? & illas quidem proponendas, ac diſputandas eſſe aſſerit; has vero uſque ad Philoſophiam relinquendas, quia non facile à Dialecticis intelligi poſſunt. Et his continetur litera Porphyrii.

QVÆSTIO PRIMA Vniverſalis.

Utr. Univerſalia ſint in rebus.

QUæſtio hæc quaſi fundamentum eſt omnium aliarum, quæ de univerſalibus diſputari poſſunt. Ut antè titulis ejus intelligatur, notandum eſt; univerſale duplex eſſe, complexum, & incomplexum. Univerſale complexum, eſt propoſitio univerſalis, & per ſe nota, quæ principium eſt univerſale alicujus ſcientiæ; ex quo multæ inferuntur concluſiones, ut in ſcientia de homine univerſale principium eſt, quod ſit rationalis; ex quo colligitur, quod ſit admirativus & riſibilis. Univerſale incomplexum, eſt vox quædam ſimplex, ſignificans aliquid multis commune; ut homo & animal. Et de univerſali complexo non procedit quæſtio præſens, ſed ſolum de incomplexo; quod quadruplex eſt, in cauſando, in ſignificando, in eſſendo, & in prædicando. Univerſale in cauſando dicitur cauſa, quæ plures effectus producere poteſt,

ut cœlum. Universale in significando, est vox vel conceptus communis rem etiam communem multis significans; ut vox homo, & conceptus hominis, quem in mente formamus. Universale in Essendo, esset res separata à singularibus, & in eis existens, si daretur: qualis esset idea illa, quã dicunt aliqui posuisse Platonem, nempe homo separatus à Petro & Joanne, à quo procederent. Universale denique in prædicando, dicitur natura communis, quæ de multis prædicari potest, & quam significant voces communes: ut natura hominis significata per hanc vocem homo, quæ de Petro & Joanne prædicari potest.

Et universale in Causando ad Physicum, aut Metaphysicum pertinet, qui de natura causarum agit: quare de illo non disputamus modo, nec de universali in significando; quia dialecticus non agit principaliter de vocibus, sed de rebus per eas significatis. sed nec de universali in Essendo, quia judicatur impossibile, ut videbimus inferius: solum ergo proponitur quæstio de universali in Prædicando, an in rebus verè sit; ut an id, quod de Petro & Joanne prædicatur in his propositionibus, Petrus est homo, Joannes est homo; sit aliquid præter vocem, quod in eis existat.

Circa quam fuit prima opinio Heraclíti Ephesii, & Cratilli antiquorum Philosophorum, ut asserit Arist. l 3. de cœlo, & mundo, tex 3. 1. lib. Met. cap. 5. text. etiam 5. lib 4. tex. 22. qui omnino negabant aliquid universale in rebus esse, propter hoc argumentum. Omnia quæ sunt in mundo, sunt singularia: ergo nihil est universale. Antecedens probabant dupliciter primo ex sensibus; quia quæcunque per sensus cognoscimus, ut per visum, auditum, & reliquos, singularia sunt, & nihil commune multis: ergo non datur universale in rebus. Secundo, omnia quæ fiunt in rerum natura, singularia sunt, cum fiant per actiones causarum, quæ non nisi de singularibus sunt: ergo nihil fit universale: sed nihil est in rebus, quod non fit factum: ergo omnia sunt singularia, & nihil est universale; & cum scientiæ non sint de singularibus, quæ passim corrumpuntur, negantes universalia, consequenter negabant scientias. & videtur idem tenere Arist. lib. de Anima, tex. 8. ubi ita ait: Animal universale aut nihil est, aut posterius: similiter autem, & si quid commune aliud prædicetur.

30 Secunda opinio fuit Platonis, ut affirmat Arist. 1. 1. Met. c. 3. tex. 12. & cap. 5. tex. 5. & 6. qui ponebat naturas quasdam universales separatas à singularibus, à quibus eadem singularia procedebant, ut pro hominibus, naturam humanam separatam à Petro, Joanne, & cæteris, à quibus singulares homines fiebant: quamvis D. Augustinus lib. 73. quæstionum, quæst. 46. & Seneca lib. 8. epistolarum, ep. 66. affirment, hanc non fuisse mentem Platonis, sed per ideas intellexisse quasdam similitudines rerum omnium, quas Deus intra se habet, & per quas eas producit. Omitto opinionem Nominalium, qui solum posuisse videntur universalia in vocibus, de quibus scientias esse dicebant, & non de rebus.

Vera sententia Arist. & communis jam schola ab omnibus tenenda, tribus conclusionibus explicanda est: Prima conclusio. Non solum dantur voces universales, sed etiam res de quibus sunt scientiæ: probatur hæc adversus Nominales, autoritate Arist. lib. de interpretat. c. 5. ubi quasdam res universales esse ait; alias singulares: ergo sentit non solum in vocibus, sed in rebus dari universale. Deinde ratione, quia nomina universalia, ut homo, aut equus, non sint imposita ad significandum res singulares, ut Petrum & Joannem:

nec

nec aliquem eorum distincte significant, sed propriis nominibus significantur: ergo aliquid datur, præter singularia, ad quod proxime atque distincte significandum imponuntur, quod cum non sit singulare, erit universale. Secundæ istæ propositiones sunt veræ, ac necessariæ; Petrus est homo; & homo est animal; & tamen si nihil præter voces prædicatur, erunt falsæ; cum nec una vox sit alia, nec in ea includatur: ergo necesse est præter voces, res universales ponere.

Secunda conclusio. Non datur universale separatum realiter à singularibus. hæc est contra Platonem (si sententiam illam tenuit de ideis, quam ei tribuit Arist.) & probatur ab Aristotel. 1. lib. Poster. cap. 35 tex. 38. 2. Metaph. tex. 10. 7. Meta. tex. 51. & 57. & 10. Met. tex 6. quibus locis ostendit universalia esse non posse separata à singularibus. Deinde probatur ratione; quia quicquid vere & realiter prædicatur de aliquo, debet esse in eo: sed universalia vere prædicantur de singularibus in his propositionibus, Petrus est homo, & homo est animal: ergo vere, & realiter in eis sunt. Probatur major; quia ab eo, quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, aut falsa; sed in his propositionibus prædicantur universalia de singularibus: ergo aut sunt in eis, aut propositiones sunt falsæ.

Tertia conclusio. Licet omnes res mundi sint singulares, in ipsismet singularibus dantur universales naturæ, quæ de eisdem prædicantur. Hæc est adversus Heraclitum, & probatur simul ac declaratur hac ratione. Singularia naturæ humanæ, ut Petrus & Joannes, magis similia sunt inter sese quam singularia alterius naturæ: habent enim definitionem, & prædicata essentialia sibi communia, nam uterque est homo, & animal rationale: ergo concipit intellectus naturam humanam in utroque existentem, & utrique communem: & ideo erit una, & in multis, quod est esse universalem.

32 Ad argumentum primæ opinionis, concesso antecedente; quod omnes res mundi sunt singulares: neganda est consequentia; quod nihil sit universale: nam licet nihil sit universale, ab eisdem singularibus realiter separatum, (ut forte asseruit Plato) nec in ipsismet singularibus realiter ab eis distinctum, natura tamen, in qua omnes conveniunt, universalis est, solum ab eis distincta per intellectum eam concipientem, non conceptis singularibus, & de hac est scientia, etiamsi non sit de singularibus. Ad testimonium autem Arist. respondet D. Tho. in commentariis ejusdem, per illa verba excludere voluisse errorem Platonis, de ideis separatis, & simul docere, quonam modo universale in rebus reperiatur: ideo sensus verborum ejus talis est: Animal universale, nihil est seperatum à speciebus hominis, & equi, ut fingebat Plato: est tamen in eis quasi quid posterius; quia in eisdem fundatur, & ex eorum convenientia sumitur.

QVÆSTIO II.

Quænam sit essentia, & natura universalium?

33 NAtura, & essentia cujuslibet rei, explicatur per definitionem ejus; ideo solutio hujus quæstionis ex definitione universalis dependet, qua adducta & explicata, soluta etiam erit quæstio; Duplicem definitionem universalis tradit Arist. diversis suæ doctrinæ locis. primam 7. Metaph. tex. 45. his verbis; Hoc enim dicitur universale, quod pluribus natura aptum est inesse; secundam vero 1. lib. de interpretat. c. 5. ubi ita ait, Dico autem

universale, quod in pluribus prædicari natum est ut homo quidem universalium est. Vtramque vero simul posuit 1. li. de posteriori resolutione c. 10. tex. 25. dicens; Esse quidem igitur unum de multis, verum dicere necesse est: non erit enim universale, nisi hoc sit; oportet igitur aliquid unum, idemque in pluribus esse, non æquivoce. quibus universale duo habere docet, quod sit unum, hoc est univocum: quare excluduntur æquivoca & analoga à ratione universalis: quia, vel nullam habent unitatem, ut æquivoca; vel solum unitatem secundũ quid, hoc est secundum proportionem, vel attributionem, ut analoga. Deinde in multis, & quod de illis prædicetur; quæ licet non distinguãtur realiter in universali; quia formaliter sumptum, non est quid reale; sunt tamen duæ rationes, ita se habentes, ac si realiter distinguerentur, ex quibus prior est, quod in multis sit; posterior vero quod prædicetur de multis. Quod ita probo. Causa veritatis prædicationum est rem ita se habere extra, sicut per illas significatur, & enuntiatur, ut docet Arist. 1. lib. de interpretatione, dicens ab eo quod res est, vel non, propositio dicitur vera, vel falsa: ergo causalis ista propositio vera est: quia universale est in multis, prædicatur de multis; sed causa prior natura est suo effectu: ergo prius est, quod universale sit in multis,, quam quod prædiceter de multis. Licet autem prior sit ratio essendi in illis, quam prædicandi; convertuntur tamen: quia verum est, quod est in multis, prædicari de multis: & contra, quicquid prædicatur de multis, in eis esse; cum nihil prædicetur de aliquo, nisi sit in eo.

34 Ex quibus sequitur 1. essentiam universalis esse quod in multis sit; & quasi propriam passionem ejus, quod de multis prædicetur. Probatur hoc argumento. Illud, quod primo intelligimus de aliquo, dicimus esse essentiam illis: sed primum quod intelligimus de universali, est quod sit in multis: ergo hoc erit de essentia ejus. Illud etiam quod posterius intelligimus, si convertatur cum priori, dicimus esse proprium passionem ejus; sed prædicari de multis est quid posterius, quam esse in multis; & cum eo convertitur, ut probavimus: ergo erit propria passio ejus.

Sed dum dicimus esse in multis, pertinere ad essentiam universalis, & prædicari de multis, esse passionem; neutrum intelligendum est secundum actum: sed utrumq; secundum aptitudinem, ut verba Arist. docent, & probat experientia: cũ videamus naturam Solis, & Lunæ esse universalem, & nec esse actu in multis, nec actu de illis prædicari; sed utrumque habere in potentia. Et hoc est, quod communiter dici solet; verba in definitionibus non dicunt actum, sed aptitudinem; quare sensus primæ definitionis est; universale est, quod aptum est esse in multis; sensus vero secundæ universale est, unum prædicabile de multis.

Secundo sequitur, primam definitionem esse quidditativam, aut essentialem: quia continet essentiam universalis. Secundam vero descriptivam: quia datur per passionem.

Tertio sequitur, falsum esse, quod à quibusdam modernis dicitur: esse in multis & prædicari de multis non esse, rationes distinctas universalis, sed eandem omnino: quia eo ipso, quod intelligimus naturam in multis esse, intelligimus etiam esse predicabilem. Hoc enim non est verum: nam si esse in multis est ratio prior, & causa prædicabilitatis de multis, ut probavimus: evidenter sequitur, quod possit intelligi, non intellecta prædicabilitate de multis, cum sit evidens, id quod prius est, posse intelligi sine posteriori.

Expli-

Explicata essentia universalis; respondendum est tribus quæstionibus, quas Porphyrius omisit, propter earum difficultatem: quia ex earum solutionibus melius intelligetur eadem essentia universalis. Prima quæstio erit: an universalia sint in rebus? Secunda, an sint substantiæ, vel accidentiæ? Tertia, an sint æterna, vel temporãea? Pro quarum solutione, notanda est distinctio universalis, quam tradit D. Tho. 7. Meta. lect. 23. dupliciter enim sumi potest, nempe pro natura, quæ denominatur universalis, qualis est homo, vel animal: & hoc modo sumitur materialiter, aut fundamentaliter; aut pro universitate, quæ est forma, à qua denominatur universale: & hæc forma vocatur secunda intentio, aut relatio rationis; per quam refertur natura ad individua. Etsi universalia sumantur primo modo, in rebus esse dicuntur, & non ab eis separata; quia homo & animal, in rebus ipsis sunt: homo in singularibus hominibus; animal vero in suis speciebus; equo & leone. Si vero sumatur secundo modo, non est in rebus; sed objective solum in intellectu: quia secunda intentio, aut relatio rationis, non habet aliud esse, quam cognosci ab intellectu; eam attribuente naturæ, quam cum individuis comparat.

36 Et eodem modo solvitur quæstio secunda; quia universalia materaliter, aut pro fundamento considerat: aut sunt entia realia, ut equus, aut leo: vel entia rationis, ut genus aut species: vel sunt substantiæ, ut homo vel animal: aut accidentia, ut albedo, & color. Si vero sumantur secundo modo; non sunt substantiæ, sed accidentia: non realia, sed rationis: quia solum sunt denominationes quædam, quas intellectus attribuit naturis, eas universales vocans. Ad tertiam tandem quæstionem sic respondendum est; si universalia sumantur formaliter pro universalitate, non sunt æterna, sed temporanea: quia universalis non est, nisi dum actu consideratur ab intellectu; sed non semper est intellectus in actuali consideratione: ergo nec semper est universalitas. Si vero accipiatur pro fundamentis, alia distinctio addenda est. Nam res universales dupliciter sumi possunt; nempe secundum actualem existentiam, quam habent in inferioribus, hoc est in individuis aut speciebus: & hoc modo non sunt æterna, sed eis corruptis, ipsa quoque corrumpuntur, v.g. flores diversarum specierum, universales sunt, & si sumantur secundum actualem existentiam in individuis, non sunt in hyeme, ergo nec sunt semper, nec æterna, sed temporanea: sicut individua ipsa. Si vero considerentur secundum essentiam; hoc est secundum prædicata essentialia; æterna sunt: quia licet actu non existant in singularibus? debita sunt eis eadem prædicata essentialia, non minus quam si actu in eis existerent; ut homo & animal, secundum essentiam æterna sunt, quia etjam si nullus sit homo, aut animal in rerum natura; verum est hominem esse animal rationale, & animal vivens sensibile: quia hæc prædicata essentialia eis debentur. Etsi inquiras, ubi essent universalia, si nullum esset singulare: nam si perpetua sunt, alicubi permanere deberent. Respondeo, nullibi esse actu, sed solum objective in intellectu divino, actu cognoscente, eis esse debita essentialia prædicata; atque etjam virtualiter in divina omnipotentia, à quo produci possunt in suis singularibus; & ecce quomodo essentialiter sumpta æterna sunt.

QVÆSTIO III.

An detur in rebus ante operationem intellectus unitas formalis minor numerali?

AGens Arist. de unitate rerum, 5.lib. Metaph cap.6.triplicem posuit unitatem, genericam, specificã, & numericam. Generica est, quam habent species in genere, ut equus, & leo, in animali. Specifica, quam habent individua in specie, ut Petrus & Joannes, in homine. Numerica, quam habet quodcunque individuum in seipso, in quantum non est distinctum à se, sed à quocunque alio: ut Petrus, dicitur unus numero, quia est hoc individuum, hoc est, à seipso non distinctus, sed à Joanne, & cæteris.

38 Ex his autem tribus unitatibus, major est numerica, minor specifica, & minima generica: cujus ratio est manifesta; quia illa est minor unitas, quæ secum compatitur majorem diversitatem; sed unitas generica majorem compatitur secum diversitatem, minorem vero unitas specifica, & nullam numerica: ergo hæc maxima unitas vocari potest, specifica minor, & generica minima. Probatur minor; quia quæ sunt unum genere, differunt per differentias essentiales, & specificas, ut homo, & leo; quæ sunt unum genere, non per differentias essentiales, sed per individuales multo minores: at quod est unum numero, neque habet in se diversitatem specificam, nec individualem sed utroque modo est in se unum. Et de unitate numerica, non potest esse dubium, quin & realis sit, & ante operationem intellectus detur: quare de hac non procedit quæstio, sed de specifica, aut generica, quæ formalis dicitur: quia est unitas in essentia, & prædicatis essentialibus à forma substantiali rerum procedentibus; & est minor numerali: de qua ideo quærit titulus quæstionis, an detur ante operationem intellectus.

39 Et est Prima opinio Scoti. 7. lib. Met. quæ. 16. & in 2. dist. 3. quæ. 2. asserentis, dari unitatem formalem, genericam, & specificam, ante operationem intellectus; esseque essentialem ipsis naturis, aut saltem eis convenire tanquam propriam passionem. Et probatur 1. ex Aristotele in prædicamento ad aliquid; ubi docet primum genus relationis fundari in unitate specifica, aut generica, quæ si sit inter substantias, erit relatio identitatis; ut identitas specifica inter Petrum & Paulum, in unitate naturæ humanæ: si sit inter qualitates, erit relatio similitudinis; ut inter duo alba: si inter quantitates, relatio æqualitatis, aut inæqualitatis; ut inter duo corpora ejusdem longitudinis. Ex quo tale argumentum colligitur. Relatio hujus generis est realis, & datur ante operationem intellectus; nam duo alba, etiamsi non cognoscantur ab intellectu, erunt similia; ergo fundamentum ejus, quod est unitas formalis, erit etiam reale, & dabitur ante operationem intellectus. Probatur etiam ratione, quia unitas est passio entis realis; ergo cuicumque gradui entis realis, correspondet sua unitas realis; ut gradui entitatis numericæ, unitas numerica realis; & gradui entitatis specificæ, unitas realis specifica; & hæc est formalis; ergo erit realis; sicut gradus entitatis specificæ realis est, dabiturque ante operationem intellectus.

40 Secunda opinio, negat omnino dari aliquam unitatem formalem minorem numerali, ante operationem intellectus. quam sequitur S. Tho. opusc. 55. non longe à principio, & 1. p. quæst. 85. art. 1. & 2. Albertus Magnus in lib. prædicabilium q. 6. Themistius paraphrasi super procemium Arist. de anima. cap. 4. Alexander Aphrodisius super 7. l. Met post medium, fol. 131. pag. 1. & 2. Jivel. tract. 4. de quinque universalibus in sua dialectica. D. Joannes Damascenus lib. de dialectica c. 64. Capreol. in 2 d. 8 quæst. 2. Venetus lib. 2. suæ Dialecticæ tract. 4. par 4. cap. 4. &

pro-

probatur. Quia quicquid convenit naturæ specificæ essentialiter, aut tanquam propria passio: debet etiam convenire cuicunque individuo ejusdem, ut si naturæ humanæ conveniunt rationalitas & risibilitas; Petro & Joanni convenire debent: ergo si unitas formalis specifica cõvenit ei essentialiter, aut tanquam propria passio, necesse est cuicunque individuo convenire; & ita Petrus erit unus, unitate formali specifica multis communi, quod evidenter falsum est.

Tertia opinio, distinguit unitatem formalem, in actualem, & potentialem: actualem vocat eam, per quam natura est actu, & formaliter una multis communis: potentialem vero quam habere potest: & utramque ait esse realem: sed potentialem tantum convenire naturæ, ante operationem intellectus, in illa prioritate naturæ, qua prior est suis individuis; quam haberet (inquit) actualem, si ab eis realiter separaretur, licet hoc sit impossibile: hanc vero unitatem non communicare individuis, quia ei convenit, ut est prior natura eis. Hanc sententiam tenent Soncin. 7. Met. quæst. 40. Fonseca 5. Meta. cap. 18. quæst. 3. sect. 2. 3. & 4. probantque hoc argum. Natura specifica significatur nomine communi, & univoco; ut natura humana, hoc nomine homo: sed univocum nomen significat aliquid unum: ergo datur aliqua unitas formalis in natura, ante operationem intellectus, ratione cujus significetur nomine communi: quod si negaveris, sequitur nomen homo, & quodcunque aliud significans naturam communem, esse æquivocum, cum non significet aliquid unum, quod est falsum.

41 Postrema sententia, est Cajetani in opusculo de ente, & essentia, c. 4. quæst. 6. Ubi alio modo distinguit unitatem formalem in positivam & negativam. Positiva unitas est, quam habent aliqua in forma, aut prædicato positivo; ut Petrus & Joannes habent unitatem formalem positivam in humanitate, abstracta per intellectum ab individuis, aut cum eis comparata: Negativa vero, non est aliud quam negatio divisionis; & si sit negatio divisionis materialis, erit unitas numerica, quam habet Petrus per hanc materiam in se non divisam; si utero sit negatio divisionis formalis; erit unitas formalis negativa. Hac distinctione suppositа, asserit, naturam non habere unitatem formalem positivam, ante operationem intellectus; quia divisa est per differentias numericas in singularibus: quare nulla datur forma positiva communis, in qua singulares homines conveniant; quousque abstrahatur eadem natura humana per intellectum ab eisdem singularibus, & cognoscatur eis non cognitis; tunc enim tanquam forma positiva eis communis concipietur. Sed habet, inquit, unitatem formalem negativam à parte rei: quia licet sit divisa per differentias materiales, & numericas, non tamen per formales, & specificas, unde Petrus & Joannes, conveniunt in humanitate ante operationem intellectus negative, ex eo solum, quod non distinguuntur in ea formaliter, aut essentialiter, licet distinguantur per hanc, & aliam humanitatem singularem individualiter. Hanc sententiam Cajetani sequuntur plures moderni, probantque hoc argumento.

42 Unitas numerica, est carentia divisionis materialis, ergo unitas formalis, & specifica, est carentia divisionis formalis, & specificæ, sed Petrus & Joannes ante operationem intellectus, carent divisione formali, & specifica, cum non distinguantur per differentias formales, aut essentiales, sed solum per numericas, & quasi materiales.

ergo

ergo habet unitatem formalem in humanitate, saltem negativam.

Et confirmari potest: quia quæcunque non sunt distincta in aliquo, dicuntur in eo convenire, & esse unum, saltem negative; sed Petrus & Joannes, ante operationem intellectus, non distinguuntur formaliter, aut specie in humanitate; ergo in ea conveniunt, & sunt unum; quare dabitur unitas negativa utrique communis.

43 Pro solutione hujus quæstionis notandum est primo, unitatem formalem duplicem esse: nam quædam est, per quam aliquid dicitur in se unum formaliter, quam habet Petrus per suam formam, & essentiam, à qua dicitur unus formaliter: altera est, per quam aliquid dicitur unum formaliter, multis commune; ut unitas formalis, quam habet natura humana dum consideratur ab intellectu abstracta à conditionibus singularium, per quas divisa est in eis. Et de prima unitate formali, duo sunt certa apud omnes. Primum, quod cuicunque naturæ conveniat ex se, realiter & essentialiter; & ideo eam habet ante operationem intellectus in suis individuis, ita ut quodlibet dicatur per eandem naturam, quæ in eo est, unum formaliter & essentialiter; ita sentiit D. Th. Scotus, & alii ubi supra.

44 Secundo certum est, hanc unitatem formalem, aliquo modo distingui à numerica, cum ex diversa radice oriatur, numerica enim oritur ex materia, aut etiam ex forma, in quantum ex earum unione resultat hæc entitas hujus individui: formalis vero ex sola forma, non ut est causa hujus entitatis, sed ut est radix omnium prædicatorum essentialium, quæ ei possunt convenire, v.g. Unitas formalis à qua Petrus est unus homo, procedit ad ejus animam, in quantum est principium ratiocinandi, ex quo habet idem Petrus ut sit rationalis, & eodem modo in cæteris naturis. Sed an distinguantur hæc unitas formalis, & numerica, in eodem individuo ex natura rei, & ante operationem intellectus, vel sola ratione, & per intellectum, in hoc non convenit Scotus cum D. Tho. asserit enim distinctas esse ex natura rei; sed D. Thom. quem omnes ferè sequuntur, tenet, non distingui ex natura rei, sed sola ratione per intellectum; præsuppositio tamen fundamento in re, in quantum à diversa radice procedunt, ut explicatum est. Et hoc videtur nobis non solum probabilius, sed omnino verum & tenendum, quod hac ratione efficaciter probatur. Idem est ex natura rei in Petro, esse hominem, & esse hunc hominem, quia non est, nisi in quantum hæc humanitas veram habet humanitatis essentiam, sed per hanc humanitatem est unus homo formaliter: ergo utraque unitas formalis, & numerica, est eadem res. Sed distinguuntur per intellectum, in quantum ex diversa radice proveniunt.

45 Certum est tertiò, unitatem formalem cujuscunq; rei, determinari per differentiam individualem, & per eam fieri hanc numero: quod probo primo. Petrus est unus formaliter, per unam formam & unam essentiam quam habet, hoc est, per unam humanitatem; sed humanitas ejus est una numero ratione differentiæ individualis: ergo unitas formalis, quam habet per eam, est una numero ratione ejusdem differentiæ individualis. Quod adeo verum est, ac necessarium; ut omnes gradus naturæ ejus, omnia prædicata essentialia, quæ ratione eorum possunt ei convenire, sint Hæc, propter differentiam individualem, est enim Petrus hæc substantia, hoc corpus, hoc vivens, hoc animal, hoc rationale, & hic homo, imo repugnat aliquid esse in Petro, quod non sit hoc numero, ratione differentiæ individualis, à qua natura ejus, & essentia sit. Hæc distincta

cta à quacumque alia. Unde sequitur; quod sicut tot sunt in Petro unitates formales ratione distinctæ, quot sunt gradus naturæ ejus, ita omnes sunt individuæ, quia conjunguntur differentiæ individuali determinanti omnes, & facienti eas has numero.

46 Quibus suppositis, nostra sententia tribus conclusionibus continetur. Prima, non datur aliqua unitas formalis positiva & actualis, ante operationem intellectus, quæ conveniat naturæ realiter, & essentialiter, aut tanquam propria passio, per quam dicatur multis communis. Hæc est contra Scotum.

Secundum conclusio. Non datur ante operationem intellectus unitas formalis in potentia, quæ conveniat naturæ in illa prioritate, quam habet respectu individuorum, quibus communicatur. Hæc est contra secundum opinionem Soncinatis.

Tertia conclusio. Non datur unitas formalis negativa ante operationem intellectus. Hæc est contra Cajet. & probantur omnes simul ex doctrina tradita hoc argum. Unum, & indivisum idem sunt; ergo divisio opponitur unitati, & eam tollit, ac dissolvit: ut si dividantur partes hominis, nempe brachium à capite, & caput à pedibus; eo ipso tollitur unitas compositi, & earundem partium: sed omnis natura secundum omnes gradus, quos habet, à parte rei est divisa per differentias individuales; ergo nullam habet unitatem formalem multis communem: probatur minor. Natura humana, quæ est in Petro & Joanne, est divisa per differentias eorum individuales: ita ut quidquid habet Petrus, sit hoc, atque distinctum ab his quæ habet Joannes; nempe, hæc substantia, hoc corpus, hoc vivens, hoc animal, hic homo; & Paulus alia hæc substãtia, aliud hoc corpus, aliud hoc vivens, aliud hoc animal, alius hic homo; ergo nec naturam, aut essentiam, neque vllum gradum naturæ possunt habere unum aut communem; sed omnis unitas formalis debet eis convenire ratione naturæ; aut alicujus gradus ejus, quin in eis sit unus: ergo nullam habent vnitatem formalem communem.

47 Argumentum hoc concludit adversus Scotum; quod nullam habeat unitatem realem positivam, & actualem. Sed videntur posse respondere Soncinas, & Cajet. quod ille non ponit unitatem actualem, sed potentialem; & Cajet. non ponit unitatem positivam, sed negativam. Sed vere non minus adversus eosdem concludit, quam adversus Scotum. Probatur, adversus Soncinatem concludere; quia si natura humana in Petro ante operationem intellectus est Hæc, secundum omnes gradus formales, & essentiales; & diversa à natura Pauli, & gradibus ejus: ergo repugnat quod à parte rei possit aliquam habere vnitatem in eis: quare nec habebunt unitatem formalem in potentia; nam quibus repugnat actus, non potest convenire potentia. Sed eadem secunda opinio probatur falsa; quia duo asserit impossibilia. Primum, quod natura, ut est prior individuis, habet unitatem formalem realem: hoc autem impossibile est; quia natura non est prior individuis aliqua prioritate reali, sed solum per intellectum, considerantem illam, non consideratis individuis; ergo si secundum hanc prioritatem est una formaliter, non convenit ei talis unitas à parte rei, sed per intellectum.

Secundum, quod asserit, est; naturam non communicare illam unitatem formalem individuis; quod impossibile probatur hac ratione. Natura communicatur individuis, secundum omnes gradus formales, & essentiales, quos habet: sed non potest habere unitatem formalem actua-

lem, aut potentialem à parte rei, nisi ratione alicujus gradus formalis, atque essentialis : ergo nec potest habere unitatem quæ individuis non communicetur.

Quod vero adversus Cajet. concludat argumentum nostrum; probatur : quia solum posset respondere, naturam esse divisam secundum omnes gradus per differentias individuales, non per essentiales, aut formales : quare cum tali divisione bene potest esse non distinctio formalis, quæ vocatur unitas formalis negativa. Sed hoc non tollit difficultatem nostri argumenti. Nam licet natura humana non sit divisa per differentias formales; in Petro, & Joanne; satis est esse divisam per individuales : ut verum sit, quod diversa est unitas formalis ejus in eis : ergo non potest habere aliquam unitatem formalem etiam negativam, aut non distinctionem eis communem, probatur consequentia : quia cum formæ, & essentiæ sint diversæ, necesse est unitates formales, etiam negativas, aut non distinctiones esse diversas: quare sicut non possunt habere aliquid positivum commune ante operationem intellectus, sic non possunt habere aliquid commune negativum : ideo non dabitur unitas negativa à parte rei, quam ponit Cajetanus.

49 Argum. aliarum opinionum solvenda sunt; & pro solutione illius testimonii, quod pro opinione Scoti adduximus ex Aristotele, in prædicamento ad aliquid, notandum est : quod licet unitas formalis, qua aliquid est in se unum, sit realiter conjuncta, & realiter eadem cum unitate numerica, distinguitur tamen ab ea quasi virtualiter, ante operationem intellectus : quia ex diversa radice provenit, ut vidimus : & ratione hujus distinctionis virtualis, potest intellectus eas distinguere, concipiendo unitatem formalem, non concepta unitate numerali; & dum sic eam concipit, dicitur eam abstrahere ab individuis, & facere communem multis, & universalem. Ex quo intelligitur totum fundamentum unitatis formalis specificæ, aut genericæ; per quam aliquid est multis commune, & universale, esse unitatem formalem; qua aliquid est in se unum formaliter, in quantum virtualiter distinctum ab unitate numerica cui à parte rei conjuncta est, ideo talis unitas formalis, vocari potest unitas universalis specifica aut generica, in fundamento saltem remoto, & fundamentum etiam remotum universalis, sufficiens tamen pro relationibus primi generis, identitatis, similitudinis, & æqualitatis, & in ea fundari intelligit Arist. non alia.

Ad arg. Scoti respondeo; singulis gradibus entitatis, correspondere suas unitates; non tamen distinctas, nisi per intellectum: sicut nec gradus naturæ distinguuntur, nisi ab intellectu : ideo, nec convenientes naturæ à parte rei, sed solum per intellectum.

50 Ad arg. Cajet. neganda est major, quod unitas numerica sit carentia divisionis materialis, aut specifica carentia divisionis formalis : nam carentia negatio est; unitas vero non dicit solam negationem; sed entitatem etiam pro fundamento : & cum diversæ sint entitatis specificæ, diversæque unitates formales, ante operationem intellectus; etiam si divisione careant formali, non possunt habere unitatem formalem.

Et eodem modo respondeo ad confirmationem, antecedens esse falsum; quod quæcunque non sint distincta in aliquo, dicantur in eo convenire: quia non distinctio solam negationem dicit : unum vero, positivam entitatem cum negatione adjuncta, Arg. igitur procedit à pura negatione ad Positivum habens negationem adjunctam, & ideo non est bonum.

Ad arg.

Ad argum. denique tertiæ opinionis respondendum est, nomina significare res, mediis conceptibus, quos de illis formamus: unde non significant eas, ut sunt à parte rei, sed ut à nobis cognoscuntur: & cum univoca nomina sint communia, significant rem, ut à nobis conceptam, conceptu communi: quare non sequitur ex eorum significatione, dari unum multis commune à parte rei, sed solum objective in intellectu; nec proinde unitatem formalem inter multa, sed hanc fieri ab intellectu. Naturam cognoscente, non cognitis inferioribus; sive positiva illa sit, vel negativa.

QVÆSTIO IV.

An universale sit in rebus ante operationem intellectus?

51 CUm universale sit unum in multis, eodē fere modo loquuntur authores de illo, & de unitate; & ideo Scotus qui docuit quæst. præcedenti unitatem formalem minorem numerali ex se convenire naturæ, & ideo ante operationem intellectus eam habere, consequenter docet esse universalem à parte rei. Et hæc est prima opinio circa hanc quæstionem, quam tenuit in 2. d. 3. quæst. 1. & 7. Meta. qu. 18. Ubi etiam defendit Antonius Andreas, atque etiam Joannes Monlorius in disputatione quadam de universali capit. 5. & 6. Probaturque duplici argumento, 1. quia universalia sunt objecta scientiarum, & etiam dicuntur ingenerabilia, & incorruptibilia, sed conditiones istæ sunt reales: ergo conveniunt naturis ante operationem intellectus: quare ante illam erunt realiter universales. Probatur minor; quia scientiæ sunt de naturis realibus, quæ non generantur, neq; corrumpuntur, nisi secundum esse reale, quod habent.

Secundo, natura humana ex se non est incommunicabilis pluribus: ergo ex se est communicabilis, & ante operationem intellectus communicatur multis singularibus: sed esse universalem idem est, quod esse communicabilem multis; ergo ex se, & ante operationem intellectus erit universalis. Majorem ita probo; si natura ex se non est communicabilis multis; ergo de se est incommunicabilis: sed esse incommunicabilem, est esse singularem: ergo ex se erit singularis: quare nullo modo posset fieri universalis, quod est falsum.

Secunda opinio est D. Thom. 7. Meta. lect. 13. opusculo de ente, & essentia cap. 4. 1. quæst. 15. art. 1. & 12. quæst. 29. art. 6. quibus locis asserit naturam ex se, hoc est, ex propria essentia, non esse universalem, nec singularem; sed per conditiones individuantes fieri singularem, & per intellectum universalem: ideo ante operationem intellectus non dari universale. D. Tho. sequuntur Capreol. in 3. art 3. d. 5. quæst. 3. Soncinas 7. q. Meta. 40. Cajetanus in opusculo de ente, & essentia, cap. 4. Sotus q. 2. universalium. Durandus in 1. q. 2. prologi, & d. 12. p. 2. Toletus in quæstionibus universalibus, P. Fran. Suarius tomo 1. disp. 6. sectio. 5, Et est communis sententia scholæ à nobis tenenda.

Sed ut eam probemus, notandum est, quod cum universale sit unum aptum prædicari de multis, secundum definitionem ab Arist. traditam; duo sunt necessario requisita, ut aliquid sit universale: Primum, quod sit unum non solum unitate formali, qua aliquid est in se unum; sed unitate formali, qua aliquid est multis commune. Quod enim prima unitas formalis requiratur, quæstione præcedenti probatum à nobis est: quia cum universale communicet suam essentiam singularibus, & per suam essentiam sit aliquid unum formali

maliter in se; necesse est, quod universale habeat unitatem formalem, per quam sit unum formaliter in se: & hanc unitatem diximus esse primum fundamentum atq; remotum universalis. Sed quod hæc unitas non sufficiat ad rationem universalis, probatur; quia ut etiam quæst. præcedenti diximus unitas formalis, qua aliquid est in se unum; eadem est secundum rem cum unitate numerica, & ideo ei semper conjuncta à parte rei; ex quo sequitur esse divisam in singularibus; ita ut tot sint unitates formales, quot sunt individua: non ergo sufficit ut natura dicatur universalis; sed requiritur, quod ab intellectu consideretur eadem unitas formalis, non consideratis singularitatibus; per quas divisa est à parte rei: & ita considerata, vocatur unitas formalis, per quam natura est una formaliter multis communis, quod est esse universalem.

54 Secundo sequitur, quod sit apta esse in multis: hæc autem aptitudo secundum Scotum; & alios qui sequuntur ejus sententiam, realis est in natura, & ante operationem intellectus; sed apud D. Th. neutrum habet; sed per operationem intellectus ei convenit. Duas igitur conditiones debet habere natura, ut dicatur apta esse in multis. Prima est, quasi remota; scilicet, quod ex suis principiis realibus multiplicari possit in multis individuis: quod habent omnes naturæ materiales, & corruptibiles: si vero in una tantum esse possit; ita, ut repugnet omnino habere multa; ut de naturis Angelorum tenent multi; non erit universalis, ut videbimus in capite de specie. Alterum requiritur, tanquam proximum; nempe, quod non sit determinata per singulares conditiones; sed quasi indifferens: ita ut non magis respiciat unum singulare, quam alterum: & cum à parte rei sit determinata per conditiones singulares; non habet aptitudinem, ut in multis sit: quia singulare cum sit incommunicabile, non potest communicari multis; necesse est ergo ut indifferens sit, quod per intellectum consideretur sine conditionibus singularibus: & ita considerata non erit determinata ad aliquod singulare; sed æqualiter poterit determinari ad omnia: & hoc est esse indifferentem, & aptam communicari multis.

55 Itaque aptitudo naturæ præsupponit tria; duo quidem quasi remota. Primum, quod ex suis principiis realibus possit multiplicari: secundum, quod sit una unitate formali, per quam aliquid est in se unum. Et præterea, tertium quasi proximum, quod sit una unitate formali, qua aliquid est commune multis. Et præter hæc tria, addit; quod sit indifferens ad multa: & licet hanc indifferentiam habeat eo ipso, quod una est unitate universali; tamen prius hæc unitas intelligitur in ea, quam indifferentia, vel aptitudo, sicut dicebamus quæst. 2. prius intelligi in natura, quod sit universalis, quam quod sit prædicabilis.

Ex tota hac doctrina colligitur efficax argum. ad probandam nostram sententiam, quod non detur universale à parte rei, sed solum per operationem intellectus, contra Scotum. Universale est unum in multis, & aptum prædicari de multis: sed natura ante operationem intellectus, nec est una, neque habet aptitudinem prædicandi de multis: ergo non est universalis. Probatur minor. Natura à parte rei, est divisa per differentias individuales; ita ut alia sit in Petro, & alia in Ioane: ergo est plures, & non una. Sed si non sit una, non potest habere aptitudinem prædicandi: quia aptitudo præsupponit unitatem, ut probatum est: ergo nec una, nec in multis erit, quousque in intellectum abstrahatur à conditionibus, per quas dividatur & fiat una.

Ad 1. argum. Scoti, concedenda est major,

jor, & minor neganda; quia sicut scientiæ habenter per operationes intellectus, & ante illas non dantur; eadem ratione non dantur objecta scientiarum, nisi per intellectum abstrahentem naturam, & efficientem illam aliquo modo universalem: & ut sic abstracta, ingenerabilis est, & incorruptibilis; & non ut est in individuis, quæ passim corrumpuntur. Quare falsum est, quod in minori dicitur, naturam habere tales conditiones à parte rei, neutrum enim habet, nisi operatione intellectus præsupposita.

Ad 2. concesso antecedente, neganda est consequentia; dicendumque naturam nec esse ex se proxime communicabilem multis, sed solum remote, nec esse ex se incommunicabilem; ut docuit D. Thom. ubi supra: sed primum habere per intellectum, secundum à parte rei, per differentias individuales, quibus conjuncta est, ex se autem solum ei convenire prædicata essentialia, ut naturæ humanæ rationalitatem, sicq; de cæteris.

QVÆSTIO V.

Per quam operationem intellectus fiat universale?

VT quæstio intelligatur, explicandus est modus, quo intellectus procedit, dum intelligit, ut ex eo cognoscamus, quonam modo efficiat universale. Notandum est ergo, quod cum omnis nostra intellectio incipiat à sensibus, necesse est, ut id quod intelligendum est, prius percipiatur à visu, vel alio sensu: quod fit per quandam similitudinem sui quam ad oculum mittit, & quæ vocatur species intentionalis ejus rei, à qua repræsentatur: per hanc ergo speciem unitur objectum potentiæ visivæ, & fit visio rei. Virtute hujus visionis, producitur alia species ejusdem rei visæ in alio sensu interiori, dui dicitur sensus communis ex eo, quod ad ipsum perveniunt species omnium, quæ sentiuntur per sensus externos: & ipse discernit inter omnia, cognoscens esse diversa. Deinde ab hoc sensu, omittitur alia species ejusdem objecti in alium, qui vocari solet phantasia, & est veluti memoria quædam non solum sentiens ea, quæ per alios sensus percipiuntur, sed conservans species omnium sensibilium: quæ species in ea conservatæ solent vocari phantasmata.

58 Notandũ est 2. quod objecto jam cognito per sensus, usque ad phantasiam: incipit operatio intellectus: qui duplex est, unus, qui dicitur agens, & alter possibilis: inter quos hæc est differentia, quod intellectus agens non est virtus cognoscitiva, nec aliquid intelligit: possibilis vero, est qui cognoscit. Præterea, intellectus agens, adjutus phantasmate, hoc est, specie sensibili conservata in phantasia, producit aliam speciem ejusdem rei repræsentatæ per idem phantasma in intellectu cognoscente, non jam sensibilem, & corpoream, sed spiritualem sicut intellectus agens, à quo producitur, & possibilis, in quo recipitur, spirituales potentiæ sunt. Et agens dicitur ille, quia sua actione speciem producit; iste vero possibilis, quasi passibilis aut passivus, quia recipit eandem speciem, per quam ei unitur idem objectum, quod à sensibus cognitum est; & informatus hac specie, seu similitudine objecti, quæ intelligibilis dicitur sicut species per quas cognoscunt sensus, dicuntur sensibiles, ipsum intelligit. Per hanc autem speciem intelligibilem (vt multi afferunt) representatur natura sine conditionibus singularitatis, & ideo eam vocant abstractionem. Quia natura sine conditionibus repræsentata, quasi abstracta ab eis dicitur.

Sed tertio est notandum, quod intelle-

ctus possibilis duplicem habet operationem : unam per quam cognoscit objectum, ut præsentatum in specie, sine conditionibus : & hæc propriissime dicitur abstractio; quia est cognitio naturæ, non cognitis individuis : alia est operatio intellectus, per quam eadem natura cognita, non cognitis singularibus, iterum cognoscitur eisdem simul cognitis, & ad ea comparatur : & ideo vocatur comparatio; & ecce tres operationes; una intellectus agentis (à quibusdam vocata abstractio) & duæ aliæ intellectus possibilis, una quæ vocatur abstractio; & alia comparatio.

59 Juxta has igitur tres operationes sunt tres opiniones diversæ. Prima, asserit universale fieri per abstractionem intellectus agentis; quam sequitur Cajet. in opusc. de ente; & assentia, cap. 4. quæstio. 6. ad finem. Scotus q. 5. universalium. Zumel. 1. p. quæst. 13. art. 7. conc. 3. Et probatur testimonio Aristotelis, 3. li. de Anima, text. 18. ubi comparans officium intellectus agentis cum lumine corporeo, docet; quod sicut lumen corporeum sua illustratione materiali, facit colores visibiles actu qui in tenebris solum erant visibiles in potentia : ita intellectus agens per actionem, qua producit speciem intelligibilem in intellectu possibili, facit naturam actu intelligibilem. Ex quo ita colligitur. Objectum intellectus possibilis, est universale: sed per intellectum agentum sit natura actu intelligibilis; dum repræsentatur in specie intelligibili, sine conditionibus: ergo sit actu universalis.

Deinde duplici argumento. Primum sumitur ex definitione universalis, quod est unum in multis; sed natura per abstractionem intellectus agentis, est una in multis : ergo est universalis. Probatur minor; quia in specie intelligibili repræsentatur, sine conditionibus; ergo ut sic repræsentata est una, cum solum per conditiones sit à parte rei plures : & est etiam in multis, à quibus abstrahitur, ergo universalis.

Secundo; naturam esse unam unitate universali, duo dicit; unum pro fundamento, nempe unitatem formalem; qua est in se una, & aliud quasi pro formali, nempe caremiam divisionis; quam habet à parte rei, per differentias individuales : sed repræsentata in specie intelligibili, est una formaliter, & caret divisione, cum repræsentetur sine conditionibus : ergo est una unitate universali : & habet aptitudinem prædicandi de multis; quia repræsentata sine conditionibus, non est determinata ad aliquod individuum, sed indifferens ad omnia; ergo est universalis.

60 Secunda opinio tenet; per abstractionem intellectus agentis, nondum esse naturam universalem, sed requiri abstractionem intellectus possibilis; per quam natura cognoscatur sine conditionibus, & per illam fieri universalem. Hæc est sententia Duran. in 1 d. 3. q. 5. ad 2. & in 2. d. 3. q. 7. num. 12. & Cardinalis Toleti 2 universalium. Unicum est argum. hujus sententiæ. Natura non est universalis à parte rei; ergo universalitas ejus non est realis, sed ab intellectu tribui debet : sed intellectus nihil potest tribuere naturæ, nisi eam cognoscat : ergo cum intellectus agens non cognoscat, non potest ei tribuere universalitatem, sed cum primum cognoscitur ab intellectu, denominatur universalis.

Tertia sententia, neque unam, neque aliam abstractionem sufficere docet, ut natura fiat universalis; sed necessarium esse, ut comparetur ad individua : quod cum fiat per secundum operationem intellectus possibilis, quæ dicitur comparatio, per hæc fieri universale: hanc sequitur

Som-

Soncin. 5. Meta. quæst. 27. concluſ. 2. & 10. Meta. quæst. 15. Niphus Metaph. quæst. 17. concl. 1. Deca Hiſpalenſis in 1. d. 5. quæſt. 2. art. 4. ad 1. Can. 1. par. quæſt. 28. ar. 1. fol. 41. Probatur primo: quia intellectus non poteſt tribuere naturæ denominationem univerſalis, niſi eam cognoſcat ut univerſalem: univerſale dicit reſpectum ad multa, ut colligitur ex ejus definitione, qua dicitur eſſe unum in multis, ergo non cognoſcitur natura ut univerſalis, niſi cognoſcatur per reſpectum ad multa, ſed nõ poteſt cognoſci per reſpectum ad multa, niſi eis cognitis quia reſpectus non eſt cognoſcibilis, niſi cognito termino: At per abſtractionem intellectus agentis nullo modo cognoſcitur, & per abſtractionem poſſibilis cognoſcitur non cognitis individuis, ergo non cognoſcitur ut univerſalis, nec ei tribui poteſt talis denominatio, ſed per ſolam comparationem, per quam cognoſcitur in ordine ad multa.

Secundo, Univerſalitas eſt relatio unius ad multa; non realis, cum non conveniat naturæ à parte rei; ergo rationis: ſed relatio rationis non poteſt fieri niſi per notitiam comparativam; ergo ſolum per hanc fit univerſale. Probatur minor; quia relatio eſt comparatio inter duo extrema: ergo non poteſt fieri, niſi ab intellectu utrumque cognoſcente, & comparante; ſolum ergo fit univerſalis per comparationem.

62 Præter has tres opiniones diverſas, invenio quartam; per quam moderni quidam videntes ad concordiam reducere ſecundam, & tertiam, hac diſtinctione. Univerſale duobus modis ſumi poteſt. Primo, per modum abſoluti, non dicentis reſpectum ad alterum; ſed potentis fundare talem reſpectum, ut album, aut quantum quæ abſoluta ſunt, & poſſunt fundare relationem ſimilitudinis, aut æqualitatis: alio modo, tanquam relativum: utroque enim modo putant intelligi poſſe univerſalitatem, nempe, ut formam relativam, & etiam ut abſolutam; quam tamen conſequitur quidam reſpectus, per quem explicatur: nam unitas, qua aliquid eſt commune, & aptitudo prædicandi de multis; formæ abſolutæ ſunt; ſicut unitas numerica, & aptitudo ad ridendum quas tamen explicamus per reſpectum ad actum ridendi, & ad objectum. Idque declarant exemplo univerſalis Platonici, ſeparati à ſingularibus: quod vere eſſet ſubſtantia, cum per ſe exiſteret, & ideo univerſalitas ejus forma abſoluta: quia ſubſtantia res abſoluta eſt, non dicens reſpectum eſſentialem ad alterum: & tamen explicaretur à nobis per reſpectum ad multa à quibus participaretur: ergo etiam ſumi poteſt univerſale factum ab intellectu per modum abſoluti. Alio modo ſumitur tanquam relativum, eſſentialiter reſpiciens individua. Univerſale igitur primo modo acceptum, dicunt fieri per primam cognitionem intellectus poſſibilis: quia habet unitatem cum aptitudine reſpiciendi multa, à quibus abſtractum eſt. Si vero accipiatur ſecundo modo, non fit niſi per comparationem: quia relativum non poteſt cognoſci, niſi per comparationem ad ſuum terminum: & ideo nec univerſale, ut relativum, niſi per comparationem ad multa. Et ſecundam opinionem intelligendam eſſe affirmant de univerſali, ut abſoluto: & ita intellectam eſſe veram. Tertiam vero, de univerſali, ut relativo.

63 Ut noſtrã ſententiam proponamus, quædam notanda ſunt. Primum, univerſale nomen concretum eſſe, habens materiale ſignificatum, quod eſt natura: & formale, quod eſt univerſalitas, à qua denominatur. Concretum vero duplex eſt: abſolutum, & relativũ, ſicut forma denominãs eſt etiã abſoluta, aut relativa. Cõcretũ

ab-

absolutum est album: relativum vero, simile, aut pater. Hæc est autem differentia inter unum, & alterium; quod concretum absolutum, pro materiali significato, solũ habet nudum subjectum; ut album nudum corpus. Concretum vero relativum non nudum subjectum, sed aliquid aliud ratione cujus efficitur fundamentum proximum relationis: ut simile præter album, habere debet aliquam unitatem, aut commensurationem cum alio, ratione cujus sit capax relationis: unitatem quidem in albedine, & commensurationem in eodem gradu ejus. Nam ut aliqua dicantur proprie similia, convenire debent in albedine, atque etiam in gradu ejus: ita ut in utroque sit, ut tria, vel ut quatuor.

Secundo notandum est, tria esse fundamenta relationis; remotissimum, remotum, & proximum: ut in similitudine fundamentum remotissimum est corpus: remotum est album: proximum vero album habens unitatem, & commensurationem cum alio. Vocatur autem fundamentum remotissimum, & remotum, quia ea non sequitur relatio; nam corpus, nisi habeat albedinem, aut aliam qualitatem, non dicetur simile; neque etiam, si habeat albedinem, quousque habeat unitatem, & commensurationem cum alio. Tunc autem dicetur fundamentum proximum; quia eo posito, statim ac necessario sequitur relatio. Ita ergo intelligendum est de universali, si sit relativum; erit enim fundamentum remotum relationis universalitatis, natura à parte rei per unitatem formalem; qua est una formaliter in se. Fundamentum vero remotum, dum repræsentatur in specie intelligibili sine conditionibus, aut dum cognoscitur per primam cognitionem intellectus sine illis, si non sequatur statim relatio universalitatis, à qua denominetur. Et tandẽ erit fundamentum proximum, dum comparatur ad inferiora: quia statim sequitur relatio universalitatis ad illa.

64 His suppositis: nostra sententia his concl. continetur. Prima. Universale non esse nomen absolutum, sed Relativum; hæc est adversus vlt. sentẽtiam: probatur duplici arg. Primo. nomen concretum est absolutum, si forma per ipsum significata fuerit absoluta, & relativum, si fuerit relativa: sed forma universalitatis non est absoluta, sed relativa; ergo nomen universale, non erit absolutum, sed relativum. Probatur minor ex definitione universalis. Unum in multis, & aptum prædicari de multis. In qua, per relationem ad multa explicatur universale; nec solum explicatur, sed universalitas relatio est: non forma absoluta. ut ultima opinio asserit: quod sic probo. Universalitas non est forma conueniens naturæ ex se, aut essentialiter, neque à parte rei; sed per intellectum; vt concedit eadem opinio: ergo non est forma substantialis, sed accidentialis; nec est accidens reale, sed rationis: sed omne accidens rationis, quod intellectus attribuit rebus, est relatio rationis: non enim attribuit eis accidens rationis absolutum, per modum qualitatis, aut quantitatis, aut alterius prædicamenti, habens fundamentum in eisdem rebus à se intellectis, ut probabitur: ergo universalitas est relatio rationis, & non forma absoluta. Secundo non dicitur natura universalis, ex eo solum quod in se est una, aut communis: sed quia est una multorum multisque communis: aut una, in qua multa conveniunt: ut Porphyrius docuit, c. de specie dicens: participatione speciei plures homines sunt unus homo, ergo per universalitatem, essentialiter ordinatur ad inferiora: quorum est una natura: & ideo universalitas, relatio est, & non forma absoluta: & universale nomen relativum, non absolutum. Quod intel-

intelligens Porphyr. docuit nomina prædicabilia (quæ ſunt quædam univerſalia) definienda eſſe per ſua inferiora; ut genus, quod ſit prædicabile de pluribus differentibus ſpecie; ſieq; de reliquis.

65 Secundo concluſio. Per operationem intellectus agentis ſolum datur univerſale pro fundamento remoto ſeu in potentia remota: non pro fundamento proximo, neque actu, & formaliter univerſale. Hæc ſequitur ex præcedenti, atq; doctrina annota; & probatur hoc arg. Univerſale eſt relativum; ergo non dicitur natura actu, & formaliter univerſalis: niſi ab univerſalitate, quæ eſt relatio, denominetur; ſed per operationem intellectus agentis, ſolum habet repræſentari in ſpecie intelligibili, non repræſentatis ſingularibus: ergo nec illa reſpicit, nec denominari poteſt ab univerſalitate, quæ eſt reſpectus ad illa: & hoc eſt non eſſe actu, & formaliter univerſalem, ſolum ergo poteſt eſſe univerſalis in potentia aut in fundamento; non proximo: quia proximum fundamentum ſtatim ſequitur relatio; & tamen naturam ſic repræſentatam, non ſequitur relatio ad individua; quouſque intelligatur in ordine ad alia: ſed in potentia, & fundamento remoto, quamvis minus remoto, ac dum eſt extra cauſas.

66 Tertia concluſio. Univerſale actu, & formaliter, aut in potentia proxima. non fit per primam cognitionem intellectus poſſibilis, quæ vocatur abſtractio. Hæc eſt adverſus ultimam ſententiam. Et probatur primo. Nihil denominatur actu & formaliter tale, niſi à formâ propria: ſed propria forma univerſalis eſt univerſalitas: quæ eſt relatio rationis ad individua: ergo non denominatur natura actu, & formaliter univerſalis, niſi à relatione rationis ad individua: naturam autem cognitam per primam operationem intellectus, non conſequitur talis relatio rationis: ergo non eſt per illam actu, & formaliter univerſalis. Probatur minor. Per illam cognitionem non cognoſcitur in ordine ad individua: immo neque cognoſcuntur individua: ergo neque cognoſcitur relatio rationis naturæ ad illa: ſed relatio rationis non habet aliud eſſe, quam actu cognoſci: ergo ſi non cognoſcitur per illam cognitionem, non eſt, nec denominat naturam actu, & formaliter univerſalem: Secundo, naturam per primam cognitionem non habet aliud, quam cognoſci; ut repræſentatem in ſpecie intelligibili ſine conditionibus: ergo ſolum conſequitur per illam novam denominationem realem extrinſecam, cognitæ ſine conditionibus: quam certum eſt non eſſe denominationem univerſalis: nam hæc, nec realis eſt, nec ſolum denominatio extrinſeca, ſed rationis, & habens modum, & ſimilitudinem formæ inhærentis; ſicut denominatio prædicati, aut ſubjecti: ſolum ergo erit natura per talem cognitionem univerſalis in potentia; non proxima, ſed remota: eodem modo ac per operationem intellectus agentis in explicato.

67 Ultima concluſio. Natura fit univerſalis, non ſolum in potentia proxima, ſed actu, & formaliter, per cognitionem intellectus, quæ dicitur comparatio: hæc probatur 1. ex tribus præcedentibus; quia ſi non fit per operatiõem intellectus agentis, nec per primam cognitionem intellectus poſſibilis, non reſtat alia operatio per quam fieri poſſit, præter comparationem.

Sed probatur 2. quod per eam fiat, quia univerſalitas eſt relatio rationis naturæ ad individua: & relatio eſt comparatio duorum extremorum: ergo relatio rationis naturæ ad individua, eſt comparatio naturæ ad illa: quare fiet per comparationẽ univerſalitas, & univerſale formaliter.

68 Sed, ut concluſiones iſtæ mælius intelligantur, & ex eis cognoſcamus aliquo

modo fieri universalem, per tres illas operationes intellectus agentis, & possibilis, notanda est illa distinctio universalis, satis manifesta in schola Dialecticorum; Universale duplex est, Logicum, & Metaphysicum; universale Metaphysicum, est natura realis in communi sumpta, hoc est sine conditionibus individuantibus, & non ut denominata à secunda intentione, aut relatione universalitatis. Et vocatur universale Metaphysicum: quia solum sumitur secundum essentiam realem quasi abstractam à materialibus conditionibus, qui est proprius modus, secundum quem res considerantur in Metaphysica: & vocari etiam potest universale fundamentaliter, arq; etiam universale in potẽtia, saltem remota, ut explicatum est. Aliud est universale Logicum, nempe natura denominata à secunda intentione, aut relatione universalitatis: quæ etiam dicitur universale in potentia proxima, actu & formaliter: quia dum actu denominatur natura à relatione, proxime dicitur eandem relationem fundare: & vocatur universale Logicum, quia secunda intentio, aut relatio universalitatis, proprie pertinet ad considerationem Logicam. Hac distinctione supposita dicimus, universale Metaphysicum fieri per operationem intellectus agentis, cum repræsentetur natura in specie intelligibili per eam producta, sine conditionibus: quod est esse universale Metaphysicum. Per primum vero cognitionem intellectus possiblis, sit idem universale Metaphysicum; vel potius jam factum per intellectum agentem cognoscitur: sed universale Logicum, fit per solam comparationem.

69 Ad argumenta aliarum opinionum respondendum est; & ad testimonium Arist. pro prima opinione duobus modis. Primo sensum ejus esse: quod lumen facit colores actu visibiles: non quia ipsi actu visibiles non essent in tenebris; sed quia videri non poterant per medium obscurum; illud vero illuminans facit, ut actu videantur. Vel secundo, respondeo; concedendo, quod lumen faciat colores actu visibiles, cum in tenebris non essent, nisi visibiles in potentia; & ita intellectus agens, quasi lumen quoddam spirituale facit naturam actu intelligibilem: ex quo non sequitur eam facere actu universalem: quia ut sit actu intelligibilis, sufficit esse universalem in potentia, quod habet dum per speciem intelligibilem repræsentatur sine conditionibus, &c.

Ad primum argumentum ejusdem sententiæ, concessa majori; distinguenda est minor: nam duobus modis natura est una. Primo, unitate negativa; & hanc habet repræsentata in specie intelligibilis; quia sine conditionibus individuantibus repræsentatur: sed per hanc unitatem solum est universale Metaphysicum, aut in potentia. Alio modo est una, positive; quod non habet, nisi dum comparatur ad individua, & quia hæc requiritur, ut sit actu; & formaliter universalis: non est universalis hoc modo, nisi per comparationem.

Ad secundum respondetur, eadem distinctione; quia natura repræsentata in specie intelligibili, habet unitatem negativam universalis Metaphysici, & in potentia, non universalis Logici, nisi per comparationem.

Ad argumentum secundæ opinionis concedo, quod natura non est universalis à parte rei, sed fit universalis per cognitionem intellectus: nego tamen, quod per primam cognitionem intellectus tribuatur ei forma universalitatis: sed solum ei tribuitur per comparationem.

Ad tertiam opinionem, negandum est: quod universale possit distingui absolutum, & relativum; quia ex propria natura,

tura, & essentia relativum est, ut probavimus. Falsus igitur est : quod detur universale absolutum, & non minus falsum, quod hoc universale absolutum, fiat per primam cognitionem intellectus.

QVÆSTIO VI.

V. Universale Logicum fiat per simplicem comparationem naturæ cum individuis vel non nisi per compositam quæ vocatur actualis prædicatio.

70 VT titulus quæstionis explicetur, notandum est: quod ab omnibus fere ponitur, in intellectu duplex comparatio: una simplex: alia composita. Simplex comparatio est: per quam intellectus unum in altero: vel in ordine ad alterum cognoscit sine compositione; ut dum simplici cognitione cognoscimus patrem in ordine ad filium; non affirmando, quod habeat filium, vel albidinem in pariete, non affirmando, quod in eo sit. Alia est comparatio; per quam cognoscit intellectus duo extrema, & unum attribuit alteri, affirmando quod in eo sit: & ideo comparatio hæc vocatur actualis prædicatio, quærimus ergo, an supposito quod universale fit per comparationem, ut in quæstione præcedenti probavimus; fiat per simplicem, vel per compositam. Et sunt duo opiniones. Prima, non admittit comparationem simplicem, sed solum cõpositam; & per eam asserit fieri universale: & cum comparatio hæc sit actualis prædicatio unius de altero, per actualem prædicationem fieri docet, & ante illam non dari universale actu, & formaliter, sed actualem prædicationem esse universalitatem, à qua natura denominatur universalis: & ita non admittit aptitudinem, nec potentiam prædicandi in natura, sed idem esse, quod universalis sit & quod sit actuale prædicatum. Hanc opinionem sequuntur quidam moderni, & eam probant hoc argumento.

71 Non potest intellectus comparare naturam ad individua, nisi cognoscat in eis esse: sed non potest cognoscere, quod in eis sit, nisi judicando, quod in eis conveniat: judicare autem, quod in eis sit, & eis cõveniat, est prædicare eam de individuis: ergo non datur simplex comparatio naturæ ad individua, sed solum composita, quæ est actualis prædicatio: quare sit verum est universale fieri per comparationem, necessario sequitur, quod fiat per actualem prædicationẽ, ita ut ante illam non detur.

72 Hæc opinio in primis est contra Arist. & D. Tho. quod unico testimõio utriusque probatur. Arist. enim agens de universali, lib. de interpretatione, cap. 5. definit illud his verbis: Dico autem universale, quod de pluribus aptum est prædicari. Ex quibus evidenter colligitur, naturam esse universalem, per aptitudinem prædicandi de individuis, sed aptitudo prædicandi cum sit potentia, est prior, quã actualis prædicatio, quæ est actus ejusdem potentiæ: ergo prius est natura universalis, quam actu prædicetur, ex mente Arist. Quare non fit universalis per comparationẽ compositam, quæ est actualis prædicatio, sed per aliam cõparationem priorem, quæ vocatur simplex.

Et D. Thom. in eodem loco, declarans eandem definitionem Aristot. ait, Bene definisse universale per aptitudine prædicandi, & non per actualem prædicationem: quia aliquæ sunt naturæ, ut Sol & Luna, quæ non prædicantur actu de multis, cum non habeant nisi unicum individuum, & tamen sunt vere universales per aptitudinem, & potentiam prædicandi de multis. Ponit ergo D. Tho. aptitudinem prædicandi in natura universali; & per illam asserit esse universalẽ cum Arist. ergo opinio, quæ aptitudinem tollit,

& non nisi per actualem prædicationem affirmat fieri universale; expresse est contra Arist. & D. Thom.

Deinde est contra rationem; quod sic probo: Si natura est universalis, per actualem prædicationem; sequitur non esse universalem, nisi simul prædicetur de multis; ita ut dicamus Petrum & Joannem esse homines, non hominem; & equum esse animalia; & non, dum de singulis prædicatur: quare neque erit prædicatio universalis; dum species prædicatur de individuo, aut genus de specie: ut in his prædicationibus, Petrus est homo, & homo est animal: consequens autem falsum est, ergo etiam antecedens, Quod sit universalis natura per actualem prædicationem. probatur consequentia: quia universalitas est actualis prædicatio: sed universalitas est respectus naturæ ad multa, ergo non est natura universalis, nisi dum actu prædicatur de multis, & non de uno tantum. Quod vero consequens sit falsum, probo, quia hæc est prædicatio generis, homo est animal: ergo est prædicatio superioris, quia genus superius est specie: sed prædicatum superius est universale; ergo est prædicatio universalis, & tamen de solo uno: ergo universalis erit natura, dum de uno inferiori prædicatur; quia prædicabilis est de multis: quare non per actualem prædicationem, sed per prædicabilitatem, ut omnes asserunt.

73 Communis ergo sententia Arist. D. Thom. & omnium vera est, & tenenda. Quod natura prius sit universalis, quam actu prædicetur, per potentiam prædicandi de multis: & quod fiat universalis per comparationem simplicem intellectus: per quam cognoscitur in ordine ad individua, & non per compositam, quæ est actualis prædicatio. Quam hoc argumento probo: intellectus potest cognoscere unum in altero, aut in ordine ad alterum, sine affirmatione, & negatione, & sine actuali prædicatione: ergo potest cognoscere naturam in ordine ad individua, per simplicem cõparationem; sine eo, quod eam actu prædicet de illis: sed cognita in ordine ad individua, cognoscitur ut universalis: ergo per comparationem simplicem fit universalis; non per compositam. Antecedens probatur duobus modis, 1. in intellectu; deinde in sẽsibus. In intellectu quidẽ: quia per simplicem cognitionem cognoscimus patrem; ordinatum ad filium; & duos parietes similes in albedine, simul in utroque cognita: & in tali cognitione nihil componimus, nec judicamus; ergo absque compositione, & judicio possumus comparare unum cum altero. Deinde in sensibus, de quibus certissimum est, non judicare, nec componere, aut dividere: & non est minus certum, quod cognoscant unum in ordine ad alterum; vel comparando ad alterum: ergo idem poterit intellectus facere per simplicem comparationem naturæ ad individua. Probatur minor: sensus communis cognoscit sensibile unius sensus externi; ut visus, non esse sensibile alterius sensus; nempe auditus: quod non potest ullo modo fieri sine comparatione unius cum altero: & ovis cognoscit lupum ut inimicum, & ideo fugit ab illo; & agnum ut amicum, à quo non fugit: & inter duos agnos, cognoscit hunc esse filium, & alium non: ergo cognoscit unum in ordine ad alterum: & per comparationem cum eo; sine formali judicio, & sine compositione, aut actuali prædicatione: ergo melius poterit intellectus cognoscere naturam in ordine ad individua, & eam cum illis comparare; sine compositione, aut actuali prædicatione.

74 Pro solutione arg. alterius opinionis notandum est, duobus modis posse cognosci unum in ordine ad alterum, vel comparari

parari ad illud. Primo, cognoscendo utrũque extremum per se, tanquam conveniens alteri; attribuendo illud alteri: & hoc non potest fieri nisi per formale, & expressum judicium, & comparationem compositam; quæ consistit in actuali prædicatione unius de altero. Secundo, non cognoscendo utrumque extremum per se, neq; attribuendo illud alteri; sed unum tantum cum ordine ad alterum, ut conveniens, aut disconveniens: sed non per modum attributionis, aut aliquid affirmando de convenientia, vel disconvenientia: & hoc fit per simplicem comparationem ab intellectu, atque etiam à sensibus, ut probavi: sic autem comparatur natura ad individua, & fit universalis, & prædicabilis, antequam prædicetur actu de illis. Ad formam igitur argum. distinguenda est minor: quod non possit intellectus cognoscere naturam esse in individuis, nisi judicando: nam duplex est judicium; unum formale, & expressum; per quod intellectus judicat unum convenire alteri per modum attributionis: Alterum, quasi virtuale; per quod notitia simplici cognoscit unum in altero, vel in ordine ad alterum: tanquam ei conveniens aut disconveniens; sed non per modum attributionis. Negamus igitur; quod intellectus non possit cognoscere naturam esse in multis: nisi per expressum, & formale judicium: & concedimus, quod non possit sine judicium virtuali incluso in comparatione simplici, quam ideo vocamus judicium virtuale: quia cognoscere unum per comparationem ad alterum, fundamentum est formalis, & expressi judicii, per quod ei attribuitur.

QVÆSTIO VII.

An universale sit univocum respectu prædicabilium; & verum genus eorum?

75 PRæsupponit titulus: quæstionis; quid sit nomen univocum; quid etiam analogum; quod ex Summulis notum est. Quærit vero quoniam modo se habeat universale respectu prædicabilium, ut analogum, vel potius, ut univocum; ita ut sit genus eorum.

Prima opinio tenet; analogum esse, quam diversis modis defendunt diversi auctores: sed in eo conveniunt, quod per prius de uno, aut multis dicatur; per posterius vero de reliquis. Ita docet Albertus Magnus tract. 2. prædicabilium, cap. 9. affirmans primo convenire generi, deinde speciei, & ratione hujus, differentiæ. Per posterius vero & quasi per accidens proprio, & accidenti, tanquam prædicatis accidentalibus. Et eodem fere modo explicat analogiam Canterus 4. cap. prædicamentorum. Potissimum argum. hujus opinionis est, quia ens reale est analogum ad substantiam, & accidentia: sed tria prædicabilia, ut genus, species, & differentia sunt substantiæ; duo vero alia, ut proprium & accidens, sunt accidentia: ergo universale, quod de omnibus dicitur, cum omnia prædicabilia sint universalia, non potest esse univocum.

Secundo probari potest hoc modo. Universale, & prædicabile convertuntur: & se habent tanquam essentia, & propria passio: sed prædicabile est analogum, respectu omnium: ergo erit etiam analogũ universale. Probatur minor; prædicatio analogice dicitur de prædicatione per se, & per accidens, cum illa sit simpliciter talis hæc vero solum secundum quid; ergo prædicabile erit etiam analogum, cum se habeant sicut actus, & potentia, respe-

ctu prædicabilis per se, & per accidens: sed tria prædicabilia, genus, species, & differentia prædicantur per se; cum prædicentur essentialiter: & duo alia prædicantur per accidens; cum prædicentur accidentaliter ergo prædicabile analogum est respectu omnium.

Secunda opinio asserit: universale univocum esse respectu prædicabilium, & verum genus eorum: sicut animal respectu hominis, & equi: & est D. Tho. in quæstionibus universalibus. quæst. 2. Sco. quæ. 8. Lavelli. tract. 4. de prædicabilibus, cap. 15. & 6. Soti quæst. 4. universalium, & cap. de genere, quæ. unica; & Cardinalis Toleti, quæst. 2. universalium: & jam fere communis, vera, & tenenda.

76 Sed ut eam efficaciter probemus, notandum est. Universale cum sit nomen concretum, & accidentale, duobus modis sumi posse, materialiter, pro subjecto seu natura denominata, & formaliter, pro universalitate eam denominante: sicut album, sumitur pro corpore, & pro albedine. Sed adhuc subjectum denominatum consideratur duobus modis, secundum propriam essentiam, & naturam, aut in quantum denominatur ab universalitate: quemadmodum corpus sumitur, secundum quod est substantia corporea: aut in quantum denominatur ab albedine: quo pacto visibile est, & ad prædicamentum qualitatis reducitur. Et naturæ, quæ denominantur universales, si secundum propriam essentiam, aut entitatem sumantur, quædam sunt substantiæ, & quædam accidentia, imo quædam accidentia realia, & quædam accidentia rationis, & cum nihil possit esse commune univocum substantiæ, & accidentibus; nec accidentibus realibus, & rationis: nihil etiam potest esse commune univocum diversis naturis, quæ denominantur universales, hoc modo sumptis. Sed si accipiantur secundo modo, univocam rationem habere poterunt, si forma eas denominans univoca sit. Exemplum afferre possumus in genere; quod est primum ex quinq; universalibus; & cõsiderare diversas naturas, quæ à secunda intentione generis denominantur, tanquam à forma; ut substantiam, quantitatem, & qualitatem. Primo quidem, secundum proprias essentias: & hoc modo nihil commune univocum habere possunt. Deinde, in quantum denominantur genera; & cum ratio generis univoca sit, per unam definitionem explicata à Porphyrio; quod sit prædicabilis de pluribus differentibus specie in quid; univoce conveniunt sub ratione generis, substantia, quantitas, qualitas: quia eodem modo denominantur à tali forma: ita ut non magis, nec prius substantia sit prædicabilis de pluribus differentibus specie; quam quantitas, aut qualitas; sed omnino æqualiter.

77 Ex hac distinctione colligitur argumentum, ad probandam nostram sententiam, & communem: univocum est, quod multa significat sub eadem ratione; Sed universale significat omnia universalia, aut prædicabilia sub eadem ratione: ergo est univocum respectu eorum. Probatur minor; illa est una, & eodem ratio, quæ per unam definitionem explicatur; sed ratio universalis explicatur ab Aristotele per unã definitionem; nempe, quod sit unũ in multis, aptum prædicari de multis: ergo est una, respectu omnium universalium; sub qua univoce conveniunt.

Ad primum arg. respondendum est: ex doctrina tradita; distinguendo majorem hoc modo: si substantia, & accidentia sumantur secundum propriam entitatem, & essentiam; nihil commune univocum habere possunt; si vero sumantur ut sunt universalia; univoce conveniunt: quia eodem modo denominantur ab universalitate:

litate : & ideo universale reſpectu eorum univocum eſt.

Pro ſolutione ſecundi notandum eſt, quod ſicut animal ſignificat ſolũ naturam ſenſitivam; non rationalem, aut irrationalẽ quia differentiæ; ut docet Porph. in prædicabilibus, ſunt extra ſignificationem generis; eodem modo universale, ſolum dicit unum in multis, & aptum prædicari de multis : quod vero prædicetur eſſentialiter, aut accidentaliter; per ſe, aut per accidens, extra ſignificationem ejus eſt, & diverſis universalibus convenit; non ſub ratione universalium, vel ut tali nomine ſignificantur; ſed ſecundum alias rationes particulares non ſignificatas per nomen universale. Unde licet rationes illæ ita ſe habeant, ut una ſit prior altera, vel una ſit talis ſimpliciter, alia ſecundum quid; non ideo commune nomen quo ſignificantur, deſinit eſſe univocum.

Nunc ergo ad formam arg. neganda eſt minor, quod prædicabile, aut prædicatio ſit analogum, reſpectu quinque prædicabilium; nam licet quædam illorum prædicentur eſſentialiter, aut per ſe; alia vero accidentaliter; & per accidens: iſtæ tamen rationes particulares non pertinent ad ſignificationem prædicabilis; ſed ſolum potentia prædicandi in communi; quæ cum ſit eadem in omnibus, univocè ſignificantur omnia prædicabilia, per nomen prædicabile omnibus commune: nec tollitur univocatio per particulares rationes, eodem nomine non ſignificatas.

QVÆSTIO VIII.

An universale ſit adæquatum objectum libri predicabilium, vel potius prædicabile?

79 Liber prædicabiliũ Pars quædã eſt totius Logicæ: & ideò aliquod objectũ partiale debet ei correſpõdere; quod ſit quaſi pars totalis, & adæquati objecti ejuſdem ſcientiæ : de quo inquirimus, an ſit universale, vel prædicabile, cum ſit certum nullum aliud, præter hæc, objectum eſſe poſſe : ex quibus illud erit objectum, cui generales conditiones objecti, quæſtione ultima proœmiali à nobis traditæ conveniant, potius quam alteri.

Prima opinio defendit, prædicabile eſſe objectum potius, quam universale; quæ attribui ſolet Scoto, & defenditur à multis modernis. Habetque duo arg. Primum, illud eſt objectum alicujus partis, vel ſcientiæ, quod continent omnia, de quibus illa agit; ſed universale non continet omnia, de quibus agitur in hoc libro: ergo non eſt ejus objectum; probatur minor Porphyrius in cap. de ſpecie agit de individuo, atq; etiam de ſpecie ſubjicibili; quæ non ſunt universalia : quia individuum non eſt in multis : nec ſpecies ſubjicibilis, in quantum talis reſpicit individua.

Secundum, illud eſt objectum formale ſcientiæ, ſub cujus ratione formali conſiderat omnia; ſed omnia quæ tractantur in hoc libro, conſiderantur ſub ratione prædicabilis; & non ſub ratione universalis: ergo universale non eſt objectum, ſed prædicabile: minorem probo, ex difinitionibus prædicabilium; quas tradit Porphyrius, per prædicabile; ut definitionem generis, quod ſit prædicabile de pluribus differentibus ſpecie, in eo quodquid: & ſic de cæteris, unde & librum prædicabilium vocat opus hoc.

Secunda opino, aſſerit universale potius eſſe objectum : quam tenet D. Tho. qu. 9. de objecto hujus libri. Sotus qu. 4. universalium. Toletus qu. 1. & videtur nobis probabilior, & tenenda. Pro ejus declaratione notandum eſt, ex doctrina D. Tho. opuſ. cap 1. quod intellectus tribuit naturæ universalitatem, tanquam fundamentum

tum cæterarum denominationum : quia primum quod in ea intelligit, est esse in multis; Ideo vocat eam universalem : & quia ex ratione essendi in multis, sequitur posse prædicari de multis ; statim ei tribuit denominationem prædicabilis : deinde alias denominationes speciales, generis, & speciei. Unde sequitur; quod sicut primum, quod est in aliqua re, tanquam fundamentum aliorum est ejus essentia : ita universalitas, quæ est prima denominatio naturæ; sit quasi essentia ejus in ordine Logico : prædicabilitas vero, passio omnibus universalibus communis.

Ex hac doctrina D. Tho. vera & necessaria, hoc argumento colligitur, ad probandam ejus sententiam, & nostram. Universale, & prædicabile, considerantur per se in hoc libro ; & illud se habet tanquam essentia; hoc vero tanquam propria passio : ergo universale potius est objectum, quam prædicabile. Probatur consequentia : quia officium scientiæ est probare passiones de subjecto : sed in hoc libro probatur de universali, quod sit prædicabile; tanquam posterius de priori : ergo tanquam propria passio de subjecto : quod non potest convenire prædicabili ; cum nullam habeat passionem, quæ de illo probari possit, ergo nec potest esse objectum.

81 Ad primum argumentum alterius opinionis, neganda est minor, quia species subjicibilis, & individuum, suo modo continentur sub universali : non quod universalia sint formaliter, sed quia termini sunt relationis universalitas, generis, & speciei; genus enim universale est, quia est in multis speciebus, de quibus aptum est prædicari : & ex hac relatione generis ad species, resultat in eis relatio alia subjicibilitatis, per quam dicuntur illam terminare, ut in cap. de specie explicabitur. Et eadem ratione individuum, est terminus relationis speciei, à qua universalis & prædicabilis denominatur : qui in multis individuis est, & de illis apta prædicari : & ideo individua, & species subjicibiles, ad genus, & speciem, tractatum eorum reducuntur.

Ad secundum respondeo, distinguendo minorem : quia universale considerari à Porphyrio in hoc libro, sub ratione prædicabilis, duobus modis intelligi potest. Primo, ita, ut prædicabilitas sit ratio objectiva, quæ consideratur, & in hoc sensu negandum est, quia cum universalitas sit essentialis ratio, & fundamentum prædicabilitatis, atq; aliarum denominationum, quas intellectus tribuit naturæ, ratio objectiva est, sub qua considerantur omnia. Secundo modo potest intelligi, sub ratione prædicabilitatis considerari omnia, tanquam sub passione communi, quæ de quinque universalibus in hoc opere demonstratur : & in hoc sensu concedenda est minor : sed ex ea non bene infertur, quod prædicabile sit objectum, sed solum, quod sit passio, quæ de objecto demonstratur. Demonstratur autem hoc modo : quidquid est unum in multis, est prædicabile de multis : sed genus est in multis speciebus : ergo prædicabile de illis est : & sic de cæteris prædicabilibus, quæ per prædicabilitatem definiuntur à Porphyrio, tanquam per propriam passionem magis nobis manifestam : & ideo definitionibus, non quidditativis, sed descriptivis, ut in cap. de genere explicabitur. Et eodem modo intelligendum est, librum quinque prædicabilium, vocari hoc opus, denominatione sumpta à communi passione, quæ de illis demonstratur magis nota, potius quam ab universali, quod ejus objectum est.

QVÆ-

QVESTIO. IX.

An prædicabilia sint quinque, vel plura, aut pauciora.

32 SIcut prædicamentorum artem invenit Aristot. ut modos essendi omnium rerum ad certa quædam capita reduceret; & ita facile possemus agnoscere earum naturam, cognito prædicamento in quo collocatur; ita Porphyrius invenit artem prædicabilium; ut ad certa capita reduceret omnes prædicationes: & nos facile possemus cognoscere, qualis sit prædicatio quæcunque; essentialis, aut accidentalis: & essentialis generica, aut specifica, & eodem modo accidentalis accidentis proprii aut communis, ex quarum cognitione naturas rerum cognoscere possimus. Ut autem hanc artem prædicabilium melius possimus intelligere; necesse est determinatum numerum eorum cognoscere: & ideo quæstio ultima universalis, de eorum numero inquirit; an quinque sint? ita ut nec plura, nec pauciora: & licet non sint diversæ opiniones circa numerum: sed omnes Porphyrium sequantur auctorem hujus libri, ponentem tantum quinque.

Quædam tamen argumenta in contrarium proponemus; quæ videntur probare, ex una parte pauciora esse; ex alia vero, esse plura: ut ex eorum solutionibus, veritas manifesta fiat: probatur ergo pauciora esse quam quinque duobus argumentis. Primo prædicabilia, & prædicata, solum distinguuntur, tanquam potentiæ, & actus: quia prædicabile est, quod potest prædicari de alio: & prædicatum, quod prædicatur actu: sed prædicata sunt quatuor, & non plura; ut docet Aristoteles primo lib. Topicorum, cap. 2. 3. & 4. nempe, genus, definitio, proprium, & accidens; ergo quatuor tantum erunt prædicabilia.

83 Secundo, Porphyrius distinguit duo prædicabilia, generis, & differentiæ; quia genus prædicatur in quid, & differentia, in quale quid; sed definitio continet utrumque: ergo pro duobus prædicabilibus sufficiet. Probatur consequentia: quia de eisdem prædicatur definitio; do quibus prædicantur genus, & differentia: & præterea continet modum prædicandi utriusque, in quid, & in quale quid, per modum unius prædicabilis: nam si definitio sit speciei subalternatæ, ut vivens, sensibile, prædicatur de pluribus differentibus specie, nempe de homine, & leone, sicut genus: si vero sit speciei infimæ, ut animal rationale, prædicabitur de pluribus differentibus numero, ut de Petro & Joanne prædicatur differentia, ergo non sunt distinguenda duo prædicabilia generis, & differentiæ, sed sufficiet definitio pro utroque, & ita erunt quatuor tantum, & non quinque.

Altera vero pars, quod prædicabilia sint plura, quam quinque; probari potest. Primo, quia Porphyrius in cap. de genere, distinguit prædicabilia per ea, de quibus prædicantur, ut genus ab specie: quia prædicatur de pluribus differentibus specie: hæc vero de pluribus differentibus numero: & sic de cæteris: sed si ita distinguantur, sequitur septem saltem esse ponenda, ita ut duo sint prædicabilia differentiæ, & duo alia proprii. Probatur consequentia: quia differentia subalterna, ut corporeum, prædicatur de pluribus differentibus specie, nempe, de corpore vivente, & non vivente: si vero sit infima ut rationale, solum de pluribus differentibus numero, nempe de Petro & Joanne: ergo distincta efficient prædicabilia. Proprium etiam si sit subalternum, ut sensibile, quod sequitur naturam speciei subalternæ animalis, prædicatur de pluribus differentibus specie, nempe de equo, &

leone: si autem sit infimum, ut risibile; prædicatur solum de differentibus numero, ut de Petro, & Joanne: ergo erunt septem prædicabilia.

84 Secundo, individuum vagum, ut quidam homo, prædicatur de pluribus differentibus numero, ut de Petro, & Joanne: & tamen non est species, quia non prædicatur in eo quod quid. Et etiam, actualis existentia idem habet: ergo aliud prædicabile distinctum ad speciem, ponendum est pro illis. Probatur minor: quia sicut quidam homo non dicit essentiam, aut quidditatem individuorum, sed communem rationem individui, quæ vel accidentalis est, vel saltem extra essentiam eorum, ita existentia actualis, non pertinet ad essentiam alicujus creaturæ, facile eam amittentis per corruptionem, aut potentis eam amittere, per annihilationem. Quare non prædicatur in quid, cum prædicari in quid, idem sit, quod prædicare quidditatem, aut essentiam rei.

85 Vera tamen est sententia Porphyrii, & communis in schola. Sed tota difficultas ejus consistit in assignanda ratione, per quam sufficienter probetur, prædicabilia nō esse plura, aut pauciora, quam quinque: & diversæ assignantur à diversis, nam quidam prædicabilia distinguunt per ea, de quibus prædicantur, alii per ea, quæ de re aliqua cognosci possunt, quæ videntur esse quinque. Sed rationes istæ insufficientes mihi videntur: sufficiens vero per quam probatur efficaciter prædicabilia non esse plura, nec pauciora, quam quinque ex modo formali prædicandi aut se habendi in ordine ad subjectum, sumenda est: quod sic probatur. Modus prædicandi, qui ex modo se habendi prædicādi ab subjectum sumitur, est formalis ratio prædicationis: ergo erit etiam ratio formalis prædicabilium: sed essentialis distinctio rerum, sumitur ex diversis rationib. formalibus earum: ergo prædicabilia distingui debent per diversos modos prædicandi.

Hoc igitur discursu probari debet, quod non sint plura, nec pauciora quem quinque. Et quæ constituunt prædicabilia, in primis debent esse universalia, quia prædicabile tanquam propria passio universalis, cum eo convertitur: sed universale est unum in multis: ergo nihil erit prædicabile, si non sit unum. Ut autem sit unum, simplex debet esse, hoc est, non complexum: quia complexum non est unum, sed plura; ut homo albus, aut animal rationale. Præterea, si unum est, univocum erit, non æquivocum, neque analogum: per primam igitur conditionem excluduntur prædicata complexa à ratione prædicabilis, ut definitio. Per secundam vero æquivoca, & analoga; ut canis, ens, accidens, & similia. Deinde, quod unum est, hoc est incomplexum, & univocum quinque tantum modis se habere potest in ordine ad subjectum: ergo quinque tantum modis potest de illo prædicari: quare quinque tantum erunt prædicabilia. probatur antecedens: nam vel prædicatur essentialiter, vel accidentaliter: & si essentialiter; aut per modum totis actualis, quia totam essentiam subjecti actu continet, ut prædicatur homo de Petro & Joanne, & est prædicabile speciei: aut per modum totius potentialis, quod vere est pars materialis ejusdem speciei; & ideo contrahibile per differentias, tanquam per formas, & est genus: vel per modum partis formalis, actualis, & contrahentis; & est differentia. Si vero prædicetur accidentaliter; aut per modum ejus, quod ab essentia procedit, & cum ea convertitur; & est proprium: & si per modum accidentis extrinseci, aut communis, dicitur prædicabile accidentis: & cum non sint possibiles alii modi prædicandi, præter istos; & ad eos reduci possint omnes

mnes prædicationes; sequitur quinq; tantum esse prædicabila; ita ut nec plura, nec pauciora. Pro solutione primi arg. notanda est differentia inter prædicabile, prædicatum, & prædicamentum; quod prædicamentum est quædam ordinatio essentialis prædicabilium, secundum debitam subjectionem, & prædicationem; à supremo genere, usque ad ultimam speciem, & individuum; ut prædicamentum substantiæ, est ordinatio hæc, substantia, corpus vivens, animal, homo, Petrus.

86 Prædicata vero sumpsit Ari. 1. l. Topicorum, c. 2. 3. & 4. per ordinem ad propositionem Dialecticam, seu probabilem: ex qua efficiatur syllogismus Dialecticus, aut probabilis, & quia forma syllogistica petit propositiones de subjecto communi (nam ex propositionibus singularibus, non fiunt, nisi syllogismi expositorii, qui non habent modum, nec figuram, nisi per ordinem ad propositiones universales) ideo sumit rationem prædicatorum, ex ordine ad subjectum commune.

Ex quibus sequitur, quatuor tantum esse prædicata, quod sic probatur. Species non est prædicatum, sed subjectum commune, in ordine ad quem sumitur distinctio prædicatorum, quod adeo verum est, ut non sit aliud subjectum commune præter illum. Quo supposito, vel prædicatum convertetur cum specie, aut universalius est, si convertitur cum ea: vel est intra essentiam ejus: & erit definitio, ut animal rationale: vel ex ea naturaliter sequitur, & erit proprium, ut risibile respectu hominis: si vero universalius est specie, vel ad quidditatem ejus pertinet; & est genus: aut extra illam est, & erit commune accidens. differentiam vero, cum genere numerandam esse docet Aristotel. cap illo 3. his verbis: Differentia cum generalis sit cum genere ordinanda est. Et loquitur de differentia subalterna, quia hæc tantum generalis est, quia cum genere convertitur, ut corporeum cũ corpore: si vero sint infima, ad definitionem reducitur. In distinguendis vero prædicatis, nihil dicitur de modis prædicandi, in quid, aut in quale quid, generis & differentiæ: quia in ordine ad propositionem dialecticam, & syllogisumum, nullam distinctionem efficiunt: cum idem sit modus disputandi probabiliter in his propositionibus, in quibus prædicatum est universalius subjecto, & intra essentiam ejus est; sive sit genus, vel differentia. Nec sunt diversa prædicata complexa ab incomplexis; si eodem modo se habeant in ordine ad subjectum commune: quia eodem modo disputatur de propositionibus dialecticis, ex utroq; factis, & ideo definitio inter prædicata numeratur: que tamen à prædicabilibus excludatur propter complexionem.

87 Prædicabilia tandem in ordine ad prædicamenta sumuntur, & ideo definitio excluditur: quia prædicamentum ex solis simplicibus fit, genus vero, species, & differentia, in eo collocantur. Numerus vero prædicamentorum, ex diversis modis essendi accipitur, quorum primus est modus essendi per se: modi vero essendi in alio, qui accidentibus conveniunt, novem sunt, & ideo sequitur decem esse prædicamenta, quatuor prædicata, & quinque prædicabilia.

Et ad formam argumenti, negandum est antecedens, quod prædicatum, & prædicabile solum distinguantur tanquam actus, & potentia: nam si prædicatum communissime accipiatur, non est actus prædicabilis, nec etiam si accipiatur speciali modo, pro prædicato topico, sed solum se habet ad prædicabile, sicut actus, si accipiatur tali modo, nempe ut petit natura ejusdem prædicabilis. Secundum vero argumentum hujus partis, ex doctrina tradita solutum est.

Ad primum vero alterius partis respondeo, quod Porphyrius non distinguit genus ab specie per ea, de quibus prædicantur, nisi adjuncto tali modo prædicandi, ex quo essentialis distinctio prædicabilium sumenda est.

88 Ad secundum argumentum, respondent quidam individuum vagum non prædicari univocè de Petro & Joanne, sed æquivocè, quia cum individua talia sint per differentias individuales omnino diversas, nihil commune habere possunt, præter nomen. Ego vero probabilius esse teneo, quod à differentiis individualibus, possit abstrahi conceptus communis modalis: quia omnes conveniunt in eo, quod sint modi particulares, & substantiales, determinantes speciem, unde ratio modi particularis, in communi considerata, quam significat individuum vagum, univoca est respectu individuorum. Ideo alio modo respondeo, concedendo, quod individuum vagum non prædicetur proprie in quid sicut species, sed prædicatur modo simili, cum significet modum substantialem: & ratione hujus similitudinis reducitur ad prædicabile speciei: quia cum non sit prædicatum naturæ, sed modi ejusdem naturæ, non debet pro eo poni distinctum prædicabile, sed ad prædicabile naturæ reduci. Et eo modo sentiendum est de actuali existentia.

89 Sed duo restant brevissima dubia, quæ aliquo modo pertinent ad numerum prædicabilium. Et ideo in fine hujus quæstionis solvenda sunt. Primum est, an supposito, quod quinque prædicabilia sunt species universales. Universale sit genus immediatum eorum, vel remotum: ita ut inter illud, & prædicabilia, detur aliud genus immediatum; sicut vivens dicitur remotum genus hominis, & equi, quia inter ipsum, & species has mediat animal. Cui respondeo, non esse immediatum genus, sed remotum: quod hoc argumento probatur. A quacunque convenientia essentiali, abstrahi potest conceptus communis eis; quæ essentialiter conveniunt: sed prædicabilia conveniunt essentialiter in aliqua ratione inferiori universali: ergo illius rationis dari poterit conceptus universali inferior, qui prædicabitur de eisdem specie differentibus: & ideo erit genus eorum immediatum; universale vero remotum. Probatur minor; quia tria prædicabilia conveniunt in modo prædicandi intrinseco, aut essentiali; nempe, genus, species, & differentia: & duo alia in modo prædicandi accidentali; nempe proprium, & accidens: ergo prædicabile essentialiter erit commune illis; & prædicatum accidentale erit commune his; & magis proximum, quam universale: & quodlibet prædicatur de pluribus speciebus; illud de tribus, hoc de duobus: ergo erunt genera magis proxima, quam universale; & consequenter non erit universale genus proximum eorum, sed remotum.

Secundum dubium est, an quinque prædicabilia sint species subalternæ, habentes sub se alias species; sicut animal, aut vivens; vel infimæ, non habentes sub se alias species, sed solum individua; ut homo, vel equus, & reliquæ species infimæ aliorum generum. Si enim dicatur esse species subalternas; sequitur prædicabilia plura esse quam quinque; quia cum eis debebunt connumerari species, quas sub se habent: si vero sint infimæ; non erit major numerus prædicabilium. Respondeo esse species infimas; quod ita probo: Prædicabilia distinguuntur specie; per diversos modos prædicandi; sed isti modi non sunt divisibiles in alios: ergo prædicabilia non habent alias species. Probatur minor; quia modus prædicandi generis est,

est, quod prædicetur, ut pars materialis speciei; & per modum totius potentialis. contrahibilis per differentias, sed impossibile est dari genus, quod non prædicetur eodem modo: ergo modus iste non est divisibilis in alios; & hoc est genus esse speciem infimam universalis. Eidem argumentum fit de cæteris prædicabilibus; quare nullum eorum species subalterna esse potest.

TRACTATVS DE NATVRA ENTIS RATIONIS, ET SECVNDARVM INTENTIONVM.

SEptem hoc ordine disputanda sunt de Ente rationis. Primum, an sit. Secundum, quid sit. Tertium, quotuplex sit. Quartum, an à solo intellectu, vel ratione fiat; aut etiam ab aliis potentiis. Quintum; an à solo intellectu nostro vel etiam ab angelico, & divino. Sextum, ad quam scientiam pertineat de eo agere. Postremum, quonam modo ad ordinem prædicamentalem reducatur.

An Ens rationis sit?

1 PAuci quidam, & sine fundamento negant Ens rationis esse, ut Vallesius 2 Controversi. 9. ad Tyron. & alii: ideo non est opinio vocanda, nec tenenda; sed communis sententia totius scholæ, quod Ens rationis sit: ut autem eam intelligamus, notandum est: duplex esse Ens rationis. Primum, quod directè, & per se fit à ratione, vel intellectu, & in eo inhæret tanquam in subjecto; & hoc est operatio ipsius intellectus: Et ideo est Ens reale; sicut operatio visus: & solum dicitur Ens rationis, quia fit à ratione. Aliud est Ens rationis; quod non fit directè ab intellectu, nec per se; sed quasi per accidens sequitur operationem ejus; ut si intellectus componat hanc propositionem; homo est animal: compositionem ipsam, quæ est operatio realis intellectus, sequitur denominatio propositionis, & prædicati atque subjecti; quæ denominationes non sunt aliud, quam relationes quædam rationis, totius propositionis comparatæ ad prædicatum & subjectum, tanquam ad partes: & ejusdem prædicati, & subjecti inter se: nam eo ipso, quod unum attribuitur alteri; illud dicitur prædicatum, & hoc subjectum. Et primum Ens rationis, non proprie dicitur tale; cum sit Ens reale: & ideo non agimus de eo, sed solum de secundo: quod non est in aliquo tanquam in subjecto, sed solum habet esse, dum cognoscitur ab intellectu: & ideo dicitur solum esse objective in intellectu. De hoc ergo ente rationis, est nostra conclusio; quod sit in rerum natura: quæ colligitur ex Arist. 4. Meta. tex 3. l. 4. 13. & 4. & l. 6. tex. 8. quibus locis docet, Ens universalissimum dividi in illud, quod est in rebus, & aliud, quod non in rebus, sed solum in mente dicitur esse. Quod est solum esse objective in intellectu: & eandem conclusionem sequitur tota schola.

Probatur ratione, quia intellectus componit propositionem ex duobus extremis, quæ non distinguuntur à parte rei, ut ex homine & Petro: & ex solo Petro facit propositionem identicam efficiens ipsum prædicatum, & subjectum; sed distinctio, & attributio unius ad alterum, est ordi-

ratio ad illud: & ordinatio eſt relatio inter illa, non realis: quia à parte rei, nec diſtinguitur Petrus à ſeipſo; nec ad ſeipſum ordinatur: ergo eſt relatio rationis, aut Ens rationis; ſequitur ergo, quod Ens rationis detur, & ſit.

Quid ſit Ens rationis?

2 CIrca eſſentiam Entis rationis, eſt prima opinio aſſerentium; omnem denominationem extrinſecam eſſe Ens rationis; ut denominatio, à qua paries dicitur dexter; quia eſt à manu dextra hominis; aut lapis dicitur viſus, quia videtur à nobis. Quod probant 1. quia denominatio eſt opus rationis: ergo non datur ante operationem intellectus: ſed denominationes extrinſecæ nihil in rebus denominatis ponunt, præter dominationem ipſam, quam intellectus efficit: ergo ſunt entia rationis. Probatur minor; quia lapis nihil acquirit per hoc, quod ſit ad meam dextram, niſi denominationem dextri, & ſic de reliquis.

Secundo; denominationes extrinſecæ ſunt relativæ; & non fiunt à relationibus realibus: ergo à relationibus rationis quod eſt eſſe Entia rationis. Majorem ſic probo; quia per denominationes extrinſecas referuntur res denominatæ ad alias; ut paris dexter ad hominem, ad cujus dexteram eſt. Minorem vero, quia per tales denominationes, nullam relationem realem acquirunt res denominatæ: ut paries ex eo, quod videatur; non acquirit relationem realem ad hominem eum videntem.

Sed hæc Sententia falſa eſt. Probatur duobus arg. Primo. Ens rationis non habet aliud eſſe, quam cognoſci ab intellectu; & ideo non datur ante operationem intellectus; ſed denominationes extrinſecæ dantur ante operationem intellectus: ergo non ſunt Entia rationis. Probatur minor. Deus dicitur creator; & paries qui videtur ab aliquo animali, dicitur viſus; non ſolum antequam cognoſcantur ab intellectu; ſed etiam ſi nullus ſit intellectus in rerum natura; ergo denominationes extrinſecæ dantur ante operationem intellectus; & ideo non poſſunt eſſe Entia rationis.

Secundo. Iſtæ denominationes (quamvis non fiant ab aliqua forma inherente in rebus denominatis; & ideo appellentur extrinſecæ) reales ſunt, ergo non ſunt Entia rationis Conſequentia evidens eſt; quia Ens rationis nihil habet reale, ſed ſolum cognoſci ab intellectu. Antecedens probatur; quia Deus realiter dicitur creator; & paries realiter viſus. Ergo denominationes iſtæ ſunt reales.

Ad argumentum hujus opinionis diſtinguendum eſt antecedens, quod denominatio ſit opus rationis. Nam denominatio duplex eſt, una, quæ fit ab aliqua forma reali, ſive inhæreat in re denominata; quales ſunt denominationes intrinſecæ; aut in alia ab ea diverſa, ut denominationes extrinſecæ; & iſtæ non ſunt opus rationis, nec ab intellectu dependent, ſicut nec dependet forma realis, à qua fiunt, quia ſi dependerent; ſicut non denominatur paries, viſus ante operationem intellectus, ita nec denominaretur homo albus ab albedine; quod patet eſſe falſum. Alia eſt denominatio; quæ non fit à forma reali: ſed ſolum tribuitur ab intellectu rebus intellectis. Ut denominatio ſubjecti, aut prædicati: & de hac denominatione verum eſt, quod ſit opus rationis: ſicut forma à qua fit. Quæ eſt relatio rationis, dicitur fieri ab intellectu.

Secunda opinio aſſerit, non omnes denominationes extrinſecas eſſe Entia rationis: ſed eas tantum quas res cognita accipit ab actu intellectus, per quem cognoſcitur; & à quo denominatur intellecta

& co-

& cognita. Et ut uno verbo ſenſus hujus opinionis declaretur; Ens rationis aſſerit eſſe, illud eſſe cognitum; quod acquirit res, quando cognoſcitur ab intellectu: quod patet eſſe extrinſecam denominationem.

3 Sed hæc opinio eiſdem rationibus probata falſa, quibus falſitas alterius probata eſt, quia non eſt minus realis denominatio cogniti (quamvis ſit extrinſeca) quam denominatio viſi in pariete, aut denominatio creatoris in Deo: ergo non poteſt eſſe Ens rationis, quia Ens rationis nihil reale habet.

Communis ſententia duabus concluſionibus explicatur. Prima, Ens rationis non eſt aliquid inhærens rebus denominatis, nec denominatio extrinſeca ab aliqua forma reali exiſtente in alio, ſed ſola denominatio, quam eis tribuit intellectus. Probatur hoc argumento: Eſſe genus, aut eſſe ſpeciem, non convenit homini, aut animali à parte rei; ſed has denominationes tribuit eis intellectus per comparationem ad inferiora: ergo nec ſunt aliquid inhærens, nec fiunt ab aliqua forma reali exiſtente in alio. Probatur conſequentia; quia id quod inhæret alicui, vel fit à forma inhærente in alio; convenit illi à parte rei.

4 Secunda concluſio: Licet Ens rationis non ſit aliquid inhærens, & ideo poſſit dici extrinſeca denominatio; tamen habet ſimilitudinem cum forma inhærente; & propter hanc ſimilitudinem poteſt dici denominatio intrinſeca. Prima pars hujus concluſionis, ſequitur evidenter ex concluſione præcedente jam probata: ſecunda vero pars; quod poſſit dici denominatio intrinſeca, propter ſimilitudinem, probatur: quia denominatio generis, ſpeciei, prædicati, & ſubjecti; ſimiles ſunt denominationibus, realibus, provenientibus à formis inhærentibus; ut denominationibus albi, & nigri: ergo ſicut iſtæ ſunt vere denominationes intrinſecæ; ita illæ poſſunt dici intrinſecæ per ſimilitudinem.

Quotuplex ſit Ens rationis.

PRima diviſione dividitur Ens rationis in illud, quod habet fundamentum in re: & aliud, quod non habet fundamentum; ſed vere impoſſibile eſt. Ens rationis habens fundamentum, eſt denominatio illa, quæ attribuitur ab intellectu rebus tali modo ab eo cognitis, quam denominationem petit natura earum, ut tali modo cognita. Verbi gratia, dum cognoſcit intellectus naturam humanam abſtractam ab individuis, & eam comparat cum eis, petit ut ita cognita, denominationem ſpeciei: & ideo talis denominatio eſt Ens rationis, habens fundamentum in re.

Sed fundamentum hoc duobus modis intelligitur à diverſis modernis. Primo, ita ut ſolum conſiſtat in modo noſtro intelligendi; qui ea, quæ vere non ſunt diſtincta, diſtinguit, & ea quæ vere non ſunt ſeparata, ab inferioribus ſeparat, vel abſtrahit non tamen in rebus ipſis. Ab aliis vero non ſolum in noſtro modo intelligendi, ſed in rebus ipſis cognitis fundamentum habere Entia rationis, affirmatur.

5 Sed pro hujus intelligentia notandum eſt, Primo: neceſſarium eſſe ad efficienda Entia rationis, & attribuenda rebus cognitis, quam imperfecte cognoſcantur: hoc eſt, per plures conceptus, cum tamen per unum cognoſci poſſent ab intellectu perfecte cognoſcente. Exempli gratia: ut intellectus attribuat homini denominationem ſpeciei, & prædicati, hujus propoſitionis: Petrus eſt homo, debet illum cognoſcere quaſi abſtractum, aut ſeparatum, atque diſtinctum ab eo, cum tamen à parte rei non diſtinguatur, nec ſeparatus ſit. Verum hoc ſine mendacio facit; quia ſine affirmatione

aut

ut negatione, ſed per hoc tantum, quod unum cognoſcit ſine alio: & hoc provenit ex imperfecto modo cognoſcendi quia non totum ſimul, ſed quaſi per partes cognoſcit, vel per diverſos gradus. Ut dum diſtinguit in animo rationali, gradum vegetandi, ſentiendi, atque intelligendi; cum tamen anima ipſa ſit ſimplex quædam ſubſtantia.

Secundo notandum eſt; in rebus ipſis cognitis dari etiam fundamentum; ut cognoſcantur diſtinctæ; aut ut eis attribuatur talis denominatio; quæ dicitur Ens rationis: ut in rebus compoſitis ex materia & forma, reperitur unitas formalis; quam tribuſit ei forma; & etiam unitas numerica, quæ ex hac materia, & forma ſumitur; aut ſi ex ſola forma diverſa ratione, ac ſumitur numerica: quia formalis ſumitur à forma, ut eſt principium, & radix prædicatorum eſſentialium, numerica vero ab eadem, ut eſt principalis pars componens, ex hoc ergo repetitur fundamentum in natura humana, ut intelligi poſſit, in ea unitas formalis, non intellecta unitate numerica: quod eſt abſtrahi ab individuis: atque etiam, ut cum multis eorum comparetur, & denominetur ſpecies; aut cum uno tantum, per modum attributionis; & denominetur prædicatum:

6 His ſuppoſitis, noſtra ſententia explicatur duabus concluſionibus. Prima eſt, Ens rationis aliquando habet fundamentum, non ſolum in noſtro modo intelligendi imperfecto, ſed in rebus ipſis, quæ ex propria natura habent fundamentum ut eis tribuatur talis denominatio. Probatur unico argumento, ex doctrina tradita. Non ſolum in noſtro modo cognoſcendi imperfecto, ſed in rebus quas concipimus, datur aliquando fundamentum, ut poſſit in eis cognoſci unum ſine alio; ergo datur fundamentum, ut poſſint eis tribui denominationes quæ ſunt entia rationis. Probatur antecedens primo in natura humana, in qua datur fundamentum cognoſcendi unitatem formalem, non cognita unitate numerica: ergo datur fundamentum abſtrahendi eam ab individuis, & comparandi cum multis, comparatione ſimplici, & attribuendi ei denominationes ſpeciei, aut cum uno tantum comparatione compoſita, per modum attributionis, & tribuendi illi denominationem prædicati. Secundo in animo rationali, in qua datur fundamentum diſtinguendi gradum vegetativum, ſenſitivum, & rationalem; & hoc fundamentum non eſt aliud, quam eminentia ſeu perfectio ejus, ratione cujus ſub gradu formæ ſuperioris non dependentis à materia, continet alios gradus, qui in diverſis formis inferioribus reperiuntur.

7 Secunda concluſio. Entia rationis aliquando non habent fundamentum in rebus, quibus attribuuntur, ſed in aliis, aut in ſolo modo noſtro intelligendi imperfecto. In hac concluſione conveniunt omnes, & probatur duplici exemplo. Primo, in Deo, in quo diſtinguimus juſtitiam à miſericordia: non propter fundamentum in eis exiſtens, ſed in creaturis, in quibus virtutes iſtæ diſtinctæ ſunt. Secundo, in propoſitionibus, quæ dicuntur identicæ, quia idem prædicatur de ſeipſo, ut in hac, Petrus eſt Petrus: in qua intellectus diſtinguit Petrum a ſeipſo; eum faciens quaſi duos: & tribuit illi denominationem prædicati, & ſubjecti, cujus diſtinctionis nullum eſt fundamentum in eo, ſed ſolum in modo cognoſcendi imperfecto, qui diſtinguit quaſi in duo extrema illud, quod in ſe nec diſtinctum eſt, nec habet fundamentum, ut à ſe ipſo diſtinguatur.

Ex his concluſionibus ſequitur, diſtinctionem rationis duplicem eſſe, ut communis conſenſus ſcholæ aſſerit. Una eſt, quæ habet fundamentum in rebus ipſis, &

hæc

hæc dicitur distinctio Rationis ratiocinatæ; quam ponimus inter universale, & singularia, & inter diversos gradus vegetandi, sentiendi, intelligendi animæ rationalis: alia est distinctio, non habens fundamentum in re ipsa cognita; sed in aliis, aut solum in nostro modo cognoscendi imperfecto; ut ea, quam ponimus inter Petrum, & seipsum, dum prædicatur in propositione identica. Et hec de entibus rationis habentibus fundamentum in rebus.

8 Alia sunt Entia rationis, quæ nullum habent fundamentum in rebus: sed ex quibusdam impossibilibus ab intellectu conjunctis finguntur, ut Chimæra, & Sphinx, ex impossibilibus conjunctis fieri dicimus: non quod impossibilia in se sint; hoc enim nõ est necessarium: sed quia licet possibilia sint, conjuncto tamen impossibilis judicatur: & hoc modo dicitur Chimæra impossibilis: quia ex rebus diversæ speciei; ut ex parte aliqua hominis, & ex alia parte leonis, alteriusve animalis quasi cõposita fingitur. Et hujusmodi Entia rationis, in infinitum possunt multiplicare ab intellectu; sicut infinitis modis potest res diversæ speciei conjungere.

9 Secunda divisio Entis rationis, quasi subdivisio est primi membri. Nam Ens rationis habens fundamentum in rebus, dividitur in tria membra; nempe in negationem, privationem, & relationem: quam divisionem insinuavit Arist. 4 libr. Metaph text. 2. & lib. 5. cap. 7. text. 14. asserens privationem, & negationem, esse non Entia: ut significaret, nõ esse vera Entia realia; sed ad similitudinẽ eorum facta ab intellectu. Et in secundo loco, præter vera entia; quædam alia esse docet, non tam vera secundum entitatem; quam secundum veritatem prædicationis, tam affirmativæ, quam negativæ; quæ non possunt esse, nisi Entia rationis, quæ vocantur privationes, & negationes. De relatione vero rationis, egit cap. 15. ejusdem libri, explicans relationis tertii generis mensurabilis, & mensuræ, docensque mensuram referri ad mensurabile, non per relationem intrinsecam, sed extrinsecam mensurabilis ad ipsam; cum tamen certum sit, nihil posse ad aliud ordinari, nisi per relationem in se existentem; quam certum est etiam non habere mensuram in se; quæ potius est res absoluta. intelligit ergo Arist. referri, per relationem factam ab intellectu, eandem mensuram ordinante ad mensurabile: ac si ex propria natura ordinaretur. Eandem divisionem videtur colligere ex his locis D. Tho. quæst. 21. de veritate art. 1. d. 1 quæ. 1. art. 3. & d. 19. q. 1. art. 1. & est jam communis in schola.

Sed circa negationem, & privationem, duo sunt adnotanda: ut eorum natura & distinctio intelligatur: primum est, duobus modis posse utramque considerari: primo secundum se, aut secundum suas essentias, nempe; ut sunt negationes alicujus formæ realis, & in hac significatione dicuntur ab Aristotele non Entia realia: quia cum ens reale habeat esse ab aliqua forma reali: negatio aut privatio, quæ formam realem negant: consequenter dicuntur negare Ens reale: & ideo non esse entia realia, sed potius non entia, ut Aristot. 1. & 5. libr. Physicorum docuit. Quod de Ente simpliciter intelligendum est: nam negationes formæ realis, entia realia secundum quid vocantur, hoc est, non positiva, sed negativa. In hac etiam significatione docuit Aristoteles 1. libr. Physicorum de privatione, quod sit principium rei naturalis. Et de negationibus docet D. Tho. in opusculo de Ente, & essentia, quod sint de essentia naturæ realis. Ut de essentia hominis est esse non equum, aut non hinnibilem. In hac

tandem ſignificatione ſumptæ, verum eſt, & neceſſarium; quod dentur ante operationem intellectus, & ab eo non dependeant. Probatur evidenter, quia non poteſt privatio eſſe principium generationis naturalis, ſi dependeat ab intellectu, ante cujus operationem certum eſt eandem generationem dari. Nec poteſt eſſe negatio de eſſentia naturæ realis, ſi non detur ante operationem intellectus, hoc modo ſumpta.

Alio modo ſumi poſſunt privatio, & negatio; ut attribuuntur rebus in propoſitione: & hoc modo non accipiuntur ſecundum rationem negationis, & privationis; ſed ad ſimilitudinem formæ poſitivæ quia quod alteri attribuitur, forma poſitiva eſſe debet, aut ſimilitudinem ejus habere: & quia ſumi per modum formæ poſitivæ non habent ex ſe, ſed ſolum ab intellectu; ideo hoc modo ſumptæ, ab eo dependent; ante operationem ejus non dantur, neque ullo modo poſſunt eſſe Entia realia, ſed ſunt entia rationis. Quod hoc exemplo explicare poſſumus: dum dicimus hominem eſſe cæcum, non ſumimus cæcitatem ut negationem, ſeu privationem viſus, quia hoc modo ſumpta, non proprie dicitur eſſe in alio, ſed potius tollere formam ab eo: ergo nec ut privatio eſt, alteri attribuitur in propoſitione, ſed in quantum concipitur ad ſimilitudinem formæ poſitivæ: & cum hoc habeat à ſolo intellectu; ab eo etiam neceſſario dependere dicitur, & ante operationem ejus non dari, quæ ſunt conditiones propriæ Entis rationis.

Secundo notandum eſt; pro intelligenda diſtinctione privationis à negatione, quod in uno conveniunt & in alio diſtinguuntur: conveniunt in eo, quod utraque eſt negatio formæ realis in ſubjecto. Differunt vero: quia negatio ſolum negat formam in ſubjecto; ſive ſit aptum eam habere, ſive non: privatio vero dicit negationem formæ, non in quocunque ſubjecto; ſed apto habere illam; unde non dicitur lapis cœcus, etiam ſi non habeat viſum, quia non habet aptuitdinem habendi illum; ſed bene homo, vel animal: in quibus ſi non ſit; eſt tamen aptitudo habendi viſum.

Ex quibus intelligitur; quonam modo diſtinguantur privatio, & negatio: diſtinguuntur enim diſtinctione formali, quæ vocari ſolet includentis, & inclusi: quia privatio includit negationem, & addit ſupra illam ordinem ad determinatum ſubjectum, aptum habere formam; qua caret; cum tamen negatio non dicat ordinem, niſi ad ſubjectum non habens; ſive aptum ſit habere, ſive non.

Ex his, quæ de diverſitate Entium rationis dicta ſunt; ſequitur non eſſe abſolute aſſerendum; quod ens rationis, ſit Ens confictum ab intellectu; ſed ſolum eſſe, veram hanc locutionem de Ente rationis non habente fundamentum in rebus, quibus attribuitur; ut Chimæra aut Sphinge; non vero de iis quæ habent fundamentum. Et hujus ratio eſt manifeſta: quia fingere ſolum dicitur ille, qui ſine aliquo fundamento loquitur; locutio vero aliquo modo fundata in unitate, aut natura rerum; non proprie dicitur ficta: ſed ſi propriè loquendum eſt de his Entibus rationis, dicendum eſt, quod facta ſint ab intellectu, præſuppoſito fundamento in rebus.

Per quam potentiam, & operationem fiat Ens rationis?

Ad hoc dubium reſpondent aliqui, non ſolum intellectum efficere Entia rationis, ſed etiam ſenſus interiores; præſertim imaginationem, vel phantaſiam: de qua ſcimus, quod fingat montem aureum, qui cum non detur in rerum natura, vocabitur Ens fictum ab ima-

imaginatione; quod est Ens rationis.

Nos vero sub distinctione respondendum esse asserimus, nam Entia rationis ficta, hoc est, non habentia fundamentum in re, non solum ab intellectu, sed etiam à phantasia fieri possunt, ea vero quæ habent fundamentum, solú ab intellectu. Et de primis patet, fieri à phantasia, quasi componente unum aliquid non existens in rerum natura, ex duobus vere existentibus; ut ex speciebus montis, & auri, componit montem aureum; quod non potest fieri ab aliquo alio sensu; nec a voluntate aut appetitu: quia non habent talem virtutem componendi. Entia vero rationis, quæ habent fundamentum in rebus, non possunt fieri ab alia potentia; nisi à solo intellectu. Et ratio hujus est, quia hæc Entia rationis sunt denominationes quædam, vel rationes, quas intellectus tribuit naturis, jam cognitis à se, per aliam cognitionem unde quasi per cognitionem reflexam fieri dicuntur: sed nulla alia potentia præter intellectum habet hanc virtutem reflexivam, per quam possit sumere pro objecto rem, ut a se cognitam alia cognitione: ergo nec habebit virtutem efficiendi Entia rationis. Major est manifesta ex his, quæ diximus in qu. 5. universalium, de modo, quo universale fit ab intellectu per simplicem comparationem. Diximus enim comparationem esse cognitionem, per quam intellectus quasi reflectiur supra naturam jam cognitam, per simplicem abstractionem, & naturam ita cognitam comparat ad inferiora. Minor vero manifesta est, quia reflexio hæc non potest convenire voluntati, quæ nihil cognoscit, sed tendit in objectum cognitum ab intellectu: nec minus potest tribui sensibus, quorum cognito imperfectissima est: & ideo non possunt operari circa rem, ut à se jam cognitam: quamvis possit contingere, quod eandem rem jam cognitam, interum cognoscant, non tamen cognitione reflexa, sed plurib. cognitionibus quasi directis.

Sed jam, quod à solo intellectu fiant Entia rationis, poterit quis dubitare; per quã operationem ejus fiant: an per primam; quæ est apprehensio simplicium; aut per secundam; quæ est compositio, & divisio: aut per discursum; qui est tertia. Respondent quidam; non posse fieri per primam; & probant hac ratione, Entia rationis fiunt per comparationem naturæ cum inferioribus; aut prædicati cum subjecto: sed omnis comparatio est compositio, aut divisi, & actualis prædicatio: ergo non possunt fieri per simplicem apprehensionem.

Communis tamen sententia à nobis sequenda tenet, ut vidimus in quæst. 5. universali) quædam entia rationis fieri per primam operationem intellectus, alia per secundam, & quædam alia per tertiam. Quod hoc argumento probatur. Quædam Entia rationis conveniunt simplicibus, priusquam ex eis fiat compositio: alia conveniunt eisdem simplicibus ut sunt jam in compositione, vel ipsi compositioni: alia denique compositionibus, ut sunt in syllogismo: ergo per singulas has operationes fiunt diversa entia rationis. Probatur antecedens quia per simplicem comparationem naturæ cum inferioribus fit Ens rationis, quod est universale; fit etiam genus, & species, quæ omnia conveniunt prædicabilibus, priusquam actu prædicentur: ergo priusquam ex eis fiat propositio: quare necesse est fieri per simplicem apprehensionem, per quam cognoscimus unum in ordine ad alterum. Nam hæc simplex cognitio, prior est compositione. De Entibus rationis, quæ conveniunt compositioni, & discursui, manifestum est, fieri per secundam, & tertiam operationem intellectus, & talia sunt denominatio prædicati, subjecti,

jecti, atque etiam propositionis: & praterea denominationes argumentationis & syllogismi.

Ad argumentum vero alterius opinionis, negandum est; quod omnis comparatio sit compositio, aut divisio; cum probatum sit in quæst. 5. universali, dari comparationem, quæ sit simplicium apprehensio; per quam cognoscimus unum in ordine ad aliud, vel ad multa.

An entia rationis fiant ab intellectu divino, vel angelico?

1o PRima opinio affirmat, divinum & angelicum intellectum efficere Entia rationis, quam tenent moderni quidã. Et probatur 1. testimonio D. Tho. 1. p. qu. 15. art. 2. ad 3. ubi habentur hæc verba: Hujusmodi respectus, quibus multiplicantur ideæ, non causantur à rebus, sed ab intellectu divino, comparante essentiã suam ad res, &c. Ex quibus hoc argumentum colligitur. Distinctio idearum in Deo non est realis; cum ideæ conveniant essentiæ divinæ: in qua non potest esse distinctio realis: ergo solum est distinctio rationis: sed distinctio rationis est relatio rationis: ergo Ens rationis ab intellectu divino, secundum mentem D. Tho. Probatur consequentia; quia dicit distinctionem idearum, causari ab intellectu divino.

Probatur etiam duplici ratione. Primo, Intellectus divinus cognoscit perfectissime Entia rationis: sed Entia rationis non habent aliud esse, quam cognosci: ergo habent esse ab intellectu, divino quod est fieri ab eo.

Secundo, Intellectus divinus distinguit ea, quæ à parte rei non sunt distincta, sed hoc non potest fieri, nisi efficiendo Ens rationis: ergo divinus intellectus efficit Entia rationis. Major est manifesta: quia distinguit suam justitiam, & misericordiam, atque etiam ideas in se existentes; quæ non distinguuntur à parte rei. Probatur minor; quia distinguere ea, quæ non sunt distincta, fit per relationem rationis; quæ est Ens rationis.

Secunda opinio asserit; divinum intellectum non efficere Entia rationis; & hæc est probabilior, & tenenda. Quam explico duabus conclusionibus. Prima, Intellectus divinus perfectissime cognoscit Entia rationis, quæ fiunt ab intellectu nostro. Hanc omnes concedunt: & probatur evidenti ratione. Entia rationis fiunt ab intellectu nostro; ergo cognoscuntur ab eo: sed quidquid ab intellectu cognoscitur, cõtinetur sub objecto ejus. Ergo entia rationis, continentur sub objecto intellectus nostri: sed objectum divini intellectus nõ est minus universale, quam nostrum: quin diminuta, & imperfectissima comprehendit: ergo non minus continet Entia rationis, nec minus ea cognoscit.

Secunda conclusio. Divinus intellectus nullum Ens rationis facit: sed nec potest illud facere. Quã ut probemus, supponendum est; quod ad efficiendum Ens rationis, duæ sunt imperfectiones necessario requisitæ, in modo intelligendi. Prima, quod res, quæ non sunt à parte rei distinctæ, sed unum; distinguantur ab intellectu, & per plures conceptus concipiantur.

Secunda, quod objectum repræsentetur intellectui, & ab eo intelligatur; non sit ut se habet in se; aut à parte rei, sed alio modo. Utraque conditio manifestatur hoc exemplo. Ut intellectus efficiat naturam universalem, genus, aut speciem: necesse est, ut eam distinguat ab inferioribus, à quibus non est distincta; & eam ab eis abstrahat, cum non sit secundum se abstracta: sed à parte rei sit eis conjuncta: & hoc est alio modo eam intelligere, atque est à parte rei: hoc est pluribus conceptibus, atque distinctis intelligere ea, quæ à parte rei sunt unum. Sed utrumque

facit

facit intellectu ſine mendacio : qua ſine affirmatione, & negatione. Et quod de his Entibus rationis dicimus, evidens eſt in cæteris.

Ex his colligitur hoc argumentum, ad probandum efficaciter noſtram ſententiam. Entia rationis non poſſunt fieri ab intellectu; niſi diſtinguendo ea, quæ à parte rei, aut ſecundum ſe non ſunt diſtincta; & concipiendo per plures conceptus ea, quæ in ſe ſunt unum, atque etiam alio modo ea intelligendo, atque ſe habent à parte rei: ſed modus ſic intelligendi, eſt imperfectiſſimus, & qui non poteſt convenire intellectui divino: ergo nec poterit efficere Entia rationis. Probatur minor: nam divinus intellectus unica cognitione, & unico conceptu, & ſimpliciſſimo intelligit omnia; & ſecundum eundem modum, quem habent à parte rei: ut ſi ſint unum, cognoſcit ea per modum unius: ſi vero ſint diſtincta, tanquam diſtincta: ergo non poteſt ei convenire talis modus imperfectus intelligendi; per quem neceſſario debet fieri ens rationis; & ideo nec poterit illud efficere.

Ad arg. alterius opinionis reſpondeo, & ad 1. teſtimonium D. Tho. Senſum ejus ex alio loco colligi, nempe ex quæſt. 17. de potentia artic. 6. ubi docet diſtinctionē rationis, quæ reperitur inter divina attributa; ut inter juſtitiam, & miſericordiam, aut inter ideas, diverſo modo reperiri in intellectu divino, & noſtro: quia in illo reperitur tanquam in radice, & quaſi virtualiter: in noſtro vero formaliter. Quod hoc modo explicandum eſt; idea non eſt aliud, quam eſſentia divina, prout participari poteſt à creaturis. Et cum plures creaturæ ſint diſtinctæ ſecundum eſſentiam, diſtinguimus in ea plures idea, ita ut ea ratione, qua poteſt participari ab homine, ſit idea hominis, & non leonis: & ut participari poteſt à leone; ſit idea leonis, & non elephantis; & ſic de cæteris. Quāvis autem divinus intellectus intelligat eſſentiam divinam; ut imitabilem ab omnibus creaturis, unico ac ſimpliciſſimo conceptu, ideo non diſtinguat in ea plures ideas, per illum tamen unicum conceptum intelligit, quod à noſtro intellectu imperfecto modo eam concipiente, hoc eſt, per plures, ac diſtinctos conceptus, diſtinguantur in plures ideas, hominis, leonis, & aliarum rerum, nam unico conceptu intelligimus nos eſſentiam divinam, ut participari poteſt ab homine, & per alium conceptum diſtinctum, ut participari poteſt à leone: & hoc eſt diſtinguere in eſſentia divina plures ideas diſtinctione rationis, & ideo efficere entia rationis, intelligendo divinas ideas.

Ex quibus intelligitur differentia inter divinum intellectum, & noſtrum: quod ille non diſtinguit ideas in eſſentia divina diſtinctione actuali, aut formali, ſed fundamentali, aut virtuali: in quantum cognoſcit diſtingui poſſe à noſtro: noſter vero intellectus actualem diſtinctionem rationis inter ideas facit: & quia omnis noſtra intellectio cauſatur, & regulatur per divinam, docuit D. Thom. intellectum divinum cauſare diſtinctionem idearum, non efficiendo eam actualiter, ſed ſolum virtualiter, in quantum intelligit eſſentiam divinam, ut intelligi poteſt à noſtro intellectu per plures conceptus, & ideo diſtingui poſſunt à nobis plures ideæ, quā diſtinctionem à nobis factum, cauſat intellectus ipſi divinus per ſuam intellectionem, & iſte ſenſus illius teſtimonii.

Ad 1. arg. concedendum eſt antecedens, quod divinus intellectus, perfectiſſima cognitione cognoſcat Entia rationis, ſed neganda eſt conſequentia, quod ea faciat. Et ratio eſt, quia non cognoſcit res cum duabus illis imperfectionibus neceſſario requiſitis ad efficienda Entia ratio-

nis. Et ut uno verbo ſolutionem declaremus, dicendum eſt; divinum intellectum non cognoſcere Entia rationis, cognitione factiva eorum; ſed cognitione, per quam facta à nobis intelligit.

Ad 2. diſtinguenda eſt minor; quia diſtinguere ea quæ non ſunt diſtincta, duobus modis poteſt intelligi. Primo, efficiendo actualem diſtinctionem inter ea; & in hoc ſenſu neganda eſt: alio modo ſolum efficiendo diſtinctionem quaſi virtualiter, aut fundamentaliter, & hoc modo concedi poteſt: nam cum intellectus divinus intelligit ea, quæ non ſunt diſtincta; ut diſtingui poſſunt; à nobis imperfecte cognoſcentibus per plures conceptus; virtualiter dicitur efficere diſtinctionem; quam noſter intellectus facit actualiter; in quantum intellectio noſtra cauſatur, & regulatur per divinam. Et quæ de divino intellectu dicimus; de angelico etiam ſuo modo intelligi debent: qui cum perfecte intelligat, non dicitur facere Entia rationis; ſed ea cognoſcere à nobis facta.

Ad quam ſcientiam pertineat agere de Ente rationis?

11 Duabus diſtinctionibus præſuppoſitis reſpondendum eſt huic dubio. Prima eſt, quam ſuperius adduximus de Ente rationis habente fundamentum, & de hoc ſecundo certum eſt, ad nullam ſcientiam per ſe pertinere. Quod duob. arg. prob. 1. Quia ea de quibus ſcientia per ſe agit determinata eſſe debent: ſed Entia rationis quæ non habent fundamentum, poſſunt in infinitum multiplicari ab intellectu; ergo nulla ſcientia poteſt per ſe agere de illis 2. Illud de quo agit ſcientia, debet habere determinata principia, per quæ probentur de illo determinatæ paſſiones; ſed hæc Entia rationis non habent determinata principia: ergo nulla ſcientia poteſt agere per ſe de illis. Minorem probo, quia componuntur ex rebus diſparatis, aut ſpecie diverſis; ergo ex eis non poteſt ſumi determinatum principium; nec tale compoſitum impoſſibile, poteſt habere determinatas paſſiones.

Alia diſtinctio eſt Entis rationis, habentis fundamentum in re: quod ſi ſit relatio rationis, duobus modis conſiderari poteſt. Primo, ſecundum ſe aut ſecundum propriam entitatem: & hoc modo pertinet ad Metaphyſicam: non per ſe; quia objectum per ſe hujus ſcientiæ eſt Ens reale; ſed quaſi per accidens, in quantum habet quandam ſimilitudinem cum relatione reali; de qua per ſe agit hæc ſcientia. Secundo, poteſt conſiderari, ut eſt denominatio naturæ, cui attribuitur; ut denominatio generis, ſpeciei, prædicati, & ſubjecti. Et ſecundum hanc conſiderationem dicitur Ens rationis Logicum; de quo agit per ſe Logica; tanquam de proprio objecto. Si vero ſit privatio, aut negatio; ad illam ſcientiam reduci debet, quæ per ſe agit de forma aut eſſentia quam negat, vel quam privat: ut privatio formæ naturalis, pertinet ad philoſophiam; tanquam unum ex tribus principiis naturalis generationis, ut docet Ariſtoteles 1. l. Phyſicorum; & negatio quæ eſt de eſſentia hujus, aut illius naturæ; reducitur ad ſcientiam, quæ per ſe agit de tali natura; ut non eſſe equum, ad ſcientiam de homine, & ſic de cæteris.

Quonam modo Ens rationis reducatur ad ordinem prædicamentalem.

DE Ente rationis non habente fundamentum in rebus certum eſt non poſſe reduci ad ordinem prædicamentalem; quia componitur ex rebus diverſis ſecundum eſſentiam: & ideò non habet unam aliquam determinatam naturam, ſecundum quam

quam poſſit in prædicamento ordinari. De Ente autem rationis, habente fundamentum, quantum ad privationem, & negationem; etiam eſt certum habere quandam ſimilitudinem cum qualitatibus. Quod ſic probo. Privatio,& negatio ſunt Entia rationis,ut conſiderantur ab intellectu, tanquam formæ poſitivæ,& attribuuntur alicui ſubjecto in propoſitione: ut dum dicimus; Hominem eſſe cœcum, ſed ita conſideratæ habent ſimilitudinem cum qualitatibus:ergo ad prædicamentum earum reducuntur. Probatur minor. Quia ſic prædicatur cœcitas de homine, ſicut albedo, aut color; ergo ſimilitudinem habet cum his, & aliis qualitatibus.

§ Solum reſtat Relatio rationis,quæ poſſit ordinari in ſpeciali prædicamento. Quod tamen non erit proprium, quia prædicamentum proprie ex ſolis entibus realibus fieri poteſt; ſed maximam habebit ſimilitudinem cum vero prædicamento ad aliquid, ex relationibus realibus ordinato. Prædicamentum igitur relationis rationis ſic ordinandum eſt;ut ſupremum genus ſit relatio rationis (nam Ens rationis univerſaliſſimum, ab hoc prædicamento excludi debet,propter tranſcendentiam; ſicut Ens reale excluditur ab omnibus prædicamentis realibus) quod dividi poteſt in tria genera, ſive ſpecies ſubalternas, ſecundum diverſa fundamenta, quæ ſunt diverſæ operationes intellectus.Ut apprehenſio ſimplicium,compoſitio,& diviſio, atq; diſcurſus. Quemadmodum Ariſt. diviſit ſupremum genus prædicamenti ad aliquid,quod eſt relativum,ut relatio realis; per diverſa fundamenta. Ita ut primum genus ſit relationum,quæ fundantur in unitate,ut relationis identitatis,ſimilitudinis,& æqualitatis. Secundum, relationem quæ fundantur in actione & paſſione, ut paternitas,& filiatio. Tertium, earum quæ fundantur in menſura; ut ſunt relationes ſcientiæ ad ſcibile,& potentiæ ad objectum. Ita ergo dividenda eſt relatio rationis; in eam quæ fundatur in cognitione ſimplicium,& eiſdem ſimplicibus attribuitur; & hoc eſt primum, genus habens ſub ſe diverſas ſpecies: ut relationis univerſalis,generis,ſpecici,& aliorum prædicabilium. Deinde in eam; quæ fundatur in compoſitione, & diviſione, ad quod genus pertinent variæ ſpecies propoſitionum: & tandem in eam quæ fundatur in tertia operatione; quæ eſt diſcurſus, ſub quo genere continentur diverſæ ſpecies argumentationum, & ſyllogiſmorum. Itaque hæc tria genera habent ſub ſe alia,uſq; ad ſpecies infimas, ex quibus omnibus ſic ordinatis reſultat prædicamentum proprium Entis rationis.

TRACTATVS DE MODO, QVO PRÆDICATIONES FIVNT IN CONCRETIS ET ABSTRACTIS PRIMARVM ET SECVNDARVM INTENTIONVM.

AD finem tractatus præcedentis diximus de Ente rationis agere Dialecticam; ut eſt relatio quædam aut denominatio attributa naturis ab intellectu. In qua acceptione vocatur Ens rationis Logicum. Ideo in hoc tractatu ſecundo,agendum eſt de modo, & ordine, quem habet ad prædicationes concretorum, & abſtractorum; in quibus denominationes

exer-

exercentur, quas naturæ accipiunt ab eo. Et quoniam prædicationes poſſunt fieri in primis intentionibus; quæ ſunt naturæ reales; atque etiam in ſecundis; quæ ſunt Entia rationis, in duas partes dividimus præſentem tractatum: ita ut in prima tractetur de prædicationibus concretorum, & abſtractorum primæ intentionis, & in ſecunda de ejuſdem abſtractis, & concretis ſecundarum intentionum.

13 Et in primis intentionibus quatuor modis exerceri poſſunt. 1. ita ut concretum prædicetur de concreto; ut homo eſt animal. 2. abſtractum de abſtracto; ut humanitas eſt animalitas. 3 abſtractum de concreto; ut homo eſt humanitas. 4. concretum de abſtracto; ut humanitas eſt homo. Et ut ea, quæ ſunt certa ſupponamus; quantum ad veritatem, & falſitatem propoſitionum; de his tantum propoſitionibus loquendum eſt, in quibus prædicatum & ſubjectum aliquo modo ſunt ordinata, ita ut ſe habeant tanquam ſuperius, & inferius, aut tanquam æqualia, quorum utrum pertinet ad alterum, quia in eo includitur; vel propria paſſio ejus eſt, vel commune accidens,

Quibus explicatis; certum eſt primo, veram eſſe illam propoſitionem, in qua concretum prædicatur de concreto inferiori, aut ſuperiori: vel etiam æquale, ſive ſit de Eſſentia ejus, aut propria paſſio, vel commune accidens: tales ſũt iſtæ, homo eſt animal, homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis, homo eſt albus: veræ etiam ſunt aliæ, in quas convertuntur iſtæ, ſed indirecte, atque improprie.

Secundo certum eſt, propoſitiones in quibus abſtractũ prædicatur de concreto, aut concretũ de abſtracto, falſas eſſe, ſive ſe habeant tanq; ã ſuperius, & inferius, vel ſint æqualia: ut homo eſt humãitas, homo eſt rationalitas, aut riſibilitas, vel albedo. Et ratio hujus eſt manifeſta: primo propter diverſum modum ſignificandi terminorum: quia abſtractum ſignificatur per modum partis, concretum vero per modum totius, pars autem non prædicatur de toto; ut pes, vel manus de homine.

Secundo, quia ſubjectum in eiſdem propoſitionibus aliquid includit, quod nullo modo includit, prædicatum: ut album includit corpus, quod non includit albedo: vel è contra aliquid includit prædicatum: quod non includit ſubjectum, ut in propoſitionibus indirectis, ex eiſdem terminis factis; quod ſufficit, ut non ſit verum, quod unum ſit aliud, aut ſignificatur per propoſitionem.

Ex quo ſequitur: Primo; falſam eſſe ſententiam Scoti, q. 3. univerſalium, aſſerentis, propoſitionem, in qua prædicatur abſtractum de concreto, ut homo eſt humanitas, ſolum eſſe falſam, propter diverſum modum ſignificandi terminorum, nam falſæ etiam ſunt propter inclusionem alicujus in uno, & non in alio: quia ut ſuo loco videbimus, non poteſt eſſe vera propoſitio aliqua niſi totum quod includitur in ſubjecto, aliquo modo includat prædicatum.

Secundo, ſequitur magis falſam eſſe ſententiam Durandi, in 1. d. 24 q ultima. Ubi regulam univerſalem aſſignavit, dicens, in creaturis veras eſt omnes propoſitiones, in quibus prædicatur abſtractum ſubſtantiale de concreto ſubſtantiali, ut homo eſt humanitas: quamvis ſint falſæ in concretis, & abſtractis accidentalibus, ut homo eſt albedo, & aliæ ſimiles.

Tertio certum eſt, propoſitiones in quibus abſtractum generis prædicatur de abſtracto differentiæ, vel è contra, abſtractũ differentiæ de abſtracto generis, ut rationalitas eſt animalitas, vel animalitas eſt rationalitas, falſas eſſe. Et ratio hujus eſt: quia gradus genericus, & differentialis, formaliter ſunt diverſi: & in abſtracto ſigni

gnificati, non ſe includunt, quia neque animalitas includit rationalitatem; neque rationalitas animalitatem; ergo neque una prædicatur formaliter de altera. Probatur conſequentia; nam ut propoſitio vera ſit, prædicatum debet includi in ſubjecto.

An abſtractum ſuperius prædicetur de abſtracto inferiori?

14 SOlũ poteſt eſſe quæ.de propoſitiõibus, in quibus abſtractum ſuperius prædicatur de abſtracto inferiori, aut æquali: ſed iſte duobus modis ſumi poſſunt; nempe in terminis accidentalibus aut eſſentialibus. Et ſi in accidentalibus fiant, certum eſt omnes eſſe falſas. Ut humanitas eſt riſibilitas; aut humanitas eſt albedo. Et ratio hujus eſt; quia prædicatum & ſubjectum harum propoſitionum ſæpe diſtinguuntur realiter, & nunquam includitur unum in altero: nam licet homo includat albedinem, tanquam ſubjectum ejus; tamen humanitas, cum ſignificetur ut forma, non eſt ſubjectum accidentium, neque ea includit, ut ſignificata in abſtracto. Solum ergo poteſt eſſe quæſtio de propoſitionibus abſtractorum, quæ ſiunt in terminis ſubſtantialibus; quales ſunt iſtæ, humanitas eſt animalitas, humanitas eſt rationalitas; an veræ ſint, vel falſæ.

Et prima opinio aſſerit eſſe veras, quam ſequuntur Sotus quæſt. 3. univerſalium. Canterus cap. de differentia, & ex modernis multi. Et probatur duobus arg. Primo, Illo propoſitio in qua concretum ſuperius prædicatur de inferiori, ut homo eſt animal; eſt vera: quia prædicatum includitur in ſubjecto, ut animal in homine: ſed etiam abſtractum ſuperius includitur in abſtracto inferiori; ut animalitas in humanitate: ergo vera erit hæc, humanitas eſt animalitas. Probatur minor; quia humanitas componitur ex animalitate, & rationalitate; ſicut homo ex animali, & rationali: ergo includit utramque.

Secundo probatur, in formis ſubſtantialibus & accidentalibus. Et primo in ſubſtantialibus; quales ſunt anima rationalis, & ſenſitiva; ex quibus hæc eſt ſuperior, & illa inferior: & utraque ſignificatur nomine abſtracto: & tamen vera eſt hæc, anima rationalis eſt ſenſitiva: ergo vera etiam erit, humanitas eſt animalitas. Probatur conſequentia; quia ideo forma ſuperior prædicatur de inferiori; quia in ea includitur: ſed animalitas eſt forma ſuperior reſpectu humanitatis: ergo includitur in ea: & conſequenter vere prædicabitur: In formis etiam accidentalibus, quales ſunt albedo & color, manifeſtum eſt: nam hæc eſt vera apud omnes; albedo eſt color: & prædicatur in ea abſtractum ſuperius de abſtracto inferiori, ſicut in alia, humanitas eſt animalitas: ergo vera etiam eſt hæc, & concedenda.

Secunda opinio tenet, tales propoſitiones eſſe falſas. Quam ſequitur Scotus in 1. diſt. 5. quæſt. 1. art. 1. Niphus 3. Met. quæſt. 2. concl. 5. ad 3. Canarienſis 1. par. quæ. 28. artic. 2. diſput. 2. Ferra. 1. lib. contra gentes cap. 18. & 23. S. conſiderandum, & libr. 4. cap 18. Cajet. in opuſc. de ente, & eſſentia, cap. 3. & 4. Sed Scotus, falſas eſſe defendit: quia exiſtimat prædicatum, & ſubjectum diſtingui ex natura rei, ſed formaliter, ante operationem intellectus: alii vero, qui ſolam diſtinctionem rationis ponunt inter illa: propter modum ſignificandi abſtractorum: à quibus ſignificatur animalitas ut principium, aut pars animalis: & humanitas, ut principium hominis, & principium unius non prædicatur de principio alterius. Et hæc ſententia colligitur evidenter ex D. Thom. duobus locis citatis, & videtur nobis probabilior, & ſequenda.

Sed ut efficacius eam probemus, duo ſunt annotanda. Primum eſt, concretum & abſtractum eandem rem ſignificare, diverſa tamen ratione: nam concretum ſignificat eam per modum habentis, abſtractum vero, per modum principii, aut formæ ejuſdem habentis. Exempli gratia, homo & humanitas, ſignificant eandem naturam humanam: ſed homo ſignificat eam per modum totius actualis, atque completi, & ideo per modum habentis: humanitas vero, non niſi per modum principii & formæ, ejuſdem totius completi, aut habentis. Quod ex communi modo loquendi, & intelligendi manifeſtum eſt: dicimus namq; hominem idem eſſe, ac habentem humanitatem: & humanitatem eſſe quaſi principium & formam hominis.

Ex quo primo colligitur; concretum ſignare naturam, non omnino præciſam à conditionibus ſingularibus, ſed ut eas continet: confuſe ſaltem, & in potentia: nam licet abſtrahatur à ſingularibus, abſtractione per quam fit aliquo modo univerſalis, & ideo non ſignificet, neque contineat eadem ſingularia actu; continet tamen in potentia: quia ex proprio modo ſignificandi, determinari poteſt per conditiones ſingulares, ad hoc, & illud individuum, ut ad Petrum, aut Joannem. Abſtractum vero ſignificat eandem naturam, ut omnino præciſam à ſingularibus, nec ut determinabilem per conditiones ſingulares eorum: quia cum non ſignificet eam per modum habentis; ſed principii, aut formæ; principium, vel forma, non habeat modum determinabilis per aliud, ſed potius determinantis aliud; illud nempe, cujus eſt principium, vel forma, non poteſt natura in abſtracto ſignificata modum habentis intelligi; & ideo nec poteſt ita ſignificata continere actu, nec potentia conditiones ſingulares, per quas contrahatur, ad hoc vel illud ſingulare. Et quod de natura ſpecifica dicimus reſpectu ſingularium, eodem modo intelligendum eſt de natura generica in concretu, aut in abſtracto ſignificata, ut de animali, aut animalitate. Ita, ut animal ſignificet naturam ſenſitivam, ut contrahibilem, aut perfectibilem per differentias, rationale, & irrationale; quas continet in potentia; animalitas vero nullo modo, ſeu potius ut forma, vel principium ejuſdem animalis, atque ſpecierum ejus.

Secundo colligitur, abſtracta ſignificare naturam per modum partis, ſicut concreta per modum totius. Quod probatur duplici ratione evidenti. Primo; quia abſtracta ſignificant naturam per modum principii, & formæ ejuſdem, ut ſignificatur nomine concreto, ut animalitas ſignificat naturam ſenſitivam, prout eſt principium, & quaſi forma animalis: ſed illud, quod eſt principium, & forma alterius, habet ſe ut pars illius: ergo abſtractum ſignificat naturam per modum partis.

Secundo; animalitas non ſignificat naturam ſenſitivam per modum totius, ergo per modum partis. Probatur antecedens: quia ſi ſignificaret eam per modum totius, aut totius actualis, aut potentialis: ſed neutro modo eam ſignificat: ergo non per modum totius. Minorem probo: quia totum potentiale, vel actuale, ſignificat rem per modum habentis; abſtractum vero, non niſi per modum formæ ejus, quod habet; ergo non per modum totius, ſed partis. Et hinc provenit, quod nec animalitas prædicatur de animali, nec humanitas de homine: quia pars non poteſt prædicari de toto.

Tertio ſequitur, abſtracta nõ eſſe genera, nec ſpecies, ſed principia generũ, & ſpecierum

rum: quod aſſerunt Avicenna 5. Met. cap. 7. ut teſtatur Cajet. in opuſc. de Ente, & Eſſentia, cap. 4. & probavit D. Tho. ibid. hoc arg. Genus ex propria natura habet modum totius potentialis, & ſpecies modum totius actualis, ſed abſtracta non ſignificant naturam per modum totius potentialis, nec actualis; ſed per modum partis: ergo non ſunt genera, nec ſpecies; & propterea non denominantur à ſecundis intentionibus generis aut ſpeciei, vel aliorum prædicabilium. Tota hæc doctrina annotata, habetur apud D. Tho. opuſc. de ente, & eſſentia. cap. 4.

16 Ex qua duo argum. colliguntur ad probandam noſtram ſententiam, quod hæc prædicatio, humanitas eſt animalitas, & ſimiles, ſint falſæ. Primum eſt: Ut vera ſit al qua prædicatio, neceſſario requiritur, quod quidquid continet ſubjectum, contineat prædicatum actu, vel potentia: ſed animalitas non continet actu, nec potentia, quidquid continet humanitas: ergo non poteſt verè prædicari de illa. Major certiſſima eſt, quia non poteſt eſſe verum, quod hoc ſit illud, ut per propoſitionem affirmatur, niſi totum quod continet hoc; etiam contineat illud: & hæc eſt ratio propter quam pars non prædicatur de toto, nec genus poſſet prædicari de ſpecie, niſi differentiam, quam ſpecies continet actu, contineret in potentia; ut bene D. Tho. ubi ſupra. Sed probatur minor: quia humanitas continet animalitatem, & rationalitatem, ex quibus componitur, ſed evidens eſt animalitatem non continere rationalitatem actu, nec potentia, cum non habeat modum totius actualis, nec potentialis, ſed partis vel formæ: ergo non poteſt verè prædicari de humanitate.

Secundum: pars actualis non prædicatur de toto, ut concedunt omnes: ſed animalitas eſt pars actualis humanitatis: ergo non veræ prædicatur de illa. Probatur minor: quia ſicut homo componitur ex animali, & rationali, ita humanitas ex animalitate, & rationalitate. Et ſi dicas, hoc argumentum etiam probari, quod hæc propoſitio non ſit vera, homo eſt animal: quia animal eſt pars actualis hominis. Reſpondeo, animal eſſe quidem partem: non tamen ſignificari per modum partis, ſed per modum totius potentialis: & ideo vere prædicatur de homine: animalitas vero non ſolum eſt pars, ſed ſignificatur per modum partis, quæ non poteſt prædicari de toto: & hæc eſt ratio, propter quam hæc eſt vera, homo eſt animal, & hæc falſa, humanitas eſt animalitas.

Ad primum argumentum reſpondetur, non ſatis eſſe quod prædicatum includatur in ſubjecto, ut propoſitio ſit vera: quia ſi id ſufficeret, ſequeretur veram eſſe propoſitionem, in qua pars prædicatur de toto: cum certum ſit partem includi in toto. Requiritur ergo, non ſolum quod includatur in eo, ſed quod totum quod continet ſubjectum, contineat prædicatum actu vel potentia, ut explicatum eſt: & cum animalitas non contineat totum, quod continet humanitas: quia non continet rationalitatem actu, nec potentia, ſequitur non verè prædicari de illa.

Secundum Argumentum duas habet partes. Prima procedit de formis ſubſtantialibus. Secunda, de accidentalibus. Ad primam ergo reſpondeo, negando antecedens: quod prædicatio illa, anima rationalis eſt ſenſitiva, ſit abſtracti de abſtracto: & de prædicato, nempe, ſenſitiva, evidens eſt: quod non ſit abſtractum nomen, ſed concretum quod etiam eſt verum de anima: nam licet ſit forma: per modum tamen habentis gradum ſentiendi ſignificatur: non quidem ſicut habet homo, qui ex ea componitur: ſed ſicut forma, quæ compoſito eum tribuit, ſi-

ſignificata tamen quaſi per modum totius, & ideo per modum concreti. Quod ex eo fit manifeſtum: quia niſi per modum concreti ſignificaretur anima: non poſſet ſenſitiva, quæ concretum nomen eſt, de ea verè prædicari: & eo ipſo, quod verè prædicatur; idem ſignificans, quod habens gradum ſentiendi; negari non poteſt quod per modum concreti etiam ſignificetur anima: unde non bene infertur, quod vera etiam ſit hæc: humanitas eſt, animalitas: in qua certum eſt, abſtractum prædicari de abſtracto: & ideo diverſam habere rationem.

Pro ſolutione ſecundæ partis annotanda eſt triplex differentia inter abſtracta ſubſtantiarum, & accidentium. Prima, quod illa abſtrahuntur abſtractione metaphyſica à generibus, ſpeciebus, aut differentiis. Ut animalitas ab animali, & humanitas ab homine. Abſtracta vero accidentium, abſtrahuntur abſtractione phyſica à ſubjecto, in quo forma accidentalis ſignificata realiter inhæret. Unde eo ipſo, quod ſignificatur ut abſtracta ab eo, non ſignificatur ut inhærens, aut dependens ab eo: ſed ad modum naturæ completæ per ſe ſubſiſtentis. Secunda; Quia abſtracta ſubſtantiarum, ſemper habent modum formæ, aut principii ejus, à quo abſtrahuntur, abſtracta vero accidentium, potius habent modum completum naturæ totalis, ac per ſe ſubſiſtentis: quod provenit ex proprio modo abſtractionis phyſicæ. Poſtrema differentia eſt, quod abſtracta ſubſtantiarum, quia metaphyſicè abſtrahuntur, ſunt abſtracta ultima: quia abſtractio metaphyſica ultima: Unde non poteſt ab eis alia abſtractio fieri: nihil enim amplius ab humanitate, aut animalitate abſtrahi poteſt. Abſtracta vero accidentium, non ſunt ultima: quia nec abſtractio phyſica ultima eſt, ſed adhuc poteſt ei ſuccedere abſtractio metaphyſica: ita, ut ab albedine, quæ abſtrahitur abſtractione phyſica, poſſit aliud abſtractum metaphyſicum ſumi: quod erit ratio albedinis, vel albedineitas (barbara vocabulo, ſed naturam rei explicante) ſignificata: ex quo intelligitur, abſtracta accidentium ſolum vocari abſtracta in ordine phyſico, in ordine vero metaphyſico concreta potius eſſe.

Ex his differentiis ad formam argumentum reſpondere poſſumus, concedendo majorum, quod vera ſit hæc, albedo eſt color, ſed negando minorem, quod in ea prædicetur, abſtractum ſuperius de de abſtracto inferiori: ſed potius eſt prædicatio concretorum in ordine metaphyſico, ſicut hæc, homo eſt animal Unde nec prædicatum ſignificatur per modum partis, ſed per modum totius completi, & per ſe ſubſiſtentis atque continentis, quicquid continet ſubjectum, quod ſe habet ſicut genus ad ſpeciem: ut in hac, homo eſt animal. Illa vero, humanitas eſt animalitas, prædicatio abſtractorum eſt in eodem ordine metaphyſico: & ideo eſt falſa. Et eodem modo, erit falſa prædicatio abſtractorum in accidentibus, ſi abſtrahantur abſtractione metaphyſica: ut ſi ab albedine, & colore, metaphyſicè abſtrahamus albedineitatem, & coloreitatem, vel rationem albedinis, & rationem coloris, falſa erit, albedineitas eſt coloreitas: quia abſtracta metaphyſica, per modum principii, & formæ ſignificantur: & ideo non poſſunt efficere veram prædicationem.

SECVN-

SECVNDA PARS HVIVS TRACTATVS DE PRÆDICATIONIBVS SECVNDARVM INTENTIONVM.

SEcundæ intentiones ſunt relationes quædam rationis, quas intellectus attribuit primis intentionibus, nempe naturis realibus, quæ ab eis denominatur: ut ſecunda intenſio ſpeciei, eſt relatio rationis naturæ ſpecificæ, quam ei attribuit intellectus, dum eam comparat ad individua: & prædicabilia omnia, ſunt quædam relationes rationis diverſæ, quia diverſis naturis attribuuntur, & in ordine ad inferiora diverſa, vel de quibus diverſo modo prædicantur. Ut prædicabile generis, eſt ſecunda intentio, aut relatio rationis in ordine ad plures ſpecies, de quibus prædicatur in quid tanquam totum potentiale. Prædicabile differentiæ, eſt ſecunda intentio aut relatio rationis, in ordine ad plures ſpecies, aut individua, de quibus prædicatur in quale quid. Prædicabile proprii, eſt ſecunda intentio, aut relatio rationis propriæ paſſiones ad ſpecies, aut individua: ut ſenſibilis ad hominem, & equum; aut riſibilis, ad hominem, ac Petrum, & Joannem. Et prædicabile accidentis, eſt ſecunda intentio, aut relatio rationis, accidentis ad plura ſubjecta ſpecie, aut numero diſtincta, & relatio rationis albi, ad hominem & equum, vel ad Petrum & Joannem. Et tandem univerſale, quod eſt commune omnibus prædicabilibus: eſt ſecunda intentio, aut relatio rationis ad omnia & ſingula prædicabilia; quæ de omnibus prædicatur in quid tanquam genus.

His ſuppoſitis: duobus modis comparari poſſunt ſecundæ intentiones. Primo inter ſe, ſi in quantum una prædicatur de alia: & ſi ita comparentur, ſive in concreto, ſive in abſtracto, eodem modo ſe habent ac primæ intentiones: ita ut ſi una aliquo modo pertineat ad aliam, concreta de concretis prædicentur eſſentialiter, vel accidentaliter, tanquam accidens proprium, vel commune. Ideo veræ ſunt omnes iſtæ; genus eſt univerſale, ſpecies eſt univerſalis: & etiam hæc, univerſale eſt genus, ſed illæ ſunt eſſentiales, iſta vero accidentalis. Hæc vero, univerſale eſt prædicabile, eſt prædicatio proprii, aut quarti prædicabilis. Concreta vero de abſtractis, vel abſtracta de concretis, ſemper efficiunt propoſitiones falſas: ut genus eſt genereitas, aut ſpecieitas eſt ſpecies: vel genus eſt univerſalitas. Solum eſt differentia in prædicationibus abſtractorum; quia in ſecundis intentionibus, vera eſt prædicatio abſtracti ſuperioris, de abſtracto inferiori, ut genereitas eſt univerſalitas: quam tamen in primis intentionibus diximus eſſe falſam, ut humanitas eſt animalitas. Et ratio hujus differentiæ eſt; quia ſecundæ intentiones ſunt relationes rationis; & ideo accidentia rationis: quare ſicut accidentia realia, in abſtracto ſignificata, non habent modum partium, ſed totius per ſe ſubſiſtentis, quia non abſtrahuntur abſtractione metaphyſica à generibus, aut ſpeciebus, ſed abſtractione phyſica à ſubjectis: eodem modo ſecundæ intentiones, habent ſimilitudinem cum formis accidentalibus, & ideo non ſignificantur per nomina abſtracta, tanquam formæ aut principia generum, aut ſpecierum, per modum totius; ac per ſe ſubſiſtentis. Et hæc eſt ratio, propter quam veram conſtituunt prædicationem, quamvis in primis intentionibus ſit falſa.

Secundo, cum primis. Si ſecundæ intentiones comparentur ad primas, ſemper comparantur accidentaliter; cum ſint relationes, & accidentia eis attributa: & eodem etiam modo ſe habent in omnibus, ut diximus ſe habere primas inter ſe. Dum comparantur accidentaliter, in hoc ſolo differunt: quod accidentia realia, quæ vere prædicantur de inferioribus, vere etiam prædicantur de ſuperioribus: & ſi vere prædicantur de ſuperioribus, vere etiam prædicantur de aliquo inferiori: ut ſi album prædicatur de Petro; neceſſe eſt vere prædicari de homine & ſi prædicatur de homine; neceſſe eſt vere prædicari de aliquo homine ſingulari. Quod non reperitur in ſecundis intentionibus; ſed contrarium: quia nec ſecundæ intentiones, quæ prædicantur de inferioribus, poſſunt vere prædicari de ſuperioribus; nec etiam vere prædicantur de inferioribus, quæ prædicantur de ſuperioribus: ut his exemplis fit manifeſtum. Species prædicatur de homine; & non de animali, nec de Petro, & genus prædicatur de animali, & non de homine: & ſecunda intentio individui, vere prædicatur de Petro; dum dicimus, Petrus eſt individuum, & tamen non prædicatur de homine: ſed falſa eſt hæc, homo eſt individuum, Et ratio hujus differentiæ eſt, quia accidentia realia conveniunt ſubjectis abſolute, & ut ſunt à parte rei: ſed ſecundæ intentiones, quæ ſunt relationes & accidentia rationis, non conveniunt naturis abſolute, nec a parte rei, ſed ut tali modo concipiuntur ab intellectu, nempe in communi in ordine ad ſpecies, vel individua, aut etiam in ſingulari, & ideo quæ coveniunt inferiori, nempe individuo, non poſſunt convenire ſpeciei, nec illa quæ convenit ſpeciei, poteſt convenire generi: quia ſecunda intentio individui convenit Petro, ut concipitur tanquam indiviſible in alia individua: & hoc modo concipi repugnat ſpecie: & ſecunda intentio generis convenit naturæ, ut concipitur in ordine ad ſpecies, & ideo repugnat ſpeciei; quæ non in ordine ad ſpecies, ſed in ordine ad individua concipitur.

CAPVT II.
De Genere.

Videtur autem neque genus, neque ſpecies ſimpliciter dici, &c,

Brevis Expoſitio textus.

INtentum Porphyrii in præſenti capite eſt, explicare naturam generis, quod eſt primum prædicabile. Dividitur autem in tres partes; In prima ponit duas acceptiones reales generis, & inter ſe eas comparat: ex quarum ſimilitudine in ſecunda parte, colligit tertiam acceptionem ejus Logicam. In tertia vero tradit definitionem generis, & ſimul eam exponit.

Prima acceptio realis generis eſt; qua accipitur pro collectione aliqua hominum, habentium ordinem inter ſeſe, & ad unum primum à quo omnes derivantur: in qua ſignificatione. Romanam gentem ſolemus vocare genus Romanorum, quia inter ſeſe per tales leges ordinantur, & Romulo, tanquam à primo principio deſcendunt.

Secundo accipitur genus pro principio ipſo generationis: à quo derivantur alii: ſive ſit pater, aut patria, in qua ſignificatione loquitur Poeta, dum dicit: Mantua me genuit, &c. Genus ſuum, aut principium generationis, patriam vocans. Sed proprie loquendo; non tam pater,

vel

vel patria, quam origo, per quam ab eis derivantur homines, genus vocatur: quia non ita proprie dicimus, Romulum esse genus Romanorum, quam Romanus ducere genus ab eo. Ex his autem duabus acceptionibus; secundam esse magis propriam, quam primam, docet Porphyrius, primo, quia frequentius ea utimur. Secundo, quia collectio hominum, ideo vocatur genus; quia homines illius ab uno primo ducunt originem: ergo origo, per quam ab eo derivantur, magis proprie vocatur genus, quam collectio ipsa.

In secunda parte, ex utraque acceptione reali, colligit Porphyrius Logicam, quam per se intendit dicens: Logicum genus accipi pro eo, cui supponuntur species; id est, sub quo collocantur, ut animal est genus, quia sub eo ponuntur, homo, & leo: quæ species habent ordinem, & similitudinem quandam inter se, ratione ejusdem naturæ, quam participant ab ipso genere; à quo etiam dicuntur suo modo ducere originem.

In tertia parte cap. definit genus Logicum, secundum ultimam acceptionem sumptum; & definitio talis est. Genus est quod prædicatur de pluribus differentibus specie, in eo quod quid. Quam ita explicat. Ea quæ prædicantur, aut prædicantur de uno; ut individuum: aut de pluribus; ut universalia, per particulam ergo, de pluribus, separatur genus ab individuo, quod de uno solo prædicatur. Per particulam vero, de differentibus specie, separatur ab specie, quæ est secundum prædicabile, & solum prædicatur de differentibus numero. Per ultimam particulam, in eo quod quid, separatur à tribus aliis Prædicabilibus, differentia, proprio, & accidenti: nam illa in quale quid, proprium, & accidens in quale, genus non nisi in quid prædicatur: quia ad quæstionem factam per quid, non bene per illa, sed per genus respondemus; ut si inquiras, quid est homo, bene respondeo, quod sit animal: Hæc Porphyrius.

QVÆSTIO PRIMA:

Quodnam sit definitum definitionis generis.

QUod definitio generis assignata à Porphyrio, nullum habeat definitum, duobus argumentis probo. Primo, quia si aliquod haberet, maxime genus: sed genus non est definibile, ergo nullum habet. Probatur minor: Bona definitio debet constare genere, & differentia, aut aliquo loco generis, & alio loco differentiæ. Sed generis non datur genus, nam si daretur, illius generis daretur aliud genus, & si procederemus in infinitum: sequitur ergo, genus non esse definibile, & ideo nullum habere definitum, prædictam definitionem.

Secundò. Definitio debet dari per genus, & differentiam: ergo nihil potest definiri, nisi species: quia hæc sola componitur ex genere, & differentia: imo nec definire potest aliquid, nisi in quantum est species, quia habere genus & differentiam, convenit specie, in quantum est species; sed aliud prædicabile distinctum ab specie: & ideo nullum habebit definitum præsens definitio.

Tenendum tamen est, Bonam esse definitionem generis, & certum habere definitum, cujus naturam explicat. Et quod bona sit definitio, probatur primo ex Arist. 1. lib. Top. cap. 4. ubi eam posuit Arist. Et à quo illam desumpsit Porphyrius. Secundo, ratione; Quia bono definitio est, quæ ita naturam definiti explicat, ut illud distinguat,

guat, à quibuſcunque aliis rebus cum quibus convenire poſſet; ſed per hanc definitionem explicatur quid ſit genus, nempe prędicabile de pluribus differentibus ſpecie, in quid, & diſtinguitur ab individuo, & reliquis prædicabilibus, ut vidimus in explicatione textus, eſt igitur bona.

3 Secundum vero, quod habet certum, ac determinatum definitum, ſit probo. Prædicari de pluribus differentibus ſpecie, in quid, eſt communis ratio, eodem modo, atque æqualiter conveniens omnibus generibus: ergo eſt una, & per unam definitionem poteſt explicari: quare hæc erit determinatum definitum, ejuſdem definitionis.

Sed ut hæc veritas melius intelligatur, & argumenta ſolvantur, annotandum eſt, ſecundam intentionem generis, quæ eſt primum prædicabile, relationem quandam rationis eſſe, & univerſaliſſimam rationem denominandi omnes naturas genericas, etiam ſi ſint ſuprema genera prædicamentorum, ut ſubſtantia, quantitas, & qualitas, & ſimul eſſe ſpeciem quandam univerſalis: unde cum ſpecies quælibet componatur ex genere & differentia; hæc etiam ſecunda intentio, componitur ex univerſali, quod eſt commune genus prædicabilium, & ex differentia, quæ eſt eſſe reſpectivum ad plures ſpecies, de quibus prædicari poteſt in quid. Itaq; genus, convenit cum cæteris prædicabilibus, in ratione communi univerſalis, quæ eſt eſſe unum in multis: & diſtinguitur ab eis, quia eſt in multis ſpecibus, de quibus prædicari poteſt in quid: & ideo licet ſit univerſaliſſima ratio denominandi, quia naturæ, quas denominat genera: ſunt etjam magna ex parte univerſaliſſimæ, cum ſint ſuprema genera prædicamentorum: nihilominus ſecundum eſſentiam, eſt particularis, & determinata ſpecies cujuſdam generis, quod eſt univerſale. Ex quo intelligitur: quod per determinatam definitionem poſſit definiri, & quod definitio ejus tradita à Porphyrio, determinatum habeat definitum.

4 Ad formam primi argumenti reſpondendum eſt, negando minorem primi ſyllogiſmi: & dum dicitur in minori ſecundi ſyllogiſmi, quod generis non datur genus, diſtinguenduo, quia ſecundo intentio generis, dupliciter ſumi poteſt, in ratione denominandi, aut in ratione eſſendi. Et primo modo, non habet aliud genus, à quo denominetur: quia non eſt genus denominative, aut accidentaliter, ſed eſſentialiter: ſed in ratione eſſendi, determinata ſpecies eſt; habet genus ſuperius, quod eſt univerſale; ex quo ſimul ac differentia componitur.

Et ſi dicatur; etiam univerſale denominari genus ab hac ſecunda intentione generis, quæ eſt primum prædicabile, ſicut reliqua genera: & ideo eſſe inferius reſpectu illius. Reſpondetur, verum eſſe antecedens, ſed diſtinguendum conſequens: nam in ratione denominandi, eſt ſuperius univerſali, ſed in ratione eſſendi inferius: & quia denominatio eſt accidentalis, reſpectu ejus, quod denominatur; ut denominatio albi reſpectu corporis: & ratio eſſentalis; ideo ſecunda intentio generis per hanc definitionem explicata, accidentaliter eſt ſuperior univerſali, ſed eſſentialiter inferior, tanquam vera ſpecies ejus.

Ad formam ſecundi argumenti reſpondeo: nihil definire propria definitione, niſi ſpeciem, ſed genus, quod eſt primum prædicabile, eſſe ſpeciem alterius generis, nempe univerſalis, quod accidentaliter denominat: & ideo proprie definiri poſſe. Ad illud vero, quod in argument. additur, omne quod definitui, definiri in quantum eſt ſpecies hac diſtinctione reſponden-

dendum eſt. Definiri aliquid in quantum eſt ſpecies, duplicem ſenſum habere poteſt. Primus, quod ratio ſpeciei explicetur per definitionem & hoc eſt falſum: quia licet homo ſit ſpecies, dum definitur, quod ſit animal rationale, non tamen explicatur per talem definitionem, quod ſit ſpecies. Secundus ſenſus eſt, definiri in quantum eſt ſpecies: ita ut eſſe ſpeciem ſit conditio neceſſaria, ad propriam definitionem, & hoc eſt verum, ſed non explicatur per definitionem, niſi propria & eſſentialis ratio definiti, quæ tamen exidentaliter denominatur ſpecies, à ſecundo prædicabili.

QVÆSTIO II.

An definitum proprium ejuſdem definitionis, ſit naturæ realis, quæ denominatur genus, vel ſecunda intentio generis, à qua denominatur?

6 GEnus in communi conſideratum, quatuor modis ſumi poteſt. Primo pro natura, quæ denominatur genus, ſecundum ſuam eſſentiam conſiderata; ut ſi animal accipiamus, pro natura ſenſitiva. Secũdo, accipitur pro aggregato ex natura denominata, & ſecunda intentione denominante, quemadmodum album ſumi poteſt pro aggregato ex corpore, & albedine. Tertio, accipitur pro natura generica, non ſecundum ſuam eſſentiam, ſed in quantum denominatur genus à ſecunda intentione generis. Quarto, pro eadem ſecunda intentione denominante eandem naturam genus. Ex his autem quatuor, certum eſt aggregatum non eſſe definitum: quia eſt ens per accidens, ex duobus entibus in actu cõpoſitum: nempe, ex natura, & ſecunda intẽtione: ens autem per accidens non habet unam eſſentiam, ſed duplicem: & ideo non poteſt per unam definitionem explicari, ut expreſſe docet Ariſt. 7. Met. text. 21.

Quæſtio ergo procedit de tribus aliis, & ſunt circa eam tres opiniones. Prima aſſerit, definitum hujus definitionis eſſe naturam genericam, ſecundum eſſentialia, ita ut animal ſit genus, & Prædicabile de pluribus differentibus ſpecie in quid: ut eſt vivens ſenſibile, & ſic de cæteris generibus. Hæc attribuitur Scoto: qui cum affirmet naturam eſſe univerſalem ſecundum ſe; & ante operationem intellectus, videtur conſequenter aſſerere quod ſit genus, vel ſpecies eſſentialiter. Et probatur ratione, quia illud eſt definitum, cui convenit definitio: ſed prædicari de pluribus differentibus ſpecie, convenit naturæ ſecundum eſſentiam, & non ut denominatur à ſecunda intentione: ergo illa eſt definitum. Minor probatur, quia animal ſecundum quod eſt vivens ſenſibile prædicatur de homine, & leone, & non ut denominatur à ſecunda intentione: nam ſi hoc modo prædicaretur, dum dicimus, homo eſt animal, ergo ſenſus eſſet, homo eſt genus. Probatur conſequentia: quia animal ut denominatur à ſecunda intentione eſt genus.

Hæc ſententia nec eſt Scoti, nec eſt vera, ſed falſa. Probatur, primum: quia licet Scotus aſſerat dari unitatem formalem à parte rei, quæ eſt fundamentum generis, & ſpeciei: genera tamen, & ſpecies, denominationes tributas naturis ab intellectu eſſe docet: quare non tenet naturam realem ſecundum eſſentiam eſſe definitum. Quod vero talis opinio ſit falſa, hoc argumento probatur. Si natura generica ſecundum propriam eſſentiam eſt definitum, ergo ſecundum propriam eſſentiam eſt genus, vel ſaltem eſſe genus, erit propria paſſio ejus: ſed quæ ſunt eſſentialia naturæ genericæ, aut propriæ paſſiones ejus, conveniunt neceſſario ſpeciebus, ut quæcunque ſunt eſſentialia animali, aut tanquam propriæ paſſiones ei conveniunt, ſunt eſſentialia equo, & leoni,

ut propriæ paſſiones eorum: ergo eſſe genus, aut prædicari de pluribus differentibus ſpecie, conveniet ſpeciebus: quod patet eſſe falſum.

Secunda opinio eſt Cajet. in opuſc. de ente, & eſſent. a, cap. 4. vbi tener, nec naturam genericam ſecundum eſſentialia, nec ut denominatur à ſecunda intentione, eſſe definitum, ſed ſecundam intentionem. Quam tamen dupliciter poſſe conſiderari ait: Primo, ut quo, hoc eſt, ut ratio denominandi natura genericam, ſicut albedo eſt ratio denominandi corpus album: & hoc eſt conſiderare illam in abſtracto. Secundo, poteſt conſiderari, in quantum refertur ad ſpecies: nam cum ſit relatio rationis, eſſentialiter reſpicit terminum, terminus autem relationis generis, ſunt ſpecies: & ideo conſiderari poteſt in ordine ad illas, & hoc modo ſumitur ut Quod, & in concreto: & eſt proprium definitum hujus definitionis: non vero primo modo ſumpta.

Probat Cajet. hoc arg. Definitio debet convenire definito eſſentialiter, ſi ſit quidditativa, aut tanquam propria paſſio, ſi ſit deſcriptiva, ſed prædicari de pluribus differentibus ſpecie, convenit naturæ genericæ; ut animali aut colori accidentaliter, etiam conſideratæ in communi: & ſecundæ intentioni in concreto eſſentialiter, quia ſecunda intentio generis, eſſentialiter reſpicit ſpecies, cum ſit relatio ad illas: ergo hæc, & non illa erit definitum.

Hæc opinio etiam eſt falſa: quod probo. Primo, prædicari de pluribus, convenit generi in concreto, quia quod prædicatur de pluribus, concretum eſt, ſicut diſgregare viſum, convenit albo in concreto: ſed hæc opinio non ponit genus in concreto definiri: ergo eſt falſa. Probatur minor. Quia concretum accidentale, quale eſt genus, ſignificat formam, nempe ſecundam intentionem, & connotat ſubjectum, nempe naturam genericam, cui convenit prædicari de pluribus; ſi ergo natura generica non eſt definitum, ſed ſecunda intentio, ergo non definitur genus in concreto, ſed in abſtracto, quod contradicit verbis definitionis.

Secundo, etiamſi conſideretur ſecunda intentio generis, in quantum relatio ad ſpecies: non eſt concretum, ſed abſtractum, ergo falſo eam vocat concretum Cajet. Probatur antecedens, quia concretum relationis eſt relativum, ſicut concretum albedinis eſt album: ſed ſecunda intentio generis, etiam in ordine ad ſpecies, non eſt relativum, quia non eſt id quod refertur; ſed ratio referendi: ergo non eſt concretum, ſed abſtractum.

9 Tertia opinio, eſt D. Tho. in opuſc. de ente & eſſentia, cap. 4. ubi aſſerit definitum adæquatum ex natura generica, & ſecunda intentione conſtare: hoc modo conſideratis, nempe, natura generica, non ſecundum ſe, ſed ut denominatur à ſecunda intentione, & ſecunda intentione denominante: ita ut natura hoc modo conſiderata, ſit definitum materiale, & ut Quod: quia illa, eſt quæ prædicatur de pluribus differentibus numero. Et ſecunda intentio, ſit definitum formale, & ut Quo: quia non eſt id quod prædicatur, ſed ratio prædicandi: ex utraque vero reſultat unum definitum adæquatum, & per ſe: quia non deſideratur tanquam aggregatum ex eis, ſed tanquam includens unum in ordine ad alterum, quæ vero per ſe ſunt ordinata, non efficiunt unum per accidens. Exemplum habemus in hæc definitione. Diſgregativum viſus. Cujus definitum materiale, & ut Quod, eſt corpus, ut denominatur ab albedine: quia ei convenit diſgregare viſum: formale vero, & ut Quo, albedo, quæ potius eſt ratio diſgregandi viſum: ſed ex utroq; ut ordinato ad alterum, reſultat unum, definitū adæquatū

& per

& per ſe, Hanc ſententiam ſequitur Javel. in ſua Logica, tit. 4. c. 2. Paulus Venetus c. de genere. Sotus ibid. q. unica Tolet. q. 1. Et videtur nobis probabilior, & ſequenda.

Et probat. hoc arg. Illud eſt definitum alicujus definitionis, cui per ſe convenit definitio: ſed prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid, per ſe convenit naturæ genericæ, ut denominatur à ſecunda intentione generis, & cum ea per ſe convertitur: nec alteri poteſt convenire: ergo hæc ſola poteſt eſſe definitum. Probatur minor: quia ſicut corpori ut denominatum, vel informatum albedine, per ſe convenit eſſe diſgregativum viſus: ita natura generica, ut denominatur à ſecunda intentione, per ſe prædicabilis eſt de pluribus differentibus ſpecie: & quidquid eſt prædicabile de pluribus differentibus ſpecie in quid, eſt natura generica, ut denominata à ſecunda intentione. Quod vero ei ſoli conveniat per ſe, probatur, quia eidem naturæ non convenit eſſentialiter, ut contra primam opinionem probatum eſt, ſed ſolum poteſt ei convenire accidentaliter, & ſecundæ intentioni ſolum poteſt convenire, ut Quio, cum non prædicetur de pluribus differentibus ſpecie, ſed tantum ſit ratio prædicandi: ſolum ergo convenire poteſt per ſe eidem naturæ ut denominatæ à ſecunda intentione.

Pro ſolutione argum. primæ opinionis, notandum eſt: Duo eſſe conſideranda in prædicatione cujuſcunque prædicabilis ex parte prædicati. Primum, ratio formalis, quam prædicat de ſubjecto. Secundum, conditio, ſub qua de illo prædicatur: ut dum prædicatur ſpecies de individuo in hac prædicatione, Petrus eſt homo, ratio formalis quam prædicat de illo, eſt eſſentia hominis, ſed conditio ſub qua prædicatur, eſt eſſe ſpeciem: quod eſt denominari à ſecunda intentione ſpeciei, quæ eſt relatio ſpeciei ad individua.

Ex hac diſtinctione, reſpondeo, ad formam arg. diſtinguendo minorem hoc modo; Si in prædicatione generis de ſpecie, dum dicimus, homo eſt animal, conſideretur ratio formalis, quam animal prædicat de homine; verum eſt, quod prædicetur ſecundum eſſentiam, in quantum eſt vivens ſenſibile: ſi vero conſideretur conditio ſub qua prædicatur, eſt ſecunda intentio generis, à qua denominatur, & ideo ratione talis conditionis convenit ei prædicari de pluribus differentibus ſpecie in Quid, & non ſecundum eſſentiam, aut prædicata eſſentialia: quamvis hæc prædicet de eiſdem ſpeciebus. Et ex hoc intelligitur ſenſus hujus propoſitionis, homo eſt animal, & aliarum, in quibus genus prædicatur de ſpecie: qui non eſt hominem eſſe genus, ſed eſſe vivens ſenſibile: nam hæc eſt ratio formalis, quam prædicat de illo: ex qua accipiendus eſt ſenſus propoſitionis, & non ex conditione ſub qua prædicatur: quæ eſt ſecunda intentio.

Pro ſolutione arg. Cajet. aliud eſt notandum, nempe, duplex eſſe materiale ſignificatum generis, in concreto ſignificati, ſicut aliorum concretorum accidentalium. Unum proximum, ad æquatum, & per ſe, aliud remotum, inadequatum, & per accidens, ut materiale ſignificatum albi, adæquatum, & per ſe eſt corpus, inadæquatum, & per accidens paries, aut aliud quodcunque corpus particulare: ita ſignificatum materiale, per ſe adæquatum, & proximum generis, eſt natura generica in communi, quæ denominatur genus, à ſecundo prædicabili: remotum vero, inadæquatum, & per accidens, eſt animal, vel color. Et ex hoc reſpondetur ad formam arg. diſtinguendo minorem: nam licet animali, aut colori conveniat accidentaliter definitio generis; quia ſunt ſignificata materialia, remota, & per accidens: naturæ tamen genericæ,

ut denominatæ à ſecunda intentione generis, per ſe convenit, & non accidentaliter. Sicut corpori, ut habenti albedinem, per ſe convenit eſſe diſgregativum viſus: ſecundæ autem intentioni, etiam in ordine ad plures ſpecies, non convenit definitio: niſi, ut Quo, ſicut probatum à nobis eſt contra Cajetanum.

QVÆSTIO III.

An definitio Generis ſit quidditativa, vel deſcriptiva.

Duo ſunt explicanda, ut ſolvatur quæſtio præſens. Primum, qualiſnam ſit definitio Generis, quidditativa, vel deſcriptiva. Secundum, quidnam pro genere in ea ponatur; univerſale, aut prædicabile, vel quid aliud: ideo in duas partes dividenda eſt quæſtio. Circa primam vero, duæ ſunt opiniones quaſi extremæ, & altera media.

Prima opinio extrema aſſerit, non ſolum non eſſe quidditativam, aut eſſentialem definitionem generis, ſed nullo modo poſſe definiri genus definitione quidditativa. Quam ſequuntur Albertus Magnus, tract. 1. prædicabilium, c. 3. Villalpandeus in præſenti cap. & pro eadem citat Ammonium, Toletus quæſt. 1. hujus cap. Probaturq; hoc arg. Genus eſt concretum accidentale, includens pro materiali naturam genericam, quæ poteſt eſſe ſubſtantia, aut accidens reale: & pro formali ſecundam intentionem, quæ eſt Entis rationis, hæc autem diverſas habent eſſentias, ergo non poſſunt una definitione explicari. quare non poterit genus definiri definitione quidditativa.

Secunda opinio extrema, non ſolum aſſerit, poſſe genus definire definitione quidditativa, ſed hanc definitionem ejus à Porphyrio aſſignatam, eſſe quidditativam. Ita Scotus quæſt. 14. & 15. univerſalium, quem ſequitur Cajet. quæſt. 1. hujus cap. in ſolutione ad primum. Probat Scotus hac ratione. Genus conſideratur à Porphyrio in hoc opere ſub ratione prædicabilis, ſicut & cætera prædicabilia; ſed definitur per prædicari de pluribus differentibus ſpecie: ergo definitio eſt quidditativa. Probatur conſequentia, quia prædicabile dicit potentiam prædicandi: & prædicari eſt proprius actus talis potentiæ; ſed potentia definitur quidditative per proprium actum, à quo ſumit ſuam eſſentiam, aut ſpeciem: ergo definitur genus, ut prædicabile quidditative.

Tertia opinio eſt communis, quæ duo affirmat. Primum, quod genus poteſt definiri quidditative. Secundum, quod definitio Porphyrii, non eſt quidditativa, ſed deſcriptiva. Et quantum ad hoc ſecundum, eam tenet D. Thom. opuſc. 48. tract. 1. cap. 2. & 3. Albertus Magnus, tract. 3. prædicabilium, cap. 3. 4. Ammonius & Villalpandeus, ubi ſupra. Scotus quæſt. unica hujus capitis, Sect. ultimo. Toletus quæſt. 2. Mercatus, cap. de ſpecie, fol. 16. col. 2. Et hæc eſt probabilior & ſequenda.

Probatur autem primum, quod affirmat, genus poſſe definiri quidditative hoc arg. Univerſale eſt genus ad quinque prædicabilia, ut quæſt. 8. univerſalium probavimus, ergo Primum prædicabile, quod eſt genus, eſt ſpecies univerſalis: ſed quælibet ſpecies componitur ex genere, & differentia, tanquam ex partibus eſſentialibus: ergo per eas poteſt definiri, & definitio tradita per genus, & differentiam, eſt quidditativa, ergo genus poteſt definiri definitione quidditativa.

Probatur 2. Quod definitio Porphyrii non ſit quidditativa, primo ex verbis ejuſdem cap. præſentis, quæ ſic habent.

Quod etiam deſcribentes aſſignarunt: genus eſſe dicentes, quod de pluribus, & differen-

differentibus ſpecie, in eo quod quid prædicatur ratione, quia duo habent prædicabilia, ut ſuperius probavimus. Primum; quod ſint univerſalia: hoc eſt unum in multis; deinde, quod prædicari poſſint de eiſdem: & primum ſe habet tanquam eſſentia eorum; ſecundum ut propria paſſio, ſed genus definitur per prædicari de multis: ergo definitur per propriam paſſionem: definitio autem quæ datur per propriam paſſionem, eſt deſcriptiva: ut ſi definiatur homo per riſibilitatem: ergo definitio generis eſt deſcriptiva.

Ad arg. primæ opinionis reſpondetur; diverſa eſſe quæ includit genus; ſed ordinata inter ſe: nam includit naturam, ut ordinatam ad ſecundam intentionem; tanquam ad formam denominantem: & ſecundam intentionem, ut ordinatam ad naturam tanquam ad ſubjectum denominatum: & ex hoc efficiunt unum ordinem, quod una definitione poſſit explicari.

Ad arg. Scoti reſpondeo, diſtinguendo antecedens, nam ſi intelligatur genus, & reliqua prædicabilia, conſiderari à Porphyrio, ut prædicabilia in eo ſenſu, ut prædicabilitas ſit ratio eſſentialis eorum: falſum eſt: nam eſſentialis ratio potius eſt univerſalitas. Si vero intelligatur conſiderari, ut prædicabilia, ita ut prædicabilitas ſit paſſio communis, quæ de illis probatur, verum eſt: & ideo per illam definiuntur omnia tanquam per communem paſſionem, quod eſt definiri definitionibus deſcriptivis: & tales debent omnes reputari.

Secunda pars quæſtionis.

SEd ſuppoſito, quod ſit deſcriptiva definitio, quæritur in ſecunda parte quæſtionis: Quidnam ponatur in ea pro genere? Et prima opinio aſſerit, genus hujus definitionis eſſe univerſale: quia licet non ponatur expreſſo verbo, refertur tamen per illud relativum, quod prædicatur de pluribus: idem enim eſt dicere, genus eſſe quod prædicatur pluribus, ac dicere, genus eſt univerſale. Hæc tamen ſequentia non poteſt inprimis defendi, apud Porphyrium: quod ſic probo, Porphyrius exponens eandem definitionem, inquit, per illam particulam: prædicari de pluribus; excludi individuum: quod non poteſt eſſe verum, ſi univerſale ſit genus: nam jam eſſet excluſum per illud: cum individuum, non ſit univerſale. Deinde, non poteſt defendi, quod definitio ſit deſcriptiva: nam ſi auferas illas particulas, prædicari de pluribus, & loco earum ponas univerſale ſenſus definitionis erit, genus eſt univerſale in multis, differentibus ſpecie in quid: & ideo auferetur propria paſſio: qua ablata, non erit definitio deſcriptiva, contra communem ſententiam, ex Porphyrio, & ratione probatam.

Secunda opinio aſſerit, genus in hac definitione eſſe prædicabile: quod explicatur per illa verba, quod prædicatur de pluribus; nam verba in definitione non dicunt actum, ſed aptitudinem: idem ergo eſt dicere, genus eſt, quod prædicatur de pluribus: ac ſi dicatur quod aptum prædicari de pluribus: ſed eſſe aptum prædicari de pluribus, idem eſt, ac eſſe prædicabile de pluribus: ergo prædicabile ponitur loco generis in hac definitione.

Tertia opinio eſt communis, & tenenda: quod loco generis ponatur natura generica, non quidem eodem modo ſumpta, ac dum dicitur eſſe definitum, ſed alio: nam dum definitum eſt, ſumitur ſimul cum ſecunda intentione à qua denominatur, & cum qua unum definitum per ſe facit unitate ordinis: ſed pro genere ponitur ſolum, ut in communi ſumitur, non ut ordinata ad ſecundam intentionem, quod poſſumus explicare exemplo albi, quod dum hoc modo definitur, album eſt diſgregativum viſus, definitum eſt corpus,

ut de nominatur albedine : ita ut ex utroque, nempe ex corpore, & albedine, ordinatis ; fiat unum definitum completum & perſe : loco generis, ponitur corpus abſolute ſumptum : hoc eſt, non conſiderato ſub denominatione albedinis, nec ſimul cum illa. Hanc ſententiam ſic explicatum ſequuntur, Ammonius, Albertus Magnus, & Caeterus, locis ſuperius citatis ; Et videtur nobis probabilior.

15 Nam in primis colligitur & doctrina D. Thom. 1. lib. de interpretatione, cap. 1. lect. 4. & opuſc. de ente, & eſſentia, cap. 7. ubi tradit modum definiendi accidentia in concreto ; per ſubjectum loco generis : & in abſtracto, per veram genus & ſubjectum loco differentiæ ut riſibile, quod ſit homo aptus ad ridendum : riſibilitatem vero, quod ſit aptitudo hominis ad ridendum. Et rationem utriuſque eſſe : quia poſſe inhærere ſubjecto, eſt de eſſentia accidentis : ſed inhærentia in ſubjecto proprie explicatur per idem ſubjectum poſitum in definitione ; ergo proprie definiuntur accidentia, per ſubjectum loco generis, ſi definiantur in concreto ; & loco differentiæ, ſi in abſtracto.

16 Deinde, ex hac doctrina conficitur hoc argum. ad illam probandam. Genus definitur à Porphyro in concreto ; ut ſignificant verba definitionis. Quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid. Nam concretum eſt, quod prædicatur ; non abſtractum : ſed genus eſt concretum accidentale ; ſicut album : ergo definitur per ſubjectum loco generis : ſubjectum vero eſt natura generica ; ſicut ſubjectum albedinis eſt album : ergo per illam loco generis in definitione poſitam definitur : & ſenſus definitionis eſt, Genus eſt natura ; quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid.

Ad arg. primæ opinionis reſpondetur ; accidentia melius definiri in concreto, per ſubjectum, quam per genus : quia melius explicatur per illud inhærentia aptitudinalis ; quæ eſt de eſſentia eorum. Unde magis proprie refertur ſubjectum generis ; quod eſt natura, per illud relativum, quod prædicatur, quam univerſale. Et eodem modo reſpondetur ad argumentum ſecundæ opinionis.

QVÆSTIO IV.

Vtrum genus includat differentias, & ſpecies actu, vel ſolum potentia ?

17 VAlde utilis eſt quæſtio hæc ad intelligendam naturam generis : ſed pro breviori reſolutione ejus notandum eſt. Tribus modis intelligi poſſe, quod unum contineat alterum actu : Primo : actu diſtincto, ſicut definitio continet utramque ſui partem, nempe genus, & differentiam. Secundo, actu determinato, ſed non expreſſo : ſicut ſpecies continet genus, & differentiam, ut homo, animal, & rationale. Tertio, confuſe, & determinate ; ut ens continet modos intrinſecos ſubſtantiæ & accidentis, qui ſunt per ſe, & in alio : non ſolum confuſe, ſed neutrum determinando potius, quam alterum.

Ex his tribus modis, Primo certum eſt ; genus non continere differentias actu diſtincto, ſicut definitio continet genus & differentiam. Probatur evidenter : quia ſi animal contineret actu diſtincto rationale, per illud ſolum poſſemus definire hominem : dicentes hominem eſſe animal : quia in animali etiam includitur actu, atque diſtincte rationale : & ideo talis definitio conſtaret genere, & differentia : & ideo eſſet ſufficiens, quod patet eſſe falſum.

Secundo, certum eſt genus non continere differentias actu determinato, licet confuſo contineat : ut animal non continet rationale, ſicut homo. Quod probatur ; quia ſi animal contineret actu

ratio-

rationale; & irrationale, falſæ eſſent omnes prædicationes, in quibus prædicatur de ſuis ſpeciebus; ut homo eſt animal, leo eſt animal: quia ſenſus eſſet, homo eſt rationalis, & irrationalis: & ſimiliter leo, quod eſt abſurdum.

4. Solum ergo poteſt eſſe dubium, an genus contineat differentias actu indeterminato, & confuſo; ita ut nullam particularem potius, quam alteram exprimat, ſed omnes indeterminate dicatur continere, diverſo modo, ac ſpecies quælibet continet ſuam differentiam: nam homo, licet non expreſſe contineat rationale, tamen determinate, ita ut hanc differentiam, & non aliam contineat: animal vero non poteſt ſic continere rationale, & irrationale: quia non magis unam, quam alteram dicit; ſed ſub eadem confuſione utramque. Nihilominus poſſet intelligi actu confuſo, & determinato, eas continere, juxta tertium modum. Et de hoc modo continendi actu differentias, procedit quæſtio: cujus ſenſus eſt, an genus actu confuſo, atque determinato contineat differentias, vel ſolum in potentia: ſicut materia continet formas ſolum in potentia.

Et prima opinio ſit, Genus hoc tertio modo continere actu differentias. Probatur duobus teſtimoniis Ariſt. Primum, habetur 1. lib. Phyſic. textu 4. ubi ita ait: Univerſale autem totum quoddam eſt, multa enim comprehendit, ut partes. Secundum vero, 7. Phyſ. texu 31. ubi de genere ſic loquitur: Genus non unum quid eſt, ſed in hoc latent multa. Ex quibus ſic argum. Genus continet multa, tanquam partes; ergo continet illa actu: qua omne totum actu continet partes, cum ex eis componatur, ſed ea, quæ ita continet genus, non poſſunt eſſe alia præter differentias, & ſpecies, ut notũ eſt: ergo eas cõtinet actu, & non in potentia, ex mente Ariſt.

Deinde probatur hac ratione, ut vero ſit prædicatio, neceſſe eſt, id totum quod continet ſubjectum, continere prædicatum, non ſolum in potentia, ſed etiam actu: genus prædicatur de ſpecie: ergo debet actu continere, quidquid ſpecies continet, nempe differentiam, ex qua ſimul cum genere componitur. Probatur major. Quia cum animal prædicatur de homine, ſenſus prædicationis eſt hominem eſſe animal actu: quod verum non erit, ſi animal ſolum dicat actu naturam ſenſitivam: nam cum hæc ſit pars hominis, prædicabitur pars de toto: ut ergo ſit vera, debet etiam animal actu continere rationalitatem, & non ſufficit in potentia: cum actu & non potentia prædicetur.

Secunda opinio tenet, Genus no actu, ſed in potentia tantum continere ſpecies, & differentias, ut animal rationale, & irrationale. Et colligitur evidenter ex Ariſtot. lib. 2. de poſteriori reſolutione, textu 17. ubi ita ait. Supponatur enim tale eſſe genus, ut ſit ſecundum potentiam in plus. Eſſe autem in plus quam ſpeciem, eſt eſſe ũiverſalius, & plus continere quam ſingulas ſpecies: hoc eſt alias ſpecies, & earum differentias, ſi ergo eſt in plus ſecundum potentiam, in potentia tantum continebit ſpecies & differentias. Hæc eſt etiam expreſſa ſententia Porphyrii, capite de differentia, ubi de genere loquens, ſic ait: Poteſtate quidem habet omnes, quæ ſub ſe ſunt, differentias, actu vero nullam. Et D. Tho. ſuper verba Ariſt. citata, & opuſc. 42. capite 9. quam ſequuntur Albertus Magnus, tractatu 5. prædicabilium, cap. 4 Javellus tractatu 4. prædicabilium, cap. 4. ante medium Cajet. Sotus, Canterus, Toletus, cap. de differentia, in expoſitione textus, Mercatus quæſt. unica hujus capitis. Et eſt vera, ac tenenda. Sed ut eam probemus, duo ſunt notanda. 1. Genus ſignificare gradum ſuperiorem naturæ, differentiam vero gradum inferiorem

riorem, per quem determinatur ad conſtituendam ſpeciem, ut animal, ſignificat gradum naturæ ſenſitivæ, qui ſuperior eſt gradu rationalitatis, quem ſignificat differentia rationalis, per quam contrahitur ad conſtituendam ſpeciem hominis.

Secundo notandum eſt, duobus modis conſiderari genus. Primo, ut partem actualem componentem ſpeciem ſimul cum differentia. Secundo, ut totum potentiale, contrahible per differentias: ut animal, quod eſt pars actualis ſpeciei humanæ, quam componit ſimul cum differentia rationali: & ut totum potentiale eſt, quod determinatur per eandem differentiam, ad conſtituendum hominem, & per differentiam equi, ad conſtituendum equum. Ex his duobus notabilibus, duo colliguntur argumenta, ad probandam noſtram ſententiã.

19 Primum eſt, genus ſignificat gradum naturæ diverſum, ac ſuperiorem, à gradu, quem ſignificat differentia: & eſt abſtractum ab ſpeciebus, & differentiis, ut animal ab homine, & equo: & conſequenter à rationali, & irrationali: ſed id quod ab inferioribus abſtrahitur, ut ſic abſtractum, non includit illa: cum abſtrahi ab illis, fit cognoſci ſine illis: ergo genus non poteſt includere actu ſpecies & differentias, à quibus abſtrahitur, ſed ſolum in potentia.

Secundum arg. Genus ſolum poteſt conſiderari ut pars actualis ſpeciei, vel ut totum potentiale, contrahibile, per differentias: ſed neutro modo includit eas actu: ergo ſolum in potentia. Probatur minor: quia non includit eas actu ut eſt pars ſpeciei: nam una pars actualis, non includit alteram: quia eo ipſo, quod eam actu includeret, non poſſet cum ea componere totum: cum componentia diſtincta eſſe debeant, & ideo non ſe includentia: ſed nec ut eſt totum potentiale includere poteſt eas, niſi ſolum in potentia: quia ſolum ſunt partes poteſtativæ ejus, ex quibus ut tale totum poteſtativum componitur. Et confirmari poteſt: quia ſi genus contineret actu differentias, cum illæ ſint omnino diverſæ, ut rationale & irrationale, contineret actu plura diverſa, & ideo eſſet æquivocum reſpectu ſpecierum, de quibus prædicatur, vel ſaltem analogum: ſicut ens, reſpectu ſubſtantiæ & accidentis, quæ actu confuſo, atque indeterminato continet: ſicut genus continet differentias: ſecundum opinionem oppoſitam: conſequens autem falſum eſt; cum genus ſit univocum: ergo etiam erit falſum quod genus contineat actu differentias.

Ad teſtimonia Ariſtotelis, pro alia ſententia adducta, reſpondeo, Genus continere multa in potentia, hoc eſt, ſpecies, & differentias, non tanquam partes actuales, ſed poteſtativas: nam ſicut totum, aliud eſt actuale, & aliud potentiale, ita partes, aliæ ſunt actuales, & aliæ potentiales. Actuales ſunt, quæ eſſentiam actualem componunt: potentiales vero aut poteſtativæ, per quas, vel ad quas conſtituendas contrahitur, aut determinatur totum: idem namque eſt, eſſe partes, ad quas actu conſtituendas determinatur totum, & eſſe partes ſuæ poteſtatis.

Ad argumentum, neganda eſt major: quia non requiritur ad veritatem propoſitionis, quod prædicatum contineat actu, quidquid continet ſpecies, ſed ſufficit, quod aliquid contineat actu, & aliquid in potentia: ſic enim prædicabit partem ſpeciei, incluſam in ſpecie: non tamen per modum partis, ſed totius: & ideo veram efficiet propoſitionem, in qua dicitur hominem eſſe animal: cujus ſenſus eſt, hominem includere animal, quod determinatur, per rationale ad conſtitutionem ejus. Hoc eſt enim includere rationale,

tionale, ac cæteras differentias in potentia. Quod ſic declarandum eſt. Contrahibile, aut determinabile, dicit potentiam, & contrahens actum: ſed genus eſt contrahibile per differentiam, tanquam per actum, ergo eſt potentia reſpectu differentiæ, & ſpeciei, quam cum ea poteſt conſtituere; quare non poteſt continere ſpecies, & differentias actu, ſed poteſtate tantum.

QVÆSTIO V.

Vtrum genus prædicetur de ſpecie tanquam totum vel etiam ut pars illius?

GEnus tribus modis conſiderari poteſt. Primo, ut dicit naturam genericam abſtractam ab ſpeciebus, ut animal in quantum dicit naturam ſenſitivam, abſtractam ab homine & equo: & hoc modo ſumptum nõ eſt pars, ſed totum: quia ſignificatur per modum habentis naturam; non eſt tamen totum actualè, ſed potentiale, quia ſignificatur ut habens naturam perfectibilem, per differentias: quod vero perfectibile eſt ſignificatur tanquam in potentia ad ulteriorem perfectionem, quod eſt, ſignificari ut potentiale. Alio modo ſumitur genus tanquam altera pars ſpeciei, componens eam ſimul cum differẽtia, & tunc non accipitur, ut abſtractum à ſpeciebus, ſed ſolum ut actu dicit partialem naturã earum. Sed adhuc per modum partis ſignificatum, poteſt ſumi tanquam pars actuali, in quantum actu cõjunctum eſt cum differentia componendo ſpeciem, aut tanquam pars potentialis: ſi illud conſideremus non ut actu componens, ſed ut poteſt componere.

Et ſecundum has tres acceptiones, tres ſunt opiniones. Prima tenet, tanquam partem etiam actualem prædicari de ſpecie, quam ſequuntur Cajet. capite præſenti. Venetus cap. ſequenti ad finem, & alii. Et probant primo ex Ariſtot. 1. lib. de poſteriori reſolutione, cap. 4. ubi docet integram definitionem, & ſingulas ejus partes, per ſe prædicari definitio: ſed partes definitionis ſunt actuales, ex quibus altera eſt genus: ergo tanquam pars actualis prædicatur de ſpecie.

Probant deinde ratione: Primo; quia hæc eſt differentia inter prædicationem generis & ſpeciei, ab omnibus conceſſa, quod prædicatio ſpeciei eſt completa: prædicatio vero generis incompleta; prædicatur ergo genus tanquam quid incompletum de ſpecie: ſed incompletum eſt pars: ergo prædicatur ut pars.

Secundo, partes phyſicæ, ut materia & forma, magis diſtinguuntur inter ſe, & à toto, quam partes Metaphyſicæ, quæ ſunt genus, & differentia, cum illæ ſint res diſtinctæ; iſtæ vero, non niſi conceptus diſtincti ejuſdem rei: ſed partes Phyſicæ, in concreto ſignificatæ, vere prædicantur de toto: dum dicimus, homo eſt corporeus, aut eſt animatus: ergo melius prædicabuntur partes Metaphyſicæ, quæ ſunt genus & differentia, in concreto ſignificatæ de ſpecie quam componunt: & ita vera erit hæc; homo eſt animal, etiam ſi tanquam pars accipiatur genus: ſicut etiam eſt vera hæc homo eſt rationalis; cum tamen rationale, non ſit totum potentiale; ſed actualis pars.

Secunda opinio affirmat; genus non ut partem actualem prædicari de ſpecie; ſed ut partem potentialem: hoc eſt: non ut actu componens; ſed ut poteſt ſimul cum differentia componere. Hanc tenet Canterus, capite præſenti, dub. 3. & probat hoc argumento. ut prædicatio ſit vera, prædicatum debet continere totum, quod continet ſubjectum; ſed genus ut pars actualis, non continet aliam partem ſpeciei, quæ eſt differentia, actu, nec potentia; ſed bene ut potentialis: quia ut poteſt componere ſpeciem non

conſideratur ut actu conjunctum cum aliqua differentia, ſed ut poteſt conjungi: quare omnes continebit in potentia: quod ſatis eſt, ut dicatur continere totum quod continet ſpecies; nempe unam partem actu, & alteram in potentia: prædicabitur ergo ut pars potentialis, non ut pars actualis.

22 Tertia opinio eſt D. Tho. 1. diſtinct. 25. & opuſc. de ente, & eſſentia c. 3. aſſerentis, genus non prædicari de ſpecie, ut partem, ſed ut totum, verba ejus ſunt: Si animal non eſſet totum, quod eſt homo, non prædicatur de eo, cum nulla pars prædicatur de ſuo toto. Eam ſequuntur Boetius li. de diviſionibus, fere in principio. Cajet. etiam, licet citetur pro oppoſita ſententia, aſſerit expreſſè etiam in eodem c. 3. opuſc. de ente & eſſentia, genus non ut partem, ſed ut totum potentiale prædicari de ſpecie. Item Sotus quæſt. unica hujus capitis, & Pater Franciſcus Suarius tom. 1. ſuæ Met. diſput. 15. ſect. 11. num. 16. Et videtur nobis probabilior.

23 Sed ut fundamentum ejus explicemus, Notandum eſt primo, quod tam genus, quam differentia, ſumuntur à tota natura ſpecifica, aut à tota entitate ejus, ſub diverſis gradibus conſiderata, & non à ſola parte: ut capite de differentia explicabitur, diverſa tamen ratione: nam genus ſumitur à tota natura rei, ſub ratione univerſaliori, atque imperfecta; perfectibili tamen per eandem naturam ſub gradu ſpeciali conſideratam: differentia vero, à tota etiam natura, ut determinata atque perfecta. Exempli gratia: animal, ut eſt genus hominis, ſumitur à tota natura ejus ſecundum gradum ſuperiorem & imperfectum, hoc eſt, ut ſenſitiva, per eandem naturam hominis, ut rationalem, determinabili: & rationale, quod eſt differentia; ſumitur etiam à tota natura hominis: ut perfecta, ac determinata: unde ſequitur, tam genus quam differentiam ſignificare totam naturam ſpeciei: illud quidem ſub ratione contrahibilis, hanc vero ſub ratione contrahentis.

Secundo notandum eſt, quod genus ſumptum ut totum potentiale, valde diverſum eſt à ſe ipſo ſumpto; ut parte actuali aut potentiali: nam ut totum potentiale; non ſolum dicit partem ſpeciei, ſed totam naturam ejus, ſub gradu ſuperiori & imperfectiori conſideratam, & contrahibilem, per gradus inferiores, & ſpeciales differentiarum, ſed ut pars eſt ſpeciei non dicit ullo modo integram naturam ſpeciei, ſed partem duntaxat: & ratio hujus differentiæ eſt, quia genus ut totum potentiale, abſtrahitur à ſpeciebus abſtractione univerſali, qua abſtrahitur commune à particularibus; ut animal abſtrahitur ab homine, & leone, tanquam univerſale à particularibus, & idcò dicit totam naturam eorum: ſed ſub gradu ſuperiori ſenſitivo, idem ſignificans, quod habens naturam ſenſitivam determinabilem per rationalem. Si vero idem genus accipiatur ut pars ſpeciei, non abſtrahitur abſtractione univerſalis à particularibus, ſed potius abſtractione præciſiva, qua pars præcinditur à toto, ut brachium ab homine.

Ex hac doctrina colligitur duplex arg. ad probandum, quod genus, ut totum potentiale, & non ut pars, prædicatur de ſpecie. Primum, genus prædicatur de ſpeciebus, ut univerſale, ac ſuperius prædicatum abſtractum ab eis: ſed univerſale, quod abſtrahitur à particularibus, continet totam naturam eorum, ſub ratione ſuperiori conſideratam; non conſideratis rationibus inferioribus à quibus abſtrahitur; ut patet de ſpecie abſtracta ab individuis: ergo prædicabitur de illis ut totum potentiale, contrahibile

per

per differentias, & non ut pars. Probatur conſequentia, quia pars non poteſt abſtrahi à toto, abſtractione univerſalis à particulari; ſed ſolum præſcindi ab eo; ut brachium ab homine: quod patet non prædicari de toto.

Secundo, ut vera ſit prædicatio aliqua, non ſufficit quod prædicatum includatur in ſubjecto; nam ſi hoc ſufficeret, quælibet pars prædicaretur de toto: ergo requiritur quod contineat, quidquid continet ſubjectum. Probatur conſequentia, ex ſenſu ipſius propoſitionis; per quam ſignificatur hoc eſſe illud: quod non poteſt eſſe verum, niſi totum quod continet ſubjectum, contineat prædicatum; nam ſi aliquid ſubjecti non continet, non erit verum ex parte illud, eſſe illud. Et hæc eſt ratio, propter quam nulla pars prædicari poteſt de toto: quia ratione alterius partis, quam totum dici, non poteſt eſſe verum, totum eſſe partem; ut hominem eſſe caput. Et arg. hoc eodem modo probat de partibus Metaphyſicis: quales ſunt genus, & differentia; ac de partibus Phyſicis, quales ſunt materia & forma: quia licet illæ non diſtinguantur realiter à toto, ſatis eſt diſtingui ratione formali; propter diverſum modum eſſendi, & ſignificandi totius & partis, ut ab intellectu conceptis; ut falſam efficiant propoſitionem.

Ad teſtimonium Ariſt. pro prima opinione reſpondeo. Partes definitionis prædicari de definito per ſe, ſervato modo prædicandi debito, nempe ſumptas per modum totius potentialis, vel actualis: nam ſub forma partis impoſſibile eſt. Ad intententum vero Ariſtotelis, in eo loco ſufficit, quod hoc, vel illo modo prædicentur.

Ad primum arg. ejuſdem ſententiæ reſpondetur. Diſtinguendo antecedens: nam prædicatum, ex duplici parte poteſt eſſe incompletum: ex parte ejus quod prædicat de ſubjecto, & ex modo, quo illud prædicat: & in primo ſenſu incomplete prædicatur genus de ſpecie: quia tantum prædicat naturam ſenſitivam, quæ eſt pars ſpeciei: ſed ex parte modi complete potius prædicatur: quia eandem naturam ſenſitivam prædicat, non per modum partis, ſed per modum totius: quia per modum habentis illam, non quidem totius actualis, ſed potentialis: quia per modum perfectibilis, ac determinabilis, per gradus differentiales.

25 Ad ſecundum reſpondetur: Concedendo antecedens, quod pars phyſica in concreto ſignificata, prædicetur de toto: quia non ſignificatur ut pars, ſed ſub ratione totius, quia ſignificatur nomine adjectivo: quod cum ſignificet per modum adjacentis, rem quoque ſignificat per modum habentis; ut dum dicimus, hominem eſſe materialem, idem eſt, ac ſi dicamus, eſſe habentem materiam: & eſſe materialem, adjectivo nomine ſignificatur per modum adjacentis, ac ſi eſſet accidens hominis, cum verè ſit pars ſubſtantialis. Genus vero etiam in concreto ſignificatum, ſumi poteſt ut pars: quia ſignificatur nomine ſubſtantivo; & ita ſumptum non poteſt prædicari de toto; ſecundum verum ſenſum propoſitionis, per quam dicitur hoc eſſe illud. Quod non poteſt eſſe verum, ex ea parte, qua totum aliquid aliud importat, diverſum à qualibet parte per ſe.

Ad arg. ſecundæ opinionis reſpondetur. Differentiam inter genus, ut partem actualem, & potentialem, non conſiſtere in eo: quod ut pars actualis, uni tantum differentiæ conjunctum ſit, ut potentialis vero, omnibus conjungi poſſit: nam utroque modo unam tantum determinatam differentiam reſpicit; ſed ſolum, ut pars actualis diſtinguitur à ſe: ut parte potentiali: quia ut actu conjunctum, conſideratur

ſideratur cum tali differentia determinata; ſed pars potentialis, conſideratur ut poteſt conjungi, non omnibus, ſed eidem tantum determinatæ differentiæ. Unde falſum eſt, quod ut pars potentialis, contineat differentiam aliquam in potentia, & conſequentur eſt falſum, quod ut pars potentialis prædicari poſſit de ſpecie.

QVÆSTIO VI.

An modus prædicandi in quid, ſeparet genus à differentia?

PArs negativa: quod non diſtinguatur per modum prædicandi in Quid, & in Quale quid; probatur ex Ariſt. 1. l. Poſteriorum tex. 21, ubi docet, utramque partem definitionis; nempe genus, & differentiam, prædicari de ſpecie in quid: & expreſſius 7 l. Topic. c. 2 loco 31. his verbis. Eorum quæ ſunt in aſſignata oratione hoc quidem genus, illud autem differentia & in eo, quod quid eſt, genus, & differentia prædicantur.

Probatur etiam ratione: quia modus prædicandi ſequitur modum eſſendi: ſed differentia habet modum eſſendi perfectiorem in compoſitione ſpeciei, quam genus; cum ſe habeat tanquam forma, & genus, ut materia: ergo habebit modum perfectiorem prædicandi. Sed modus perfectior prædicandi, eſt prædicari in Quid, ergo hoc modo potius, quam in quale prædicabitur. Minorem pobo; quia modus prædicandi in quid, eſt proprius ſubſtantiæ, & modus prædicandi in quale, eſt modus accidentis: quod non videtur poſſe negari, cum ſit prædicatum eſſentiale. Communis tamen ſententia Porphyrii, & omnium interpretum ejus eſt; quod genus diſtinguatur à differentia ex eo, quod illud prædicatur in quid, hæc vero in quale quid: vera eſt & tenenda. Quod probatur expreſſo teſtimonio Ariſtot. 4. lib. Topicorum, c. 6. loco 81. ubi ſic air. Quoniam differentia quidem qualitatem generis ſemper ſignificat, genus autem differentiæ non; nam quidicit greſſibile quiddam animal dicit: quæ vero animal dicit, non dicit quale quiddam greſſibile differentia igitur à genere ſic ſeparanda.

Et hunc modum diſtinguendi hæc duo prædicabilia, generis, & differentiæ, per modum prædicandi in quid, & in quale quid, ſequitur D. Tho. opuſc. 58. tract. 1. c. 4. Probatur deinde ratione: quia genus prædicatur de ſpecie per modum ſubſtantiæ, hoc eſt per ſe ſtantis, cujus evidens ſignum eſt, quod nomine ſubſtantivo ſignificatur: ſed modus prædicandi in quid eſt proprius ſubſtantiæ, quæ eſt quidditas rei: ergo prædicatur in quid. Differentia vero prædicatur per modum formæ, qui non eſt rei per ſe ſtantis, ſed inhærentis materiæ, & determinantis ac modificantis illam, ad ſimilitudinem qualitatis: ergo non prædicatur in quid, ſed in quale, non tamen ſicut vero qualitas, quia ad eſſentiam rei pertinet: & ideo non prædicatur in quale ſimpliciter: ſed ſecundum quid, & cum addito, hoc eſt, in quale quid: & in hoc diſtinguitur à genere. Pro explicatione teſtimonii Ariſtot. adducti, ad probandam negativam partem, notandum eſt: duo eſſe conſideranda in prædicato alicujus prædicationis. Primum, rem ipſam, quæ prædicatur. Secundum, modum quo concipitur, & ſignificatur, ſecundum quem attribuitur ſubjecto: & primum, quaſi materiale eſt in prædicatione: ex quo non ſumitur modus prædicandi, diſtinguens prædicabilia, ſed ex ſecundo, in quo conſiſtet ratio formalis prædicationis. Ariſtoteles ergo in diverſis locis utrumque conſideravit: in eo quidem, cujus verba adduximus, pro negativa parte, conſideravit primum: modum vero concipiendi prædicatum, & attri-

attribuendi ſubjecto, conſideravit in ſecundo loco, quem pro noſtra ſententia adduximus: & ideo diſtinxit genus à differentia, per modos prædicandi in quid, & in quale: in alio vero eodem modo prædicari docuit: quod verum eſt ex parte rei, quæ prædicatur, in ſe conſideratæ: nam tam differentia, quam genus eſt pars quidditatis ſpeciei.

Ad arg. vero reſpondeo, diſtinguendo majorem: nam modus eſſendi dupliciter ſumi poteſt, ſecundum ſe, vel ut concipitur à nobis: & ab, eo hoc modo ſumpto, accipitur modus prædicandi: quia non prædicantur res, ut ſunt à parte rei, ſed ut tali modo cognoſcuntur: & licet ſecundum primam conſiderationem, perfectior ſit differentia quam genus ex modo tamen poſteriori, perfectiorem habet modum prædicandi, hoc quam illa per quem diſtinctum prædicabile conſtituunt.

CAPVT. III.

De Specie.

1. INtentum Porphyrii in hoc capite eſt, explicare naturam ſecundi prædicabilis, quod eſt ſpecies. Dividitur autem in quatuor partes; In prima, proponit duas acceptiones ſpeciei: primam Phyſicam & realem, ex cujus ſimilitudine colligit ſecundum Logicam. In 2. definit ſpeciem duplici definitione. In 3. ponit ordinationem prædicamentalem, prædicamenti ſubſtantiæ, ut per eam intelligatur duplex habitudo ſpeciei: una quam habet ad genus, ſub quo collocatur: altera ad individua, de quibus prædicatur. In ultima; definit individuum duabus definitionibus. Prima, acceptio realis ſpeciei eſt, qua accipitur pro forma, ac pulchritudine rei. In qua acceptione dici ſolet: Præſtantiſſimam ſpeciem dignam eſſe imperio. Hoc eſt pulcherimum hominem dignum eſſe imperio: quia pulchritudo corporis, ſignum eſt virtutis in anima exiſtentis. Et huic acceptioni reali ſimilis eſt acceptio Logica, qua accipitur ſpecies pro ea, quæ ſub aſſignato genere collocatur (inquit Porph.) id eſt ſub genere jam definito, & explicato capite præcedenti. Similitudo autem utriuſq; acceptionis, conſiſtit in hoc: quia quemadmodum forma rei, in qua pulchritudo conſiſtere ſolet; accidentali modo includit atq; oſtendit perfectionem eſſentialem rei: ita ſpecies, quæ ſub genere collocatur, & ab eo ſimul cum differentia conſtituitur, includit modo ſubſtantiali, totam perfectionem eſſentialem rei: ut ſpecies humanæ totam perfectionem eſſentialem hominis. Et hæc in prima parte capitis.

2. In ſecunda vero, definit Porphyrius ſpeciem, ſecundum hanc acceptionem Logicam, duplici definitione. Prima definitio talis eſt: Species eſt quæ ſubjicitur generi, & de qua genus in quid prædicatur. Per quam explicatur ſpecies ſecundum habitudinem, quam habet ad genus, a qua dicitur ſpecies ſubjicibilis.

Secunda definitio ſpecies eſt: Species eſt quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in eo, quod quid. Per quam explicatur ſpecies, ſecundum habitudinem, quam habet ad individua, & ut eſt ſecundum prædicabile: & hæc Porphyr. in 2. part. In tertia, proponit ordinem prædicamentalem in prædicamento ſubſtantiæ: quod his quinq; prædicatis conſtat: Subſtantia, Corpus, Vivens, Animal, Homo. Sed ut intelligatur, tria ait eſſe in eo conſideranda. Primum eſt, tria in eo reperiri, nempe ſupremum genus, quod ita eſt genus, ut non ſit ſpecies, ut ſubſtantia. Infimam ſpeciem, quæ ita ut ſpecies, ut non ſit genus, ut homo, aut leo; & intermedia genera, quæ ſimul ſunt genera reſpectu inferiorum ſpecierum, & ſpecies reſpectu ſuperioris generis. Individua vero, non collocantur in prædicamento, tanquam

partes ejus, ſed tanquam fundamentum omnium prædicatorum eſſentialium: ex quibus tanquam partibus componitur prædicamentum, Exempli gratia: Subſtantia eſt ſupremum genus: Homo infirma ſpecies. Et hæc ſunt quaſi extrema prædicamenti: Animal, Vivens, & Corpus, dicuntur intermedia: quia ita ſunt genera, ut ſimul ſint ſpecies: animal enim eſt genus hominis, & ſpecies viventis: & ideo vocantur hæc genera ſubalterna: quia ita ſunt genera, ut ſub alio genere collocentur, reſpectu cujus ſpecies dicuntur: & hoc eſt ſimul eſſe genera, & ſpecies, reſpectu diverſorum.

Secundo, conſiderandum eſt; ſuprema genera eſſe decem; nempe, Subſtantiam, Quantitatem, Relationem, Qualitatem, Actionem, Paſſionem, Ubi, Situm, Quando, Habitum, & cum hæc ſint quaſi capita prædicamentorum: decem quoque ſunt prædicamenta; ſpecies vero infirmæ, finitæ ſunt: & eodem modo intermedia genera; ſed individua in infinitum procedunt, quia quibuſcunq; datis, alia; & alia multiplicantur in infinitum: & ita à ſcientia prædicamentorum deficiunt.

3 Tertio conſiderandum eſt; hanc eſſe differentiam, inter aſcenſum, & deſcenſum prædicamentalem; quod deſcenſus fit per diviſionem unius in plura; nempe generis in plures ſpecies, per differentias, aſcenſus vero, per collectionẽ plurimum in unum; ut dum deſcendimus à ſupremo genere ſubſtantiæ, uſque ad infirmam ſpeciem hominis, prædicemus dividendo illud, in ſubſtantiam corpoream, & incorpoream; & hanc in viventem, & non viventem uſque ad hominem. Sed dum aſcendimus, plures ſpecies colligimus in unum genus; ut hominem, leonem, & cæteras ſpecies animalis, in unum genus animalis; & ita uſque ad ſupremum genus ſubſtantiæ. Et hæc Porphyrius in 3. parte.

In ultima vero, quia ſpeciem ut prædicabilem, definivit per individua, tanquam per terminum relationis ejus; explicat naturam individui, duabus definitionibus, quarum prima eſt: Individuum eſt quod de uno prædicatur. Ut Petrus de ſeipſo, in hac prædicatione identica; Petrus eſt Petrus.

Secunda definitio Individuum eſt, cujus collectio proprietatum, quæ in uno eſt, in alio non poteſt reperiri. Quæ ſic explicatur. Proprietates ſpecificæ; ut riſibilitas, & admiratio, communes ſunt omnibus individuis humanæ ſpeciei; & plures etiã proprietates individuales cujuſlibet individui poſſunt convenire aliis, ſed collectio omnium, quæ in uno reperiuntur, non poſſunt in alio reperiri. Exempli gratia, quælibet proprietas individualis Petri, poteſt convenire Joanni; ſed omnes ſimul ſumptæ non poſſunt ei convenire. Hæc Porhyr. in toto cap.

QVÆSTIO I.

Vtrum ſpecies fuerit definita à Porphyrio duabus vel tribus definitionibus?

4 CIrca numerum definitionem quibus ſpecies definita eſt à Porphyrio, certum eſt, apud omnes interpret. ejus duabus ſaltem definitionibus definitam eſſe, ſecundum duas habitudines, vel reſpectus, quos habet, unum ad genus, à quo ſpecies ſubjicibilis vocatur; alterum ad individua, à quo dicitur ſpecies prædicabilis. Sed an duabus tantũ definita fuerit, vel tribus, diverſæ ſunt opiniões.

Prima eſt Soti aſſerentis, duabus tantum eſſe definitam, ita ut prima illa, quæ aſſerit; ſpeciem eſſe, quæ ſub aſſignatio genere collocatur; non ſit definitio, ſed acceptio tantum logica ſpeciei, aut nuda explicatio vocis. Altera vero, qua dicitur ſpeciem eſſe, quæ ſubjicitur generi, & de qua genus in quid prædicatur, definitionem

nem eſſe: non tamen duplicem, ſed unam tantum: quia eundem reſpectum explicat: nam idem eſt ſubjici generi, & genus prædicari de illa. Et cum præter hanc, tanquam ſit alia, per quam explicatur ſpecies, ut prædicabilis, tantum erunt duæ. Probat hoc argumento. Species ſolum habet duos reſpectus, unum ad genus, ut eſt ſubjicibilis, alterum ad individua, ut eſt prædicabilis: ergo ſolum habet duas rationes formales, explicabiles per definitionem: & ideo duabus ſolum definitionibus explicari poteſt.

Alii vero omnes, aſſerunt tribus definitionibus fuiſſe definitam, ſed non eodem modo eas enumerant: nam Toletus primam ſolum eſſe explicationem vocis ait, ſed ſecundam diſtinguit in duas: ita ut una ſit, Species eſt quæ ſubjicitur generi: & altera, Species eſt de qua genus prædicatur in quid: & ideo cum alia, per quam explicatur ſpecies, ut prædicabilis, eſſe tres. Probat, quia eundem reſpectum ad genus diverſo modo utraq; explicat: nam aliud eſt ſpeciem reſpicere genus, aliud genus reſpicere ſpeciem, dum prædicatur de illa.

Cajetanus vero, & Canterus, ita aſſerunt tres eſſe definitiones, ut prima non ſit ſola acceptio, aut vocis explicatio, ſed ſimul definitio: ſecundam vero unam tantum, eſſe: quia unam tantum habitudinem ad genus, omnia illa verba explicant: Et hæc videtur mihi probabilior ſententia & magis ad mentem Porphyrii.

5 Et probatur primum: quod illa verba, Species eſt, quæ ſub aſſignato genere collocatur, non ſint ſola acceptio, ſed etiam definitio quia Porph. dum aliam definitionem propoſuit, ſic aſſuerit; aſſignant ergo & ſic ſpeciem; ſpecies eſt, quæ ponitur ſub genere, & de qua genus in quid prædicatur. Quibus verbis docet, ſe aliam definitionẽ, poſt primam jam traditam, aſſignare. Præterea, priuſquam ſecundam definitionem proponeret, rationem reddit, propter quam, cum genus per ſpeciem definierit, cap. præcedenti, nunc ſpeciem per genus explicaverit: quia cum ſint relativa, unum per alterum definiendum erat: ergo fatetur jam definuiſſe ſpeciem, antequam ſecundam definitionem proponerit: quæ non eſſet verum, ſi prima ſolum eſſet acceptio, & non definitio.

Probatur ſecundum, quod ſint definitiones diſtinctæ, prima, & ſecunda, per quas ſpecies definiatur ut ſubjicibilis, hoc argumento, Species ut ſubjicitur generi, habet duas rationes formales diverſas: ergo non una, ſed duabus definitionibus debuit explicari. Conſequentia evidens eſt, quia una definitio, unam tantum rationem formalem explicare poteſt.

9 Probatur vero antecedens, quia in genere diverſæ rationes formales ſunt: eſſe univerſale, hoc eſt, unum in multis ſpeciebus, & eſſe prædicabile de illis; & ratio univerſalis prior eſt, & eſſentialis; illi ratio vero prædicabilis poſterior, & propria paſſio ejus; & ſub utraque ratione reſpicit ſpeciem; ergo etiam in ſpecie debent correſpondere diverſæ rationes formales; nempe eſſe ſubjectum, in quo eſt genus, & eſſe ſubjectum, de quo prædicatur; ita ut illa ſit prior, & quaſi eſſentialis ſpeciei, ut ſubjicibili; hæc vero poſterior, & quaſi propria paſſio ejus; ſed diverſæ illæ rationes formales in genere, explicantur diverſis definitionibus, nempe unum in multis ſpeciebus, & prædicabile de illis; ergo etiam diverſæ ratione ex parte ſpeciei, debent explicari per diverſas definitiones. Et ita factum eſt à Porphyrio, qui per illa verba; Species eſt, quæ ſub aſſignato genere collocatur, explicuit ſpeciem ſubjicibilem, ut eſt ſubjectum, in quo eſt genus; per ſecundam vero ut eſt ſubjectum, de quo prædicatur.

Sed

Sed quod ſecunda definitio non ſit duplex, ſed una, probatur; quia prima verba, Species eſt, quæ ſubjicitur generi, eandem prorſus rationem ſpeciei explicant, quæ per primam definitionem fuerat explicata: nempe eſſe ſubjectum in quo eſt genus: quare ſolum videntur repetitio primæ definitionis. Alia vero verba nempe, De qua genus in quid prædicatur, explicant aliam rationem formalem ejuſdem ſpeciei ſubjicibilis, videlicet eſſe ſubjectum, de quo prædicatur genus. Duas igitur tradit Porphyrius ſpeciei ſubjicibilis definitiones, ſecundum duas rationes formales ejus, & tertiam ejuſdem ſpeciei, ut prædicabilis.

6 Ad argum. Soti & Toleti eadem ſolutione reſpondetur: nam dum dicitur, ſpeciem ſolum habere reſpectus ad genus, & individua, concedenduma eſt: dicendum tamen reſpectum ad genus, duplicem habere formalem rationem diverſam: quia diverſo modo reſpicit genus, nempe, ut ſubjectum in quo, & ut ſubjectum de quo: ſicut genus diverſa ratione reſpicit eandem ſpeciem, nempe ut ſubjectum in quo eſt, & de quo prædicatur: ideo diverſis definitionibus debuit explicari.

Sed duo reſtant breviſſima dubia. Primum, qua ratione agat Porphyrius de ſpecie ſubjicibili; nam cum opus hoc prædicabilium ſit; non pertinet ad ipſum ſpecies, niſi ut prædicabilis; ſed non eſt prædicabilis, ut reſpicit genus: ſed individua: ergo non debuit definiri, niſi reſpectu eorum. Et ideo unica definitione; & non pluribus. Reſpondetur, agere Porphyrium de ſpecie ſubjicibili. 1. quia eſt ſubjectum generis; & ſubjectum ad eandem conſiderationem pertinet, ad quam prædicatum; quia terminus relationis ejus eſt; ſine quo non poteſt cognoſci. 2. quia ſubjectum opponitur prædicato: oppoſitorum vero eadem eſt ſcientia: ideo duabus definitionibus debuit ſpecies definiri, ut ſubjicibilis, quia duobus modis formaliter diverſis eſt ſubjectum generis.

Sed circa utramque ejus definitionem eſt 2. dubium: quia videtur convenire individuis; cum ſub aſſignato genere collocentur; ut hoc, vel illud animal ſub animali, atque etiam Petrus, & Joannes; & eidem generi ſubjiciantur, quod de illis prædicatur in quid, ſicut de ſpeciebus. Reſpondeo; collocari ſub genere, aut eſſe ſubjectum ejus; duobus modis poſſe intellgi: per ſe quidem ratione ſui, & immediate, per aliud autem, ratione alterius, & remote: & primo modo convenit ſoli ſpeciei: individuis vero ſolum ſecundo modo. ratio hujus eſt; quia genus per ſe, & immediate deſcendit ad ſpecies per differentias: ad individua vero, non niſi ratione ſpeciei; ergo ſpecies ſola eſt, quæ per ſe primo collocatur ſub genere; individua vero, non niſi per ſpeciem. Definitiones igitur ſpeciei ſubjicibilis, ſecundum primum modum intelliguntur à Porphyrio; ita ut ſenſus primæ ſit; ſpecies eſt, quæ ſub aſſignato genere per ſe primo, atque immediate collocatur. Senſus vero ſecundæ; ſpecies eſt, quæ per ſe primo, & immediate ſubjicitur generi, & de qua genus per ſe primo, & immediate prædicatur in quid: & ita excluduntur individua, quæ non ſic ponuntur ſub genere, nec ei ſubjiciuntur.

QVÆSTIO II.

Utrum ſpecies ſubjicibilis, ut ſubjicibilis eſt, ſit univerſalis, vel quonam modo ſe habeant habitudines iſtæ ſpeciei inter ſe, univerſalitas, prædicabilitas, & ſubjicibilitas?

VT intelligatur quæſtio; præſupponenda ſunt duo, tanquam certa apud omnes. Primum, hos duos reſpectus ſpeciei; nempe prædicabilitatem, ſubjicibili-

jicibilitatem, quaſi oppoſitos eſſe, cum conveniant ei reſpectu diverſorũ, & quaſi oppoſitorum terminorum: nam reſpectus ſubjicibilitatis convenit ſpeciei in ordine ad ſuperius genus, reſpectus prædicabilitatis in ordine ad inferiora individua.

Secundo, certum eſt reſpectum prædicabilitatis convenire ſpeciei, ut univerſali. Probatur, quia ut ſuperius probatum eſt, univerſalitas ſe habet tanquam eſſentia univerſalis: prædicabilitas vero, tanquam propria paſſio ejus: ergo verum eſt, ſpeciem, ut univerſalem, eſſe prædicabilem, ſicut verum eſt hominem eſſe riſibilem: ut eſt rationalis. Quæſtio igitur eſt, an etiam conveniat ſpeciei reſpectus ſubjicibilitatis, in quantum eſt univerſalis.

Circa quam, duæ ſunt opiniones. Prima Cajetani ea præſenti, ubi ait, ita eſſe connexas has duas rationes ſpeciei, nempe, univerſalitatem, & prædicabilitatem cum tertia, quæ eſt ſubjicibilitas, ut hæc ſe habeat tanquam eſſentia, à qua illę duæ proceduntur, tanquam propriæ paſſiones. Unde ſequitur, ſpeciem, ut ſubjicibilem, eſſe univerſalem: ſicut verum eſt, hominem eſſe riſibilem, in quantum eſt homo: quia riſibilitas procedit à rationalitate, tanquam propria paſſio ab eſſentia.

Secunda opinio eſt cardinalis Toleti, q. 1. hujus capitis. Ubi aſſerit univerſalitatem eſſe eſſentiam ſpeciei, & ab ea procedere duas paſſiones: una eſt prædicabilitas de multis, reſpectu individuorum: alia ſubjicibilitas, reſpectu generis, ex quo ſequitur ſpeciem, ut reſpicit genus eſſe univerſale ſubjicibile, & ut reſpicit individua, eſſe univerſale prædicabile: & ut uno verbo hanc ſententiam explicemus, ita ait ſpeciem, ut ſubjicabilem, eſſe univerſalem; ſicut univerſalis eſt in quantum prædicabilis.

Probatur dupliciratione: Prima, Univerſale (inquit) eſt genus ad quinque prædicabilia, ſicut animal ad hominem, & leonem; ergo quodlibet prædicabile reſpicit illud, tanquam proprium genus, cujus rationem participat; ſed ſpecies reſpectu generis ſunt ſubjicibiles, ergo prædicabilia, ut ſpecies ſubjicibiles participant rationem genericam univerſalis, ſicut homo, & leo rationem animalis; quare ut ſubjicibiles, ſunt univerſales.

9 Secũda, Species ſubjicibilis, ut ſubjicibilis eſt, non eſt ſingularis; ergo univerſalis. Conſequentia neceſſaria eſt, quia inter univerſale, & ſingulare, non datur medium. Sed probatur antecedens; quia ſpecies ſubjicibilis, non eſt natura contracta per conditiones ſingulares, ut natura Petri, ſed abſtracta ab illis; natura vero abſtracta, communis eſt multis, ergo eſt univerſalis; & ideo in quantum ſubjicibilis, erit univerſalis.

Et confirmatur; quia ſpecies ſubjicibilis, in quantum ſubjicibilis, eſt communis huic, & illi ſpeciei ſubjicibili, de quibus prædicatur in his prædicationibus. Hæc ſpecies ſubicjibilis, eſt ſpecies ſubjicibilis. Et illa ſpecies ſubjicibilis, eſt ſpecies ſubjicibilis, ergo eſt univerſalis. Probatur conſequentia, quia prædicabile ſequitur ex univerſali; tanquam propria paſſio ex eſſentia.

Utraque hæc ſententia falſa eſt. Probatur hoc argumento. Univerſalitas & prædicabilitas, ſunt reſpectus naturæ ad inferiora; ſubjicibilitas vero, eſt reſpectus ejuſdem ad ſuperiora; ergo reſpectus iſte oppoſitus eſt illis; ſed unum oppoſitorum non poteſt prædicere ab alio, tanquam propria paſſio ab eſſentia; ergo univerſalitas & prædicabilitas non procedent à ſubjicibilitate, tanquam ab eſſentia; ut affirmat Cajet. nec ſubjicibilitas procedit ab univerſalitate, tanquam ab eſſentia ut affirmat Toletus.

10 Vera igitur ſententia, tria affirmat.

Primum, Univerſalitatem,& prædicabilitatem non eſſe reſpectus oppoſitos, ſed ſe habere tanquam eſſentiam, & propriam paſſionem. Probatur hoc; quia uterque reſpectus habet pro termino inferiora; quamvis diverſo modo conſiderata, ut quæſtione præcedenti explicatum eſt:

Secundum. Hos reſpectus eſſe quaſi oppoſitos ſubjicibilitati: & ideo nec ab ea procedere poſſunt tanquam propria paſſio ab eſſentia, nec ſubjicibilitas ab illis: Utrumque probatum eſt contra. Cajet. & Tolet.

Tertium. Speciem ſubjicibilem, ut ſubjicibilis eſt, non eſſe univerſalem, ſed ſubjectum commune atq; proximum generis. Hoc ſequitur evidenter ex duobus primis: & probatur hoc argumento. Reſpectus oppoſiti, non poſſunt eidem rei ſub eadem ratione formali convenire: ſed univerſalitas & ſubjicibilitas, ſunt reſpectus oppoſiti, ut probatum eſt, ergo non poſſunt ſpeciei ſub eadem ratione convenire: ideo nec univerſalis, eſt ſubjicibilis, neque ut ſubjicibilis, eſt univerſalis.

11 Ad primum arg. ſecundæ opinionis: concedendum eſt antecedens, quod univerſale ſit genus, ad quinque prædicabilia, & etiam prima conſequentia, quo natura ejus participent: ſed negandum eſt, quod eam participent, ut ſunt ſpecies ſubjicibiles: ſed eam quidem participant ſecundum propriam eſſentiam: ex participatione vero, reſultat in eis accidentaliter reſpectus ſubjicibilitatis ſecundum quem non ſunt univerſales, ſed ſubjecta generis, quod hoc exemplo declaratur. Animal eſt genus hominis, & leonis, ſecundum proprias naturas ſenſitivas, & hoc modo naturam ejus participant, & animalia ſunt formaliter. Ex hoc vero, reſultat in eis denominatio ſpecierum ſubjicibilium accidentalis quidem, cùm ſit eis tributa ab intellectu: & ideo non ſunt ſpecies ſubjicibiles, non ſunt animalia, ſed ſubjecta. Eadem ratione prædicabilia, ſecundum proprias naturas, participant eſſentiam univerſalis, quod eſt genus eorum: propria autem natura prædicabilium eſt, eſſe ſecundas intentiones, denominantes naturas univerſales, ut primi prædicabilis, denominare naturam univerſalem in multis ſpeciebus, ſecundi prædicabilis, in multis differentibus numero in Quid, & ſic de reliquis: Unde hoc modo participant naturam univerſalia, & eſſentialiter ſunt univerſalia; ſed denominatio ſpeciei ſubjicibilis, accidentaliter ea conſequitur: & ideo ſecundum eam, non poſſunt eſſe univerſales, ſicut neque homo, & leo, ut ſunt ſpecies ſubjicibiles, ſunt animalia.

Ad ſecundum; Concedendum eſt antecedens; nempe ſpeciem ut ſubjicibilem non eſſe ſingularem: ſed neganda eſt conſequentia, quod ſit univerſalis: nam inter univerſale & ſingulare, datur medium, quod eſt ſubjectum commune: id eſt natura abſtracta communis negative: quia nulli ſingulari appropriata eſt, neque illa reſpicit, ſed ſolum genus ad quod comparatur, & ſub quo collocatur, ut autem univerſalis ſit formaliter, neceſſe eſt ad individua comparetur & referatur.

Ad confirmationem reſpondeo, Speciem ſubjicibilem comparatam ad hanc & illam ſpeciem ſubjicibilem, non eſſe ſecúdum rem ſubjicibilem, ſed ſolo nomine: quia non comparatur ad genus, nec illud reſpicit: vere autem prædicabilem, & univerſalem cum ſit unum in multis, & de multis: quare non probatur, quod ut ſubjicibilis, ſecundum rem ſit univerſalis.

Ex dictis in hac quæſtione, tria intelliguntur. Primum; quod ex duplici reſpectu prædicabilitatis, & ſubjicibilitatis, ſecundus convenit primo ſpeciei. Cujus ratio eſt; quia primum, quod habet ſpecies, eſt eſſe compoſitam ex genere & differentia: poſtquam vero compoſita ex eis eſt,

eis eſt, parcipatur ab individuis: ergo primo conſequitur naturam ejus reſpectus ad genus, quam ad individua.

Secundum, quod intelligitur, eſt reſpectum prædicabilitatis nobiliorem in ea eſſe, reſpectu ſubjicibilitatis: & ideo nobiliorem denominationem ſpeciei, ab eo conſequitur. Quod ſic probo. Prædicatum nobilius eſt ſubjecto, cum ſit forma ejus: ergo reſpectus prædicabilis, nobilior eſt reſpectu ſubjicibilis. Intelligitur tandem 3. Speciem reſpectu ſubjicibilis, & prædicabilis, æquivocum nomen eſſe. Probatur: quia reſpectus ſubjicibilitatis, & prædicabilitatis, ſunt oppoſiti, & omnino diverſi; ita ut ſub nomine ſpecici, in nullo conveniant, ergo ſolum habent nomen commune; quod proprium eſt æquivocum.

QVÆSTIO III.

An Species poſſit conſervari in unico individuo, & genus in unica ſpecie.

VT facilius intelligatur, atque ſolvatur quæſtio, annotandum eſt, genus & ſpeciem tribus modis conſiderari poſſe. Primo, ſecundum entitatem phyſicam, & realem. Secundò, Logice, in quantum genus eſt prædicabile de multis differentibus ſpecie in Quid: & ſpecies de pluribus differentibus numero. Tertio, Metaphyſice, in quantum genus, eſt totum potentiale, contrahibile per oppoſitas differentias: aut pars ſpeciei, eam componens cum differentia: & ſecundum conſiderationem phyſicam, certum eſt apud omnes, genus poſſe conſervari in una ſpecie, imo in uno ſolo individuo, atque etiam ſpeciem, & hujus ratio manifeſta eſt, quia tota entitas generis, & ſpeciei, ut animalis, & hominis reperitur in quolibet individuo; ut in Petro, aut Joanne.

Secundum Logicam etiam conſiderationem, eſt certum, genus non conſervari in una ſpecie, nec ſpeciem in uno individuo. Probatur hoc, ex definitionibus utriuſque: nam genus eſt prædicabile de multis ſpeciebus, & ſpecies de multis individuis: ergo utrumq; poſtulat plura, ad ſui conſervationem, in quo æqualia ſunt.

Sed an genus poſtulet plures ſpecies, actu exiſtentes, & ſpecies plura individua, vel ſufficiat eis unum actu, dummodo plura ſint in potentia, ad ſui conſervationem? De ſpecie nemo dubitat; quin poſſit conſervari in uno individuo, ſi plura ſint poſſibilia: Probatur evidenter experientia; quia ſol & luna ſunt ſpecies Logicæ, & non habent niſi unum individuum actu exiſtens, plura tamen poſſibilia: ergo hoc ſufficiet ad conſervationem Logicæ ſpeciei.

31 De genere vero Logico, aſſerit Toletus, quæſtione unica hujus capitis, non poſſe conſervari in una ſpecie actu exiſtente, quamvis plures ſint poſſibiles: ſed plures actu exiſtentes poſtulare, ad ſui conſervationem. Probat. 1. teſtimonio Ariſtot. 4. lib. Topic. c. 3. ubi ita ait: Dum autem omnis generis plures ſint ſpecies, inſpiciendum, ſi non contingit alteram ſpeciem eſſe dicti generis: nam ſi non eſt manifeſtum, quoniam non erit genus omnino Deinde ratione; quia genus contrahitur ad ſpeciem per differentiam: ſed differentia non conſtituit ſpeciem, niſi diſtinguendo illam ab aliis: ergo requirit genus plures ſpecies, actu exiſtentes. Probatur conſequentia: quia differentia non diſtinguit ſpeciem ab aliis exiſtentibus, ſed ab his tantum, quæ actu ſunt.

Hæc tamen ſententia falſa eſt; quod probatur hoc argum. Genus Logicum eſt prædicabile de pluribu. differentibus ſpecie; etiamſi actu non prædicetur, ut definitio ejus oſtendit, ſed etiamſi in una tantum ſit ſpecie actu exiſtente: ſufficit alias eſſe poſſibiles, ut ſit prædicabile de pluribus: ergo conſervabitur in una,

ſi plures ſint poſſibiles: & non requirit plures actu exiſtentes: ſed quantum ad conſiderationem Logicam, æqualis eſt ratio de genere, & ſpecie: ita ut utrumq; poſtulet plura ad ſui conſervationem, non actu exiſtentia, ſed unum actu, & plura in potentia. Circa tertiam conſiderationem Metaphyſicam, primo certum eſt apud omnes de genere, ut eſt totum potentiale, quod non poſſit conſervari in unica ſpecie: niſi aliæ ſint poſſibiles. Et ratio eſt manifeſta, quia ut totum eſt potentiale, eſſentialiter eſt contrahibile per oppoſitas differentias, ad conſtitutionem diverſarum ſpecierum, ergo plures ſaltem poſſibiles poſtulat ad ſui conſervationem.

Secundò certum eſt, de eodem genere, ut eſt pars actualis ſpeciei, quod poſſit conſervari in una ſpecie, etiam ſi plures non ſint poſſibiles. Probatur hoc: quia ut eſt pars actualis ſpeciei, ſolum petit unam differentiam, cui actu conjungitur: ergo ſolum petit ad ſui conſervationem unam ſpeciem, quam cum ea componit.

De ſpecie vero Metaphyſica, non eſt ita certum: an uno individuo conſervari poſſit, vel plura poſtulet ſaltem poſſibilia. Sed duæ ſunt opiniones contrariæ, primam tenet Onna, q. 2. hujus capitis art. 2. affirmans æqualia eſſe genus & ſpeciem Metaphyſicam: ita ut ſicut genus poſtulat plures ſpecies, unam actu, & aliam ſaltem in potentia: ita ſpecies non poteſt conſervari in uno individuo, ſi non ſint plura poſſibilia.

41 Probat hoc argumento. Ideo genus non poteſt conſervari in una ſpecie, quia eſt contrahibile per oppoſitas differentias ſpecificas: hoc eſt, tales, quæ non poſſunt eſſe in eadem ſpecie, ut animal per rationale, & irrationale: ſed etiam ſpecies eſt contrahibilis, per differentias individuales oppoſitas: hoc eſt non potentes convenire eidem individuo: ut homo per differentias Petri, & Joannis: ergo ſicut genus non poteſt conſervari in una ſpecie, ſic ſpecies non poterit conſervari in uno individuo. Sed hæc etiam ſententia falſa probatur hoc argumento. Species Metaphyſica ſecundum eſſentiam, ſolum dicit quid compoſitum ex genere, & differentia: & per ſolum genus, & differentiam definitur: ſed in uno ſolo individuo, etiamſi alia non ſint poſſibilia, ſalvari poteſt compoſitio ex genere, & differentia: ergo etiam ſervabitur, aut conſervabitur ſpecies Metaphyſica. Probatur minor: quia differentiæ individuales, extra genus, & differentiam ſunt: ergo compoſitio ſpeciei ex genere, & differentia, non dependet eſſentialiter ab illis: & ideo, non minus in uno individuo, quam in multis conſervabitur: & ex conſequenti ſpecies. Et confirmatur: quia probabile eſt ſpecies Angelorum nec habere, nec poſſe habere niſi unicum individuum: & tamen nullus negat, quod ſint veræ ſpecies, compoſitæ ex genere, & differentia.

Noſtra igitur ſententia duo aſſerit. Primum, quod genus, & ſpecies ſecundum Logicam conſiderationem æqualia ſunt, ita ut nec genus poſſit conſervari in una ſpecie, niſi alia ſaltem ſit poſſibilis, nec ſpecies in uno individuo, niſi alterum ſaltem ſit poſſibile: neutrum tamen poſtulare plura actu exiſtentia ad ſui conſervationem.

Secundum quod aſſerit eſt. Genus & ſpeciem ſecundum conſiderationem Metaphyſicam non eſſe æqualia, ſed genus ut eſt totum potentiale, non poſſe conſervari in una ſpecie, niſi altera ſaltem ſit poſſibilis: quamvis ut eſt pars ſpeciei; in una conſervari poſſit: ſpeciem vero conſervari poſſe in uno individuo, etiam ſi aliud non ſit poſſibile. Utrumq; autem probatum eſt jam, ex refutatione aliarum opinionum.

Sed

Sed ut veritas ſecundi magis fiat manifeſta, & argumentum oppoſitum facilius ſolvatur, annotandum eſt hanc eſſe differentiam inter genus & ſpeciem, Metaphyſice conſiderata: quod genus eſt totum potentiale, & imperfectum eſſentialiter; perfectibile tamen per differentias ſpecificas, tanquam per alios gradus perfectionis eſſentialiter diſtinctos. Ut animal, dicit naturam ſenſitivam, eſſentialiter imperfectam; perfectibilem vero per rationale, & irrationale; tanquam per diverſos gradus eſſentialis perfectionis. Unde ſequitur Primo. Genus eſſentialiter eſſe contrahibile, per oppoſitas differentias, ad conſtitutionem diverſarum ſpecierum. Species vero, totum actuale, & perfectum eſt; ita ut poſſit ulteriorem perfectionem eſſentialem ſuſcipere, (loquimur autem de ſpecie infima; quæ ita eſt ſpecies, ut non ſit genus) quare non eſt contrahibilis per differentias eſſentiales; quæ ſint gradus eſſentialis perfectionis: ſed ſolum multiplicatur in individuis, per differentias individuales: quæ non ſunt eſſentiales, ſed omnino extra eſſentiam ejus: accidentales enim ſunt; vel ad ſummum modi quidam ſubſtantiale. Secundo ſequitur; Speciem non eſſe eſſentialiter contrahibilem per differentias individuales; ſed ſine tali contractione eſſe perfectam, & completam eſſentialiter: & ideo ſive per plures determinetur ad plura individua: vel per unam tantum ad unum: & ſive aliæ ſint poſſibiles, vel non; perfecta erit atque completa ſpecies, eſſentialiter in uno, non minus quam in multis: & ideo in ſolo illo conſervabitur: quia determinatio per tales differentias, non eſt ei eſſentialis; ſed vel accidentalis, vel modalis; & omnino extra eſſentiam.

16 Ad teſtimonium Ariſtot. quod adduxit Toletus, reſpondeo; ſenſum Ariſtotelis eſſe; quod genus Logicum non poſſit conſervari, niſi cognoſcatur ab intellectu, in ordine ad plures ſpecies: quia non niſi per comparationem ad plures fit ab intellectu: nec aliud eſſe habet; quam ab eo cognoſci, non tamen requirit plures exiſtentes à parte rei; ſed in una conſervatur; ſi aliæ ſint poſſibiles.

Ad argumentum ejuſdem opinionis reſpondetur: Differentiam conſtituere ſpeciem, & diſtinguere eam ab aliis, exiſtentibus quidem; aut poſſibilibus: nam cum diſtinctio ſpecifica per differentias, ſit eſſentialis; neceſſario dependet ab actuali exiſtentia ſpecierum. Quod probatur evidenter, quia diverſæ ſpecies florum, non minus diſtinguuntur ſpecie in hyeme, quando actu non exiſtunt, quam dum actu ſunt: bene ergo poteſt differentia conſtituere ſpeciem, & diſtinguere eam ab aliis, etiam actu non exiſtentibus, ſed ſolum poſſibilibus.

Ad arg. ſecundæ opinionis; quod de ſpecie Metaphyſica procedebat, ex annotata doctrina reſponſum eſt, quæ ſic eſt applicanda ad formam ejus, ut dum dicitur, genus non poſſe conſervari in una ſpecie, quia eſt contrahibile per differentias oppoſitas, concedendum ſit antecedens, ſed minor diſtinguenda, nam ſpecies non eſt eſſentialiter contrahibilis per differentias individuales, ſicut genus per ſpecificas, ſed determinatio ad individua extra eſſentiam ejus eſt, & ideo non minus in uno, quam in multis poteſt conſervari eſſentialiter.

QVÆSTIO IV.

Vtrum definitio poſtrema ſpeciei, illis ſpeciebus conveniat, quæ unum tantum individuum habere poſſunt?

17 NVlla reperitur natura ſpecifica, de qua certum ſit non poſſe habere plura individua, ſed de Angelis,

corporibus cœlestibus, plures opinantur itaſe habere, ut quælibet ſpecies, nec habeat, nec habere ullo modo poſſit plura: ſed omnes Angelos ſpecie diſtinctos eſſe, & non poſſe diſtingui ſolo numero, ſicut Petrum & Joannem. Quæſtio igitur hæc conditionalis eſt, & non abſoluta: & ſenſus ejus eſt. An ſuppoſito quod aliquæ ſint ſpecies, quibus repugnet habere plura individua, eis conveniat ultima definitio Porphyrii, quod ſint prædicabiles de pluribus differentibus ſpecie in quid.

Sed priuſquam probabiles opiniones circa eam proponamus, refutandum eſt illud, quod ſine fundamento rationis quidam aſſerunt: nempe his ſpeciebus convenire definitionem Porphyrii, per non repugnantiam. Quod ita declarant, ut quamvis non conveniat eis, prædicabiles eſſe de pluribus, in quantum tales ſpecies ſunt, non multiplicabiles per plura individua; tamen ſi conſiderenter ſub communi ratione ſpeciei, non repugnat eis, de multis prædicari: quia ſpecies, ut ſpecies, prædicabilis eſt de multis. Quod aſſerte falſum eſſe probatur. Primo, quia definitiones debent convenire rebus poſitive, cum naturam poſitivam earum explicent: ſed non repugnantia ſolum eſt quædam negatio: ergo non ſufficit, ut definito eis conveniat. Secundo, quia ſi talis non repugnantia ſufficeret, ut dicatur his ſpeciebus convenire, ſequitur etiam convenire cuilibet individuo, ut Petro, aut Joanni: probatur conſequentia: quia licet ei repugnet prædicari de multis, in quantum eſt res ſingularis, tamen ſi conſideretur ſub ratione communi hominis, non repugnabit: cum homo ſit prædicabilis de multis: ideo quodlibet individuum erit ſpecies prædicabilis, quod abſurdum eſt.

18 Hoc eſt igitur refutato. Prim opinio eſt Cajetani, 1. par. quæſt. 3. art. 9. in opuſc. de ente, & eſſentia, cap. 5. & cap. præſenti, dubio 3. circa ultimam definitionem ſpeciei, aſſerentis his ſpeciebus vere convenire. Quod ut declaret, diſtinguit duplicem potentiam in natura ad plura individua, Phyſicam & Logicam: potentiam Phyſicam vocat realem, quam habet è parte rei, in quantum ex ſuis principiis poteſt multiplicari in pluribus individuis, ut natura humana: Logicam vero, quam non habet, niſi ut à nobis intelligitur: & quia nos intelligimus naturas ſpirituales Angelorum, per ſimilitudinem ſpecierum materialium, habentium plura individua, & eas abſtrahimus ab illo uno individuo, quod habent, ſicut naturas materiales à multis, ut hominem à Petro, & Joanne: hinc eſt, quod non minus illis attribuamus denominationem prædicabilis de pluribus individuis, quam his, quæ plura habent individua.

Probatur hæc ſententia ſic explicata, autoritate Ariſtotelis, qui in capite de ſubſtantia duo aſſerit. Primum, ſecundas ſubſtantias eſſe genera, & ſpecies, ut homo, & animal: primas vero, individua, ut Petrus, & Joannes. Secundum, eaſdem ſecundas ſubſtantias eſſe prædicabiles de primis: ſed naturæ Angelorum ſunt genera, & ſpecies: ut ſpiritus eſt genus, Michael, & Gabriel ſunt ſpecies: ergo ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, & conſequenter erunt prædicabiles de pluribus.

Probatur etiam ratione: quia ſi ſpecies Michaelis non poteſt habere niſi illud unicum individuum Michaelis, ſequitur differentiam ſpecificam ejus, & individualem, eandem eſſe ſecundum rem, ratione tamen diſtinctam, ut ſpecifica eſt à ſeipſa, ut eſt individualis: quia ut ſpecifica, componit ſpeciem ſimul cum genere; ut individualis vero determinat ſpeciem jam compoſitam ad tale individuum. Quo ſuppoſito poterit intellectus

ctus conſiderare naturam Michaelis, ut compoſitam ex genere, & differentia; ut ſpecificam, non conſiderata eadem differentia, ut individuali: & hoc erit abſtrahere naturam ab illo uno individuo. Sic autem abſtracta, prædicari poterit de illo non prædicatione identica: quia ratione formali diſtinguitur ab individuo: nec prædicatione æquali, quia individuum inferius eſt reſpectu ſpeciei: ergo prædicatione ſuperioris de inferiori: ſed prædicatio ſuperioris, eſt prædicatio univerſalis: ergo prædicabitur prædicatione univerſali de ſingulari: eritque vere prædicabilis de multis, cui conveniat definitio ſpeciei. Probatur conſequentia: quia univerſale, & prædicabile convertuntur. Hanc ſententiam ſequuntur Canterus in 2. parte hujus capitis dub. 2. & Mercatus q. unica, arg. 2.

19 Secunda opinio eſt multorum modernorum, quod his ſpeciebus non conveniat ullo modo definitio Porphyrii. Et videtur mihi probabilior, & tenenda.

Sed ut eam efficaciter probemus, unum eſt notandum, nempe, ita nos intelligere Deum, & Angelos, per ſpecies, aut ſimilitudines rerum materialium; ut ex eis non formemus conceptus eis repugnantes, ſed proprios: hoc eſt, qui eis ſolis conveniant, & cum eis convertantur. Exempli gratia, per ſimilitudinem rei corporeæ intelligimus Deum, imperfectionem ab eo aufferentes: & ideo concipientes de illo, quod corpore careat, & purus ſpiritus ſit: & per naturam compoſitam ex genere, & differentia, aufferentes ab eo imperfectionem compoſitionis, intelligimus eſſe ſimpliciſſimum. Et eodem modo intelligimus angelicam naturam per ſpecies rerum corporearum, proprium conceptum de de formantes, nempe, quod incorporea ſit, & ſpiritualis: & per ſpecies naturarum materialium, quæ in pluribus individuis multiplicantur, intelligimus Angelos non poſſe multiplicari, ſecundum probabilem ſententiam multorum. Et hæc doctrina vera eſt: quia ſi non formaremus proprios, & veros conceptus de rebus ſpiritualibus; quamvis imperfectos, & per alienas ſpecies rerum corporearum; nec vere eas intelligeremus: quin multa eis attribueremus falſa, & naturæ earum repugnantia.

20 Ex eadem igitur doctrina, probatur Primo noſtra ſententia, contra, Cajet. Quia licet intelligamus naturas ſpirituales per ſpecies corporum non tamen iis attribuimus proprietates corporum eis repugnantes; ſed potius eas removentes ab illis, intelligimus incorporeas eſſe: ergo ſuppoſito, quod intelligamus non poſſe habere plura individua, ſicut habent corporeæ naturæ, per quarum ſpecies eas intelligimus, impoſſible eſt, quod eis tribuat intellectus denominationes univerſalium, aut prædicabilium.

Et in hoc decipitur Primo Cajet. quia putat ex eo quod per ſpecies rerum materialium à nobis intelliguntur, denominari ab intellectu univerſales, & prædicabiles de pluribus: quod non eſt verum: ſicut nec verum eſt, quod intelligamus eſſe corpereas. Secundo, decipitur in ſua illa diviſione potentiæ Phyſicæ & Logicæ: nã potentia Logica fundamentum ſaltem remotum habere debet in natura; etiam ut à nobis intelligitur, ut vera ſit, & non ficta: ſed nullum habet fundamentum in natura angelica, etiam ut a nobis intelligitur, multiplicatio individuorum cum potius intelligamus ei repugnare: ergo nec habeat potentiam Phyſicam nec Logicam, ſecundum quam poſſit denominari prædicabilis de multis.

Secundo probatur. Quia Deum intelligimus per ſpecies rerum materialium ſicut Angelos, ergo ſi angelica natura univerſalis

versalis est; ut sic à nobis abstracta, & intellecta, Deus etiam erit universalis, & prædicabilis de multis: quod patet esse falsum. Et si respondeas, adhuc esse diversam rationem de Deo, & Angelis: quia species angelica componitur ex genere, & differentia: & ideo potest ei attribui intentio universalitatis: Deo vero non potest attribui: quia caret tali compositione. Solutio hæc nihil valet: quia speciei non attribuitur denominatio universalis, aut prædicabilis; ex eo, quod componatur ex genere, & differentia; sed quia comparatur ad plura individua. Probatur hoc in speciebus subalternis, quæ licet componantur ex genere, & differentia, non sunt species prædicabiles, sed tantum subjicibiles, ergo licet species angelica componitur ex genere & differentia, non ideo capax est denominationis universalis, aut prædicabilis: sed repugnat ei, sicut multiplicitas individuorum.

21 Ex quibus sequitur; Non omnem speciem subjicibilem esse prædicabilem (etiam si infima sit) sed posse esse subjicibilem, & non prædicabilem. Quod evidens est in speciebus subalternis; quæ non sunt prædicabiles, sed subjicibiles tantum: in infimis quoque verum erit, si repugnet illis pluralitas individuorum, & ratio ejus est, quia ad speciem subjicibilem satis est; quod componatur ex genere & differentia: ad prædicabilem vero de multis requiritur necessario multitudo individuorum actu existentium, aut possibilium.

Ad testimonium Arist. pro sententia Cajetani adductum, respondent aliqui negando, quod naturæ Angelorum sint secundæ substantiæ: sed hoc contrarium est verbis ejusdem Arist. quod ita probo: quia Aristoteles asserit expresse; genera & species, esse secundas substantias: sed naturæ Angelorum sunt species, compositæ ex genere, & differentia: ergo sunt secundæ substantiæ. Continent etiam prædicata superiora, & spiritualia accidentia sustentant: & ideo dicuntur eis substare; non minus quam species materiales: nec solum prout singulares sunt, aut primæ substantiæ, sed etiam, ut sunt species: ergo negari non potest in doctrina Arist. quod sint secundæ substantiæ.

Concedendum est ergo, quod tales species sint secundæ substantiæ: negandum vero, quod eis non conveniat universalis proprietas, assignata ab Aristotele; nempe, quod de primis prædicentur: nam hæc proprietas, singulis speciebus applicanda est, juxta earum naturam, ita ut si plures habuerint primas substantias, de omnibus prædicentur, si unam tantum, solum de illa: quod satis est ad veritatem universalis locutionis, videlicet, proprium est secundis substantiis prædicari de primis.

22 Ad arg Concedendum est, quamlibet harum specierum abstrahi posse à suo individuo, negandum tamen, quod sic abstractæ, possit ei attribui relatio rationis, per quam sit prædicabilis de multis: nam idemmet intellectus eam abstrahens, præsupponit ei repugnare plura individua. Nec sequitur. Quod intellectus eam abstrahat per species rerum materialium, quibus abstrahit alias naturas, plura individua habentes: ergo sicut has denominat universales, sic illas. Nam ex eo, quod per tales species rerum materialium eas intelligit; non format eundem conceptum earum, ac materialium rerum, sed diversum, juxta naturam cujuscunque: ita ut has intelligat esse multiplicabiles in pluribus individuis, illas vero ad unicum esse determinatas.

De quo concedimus, prædicari posse, non prædicatione identica, nec prædicatione superioris, sed æqualis, ad modum, quo differentia ultima prædicatur de sua

ſua ſpecie. Et ratio hujus eſt: quia ſuppoſito, quod natura Michaelis non poteſt habere plura individua, ſolum dicit ordinem ad unum differentiam individualem, etiam ſi ab illa abſtrahatur: ideo non magis coercetur per illam: ſed quomodocunque accipiatur, cum ea convertitur. Talis autem prædicatio, ejuſdem ſpeciei de ſuo individuo, licet ſimilis ſit prædicationi ultimæ differentiæ, de ſua ſpecie, ratione æqualitatis, ſed quia prædicatur in Quid, tanquam totum actuale, & completum, ad ſecundum prædicabile, potius reducenda eſt. Species igitur, quibus repugnat pluralitas individuorum, ſubjicibiles tantum ſunt: quibus conveniunt quæ definitiones aſſignatæ à Porphyrio: nam ſpecies Michaelis ſubjicitur ſuo generi proximo, quod eſt ſpiritus, & etiam remoto, quod eſt ſubſtantia incorporea, aut ſpiritualis: ſed non ſunt ſpecies prædicabiles: ideo non convenit eis ultima definitio.

QVÆSTIO V.

An ſpecies diſtinguatur à genere, per illas particulas ſuæ definitionis (prædicari de pluribus differentibus numero?)

23 QVæſtio hęc occaſionem ſumpſit ex Porphyrio: qui cap. de genere docuit, ſpeciem diſtingui à genere: quia genus de pluribus differentibus ſpecie prædicatur, ſpecies vero de pluribus differentibus numero. Sed in præſenti capite & etiam in ultimo hujus libri concedit, genus etiam de pluribus differentibus numero prædicari: quia cum ſit prædicatum ſuperius reſpectu ſpeciei, ut animal reſpectu hominis, neceſſe eſt prædicari, de quibuſcunque prædicatur ſpecies: quare non videtur excludi poſſe à definitione ultima ſpeciei, per illas particulas, prædicari de pluribus differentibus numero: nec eſt alia per quam excludatur. Et ideo non erit bona definitio, quia non diſtinguit ſecundum prædicabile à primo.

Eſt igitur prima opinio Alberti Magni, tractatu de prædicabilibus c. 1. aſſerentis, ſpeciem diſtingui à genere per illas particulas (prædicari de pluribus differentibus numero) quia in hoc ſenſu intelliguntur à Porphyrio, ut ſpecies per ſe ipſam, & immediate prædicetur de individuis: genus vero non per ſeipſam, aut immediate, ſed mediante ſpecie. Et ratio hujus ſententiæ eſt, quia ſpecies per ſe componitur ex genere, & differentia, & ideo per ſeipſam participat naturam generis: individua vero, non componuntur per ſe ex genere & differentia, ſed ſolum participant naturam generis: quia participant naturam ſpeciei, in qua continentur: ideo enim Petrus eſt animal, quia eſt individuum ſpeciei humanæ, compoſitæ ex natura ſenſitiva, & rationali.

Hæc expoſitio probatur falſa duobus argumentis. Primo, Genus prædicatur per ſeipſum, aut immediate de individuis: ergo per hoc non diſtinguitur ab eo ſpecies. Probatur antecedens. In his prædicationibus, hoc animal eſt animal, hoc vivens eſt vivens, quæ vere ſunt immediatæ, & non ſolo nomine: nam prædicatum ſignificat naturam ſenſitivam in communi, & ſubjectum eandem naturam, ſingularizatam: ſed inter naturam in communi ſumptam, & in ſingulari, nullum poteſt eſſe medium, ergo immediate prædicatur genus de individuis.

24 Secundo, Quia individua duobus modis conſiderari poſſunt. Primo, ut ſunt à parte rei, & ſic nullum eſt, quod non contineatur ſub aliqua ſpecie, & ea mediante participet naturam genericam: & ideo vocantur individua ſpeciei, ut Petrus, & Joannes ſub his nominibus. Alio modo, in quantum concipiuntur ab

intellectu, ſub gradu naturæ ſuperioris, non conſiderato gradu ſpecifico, quem revera participant, ut ſi Petrus conſideretur ſub gradu naturæ ſenſitivæ, non conſiderato gradu rationali, quem participat ab ſpecie humana, in qua acceptione, ſignificatur nomine hujus animalis: & individua hoc modo conſiderata, vocantur generica: quia formaliter, & immediate ſignificant, & participant naturam genericam. Unde ſequitur, quod licet de individuis ſpecificis prædicetur genus media ſpecie, de generieis tamen per ſeipſum, & immediate prædicatur: quare dum prædicatur de individuis, hoc modo conſideratis, non diſtinguetur ab ſpecie.

Id o ſecunda opinio Avicenæ, concedens genus per ſe ipſum, & immediate prædicari de individuis, aſſerit illi verba definitionis, (quod prædicatur de pluribus differentibus numero) cum duplici limitatione intelligenda eſſe, ut per ea diſtinguatur ſpecies à generis: nempe de his qua ſolo numero diſtincta ſunt: & de his tantum, & non de aliis; quæ plus, quam numero diſtinguuntur. Unde cum genus non de individuis tanquam, ſed etiam de ſpeciebus prædicetur, excluditur per illa verba, ſic expoſita à definitione ſpeciei.

Sed hæc etiam ſententia inſufficiens eſt, probatur Primo: quia ſicut definitio debet convenire definito poſitive, & non tantum per negationem, ſic etiam debet illud diſtinguere ab aliis, per differentiam poſitivam: & non per ſolam negationem: quia ſola negatio, non poteſt eſſe differentia diſtinguens ſpecies, ſed prædicari de individuis, & non de aliis magis diverſis, eſt pura negatio: ergo non poteſt diſtinguere ſecundum prædicabile à primo.

25 Secundo, Si ſemel concedatur genus immediate prædicari de individuis, ſicut ſpeciem: etiam ſi de ſpeciebus prædicetur: non ſequitur non eſſe ſpeciem: ſed non eſſe ſolum ſpeciem, ſed etiam genus, cum definitio utriuſque ei conveniat, ergo non diſtinguitur ab ſpecie per illas particulas.

Propterea tertio opinio tenet, Non diſtingu p r illas materialiter conſideratas, ſed formaliter hoc eſt, ſub tali modo prædica di ſpeciei proprio: quia ſpecies prædicatur de individuis, complete, hoc eſt, ut totum actuale, & completum, prædicans de illis totam eſſentiam: genus vero prædicatur incomplete, quia licet per modum totius potentialis prædicetur, tamen ſolum prædicat partem: ut animal non prædicat totam naturam Petri, ſed ſolum ſenſitivam, quæ pars illius eſt. Et hoc modo intelligi debet Porphyrius, dum diſtinguit ſpeciem à genere, per prædicari de pluribus differentibus numero.

Hæc etiam opinio falſa probatur, argumento ad hominem, ex eo, quod concedit deſumpto, nempe genus prædicari per ſeipſum, & immediate de individuis generis, ut animal de hoc, & illo animali. Quo ſuppoſito, ſic argumentor: animal prædicatur per ſe, & immediate de hoc & alio animali: ergo natura ſenſitiva ſumitur in his prædicationibus, ut immediate participata ab eis, & non media aliqua ſpecie: ſed non ſumitur genus, ut totum potentiale, & incompletum, atque contrahibile per differentias, niſi in quantum per alias deſcendit ad ſpecies: ergo nec prædicatur incomplete, niſi de ſpeciebus, aut de individuis ejus mediantibus: ideo impoſſibile eſt, immediate prædicari de individuis, & prædicari incomplete. Quare nec poteſt diſtingui ab ſpecie, per modum prædicandi incompletum de individuis.

His ſententiis refutatis, duabus concluſio-

cluſionibus explicatur noſtra. Prima eſt, Genus non prædicatur de individuis per ſeipſum & immediate tanquam genus, ſed per modum ſpeciei: & ideo tales prædicationes, non ad primum, ſed ad ſecundum prædicabile pertinent. Hæc concluſio primo explicanda eſt, deinde probanda. Explicatur autem hoc modo. Genus non prædicatur per ſeipſum, aut immediate: niſi de individuis generis: ut animal de hoc, & illo animali, & in his prædicationibus ſignificatur natura generica, ut immediate participata ab individuis, & non mediante aliqua ſpecie, quare non conſideratur ut contrahibilis per differentias eſſentiales: & ideo nec ut imperfecta, & incompleta, ſed ut completa ex genere, & differentia, & immediate determinata ad individua, per differentias individuales proprias, & non alterius naturæ interioris: quæ propria ſunt infimæ ſpeciei: unde in eiſdem prædicationibus immediatis formaliter ſumitur, per modum infimæ ſpeciei, & non tanquam genus, nec prædicatione generis prædicatur, ſed tanquam ſpecies, & prædicatione ſpeciei.

28 Sic autem explicata concluſio probatur duplici argumento: Primo, Cum genus prædicatur immediate de individuis generis, concipitur natura generica, ut immediate participata ab eiſdem individuis, ergo ut immediate contracta per differentias individuales ſibi proprias: ſed immediate contrahi per differentias individuales convenit ſpeciei: & non generi, ut genus eſt: ergo in his prædicationibus, non habet modum generis, ſed ſpeciei. Probatur minor; quia genus ut genus, non contrahitur immediate per differentias individuales, ſed ſpecificas: ergo dum formaliter concipitur in eiſdem prædicationibus, tanquam contractum immediate per differentias individuales propriæ naturæ, non concipitur tanquam genus, ſed per modum ſpeciei.

Secundo. Id quod concipitur tanquam immediate contractum per differentias individuales concipitur, ut quiddam completum in ſua natura: ſed animal in hac prædicatione, hoc animal eſt animal, conſideratur ut immediate contractum, per differentias individuales ejuſdem naturæ ſenſitivæ: ergo ſignificatur ut quid completum in ſua natura, compoſita ex genere & differentia: nempe ex viventi, & ſenſibili: & ideo non ut incompletum, neque ut genus ſed per modum ſpeciei.

Secunda concluſio. Genus ut genus non prædicatur de individuis per ſeipſum, ſed per ſpeciem. Hæc ſatis manifeſta, ſuppoſita præcedenti: nam ſi genus non prædicatur immediate de individuis tanquam genus, ſed per modum ſpeciei, ſequitur, quod dum prædicatur de illis tanquam genus, non per ſeipſum, & immediate prædicatur, ſed per ſpeciem, & diverſo etiam modo, atque ſpecies: quia per modum totius potentialis & contrahibilis, ſolum prædicans partem eſſentiæ, cum tamen ſpecies prædicetur ut totum completum, atque perfectum. Et ex his intelligitur, bene fuiſſe excluſum à Porphyrio genus à definitione ſpeciei, per illas particulas; Quod prædicatur de pluribus differentibus numero: ſic ab eo intellectas, ut per ſe, & non per aliud prædicetur ſpecies de individuis, atq; etiam complete, cum tamen neutrum convenire poſſit generi, ut genus eſt.

Ad formam argum. primæ opinionis reſpondeo: Solam ſpeciem componi per ſe ex genere, & differentia: & ideo ſolam ſpeciem per ſe participare naturam generis, ut genus eſt: individua vero media ſpecie: ſed eadem natura generica, ut conſideratur immediate contracta

ad propria individua: immediate etiam participatur ab eis: non tamen sub ratione generi, sed speciei, cui convenit immediate contrahi per differentias individuales. Talia autem individua ita considerata, non existunt à parte rei, sed formaliter accipiuntur ab intellectu, sub gradu naturæ superioris, & genericæ.

QVÆSTIO VI.

An detur una ratio communis, atq; realis individuorum, quæ definiatur per secundam definitionem individui?

DE individuo agit Porphyrius capite præsenti, quia est terminus relationis speciei, per quem definita est species ultima definitione: & ideo ex ejus notitia dependet notitia speciei. Sed duplici definitione definivit individuum. Prima, in quantum est prædicabile de uno, per terminos secundæ intentionis: & propterea secundo intentionaliter intelligitur talis definitio ab expositoribus. Secundam vero tradidit, per proprietates reales, dicens. Individuum esse cujus collectio proprietatum: quæ in uno sunt, in alio reperiri non possunt: quare hæc est veluti fundamentum primæ, & ideo prius est à nobis examinanda, quam illa. Et quia definitio quæcunque explicare debet aliquam rationem communem omnibus, quæ sub definito continentur, ut definitio hominis rationem hominis, communem omnibus hominibus, quærit titulus quæstionis, an per hanc definitionem individui, definiatur aliqua ratio realis communis omnibus individuis.

30 Et est prima opinio Soti, quæ unica hujus capitis, in solutione ad secundum asserentis, nihil dari reale, quod omnibus individuis sit commune, & per hanc definitionem explicetur: sed definitum formale, & ut Quo, esse secundam intentionem individui, materiale vero, & ut Quod reale individuum, non secundum esse reale commune omnibus, sed ut denominatur à secunda intentione, sicut in definitione generis diximus, definiri naturam genericam, prout denominatur à secunda intentione.

Habet autem hæc opinio duo argum. quibus probatur nihil dari reale commune omnibus individuis, quod definiri possit. Primum. Quia individua duo habent: unum est participatio naturæ specificæ, sub qua univoce conveniunt; ut Petrus, & Joannes, in eo quod uterq; est homo: sed communis hæc ratio, specifica est; & non individualis: quare non potest esse definitum hujus definitionis, sed per definitionem potius speciei explicatur. Aliud quod habent, est differentia individualis, propria, atque distincta, per quam contrahitur natura specifica, & fit singularis: & per hanc differentiam constituuntur in ratione singularium, aut individuorum, & distinguuntur inter se. Exempli gratia, Petrus habet naturam humanam, per quam est homo, & convenit cum Joanne, & differentiam individualem, per quam est talis homo singularis, & distinguitur à Joanne: & sub prima ratione; certum est non definiri; quia sub ea consideratus, non est singulari, sed sub secunda. Sed sub ratione singularium, non possunt convenire individua: ergo nihil reale datur eis commune, quod definiatur. Minorem sic probo, differentiæ individuales sunt primo diversæ, & per quas ultimo distinguuntur individua: ergo ratione illarum non possunt convenire: quare nihil reale commune habere possunt, quod definiatur, sicut in quantum diversa sunt: non possunt convenire.

31 Secundum, Singularia ut distincta sunt,

ſunt, propriis, ac diverſis nominibus ſignificantur, ut Petrus, & Joannes: ergo ſub propria, & ultima ratione ſingularitatis non conveniunt. Probatur conſequentia: quia ſi ſub ea convenirent, per alias differentias individuales deberent diſtingui,, quarum ratione convenire etiam poſſent, ſi ratione earum, quas modo habent, conveniunt: & tunc per alias differentias diſtinguerentur, dareturque proceſſus in infinitum.

Et confirmari poteſt argum. hoc modo; Si individua, ut individua ſunt realia, habent convenientiam univocam abſtractam à Petro, & Joanne, ac cæteris: ſequitur, ſpecies etiam reales atomas, ut diſtinctas, habere convenientiam realem univocam, ita ut ab homine, & equo, non ſolum ut conveniat in animali, ſed etiam, ut ſunt ſpecies diſtinctæ per rationale, & irrationale, poſſit abſtrahi unus conceptus realis eis communis, & univocus: quod patet eſſe falſum.

32 Secunda opinio affirmat, dari aliquid reale commune, & univocum individuis, quod per hanc definitionem Porphyrii definiatur. Hæc eſt D. Thom. 1. part. quæſt. 30. artic. 4. Cajet. cap. præſenti, & 1. parte quæſt. 19. art. 1. & Canteri, in expoſitione hujus definitionis, & capite de ſubſtantia, in expoſitione definitionis primæ ſubſtantiæ, quam ſequuntur plures moderni. Et mihi videtur probabilior.

Sed duo ſunt probanda, adverſus primam opinionem, ut major probabilitas ſecundæ conſtet. Primum eſt, quod non definiatur ſecunda intentio, vel natura individui, ut ab ea denominatur: Secundum, quod definiatur aliquid reale.

Probatur primum, Quia omnia verba in definitione poſita, ſignificant proprietates reales individui, per quarum collectionem diſtinguitur unum ab altero: nam licet in multis convenire poſſint, tamen quodlibet habet aliquam ſibi propriam, diverſam à propriis aliorum: unde collectio, quæ ex communibus, & propria conſtat, diſtincta eſt in ſingulis, & per illam diſtinguuntur: ergo collectio, per quam definitur individuum, conſtat ex proprietatibus realibus, ut reales ſunt, & non ut denominantur à ſecunda intentione. Probatur conſequentia, quia individuum conſtituitur per proprietates reale, ante operationem intellectus: ergo ſine ullo ordine ad ſecundam intentionem.

Probatur ſecundum, duplici ratione. Primo. Definitio hæc, communis eſt omnibus individuis ſubſtantiæ, quæ per ea definiuntur: ergo aliquid commune definitur per eam, non ſola vox: quia æquivocum eſſet, quod definiretur, ut canis, quod conſtat non poſſe definiri: ergo definitur aliquid commune, per vocem ſignificatum, ut reale: ut probatum eſt, nempe ratio individuationis realis in concreto.

33 Secundo. A quacunque convenientia reali univoca, abſtrahi poteſt conceptus realis univocus: ſed individua conveniunt univocè in modo particulari eſſendi: ergo talis modus abſtrahi poteſt ab eis, ut in eo æqualiter conveniunt, poterunt definiri. Probatur minor; quia æque convenit Petro & Joanni, modus particularis eſſendi, per quem determinantur natura humana, ut ſit ſingularis in utroq;. Hoc autem commune definitur: & confirmari poteſt hoc modo: Syllogiſmus iſte conſtituitur in Darii: Omne individuum eſt incommunicabile: Petrus eſt individuum: ergo eſt incommunicabilis: ſed ſi nihil commune datur individuis, ſequitur eſt vitioſum: ergo dicendum eſt, aliquid reale commune eis dari. Probatur minor; quia medium erit æquivocum, nempe individuum, nihil commune individuis ſignificans præter vocem.

4 Pro ſolutione argumentorum notandum eſt, tribus modis conſiderari poſſe individua: Primo, in quantum conveniunt in natura ſpecifica : ut Petrus & Joanne, in natura humana: ratione cujus convenientiæ, quilibet vocatur homo, & conceptus iſte non eſt individuorum, ut individua ſunt; ſed conceptus ſpeciei.

Secundo modo conſiderantur, ut ſunt particulares, ac determinati homines, per proprias differentias individuales : & iſte conceptus, non eſt naturæ, ſed individuationis. Quem adhuc duplicieter conſideramus. Primo, ut talis individui eſt, nomine particulari, & proprio ſignificati, Petri aut Joannis. Secundo; ut eſt rei ſingularis, & individuæ ; non determinando hanc differentiam individualem, Petri aut Joannis ; ſed differentiam individualem, ut ſic; abſtrahendo à determinatis, Petri & Joannis : & ſecundum primum conſiderationem, nihil commune habere poſſunt : in ſecunda vero, communis eſt eis conceptus individui, ut ſic; per quem ſignificatur differentia individualis : & non aliqua determinata, & in concreto indiviuum, ſub ratione individui ; non determinando hoc, vel illud.

35 Unde ſequitur, conceptum communem, quem individua habere dicimus ; non eſſe conceptum rei, aut naturæ : ſed conceptum modi determinantis naturam: & ſub tali conceptu definiri individuum in hac definitione.

Ad primum argum. Conceſſa majori, negatur minor, quod individua, ut individua ſunt : nihil commune habere poſſint nam licet differentiæ individuales ſint primo diverſæ ; & ut tales, nihil propriis rationibus commune habere poſſint : tamen in officio conveniunt, nempe, in determinando naturam ſpecificam, ad particularem modum eſſendi, quod eſt conſtituere eam in individuo : licet quælibet ſecundum propriam rationem, conſtituat individuum determinatum ac diverſum.

Ad ſecundum reſpondetur, Diſtinguendo conſequens; nempe, ſingularia ſub ultima ratione ſingularitatis, non convenire.

Nam propriæ ſingularitates Petri & Joannes, duobus modis conſiderari poſſunt: Primo, ut ſingularitates ſunt. Secundo: ut tales ſingularitates. Et ſi primo modo conſiderentur, conveniunt : quia commune eſt eis officium ſingularizandi naturam : ſi vero ſecundo modo, convenire non poſſunt : Nec datur proceſſus in infinitum : quia ſub illa ratione communi conſiderata individua, non diſtinguuntur per alias differentias individuales, ſed per eadem, conſideratas ſub ultima ratione particulari, ac determinata : quibus hoc modo ſumptis, nihil commune datur : & ideo nec eſt neceſſarium, per alias differentias diſtingui.

36 Et quod de individualibus differentiis dicimus ; de ſpecificis intelligendum eſt : quæ, licet ſecundum proprias rationes non conveniant in aliquo ; ſed ſint primo diverſæ : ut rationale, & hinnibile: tamen in officio dividendi genus; & conſtituendi ſpeciem, conveniunt : quam convenientiam definivit Porphyrius, cap. de differentia, dicens; differentia eſt, quæ dividit genus, & conſtituit ſpeciem.

Et convenientia hæc ſpecierum, ut per differentias ſpecificas conſtituuntur, etjam eſt modalis: quia non eſt ratione naturæ differentiarum ; ſed ſolum ratione officii conſtituendi ſpeciem : & ideo non eſt media inter proximum genus, & ſpecies ; ſed natura generis proxime deſcendit ad ſpecies, per differentias : licet differentiæ ipſæ, & ſpecies, per eas modaliter conveniant; ut expoſitum eſt. Si autem inquiras ; ad quod prædicabile pertineat individuum reale, ſub hac ratione communi,

muni, ſubqua definitur. Reſpondet Cajet. ſpeciale prædicabile, diſtinctum à cæteris pro eo eſſe ponendum: quia habet modum prædicandi diſtinctum: non enim prædicatur in Quid; neque in quale quid, ſed in Cujuſmodi: nec eſt prædicatum accidentale; ſed ſubſtantiale.

Dicendum tamen eſt: Non poſſe ſpeciale prædicabile conſtituere: quia non eſt prædicatum naturæ, aut alicujus gradus eſſentialis ejus; ſed modi ſubſtantialis, ejuſdem naturæ ſpecificæ: & ideo ad prædicabile ſpeciei reduci debet, propter maximam ſimilitudinem cum ea: quia prædicatur de pluribus, differentibus numero, ſubſtantialiter.

QVÆSTIO VII.

An ſecunda intentio Individui, per primam definitionem Individui definita, ſit una?

37 QVæſtio hæc præſupponit unum, & quærit alterum, illud quod præſupponit eſt; quod ſecunda intentio Individui, in communi conſiderata; hoc eſt abſtracta ab hac, & illa ſecunda intentione individui, denominante Petrum, & Joannem; predicabilis de uno; ſit definitum primæ definitionis Individui, nempe, Individuum eſt, quod de uno prædicatur.

Quærit vero, an ſit una; id eſt, an habeat unam rationem communem, & univocam, reſpectu ſecundarum intentionum, denominantium particularia Individua.

Sed hoc quod præſupponit, videtur falſum, ut probant hæc arg. Primo, Secunda intentio Individui, in communi conſiderata, prædicatur de hac, & illa ſecunda intentione Individui, denominante Petrum & Joannem; ergo eſt prædicabilis de multis; ſed definitio afferet, Individuum eſſe prædicabile de uno; ergo non poteſt illi convenire, ſed potius convenit ei definitio ſpeciei, cum prædicetur de pluribus differentibus numero, in Quid.

Secundo probatur, quo non ſit una, ex quo etiam colligitur, quod non ſit definitum; quia definitum unum debet eſſe, hoc eſt, univocum reſpectu omnium, quibus definitio convenit; ſed non omne individuum prædicatur de uno; ſed quædam de pluribus: ergo ſecunda intentio Individui, quæ eſt eius ratio prædicandi, non habebit unam rationem communem univocam, reſpectu omnium. Conſequentia evidens eſt: quia ab eo, quod prædicatur de uno, & ab alio, quod prædicatur de pluribus, non poteſt abſtrahi ratio communis prædicandi de uno, cui convenit definitio hæc. Probatur item antecedens; quia Individuum vagum, ut quidam homo, prædicatur de pluribus univoce, ut de Petro, & Joanne, & individuum ex demonſtratione, ut, hoc album, prædicatur de eiſdem: ergo quædam ſecunda intentio Individui, erit ratio prædicandi de uno, alia vero ratio prædicandi de multis.

Pro ſolutione hujus quæſtionis notandum eſt, quod ſicut in definitione generis diximus, duplex eſſe definitum, Quo, & Quod. Definitum Quod, eſſe naturam generícam, ut denominatam à ſecunda intentione generis: & definitum Quo eandē ſecundam intentionem, ut denominantem naturam: & ex utroque ſic ordinato, fieri unum totale, atque completum. Præterea, tam definitum Quod, quā definitum Quo, duplex eſſe; Adæquatum, & proximum: & Inadæquatum, atque remotum; ita ut natura generica, in communi ſumpta, ſit definitum adæquatum, & proximum: remotū vero, & inadæquatum quecunq; natura generica particularis, ut animal vel color;

& defini-

& definitum, Quo, adæquatum & proximum esse secundã intentionem generis in communi sumptam: inadæquatum vero, & remotum particularem intentionem denominantem animal, aut colorem. Ita dicendum est modo; Definitum, Quod proximum, & adæquatum: esse naturam individui in communi acceptam, ut denominatur à secunda intentione, prædicabilis de uno, inadæquatum, & remotũ, quodlibet individuum in particulari. Et definitum Quo, adæquatum, & proximum, esse secundam intentionem Individui, in communi sumptam, ut est ratio denominans Individuum in communi prædicabile de uno remotum vero, & inadæquatum, quamcunque intentionem Individui, denominantem Petrum, & Joannem, prædicabilem de uno. Et ex utroque definito, Quo, & Quod, ut ordinato ad alterum, fit unum completum, & adæquatum, quod per definitionem explicatur; quæ definitio convenit, ut Quod naturæ individui, ut denominatæ à secunda intentione prædicabili de uno: & secundæ intentioni, ut denominanti eandem naturam

39 Ex quibus colligitur unica conclusio: per quam respondemus quæstioni: & est talis. Secunda intentio Individui in communi acceptã, ut est ratio denominans naturam Individui: etiam in communi acceptam, est una, atque univoca: & est etiam definitum formale hujus definitionis, sicut natura individui denominata est, est una, & est definitum materiale. Probatur utrunq; hac ratione. Secunda intentio Individui, æqualiter denominat: quodlibet Individuum prædicabile de uno: & natura Individui, in communi æqualiter est denominata ab ea, ergo utraq; est univoco, & suo modo definitum hujus definitionis.

Pro solutione primi ar. Notandum est, Secundam intentionem Individui in communi, dupliciter posse considerari, ut Quo & ut Quod: prima consideratio formalis est: quia consideratur ut forma denominans naturam individui, prædicabilem de uno. Secunda vero materialis: quia consideratur tanquam id, quod prædicatur de multis secundis intentionibus Individuorum. Unde secundum primam considerationem tantum pertinet ad præsentem definitionem, ut formalem definitum ejus: secundum aliam vero, ad prædicabile speciei pertinet: quia prædicatur de pluribus differentibus numero, in Quid: pertinet quidem, non proprie, sed reductive, & improprie: quia sicut individuum quodcunque, non prædicatur prædicatione propria, pertinente ad artem, & scientiam, sed impropriissima, & quæ vocatur identica, & naturalis: ita secunda intentio Individui, tanquam incompletum quid, & improprie, prædicatur de hac, & illa secunda intentione individui: & ideo solum per quandam similitudinem denominatur, à secunda intentione speciei: sicut naturæ completæ, denominantur proprie, Arg. vero procedit, de secunda intentione Individui materialiter considerata, & ideo nihil probat contra nostram conclusionem.

40 Ad secundum respondeo, quod per hanc definitionem, non definitur quodlibet Individuum, sed proprium, ac determinatum, quod de uno prædicatur, hoc est de seipso, prædicatione identica: & ideo nec definitum formale est: nisi secunda intentio propria Individui, quæ est ratio prædicandi de uno. De individuo vero vago, asserunt quidam, non definiri hac definitione, quia est complexum ut quidam homo. Alii vero dicunt, non definiri: quia nihil determinatum significat sed vagum quid, quod ad singularia omnia ejusdem naturæ se extendit, nullum determinando. Sed utrumq; est falsum. Primum quidem,

quidem; quia Quidam, vel aliquis, ſigna quædam ſunt; non ſignificanta rem diſtinctam à nomine, cui adjungitur; ſed particularem modum eſſendi; qui eſt individualis differentia; à qua denominatur: res autem determinata per modum, una, & eadem eſt: ergo individuum vagum; aut ex demonſtratione, res ſimplex eſt; & nomen, quo ſignificatur, incomplexum: quamvis voce videatur complexum; ut quidam homo, ſignificat naturam humanam ſingularizantem; non ſignificando ultimas rationes ſingularium, per quas diſtinguitur in diverſis individuis. Hanc vero rem, determinatam eſſe, aut determinatum conceptum, manifeſtũ eſt: quamvis non determinet aliquod individuum: de quo verificetur in propoſitione; ſed ſufficit in uno, aut altero verificari. Ex quo patet, falſum eſſe ſecundum.

Quare dicendum eſt; Individuum vagum; non eſſe proprie Individuum; cum de multis prædicetur: & ideo non pertinere ad præſentem definitionem.

14 Si autem aliquis objiciat, adverſus hanc definitionem Individui, illud quod aſſerit Ariſt. in prædicamento ſubſtantiæ; nempe à prima ſubſtantia, nulla eſt prædicatio: quod eſt idem, ac ſi dicatur ab Individuo nulli eſt prædicatio; cum individuum, & prima ſubſtantia, idem ſint: unde ex eo videtur ſequi, individuum nullo modo prædicari; conſequenter nec de uno, ut in definitione dicitur. Reſpondetur; duplicem eſſe prædicationem: unam propriam, & doctrinalem; cujus prædicatum aliquo modo diverſum eſt à ſubjecto: alteram impropiam, & non aptam ad doctrinam, vel ſcientiam; ſed quaſi naturalem, in qua idem eſt prædicatum & ſubjectum: dum ergo Ariſt. aſſeruit; à prima ſubſtantia, vel ab individuo, nullam dari prædicationem; de doctrinali loquitur, & naturalem ſeu identicam non excludit, de qua intelligitur hæc definitio Porphyrii; Individuum eſt, quod de uno ſolo prædicatur.

CAPVT IV.

De Differentia.

TEXT. PORPHYR.

Differentia vero, & communiter, & proprie, & propriiſſime, dicitur, &c.

Brevis expoſito textus.

INtentum Porphyrii in præſenti capite, eſt explicare naturam tertii prædicabilis, quod eſt Differentia. Dividitur autem caput in duas partes: in quarum prima dividit Differentiam quinque diviſionibus. In Secunda, eam definit quinque aliis definitionibus.

Prima diviſio eſt, Differentia una eſt communis, alia propria, & alia propriiſſima. Communis differentia eſt illa, qua aliqua differunt accidenti communi; ut albedo Petri, eſt differentia communis, qua differt Petrus albus, à Joanne nigro. Differentia propria eſt, qua differunt aliqua accidenti inſeperabili, ut albedo cygni; per quam differt à corvo. Propriiſſimo tandem differentia vocatur illa, per quam diſtinguuntur aliqua ſpecie, ut rationale, per quod differt homo à leone.

Secunda diviſio differentiæ eſt, ſecundũ officium proprium ejus, quod eſt diverſum facere, & ſic ſe habet: Differentia quædam eſt, quæ facit diverſum per ſe, ut eſſentialis: alia quæ facit diverſum per accidens: ut accidentalis. Hæc diviſio, non eſt minus univerſalis, quam præcedens: quamvis duo tantum membra habeat: quia ſub membro ejus ſecundo continentur duo membra primæ, nempe differentia communis, & propria.

Tertia diviſione dividitur etiam Differentia, ſecundum totam ſuam latitudinem, in Separabilem, & Inſeparabilem: ita ut ſub ſecundo membro, comprehendantur differentia communis, & propria. Nam differentia ſeparabilis eſt, qua differunt aliqua accidenti ſeparabili, ut albedo parietis: inſeparabilis vero, qua differunt inſeparabiliter, ut rationalitate, aut riſibilitate.

Quarta diviſio eſt Differentiæ Inſeparabilis, in Inſeparabilem per ſe, ut rationale: & Inſeparabilem per accidens, ut albedo cygni: & eſt minus univerſalis, quam præcedentes: quia ſubdiviſio eſt unius membri, tertiæ diviſionis; nempe, differentiæ Inſeparabilis: & duo tantum membra continet primæ, videlicet propriam differentiam, & propriiſſimam.

Ultimo diviſio eſt. Differentia una eſt, quæ dividit genus; alia, quę conſtuit ſpeciem: exemplum ponit in animali; cujus differentia conſtitutiva eſt ſenſitivum; diviſiva vero rationale.. Et diviſio hæc, minus comprehendit, quam præcedens; cum ſit ſubdiviſio quædam unius membri ejus, nempe differentiæ Inſeparabilis per ſe: poteſtque utrumque membrum ejus convenire eidem differentiæ, non tamen eadem ratione; nec reſpectu ejuſdem; ſed diverſorum: quia utrumq; officium exercere poteſt; ut rationale, eſt differentia diviſiva animalis; & conſtitutiva hominis.

2 In ſecunda parte definit Differentiam quinq; definitionibus; quarum prima talis eſt. Differentia eſt, qua ſpecies excedit genus ut homo excedit animal: quia propter naturam ſenſitivam ejus, continet rationalem, non contentam actu in eodem animali. Hanc vero differentiam aſſerit habere ſpeciem; non a ſe, nec ex nihilo: ſed ab ipſo genere, in cujus poteſtate continetur, & ab intellectu educitur de potentia ejus, & tribuitur ſpeciei; ut ex ea ſimul cum genere componatur.

Secuna definitio talis eſt. Differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, in Quale quid. Probat Porphyrius: Differentiam prædicari in Quale quid: quia ad quæſtionem factam de ſpecie, per Quid: proprie reſpondemus per Genus; ac quæſtionem vero factam per Quale, non minus proprie per Differentiam. Ut ſi inquiratur, Quid eſt homo? proprie reſpondemus eſſe animal. ſi vero Quale animal; non minus propie dicimus, eſſe rationale: ergo Genus prædicatur in Quid; ſed differentia in Quale; non quidem abſolute; quia non eſt qualitas accidentalis, ſed pars eſſentialis ſpeciei: & ideo prædicatur in quale, addito, quid; ut denotetur prædicari in Quale eſſentiali.

Tertia definitio eſt. Differentia ſeparat ea quæ ſub eodem genere conveniunt; ut rationale ſeparat hominem à leone; cum quo convenit in animali.

Quarta definitio: Differentia eſt, qua differunt à ſe ſingula; ut per rationale, differt homo à leone; Differentia enim conſtituit ſpeciem, & ab aliis ſeparat eam.

Ultima definitio, magis propria videtur, quam præcedentes, quia explicat potiſſimum actum ejus. Ait enim: Differentia confert ad ſubſtantiã rei, & eſt pars eſſentiæ ac definitionis ejus. Utrumq; habet rationale: confert enim, hoc eſt, juvat per ſe, ad ſubſtantiam hominis, & cum eum componat cum animali; eſt vera pars eſſentiæ ipſius: & ultima quidem, ut per hoc diſtinguatur à Genere. Per has quinq; definitiones, ſolum definit Porph. Differentiã propriiſſimam, quia hæc ſola eſt eſſentialis, & ſola etiã pertinet ad tertium prædicabile.

QVÆSTIO I.

V. Prima diviſio Differẽtiæ, in Communem, Propriam & Propriiſſimam ſit ſufficiens?

Duo-

3 Duobus modis intelligi poteſt, inſufficientem eſſe aliquam Diviſionem: vel quia aliquod membrum ei deficit: aut quia aliud continet ſuperfluum. Utroq; autem modo inſufficiens probatur hæc Diviſio differentiæ. Et primo quod aliqua membra contineat, quæ non continentur ſub diviſo, hoc arg. Diviſum hujus diviſionis eſt tertium prædicabile; ſed Differentia communis, & propria non pertinent ad tertium prædicabile, ſed ad quintum; ergo non continentur ſub diviſo. Probatur minor; quia Differentia communis, & propria, ſunt accidens ſeparabile, & inſeparabile; ſed hæc pertinent ad quintum prædicabile, ut notum eſt; ergo non poſſunt pertinere ad hanc diviſionem.

2 Quod vero alia membra ei deſint; duobus aliis arg. probatur. Primo, quia Differentia individualis, per quam differt unum individuum ab altero, non eſt communis: nec propria, cum non ſit accidens, nec eſt propriiſſima; ergo non continetur ſub aliquo membro diviſionis, ſed aliud pro illa addendum eſt. Probatur non eſſe propriiſſimam; quia Differentia propriiſſima eſt ſpecifica, ut docet expreſſe Porphyrius in eadem diviſione; ſed individualis non eſt ſpecifica, ut notum eſt; ergo nec eſt propriiſſima Differentia.

Secundo. Propriæ paſſiones ſpecierum, ut riſibilitas, faciunt differre eaſdem ſpecies accidenti inſeparabili; & tamen non ſunt differentiæ propriæ, ergo nec pertinunt ad hanc diviſionem. Conſequentia evidens eſt; quia non poſſunt ad duo alia membra pertinere; cum non ſint accidentia ſeparabilia, nec Differentiæ ſpecificæ. Item probatur minor; quia differentia propria, ut Porphyrius aſſerit, in explicatione quartæ diviſionis, ſuſcipiunt magis, & minus; quod conſtat convenire propriis paſſionibus ſpecierum.

Tenendum tamen eſt, Diviſionem hanc[c] ſufficientem eſſe. Quod non ſolum probatur authoritate Porphyrii, & Expoſitorum omnium; ſed hac ratione. Sufficiens Diviſio eſt illa, cui nullum membrum deeſt, nec aliquid habet, quod non contineatur ſub diviſo: ſed talis eſt hæc, ergo ſufficiens. Minor probatur, ex ſolutione arg. Et ad primum: quo probabatur communem & propriam differentiam, non pertinere ad hanc diviſionem: diſtinguenda eſt minor: nam differentia communis; & propria, dupliciter conſiderari poſſunt. Primo, ut ſunt accidentia quædam: & hoc modo pertinent ad quartum, vel quintum prædicabile. Secundo, ut faciunt differre unum ab altero accidenti ſeparabili; aut inſeparabili: & hoc modo pertinent ad hanc Diviſionem: cujus diviſum non eſt tertium prædicabile; ſed quid univerſalius: nempe, Differentia ſecundum communem rationem, ad eſſentialem, & accidentalem; ſed tertium prædicabile, ſola propriiſſima conſtituit. Cæteræ vero explicantur, ut ex earum rationibus magis manifeſta fiat Differentia propriiſſima. Unde non pertinent ad duo prædicabilia; ſed ad unum tantum, quamvis in hoc tertio adducantur, ad facilioren ejus intelligentiam.

Circa Differentiam individualem, de qua procedit primum arg. alterius partis, moderni quidam aſſerunt, eſſentialem eſſe: quia individuum non poteſt fieri illa eſſe, nec intelligi: quod ſi verum eſt; erit propriiſſima differentia. Sed probatur falſum, hoc arg. Eſſentialia ea ſolum appellantur; quæ prædicata ſunt, ex aliquo gradu ipſius eſſentiæ deſumpta, ut rationale, ex gradu rationalitatis; & ſenſitivum ex gradu ſentiendi; ſed Differentia individualis, non accipitur, ex aliquo gradu eſſentiæ: ergo non eſt eſſentialis Probatur minor: quia ultimus gradus eſſentiæ, au-

naturæ; eſt Differentia ultima, per quam conſtituitur ultima ſpecies: ſed Differentia individualis, determinat ultimam ſpeciem jam conſtitutam per ultimam differentiam: ergo non poteſt eſſe eſſentialis, ſed extra eſſentiam individui.

6 Et ita tenendum eſt, modum potius ſubſtantialem eſſe extra eſſentiam; aut naturam, quam determinat, atque conſtituit ſingularem, aut individuum: & ideo non eſt differentia propriiſſima: ſed propter ſimilitudinem, quam habet cum differentia ſpecifica, reducitur ad propriiſſimam differentiam. Quod vero ſine illa non poſſit eſſe, nec intelligi individuum; non probat eſſe eſſentialem: ſed ſolum eſſe modum intrinſecum, naturam, vel eſſentiam determinantem: nam in relativis, notum eſt non poſſe unam eſſe, nec intelligi, ſine alio; ut patrem ſine filio; & tamen unum, non eſt de eſſentia alterius.

Circa proprietates denique ſpecierum eſt prima opinio Soti, Mercati, & Canteri, in expoſitione textus, aſſerentium, non pertinere ad hanc diviſionem. Quod etiam videtur tenere Toletus, in explicatione hujus diviſionis. Et ratio eorum eſt: quia Porphyrius loquens de differentia propria; ſemper ponit exempla in proprietatibus individuorum; quibus individua differunt, accidenti inſeparabili. Et in quarta diviſione; vocat differentias proprias, inſeparabiles per accidens: quod non convenit propriis paſſionibus ſpecierum; quæ potius ſunt inſeparabiles per ſe.

Alii vero affirmant, proprias paſſiones ſpecierum reducendas eſſe ad differentiam propriiſſimam: quia Porphyrius in 4. diviſ. poſuit exemplum Differentiarum inſeperabilium per ſe, quas (conſtat eſſe propriiſſimas) in propriis paſſionibus ut in capacitate diſciplinæ; ergo ſentit eſſe differentias propriiſſimas.

Communis tamen ſententia, & vera, duo aſſerit. Primum, Proprias paſſiones ſpecierum, proprie pertinere ad hanc diviſionem, adverſus primam ſententiam. Secundum, Non eſſe differentias propriiſſimas, ſed proprias: & ideo in ſecundo membro diviſionis collocari adverſus ſecundam. Probatur primo hoc arg. Proprietates individuorum, ideo ſunt differentiæ propriæ; quia faciunt differre individua, accidenti inſeperabili: ſed proprietates ſpecierum, faciunt differre eaſdem ſpecies accidenti inſeparabili: ergo ſunt differentiæ propriæ.

7 Probatur ſecundo, Quod non ſint propriiſſimæ, teſtimonio Porph. & ratione. Porph. enim in ſecunda Diviſione, ita ait: Univerſaliter ergo omnis differentia addita alicui, alteratum facit: ſed hæc quidem quæ communiter, & propriæ ſunt, alternatum faciunt: quæ vero propriiſſime, aliud.

Sed propria paſſio ſpeciei facit alteratum, & non aliud: ergo ex mente Porphyrii, non eſt differentia propriiſſima, ſed propria. Probatur primum, quia alteratum eſt accidentaliter diverſum, cum alteratio ſit motus circa Qualitatem: ſed propria paſſio ſpeciei, eſt verum accidens, & vera qualitas, ut riſibilitas: ergo facit alteratum: Probatur ſecundum, quia aliud eſt, aliud ab altero; quod differt ab eo eſſentia aut natura; ſed propria paſſio, non facit differre unam ſpeciem ab altera eſſentia, aut natura, ſed quoddam accidenti proprio: ergo non eſt differentia propriiſſima. Probatur etiam ratione: quia differentia propriiſſima, eſt omnium maxima; cum maximam efficiat differentiam, nempe, eſſentialem atque ſpecificam: ſed propria paſſio, non facit differentiam eſſentialem inter ſpecies: ergo eſt maxima differentia, nec erit Differentia propriiſſima.

Ad ultimum igitur argum. neganda eſt minor: quod propriæ paſſiones ſpecierum, non

non ſint Differentiæ propriæ: & quod Porphyrius aſſerit Differentias proprias, ſuſcipere magis, & minus: non de omnibus intelligit, ſed de his, quæ conveniunt individuis, in quibus exempla poſuit, potius quam in propriis paſſionibus ſpecierum, quia communiter ſunt nobis notiores.

QVÆSTIO II.

An Diviſio differentiæ, in Communem, Propriam, & Propriiſſimam, ſit generis in ſpecies, aut analogi in analogata?

8 VT intelligatur difficultas quæſtionis, ſupponendum eſt, tanquam certum apud omnes: membra hujus Diviſionis, non convenire in ſola voce, ſicut conveniunt ſignificata nominis æquivoci, ſed etiam aliquo modo in re ſignificata: quæ eſt, eſſe Differentias, per quas unum differt ab altero: iſte enim conceptus faciendi differre, communis eſt eis: unde certum eſt apud omnes, Diviſionem non eſſe æquivocum. Sed an ſit Univoca, aut Analoga, in hoc conſiſtit difficultas quæſtionis.

Cujus ſolutio maxime dependet ex alia: nempe, an ſumatur Diviſio realiter, hoc eſt, pro realibus differentiis, facientibus differre unum ab altero, ante operationem intellectus: aut pro ſecundis intentionibus, ſeu differentiis realibus: non ut reales ſunt, ſed ut denominantur à ſecundis intentionibus: & ideo hoc in primis determinandum eſt.

Circa quod duæ ſunt opiniones. Prima tenet, Diviſionem non ſumi pro differentiis realibus, ut reales ſunt: ſed pro eiſdem, ut denominantur à ſecundis intentionibus, vel pro eiſdem ſecundis intentionibus, ut eas denominant: quemadmodum Genus, & Species, in ſuis definitionibus. Hæc eſt Cajet. capite præſenti, quem ſequuntur aliqui ex recentioribus.

Probatur hoc argumentum. Quia ſi pro realibus differentia acciperetur, membra ejus coinc derent; ita ut eadem Differentia eſſet Communis, Propria, atque Propriiſſima; & ideo nulla eſſet diviſio. Probatur anteeedens, quia differentia albedinis reſpectu parietis, eſt communis, reſpectu cygni, propria, & reſpectu ſui, propriiſſima.

Probatur ſecundo: Quia diviſum hujus Diviſionis, eſt Differentia formaliter, & in communi conſiderata; & membra ſunt differentiæ particulares, etiam formaliter acceptæ: ſed Differentia formaliter, eſt ens rationis, ſicut Genus, & Species; ergo accipienda eſt diviſio pro ſecundis intentionibus.

9 Secunda opinio eſt communis, quod non pro ſecundis intentionibus, accipiatur diviſio, nec pro differentiis, ut denominantur à ſecundis intentionibus: ſed pro eiſdem, ſecundum actus reales faciendi d fferre. Ita ſentiunt, Avicena, Albertus Magnus, Sotus, & plures moderni in præſenti capite. Et mihi videtur probabilior ſententia.

Probatur teſtimonio Porphyrii, & ratione, verba Porphyrii ſunt: Differentia quæ alicui adjuncta, facit illud diverſum ab alio, una eſt communis, alia Propria, Propriiſſima altera. Sed alicui conjungi, & illud facere diverſum ab altero, non convenit ſecundis intentionibus, nec differentiis, ut ab eis denominantur, ſed actus reales, faciendi differre unum ab altero realiter: ergo realiter in Diviſione accipiuntur à Porphyrio, & non pro ſecundis intentionibus.

10 Ratio vero talis eſt: Differentiæ iſtæ poſſunt ſumi, ut prædicabiles ſunt, vel ut faciunt differre unum ab altero, & in prima conſideratione, non pertinent ad ter-

tium predicabile, ſed ad quartum, & quintum: cum prædicentur in Quale accidentale, & non in Quale quid: in ſecunda vero non poſſunt ſumi; ut denominantur à ſecundis intentionibus: quia actus faciendi differre unum ab altero, realis eſt, & ante operationem intellectus eis convenit; imo ſine ulla dependentia ab intellectu: ut patet in albedine; quę ſine dependentia ab intellectu, facit differre hominem album à nigro: ergo non poteſt ſumi Diviſio hæc, pro ſecundis intentionibus.

11 Ad primum arg. reſpondeo, Membra bonæ Diviſionis, coincedere poſſe in eadem re; duntmodo diſtinguantur ratione formali: quod patet in Diviſione Boni. In Honeſtum, utile, & Delectabile: cujus membra in virtute realiter coincidunt; ſed ſatis eſt, diſtingui rationes eorum formales, quia alia eſt ratio honeſtatis, alia utilitatis; eſt alia delectabilitatis, in eadem virtute. Ita ergo Differentia communis, Propria & Propriiſſima, coincidunt, in eadem re; ſed ſemper habent rationes formales, diſtinctas: quia alia eſt ratio ejuſdem differentiæ albedinis; ut communis differentia: alia, ut eſt Propria, aut Propriiſſima.

Ad ſecundum, Diſtinguenda eſt major: quia ratio formalis Differentiæ duplex eſt, una eſt ratio prædicabilis; alia eſt ratio faciendi differre: dum ergo dicitur; Differentiam in hac Diviſione, ſumi formaliter: ſi ſenſus ſit de ratione formali prædicandi; falſum eſt antecedens: ſi vero de ratione formali faciendi differre, verum: ſed tunc neganda minor; quod Differentia hoc modo conſiderata, formaliter ſit ens rationis; eſt enim reale potius, per realem actum faciendi differre unum ab altero.

Hoc jam ſuppoſito, de alio agendum eſt; quod principaliter quæritur: an diviſio ſit Univoca, vel Analoga, Et eſt Prima opinio eorum, qui tenent diviſionem ſumi pro ſecundis intentionibus, & propterea eſſe diviſionem univocam generis in ſpecies; ita, ut Differentia in communi, pro ea denominatur à ſecunda intentione. Genus ſit ad Differentiam Communem, Propriam & Propriiſſimam, prout denominantur etiam à ſecundis intentionibus conſideratas.

Probant ex Porphyrio, qui in textu, vocat membra hujus Diviſionis tres ſpecies Differentiæ; ſentit ergo diviſam eſſe tanquam genus in ſuas ſpecies.

Deinde ratione; quia licet ſumpta Diviſione realiter, non poſſint membra ejus univoce convenire; cum ſola Differentia Propriiſſima, faciat differre ſimpliciter, cæteræ vero, non niſi ſecundum quid, quia ſolum faciunt differre accidentaliter; nihilominus, ut denominantur à ſecunda intentione Differentiæ æqualiter convenit illis ratio Differentiæ; ſicut ratio Generis, pro ſecunda intentione, æqualiter convenit generibus ſubſtantiæ & accidentis.

12 Secunda ſententia eſt aliorum omnium, qui tenuerunt Diviſionem hanc ſumi realiter à Porphyrio, & conſequenter aſſerunt, eſſe Analogi in analogata; quod etiam tenet Cajet. quamvis ſentiat ſumi pro ſecundis intentionibus. Et hæc eſt probabilior ſententia.

Itaque duo aſſerimus. Primum eſt, Diviſionem ſumptam realiter, eſſe Analogi in analogata, quod concedunt auctores utriuſque opinionis. Et probatur evidenter; quia illa, quæ differunt ſubſtantialiter, differunt ſimpliciter; quæ vero differunt accidentaliter, differunt ſecundum quid; ſed ſola Differentia Propriiſſima, facit differre ſubſtantialiter, duæ vero aliæ, ſolum accidentaliter; ergo in ratione faciendi differre realiter; non univoce, ſed ſolum analogice convenire poſſunt.

Secundo aſſerimus, Quod etiam accipia-

piatur Diviſio pro ſecundis intentionibus, aut pro differentiis, ut ab eis denominantur: non eſt Generis in ſpecies, ſed Analogi in analogata, ut aſſeruit Cajet.

Quod probatur hoc arg. Membra hujus diviſionis vel conſiderantur ſub ratione prædicabilis, vel ſub ratione faciendi differre, & in prima conſideratione Communis, & propria, non pertinent ad tertium Prædicabile: quia non prædicantur in Quale quid, ſed ad quartum, & quintum: cum prædicentur in quale accidentale, proprio, vel communi. Et certe, ſi in ratione prædicabilis Differentia in communi eſſet Genus, & membra eſſent Species, diſtinguerentur ſpecie, in ratione prædicabilis: & ideo duo, aut tria prædicabilia Differentiæ eſſent multiplicanda. In ſecunda vero, non denominantur à ſecundis intentionibus: quia facere differre accidenti proprio, aut communi non dependet ab intellectu: ſed eſt actus realis, ante operationem intellectus eis conveniens: in quo non poſſunt univoce convenire cum differentia propriiſſima, quia iſtæ non faciunt differre, niſi ſecundum quid, & per attributionem ad Differentiam propriiſſimam, quæ ſola facit differre ſubſtantialiter, & ſimpliciter: ergo repugnat membra hujus Diviſionis habere convenientiam univocam. Sed etiamſi in ratione faciendi differre, denominarentur à ſecundis intentionibus, non poſſent convenire univoce. Probatur: quia facere differre in communi ſumptum, Analogum eſt: cum primo, & per ſe conveniat Differentiæ propriiſſimæ, facienti differre ſubſtantialiter: & ſolum ſecundum quid, cæteris facientibus differre accidentaliter, ergo nec ſecundæ intentiones denominantes hæc membra, poſſunt convenire univoce. Probatur conſequentia: qui una eſt ratio faciendi differre ſimpliciter: alia faciendi differre ſecundum quid: ergo ſicut facere differre in communi eſt Analogum, ſic etiam ratio faciendi differre in communi, erit Analoga.

13 Ad teſtimonium Porphyrii, pro alia ſententia, facile reſpondeo, tres ſpecies Differentiæ appellaſſe membra hujus diviſionis, id eſt tres modos differentiæ, non proprie de ſpecie loquens, ſed per ſimilitudinem.

Ad arg. Negandum eſt antecedens ex ea parte: quia dicit membra hujus Diviſionis, ut denominantur à ſecundis intentionibus univoce convenire: quia nec denominantur ab illis cum non pendeant ab intellectu, in ratione faciendi differe: & etiamſi denominarentur, non poſſent univoce denominari: quia conceptus faciendi differre, quarumcunque abſtrahatur, non poteſt æqualiter participari ab his, quæ non faciunt differre; niſi accidentaliter: & ab eo, quod non facit differre ſubſtantialiter, ſicut conceptus entis non poteſt abſtrahi, quin diverſo modo participalis ſit, ab ente ſimpliciter, quod eſt ſubſtantia, & ab ente ſecundum quid, quod eſt accidens.

14 Et ſi dicatur, verum hoc eſſe, ſi membra Diviſionis accipiantur realiter, ſed ut denominantur, è ſecundis intentionibus, æqualiter eis convenire rationem communem faciendi differre: ſicut Generibus Subſtantiæ, & Accidentis, ut animali, & colori, univoce convenit ratio Generis, quæ æqualiter denominantur è ſecunda intentione: quamvis ſumpta realiter, nihil commune univocum habere poſſint. Reſpondeo, diverſam eſſe rationem de Generibus, & differentiis, ſub ratione faciendi differre ſumptis: quia Genera Subſtantiæ, & Accidentis, eodem modo ſunt in multis ſpeciebus, & de illis prædicantur in Quid: & ideo univoca eſt eis denominatio univerſalis, & Generis à ſecunda intētione: ſed differētiis ſubſtantia-

ſtantialibus, & accidentalibus,non poteſt eſſe univoca ratio faciendi differre, ſed ſemper eſt inæqualis : quia ſimpliciter à Propriiſſima, tanquam a ſubſtantiali : & ſecundum quid,participiatur ab aliis, tanquam ab accidentalibus : ſicut ratio Entis à ſubſtantia, & accdenti. Unde quantumcunque abſtrahatur, aut conſideretur in ordine ad ſecundas intentiones, ſemper adducit ſecum inæqualitatem, & Analogiam.

QVÆSTIO III.

An verum ſit Genus ſumi à materia, & differentiam à forma & quomodo intelligendum?

15 HIs locutionibus, Genus ſumitur à materia,& differentia ſumitur à forma, utitur Ariſtot.8.Meta. tex.9. ubi inquit: Aliquid de aliquo ſignificat ratio definitiva & oportet, hoc quidem materiam,illud vero,ut formam eſſe. Et eas ſumpſit ab eo tota ſchola, præcipue D.Tho.in opuſc.de ente & eſſentia.c.7.& 9.& 1.p.quæſt,85 art.5.3.

Sed hoc ar. probantur falſæ. Multa ſunt in quibus dantur vera Genera, & veræ Differentiæ, quæ non poſſunt ſumi à materia, nec à forma : ergo locutiones iſtæ non ſunt univerſaliter veræ. Probatur antecedens in Angelis, in quibus eſt, aut eſſe poteſt diſtinctio ſpecifica:ergo verum Genus,& vera Differentia : ſed non habent materiam, nec formam, à quibus ſumantur, cum ſint ſubſtantiæ ſpirituales & ſimplices,hoc eſt non compoſitæ ex materia, & forma : ergo non eſt verum Genus ſumi à materia, & Differentiam à forma.

Tota difficultas hujus quæſt. conſiſtit in explicans his locutionibus; nam ex earum explicatione conſtabit, in quo ſenſu veræ ſint. Tria autem ſunt, in quibus reperiuntur Genus, Differentia, nempe ſubſtantiæ Corporeæ, ſubſtantiæ Spirituales, & Accidentia : ideo de ſingulis eodem ordine explicandum eſt, quomodo, à quo in eis ſumatur Genus, & Differentia.

16 Et in primo,de Subſtantiis Corporeis, in quibus, ut veritas harum locutionum intelligatur, tria ſunt notanda. Primum eſt, Compoſitionem ſpeciei ex Genere,& differentia,non eſſe Phyſicam,ſed Metaphyſicam : & ideo, non eſt ex rebus, ſed ex conceptus,non quidem formalibus: quia conceptus formales, ſunt Qualitates, & accidentia in intellectu inhærentia,ſed objectivis, qui repræſentantur per formales:ut compoſitio hominis,non eſt ex conceptibus formalibus Animalis, & Rationalis, in intellectu exiſtentibus, ſed ex gradibus naturæ Senſitivæ,& Rationalis, qui per ipſos repræſentantur.

Unde Genus, & Differentia, non ſunt diverſæ res, etiam partiales, ſicut materia & forma : nec ex eis componitur aliqua tertia res, diſtincta à quolibet, ſicut componitur ex materia, & forma, tertia quædam res Phyſica, diſtincta realiter ab utraque, quamvis non ab eiſdem ſimul ſumptis, & unitis:ſed Genus & Differentia, ſunt diverſi conceptus objectivi, ejuſdem rei : & ſpecies ex eis compoſita, non eſt res diſtincta ab utroque nec à quolibet eorum : ſed conceptus quidam objectivus totalis, & completus, ex conceptibus Generis,& Differentiæ compoſitus.

Secundo notandum eſt, Conceptum Generis, & Differentiæ, ſic ſe habere, ut ille ſit potentialis, atque imperfectus, determinabilis tamen, & perfectibilis, per conceptum Differentiæ : & conceptum Differentiæ habere modum actus, eum determinantis atq; contrahentis. Unde ſequitur, Genus ex imperfectori gradu naturæ deſumi differentiam vero, ex perfectiori:

ſectiori : & quia radix totius potentialitatis in rebus materialibus, eſt materia: quæ in ſua eſſentia nullam habet actum, ſed eſt pura potentia determinabilis per formam : tanquam per proprium actum, & radix totius actualitatis eſt forma, per quam determinatur materia ad talem Speciem : ideo dictum eſt ab Ariſt. Genus ſumi à materia, & differentiam à forma : quod ſolum intellexit in rebus materialibus : in quibus compoſitio Metaphyſica ex Genere, & Differentia præſupponit, tanquam fundamentum. Compoſitionem Phyſica, ex materia & forma.

Tertio notanda eſt differentia, quam ponit D. Tho ubi ſupra, inter materiam, & formam, ex una parte, & Genus ac Differentiam, ex alia : quod illæ ſolum habent modum, & officium partium : & ideo nunquam prædicantur de toto : nunquam enim verum eſt ; hominem eſſe animam aut corpus : ſed Genus & Differentia utrumque habent reſpectu ſpeciei, nempe rationem totius, & partis. Et hujus ratio eſt : quia duo officia exercent reſpectu illius ; Prædicatorum, Univerſalium, & Partium ; utrumque enim per ſe ſumptum, prædicatur de Specie : & ex eiſdem, tanquam ex partibus ſimul concurrentibus componitur. Unde, cum componere ſit officium partis, & ex alia parte, nihil prædicetur de altero formaliter, per modum partis, ſed per modum totius : ſequitur quod Genus & Differentia, ut componunt ſpeciem, habeant modum partis : & ut prædicantur de illa, modum totius : Genus quidem modum totius potentialis : Differentia vero, modum totius actualis : ita ut Genus proprium gradum imperfectæ naturæ actu includat : Differentiam vero ſolo in potentia : & Differentia utrumque gradum actu, ſed genericum quaſi præſuppoſitum, & pro materiali; proprium vero, pro formali; ut animal, gradum naturæ ſenſitivæ, actu & rationalis in potentia : rationale vero, gradum naturæ ſenſitivæ pro materiali, & quaſi præſuppoſitum : gradum vero naturæ rationalis, formaliter.

18 Ultimo notandum. Quod compoſitio ſpeciei, poteſt dupliciter conſiderari ; in Fieri, & in Facto eſſe : vel clarius, dum fit, vel dum jam eſt facta : & ſi conſideretur in Fieri : verum eſt Speciem componi ex Genere, ut genus eſt formaliter : hoc eſt, ut totum potentiale & ex Differentia, ut totum actuale : ſed in Facto eſſe, non componitur ex Genere, ut genus eſt : nec ex Differentia, ut Differentia eſt : ſed ex Natura generica, & differentiali tanquam ex partibus. Et ratio hujus eſt, quia licet Genere in principio compoſitionis, ſit totum potentiale, tamen dum jam eſt actu conjunctum cum Differentia, coarctatum eſt atque determinatum : ita ut ad alias ſpecies, ut ſic, non ſe extendat. In quo differt à Materia : quæ etiam dum eſt conjuncta uni formæ, habet potentiam ad alias : ſed Genus, ut jam actu conjunctum uni differentiæ, non habet potentiam ad alias : & ratio hujus differentiæ eſt : quia potentia Materiæ ad omnes formas eſt naturalis, & idea non amittitur per conjunctionem cum una, aut altera forma : ſed potentia Generis, provenit illi ex eo, quod tali modo concipitur ab intellectu, nempe per modum habentis, ſed imperfecti, & perfectibilis per aliud, quod eſt concipi ut totum potentiale : quando vero actu conjungitur ab intellectu cum Differentia, alio modo concipitur : non quidem per modum habentis, ſed per modum actualis componentis, hanc Speciem determinatam, & pertinentis ad naturam ejus, cum qua idem eſt : quia Animal in homine, Homo eſt, unde ut ſic conceptum, limitato modo, non habet potentiam, ut conjungatur Differentiæ Leonis. Itaque

Potentia generis, ſolum proveniebat ei, ex eo, quod concipiebatur per modum totius contrahibilis: ſed dum jam conſideratur actu conjunctum cum differentia, non permanet idem modus concipiendi, ſed alio modo diverſo concipitur: ergo non permanet eadem potentia: quæ tamen permanet in Materia: quia eam habet à natura, & natura non variatur.

29 Ex tota hac doctrina, ſequuntur duæ concluſiones; quibus reſpondemus, ad primam partem quæſtionis, Prima concluſio eſt. In rebus materialibus, prima radix totius potentialitatis eſt Materia; & prima radix totius actualitatis Forma. Secunda conc. Et ideo verum eſt in eis Genus ſumi formaliter, à tota ipſa natura, ut concipitur ſub gradu imperfecto, & perfectibili per differentiam, radicaliter vero à Materia. Et Differentiam ſumi formaliter etiam à tota, vt concepta ſub gradu perfecto, radicaliter vero à forma. Prima pars per ſe nota eſt in rebus Phyſicis: quare non indigis probatione. Secundæ vero probatur: quia propria & formalis ratio Generis Metaphyſici eſt, eſſe totum potentialis contrahibile per differentias oppoſitas; & propria ratio Differentiæ eſt eſſe actum, per quem idem Genus contrahitur ad conſtituendam ſpeciem: & utrumque eſt prædicatum univerſale ſpeciei: quod neceſſe eſt, totum continere, quod ſpeciem, ſecundum proprium modum: Genus quidem, actu ſimul, & potentia, differentiam vero actu: licet diverſa ratione atque ſpecies continet. Unde neceſſe eſt, utrumque ſumi à tota natura ſpeciei formaliter, radicaliter vero à Materia Genus, & differentiam à forma. Quia verum eſt, primam radicem Generis, in rebus eſſe Materiam, & primam radicem differentiæ Formam; in quo ſenſu, dictum eſt ab Ariſt. à cæteris omnibus intellectum, quod Genus ſumatur à materia, & differentia à forma: in rebus quidem materialibus, in quibus ſolum poteſt eſſe verum. Et ex hoc ſolutum eſt argumentum, in principio propoſitum.

Secundo, explicandum eſt breviter, à quo ſumatur ratio Generis, & Differentiæ in ſubſtantiis ſpiritualibus. In quibus certum eſt, non ſumi à materia, nec à forma, cum eas non habeant: dicimus ergo, etiam in his ſumi Genus ab aliquo habente ſimilitudinem materiæ, & differentiam, ab aliquo habente ſimilitudinem formæ. Quod hoc modo intelligendum eſt.

20 Actualitas, atque perfectio eſſentiæ creatæ, per quam eſt, & ſit extra cauſas, eſt eſſe actualis exiſtentiæ realiter: aut ſola ratione ab eadem eſſentia diſtinctum. Unde, quo magis gradus eſſentiæ, aut eſſentialia prædicata, proxima ſunt eidem actui, perfectiora eſſe intelliguntur: & ideo magis habere de actu, & minus de potentia: & quo magis ab eo diſtare, minus actualia, & magis potentialia. Exempli gratia, inter gradus eſſentiales hominis, proxime accidit ad actum eſſendi Rationalis, quia ei convenit proxime, aut immediate per exiſtentiam: ultimus gradus eſſentialis perfectionis eſt, ultra quem non eſt alius, ſed ſolũ ſubſtantialis modus, actualis exiſtentiæ. Gradus vero Animalis, minus proxime: remotiſſime gradus Subſtantiæ: quare gradus iſte, erit magis potentialis, cum magis diſtet ab actu. Cum ergo Genus ſit potentiale quid, atq; contrahibile per Differentias: & Differentia actus, per quem Genus contrahitur: primum Genus cujuslibet Speciei ſubſtantialis, à tota ipſa eſſentia, ſecundum gradum ſubſtantiæ ſumitur, tanquam à prima potentia in Genere Metaphyſico, materiæ ſimili: & ſic de cæteris generibus intermediis, ſecundum majorem, vel minorem approximationem ad Speciem ultimam, quæ proxima eſt actuali exiſtentiæ:

Ut

Ut genus Corporis etiam à tota ipſa natura hominis, ſub gradu corporeitatis accepta, & Genus Viventis, à tota natura ſub gradu vitæ concepta, & tandem Genus Animalis, à tota natura ſub gradu ſentiendi: & hoc eſt ultimum genus, cum ultra illud, nullus ſit alius gradus potentialis naturæ, ſed infimæ tam Species. Ultimus vero gradus, ſecundum quem eadem natura hominis proxime capax eſt actualis exiſtentiæ Rationalis eſt: unde cum Differentia ſit actus, contrahens genus à tota natura hominis, ſub gradu Rationalis conſiderata, ſumitur tanquam ab actu formæ ſimili, ſicque de cæteris Differentiis ſpecierum.

21 Ex his intelligitur, quonam modo accipiantur Genus, & Differentia in Angelis: Conveniunt enim cum corporibus, in gradu ſubſtantiæ remotiſſimo ab actuali exiſtentia: & ideo primum Genus eorum à tota ipſa natura ſpirituali, ſub gradu Subſtantiæ, maxime potentiali, materiæq; ſimili ſumitur, Secundum vero, à tota eadem natura ſub gradu ſpirituali, aut incorporeo adhuc omnibus communi, ſed minus remoto ab actuali exiſtentia. Et ſi quæ ſunt alia Intermedia genera, nobis incognita, eodem modo ſumuntur à tota natura, ſub aliquo gradu concepta, magis aut minus remota ab exiſtentia. Differentia vero, à tota etiam natura, ſub gradu proximo, eidem actuali exiſtentiæ. Loquor autem de Differentia ultima: nam ſubalternæ, Intermedia genera contrahentes, tanquam imperfectiores, ab aliis gradibus naturæ imperfectioribus ſumuntur: quemadmodum Differentiæ Subſtantiæ corporeæ, quod facile poteſt intelligi.

De Accidentibus tandem dicimus, Eſſe in duplici differentia: nam quædam ſunt Relativa, de quibus in prædicamento Ad aliquid dicetur, quonam modo, vel à quo Genus, & Differentiam ſumant. Alia vero abſoluta, de quibus illud eſt certum; quod eſſentialis ſit eis attributio ad ſubſtantiam, cum aliquid ejus ſint: & non tam Entia appellentur, quam Entis Entia: hoc eſt ſubſtantiæ: cui inhærere nata ſunt ex propria natura. Primum igitur eorum genus, ſumitur à gradu Eſſendi; quem participant ab Ente univerſaliſſimo, cum attributionem ad ſubſtantiam, tanquam remotiſſimo ab actuali exiſtentia: & ideo magis potentiali, ad ſimilitudinem materiæ. Ut primum Genus Quantitatis à gradu, ſeu modo extendendi ſubſtantiam, & alia intermedia Genera, ab aliis gradibus, ſecundum proportionem jam explicatam.

Differentia vero, de ſumitur per ordinem ad proprium principium, aut cauſam, à quo cauſatur: quod in propriis paſſionibus manifeſtum eſt: nam Differentia Riſibilitatis, per ordinem ad Rationalitatem, ex qua tanquam ex proprio principio, naturaliter procedit, deſumenda eſt: & ſic de cæteris. Et eodem fere modo in Accidentibus communibus: quia licet plura habeant Subjecta: ſemper tamen habent aliquam propriam cauſam in eis, ad quam ordinantur, & per ordinem ad illam ſumitur differentia eorum: & hæc eſt cauſa, propter quam ſemper, & neceſſario definiuntur Accidentia per Subjectum: ſive in Concreto, vel in Abſtracto definiantur: quia tam in Genere, quam in Differentia eorum, eſſentialiter includitur ordo ad Subjectum: quem vocare ſolent Inhærentiam aptitudinalem.

QVÆSTIO VI.

An compoſito Speciei ex Genere, & differentia, ſit realis, vel tantum rationis?

22 DE Speciebus naturæ realis procedit quæſtio; an compoſitio Metaphyſica earum ſit realis, vel rationis; ut compoſitio hominis ex animali,

mali,& rationali: nam de ſpeciebus, quæ reperiuntur in Entibus rationis,certum eſt non eſſe reales: quia natura Entis rationis non eſt realis,ſed facta ab intellectu: ergo nulla compoſitio in ea fieri poteſt,quæ ſit realis.

23 Ad compoſitionem vero realem, duæ ſunt conditiones neceſſariæ, & quæ ſufficiunt,ut talis dicatur. Prima eſt, quod partes,aut componentia ſint realia,probatur; quia ex compoſitione reali, aliquid etiam reale debet reſultare: ſed ſi componentia non ſint realia; nihil reale ex eorum compoſitione reſultabit,ut notum eſt: ergo realia eſſe debent.

Secunda conditio eſt, quod ſint diſtincta realiter, aut ex natura rei: nam ſi ſolum per intellectum,non efficient compoſitionem realem,ſed rationis tantum: & hujus ratio eſt,quia compoſitio eſt, quaſi unio multorum; ſi vero multa hæc non diſtinguuntur realiter: not erunt multa realiter: ergo non efficient compoſitionem realem.

Et de prima conditione certum eſt, apud omnes, concurrere in compoſitione Metaphyſica Speciei,ex Genere, & Differentia: nam conceptus objectivi ex quibus fit, ſunt gradus naturæ genericæ,& differentialis,qui vere ſunt reales:ut gradus naturæ ſenſitivæ,quem dicit animal; & gradus naturæ rationalis,quem dicit rationale, reales ſunt: ergo componentia ſunt realia.

24 Ad ſecundam igitur conditionem, reducitur tota difficultas quæſtionis; an gradus iſti, vel conceptus objectivi, ſint realiter diſtincti? nam ſi diſtincti fuerint realiter; realis erit compoſitio; ſi vero diſtinguantur ſola ratione; non erit compoſitio realis, ſed rationis. Quandoquidem diſtinctio triplex eſt; una realis, alia ex natura rei, & tertia eſt diſtinctio rationis. Realis dicitur illa, quæ eſt inter duas res,ut inter Petrum & Joannem: diſtinctio ex natura rei, ponitur inter rem, & modum ejus: ut inter punctum, & lineam, vel etiam ponitur ab aliis, inter rationes formales ejuſdem rei, verum diſtinctas ante operationm intellectus: ut inter actionem,& paſſionem; quæ ſunt idem motus realiter ponit Scotus diſtinctionem ex natura rei: qui aſſerit diſtingui rationem formalem actionis,& paſſionis ante operationem intellectus: Diſtinctio vero rationis vocatur ab omnibus illa; quæ non eſt inter aliqua diſtincta à parte rei,ſed fit ab intellectu.

His ſuppoſitis duæ ſunt opiniones. Prima Scoti, in 2.d.3.qu.1.& 7.Metaph.qu. 16.ubi affirmat gradum Generis, & Differentiæ, diſtingui ex natura rei in quantum ſunt rationes formales diſtinctæ,ante operationem intellectus:& cum ex eis fiat compoſitio Speciei,conſequenter debet concedere, talem compoſitionem eſſe realem;ſi non ex rebus diverſis,ſaltem ex rationibus formalibus ejuſdem rei, ante operationem intellectus diſtinctis. Scotum ſequuntur Antonius Andreas, in 2. loco citato. Ferra 1.lib.contra gentes cap.24.& 42 Fonſeca 2.lib.Metaph.cap.2.text.11.& lib 4.c.2.q.4.ſect.3.

25 Probatur primo,Quia gradus differentias realiter perficit gradum genericum,& non tantum per intellectum; ergo differentia ex natura rei contrahit genus, ſed contrahere Genus; eſt componere cum eo ſpeciem: ergo realiter componit ſpeciem: quare erit compoſitio realis. Utraque conſequentia poteſt probari hoc exemplo: Quia gradus rationalitatis, perficit gradum naturæ ſenſitivæ, & perficit perfectione reali quia natura ſenſitiva, magis perfecta eſt realiter in homine; quam in animali: ideo realiter dicitur contrahere genus: quia contrahere, nihil aliud eſt quam determinare, atque perficere.

Secun-

Secundo probatur, Quia ſi rationale non eſſet diſtinctum realiter ab animali, non eſſet diſtinctum realiter ab equo,conſequens eſt falſum : ergo etiam antecedens. Probatur conſequentia : nam quæcunque ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe:ſi ergo rationale eſt idem cum animali,ergo etiam hinnibile,quod eſt Differentia equi, erit idem cum eodem animali. Et ita rationale, hinnibile, erunt idem realiter ; & conſequenter rationale, & equus: quod patet eſt falſum. Et confirmari poteſt : quia ea diſtinguuntur realiter, qnorum unum poteſt ſeparari ab altero:ſed quælibet Differentia poteſt ſeparari à Genere ; & ſeparabitur, ſi ſpecies quam conſtituit pereat: ergo diſtinguitur realiter ab eo.

Secunda opinio tenet, Gradum Generis & Differeæ; aut conceptus objectivi utriuſque nec diſtingui realiter,nec ex natura rei,ſed tantum per intellectum : ideo tantum Diſtinctione rationis. Et conſequenter compoſitionem ſpeciei, non eſſe realem,ſed factum ab intellectu. Hæc eſt. D.Thom.in opuſc de ente, & eſſentia ca. 4.7.Meta lect 4.& 1. part.quæſt.50. art.4 ad 1 & quæſt.76.art.3.ad 4.quam ſequuntur Alexan.Alenſ.7.Metaph.tr.11.& lib. 5.tit.10.Duran.in 2.d.3 quæſt.2.num.14. Herveus, quodl.b.1 quæſt.9. Gregor.in 1.d.38. & ibidem Gabr.cum cæteris Nominalibus.Capreol.in 1.d.8.qu.art.3.S.ad 2.dubium.Soncinas7.Meta qu.36. Cajet. de ente & eſſentia,cap.4.quæſt.36 Javel. ibidem.qu.18. Niphus in elucidario lib. 7.diſput.15.cap3.& 4. Sotus qu.1.univerſalium, concl.3.& quæſt.3.art.2 Toletus qu.3.univerſalium. Et eſt communis jam in ſchola,& vera.

26 Sed explicanda prius eſt,deinde probanda:& pro ejus explicatione notandum Primo.compoſitionem Speciei, ex Genere, & Differentia, Metaphyſicam eſſe, & non Phyſicam : & ideo non fieri eis, tanquam ex diverſis rebus, ut ſit compoſitio Phyſica,ex materia,& forma,quæ ſunt res diverſæ:ſed tanquam ex diverſis gradibus eſſentialibus ejuſdem rei. ut compoſitio hominis, ex gradu naturæ ſenſitivæ,& rationalis. Quare de compoſitione Phyſica, non eſt dubium ; quin ſit realis : ſed de compoſitione Metaphyſica maxima dubitandi ratio eſſe poteſt : quia non eſt certum;an gradus iſti aut conceptus diſtincti ſunt ex natura rei ; vel ſolum diſtinguantur per intellectum.

27 Secundo notandum.Genus, & Differentiam,tribus modis ſumi poſſe : Primo, ut ſunt in diverſis Speciebus, & individuis : ut animal in Leone,aut hoc Leone,& Rationale in Homine, & in hoc,aut illo Homine. Et hoc modo, certum eſt, non ſolum ex natura rei,ſed realiter diſtingui:nam animal, quod eſt in Homine, aliud eſt eſſentialiter ab animali; quod eſt in Equo : quia per conjunctionem cum Differentia Equi,ſit equus : licet ut abſtractum à Differentiis,ſit unum & idem,unitate ſolum Generica ; quæ non tollit diſtinctionem ſpecificem,quam habet in diverſis ſpeciebus, per diverſas Differentias: ut Animal, quod eſt in hoc Homine : & Animal, quod eſt in hoc Leone ; diſtinctam habent entitatem realem, Secundo modo ſumuntur, prout ſunt in eadem ſpecie,aut in eodem individuo, ut in Homine,Animal,& Rationale,& in Petro, hoc Animal, & hoc rationale. Tertio,prout Genus conſideratur abſtractum ab ſpeciebus,& Differentiis, & ut contrahibile per eas:& hoc modo, dicitur eſſe extra rationem differentiarum, quia eas non includit actu, ſed gradum proprium ſuæ naturæ:ut animal abſtractum, ſolum actu includit gradum naturæ ſenſitivæ, non rationalis, aut irrationalis, niſi in potentia tantum. Et de gradu Generis,& Differen-

tiæ his duobus modis poſtremis ſumptis affirmat Scotus, ante operationem intellectus,& ex natura rei diſtingui;ſed negat D.Tho.& qui eum ſequuntur : & aſſerunt ſolum diſtingui per intellectum , & ideo ſolum ratione.

Tertio notandum, Quod licet Scotus, & alii ſentiant, gradus omnes generícos, & differentiales ejuſdem ſpeciei, diverſis form s ſubſtantialibus procedere, tamen D. Thom. cujus ſententia communis eſt jam in ſchola,tenet ab eadem forma ſubſtantiali promanare, ut omnes gradus eſſentiales hominis , nempe gradum Subſtantiæ, gradum Corporis,gradum Viventis, gradum naturæ Senſitivæ , & Rationalis , ab eadem anima rationali procedere,nec eſſe aliam formam ſubſtantialem in homine. Cum tamen Scotus pro gradu Subſtantiæ, & gradu Corporis, ponat unam formam ſubſtantialem ; quam vocat formam Corporeitatis ; & pro reliquis gradibus inferioribus , aliam diſtinctam realiter , nempe animam rationalem. Et hæc diverſitas Formarum, videtur arguere Diſtinctionem aliquam ex natura rei, inter gradus eſſentiales, ab eis provenite. Sicut Identitas formæ ſubſtantialis, apud D. Thom. arguit Identitatem eorum.

28 His prænotatis, probatur communis ſententia duplici argum.Primo. Quia ſi Genus diſtinguitur ex natura rei à Differentiis ; aut diſtinguitur ut abſtractum ab eis,hoc eſt,tanquam gradus univerſalis à particularibus,ut animal in commni,ab Equo,& Leone, vel ut contractum in Speciebur, & individuis, ut in Petro hoc Animal, & hoc rationale, ſed neutro modo diſtingui poteſt: ergo non diſtinguuntur iſti gradus ex natura rei. Major eſt neceſſaria : quia his tantum duobus modis conſiderari poſſunt , in ordine metaphyſico, ut notavimus. Minor vero probatur : nam ſi diſtinguuntur tanquam univerſale à particularibus , ergo datur univerſale ante operationem intellectus: quod ſuperius probavimus falſum. Quod vero non poſſint diſtingui tanquam diverſi gradus, ſingularizati in Petro, probo , quia in uno individuo tantum datur una differentia individualis realiter , per quam omnes gradus generici, & differentiales fiunt ſingulares , (licet unicuique gradui correſpondeat ſua differentia individualis, ſola ratione diſtincta , ut gradui corporis, hoc corpus , & gradui animalis,hoc animal, &c.) ſed gradus omnes, & ſinguli , ſunt idem ex natura rei cum differentia individuali Petri , eos contrahente : ergo ſunt idem inter ſeſe. Probatur minor ; nam ſi ex natura rei diſtingueretur : eodem modo ſequeretur dari univerſale ex natura rei, & ante operationem intellectus, diſtinctum a ſingulari.

Secundo,omnes iſti gradus generici,& differentiales tribuuntur ab eandem forma ſubſtantiali : omnes ſumuntur ab eadem natura reali : imo omnes reperiuntur in eadem forma phyſica , quæ eſt eadem entias ſimplex : ergo non poſſunt diſtingui , niſi à ſolo intellectu. Conſequentia evidens eſt. Quia in eadem entitate ſimplici, in eadem eſſentia, & natura nihil poteſt eſſe diſtinctum ex natura rei. Quocirca probatur antecedens : quia ab eadem natura humana reali , ſumuntur omnes gradus generici,& differentiales à Subſtantia uſque ad naturam ſenſitivam & rationalem : omnes etiam in eadem natura reali Petri reperiuntur ; cum qua eadem res ſunt omnes: denique in eadem entitate ſimpliciſſima animæ rationalis, in qua fundantur,exiſtunt:nam eadem eſt forma ſubſtantialis corporea, vitalis, Senſitiva, & rationalis : ergo ſicut gradus iſti phyſicè loquendo, non poſſunt diſtingui,

niſi

niſi ab intellectu, ita multo minus diſtingui poterunt Metaphyſice eos accipiendo.

29 Sed non diſtinguuntur, niſi ſola ratione, explicandum eſt, qua diſtinctione rationis: quia duplex dari ſolet. Una habens fundamentum in re ipſa concepta, quæ appellatur diſtinctio rationis Ratiocinatæ, alia in ſolo intellectu, imperfecte concipiente, hoc eſt, per plures conceptus ea, quæ per unum concipi poſſunt, quam vocant diſtinctionem rationis Ratiocinantis, ut ea qua diſtinguitur Petrus à ſeipſo, in hac prædicatione identica, Petrus eſt Petrus. Reſpondeo: diſtingui Genus à Differentia, Diſtinctione rationis Ratiocinatę. Et ratio eſt manifeſta: quia in eadem eſſentia ſpecifica reperitur uterque gradus, & ſecundum eos habet operationes realiter diſtinctas. Ut homo, ſecundum gradum Genericum animalis habet operationes ſenſitivas, ut videre, & audire: & ſecundum gradum Differentiæ, habet operationes rationales intellectus, & voluntatis: ergo habet fundamentum ex parte ſua, ut intellectus diſtinguat in ea gradum genericum à differentiali. Verum quidem eſt, quod intellectus noſter: non diſtingueret hos gradus, niſi imperfecto modo cognoſceret: ſed nec ſufficeret imperfectus modus cognoſcendi, niſi in re ipſa daretur fundamentum, & cum non detur id Petro fundamentum diſtinguendi eum à ſeipſo, non poteſt intellectus tali diſtinctione eum diſtinguere, ſed ſolum alia minori, quæ vocatur rationis Ratiocinantis.

30 Ex his omnibus colligitur hæc concluſio, qua reſpondetur quæſtioni, Licet compoſitio Speciei ex Genere & differentia, realis ſit, ex parte componentium realium, tamen ex parte diſtinctionis eorum, non eſt realis, ſed rationis: & cum utraque conditio neceſſaria ſit ad realem compoſitionem, nempe componentia eſſe realia, & realiter, aut ex natura rei diſtincta, ſimpliciter loquendo non eſt compoſitio realis vocanda, ſed rationis fact ab intellectu: eodem modo, fierit ex natura rei, ſi gradus genericus, differentialis eſſent diſtincti ex natura rei.

Ad primum argu. negandum eſt Antecedens, quod gradus differentialis perficiat genericum ex natura rei: nam cum non ſint diſtincti ex natura rei; ſed idem, nec ex natura rei conjungi poſſunt: & ideo nec unus perficere alterum: nam ſi non ſunt diſtincti, non erunt unus, & alter: ſolum ergo perficit illum ſuppoſita diſtinctione facta ab intellectu, inter eos: & ideo ſolum per intellectum unus perficit alterum: ſicut ſolum per intellectum diſtinguentem eos, conjungitur illi. Itaq; realis eſt perfectio, quam habet gradus genericus in ſpecie: per gradum differentialem, & non ens rationis, ſed ſicut ex natura rei non ſunt diſtincti, ita ex natura rei, eadem eſt perfectio in eo ſemper: ſed quia intellectus diſtinguens ea quæ ex natura rei non ſunt diſtincta, conſiderat unum, non conſiderato alio, & ideo ſub eſſe quodam imperfecto, & perfectibili per alium, dicitur unus perficere alium: quod non eſt verum ex natura rei, cum nec ſint diſtincti, ſed ſolum per intellectum diſtinguentem: realis ergo eſt perfectio ipſa, quam unus accipit ab alio, ſuppoſita diſtinctione, quam facit intellectus: & ideo propter defectum diſtinctionis, falſum eſt, quod unus perficiat alterum, ex natura rei: nam utrumq; requiritur, ut verum ſit, nempe, quod ſint diſtincti ex natura rei, & etiam quod ex natura rei, unus contrahat, aut determinet alterum: quare deficiente altero, deficit etiam veritas Antecedentis.

31 Ad ſecundum, neganda eſt conſequentia: & dum ſic probatur: Si Rationale eſt idem cum animali: ergo etiam cum Equo: iterum neganda eſt conſequentia:

nam

nam Animal, non est quid tertium, respectu Rationalis, & hinnibilis, nisi solum per intellectum : quia à parte rei, distinctum Animal est in homine, & Equo : & ideo non sequitur, quod si Rationale est idem cum Animali, & etiam hinnibile; sint idem inter se; quia non sunt idem cum eo, tanquam cum aliquo tertio, ex natura rei, sed tanquam aliquo tertio, secundum rationem. Bene autem potest intelligi, quod duo aliqua sint idem, cum aliquo tertio, sola ratione ab eis distincto: & non sint eadem inter sese, ut Petrus, & Joannes, sunt idem cum homine abstracto ab eis, & inter se distinguuntur realiter. Itaque ut principium illud verum sit quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, requiritur, quod sit tertium, ex natura rei distinctum ab utroque : ex defectu igitur distinctionis fit, ut cum Genus non sit tertium, aut operationem intellectus, respectu Differentiarum & Specierum, non possint cum eo comparari ex natura rei, sed solum per intellectum illud abstrahentem, & distinguentem: & ideo ut non possit inferri Identitas realis differentiarum oppositarum inter se, ex eo quod sint idem cum genere ab eis abstracto per intellectum.

Ad confirmationem, eodem fere modo respondetur quod cum Genus non sit distinctum à differentiis, nisi per intellectum illud abstrahentem ab eis : non dicuntur rei advenire, aut ab eo separari realiter, sed solum per intellectum, & secundum rationem : & hoc tantum modo potest quælibet ab eo separari, salva ejus essentia; ex quo non sequitur distingui realiter, aut ex natura rei, sed sola ratione.

32 Unum restat argum. non facile adversus nostram sententiam, quia si compositione ex Genere, & Differentia, non est realis, sed rationis, ergo nihil reale ponit in natura, in qua reperitur : & si nihil reale, nihil etiam perfectionis, aut imperfectionis. Probatur utraque consequentia, quia ex eo, quod intellectus aliquid intelligit uno, aut alio modo, solum provenit ei denominatio extrinseca, intellecti eo modo : extrinseca vero denominatio nihil imperfectionis in ea ponere potest. Quæ si ita se habent, sequitur, in Deo posse reperiri compositionem ex Genere & Differentia : quod non videtur ullo modo concedendum, cum summæ simplicitati ejus repugnet quælibet compositio. Respondetur : Talem compositionem non esse admirandum in Deo, secundum communem sententiam scholæ. Cujus duplex est ratio; (omissis aliis) Prima: quia conceptus Generis, tria dicit sibi intrinseca, nempe esse limitatum : & extra rationem differentiarum, esse imperfectum : & per alium perfectibilem essentialiter, & hæc quidem cum fundamento in re ipsa, quæ omnia intrinsecam imperfectionem significant : & ideo aliena sunt à Deo summe perfecto, in quo nihil limitatum, aut finitum concipimus, neque aliquid, quod essentialiter sit extra alia, aut essentialiter imperfectum, & per aliud perfectibile: sed immensitas divina, & infinita perfectio ejus, atque esse purissimum actum, ea excludunt etiam ut à nobis imperfecto modo intelligitur.

33 Secunda ratio, Quia conceptus genericus duo alia habet intrinseca; primum, quod communis esse possit atque univocus multis Speciebus; sed talem conceptum in Deo reperiri repugnat; ergo repugnat dari in eo Genus, & Differentiam. Probatur minor; quia conceptus de Deo formatus à nobis, non potest esse communis multis diis, specie differentibus, quos evidenter cognoscimus esse impossibiles; ergo solum potest esse communis Deo, & creaturis plusquam specie differentibus; sed Deo, & creaturis, minus potest dari

dari aliquid commune univocum quam Subſtantiæ, & Accidenti: ergo ſicut Ens non poteſt eſſe Genus ad illa, ita neque in Deo dari poteſt conceptus univocus, à nobis formatus, qui ſit univocus, & conſequentur, neque qui ſit Genus.

QVÆSTIO V.

V. Differentia ſuperior includetur in inferiori, & de illa prædicetur?

34 Duplex diſtinctio Differentiæ neceſſaria eſt ad explicandum titulum quæſtionis. Prima eſt, Differentiæ ſuperioris, & inferioris: & Differentia ſuperior vocatur illa, quæ conſtituit ſpeciem magis univerſalem: inferior vero, quæ conſtituit ſpeciem inferiorem: ut Differentia ſuperior eſt Corporeum, reſpectu Differentiæ Viventis: & hæc reſpectu Senſibilis, & Senſibile reſpectu Rationalis: petit igitur titulus quæſtionis, an Corporeum includatur in Vivente, & Senſibile in Rationali, & an vera ſit prædicatio, Rationale eſt ſenſibile.

Secundo diſtinctio eſt Differentiæ cujuſlibet, quæ duobus modis ſumi poteſt, materialiter, & formaliter, ſumitur autem materialiter; in quantum totum dicit, quod ſpecies ipſa, nempe gradum generis, quaſi pro materiali, & gradum proprium, quaſi pro formali; ut rationale dicit pro materiali naturam ſenſitivam, pro formali vero gradum rationalitatis, ſed formaliter ſumitur, pro ſolo gradu rationalitatis, quemadmodum Album, materialiter ſumptum, dicit Corpus affectum albedine, ſed dum ſumitur formaliter ſolam Albedinem denominantem corpus, Et utramque acceptionem habet Differentia, ſignificata in concreto, ſicut utramque habet album, nam rationale, & pro tota natura hominis ſumitur, & etiam pro ſolo ultimo gradu ejus, ſignificato tamen in concreto. Unde falſo putant qui, Differentiam formaliter ſumi, dum ſignificatur in abſtracto, ut nomine Rationalitatis, aut Senſibiltatis: hoc enim modo ſignificata, non eſt Differentia, ſed principium differentiæ, ut natura Generis nomine abſtracto ſignificata, ſolum ut principium generis, & non ut Genus ſignificatur. In concreto ergo ſignificatur, etiam dum formaliter ſumitur, ſed tantum pro gradu ultimo, atque proprio.

35 Et quidem, ſi Differentiam inferiorem materialiter accipiamus, certum eſt, quod ſuperiorem includat, & hæc de illa prædicetur, unde vera eſt hæc, Rationale eſt Senſibile: quamvis non ſit formalis. Nam Rationale, ſaltem pro materiali, dicit naturam animalis: in qua concluditur Differentia ejus, nempe Senſibile, ergo includit etiam Senſibile, quæ eſt differentia ſuperior.

Difficultas igitur quæſtionis eſt de differentia inferiori, formaliter ſumpta. An includat ſuperiorem, & hæc de illa prædicetur? ut an Rationale ſumptum, prout de formali dicit ultimum gradum naturæ rationalis, per quem conſtituitur homo, includat ſenſibile, & cæteras differentias ſuperiores.

Et prima opinio affirmat, formaliter includi, & prædicari: quam Soncinas 7. Meta. quæſt. 37. aſſerit, ſe defendere exercitii gratia, licet oppoſita ei magis placeat. In eam etiam inclinat Sotus, cap. de genere, quæſt. 1. ad 3. ſed expreſſe eam tenet Cant. in expoſitione hujus capitis.

Probatur primo ex doctrina Ariſtot. 7. Meta. text. 43. ubi tria docet de Differentiis. Primum nihil referre, ſive ſola ultima Differentia ponatur in definitione, vel etiam omnes ſuperiores: quia ultima includit omnes. Unde eodem modo definimus hominem, ſi ſolum dicamus eſſe animal rationale, ac ſi omnes ſuperiores

differentias ponamus, dicentes: homo eſt ſubſtantia corporea, animata, ſenſitiva, rationalis. Secundo aſſerit, ultimam differentiam, eſſe totum Subſtantiam ſpeciei; & ideo ſi ea ponatur in definitione, non licere ſuperiorem aliam addere: quia committeretur vitium nugationis, idem bis repetendo: ut ſi dicamus; homo eſt animal rationale, ſenſibile, nugatorium definitionem aſſignamus. Aſſerit tertio ad inveniendam differentiam ultimam alicujus ſpeciei, dividendam eſſe ſuperiorem, per duas inferiores oppoſitas; vt bipedem, quæ eſt differentia animalis, (accidentalis quidem, ſed qua utitur Ariſt. loco eſſentialis) per fiſſos, & non fiſſos pedes habentem, hoc eſt, ſciſſos vel non ſciſſos: nam fiſſos habere pedes, (inquit) differentia inferior eſt reſpectu bipedis; cum fiſſio pedis ſit quædam pedalitas: id eſt, cum fiſſio pedis includat pedalitatem, idem ſignificantem, quod habere pedes.

Ex quolibet autem horum trium, videtur evidenter ſequi, quod differentia inferior includat ſuperiorem. Ex primo quidem, quia formaliter ſumitur Differentia, dum in definitione ponitur: ſed ultima Differentia quæ inferior eſt, poſita in definitione, tantum valet, ac ſi omnes ſuperiores ponantur: ergo eas includit: nam ſi non includeret, non tantum valeret. Ex ſecundo vero: quia non poſſet eſſe tota ſubſtantia rei, niſi ſuperiores includeret, quas certum eſt ad ſubſtantiam infimæ ſpeciei pertinere. Sed ex poſtremo efficacius ſequitur: quia ſi ad inveniendum ultimam differentiam, dividenda eſt ſuperior per duas inferiores oppoſitas: ergo in utraq; includitur formaliter, & de utraq; formaliter prædicatur. Probatur evidenter conſequentia: quia in bona diviſione, Diviſum formaliter ſumptum, includitur in ſingulis membris dividentibus, & de illis prædicatur, etiam formaliter; ut animal, de animali rationali, & irrationali. Et tandem, Ariſtot. ipſe prædicat differentiam ſuperiorem de inferiori formaliter ſumpta: dum ait verum eſſe quod fiſſio pedis ſit pedalitas: hæc enim ſuperior Differentia eſt: & illa inferior dicitur.

37 Probatur deinde ratione: Primo, quia Rationale, formaliter ſumptum, eſt Subſtantia: Corporea igitur, aut Incorporea: & cum corporea ſit, includet formaliter differentiam ſuperiorem, ut etiam probat hic ſyllogiſmus in Datiſi: Omnis homo formaliter eſt ſenſibilis: homo formaliter eſt rationalis, ergo rationale formaliter eſt ſenſibile.

Secundo ſi Differentia inferior, non includeret ſuperiorem, maxime id fieret, quia eſt conceptus ſimplex, & ideo non poteſt componi, nec reſolvi in plures alios conceptus: quia jam daretur proceſſus in infinitum: ſed conceptus genericus eſt etiam ſimplex: & nihilominus includit genera ſuperiora: ut Animal includit Vivens, Corpus, & Subſtantiam: ergo etiam ſi Differentia ſit ſimplex conceptus, includere poterit differentias ſuperiores.

Secundo opinio negat, Differentiam inferiorem formaliter ſumptam, includere ſuperiorem: & conſequenter negat, quod hæc prædicetur de illa formaliter. Quam ſequuntur Scotus, in 4. diſt. 11. qu. 3. S. ad rationes. Capreol. in 1. d 8. 2. in ſolutio: ad 5. arg. Sot. Card. Toletus cap. de ſubſtantia dub. 2. Mercatus 1. poſt ca. 4. q. 3. ad 3. Fonſeca 5. Meta. c. 28. Quæſt. 18. ſect. 1. Et videtur mihi non ſolum probabilior, ſed vera, & quæ evidenter colligitur ex doctrina Ariſtotelis & D. Thomæ.

38 Ut autem hæc ita eſſe probemus, duo ſunt præſupponenda, tanquam fundamenta certa ac neceſſaria, Primum eſt.

Differen-

Differentiam quamcunque, ſive inferiorem, ſive ſuperiorem, includi formaliter in ſua ſpecie, quam conſtituit, ut rationale formaliter in homine, & ſenſibile formaliter eſt in animali. Quod probatur evidenter: quia Differentia formaliter conſtituit Speciem: ergo formalis pars illius eſt: ſed pars includitur formaliter in toto: ergo Differentia includitur formaliter in Specie.

Secundum fundamentum eſt, Omnes Species ſubalternas eſſe genera, reſpectu inferiorum, ut Animal, reſpectu equi, & leonis: & Vivens, reſpectu animalis, & plantæ. Ex quibus ſequitur: quod in quocunque includitur formaliter differentia ſubalterna, formaliter etiam includitur genus ſubalternum, quod eſt ſubalterna ſpecies, per eandem differentiam conſtituta. Exempli gratia; Animal eſt ſpecies ſubalterna, conſtituta formaliter per differentiam ſenſibilem, quam neceſſe eſt includere formaliter: ergo in quocunque includitur formaliter ſenſibile, includitur etiam formaliter animal: ſicut in quocunque includitur formaliter rationale, includitur formaliter homo. Eadem eſt igitur quæſtio: An Differentia inferior formaliter ſumpta, includat ſuperiorem, & an includat Genus, quod eſt Species ſubalterna, per eam conſtituta: ut eadem quæſtio eſt, an Rationale, formaliter ſumptum, includat Senſibile, & an includat animal. Unde ſi probatum fuerit, non includere Genus ſuperius probatum erit, quod non includat Differentiam ſuperiorem: & concluſum, veram eſſe noſtram ſententiam.

Probatur autem expreſſis teſtimoniis Ariſt. & D Thom. deinde ratione. Ariſt. enim 4. libr. Top. cap. 2. loco 18. ſic ait: Manifeſtum igitur, quoniam non participat Genus Differentia: quare neq; impar Species erit, ſed differentia: quoniam non participat Genus, & loco 22. De pluribus (inquit) genus, quam Differentiam oportet dici, & non participare differentiam. Et D. Thom. 3. libr. Metaph. lect. 8. ait. Genus per ſe ſumptum non poteſt prædicari de differentia, quia differentia non participat genus, ut dicitur in 4. Topic. &c.

Probatur etiam ratione: Primo. Quia Genus & Differentia, formaliter ſumpta, duo habent: primum, quod formaliter important diverſos gradus profectionis eſſentialis: ut animal gradum naturæ ſenſitivæ, & rationale gradum naturæ rationalis. Secundo; quod ſe habent, tanquam contrahens, & contrahibile: & ideo tanquam actus & potentia: ſed ex utroque ſequitur, quod non ſe includant, formaliter: ergo nec Differentia inferior, includet ſuperiorem. Minorem ſic probo, Gradus diverſi eſſentialis perfectionis habent rationes diverſas: actus quoque & potentia formaliter differunt: ergo nec illi, nec iſti poſſunt formaliter ſe includere, & conſequenter, nec Genus & Differentia, per quam contrahitur. Conſequentia vero; quod nec Differentia inferior, includat ſuperiorem, probatur hoc Syllogiſmo. Illud quod non eſt formaliter animal, non eſt formaliter ſenſibile: ſed rationale formaliter ſumptum, non eſt animal: ergo nec erit formaliter ſenſibile: quare non includet formaliter differentiam ſuperiorem.

39 Secundo, ſi Differentiæ inferiores, includerent formaliter ſuperiores: ergo rationale & irrationale, includerent formaliter ſenſibile: & conſequenter convenirent in eo formaliter, ſicut homo & equus: ſed quæcunque conveniunt eſſentialiter in aliquo gradu perfectionis eſſentialis debent à tali convenientia ſeparari per differentias: ut homo, & e-

quus, ſeparantur à convenientia eſſentiali in eodem ſenſibili, per differentias, rationale, & hinnibile: ergo differentiæ ipſæ, per alias deberent ſeparari à tali convenientia eſſentiali, in gradu ſenſibilis, & ita daretur proceſſus in infinitum: quia illæ etiam differentiæ, per quas ſeparārentur haberent ſimilem convenientiam in differentia ſuperiori: quam includerent, à quā deberent per alias differentias ſeparāri: nec poſſent ſeparari per ſeipſas: quiā per ſeipſas formaliter conveniunt: ſed per alios gradus perfectionis deberent ſeparari: & conſequenter per alias differentias.

40 Ad teſtimonium Ariſtotel. reſpondetur, ſecundum expoſitionem D. Thom. in comment. ipſius, & Scoti in 4. d. 11. q. 3. S. ad rationes: ubi proprium ejus ſenſum hunc eſſe aſſerunt, ut duobus modis rem definiendam eſſe docuerit, videlicet, per ſupremum Genus, & omnes Differentias ſuperiores, & inferiores, uſque ad ultimam, vel per ſolum genus proximum, & ultimam differentiam, neque unum modum eſſe alteri contrarium, ſed rationem primi eſſe; quia differentiæ intermediæ conſtituunt ſpecies ſub alternas, quæ ſunt inter media genera: ideo eiſdem differentiis in definitione poſitis, ſufficienter explicantur rationes formales eorum. Quod patet, ſi ſic definiamus hominem; Homo eſt ſubſtantia corporea, animata, ſenſitiva, rationalis. Rationem vero ſecundi: quia Genus proximum, formaliter continet rationes omnium ſuperiorum; ergo ſola ultima differentia ei addita, ſufficienter explicatur tota ratio definiti; & ideo ſi poſt eam addatur aliqua ex ſuperioribus; vitium nugationis, aut inutilis repetitionis committitur; quia ſufficienter explicatur talis differentia, poſito genere proximo, in quo includitur formaliter. Exempli gratia. Animal formaliter continet Vivens, Corpus, & Subſtantiam, & omnes differentias eorum; quia addito ei ſole rationali; ſufficienter explicat totam tationem eſſentialem hominis; & ſi poſt rationale, addideris ſenſibile, vel corporeum, inutilem repetitionem committis; quia ſufficienter explicatæ ſunt tales differentiæ, poſito animali, in quo formaliter includuntur.

41 Et ex hac explicatione; Reſpodentur ad primum. Fundem modum definiendi eſſe per ſupremum Genus, & omnes differentias inter medias, uſque ad ultimam; & per ſolam ultimam cum proximo genere; non quia ultima includit ſuperiores, ſed quia in proximo genere includuntur formaliter; & ideo ſolo poſito ſufficienter explicantur.

Dum vero aſſerit Ariſtoteles, ultimam differentiam eſſe totam ſubſtantiam ſpeciei; non totaliter, ſed completive, intelligendum eſſe docent, ita ut præſuppoſito genere proximo, quod contrahit, & ſupra quod cadit in definitione, totam ſubſtantiam rei complet. Tertium vero quod aſſerit Ariſtotelis, de diviſione ſuperioris differentiæ in inferiores oppoſitas ita exponunt, ut differentia, non ratione ſui, ſed ratione Generis, quod conſtituit ut ſpeciem ſubalternam, & quod formaliter includit, dividatur: non quidem in differentias, ſed in ſpecies per differentias: unde nec Genus ſuperius, includitur in differentiis inferioribus, ſed in ſpeciebus, & multo minus differentiæ ſuperiores in inferioribus. Illa autem verba Ariſtotelis. Fiſſio pedis, eſt pedalitas, non ſic intelliguntur, ut unam velit prædicare de altera formaliter: ſed ſenſus ejus eſt, quod fiſſio ſit differentia per ſe diviſiva pedalitatis, & non per accidens.

Ad primum arg. Diſtinguendum eſt Antecedens

tecedens, nempe, rationale eſt Subſtantia; nam ſi pro Subſtantia completa, quæ eſt ſupremum Genus predicamenti, accipiatur, falſum eſt: cum rationale: & quęcunque differentia, formaliter ſit pars ſpeciei, & ideo Subſtantia incompleta: ſi vero accipiatur Subſtantia univerſalis, prout abſtrahit à completa, & incompleta, verum eſt, rationale eſſe Subſtantiam, non prædicamentalem, ſed analogam, ad completas, & incompletas ſubſtantias. Unde ad formam argumenti, negandum eſt, quod ſit ſubſtantia quæ dividitur incorpoream & in corpoream: & conſequenter, quod includat Differentiam ſuperiorem.

42 Syllogiſmum vero, quia adducitur, concedimus eſſe in modo, & figura: & ideo evidenter concludere, quod differentia inferior includat ſuperiorem: non tamen in ſenſu formali, nec id neceſſarium eſt ad formam ſyllogiſticam, cujus virtute infertur quidem, concluſionem ſtare in veritate cum præmiſſis, ſed non ſemper in eodem ſenſu: ut hoc exemplo, omnino ſimili poteſt probari: omnis homo eſt animal: omnis homo eſt riſibilis: ergo riſibile eſt animal: cujus præmiſſæ veræ ſunt in ſenſu formali; concluſio vero, non poteſt eſſe vera formaliter, ſed ſolum in ſenſu materiali.

Ad ſecundum: Conceſſa majori diſtinguenda eſt minor: quia Genus non eſt tam ſimplex, ſicut Differentia: quod cum ſit ſpecies ſubalterna, componitur ex genere, & differentia, ſed differentia non poteſt habere talem compoſitionem, quia cum ex propria ratione, ſit ultimus actus ſpeciei, non poteſt eſſe ullo modo compoſita: nec tamen eſt purus actus, quia cum ſit pars, potentiam includit ad componendum totum, & intrinſecam imperfectionem, & ratione partis ei provenientem.

QVÆSTIO VI.

An differentia ſemper & neceſſario ſit perfectior Genere, quod contrahit?

43 QUodlibet Genus contrahitur per plures differentias oppoſitas diverſæ perfectionis, ita ut aliæ ſint nobiliores aliis, & ex eis quædam elevent genus ipſum, ad gradum altioris naturæ, aliæ vero intra proprium gradum illud contrahant. Exempli gratia, animal contrahitur per rationale, & irrationale: & rationale elevat illud, ad altiorem gradum naturæ rationalis: irrationale vero non elevat; ſed intra proprium gradum naturæ ſenſitivæ relinquit. Et de differentia elevante, certum eſt, nobiliorem eſſe genere ipſo: ut de rationali, quod ſit nobilius animali: ſed de differentiis non elevantibus, procedit quæſtio: an ſint nobiliores genere, vel minus nobiles, aut nobilitate æquales.

Et prima opinio tenet, non omnes differentias eſſe nobiliores genere, quod contrahunt: ſed ſolum eas, per quas elevatur ad gradum perfectioris naturæ: cæteras vero minus nobiles eo eſſe, vel ad ſummum ejuſdem nobilitatis: ut omnes differentias animales, excepta rationali, & omnes differentias Angelorum, per quas genus eorum, quod eſt ſubſtantia ſpiritualis, aut incorporea, non elevatur ad altiorem gradum eſſentialis perfectionis. Hanc ſequuntur moderni quidam, eamque probant duplici argum. Primum eſt, Quia perfectior gradus naturæ radix eſt perfectioris operationis; ergo illa differentia, quæ ad perfectiorem operationem, vel perfectiorem ſaltem modum operandi non elevat naturam generis, non poteſt eſſe eo perfectior, ſed plures ſunt differentiæ, genus neutro modo elevantes: ergo nulla earum erit nobilior genere. Probatur minor, in differentiis

animalis; ex quibus nulla conſtituit ſpeciem, perfectiorem aliam operationem habentem, ſenſitiva, quæ gradui generis propria eſt: etiam in ſpeciebus Angelorum, non aliam operationem perfectiorem habentibus, præter intellectionem, nec alium modum perfectiorem operandi, præter intelligere ſine diſcurſu.

44 Secundam, Inter ſpecies animalis, plures reperiuntur, adeo imperfectæ, ut pluribus ſenſibus careant. Ut de talpis, oſtreis, & ſanguiſugis manifeſtum eſt de aliiſque petris ſemper affixis, quæ præter tactum nullum alium ſenſum habere videntur; ergo in his minus perfectus reperitur gradus ſentiendi, quam in genere animalis, ſignificante naturam ſenſitivam, abſtractam ab his defectibus.

Secunda opinio oppoſita eſt, affirmans quamcunque differentiam eſſe perfectiorem genere, quod contrahit: Hæc eſt expreſſa D.Tho. & non ſolum probabilior, ſed vera. Probatur primum, duobus teſtimoniis ejuſdem: nam in 2.d.13.q 1.art.6. ad 1. ita ait: Differentia, non eſt nobilior genere, ſicut natura una eſt nobilior altera, vel ſicut forma una, nobilior eſt alia: quia differentia, nullam formam dicit: quæ implicite in natura generis, non contineatur: ſed dicitur genere nobilior ſicut determinatum indeterminato: & per hunc modum, habere intellectum ſic, eſt nobilius, quam habere intellectum ſimpliciter: & habere ſenſum ſic; quam habere ſenſum ſimpliciter, &c. Et 1.p.q.75.art.7.ad 2. inquit: Differentia ſpecifica ultima, eſt nobiliſſima, in quantum eſt maxime determinata per modum, quo actus nobilior eſt potentia: ſic autem intellectuale, non eſt nobiliſſimum: quia eſt determinatum & commune ad multos intellectualitatis gradus: ſic ut ſenſibile, ad multos gradus in eſſe ſenſibile, &c.

45 Ex quibus duo arg. colliguntur, ad probandum eandem ſententiam. Primum eſt. Omnis differentia elevat genus, ad altiorem modum eſſendi, vel ad altiorem modum eſſendi, intra eundem gradum ſuæ naturæ: ergo omnis differentia eſt nobilior ſuo genere. Evidens eſt conſequentia, quia non ſolum res eſt perfectior, quia perfectiorem dicit gradum eſſendi, ſed quia eundem gradum perfectiori modo participat. Sed probatur antecedens, quia differentia duo habet, in quibus excedit genus: nempe eſſe actum determinantem, atque perficientem ipſum, cum tamen genus ſe habeat, ſicut potentia determinabilis: eſſe etiam determinatum, atque diſtinctum gradum naturæ, & modo determinato, atque diſtincto, eum dicere: cum tamen genus, licet determinatum, indeterminate tamen, & quaſi confuſe eum includat: ſed gradum naturæ determinatum, atque determinate includere perfectus eſt, quam confuſe tantum: ergo differentia ex proprio modo eſſendi, ſemper eſt perfectior.

Secundo, Genus ſe habet, tanquam materia in compoſitione ſpeciei: & differentia tanquam forma: ſed forma ſemper elevat materiam, ad perfectius eſſe: ergo differentia ſemper elevat genus ad perfectius eſſe: & forma ſemper eſt nobilior materia: ergo ſemper erit nobilior Differentia Genere. Probatur minor prioris ſyllogiſmi: quia forma elevat materiam in ordine Phyſico, ad eſſe ſpecificum determinatum, & actuale, quod ei tribuit, & eodem modo differentia elevat genus in ordine metaphyſico: eſſe autem ſpecificum, determinatum, & actuale, perfectius eſt, confuſo & potentiali, quod habet genus ergo differentia ſemper eſt nobilior genere.

Ad primum arg. alterius opinionis reſpondetur, negando conſequentiam primi Enthimematis: quia præter elevationem

nem ad perfectionem operationem, vel perfectionem modum operandi, reperitur perfectior modus eſſendi actualis, ac determinatur, ad quem omnis differentia elevat genus: & ideo ſemper eſt perfectior illo.

Ad ſecundum, Conceſſo Antecedenti, neganda eſt conſequentia: nam licet imperfecte reperiatur gradus ſentiendi, in illis ſpeciebus, adhuc reperitur perfectius, quam in genere: quia determinatus, & ſpecificus eſt: in genere vero, nec determinatus, nec perfectior, ſed confuſus, abſtrahens à perfecto, & imperfecto: quod autem determinatum, atque diſtinctum eſt, perfectius eſt indeterminato, atq; confuſo. Et ideo adhuc differentiæ harum ſpecierum perfectiores genere ſunt.

QVÆSTIO VII.

An ſecundo definitio differentiæ, poſſit convenire ultimis differentiis?

Duo præſupponit titulus quæſtionis, tanquam certa. Primo, Duplicem eſſe differentiam, Subalternam & Ultimam. Subalterna eſt quæ conſtituit Speciem Subalternam, ut Corporeum, & ſenſibile. Ultima, quæ conſtituit Speciem ultimam, ut Rationale. Præſupponit Secundo, Secundam definitionem convenire differentiis ſubalternis, cum notum ſit, de pluribus differentibus ſpecie, eam prædicari: ut Senſibile, de homine, & leone. Sed in dubium revocat an poſſit etiam convenire ultimis. Et ratio dubitandi eſt manifeſta: quia non prædicantur de pluribus ſpeciebus, ſed de una, & individuis ejus. ut rationale, de ſolo homine, & ſingularibus hominibus: ergo non convenit eis definitio, quæ aſſerit, Differentiam eſſe quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in Quale quid.

47 Et eſt prima opinio, quæ tenet, etiam convenire ultimis differentiis: ut autem quo modo eis conveniat, explicet, ſic eſſe exponendam definitionem docet, ut dum dicitur, Differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie: ſenſus ſit de pluribus, quæ inter ſeſe, aut ab aliis diſtinguuntur ſpecie. In quo ſenſu manifeſtum eſt, differentiis ſubalternis, atque etiam ultimis convenire: nam illæ prædicantur de pluribus differentibus ſpecie, inter ſeſe, ut ſenſible, de equo & leone. Differentia vero ultima ut rationale, prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, non inter ſe, ſed ab aliis: ut de homine: qui ſpecie differt ab equo: & de Petro, & Joanne, qui ab individuis aliarum ſpecierum, ſpecie diſtinguuntur, per idem rationale. Hanc ſententiam tenuerunt nonnulli, quos attulit Avicena cap. præſenti.

Sed probatur falſa duplici arg. Primo, Hæc definitio differentiæ eodem modo, & in eodem ſenſu aſſignatur à Porphyrio: in quo aſſignatæ ſunt definitiones, aliorum prædicabilium: ſed aliæ definitiones, ut ſpeciei, & generis, ſic intelliguntur, ut hæc de pluribus differentibus numero inter ſe, illud de pluribus inter ſe differentibus ſpecie, prædicari debeat, ut probant exempla in eis adducta à Porphyrio: ergo eodem modo intelligenda eſt hæc definitio differentiæ: ſed ſic intellecta, patet non convenire ultimis differentiis: ergo non fuerunt definitæ à Porphyrio.

48 Secundo, Si ſenſus ille admittendus eſſet, ut conveniret ultimis differentiis, ſequitur evidenter definitionem Generis, etiam convenire Speciei. Probatur conſequentia, quia prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, licet non inter ſeſe, bene tamen ab individuis aliarum ſpecierum diſtinctis.

Secunda opinio eſt, Cajetani, in expoſi-

tione

tione hujus definitionibus, dubio unico, ubi duo præsupponit, ad explicandum sensum definitionis, in quo ultimis differentiis conveniat, Primum est: Per hanc definitionem, definitam esse differentiam, sub ratione communi Differentiæ, abstrahente á Subalterna, & Ultima. Quia sub ratione communi denominatur à secunda intentione, tertii prædicabilis. Secundum, Verba alicujus definitionis, duobus modis posse applicari his, quæ continentur sub definito, positive, hoc est, affirmative: aut etiam negative, hoc est, per non repugnantiam: & utroque modo applicatur definitio hæc diversis differentiis: Positive quidem Subalternis, quæ vere prædicantur, de pluribus differentibus specie: Ultimis vero per non repugnantiam: quia verum est, eis in quantum differentiæ sunt, non repugnare, quod prædicentur de pluribus differentibus specie. Itaque, Ultimæ duobus modis considerantur, nempe sub Communi ratione differentiæ, & sub particulari ratione ultimarum: & hoc modo omnino eis repugnat definitio, sed non primo. Nam si eis, ut differentiæ sunt, repugnaret; nullis differentiis etiam subalternis posse convenire: & cum non definiantur ut ultimæ, sed ut differentiæ absolute dicendum est, eis convenire definitionem negative, aut per non repugnantiam. Hanc sententiam Cajetani, sequ tur Sotus cap. præsenti, quæstione unica ad 6. pro qua etiam referuntur Avicena cap. ultimo prædicabilium, & Jamblicus, capite de differentia. Et Toletus quæstione unica hujus capitis, probabilem esse docet, quamvis non ad mentem Porphyrii. Probat Cajetan. hoc argum. Definitio Quanti est, quod sit divisibile in partes, & non convenit corpori cælesti in positive: quia cum sit incorruptibile, non potest dividi: alioquin per divisionem corrumperetur: sed convenit ei negative; per non repugnantiam: ut est quantum, non ut est corpus incorruptibile: quia ut quantum est, non repugnat ei dividi: quamvis repugnet ei divisio, ut tali Quanto incorruptibili, & tamen sufficit, ita ei convenire, ut dicatur definitio convenire ei absolute: ergo sufficiet, quod ultimis differentiis conveniat per non repugnantiam, ut differentiæ sint: quamvis repugnet eis, ut ultimis.

40 Mihi vero nullam fere probabilitatem habere videtur. Unde neque ullus fere jam eam defendit. Probatur primo, Definitio rei, si essentialis sit continet essentiam omnium, quæ definiuntur: & si descriptiva aliquam propriam passionem eorum: sed essentia, & propria passio, non possunt rebus convenire negative, sint per non repugnantiam, sed necesse est eis positive conveniant, ergo repugnat definitioni convenire alicui per non repugnantiam.

Secundo; Quia si ex eo solum convenit definitio ultimis differentiis, quia non repugnat eis, sub communi ratione differentiæ consideratis, prædicari de pluribus differentibus specie, quamvis repugnet, ut sunt differentiæ ultimæ: sequitur definitionem hominis, convenire leonissimo & definitionem cujuslibet speciei, convenire cæteris speciebus ejusdem generis. Consequens est absurdum: ergo & Antecedens erit falsum. Probatur Consequentia, quia licet definitio hominis repugnet leoni, sub ratione specifica leonis, non repugnat tamen ei, sub ratione communi animalis considerato.

Tertia opinio communis & vera, tenet; Per hanc definitionem, solum definisse Porphyrium differentias Subalternas, non vero ultimas. Ita Commentator, Avicena, & Alpharabius, quos citat, & sequitur Albertus

bertus Magnus, tractatu 5. de differentia cap. 6. Javellus, Louanienſes, Sotus, Canterus, Mercatus, Villalpandeus, Toletus, & Fonſeca cap. præſenti, in explicatione ejuſdem definitionis. Et probatur ex impugnatione aliarum opinionum: quia nullo modo poteſt convenire ultimis differentiis.

Sed quare has non definivit Porphyrius? Reſpondent quidam, quia eas non cognovit. Sed falſum hoc eſt, quia certum eſt; Species ultimas cognoviſſe, quarum mentionem fecit capite de ſpecie, in ordinatione prædicamentali: ergo cognovit etjam ultimas differentias, ſaltem ratione communi ultimarum: quamvis particulares ignoraverit: & in hoc ea, & ultimo hujus libri, differentiam ultimam hominis, dixit eſſe Rationale Mortale: unde ſequitur etiam in particulari, aliquam cognoviſſe.

Ideo alii eas non definiſſe aſſerunt, quia exiſtimavit non eſſe ſimplices, ſed compoſitas, aut complexas: ut rationale mortale, eſſe differentiam hominis: complexa vero non pertinent ad prædicabilia; quæ ſimplicia eſſe debent, aut incomplexa, ut in ultima quæſt. univerſal. diximus. Hæc tamen ratio contra mentem Porphyrii eſt, capite ultimo hujus libri, ubi comparans differentiam cum ſpecie, ita ait. Differentia quidem ſæpe in pluribus ſpeciebus conſideratur; ſpecies vero in ſolis his, quæ ſub ſpecie ſunt, individuis eſt, &c. Si ergo ſæpe in pluribus ſpeciebus differentia eſt: non ſemper ex menti Porphyrii, apud quem dabitur ultima differentia prædicabilis, quæ cum ſpecie comparetur.

Dicendum igitur eſt, ideo ſolas ſubalternas definiſſe Porphyrium; quia cum nobis notiores ſint, frequentias eis utimur in definitionibus. Quod à ſimili probari poteſt: mam cum duplex ſit proprium, Subalternum & infimum, hoc ſolum definivit capite ſequenti: quia frequentius eo utimur in demonſtrationibus. Sufficit autem definiſſe differentias Subalternas, quia cum eodem modo prædicentur omnes, nempe in Quale quid ex harum notitia, facile eſt Differentias infimas cognoſcere, in quantum pertinent ad tertium prædicabile: facile eſt etiam definitionem communem ſubalternis, & infimis aſſignare, quæ talis erit: Differentia eſt, quæ prędicatur de pluribus in Quale quid.

Ad arg. Cajet. reſpondetur, falſum eſſe, quod definitio Quanti, ab Ariſt. deſignata, non conveniat corpori cœleſti poſitive: quia cum veram habeat quantitatem, vere per ſe, & poſitive eſt diviſibile in partes: quamvis actualis diuiſio per accidens impediatur, propter incorruptibilitatem ſubſtantialem, ejuſdem corporis.

CAPVT. V.

TEX. PORPHYRII.

Proprium vero quadrifariam dividuunt, &c.

Brevis expoſito textus.

INtentum Porphyrii capite præſenti eſt, explicare naturam Proprii, quod eſt quartum prædicabile. Dividitur autem, in duas partes. In prima Tradit Porphyrius quatuor acceptiones, ſeu modos proprii. In ſecunda, Solam quartam acceptionem ejus docet eſſe propriam: cæteras vero communes aliis accidentibus.

Proprium, primo modo, accipitur pro eo, quod convenit alicui ſpeciei ſoli, non tamen omnibus individuis ejus: ut eſſe medicum aut phyloſophum, proprium hominis dicitur: quia ſoli homini convenit: licet non omni homini conveniat. Secundo modo, accipitur ex oppoſito pro eo, quod convenit omni individuo alicujus ſpecei, non tamen ſoli, ſed etjam in-

jam individuis aliarum: ut eſſe bipedem vel duos habere pedes, omnibus hominibus ex propria natura convenit non tamen ſolis; ſed quibuſdam etiam aliis animalibus aliarum ſpecierum. Tertio modo, accipitur pro eo, quod convenit alicui ſpeciei, & omnibus individuis ejus; non tamen omni tempore; ſed quodam determinatio: ut canescere, convenit omnibus, & ſolis hominibus, verum non ſemper, ſed ſolum tempore ſenectutis. Quarto modo, accipitur Proprium pro eo, quod convenit alicui ſpeciei, & omnibus individuis ejus, non pro determinato tempore, ſed ſemper: ut Riſibile convenit homini, & omni homini, atque etiam ſemper, quia licet non ſemper homo rideat, ſemper tamen habet aptitudinem ad ridendum: & ideo ſemper eſt riſibilis.

Ex his quatuor acceptionibus ſola quarta propria eſt, (inquit Porphyrius) quia proprium proprie ſumptum, ſolum eſt illud, quod convertitur cum eo, cujus eſt proprium: ſed ſolum proprium quarto modo acceptum, convertitur: ergo ſolum in quarta acceptione proprie accipitur.

QVÆSTIO I.

An proprium ſolum quarto modo acceptum conſtituat quartum prædicabile, vel etiam ſecundum alios tres modos.

2 PRæſupponit tanquam certum titulus quæſtionis, quod proprium ſecundum quartum modum pertineat ad quartum prædicabile: ſed dubitat, an hoc ſolum conſtituat quartũ prædicabile, & tres alii modi potius pertineant ad quintum; vel ex omnibus quatuor modis, efficiatur quartum.

Et prima opinio tenet, Proprium non ſolum ſecundum quartum modum, ſed etiam ſecundum alios, conſtituere quartum prædicabile: hoc eſt, vel ſecundum omnes, vel ſaltem ſecundum modum tertium. Sic videtur ſentire Albertus Magnus tract. 6. de proprio, cap. 1. & tract. 7. de accidenti, cap. etiam 1. Lovanienſes, cap præſ. & ibi Canter. quos ſaltem, quantum ad proprium tertio modo, ſequuntur nonnulli ex modernis.

Probatur primo. Quia licet propria aliorum modorum, ſumpta pro actu, ſint communia accidentia, ſi tamen ſumantur pro aptitudine, vel potentia, propriæ paſſiones ſunt, emanante ab eſſentia: ergo non pertinent ad 3. prædicabile, ſed ad 4 Probatur Antecedens, in proprio primi modi: nam eſſe medicum vel philoſophum; hoc eſt habere aliquam ſcientiam ex his, commune accidens eſt: aptitudo vero ad eas habendas, ſicut ad cæteras, propria paſſio hominis: quam appellare ſolent capacitatem diſciplinæ.

3 Secundo, Quia proprium tertio modo convenit omni, & ſoli, ergo eſt propria paſſio. Probatur conſequentia. Quia eſſe proprium paſſionem, in eo ſolum conſiſtit: quod ab eſſentia emanet: emanatio vero non tollitur ex eo, quod non ſemper conveniat, ſed tempore à natura ſtatuto, quia eo tempore, & non alio, reperitur diſpoſitio in ſubjecto, ad talem emanationem: ergo nec tollitur ratio propriæ paſſionis in emanatione conſiſtentis.

Secunda opinio communis & vera; Negat ullam acceptionem proprii, præter quartam, conſtituere quartum prædicabile: ſed tres priores ad quintum prædicabile pertinere affirmat: & ſolum proprium quarto modo, conſtituere quartum prædicabile. Quam tenet D. Thom. opuſc. 48. c. 7. Javel. tract. 4. præd. c. 5. Cajet. Sot. & Tol. ca. præſ. & eſt expreſſa, in doctrina Ariſtot. in qua definitio proprii continetur, ſolum conveniens Proprio, quarto modo

to modo. Et præterea, Proprium ſecundum alias acceptiones, ad prædicabile accidentis pertinere dicitur, utrumq; habetur 1 lib. Topi. c. 4. definitio quidem proprii his verbis. Proprium eſt quod non indicat, quid eſt eſſe rei; ſoli autem ineſt, & converſim prædicatur. De aliis etiam acceptionibus Proprii ſic ait. Nemo enim proprium dicet, quod contingit aliis ineſſe, neq; ſi forſitã per aliquod tempus ineſt ſoli, &c. Et in fine capitis inquit. Manifeſtum eſt autem ex his, quoniam accidens nihil prohibet, & quando, & ad aliquid proprium fieri; ſimpliciter autẽ proprium non erit &c. Proprium autem ad aliquid vocat Primo & ſecundo modo acceptum, quia in ordine ad alia tale dicitur, hoc eſt quia convenit ſoli & non omni, vel omni, & non ſoli. Propriũ vero, Quando, idem eſt, atq; proprium tertio modo: nam quando ſignificat tempus, & cum proprium tertio modo ſolum conveniat pro determinato tempore, appellatur ab Ariſt. proprium, Quando.

4 Nec minus eſt expreſſa ſententia Porphyrii, cap. ultimo hujus libri: ubi in tribus diſtingui docet, quartum & quintum prædicabile. In primo quidem, quia proprium ſolum convenit uni ſpeciei: cujus eſſentiam ſequitur, ejuſque individuis: accidens vero, pluribus aliis convenit. In ſecundo, differunt quia proprium convertibiliter prædicatur de ſubjecto: non tamen commune accidens. In ultimo vero: quia proprium, non ſuſcipit magis, & minus, ſed communia accidentia ſuſcipiunt. Hæc autem triplex differentia, reſpectu accidentis, ſolum convenit proprio quarto modo.

Ratione quoque probatur, ex teſtimoniis Ariſt. deducta. Nam in communi modo concipiendi, & loquendi, inquit Ariſt. illud ſolum appellatur proprium, quod omnibus ita convenit: ut non ſit aliis commune: & præterea; quod ſemper eis convenit; quibus eſt proprium: ſed has duas conditiones, ſolum habere proprium quarto modo, ergo hoc tantum erit proprium; reliqua vero accidentia communia, & ideo hoc tantum conſtituit quartum prædicabile: reliqua vero potius ad quintum pertinebunt. Probatur minor, nam proprium primo, & ſecundo modo, vel non convenit omnibus; vel aliis etiam commune eſt: Proprium vero tertio modo, multis individuis nunquam convenit; aliis vero omnibus, multo ſaltem tempore non convenit: ergo nullum vere proprium appellare debet, neq; ad quartum prædicabile pertinere intelligendum eſt.

5 Et ſi dixeris: quare ergo propria aliorum modorum adducuntur à Porphyrio in hoc ca. Reſpondeo, Solum adduci, quia aliquam habent ſimilitudinem, & analogiam, cum vero proprio quarto modo, ex qua ſimilitudine melius cognoſcitur natura, & eſſentia veri proprii, atq; etiam ex diſſimilitudine, & improprietate eorum. Quare ſi proprium in communi accipiatur, non univoce; ſed analogice, dicitur de omnib. & ſolum de proprio quarto modo ſimpliciter: de aliis vero, non niſi ſecundum quid, & per attributionem ad ipſum.

Ad primum arg. Diſtinguendum eſt Antecedens: nam aptitudo ad ſcientias, duplex eſt, univerſalis, & particularis. Univerſalis vocatur capacitas, quam habet homo per intellectum: particularis vero reſpectu particularium ſcientiarum: nam unus homo particularem inclinatione, & aptitudinem habet ad unam ſcientiam, vel artem quam non habent alii: licet univerſali aptitudine intellectus non careant. Ad formam igitur arg. reſpondetur, verum eſſe, quod proprium primo & ſecundo modo, pro aptitudine univerſali acceptum, ſit propria paſſio: ſed hoc modo, non eſt proprium primo, aut ſecundo modo; ſed quarto, quia eſt

proprium, dimanans ab eſſentia hominis ſpecifica: ſi vero accipiatur pro aptitudine particulari; ſolum eſt proprietas individuorum, neque omnibus conveniens: licet conveniat ſolis: & ideo non eſt proprium ſimpliciter: ſed commune accidens, pertinens ad quintum prædicabile.

6 Pro ſolutione ſecund. arg. duplex proprietas diſtinguenda eſt: Specifica, & individualis: illa dimanat ex principiis eſſentialibus ſpeciei, quæ ſunt genus, & differentiæ, ut riſibilitas ex propriis hominis; individualis vero, ex complexione individuali, ad quam concurrunt humores, & aliæ qualitates & diſpoſitiones materiæ. Unde ſequitur, quod illa ſemper conveniat quia eſſentia ſpecifica eodem modo ſe habet ſemper: individualem vero; non neceſſe eſt ſemper convenire: quia non ſunt humores in eadem diſpoſitione: unde nec vocatur propria paſſio ſimpliciter, ſed commune accidens. Talis eſt canities, etiam ſi pro aptitudine accipiatur: quæ licet ſoli homini proprie conveniat; aliis vero animalibus per ſimilitudinem tantum ad hominem; ut ex cauſis ejus colligitur, quas tradit. Ariſt. lib. 4. de generatione animalium, cap. 5. non tamen dimanat ab eſſentia ſpecifica ejus; ſed ex complexione hominum particulari, & ex aliis etiam cauſis extrinſecis, in eiſdem, & ſolis hominibus concurrentibus tempore ſenectutis: ideo non ad quartum prædicabile, ſed ad quintum pertinet.

7 Ad formam igitur arg. Neganda eſt conſequentia, quod primum tertio modo, ſit propria paſſio ſimpliciter; ſed ſolum habet ſimilitudinem cum propria paſſione. Et dum dicitur, Non eſſe neceſſarium ſemper convenire, ut ſit propria paſſio: negandum eſt etiam: quia propria paſſio ſimpliciter, ex nuda eſſentia ſequitur: unde non variatur, ſed eodem modo ſe habet; ſicut ipſa eſſentia: proprietates vero individuorum, ex aliis cauſis accidentalibus, & extrinſecis dependent; quæ diverſo tempore, diverſo modo ſe habent: ideo tales proprietates, non ſunt propriæ paſſiones ſimpliciter; nec ſub nomine proprii, conſtituente quartum prædicabile, comprehenduntur.

QVÆSTIO II.

An proprium ſit univerſale, aut quartum prædicabile, reſpectu ſpeciei, vel individuorum?

PRo faciliori intelligentia quæſt. annotandum eſt. Primo, duplex eſſe proprium: unum, quod conſequitur naturam generis, aut ſpeciei ſubalternæ; & ideo vocatur proprium Subalternum, prædicaturque de genere ipſo convertibiliter; ſed cum qualibet ſpecie non convertitur: & ideo reſpectu generis, eſt proprium adæquatum. & reſpectu cujuſlibet ſpeciei, inadæquatum; ut ſenſibile, proprium ſubalternum eſt; quod ſequitur naturam animalis, cum quo convertitur, ſed cum nulla ejus ſpecie: ideo proprium adæquatum eſt, reſpectu animalis, ſed reſpectu ſpecierum inadæquatum; de omnibus tamen prædicatur eodem modo, ac de genere, quamvis non proxime, ſed remote, hoc eſt, in quale proprium: ſecundum regulam ante prædicamentalem ab Ariſt. traditam, c. 3. anteprædicamentorum; quod quando aliquid prædicatur de aliquo, quæcunque prædicantur de tali prædicato, prædicantur de ejus ſubjecto, & de omnibus contentis ſub illo, & eodem genere prædicationis ſecundum omnes interpretes: ut animal prædicatur de homine, & leone; & ſenſibile de animali prædicatione proprii: & ideo neceſſe eſt, quod idem ſenſibile prædicetur de homine, & leone, ſub eodem animali contentis, prædicatione etiam pro-

proprii. Aliud eſt proprium, quod ſequitur ſpeciem infimam & de illa prædicatur proxime, adæquate, & convertibiliter: de individui vero ejuſdem, inadæquate, quia cum nullo convertitur: & remote, quia media ſpecie, ſed prædicatione proprii, quia in quale proprium.

8 Secundo notandum eſt, utrumque proprium definitum eſſe, ab Ariſt. 1. lib. Topic. c. 4. illa definitione: Proprium eſt, quod non indicat, quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & converſim prædicatur. Quia non minus convertitur proprium ſubalternum, cum ſpecie ſubalterna: quam ſequitur: ut ſenſibile cum animali; ac proprium infimum, cum infima ſpecie, ut riſibile cum homine. quamvis nec illud convertatur cum ſpeciebus inferioribus, neque hoc cum individuis: quia reſpectu inferiorum, neutrum eſt adæquatum proprium. Quod vero dicitur, non indicare quid eſſe rei: hoc tantum ſignificat, quod eſt, non pertinere ad eſſentiam, ſed eſſe accidens ejus, quamvis à poſteriori, per illud cognoſcamus eſſentiam: & in hoc ſenſu videatur indicare; quid eſt eſſe rei: ſed ſenſus definitionis prior eſt, utrumque eſt etiam definitum à Porphyrio, dum ait proprium quarto modo (quod ſolum eſt proprium ſimpliciter) eſſe, quod convenit omni, ſoli, & ſemper.

De utroque etiam proprio, tam ſubalterno, quam infimo, quæritur, an ſit univerſale, & quartum prædicabile, reſpectu ſpeciei ſubalternæ, vel infimæ, quam ſequitur vel ſolum reſpectu inferiorum ſpecierum, aut individuorum. Et ratio dubitandi eſt manifeſta: quia nihil eſt univerſale, niſi reſpectu plurium; ſed ſpecies, quam ſequitur utrumque proprium, una tantum eſt, nam cum ea convertitur: ergo reſpectu illius, non erit univerſale, aut prædicabile, ſed ſolum reſpectu ſpecierum inferiorum, aut individuorum, quæ plura ſunt.

9 Prima opinio aſſerit, proprium non eſſe univerſale, nec quartum prædicabile, reſpectu generis, aut ſpeciei, quam proxime ſequitur, ſed reſpectu inferiorum. Sic Lovanienſes capite præſenti. Fonſeca, 5. Meta. c. 28. quæſt. 19. ſect. 2. Et plures moderni probant; Primo, quia univerſale ad plura ſe extendit, quam ſubjectum de quo prædicatur: ergo ſi cum eo convertatur, non erit reſpectu illius univerſale. Probatur antecedens: nam univerſale ex vi nominis, ſignificat id, quod non eſt particulare, ſed ad multa particularia extenditur: ergo repugnat eſſe univerſale, reſpectu unius particularis ſubjecti: unde cum ſpecies ſit unum particulare ſubjectum, non erit proprium univerſale, reſpectu illius.

Secundo, Quia ratio univerſalis, & ratio proprii, oppoſitæ ſunt: ergo non poſſunt eidem reſpectu ejuſdem convenire, ſed proprium dicitur aliquid, reſpectu ſpeciei quam ſequitur, ergo repugnat dici univerſale, reſpectu ejuſdem. Probatur antecedens: nam univerſale dicitur reſpectu multorum: ut probat definitio ejus, quod ſit unum in multis: proprium vero, reſpectu unius tantum, ut ex ejus etiam definitione patet, qua dicitur: Soli autem ineſt; ergo ſunt rationes oppoſitæ.

Secunda opinio affirmat, Proprium eſſe univerſale, & prædicabile, reſpectu ſpeciei, quam ſequitur, & non ſolum reſpectu individuorum. Hanc ſequitur Albert. Mag. tractat. 5. de proprio. c. 1. Cajet. & Sot. quæſt. 1. hujus, c. Tolet. in fine ejuſdem; & etiam plures moderni.

10 Probatur ex Ariſt. & Porph. Ex Ariſt. quidem, quia definitio quam tradit de proprio, non convenit ei reſpectu inferiorum, ſed ſolum reſpectu ſpeciei; ait enim, Soli autem ineſt, & converſim prædicatur, hoc eſt, ſoli ſpeciei; de qua ſolum prædi-

catur convertibiliter, & non de inferioribus ſpeciebus, aut individuis, ergo ſentit Ariſtot. proprium reſpectu ſolius ſpeciei, eſſe proprium, atque adeo univerſale, & quartum prædicabile. Porphyrius etiam, proprium quarto modo, dicit eſſe illud, quod convenit omni ſoli, & ſemper: quas conditiones non videtur habere, niſi reſpectu ſpeciei, & cap. ultimo hujus libri, enumerans ea, quæ conveniunt quarto prædicabili, ait eſſe prædicabile de ſpecie, quam ſequitur.

Idem ratione probatur: Primo. Quia modus prædicandi, ſequitur modum eſſendi, quem res habet ex propria natura, aut ex modo, quo concipitur ab intellectu: ſed proprium ex modo naturali eſſendi, atque etiam ut concipitur ab intellectu, reſpicit ſpeciem, tanquam principium proximum, à quo dimanat: ſpecies vero inferiores, aut individua remote tantum, & per participationem ſpeciei: ergo rationem univerſalis, & prædicabilis in Quale, proprium prima habet reſpectu ſpeciei, & quaſi ſecundario, reſpectu individuorum.

Secundo prædicabilia ordinantur ad demonſtrationem, ſicut prædicamenta: ergo propoſitiones neceſſariæ, & per ſe, ex quibus demonſtratio conficitur, pertinet ad prædicabilia: ſed tales ſunt illæ, in quibus proprium prædicatur de ſpecie; ut homo eſt riſibilis, pertinebunt igitur ad quartum prædicabile, cum non ſit aliud ad quod pertinere poſſint: & ideo proprium erit univerſale, & prædicabile, reſpectu ſpeciei.

11 Noſtra ſententia duabus concluſionibus explicatur. Prima, Proprium non eſt univerſale reſpectu ſolius ſpeciei, ſed reſpectu inferiorum ſpecierum vel individuorum. Probatur hæc ex definitione univerſalis, nempe, unum in multis, & de multis: ſed Species, non eſt multa ſimpliciter, ſed unum: quamvis ſit multa, ſecundum rationem virtualem, qua participatur à multis: ergo reſpectu illius, non poteſt proprium eſſe univerſale. Probatur Conſequentia: quia multa ſimpliciter non ſunt, nec dicuntur, niſi illa, quæ actu ſunt multa, ac diſtincta: in ſpecie vero, nec individua multa ſunt, nec diſtincta, ſed unum, nec ſpecies ipſa eſt in eis multa, ſed etiam unum: ergo proprium reſpectu ſolius ſpeciei, non eſt univerſale.

Secunda concluſio. Eſſe tale univerſale, hoc eſt proprium, aut quartum prædicabile, nec habet proprium in ordine ad ſolam ſpeciem, nec in ordine ad ſola individua, ſed in ordine ad individua, ut participant rationem ſpeciei. Ut autem concluſio hæc & præcedens, melius intelligantur, notandum eſt, In proprio, ſicut in quocunq; alio prædicabili duo eſſe conſideranda: & rationem communem univerſalis: quam omnes participant, & in qua conveniunt & rationem ſpecialem ex tali modo prædicandi deſumptam, per quam diſtinguuntur. Ratio ergo univerſalis, ut ſic, petit plura pro termino: & ideo eam non habet proprium, reſpectu ſpeciei, ut in prima concluſione probatum eſt: quia ſpecies non eſt multa ſimpliciter, ſed unum: rationem vero ſpecialem, talis univerſalis, & prædicabilis, non habet ſolum reſpectu individuorum: quia non dimanat ab eis, nec in primo, & per ſe, eſt proprium illorum: ſed ſpeciei, à qua primo & per ſe emanat, & de qua per ſe primo prædicatur, in Quale proprium, unde in ordine ad illam, habet per ſe primo, ſpecialem modum prædicandi, per quem diſtinguitur à cæteris prædicabilibus. Sed quia ad rationem talis univerſalis, requiruntur talia multa, ſicut ad rationem univerſalis in communi, multa ſimpliciter, adhuc proprium non eſt tale univerſale, reſpectu ſolius ſpeciei, niſi cum ordi-

ordine ad individua, à quibus ratio eſſentialis ejus, & conſequenter proprium ipſum, ab ea dimanans participatur.

Et hac doctrina, non ſolum declaratur utraq; concluſio, ſed colligitur hoc argumento, quo probatur ſecunda. Proprium, ut eſt quartum prædicabile, ſic definiendum eſt. Proprium eſt, quod prædicatur de pluribus in Quale proprium, ſed primum non habet, reſpectu ſolius ſpeciei: nempe eſt prædicabile de multis, nec ſecundum, nempe in Quale proprium, habet reſpectu individuorum, niſi cum ordine ad ſpeciem, ratione cujus prædicatur de illis, in Quale proprium: ergo completam definitionem quarti prædicabilis, nec habet à ſola ſpecie, niſi cum ordine ad individua, nec à ſolis individuis, niſi cum ordine ad ſpeciem.

Arg. vero primæ opinionis ſolum probant, quod proprium non habet rationem univerſalis, ut ſic, reſpectu ſpeciei, ſed individuorum: non tamen quod ſpecialem rationem talis univerſalis, ex modo prædicandi deſumptam, non habeat ab ſpecie, cum ordine ad individua.

Argum. ſecundæ opinionis ſolum probat, eandem rationem ſpecialem, talis univerſalis, aut quarti prædicabilis, habere ab ſpecie non tamen, ſine ordine ad individua: & quia utrumque continet noſtra ſententia, non eſt neceſſarium, argumenta aliarum in particulari ſolvere; ſed ex annotata doctrina, facile à quocunq; ſolventur.

Solum reſtat, uno verbo explicandum id, quod à quibuſdam dubitari ſolet, an proprium, ut eſt quartum prædicabile, una, & eadem relatione, ſecundum ſpeciem, referatur ad ſpeciem, & individua, aut ad genus, & inferiores ſpecies, vel diverſis: ita ut una ad ſpeciem, & alia, ad individua. Cui reſpondeo, Una & eadem referri, quod ita probo: Relatio, ſumit ſuam unitatem ſpecificam à termino formali; ſed ſpecies, & individua, habent eandem rationem terminandi relationem proprii: ergo una erit reſpectu omnium: Probatur minor, proprium refertur ad ſpeciem, & individua: tanquam ad principium, à quo emanat, & tanquam ad ſubjectum, cum quo convertitur: ſed ſpecies & individua, habent eandem rationem principii, atq; ſubjecti: cum individua ratione ſpeciei, utrumque habeant: ergo habent eandem rationem formalem terminandi, & pro unico termino formali accipienda ſunt, à qua unitatem ſpecificam habet relatio proprii.

CAPVT. VI.
De Accidenti.
TEX. PORPHYR.

Accidens autem eſt, quod adeſt & abeſt, præter ſubjecti corruptionem, &c.

Brevis explicatio textus.

1 INtentum Porphyrii capite præſenti eſt, explicare naturam Accidentis, quod eſt quintum prædicabile. Agit autem tria in toto capite. Primo, Tribus definitionibus definit Accidens. Secundo, Quadam diviſione illud dividit, Tertio, Cuidam tacitæ objectioni reſpondet.

Prima definitio accidentis eſt. Accidens eſt, quod adeſt, & abeſt præter ſubjecti corruptionem. Ut albedo inhæret in pariete, & poteſt ſeparari ab illo, ſine corruptione ejus. Secunda definitio eadem fere eſt. Accidens eſt, quod contingit eidem ineſſe & non ineſſe. Poſtrema definitio. Accidens eſt, quod neque eſt genus, nec differentia, neque ſpecies, neque proprium, ineſt autem ſubjecto. Datur hæc definitio, per negationem aliorum prædicabilium, à Porphyrio, ut explicetur proprius modus prædicandi accidentis.

Diviſio

2 Diviſio accidentis eſt : accidens aliud eſt Separabile, ut dormire, aliud Inſeparabile, ut albedo cygni. Sed poterat objicere aliquis adverſus Porphyrium, quod prima definitio accidentis non ſit bona, vel quod hæc diviſio ſit mala : quia ſecundum primam definitionem, omne accidens, poteſt ſeparari à ſubjecto : ergo nullum erit inſeparabile : ſed diviſio aſſerit, accidens aliud eſſe ſeparabile, aliud inſeparabile : ergo ſibi contrariantur. Ideo reſpondet Porphyrius in 3. parte hac diſtinctione : Duobus modis contingit ſeparari à ſubjecto : Secundum rem, aut ſecundum conſiderationem intellectus : & primo modo, non omne accidens poteſt ſeparari à ſubjecto, bene tamen ſecundo modo : & definitio intelligitur primo aut ſecundo modo, diviſio vero ſolum ſecundo modo, ideo non ſunt contrariæ.

QVÆSTIO I.

An accidens ſit univerſale, & reſpectu quorum id habeat?

3 PRobatur Accidens non eſſe univerſale, duobus arg. Primo, Quia univerſale, non habet à parte rei aptitudinem eſſendi in multis, aut prædicandi de illis ; nec reſpicit inferiora relatione reali, ſed ſolum habet talem aptitudinem, per intellectum abſtrahentem illud vel comparantem ad inferiora, ad quæ ſolum dicit reſpectum rationis, ſed Accidens à parte rei, habet aptitudinem eſſendi in ſubjecto : ergo etiam habebit aptitudinem prædicandi de illo ; & cum diſtinguatur ab eo realiter, per relationem realem illud reſpiciet, ut albedo hominem ; ergo accidens non eſt univerſale reſpectu ſubjecti ; imo nec poteſt prædicari de illo ; quia quod ab alio diſtinguitur realiter, non poteſt de eo prædicari, cum diſtinctio realis falſam efficiat prædicationem.

4 Secundo. Univerſale dicitur eſſe in multis, & poſſe prædicare de multis, etjam ſi illa multa non ſint actu in rerum natura, ſed ſolum in potentia : ut patet de Sole, & Luna : ſed Accidens non poteſt prædicari de ſubjectis, niſi actu exiſtentibus : ergo non eſt univerſale, nec prædicabile. Probatur minor : quia nullo homine exiſtente in rerum natura, falſum erit dicere : Homo eſt albus, aut Petrus eſt albus.

Pro ſolutione hujus quæſtionis, Notandum eſt primo. Accidens duobus modis conſiderari. Primo, in ordine ad ſua inferiora quidditativa : ut color reſpectu albedinis & nigredinis, aut albedo, reſpectu hujus, & illius albedinis : & hoc modo, non conſtituit quintum prædicabile, ſed primum, ſecundum, vel tertium : nam vel genus eſt, vel ſpecies, aut differentia. Secundo conſideratur in ordine ad ſubjecta, quibus inhæret : ut album in ordine ad hominem, vel parietem. Et hoc modo conſtituit quintum prædicabile ; quia prædicatur in Quale accidentale.

Secundo notandum, Accidens dupliciter conſiderari : In abſtracto, & in concreto : & primo modo conſideratum, non dicit ſubjectum, ſed ſolam formam ; ut albedo, & color ; & cum hæc diſtinguantur realiter à ſubjecto, non prædicantur de illo : falſum eſt enim dicere, Homo eſt albedo : conſideratum vero in concreto, dicit ſubjectum, ut album : & à diverſis ſubjectis abſtractum per intellectum, ut ab homine, & pariete, eſt univerſale, & prædicabile reſpectu illorum, à quibus ſolum diſtinguitur ratione, nec habet aptitudinem prædicandi de illis à parte rei, ſed ſolum per intellectum, nec denique ad illa refertur relatione reali, ſed rationis, ſicut cætera prædicabilia ad ſua inferiora : ſed quia accidens reſpi-

reſpicit ſubjectum, ſecundum modum inhærentiæ actualis in eo, & hoc modo prædicatur de illo, requirit actualem exiſtentiam ſubjectorum, de quibus prædicatur: alioqui non erunt veræ prædicationes: & in hoc diſtinguit à cæteris prædicabilibus, quæ cum eſſentialia ſint, ut genus, ſpecies, & differentia, vel propriæ paſſiones conſequentes eſſentiam, ut quartum prædicabile, abſtrahunt ab exiſtentia, & prædicantur de inferioribus, ſecundum naturalem connexionem extremorum: Ideoq; non requirunt actualem eorum exiſtentiam.

5 His ſuppoſitis, Concluſio reſpondens quæſtioni eſt: Accidens in concreto ſumptum eſt quintum prædicabile, non reſpectu inferiorum quidditative, ſed reſpectu ſubjectorum, à quibus abſtrahitur, & de quibus prædicatur in Quale accidentale: & hoc modo ſumptum definitur à Porphyrio duplici definitione, inferius explicanda. Probatur hæc concluſio: Quia accidens hoc modo ſumptum, eſt unum in multis accidentaliter, & ideo Prædicabile de multis in Quale accidentale, diſtinctumq; à cæteris quatuor prædicabilibus.

6 Ad primum arg. Neganda eſt minor; quod accidens habeat aptitudinem realem inhærendi, aut eſſendi in multis, à parte rei: nam ſi ſumatur in abſtracto, verum eſt, ſed ſic non eſt univerſale, nec prædicabile: ſed dicit formam accidentalem realiter diſtinctam à ſubjectis, & realiter eis inhærentem, quæ non poteſt realiter prædicari de illis, propter realem diſtinctionem; ſi vero ſumatur in concreto, reſpectu ſubjectorum, à quibus abſtrahitur, univerſale eſt, & prædicabile, ut expoſitum eſt.

Ad ſecundum diſtinguenda eſt minor; nam ut accidens ſit univerſale, & prædicabile, ſatis eſt, quod plura ſubjecta ſecundum potentiam exiſtentiæ reſpiciat; ſed ad exercitium prædicationem, requirit actualem exiſtentiam ſubjectorum, & in primo convenit cum cæteris prædicabilibus, à quibus diſtinguitur in hoc ſecundo, propter modum diſtinctum prædicandi accidentalem, quem habet; nam accidens reſpicit ſubjectum, ſecundum actualem inhærentiam in eo; actualis vero inhærentia petit actualem exiſtentiam ſubjecti; quia nihil poteſt inhærere, niſi actu exiſtenti; de aliis vero prædicabilibus, diverſa eſt ratio, quantum ad exercitium prædicandi, jam explicata.

QVÆSTIO II.

An diviſio accidentis in accidens ſeparabile, & inſeparabile, ſit bona?

7 DUobus argumentis videtur probari, Quod non ſit bona. Primo; Quia accidens ſecundum Porphyrium, duobus modis poteſt ſeparari à ſubjecto, ſecundum rem, & per intellectum; ergo nullum accidens erit inſeparabile. Probatur Conſequentia; quia accidens inſeparabile ſecundum rem eſt ſeparabile per intellectum; unde non bene dividitur accidens in duo membra.

Secundo, quia ſi omne accidens eſt ſeparabile per intellectum; ergo hæc diviſio comprehendit propriam paſſionem, quæ licet non poſſit ſeparari ſecundum rem, poteſt tamen per intellectum; ut riſibile poteſt ſeparari ab homine; quia cum non ſit de eſſentia ejus: poteſt homo intelligi ſine illo. Et ex hoc ſequitur, quartum prædicabile, & quintum non diſtingui. Probatur Conſequentia; quia propria paſſio, que conſtituit quartum prædicabile, pertinet ad quintum, cum ſit accidens inſeparabile.

Pro ſolutione quæſtionis, Annotanda eſt diſtinctio, quam tradit D. Thom. quæſt. unica, de ſpiritualibus creaturis, art. ul-

timo ad 7. ubi ait. Duplicem esse operationem intellectus, per quam unum separat ab alio: Una est simplex abstractio, per quam illud unum sine alio cognoscit, sine affirmatione, & negatione: ut dum intelligimus albedinem, existentem in pariete, non intellecto pariete: non tamen negando, quod in eo sit. Altera est abstractio composita, per quam unum sine alio intelligimus, illud de eo negando: ut si dum intelligimus albedinem sine pariete: negemus eam de pariete: dicentes, paries non est albus.

8 Secundo notandum est: quod hæc est differentia inter accidens separabile, & propriam passionem, quantum ad secundum modum abstractionis à subjecto: quod subjectum accidentis inseparabilis, non solum potest intelligi sine illo, sed etiam cum opposito, salva ejus essentia: ut cygnus, non solum potest intelligi sine albedine, sed cũ nigredine, quæ non repugnat essentiæ ejus. Sed subjectum propriæ passionis, quamvis possit intelligi sine illa, non tamen cum oppositа: cujus ratio est, quia cum propria passio dimanet ab essentia, à qua impossibile est dimanare oppositam: impossibile est etiam, quod cum opposita intelligatur, sed accidens inseparabile, non dimanat ab essentia subjecti: ideo non repugnat, quod idem subjectum, cum oppositо accidente intelligatur. Exempli gratia: sine risibilitate, potest intelligi homo, non tamen cum hinnibilitate, quia repugnat hinnibilitatem dimanare ab essentia ejus: sed cygnus, non solum potest intelligi sine albedine, sed etiam cum nigredine, quia cum albedo non dimanet ab essentia ejus, non repugnat, quod cum nigredine opposita intelligatur.

Conclusio nostra est. Divisionem esse bonam. Probatur. Quia utrumq; membrum, vere datur in rebus, verum accidens est, & tantum continet, quantum divisum, ergo adæquata est, & bona divisio: sed intelligenda est realiter, & non per intellectum: ita ut sensus sit. Accidens, unum est separabile à subjecto realiter: & aliud realiter inseparabile ab eodem: & ex hoc solvitur primum argumentum.

9 Ad secundum. Neganda est consequentia, quia accidens commune, separari potest per intellectum, utroque abstractione, simplici, & composita: ita ut non solum negari possit de subjecto, sed etiam oppositam ei attribui: quod non habet passio: quia cum dimanet ab essentia: repugnat oppositam passionem convenire subjecto. Itaq; commune accidens, omnibus modis potest separari per intellectum à subjecto: propriũ vero non omnibus modis: & hoc sufficit, ut ad quintum prædicabile non pertineat.

10 Sed ut melius natura hujus prædicabilis intelligatur: Triplex alia differentia notanda est, quam habet respectu proprii. Prima est. Quod propriũ dimanat ex principiis essentialibus subjecti: accidens commune non dimanat ab eis: sed ex aliis causis provenit. Secunda. Quod passio primo convenit speciei, secundario vero individuis: accidens commune, ex opposito, primo convenit individuis, & ratione eorum speciei Et ratio hujus differentiæ est quia proprium proxime dimanat à natura specifica, sed commune accidens, ex particularibus causis individualibus sequitur. Tertia differentia est. Quod proprium prædicatur per se de subjecto, accidens vero quod est quintum prædicabile, per accidens.

QVÆSTIO III.

An definitiones accidentis, intelligantur à Porphyrio, de inhærentia reali accidentis in subjecto, vel secundo intentionaliter, de affirmatione, & negatione?

Vide.

11 VIdetur hoc ſecundo modo intelligi,& non primo, quod probatur ex eodem Porphyrio : qui ultimam definitionem, aſſignavit per negationem aliorum prædicabilium, ergo definit accidens ut prædicabile:& conſequenter,non per realem inhærentiam, ſed per prædicationem. Et præterea, quia ut explicaret diviſionem non eſſe contrariam primæ definitioni, docuit, accidens non ſolum ſecundum rem, ſed per intellectum poſſe ſeparari à ſubjecto : ergo dum illud aſſerit : poſſe adeſſe, & abeſſe ſubjecto, in prima definitione,non de reali inhærentia, ſed de prædicatione loquitur.

Et ratione deinde probatur. Primo. Quia accidens ſecundum realem inhærentiam,non pertinet ad Dialecticum,ſed ad Philoſophum; ergo in Dialectica non per illam debet definiri, ſed per prædicationem Dialecticæ propriam.

Secundo. Accidentia rationis, qualia ſunt ſecundæ intentiones, dum prædicantur de primis, pertinent ad hoc prædicabile, & non habent realem inhærentiam in ſubjecto,ſed ſolum ſunt objective in intellectu: & tamen eis conveniunt definitiones accidentis : ergo non intelliguntur de reali inhærentia, ſed de prædicatione. Hanc ſententiam tenent Cajet. cap.præſenti,dubio 1.Javel.tra.4.de quinque prædicabilibus.cap.6.Sotus in expoſitione textus, & eandem dicit eſſe probabilem.Tolet.dub.3.

12 Secunda opinio affirmat. Eaſdem definitiones intelligi à Porphyrio de reali inhærentia accidentis.Et hæc eſt probabilior.Probatur efficaciter ex Porphyrio,qui ut explicaret primam definitionem, non eſſe contrariam diviſioni, tradit diverſos modos ſeparationis accidentis à ſubjecto, nempe realem, & per intellectum : quod non eſſet neceſſarium, ſi definitio intelligeretur de prædicatione, & non de reali inhæſione : nam prædicatio, ſeparationem dicit per intellectum,ſi ſit negativa.

Probatur ſecundo : quia eodem modo ſumitur accidens in definitionibus, ſicut in diviſione,ſed diviſio non poteſt intelligi de prædicatione, ſed de reali ſeparatione: nam in primo ſenſu nullum accidens eſſet inſeparabile : ergo definitiones de reali inhærentia intelliguntur.

Ad primum teſtimonium reſpondetur: Non per ſolam negationem aliorum predicabilium, definiſſe Porphyrium accidens, ſed per realem inhærentiam, quam in ultimo verbo definitionis poſuit. Secundum teſtimonium potius probat noſtram ſententiam.

Ad primum arg.reſpondetur:quod realis inhærentia, fundamentum eſt ſecundæ intentionis : quam neceſſe fuit explicare per definitiones, ut natura hujus prædicabilis,melius intelligeretur.

Ad ſecundum dicimus, Entia rationi non habere realem inhærentiam in ſubjecto, ſed intelligi à nobis per ſimilitudinem, ad accidentia realia, quæ illum habent : & ideo de illis etiam loquimur, ac ſi realiter inhærerent : quare per ſimilitudinem, applicantur eis definitiones accidentis.

QVÆSTIO IV.

An prima definitio accidentis ſit Bona?

13 RAtio dubitandi eſt, quia multa ſunt accidentia : quæ ſubjectum corrumpunt,ut morbus lethalis, combuſtio & mors: ergo eis non convenit definitio : quia non poſſunt adeſſe, & abeſſe,præter ſubjecti corruptionem.

Difficultas hujus quæſtionis in eo conſiſtit : an ea quæ enumerantur in argumento,ſint accidentia,vel non ? Et prima opinio negat eſſe accidentia, ſed potius, dicit eſſe deſtructiones ſubſtantiæ,

vel prædicata ſubſtantialia privativa. Probat, quia corruptio, vel mors, eſt diſſolutio principiorum vitæ: ſed principia vitæ ſunt ſubſtantialia: ergo corruptio, & mors, erunt potius quid ſubſtantiale, quam accidentale.

Pro ſolutione quæſtionis, notandum eſt, mortem dupliciter ſumi poſſe: primo pro corruptione rei, ut in fieri; hoc eſt, dum fit: aut pro corruptione in facto eſſe, vel jam facta, & certum eſt utroque modo ſumptam, modum ſaltem accidentis habere, & conſequenter ſubjectum: & cum ſit quaſi mutatio privativa, non ſolum habet ſubjectum, ſed etiam terminum, quaſi per eam factum; & ſubjectum ejus eſt materia, quæ à forma quæ corrumpitur, ad formam de novo advenientem mutatur; ut à forma hominis, quæ deſinit eſſe in materia, ad formam cadaveris, quæ de novo advenit. Terminus autem corruptionis, eſt non eſſe rei, ut non eſſe hominis denominat autem corruptio materiam, tanquam ſubjectum, in quantum eſt mutatio ejus; & etiam terminum, nempe, rem corruptam, ad cujus non eſſe terminatur; & ita materia denominatur privative, mutata per corruptionem, tanquam ſubjectum hujus accidentis privativi; & id quod deſinit eſſe per eam, dicitur non eſſe, vel eſſe mortuum, aut corruptum, & ſicut eſt accidens materiæ, tanquam ſubjecti, in quo intelligitur inhærere; ita reſpectu illius convenit ei definitio accidentis; quia adeſt & abeſt materiæ præter ejus corruptionem; terminum vero non denominat, ut ſubjectum, ſed tanquam terminum quem deſtruit; & ideo non eſt accidens reſpectu ejus, nec convenit ei definitio accidentis.

14 Noſtra igitur ſententia eſt. Illa omnia, quæ in arg. enumerantur, eſſe accidentia, vel ſaltem modum accidentium habere: quibus ſuo modo convenit definitio. Quod probatur evidenter de morbo etiam lethali, hac ratione. Morbus adeſt, & abeſt ſine ſubjecti corruptione: ergo convenit ei definitio accidentis. Probatur antecedens: quia quamdiu durat morbus, ſubjectum manet, & eo abſente; etiam manet: ergo adeſſe, & abeſſe poteſt, præter corruptionem ejus.

Secundo, probatur de combuſtione, & morte: nam iſta habent modum mutationis privativæ: ſed mutatio habet ſubjectum, ut docet Ariſtot. 1. & 5, lib. Phyſ. ergo eſt accidens, quare modum accidentium habere debent, quibus definitio conveniat.

Et ex his reſponderur ad arg. Morbum eſſe accidens: & poſſe adeſſe, & abeſſe ſubjecto, præter corruptionem ejus: quia quamdiu durat, non eſt corruptum, ſed manet. De combuſtione vero, & morte, dicimus eſſe accidentia privativa materiæ, cui adſunt & abſunt præter corruptionem ejus: non tamen ſunt accidentia hominis, vel domus: ſed illum, & hanc denominant tanquam terminos. Quod vero ad veritatem propoſitionum attinet, nempe, Homo eſt mortuus, vel Domus eſt combuſta: veras eſſe dicimus, ut communis modus concipiendi, & loquendi tenet: quia ſenſus eſt: Homo deſiit eſſe, aut Domus: & verus quidem, quia non denominantur; ut ſubjecta, ſed ut termini corruptionis: quam dicatur hominem & domum per mortem, aut combuſtionem periiſſe: mors namque appellatur corruptio hominis: quia eſt privatio vitæ; non vero combuſtio domus, ſed talis corruptio.

15 Circa rationem tandem Accidentis, duo ſunt notanda: Primum, Duobus modis ſumi accidens, nempe, pro accidente Prædicamentorum, & pro accidente prædicabili: & hæc acceptio eſt univerſalior.

ſalior, quia non ſolum comprehendit vera accidentia, ſed illa etiam, quæ licet ſint ſubſtantiæ, modo tamen quodam accidentali ſe habent ad alia: & ideo ex parte modi ſe habendi, videntur ea reſpicere tanquam ſubjecta; ut differentia, reſpectu generis, accidens prædicabile vocatur licet ſæpe ſit ſubſtantia: quia adeſſe, & abeſſe poteſt generi, ſalva ejus eſſentia. Accidens vero prædicamentale, ſolum comprehendit vera accidentia: ſed ex alia parte, idem accidens; ut prædicabile, minus univerſale eſt: quia accidens prædicamentale, abſolute comprehendit omnia accidentia vera: accidens vero prædicabile, non comprehendit ea, niſi ſublimitata conſideratione: hoc eſt, quatenus ſubjecto adeſſe & abeſſe poſſunt, vel prædicari, & non prædicari de illo. Albedo enim, aut nigredo; ſicque de cæteris accidentibus, duobus modis conſiderantur. Primo. Secundum proprias eſſentias, ut in eis ſunt Genera, ſpecies & individua: & ſic pertinent ad ſpecialia prædicamenta, & non ad quintum prædicabile, ſed ad primum, ſecundum, vel tertium. Alio modo, in ordine ad ſubjectum, cui adeſſe, & abeſſe poſſunt: & ſic pertinent ad quintum prædicabile.

Ex quibus intelligitur diſtinctio quædam, ſatis neceſſaria prædicationis accidentalis: nam una eſt accidentalis, ab accidente prædicamentali, quando prædicatum verum eſt accidens, inhærens ſubjecto, de quo prædicatur. Alia eſt accidentalis, ab accidente prædicabili, & non prædicamentali, cujus prædicatum non eſt verum accidens ſubjecti, ſed modo accidentali ſe habet ad illud, in quantum adeſſe & abeſſe poteſt ei, præter ejus corruptionem: ut hæc prædicatio, Homo eſt albus, accidentalis eſt, ab accidente prædicamentali, & etiam prædicabili: hæc vero, Animal eſt rationale: non ab accidente prædicamentali; ſed ſolum ab accidente prædicabili.

16 Secundo notandum eſt. Quod Accidens; ut eſt quintum prædicabile, non eſt definiendum per plures ſpecies, vel plura individua, tanquam ſubjecta: quia licet vera ſint ſubjecta accidentis, tam hæc quam illa: quodlibet tamen eſt inadæquatum: itaque definiendum eſt per illud univerſalius, quod ſit quaſi adæquatum ſubjectum ejus, & in plurali ſumptum, adæquatus terminus relationis ejuſdem accidentis, ut prædicabilis. Unde talis erit ejus adæquata definitio. Accidens eſt, quod prædicatur de pluribus, in Quale accidentale. Per quam definitionem, ratione ultimæ particulæ, patet diſtingui à cæteris prædicabilibus. Et hæc de prædicabilibus annotaſſe ſufficiat.

QVÆSTIO V.

An inhærentia aptitudinalis, ſit de eſſentia accidentis?

17 INhærentia duplex eſt, actualis, & aptitudinalis: Actualis modus quidam, per quem accidens unitur ſubjecto, ut ab eo ſuſtentetur: & proportionatur, modo per ſe ſubſtantiæ, per quem ſe, & per ſe ſubſiſtit, independenter ab alio unde ſicut modus ſubſiſtentiæ, eſt ultimus terminus naturæ ſubſtantialis, per ſe exiſtentis, à quo completur, & conſtituitur in ſuppoſito: ita inhærentia actualis, eſt ultimus terminus naturæ accidentalis, actu exiſtentis, complens eam, & conſtituens in ſubjecto: & tandem, ſicut ſubſiſtentia, præſupponens actualem exiſtentiam, non diſtinctam realiter à natura ſubſtantiali, ſed per quam eſt extra cauſas, diſtinguitur ex natura rei ab eadem natura ſubſtantiali, per ſe exiſtente: eadem ratione, inhærentia actualis accidentis, præſupponens noſtro modo intelligendi, naturam accidentalem actu exiſtentem

ſtentem; diſtinguitur ab ea, ex natura rei.

Alia eſt inhærentia Aptitudinis: quæ non eſt aliud; quam aptitudo ejuſdem naturæ accidentalis, ad actu inhærendum ſubjecto, ut ſi Deus ſeparet accidens à ſubjecto; peribit modus actualis inhærentiæ ejus, per quem actu inhærebat ſubjecto: ſed adhuc erit aptum ei inhærere: & hæc aptitudo inhærendi vocatur inhærentia aptitudinalis.

Et de inhærentia actuali, certum eſt apud omnes, quod non ſit de eſſentia accidentis, quia ſine illa poteſt eſſe accidens, ſi non naturaliter, ſaltem divina virtute: & vere manet quantitas Euchariſtiæ, ſine inhærentia actuali, quam habebat in ſubſtantia panis. Ex quo evidens argumentum deducitur, probans non pertinere ad ejus eſſentiam, & cum eadem ratio ſit de cæteris accidentibus, ſequitur actualem inhærentiam, nulli accidenti eſſe eſſentialem: in quo etiam aſſimilatur ſubſtantiæ ſubſtantiali: de qua evidens eſt, eam non pertinere ad eſſentiam naturæ ſubſtantialis: cum ſit in fide certum; Naturam humanam Chriſti non habere propriam ſubſtantiam: ſed terminatam eſſe, ſubſiſtentia verbi divini. Ideo ſolum quærit titulus quæſtionis, de inhærentia aptitudinali. An ſit de eſſentia accidentis.

18 Et eſt prima opinio Scoti in 4.d. 12.quæſt. unica, & Antonii Andreæ 7. Meta.qu.1. cum cæteris Scoti diſcipulis, aſſerentium, non pertinere ad eſſentiam ejus, ſed extra illam eſſe. Probant id primo. Quia inhærentia eſt relatio accidentis ad ſubjectum, vel rationem ſaltem includit: ergo non poteſt eſſe de eſſentia alicujus accidentis abſoluti, imo aliquam rationem accidentalem debet præſupponere in eo, cui convenit, per quam fundetur talis relatio: & ex conſequenti eſſentiam accidentis eam fundantem: quare extra illam omnino erit.

Secundo. Si inhærentia aptitudinalis eſt de eſſentia accidentis, omnibus æque convenire debet, quia quæ eſſentialia ſunt, omnibus illius ordinis debent æque convenire: ſed neque convenit omnibus, neque æque poteſt convenire: ergo non eſt eſſentialis. Probatur minor, quia modus quem habet quantitas Euchariſtiæ, ſeparata à ſubſtantia, eſt accidens: cum terminet naturam accidentalem: & repugnet ei aptitudo inhærendi, cum ſit modus eſſendi per ſe, & independenter à ſubjecto: ergo non convenit omnibus accidentibus: ſed neque æqualiter: quia jam conveniret eis univoce, quod videbimus eſſe falſum.

Secunda opinio eſt communis, & vera, quod inhærentia aptitudinalis ſit de eſſentia accidentis. Ita D.Tho.in 4.d.18.qu.& art.1.qu. etiam 1. Capr.in 4.d.2.qu.1.ad 1.contra 5.&6.conc.Herue.quodlib.4 qu. 9.Javel.7.Meta. qu.1.Cajet.7. c.de ente, & eſſentia,qu.15. Et colligitur evidenter ex doctrina Ariſt.7.Metaph.text.2.ubi aſſerit accidentia non eſſe entia, ſed entis entia: hoc eſt ſubſtantiæ, ad quam in ſua entitate dicunt attributionem: ſed eſſe entia: ſubſtantiæ, eſt poſſe eam afficere, ſecundum proprios modos intrinſecos: ergo aptitudo ei inhærendi eſt eis eſſentialis, ex mente Ariſtotelis.

19 Probatur etiam ratione. Quia eſſe per ſe, & eſſe in alio, ſunt modi intrinſeci ſubſtantiæ, & accidentis, dividentes per ſe ens, ſed eſſe per ſe, ſecundum aptitudinem hoc eſt, aptum eſſe ad ſubſiſtendum per ſe, eſt de eſſentia ſubſtantiæ; ergo aptum eſſe ad inhærendum eidem ſubſtantiæ, erit de eſſentia accidentis. Probatur minor, quia ſubſtantiam eſſe talem entitatem cui debetur ſubſiſtentia per ſe, eſſentiale eſt ei: & hoc eſt, eſſe radicé, unde oritur ſub-

ſubſiſtentia; eſſe ei eſſentialem: ergo etiam eſt eſſentiale accidenti, eſſe talem naturam, cui debetur actualis inhærentia in ſubjecto: quod eſt, eſſe radicem actualis inhærentiæ: & radix hæc eſt inhærentia aptitudinalis, quæ etiam erit ei eſſentialis.

Ad primum argum. Neganda eſt major: quod inhærentia actualis ſit relatio: ſed eſt modus abſolutus, includens reſpectum quendam tranſcendentalem, de quo neganda eſt minor: quod non poſſit eſſe de eſſentia abſoluti, ſicut cætera prædicata tranſcendentalia, ut videbimus in prædicamento ad aliquid. Ubi probabimus, quod licet relatio prædicamentalis, quæ vocatur ſecundum eſſe, non poſſit pertinere ad eſſentiam abſoluti, reſpectus tamen tranſcendentales, & ſecundum dici, ad eſſentiam plurium abſolutorum neceſſario pertinent.

Ad ſecundum. Neganda eſt prima conſequentia, quod inhærentia aptitudinalis, conveniat æqualiter omnibus accidentibus, aut univoce: nam cum conveniat eis per attributionem ad ſubſtantiam, vel ſit ipſamet attributio ad ſubſtantiam, non poteſt eis convenire univoce: quia repugnat attributio univocationi. Et præterea, unicuique convenit ſecundum proprium modum attributionis ad ſubſtantiam: quod ſufficit analogiam conſtituere, ut in ante prædicamentis, cap. 2. oſtendemus. De modo autem per ſe, quæ circa Euchariſtiæ, non eſt certum; quod illum habeat: ſed probabile; quod immediate ſuſtentetur à Deo, & etiamſi illum habere dicatur; non eſt natura accidentalis, cui debetur actualis inhærentia: ſed modus, cui per ſe non debetur, ſicut inhærentiæ actuali, non debetur alia inhærentia: alioqui eſſet proceſſus in infinitum: ſed cum ſit ratio, vel modus inhærendi; non dicitur proprie inhærere: nec modo illi, per ſe eſſendi quantitatis, debetur inhærentia: quia non eſt natura accidentalis ſed entitas quædam modalis, ſupernaturaliter conceſſa accidenti: ut ſit per ſe, hoc eſt, ſine dependentia actuali à ſubſtantia: quæ entitas accidentalis; quia modum eſſendi tribuit accidenti. Itaque, naturæ accidentali tantum convenit aptitudinalis inhærentia, per ſe; ſicut ei ſolum debita eſt actualis: modis vero, non convenit per ſe: ſed ratione naturæ, cujus ſunt modi: ſicut nec per ſe inhærent; ſed ratione naturæ: & cum modus ille, nec ſit natura accidentalis, nec modus per ſe; ex propria natura conveniens accidentis non eſt ei ullo modo debita actualis inhærentia; nec erit eſſentialis ei inhærentia aptitudinalis.

COM-

COMMENTARII IN LIBRVM CATEGORIARUM ARISTOTELIS STAGIRITÆ; quæ prædicamenta appellari consueverunt, Una cum dubiis & quæstionibus, hac tempestate agitari solitis.

BREVE PROOEMIUM.

De inscriptione hujus libri.

QUamvis vocabulum Græcum Categoria; ex prima ejus impositione, à prædicatione, seu prædicato dictum sit: communi tamen Dialecticorum & Philosophorum consensu jam accipitur, pro integra ordinatione prædicatorum essentialium: eademq; est significatio prædicamenti: quod sic possumus describere. Prædicamentum est dispositio prædicatorum essentialium, superiorum atq; inferiorum, sub uno quodam supremo genere, quo nihil est superius, usque ad individuum: quo nihil est inferius. Unde Liber categorum, aut prædicamentorum, scribitur opus hoc: id est, Liber ordinationum, quibus prædicata disponuntur, secundum diversos gradus essendi, à supremo genere, quod quasi caput totius ordinationis est; usque ad infimas species & individua.

De inventore artis prædicamentalis.

COmmunis consensus scholæ jam tenet, primum inventorem hujus artis, fuisse Aristotelem. Ille enim primus fuit, qui omnes gradus essendi, sic disponere docuit, ut ad certas quasdam classes reducerentur omnes res mundi: & facile possemus naturam, & essentiam cujuscunq; invenire, ad proriam ejus categoriam, aut prædicamentum recurrendo.

De fine hujus operis.

CUm ex simplicibus, aut incomplexis rebus, efficiantur prædicamenta, patet ad primam operationem intellectus, quæ est simplicium apprehensio, pertinere: & ad perficiendam Secundam; quæ versatur circa compositionem, & divisionem, proxime ordinari: Sed tanquam ad finem ultimum, ad demonstrationem ad quam omnia, quæ in Dialectica tractantur, ordinari constat.

An de vocibus, vel de rebus agatur in prædicamentis?

AB omnibus refutatur sententia Nominalium: qui dixerunt, de vocibus principaliter agere opus hoc, sicut & tota scientia Dialecticæ. Quod ex eo probatur falsum: quia voces tantum sunt instrumenta; quibus loco rerum utimur, non valentes res de quib. disputatur, ad scholas afferre: ut Arist. docet 1. lib. Elenchorum. Res igitur sunt, ex quibus ordinatio prædicamentalis constituitur, mediis vocibus, significatæ: & ideo de rebus principaliter, minus principaliter de vocibus tanquam de conditionibus necessariis, agit ars prædicamentalis.

De objecto hujus operis.

OBjectum vero hujus partis Dialecticæ, est categoria, sed prædicamentum, in communi consideratum; prout omnes ordinationes prædicamentales, sub se

ſub ſed comprehendit. Quod probatur inde: quia ſub eo proxime continetur omnia, quæ in arte hac tractantur, & rationem ejus proxime participant: quæ duo propria conditiones objecti ſunt.

De modo procedendi, & ordinatione hujus operis, cum cæteris partibus Dialecticæ.

2 MOdus procedendi, quem Ariſtot. ſervat in hoc opere, ſimplex eſt. Quia per definitionem, & diviſionem procedit: per quas docet, quonam modo ſimplicia ſint ordinanda in prædicamentis.

Quod vero ad ordinem hujus operis inter cæteras partes Dialecticæ attinet, ſic explicari debet: ut primum locum teneat inter omnes: quia ordinatio ſimplicium, & ordinata cognitio eorum, quaſi janua eſt, per quam ad reliquas partes Dialecticæ; & ad totam ipſam ſcientiam ingrediemur.

Ad quam ſcientiam pertineat, de prædicamentis agere.

LIcet nonnulli aſſerant, ad nullam ſcientiam determinatam pertinere artem prædicamentalem, ſed intellectum per lumen naturale, nulla ſcientia media, notitiam hujus artis habere poſſe, & ideo nec ad Dialecticam, nec ad Metaphyſicam pertinere. Nihilominus, cum prædicatorum ordinationes, non poſſint fieri ſine arte, vel ſcientia, neceſſario dicendum eſt, ad ſcientiam pertinere; & inprimis ad Metaphyſicam: cujus ratio ſatis eſt per ſe manifeſta, & nota: quia de ente reali univerſaliſſimo agit: ergo ad eam pertinet, omnes modos entis realis conſiderare, ſecundum rationem propriam abſtrahendi à materia: ſed prædicamenta non ſunt aliud, quam rerum ordinationes, ex quibus proprios modos entis cognoſcimus: ergo hec ars ordinandi, res ſecundum diverſos modos eſſendi, ad Met. proprie pertinebit: & etiam ad Dialecticam: ſed diverſa ratione: nam ad illam, ſecundum proprias entitates, ad Dialecticam vero in ordine ad prædicationes, enuntiationes, & ſyllogiſmos.

CAPVT PRIMVM.

De æquivocis, univocis, & denominativis.

TEXTVS ARIST.

Æquivoca dicuntur, quorum nomen ſolum commune eſt, ſecundum vero nomen ſubſtantiæ ratio diverſa.

Textus expoſitio.

3 INtentum Ariſt. in hoc primo ca. eſt explicare naturam nominum Æquivocorum, Univocorum, & Denominativorum: nam cum ex rebus fiant prædicamenta, ut ſignificantur per voces, ex modo ſignificandi vocum maxime dependet diſtinctio rerum, quæ in prædicamento collocandæ ſunt: & ita ex applicatione harum trium vocum, tria alia conſtabũt. Primum quæ non ſint à prædicamentis excludenda. Secundum, ex quibus prædicamenta conſtituenda ſint. Tertium, quonam modo res unius prædicamenti, prædicari poſſint de rebus alterius.

Dividitur autem caput in tres partes, in quarum prima, proponit Ariſtot. definitionem æquivocorum: in Secunda, definitionem univocorum: & in Tertia definitionem denominativorum.

Definitio æquivocorum talis eſt. Æquivoca dicuntur, quorum nomen commune eſt, ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata, diverſa. Quæ duas continet partes. In prima dicitur, quod æquivoca debent, habere nomen commune, ut ſignifice-

tur, distincta esse ab eodem nomine : & esse res significatas per ipsum : ut canis latrabilis, sidus cœleste, & piscis marinus, quæ sunt res significatæ, per hoc nomen canis : distincta quidem hæc sunt ab eo, sed non dicuntur æquivoca, nisi ut per nomen significantur : quia res non pertinent ad Dialecticam, nisi ut significantur per voces.

Et ex hoc desumpta est communis illa distinctio, qua distinguuntur æquivoca, in Æquivoca æquivocata, & Æquivoca æquivocantia : ita ut æquivoca æquivocata sint res, quæ, ut significantur tali nomine, dicuntur fieri æquivoca in eo. Equivoca vero æquivocantia, sint voces ipsæ, quæ ex tali modo significandi, res efficiunt æquivocas.

4 Secunda pars definitionis est, in qua dicitur, quod ratio substantiæ, accommodata nomini æquivoco, sit diversa. Per rationem vero, intelligitur definitio : vel conceptus quidditativus in his, quæ non habent definitionem. Definitio igitur, vel conceptus æquivocorum, ut significantur nomine æquivoco, omnino diversus esse debet : ita ut in eo nullo modo conveniant : sed solum habeant nomen commune.

Definitio Univocorum hæc est. Univoca dicuntur : Quorum & nomen commune est, & secundum nomen eadem substantiæ ratio, In qua, per rationem substantiæ, definitio, vel conceptus univocorum intelligitur : qui idem esse debet, & non diversus, sicut diversum esse diximus in æquivocis.

Definitio Denominativorum sic habet : Denominativa dicuntur, quæcunq; ab aliquo, solo differentiæ casu, secundum nomen habent appellationem. Ut à fortitudine, fortis In qua tria continentur, quia in denominatione tria sunt : Forma denominans : Res denominata : & denominativum nomen : tali ordine intelligenda, ut res denominata dicatur talis, à denominativo nomine : & hoc dicatur denominativum à forma : & ita forma sit quasi origo totius denominationis. Exempli gratia : Fortis, nomen denominativum est, in quo res denominata est Petrus ipse : Forma vero, à quo denominatur, est fortitudo : à qua nomen ipsum denominativum, casu debet differre : ut significetur derivatio denominationis ejusdem, quam a forma res denominata accipit.

QVÆSTIO VNICA.

Utrum definitio univocorum conveniat denominativis?

5 PRima opinio tenet, denominativa simul esse univoca, sed diversa ratione : nam in quantum appellationem habent ab alio, dicuntur denominativa : in ordine tamen ad res denominatas : de quibus prædicantur, vere sunt univoca : ut album respectu albedinis, à qua denominatur, denominativum dicitur : sed respectu hujus, & illius corporis : nempe parietis; & hominis, de quibus prædicatur, univocum est : quare omnibus denominativis convenit definitio univocorum. Ita Scotus quæst. unica hujus cap. ad secundum : Quam sententiam probabilem dicit esse Cajet. in expositione definitionis denominativorum. Et videtur probari ex definitione univocorum : quia nomen denominativum commune est omnibus subjectis, de quibus dicitur : ut album homini, & parieti : & ratio significata, quæ est forma accidentalis, eadem est etiam in eis, ut albedo in eisdem, ergo convenit eis integra definitio.

Et potest probari secundo : quia omne universale debet esse vnivocum : ut in quæst. ultima universalium diximus : sed inter universalia, quartum & quintum prædicabile, sunt denominativa : ut risi-

risibile, & album probant: ergo denominativa sunt univoca, & eis veræ & proprie convenit definitio univocorum.

Secunda opinio est Toleti: qui quamvis negare omnino videatur, denominativa esse univoca, unum tamen asserit, ex quo videtur contrarium colligi: nempe, illam particulam definitionis univocorum (ratio substantiæ) intelligi, de definitione quidditativa, vel descriptiva: ita ut sufficiat ad rationem univoci, quod definitio descriptiva, eadem sit in omnibus univocatis. Ex quo colligitur, nomina propriæ passionis, ut sensibile, aut risibile, esse univoca, respectu subjectorum, de quibus prædicantur: ut sensibile respectu hominis, & equi.

6 Nostra tamen sententia est, Denominativis nullo modo convenire definitionem univocorum, ita tenet Cajet. cap. præsenti, & est expressa sententia Arist. cap. de substantia. Ubi denominativa asserit, non prædicari de subjectis nomine, & ratione: quia forma significata per nomen, non est quidditative in eis, sed accidentaliter.

Et ratione probatur: quia in definitione univocorum dicitur (quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ eadem) per rationem autem substantiæ, intelligunt omnes, aut definitionem quidditativam, aut quidditativum conceptum: quæ proprie ad substantiam rei pertinent: sed hoc non reperitur in denominativis: quia res significata per illa, neq; est definitio quidditativa, respectu inferiorum: nec quidditativus conceptus eorum, sed forma accidentalis: ergo non sunt univoca.

Ad primum arg. Distinguenda est minor: nam ratio significata per nomen, duobus modis potest esse communis, vel eadem in inferioribus essentialiter, aut accidentaliter: & primo modo communis esse debet, ut nomen sit univocum, hoc enim intelligit Aristotelis per illa verba (ratio substantiæ nomini accommodata) in definitione univocorum: quia ratio substantiæ, idem est ac ratio essentialis, significatum vero denominativorum, solum est commune, & unum inferioribus, accidentaliter: & ideo non potest eis convenire definitio univocorum.

7 Secundum argumentum. Solvitur alia distinctione. Univocum duobus modis accipitur, proprie pro eo, cujus non solum nomen commune est univocatis, sed definitio, vel conceptus quidditativus; & hoc tantum definivit Aristot. cap. præsenti. Aliud univocorum, est improprium: cujus significatum commune est inferioribus, solum accidentaliter: & hoc modo improprio, denominativa possunt dici univoca: qui licet non sufficiat, ut eis conveniat definitio univocorum, sufficit tamen ut sint universalia, & prædicabilia: nam ad rationem universalis, sufficit aliquid esse univocum solum, ut distinguitur contra æquivocum & analogum: quod habet denominativa, per impropriam univocationem.

TRACTATVS DE NOMINVM Analogia.

8 TRactatio de natura, & ratione Analogiæ, maxima ex parte pertinet ad Metaphyſicam: cum præcipue reperiri poſſit in ente univerſaliſſimo, quod proprium objectum ejus eſt: atque etiam in paſſionibus ejus, & in accidenti, quod nomen prædicamentis eſt commune: Sed proprie pertinet ad logicam, ut ex ea cognoſcatur, Analoga excludenda eſſe à prædicamentis, atq; etiam à ſyllogiſmis, & aliis argumentationibus: quæ in ſolis terminis univocis commode fieri poſſunt. Ariſtotel s vero, non definivit analoga cap præſenti, ſed ſolum æquivoca, & univoca: quia cum ſint quaſi media, inter hæc extrema, cognitis univocis, & æquivocis, facile eſt analoga cognoſcere. De quibus quinque tantum diſputanda ſunt: Primum, quid ſit analogia. Secundum, quotuplex ſit. Tertium, utrum analogum poſſit abſtrahi, aut præſcindi ab analogatis. Quartum; an ens ſit analogum ad Deum, & creaturas: & ad entia creata ſubſtantialia, & accidentalia: & qua analogia, hæc omnia ſignifi et. Quintum, an accidens reſpectu novē prædicamentorum accidentium, analogum ſit, vel univocum.

Explicatur quid ſit Analogia.

9 SI Analogiam ex ipſiuſmet nominis ſignificatione definire velimus, dicendum erit, non eſſe aliud, quam proportionem, aut convenientiam ſeu comparationem inter multa, eodem nomine ſignificata: nam græcum nomen eſt; quod in latinum transferens. Quintilianus, proportionem vocavit: Tullius vero, in uno loco, convenientiam, in alio vero, comparationem, aut proportionem. Et omnes iſtæ ſignificationes, diverſis analogis convenire poſſunt, vel eiſdem ſub diverſæ conſideratione: ut dum diverſas analogiæ ſpecies enumerabimus, & conſtare poterit.

Si vero rem potius ſignificatam nomine analogiæ conſideremus, quam etymologiam ejuſdem nominis: definitionem analogorum ex definitionibus æquivocorum, & univocorum aſſignatis ab Ariſt cap. præſenti facile poſſumus colligere. Nam analoga, ex communi ſententia ſcholæ, medium quoddam ſunt, inter æquivoca & univoca. Æquivoca vero ſic definit Ariſt. Quorum nomen eſt commune, ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata, omnino diverſa; ut canis, reſpectu latrabilis, piſcis, & ſideris cœleſtis. Univoca, quorum nomen eſt commune, ratio vero ſubſtantiæ, nomini accommodata omnino eadem. Analoga igitur erunt, Quorum nomen eſt commune; ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata; neq; omnino diverſa, neq; omnino eadem. Secundum quam, analoga utrumq; extremum participant: conveniunt enim cum æquivocis, & univocis in nomine, quod commune debet eſſe in omnibus: in re vero, aut conceptu per nomen ſignificato, partim conveniunt, & partim differunt: conveniunt quidem cum æquivocis in eo; quod diverſus debet eſſe ſimpliciter: & in hoc differunt ab univocis, in quibus idem ſimpliciter debet eſſe, ſed differunt ab eiſdem æquivocis in eo, quod non omnino diverſus eſt, ſed aliquo modo unus, vel idem; & in hoc aſſimilantur univocis. Unde ſequitur majorem ſimilitudinem habere cum æquivocis. Et hæc eſt ratio, propter quam cum æquivocis enumerari ſolent, & etiam æquivoca appellari; quia parum ab eis diſtinguuntur.

Ita-

10 Itaque conceptus analogi, quantum ad res ſignificatas, non eſt unus, ſed plures: quia analogata diverſa ſunt: ratione tamen proportionis, vel attributionis, ſeu proportionalitatis, quædam habent ſimilitudinem, & ejus ratione, aliqualem unitatem: & hoc eſt rationem ſubſtantiæ nomini accommodatã, non eſſe omnino diverſam, nec omnino eandem, ſed proportionalem, vel ſimilem.

Quotuplex ſit Analogia?

11 CAjetanus in opuſcul. de analogia nominum, cap 1. 2. & 3. tripliceм Analogiam diſtinguit. Primam Inæqualitatis, quæ reperitur in generibus, reſpectu ſuarum ſpecierum; à quibus ratione differentiæ, ſecundum inæqualitatem perfectionis participatur: ut in animali; reſpectu hominis, & leonis: perfectius enim participatur ab homine, ratione perfectionis differentiæ, & ideo inæqualiter ab utroque. Sed hanc analogiam dicit, non eſſe talem ſimpliciter; nec facere nomen analogum: quia in generibus vere univocis, reperitur: & ſolum poteſt vocari Analogia phyſica, quia procedit ex diverſis formis phyſicis, majoris & minoris perfectionis.

Secunda ſpecies Analogiæ eſt, proportionis unius ad alterum, vel plurimum ad unum: & hæc etiam vocatur attributionis: quia proportio quam habet unum ad alterum, vel multa ad unum, habitudo quædam ad aliud eſt, quæ attributio etiam vocatur: ut ſanum, dicitur analogum proportionis, & attributionis, quia de urina, & medicina dicitur, ſecundum proportionem, quam habent cum ſanitate animalis, in quantum urina eſt ſignum ſanitatis, medicina vero cauſa: & hoc eſt dici per attributionem ad illa: quare ſanum reſpectu animalis, urinæ & medicinæ, dicitur analogum proportionis, ſeu attributionis.

Tertia ſpecies Analogiæ eſt Proportionalitas, Proportionalitas vero, non eſt aliud, quam ſimilitudo, vel proportio duarum proportionum. Exempli gratia: inter ſex, & tria reperitur proportio dupla: & eadem reperitur inter quatuor, & octo: deinde inter has duas proportiones duplas, reperitur alia proportio, aut ſimilitudo, in eo conſiſtens quod ſicut habent tria ad ſex, ita quatuor ad octo. Hæc igitur proportio, & ſimilitudo duarum proportionum, vocatur proportionalitas. Et ideo nomen illud, quod ſignificat plura, inter quæ reperitur, vocatur analogum proportionalitatis ut riſus, ſignificat riſum hominis verum, & quaſi metaphoricum riſum prati, quod dum florer, quandam hilaritatem oſtendit ſimilem ei, quam oſtendit homo dum ridet. Dicitur autem de utroque nomen riſus: nempe de homine ridente, & de prato floridо ſecundum proportionalitatem: quia ſicut ſe habet riſus hominis, ad hominem, ſic floriditas prati, ad pratum. Quare analogum proportionalitatis vocatur.

Ex his tribus ſpeciebus analogiæ, prima à nullo reputatur vera, nec ſufficiens ad conſtituendum nomen analogum: ſed omnes dicunt, non eſſe analogiam ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid. Et ratio omnium eſt, quia in generibus, & pluribus aliis univocis reperitur, ſine præjudicio univocationis.

Analogiam vero proportionis, ſeu attributionis, recipiunt omnes, tanquam veram, & ſufficientem, ad conſtituendum nomen analogum. Et ratio eſt manifeſta. Quia ſola attributio unius ad alterum, vel multorum ad unum, efficit, ut non omnia eodem modo, nec æqualiter ſignificentur: ſed illud unum, ſimpliciter tale appelletur, cætera vero non, niſi ſecundum quid: ergo ſola attributio facit nomen analogum. Probatur conſequen-

tia ex definitione analogorum: Analoga ſunt, quorum nomen eſt commune: ratio vero ſubſtantiæ, nec omnino eadem, nec omnino diverſa: ſed eo ipſo, quod ſignificata ita ſe habent, ut omnia dicantur per attributionem ad unum: ratio ſub qua, ſignificata primo, per ſe, & principaliter ei convenit, cæteris vero per attributionem ad illud: ergo non eſt omnino eadem in omnibus: quia ſi eadem eſſet æque primo, & ſine dependentia ab illis, conveniret ſingulis, ut patet in univocis: quare neceſſe eſt dicere, quod ſola attributio, efficiat analogiam.

Secundo, Sola attributio tollit univocationem: ergo ſola facit nomen analogum. Evidens eſt conſequentia: quia ubi eſt attributio ſignificatorum, non eſt æquivocatio nominis, cum aliquid ſit eis commune, præter nomen, nempe ſimilitudo illa, & correſpondentia, quam facit attributio: ſi ergo attributio tollit univocationem, neceſſe eſt eandem efficere nomen analogum: quia nullum datur medium, inter univocum, & æquivocum, præter analogum. Cæterum probatur primum antecedens, ex definitione univocorum. Univoca ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata, omnino eadem: ſed attributio efficit, ut ratio non ſit omnino eadem, nec æqualiter participetur ab omnibus ſed primo ab uno, à reliquis vero cum dependentia ab eo: ergo tollit univocationem.

De analogia vero proportionalitatis, non eſt certum, quod ſit talis ſimpliciter, ita ut ſola ſufficiat efficere nomen analogum: ſed prima opinio tenet, quod ſufficiēs ſit, non minus quam analogia attributionis. Ita Cajetanus ubi ſupra: ita etiam videtur ſentire D. Tho. de veritate, qu. 2. art. 11. ita denique plures moderni.

Secunda opinio eſt aliorum modernorum, qui hac diſtinctione utuntur. Proportionalitas duobus modis poteſt reperiri inter ſignificata nominis; Primo ita: ut non ſignificetur ipſa per illud nomen; ſed alia ratio communis eorum: & hoc modo ſumpta, non ſufficit ad efficiendum nomen analogum. Quod vero non ſignificetur per nomen, videtur manifeſtum: quia animal ſolum ſignificat naturam ſenſitivam, communem ſpeciebus, non proportionalitatem inter eas repertam.

15 Secundo, ita ut per nomen ipſa analogia ſignificetur, & hæc ſufficiens erit ad conſtituendum illud analogum: & quia nullum eſt nomen impoſitum quo ſignificetur; nulla datur talis analogia; daretur tamen, ſi imponeretur nomen ad eam ſignificandum. Cujus rationem, vel exemplum non afferunt, ſed utrunque afferre poſſumus; exemplum quidem, in hoc nomine, principium; quod analogice dicitur de fundamento domus, de puncto principium lineæ, & de præmiſſis demonſtrationis, per ſe notis; & inter hæc nulla eſt attributio, ſed omnia æqualiter, & per ſe ſignificantur; ſola proportionalitas reperitur; quia ſicut ſe habet fundamentum domus ad domum ab eo incipientem, ſic ſe habet punctum ad lineam; & principia demonſtrationis, ad demonſtrationem; & quia per nomen ſignificatur (cum ratione proportionalitatis, videantur ſignificare tria illa; & non ratione alterius conceptus eis communis) ſufficit conſtituere analogiam.

Ratione vero probari poteſt; quia proportionalitas præſupponit neceſſario; diverſa eſſe illa, inter quæ reperitur, ſed ab ea recipere aliquam ſimilitudinem, & unitatem; ergo efficit, ut ratio ſignificata per nomen, non ſit omnino diverſa, ſed nec omnino eadem, quia aliqualis eſt ſimilitudo, & unitas in ea; quare ſola effi-

la efficit nomen analogum.

16 Tertia opinio tenet, Proportionalitatem quomodocunq; repertam, inter ſignificata ejuſdem nominis, non ſufficere ad conſtituendum nomen analogum: ſed neceſſe eſt, ut ſic reperiatur, quod unum eorum ſit abſolute tale, per ſuam formam, aut per ſuum eſſe; aliud vero, non ſit abſolute tale per ſuum eſſe, ſed ut ſubſtat tali proportioni, vel comparationi ad aliud. Exemplum eſſe poteſt in riſu, qui ita ſignificat riſum hominis & floriditatem prati, ut illi quidem per proprium eſſe ſit abſolute talis: hæc vero non niſi in quantum talem habet proportionem; aut proportionalitatem cum eo. Manifeſtum eſt enim floriditatem prati, non eſſe nec vocari riſum, niſi per ordinem ad riſum hominis. Ita ſentit pater Franciſcus Suarius, tom. 2. ſuæ Meta. diſp. 28. ſect. 3. n. 11.

Noſtra ſententia tribus concluſionibus explicatur. Prima eſt. Proportionalitas non eſt vera analogia, nec ſufficit analogum nomen facere, niſi per illud ſignificetur. Hæc videtur mihi evidens, ut probat hoc argum. Res non habent analogiam, aut univocationem, niſi in quantum per voces ſignificantur; ergo nec ſunt analogi proportionis, vel attributionis, niſi in quantum, ut eam habentes, ſignificantur. Cujus evidens ſignum eſt, quod quia diverſo modo ſignificantur per diverſas voces, fieri poteſt, ut æquivoce per unam; univoce vero per aliam ſignificentur; ut Canis nomine beſtiæ latrabilis, Piſcis, & ſidus, æquivoce ſignificantur, & univoce eadem deſignantur, per nomen ſubſtantiæ; ex eo, quod ſubſtantia ſignificat convenientiam eſſentialem eorum; canis vero nullam. Ut igitur nomen ſit univocum; neceſſe eſt, ſignificet convenientiam multorum; & eodem modo, ut ſit analogum, neceſſe eſt, ſignificet diverſitatem ſimul, & convenientiam multorum; ſed analogata habent convenientiam, aut ſimilitudinem, ratione proportionalitatis, aut attributionis; cum ſint diverſa ſimpliciter, ergo non poſſunt, ut analogata ſignificari, niſi proportionalitas ipſa, vel attributio ſignificetur.

17 Secundo probatur. Quia licet ſignificata alicujus nominis, univocam habeant convenientiam, ſi tamen non ſignificentur, ut eam habent, non erunt univocata, nec nomen quo ſignificantur, univocum, ſed convenientia ſe habebit materialiter tantum, aut concomitanter, & erit quaſi non eſſet ad effectum efficiendi nomen analogum: ergo licet aliquam habeant inter ſe convenientiam analogicam, ſi hæc non ſignificetur materialiter, & quaſi concomitanter, ſe habebit, & erit quaſi non eſſet, ad effectum conſtituendi nomen analogum. Quare neceſſe eſt per nomen ſignificari.

Secunda concluſio. Proportionalitas aliquando ſignificatur per nomen analogum: & ideo, ſi ſignificata ſufficit conſtituere ſpeciem diſtinctam, ab analogia attributionis efficit eam diſtinctam: & ita fatendum erit, eſſe actu in rerum natura, diverſas ſpecies analogiæ. Hæc eſt contra ſecundam opinionem: quæ negat, diverſas eſſe ſpecies analogiæ, & analogorum, nempe proportionalitatis, & attributionis: quamvis fateatur, eſſe poſſibilis, ſi nomen imponatur, ad ſignificandam proportionalitatem multorum.

Probatur efficaciter, exemplo riſus, quo ſignificatur, floriditas prati, ſimul cum riſu vero hominis, ex eo ſolum: quia ſic ſe habet pratum, dum floret, præ ſe ferens quandam hilaritatem, ſicut ſe habet homo, dum ridet: ſed hæc eſt proportionalitas: ergo ſignificatur floriditas prati, in quantum habet proportionalitatem cum riſu hominis: quare falſum erit, quod proportionalitas nunquam ſignificetur

cetur, per nomen analogum: & conſequenter erit neceſſarium, ſecundum eandem ſententiam, quod ita ſignificata, efficiat diſtinctam, ſpeciem analogiæ, & analogum ſpecie diſtinctum, analogia, & analogis attributionis. Et ſi dicatur: per nomen riſus non ſignificari floriditatem prati, niſi ut habet ſimilitudinem cum riſu hominis, non proportionalitatem: ideo, nec ſignificari ipſam proportionalitatem, ſed attributionem. Contra hoc eſt, quod floriditas prati non ſignificatur, ut habet ſimilitudinem in communi, ſed in particulari: hoc eſt talem, ut ſicut riſus eſt actus vitalis, quo oſtenditur hilaritas cordis, in hoc ſit ſimilis ei floriditas prati: quia oſtendit quantum hilaritatem, hoc eſt, ita ſe habet, atque homo, declarans hilaritatem; & hæc eſt proportionalitas, quæ vere ſignificatur per nomen riſus. Et certe, non poteſt aliud nomen imponi, quo melius ſignificetur proportionalitas hæc, quam nomen riſus.

18 Tertio Concluſio. Proportionalitas etiam ſignificata per nomen analogum, & adhuc in his analogatis repertæ, quorum unum eſt tale, per ſuum eſſe, aliud vero non, niſi ratione proportionalitatis, non facit ex ſe, aut per ſe ſola veram ſpeciem, & diſtinctam analogiæ, nec nomen analogum: ſed ratione attributionis, cui conjungitur: & ideo eandem cum analogia attributionis, & ita nec ſecundum actum, nec ſecundum poſſibilitatem, diſtinguendæ ſunt diverſæ ſpecies analogiæ, ſed ſola analogia attributionis ponenda eſt.

Concluſio hæc eſt contra ſecundam & tertiam opinionem: & prius declaranda eſt, deinde probanda. Declaratur autem ſic, Proportionalitas ex ſe indifferens eſt, ut reperiri poſſit inter ſignificata, quorum utrique conveniat formaliter, & intrinſece appellatio, & ſignificatio nominis, & inter ea, quorum ſolum uni conveniat formaliter, aliis vero, per extrinſecam denominationem: imo & inter ea etiam, quæ ſub tali nomine, nullam habent convenientiam, ut æquivocata. Probatur evidenter: quia inter ſpecies ejuſdem generis reperitur: ut inter hominem, & leonem: & etiam inter canem latribilem, piſcem, & fidus: & tandem inter riſum hominis, & floriditatem prati quia verum eſt; de his omnibus, quod ſicut ſe habet unum eorum, ad ſuum eſſe, ſic aliud ad ſuum: & quamvis per nomen idem ſignificetur, poteſt eodem modo, ſeu diverſo, reperiri in eiſdem.

19 Quod non minus efficaciter ſic probatur: quia ita ſe habere quodlibet ad ſuum eſſe, ſicut aliud ad ſuum, non efficit ea magis vel minus diverſa, in apprehenſione intellectus, quam ſi id non haberent: ergo nec efficitur ea magis, aut minus diverſa, nec magis & minus eadem, etiam ſi per nomen idem ſeu aliud ſignificetur. Evidens eſt conſequentia, quia res ſignificatur, per voces ut apprehenduntur ab intellectu. Probatur porro antecedens: quia æqualiter reperitur in apprehenſione intellectus, inter res omnino diverſas, ac inter res ejuſdem rationis. Non enim ut minus diverſa apprehenduntur ſignificata canis, ex eo, quod intelligantur, ſic ſe habere quodlibet ad ſuum eſſe, ſicut aliud ad ſuum: nec minus diſſimilia ſunt, album & nigrum; ex eo, quod apprehendantur ſub eadem proportionalitate, quam ea non apprehenſa.

28 Probatur jam concluſio, ſic explicata, adverſus ſecundam opinionem, hac ratione, Analoga ſunt media inter æquivoca, & univoca, ergo non poſſunt reperiri ſimul, cum aliquo extremorum; ita ut idem nomen, reſpectu eorundem ſignificatorum, ſit analogum ſimul, & æquivocum: vel analogum & univocum, ſed proportionalitas ſola, etiam per nomen ſigni-

ſignificata, poteſt reperiri ſimul cum uno & altero extremo: ergo non facit medium, quod eſt, non efficere nomen analogum: Probator minor; quia etiamſi ſpecies animalis apprehendantur ab intellectu ſub proportionalitate, hoc eſt, ut ita ſe habet leo, ad ſuum eſſe animalis, quod participat ab animali, ſicut homo ad ſuum, quod ab eodem participat, eadem intelligitur natura animalis in eis; ergo non definunt eſſe univoca: & ex conſequenti, non apprehenduntur ut analoga: nec eſſent analoga, ſi ſub eadem proportionalitate ſignificarentur, per nomen, quia ut probatum eſt, eodem modo ſignificantur per nomen: quo apprehenduntur per intellectum.

22 Probatur deinde adverſus tertiam: Quia proportionalitas ratione ſui, non facit floriditatem prati eſſe, aut vocari riſum, ſed ratione attributionis, quam cauſat in ea ad riſum hominis: ergo nec ratione ſui, facit eam analogatam riſus, aut riſum eſſe analogum, ſed ratione attributionis. Probatur minor, quia ſi ratione ſui, faceret eam analogatum, omnia alia, in quibus reperitur, faceret analogata: ſed probavimus, ea non facere: ergo nec facit floriditatem prati analogatum riſus, niſi ratione attributionis, quam cauſat in ea: quid attributio vera eſt analogia, & per ſe efficit nomen analogum.

Ex his concluſionibus ſequitur, proportionalitatem, non eſſe veram analogiam, niſi ut per ſe conjunctam attributioni; & ratione hujus, non ratione ſui: & ideo non facere diſtinctam ſpeciem analogorum, ullo modo, ſed omnia analoga eſſe attributionis, ut docuit expreſſe D. Thom. 1. p. quæſt. 13. ar. 6. ubi ita ait. In omnibus nominibus, quæ de pluribus analogice dicuntur neceſſe eſt, quod omnia dicantur per reſpectum ad unum: & ideo illud unum, oportet, quod ponatur in definitione omnium.

Et probatur hac ratione. Inæqualitas ſola non ſufficit analogum facere, nec ſola proportionalitas, etiam per nomen ſignificata: ſed præter has, ſola attributio reſtat, de qua probatum eſt per ſe facere nomen analogum: ergo ſolum datur analogia attributionis, & ſola analoga attributionis. Nomine autem attributionis, intelligimus quamcunq; habitudinem, unius ad alterum, vel multorum ad unum, per ordinem, ad quod dicantur talia. Et hoc modo intellecta; tertia opinio vera eſſe poteſt, aſſerens, proportionalitatem non facere anologiam: niſi unum eorum, inter quæ reperitur, dicatur abſolute tale per ſuum eſſe, aliud vero, non niſi per habitudinem ad illud, ejuſmodi enim habitudo, ſub nomine attributionis comprehenditur, & proportionalitas, à qua cauſatur ratione illius, & non ratione ſui, facit nomen analogum.

Ad exemplum primæ opinionis. Reſpondent aliqui. Principium eſſe æquivocum, à conſilio: quia à conſilio impoſitum eſt ad diverſa ſignificanda. Alii vero dicunt eſſe analogum proportionalitatis. Sed utrumque videtur falſum: primum quidem, quia Ariſt. 5. lib. Metaph. cap. 1. enumerans principia omnia, diverſæ rationis, aſſerit, convenire in ratione principii his verbis. Omnibus igitur principiis commune eſt primum eſſe, unde aut eſt, aut fit, aut cognoſcitur. Ergo principium non eſt æquivocum. Probatur conſequentia; quia æquivoca non poſſunt convenire niſi in ſolo nomine. Quia vero non ſit analogum proportionalitatis, ex dictis ſequitur, quia proportionalitas non ſufficit ad efficiendum nomen analogum. Dici ergo poſſet, Principium eſſe analogum attributionis: quia primo, & per ſe ſignificat principium, à quo per veram originem procedit aliud, ſecundum eſſe & per attributionem ad hoc principium di-

citur de reliquis. Vel cui non placuerit, analogum hoc modo esse: dicat potius esse univocum, quam æquivocum: quia hoc ultimum expresse est contra Arist.

Ad rationem vero: Negandum est antecedens, quod proportionalitas præsupponat diversa est illa, inter quæ reperitur: nam licet supponat esse distincta, tamen indifferenter potest reperiri inter ea, quæ univoce conveniunt, & inter ea, quæ conveniunt solo nomine: & ideo, non facit per se nomen analogum.

Ad testimonium D. Thom. respondeo. Eam sententiam absque dubio, recte tractasse in eodem loco primæ partis, à nobis citato, ubi tam expresse tenet oppositum.

An necesse sit rem, vel conceptum significatum nomine analogi intrinsece solum reperiri in principali analogato, in cæteris vero solum per extrinsecam denominationem.

23 Supposito, quod solum dentur analoga proportionis, seu attributionis, dubitatur: an necesse sit quod significatum eorum, solum reperiatur formaliter in principali analogato, in cæteris vero, non formaliter: sed solum per extrinsecam denominationem: ut videmus in hoc nomine sanum, quod significat sanitatem, & hæc solum reperitur formaliter in animali, quod est principale analogatum: in urina vero, & medicina solum per extrinsecam denominationem: in illa quidem, tanquam in signo, & in hac, tanquam in causa:

Et prima opinio aliquorum asserit; necessarium esse quod in solo principali reperiatur formaliter, & intrinsece. Quod probari potest, quia in eo solo hoc modo reperitur, per se primo, cætera vero, solum videntur esse quasi attributiones ad illud: ideo Arist. de accentibus dixit, non esse entia, sed entis entia, hoc est, aliquid substantiæ: sed attributio non videtur esse, nisi quædam extrinseca denominatio: ergo solum in eis reperietur per extrinsecam denominationem.

Secunda opinio est communis omnium modernorum, negans hoc est esse necessarium: sed indifferenter esse posse in omnibus formaliter, vel solum in principali, secundum diversam naturam, & conditionem eorum. Et hæc est expressa sententia D. Tho. in 1. d. 19. q 1. & est vera, & à nobis amplectenda. Probatur ratione, & exemplis: Ratione quidem, quia attributio est, quæ facit analogiam: sed hæc potest reperiri inter ea: quæ formaliter participant rationem, vel conceptum analogi, sicut reperitur inter ea, quorum unum tantum formaliter eam participat; ergo utroq; modo se habere possunt analoga, & non uno tantum, ut asserit prima opinio. Probatur minor: quia bene potest intelligi, quod unum, vel plura participent rationem formalem significatam, quam non habeant, nisi cum dependentia, & attributione ad unum in quo per se primo reperiatur.

24 Probatur secundo Exemplis. Nam ens dicitur analogice de substantia & accidente, atque etiam de Deo, & creaturis, ut inferius probabitur: sed entitas, quam significat, non solum reperitur formaliter in substantia, sed etiam in accidentibus; nec solum in Deo, sed etiam in creaturis, ergo non est necessarium, quod solum in principali analogato reperiatur formaliter. Probatur minor; quia creatura entitatem habet intrinsecam, & formalem productam in rerum natura, per creationem, aut per aliam actionem: ergo non reperitur in solo Deo: quamvis per se, in eo tantum, & per participationem, & attributionem ad ipsum, in creatura. Et in accidentibus reperitur etiam

entitas

entitas propria, formalis, & intrinſeca: quamvis non ſine intrinſeca dependentia è ſubſtantia, ut in quantitate, & qualitate manifeſtum eſt.

Sed reſpondent aliqui pro prima opinione, Accidens non eſſe ens, ſed entis ens: hoc eſt, eſſe aliquid ſubſtantiæ: ut ſæpe aſſerit Ariſt. & hoc eſt non habere aliam entitatem, niſi attributionem ad ſubſtantiam, in quadam denominatione extrinſeca conſiſtentem, ſibi autem intrinſecum, & eſſentialem. Sed hoc non poteſt eſſe verum, ut ex eadem ſolutione, inprimis colligitur. Nam ſi accidens eſt entis ens: ergo eſt ens ſubſtantiæ: habet igitur veram entitatem, per quam afficit ſubſtantiam. Quod videtur probari evidentur his experientiis. Quantitas in Euchariſtia non inhæret ſubſtantia, ſed ab ea eſt ſeparata; & tamen eſt vera entitas, quam videmus, & tangimus. Albedinem etiam ſentimus per viſum, colorem, & per tactum: ergo evidenter probatur, quod hæc accidentia, & ſimilia, non ſint intrinſecæ attributiones, aut denominationes: ſed veræ entitates reales: quia ſola denominatio extrinſeca non ſentitur, nec poteſt eſſe per ſe objectum ſenſus.

25 Et confirmari poteſt; Quia accidentia hæc, habent ſuos effectus formales in ſubjectis, in quibus ſunt; nec ſolum formales, ſed reales, & phyſicos; ut albedo facit parietem realiter, & formaliter album; & calor facit aquam realiter, & formaliter calidam; ſed affectus iſti, poſſunt procedere à cauſis in ſola denominatione extrinſeca conſiſtentibus, ſed ab his, quæ veram, & intrinſecam habent entitatem realem: per cujus realem virtutem eos producunt; ergo accidentia veram, & intrinſecam habent entitatem; alioqui intellectus & voluntas, quæ ſunt accidentia ſuperaddita ſubſtantiæ animæ rationalis, ad operandum, non erunt, niſi denominationes extrinſecæ, ei ſuperadditæ. Quod patet eſſe falſum, cum ſint potentiæ reales, per quas tanquam per virtutes reales, elicit anima veras & reales operationes.

Ad argument. vero. Neganda eſt conſequentia; quia licet ſolum in principali analogato, reperiatur prima & per ſe ratio ſignificata per analogum, in cæteris vero, ſolum per attributionem ad illud; intrinſece tamen, & formaliter reperiri poteſt; quia attributio hoc non tollit, ut probatum eſt.

An conceptus formalis analogorum, ſit unus & abſtractus ab analogatis, vel multiplex, & ab eis inabſtrahi poſſit.

26 CONceptus quem format intellectus de aliquo: duplex eſt, ut capite de differentia notavimus; formalis, & objectivus. Conceptus formalis eſt, qualitas mentis, quam intellectus producit, ut ſibi faciat objectum actu præſens; & illud intelligat: nam per hanc qualitatem, ſibi perfecte repræſentatur. Conceptus vero objectivus, eſt objectum, quod intelligitur, in quantum per formalem repræſentatur. Et de utroque procedit quæſtio; & ideo habebit duplicem partem. In prima diſputabimus de unitate conceptus formalis. In ſecunda, de unitate conceptus objectivi.

Sed conceptus formalis etiam eſt duplex; Unus eſt conceptus vocis ſignificantis. Alter, conceptus rei ſignificatæ. Et de primo certum eſt, quod ſit unus; quia nomen analogum eſt una vox ſimplex: ergo per unum ſimplicem conceptum à nobis intelligitur. De conceptu vero formali rei ſignificatæ per nomen analogum, procedit quæſtio, An ſit unus.

Prima opinio tenet: Dari unum conceptum formalem rei ſignificatæ, per analo-

gum: ita Scotus, loco inferius citando. Herveus quodlib. 2. q. 7. Sotus cap. præſenti. Fonſec. 4. Meta. c. 2. q. 12 ſect. 5. P. Franciſc. Suarius, tomo 1. ſuæ Met. diſ. 2. ſect. 1. ſed diverſo modo procedunt: nam Scotus unum conceptum formalem ponit: quia tenet, ens eſſe univocum: univoca vero, unico conceptu formali medio, ſua univocata ſignificant. P. Suarius ideo ponit unum conceptum formalem: quia unum etiam ponit objectivum, abſtractum ab analogatis. Herveus & Sotus licet non ponant eundem conceptum objectivum, aſſerunt tamen formalem eſſe unum. Et tandem Fonſeca ponit unum formalem non diſtinctum ſed confuſum: quia non repræſentat diſtincte analogata, ſed confuſe.

27 Probatur duplici argumento. Primo, quia analogum, non ſolum eſt una vox ſimplex, & non æquivoca, ſed unam habens ſignificationem, ex ſua impoſitione: ſed voces ſignificant mediis conceptibus, ergo ſignificabit, medio unico conceptu formali. Quod experientia videtur probari: nam audito nomine entis, aut alterius analogi, non concipit intellectus analogata, ſub determinato concepta, ut ſubſtantiam, vel accidens, ſed unum quid nempe entitatem, ergo non format plures conceptus formales eorum, ſed unum ejuſdem entitatis.

Secundo, Quia ſi conceptus formalis analogi, non eſt unus, ſed plures: ergo tot formabit conceptus intellectus, audito nomine, quot analogata habet: unde ſi hæc fuerint decem ut contingit in ente, ſignificante omnia prædicamenta, vel etiam ſi fuerint viginti, tot conceptus ſimul formabit intellectus: quod videtur impoſſibile. Probatur conſequentia, quia ſi plures format, non eſt major ratio, quare duos tantum & non plures. Nec etiam, quare formet conceptum potius horum, quam aliorum: ergo vel tot, quot ſunt analogata; vel tantum unum.

Secunda opinio, Negat conceptum formalem analogi, eſſe unum; quam ſequitur Ferra 1. contra gent. c. 34. & cum eo plures moderni: Et hæc videtur nobis probabilior.

Et probatur primo. Quia analogum convenit cum æquivoco in eo; quod ſignificat multa ſimpliciter diverſa, non tamen omnino diverſa, ſed ſecundum quid eadem; & in hoc diſtinguitur: ſed audito nomine æquivoco, format intellectus diverſos conceptus formales, propter diverſitatem ſignificatorum: ergo audito nomine analogo; formabit etiam plures ſimpliciter: licet non omnino diverſos: ſed aliqualem ſimilitudinem habentes.

Secundo. Unitas conceptus formalis, ſumitur ex unitate conceptus objectivi, per illum repræſentati: ſicut unitas imaginis, ex unitate rei repræſentatæ: ſed conceptus objectivus analogi, non eſt unus ut in ſecunda parte quæſtionis probabitur, ergo nec erit unus formalis. Errant enim ſatis aperte illi, qui non ponentes unum conceptum objectivum analogatorum, ſed plures admittunt nihilominus unitatem conceptus formalis, contra quos evidenter concludit ad hominem, hoc argumentum; quia nullam poteſt habere unitatem conceptus formalis, quam non accipiat ab objectivo.

Ad primum arg. Concedendum eſt antecedens, ex ea parte, qua dicit analogum eſſe unam vocem ſimplicem; & ideo unus datur conceptus ejus, ſed negandum, quod unam habeat ſignificationem; ſicut non habet unam rem ſignificatam ſed plures, atque diverſas ſimpliciter, ad quas ſignificandas, unica impoſitione fuit impoſita: quia licet plures ſint res, omnes tamen habent attributionem ad unam: & ideo unica voce, & unica impoſi-

tione,

tione, ad eas ſignificandas, poſſunt deſignari.

29 Ad experientiam vero, in eodem argumento adductam. Concedimus quod audito nomine analogo, non concipit intellectus analogata, ſub expreſſo, aut diſtincto conceptu, bene tamen ſub confuſo actuali: ut in ſecunda parte dicetur. Nec tamen concipit unum quid 3 eis commune, ſed plura ſimpliciter diverſa; ſub ratione tamen communi, ſolum ſecundum quid, propter attributionem, quam habent ad unum.

Ad ſecundum, Concedendum eſt totum quod aſſumit, & negandum, eſſe impoſſibile, quod decem conceptus formet intellectus, ſi decem ſint ſignificata analogi: ut contingit in ente, vel etiam plures, ſi plura habeat ſignificata. Non eſt enim impoſſibile, intellectum tot ſimul formare conceptus, ſub unitate ejuſdem vocit, quot res ſignificantis: quod ſatis eſt manifeſtum in æquivoco: quo audito, nullus negat, tot formare conceptus intellectum, quod ſunt ſignificata ejus, plura vel pauciora: & in analogo, eſt alia ratio particularis: quia non ſolum plures conceptus, habent ordinem ad unam vocem, ſed etiam ad unam rem, principaliter ſignificatam, ad cujus conceptum ordinantur omnes alii.

Et ex hoc intelligitur, non dari conceptum formalem, analogis communem, atque diſtinctum, à conceptibus analogatorum, ſed plures tantum eorundem. Unde nullus datur conceptus formalis entis, præter conceptus prædicamentorum.

Secunda pars quæſtionis, de unitate conceptus objectivi analogorum.

Duplicia ſunt analoga, ut dubio præcedenti inſinuavimus. Quædam ſunt, quorum ſignificatum non reperitur formaliter, & intrinſece, niſi in principali analogato, in cæteris vero, per denominationem extrinſecam: ut ſanum, quod ſanitatem ſignificat, ſicut album, ſignificat albedinem: & tamen ſanitas non reperitur formaliter, niſi in ſolo animali: in urina vero & medicina, ſolum per denominationem extrinſecam ſigni, vel cauſæ. Alia ſunt analoga, quorum ſignificatum reperitur formaliter, in omnibus analogatis, ſed per ſe primo, & principaliter in uno tantum: in reliquis vero, per intrinſecam dependentiam & attributionem ad illud: & de utriſque procedit quæſtio. An habeant unum conceptum communem, & abſtrahibilem ab analogatis? Sed de primis primo dicendum eſt, deinde de aliis.

Eſt igitur prima opinio modernorum. Quod hæc analoga, ſignificent unum conceptum objectivum, quem intellectus abſtrahit ab analogatis. Probatur primo: quia hæc analoga non ſunt æquivoca: ergo non habent ſolam vocem communem, ſed aliquid etiam, per illam ſignificatum: ſed quæcunq; ratio communis poteſt abſtrahi à particularibus, quæ in ea conveniunt: ergo datur conceptus horum analogorum, abſtrahibilis ab eis.

Secundo; quia audito nomine, ſanum, poteſt aliquis concipere aliquam rationem communem ſanitatis, non conſiderando rationes particulares, aut diſtinguendo diverſas, quas habet in animali, urina & medicina, & conceptus iſte communis eſt eis: ergo eſt unus, & abſtractus ab eiſdem; ſecundum particulares rationes conſideratis.

Secunda opinio eſt communis, & vera: quod ab his analogis, non poſſit abſtrahi conceptus communis, ſed ea proxime ſignificare rationes particulares analogatorum, aliquo modo ſimiles, vel proportionatas, in ordine ad unum principale.

Ita Cajet. opuſc. de analogia nominum, cap. 5. Sotus præſenti, q. 1. art. 2. Corol. 3. Fonſeca 4. Metaph. cap. 2. quæſt. 1. ſect. 6. verſ. 3. diſcrimen.

31 Et probatur ratione: Quia hæc analoga ſignificant unam formam, ſolum exiſtentem in principali analogato, non in aliis; in quibus ſolum eſt, per extrinſecam denominationem, ut ſanum ſignificat formam ſanitatis in ſolo animali inhærentem, non in urina & medicina, quæ ſolum dicuntur ſana per extrinſecum reſpectum cauſæ, vel ſigni, ad ſanitatem animalis: ſed à re formaliter ſignificata, & per ſolam extrinſecam denominationem, non eſt abſtrahibilis una ratio, vel conceptus communis: quia forma, & ſignum, vel cauſa, ſe habent tanquam cauſa & effectus: quorum rationes diverſæ ſunt, licet ordinem dependentiæ, vel attributionis habeant, & ideo non datur conceptus eis communis: ergo nec dabitur conceptus eis communis horum analogatorum.

Secundo, quia conceptus unus, & communis multis, formaliter debet in eis reperiri: ſed conceptus horum analogorum, ſolum reperitur formaliter in principali analogato: ut patet de conceptu ſanitatis: ergo non eſt unus, omnibus eis communis.

Sed reſpondent aliqui, pro prima ſententia, Conceptum horum analogatorum, non eſſe ſolius formæ, ſed abſtrahere ab incluſione formæ, aut ratione ſigni, vel cauſæ: ita ut univerſalior ſit, ſolum dicens univerſalem rationem ſanitatis: & non particularem ſanitatis formalis: & hunc conceptum abſtractum, formaliter reperiri in omnibus; nam eſſe cauſam ſanitatis formaliter, & intrinſece reperitur in medicina: & eſſe ſignum formaliter, convenit urinæ: ſicut ſanitas actualis; formaliter convenit animali.

32 Hæc tamen ſolutio falſum ſupponit. Quia nomen ſanum, impoſitum eſt ad ſignificandum, veram & actualem ſanitatem: unde in communi modo loquendi, & concipiendi, illud ſolum vocatur ſanum, quod formalem habet ſanitatem: ſicut nomen riſus, impoſitum eſt ad ſignificandum verum riſum hominis, quem ſolum intelligimus, audito hoc nomine: ergo non ſignificant ejuſmodi analoga, univerſaliorem illam rationem, ſed ex eo, ſignificant minus principalia analogata, quia intrinſecam habent attributionem, ad formam exiſtentem in principali analogato, per nomen primario ſignificatam. Nec vera eſt illa ratio communis univerſalior, & abſtrahens à formali, & intrinſeca ſanitate, quam objicit argumentum, ſed ficta; quia formæ; ſigno, & cauſæ, nihil datur commune: ſed ſolum hæc appellantur ſana, per attributionem ad illam, propter quam ei aliquo modo aſſimilantur: ſed ſimilitudo non eſt intelligibilis, ſine rationibus particularibus eorum: & ideo, nec eſt ab eis abſtrahibilis: imo nec intelligibilia ſunt particularia ſignificata, niſi actu intellectis rationibus particularibus: non quidem diſtincte, & expreſſe, ut ſignificantur propriis nominibus, ſed confuſe tantum: & hoc modo ſignificantur nomine communi, & analogo: cujus ideo non poteſt dari conceptus objectivus communis, abſtractus analogatis.

33 Ad primum arg. Concedendum eſt antecedens, cum prima conſequentia: minor vero diſtinguenda: nam ratio communis duplex eſt, communis ſimpliciter: aut ſecundum quid; illa reperitur in univocis; hæc in analogis: & illa ſolum, abſtrahibilis eſt à particularibus rationibus univocatorum: hæc vero, nullo modo poteſt abſtrahi à particularibus rationibus analogatorum, ſed neceſſario debet

bet eas actu confuſo includere. Ratio hujus diſcriminis eſt; quia ratio communis ſimpliciter, eſt ratio naturæ, aut modi, in inferioribus exiſtentis, communis vero ſecundum quid, nihil eſt, præter proportionem, aut attributionem inter rationes particulares: & ideo non eſt intelligibilis, ſine incluſione actuali particularium, ſaltem confuſa: & ex conſequenti, niſi intellectus particularibus, actu confuſo; hoc eſt non diſtincte nec expreſſe, ut ſignificatur propriis nominibus: & hoc eſt, non eſſe abſtrahibilem conceptum communem ab eis; quia conceptus, qui à particularibus abſtrahitur, non in includit ea actu, ſed ſolum in potentia.

34 Ad ſecundum. Diſtinguendum eſt antecedens; quia dupliciter contingit, concipere rationem communem, audito nomine analogo; non conceptus particularibus. Diſtincte, & expreſſe, aut ſolum confuſe. Actu igitur expreſſo, & primo modo, concipi nequit ratio communis, ſecundum quid, non conceptis particularibus, ſed ſecundo modo; quia communis illa ratio, non eſt aliud, præter particulares proportionatas: & ideo, neceſſario conceptas actu, eodem conceptu; non actu expreſſo, aut explicito, ſed confuſo, & quaſi implicito.

Major eſt difficultas de aliis analogis, quorum ratio, vel forma ſignificata formaliter, & intrinſece reperitur in omnibus analogatis licet primo, & per ſe in uno, in aliis vero, per intrinſecam dependentiam, & attributionem ad illud; & tale analogum eſt ens, ſecundum communem, & veram ſententiam; & ideo, in illo placet exemplum ponere. Cum enim forma ſignificata, quæ eſt entitas, formaliter reperiatur in ſubſtantia, & accidentibus, videtur abſtrahi poſſe, rationem communem entitatis, à particularibus rationibus prædicamentorum, quam participabunt omnia, tanquam formam intrinſecam.

35 Et eſt prima opinio, quæ aſſerit conceptum analogi, unum ſimpliciter eſſe, & abſtractum à particularibus rationibus analogorum & ideo ratione diſtinctum ab eis. Ita Javellus 4. Metaphyſic. quæſt. 1. Sotus ubi ſupra; Probatur teſtimoniis Ariſtotel. & D. Thom. deinde rationibus. Ariſtotel. 4. Metaphyſ. tex. 7. aſſerit, Metaphyſicam conſiderare ens, in quantum ens: quaſi dicat, non ut ſubſtantiam, vel accidens, ſed ſub ratione univerſaliori entitatis realis, datur ergo ratio univerſalior ſubſtantia, & accidente: quam neceſſe eſt, eſſe abſtractam ab eis, unam atque communem.

Probatur conſequentia: quia univerſale eſt quid abſtractum à particularibus, eiſque commune.

36 Et D. Tho. 1. part. quæſt. 5. art. 3. ad primum ait; Subſtantiam, quantitatem, & qualitatem contrahere ens applicando illud ad aliquam quidditatem, ſeu naturam; ſed contractio non poteſt intelligi, niſi reſpectu alicujus communis, quod determinatur ad particularia, ergo ſentit ens, & quodcunq; ex his analogis ſignificare conceptum communem, & abſtractum ab analogatis.

Probatur etiam ratione; Primo, quia entitas formaliter, & intrinſece eſt in ſubſtantia & accidente: ergo in eo conveniunt, vel aſſimilantur, quod utrumq; formaliter eſt ens, ſed cujuſcunque convenientiæ abſtrahi poteſt conceptus communis eis, quæ eam habent, ergo abſtrahibilis eſt conceptus communis entitatis, in qua aſſimilantur ſubſtantia, & accidens, & iſte erit unus, atque ratione diſtinctus ab eis.

Secundo; quia concipere poſſumus de re aliqua, quod ſit ens, & dubitare an ſit ſubſtantia, vel accidens; ergo in conceptu entis,

entis neutrum includitur ſecundum particularem rationem, aut modum intrinſecum. Probatur conſequentia, quia ſi includerentur ſpeciales rationes, certo cognoſceremus, quænam ei conveniret, eo ipſo quod concipimus eſſe ens, & ideo non haberes locum dubitatio. Sed ſi non includuntur ſpeciales rationes in eo conceptu, erit abſtractus, & unus cum nihil includat diverſitatis, ſed ſolam convenientiam: ergo datur unus conceptus analogi abſtractus ab analogatis.

37 Probatur tertio; quia ſi non datur conceptus abſtractus, & communis entis, erit quaſi aggregatus ex omnibus rationibus ſpecialibus prædicamentorum. Ita ut qui dicit ens; dicat ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, & cætera prædicamenta: ſed talis conceptus de nullo analogato poteſt prædicari, ergo falſæ erunt omnes iſtæ prædicationes, ſubſtantia eſt ens, quantitas eſt ens, qualitas eſt ens, quod eſt abſurdum. Probatur conſequentia; quia ſenſus earum erit, ſubſtantia eſt ſubſtantia, quantitas, & qualitas, & ſic de cæteris, qui eſt manifeſte falſus.

Hanc ſententiam defendit P. Franciſc. Suarius, 1. tom. ſuæ Meta. diſp. 2. ſect 1. additque tria. Primum, hunc conceptum objectivum entis ſic eſſe præciſum ab inferioribus, ut in eo non includantur actu diſtincto, vel confuſo modi intrinſeci eorum, videlicet per ſe, & in alio. Secundum, ens non ſignificare immediate ſubſtantiam, & accidens, ſed illum conceptum communem, & abſtractum, quo medio deſcendit ens ad utrumque; Tertium, hunc conceptum communem non ſolum eſſe unum, ut abſtractum ab inferioribus, ſed etiam ut ad illa comparatur: & hoc addit propter quandam opinionem aliorum modernorum, qui dicunt ut abſtractum eſſe unum, non tamen ut comparatum ad inferiora: quia in illis, ut expreſſe conceptis diverſificatur; quam ſententiam ſpecialiter referre neceſſarium non puto. In his autem tribus ſatis conſequenter loquitur doctiſſimus Pater.

38 Secunda opinio eſt aliorum modernorum qui concedunt conceptum entis abſtrahi poſſe à particularibus ſubſtantiæ, & accidentis, & ut ſit abſtractum ab eis eſſe unum ſimpliciter, ſed comparatum cum eiſdem, vel conſideratum in eis expreſſe conceptis, hoc eſt, ut propriis nominibus ſignificantur, non eſſe unum, ſed fieri in eis diverſum. Quod probari poteſt, quia communis ratio entitatis, ut eſt in ſubſtantia, & accidenti, non diſtinguitur ab eis, licet in abſtractione diſtinguatur, ſed conceptus expreſſi eorum ſunt diverſi, ergo ratio entis, ut in eis exiſtens, non poteſt eſſe una, ſed debet eſſe diverſa.

39 Tertia opinio, negat omnino dari unum conceptum objectivum ſimpliciter abſtractum ab analogatis, quam ſequuntur Capre. in 2. d. 2. q. 1. & apud ipſum Aureol. Ferra. 1. cont. gent. c. 20. Deca. Hiſpalenſ. in 1. d. 2. q. 1. Cajet in opuſc. de ente & eſſentia, c. 1. p. 2. & tract. de nom. analog. c. 5. & 6. Son. 4. Meta. q. 2. Pere. 2. Phyſ. c. 2. in fine. Fland. 4. Meta. q. 5. art. 6. Fonſ. 4. Meta. c. 2. q 2 P. Gabr. Vaſquez 1. p. d. 22. c. 5. & d. 114. c. 2. & plures alii, & hæc eſt probabilior ſententia.

Probatur adverſus primam, & ſecundam teſtimoniis Ariſt. & D. Tho. Ariſt. enim 4. Met. c. 2. duo aſſerit, nempe quod ens multipliciter dicitur, & quod dicitur ad unum, vel ad unam naturam: ex utroque autem colligitur, quod non detur unus conceptus ejus abſtractus ab analogatis, quod ſic probo. Nam ſi multipliciter dicitur, ergo non uno modo, nec per unum conceptum, ſed per plures: & ſi dicitur in ordine ad unum: ergo in ſuo conceptu includit multa. Probatur conſequentia; quia ubi datur unum, vel multa

ad

ta ad unum ordinata, ibi eſt multiplicitas, ſed ſi multa includit in ſuo conceptu, non poteſt talis conceptus eſſe unus, quia multa diverſa ſunt: ergo non datur unus conceptus objectivus entis. Et 8. Metaph. cap. 6. text. 16. aſſerit, ens ſtatim eſſe ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem, hoc eſt, immediate ad illa deſcendere, & non ut univocum, quod non niſi medio unico conceptu eis communi, deſcendit ad univocata, ut animal ad hominem, & equum, ergo ſentit, non habere conceptum communem: nam eo mediante, deſcenderet ad ſubſtantiam, & accidens.

Et D. Tho. 1. pa. q. 13. art. 5. ita ait: Neque enim in his, quæ analogice dicuntur, eſt una ratio, ſicut in univocis, nec totaliter diverſa ſicut in æquivocis, ſed nomen, quod ſic multipliciter dicitur, ſignificat diverſas proportiones in ordine ad unum.

Ex quibus verbis hoc argu. colligitur, Conceptus entis, apud D. Tho. ſignificare diverſas proportiones in ordine ad unum. ſed non poteſt ſignificare diverſas proportiones in ordine ad unum, niſi diverſa illa, quæ tales habent proportiones, ſimul ſignificet; & hæc ſunt analogata: ergo non poteſt abſtrahi conceptus ejus ab analogatis, nec eſſe unus ſimplicitur.

Probatur deinde ratione adverſus primam ſententiam, deſumpta ex definitione analogorum, quam admittunt omnes. Analoga ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata, nec omnino eadem, neque omnino diverſa: ſed ratio ſubſtantiæ eſt conceptus objectivus, ergo iſte non eſt omninò idem, nec omnino diverſus, ſed diverſus ſimpliciter, & idem ſecundum quid ratione attributionis, quare ſequitur, non eſſe abſtrahibilem ab analogatis, inter quæ attributio, & diverſitas reperitur, nec poteſt eſſe unus ſimpliciter.

Secundo, Si conceptus entis abſtrahitur aut præſcinditur à ſubſtantia, & accidenti, ergo diſtinguitur ratione ab illis: ſed quæ diſtinguuntur aliqua diſtinctione, ut ſic diſtincta, non ſe includunt, ergo conceptus entis, ut ſic præciſus à modis intrinſecis ſubſtantiæ, & accidentis, nec eos poteſt includere, nec in eis includi. Primum probatum eſt falſum, ſed probatur etiam falſum eſſe ſecundum: quia conceptus entis eſt tranſcendens; ergo includitur in quacunque entitate, ſive ſit completa, ſive incompleta, ſive ſit natura, vel modus: alioqui ſi non includit ens, erit nihil.

Probatur tertio. Quia ſi conceptus entis eſt abſtractus ſimpliciter à modis intrinſecis, & eos non includit actu, ut fatetur prima ſententia; ſequitur ſic eſſe unum, ut nullam includat diverſitatem. Probatur conſequentia: quia tota diverſitas ſubſtantiæ & accidentis, eſt per modus intrinſecos per ſe, & in alio, ſi ergo hos non includit actu, ſicut genus non includit actu differentias, erit unus ſimpliciter, & conſequenter univocus.

Reſpondet prima ſententia. Quod licet non includat actu modos, & in hoc conveniat cum univoco, differt tamen ab eo quod conceptus univoce eodem modo, aut æqualiter participabilis eſt ab univocatis, conceptus vero analogi, ut entis ex propria natura, eſt diverſo modo participabilis ab analogatis ſecundum attributionem unius, vel multorum ad unum, & hoc ſatis eſt, ut non ſit univocus, ſed analogus. Sed hæc ſolutio ſic impugnatur. Cõceptus enim non poteſt eſſe diverſos modo participabilis, nec poteſt ullam habere diverſitatem, niſi per diverſos modos intrinſecos per ſe, & in alio, per quos determinatur ad eſſe ſubſtantiæ, & accidentium: ergo repugnat ullam habere diverſitatem, aut diverſo modo eſſe participabi-

pabilem, nisi per ipsos modos: sed dum ab eis abstrahitur, eos non includit: ergo non potest esse diverso modo participabilis.

42 Et confirmari efficaciter potest hoc modo. Conceptum communem abstrahi à particularibus; non est aliud, quam rationem communem cognosci sine particularibus, aut eis non cognitis; ergo conceptum entis abstrahi à modis per se, & in alio, est cognosci rationem entis, non consideratis modis neque ordinem ad illos: nam eo ipso, quod consideraretur ordo ad illos, non esset conceptus abstractus: sed nullam potest habere diversitatem ratio entis sine modis, aut sine ordine ad illos: ergo si ab eis abstrahatur, erit conceptus omnino unus, & idem, non minus, quam conceptus univocus: & ens ipsum non erit analogum, sed univocum.

Probatur deinde adversus secundam opinionem. Primo. Quia semel admittitur conceptus entis abstractus à particularibus substantiæ & accidentis, & esse unum, sequitur ens esse univocum. Probatur consequentia: quia illum conceptum abstractum, & unum, significat primo ens: ergo ratio significata per nomen est eadem, & nomen commune, ut dicitur in definitione univocorum. Secundo, quia repugnat conceptum in abstractione esse unam, & non in inferioribus expressis: ergo semper est unus. Probatur antecedens: quia si semel abstrahitur ab eis: ergo distinguitur ratione sic abstractus ab eisdem, ut expressis, sed comparatus ad eos est idem conceptus, qui consideratur in abstractione, & non alius: ergo erit etiam ratione distinctus: & ideo eandem habebit unitatem, quam ei tribuunt in abstractione.

Quonam modo conceptus analogi contineat analogata?

NOstra igitur sententia tenet; Conceptum objectivum entis, & cujuscunque analogi non esse simpliciter abstrahibilem ab analogatis: sed ea necessario includere. Circa modum vero, quo ea includat, non conveniunt omnes, qui eam sequuntur. Duo tamen sunt apud eos recepta. Primum, quod ea includat actu, & non solum in potentia, quia hoc ultimum nec tollit unitatem conceptus, nec univocationem nominis. Secundum quod non includat ea actu explicito distincto, vel expresso, quod est dicere, non includere ea, ut significantur propriis nominibus, sed in quantum sub nomine communi significantur, ut sub nomine entitatis, ut de ente loquamur. Et ratio hujus est, quia ens significat substantiam, & accidens, in quantum habent attributionem: sed sub propriis nominibus eam non habent, sed sub nomine communi entis significata, & confuse contenta: ergo hoc tantum modo significantur nomine analogo, & continentur in conceptu ejus, & non sub expressis conceptibus, aut nominibus.

Differunt igitur, quantum ad modum ea includendi. Nam Soncinas, & Herveus ubi supra, asserunt conceptum, quem immediate significat ens esse hoc disjunctum, substantiam, vel accidens. Hoc tamen ab omnibus fere rejicitur. Primo, quia conceptus per determinatam vocem significatus, debet esse determinatus, disjunctum vero illud, nec determinate dicit substantiam, neque accidens. Secundo, quia ens significat multa per attributionem ad unum, ergo significat omnia simpliciter, hoc est, sine disjunctione. Probatur consequentia: quia attributio non versatur inter multa disjuncte significata, sed absolute.

Nec etiam significat analogum sua analogata copulative, ita ut conceptus entis fit sub-

sit substantia, & accidens: quia ex eo sequeretur omnes propositiones, in quibus prædicatur de quolibet eorum esse falsas: ut substantia est ens: accidens est ens, quia sensus earum esset, substantia est substantia, vel accidens; accidens est substantia, vel accidens.

Propterea est secunda opinio aliorum. quod ens primaria significatione, significet ens per se quod est substantia, & ens simpliciter, secundario vero accidentia, tanquam aliquid ejusdem substantiæ. Sed hoc etiam videtur falsum: quia analogum per se primo significat multa cum attributione, ergo non significat primo solum analogatum principale, sed omnia, quamvis principale significatum sit dignitate primum.

44 Tertio opinio est Ferra. & Cajet. ubi supra, quod analogum significet immediate, & per se omnia analogata, in quantum inter sese habent attributionem, & ens significet immediate decem prædicamenta, in quantum novem accidentium, dicuntur per attributionem ad substantiam. Et hæc est probabilior, & tenenda.

Sed pro ejus explicatione tanquam certum debet præsupponi, quod analogum aliquo modo sit superius quolibet analogato, ut bene Cajet. in opusc. de analogia, cap. 5. non solum, secundum vocem, quæ communis est analogatis, nam hoc etiam habet æquivocum, sed aliquo modo secundum rationem, aut conceptum significatum: qui cum aliquo modo debeat etiam communis esse, consequenter debet esse superior: & si communis est aliquo modo, debet esse abstractus ab eis.

Sed ut hæc intelligantur melius, adnotat bene Cajet. ubi supra, duplicem esse abstractionem, qua unum abstrahitur ab aliis. Una est, per quam unum cognoscitur sine alio, aut eo non cognito. Alia, per quam eadem res cognoscitur alio modo, quam sit in seipsa dum in se habeat modum expressum, atque distinctum, cognoscitur quasi implicite, & confuse. Et primus modus abstractionis constituit abstractionem simpliciter, & pertinet ad univoca, quæ sic abstrahuntur à suis univocatis. Secundus non facit, nisi abstractionem secundum quid, & pertinet ad analoga: quæ non possunt primo modo abstrahi, nec alio, nisi secundo. Itaque substantia duobus modis considerabilis est: aut secundum conceptum expressum, per proprium nomen substantiæ significatum, aut secundum conceptum confusum, & quasi implicitum: qui non videtur esse alius, quam entitas principalis, cui attribuuntur accidentia. Et hoc modo significatur nomine entis cujus proprius conceptus est entitatis primæ, ac principalis: & minus principalium, quæ sunt accidentia secundum particulares modos inhærendi ei, attributa, quæ est substantia: & conceptus iste aliquo modo est abstractus respectu conceptum expressorum, inter quos, ut sic expressos, nulla attributio, nullus ordo, nulla dependentia, aut similitudo significatur, & ratio abstractionis in eo consistit, quod licet per conceptum entis omnia concipiamus actu, & similiter dum omnia simul concipimus per propria nomina, per conceptum tamen entis concipimus ea cum attributione, & similitudine, quæ per conceptus proprios repræsentata, nullam habent attributionem, nullum ordinem, nullam similitudinem, unde sequitur, conceptum entis ita prædicari de quocunque, ut suo etiam modo prædicetur de aliis, & hoc est esse aliquo modo superiorem respectu singulorum, & ex consequenti, abstractum eodem modo ab eis, & ut talem prædicari de singulis.

45 Sed ut modus prædicandi entis de singulis prædicamentis intelligatur, adnotamus secundo, quod licet conceptus entis includat substantiam, & accidens actu confuso, ut explicatum est, in prædicatione tamen applicatur singulis, juxta propriam naturam, ut dum prædicatur de substantia, applicatur ei ut primo enti, cui attribuuntur accidentia, & dum prædicatur de aliquo accidenti, applicatur eidem, ut attributio substantiæ. Sensus igitur hujus propositionis, Substantia est ens, iste est: Substantia est entitas prima, cui attribuuntur accidentia, & quantitas est ens, id est habet entitatem per modum extensionis, attributam substantiæ. Et ratio hujus est, quia omnia significantur secundum attributionem ad unum: ergo de illo uno prædicatur, tanquam de eo, cui attribuuntur cætera, & de cæteris, ut illi attribuuntur & eadem attributio, est ratio propter quam, licet conceptus entis multa, ac diversa contineat, vere possit prædicari de singulis, quia cum de quolibet prædicatur, ex proprio modo ipsius applicationis, & attributionis, illud tantum dicit in recto; cætera vero in obliquo, ut attributio ipsa significata inter eos petit.

46 Si autem dicas secundum sensum harum prædicationum, non prædicari ens de singulis prædicamentis, tanquam superius, sed tanquam æquale; imo prædicatione identica, adversus id, quod dictum est, superius esse, saltem secundum quid. Probatur utrumque. Primum quidem; nam prædicatum hujus propositionis substantia est ens, non aliud, quam substantia est entitas prima, cui proportionantur accidentia, & hoc patet converti cum subjecto, imo esse idem prorsus cum eo; & ideo non solum esse propositionem æqualis, sed identicam. Respondeo prædicari prædicatione æquali simpliciter, superioris vero secundum quid, identica vero nullo modo: Primum manifestum erit, si consideremus conceptum entis secundum diversos modos, quibus prædicatur de omnibus: nam de substantia: ut de primo, cui cætera attribuuntur: de singulis vero accidentibus secundum particulares modos, quibus attribuuntur substantiæ. Consideratus igitur conceptus entis cum his omnibus modis, qui ei conveniunt, ut analogo adæquate sumpto, cum ei conveniant ratione analogiæ attributionis, superior erit formaliter respectu singulorum analogatorum, licet tantum secundum quid, quamvis æqualis simpliciter, secluſa hac consideratione. Et quod sit superior formaliter secundum quid probo: quia dum prædicatur de uno secundum modum applicationis ad illud, prædicari potest de cæteris, secundum proprios modos eorum, quod manifestum est, non habere subjectum; ergo secundum modum prædicandi non convertuntur, licet quantum ad rem significatam convertantur.

47 Et ex hoc sequitur, easdem propositiones non esse identicas, sed formales analogi, quia licet eadem res sit prædicatum, & subjectum, diversum habet modum in prædicato, quam in subjecto in duobus consistentem: in primo quidem, nam in prædicato majorem habet extensionem, cum sic prædicetur de uno secundum proprium modum illius, ut possit etjam prædicari de cæteris, secundum proprios modos eorum. In secundo vero, licet tam prædicatum, quam subjectum hujus prædicationis, Substantia est ens; significet eandem rem; expressus tamen atq; distinctus significatur per subjectum tanquam per proprium nomen, quam per prædicatum, tanquam per nomen commune. Et modus iste significandi diversus efficit, ut pro-

ut propoſitio ſit formalis; ideo non eſt identica, ſicut non eſt identica prædicatio, in qua definitio prædicatur de definito, licet eædem res ſint ex eo ſolum, quod expreſſius ſignificatur per prædicatum, quam per ſubjectum.

48 Et ex his non erit difficile arg. contrariæ opinionis ſolvere: Nam teſtimonium Ariſt. verum continet, quod Metaphyſica conſiderat ens, in quantum ens; hoc eſt, non ſecundum aliquam rationem particularem alicujus prædicamenti, nec ſecundum rationes omnium expreſſas, atq; diſtinctas: ſed ſecundum rationem attributionis ad unum nempe ad ſubſtantiam: hanc enim non habent ſub propriis nominibus ſignificata, ſed ſub nomine entis omnibus communi, ſub quo ſimilitudinem quandam in entitate habent, & unitatem ſecundum quid, ſub qua abſtrahi poſſunt, etiam ſecundum quid à propriis rationibus expreſſe ſignificatis. Et ſic abſtractum ens conſideratur in quantum ens, & poteſt eſſe objectum Metaphyſicæ, quia licet ſit analogum, conſideratum tamen ſub tali modo abſtrahendi à materia, ut conſideratur in Metaphyſica, unam rationem ſub qua, objectam habet, à qua ſcientia ipſa ſumit unitatem ſpecificam.

Teſtimonium vero D. Tho. petit modum, quo ens contrahatur per modos particulares ſubſtantiæ, & accidentis. Et difficultas conſiſtit in hoc: Quia ſi non datur communis conceptus ejus ab iiſdem modis abſtractus, ſed includens eos, non videtur poſſe contrahi per illos, quia contrahens debet eſſe extra rationem contrahibilis, nam ſi in eo includatur, jam erit contractum per illud. Reſpondeo. Eodem modo contrahi ens per modos per ſe, & in alio, quo ab eiſdem abſtractum eſt, ſed abſtrahitur ab eis, ſolum ſecundum quid, hoc eſt, ſicut idem à ſe ipſo diverſo modo ſignificato, ideo ſolum poteſt contrahi per ſe ipſum, ut diverſo modo ſignificatum. Exempli gratia, ens in ſuo conceptu includit modos intrinſecos per ſe & in alio, actu quidem, non tamē ſub expreſſo conceptu, ſed ſub implicito, & confuſo, hoc eſt, non ut propriis nominibus ſignificantur, ſed nomine communi entis & diverſus iſte modus includendi eos ſufficit, ut dicatur abſtractus ab eis ſecundum quid, conceptus vero non contrahitur, niſi ut abſtractus eſt: nam contractio, & abſtractio, mutuo ſibi correſpondent: ergo eodem modo contrahitur conceptus entis per modos intrinſecos ſub expreſſo conceptu ſignificatos, quos tamen hoc modo non includit, ſed ſub confuſa ratione, ut ſemper ſit verum (adhuc in contractione analogi, quæ ſolum eſt ſecundum quid ſicut abſtractio) quod contrahens ſit extra rationem contrahibilis. Hunc ſenſum explicavit D. Thom. in alio loco: & ita unum teſtimonium explicamus per alterum. Locus autem eſt, q. 1. de veritate, art. 1. ubi ſic ait: Quod primo intellectus concipit quaſi notiſſimum, & in quo omnes conceptiones reſolvit, eſt ens: unde oportet, quod omnes aliæ conceptiones intellectus, accipiantur ex additione ad ens, ſed enti nihil poteſt addi, quaſi extranea natura per modum, quo differentia additur generi, quia quælibet natura eſſentialiter eſt ens, ſed ſecundum hoc aliqua dicuntur addere ſupra ens, in quantum exprimunt ipſius modum, qui nomine ipſius entis non exprimatur. Et infra. Subſtantia non addit ſupra ens aliquam differentiam, ſed nomine ſubſtantiæ exprimitur ſpecialis modus eſſendi.

50 Ad primum ar. Conceſſo primo enthymemate, diſtinguenda eſt minor ſyllogiſmi: quia qualis fuerit convenientia multorum, talis erit abſtrahibilis con-

ceptus ab eis, ſi conueniant ſimpliciter, abſtrahibilis erit conceptus ſimpliciter communis, & unus, ut in univocis, ſi vero ſolum conveniant ſecundum quid, ſolum erit abſtrahibilis conceptus communis, & unus ſecundum quid. Et ita eſt in analogis, atq; etiam in ente, cum ſit analogum. Quod autem ſit abſtrahibilis ſecundum quid, jam explicatum eſt.

Ad ſecundum. Conceſſo antecedenti, diſtinguendum eſt conſequens: nam actualis in concluſio duplex eſt, confuſa, ſeu implicita, & diſtincta, vel expreſſa, & de hac concedendum eſt, negandum vero de illa, dicendumque ex eo poſſe dubitationem procedere, an ſubſtantia ſit vel accidens illud, de quo certo ſcimus eſſe ens, quia cõceptus entis confuſe tantum includit rationes particulares ſubſtantiæ, & accidentis, non diſtincte; ratione vero confuſionis occurrit dubitatio, in eo conſiſtens, quod intellectus non cognoſcit diſtincte, ad quod ſignificatum determinetur ens.

51 Ad ultimum. Negandum eſt illud, quod in antecedenti ſumitur, nempe conceptum entis eſſe aggregatum ex particularibus conceptibus prædicamentorum: quia non includit eos per modum aggregationis, ſed per modum attributionis; in qua includitur eſſentialiter ordo multorum ad unum, aggregato vero repugnat ordo, cum ex eo ſit aggregatum, quia plura includit ſine ordine. Includere autem omnia ſecundum ordinem attributionis, eſt includere unum quaſi in recto, & alia in obliquo. Unde ſequitur, quod dum prædicatur ens de quolibet analogato, ut in hac propoſitione, ſubſtantia eſt ens, non ſit ſenſus, ſubſtantia eſt ſubſtantia, & accidens, quia in hoc ſenſu non ſignificatur attributio, ſed talis eſt ſenſus: Subſtantia habet entitatem primam, vel eſt entitas prima, cui attribuuntur accidentia: & eſt veriſſimus, nec tollit veritatem ejus, quod in conceptu entis præter ſubſtantiam illa ſignificatam in recto, ſignificentur accidentia in obliquo; ſicut nec tollit veritatem propoſitionis, in qua prædicatur de accidenti, quod ſubſtantia ſignificetur in obliquo, ita ut ſenſus ſit, accidens habet entitatem, vel eſt ens attributum ſubſtantiæ, tanquam aliquid ejus. Ratio autem ob quam tales ſenſus efficiunt prædicationes iſtæ, eſt natura ipſa attributionis, ſub qua ſignificantur analogata per nomen analogum: ideo enim cuilibet applicatur idem analogum in prædicationibus ſecundum exigentiam ejuſdem attributionis.

52 Unum adnotandum eſt in hoc loco, nempe unitatem ſecundum quid conceptus analogi ſufficere, ut dividi poſſit in ſua analogata, atque etiam ut analogata ipſa comparari poſſunt ut ab eo ſignificata, ita ut dicamus ſubſtantiam eſſe perfectius ens, quam accidens, & tandem ut poſſit eſſe objectum intellectus, & ſcientiæ. Ratio primi eſt, quia diviſio procedit ab uno ad multa, ergo in tantum aliquid diviſionis capax eſt in quantum eſt unum: nam ſi ſit multiplex, ſecum affert diviſionem: unde ſicut diviſio æquivoci in ſua æquivocata, non eſt diviſio rei, ſed ſolius vocis, quia ſola vox eſt communis, ſimili modo diviſio analogi ſimpliciter eſt diviſio vocis, & ſecundum quid, diviſio rei: quia vox eſt communis ſimpliciter, ſed res ſignificata non eſt communis, neque una ſimpliciter, ſed multiplex, una vero ſolum ſecundum quid, & ideo diviſio analogi, ſi ad rem attendamus, non eſt diviſio ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid, ad quam ſufficit unitas conceptus ejus ſecundum quid. Univocum vero, quia tam ex parte vocis, quam rei ſignificatæ unum eſt, ſimpliciter dividi poteſt: & ſola diviſio ejus ſimpliciter talis vocari debet.

Et eodem

Et eodem modo reddenda eſt ratio comparationis: nam comparatio in una aliqua ratione fieri debet, ideo ſimpliciter in univoco debet fieri, & ſi propria ſit in ſpecie infima, ut docet Ariſtoteles 7. libr. Phyſ. qualiſcunque vero, poteſt etiam fieri in analogo, ad quam ſufficit unitas ſecundum quid.

53 Ut autem poſſit eſſe objectum intellectu & ſcientiæ analogum, ſufficit eadem unitas, qua ſcientia, aut potentia non ſumit unitatem ſpecificam ex objecto materiali, ſed ex ratione formali objectiva, ſub qua in illud tendit potentia, vel conſideratur à ſcientia, à qua majorem accipit unitatem analogum, dum eſt objectum potentiæ vel ſcientiæ.

An ens ſit univocum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, aut analogum, & qua analogia?

HOc eſt quartum, quod propoſuimus tractandum; Sed pro ejus notitia notari debet, ens duobus modis ſumi poſſe: pro ente creato, quod dividitur in decem prædicamenta, aut univerſalius, pro ente communi reſpectu creati, & increati, aut Dei, & creaturarum, & de ente utroque modo ſumpto, poteſt eſſe quæſtio, quam ideo in duas partes dividimus. In prima agemus de ente creato, an ſit univocum reſpectu prædicamentorum, vel analogum, & qua analogia. In ſecunda etjam inquiremus de eodem ente reſpectu Dei, & creaturarum;

Prima pars quæſtionis.

54 CIrca primam partem duæ ſunt opiniones extremæ, & altera media. Prima opinio extrema, eſt Aureoli apud Capreolum in 1.d.2.q. 1.afferentis, ens eſſe æquivocum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis. Probatur teſtimoniis Ariſt. & Porphyrii. nam Ariſt. 8. Meta.c.7.tex.16.ait. Quodlibet prædicamentum ſtatim quippiam eſſe, hoc eſt, ſeipſo eſſe tale, atq; diverſum ab aliquo, quod aliis verbis dici ſolet, prædicamenta ſeipſis eſſe diverſa & non per differentias: ſed eſſe ſeipſis diverſa, eſt ſe totis eſſe diverſa, & ſe totis eſſe diverſa idem eſt, ac eſſe omnino diverſa, quod & proprium eſt æquivocatorum, erit igitur æquivocum ens.

Porphyr. vero cap. de ſpecie ex mente ejuſdem Ariſt. dixit, ens æquivocum eſſe.

Hæc tamen ſententia (ſi de propria æquivocatione loquitur, & non de communi, prout comprehendit analogiam) contraria eſt doctrinæ ejuſdem Ariſtot. & rationi. Probatur primum ex 4. Meta. cap. 2. & tex. 2. ubi ait Ariſt. Ens autem multipliciter dicitur non æquivoce, ſed ad unam naturam ſicut ſanum, hoc eſt per attributionem multorum ad unum.

Probatur ſecundum, quod ſit contra rationem, ex definitione æquivocorum. Æquivoca ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata omnino diverſa: ſed ſubſtantia & accidens conveniunt aliquo modo in ratione entis, cum utrumq; ſit ens, licet unum diverſum ab alio, & ei attributum: ergo non ſunt omnino diverſa, quare nec ens poteſt eſſe æquivocum.

Secundo opinio extrema tenet, ens eſſe univocum, ita Scotus in 1.d.3.qu.3.& in 3. d.8.q.2.& omnes ejus diſcipuli, Antonius, Andreas 4. Metaph. c.2. atque etiam Nominales omnes, ut teſtatur Gabr. in 1.d.2. qu.4. Et probatur duplici ratione, Prima, ex definitione univocorum deſumpta: univoca ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata, eadem, hoc eſt conceptus, per nomen ſignificatus: ſed nomen ens conſtat eſſe commune ſubſtantiæ, & accidenti, & conceptus tam formalis quam objectivus eſt unus, & idem in

inferio-

inferioribus: ergo nomen erit univocum. Probatur minor, quia ſubſtantia & accidens conveniunt in ratione entis, & diſtinguuntur per modus intrinſecos per ſe, & in alio: ſed modi diſtinguuntur ratione ab entitate, cum eam determinent, atque contrahant ad ſubſtantiam & accidens: ergo poteſt intellectus concipere entitatem, nullo modo conceptis modis. Probatur hæc ultima conſequentia: nam ea quæ diſtinguuntur ratione, bene poteſt intellectus ſeparare, & ut ſic ſeparata, non ſe includent, quare poterit concipere rationem entis communem ſubſtantiæ, & accidenti, in qua non includantur modi. Et talis conceptus formalis & objectivus, erit unus ſimpliciter, nullam includens diverſitatem.

Secundo. Quia ſi aliquid obſtaret, quo minus conceptus entis non eſſet unus ſimplicitur, & communis ſubſtantiæ, & accidenti, eſſet maxime diverſitas in modo eſſendi utriuſque, quia ſubſtantia habet modum eſſendi per ſe, accidens vero modum eſſendi in alio: ſed hæc non obſtant: ergo erit unus ſimpliciter. Probatur minor, quia hæc ratio diverſitatis non eſt in entitate, niſi ratione modorum: ergo non tollit unam rationem entitatis, atque adeo univocam, quemadmodum non tollit unitatem conceptus animalis diverſitas per rationale, & irrationale, quia non eſt ratione naturæ ſenſitivæ, ſed differentiarum.

Tertio. Intellectus poteſt eſſe certus de aliquo, quod ſit ens, & dubius an ſit ſubſtantia, vel accidens, ut ſi quis dubitet, an aliqua Hoſtia ſit conſecrata, vel non: certo cognoſcit eſſe ens, dubitat vero, an ibi ſit ſubſtantia, vel ſolum accidens. Hoc autem non poſſet contingere, niſi intellectus concipiat rationem entis, non conceptis rationibus particularibus ſubſtantiæ, & accidentis: qui conceptus communis erit eis, & unus ſimpliciter, non cum includat aliquid, rationis cujus poſſit ullam diverſitatem habere. Et ex conſequenti nomen ens ſignificans talem conceptum, erit univocum.]

Tertia ſententia media inter hæc extrema aſſerit, ens non eſſe æquivocum, neq; univocum, ſed analogum. Eſt communis in ſchola & vera, quam ſequuntur Averroes, Alexander, & D. Thom. in commentariis locorum Ariſtot. inferius citandis, Porphyrius, Albertus, & Ammonius, capit. de ſpecie in prædicabilibus, & cæteri omnes, præter citatos pro ſententia Scoti.

Colligitur efficacitur ex doctrina Ariſt. 4. Metaph. cap. 2. lib. 7. cap. 1. & 4. & 1. l. Ethic. cap. 6. vbi expreſſe docet, ens multiplicitur dici, & non æquivoce, ſed ſicut ſanum de urina, Medicina, & anamal: ad unam naturam, hoc eſt, per attributionem multorum ad unum. Quibus verbis excludit utramq; extremam ſententiam: nam dum dicit ens multiplicitur dici ſicut ſanum, tollit univocationem contra Scotum, dum vero addit non æquivoce, tollit æquivocationem, contra Aureolum.

Probatur deinde ratione. Primo ex definitione analogorum. Analoga ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata, nec omnino eadem, neque omnino diverſa: ſed ita ſe habet ens reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, ergo eſt analogum, & non univocum. Minorem ita probo. Subſtantia eſt primum ens, habens entitatem per ſe independentem ab alio, accidens vero eſt entitas alterius, nempe ſubſtantiæ, & ideo Ariſt. 4. Met. c. 2. dixit Accidens non eſt ens, ſed entis ens, ergo non habet per ſe entitatem, ſed per attributionem ad ſubſtantiam, quare in ipſamet ratione entitatis reperitur imprimis maxima diverſitas

verſitas, & ob id etiam conceptu ſignificato per nomen ens. Deinde reperitur aliqualis convenientia ratione ejuſdem attributionis: ergo ratio entis per nomen ſignificata, nec eſt omnino diverſa, neque omnino eadem. Et hoc eſt ens eſſe analogum, & ideo non univocum.

57 Si autem dixerit Scotus, diverſitatem inter ſubſtantiam, & accidens non provenire ex parte entitatis, ſed ex parte modorum per ſe, & in alio, à quibus abſtrahi poteſt ratio entitatis, & ſic abſtracta erit una, quia ſi à diverſitate abſtrahitur, ergo ut ſic abſtracta, non includit eam: quare erit una ſimpliciter, & nomen ens eam immediate ſignificans erit univocum. Non ergo probatur analogum eſſe, aut non eſſe univocum. Hoc non tollit vim argumenti, quia modi intrinſeci ſubſtantiæ, & accidentis non ſunt gradus perfectionis diſtincti ab entitate, ſed ipſamet entitas expreſſius concepta, & ſignificata, quæ ſignificatur nomine entis: unde nec ens eſt extra rationem eorum, nec ipſi extra rationem entis: unde ſequitur primo, quod nec poſſit entitas concipi ſine illis, actu ſaltem confuſo incluſis, nec ipſi ſine entitate. Secundo ſequitur idem eſſe, quod diverſitas ſubſtantiæ, & accidentis, ut ſignificantur nomine entis proveniat ex modis intrinſecis per ſe, & in alio, & quod proveniat ex ipſamet entitate: idem etiam eſſe, quod per eoſdem modos ſint diverſa, & quod ſeipſis ſint diverſa: & tandem, quod ſicut entitas non poteſt à ſeipſa abſtrahi, ſic nec poſſit abſtrahi, ab eiſdem modis, & ideo, neque conceptus entis eos neceſſario includens, poſſit eſſe unus ſimpliciter, nec univocus. An vero ens non in toto ſuo univerſalitate ſumptum, ſed pro ente tantum completo, abſtrahi poſſit à ſubſtantia & accidenti, & reſpectu eorum ſit univocum, ſtatim dicemus.

58 Ad teſtimonium Ariſt. pro prima ſententia reſpondeo. Prædicamenta eſſe primo diverſa, hunc ſenſum efficere, quod non differant, ſicut ſpecies per differentias, continentes diverſum gradum perfectionis à genere, in quo conveniunt, ſed per modos, qui ſunt ipſamet prædicamentorum entitas ſpeciali modo concepta: unde verum eſt, per proprias entitates ita conceptas, eſſe diverſa. Et hoc eſt etiam ſeipſis differre. Et cum infertur, ſe totis differre diſtinguendum eſt: nam ſi ſenſus ſit; per totam entitatem ſuam unum eſſe diverſum ab alio, verum eſt, ſi vero per totam entitatem omnibus modis conceptam, falſum, quia entitates eorum concipi poſſunt tanquam diverſæ ſimpliciter, atque etiam tanquam ſimiles, & eædem ſecundum quid, ratione attributionis, & ideo non concipiuntur ut omnibus modis diverſæ. Neque in hoc ſenſu verum eſt ſe totis differre, eſſe tamen neceſſarium, ut ens eſſet æquivocum, quia æquivocata, ut ſub eo nomine concipiuntur, & ſignificantur, nullo modo conveniunt, & ideo non probatur ex illo teſtimonio, quod ens ſit æquivocum. Porphyrius vero de æquivoco loquitur ſecundum communionem acceptionem, ſub qua analogum comprehendit: nam ad intentum ejus quod erat, ens non eſſe genus rerum omnium, ſufficiebat eſſe analogum.

Ad primum arg ſecundæ opinionis. Neganda eſt minor, quod conceptus entis ſit unus ſimpliciter. Et cum dicitur modos diſtinguendi ratione ab entitate, diſtinguendum eſt nam duobus modis contingit aliqua diſtingui ratione. Primo, diſtinctione totali, ita ut conceptus unius ſic diſtinguatur ab alio, ut illum non includat, & hoc modo diſtinguitur ratione differentia à genere. Secundo, non diſtinctione totali, ſed includentis, & incluſi, & ita verum eſt, quid concep-

tus entis distinguatur à modis, quos includit, & à quibus includitur, in quantum addunt supra conceptum ejus rationem expressionis. Et si distingueretur conceptus entis ratione à modis in primo sensu, posset abstrahi ab eis: sed cum non distinguatur, nisi in secundo, negandum est, quod possit abstrahi, aut sine illis concipi.

59 Ad secundum. Neganda est minor, quod ratio diversitatis substantiæ, & accidentis non sit in entitate, sed ratione modorum: impossibile est enim, quod ratione modorum sit, & non ratione entitatis, cum modi entitates sint, & ideo in concepta entitatis includantur: est igitur ratione utriusque; & ideo repugnat concipiens sine diversitate, aut ab ea abstrahi, ita ut conceptus ejus sit unus simpliciter.

Ad ultimum. Concessa majori, distinguenda est minor: nam concipere rationem entis, non conceptis rationibus particularibus substantiæ, & accidentis, duobus modis contingit. Primo, non conceptis distincte, & expresse. Secundo, non conceptis actu implicito, & confuso. Et in casu argumenti concedendum est, quod concipiantur sine modis in primo sensu, non tamen in secundo; ex eo autem quod concipiatur, non conceptis modis in primo sensu, fit, ut possit dubitare intellectus, an ens quod concipit, sit substantia, vel accidens. Quare talis dubitatio non probat, quod detur conceptus entis unus simpliciter abstractus à substantia, & accidenti, ratione cujus univocum esse possit.

An saltem ens completum sit univocum respectu substantiæ & accidentis completi?

60 RAtio dubitandi pro affirmativa parte specialis est de ente completo; quia non videtur includi posse in differentiis, nec in modis intrinsecis, per quos diversa sunt accidens & substantia, quia de modis atque differentiis manifestum est, esse entia incompleta: ergo abstrahi poterit ab eis conceptus entis nullam diversitatem includens. Probatur consequentia quia totam diversitatem efficiunt modi.

Communis tamen sententia tenenda est tanquam vera. Quod ens completum non possit esse univocum ad substantiam completam & accidens completum; sed non minus hoc modo esse analogum, quam si in tota sua universalitate accipiatur. Cujus ratio non eadem assignatur ab omnibus, qui ita sentiunt. Sed mihi videtur eodem fere modo probandum esse, quod ens completum non sit univocum, sed analogum; quo probatum est universaliter sumptum analogum esse. Probatur ergo duplici ratione. Prima. Sicut ens universaliter sumptum includit actu quamlibet entitatem, quantumcunque minimam, sive sit entitas rei, sive modus, & etiam includitur in ea formaliter, & essentialiter: ita ens completum includit actu quamcunq; entitatem completam, tam accidentalem, quam substantialem, quia esse entitatem substantialem aut accidentalem, non sunt gradus perfectionis ab eadem entitate distincti, sed sunt eademmet entitas expressiori quodam modo concepta, & significata: ergo tota diversitas, tota attributio, quam habent inter se, includitur in conceptu entis completi, & ex consequenti tota analogia. Quare repugnat conceptum entis completi, esse unum simpliciter, & univocum.

Secunda ratio sumitur ex definitione univocorum. Univoca sunt, quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ omnino eadem, ergo univocata debent participare ex æquo, & simpliciter conceptum

ceptum univoci: ſed ſubſtantia, & accidens completum, non participant ex æquo, nec ſimpliciter rationem entis completi: ergo ens non poteſt eſſe univocum reſpectu eorum. Probatur minor: quia illa participant ex æquo rationem communem, quorum quodlibet participat eam per ſe, hoc eſt, ſine dependentia eſſentiali in eadem ab altero; & illa participant eam ſimpliciter, quorum quodlibet dicitur ſimpliciter tale, ut eam participat: ſed accidens completum non participat rationem entis completi, niſi cum eſſentiali dependentia à ſubſtantia; nec dicitur ſimpliciter ens completum, ſed tantum ſecundum quid; imo non dicitur ens completum, ſed entis ens, ut ex Ariſtot. attulimus: ergo non poteſt participare univoce rationem entis completi, neque ens completum poteſt eſſe univocum reſpectu utriuſque. Et quod dicimus de ente completo, dicendum eſt de ente perfecto in ordine ad ſubſtantiam perfectam, & accidens perfectum; quia quantum ad præſentem diviſionem entis attinet, eadem eſt ratio de utroque; & ideo eædem rationes eodem modo probant de utroque.

Ad argum. pro ratione dubitandi poſitum reſpondetur; Quod licet ens completum non includat modos intrinſecos per ſe, & in alio, ut ſeparatim conceptus à ſubſtantia, & accidenti; & eodem modo; nec differentias; nec etiam in eis ſic conceptis includatur: nihilominus tamen eos includit, & in eis includitur, ut concipiuntur in conſtitutione ſubſtantiæ, & accidentis aut ſpecierum. Et ratio hujus eſt manifeſta; quia ens completum, ut probavimus, includit ſubſtantiam, & accidens completum, & ab eis includitur formaliter, & eſſentialiter: ſed non eſt ſubſtantia completa & incompleta ſine modis, ut eam conſtituentibus: ergo ut ſic concepta includuntur in ente completo, & illud includunt. Quæ incluſio ſufficit, ut conceptus entis diverſitatem includat ſufficientem ad tollendam univocationem & efficiendam analogiam.

An ens ſit univocum reſpectu aliquarum rerum ejuſdem prædicamenti, vel diverſorum prædicamentorum.

62 EXplicata jam analogia entis univerſaliſſimi reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis; & entis completi reſpectu ſubſtantiæ completæ, & accidentis completi; reſtant duæ aliæ comparationes entis magis particulares. Prima eſt; an reſpectu duarum ſpecierum ejuſdem prædicamenti, ut hominis, & equi, Petri & Joannis, aut albedinis, & nigredinis. Secunda; an reſpectu duarum rerum diverſorum prædicamentorum accidentium, ut albedinis & quantitatis, ens ſit univocum, vel analogum; & non loquimur de ente ut completo, ſed ſecundum ſe ſumpto.

63 Prima opinio tenet; Ens univocum eſſe reſpectu duarum rerum ejuſdem prædicamenti, tam ſubſtantiæ, quam accidentis, atque etiam diverſorum prædicamentorum accidentium. Eam tenet quantum ad primum, Fonſ. 4. Met. c. 1. q. 1. ſect. 5. non negans ſecundum, & quantum ad utrumque, P. F. Suar. in Met. diſ. 32. ſect. 2. nu. 21. Probatur utrumq; hoc arg. Duæ ſubſtantiæ & duo accidentia ejuſdem prædicamenti, aut diverſorum participant rationem entis ſine ulla attributione unius ad alterum; imo ſine ullo ordine, ſed æque primo; ergo non convenit illis analogice, ſed univoce.

Secunda opinio eſt aliorum, qui tenent utroq; modo comparatum ens eſſe analogum proportionalitatis. Probant; quia ens eſt analogum attributionis ſimul, & proportionis; ſed in his comparationib. non

ſignificat membra illa ſecundum attributionem unius ad alterum: ergo non poteſt habere aliam analogiam, niſi proportionalitatis. Quod vero hanc habeat, manifeſtum eſt, quia verum eſt, ita ſe habere quamlibet ſpeciem ejuſdem, vel diverſorum prædicamentorum accidentium ad ſuam entitatem, quam participat ab ente, ſicut alteram ad ſuam, & hæc eſt proportionalitas: ergo ens reſpectu illarum analogum attributionis.

64 Pro ſolutione hujus dubii notandum eſt, quod in his comparationibus duobus modis poteſt ſumi ens. Primo, ſecundum limitatum conceptum ejuſdem prædicamenti, & hoc modo comparatum ad ſuas ſubſtantias, idem eſt cum ſupremo genere ſubſtantiæ. Secundo modo poteſt ſumi in tota ſua univerſalitate, prout ſignificat ſubſtantiam & accidens. Omitto tertiam conſiderationem, quam ponunt alii quaſi mediam inter utramque, ita ut accipiatur pro conceptu minus univerſali eo, quem habet in ſecunda acceptione, ſed magis univerſali, quam ſupremum genus prædicamenti: & ita ſit eo ſuperius, quia conceptus iſte coincidit cum ſecundo, quantum pertinet ad analogiam, aut univocationem: nam repugnat accipi univerſalius, quam pro rebus unius prædicamenti, & non accipi, pro communi aliquo modo multis prædicamentis. Idem eſt autem accipi, pro duobus, ac prout eſt commune omnibus, quantum pertinet ad analogiam, aut univocationem, juxta communem, & probabiliorem ſententiam: ergo de hac acceptione non eſt curandum.

Hoc ſuppoſito, duo aſſerit noſtra ſententia. Primum, Ens primo modo ſumptum univocum eſſe reſpectu rerum ejuſdem prædicamenti. Probatur, quia idem eſt ens ita ſumptum cum ſupremo genere ejuſdem prædicamenti, ſed hoc eſt univocum reſpectu rerum ejuſdem prædicamenti; ergo etiam ens.

Secundum eſt; Si ens ſecundo modo accipiatur, in omnibus his comparationibus eſt analogum, & non univocum. Quod ſic probo: Analogum in ſua propria, & integra ſignificatione prædicatur analogice de ſingulis analogatis per ſe ſumptis, ut ſanum de animali per ſe, aut de urina, & medicina per ſe: ſed ens in ſua propria, & integra ſignificatione eſt analogum: ergo ut analogum, prædicatur de ſubſtantia per ſe, & de quolibet accidenti per ſe, & ex conſequenti de rebus ejuſdem prædicamenti, vel diverſorum prædicamentorum accidentium: ſed ſic ſumitur in ſecunda acceptione: ergo prædicatur analogice de ſingulis analogatis.

65 Ad arg. primæ ſententiæ, Diſtinguendum eſt antecedens, ſecundum diverſas conſiderationes entis explicatas: nam ſi ſecundum primam accipiatur, verum eſt ſine attributione, aut reſpectu participari à duabus ſpeciebus ejuſdem prædicamenti; ſicut participatur ſupremum genus ejuſdem prædicamenti: cum quo convertitur; ſi vero accipiatur juxta ſecundam, negandum eſt, quia licet duæ illæ ſpecies non participent rationem entis, cum attributione inter ſeſe; eam tamen participant cum attributione accidentium ad ipſas, quemadmodum verum eſt, ac neceſſarium, ſupremum genus earum, participare rationem entis cum attributione accidentium ad illud in hac prædicatione, Subſtantia eſt ens, alioqui non eſſet prædicatio analogi formaliter. Quod patet eſſe falſum.

Ad rationem alterius opinionis. Reſpondetur ex doctrina ſuperius tradita, quod proportionalitas nullo modo efficit per ſe nomen analogum: unde eo ipſo, quod ens non prædicatur ſecundum attri-

tributionem,

tributionem non poteſt prædicari ut analogum. Sed de hoc ſtatim dicemus.

Secunda pars quæſtionis.

An ens ſit analogum comparatum ad ens creatum, & increatum, vel ad Deum, & creaturas.

66 DIverſa eſt hæc entis comparatio à præcedentibus, quia non ſumitur ens in ſua univerſalitate, reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, ſed reſpectu Dei, & creaturarum Per creaturas vero non intelligimus accidentia: nam cum Deus ſit ſubſtantia, manifeſtum eſt ex dictis in prima parte quæſtionis, non poſſe convenire univoce ſub nomine entis cum accidentibus, ſolum ergo intelligitur nomine creaturarum ſubſtantia creata: unde ſenſus quæſtionis eſt: An ſubſtantia creata, & increata, univoce conveniant ſub nomine entis.

Et prima opinio aſſerit, ens ad Deum & creaturas, non eſſe univocum, ſed æquivocum. Hujus ſententiæ mentionem fecit D Tho. 1.p.q.13.art.3.& q.7. de potentia, art.7 & eam videtur tenere Aureolus in 1. d. 2. quæſt. 1. (niſi forte de æquivoco loquitur ſub communi acceptione, ut comprehendit analogum.) & poteſt probari: Quia entitas creata, alterius longe rationis eſt ab increata, & in infinitum ab ea diverſa: ergo nihil poteſt habere commune cum increata, præter ſolam vocem. Et hoc eſt, nomen utramq; ſignificans, eſſe æquivocum.

67 Secunda opinio eſt Scoti in d. 3. q. 1.& 3. aſſerentis, ens reſpectu ſubſtantiæ, creatæ, & increatæ, habere unum conceptum communem, & diſtinctum ex natura rei ab utraque, ſicut ſuperius dixerat de conceptu entis, & ideo eſſe univocum. Eum ſequuntur ejus diſcipuli.

Probatur à ſufficiente diviſione: Ens ita comparatum non eſt æquivocum, non eſt analogum: ergo erit univocum. Probatur prima pars antecedentis: nam ſubſtantia creata non eſt omnino diverſa ab increata, ſed ei ſimilis; ergo non convenit cum ea in ſola voce, ſed aliquo modo in entitate ipſa; quare non poteſt ens reſpectu utriuſque eſſe æquivocum. Probatur ſecunda pars hoc modo: Ens non eſt analogum proportionalitatis, neque attributionis; ergo nullo modo: Antecedens probo; quia nomen entis reſpectu Dei & creaturarum, non ſignificat proportionalitatem, quod neceſſarium eſt, ut ſit analogum, ergo non eſt analogum proportionalitatis, ſed nec ſignificat attributionem: nam creatura ſimpliciter eſt ens, ergo non per attributionem ad Deum.

Tertia opinio eſt D. Tho. 1. p. q 13. art. 5. quod ens reſpectu Dei, & creaturarum, non ſit æquivocum, nec univocum, ſed analogum, quam ſequuntur jam fere omnes, præſertim Ferra. 1. contra gent. c. 32. Sot. q. 4. anteprædic. P. F. Suar. in Met. diſp. 28. ſect. 3. P. Vaſq. 1. d. 22. c. 5. in fine. & eſt vera & tenenda. Et quod non ſit æquivocum contra primam opinionem efficaciter probabum eſt arg. ſecundæ opinionis. Sed probatur, quod non ſit univocum adverſus ſecundam, hac ratione: Analogum eſt, quod non participatur æqualiter, nec ſimpliciter ab analogatis, ſed ab uno per ſe primo, atque ſimpliciter ab alio, vel aliis non per ſe primo, nec ſimpliciter, ſed cum eſſentiali attributione, ac dependentia ab illo: ſed ita ſe habet ens reſpectu Dei, & creaturæ; ergo analogum eſt, & non univocum. Probatur minor; quia entitas convenit Deo per ſe, & convenit ei ſimpliciter: creaturæ vero, ut creatura eſt, non per ſe primo, nec à ſe, ſed per participationem, & ideo non ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

68 Ad arg. primæ opinionis, Conceſſo

antecedenti, neganda est consequentia. Nam licet infinita sit distantia inter entitatem creatam, & increatam aliqua tamen est similitudo, per attributionem significata: quia entitas creata est quædam participatio entitatis divinæ. Et hoc sufficit ut non sint omnino diversæ, & ut respectu illarum, ens non sit nomen æquivocum.

Ad arg. secundæ opinionis, Negandum est antecedens. Et rursus dum probatur, quod ens non significat Deum, & creaturam secundum attributionem: quia creatura est ens simpliciter, distinguendum est; nam duobus modis potest significari creatura: Primo nomine entis. Secundo, nomine entis creati, ut significatur comparatione Dei per nomen ens, ut commune ad ens creatum & increatum; & si primo modo accipiatur, non significatur cum attributione ad Deum, sed absolute; & ideo dicitur simpliciter ens; significata vero secundo modo attributionem dicit; & ratione illius non vocatur ens simpliciter, sed secundum quid, hoc est, ens per participationem. Et ex hoc habetur, quod nomen ens, ut significat ens creatum, & increatum, analogum sit, & non univocum.

Qua analogia dicatur ens respectu substantiæ, & accidentis, atque etiam respectu Dei, & creaturarum?

PRima opinio est aliquorum modernorum, qui utramque analogiam proportionalitatis, & attributionis tribuunt enti, respectu substantiæ, & accidentis, atque etiam respectu Dei, & creaturarum. Probant hoc arg. Illud est analogum proportionalitatis, & attributionis, inter cujus analogata reperitur proportionalitas, & attributio: sed inter substantiam, & accidens; & inter ens creatum, & increatum reperitur utraque: ergo dicetur analogum proportionalitatis, & attributionis. Probatur minor: nam verum imprimis est; quod sicut se habet substantia ad suum esse, quod participat ab ente; ita accidens ad suum, quod participat ab eodem: ergo habent inter se proportionalitatem. De attributione vero videtur manifestum, quia accidens dicitur per attributionem ad substantiam, & ens creatum per participationem, & attributionem, ad increatum.

69 Secunda opinio est. Non esse analogum attributionis, sed proportionalitatis tantum, quia accidens vocatur absolute ens in commune modo loquendi, & multo melius substantia creata: ergo non sunt entia per attributionem. Probatur consequentia; quia quod tale est per solam attributionem ad aliud, non dicitur tale simpliciter, sed secundum quid, ut de urina & medicina patet.

Tertia sententia est. Non esse analogum proportionalitatis, sed solius attributionis. Hæc est conformis doctrinæ, D. Tho. & probabilior; ideo eam sequitur jam major modernorum pars; sed non omnes in eodem sensu, aut propter eandem rationem eam tenent: nam quidam fatentur, non solam attributionem reperiri inter analogata, sed etiam proportionalitatem; sed hanc ideo non facere ens analogum, quia non significatur per illud; non enim significantur substantia, & accidens nomine entis, in quantum quodlibet sic se habet ad suum esse, sicut alterum ad suum, licet hanc proportionalitatem habeant, & secundum eam possint concipi ab intellectu: ergo talis proportionalitas non efficit ens analogum proportionalitatis. Probatur consequentia; quia non dicuntur aliqua analogata alicujus nominis analogi; nec nomen ipsum dicitur analogum respectu illorum, nisi ea significet, ut talem habent analogiam; sed non potest ea ita significare, nisi analogiam

logiam ſignificando: ergo ſi eam non ſignificet, ut probatum eſt non ſignificare ens, non dicetur ab illa analogum, quamvis inter res ſignificatas reperiatur.

79 Nos vero alia via hanc ſententiam defendimus, ut ſuperius diximus. Fatetur enim proportionalitatem reperiri inter utraq; analogata entis, & dicimus proportionalitatem, ſive ſignificetur per nomen analogum, ſive non, ſufficientem non eſſe ad efficiendum illud analogum, quod ſuperius agentes de ſpeciebus analogiæ probavimus. Ideo non datur analogum proportionalitatis, nec ens tale vocari debet, ſed analogum attributionis, quia ſola atributio vera analogia reputanda eſt, & ſola illa analogum facit nomen, & ſemper ſignificatur per nomen analogum. Neceſſarium eſt enim analogiam ſignificari per nomen, ut illud analogum conſtituat. Quod efficaciter probatum eſt argumento illo pro noſtra ſententia ab his, qui eam alia via defendunt.

71 Sed ad argum. alterius opinionis diſtinguendum eſt antecedens, dum dicitur accidens vocari ſimpliciter ens, & etiam ens creatum. Nam aliquid eſſe, aut dici ſimpliciter ens, duplicem ſenſum habere poteſt. Primus eſt, ut ſit ens intrinſece, formaliter, & non per ſolam denominationem extrinſecam. Et in hoc ſenſu verum eſt, accidens eſſe ens ſimpliciter, & etiam ens creatum. Alter ſenſus eſt, quod aliquid ſit ens ſine addito. Et hoc modo de nullo analogato minus principali prædicatur ſimpliciter analogum, ſed de omnibus cum illo addito (ſecundum quid) Et ratio hujus eſt; quia licet formaliter participet rationem analogi, hoc tamen non niſi per eſſentialem dependentiam, & attributionem, ad principale analogatum, & ideo non niſi ſecundum quid. Quod u[t] **ſignificaret Arist.** aſſeruit, accidens non eſſe ens, ſed entis ens, Et ita loquendi dum eſt de quocunque alio analogato minus principali cujuſlibet analogi; cum probatum ſit omne analogum eſſe attributionis. Et hoc ſignificat etiam illud commune proloquium (analogum per ſe ſumptum ſtat pro famoſiori ſignificato.) Cujus ſenſus eſt, quod licet omnia ſignificet principale tamen tantum ſimpliciter, & ſine addito. Quare dum abſolute profertur analogum, pro eo tantum ſupponit.

Et ſi dixeris, ex hoc ſequi, hanc propoſitionẽ eſſe veram; Omne ens eſt ſubſtantia; imo eſſe identicam, quod ſic probatur. Ens abſolute ſumptum ſolum ſupponit, pro ſubſtantia, ergo ſubjectum, & prædicatum idem ſunt. Reſpondeo neutrum ſequi. Non primum, quod propoſitio ſit vera, quia analogum abſolute ſumptum ſemper ſignificat omnia ſua analogata, ſed pro ſolo primo ſtare dicitur, ſi per ſe accipiatur, quia reliqua non ſunt talia ſine addito: in ſubjecto autem illius propoſitionis, omne ens eſt ſubſtantia, non ſumitur abſolute, aut per ſe ens, ſed cum addito diſtributionis, quæ in nomen analogum fertur, ſecundum ſignificationem analogi, & ideo in omnia analogata. Quare ſicut non pro ſolo principali diſtribuitur, ſic non pro ſolo illo ſupponit, & ideo non eſt vera propoſitio, quia prædicatum ſolum continet unum analogatum, ſubiectum vero diſtributive omnia: & hæc eſt ratio, propter quam non poteſt verificari de ſubjecto. Quod vero non ſit identica, ex eodem eſt manifeſtum, cum plus ſignificet ſubjectum, quam prædicatum; atque etiam ex alio, quia licet ſubjectum ſolum pro ſubſtantia ſupponeret, non ſignificat eam expreſſe ac diſtincte, ſed confuſe tantum, & in prædicato ſignificatur diſtincte, & expreſſe: diverſus autem modus ſignificandi prædicati, & ſubjecti ſufficit, ut propoſitio non ſit identica.

Ad.

72 Ad argum. primæ opinionis dupliciter reſpondetur. Primo diſtinguendo antecedens. Nam duobus modis poteſt reperiri proportionalitas inter analogata: primo ita, ut per nomen analogum ſignificetur: & ſi ita reperietur: ſufficeret facere illud analogum: alio modo reperitur non ſignificata, ſed quam poteſt intellectus in eis concipere, & ſic non facit nomen analogum. Et hoc modo non ſolum in analogis ſed in æquivocis, & univocis reperitur: primo vero modo in nullis, ſed ſi imponeretur nomen aliquod, à quo ſignificarentur analogata, ut habent proportionalitatem, ex ea ſola eſſet analogum. Sed per nomen ens non ſignificatur, & ideo non probatur, quod ſit analogum attributionis.

Secundo, Reſpondetur negando abſolute antecedens, quod proportionalitas ex ſe, ſive ſignificata, ſive non ſignificata, efficiat nomen analogum: unde licet reperiatur inter ſignificata entis, non ſequitur eſſe analogum proportionalitatis.

Ad argum. ſecundæ, diſtinguendum eſt antecedens. Nam ſi ens ſimpliciter idem ſit, quod ens intrinſece, & formaliter, verum eſt: ſi vero ſimpliciter ſumatur prout diſtinguitur contra ſecundum quid, falſum eſt, ut probavimus, & cum ex attributione proveniat, quod minus principalia analogata non dicantur talia, niſi ſecundum quid, non probatur, quod ens non ſit analogum attributionis.

Utrum accidens ſit univocum, ad novem prædicamenta accidentium, vel analogum?

MAior difficultas eſt de accidenti reſpectu omnium accidentium, an ſit univocũ, vel analogum. In qua præſupponendum eſt primo, quæſtionem non procedere de accidenti univerſaliſſime ſumpto, prout eſt commune ad accidentia realia, & rationis, nam ſic certum eſt, eſſe analogum, cum accidentia rationis non ſint accidentia, niſi per ſimilitudinem, & attributionem ad accidentia realia, quare non poteſt abſtrahi ab utriſque conceptus communis univocus. Secundo certum eſt, nec etiam procedere de accidenti reali, prout ſignificat tam accidentia intrinſeca, hoc eſt vere in hærentia in ſubjecto, quam extrinſecas denominationes reales, ut dexteritatem, & ſimiles, quæ paſſim reperiuntur in ſex ultimis prædicamentis, (quamvis ergo non intelligam, ex ſola denominatione extrinſeca poſſe fieri prædicamentum reale, ut ſuo loco probabo.) nam denominationes iſtæ non ſunt vera accidentia, ſed ſolum per attributionem, & ſimilitudinem ad ea, quæ inhærent ſubjecto, dicuntur: unde reſpectu omnium, non poteſt accidens eſſe univocum. Sed ſolum loquimur de accidentali reali, prout ſignificat ea ſolum, quæ inhærent ſubjectis, de quo inquirimus, An ſit univocum, vel analogum?

73 Et prima opinio aſſerit eſſe univocum. Ita Scotus quæſt. 2. ante prædicamentorum, & plures moderni: ſed differunt à Soto in eo, quod ita aſſerunt univocum, ut etiam ſit genus, conſtituens unum prædicamentum omnium accidentium; ſicut ſubſtantia conſtituit unum prædicamentum omnium ſubſtantiarum: Sotus vero negat eſſe genus.

Duo poſſunt probari pro hac ſententia. Primum, quod accidens non ſit analogum. Secundum, quod ſit univocum. Et hoc ſecundum eiſdem prorſus argumentis probari ſolet, quibus probatum eſt ſuperius ens eſſe univocum, & ideo non ſunt hoc loco repetenda, ſed ſolum probabitur primum ex definitione analogorum. Analoga ſunt, eorum nomen eſt commu-

commune, ratio vero ſubſtantiæ, nec omnino eadem, nec omnino diverſa: ſed ratio accidentis omnino eſt eadem: ergo non eſt analogum, ſed univocum; Probatur minor: ratio accidentis eſt, eſſe in ſubjecto; ſed eſſe in ſubjecto, non ſolum formaliter, & intrinſece convenit omnibus accidentibus, ſed etiam æqualiter & ſimpliciter: ergo non eſt diverſa in eis, ſed eadem.

74 Huic argumento ſolet reſponderi. Quod licet accidentia non dicantur per attributionem ad unum accidens; tamen omnia dicunt attributionem ad ſubſtantiam, & intrinſecam dependentiam ab ea. Et hæc ſufficit, ut inter ſeſe dicantur analogice ſub nomine accidentis. Sed probatur hoc non ſufficere duplici ratione. Primo, quia ut attributio conſtituat analogiam, inter ſignificata analogata verſari debet, ſicut analoga ipſa: ſed ſubſtantia non eſt analogatum accidentis, cum non ſignificetur eo nomine; ergo attributio accidentium ad illam, non conſtituit accidens analogum, ſed ſolum ens, à quo ſignificantur omnia.

Secundo, attributio ad ſubſtantiam æque primo convenit omnibus accidentibus, etiam intrinſece & formaliter; ergo univoce conveniunt in ea: ſed ſecundum talem attributionem ſignificantur nomine accidentis: ergo univoce, & non analogice ſignificantur.

Secunda opinio tenet, accidens non eſſe univocum ſed analogum. Ita Sonc. 4. Met. quæſt. 1. ad 1. Caje. de ente & eſſentia cap. 7 quæſt. 15. ad 4. P. Franciſcus Suarius in Metaph diſp. 59. q. 3. Pater Vazquez, 1. p. d. 14 cap. 2. Fonſeca 5. Meta. cap. 7. q. 2. ſect. 4 & hæc eſt probabilior & tenenda.

Sed diverſis modis probatur à diverſis. Ratio aliquorum eſt proportionalitas, quæ reperitur inter accidentia. Quia ſicut unum ſe habet ad ſuum eſſe, quod ab accidenti participat, ſic ſe habet aliud. Et hæc ſufficit, ut accidens ſit analogum reſpectu omnium. Sed hæc ratio inſufficiens eſt: nam ut ſuperius probavimus, proportionalitas non ſignificatur per nomen; & ideo non ſufficit illud facere analogum; & etiam ſi ſignificaretur, non ſufficeret.

75 Ideo alii, quia ſolam attributionem veram conſtituere analogiam, nobiſcum ſentiunt, dicunt reperiri attributionem inter accidentia: quia omnia dicuntur talia in ordine ad quantitatem, ratione cujus inhærent ſubjecto. Sed hoc probatur falſum. Quia nullum accidens ſpirituale inhæret ſubjecto media quantitate: neque enim omnia accidentia ſunt corporea: nam generatio ſubſtantialis inhæret materiæ primæ ante quantitatem, & relatio totius ſubſtantialis ad materiam, & formam, & relatio materiæ, & formæ inter ſeſe: ergo falſum eſt, quod dicantur per attributionem ad quantitatem.

Alii denique probant accidens non eſſe univocum. Quia ſaltem reſpectu accidentis abſoluti, & relativi, non poteſt habere rationem univocam: nam vel conceptus abſtractus ab utroq; eſt abſolutus, vel relativus. Non abſolutus; quia non conveniret inferiori accidenti relativo. Nec poteſt eſſe relativus: quia non conveniret inferiori abſoluto: ergo nec poteſt eſſe univocus. Et ſi dicas, nec eſſe relativum, nec abſolutum; ſed abſtrahere ab utraque ratione, ut abſtrahunt cætera univoca à particularibus rationibus univocatorum. Probatur hoc eſſe falſum; quia ſi talis conceptus abſtrahit à relativo, & abſoluto, eo ipſo debet eſſe abſolutus. Nam ſi abſtrahit à relativo: ergo jam non reſpicit terminum: ſed quod non reſpicit terminum, eſt abſolutum: ergo talis conceptus abſolutus erit: & non abſtrahet ab abſoluto, & relativo.

Hæc tamen ratio insufficiens mihi videtur, quia non probat talem conceptum non posse abstrahere ab absoluto, & relativo, & ideo non probat, quod univocus esse non possit. Nam dicam ego relationem duplicem conceptum habere. Primum, quo respicit subjectum; & hic est ei communis cum accidentibus absolutis. Secundum, quo respicit terminum, & iste est conceptus specialis, quo distinguitur à cæteris prædicamentis, & per primum conceptum non respicit relatio terminum, sed per secundum. Dum autem sic arguitur: illa conceptus non respicit terminum: ergo est absolutus, negandа est consequentia, quia medium dari potest inter conceptum absolutum, & respicientem terminum, & tale medium est conceptus abstrahens ab absoluto, & relativo, qui nec respicit terminum, nec excludit respectum ad terminum, sed solum dicit rationem communem contrahibilem per respectum ad terminum, & per rationem absolutam; quæ non solum non dicit respectum ad terminum, sed eum excludit, quem non excludit conceptus communis, abstrahens à relativo, & absoluto, Non ergo probatur illa ratione, quod accidens non possit esse univocum.

77 Ut igitur hoc efficaciter probetur. Annotanda est doctrina D. Thom. 1. par. q. 13. art. 5. vbi de analogia loquens ait; Nomen analogum duobus modis significare attributionem, vel unius ad alterum, vel multorum ad unum. Et ponit exemplum utriusque in sano; quod analogum est attributionis, respectu medicinæ, & animalis per attributionem unius ad alterum. Nam medicina dicitur sana: quia est causa sanitatis animalis: sed idem sanum dicitur analogice respectu urinæ, & medicinæ, non quia unum horum habeat attributionem ad alterum; sed quia utrumq; dicitur tale per attributionem ad tertium, nempe ad animal, urina quidem tanquam signum sanitatis entis, medicina vero tanquam causa.

Ex hac doctrina applicata ad propositum colligi potest argumentum efficax ad probandum accidens esse analogum. Nam uterque modus attributionis, nempe unius ad alterum, vel multorum ad unum efficit nomen analogum: sed in accidentibus reperitur secundus modus attributionis: ergo accidens erit analogum attributionis respectu eorum, sicut sanum respectu urinæ, & medicinæ. Probatur consequentia: quia omnia accidentia significantur cum intrinseca attributione ad substantiam. Sed contra hoc sic argum. Nam imprimis videtur non bene colligi arg. ex doctrina D. Thom. neque habere ullam vim ad probandum analogiam accidentis, qua D. Thom. utrumque illum modum attributionis assignat inter significata ejusdem nominis sani, nempe animal, urinam, & medicinam. Et ita significari necessarium est, ut probat hoc argu. Analogia solum reperitur inter significata ejusdem nominis analogi, & non inter significata diversorum nominum, ut ex definitione constat. Analoga sunt quorum nomen est commune, &c. Sed nomine accidentis non significatur substantia, sed sola accidentia: ergo attributio inter hæc versari debet, ut efficiat nomen accidentis analogum, ita attributio sit unius ad alterum, vel multorum ad unum per tale nomen significatum: & non sufficit esse inter illa, & substantiam non significatam eodem nomine.

78 Quod confirmari potest & declarari simul: nam attributio accidentium ad substantiam, facit quidem analogiam attributionis multorum ad unum in ente, à quo significantur omnia; sed non potest face-

re

re analogiam in accidente, à quo non ſignificantur omnia, ſicut non facit analogiam in nomine, ſubſtantia, licet ſit unum analogatum entis cum accidentibus. Et ob id ſolum attribuuntur ei accidentia, quod nomine ſubſtantiæ non ſignificantur: non ergo videtur hac via efficaciter probari, quod accidens ſit analogum.

Probatur minor quia ex eo quod accidentia attribuantur ſubſtantiæ ſolum ſequitur, quod non ſint entia ſimpliciter, non vero, quod non ſint accidentia ſimpliciter, ergo talis attributio ad ſubſtantiam facit analogiam in ente, à quo ſignificantur omnia, non in accidenti. Probatur conſequentia, quia neceſſarium eſt in omnibus analogis, unum eſſe tale ſimpliciter, aliud, vel alia ſecundum quid.

His tamen non obſtantibus, expreſſa mens D. Thom. eſt, ſufficere talem attributionem ad analogiam, quia non poſſunt diſtingui duo illi modi attributionis, unius ad alterum, & multorum ad unum ut eos diſtinguit D. Thom. niſi duobus etiam modis accipiatur ſanum; in quo utrumque contineri affirmat. Primo quidem reſpectu ſolius medicinæ, & urinæ, deinde reſpectu ſolius medicinæ, & animalis: nam ſi reſpectu omnium ſumatur, neceſſe eſt plura attribui eidem: ergo non habebit locum attributio ſecunda, quæ eſt unius ad alterum. Probatur conſequentia: quia impoſſibile eſt, ſumere ens in ordine ad decem prædicamenta, & conſtituere in eo attributionem unius ad alterum, ſed ſolum eſt multorum ad unum, quia attributio unius ad alterum, inter duo tantum poteſt reperiri, non inter multa, niſi omnia ſumantur pro uno: ergo impoſſibile eſt conſtituere in ſano attributionem unius ad alterum, hoc eſt medicinæ ad animal, niſi ſumendo illud, prout ſolum ſignificat hæc duo, & ex conſequenti conſtituuntur alios modos attributionis diſtinctus, qui eſt multorum ad unum, accipiendo idem nomen prout ea tantum ſignificat, quæ attribuuntur tertio.

79 Sed ratione probatur, ſufficere talem attributionem multorum ad unum, etiam ſi illud unum non ſignificetur per idem nomen: quia quando attributio multorum ad unum intrinſeca eſt eis, ut per tale nomen ſignificantur; vera eſt attributio & per nomen ſignificata, licet non ſignificetur per nomen illud unum, ad quod eſt attributio; non minus, quam ſi per nomen ſignificaretur: ergo non minus efficit nomen analogum, Probatur conſequentia ex definitione analogorum: quia tale nomen ſignificat plura in quantum habent attributionem: ergo eſt analogum: deinde quia attributio ſignificata per nomen, vera eſt analogia: & ea quæ cum tali attributione ſignificantur, vera analogata, impertinens igitur eſt, per nomen ſignificari illud, reſpectu cujus eſt attributio.

80 Ad objectionem principalem propoſitam reſpondetur, negando imprimis, quod hæc analogia non ſit ex mente D. Tho. deinde negando etiam quod utrumque modum attributionis unius ad alterum, multorum ad unum, ponat D. Tho. inter ea tantum, quæ ſignificantur eodem nomine. Nam expreſſe affirmat, ſanum reſpectu urinæ, & medicinæ eſſe analogum attributionis multorum ad unum, ſed reſpectu medicinæ, & animalis, attributionis unius ad alterum: ergo non ſumit ſanum ut ſignificat omnia. Nec id reputat neceſſarium, ſed ut ſignificat minus principalia cum attributione ad principale, etiam non ſignificatum. Probatur conſequentia: quia ſi illud accipiat ſecundum totam ſignificationem omnium, non poteſt utrumque modum attributionis diſtinguere, quia attributio unius ad alterum, non eſt nisi inter duo: Præterea D. Tho. expreſſe quo-

cet, quemlibet modum attributionis, per ſe facere analogiam; ſed modus attributionis multorum ad unum, reperitur in analogatis, etiamſi illud unum non ſignificetur per nomen, ut jam probavi: ergo ſufficit nomen analogum facere.

81 Ad arg. vero diſtinguendum eſt antecedens; quia modus attributionis, efficiens nomen analogum, duplex eſt, ut aſſerit D. Thom. vel unius ad alterum; & ſecundum hunc modum attributionis non poteſt eſſe analogia, niſi utrumque ſignificetur eodem nomine: vel multorum ad unum; & modus ille reperitur quidem inter ſignificata ejuſdem nominis; ſed quia eſt in ordine ad tertium, utroque modo contingit; nempe ad tertium ſignificatum eodem nomine, vel diverſo. Et ratio hujus eſt; quia cum ea quæ attribuuntur alteri, ſint multa; poteſt talis attributio adæquate, atque complete ſignificari per nomen commune omnium; vel quaſi inadæquate, & partialiter, quod eſt, quaſi dividi in totalem, & partialem. Et ita eſt in ſano, atque etiam in ente, & accidente, nam ſanum poteſt accipi in ſua integra ſignificatione; & tunc efficit quaſi completam analogiam: vel poteſt coarctari ad ſola analogata minus principalia; & efficit quaſi incompletam; aut partialem, ſed ſufficientem; quia cum attributio ad principale, ſit eis intrinſeca, non poſſunt ſine illa ſignificari: ſignificata autem cum attributione, non poſſunt, niſi analogice ſignificari. Probatur efficaciter; quia univocis repugnat ſignificari cum attributione ad principale analogatum, cum quo apta ſunt analogiam facere: ergo analogata ſunt, ſive eodem nomine ſignificetur principale, ſive diverſo, analogia quidem quaſi inadæquata, & partiali; cum tamen ex modo; quo ſignificantur: apta ſint efficere analogiam completam, ſub nomine univerſaliori, quo ſignificantur omnia, & hoc modo intelligenda eſt analogia accidentis. Secundo; poſſemus etiam reſpondere, aliquo modo ſignificari ſubſtantiam nomine accidentis non in recto, ſed obliquo; quia accidens idem eſt ac entis ens, ut dixit Ariſtot. id eſt: ens ſubſtantiæ: ſufficit autem ita ſignificari, ut attributio accidentium ad ſubſtantiam, aliquo modo dicatur eſſe inter ſignificata ejuſdem nominis analogi: atque etiam ut aliquo modo nomen accidentis ſit commune accidentibus, & ſubſtantiæ.

82 Nec contrarium eſt hoc definitioni analogiæ, quo dicitur nomen analogum commune eſſe analogatis; nam commune eſt nomen his, quibus convenit attributio, licet non ſit commune ei, ad quod habent attributionem; quia hoc non eſt analogatum talis nominis, ſed illa tantum.

Ad confirmationem Negandum eſt antecedens, quod attributio accidentium ad ſubſtantiam, ſolum efficiat analogiam in ente, & non in accidente, ſed dicendum in utroque eam efficere; quia per utrumque nomen ſignificatur: ſed in ente efficit quaſi completam, & totalem; in accidente vero incompletam, & partialem: quia intrinſece præſupponit illam, & intrinſece ab ea dependet. In nomine autem ſubſtantiæ, non fit analogia; quia nec ſubſtantia habet attributionem ad accidentia, nec etiam ſi haberet eam, ſignificaretur eo nomine, ut ſuperius probatum eſt.

Aliud tandem quod in eadem confirmatione dicitur; attributionem accidentium ad ſubſtantiam ſolum efficere, quod ſint entia ſecundum quid; non vero quod ſint accidentia ſecundum quid, concedendum eſt; neganda tamen conſequentia, quod non efficiat analogiam ſub nomine accidentis. Nam ad analogiam attributionis

niſi

nis non requiritur neceſſario, quod analogata, vel aliquod eorum ſit tale ſecundum quid, ſub particulari nomine, quo ea tantum ſignificantur; ſed ſufficit, quod ſint talia ſecundum quid reſpectu ejus, ad quod attribuuntur: nam ex hoc habetur eſſe analogata cum eo, ſub nomine univerſaliori, completa, & totali analogia; & conſequenter analogia incompleta, ad dependenti ſub particulari nomine, quo ſignificantur; ſub quo non eſt neceſſarium, dici talia ſecundum quid.

83 Sed illud eſſe ſecundum quid, quod habent ex propria natura, dicitur de eis ſimpliciter, ut ſignificantur particulari nomine; & ideo ſub eo dicantur talia ſecundum quid ſimpliciter (ut ſic loquamur.) Et hoc patet in accidentibus: nam dici accidentia ſimpliciter ſecundum quid, non eſt aliud; quam dici ſimpliciter entia ſecundum quid; quod etiam de ſano dicetur reſpectu ſolius medicinæ, & urinæ. Imo ex hoc ſatis clare intelligitur, utroque nomine analogice ſignificari; cum utroque nomine ſignificentur cum attributione, & propter eandem attributionem, cum qua ſignificantur, ſit, ut ſub utroque nomine ſignificata, dicantur talia ſecundum quid formaliter; vel præſuppoſitive, præſuppoſitione eis intrinſeca; quæ omnia univocis repugnant. Etſi tandem objiciatur, Omnes potentias ordinari ad objectum; & hoc non ſufficere ut potentia in communi, ſit analogum ad illas. Reſpondeo, non dicere ordinem attributionis; ſicut accidentia ad ſubſtantiam, ſed ſpecificationis tantum; & ideo non eſſe analogata.

An neceſſe ſit accidens eſſe genus, ſi ſit univocum?

84 Multi ex his, qui tenent accidens eſſe univocum, negant eſſe genus, ut Javellus, & Scotus ubi ſupra; ſed non aſſignant eandem rationem. Nam Javellus ait, ideo non eſſe genus, quia non eſt extra rationem differentiarum & modorum: ſed cum tranſcendens ſit, in eis neceſſario includitur; at hoc eſt contra rationem generis, ut ſupra probavimus, debet eſſe extra rationem differentiarum, alioqui non poterit per eas contrahi. Hæc tamen ratio inſufficiens eſt; quia, ut ſuperius probavimus, non poteſt accidens includi in modis intrinſecis, & ultimis differentiis, quin eas etiam in ſe includat actu, licet confuſo; cum ſint entitates quædam accidentales: ſed eas includens non poteſt habere conceptum ab eis abſtractum, ut conſtat; ergo neque univocum. Probatur conſequentia; quia talis conceptus non abſtrahit à diverſitate, ſed eam includit; ergo non eſt univocis; ſi non ſit genus.

85 Secunda opinio eſt Soti aſſerentis, ideo accidens non eſt genus, licet ſi univocum; quia genus pertinet ad quidditatem ſpecierum: ſed acidens non ſignificat quidditatem accidentium, ſed eſſe eorum in ſubſtantia; ergo non eſt genus. Hoc autem probatur falſum, duplici ratione. Prima, quia non minus pertinet ad rationem univoci, eſſe de quidditate inferiorum, quam ad rationem generis: ſi ergo accidens ideo non eſt genus, quia non dicit quidditatem accidentium; ſequitur eadem ratione non eſſe univocum. Probatur major ex definitione univocorum. Univoca enim ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio vere ſubſtantiæ eadem. Per rationem autem ſubſtantiæ intelligit Ariſtoteles & omnes definitionem, vel conceptum quidditativum, in his quæ definitione carent; ergo repugnat aliquid eſſe univocum, & non eſſe de quidditate inferiorum.

Secunda quia falſum eſt, quod accidens non dicat quidditatem accidentium,

quod sic probo. Ens pertinet ad quidditatem entium particularium, & dividitur ut tale, in substantiam, & accidens, tanquam in membra opposita, & adæquata rationi ejus: sed substantia dicit quidditatem substantiarum inferiorum: ergo accidens quidditatem inferiorum accidentium.

Nostra igitur sententia est, non posse accidens esse univocum, quin eo ipso sit genus omnium accidentium; unde qui asserit univo um esse, consequenter dicere debet esse genus. Probatur; quia nulla potest assignari ratio sufficiens excludendi univocum à ratione generis, ut probatum est ex refutatione aliarum opinionum.

An saltem respectu aliquorum accidentium, aut prædicamentorum, possit esse accidens univocum.

86 PRima opinio tenet; accidens respectu aliquorum accidentium, ut quantitatis, & qualitatis, aut etiam cæterorum intrinsecorum, esse univocum. Ita pater Franciscus Suarius in Meta. disp. 39 sect. 3. num. 15. & probat hoc arg. Accidens respectu horum non est analogum proportionalitatis, nec attributionis: ergo nullam habet analogiam, sed est univocum. Evidens est consequentia: quia nullus ponit plures modos analogiæ. Sed probatur antecedens: quia analoga proportionalitatis nullam habent convenientiam intrinsecam: ut patet de risu hominis, & prati: sed accidentia hæc, habent convenientiam intrinsecam, cum omnia inhæreant realiter subjecto: ergo non potest esse analogum proportionalitatis accidens respectu eorum. De analogia vero attributionis probat quia nullum accidens horum dicitur tale, per attributionem ad alterum, ut satis est manifestum: ergo accidens respectu eorum non est analogum attributionis.

87 Nostra tamen sententia opposita est, quod nec respectu horum accidentium possit accidens esse univocum, sed analogum. Probatur duplici ratione. Prima, quia sicut accidens respectu omnium accidentium, non potest abstrahi à modis intrinsecis eorum: ita nec respectu accidentium intrinsecorum potest abstrahi à modis eorum: ergo sicut non est univocum, sed analogum respectu omnium: ita nec respectu horum. Probatur antecedens: quia ideo respectu omnium non potest abstrahi à modis, quia modi non sunt aliud, quam entitates quædam accidentales, exp. essius significatæ: & propterea necesse est, ut sub significatione universali accidentis actu, licet confuso, comprehendantur. Quo supposito, conceptus accidentis nec abstractus, neq; unus esse potest, sed eodem modo se habet ad intrinseca, si cum illis solis comparetur, ut ex se patet: ergo nec respectu eorum potest esse univocum.

88 Quod vero sit analogum, eadem ratione probatur, qua probavimus esse analogum respectu omnium: quia intrinseca accidentia significant cum attributione ad substantiam: sicut sanum, si respectu sanorum extrinsecorum, quæ sunt urina, & medicina, solum accipiatur: ergo continet modum attributionis multorum ad unum, sufficientem ad efficiendum nomen analogum: ut probatum est.

Ad argumentum alterius sententiæ, Negandum est antecedens: quod accidens respectu intrinsecorum non sit analogum attributionis. Quia licet non significet eum modo attributionis unius ad alterum, bene tamen cum attributione multorum ad unum, nempe ad substantiam, cujus aliquid sunt, & ut aliquid ejus significantur, ut de accidenti respectu omnium diximus.

Ex quibus sequitur, qua analogia accidens sit analogum, tam respectu omnium acci-

accidentium, quam ſolum reſpectu intrinſecorum; nempe analogia attributionis multorum ad unum.

An vero reſpectu accidentium completorum univocum eſſe poſſit, vel etiam ſit analogum: eodem modo reſpondendum eſt,& eiſdem rationibus probandum,quod non ſit univocum, ſed analogum, quibus probatum eſt de ente in ordine ad ſola entia incompleta. Et hæc ſint ſatis de analogia nominum.

CAPVT SECVNDVM.

De diviſione eorum, quæ dicuntur & ſunt.

TEXTVS ARISTOT.

Eorum quæ ſunt, alia de ſubjecto aliquo dicuntur, in ſubjecto vero nullo ſunt, &c.

Textus expoſitio.

1 INtentum Ariſtotelis eſt tradere duas diviſiones; unam eorum quæ dicuntur,aliam eorum quæ ſunt; & hoc tantum agit in hoc capite, quod ideo non eget diviſione.

Prima diviſio non eſt rerum, ſed vocum, ut ſignificant res; quia complexio non convenit rebus,ſed vocibus, ut eas ſignificant. Aſſerit ergo Ariſtot. Ea quæ dicuntur:quædam cum complexione,alia ſine complexione dicuntur. Quaſi dicat,voces,quæ ſignifican tres,alias eſſe complexas, ut color aut animal. Quod idem eſt, ac ſi dicatur: quaſdam eſſe ſimplices;alias compoſitas.

Secunda diviſio rerum eſt. Sed ut intelligatur,notari debet: Quod eſſe in ſubjecto,& dici de ſubjecto, particulari quodam modo ſumuntur ab Ariſt. in hoc capite. Nam eſſe in ſubjecto, ſumit pro vera,& reali inhærentia in eo;& dici de ſubjecto, tanquam de quidditative inferiori; ut animal de homine,& homo de Petro.

Hoc ſuppoſito,diviſio talis eſt. Eorum quæ ſunt, quædam de ſubjecto dicuntur, & in ſubjecto non ſunt; ut homo,qui dicitur de Petro; non tamen eſt in eo per realem inhærentiam, ſed ſubſtantialiter; ideo non ut in ſubjecto. Alia in ſubjecto ſunt,ſed de nullo ſubjecto dicuntur; ut accidentia ſingularia; nam hæc albedo in pariete inhæret, ſed de nullo ſubjecto dicitur; quia non habet inferiora quidditative,de quibus prædicari poſſit, licet accidentaliter dicatur de pariete, & aliis corporibus. Alia de ſubjecto dicuntur, & in ſubjecto ſunt; ut accidentia abſtracta à ſuis inferioribus nempe genus à ſpeciebus, & ſpecies ab individuis; color enim de albedine, & nigredine dicitur; & in pariete, & homine inhæret. Alia denique ſunt; quæ nec ſunt in ſubjecto, nec dicuntur de ſubjecto, ut ſingulares ſubſtantiæ, Petrus & Joannes.

CAPVT TERTIVM.

De regulis prædicatorum eſſentialium.

TEX. ARISTOTELIS.

Quando alterum de altero prædicatur ut de ſubjecto, quæcunq; de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnia etiam de ſubjecto dicuntur.

Textus expoſitio.

1 INtentum Ariſt. eſt tradere duas regulas prædicatorum eſſentialium,& hoc tantum agit in toto capite. Prima regula eſt, quando aliquid prædicatur de aliquo tanquam de ſubjecto, hoc eſt, tanquam de quidditat. inferiori quæcunq; dicitur de prædicato neceſſe eſt prædicari, de ſubjecto. Ita ſe habent quæcunq; prædicata

cata, posita in recta linea prædicamentali, ut animal prædicatur de homine, & leone, ideo quæcunq; prædicantur de animali necesse est prædicari de homine.

Secunda regula obscurior est, & sic habetur in translatione Boetii: Diversorum generum, & non subalternatim positorum, diversæ sunt specie differentiæ, ut animalis & scientiæ. Si vero subalternatim ponuntur, easdem differentias habere possunt. Ut animal, & vivens eandem habent differentiam; quia differentiæ viventis includuntur in animali.

QVÆSTIO VNICA.

An genera non subalternatim posita, possint habere aliquam differentiam communem.

2 DVas habet partes quæst. hæc: Prima quærit, quid intelligat Ari. per genera subalternatim posita, & non subalternatim posita. Secunda, an possint habere aliquam differentiam communem.

Prima pars quæstionis.

CIrca primam partem duæ sunt opiniones. Prima asserit, genera subalternatim posita ea solum esse, quorum unum collocatur sub altero, ut animal, & vivens: & non subalternatim posita ea, quorum unum non est sub altero, sed ambo sub tertio, ut animal, & planta: vel etiam, quæ nec unum sub altero, nec ambo sub tertio, ut sunt ea, quæ in diversis prædicamentis collocantur, qualia sunt animal, & scientia. Ita Scotus in expositione hujus regulæ.

Probat duobus testimonijs Arist. Primũ est in hoc capite, ubi secundum translationem Argiropili vocantur genera sub alternatim posita ea, quorum unum est sub altero, & non subalternatim posita, quorum unum non est sub altero. Alterum testimonium habetur pri. li. Topicorum cap. 13. ubi genera sub alternata vocat Arist. subalternatim posita, sed genera subalternata sunt, quorum unum est sub altero; ergo non subalternatim posita erint illa, quorum unum non est sub altero, licet utrumque sit sub tertio.

Probat deinde ratione; quia si per genera subalternatim posita, non solum intelliguntur ea, quorum unum non est sub altero, sed etiam illa, quæ sunt sub tertio; sequitur genera non subalternatim posita, ea solum esse, quæ in diversis prædicamentis sunt, de quibus evidens est, non posse habere differentiam communem, cum sint in diverso gradu essendi; quare nihil difficultatis haberet regula hæc, quam tamen difficilem efficiunt omnes interpretes.

3 Nostra sententia est, per genera non subalternatim posito intelligi non solum ea, quorum unum non est sub altero; sed etiam, quæ sunt sub tertio. Et ideo non subalternarim posita ea solum esse, quæ in diversis prædicamentis sunt.

Probatur expressa testimonio Arist. 6. li. Topicorum, cap 2. loco 41. ubi duo asserit. Primum, genera subalterna non solum appellari ea, quorum unum est sub altero; sed etiam, quæ sunt sub tertio. Secundam; genera illa, quæ sunt sub tertio, habere differentiam communem; ut animal gressibile, & animal volatile, bipedẽ pro differentia communi. Ex quo sequitur, quod vel non dicantur non subalternatim posita; vel falsa sit regula Aristotelis, quod genera non subalternatim posita, non possunt habere differentiam communem.

Deinde probatur ratione: primo, quia genera non subalternatim posita, ex Aristotele, non possunt habere differentiam communem, sed ea quorum unum non est sub altero, sed ambo sub tertio, habent differentiam communem; ergo non dicun-

dicuntur non ſubalternatim poſita ab Ariſtotele. Probatur minor, quia quantitas dividitur in ſucceſſivam,& permanentem, tanquam in duo genera, quorum unum non eſt ſub altero, & habent differentiam communem; nam differentia continui,communis eſt utrique; atq; etiam differentia diſcreti, ſiquidem tam quantitas permanens, quam ſucceſſiva dividitur in continuam, & diſcretam.

Secundo; quia eadem ſunt genera ſubalterna, & ſubalternatim poſita :ſed ea quorum utrumque eſt ſub tertio, ſunt ſubalterna reſpectu illius; cum utrumque ſit ſub eo : ergo erunt ſubalternatim poſita.

Ad primum teſtimonium reſpondetur; Quod cum diverſo modo habetur in diverſis tranſlationibus; per aliud expreſſum, à nobis citatum,explicari, & intelligi debet, in quo non poteſt eſſe dubium, noſtram ſententiam contineri.

Ad aliud teſtimonium dicemus,genera ſubalterna,aut ſubalternatim poſita, utraque comprehendere; nempe ea, quorum unum eſt ſub altero, & quorum ambo ſunt ſub tertio.

Ad arg. Concedendum eſt antecedens cum conſequentia, & dicendum : Quod regula Ariſtotelis, quantum ad hanc partem, clariſſima eſt, ſi per alia teſtimonia expreſſa ejuſdem intelligatur; eam vero difficilem fecerunt, qui prædicta teſtimonia non viderunt.

Secunda pars quæſtionis.

4 SEcunda pars quæſtionis quærit, An genera non ſubalternatim poſita, poſſint habere differentiam communem.Quod ut melius intelligatur Notandum eſt, duplicem eſſe differentiam, Conſtitutivam, & Diviſivam; Superiorem etiam,atque inferiorem : Ut ſenſibile eſt conſtitutiva animalis, & diviſiva viventis; & corporeum eſt differentia ſuperior reſpectu vivemis, ſenſibile vero inferior reſpectu ejuſdem. Intelligitur ergo quæſtio de inferiori diviſiva; nam de ſuperioribus non eſt dubium, quin poſſint eſſe communes.Circa quam eſt prima opinio Soti aſſerentis, genera non ſubalternatim poſita, quorum unum non eſt ſub altero in eodem prædicamento, ſed utrumq; ſub tertio, non poſſe habere differentiam communem; & multo minus genera diverſorum prædicamentorum. Quẽ etiam ſequuntur alii, etiam ſi nobiſcum dicant hæc eſſe ſubalternatim poſita.

Probant duplici teſtimonio Ariſt.1.lib. Topic.cap.2.loco 22.ubi affirmat,de pluribus prædicari genus,quam differentiam. Secundum habetur 1.lib. de partibus animalium,cap.3. ubi dicit, tot eſſe differentias, quot ſunt ſpeies : ſed ſi eadem differentia duobus generibus, quæ ſunt ſub tertio, communis ſit, utrumque erit falſum; ergo non eſt admittendum.Probatur minor; nam ſi eadem differentia diviſiva viventis, communis eſt duabus ſpeciebus ſubalternis, ſub eo contentis; cum de illis prædicetur genus, prædicabitur etiam hæc differentia communis; & ideo non prædicabitur differentia de paucioribus,quam genus. Et præterea,in minori numero erunt differentiæ, quam ſpecies; cum una differentia ſit communis duabus ſpeciebus.

Probant deinde ratione, quia ſicut repugnat idem individuum eſſe ſub duplici ſpecie ita repugnat eandem ſpeciem eſſe ſub duplici genere: ſed ſi eandem differentia Diviſiva ſit communis duobus generibus, ſequitur eandem ſpeciem contineri ſub duplici genere; ergo impoſſibile erit. Probatur minor; quia differentia Diviſiva generis conſtituit ſpeciem ſub eo, ut rationale dividens animal conſtituit hominem ſub eo; ergo ſi animal, & planta habent differentiam communem, talis

differentia conſtituit ſpeciem ſub utroq; genere : & eadem erit ſpecies animalis & plantæ, quod abſurdum eſt.

Secundo opinio tenet, genera non ſubalternatim poſita non ſemper, aut neceſſario habere differentiam communem ; ſed aliqua poſſe eam habere. Et hæc eſt probabilior & tenenda. Et explicatur duabus concluſionibus. Prima, Genera ſubalternatim poſita quorum unum eſt ſub altero, habent omnes differentias Conſtitutivas ſuperiorum generum communes, & Diviſivas aliquas, non tamen omnes. Exempli gratia: animal & vivens, habent differentiam diviſiam ſubſtantiæ communem, ut corporeum : & etiam Conſtitutivam corporis, ſed neutrum habet differentiam Conſtitutivam alterius, quæ diviſiva eſt proximi generis. Ita Ariſt. in ultimis verbis hujus capitis. Et colligitur evidenter ex prima regula hujus capitis : quia ſi genus ſuperius prædicatur de generibus inferioribus, quæ ſunt ſpecies ſubalternæ : ſequitur de eiſdem prædicari differentiam Conſtitutivam ejuſdem generis ſuperioris, quæ illud conſtituit, & de illo prædicatur.

5 Secunda concluſio, genera non ſubalternatim poſita ſecundum primam opinionem; quorum unum non eſt ſub altero, ſed utrumq; ſub tertio, eaſdem differentias Conſtitutivas ſuperiorum generum habent communes; & aliquam Diviſivam ſuperioris generis poſſunt habere communem, licet non neceſſario, nec ſemper habeant: ſed genera diverſorum prædicamentorum, quæ ſola dicuntur non ſubalternatim poſita nullam. Primo pars hujus concluſionis evidens eſt in animali & planta, quæ habent differentiam diviſivam, & Conſtitutivam corporis communem. Secunda vero expreſſa eſt apud Ariſt. 6. To. 12. 2 loco 41. ubi eam probat hac ratione. Animal dividitur ingreſſible, & volatile, tanquam in diverſas ſpecies ſubalternas: & ideo in diverſa genera, quæ ſub ſe habent alias ſpecies : & tamen utrique generi communis eſt differentia bipedis: ergo duo genera non ſubalternatim poſita, communem habent differentiam Diviſivam ſuperioris generis. Utitur autem Ariſtoteles his differentiis loco eſſentialium, quas ignoramus. Et confirmatur, quia quantitas dividitur in ſucceſſivam, & permanentem, tanquam in diverſas ſpecies ſubalternas, quarum una non eſt ſub altera, ſed utraque ſub tertia : & habent communes differentias continui, & diſcreti. Si autem dicatur, quæ ſit ratio propter quam non ſemper, nec neceſſario habeant talia genera differentiam communem, ſed aliqua habeant illam, & alia non. Reſpondeo rationem eſſe, quia aliqua ſunt magis ſimilia aliis: & ideo poſſunt habere majorem convenientiam.

Pro ſolutione argumenti, Notandum primo; quod differentiam communis, quam habent aliquando illa genera, quorum unum non eſt ſub altero, ſed utrumque ſub tertio, eo ipſo, quod communis eſt, non eſt ultimate Conſtitutiva eorum: quia differentia ultimate Conſtitutiva diſtinguit ſpeciem, quam conſtituit, à quacunque alia : ſed differentia communis, non diſtinguit inter ſe alias ſpecies, quibus eſt communis, ergo non eſt ultimate conſtitutiva earum. Exempli gratia. Differentiæ continui, & diſcreti, communes permanenti, & ſucceſſivæ quantitati, non diſtinguunt eas inter ſe, ſed ſolum quantitatem continuam à diſcreta : & ideo harum ſunt ultimate conſtitutivæ non aliarum.

Secundo notandum. Differentias quaſdam eſſe univerſales, quæ totam lineam prædicamenti dividunt : ut corporeum & incorporeum : alias vero particulares ſolum dividentes unum, vel alterum genus

genus particulare alicujus partialis lineæ, ut differentiæ dividentes animal. Et ideo genera etiam ſunt duplicia, quædam univerſalia, quorum quodlibet continet integram lineam; ut corpus, & ſpiritus: alia particularia partialis lineæ; ut animal, vel planta. Et differentiæ univerſales non poſſunt eſſe communes; nec univerſalia genera poſſunt habere aliquam differentiam communem. Et hujus ratio eſt manifeſta, quia univerſales differentiæ habent univerſalem oppoſitionem. Particulares vero oppoſitæ, non ſunt formaliter oppoſitæ, ſed diverſæ, ideo repugnat illas eſſe communes, non iſtas.

Tertio notandum. Quod cum dicimus, genera univerſalia, quæ continentur ſub tertio, non poſſe habere differentiam communem, & particularia poſſe habere, non loquimur de differentia Conſtitutiva ſuperiori, quam certum eſt, & neceſſarium, habere communem: nam corpus, & ſpiritus, ſunt univerſalia genera, & habent communem, modum intrinſecum ſubſtantiæ; qui licet non ſit differentia, quia ſubſtantia non eſt genus, eſt tamen ſimilis ſuperiori differentiæ; & non minus eum includeret, ſi eſſet vera differentia. Et ratio hujus eſt evidens, quia, quidquid includitur in prædicato ſuperiori, debet includi in inferiori, ſed differentia Conſtitutiva ſuperioris generis includitur in eo, ergo neceſſe eſt includi in quolibet genere inferiori. Loquimur ergo de differentia Diviſiva ſuperioris generis, de qua dicimus; Communem eſſe poſſe inferioribus, licet hoc non ſit neceſſarium, nec ſemper contingat, ſed aliquando, ut differentiæ continui, & diſcreti, quæ ſunt diviſivæ quantitatis, communes ſunt quantitati permanenti, atque ſucceſſivæ.

6 Notandum quarto. Quod hæc differentia Diviſiva ſuperioris generis, quam dicimus poſſe eſſe communem duobus generibus ſub eo contentis, non eſt adæquata alicui eorum, ſed inadæquata, ita ut per alias differentias diſtinctas ab ea, adæquate conſtituantur. Exempli gratia. Bipes communis eſt differentia greſſibilis, & volatilis animalis, ſed inadæquata utrique, quia per proprias differentias greſſibilem & volatilem adæquate conſtituuntur.

Ex his reſpondetur ad utrumque teſtimonium Ariſt. Negando minorem, nempe quod ex noſtra ſententia ſequatur, genus non prædicari de pluribus, quam differentia, aut non eſſe tot differentias, quot ſunt ſpecies. Neutrum enim ſequitur. Nam cum differentia, quæ poteſt eſſe communis duobus generibus, quæ continentur ſub tertio ſuperiori, non ſit Conſtitutiva ejuſdem ſuperioris generis, ſed Diviſiva, ideo inferiorem neceſſe eſt de paucioribus prædicari, quam genus ipſum, ut bipes de paucioribus, quam animal. Et de hac loquitur Ariſtot. in primo teſtimonio, non de conſtitutiva, de qua manifeſtum eſt, quod de eiſdem omnino prædicetur, de quibus prædicatur genus, quod conſtituit. De tot enim prædicatur ſenſibile, de quot prædicatur animal. Quod vero dixit Ariſtoteles in ſecundo teſtimonio, tot eſſe differentias, quot ſunt ſpecies, veriſſimum eſt: nam licet una poſſit eſſe communis duabus ſpeciebus ſubalternis, poſitis ſub tertio genere ſuperiori; non tamen eſt ultimate conſtitutiva earum, ſed habent alias, per quas conſtituuntur, & diſtinguuntur. Illa vero quæ communis eſt, licet non conſtituat eas adæquate, tamen ſuam habet ſpeciem propriam, quam adæquate conſtituit. Ut bipes non conſtituit adæquate animal volatile; aut greſſibile; ſed adæquatè conſtituit animal habens duos

Pedes. Unde intelligitur, quod etiam ſi una differentia inadæquata, communis ſit duabus ſpeciebus, nihilominus tot ſunt differentiæ, quot ſpecies; cum nulla ſit ſpecies, quæ non habeat propriam differentiam adæquate conſtitutivam, neque ulla differentia, quæ non conſtituat adæquate ſuam ſpeciem.

Ad argumentum. Negandum eſt antecedens, quod ſicut non poteſt idem individuum eſſe ſub duplici ſpecie, ſic non poſſit una ſpecies eſſe ſub duplici genere, eſt enim diverſa ratio de individuo, ac de ſpecie. Nam differentia individualis adequate, & ultimate determinat ſpeciem, & ideo repugnat eandem differentiam individualem, determinare duplicem ſpeciem diverſam: ſed differentia ſpecifica, cum ſit prædicatum commune & poſſit inadæquate convenire duobus, & neutrum adæquate, aut ultimate conſtituere, poteſt ex conſequenti eſſe communis illis.

CAPVT. QVARTVM.

Continens diviſionem incomplexorum in decem prædicamenta.

TEX. ARISTOTELIS.

Eorum, quæ ſecundm nullam complexionem dicuntur, unumquodque aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum, &c.

Textus expoſitio.

1 INtentum Ariſtotelis in præſenti capite, eſt explicare, ſimplicia eſſe debere illa, ex quibus prædicamenta conſtituenda ſunt. Dividitur autem in duas partes, in quarum prima ponit Ariſt. univerſalem diviſionem incomplexorum in decem prædicamenta. In ſecunda aſſerit, & probat eadem incomplexa, ex quibus prædicamentum fit, non eſſe affirmationes, aut negationes, ſed ex eis poſſe affirmationes & negationes fieri.

Diviſio talis eſt. Ens incomplexum aut ſimplex, aliud eſt ſubſtantia, ut homo, vel equus: aliud quantum, ut corpus, aut linea; aliud quale, ut album: aliud ad aliquid, ut duplum, dimidium: aliud ubi, ut eſſe in foro: aliud quando, ut heri aut hodie: aliud ſitus, ut jacere, ſedere; aliud habere, ut armatum eſſe: aliud agere. Ut ſecare: aliud pati, ut ſecari.

Sed ſimplicia hæc (inquit Ariſtotel. in ſecunda parte) ſecundum ſe conſiderata, non ſunt affirmationes, nec negationes, quamvis ex eis ſe aliquo verbo, aut copula uniantur, poſſint fieri affirmationes, & negationes. Quod ita probat. Omnis affirmatio & negatio eſt vera aut falſa: ſed ſimplicia, ut homo, albedo per ſe ſumpta, non dicunt veritatem aut falſitatem, ut notum eſt: ergo non ſunt affirmationes, aut negationes. Sed ſi ea conjungas vero aliquo, affirmationem, aut negationem ſtatim efficies, ut ſi homini & albo adjungas verbum eſt, reſultabit hæc affirmatio, homo eſt albus, in qua jam reperitur veritas.

QVÆSTIO I.

Ex quibuſnam rebus per ſe componatur prædicamentum.

2 QUinque ſunt de quibus dubitari poteſt, an & quomodo pertineant ad prædicamentum, ut excluſis his quæ ad ipſum non poſſunt pertinere, intelligi poſſit, ex quibuſnam per ſe componatur. Primum eſt ens rationis, quod ex eo videtur primo ad prædicamentum pertinere, quia prædicamentum, ſicut propoſitio, aut ſyllogiſmus, quoddam ens rationis eſt; ergo non quomodocunque, ſed formaliter pertinebit ens rationis ad prædicamentum.

Secundo,

Secundo, prædicamentum fit ex generibus & ſpeciebus, ſed genera & ſpecies ſunt entia rationis: ergo ex entibus rationis fiet prædicamentum.

Vera tamen ſententia eſt, ex ſolis entibus realibus fieri, & ideo entia rationis non pertinere ad prædicamentum, niſi per quandam ſimilitudinem, ratione cujus, quoddam prædicamentum, vel potius ſimilitudinem prædicamenti excogitare poſſumus, ut in tractu noſtro, de natura entis rationis diximus. Ita ſentiunt D. Thom. 5. lib. Meta. lect. 9. & quæſt. 7. de potentia art. 9. Capreol. in 1. d. 8. quæſt. 2. & d. 29. q. 1. ad 5. Sotus c. 4. ante prædicamen. quæſt. 2. ad 4. Fonſca 5. Metaph. cap. 7. q. 6. ſect. 1. & cæteri omnes.

Probatur teſtimonio Ariſt. 5. lib. Metaph. cap. 7. text. 14. ubi docet entia per ſe dividui in decem prædicamenta, ens autem per ſe apud ipſum (ubicunque de eo loquitur) & ens reale, idem ſunt.

Probatur deinde ratione: quia entia rationis nec veram habent entitatem, nec veram eſſentiam, ſed ab intellectu excogitatam ad ſimilitudinem entitatis, & eſſentiæ realis: ſed verum prædicamentum ex vero ente, utramque eſſentiam habente debet fieri: ergo non fit ex entibus rationis, ſed ſolum ex realibus. Quod conſtabit, ſi per ſingula prædicamenta diſcurramus, videbimus enim prædicamentum ſubſtantiæ, qualitatis, & quantitatis ex veris naturis realibus fieri.

3 Sed pro ſolutione arg. Notandum eſt. Prædicamentum fieri ex prædicatis realibus: non tamen realiter, aut ex natura rei diſtinctis: quia ut probavimus cap. de differentia, genus, & differentia, ejuſdem rei conceptus reales objectivi ſunt, diverſos gradus eſſentiales ſignificantes, & ſolum ab intellectu diſtincti. Species vero ex eis componitur, non tanquam tertia res ab eis diſtincta, ſed tanquam tertius conceptus objectivus, totalis atque completus, & ideo non eſt compoſitio realis, ſed rationis, quia licet reales ſint conceptus componentes, & compoſiti, non tamen diſtincti, niſi ratione, quare non poſſunt realem compoſitionem facere. Ita ergo de prædicamento intelligendum eſt, ab intellectu diſtinguente prædicata eſſentialia fieri, ita ut ſicut ante operationem ejus, non ſunt diſtincta prædicata, nec ideo plura, ſic non poteſt prædicamentum dari, ſed eſt opus eodem intellectu, qui diſtinguens prædicata, ea ordinat ac diſponit, prædicamentumque ex eis efficit.

4 Secundo notandum, Prædicamentum duobus modis conſiderari. Primo, quaſi pro materiali, nempe pro naturis rerum ac prædicatis earum, quæ in linea prædicamentali ordinantur, & ſic acceptum, reale eſt, quia tam prædicata eſſentialia, quam naturæ, in quibus fundantur, realia ſunt, licet non realiter diſtincta. Secundo modo conſideratur quaſi pro formali, hoc eſt, pro ordinatione ipſa, ac diſpoſitione prædicatorum, quæ neceſſario ſupponit diſtinctionem eorum: & hoc modo ſumptum non eſt quid reale, ſed rationis: unde ſequitur prædicamentum formaliter ſumptum, ens rationis eſſe, & per fundamento eſſe ens reale: & hoc ſecundo modo conſideratur a Meta. ſed primo modo à Dialectica.

His explicatis, ad utrumq; ar. ſimul reſpondemus. Concedendo, quod genera, ſpecies, & prædicamentum formaliter ſumpta, entia rationis ſint, negamus tamen, quod aliquo modo pertineant ad prædicamentum, quia illa ſolum dicuntur pertinere ad prædicamentum, ex quibus prædicamentum fit: ſed prædicamentum ſolum fit ex prædicatis, quæ in eo ordinantur, & non ex ordinatione ipſa,

ſicut cętera entia artificialia ſolum dicuntur fieri ex materia; ut ſtatua ex ligno; domus ex lignis, & lapidibus; ergo entia rationis non pertinent ad prædicamentum, nec genera, & ſpecies formaliter ſumpta, ed ſolum pro fundamentis realibus.

De complexis.

5 SEcundum, de quo dubitari poteſt, ſunt complexa, quæ ſic diſtinguuntur à quibuſdam: Quædam ſunt complexa, quæ unam tantum rem ſignificant, & æquivalent voci ſimplici eam ſignificanti. Et talia ſunt definitiones ſubſtantiarum, ut animal rationale, aut vivens ſenſibile. Alia ſunt complexa, quæ non unam rem, ſed plures ſignificant. Et talia ſunt definitiones accidentium, in quibus præter illa, quæ pertinent ad eſſentiam accidentis, includitur ſubjectum, ut per illud explicetur intrinſecus ordo accidentis ad ipſum, & complexa illa pertinent per ſe ad prædicamentum; hæc vero ab eo excludenda ſunt.

Probant ex Porphyrio, capit. de ſpecie, ubi prædicamentum ſubſtantiæ conſtituens, pro genere viventis poſuit corpus animatum; & etiam animal rationale, pro quodam genere, in quo exiſtimavit homines cum dæmonibus convenire; ſed hæc ſunt complexa ſubſtantialia: ergo ex mente Porph. ponenda ſunt in prædicamentis.

Deinde ratione, quia loco definiti licet ponere definitionem ejus, nihil extrinſecum includentem; ut loco hominis, animal rationale; quia talis definitio ſimplici definitio æquivalet; ergo in recta linea prædicamentali licebit ponere loco generis, & ſpeciei, cujuſcunque propriam definitionem, quæ cum ſit complexum quid; ſequitur ex complexis ſubſtantialibus fieri per ſe prædicamentum.

6 Noſtra ſententia eſt oppoſita, quod nullum complexum pertineat ad prædicamentum, & eſt expreſſa apud Ariſt. c. præſenti, ubi ita ait. Eorum quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur: unumquodq; aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, &c. Quibus verbis complexa omnia, ſive ſubſtantialia ſive accidentalia ſint, excludit à prædicamento, & ſolum ens incomplexum dividit in decem prædicamenta.

Sed ratione probatur; quia recta linea prædicamentalis ex ſolis generibus, & ſpeciebus fit, ut in prædicamento ſubſtantiæ ex ſubſtantia, corpore, viventi, animali, & homine; ſed complexa, ſive ſint definitiones ſubſtantiarum, ſive accidentium non ſunt genera, neque ſpecies: ergo ex eis non fit prædicamentum. Quod probatur etiam ex definitione ejus, nam prædicamentum eſt prædicabilium ordinatio: ſed prædicabilia ſunt quædam univerſalia, de quorum ratione eſt eſſe ſimplicia, ut quæſtione ultima univerſali vidimus: ergo ex ſolis ſimplicibus fit prædicamentum, non ex complexis.

7 Ad Porphyrium reſpondetur. Complexa poſuiſſe loco ſimplicium, non quia intelligeret ad prædicamentum pertinere, ſed vel majoris explicationis gratia, vel quia ſimplicia genera non cognovit. Propter primam rationem poſuit corpus animatum pro viventi, & propter ſecundum animal rationale pro genere hominum, ac dæmonum.

Ad rationem vero negamus, quod ſemper loco definiti, liceat ponere definitionem, etiam nihil includentem extrinſecum, ſed ſolum licet quantum adæquivalentiam veritatis, quia de quibus prædicatur definitum, neceſſe eſt prædicari definitionem: ſed ubi modus ſignificandi determinatus eſſe debet, atq; diſtinctus in definitione, & definito, non licet eam loco definiti ponere. Et ita eſt in propoſito, quia

quia res non ponitur in prædicamento, quomodocunque ſignificata, aut concepta, ſed per modum generis, aut ſpeciei, & ideo per modum incomplexi; cum ergo definitio non habeat modum generis, aut ſpeciei ratione complexionis, ſequitur nec habere modum prædicamentalem, quare non poteſt loco definiti in prædicamento poni. Ad formam ergo argumen. Dum dicitur, definitio licet ſit complexa, æquivalet ſimplici definito. Diſtinguendum eſt antecedens, quia æquivalet definito, quantum ad veritatem rei; non tamen quantum ad modum ſignificandi ſimplicem, & omnino neceſſarium, ad lineam prædicamentalem, & ideo non poteſt loco ejus in prædicamento poni, quamvis in propoſitione, vel in aliis caſibus ponatur.

De partibus Phyſicis, & Metaphyſicis.

3 PArtes rei duplices ſunt, Phyſicæ & Metaphyſicæ; & partes Phyſicæ adhuc duplices, quædam ſunt eſſentiales, ut materia, & forma, & aliæ integrantes, quæ adhuc ſunt in duplici differentia: nam quædam ſunt ejuſdem rationis, ut partes aquæ, aut ligni, & ideo vocari ſolent homogeneæ; aliæ diverſæ rationis, ut caput & manus, & vocantur heterogeneæ, & integrantes non ſunt eſſentiales, ſed ſubſtantiales, aut entitativæ appellari poſſunt. Partes Metaph. ſunt genus, & differentia: ſed de genere certũ eſt, quod per ſe pertineat ad prædicamentum, quia habet modum ſubſtantiæ completæ. De ſolis ergo differentiis tanquam de partib. Metaph. & de materia, & forma, ac partibus integrantibus, tanquam Phyſicis procedit quæſtio, an per ſe ſint in prædicamento? Et primo de his dicendum eſt, deinde de partibus Metaphyſicis.

Sed prius explicandum eſt, Quid ſit per ſe pertinere ad prædicamentum. Duo ſunt in prædicamento. Primum eſt, ſeries ipſa ſeu ordinatio prædicamentalis ſuperiorum, & inferiorum; ex quibus fit quaſi quædam linea recta, per quam aſcendere, atque deſcendere poſſumus, ab individuo, quod totius liniæ fundamentum eſt, uſq; ad genus ſupremum, quod eſt quaſi caput. Sic linea prædicamenti ſubſtantiæ procedit à genere ſupremo, quod eſt ſubſtantia, per diviſionem ejus in ſpecies; quæ ſunt corpus, & ſpiritus: & rurſus per diviſionem corporis in vivens, & non vivens: deinde per diviſionem viventis in animal, & plantam; & tandem per diviſionem animalis in hominem, & equum, & leonem, & ex his diviſionibus generum in ſpecies per differentias, reſultat linea hæc, quæ appellatur ſeries, aut ordinatio, nempe ſubſtantia, corpus, vivens, animal, homo, Petrus. Et pro hac linea recta ſupponit prædicamentum, quotieſcunque de eo loquimur. Præter hanc vero habet prædicamentum quaſi duo latera, quibus quaſi circundatur; & latera hæc fiunt ex differentiis oppoſitis, per quas genus dividitur in ſpecies. Ut latus ejuſdem prædicamenti ſubſtantiæ nobis ſit notiſſimum ex his quatuor differentiis corporeum, animatum, ſenſitivum, rationale.

9 Ex his intelligitur jam, quid ſit eſſe per ſe in prædicamento, vel ex quibus fiat per ſe prædicamentum, idem eſt enim ac poni in recta linea prædicamentali, vel ex aliquo fieri eandem rectam lineam, nam latera prædicamenti extra ipſum ſunt, & quaſi ornatus ejus. Dum ergo quærimus de partibus tam Phyſicis, quam Metaphyſicis, an per ſe ſint in prædicamento, vel ex eis fiat prædicamentum; ſenſus eſt, An per ſe ſint in recta linea prædicamentali.

Et

Et de partibus phyſicis tenet prima opinio, quod per ſe collocentur in prædicamento, ita Villalpandus, & Lovanienſes, cap. de ſubſtantia, quos ſequuntur alii. Probatur primo, quia completa ſubſtantia componitur eſſentialiter ex materia, & forma; & integratur ſubſtantialiter ex partibus integrantibus: ergo repugnat completum ſubſtantiam poni per ſe in prædicamento, quin partes etiam ponantur; & per ſe quidem, cum per ſe eam componant.

Secundo quia in partibus ſubſtantiæ intelligimus genera, & ſpecies; ergo ex his poteſt ordinari prædicamentum, ſicut ordinatur ex generibus, & ſpeciebus ſubſtantiæ totalis. Probatur antecedens: quia ſicut dividimus completam ſubſtantiam in corpoream, & incorpoream, & ſic de cæteris generibus; ſic poſſumus dividere partialem.

10 Et confirmari poteſt de partibus homogeneis; quia ejuſdem rationis ſunt cum tota ſubſtantia, & poſſunt per diviſionem fieri completæ ſubſtantiæ: ut ſi dividamus aquam, tot ſubſtantias completas efficiemus, quot partes ſeparamus: nam poſtquam ſeparatæ ſunt, nec dependent à tota ſubſtantia, nec partes ejus ſunt, ſed quælibet incipit eſſe completa ſubſtantia; ergo per ſe etiam pertinent ad prædicamentum.

Secunda opinio excludit partes ſubſtantiæ phyſicas à prædicamento, & eſt D. Tho. 1. part. quæſt. 29. artic. 4. ad 5. & de veritate quæſt. 27. art. 1. ad 8. Scoti quæſt. 15. prædicamentorum. Ægidii Romani in d. 2. q. 3. Cajeta. & Soti, cap. de ſubſtantia. Toleti, quæſt. 5. ejuſdem prædicamenti. Fonſecæ 5. Meta. c. 7 q. ſect. 2. &c. 8. q. 3. Et hæc eſt vera, & tenenda.

Probatur primo, quia prædicamentum ſolum fit per ſe ex generibus, & ſpeciebus, ut jam oſtendimus; ſed genera, & ſpecies ſunt ſubſtantiæ completæ: ergo partes, quæ incompletæ ſunt ſubſtantiæ, non poſſunt prædicamentum per ſe conſtituere, aut in eo per ſe collocari.

11 Secundo, Subſtantiæ completæ, & incompletæ nihil datur commune univocum; ergo nec dabitur genus commune utriſque, ſub quo collocari poſſint incompletæ: quare non pertinebunt per ſe ad prædicamentum.

Ad primum. Concedendum eſt antecedens, ſed neganda conſequentia; quia res non pertinent ad prædicamentum ſecundum entitatem, quam à parte rei habent, ſed ſecundum modum, quo talis entita concipitur ab intellectu; & modus iſte ad conſtitutionem prædicamenti neceſſarius, completæ entitatis eſſe debet: unde cum partes ſolum ſint incompleta entia, non poſſunt, ut talia, per ſe efficere prædicamentum; quamvis componant per ſe ſubſtantiam completam, ex qua per ſe fit. Solum autem concedi poteſt partibus, quod reductive, aut quaſi indirecte collocentur in recta linea prædicamentali, ubi collocatur ſpecies, aut genus, cujus partes ſunt.

Ad ſecundum, negandum eſt, quod in partibus poſſint intelligi vera genera, & veræ ſpecies: ſed ſolum poſſunt ex eis formari conceptus, quodammodo ſimiles generibus, & ſpeciebus. Et ratio eſt: quia non poſſunt concipi partes, niſi tanquam incompletæ, quamvis in commun concipiantur abſtractæ à partibus ſingularibus, in quo conſiſtit aliqua ſimilitudo: & cum genera, & ſpecies ex proprio modo, quo concipiuntur, ſint completa, repugnat in partibus vera genera, & veras ſpecies concipere, aut eſſe veram ordinationem prædicamentalem,

12 Ad confirmationem de partibus integrantibus homogeneis concedimus, quod ſint ejuſdem rationis cum toto, quantum ad

ad entitatem: atque etiam, quod possint fieri substantiæ completæ: negamus tamen quod se pertineant ad prædicamentum. Et ratio est; quia quamdiu sunt in toto, ab eo dependent, & incompletum modum essendi habent. Quod vero separari possint ab eo, solum probat, quod dum separatæ fuerint, pertinebunt per se ad prædicamentum, quia non erunt jam partes; hoc vero solum est, posse pertinere, nisi vero pertinere actu.

De partibus vero Metaph. quales sunt differentiæ, dixerunt quidam, quos citat Fonseca 5. Meta. cap. 8. q. pertinere ad prædicamentum qualitatis, cum prædicentur de speciebus in quale quid. Sed hoc aperte falsum est; quia licet aliquam similitudiuem habeant cum qualitatibus in modo prædicandi, vere sunt conceptus essentiales, & ut tales concipiuntur ab intellectu componente speciem ex eis simul, ac generibus; ergo non sunt vere qualitates, nec ut vere qualitates concipiuntur, sed per quandam similitudinem earum: & ideo non possunt pertinere ad prædicamentum qualitatis. Solum potest esse dubium, An singulæ differentiæ per se pertineant ad illum prædicamentum, in quo collocantur genera, quæ dividunt, & species, quas constituunt?

13 Et est prima sententia Ammonii, c. de substantia afferentis per se pertinere quaslibet differentias ad proprium prædicamentum, quod probat hoc arg. Nam aut differentiæ excluduntur à prædicamento, quia simplices conceptus sunt; vel quia incompleti; sed utraque ratio concurrit in generibus; ergo vel genera excludi debent, vel collocari differentiæ; sed genera excludi non possunt, ut notum est; ergo nec differentiæ excludi debent. Probatur minor: quia conceptus generis, ut talis non est compositus, quamvis si sit species subalterna, quantum est species, componatur ergo est simplex: & est vera pars speciei, non minus, quam differentia; ergo incompletum quid.

Nec solvitur arg. si dicatur genus esse totum potentiale; quia etiam differentia est totum actuale, ut prædicatur de specie continens totum, quod species; nam ut pars non posset de ea prædicari; ergo pertinebit ad prædicamentum sicut genus.

Communis sententia omnium expositorum, cap. præsenti, & sequenti, differentias excludit à recta linea prædicamentali, & solum eis concedit, ut latera prædicamenti constituant; quod est extra prædicamentum simpliciter esse.

14 Et probatur duplici ratione. Prima differentia formaliter sumpta, solum dicit partem speciei: ergo formaliter est quid incompletum; sed recta linea prædicamenti solum constituitur ex prædicatis completis, quæ sunt genera & species; ergo differentiæ non pertinet per se ad illam.

Et si dicas totum includere, quod species, cum includat genus saltem materialiter; ergo habet modum totius completi; sicut genus, ex eo solum, quod includit differentias in potentia, dicitur habere modum totius completi, & pertinere per se ad prædicamentum. Contra hoc est, quod differentia eodem modo includit genus, ac accidens in concreto, nempe per modum subjecti, & ideo significatur nomine adjectivo, ut rationale; quare non includit per se totum, quod species, sed quasi per accidens: unde nec habet modum unius per se. Sed genus per se, & formaliter est totum potentiale; per se, & formaliter includens totum, quod species, quamvis unum actu, nempe gradum propriæ naturæ, & aliud in potentia, nempe gradum differentialem; & ideo modum habet totius, atque completi per se; & per se efficitur ex eo prædicamentum.

15 Secundo probatur: Recta linea prædicamenti conſtituitur ex prædicatis, per ſe, formaliter & eſſentialiter ordinatis: ſed differentia non ordinatur per ſe, & formaliter cum genere: ergo non pertinet per ſe ad rectam lineam prædicamenti. Probatur minor: quia differentia non includit per ſe, & formaliter genus; ut rationale non includit per ſe, & formaliter animal, ſed extra rationem ejus animal eſt; ergo non poteſt cum eo conſtituere lineam prædicamentalem; nec per ſe pertinere ad prædicamentum.

Ad arg. alterius opinionis jam reſponſum eſt: quia differentia formaliter, & per ſe non eſt totum, ſed pars; genus vero formaliter, & eſſentialiter habet rationem totius potentialis, & completi; & ideo per ſe, & formaliter collocatur in prædicamento, à quo excluditur differentia, propter rationem incompletam.

An, & quomodo individua ponantur in prædicamento?

16 PRima opinio eſt Javelli in ſua Logica, tit. 5. c. 1. aſſerentis, individuum per ſe non pertinere ad prædicamentum, ſed reductive ratione ſpeciei, quam participat. Quod probari poteſt ex Porphyr. c. de ſpecie, ubi terminos, quibus clauditur prædicamentum, aſſerit eſſe ſupremum genus, & infimam ſpeciem, ultra quam non licet aſcendere ad individua; quia ſunt infinita: ergo ſentit non pertinere per ſe ad prædicamentum; & præterea ſi infinita ſunt, quemadmodum de illis non datur ſcientia, ita ad prædicamentum non per ſe pertinebunt; quia pars iſta, ſcientiæ Dialecticæ pars eſt.

Sed oppoſita opinio (quod individuum per ſe ſit in prædicamento tanquam Baſis, & fundamentum ejus) vera eſt tenenda. Eam ſequitur Fonſeca 5. Met. c. 7. quæſt. 7. ſect. 2. quæſt. 8. ſect. 3.

Et ratione probatur, quia individuum eſt ens per ſe completum, & in ſe continens omnia prædicata rectæ lineæ prædicamentalis, quibus per ſe ſubjicitur; & de quo per ſe formaliter prædicantur, Subſtantia, Corpus, Vivens, Animal & Homo; ergo nihil ei deficit, ut in prædicamento ſit tanquam fundamentum ejus.

17 Ad arg. reſpondetur, Porphyr. poſuiſſe pro extremis prædicatis eſſentialibus prædicamenti genus ſupremum, & infimam ſpeciem: præſupponendo individuum eſſe extremum, tanquam fundamentum omnium prædicatorum. Quod vera ſint infinita individua, non tollit individuum pertinere per ſe ad prædicamentum, etiamſi actu eſſent infinita; quia non pertinent ad prædicamentum, ut diſtincta, vel ut efficiunt numerum; ſed ut participant de prædicatis eſſentialibus, & ea ſuſtentant, & hæc ratio eadem eſt in omnibus, ſive ſint infinita, aut ſolum finita. Ex quo etiam intelligitur, individuum ad ſcientiam prædicamentalem pertinere poſſe, non quidem ut objectivum ejus, ſed tanquam id, ex quo, ut fundamento integratur objectum, nempe prædicamentum, quod eſt pars totius objecti Dialectica ſcientiæ.

Quonam modo res infinitæ ponantur, aut excludantur à prædicamento?

18 IN communi tantum dicendum eſt hoc loco de rebus infinitis; nam in particulari ſuis locis de illis agemus, nempe in prædicamento ſubſtantiæ, & quantitatis. Nunc vero hac diſtinctione explicandum eſt dubium hoc. Duobus modis poteſt eſſe aliquid infinitum; aut ſecundum eſſentiam, ut Deus; aut ſecundum aliquam rationem accidentalem extenſionis, aut intenſionis, ut linea, ſi daretur infinita, aut albedo habens infinitos gradus intenſionis. Et infinitum ſecundum eſſentiam

tiam non pertinet ad prædicamentum, ut probatur cap. ſequenti; de reliquis vero probabitur c. de quantitate, quod ad prædicamenta propria per ſe pertineant, non minus quam finitæ quantitates, aut qualitates.

QVÆSTIO II.

An res ſint ponendæ in prædicamentis, ſub nominibus abſtractis, vel concretis.

19 DE his, quæ pertinent ad prædicamentum ſubſtantiæ, certum eſt ſub nominibus concretis collocanda eſſe in prædicamento, & non ſub nominibus abſtractis: ut ſpecies humana, & genus animalis, ſub nominibus hominis, & animalis, & non ſub nominibus animalitatis, & humanitatis, & ſic de reliquis. Et hujus ratio eſt, quia prædicamentum ſit ex rebus completis: ſed per nomine abſtracta, non ſignificantur ſubſtantiæ, tanquam entia completa, ſed ſolum per concreta, ergo ſub concretis, & non abſtractis ad prædicamentum pertinebunt. Probatur minor, quia per nomine abſtracta ſignificantur, non ut ſpecies, vel genera, ſed ut principia generis, & ſpeciei; ut nomine animalitatis ſignificatur natura ſenſitiva, ut principium animalis: & nomine humanitatis natura rationalis, ut principium hominis: ergo ſignificantur modo incompleto, & non prædicamentali.

De ſolis ergo accidentibus procedit quæſtio. An abſtracta, ut albedo, & color; vel concreta potius, ut album & coloratum, ponantur in prædicamento qualitatis, & ſic de cæteris prædicamentis.

20 Et antequam alias ſententias proponamus, rejicienda eſt ea, quam Cajet. tenet, opuſc. de ente, & eſſentia, c. 7. ubi diſtinguit duas conſiderationes prædicamentorum, Logicam, & Metaphyſicam: & in prædicamentis Logice conſideratis, abſtracta eſſe collocanda, non concreta: quia ordinantur ad prædicationes, quæ melius in abſtractis, quam in concretis exercentur: ſed ſub conſideratione Metaphyſica, concreta & non abſtracta: Hoc tamen ab omnibus refutatur, quia prædicamenta eadem ſunt in Logica, & Metaphyſica: ergo ex eiſdem rebus, & eodem modo conceptis ſignificantur. Quod vero in ordine ad prædicationes potius abſtracta quam concreta ponenda ſint, etiam eſt falſum; quia cum concreta, quibus ſignificantur formæ accidentales ut ſunt in ſubjecto, notiora nobis ſint, melius in concretis exercentur prædicationes. Sed hæc ratio non eſt ſufficiens ad variandum modum ſignificandi rerum prædicamentalium, & ideo ſub utraque conſideratione Logica, & Metaphyſica diſponendæ ſunt in prædicamentis.

21 Tenet ergo prima opinio. Abſtracta accidentium non collocari in prædicamento, ſed ſola concreta. Ita Niphus 5. Metaphyſic. quæſt. 3. & 7. Toletus, quæſt. 2. poſt prædicamentorum, & alii ex modernis. Et probant ex Ariſtotele ipſo, cap. præſenti, ubi prædicamenta in concreto enumeravit, juxta tranſlationem Boetii: quamvis Argiropilus in abſtracto ea poſuerit, & 1. lib. Topic. cap. 7. & lib. 4. cap. 1. loco 4. etiam in concreto ſecundum utramque tranſlationem.

Probant deinde ratione. Primo, quod abſtracta non ponantur. Secundo, quod ponantur concreta. Ratio primi eſt, quia perfectior eſt ſubſtantia accidentibus: ſed ſubſtantiæ non ponuntur in abſtracto, quia ſignificantur tanquam partes, & ideo modo incompleto: ergo multo minus collocanda erunt accidentia in abſtracto.

22 Ratio ſecun. eſt, quia ſi non ponerentur

tur concreta; maxime quia ſunt entia per accidens, cum ſignificent formam, & connotent ſubjectum ut album; & ex forma, & ſubjecto tanquam ex duobus entibus in actu non fiat unum per ſe, ſed per accidens; ſed hoc eſt falſum: ergo non ſunt à prædicamento excludenda. Probatur minor, quia ex actu, & potentia, ſecundum Ariſt. 2. lib. de anima, text. 2. fit unum per ſe: ſed ſubjectum ſe habet ut potentia, & forma ut actu: ergo ex tali compoſitione reſultabit unum per ſe, quod eſt concretum.

Secunda opinio oppoſita eſt, quia ſola abſtracta accidentium dicit collocanda eſſe in prædicamento, ita D. Thom. opuſc. de ente, & eſſentia, c. 7. ad finem. Scotus quæſt. 5. univerſalium, & quæſt. 11. prædicamentorum. Avicenna, lib. 3. ſuæ Metaph. c. 3. Javellus, 5. Metaph. quæſt. 16. Sotus, cap. de quantitate, quæſt. 1. Venetus, cap. præſenti. Villalpandus, cap. de genere, quæſt. 4.

23 Probatur teſtimonio Ariſt. 3. lib. Topic c. 1. loco 3. & 4. ubi aſſerit juſtitiam eſſe in genere, hoc eſt in prædicamento, non juſtum.

Et etiam ratione, quia concretum ſignificat res diverſorum prædicamentorum, nempe ſubjectum, quod eſt ſubſtantia; & formam, quæ eſt accidens: ergo non poteſt pertinere ad unum prædicamentum determinatum. Imo ad nullum poteſt pertinere, quia prædicamenta fiunt ex entibus per ſe: ſed ex rebus diverſorum prædicamentorum, quæ ſint primo diverſæ, & in actu non poteſt fieri unum per ſe: ergo concretum non poteſt collocari in prædicamento. Probatur minor, quantum ad hoc ultimum ex Ariſtotel. 7. Metaphyſic. text. 25. ubi docet expreſſe album, & muſicum non habere unam eſſentiam determinatam, & per ſe, & ideo non poſſe per unam definitionem eſſentialem explicari: ſed eſſe entia per accidens.

24 Pro ſolutione hujus quæſtionis duo notanda ſunt circa concreta, & abſtracta accidentium. Primum eſt, circa naturam concreti, quæ explicanda eſt, per ſimilitudinem concreti ſubſtantialis. Natura autem ſubſtantialis habet actualem exiſtentiam, per quam eſt in rerum natura ſola ratione ab ea diſtinctam: & ultra hanc habet ſubſiſtentiam, quæ eſt modus quidam ſubſtantialis, per quam ultimo terminatur, atque completur, & conſtituitur in ſuppoſito, ſi non ſit rationalis: & ſi rationalis ſit, conſtituitur in ſuppoſito ſimul, & perſona: ut natura humana Petri habet actualem exiſtentiam, per quam eſt in rerum natura: & ſubſiſtentiam quæ eſt ultimus actus ejus, & per quam conſtituitur perſona: unde perſona Petri eſt cõpoſita ex humanitate actu exiſtente, & ſubſiſtentia, aut perſonalitate. Et cum humanitas ſe habeat per modum potentiæ, hoc eſt, terminabilis per ſubſiſtentiam: & ſubſiſtentia ſit tanquam actus ſubſtantialis eam terminans, atque complens: ſequitur perſonam eſſe unum per ſubſtantiale. Eſt etiam concretum ſingulare quælibet perſona, & à multis perſonis abſtrahitur natura communis ſic terminata, & completa. Et ſic abſtracta ſignificatur nomine concreto communi: ut nomen homo ſignificat naturam humanam ſubſiſtentem, & completam in communi, quæ eſt idem, ac homo in communi.

25 Simili modo natura accidentalis, ſit albedo, habet actualem exiſtentiam, per quam eſt in rerum natura ſola ratione à ſe diſtinctam: & etiam alium modum per quem ultimo terminatur, & completur, qui modus non eſt ſubſiſtentia, ſed actualis inhærentia in ſubjecto. Ex hac igitur natura accidentali actu exiſtenti in rerum natura, & ex modo actualis inhæ-

rentiæ

rentiæ in ſubjecto, componitur hoc concretum, quod eſt hoc album, vel illud. Et ab his concretis ſingularibus abſtrahitur concretum commune, ut album, ſignificans naturam albedinis actu inhærentem in ſubjecto. Et compoſitio hæc eſt per ſe, quia fit ex natura accidentali, ſe habente tanquam potentia quaſi ſubſtantiali; hoc eſt, ex natura, ut terminabili, & ex modo actualis inhærentiæ, tanquam ex actu, quaſi ſubſtantiali eam terminante. Ex potentia autem ſubſtantiali, & actu ſubſtantiali, fit unum per ſe; & ideo concretum accidentale reſultans ex tali compoſitione, eſt unum per ſe; ſed quia modus iſte, quo terminatur natura accidentalis, eſt actualis inhærentia in ſubjecto, concretum hoc per ſe, ut album, connotat ſubjectum, in quo inhæret natura accidentalis, ita completa, & terminata. Connotare autem ſubjectum non eſt aliud, quam ſimul denotare illud, tanquam quid extrinſecum, cui quaſi affixa eſt natura accidentalis. Et ratio hujus connotationis eſt, quia modus per quem terminatur hæc natura, imperfectus eſt ſicut ipſa; & ideo non poteſt per ſe illam ſuſtentare, ſed indiget adminiculo ſubjecto extrinſeci, cui quaſi affixa ſit. Et propterea talis modus non dicitur ſubſiſtentia, aut exiſtentia per ſe, ſed actualis inhærentia, vel actualis inexiſtentia.

26 Ex quibus intelligitur, concretum accidentale duobus modis ſumi poſſe. Primo, ut ſolum ſignificat compoſitum quid ex natura accidentali, & proprio modo actualis inhærentiæ; connotat vero ex conſequenti ſubjectum, in quo inhæret, & concretum hoc, eſt unum per ſe; quia non componitur ex natura accidentali, & ſubjecto: ſed ex ſola illa, & termino, ſeu actu proprio ſubſtantiali, quia eſt actualis inhærentia, eo modo, quo componitur concretum ſubſtantiale ex natura ſubſtantiali, & proprio modo ſubſiſtentiæ: ſubjectum vero non pertinet ad hanc compoſitionem, ſed extra illam connotatur, tanquam quid extrinſecum, cui affixa eſt natura per actualem inhærentiam; connotatur tamen per ſe. Alio modo ſumitur concretum accidentale per modum aggregati ex utroque, nempe ex natura accidentali, & ſubjecto, ita ut tanquam compoſitum ex utroque ſignificetur. Et hoc modo non eſt unum per ſe, ſed per accidens: quia licet componatur ex ſubjecto, ut ex potentia; & ex forma accidentali, ut ex actu: potentia tamen illa ſubjecti, quam habet ad recipiendam formam accidentalem, accidentalis eſt; quia omnibus modis eſt extra eſſentiam ejus, jam omnino completam per principia, & partes ſubſtantiales. Ex potentia autem accidentali, & actu etiam accidentali, non poteſt fieri unum per ſe, ſed per accidens; quia fit ex duobus entibus jam completis in proprio eſſe ſubſtantiali, & ad diverſa prædicamenta pertinentibus: nempe ex ſubjecto, & natura accidentali, jam completa per proprium modum actualis inhærentiæ. Et hoc eſt fieri ex duobus entibus in actu, ex quo infertur eſſe unum per accidens. Et ſi dicatur, quod ſicut ex potentia ſubſtantiali, & actu ſubſtantiali fit unum per ſe ſubſtantiale; ita ex potentia accidentali ſubjecti, & actu accidentalis formæ, poteſt fieri unum per ſe accidentale. Reſpondeo impoſſibile eſſe, quod ſit unum accidentale, & per ſe; quia potentia accidentalis ſubjecti non poteſt eſſe per ſe reſpectu illius, quia eſt alterius generis à ſubſtantia, ergo reſpectu ſubjecti eſt potentia per accidens: ſed ſubjectum cucurrit per talem potentiam ad componendum concretum, ſimul cum forma accidentali; ergo concurrit per potentiam, non per ſe, ſed per accidens: quare non poteſt per illam ſufficere unum per

ſe componendo ſimul cum alio; ſed eo ipſo quod efficit unum accidentale, cum ipſummet ſit ſubſtantia, efficit unũ per accidens.

27 Secundo notandum eſt, circa naturam abſtractorum accidentium, quod ut in communi modo concipiendi & loquendi accipiuntur, ſignificant naturam accidentalem, ut abſtractam à ſubjecto, abſtractione Phyſica, & non Metaphyſica: qua abſtrahuntur univerſalia à particularibus. Unde ſignificant eam, non per modum inhærentis in ſubjecto; ſed per modum quaſi per ſe ſubſiſtentis, ad ſimilitudinem ſubſtantiarum: ut albedo, quæ vere inhæret ſubjecto, nomine albi ſignificatur per modum inhærentis; ſed nomine abſtracto albedinis ſignificatur, ut abſtracta Phyſice à ſubjecto; propterea non per modum inhærentis, ſed per modum per ſe ſubſiſtentis completi; & ideo tanquam unum per ſe,

Ex tota hac doctrina colligo tres concluſiones, quibus noſtra ſententia explicatur. Prima eſt. Concretum accidentale ex ſola natura accidentali, & proprio modo actualis inhærentiæ compoſitum, per ſe collocatur in prædicamento. Probatur hac ratione. Prædicamentum fit ex entibus per ſe, & completis: ſed concretum hoc, eſt unum per ſe, & completum: ergo per ſe pertinet ad prædicamentum, Probatur minor. Ex potentia ſubſtantiali, & actu ſubſtantiali componitur unum per ſe, ut docet Ariſtot. 2. lib. de anima; tex. 2. ſed concretum accidentale compoſitum ex natura accidentali, ut terminabili, & ex proprio modo actualis inhærentiæ terminante, componitur ex eadem natura, ut in potentia ſubſtantiali ad ſuum terminum, tanquam ad actum ſubſtantialem; & ex termino ipſo, tanquam actus ejus ſubſtantialis; ergo eſt unum per ſe, atque completum, cum contineat naturam accidentalem completam per proprium modum.

28 Secunda concluſio. Concretum ſecundo modo ſumptum; ut ſignificat compoſitum Phyſicum ex ſubjecto, & forma accidentali, non ponitur in prædicamento. Probatur, quia prædicamentum fit ex entibus per ſe: ſed concretum accidentale hoc modo ſumptum eſt ens per accidens; ergo non pertinebit ad prædicamentum. Minorem probo; quia ens per accidens eſt, quod componitur ex pluribus entibus in actu, hoc eſt, jam completis in ſuo eſſe ſubſtantiali: ſed concretum ſic ſumptum, componitur ex ſubjecto jam completo in toto ſuo eſſe ſubſtantiali, & ex natura accidentali, etiam completa per proprium modum actualis inherentiæ; ergo ex multis entibus in actu.

Tertia concluſio. Abſtracta Phyſica accidentium, ut in communi modo concipiendi, & loquendi ſignificantur, per ſe pertinent ad prædicamentum, ut albedo, color, &c. Probatur, quia ſignificant naturam accidentalem per modum per ſe exiſtentis, ac ſubſiſtentis, ergo tanquam unum quid per ſe, & prædicamentale. Si vero ab his abſtractis abſtractione Phyſica (quæ potius habent modum concretorum ſubſtantialium) accipiuntur alia abſtracta Metaphyſica, ut ab albedine albedineitas, & à colore coloreitas, abſtracta hæc non pertinent per ſe ad prædicamentum, ſicut nec abſtracta ſubſtantiarum; quia ſignificant naturam modo incompleto, hoc eſt, non tanquam genus, aut ſpeciem; ſed tanquam principia generis & ſpeciei.

29 Ad teſtimonium Ariſt. pro prima ſententia, Concedendum eſt, utroq; modo enumeraſſe prædicamenta, in concreto, & in abſtracto; quia tam concretum per ſe, quam abſtractum per ſe, pertinent ad prædicamenta; & ſolum per accidens excluditur.

Ad primum arg. diſtinguenda eſt major; quia duobus modis poſſumus loqui de

de rebus; aut ſecundum ſe, & hoc modo perfectiora ſunt abſtracta ſubſtantiarum, quam accidentium; vel, ut tali modo abſtrahuntur ab intellectu, & ſic accepta perfectiora ſunt abſtracta accidentium, in communi modo concipiendi, & loquendi; quia ſignificant naturam, licet accidentalem; ut abſtractam abſtractione Phyſica; & ideo per modum naturarum per ſe ſubſiſtentium, atque completarum; abſtracta vero ſubſtantiarum ſignificant naturam, licet ſubſtantialem, abſtractam tamen abſtractione Metaphyſica; & ideo modo quodam incompleto, tanquam principium generis, & ſpeciei. Quare illa pertinent per ſe ad prædicamentum; hæc non: ſed abſtracta accidentium, quæ accipiuntur Metaphyſice, etjam excluduntur à prædicamento.

30 Ad aliud, quod de concretis dicitur in eodem argum Reſpondeo: Concretum, ut compoſitum ex ſubjecto, & accidenti, eſſe unum per accidens, licet componatur ex potentia, & actu; quia potentia, & actus, non ſunt ſubſtantiales, ex quibus Ariſtot. affirmat fieri unum per ſe, ſed potentia accidentalis ſubſtantiæ, & actus accidentalis formæ ex quibus fit unum per accidens.

Ad teſtimonium Ariſt. pro ſecunda opinione reſpondetur, quod ſi loquatur de genere pro prædicamento, juſtum, ſumit pro concreto accidentali; & hoc modo ſumptum, verum eſt, non eſſe in genere, hoc eſt, in prædicamento, ut expoſitum eſt.

Et eodem modo reſpondetur ad argu. quod concretum, ut ſignificat compoſitum ex rebus diverſorum prædicamentorum; non poteſt pertinere ad unum prædicamentum determinatum; imo nec ad ullum prædicamentum; bene tamen, ut ſignificat compoſitum ex ſola natura, & proprio ejus modo actualis inhærentiæ, quod eſt unum per ſe.

Si autem adverſus noſtram ſententiam aliquis ita arguat, Accidentia in concreto definiuntur unica definitione, ut album, quod ſit diſgregativum viſus; & definiuntur ut dicunt ſubjectum, & formam accidentalem, ita, ut ſubjectum ſit definitum materiale, tanquam denominatum à forma, & hæc ſit definitum formale, ut denominans ſubjectum: ergo ſunt unum per ſe, etiam ut includunt ſubjectum; & ideo pertinebunt ad prædicamentum, contra ſecundam concluſionem noſtram. Reſpondeo, quod concretum duobus modis includit ſubjectum, ut ex noſtra doctrina eſt manifeſtum. Primo, tanquam per ſe connotandum, & non ſignificatum; & tunc concretum eſt unum per ſe, quia ſolum ſignificat naturam per proprium modum actualis inhærentiæ completam: ſubjectum vero per ſe connotat. Secundo modo includit ſubjectum, ut per ſe ſignificatum; & hoc modo eſt unum per accidens. Dum ergo definitur in concreto, primo modo ſumitur, & eſt unum per ſe, includens naturam & ſubjectum, ut per ſe connotatum, non ut componentia unum, ſed ut ordinata, quia cum ſubjectum per ſe connotetur, per ſe ordinatur cum natura completa illud connotante: ideo efficit unum per ſe, non entitate, ſed ordine, quod per unam definitionem explicari poteſt.

QVÆSTIO III.

An neceſſe ſit prædicamenta diſtingui realiter, aut ex natura rei, vel ſufficiat diſtingui ratione?

31 PRima opinio affirmat neceſſario eſſe ponendam diſtinctionem realem inter prædicamenta. Ita Ven. 3. l. ſuæ. Met. c. 31. Niphus 4. Met. q. 4. & l. 5. q. 12. quos videtur ſequi Cajet. 1. par. q. 28. art. 1.

Pro-

Probant primo, quia diviſio entis in decem prædicamenta eſt realis; ergo dividitur ens in diverſas entitatis reales: ſed diverſæ entitatis reales ſunt realiter diſtinctæ, quia quæ ſola ratione diſtinguuntur, ſunt eadem entitas realis, ergo neceſſe eſt prædicamenta diſtingui realiter. Probatur prima conſequentia; quia ſicut animal dividitur in diverſa animalia; & color in diverſos colores, ita ens in diverſas entitates.

Secundo, prædicamenta ſunt primo diverſa; ergo in entitate non conveniunt univoce; ſed ſi non diſtinguerentur realiter, convenirent in una aliqua entitate multis communi; ergo ſicut repugnat eis talis convenientia, ſic repugnat identitas realis, aut non diſtinctio; neceſſe eſt ergo diſtingui realiter.

32 Secunda opinio, non ponit diſtinctionem realem inter omnia prædicamenta, ſed realem, vel formalem, ſaltem ante operationem intellectus; ita ut neceſſarium ſit illa habere rationes formales ex ſe, & ſine dependentia ab intellectu diſtinctas. Et quia hanc diſtinctionem formalem ſolent vocare ex natura rei, dicunt neceſſarium eſſe, quod prædicamenta diſtinguantur realiter, aut ex natura rei; ita ut non ſit poſſibile ſolum per intellectum diſtingui. Ita Joannes Gandaven. quem citat Fonſeca 5. Meta. c. 7. q. 6. ſect. 1. & licet cum refutare videatur, ſect. 2. concl. 2. ſect. tamen 3. in fine ſententiam ejus ſequi videtur: Affirmans prædicamentorum diſtinctionem non pendere ab intellectu, ſed ante operationem ejus omnia diſtingui.

33 Et probatur hoc arg. Prædicamenta continent diverſos modos eſſendi; ergo diverſas rationes formales, ante operationem intellectus diſtinctas; quod eſt non diſtingui ſola ratione, ſed quaſi ex natura rei. Probatur conſequentia, quia modus eſſendi rerum non pendet ab intellectu, ergo nec dependebit ab ejus operatione, quod diverſi ſint, vel non, ſed ex propria natura erunt diſtincti.

Tertio opinio fere communis eſt jam in ſchola, quod nec prædicamenta neceſſario diſtinguantur realiter, nec ex natura rei; ſed ſatis ſit, aliqua diſtingui ratione, cum fundamento in re. Ita D. Thom. 11. libr. Meta. lect. 9. qu. 2. ad 18. Sotus cap. de quantitate, quæſt. 1. Toletus, qu. 5. ex communibus prædicamentis omnibus, & ex modernis multi.

34 Et quod non ſit neceſſaria diſtinctio realis inter prædicamenta, evidenter colligitur ex duobus locis Ariſt. Nam in hoc lib. prædicamentorum diſtinguit duo prædicamenta, actionis, & paſſionis. Et 3. lib. Phy. tex. 19. aſſerit, & probat actionem, & paſſionem non diſtingui realiter, ſed eundem motum realem eſſe actionem, prout procedit ab agente, & paſſionem prout recipitur in paſſo; ut eandem calefactionem, per quam ignis calefaciat lignum, eſſe actionem, prout ab eodem igne procedit, & paſſionem, prout recipitur in ligno; ergo evidenter ſequitur ex utroq; teſtimonio non eſſe neceſſario ponendam diſtinctionem realem inter prædicamenta.

35 Probatur ſecundum, quod non ſit neceſſario ponenda diſtinctio ex natura rei, ſed rationis ſufficiat. Primo, quia inter diverſos gradus eſſentiales ejuſdem rei, non eſt neceſſario ponenda diſtinctio ex natura rei; ſed ſufficit per intellectum diſtingui, ut cap. de differentia probavimus; ſed prædicamenta poſſunt in eadem entitate convenire, in qua reperiatur ratio utriuſque, & non diſtinguantur rationes eorum per diverſos gradus eſſentiales, ſed ſolum per diverſos modos eſſendi, ut ſubſtantia ab accidentibus per modum per ſe, & accidentia inter ſeſe per diverſos modos inhærendi in ſubſtantia: ergo non eſt neceſſarium diſtingui ex natura

rei

rei ſed ſufficit per intellectum. Probatur conſequentia, quo minus differunt modi, quam gradus eſſentiales.

Secundo probatur, quia non eſt ponenda diſtinctio ex natura rei, ubi ſufficit diſtinctio intellectum : ſed ſufficit diſtinctio rationis ab intellectu facta inter prædicamenta, ergo non eſt ponenda formalis, aut ex natura rei. Minorem probo, quia quotieſcunque aliqua ſunt diſtincta ex natura rei, non poſſunt in eodem reperiri, niſi per realem compoſitionem, cum ſint multa ex quibus reſultat unum, quod non poteſt fieri, niſi per compoſitionem : ſed actio, & paſſio, quæ ſic diſtinguuntur, ſunt in eodem motu ſine compoſitione; & in multis aliis plures reperiuntur rationes formales ſine compoſitione reali, ut in artibutis divinis juſticiæ, & miſericordiæ; ergo non debent poni diſtinctæ ex natura rei, vel ante intellectum, ſed ſatis eſt ab intellectu diſtingui.

36 Sed talis diſtinctio facta ab intellectu inter aliqua prædicamenta, quæ non ſunt diſtincta realiter, neceſſario eſſe debent cum fundamento in re, & ideo diſtinctio rationis ratiocinatæ. Nam cum ſint rationes formales primo diverſæ, non poſſunt ſeparari ab intellectu in eadem re, niſi virtualiter in ea contineantur. Et hæc virtualis continentia fundamentum eſt, ut poſſit intellectus utramque ſeparare, ac diſtinguere, concipiendo unam ſine alia. Exempli gratia, in Petro nullum eſt fundamentum diſtinguendi illum à ſeipſo; quia repugnat, quod differat à ſe formaliter, & ideo non poteſt diſtingui diſtinctione rationis ratiocinatæ, ſed ſolum rationis ratiocinantis, hoc eſt, ſolo officio intellectus. Sed actio & paſſio, quæ reperiuntur in eodem motu, quaſi virtualiter diſtinctæ ſunt ante intellectum : quia vero ante operationem ejus reperitur in motu, quod procedat ab agente, & reperiatur in paſſo, & ideo fundamentum tribuunt eidem intellectui, ut concipiat motum, ut procedentem ab agente, non concipiendo illum, ut receptum in paſſo eodem conceptu, ſed alio; & diverſo quidem : quia verum eſt, procedere ab agente ita conceptum, non eſſe recipi in paſſo. Et hoc eſt diſtincta eſſe ab intellectu actu, & formaliter illa, quæ à parte rei ſolum erant diſtincta virtualiter : eſſe autem diſtincta virtualiter non eſt aliud, quam poſſe formaliter diſtingui. Et hanc diſtinctionem rationis ratiocinatæ, dicimus ſufficere inter aliqua prædicamenta, licet alia diſtinguantur realiter, ſed nulla eſſe diſtincta formaliter ante operationem intellectus, quia alem diſtinctionem formalem non admittimus.

37 Ad primum arg. Diſtingendum eſt antecedens, quia duobus modis poteſt intelligi diviſionem eſſe realem. Primo ita ut tam diviſum, quam membra ſint realia, & non entia rationis. In quo ſenſu admittimus diviſionem entis in decem prædicamenta, eſſe realem. Secundo, poteſt intelligi eſſe realem, ita ut membra ſint realiter diſtincta. Et in hoc ſenſu negamus, quod ſit realis. Et poſſumus exemplum ponere in diviſione boni in honeſtum, utile, & delectabile, quam omnes concedunt eſſe realem in primo ſenſu, & negant in ſecundo : quia ſæpe contingit membra non eſſe diſtincta realiter, aut ex natura rei ſed ſolo ratione. Et hac diſtinctione ſuppoſita, Neganda eſt etiam conſequentia, quod ſit diviſio entis in diverſas entitates reales, ſi per diverſas entitates reales intelligantur realiter diſtinctæ.

Ad ſecundum, reſpondeo diſtinguendo antecedens, quod prædicamenta ſint primo diverſa; hoc enim dupliciter poteſt intelligi. Primo, ſecundum rationes

formales, & in hoc ſenſu verum eſt, ſed ſic intelligendum, ut non conveniant univoce in aliquo gradu ſuperioris naturæ: nec diſtinguantur per alios gradus inferiores eſſentialis perfectionis, ſicut diſtinguuntur ſpecies per gradus eſſentialis perfectionis diverſos à genere; ſed ut diſtincta ſint prædicamenta, per diverſos modos eſſendi intrinſecos, atq; incluſos in eadem ratione entitatis, in qua analogice conveniunt, & ita verum eſt per eaſdem ſuas entitates, & non per alios gradus perfectionis eſſe diverſa; & ideo ſeipſis eſſe diverſa; quod vere, & proprie eſt eſſe primo diverſa: nec ſpeciebus convenit, ſed per differentias dicuntur differre. Secundo modo poteſt intelligi eſſe primo diverſa ſecundum entitates reales; ita ut non poſſint in eadem entitate reali plura convenire: & hoc modo aperte falſum eſt, ut de actione, & paſſione oſtendimus, quarum rationes formales in eodem motu reali reperiuntur: ſed nihilominus ſit reperta, & ab intellectu diſtincta, primo diverſa ſunt modo jam explicato.

QVÆSTIO IV.

Vtr. prædicamenta ſint decem, ita ut nec plura eſſe poſſint, nec pauciora?

38 QUidam, quos citat Plot. lib. 1. Æneade 6. uſque adeo prædicamenta multiplicarunt, ut infinita poſuerint. Sed eorum ſententia hac ratione falſa probatur: quia ſi verum eſt de omnibus rebus à Deo factis, quod in numero, pondere, & menſura ſint ab eo factæ, ut ſacræ literæ docenti quando magis de generibus, atq; ſpeciebus, quibus eſſentiæ rerum continentur: ſed ex his efficiuntur prædicamenta: ergo finita erunt.

Sed inter eos, qui pro certo tenent finita eſſe, tres ſunt opiniones diverſæ. Prima eorum, qui plura quam decem poſuerunt, quos citat Simplicius in commento prædicamentorum: & poteſt probari hoc argumento. Pro cauſa efficiente ponitur prædicamentum actionis, & pro cauſa materiali receptiva ejuſdem actionis ponitur prædicamentum paſſionis: ergo pro aliis duabus cauſis, formali, & finali debent poni duo alia prædicamenta: quia non eſt major ratio, ob quam pro illis, quam pro his multiplicentur.

Secunda opinio fuit eorum, quia pauciora, quam decem poſuerunt, ſed diviſi ſunt. Nam Plato in Dialogis de ente, & uno, qui aliis nominibus vocantur, Sophiſta, ſeu Parmenides, unum tantum prædicamentum videtur ponere univerſaliſſimum entis, quod ſupremum genus rerum omnium vocat, ſub quo particularia genera, & ſpecies collocantur.

39 Probatur hoc argum. Ens eſt genus univerſaliſſimum entis, ergo ſub eo ordinari poſſunt genera omnia, & ſpecies: ſed una ordinatio ſub quo primo genere, eſt unum prædicamentum: ergo unum tantum prædicamentum ponendum eſt, & non plura. Probatur major, quia ſi ens non eſſet genus, ideo maxime, quia eſt tranſcendens: & propter tranſcendetiam includitur in omnibus differentiis, contra propriam conditionem generis, quod debet eſſe extra rationem differentiarum: ſed hæc ratio non eſt ſufficiens: nam licet ens univerſaliter ſumptum, prout commune eſt, tam entibus incompletis, quam completis, hoc habeat: ſi tamen pro ſolis completis accipiatur, non includetur in differentiis, quia differentiæ non ſunt entia completa; & eadem ratione, neque in modis intrinſecis: & ideo poterit eſſe univerſaliſſimum genus omnium rerum completarum, ex quibus fit prædicamentum. Sed etiam ſi ens non poſſet eſſe genus omnium rerum: accidens ſaltem videtur

detur eſſe genus omnium accidentium, & ideo unum tantum prædicamentum omnium accidentium eſſe ponendum, & aliud ſubſtantiæ, & ita duo tantum & hæc fuit ſententia Zenocratis, & Andronici, quos citat Simplicius ubi ſupra.

40 Alii vero antiquiores Philoſophi, quos citat Plotinus lib. 1. Aeneade c. 29. poſuerunt quatuor, nempe ſubſtantiam, qualitatem, relationem, & modum rei. Et poteſt probari ex doctrina Arift. qu. 1. lib. Topicorum, c. 7. quatuor poſuit prædicata: ſed predicamentum non eſt aliud, quam prædicatorum ordinatio: ergo ex quatuor prædicatis non poſſunt plura, quam quatuor fieri prædicamenta. Plotin. vero lib. 2. Aenead. 6. c. 13. quinque poſuit; nempe modum, quietem, identitatem, diverſitatem, & ens.

Scaliger vero exercitatione 65. poſuit novem; quia prædicamentum ubi vel prædicamentum quando, ad quantitatem reducit.

Tertia opinio eſt eorum, qui decem tantum prædicamenta ponunt, ita ut nec plura ſint, nec pauciora. Quum primus videtur inſinuaſſe Architas Tarentinus, Pythagoræ diſcipulus, & poſtea Arift. eam in ſcholas introduxit. Et hæc jam eſt communis & tenenda, quam ſecutus eſt, D. Aug. l. 10. Categoriarum, c. 8. & D. Tho. non ſolum eam ſequitur, ſed probat. 3. lib. Phyſ. lect. 9. & 5. Met. lect. 5.

41 Ratio autem D. Tho. hæc eſt. Prima ſubſtantia, quæ eſt individuum ſubſtantiæ, ut Petrus, ut Joannes, eſt fundamentum omnium prædicatorum eſſentialium; ergo ſecundum diverſos modos eſſendi, & prædicandi de illa, numerus prædicamentorum ſumi debet, ſed uno ex tribus modis poteſt ſe habere prædicatum reſpectu illius. Nam vel pertinet ad quidditatem ejus, vel extra illam eſt: & ſi ad quidditatem pertinet, eſt prædicamentum ſubſtantiæ: ſi vero extra illam; vel ſumitur ab aliquo ei formaliter inhærente, & ex hoc diſtinguuntur tria prædicamenta, quia prædicatum ab aliquo inhærente ſumptum, vel convenit primæ ſubſtantiæ modo abſoluto, aut cum reſpectu ad aliud. Si modo abſoluto, tunc vel ratione materiæ, & eſt prædicamentum quantitatis, vel ratione formæ, & eſt prædicamentum qualitatis, ſi vero convenit cum reſpectu ad aliud, eſt prædicamentum ad aliquid. Vel ſumitur ab aliquo extrinſeco, hoc eſt, non inhærente primæ ſubſtantiæ, & ex hoc diſtinguuntur ſex alia prædicamenta. Quia vel ſumitur ab eo, quod eſt menſura extrinſeca, quaſi per modum continentis, quæ dicitur locus, & erit prædicamentum ubi: nam ubi, naturaliter ſaltem, dicitur eſſe in loco, aut circumſcribi loco: aut ex tali diſpoſitione, quam corpus habet in loco, quia ſtat, vel ſedet: & eſt prædicamentum ſitus: vel ab eo, quod eſt menſura extrinſeca ſucceſſiva, quale eſt tempus, & eſt prædicamentum quando, quod non videtur eſſe aliud quam tempori accommodari, & ab eo menſurari. Si vero prædicatum accipiatur ab extrinſeco, quod non eſt menſura, ſed proprie dicitur habere, ut habere veſtem aut arma, quod eſt veſtitum, aut armatum eſſe, efficitur prædicamentum habitus. Et ſi accipiatur ab extrinſeco, à quo procedit efficienter, eſt prædicamentum actionis. Et ſi ab extrinſeco, cui actio, aut effectus imprimitur; eſt prædicamentum paſſionis. Sequitur ergo decem tantum eſſe prædicamenta, nec plura eſſe multiplicanda, quia ad hæc decem capita facile reduci poſſunt omnia entia creata.

42 Ad arg. primæ opinionis reſpondet D. Tho. 3. Phyſ. lect. 5. poſt medium negando conſequentiam, quod pro cauſa formali, & finali, ponenda ſint duo alia prædicamenta, quia cauſa formalis ſi-

mul cum materiali, intrinſecæ partes ſubſtantiæ ſunt, ex quibus componitur; & ideo ad prædicamentum ejuſdem ſubſtantiæ reducuntur: cauſa autem finalis non habet ſpecialem modum prædicamentalem, ſicut efficiens, ſed ſolum movet voluntatem, attrahendo eam ad ſui amorem, & motio hæc extrinſeca quædam ratio eſt, minime prædicamentalis: quare pro eo non eſt multiplicandum prædicamentum, ſicut pro efficiente, à quo egreditur actio, ſecundum ſpecialem modum prædicamentum conſtituentem.

Ad argumentum de ente, & accidente in favorem Platonis, & aliorum Philoſophorum, unum vel duo tantum prædicamenta ponentium propoſita. Reſpondetur. Ideo ens non eſſe genus omnium entium, nec accidens omnium accidentium, quia genus debet eſſe univocum; ens vero, & accidens non ſunt univoca, ſed analoga, ut ſuperius probavimus: ergo non ſunt genera.

Ad arg. illorum qui quatuor ponebant prædicamenta, propter quatuor prædicata Dialectica, quæ poſuit Ariſt. Reſpondeo, prædicata Dialectica diverſo modo ſumi ac prædicamenta; nempe ex ordine ad commune ſubjectum, cum quo poſſunt conſtituere propoſitionem Dialecticam; prædicamenta vero ex diverſis modis eſſendi univerſaliſſimis, & ideo majorem habent extenſionem; & majorem numerum efficiunt, quam prædicata, ut qu. 5. Univerſalium probavimus.

Ad arg. tandem pro ſententia Scaligeri de reductione prædicamenti, ubi ad locum, vel prædicamenti, quando, ad quantitatem. Reſpondemus diverſam rationem formalem habere, ubi à loco, & quando etiam à quantitate (ut ſuis locis probabitur) & ideo non poſſe ad prædicamentum quantitatis reduci, ſed diſtincta prædicamenta ab eo conſtituere. Quare nec pauciora ſunt ponenda prædicamenta, quam decem, nec plura.

CAPVT QVINTVM. Continens prædicamentum ſubſtantiæ.

TEX. ARISTOTELIS.

Subſtantia autem eſt, quæ proprie & principaliter, & maxime dicitur, quæ neq; in ſubjecto aliquo eſt, neq; de ſubjecto aliquo dicitur, &c.

Textus expoſitio,

INtentum Ariſt. & explicare naturam ſubſtantiæ, quæ eſt primum prædicamentum. Dividitur autem caput in tres partes. In prima præſuppoſita diviſione ſubſtantiæ in primam, & ſecundam ſubſtantiam, explicat quid ſit prima, & quid ſit ſecunda ſubſtantia. In ſecunda parte comparat primam & ſecundam ſubſtantiam inter ſe, atq; etiam inter ſe ſecundas; & docet, quænam ſit perfectior altera. In tertia enumerat ſex proprietates ſubſtantiæ.

Definitio primæ ſubſtantiæ his verbis continetur. Subſtantia, quæ proprie, principaliter & maxime dicitur, eſt quæ neq; de ſubjecto aliquo dicitur, neque in ſubjecto aliquo eſt. Et tria illa verba, quæ proprie, principaliter, & maxime dicitur, ad definitum pertinent, non ad definitionem. Et ſenſus eorum eſt: ſubſtantia non ſub ratione communi, & impropria accepta pro eſſentia rei, ſive ſubſtantialis, aut accidentalis, ſed proprie pro ente per ſe: & quæ ratione ſui, hoc eſt, propria virtute ſubſtat, ſive ſuſtentat tam accidentia, quam ſecundas ſubſtantias, & ideo maxime vocatur ſubſtantia, eſt illa, quæ neq; de ſubjecto aliquo dicitur, id eſt, de quidditative inſe-

inferiori; nec in ſubjecto aliquo eſt per realem inhærentiam. Ut Petrus proprie eſt ſubſtantia, cum ſit ens per ſe, & propria virtute ſubſtet, ſive ſuſtentet, non ſolum albedinem, & cætera accidentia; ſed etiam ſecundas ſubſtantias, quæ ſunt prædicata univerſalia ſuperiora; ut hominem, animal, vivens, & ſubſtantiam. Et non dicitur de ſubjecto, quia nullum habet inferius ſe quidditative, de quo dicatur, nec eſt in ſubjecto, quia non inhæret alicui.

2 Definit deinde ſecundam ſubſtantiam. Et in plurali dicens. Secundæ ſubſtantiæ ſunt ſpecies, & genera, in quibus primæ ſubſtantiæ inſunt. Ut homo, & animal, ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, in quibus primæ ſubſtantiæ, ut Petrus & Joannes inſunt, id eſt, ſub quibus, tanquam ſubjecta ſub prædicatis continentur. Nam ſecundæ ſubſtantiæ ſunt in primis, tanquam ſuperiora prædicata in ſubjectis quidditative inferioribus; & ideo actu & formaliter. Primæ vero in ſecundis, tanquam ſubjecta, de quibus prædicantur; & propterea non actu, & formaliter, ſed quaſi ſub potentia earum, eo fere modo, quo ſpecies dicuntur eſſe in genere.

Comparat in tertia parte primas ſubſtantias cum ſecundis; deinde ſecundas inter ſe. Et inter primam & ſecundas ſubſtantias aſſerit. Primum eſſe perfectiorem: probatque; quia ſubſtantia eſt, quæ ſubſtat aliis, aut quæ ſuſtentat alia: ſed prima ſubſtantia propria virtute ſuſtentat, & omnibus ſubſtat, id eſt, non ſolum accidentibus, ſed ipſimet ſecundis ſubſtantiis; ſecunda vero ſubſtantia non ſubſtat ratione ſui, ſed ratione primæ, in qua, & à qua ſuſtentatur, nec ſubſtat primis ſubſtantiis; ergo prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quam ſecunda. Ut Petrus eſt magis ſubſtantia, quam homo; quia ratione ſui ſubſtat albedini, & reliquis accidentibus, atque etiam eidem homini: homo vero non ratione ſui, ſed ratione Petri in qu ſubſtentatur, dicitur ſuſtentare accidentia nec Petrum ipſum ſuſtentat, ſed ab eo ſuſtentatur.

Comparat deinde ſecundas ſubſtantias, & ait. Quod, ſi ſpecies comparetur cum genere, magis ſubſtantia eſt quam genus: ſi vero cum alia ſpecie, æqualis eſt ratio ſubſtantiæ in utraque. Probat primum duplici argumento. Primo, quia illud eſt perfectius in quocunque ordine rerum, quod magis accidit ad perfectiſſimum ejuſdem ordinis. Et inter ſpecies animalis illa erit perfectior, quæ magis accidit ad humanam, quæ eſt perfectiſſima ſpecies talis generis. Sed ſpecies magis quam genus accidit ad primam ſubſtantiam, quæ eſt perfectiſſima, ut homo magis accidit ad Petrum quam animal: ergo erit perfectior ſubſtantia genere. Secunda, inter ſubſtantias illa eſt perfectiſſima, quæ omnibus ſubſtat: ergo ex aliis illa erit perfectior altera, quæ pluribus ſubſtat: ſed ſpecies pluribus ſubſtat, quam genus: ergo erit perfectior illo. Probatur minor, quia ſubſtat omnibus, quibus ſubſtat genus hoc eſt eiſdem accidentibus, & eiſdem prædicatis ſuperioribus; & præterea ſubſtat eidem generi; genus vero non ſubſtat ſpeciei. Gratia exempli, homo ſubſtat omnibus accidentibus & omnibus prædicatis ſuperioribus quibus ſubſtat animal, & etiam ipſi animali; at vero animal, non ſubſtat homini, ſed in eo ſuſtentatur.

3 Si vero ſpecies comparentur inter ſe, ut homo cum leone; neutra dicitur magis ſubſtantia quam alia. Probat, quia una non ſubſtat pluribus, ſed eiſdem prorſus accidentibus, & prædicatis ſuperioribus ſubſtant: & una non ſubſtat alteri, quia neutra eſt in alia.

In ultima parte capitis enumerat ſex proprietates ſubſtantiæ quarum prima eſt, non eſſe in ſubjecto. Et de prima ſubſtan-

tia evidens esse ait, quia Petrus in nullo subjecto est, sed in se, & per se subsistit. Sed quod conveniat secundis substantiis, probat duplici ratione. Prima, quia si in aliquo essent tanquam in subjecto, maxime in prima substantia, in qua inhærent omnia accidentia: sed in ea non possunt esse tanquam in subjecto: ergo in nullo. Probat minorem, quia secundæ substantiæ prædicantur de primis, tanquam de quidditative inferioribus, ergo non sunt in illis, tanquam in subjectis. Probatur consequentia, quia esse in aliquo tanquam in subjecto, est esse in eo per realem inhærentiam, sicut est accidens: sed secundæ substantiæ sunt de quidditate primarum, ut homo, & animal de quidditate Petri, ergo non sunt tanquam in subjecto.

4 Secunda ratio est, Quæ sunt in aliquo tanquam in subjecto, ut accidentia, prædicantur quidem nomine de subjectis, sed ratione non possunt prædicari, quia ratio est definitio, seu conceptus quidditativus, sed definitio albi non est definitio hominis, ergo non prædicatur de illo nomine & ratione, sicut prædicantur univoca, sed solo nomine: at vero secundæ substantiæ prædicantur de primis nomine, & ratione, ut homo de Petro, quia definitio hominis est definitio Petri: ergo non possunt esse in eis tanquam in subjecto. Et ideo non solum primis substantiis convenit hæc proprietas, videlicet non esse in subjecto, sed etiam secundis.

5 Secunda proprietas Substantiæ est, univoce prædicari; quod non intelligitur de prima substantia. Et ideo certum est hanc proprietatem solum convenire secundis. Sed non solum conveire ait, generibus & speciebus, quæ vere & proprie sunt secundæ substantiæ, sed etiam differentiis earum: quia de quibus prædicatur species univoce, necesse est etiam prædicetur ejus differentia. Quod vero secundis substantiis, & differentiis conveniat probat Aristotelis hac ratione; Univoca sunt, quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ eadem, & sed nomen secundæ substantiæ commune est primis, de quibus prædicatur, & definitio eadem, Ut nomen homo commune est Petro, & Joanni, & definitio ejus etiam est eadem, æque illis communis, ut notum est: ergo prædicatur de eis univoce.

Tert a proprietas est. Hoc aliquid significare. Quid autem intelligat per hoc aliquid. Certum est intelligere substantiam singularem, & per se subsistentem, & ideo asserit, quod licet videatur hæc proprietas convenire secundis substantiis, quia homo, animal, videntur significare aliquid per se subsistens, solum tamen convenit primis. Secundæ vero non significant hoc aliquid, sed potius Quale quid, Quale quidem significant, quia sunt quasi formæ universales primarum substantiarum, & formæ videntur habere similitudinem qualitatis, cujus una species est forma, & figura: sed quia sunt prædicata substantialia, dicuntur significare Quale quid.

6 Quarta proprietas substantiæ est, Nullum habere contrarium ut Petro & Joanni nihil contrarium esse potest. Et hæc proprietas tam primis, quam secundis substantiis convenit, sed non quarto modo (inquit Aristoteles) quia aliis etiam, ut quantitati est communis.

Quinta proprietas est, non suscipere magis & minus, quemadmodum suscipiunt qualitates: nam unum calidum magis est calidum quam alterum, quia plures habet gradus intensionis: hos autem gradus non habet substantia, & ideo dicitur non suscipere magis & minus.

Ultima proprietas substantiæ est, Ut u-

na

na numero, permanens contraria suscipere possit: ut Petrus idem numero permanens, modo potest esse calidus, & postea frigidus. Hæc autem proprietas non videtur convenire secundis substantiis, sed solum primis; quia solum prima substantia est una numero, secunda vero una specie, vel genere; ergo quod una numero perseverans, suscipiat in se contraria, soli primæ convenire potest.

7 Sed adversus hanc proprietatem proponit argumen. Aristoteles. Quia videtur convenire alteri nempe propositioni; quæ una numero permanens, de vera fit falsa, & de falsa fit vera. Ut hæc propositio; Petrus sedet, vera est eo sedente, stante vero falsa, & permanet eadem, ergo convenit illi, quod una numero permanens suscipiat contraria. Et respondet duobus modis. Primo, quod licet concipiat contraria; non tamen eodem modo, ac substantia, sed diverso: nam substantia suscipit contraria per sui mutationem, quia suscipit ea in se formaliter; & ideo mutatur ea suscipiens. Sed propositio sine sui mutatione; sed solum per mutationem alterius extranei; nempe rei, de qua aliquid enuntiatur. Dum ergo dicitur, proprium esse substantiæ suscipere contraria, intelligitur per sui mutationem; & hoc modo; nec propositioni, neque aliis convenit. Secunda solutio eadem fere est; negat enim propositionem suscipere contraria; quia suscipere contraria est subjectum moveri ab uno in alterum, amittendo unum, & acquirendo alterum. Propositio vero, dum ex vera sit falsa, non movetur à veritate in falsitatem; nec amittit unam; & acquirit alteram, sed mutatio solum se tenet ex parte rei significatæ; & ideo propositio non dicitur suscipere contraria.

QVÆSTIO I.

Quodnam sit supremum genus prædicamenti substantiæ?

8 VIdetur nullum habere genus supremum, quod sic probatur. Si haberet aliquod, maxime esset substantia: sed hæc non potest esse genus; ergo nullum habebit. Minorem probo; quia si substantia in communi, ut ab omnibus substantiis abstracta, esset supremum genus hujus prædicamenti, sub quo comprehenderentur omnes substantiæ, & ideo unum tantum esset prædicamentum pro eis constituendum; sequeretur, etiam accidens in cõmuni, esse supremum genus omnium accidentium; & ita unum prædicamentum constituere, sub quo ponantur accidentia omnia: quare duo tantum prædicamenta erunt. Probatur consequentia, quia sicut substantia universaliter sumpta, prout communis est completis, & partialibus, transcendens est, & in ultimis differentiis includitur: nec est univoca respectu omnium, sed analoga, quia prius de completis substantiis; posterius vero de partibus, & cum intrinseca dependentia ab illis dicitur, & ideo non potest esse genus, quia genus debet esse univocum, & non transcendens, nec includitur in ultimis differentiis, sed extra rationem earum sit. Si tamen pro substantia completa in communi accipiatur; nec erit transcendens, quia non includetur in differentiis; nec analoga, sed univoca, quia æqualiter de omnibus dicetur; & ideo poterit esse genus. Eodem modo accidens, quamvis universaliter sumptum sit transcendens, & analogum, & ideo non possit esse genus; si tamen pro completo tantum sumatur, non erit transcendens, neque analogum; sed univocum; quia æqualiter dicetur de omnibus accidentibus completis, & ideo poterit esse genus.

Pro-

Pro ſolutione hujus quæſtionis, Notandum eſt, quinque eſſe acceptiones ſubſtantiæ,ut colligitur ex doctrina Ariſt. c. præſenti,& 5.Met.c.8.tex.15. atq; etiam ex D.Tho.in commentariis ejuſdem loci, & de potentia, qu.9.art.1 ad 4.& 5.

9 Primo accipitur pro eſſentia rei. Et hæc acceptio communis eſt accidentibus, in quibus etiam reperitur eſſentia, & ideo non eſt propria,neq; univoca:ſed analoga, quia nihil reale poteſt dari commune, & univocum ſubſtantiæ, & accidentibus.

Secundo accipitur ſubſtantia pro ente per ſe, in quo duo includuntur, unum negativum, quod eſt non eſſe in alio; aliud poſitivum,quod eſt eſſe entitatē, adeo perfectam, cui debetur exiſtentia, & ſubſiſtentia per ſe, ita ut ſine adminiculo alterius ſuſtentetur. Unde acceptio hæc duas includit. Primam, & quæ in ordine erit ſecunda, qua accipitur ſubſtantia pro ente, quod non inhæret alteri; vel ut dici ſolet, prout diſtinguitur contra accidens, quod conſtat inhærere. Et hæc etiam acceptio communis eſt, & analoga, & ideo impropria; quia ſub ea comprehendit ſubſtantia, non ſolum completas ſubſtantias: ſed etiam incompletas, ſeu partiales, de quibus verum eſt, quod non inhæreant. Nam licet ſine toto, non tamen per realem inhærentiam, ſed componendo illud ſubſtantialiter. Subſtantia vero de completis, & incompletis non univoce, ſed analogice dicitur.

Tertia acceptio in ordine eſt, pro illo poſitivo,quod includit eadem particula per ſe,nempe pro entitate completa, cui debetur exiſtentia, & ſubſiſtentia per ſe. Sed adhuc acceptio hæc communis eſt,& analoga,& ideo non ita propria; quia comprehendit ſubſtantiam finitam, & infinitam, creatam & increatam, quibus nihil poteſt eſſe commune univocum: nam ſubſtantia creata intrinſecam dependentiam & attributionem dicit ad increatam, quæ eſt Deus. Quare ſubſtantia completa, cui debetur exiſtentia,& ſubſiſtentia per ſe,analoga erit reſpectu utriuſque.

10 Quarto modo accipitur pro ſubſtantia completa, & finita in communi, hoc eſt, abſtracta à particularibus ſubſtantiis completis,& finitis. Et hoc modo ſumpta, eſt ſupremum genus prædicamenta ſubſtantiæ, quod dividitur in corpoream, & in incorpoream prima diviſione,ex qua reſultat ſecundum genus corporis, quod dividitur in vivens,& non vivens; & rurſus vivens, in ſenſibile, & in inſenſibile, & tandem ſenſibile, quod eſt animal,in hominem, equum, & leonem. Et ex his diviſionibus reſultat prædicamentum ſubſtantiæ, his prædicatis conſtans, ſubſtantia, corpus; vivens, animal, homo, uſque ad Petrum.

Ultima acceptio eſt, pro completa ſubſtantia ſecundum quandam proprietatem ejus,quæ eſt ſubſtare accidentibus, aut etiam prædicatis ſuperioribus quidditativis. Subſtare vero idem ſignificat, quod ſuſtentare illa. Et ſubſtantiam hoc modo ſumptam diviſit Ariſt. in principio hujus capitis in primam,& ſecundam.Sed in hac acceptione non poteſt prædicamentum conſtituere,quia non ſumitur eſſentialiter.

Ex his colligitur concluſio hæc, per quam reſpondetur quæſtioni. Prædicamentum ſubſtantiæ habet ſupremum genus determinatum, & hoc eſt ſubſtantia completa,& finita, in communi conſiderata. Probatur hoc argum. Supremum genus prædicamenti eſt illud,à quo derivantur genera, & ſpecies ejuſdem prædicamenti,& ipſum non derivatur ab alio: ſed has conditiones habet ſubſtantia completa,& finita: ergo eſt ſupremum genus prædicamenti ſubſtantiæ. Probatur minor, quia hæc non derivatur ab alio prædicato ſuperiori univoco, ſed immediate continetur

netur ſub ente analogo, & ab ea derivantur genera, & ſpecies, ex quibus efficitur recta linea prædicamenti, ut exemplis probatum eſt.

Ad arg. reſpondetur, negando conſequentiam, quia diverſa eſt ratio de ſubſtantia, & accidenti, in duobus: in primo quidem. Nam ſubſtantia dicit particularem, & determinatum modum eſſendi, accidens vero plures modos eſſendi dicit, nullum determinans, ſed confuſa ratione. Secundo, accidens quantumcunque abſtrahatur, aut ſumatur pro ſolo accidenti incompleto, analogum eſt, propter intrinſecam attributionem ad ſubſtantiam, cum qua ſignificat accidentia omnia; & ideo, non poteſt eſſe genus, nec determinatum genus unius prædicamenti: Subſtantia vero ſumpta pro completa, & finita, univocam rationem, atque communem dicit reſpectu omnium ſubſtantiarum completarum, ex quibus fit prædicamentum, & propterea poteſt eſſe ſupremum genus determinati prædicamenti.

QVÆSTIO II.

Utrum Deus ponatur in prædicamento ſubſtantiæ?

12 QUamvis ex his, quæ in quæſtione præcedenti diximus, nempe ſubſtantiam completam, & finitam, eſſe ſupremum genus prædicamenti ſubſtantiæ, colligi poſſet, Deum, qui ſubſtantia infinita eſt, non pertinere ad hoc prædicamentum, plures tamen eum in prædicamento eſſe affirmant, & ideo ſpecialem diſputationem poſtulat.

Tenet igitur prima opinio, Deum eſſe in prædicamento ſubſtantiæ. Ita Greg & Gab. in 1. d. 8 q. 3. Holcoth. qu. 6. & Joannes Baconius, d. 9. q. 1. & probatur teſtimonio Ariſt. 4. Topic. c. 2. loco 17. ubi ait, Deum eſſe in genere animalis & ſeparari ab homine per propriam differentiam immortale, his verbis. Si differentiam, ut genus aſſignavit, ut ſi immortale, genus Dei: nam differentia eſt animalis immortale. Et loco ſecundo ejuſdem capitis. Si differentiam in ſpecie poſuit, ut immortale idipſum, quod eſt, Deum eſſe, &c.

Deinde probatur ratione. Primo, quia ſi aliquid obſtaret, quo minus Deus eſſet in prædicamento, maxime, eſſe ſubſtantiam infinitam: ſed hoc non obſtat; ergo nihil. Probo minorem, quia eſſe aliquid infinitum non obſtat quo minus ſit in aliis prædicamentis, ut ſi daretur linea infinita, eſſet in prædicamento quantitatis & ſi daretur calor infinite perfectus ſecundum intenſionem, eſſet in prædicamento qualitatis: ergo etiam ſi Deus ſit ſubſtantia infinita, poterit eſſe in prædicamento ſubſtantiæ.

13 Secundo, per myſterium incarnationis Deus factus eſt homo univoce nobiſcum: ergo vere & proprie eſt in ſpecie humana tanquam individuum hujus naturæ, & etiam ſub genere animalis: ſed quod eſt ſub genere, & ſpecie, eſt etiam in prædicamento, quod ex generibus atque ſpeciebus ſit; ergo Deus vere & proprie eſt in prædicamento ſubſtantiæ per humanam naturam, quam aſſumpſit.

Secunda opinio negat Deum, ut Deus eſt, in prædicamento collocari. Et hæc eſt communis, & vera, quam ex Philoſophis tenuerunt Mercurius Triſmegiſtus in Epimandro c. 1. Averroes, diſputatione, 7. & cont. Algazelem, cap. ult. Avicenna, 8. Meta. cap. 4. & cum his omnes interpretes Ariſt. Ex ſanctis Patribus, Auguſt. lib. de cognitione veræ vitæ, cap. 3. Anſelmus in Monologio, c. 26. & cum eis Boetius, 1. lib. de Trinitate, c. 6. Ex Scholaſticis vero omnes, præter Nominales illos pro oppoſita ſententia citatos. ita mag. 1. d. 8. & ibidem, Albertus Magnus, Scotus, D.

D.Bonav. Richard.Duran.Ægid.D.Tho. 1.l. contra gentes cap.24.& 25.& ibidem, Ferra.& 1.par. qu.3. art.5. & ibid. Cajet. Alexand. Alenſis 1. part. q.48. memb. 5. art.2.& 3.

Et probatur duplici ratione. Prima, quia Deus ita eſt purus actus, ut tam eſſentiale ſit ei ſuum eſt actuale, quam ſua eſſentia: ergo nihil eſt potentiale in Deo, quod per modum contrahibilis concipi poſſit. Quare repugnat in Deo eſſe genus. Probatur ultima conſequentia, quia genus eſſentialiter eſt contrahibile: ſed quod non eſt in genere, non eſt in prædicamento: ergo repugnat Deum eſſe in prædicamento.

Secundo, quia ſi Deus eſſet in prædicamento, aliquod genus daretur commune Deo & creaturis ſed nullum genus poteſt dari eis commune: ergo non erit Deus in prædicamento. Minorem probo, quia genus debet eſſe univocum: ſed nihil poteſt dari commune univocum Deo & creaturis, propter intrinſecam dependentiam, & attributionem creaturarum ad Deum, ſine qua non poſſunt intelligi: ergo nec poteſt dari genus commune.

Ad teſtimonium Ariſtot. Reſpondetur, Deorum nomine non veros Deos intelligere, cum certum fuerit apud ipſum, unum tantum eſſe, ſed ſubſtantias quaſdam ſuperiores, ſubtiliſſima corpora habentes, quas plures Philoſophi rationales eſſe dixerunt, homine quidem perfectiores, quia immortales, cum eo tamen convenientes ſub genere animalis rationalis, diſtingui vero per differentias, mortale & immortale, de quibus affert, quod in prædicamento ſint collocandæ, ſi verum eſt, quod dentur.

14 Ad primum argum. Conceſſa majori, diſtinguenda eſt minor, quia eſſe aliquid infinitum, dupliciter intelligi poteſt, aut ſecundum eſſentiam, aut ſecundum aliquam rationem accidentalem extenſionis, aut intenſionis. Et infinitum primo modo, non poteſt eſſe in aliquo prædicamento, ideoque Deus excluditur à prædicamento, quia eſt ens infinitum ſecundum eſſentiam. Infinitum ſecundo modo ad prædicamentum pertinere poteſt, quia licet ſit infinitum ſecundum rationem accidentalem, finitum tamen eſt ſecundum eſſentiam; per quam in prædicamento collocari debet, & non ratione accidentis. Et talis eſſet linea infinita, ſi daretur, aut calor infinitus ſecundum intenſionem: nam linea finitam haberet eſſentiam quantitatis continuæ, & calor etiam finitam eſſentiam qualitatis, licet illa haberet infinitam extenſionem longitudinis accidentalem, & calor infinitam intenſionem gradualem, quæ accidentia infinita non obſtarent, quo minus in ſuis prædicamentis collocarentur. Et hujus ratio eſt, quia prædicamenta conſtituuntur ex rerum eſſentiis, non ex earum accidentibus.

15 Ad ſecundum argum. Reſpondeo, Chriſtum vere, & proprie eſſe in genere & ſpecie, atque etiam in prædicamento; ratione humanæ naturæ, & conſequenter verbum divinum, cui natura humana unita eſt in perſona, per illam ponitur in prædicamento ſubſtantiæ. Sed ex hoc non ſequitur, quod verbum divinum ratione divinæ naturæ, aut divinæ perſonæ ponatur in prædicamento. Sic igitur loquendum eſt in hac materia, ut abſolute dicamus. Primo Chriſtum eſſe in prædicamento ſubſtantiæ, quia ſimpliciter, & abſolute eſt homo, & hic homo. Secundo, Deum etiam abſolute eſſe in prædicamento ſubſtantiæ; quia abſolute verum eſt Deum eſſe hominem, ſed quia hoc habet ratione humanæ naturæ, & non ratione naturæ divinæ, aut divinæ perſonæ; negandum eſt, Deum ut Deus

eſt,

eſt, vel ut perſona eſt divina, eſſe in prædicamento. Et hoc modo intelligitur communis, & vera opinio, quam ſequimur, quæ non minus vera eſt modo, quam fuit priuſquam Deus fieret homo, quia ea, quæ conveniunt Deo poſt incarnationem, pertinentia ad humanam naturam, non conveniunt ratione ſui, ſed ratione ejuſdem humanæ naturæ, & ideo nihil ponunt in Deo, ut Deus eſt, quod non habuerit ſemper. Sed quæret aliquis, An licet Deus non ſit per ſe in prædicamento, reductive ſaltem in aliquo poſſit collocari. Cui reſpondet Fonſeca, poſſe quidem in illis prædicamentis, quæ extrinſecam denominationem continent, ut in prædicamento ubi, in prædicamento actionis, & habitus. Ego vero nec reductive in prædicamento eſſe admitto, quia ita tenet D. Tho. 1 p. qu. 3. art. 5. & cum eo Richardus in 1. diſt. art. 2. c. 4. qu. 1. Probaturque hac ratione. Res illa dicitur pertinere ad aliquod prædicamentum reductive, quæ deficit à ratione perfecta, & completa talis prædicamenti, ut partes, & modi, ſic enim punctum pertinet ad prædicamentum quantitatis, & brachium ad prædicamentum ſubſtantiæ: ſed Deus excedit potius in infinitum omnes rationes prædicamentales: ergo non eſt reductive in aliquo prædicamento. Quod Divus Auguſtinus his verbis docuit 5. lib. de Trinit. c. 1. Sic intelligamus Deum (ſi poſſumus) ſine qualitate bonum, ſine quãtitate magnum, ſine intelligencia creatorem, ſine ſitu præſentem, ſine habitu omnia continentem, ſine loco ubique totum, ſine tempore ſempiternum, ſine ulla ſui mutatione mirabilia facientem, nihilque patientem.

Hæc Auguſtinus. Ex quibus intelligitur, etiam denominationes extrinſecas aliquorum prædicamentorum, non proprie, ſed abuſive Deo convenire, ideo non eadem ratione aut univoce in eiſdem convenire cum creaturis, & conſequenter propter illas, nec reductive pertinere ad aliquod prædicamentum.

QVÆSTIO III.

Utrum Angeli & corpora cœleſtia ſint in prædicamento ſubſtantiæ.

16 CIrca corpora cœleſtia, & Angelos in ordine ad conſtitutionem prædicamentalem. Prima opinio fuit Commentatoris 10. Meta. c. ultimo commento 16. excludentis utraſq; ſubſtantias à prædicamento. Quam ſententiam ſecuti ſunt Joannes Gandavenſis 10. Met. qu. 22. Niphus ibidem, qu. 6. & quantum ad ſolos Angelos, Plotinus l. 1. Æneade 6. Ægidius Romanus in commentariis hujus prædicamenti, & quodlibet qu. 8. Albertus Magnus prædicamentis tract. de ſubſtantia, cap. 12.

Et de corporibus cœleſtibus probant hoc arg. Corruptibile & incorruptibile differunt genere; ergo differunt prædicamento: ſed corpora cœleſtia ſunt ſubſtantiæ incorruptibiles, ergo differunt prædicamẽto à ſubſtantiis corruptibilibus. Probatur antecedens ex Ariſt. 10. Meta. cap. ultimo, ubi id expreſſe docet. Deinde ſubſtantiæ corruptibiles ponuntur in hoc prædicamento: ergo corpora cœleſtia non ſunt in eodem, nec etiam in illo, cum non ſint in aliquo prædicamento accidentium, quare non erunt omnino in prædicamento.

De Angelis vero probatur teſtimonio Ariſtot. 10. Meta. tex. 30 ubi præter primum principium, quod eſt Deus, ponit quaſdam alias ſubſtantias, quas vocat intelligentias, ad movendum corpora cœleſtia. Et has dicit non habere materiam, ſed eſſe puros actus, ac ſempiternos: ſed ſubſtantia, quæ eſt purus actus, nihil habet potentiæ, ergo non habet genus.

Probatur conſequentia, quia genus eſt totum potentiale. Deinde, quæ non habent genus, non poſſunt habere ſpeciem, nec prædicamentum: quia ſpecies componitur ex genere, & differentia, & prædicamentum fit ex generibus, & ſpeciebus: ergo ex ſententia Ariſtotel. intelligentiæ, quas nos vocamus Angelos, non ſunt in prædicamento, qui ſimplices etiam ſubſtantias eas appellavit 9. lib. Met. tex. 22. quaſi nullam habentis compoſitionem: ex quo etiam ſequitur nec habere prædicamentum; quia ea quæ ſunt in prædicamento, compoſita eſſe debent, ſaltem ex genere, & differentia.

17 Unde ſequitur evidenter falſam eſſa ſententiam Durand. & contradictionem implicare in 2. diſt. 3. qu. 1. nu. 12. & Marſilii in 1. q. 2. qui cum Angelos ponant in hoc prædicamento, negant nihilominus ullam prorſus habere compoſitionem etiam ex genere, & differentia.

Probatur deinde ratione, quia Angeli ſunt ſubſtantiæ ſimplices, in quibus non eſt compoſitio ex materia, & forma; ergo nec eſt compoſitio realis ex potentia, & actu, ſed compoſitio ex genere & differentia, quæ eſt ex potentia & actu Metaphyſicis, fundatur in compoſitione reali ex potentia, & actu, ergo nec eſt in illis compoſitio ex genere, & differentia; & conſequenter non ſunt in prædicamento.

Secunda opinio tenet, non ſolum corpora cœleſtia, ſed etiam Angelos collocari in hoc prædicamento. Et hæc eſt communis, & vera, quam ſequuntur quantum ad corpora cœleſtia, omnes interpretes Ariſtot. in præſenti capite. Et quantum ad Angelos non ſolum illi, ſed Scholaſtici omnes (præter citatos pro oppoſita) cum magiſtro in 1. d. 8. & D. Thom. 1. p. q. 50. art. 2. ad. 1. & 3. q. 88. art. 2. ad. 4. Et probatur imprimis de corporibus cœleſtibus, teſtimonio Ariſt. 5. Met. tex. 15. 7. Meta. tex. 5. & lib. 8. text. 1. quibus locis expreſſe docet eſſe compoſita, non ſolum ex materia & forma, ſed etiam ex partibus integrantibus, eo modo, quo corpus noſtrum componitur ex capite, brachio, & cæteris membris. Ergo etiam ex mente ejus erunt compoſita ex genere & differentia. Probatur conſequentia, quia compoſitio hæc minor eſt aliis, & in compoſitione ex materia, & forma fundatur.

18 Probatur etiam ratione, quia corpora cœleſtia, præter compoſitiones phyſicas ex materia, & forma, atque ex partibus integrantibus, habent aliam etiam phyſicam, ex ſubjecto, & accidenti materialibus; nam & quantitatem habent, & lucem recipiunt à ſole, ergo habent omnes compoſitiones phyſicas poſſibiles, quia præter prædictas res, non poſſunt aliæ excogitari: ergo neceſſe eſt eſſe compoſita ex genere & differentia. Probatur conſequentia, quia ubi potentia realis eſt, & actus realis, poterit intellectus conceptum potentialem ſub ratione contrahibilis formare, qui eſt conceptus genericus; & etiam conceptum actualem, & contrahentem, qui eſt conceptus differentialis; & ex utroque componere ſpeciem. Quod vero genus, ut ſpeciem habet, in prædicamento ponitur; ergo evidens eſt corpora cœleſtia in prædicamento ſubſtantiæ collocari.

De Angelis vero tria aſſerunt Doctores omnes citati, præcipue. D. Thom. Primum, quod in eis ſit vera, & realis compoſitio ex actu & potentia, aut ex eſſe & eſſentia. Secundum, quod vere componantur ex genere, & differentia. Tertium, quod per ſe ponantur in prædicamento ſubſtantiæ. Et omnia ſunt vera, ac neceſſaria.

19 Sed probanda ſunt ſingula, & ut probet

bet primum, D. Tho. ubi ſupra, nempe, quod in Angelis ſit compoſitio realis ex actu, & potentia, præſupponit, quod in rebus materialibus, duplex compoſitio realis reperitur. Prima ex materia & forma, ex quibus natura earum componitur, ut natura humana ex corpore & anima. Natura vero ita compoſita adhuc non eſt completa, ſed reſpicit actum realem, per quem completur, & actus iſte vocatur eſſe ejus, per quod conſtituitur ſuppoſitum, aut perſona; ergo natura eſt potentia realis reſpectu proprii eſſe, per quod completur; & eſſe eſt actus realis ejus, & ex utroq; fit unum, nempe ſuppoſitum aut perſona, quod non poteſt fieri, niſi per realem compoſitionem; quia compoſitio realis eſt, per quam ex duobus ex natura rei diſtinctis fit unum; ergo præter compoſitionem ex materia, & forma, reperitur in his rebus compoſitio realis ex eſſentia, & eſſe; ſive ex natura, & proprio actu, per quod completur.

20 Hoc ſuppoſito probat, Quod licet prima compoſitio non reperiatur in Angelis, quia carent materia, ſecunda tamen neceſſario ſit in eis ponenda. Quia hæc eſt differentia inter eſſe divinum, & creatum; quod divinum non eſt receptum ab alio, ſed eſſentialiter habetur: quia prædicatum eſt eſſentiale Dei, ſicut eſſe bonum, aut ſapientem: eſſe autem creatum extra eſſentiam rei creatæ eſt, & ideo non habet illud eſſentia, niſi à Deo communicetur; & hoc eſt eſſe receptum à Deo, ergo eſſentia creata vere, & realiter eſt in potentia ad recipiendum eſſe à Deo & eſſe receptum à Deo, actus realis ejus eſt. Unde ſequitur, intra ſubſtantiam Angeli reperiri potentiam realem, & realem actum ex quibus cum fiat unum, nempe completa ſubſtantia ejus, non poteſt fieri niſi per realem compoſitionem. Et ita probatum eſt primum.

Ex quo probari poteſt ſecundum, quod ſit in eis compoſitio ex genere, & differentia, hoc arg. Intellectus cognoſcit naturam Angeli tanquam potentiam realem determinabilem per actum eſſendi: ergo poteſt formare in eadem natura conceptum perfectibilem, ac determinabilem, & conceptum perficientem, ac determinantem: ſed iſti ſunt conceptus genericus, & differentialis, ex quibus componitur ſpecies; ergo in Angelo eſt compoſitio ſpeciei, ex genere & differentia.

Ex quo evidenter probatur tertium, quod Angelus ſit in prædicamento. Quia prædicamentum fit ex generibus, & ſpeciebus eſſentialiter ordinatis: ſed angelus habet genus, & ſpeciem; ergo ordinabilis erit in prædicamento.

21 Ad arg primæ opinionis de corporibus cœleſtibus, reſpondet D. Tho. 1. p. q. 66. ar. 2. ad 2. & qu. 88. ar. 2. ad 4. diſtinguendo majorem, quia genus duplex eſt, phyſicum, & logicum, ſeu Metaphyſicum. Genus phyſicum eſt materia: quia primo reperitur in ea potentia realis, quæ prima radix eſt, & fundamentum Metaphyſici generis in rebus materialibus. Genus autem logicum, aut metaphyſicum, eſt natura abſtracta à ſpeciebus, & differentiis, ut ſubſtantia à corporea, & incorporea. Ad formam igitur argumenti, dum in majori dicitur, corruptibile, & incorruptibile differre genere: diſtinguendum eſt, de genere phyſico, & logico; & de illo concedendum, quia corpora incorruptibilia conſtant materia diverſæ ſpeciei, à materia corporum corruptibilium, & ideo dicuntur differre genere phyſico, quod eſt materia.

22 Et ita intelligendum eſt teſtimonium Ariſtot. in quo propoſitio illa continetur. Sed de genere logico non eſt verum nec de eo loquitur Ariſtoteles, quia corpus corruptibile, & incorruptibile, com-

mune genus habent, nempe corpus abſtractum ab utroque, & ſub illo collocantur in prædicamento ſubſtantiæ. Non ergo ſequitur differunt genere phyſico, ergo differunt prædicamento, quia genus phyſicum, quod eſt materia, non eſt genus prædicamentale, ſequeretur autem bene, ſi different genere logico.

Quamvis etiam poſſet ſecundo reſponderi, loqui Ariſtotelem de genero logico, aut metaphyſico. Sed alio modo eſſet eadem major diſtinguenda, dum dicitur, corruptibile, & incorruptibile differunt genere. Nam genus prædicamentale duplex eſt, ſupremum & intermedium, & concedendum eſt, differre genere intermedio, non ſupremo, quia corpus dividitur in corpus corruptibile, & incorruptibile tanquam in duo genera intermedia. Et ſub uno continentur corpora cœleſtia, ſub alio corruptibilia, & ita differunt genere intermedio, ſed non ſupremo, quia ſub eodem genere corporis, & ſubſtantiæ continentur, & in eo conveniunt. Unde nec differunt prædicamento, quia ea ſolum dicuntur differre prædicamento, quæ ſub diverſis generibus ſupremis continentur: ut animal, & ſcientia: illud enim ſub ſupremo genere ſubſtantiæ, ſcientia vero ſub ſupremo genere qualitatis continetur.

23 Ad teſtimonia Ariſt. in quibus loquitur de intelligentiis, reſpondeo, ſempiternas eſſe, & materia carere, & ideo non habere potentiam ad non eſſendum, quia non habent principium corruptionis, ſicut ſubſtantiæ corporum corruptibilium, quæ ratione materiæ habent in ſe principium non eſſendi. Et ideo vocantur ab Ariſt. intelligentiæ actus, non tamen puri quia cum triplicem compoſitionem habent neceſſario, nempe ex eſſe, & eſſentia, ex ſubjecto, & accidenti, habent enim intellectum, & voluntatem, quæ ſunt veaccidentia ſuperaddita ſubſtantiæ eorum, & præterea ex genere, & differentia, neceſſe eſt triplicem quoq; potentiam habere, quia quælibet compoſitio ſuo modo ſit ex actu & potentia. Quare ſicut ab his potentiis eas non excludit, ſic nec potuit excludere à prædicamento.

24 Ad arg. Negandum eſt antecedens, quod Angeli, ita ſint ſubſtantiæ ſimplices, ut in eis non ſit compoſitio realis ex potentia & actu, atq; etiam ex genere, & differentia: non enim ſequitur, non habent compoſitionem ex materia & forma: ergo nec ex actu & potentia, quia compoſitio ex actu & potentia, univerſalior eſt compoſitione ex materia & forma, & communis ſubſtantiis materialibus, & immaterialibus, quia non fundatur neceſſario in materia, ſed in natura ipſa reperitur, ex eo quod creata eſt, & eſſe receptum ab alio habet. Et cum talis ſit natura Angelorum (licet ſpiritualis) neceſſario includit hanc compoſitionem inter propriam ſubſtantiam, & conſequenter compoſitionem ex genere, & differentia, quæ proxime in ea fundatur, quamvis radicaliter, & remote fundetur in materia, in rebus materialibus.

QVÆSTIO IV.

Qualis nam ſit diviſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam: univoca vel analoga?

25 VT melius intelligatur quæſtio, notandum eſt, quatuor modis accipi poſſe tam diviſum, quam membra hujus diviſionis. Primo ſic accipiuntur, ut diviſum ſit reale, & membra ſint ſecundæ intentiones. Sed tunc diviſum ſecundum eſſe reale duobus modis accipi poteſt. Aut pro ſubſtantia reali ſecundum eſſentiam, aut ſecundum proprietatem ſubſtandi: & ſi primo modo accipiatur, ſenſus diviſionis erit. Subſtantia realis, una eſt univerſalis, alia particularis, aut una eſt ſubjectum, alia prædicatum. Et erit divi-

diviſio ſubjecti realis in diverſa accidentia rationis, ſi vero ſecundo modo, diverſus erit ſenſus, nempe, Subſtantia realis, ut ſubſtans, una eſt primum ſubjectum in propoſitione, alia ſecundum. Et erit diviſio quaſi accidentalis realis, in diverſa accidentia rationis.

26 Secundo modo poteſt accipi, ex oppoſito, ita ut diviſum ſit ens rationis, & membra realia, videlicet prima, & ſecunda ſubſtantia ſecundum eſſe reale, eritque ſenſus: Subjectum in propoſitione, unum eſt prima ſubſtantia realis, aliud ſecunda ſub realis. Et erit diviſio accidentis rationis, in diverſa ſubjecta realia.

Tertia modo accipitur, ita ut tam diviſum quam membra ſint entia rationis, & ſenſus ſit: Subjectum propoſitionis aliud eſt primum, aliud ſecundum, vel aliud particulare, aliud commune, & cum hæc diverſa ſubjecta, ſint quaſi ſpecies ſubjecti abſtracti à communi, & particulari, erit diviſio ſic ſumpta generis in ſpecies.

Ultimo accipi poſſunt, tam diviſum quam membra pro ſubſtantia reali, ſecundum proprietatem realem ſubſtandi, eritque ſenſus: Subſtantia realiter ſubſtans accidentibus, & prædicatis ſuperioribus, una eſt prima, quæ propria virtute ſubſtat, alia ſecunda, quæ ſubſtat virtute primæ. Et erit diviſio analogi in analogata quia ſecunda ſubſtantia non dicitur ſubſtare, niſi per attributionem ad primam, cum ejus virtute ſubſtet.

27 Ex his quatuor modis ſumendi hanc diviſionem, ſecundus excludi debet, quia nullus eſt, qui ſic accipiat diviſionem, & vere eſt præter mentem Ariſtotelis, atque impertinens ad propoſitum ejus, quia cum diviſum ordinetur ad cognitionem membrorum, & ſi pro ente rationis accipiatur, non poterit deſervire ad ea cognoſcenda. Hoc ergo modo prætermiſſo, ſecundum alios tres, ſunt quatuor opiniones diverſæ.

Prima aſſerit eſſe diviſionem ſubjecti in accidentia, quia primo modo eam conſiderat. Ita Cajet. in principio hujus capitis. Probat à ſufficienti diviſione, quia hæc diviſio non eſt æquivoci in æquivocata, cum aliquid præter nomen dividatur. Nec eſt diviſio totius in partes, quia diviſum prædicatur de membris, imo unum membrum de alio: nam verum eſt, quod prima ſubſtantia ſit ſubſtantia: & cum ſecunda ſubſtantia ſit univerſalis, verum eſt etiam prædicari de prima, quæ eſt ſingularis, & tamen neq; totum prædicatur de partibus, neque una pars de alia: ergo non dividitur per hanc diviſionem ſubſtantia, tanquam totum in ſuas partes. Nec eſt diviſio generis in ſpecies, quia una ſpecies non prædicatur de alia, ſecunda vero ſubſtantia prædicatur de prima. Et præterea ſi diviſio eſſet generica, daretur genus ſuperius generaliſſimo hujus prædicamenti, quod cum ſit ſecundam ſubſtantiam, erit alterum membrum hujus diviſionis, & ideo inferius diviſo, tanquam ſpecies ſub genere. Nec tandem eſt analoga, primo quia ſubſtantia realis in ratione ſubſtandi dividitur, cum ſubſtare non ſit eſſentia ſubſtantiæ, ſed proprietas ejus, non divideretur ſubſtantia, ſed quædam propria paſſio ejus: deinde, diviſum non conveniret ſecundæ ſubſtantiæ, quia diviſum eſt ſubſtantia, ſub ratione ſubſtandi, cum ſubſtare ſit ſubjectum, & ſecunda ſubſtantia non poſſit eſſe ſubjectum, ſed prædicatum: non poſſet ei convenire.

28 Secunda opinio eodem modo accipit diviſum, pro ſubſtantia reali, & membra pro ſecundis intentionibus, non tamen pro ſubſtantia reali, ſecundum eſſentiam, ſed ſecundum proprietatem realem ſubſtandi. Et affirmat eſſe diviſionem accidentis

cidentis realis in accidentia rationis, quia propria paſſio ſubſtandi, accidens reale eſt, membra vero, accidentia rationis, nempe ſubſtantia univerſalis, & particularis. Pro hac ſententia referuntur Lovanienſes, & Toletus, ſed nihil tale apud eos invenire potuit.

29 Tertio opinio, integram diviſionem ſumens pro ſecundis intentionibus, aſſerit eſſe generis in ſpecies: quem ſequuntur plures moderni. Et probant hac ratione. Diviſum, quod eſt ſubjectum in communi, æqualiter participatur à prima & ſecunda ſubſtantia, & ab una ſine dependentia ab altera: ergo eſt diviſio univoca, atque generica. Probatur antecedens, quia quando in propoſitione copula abſolvitur à tempore, non pendet veritas ejus à ſingularibus, ut in hac homo eſt riſibilis, ergo non ſubſtat homo, qui eſt ſecunda ſubſtantia, prædicato riſibili, cum dependentia a prima ſubſtantia. Et in propoſitionibus contingentibus ſingularibus, non dependet veritas à ſecundis ſubſtantiis, ſed ſolum à primis, quibus conveniunt accidentia ſine dependentia à ſecundis.

Ultima ſententia tenet diviſionem eſſe analogi in analogata. Sed qui eam ſequuntur, non eodem modo eam accipiunt, ſed quidam diviſum pro reali ſubſtantia, & membra pro ſecundis intentionibus ſecundum primum modum: & ita ſubſtantia realis dividitur in diverſas ſecundas intentiones, univerſalem, & ſingularem, aut ſubjecti, & prædicati. Ita Sotus qu. 1. ad primum, & Cajet. cap. etiam præſenti. Sed plures alii analogum eſſe affirmant, tam diviſum, quam membra accipientes realiter. Ita Albertus Magnus in prædicamentis tract. 2. de ſubſtantia, c. 3. Javell. 5. Meta. q. 7. Toletus, q 1. & expreſſe D. Tho. q. 9. de potentia, art. 1. ad 6. Et hæc videtur mihi probabilior.

30 Sed duo ſunt probanda, ut major probabilitas ejus fiat manifeſta. Primum, quod tam diviſum, quam membra ſumantur realiter & non pro ſecundis intentionibus. Secundum, quod ſic accepta ſit diviſio analogi in analogata. Probatur primum ex Ariſt. qui non poſuit hanc diviſionem expreſſe, ſed eam poſuiſſe intelligimus ex eo, quod utrumque membrum definivit. Ergo ſic ſunt membra diviſionis, ſicut definiuntur: ſed definiuntur ſecundum eſſe reale: ergo efficiunt diviſionem realem. Probatur minor, quia prima ſic definitur, Subſtantia, quæ proprie, principaliter, & maxime dicitur, &c. Sed excellentiæ iſtæ non conveniunt ei ratione ſecundæ intentionis, ſed propter naturam realem perfectiſſimam: ergo realiter, & non per ſecundam intenionem definitur. Secundæ etiam ſubſtantiæ definiuntur quod ſint genera, & ſpecies, quibus inſunt primæ, id eſt, ſub quibus ponuntur in prædicamento: ergo definiuntur, ut ponuntur in prædicamento: ſed non ponuntur in prædicamento, ut denominantur à ſecundis intentionibus, ſed ut ſunt genera, & ſpecies Metaphyſicæ, atque reales: ergo realiter definiuntur.

31 Præterea comparans Ariſt. utrumque membrum diviſionis, ait, primam ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiam, quam ſecundam, quia propria virtute ſubſtat accidentibus: ſed ſubſtare eſt actus realis, cum ſit realiter ſuſtentare accidentia: ergo comparantur ſecundum eſſe reale, & non intentionale, & ideo realem diviſionem efficiunt.

Probatur tandem: quia eandem ſubſtantiam dividit Ariſtot. in primam, & ſecundam, cujus proprietates poſtea enumerat, ſed proprietates ſunt reales, ut manifeſtum eſt; ergo ſubſtantia realiter dividitur in primam & ſecundam.

Probatur deinde ratione. Primo, quia repu-

repugnat diviſum, & membra ſumi pro ſecundis intentionibus, ut ponitur aliæ ſententiæ; ergo omnes ſunt falſæ. Probatur antecedens de diviſo, nam membra diviſionis ſunt ſecundæ intentiones ſubjecti, & prædicati, ut ex definitionibus utriuſque colligitur, ſecundo intentionaliter intellectus: ſed nulla datur ſecunda intentio communis ſubjecto, & prædicato, præter rationem univerſalem entis rationis; ergo hæc erit diviſum. Et ſenſus diviſionis erit, Ens rationis aliud eſt ſubjectum, aliud prædicatum: quod patet eſſe abſurdum; cum ens rationis in communi conſideratum nihil denominet; & ſi denominaret, non magis ſubſtantiam, quam accidentia. Ex quo intelligitur, nec diviſum hujus diviſionis poſſe eſſe ſubjectum in communi; quia non magis denominat ſubſtantiam, quam accidens; ſiquidem utrumque poteſt indifferenter eſſe ſubjectum propoſitionis. Probatur etiam de membris, quod non accipiantur pro ſecundis intentionibus: nam membra ſunt ſubjectum, & prædicatum, ut aſſerit prima opinio: ſed prædicatum eſt nobilius ſubjecto, cum ſit in forma propoſitionis: ergo ſecunda ſubſtantia, ut eſt membrum diviſionis, erit nobilior prima, quod expreſſe eſt contra Ariſtot. ſæpe docentem in textu, primam ſubſtantiam eſſe nobiliorem ſecunda.

32 Hoc ſuppoſito probandum eſt ſecundum, quod diviſio ſit analogi in analogata; Sed ut probetur, Notandum eſt, Subſtantiam tribus modis poſſe conſiderari. Secundum eſſentiam: ſecundum ultimum actum ſubſtantialem ejus, qui eſt ſubſiſtentia: vel ſecundum proprietatem ſuſtentandi accidentia. Eſſentia ſubſtantiæ eſt, eſſe gradum quendam entitatis realis perfectæ, hoc eſt, independentis ab alio, & cui debetur ſubſiſtentia per ſe: & licet non poſſit eſſe in rerum natura, niſi actu exiſtens; neque completa, niſi per ſubſiſtentiam: neutra tamen pertinet ad eſſentiam ejus, ſed extra illam eſt. Nec tamen ſunt accidentia: ſed actus quidam ſubſtantiales ejus, ita ut per exiſtentiam ſit in rerum natura; & per ſubſiſtentiam ultimo completur, & in perſona, aut ſuppoſito conſtituatur. Proprietas vero ſubſtandi, ſequitur ſubſtantiam jam completam, aut jam ſubſiſtentem. Itaque hæc tria ita ſe habent; ut eſſe entitatem perfectam, & ex ſe independentem, ſit eſſentia ſubſtantiæ, ex quo duo alia procedunt hoc ordine, ut ſubſiſtentia ſit prius, deinde vero illa mediante, procedit ſubſtare: illa quidem tanquam modus ſubſtantialis: ſubſtare vero tanquam proprietas; ſed utrumque extra eſſentiam ejuſdem naturæ; quæ quidem ponitur in prædicamento ſecundum eſſentiam. Sed quia hæc non facile cognoſcitur à nobis, voluit eam Ariſtot. manifeſtare per intimam proprietatem, ſuſtentandi accidentis: & ideo ſubſtantiam diviſit, ſecundum proprietatem ſubſtandi, ut definitio primæ ſubſtantiæ evidenter oſtendit: Unde ſenſus diviſionis eſt; Subſtantia, quæ eſt ens completum, atque perfectum, cui debetur ſubſiſtentia per ſe, ratione cujus eſt quaſi ſuſtentativa aliorum, una eſt prima, alia ſecunda; hoc eſt, primo, & per ſe habet eſſe in ſingulari, & quaſi ſecundario in univerſali.

33 Ex hac doctrina colligitur hoc arg. quo probatur diviſionem realiter ſumptam eſſe analogi in analogata. Analogum eſt nomen quod ita convenit ſuis ſignificatis, ut uni per ſe primo, atque ſimpliciter: aliis vero non niſi cum intrinſeca dependentia, & attributione ad illud: ſicut ens convenit ſubſtantiæ, & accidenti. Sed ſubſtantia ſumpta realiter in ratione ſubſtandi (ut probatum eſt ſumi in hac div. ſione) convenit primæ ſubſtantiæ primo

& per se: secundæ vero non nisi cum intrinseca dependentia, & attributione ad illam; ergo habet se ut analogum respectu utriusq; & ut tale dividitur in ea tanquam in analogata. Probatur minor, quia substare, aut sustentare alia propria virtute, convenit primæ substantiæ; & per participationem ejus convenit secundis.

34 Ad arg. primæ sententiæ, quæ contendebat probare, divisionem non esse analogam propter duo. Primum; quia divisum est substantia in ratione substandi; ergo non dividitur substantia, sed quædam propria passio ejus. Et respondemus concedendo, quod non dividitur substantia secundum essentiam; sed in quantum convenit illi propria passio substandi, per quam manifestatur ejus essentia sicut posset dividi animal, in quantum est sensibile. Secundum erat, quod si substantia dividitur in ratione substandi, non poterit convenire secundæ substantiæ; quia substare est esse subjectum; & secunda substantia est prædicatum. Respondetur, secundas substantias utramq; rationem habere, subjecti & prædicati: & ad hanc divisionem potius pertinent, tanquam subjecta, quæ realiter substant accidentibus, quam ut prædicata. Fuit autem convenientius dividere substantiam, per illam proprietatem realem substandi, quam per secundas intentiones, ut ratio prædicamentalis ejus manifesta fieret, & etiam constaret, quomodo potest esse fundamentum secundæ intentionis.

QVÆSTIO V.

Quod sit formale definitum definitionis primæ substantiæ?

35 PRima opinio est Soti, quam sequuntur plures moderni; Definitum formale hujus definitionis, esse secundam intentionem primæ substantiæ in communi, quæ abstrahitur à particularibus secundis intentionibus, denominantibus Petrum & Joannem, cæterasque secundas substantias: materiale vero, rationem primæ substantiæ realem, in qua conveniunt omnes primæ substantiæ, non ut realis est, sed ut denominatur à secunda intentione: & ex utraque fieri unum definitum totale, atque completum; sicut in definitione generis diximus; formale definitum esse secundam intentionem generis, materiale vero naturam genericam in communi, ab eo denominatam.

Probatur ex definitione primæ substantiæ tradita ab Arist. quæ sic habet. Prima substantia est, quæ nec de subjecto aliquo dicitur, nec in subjecto aliquo est, & continet negationem prædicationis, & negationem fundamenti. Nam ex eo non prædicatur de subjecto prima substantia, quia non est in subjecto: ergo definitum erit prima substantia realis pro fundamento, & quasi materiali; & secunda intentio, aut negatio ejus, pro formali.

Deinde probatur ratione, quia primæ substantiæ, ut Petrus & Joannes, duobus modis possunt considerari: aut secundum esse reale substantiæ singularis: vel ut denominantur à secunda intentione: & si primo modo considerentur, nihil reale commune & univocam haberi possunt: ergo neq; aliquid reale eis commune potest esse definitum. Probatur antecedens: quia singularia ut singularia, sunt primo diversa, sicut sunt ultimo distincta: ergo non possunt habere univocam convenientiam: nam si eam haberent, per alias differentias essent ab ea separanda, & sic procederetur in infinitum. Ex quo sequitur, solum posse definiri primam substantiam, ut denominatam à secunda itentione.

36 Tertio, si aliquid reale cõmune esset definitum, duo absurda sequerentur: primum, quod definitio non conveniret definito

finito. Quod ſic probo. Definitum eſt aliquid reale, commune omnibus primis ſubſtantiis; ergo prædicatur de illis, atque in illis eſt; ſed definitio aſſerit primam ſubſtantiam non dici de ſubjecto, nec eſſe in ſubjecto; ergo non poteſt ei convenire. Secundum, quod ſequitur eſt; Definitum non eſſe primam ſubſtantiam, ſed ſecundam. Probatur conſequentia; quia prima ſubſtantia non eſt prædicatum commune, ſed ſubjectum ſingulare: Secunda vero ſubſtantia eſt prædicatum commune, quod prædicatur de primis; ſed illud eſt reale prædicatum commune, quod prædicatur de primis ſubſtantiis; ergo eſt ſecunda ſubſtantia. Quare non poteſt eſſe definitum in definitione primæ.

37 Secunda opino eſt Cajet. c. præſenti, ubi aſſerit, individua, ſeu primas ſubſtantias, ut Petrus, & Joannes, duobus modis conſiderari poſſe; vel ut participant naturam humanam; vel ut habent modum particularem ſubſiſtendi. Et utroq; modo habent convenientiam univocam; ſed prima eſt convenientia naturæ; ſecunda vero modi; & ideo illa vocatur ſpecifica, hæc modalis; nam ſubſiſtentia in qua conveniunt, modus eſt naturæ. Et prima convenientia ſignificatur per hoc nomen, homo; ſecunda per hoc nomen prima ſubſtantia; quia prima ſubſtantia ſignificat ſubſtantiam per ſe ſubſiſtentem, abſtractam ab hac, & illa prima ſubſtantia, ut à Petro, & Joanne. Definitum ergo hujus definitionis quaſi materiale, ſunt omnes primæ ſubſtantiæ; formale vero, eſt communis illa ratio particulariter ſubſiſtendi, & adæquatum ipſæ primæ ſubſtantiæ, ut conveniunt in eadem ratione modali. Hæc eſt expreſſa ſententia, D. Tho. 1. part. qu. 29. art. 1. ad. 1. ubi ita ait. Licet hoc ſingulare, vel illud definiri non poſſit; tamen id, quod pertinet ad communem rationem ſingularitatis, definiri poteſt. Et ſic Philoſophus definit ſubſtantiam primam; & hoc modo definit Boetius perſonam; & quæſt. 30. artic. 4. ad. 2. licet perſona ſit incommunicabilis; tamen ipſe modis exiſtendi incommunicabiliter, poteſt eſſe pluribus communi. Et hæc videtur mihi probabilior & tenenda.

38 Quæ probatur teſtimonio Ariſt. & ratione. Ariſt. enim volens definire primam ſubſtantiam, his verbis eam explicavit: Subſtantia, quæ proprie principaliter, & maxime dicitur, &c. Quibus evidens eſt ſignificari, proprias excellentias primæ ſubſtantiæ; quæ non poſſunt ei convenire in ordine ad ſecundam intentionem; ſed ſecundum propriam naturam realem per ſe ſubſiſtentem; ergo ſecundum eam definitur, & non ut determinata à ſecunda intentione. Et ſic potius definiri debuit, quam per ſecundam intentionem: quia niſi cognoſcatur natura realis ejus, non poteſt intelligi modus, quo fundamentum eſt ſecundæ intentionis.

Sed ratione probatur eadem ſententia. Primo; quia prima ſubſtantia, & perſona, ſolum in hoc diſtinguuntur, quod prima ſubſtantia ad quamlibet naturam ſubſtantialem ſe extendit; perſona vero ſolum ad naturam rationalem, atq; intellectualem; ſed perſonam definivit Boetius, ſecundum modum realem ſubſiſtendi, lib. de duabus naturis in principio inquiens) Perſona eſt rationalis naturæ individua ſubſtantia. Ita enim intellexit hanc definitionem ſchola Theologorum; ergo prima ſubſtantia eodem modo potuit definiri ab Ariſt. Quod vero ſic fuerit definita, probat teſtimonium citatum.

39 Secundo, quia prima ſubſtantia definitur ſecundum rationem, per quam ponitur in prædicamento, tanquam fundamentum reale totius prædicamenti: ſed evidens eſt, in prædicamento non collocari, ut denominatur à ſecunda

intentione : quia sic non est fundamentum reale; sed secundum realem naturam per se subsistentem, & sustentatem omnia ; ergo secundum eam definitur, & non ut denominatur à secunda intentione subjecti.

Ad testimonium Arist. pro prima sententia, Respondetur, quod prima substantia per proprium modum realem subsistendi, habet etiam reales negationes inhærendi in subjecto, & prædicandi de illo, & ideo definitio, secundum has negationes reales, intelligenda est, & non secundum negationes intentionales.

Ad primum arg. Respondetur, negando minorem, quod Petrus, & Joannes, ut sunt singulares homines, non conveniant; quia à modo singularitatis utriusque abstrahi potest conceptus communis modi singularitatis. Et eodem modo, primæ substantiæ conveniunt in modo subsistendi per se ; à qua convenientia non est necesse, ut separentur per alias differentias, sed per eosdem subsistentias, ut determinatas, atq; distinctas, sufficienter separantur; & ideo non dabitur processus in infinitum.

40 Ad secundum negamus, quod duo illa absurda sequantur, si definiantur aliquid commune primis substantiis : nam illud commune non est, cui non convenit definitio; sed ratio, sub qua convenit primis substantiis : quare nec est in subjecto, nec de subjecto dicitur; sed est communis ratio eorum, quæ nec sunt in subjecto, nec dicuntur de subjecto.

Nec etiam sequitur secundum, quod conveniat definitio secundis substantiis; quia secunda substantia non est, quodcunque prædicatur de prima, sed quod prædicatur de illa tanquam natura generica, aut specifica : quod probatur ex definitione secundarum substantiarum, quæ sic habet. Secundæ substantiæ sunt genera, & species, quibus primæ substantiæ insunt ; commnis autem illa ratio, sub qua definiuntur primæ substantiæ, non est naturæ ; & ideo non est generica, nec differentialis ; sed solum modalis.

PRIMVM DVBIVM CIRCA comparationes primarum, & secundarum substantiarum.

41 Duo restant explicanda circa tex. Arist. Primum pertinet ad comparationes, quas fecit inter primas, & secundas substantias. Secundum ad proprietates ejusdem substantiæ. Hæc autem brevitatis gratia, quibusdam dubiis explicabuntur. Et primum est circa comparationes, an sint veræ : Sunt autem quatuor. Nam primo comparat primas substantias cum secundis, & asserit, Primam esse magis substantiam quam secundam. Secundo, comparat secundas substantias inter se dupliciter; nempe genus cum specie, & species inter se ; & affirmat speciem esse magis substantiam, quam genus: sed inter species, unam non esse magis substantiam, quam alteram. Ultimo comparat primas inter se, affirmans etiam Unam non esse magis substantiam, quam aliam.

Sed adversus has comparationes, tria argumenta proponuntur. Primum adversus omnes, quia videntur contradicere cuidam proprietati ejusdem substantiæ, qua dicitur, substantiam non suscipere magis, & minus : quod si ita est, falsum erit, quod una substantia sit magis substantia quam alia, sive prima sit, vel secunda.

Secundum argumentum est contra primam comparationem, in qua dicitur, quod prima substantia est magis substantia, quam secundo; nam secunda substantia est species, ut homo, & prima substantia est individuorum, ut Petrus: sed species perfectior est individuo ; ergo secunda substan-

tia

tia erit perfectior prima; & ideo erit magis ſubſtantia, quam illa. Probatur minor, quia perfectio eſſentialis rei, ſumitur ex prædicatis eſſentialibus: ſed prædicata eſſentialia primo conveniunt ſpeciei, & per participationem ejus individuo; ergo perfectior erit ſpecies.

42 Tertium eſt contra comparationem ſecundarum ſubſtantiarum, atque primarum inter ſe, in qua dicit Ariſt. unam ſpeciem non eſſe magis ſubſtantiam, quam alteram. Quod probo eſſe falſum: nam illa eſt magis ſubſtantia, quam altera, quæ pluribus ſubſtat: ſed una ſpecies pluribus ſubſtat, quam alia; ergo erit magis ſubſtantia. Probatur minor; quia corvus ſubſtat pluribus prædicatis, quam homo: quia ſubſtat omnibus, quibus ſubſtat homo; & duobus aliis nempe bruto, & avi, quæ ſunt genera inferiora animali: & inter primas ſubſtantias, una etiam ſubſtat pluribus; quam alia: nam corvus iſte ſingularis, ſubſtat eiſdem generibus; quibus, ſicut non ſubſtat homo; ita nec Petrus: ergo erit magis ſubſtantia, quam Petrus.

Pro ſolutione primi argumenti, Notandum eſt; magis, & minus, duobus modis ſumi poſſe Proprie, & Improprie. Sumitur autem proprie, pro intenſione graduali qualitatis: ſecundum quam, calidum ut quatuor, magis calidum dicitur proprie, quam calidum ut duo: qua plures habet gradus intentionis ejuſdem caloris. Improprie vero ſumuntur magis, & minus; pro magis, & minus perfecto, ſub quacunque conſideratione; ſive eſſentiali, ſive accidentali; ſive intenſiva, aut extenſiva: in qua acceptione homo dicitur magis ſubſtantia, quam equus: hoc eſt, perfectior eſſentialiter: dum ergo Ariſtoteles in principio capitis dicit; primam ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiam, quam ſecundam: & inter ſecundas, ſpeciem magis ſubſtantiam, quam genus, in ſecunda ſignificatione accipit verbo illa, Magis, & minus: ſed dum aſſerit in fine capitis; ſubſtantiam non ſuſcipere magis & minus: accipit ea primo modo: & ideo non eſt ſibi contrarius.

43 Pro ſolutione ſecundi argumenti; Notandum eſt, Subſtantiam duobus modis ſumi poſſe. Primo quantum ad eſſentiam abſtrahentem ab actuali exiſtentia, & ſubſiſtentia: & ideo quæ ſolum reſpicit eſſentialia prædicata. Secundo ſumitur pro eſſentia, in ordine ad actualem entitatem quam habet extra cauſas, per actualem exiſtentiam; & completam quidem, per ſubſiſtentiam, & ſubſtantiam hoc modo ſumptam, ſequitur proprietas ſubſtandi accidentibus, & prædicatis ſuperioribus: nam ex eo, quod ſubſtantia per ſe ſubſiſtit: poteſt ſuſtentare omnia: nunc ergo; ſi ſubſtantia primo modo accipiatur; perfectius convenit ſecundæ ſubſtantiæ, quam primæ: & hoc probat argumentum: ſed non ſic accipitur ab Ariſtotele: verum in ſecunda acceptione; & in quantum illi convenit proprietas ſubſtandi; & de hoc modum verum eſt; quod prima ſubſtantia ſit perfectior, quam ſecunda: quia propria virtute ſubſtat; ſecunda vero, non niſi virtute ejus.

44 Tertium argumentum, alia diſtinctione ſolvendum eſt: nam Subſtare, duobus modis ſumitur; Intenſive & Extenſive: Intenſive, accipitur in ordine ad virtutem ſubſtandi; & hoc modo, illud dicitur magis ſubſtare, quod propria virtute ſubſtat; & illud minus, quod virtute alterius: extenſive autem, in ordine ad plura, vel pauciora; quibus aliquid ſubſtat. Et ex hoc reſpondetur ad argumentum; quod dum Ariſtoteles ait; primam ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiam, quam ſecundam; utroque modo intelligit hanc comparationem; tam intenſive, quam extenſive. Et utroque modo verum eſt: quia prima

substantia pluribus subsstat, quam secunda : & etiam propria virtute subsstat ; secunda vero non nisi virtute primæ : aliæ vero comparationes intensive intelliguntur ; non extensive : & ideo verum est, inter species, nullam esse, quæ subsstet virtute alterius. Argumentum vero solum probat, magis subsstare extensive : quod est, pluribus subsstare : & eodem modo verum est ; inter primas subsstantias, unam non magis subsstare quam alteram intensive : quia una non subsstat virtute alterius ; sed quælibet virtute propria. Species vero magis subsstantia dicitur, quam genus, utroque modo ; extensive quidem : nam & pluribus subsstat ; cum subsstet ipsi generi, & cæteris : & etiam intensive ; quia licet non subsstet propria virtute, sicut nec genus ; tamen propinquius accidet ad id, quod subsstat propria virtute ; nempe ad primam subsstantiam ; & hoc sufficit, ut dicatur magis subsstare intensive.

DVBIVM SECVNDVM

Circa tertium proprietatem subsstantiæ.

An verum sit, & in quo sensu ; secundas subsstantias significare Quale quid ?

45 QUod secundæ subsstantiæ non significent Quale quid, ut Aristot. docet ; duobus argumentis probo. Primo, quia duo tantum possunt considerari in nomine aliquo, ex quibus intelligatur significare Quid, vel quale quid ; nempe res significata ; an sit subsstantia, vel qualitas, & modus eam significandi. Nomina secundarum subsstantiarum, ex parte utriusque significant Quid ; hoc est, Subsstantiam ; & non quale quid : ergo falsum est, Quale quid significare. Probatur minor : quia ex parte rei significatæ, subsstantiam significant : & etiam ex parte modi ; cum sint nomina subsstantiva, significantia rem per modum subsistentis.

46 Secundo, Ex modo significandi, sumitur modus prædicandi : ergo si secundæ, subsstantiæ, quæ sunt genera, & species, significant Quale quid : sequitur ; quod prædicentur de primis in Quale quid. Consequens est falsum ; ergo & antecedens. Probo minorem, auctoritate, & ratione : nam Porphyrius cap. de genere & specie, docuit expresse, genus & speciem prædicari in Quid. Et ratio ipsa convincit : quia ad interrogationem factam de specie, per quid, respondemus, per genus : & ad interrogationem factam de individuo, per speciem : ut si inquiras, quid est homo ? Respondemus esse animal. & si inquiras, quid sit Petrus ? Esse hominem : ergo utraque secunda subsstantia prædicatur in Quid, & non in quale quid.

47 Circa sensum hujus proprietatis, diverso modo loquuntur auctores : & primus modus dicendi est Alberti Magni, tract. 7. prædicamen. cap. 8. ubi inquit : genera & species, quæ sunt secundæ subsstantiæ, ratione naturæ genericæ, significare, Quid : sed propter differentiam, quam species continet actu, & genus potentia, significant Quale : & ideo ratione utriusque, Quale quid ; & hunc fuisse sensum Arist.

Hic tamen modus dicendi, hoc argum. probatur falsus. Si genus, & species ratione utriusque partis essentialis, significant Quale quid : ergo prædicantur in Quale quid, contra sententiam Porphyrii ; qui sciens speciem continere genus, & differentiam, & genus differentiam in potentia, docuit expresse : utrumque prædicari in Quid, & non in quale quid. Et est contra rationem ; quia si prædicarentur in quale quid, non distinguerentur à prædicabili differentiæ. Ideo hanc sententiam merito refutavit Cajet. cap. præsenti.

48 Ipse

48. Ipſe vero Cajet. ſecundum modum dicendi proponit; duo diſtinguens in genere, & ſpecie; nempe naturam generi-cam aut ſpecificam; quæ denominatur genus; & ſecundam intentionem; à qua denominantur; & propter naturam generi-cam atque ſpecificam; quæ ſunt ſubſtantiæ, ſignificant Quid: ſed propter ſecundam intentionem; quæ eſt accidens, & modum habet qualitatis; ſicut albedo, & color, ſignificant Quale; & ideo propter utramque ſignificant Quale quid.

Sed hic modus dicendi, non eſt minus falſus, quam primus; quod ſic probo. Secundæ ſubſtantiæ ſignificant Quale, ratione ſecundæ intentionis; quæ eſt accidens: ergo ſignificant Quale accidentale; ſicut album, ſignificat Quale, ratione albedinis: & ideo Quale accidentale. Ex quo ſequitur: quod prædicentur de primis ſubſtantiis, in Quale accidentale, & ideo prædicatione quinti prædicabilis; quod eſt abſurdum. Et ſi aliquis pro Cajetan. reſpondeat; ſignificare Quale accidentale; ſed circa ſubſtantiam: quia naturæ generis & ſpeciei denominatæ, ſubſtantiales ſunt. Non ſatisfacit ſolutio: quia etiam album ſignificat qualitatem circa ſubſtantiam; cum ſubjectum, cui inhæret albedo, ſubſtantia ſit: ergo eodem modo ſignificant Quale ac album, aut coloratum: ſed hæc prædicantur in Quale accidentale: ergo etiam ſecundæ ſubſtantiæ de primis.

49 Pro ſolutione igitur hujus dubii, & argumentorum, Notandum eſt. Quale quid, duobus modis accipi poſſe. Proprio, & Communi. Et cum utroq; modo ſumatur, per ſimilitudinem ad veram qualitatem quæ eſt forma accidentalis, quarti prædicamenti; ex propria, & communi ſimilitudine ad illam, accipiendus eſt uterque modus: nam qualitas duo habet. Primum habet inhærere ſubjecto; à quo abeſſe poteſt, ipſumque circumſtare, ac tali modo determinare; ut ad interrogationem de ipſo factam per Quale, proprie reſpondemus per illam. Et hæc eſt ratio propria ejus, cui aſſimilatur differentia, quæ ad genus comparatur tanquam ad potentiam; extra cujus rationem eſt, & cui adeſſe, & abeſſe poteſt: & ideo tanquam determinans genus, ad conſtitutionem ſpeciei; per modum adjacentis, adjectivo nomine ſignificata, prædicatur de ſpecie; & hoc eſt aſſimilari qualitati, ſecundum propriam rationem ejus. Aliud habet, Qualitas commune cum cæteris accidentibus; quod à ſubjecto determinetur, quantum ad actualem ejus inhærentiam; & aliquo ſaltem modo, quantum ad individuationem: & ſecundæ ſubſtantiæ aſſimilantur qualitati; ſecundum hanc rationem communem, & impropriam conſideratæ: quia ſunt quaſi communes conceptus, & communes formæ, quæ determinantur, quantum ad ſubſiſtentiam, & individuationem, à primis ſubſtantiis; in quibus ſubſiſtunt: & propter hanc ſimilitudinem, docuit Ariſtoteles non ſignificare Hoc aliquid hoc eſt, ſubſtantiam ſingularem, & ſubſiſtentem adverſus Platonem; qui ſubſtantias ponebat ſeparatas à ſingularibus, & extra illa ſubſiſtentes; ſed ſignificare Quale; ita ut ſunt quaſi formæ abſtractæ à ſingularibus, ſolum per intellectum; & ab eiſdem determinabiles: quantum ad ſubſiſtentiam, & individuationem, ad modum accidentalium; & quia vere ſunt ſubſtantiæ, ſignificare Quale quid. Deinde, cum ratio ſubſtantialis conveniat eis proprie ratio vero qualitatis, ſolum per ſimilitudinem. in ratione communi, & impropria qualitatis nominibus ſubſtantivis ſignificantur, prædicata quidditativa appellantur: & in Quid: non in Quale quid, ſicut differentia, dicuntur predicari; quia differen-

ferentia, ſimilitudinem propriam habet cum qualitate; ſecundæ vero ſubſtantiæ, eidem ſecundum communem, & impropriam rationem aſſimulantur: & ideo non prædicant in Quale quid: quia modus ſpecialis prædicandi, ex propria ratione: non ex communi ſumi debet. Et hæc eſt ratio: propter quam Ariſt. docuit, ſecundas ſubſtantias ſignificare Quale quid: & non prædicari in Quale quid.

50 Ad primum arg. in principio poſitum, Concedendum eſt totum, quod aſſumit: ſed diſtinguendum conſequens: dum infertur, non ſignificare Quale quid: nam ſi de proprio Quale quid intelligatur: verum eſt: ſi de improprio, falſum: Itaque bene ſtat ſimul, ſignificare Quid ſimpliciter, propter rem ſignificatam: quæ eſt ſubſtantia, & propter modum ſignificandi nominum ſubſtantivorum: & ſignificare etiam Quale improprium propter quandam ſimilitudinem cum qualitate; & ideo quodammodo Quale quid.

Ad ſecundum, Diſtinguenda eſt major: nam ex modo ſignificandi proprio, ſumitur modus prædicandi, non ex improprio: & quia ſecundæ ſubſtantiæ, proprie ſignificant quid: & quadam ratione communi, & impropria Quale quid: potius prædicantur in Quid: quam in Quale quid.

DUBIUM TERTIUM CIRCA quartam proprietatem ſubſtantiæ.

An verum ſit, ſubſtantiam non habere contrarium?

51 IN hac proprietate ſubſtantiæ, videtur Ariſt. ſibi contrarius: quod ita probo. Nam. 1. l. Phyſ. text. 40. aſſerit principia: ex quibus ſubſtantia generatur, & componitur: eſſe contraria: imo eſſe prima contraria: & in uno quoque genere, ſeu prædicamento, eſſe unam contrarietatem: & ideo in ſubſtantia: quæ unum genus eſt, unam contrarietatem reperiri: falſum eſt ergo quod capite præſenti docet: proprium eſſe ſuoſtantiæ, non habere contrarium.

Et ratione probatur, quod ſubſtantia habeat contrarium: nam elementa contraria ſunt: ut ignis, & aqua, aer, & terra: & tamen ſunt ſubſtantiæ quædam. Et ſi reſpondeas: elemeuta eſſe contraria: non ut ſunt ſubſtantiæ, ſed ratione primarum qualitatum, quæ ſunt accidentia eorum: ut ratione caloris, & frigoris, humiditatis, & ſiccitatis. Contra hoc eſt: quod qualitates iſtæ, procedunt ab ipſa ſubſtantia elementorum: ergo ab ea accipiunt contrarietatem: quare, primo erit in ſubſtantia: & per participationem ab ea, in accidentibus.

52 Pro hujus dubii ſolutione, Notandum eſt, Quatuor eſſe genera oppoſitionis: ut docet Ariſtoteles in hoc libro, capite de oppoſitis, & 5. Meta. c. 10. Una eſt oppoſitio privativa, inter formam, & privationem: ut inter lucem, & tenebras: alia contradictoria, inter affirmationem, & negationem: ut inter hominem, & non hominem: ſeu inter propoſitionem affirmativam, & negativam. Tertia relativa: ut inter patrem, & filium. Quarta denique contraria: ut inter calidum, & frigidum: quæ explicanda eſt: cum de ea ſit dubium, an reperiatur in ſubſtantia.

Contrarietas duobus modis accipitur. Primo, ſub ratione Communi, & impropria, pro quacunque oppoſitione. In qua acceptione, contraria appellamus, quocunque modo oppoſita. Secundo, Proprie pro ultimo tantum genere oppoſitionis ex quatuor enumeratis. Cujus talis definitio colligitur ex Ariſt. locis citatis. Contraria ſunt; quæ ſub eodem genere, maxime diſtant, & ab eodem ſubjecto, mutuo ſe expellunt. Ut calidum, & frigidum, ſub genere qualitatis, maxime diſtant: hoc

eſt

est, quasi extrema sunt, & à corpore, in quo unum inhæret, expellitur aliud: ut ab aqua, in qua est frigiditas, expellitur calor. Duas igitur conditiones ad propositum necessarias, debent habere contraria. Primam quod sint formæ positivæ: quia sunt species ejusdem generis. Secundam, quod respiciant idem subjectum, in quo utraque inhærere potest, & aliam ab eo expellere.

53 Ex quibus intelligitur, Primo, quod ex quatuor generibus oppositio, tria reperiuntur in substantia: nempe privativa, quia substantia, dum generatur, fit ex privatione sui: ut homo, ex non homine, id est, ex materia, in qua est privatio animæ rationalis. Contradictoria, ut inter hominem, & non hominem: Relativa ut inter Petrum & Joannem, quatenus sunt ejusdem speciei. Sola oppositio contraria ei repugnat, propter perfectionem suæ naturæ: quia cum substantia tam perfectæ naturæ sit, ut ei debeatur subsistentia per se, repugnat ei quod sit forma inhærens subjecto: & ideo quod cum alia forma se expellat ab illo; ut in definitione contrariorum dicitur: nec in tota latitudine sui prædicamenti, potest talis imperfectio reperiri Et hoc est potissimum fundamentum hujus proprietatis, quam ei tribuit Aristoteles.

54 Secundo intelligitur, quonam modo concedendum sit; substantiam habere contrarium, & quo etiam modo negandum: nam de impropria contrarietate, pro quacunque oppositione, concedendum est: de propria vero, pro ultimo tantum genere oppositionis supra posito negandum. Et quia quarta proprietas, intelligitur ab Arist. solum de propria, verissima est ejus sententia, quod substantiæ nihil sit contrarium.

55 Pro solutione argum. notandum est; quod inter oppositiones, prima, & quasi fundamentum cæterarum, est privativa, quæ, in quocunque genere, & prædicamento reperitur: nam ex duabus differentiis oppositis, per quas dividitur genus, una se habet respectu alterius tanquam privatio: quia imperfectior est illa: & ideo quasi privatur perfectione alterius: ut in differentiis, per quas dividitur vivens, in sensibile, & in insensibile, & animal in rationale, & irrationale, patet nam insensibile, quasi privatio sensus intelligitur: & irrationale, quasi ratione carens. Quod vero sit fundamentum aliarum, probatur: quia substantia est fundamentum aliarum rerum, inter quas reperiuntur aliæ oppositiones: sed privativa oppositio reperitur in prima generatione ejusdem substantiæ: quia quælibet substantia generatur ex privatione sui in materia: ut homo ex non homine, & ex consequenti, quæcunque alia generantur, vel fiunt, ex sui privatione fieri intelliguntur: ut calidum ex non calido; hoc est, ex privatione caloris in subjecto: in quo, & ex quo fit. Unde sequitur, quod sicut privativa oppositio est prima, & fundamentum aliarum, ita substantia in qua primo reperitur, est quasi radix, à qua procedunt omnes oppositiones: quæ ideo primo reperiuntur in ea: formaliter quidem privativa, contradictoria, & relativa: contraria vero non formaliter, sed solum virtualiter: quia formalis repugnat perfectioni ejus.

Ex hac doctrina facile solvuntur argu. nam testimonia Aristotel. loquuntur de contrarietate sub ratione communi, & impropria, pro quocunque genere oppositionis, sed præcipue pro oppositione privativa: de qua intelligitur: quod principia generationis substantiæ, sint contraria: & quod prima contrarietas reperiatur in substantia: hoc est, prima oppositio, quæ est privativa. Dum vero substan-

tiam afferit, in hoc prædicamento non habere contrarium, loquitur, de contrarietate propria, ut expoſitum eſt.

56 Ad arg. Reſpondetur, Diſtinguendo antecedens: nam elementa ratione ſubſtantiæ, non ſunt formaliter, nec proprie contraria, ſed ratione qualitatum. Et dum dicitur, qualitates procedere à ſubſtantia: concedendum eſt, ſed diſtinguendum conſequens quod in ſubſtantia primo reperiatur vere contrarietas: nam virtualiter reperitur, tanquam in prima radice, à qua procedit, non formaliter. Ariſtoteles vero dum negat in hac proprietate quarta, ſubſtantiam habere contrarium, de formali intelligit, non de virtuali: quia hæc non dicit imperfectionem, repugnantem naturæ ſubſtantiali, illa vero cum ejus perfectionem pugnat.

DVBIVM QVARTVM
circa ultimam proprietatem ſubſtantiæ.

An ſolis primis ſubſtantiis conveniat eſſe ſuſceptivas contrariorum, vel etiam ſecundis, & accidentibus.

57 VLtimam proprietatem ſubſtantiæ dixit Ariſtoteles eſſe, quod una numero cum ſit, contraria poſſit in ſe ſuſcipere. Et cum ſola prima ſubſtantia ſit una numero, ſecundæ vero, unitatem tantum ſpecificam, & genericam habeant, ei ſoli videtur attributa ab Ariſt. ita ut ſecundis non conveniat, & multo minus accidentibus, ſed primæ ſubſtantiæ, quarto modo: hoc eſt, omni, ſoli, & ſemper.

Sed videtur, nec omnibus primis ſubſtantiis convenire, nec ſolis, ſed etiam accidentibus: nam propoſitio accidens eſt, & tamen eadem permanens, nunc eſt vera, ſi res ita ſe habeat, ut per eam enunciatur: poſtea vero falſa, ſi res mutetur: ergo ſuſcipit contraria. Probatur conſequentia; quia veritas, & falſitas contraria ſunt. Nec videtur ſatisfacere ſolutio, quam tribuit Ariſtoteles huic argumento, dicens ſuſcipere contraria, idem eſſe, ac mutari de uno ad alterum; quod vero mutatur, mutationem ipſam in ſe recipit, atque etiam terminam ejuſdem mutationis; ut quod mutatur, dum fit calidum ex frigido, utrumque in ſe recipit: ſed propoſitio non mutatur, dum fit vera ex falſa, ſed ſolum mutatur res, & ex ejus mutatione fit propoſitia vera, aut falſa, & ideo non dicitur ſuſcipere contraria: hæc inquam ſolutio non ſatisfacit argumento, quod ita probo. Veritas, & falſitas formalis, aut completa, non eſt formaliter in rebus, ſed virtualiter tanquam, ut in cauſa: quia cauſant in intellectu; in hoc vero reperitur formaliter, ut enunciante, aut judicante; nec reperitur, niſi media propoſitione mentali, per quam enunciat: ergo in propoſitione mentali, aut intellectu, per eam enunciante, reperitur veritas, & falſitas, tanquam in ſubjecto, quod formaliter mutatur, dum propoſitio ſit falſa ex vera: quare neceſſe eſt concedere, quod ſuſcipiat contraria, cum per veram ſui mutationem ea ſuſcipiat. Sed intellectus, & propoſitio mentalis, ſunt accidentia: ergo accidentibus convenit ſuſcipere contraria, & non ſolis primis ſubſtantiis. Quod etiam de quantitate verum eſt: nam accidentia corporea, vere contraria prius in quantitate reperiuntur, quam in ſubſtantia: ut calor, & frigus: ergo quantitas etiam una numero cum ſit, erit ſuſceptiva contrariorum.

58 Jam quod non conveniat omnibus primis ſubſtantiis, probatur; quia ſubſtantia ſpiritualis, ut Angelus: non ſuſcipit in ſe ulla contraria: imo nec ſubſtantia corporea incorruptibilis, qualis eſt cœlum: ergo

ergo non omnis ſubſtantia prima eſt ſuſceptiva contrariorum. Antecedens probatur: quia contraria diſponunt ſubjectum, in quo ſunt ad corruptionem, ut calor, & frigus: ſed Angeli, & corpora cœleſtia, ſunt incorruptibiles ſubſtantiæ: ergo non ſunt capaces contrariorum. Probatur antecedens; quia contrariæ qualitates, diſponunt ſubjectum ad diverſas formas ſubſtantiales, ut calor ad formam ignis; & frigus ad formam aquæ: ſed diverſæ formæ ſubſtantiales, non poſſunt ſimul eſſe in eadem materia, vel ſubjecto, nec una expelli ab eo, niſi per corruptionem compoſiti: ergo contraria ordinantur ad corruptionem ejus: quare non poſſunt eſſe in ſubjecto incorruptibili.

59 Ut hoc dubium plene ſolvatur, tria ſunt determinanda. Primum; An hæc proprietas conveniat ſolis ſubſtantiis, vel etiam accidentibus. Secundum; An dato, quod conveniat ſolis ſubſtantiis, conveniat non ſolum primis, ſed etiam ſecundis. Tertium: An ſi ſolis primis conveniat, quibuſdam tantum conveniat, vel etiam omnibus; & ex determinatione horum trium, colligi poterit, an ſit proprietas hæc ſubſtantiæ, quarto modo ei conveniens.

Pro ſolutione primi notandum eſt. Primam ſubſtantiam duo habere, quorum ratione convenit illi hæc proprietas. Primum eſt, quod ſit hoc aliquid (ut verbis Ariſt. utamur) hoc eſt ſubſtantia ſingularis, & per ſe ſubſiſtens, & ideo independens ab alii. Secundum; quod ſit primum ſubjectum omnium accidentium; & ratione primi, convenit illi eſſe unam numero manentem ſub diverſis accidentibus: ratione ſecundi, quod ſit contrariorum ſuſceptiva: Nam contrariæ oppoſita, accidentia ſunt: & ideo ratione utriuſque convenit illi integra proprietas, nempe, ut una numero cum ſit, contraria in ſe ſuſcipiat; ſed cum neutrum conveniat accidentibus, (ut notum eſt) nec poteſt eis convenire eadem proprietas.

60 Ad arg. vero de propoſitione, Reſpondetur hac diſtinctione. Propoſitio duplex eſt, una vocalis, aut ſcripta, & mentalis alia: & de vocali, aut ſcripta, evidens eſt, non recipere in ſe veritatem, aut falſitatem formalem: ſed ſolum eſt in eis veritas, tanquam in ſigno: quod eſt, eſſe per ſolam denominationem extrinſecam: unde licet tranſeant de veritate in falſitatem, non per ſui mutationem id fit, quia non recipiunt hæc accidentia in ſe formaliter; ſed ſolum per mutationem rei: unde nec ſuſcipiunt in ſe contraria. De mentali vero, negari non poteſt, quin contineat in ſe veritatem; aut falſitatem formalem, cum formaliter repræſentet rem, ſicuti eſt, aut ſicut non eſt: nec etiam negari poteſt, quin in intellectu judicante ſit veritas formaliter; ſed adhuc ſic, non dicitur propoſitio mentalis, aut intellectus judicans, ſuſcipere contraria: quia non eſt principale ſubjectum veritatis, aut falſitatis, ſed medium, per quod iſta recipiuntur in anima; & adhuc, nec ſic ſunt tanquam medium contraria ſuſcipiens ratione ſui, aut virtute propria; & ex conſequenti, nec ea habent ſimpliciter, ſed virtute ſubſtantiæ, cujus accidentia ſunt: & ideo ſubſtantia ſola eſt, quæ tanquam præcipuum ſubjectum, propriaque virtute ſuſcipit contraria, non accidentia.

61 Circa ſecundum. An proprietas hæc conveniat ſecundis ſubſtantiis. Cajet. cap. præſenti, art. hanc particulam (unam numero) diſtinguendam eſſe; nam vel à parte ſubjecti ponitur, vel à parte prædicati: & à parte ſubjecti poſita, hunc ſenſum efficere: proprium eſt ſubſtantiæ, quæ eſt una numero, eſſe contrariorum ſuſceptivam: In quo evidens eſt, ſoli primæ ſubſtantiæ convenire; quia ſola eſt

una numero. Si vero ponatur à parte prædicati, talis erit ſenſus: Proprium eſt ſubſtantiæ, ut ſervata unitate numerica, poſſit contraria ſuſcipere: & ſic intellectam proprietatem, etiam eſt evidens convenire ſecundis ſubſtantiis: quia ſervata unitate numerica, quam habent in primis contraria ſuſcipere poſſunt, ut homo ſervata unitate numerica, quam habet in Petro, poteſt ſuſcipere calorem & frigus. Hoc etiam modo, intelligitur proprietas hæc ab aliis expoſitoribus, ut Alberto Magno, Simplicio, & Villalpandeo: dicuntq; ſic eſſe locutum Ariſtotelem; ut hanc proprietatem communem eſſe omnibus ſubſtantiis efficeret.

Alii vero, negant poſſe ſecundis ſubſtantiis accommodari, ut Ammonius, & Cant. in expoſitionibus hujus capitis.

62 Sed noſtra ſententia eſt, hac diſtinctione reſpondendum eſſe. De hac proprietate ſubſtantiæ, duobus modis loqui poſſumus. Primo, in eo ſenſu, in quo locutus eſt Ariſt. Secundo, ſine ulla limitatione verborum. Et ſi primo modo loquendum eſt, ſolis primis ſubſtantiis convenit hæc proprietas, ſecundis vero nullo modo probatur hoc contra Cajet. Primo, Ariſt. aſſerit, maxime proprium eſſe ſubſtantiæ, una numero cum ſit, contraria ſuſcipere poſſe: ergo proprietas hæc non poteſt convenire ſubſtantiæ, niſi ſit uno numero: ſed ſecunda ſubſtantia, neque in ſe, neque in prima ſubſtantia, habet unitatem numericam: ergo nullo modo ei convenit. Probatur minor. Secunda ſubſtantia in ſe conſideratur, ut eſt abſtracta à prima: ſed ut abſtracta à prima, non eſt una numero, cum ſit communis omnibus primis ſubſtantiis, ſed ſolum una genere, aut ſpecie; ergo non convenit ei hæc proprietas. Cæterum, ut eſt contracta ad primam, eſt quidem una numero, non tamen eſt ſecunda ſubſtantia, ſed prima; quia homo, ut eſt contractus ad Petrum realiter & formaliter eſt hic homo: ſed hic homo formaliter eſt ſingularis homo: ergo formaliter prima ſubſtantia, & nullo modo ſecunda, Quare idem eſt dicere; quod ſecundis ſubſtantiis conveniat hæc proprietas, ut habent unitatem numericam in primis, ac dicere, quod ſolis primis conveniat.

Secundo probatur ex definitione ſecundarum ſubſtantiarum: quæ ita habet. Secundæ ſubſtantiæ ſunt genera, & ſpecies: quibus primæ ſubſtantiæ inſunt. Sed non ſunt genera, & ſpecies, ut ſunt contractæ ad primam, vel ut in ea habent ſuſiſtentiam; ſed in quantum conſiderantur, ab eadem abſtractæ; ſub hac autem conſideratione, repugnat eis convenire; cum non habeant unitatem numericam; ergo ſecundis ſubſtantiis, ut ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, non poteſt accommodari hæc proprietas, ut ab Ariſtot. aſſignata; ſed idem fuit dicere: Proprium eſſe ſubſtantiæ, ut una numero cum ſit, contraria poſſit ſuſcipere: ac excludere ab hac proprietate, ſecundas ſubſtantias.

63 Si vero accipiatur eadem proprietas ſecundo modo, ſine ulla limitatione verborum; ſcilicet ita, ut dicamus maxime proprium eſſe ſubſtantiæ, ſuſcipere contraria, convenit omni ſubſtantiæ, eodem modo, atq; proprietas ſubſtandi, ſed analogice: hoc eſt, per ſe primo, & ratione ſui, primæ, ſecundis vero, non niſi cum dependentia, & attributione ad illam.

Circa tertium, An proprietas hæc conveniat omnibus primis ſubſtantiis, non conveniunt omnes; Sed primus modus dicendi eſt, ſolis primis ſubſtantiis corporeis, & corruptibilibus convenire, propter argumentum à nobis factum in principio; ita Porphyrius, & Ammonius, in explicatione hujus proprietatis.

64 Secundus modus dicendi eſt; communis omnium aliorum Interpretum;

Quod

Quod omnibus primis ſubſtantiis conveniat. Et ita tenendum eſt. Sed duo ſunt breviter notanda, ut intelligatur. Primum, Quod Ariſt. non loquitur de ſolis contrariis ſtricte acceptis, qualia ſunt primæ, & ſecundæ qualitates: nam veritas, & falſitas, non ſunt ita proprie contraria, de quibus loquitur in textu, negans, quod propoſitio dicatur eas ſuſcipere: ſed loquitur de contrariis univerſalibus. Secundo notandum eſt. Quod ut proprietas hæc conveniat alicui ſubſtantiæ, non eſt neceſſarium eam ſuſcipere omnia contraria: ſed ſufficit aliqua poſſe ſuſcipere, ſecundum convenientiam ſuæ naturæ, unde ſatis eſt ut corpora cœleſtia ſint ſuſceptiva contrariorum quod poſſint ſuſcipere motus contrarios, unum ab Oriente in Occidentem, alterum ab Occidente in Orientem. Aut modum augmenti, & decrementi circa lucem: quos conſtat ſucipere Lunam à Sole. Sufficit etiam, quod Angeli poſſint ſuſcipere veritatem, & falſitatem, medio intellectu: & bonitatem, & malitiam moralem media voluntate, & actibus ejus, ut dicantur eſſe primæ ſubſtantiæ ſuſceptivæ contrariorum.

65 Ad argum. vero. Diſtinguendum eſt antecedens: quia contraria duplicia ſunt. Propria quidem, ut primæ, & ſecundæ qualitates, quæ ad corruptionem ſubjecti ſolent diſponere: alia minus propria non reſpicientia corruptionem ſubjecti: & licet Angeli, & corpora cœleſtia, non poſſint ſuſcipere contraria illa priora & propria; quia neque corrumpi poſſunt, ſuſceptiva tamen ſunt aliorum contrariorum: & hoc ſufficit, ut proprietas hæc illis conveniat: quia non de ſolis primis contrariis intelligitur ab Ariſtot. ſed de his, vel aliis.

Ex his quæ dicta ſunt ſequitur, hanc proprietatem ultimam ſubſtantiæ, convenire primis ſubſtantiis quarto modo: quia omni primæ ſubſtantiæ, ſoli, & ſemper convenit. Et ideo Ariſtot. dixit, maxime proprium eſt ſubſtantiæ, ut una numero cum ſit, contraria ſuſcipere poſſit: ut ſignificaret, alias proprietates non convenire ei quarto modo, ſed accidentibus communes eſſe: hanc ſolis primis ſubſtantiis, cum quibus convertitur.

CAPVT. SEXTVM.
continens prædicamentum quantitatis.

TEXTVS ARIST.

Quantum autem, aliud quidem eſt diſcretum, aliud autem continuum.

Brevis expoſitio textus.

1 POſt ſubſtantiam, ſtatim diſputat Ariſt. de quantitate: quia inter accidentia corporea, primum eſt, proxime conſequens naturam ejuſdem ſubſtantiæ, & medium, quo illa cætera inhærent. Et intentum ejus eſt, explicare naturam quantitatis. Dividitur autem caput hoc in tres partes. In prima dividit quantitatem, tribus diviſionibus, ex quibus colligit numerum ſpecierum quantitatis. In ſecunda explicat ſingulas ſpecies. In tertia enumerat tres proprietates ejuſdem quantitatis.

Prima diviſio quantitatis, non aſſignatur expreſſe ab Ariſt. ſed præſupponitur, & inſinuatur: nam eo ipſo, quod agit de quantitate per ſe, præſupponit diviſionem ejus in quantitatem per ſe, & per accidens: Quantum per ſe eſt illud, quod à ſe habet partes extenſionis; ut linea, ut ſuperficies: Quantum per accidens eſt, quod non habet à ſe extenſionem, ſed ab alio extenditur: ut album dicitur quantum per accidens: quia albedo non habet à ſe partes extenſas, ſed eas accipit à ſuperficie illius corporis, in quo extenditur.

Secunda diviſio eſt, (licet tertio loco ponatur ab Ariſtotele) Quantum, aliud eſt Continuum, aliud Diſcretum. Continuum eſt, cujus partes copulantur termino communi, ut partes lineæ, copulantur punctis. Diſcretum vero, cujus partes non copulantur termino communi, ut numerus, diſcreta quantitas eſt: quia unitates non conjunguntur aliquo termino, ſed ſeparatæ permanent.

2 Tertia diviſio, Quantum, aliud habet poſitionem partium in continuo, aliud non habet talem poſitionem. Poſitio autem in continuo, duplex eſt: una quam habent partes quantitatis, in ordine ad locum: ratione cujus dicitur aliquis ſedere, jacere, aut ſtare. Et hæc poſitio partium, non pertinet ad hoc prædicamentum, ſed ad prædicamentum Situs: alia eſt poſitio, quam habent partes, non in ordine ad locum, ſed inter ſe, ſecundum quam una dicitur anterior, alia poſterior, una dextra, alia ſiniſtra, una ſurſum, alia deorſum: & hæc eſt propria hujus prædicamenti: ſecundum quam intelligitur diviſio, quæ ait: quibuſdam quantis id convenire, aliis non. Duæ ſunt enim conditiones neceſſariæ, ut quantum aliquod dicatur habere poſitionem in continuo. Prima, quod continuum ſit. Secunda, quod ſit permanens. Et defectu primæ conditionis, nullam ſpecies quantitatis diſcretæ, habet talem poſitionem. Defectu ſecundæ, ex quantitatibus continuis, tempus non habet poſitionem, ſed reliquæ quatuor illam habent: ut linea ſuperficies, corpus, & locus: quia habent utramque conditionem.

3 Species quantitatis continuæ ſunt quinque: Linea, Superficies, Corpus, Tempus, & Locus: Species vero quantitatis Diſcretæ, duæ ſunt tantum, nempe Numerus, & Oratio. Sed probatur de ſingulis, quod ſint ſpecies quantitatis: vel ſi hoc notum ſit, de aliquibus probat Ariſtot. ſaltem, quod ſint quantitates continuæ, vel diſcretæ: & incipit à Numero, de quo non probat eſſe quantitatem quia per ſe eſt notum, ſed quod ſit quantitas diſcreta, hac ratione probat, Quantitas diſcreta eſt cujus partes non copulantur termino communi: ſed partes numeri, quæ ſunt unitates, non copulantur aliquo termino communi: ſed ſeparatæ manent: ergo numerus eſt quantitas diſcreta.

De Oratione vero utrumque probat, & eſſe quantitatem, & eſſe diſcretam: quia neutrum eſt per ſe manifeſtum. Probat quod ſit quantitas, hoc argu. longum & breve, ſunt paſſiones quantitatis, ſed oratio menſuratur ſyllaba longa, & brevi: (loquitur enim de ſola vocali, quia hæc ſola poteſt eſſe ſpecies quantitatis) ergo eſt quantitas. Quod vero ſit quantitas diſcreta, probat, ſicut probaverat de numero: quia partes orationis quæ ſunt ſyllabæ, non copulantur termino communi, ſed ſeparatæ manent.

4 De continuis etiam, probat eodem modo: & primo de Linea, Superficie, & Corpore, quod ſint quantitates continuæ (ſuppoſito tanquam manifeſto, quod ſint quantitates) hac ratione: quantitatas continua eſt, cujus partes copulantur termino communi: ſed partes harum trium ſpecierum, copulantur termino communi: ergo ſunt quantitates continuæ. Minorem ita probat. Linea eſt longitudo ſine latitudine, cujus partes copulantur punctis: Superficies eſt longitudo, & latitudo, ſine profunditate; cujus partes copulantur lineis: & Corpus eſt longitudo, latitudo, & profunditas, cujus partes copulantur ſuperficiebus: ergo partes harum trium ſpecierum copulantur termino communi.

De

De tempore vero, & Loco, ſupponit tanquam manifeſtum, quod ſit quanta, & probat, quod ſint continua; de Tempore quidem hac ratione: Partes temporis, quæ ſunt præſens, præteritum, & futurum, copulantur inſtanti, ratione cujus fiunt unum rem: ergo tempus eſt quantum continuum, De Loco vero hoc modo; Locus ita continet corpus locatum, ut aqua arborem, ut partibus ejuſdem locati, correſpondeant partes loci: ſed partes locati, cum ſit corpus, copulantur termino communi: ergo etiam partes loci; & ita erit locus quantitas continua, ſicut corpus locatum.

5 Prima proprietas quantitatis eſt, Non habere contrarium: ut bicubitum, aut tricubitum, quæ ſunt quantitates, nullum habent contrarium: & hæc proprietas communis eſt quantitati cum ſubſtantia, ut cap. præcedenti docuit Ariſtoteles.

Secunda proprietas eſt, Non ſuſcipere gradus intenſionis, aut remiſſionis: aut quod aliis verbis dicitur, non ſuſcipere magis, & minus: ſicut ſuſcipit calor, quem dicimus eſſe intenſum, ſecundum duos, aut tres gradus; non eſt enim unum tempus magis tempus, quam aliud, quia nec habet plures gradus perfectionis; & ſic de cæteris ſpeciebus quantitatis. Hæc etiam eſt communis proprietas quantitatis, cum ſubſtantia, & aliis; & ideo non convenit quarto modo quantitati, ſicut non convenit.

Tertia proprietas quantitatis eſt, quod ſecundum eam res dicantur æquales, & inæquales, ut duo corpora, quæ vere ſunt ſubſtantiæ; ſi habeant eandem longitudinem, dicuntur æqualia; ſed ratione quantitatis; quia longitudo quantitas eſt; & hæc proprietas convenit quarto modo quantitati, quia convenit omnibus ſpeciebus ejus, ſolis & ſemper.

QVÆSTIO I.

In quonam ſit ponenda eſſentialis ratio quantitatis?

6 PRima opinio ponit rationem eſſentialem quantitatis in menſura: hoc eſt, in eo quod quælibet quantitas ſit menſurabilis per alteram, vel ſaltem ſuis partibus menſuretur, atque etiam ſit aliarum rerum menſura. Et poteſt probari teſtimonio Ariſt. qui 4. lib. Phyſicorum, agens de tempore, quod eſt una ſpecies quantitatis, illud definit dicens, eſſe numerum, ſeu menſuram motus ſecundum prius, & poſterius.

Probatur etiam ratione; quia ſpecies quantitatis, debent diſtingui per rationes eſſentiales; ſed quædam ſunt, quæ non poſſunt diſtingui, niſi per rationem menſuræ; ergo hæc erit ratio eſſentialis quantitatis. Probatur minor. In loco, & ſuperficie, quæ non diſtinguuntur, niſi ex eo, quod ſuperficies eſt menſura intrinſeca corporis continentis, in quo eſt, aeris, aut aquæ; & locus eſt ſuperficies extrinſeca corporis contenti, hoc enim modo conſiderata habet rationem loci. Hæc ſententia attribuitur, D. Tho. opuſc. 53. de natura loci in fine.

Secunda opinio eſt Scoti in prædicamentis, qu. 17. & 5. Meta. qu. 9. ubi eſſentiam quantitatis aſſerit, eſſe diviſibilitatem in proprias partes integrantes: ita etiam Anton. Andr. 5. Met. qu. 10. Capr. in 2. d. 3. qu. 1. Sonc. 5. Met. q. 12. Iav. q. 10 & eandem tenere videtur D. Th. lect. 15 ejuſdem lib. & in d. 19. q. 1. art. 1. ad 1. Probat eam Scot teſtimonio Ariſt & ratione. Ariſt. enim 5. Met. cap. 23. definit Quantum quod ſit diviſibile in ea, quæ inſunt: hoc eſt, in proprias partes integrantes, ex quibus componitur, ſed definitio illa explicat eſſentiam quantitatis; ergo hæc erit ratio diviſibilitatis.

Ratio

7 Ratione vero: quia omnes diſtinguunt ſpecies quantitatis, per diviſibilitatem, dicentes, diviſibile ſecundum unam dimenſionem longitudinis, eſſe lineam, ſecundum duas dimenſiones longitudinis, & latitudinis, ſuperficiem, & ſecundum tres dimenſiones, longitudinis, latitudinis, & profunditatis, corpus, ſicque de cæteris, ſecundum proprias rationes diviſibilitatis: ſed diſtinctio ſpecifica debet eſſe eſſentialis: ergo diſtinguuntur eſſentialiter, per diviſibilitatem: quare hæc erit ratio eſſentialis quantitatis.

Tertia opinio, negat eſſentiam quantitatis eſſe menſuram, aut diviſibilitatem, ſed eam ponit in extenſione partium, quæ eſt, unam partem eſſe extra aliam. Ita Duran. in d. 34 qu. 1. num. 26. Niphus 5. Meta. qu 9. Sotus & Toletus qu. 1. hujus prædicamenti. Canterus in expoſitione textus. Fonſeca 5. Meta. cap. 13. quæſt. 1. ſect 3. Et hæc eſt probabilior ſententia.

Sed non eodem modo explicatur ab omnibus. Pro ejus tamen intelligentia, notanda eſt prima diſtinctio quantitatis, quam tradit D. Thom. 1. p. q. 42. ar. 1. ad 2. acceptam ex D. Auguſt. 6. libr. de Trinitate, cap 8. circa medium. Quantitas, alia eſt molis, alia virtutis: Quantitas Molis eſt, quæ in ſubſtantia corporea inhærens, partes ejus ſic facit extenſas, ut molem, aut magnitudinem eis tribuat. Quantitas virtutis, eſt perfectio eſſentialis cujuſcunque rei, ſecundum quam magna dicitur, vel parva: id eſt, in majori, vel minori gradu perfectionis conſtituta: ut Angelus dicitur major homine, & homo major leone: quia eſſentialiter perfectior. Hæc autem quantitas virtutis, ſeu perfectionis, ad omnia prædicamenta pertinet: ideo non agimus modo de illa: ſed ſolum de quantitate molis, quæ conſtituit hoc prædicamentum. Et eam definit Ariſt. 5 lib. Meta. cap. 13. his verbis, Quantum eſt diviſibile in ea, quæ inſunt, quorum utrumque, aut ſingulum unum quid, aut quod quid, aptum eſt eſſe.

Sic autem explicanda eſt definitio, ut Diviſibile appelletur Quantum, ad differentiam punctorum, & aliorum indiviſibilium: & in ea, quæ inſunt diviſibile dicitur, id eſt, in partes integrantes; ex quibus componitur: quæ ideo formaliter ei inſunt, & non ſolum virtualiter, ſicut elementa dicuntur eſſe in mixto, ex eo ſolum, quod virtutes eorum, ut calor, frigus, humor, & ſiccitas, in mixtis ſunt, non tamen elementa ipſa ſecundum formas ſubſtantiales: & ideo non dicuntur eſſe in eis formaliter. Quorum utrumque; Si duas partes habeat, vel certe duas medietates, in quas dividi ſolet quodlibet continuum: vel unumquodque. Si plures. Sic autem in eas dividitur, ut poſt diviſionem, quælibit poſſit ſeparata ab eo exiſtere, per ſe. Exempli gratia: lignum unius palmi, diviſibile eſt in duas medietates, ita, ut quælibet earum, facta diviſione, exiſtat jam per ſe, & independenter à toto. in quo diſtinguitur continuum à toto Phyſico, quod componitur ex materia, & forma, tanquam ex partibus, & à toto Metaph. quod componitur ex genere, & differentia, ita tamen, ut non poſſet dividi in has partes, potentes per ſe ſeparatas exiſtere naturaliter: quia nec forma materialis ſine materia: nec materia ſine forma naturaliter eſſe poteſt. De partibus igitur integrantibus intelligitur definitio, dum dicitur, Continuum eſſe diviſibile in ea, quæ inſunt.

9 Secundo notandum eſt, Partes integrantes eſſe in duplici differenti, quædam ſunt ſubſtantiales, aut entitativæ: quæ potius dicuntur partes entitatis, quam extenſionis: & has dicunt plures, habere ex ſe ſubſtantiam, & accidentia corporea, & non recipere eas à quantitate. Aliæ ſunt

partes

partes molis, aut magnitudinis, quæ vocantur partes extenſionis; quia ex propria natura ſunt occupativæ loci; & ſicut quælibet eſt diſtincta ab alia; ita cuilibet debetur diſtincta pars loci: ita ut non poſſint plures occupare eandem partem loci, nec in ea eſſe ſimul cum alio corpore aut parte ejus: Exempli gratia; Duæ mediętates digiti, ſunt diverſæ partes extenſionis, quia quælibet nata eſt occupare diſtinctam partem loci: ita ut nec poſſit naturaliter occupare ſimul eandem partem loci cum alia, nec etiam cum alio corpore, aut parte ejus; & hanc extenſionem partium, vocamus molem, vel magnitudinem, quam ſola quantitas habet, & eam tribuit ſubſtantiæ, ac cæteris accidentib. corporeis; & in hac extenſione molis, dicimus conſiſtere eſſentiam quantitatis: quæ aliis verbis explicari ſolet ſic, nempe extenſionem quantitatis eſſe, habere partem extra partem, uel unam partem extra aliam, non ſecundam entitatem: nam hoc modo eſſe ſubſtantia, & cætera accidentia habent partem extra partem, ſed ſecundum molem: ita ut cuilibet debeatur diſtincta pars loci, quam nata eſt occupare. Partes vero integrantes ſubſtantiæ, & aliorum accidentium (quas entitivas vocamus) non ſunt loci occupativæ ſed omnes poſſunt in eadem parte loci eſſe: imo in eodem loco indiviſibili.

11 Tertio notandum eſt. Quod ab hac extenſione partium ſecundum molem, quæ eſt eſſentia quantitatis, procedunt propriæ paſſiones ejuſdem: quarum prima eſt, Diviſibilitas in eaſdem partes extenſionis; quæ aptitudo, vel potentia, ut dividatur, vocari poteſt. Nam ſtatim ac intelligimus quantitatem habere partem extra partem, in quo conſiſtit extenſio ei eſſentialis, conſequenter concipimus, eſſe diviſibilem in eaſdem partes.

Secunda proprietas eſt Menſura, hoc eſt, quod quantitas ipſa ſit menſurabilis per aliam, vel per proprias partes.

Tertia, Finitam eſſe vel infinitam.

Quarta, quod ſit fundamentum æqualitatis, & inæqualitatis.

Quinta eſt. Extenſio earundem partium in ordine ad locum, quæ non eſt aliud, quam eam ſic replere locum, ut ſingulis ejus partibus, ſingulæ etiam atq; diſtinctæ partes loci correſpondeant. Quæ extenſio ſic eſt ſeparanda ab extenſione eſſentiali, à qua procedit, ut intelligamus aliud eſſe, quod partes ſint extenſæ inter ſeſe aliud, quod ſint extenſæ in ordine ad locum: eſſe extenſas inter ſeſe. eſt habere diſtinctam magnitudinem, & molem; quam à poſteriori explicamus per id, quod eſt, eſſe occupativas diſtinctæ partis loci, partes vero eſſe extenſas in ordine ad locum, eſt occupare, aut replere, diſtinctas partes loci: quæ longe diverſa ſunt. Nam etiamſi quantitas non occupet locum, nec in eo extendatur partes ejus, habebunt tamen diſtinctam molem, & ejus ratione, erunt diſtinctæ partes, loci occupativæ, licet cum actu non occupent. Diſtinctio utriuſque extenſionis, ſit manifeſta in corpore Chriſti exiſtente in Euchariſtia: cujus quantitas habet partes extenſas inter ſeſe, & occupativas diſtinctarum partium loci, ſed non habet extenſionem in ordine ad locum: quia nec totum ipſum corpus, nec partes ejus occupant locum, ſed modum habent eſſendi indiviſibilem in ordine ad locum: & ideo totum corpus eſt ſub tota Hoſtia, & totum etiam, ſub qualibet minima parte ejuſdem: unde habet extenſionem eſſentialem; in qua dicimus, conſiſtere eſſentiam quantitatis: ſed non habet aliam extenſionem, in ordine ad locum, quam dicimus eſſe propriam paſſionem ejuſdem quan-

titatis, ſed per miraculum eſt eſſentia, ſine propria paſſione.

14 Ultima proprietas eſt. Quod una quantitas non poſſit ſe penetrare cum alia in eodem loco: Se autem penetrare, non eſt aliud, quam occupare eundem locum, vel eandem partem ejus: ita ut ſi Petrus & Joannes eſſent in eodem loco, dicerentur ſe penetrare: ſed penetratio corporum non eſt naturaliter poſſibilis; itaq; uno verbo poſſumus explicare hanc proprietatem, ſi eam appellemus impenetrabilitatem formalem.

His explicatis. Duobus modis intelligitur, & explicatur eſſentia quantitatis ab his, qui dicunt, in extenſione partium poſitam eſſe: nam moderni quidam dicunt, in eo conſiſtere, quod quantitas ſit radix impenetrabilitatis, modo explicato: cæteri vero omnes citati, in eo, quod eſt, quantitatem habere partem extra partem.

15 Nos vero utrumq; horum pro eodem reputamus, & ſolo nomine differre cenſemus. Nam cum extenſio partium ſit radix impenetrabilitatis, ſicut aliarum paſſionum, idem eſt dicere, eſſentiam quantitatis conſiſtere, in extenſione partium atq; in eo, quod quantitas ſit radix impenetrabilitatis. Sed clarius explicari dicimus extenſionem, per id, quod eſt habere unam partem extra aliam, ſecundum molem, aut magnitudinem occupativam diverſæ partis loci, jam à nobis declaratam.

16 Concluſio igitur noſtræ ſententiæ, & communis eſt, quod eſſentia quantitatis non conſiſtat in diviſibilitate aut menſura, ſed in extenſione partium. Probatur hoc arg. ex doctrina tradita deſumpto. Eſſentia rei in eo debet conſiſtere, quod primo de illa concipimus, non in aliis, quæ ex eo conſequi intelligimus; ſed primum quod concipimus de quantitate, eſt extenſio partium, ex qua intelligimus ſequi diviſibilitatem, & menſuram: ergo extenſio erit eſſentia quantitatis, potius quam diviſibilitas, aut menſura. Minorem probo, quia primum eſt habere partes, quam eſſe diviſibile in eas, aut per eas menſurabile; ergo prius eſt habere partes extenſas, quam eſſe diviſibile in partes extenſas, aut per eas menſurabile, & ex illo ſequuntur hæc: & ideo illud erit eſſentia quantitatis, diviſibilitas vero, & menſura propriæ paſſiones ejus.

17 Ad teſtimonium Ariſtotelis, pro prima opinione. Reſpondeo: quod dum dixit, Tempus eſſe numerum motus, per numerum, non intellexit menſuram, ad diſcretionem, aut diſtinctionem partium motus, ſecundum prius & poſterius: hanc enim proprie ſignificat numerus, ut in noſtris commentariis ſuper 4. librum Phyſicorum, expoſitum reperitur.

Ad argum. ejuſdem opinionis, Concedenda eſt major, ſed minor neganda: quia ſi locus ſpecies eſt diſtincta à ſuperficie, non poteſt diſtingui per ſolam rationem menſuræ, ſed prius debet diſtingui per extenſionem, ratione cujus convenit ei menſura.

18 Ad teſtimonium Ariſt. pro ſententia, Scoti concedimus, Ariſtotelem definiſſe quantitatem per diviſibilitatem; ſed neganda eſt minor, quod definitio ſit eſſentialis, ſed deſcriptiva potius cenſenda eſt: quia datur per propriam paſſionem diviſibilitatis. Ariſtoteles autem, per paſſionem voluit deſcribere quantitatem: quia notior nobis eſt diviſibilitas, quam extenſio partium; & ita per illam fit nobis extenſio manifeſta. Vel ſecundo reſpondemus, Diviſibilitatem duobus modis ſumi poſſe. Primo, pro formali aptitudine ad diviſionem. Secundo pro radice ejus, quam poſſumus appellare diviſibilitatem radicalem: & eſt idem prorſus, cum extenſione partium, à qua

à qua diximus; procedere diviſibilitatem formalem, tanquam ab eſſentia. Hoc ſuppoſito, concedere poſſumus, eandem minorem arg. quod definitio ſit eſſentialis: ſed per diviſibilitatem in eam poſitam, non intelligitur formalis, ſed radicalis: quæ idem eſt cum extenſione. Quare idem eſt etiam per diviſibilitatem ſic ſumptam, definitam eſſe quantitatem, ac per extenſionem: in qua potius conſiſtit eſſentia quantitatis, quam in diviſibilitate formali.

Ad ſecundum, concedimus, per diviſibilitatem diſtingui à multis, ſpecies, quantitatis, tanquam per propriam paſſionem nobis notiorem, ex qua cognoſcimus diſtinctionem eſſentialem, quam habent per extenſionem, vel ſecundo dicimus diſtinguere eas per diviſibilitatem, radicaliter ſumptam, quæ idem eſt, cum extenſione: & tunc diſtinctio eſt eſſentialis.

QVÆSTIO II.

V. Linea, ſuperficies, & corpus ſint tres ſpecies diſtinctæ quantitatis continuæ?

19 VT ratio harum ſpecierum intelligatur. Notandum eſt ex Divo Thoma opuſ 42. tract. 3 cap. 3. Quod licet punctum à linea non ſeparetur realiter, nec linea à ſuperficie, nec ſuperficies à corpore: per intellectum tamen apprehendere poſſumus punctum, quod omnino eſt indiviſibile, realiter ſeparatum à linea, & fingere, quod per planum ducatur: & tunc ex ductu ejus, remanebit veſtigium longum, ſed nec latum, nec profundum; quod veſtigium, ſi verſus latera extendatur, relinquetur aliud, non ſolum longum, ſed etiam latum, & tandem, ſi hoc levetur, aut deprimatur: relinquetur tertium aliud veſtigium, longum, latum, atque profundum: hoc eſt habens groſſitiem. Primum ergo veſtigium eſt continuum, & diviſibile ſecundum longitudinem, & appellatur linea: & cum ſit veſtigium relictum ex ductu puncti; continuatur punctis: continuari vero eſt; quaſlibet duas partes ejus copulari puncto indiviſibili, & ita effici unum continuum. Veſtigium Secundum, eſt longum, & latum, ſed caret profunditate: quia non habet groſſitiem (ut ſic loquamur) & ideo eſt diviſibile, ſecundum longitudinem, & latitudinem, ſed caret profunditate: & ideo eſt indiviſibile ſecundum profunditatem, & cum ſit veſtigium relictum extenſione lineæ: continuatur lineis, & appellatur ſuperficies. Tertium veſtigium, eſt longum, latum, & profundum, & cum ſit relictum ex elevatione, aut depreſſione ſuperficiei, partes ejus continuantur ſuperficiebus: & eſt diviſibile, ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem: quæ appellantur dimenſiones quantitatis; quia quantitatem continuam, his tribus modis, quaſi dimetiri poſſumus, hoc eſt, ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem; & quia non ſunt plures dimenſiones, corpus dicitur diviſibile ſecundum omnem dimenſionem.

20 De his ergo tribus, linea, ſuperficie, & corpore, duo poſſent diſputari. Primum; An diſtinguantur realiter, aut ex natura rei, poſſintque ſeparari realiter; ſed quæſtio hæc Philoſophica eſt, & ideo non pertinet ad propoſitum noſtrum. Nunc vero ſupponenda eſt, tanquam communis opinio, quod diſtinguuntur realiter, aut ex natura rei, ſine dependentia ab intellectu; & quod naturaliter ſ. item nullum eorum poteſt ſeparari realiter ab aliis. Secundum; quod poteſt diſputari eſt, An diſtinguantur ſpecie, & ideo ſint ſpecies diſtinctæ quantitatis continuæ; & hoc quærit titulus quæſtionis.

Circa quam eſt prima opinio Duran. in 2.d.2. qu.4. aſſerentis, lineam, & ſuperficiem, non eſſe veras ſpecies quantitatis, ſed ſolum negationes quaſdam dimenſionum: ut lineam negationem latitudinis, ſuperficiem negationem profunditatis. Probat hoc argumento, Quia differentia conſtituens, atque diſtinguens ſpeciem, debet eſſe poſitiva, cum ſe habeat tanquam forma: ſed linea, & ſuperficies, non habent differentiam poſitivam, per quam conſtituantur, & diſtinguantur, ergo non ſunt veræ ſpecies quantitatis. Probatur minor, quia ſolum diſtinguitur linea à ſuperficie, quod careat latitudine, & ſuperficies à corpore, quod careat profunditate: ergo ſolum ſunt negationes quædam latitudinis, & profunditatis, & non veræ ſpecies.

21 Secunda opinio tenet, lineam & ſuperficiem, eſſe entitates poſitivas, & non ſolas negationes, ſed non diſtingui ſpecie. Probat hac ratione. Si linea, & ſuperficies, diſtinguerentur ſpecie inter ſe & à corpore, maxime per longitudinem, diſtinguerentur, & latitudinem: ſed per has non: ergo nullo modo. Probatur minor. quia ſuperficies includit longitudinem, & latitudinem: ergo non diſtinguitur ab ea linea per longitudinem. Deinde corpus includit longitudinem, latitudinem & profunditatem; ergo non diſtinguuntur ab eo, linea & ſuperficies, per longitudinem & latitudinem.

Tertia ſententia eſt communis, & vera. Quod linea, ſuperficie, & corpus ſint veræ ſpecies quantitatis continuæ, atque diſtinctæ.

Hæc eſt expreſſa apud Ariſt. non ſolum cap. præſenti, ſed 5. meta. c. 13. ubi ſingulas has ſpecies, ſuis deſcriptionibus explicat: & omnes ejus interpretes in commentariis utriuſque loci eam ſequuntur.

Præterea ratione probatur primo, quod ſint veræ ſpecies quantitatis: quia extenſio partium, intrinſeca ratio quantitatis eſt, & diviſibilitas in partes, propria paſſio ejus: ſed utraque ratio convenit formaliter lineæ, & ſuperficiei: illi quidem, ſecundum longitudinem, huic vero ſecundum latitudinem, & corpori ſecundum profunditatem, ſecundum quas dimenſiones, extenduntur partes eorum: ergo ſunt veræ ſpecies quantitatis.

22 Probatur deinde, quod ſint ſpecies diſtinctæ. Primo, quia multa demonſtrantur in Mathematicis de his ſpeciebus, tanquam de diſtinctis: Geometra enim agit de ſola linea, tanquam de proprio objecto, nihil conſiderans de latitudine aut ſuperficie; & Perſpectivus de linea viſuali: ergo diſtincta ſpecies à ſuperficie, & corpore.

Secundo, quia rationes formales diverſæ, diſtinguunt diverſas ſpecies: ſed longitudo, quam dicit linea, eſt diverſa ratio formalis à latitudine, quam dicit ſuperficies; & à profunditate, quam dicit corpus, ut ex ſe patet: ergo diſtinguitur ſpecies ab ejs: & idem poteſt probari de ſuperficie, & corpore.

23 Sed tota difficultas diſtinguendi has ſpecies, in eo conſiſtit, quod videatur poſteriores includere priores: ut corpus ſuperficiem, & lineam & ſuperficies lineam. Ut ergo fiat manifeſtum, hanc incluſionem non tollere differentiam ſpecificam: Notandum eſt primo, lineam & ſuperficiem, duobus modis ſumi poſſe. Primo, ut ſunt indiviſibiles, linea quidem ſecundum latitudinem, & ſuperficies ſecundum profunditatem: & hoc modo, non ſunt ſpecies quantitatis: ſicut punctum non eſt ſpecies quantitatis, ſed terminativum, & continuativum partium lineæ. Probatur utrumq; quia quantitas eſſentialiter eſt diviſibilis: ergo linea & ſuperficies, ut ſunt indiviſibiles, non poſſunt eſſe ſpecies quantitatis: ſed

ſunt

ſunt terminativæ, & continuativæ alterius ſpeciei: linea continuativa partium ſuperficiei, & ſuperficies continuativa partium corporis. Secundo modo accipiuntur, ut diviſibiles ſunt, ſecundum proprias dimenſiones: linea ſecundum longitudinem, & ſuperficies ſecundum latitudinem, & habent ſua indiviſibilia quibus partes eorum continuantur, & terminantur: linea terminatur, & continuatur punctis: ſuperficies vero continuatur lineis, ut indiviſibilibus ſecundum latitudinem. Et hoc modo ſunt ſpecies quantitatis diſtinctæ, & permanent per ſe, & directe ad prædicamentum: ſed ſecundum primam conſiderationem, ſolum pertinent reductive ad ſpeciem illam, cujus partes copulant, ut linea ad ſpeciem ſuperficiei, & hæc ad ſpeciem corporis. Sed dum dicimus lineam eſſe diviſibilem ſecundum latitudinem, & ſuperficiem ſecundum profunditatem, per indiviſibilitatem, non debemus intelligere puram negationem dimenſionis: ſed modum poſitivum, qui per negationem indiviſibilitatis explicatur; ſicut per punctum omnino indiviſibile, non intelligimus puram negationem, ſed modum poſitivum, quo copulantur partes lineæ. Ratio hujus eſt; quia officium copulandi partes, reale eſt, & poſitivum: ergo non poteſt à pura negatione fieri, ſed ab entitate poſitiva.

Secundo notandum eſt, ex doctrina D. Thom. ubi ſupra, ſic ſe habere has duas ſpecies, ſuperficiem, & corpus, ut quælibet dicat unam tantum dimenſionem de formali, nempe ultimam: aliam vero, vel alias de materiali, & quaſi præſuppoſitive: ut ſuperficies, de formali ſolum dicit latitudinem, de materiali vero, longitudinem: & corpus profunditatem de formali, longitudinem vero, & latitudinem quaſi de materiali: & ratio hujus eſt, quia cum profunditas ſit dimenſio continua: copulari debent partes ejus indiviſibilibus ſecundum profunditatem: & tales ſunt ſuperficies, quæ cum habeant dimenſionem latitudines: neceſſe eſt eam habere corpus; & quia ſuperficies copulari debet indiviſibilibus, ſecundum latitudinem, quæ ſunt lineæ, habentes longitudinem: ideo neceſſe eſt ſuperficiem habere longitudinem; ſed ex hoc fit manifeſtum, quod eas non habet formaliter, ſed ſolum materialiter, & quaſi per accidens; quia propria indiviſibilia, quæ per ſe includunt, ſimul ſunt diviſibilia, ſecundum eaſdem dimenſiones. Unde quia indiviſibilia lineæ; quæ ſunt puncta, non ſunt diviſibilia ſecundum aliam dimenſionem: nec linea de materiali, aut per accidens, ullam aliam dimenſionem, præter longitudinem importat.

24 Ultimo notandum eſt, Genus, & Differentiam, ita eſſe accipienda in his ſpeciebus, ut definitiones earum poſſimus deſignare, quod commune; & proximum genus earum ſit, quantitas continua; ſub qua collocentur: differentia vero accipienda eſt, in ordine ad proprias dimenſiones ſingularum; & ita dimenſio liniæ talis erit. Linea eſt quantitas continua, extenſa ſecundum dimenſionem formalem longitudinis. Superficies eſt quantitas continua, extenſa ſecundum dimenſionem formalem latitudinis. Corpus vero, quantitas continua, extenſa ſecundum dimenſionem formalem profunditatis. Nec enim ponitur longitudo in definitione ſuperficiei; nec latitudo in definitione corporis: quia, licet has etiam dimenſiones neceſſario includant; non tamen formaliter; ſed ſolum materialiter; imo nec per ſe ſed per accidens; quod hac ratione probatur. Una ſpecies, nec componitur ex altera formaliter, nec in ea includi poteſt; ſed linea, ſuperficies, & cor-

pus, ſunt ſpecies diverſæ quantitatis: ergo nulla poteſt aliam, aut alias includere formaliter.

25 Ex tota hac doctrina intelligitur, quonam modo diſtinguantur linea, ſuperficies, & corpus: non quidem & nonnulli opinantur, per negationem alicujus dimenſionis; ut linea à ſuperficie per negationem latitudinis; & ſuperficies à corpore per negationem profunditatis: ſed diſtinguuntur per poſitivam extenſionem, ſecundum dimenſionem propriam; ita ut linea diſtinguatur à ſuperficie, per poſitivam extenſionem partium, ſecundum longitudinem; & ſuperficies à corpore, per poſitivam extenſionem latitudinis: & corpus ab utraque, per poſitivam extenſionem, ſecundum dimenſionem profunditatis.

Si autem dicatur Ariſtotelem 5. Meta. capit. 13. alio modo has ſpecies definiſſe, nempe, lineam eſſe magnitudinem continuam ad unum: hoc eſt ſecundum unam dimenſionem longitudines; ſuperficiem ad duo, id eſt, ſecundum duas dimenſiones longitudinis, & latitudinis. Et corpus ad tria, id eſt, ſecundum tres dimenſiones, longitudinis, latitudinis, & profunditatis. Reſpondeo, ita definiſſe, ſed definitiones iſtæ, non ſunt diſtinctæ à noſtris, verum eædem cum eis: & differre videntur, quia Ariſtoteles, non ſolum formales dimenſiones poſuit, per quas conſtituuntur ac diſtinguuntur: ſed etiam materiales, in quibus ſuperficies: & corpus conveniunt. Nos vero, ſolum per formales definimus eas, non curantes de materialibus, quas præſupponimus neceſſario includere.

26 Ad arg. primæ opinionis, Neganda eſt minor: quod ſolum per negationem alicujus dimenſionis, diſtinguantur linea & ſuperficies. Non enim diſtinguuntur, niſi per poſitivam extenſionem, ſecundum propriam extenſionis rationem: quamvis una dicat negationem dimenſionis, quam includit altera: quod commune eſt omnibus ſpeciebus cujuſcunque generis: nam homo eo ipſo, quod eſt rationalis, dicit negationem cujuſque ſpeciei irrationalis.

Ad arg. ſecundæ opinionis, Conceſſa majori, Neganda eſt minor, quod non diſtinguantur linea, & ſuperficies, per longitudinem, & latitudinem: quia licet ſuperficies includat longitudinem, non tamen formaliter, ſicut linea, ſed materialiter tantum: & licet corpus includat latitudinem non formaliter, ſed materialiter, & cum diſtinctio debeat eſſe per aliquid formale diſtinguuntur iſtæ ſpecies, per ſingulas dimenſiones, quas includunt formaliter, & quæ non includuntur formaliter ab aliis, ut expoſitum eſt. Et ſi aliquis dicere vellet, ſuperficiem dicere longitudinem aliam diſtinctam à longitudine lineæ, & corpus aliam longitudinem, diſtinctam à longitudine lineæ, & ſuperficiei, & aliam latitudinem, diſtinctam à latitudine ſuperficiei, & ita diſtingui à ſuperficie, & linea, non ſolum per unam dimenſionem formalem; ſed per tres etiam formales, & ſibi proprias, & ſuperficiem à linea, & corpore, per duas formales, & ſibi proprias, longitudinis, & latitudinis. Quod manifeſtum fieret, ſi iſtæ ſpecies, ſaltem per potentiam Dei abſolutam, ſepararentur realiter: tunc enim corpus haberet trinam dimenſionem; eſſetque longum, latum, & profundum: & ſuperficies, longa, & lata linea vero, ſolum longa. Reſpondetur hunc modum diſtinguendi has ſpecies, per ſolam imaginationem excogitari poſſe: ſed ſecundum rationem implicare contradictionem. Probatur, quia ex eo ſequeretur: corpus habere tres longitudines diſtinctas, & diſtinctas ſolo numero,

mero, & eas includere formaliter; & eodem modo, duas latitudines: imo, & triplicata puncta, quibus continuantur diverſæ longitudines, & utrumque eſt impoſſibile. Primum quidem; quia longitudines omnes, ſunt ejuſdem ſpeciei, cum habeant eundem modum extenſionis partium, eundem modum continuationis per puncta, & eundem effectum formalem in ſubjecto repugnat autem, quod aliquid includat formaliter, & eſſentialiter tria prædicata ejuſdem ſpeciei. Probatur ſecundum eſſe impoſſibile: quia repugnat multa accidentia, pure abſoluta, & ejuſdem ſpeciei, qualia ſunt dimenſiones, ſimul eſſe in eodem ſubjecto, à quo aliquo modo accipiunt individuationem. Hoc autem ſequeretur, ſi ſuperficies, & corpus tot haberent longitudines, & latitudines, quas omnes tribuerent ſubjecto, in quo inhærent.

27 Quod vero dicitur, has ſpecies poſſe realiter ſeparari, per potentiam Dei abſolutam, falſum eſt, quia manifeſtum contradictionem implicat. Quod ſic probo. Si corpus eſſet ſeparatum à ſuperficie, eſſet quantitas continua diviſibilis ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem: ergo longitudo ejus, continuaretur punctis, & ideo eſſet linea: quia linea nihil aliud eſt, niſi longitudo continua punctis; latitudo etiam ejus, continuaretur lineis: & ideo eſſet ſuperficies, quare non eſſet ſeparatum à linea, & ſuperficie, ut ſupponitur: implicat ergo contradictionem ſeparari, quod poteſt eodem modo probari, de ſuperficie, ut intelligenti patet.

Ratio autem fundamentalis, propter quam repugnat ſeparari ullo modo has ſpecies: eſt, quia non eſt dabilis, imo nec intelligibilis ſubſtantia, cui quantitas inhærere poſſit, niſi corporea: quæ ex ſua natura & eſſentia, non poteſt ſuſcipere quantitatem, niſi trinæ dimenſionis, nempe longitudinis, latitudinis, & profunditatis: quare nec poteſt dari quantitas, quæ illas omnes non habeat.

QVÆSTIO III.

Vtrum tempus ſit vera ſpecies quantitatis continuæ?

28 OCcaſionem dedit Ariſt. ipſe huic quæſtioni: nam capite præſenti, tempus enumeravit inter ſpecies quantitatis continuæ. Sed 5. Met. c. 13. idem tempus cum motu docuit eſſe quantum per accidens, ita ut à mobili, & ſpatio, ſeu alia foma, circa quam verſatur, motus continuationem, & extenſionem accipiat: ſicut albedo eam accipit à corpore, cui inhæret. Ideo diverſæ ſunt opiniones.

Prima tenet Tempus non eſſe ſpeciem quantitatis, nec habere extenſionem per ſe, ſed per accidens, ſicut motum: ita Pater Franciſcus Suarius, tomo 2. ſuæ Met. diſput. 40. ſect. 9. num. 8. & cum eo multi recentiores. Habetque hæc ſententia, præter teſtimonium Ariſt. plura argum. ſed tria hæc ſunt potiſſima, & difficilia. Primum, Species quantitatis debent eſſe entia realia: quia quantitas eſt prædicamentum reale. Sed tempus non eſt ens reale: ergo non eſt ſpecies quantitatis. Probatur minor: nam ens reale, quod eſt totum, debet habere partes reales: ſed tempus, cum ſit totum, comprehendens ſub ſe præteritum tempus, præſens, & futurum, non habet partes reales: ergo non eſt reale. Probo iterum minorem, quia reale eſt illud, quod eſt in rerum natura: ſed nulla pars temporis eſt in rerum natura, nam tempus præteritum jam non eſt, futurum nondum eſt, præſens vero ſolum poteſt eſſe inſtans ſeu momentum indiviſibile: quia cum tempus ſit ſucceſſivum, nul-

nullam partem poteſt habere præſentem, præter indiviſibilem: ergo nullam habebit præſentem, & ideo nec realiter exiſtentem.

29 Secundo probatur, quia tempus, ut definit Ariſt. 4. lib. Phyſic. cap. 11. tex. 100. eſt numerus motus ſecundum prius & poſterius: ſed non eſt numerus diſcretus, qui ſit ſpecies quantitatis diſcretæ, cum vere ſit continuum, nec habet aliam extenſionem diſtinctam, ab extenſione motus, cum quo identificatur realiter: ergo ſicut motus non eſt quantus per ſe, ſed per accidens, ſic etiam tempus. Probatur minor; quia tempus non eſt aliud, quam duratio motus; ergo non poteſt habere aliam extenſionem partium, diſtinctam ab extenſione partium motus; de quo Ariſt. affirmat, & omnes fere expoſitores ejus, quod ſit quantus per accidens.

Tertio, impoſſibile eſt, quod ſpecies alicujus generis pertineat ad aliquod prædicamentum, quin genus ejus ac ceteræ ſpecies, ad idem prædicamentum pertineant: ut ſi homo pertinet ad prædicamentum ſubſtantiæ, neceſſe eſt animal in eodem prædicamento ſubſtantiæ collocari: ſed duratio eſt genus, ad durationem Angelorum, quæ vocatur ævum; ad durationem ſubſtantiæ corporeæ, & ad durationem motus, quæ vocatur tempus: ergo omnes collocantur in eodem prædicamento; ſed durationes ſubſtantiarum, non collocantur in hoc prædicamento, cum ſint diviſibiles, nullam habentes extenſionem; ergo nec poterit eo collocari tempus.

30 Secunda opinio diſtinguit duplicem conſiderationem temporis, & ait: ſi tempus conſideretur ſub ratione extenſionis partium, & diviſibilitatis in eas, non eſt quantum per ſe, ſed per accidens: unde nec eſt ſpecies quantitatis. Si vero conſideretur ſub ratione menſuræ, hoc eſt, in quantum eſt menſura motus, ſic eſt quantum per ſe, & ſpecies quantitatis continuæ. Ariſtoteles vero loquitur de eo, 5. Met. ſub prima conſideratione: & propterea ipſum connumerat inter quanta per accidens: ſed cap. præſenti, ſub ſecunda, & ideo dicit eſſe ſpeciem per ſe quantitatis continuæ. Hanc ſententiam videntur ſub hac diſtinctione temporis excogitaſſe antiqui interpretes Ariſt. ut Commentator, D. Tho. & alii ad concilianda diverſa loca, Ariſt. citat. & eos ſequitur Soncinas, 5. Met. q. 8.

31 Tertia opinio affirmat tempus eſſe ſpeciem quantitatis, per ſe diſtinctam a cæteris; non ſolum in ratione menſuræ, ſed extenſionis. Sic Fonſec. 5. Met. c. 13. q. 10. Tolet. q. 2. hujus capitis, & alii interpretes Ariſt. & Ariſtoteles ipſe c. præſenti. Et hæc videtur nobis probabilior, & tenenda. Probatur, hæc poſſimum ratione, inſinuata à D. Tho. opuſc. 42. c. 2. Eſſentialis ratio quantitatis, eſt extenſio partium: ſed tempus habet diſtinctam extenſionem partium à motu: ergo non accipit extenſionem ab eo, ſed habet per ſe. Probatur minor, nam fieri poteſt, ut motus habeat parvam extenſionem, & tempus magnam: & ex oppoſito, tempus parvam, & motus magnam: ergo ſunt diſtinctæ extenſiones, & una non accipitur ab alia. Antecedens probo, quia motus factus per idemmet ſpatium ejuſdem longitudinis, non habet majorem extenſionem, ſive ſit tardus, ſive velox, & tamen extenſior eſt duratio ejus. Nam ſi velox ſit, durabit per dimidiam horam; ſi vero tardus, per integram: ergo habet majorem extenſionem, atque diſtinctam à motu.

32 Reſpondent huic argum. moderni, quod ſi duratio tardioris motus comparetur ad tempus extrinſecum, quod duratio motus primi mobilis, vel ad tempus imaginarium

ginarium, major dicitur: ſi vero ad durationem intrinſecam, ejuſdem motus; non erit major, vel extenſior; quam motus ipſe: ſed potius in motu velociori, quaſi comprimuntur partes ejus: ſicut comprimuntur partes motus, ratione velocitatis: unde non ſequitur, durationem intrinſecam habere diſtinctam extentionem à ſuo motu, quem ſequitur: licet diſtinctam habeat extenſionem ab eo, duratio extrinſeca primi mobilis: quæ etiam non erit diſtincta à ſuo illo motu primi mobilis, quem ſequitur: ut ita verum ſemper ſit; nullam durationem habere extenſionem diſtinctam à ſuo motu; ſed eam, quam habet, ab eo accipere.

Contra hanc tamen ſolutionem ſic arguo; Non ſolum duratio extrinſeca cœleſtis motus, majorem habet extenſionem; quam motus ille velox; ſed etiam duratio, propria ejus: ergo ſolutio eſt falſa. Probatur antecedens: quia duratio propria æquivalet horæ; & ei coexiſtit coexiſtentia formali: quia utraque duratio eſt formaliter ſucceſſiva: ſed hora eſt duratio ex extrinſeca, temporis cœleſtis: ergo ſunt formaliter æquales: duratio autem extrinſeca, extenſior eſt motus traditoris ergo erit etiam extenſior duratio intrinſeca, & propria: quare non erit accepta ab eo.

32 Unde ſequitur, non minus falſum eſſe; quod in eadem ſolutione dicitur; partes intrinſecas durationis comprimi; ſicut partes motus: quia partes motus comprimuntur, ratione velocitatis, quæ eſt quidam modus earum: ſicut condenſatio eſt modus; quo partes aquæ, aut alterius corporis comprimuntur: ſed tempus non eſt capax velocitatis, aut tarditatis, ut docet, & probat Ariſt. 4 libro Phyſic. tex. 96. his verbis. Mutatio quidem omnis, velocior aut tardior eſt; tempus autem non eſt: tardum enim, & velox tempore definiuntur: velox enim eſt; quod in pauco tempore multum movetur. Tardum autem; quod in multo parum: tempus autem non definitur tempore, &c. Ergo repugnat, partes durationis comprimi: & ideo falſum eſt; quod duratio ipſa non ſit major, vel extenſior tradioris motus.

Secunda probatur, In tempore; quod eſt duratio motus primi mobilis. Nam ſi una circulatio cœli; per quam ſol movetur ab oriente in occidentem; quæ modo fit ſpatio 12. horarum, fierit ſpatio 24. horarum; evidens eſſet, durationem in tali motu conſumptam, duplo majorem eſſe ea, quæ modo conſumitur: & ideo habere extenſionem duplo majorem ea; quam modo habet: ſed circulatio ipſa, non haberet majorem extentionem; quam habet modo: ergo extenſio durationis, diſtincta eſt ab extenſione motus. Probatur minor. Quia extenſio motus, ſumitur ab extenſione ſpatii, aut localis præſentiæ; quæ per motum acquiritur: ſed ſpatium eſt idem; & ex conſequenti, præſentia localis in eo ejuſdem extenſionis: ergo motus per illud factus, ſive tardus, aut velox ejuſdem erit extenſionis; & non majoris: cum evidens ſit, durationem ejus, duplo majorem extenſionem habere.

33 Ut autem noſtra ſententia, & communis melius intelligatur; notandum eſt. Tempus ſic eſſe definitum ab Ariſt 4. l. b. Phyſic. Tempus eſt numerus motu; ſecundum prius, & poſterius, In qua definitione, duo dicuntur de motu. Primum, quod ſit duratio prioris, & poſterioris motus: ex quo ſequitur aliud; nempe, quod ſit numerus partium ejus: ſed numerus dicit diſcretionem, ſeu ſeparationem quæ duobus modis ſumitur. Primo, ſecundum quantitatem: & ſic eſt ſpecies quantitatis diſcretæ: ut tria corpora; quæ realiter ſunt diſcreta, aut ſeparata; ſed cum certo ordine numerabilitatis inter ſeſe, ſecundum prius, & poſterius: quia ſecun-

da unitas est posterior prima; & prior tertia: alio modo sumitur discretio, seu separatio; non secundum quantitatem, sed secundum qualitatem: ita ut licet partes sint continuæ secundum quantitatem; tamen diversas habeant qualitates; quarum ratione discretæ, aut separatæ dicantur. Dum ergo dicitur; tempus est numerum motus; non de numero quantitativo, sed secundum qualitatem intelligitur: quia pars prior distinctam habet qualitatem à posteriori. & qualitas hæc, modus ipse prioritatis, & posterioritatis esse intelligitur. Ideo tempus non est species quantitatis; in quantum numerus dicitur; sed in quantum est duratio continua motus habens partes priores, & posteriores, copulatas termino communi; quod est, instans.

34 Secundo notandum. Non esse certum, quomodo distinguatur tempus à motu: sed quidam dicunt distingui ex natura rei, & ante intellectum: quod ego probabilius esse existimo; ut in nostris Commentariis, super quartum librum Physicorum ostenditur. Alii vero, non nisi ratione distingui tenent ratiocinata tamen, hoc est, habente fundamentum in re ipsa: sicut distinguuntur actio, & passio, in eodem motu. Sive autem hoc, vel illud dicatur, satis est, ut possimus intelligere tempus habere distinctam extensionem realem, vel formalem à motu; quæ est extensio durationis.

Tertio notandum est. Motum duplicem habere extensionem; Unum in quantum est via inter duos terminos A quo, & Ad quem; Aliam, in quantum durat, & dicitur extensio durationis: & neutram habet à se; sed primam à mobili, & spatio, seu termino Ad quem: secundam vero à tempore; quæ proprie loquendo est extensio durationis: ex quo intelligitur, utroque modo, & omni ratione esse quantum per accidens. Tempus vero neutro modo habet extensionem à motu, aut mobili, vel spatio; sed eam habet propriam, & à se: & voeatur extensio prioris, & posterioris, secundum durationem; distincta ex natura rei à motu, à mobili, & spatio: & ideo dicitur intrinseca. Sed eam habet dependentem à causa efficiente motum; à qua producitur idem tempus, secundum suum esse, medio motu: non tanquam causa sed tanquam causatione; quod patet non tollere; quin eam habeat per se, & ab intrinseco; nam cæteræ omnes species quantitatis habent suas extensiones; sicut & suas entitates à causa efficiente, à qua producuntur.

35 Quarto notandum. Quod cum tempus sit duratio motus: & motus sit duplex, duplex est etiam duratio. Una est duratio primi motus, hoc est cœlestis; qui cum sit primum corpus, motus ejus dicitur primus; & cum motus iste primus sit regularissimus, hoc est, eodem modo se habens semper quantum ad velocitatem, & ab eo dependeant cæteri motus inferiorum corporum, omnes etiam per eum mensurantur; & ideo dicitur mensura omnium; quia mensura debet esse certissima; & propterea eodem modo semper se habens. Et hæc est ratio, propter quam in communi modo loquendi, hæc sola duratio vocatur tempus: quia tempus videtur communis mensura omnium motuum; est tamen mensura extrinseca; cum sit distincta à cæteris motibus, per eam mensuratis. Aliæ sunt durationes particularium, & inferiorum motuum; quia cuilibet motui correspondet sua duratio particularis, & intrinseca, sicut quilibet habet suas partes priores, & posteriores; quæ necessario inferunt particulares, & proprias durationes. Sed quia istæ non sequuntur ex motibus regularibus; sed modo velocioribus, modo tardioribus; ideo nec vocan-

nur-

tur proprie tempora; sed tempus absolute dicitur unum, pro illa prima duratione primi motus.

36 Ex his credo intelligetur aliquo modo natura temporis; & ex ea; quem sensum tenuerit Aristoteles; dum tempus enumeravit inter quanta per accidens, in 5. Metaphysicorum videlicet non habere extensionem omnino absolutam, sicut cæteras species quantitatis; sed cum ordine ad aliud, nempe ad motum; & ideo esse quasi quantum per aliud; non tamen per accidens, sicut motus: qui non habet propriam extensionem; sed quam accipit à spatio, & subjecto. Tempus vero habet quidem propriam, non omnino absolutam; sed cum ordine ad aliud: ideo non est tam per se quantum, ac cæteræ species. Sed primum argumentum petit distinctionem illam rerum permanentium, & successivarum; quæ etiam habent partes diversæ rationis: nam res permanentes habent partes quæ simul existunt, ut lignum, vel lapis; res vero successivæ, non habent partes simul existentes; sed in successione, & transitu; ut motus, cujus partes non simul existunt; sed quædam sunt futuræ, aliæ præteritæ: & futuræ fiunt primo præsentes; deinde præteritæ: sed nec præsentes sunt per modum permanentis, aut simul existentis; sed per modum successive transeuntis. Denique tam partes futuræ, quam præsentes & præteritæ, copulantur per instantia indivisibilia, etiam fluentia; & fiunt unum tempus, & una quantitas continua, & successiva. Quare licet nulla pars temporis sit præsens, vel existens permanenter, aut tota simul; habet tamen utrumque per modum successionis, & fluxus.

Ad formam autem primi ar. Neganda est minor, quod tempus non sit ens reale; aut non habeat partes reales actu existentes; quia licet non existant per modum permanentis; existunt tamen per modum successivi, hoc est continue fluentis; & ita tempus futurum, fit præsens, & præteritum. Et licet tempus futurum nondum sit; & præteritum jam non sit; est tamen tempus præsens, non solum ratione instantis; sed etiam ut tempus est: non tamen habet præsentiam permanentem; sed fluentem: fit autem unum tempus continuum, cum præterito, & futuro, ratione instantis; per quod cum eis copulatur

37 Unde sequitur falsum esse, & non necessariam ad entitatem realem temporis dependentiam ab intellectu; quam aliqui ponunt in tempore: dicentes; tempus complementum suæ essentiæ ab ea accipere: ita ut ante operationem intellectus, non sit completa. Quia cum sit numerus motus; & numerus compleatur ab intellectu: ergo ita complebitur & tempus. Dico falsum hoc esse; quia ex eo sequitur, tempus formaliter esse ens rationis, & non dari ante operationem intellectus.

Probatur consequentia: quia nihil reale potest accipere ab intellectu; si ergo accipit essentiale complementum: ergo complementum hoc, est ens rationis; & ita essentia temporis, erit ens rationis; cum per ipsum compleatur. Quare non dabitur ante operationem intellectus: quod constat esse falsum: cum ante operationem intellectus detur duratio primi motus; quæ est verum tempus. Quod vero tale complementum non sit necessarium, probatur: quia sine illo habet tempus veras ac reales partes, in fluxu reali consistentes; juxta naturam entis successivi: non minus quam motus; de quo evidens est, non dependere ab intellectu; sicut videbimus non dependere numerum.

Ad secundum, Concedenda est minor;

quod tempus non sit numerus, realiter discretus, discretione quantitativa; neque species quantitatis, ex eo quod sit numerus; sed ex eo, quod est continua duratio motus: à quo negandum est, non distingui realiter: & licet solum distinguatur ratione formali; sufficit, ut sit ens completum, & per se extensus quamvis motus sit incompletus, atq; extensus per accidens: nam actio, & passio, identificantur realiter cum motu; tamen sufficit distincto rationis; prædicamentalia: quamvis motus neutrum habeat.

38 Ad ultimum. Concessa majori, Neganda est minor: quod duratio in communi, sit genus ad durations substantiarum, & ad tempus: sed est analogum: quod præsertim verum est ac necessarium, apud eosdem modernos; qui asserunt: durationem sola ratione distingui ab existentis rei durantis. Quo supposito, duratio substantiarum erit idem, ac existentia earum: & duratio accidentium, idem ac actualis inhærentia eorum: sed substantiæ, & accidenti, nihil datur commune univocum: ergo nec durationibus eorum. Et etiam si ex natura rei distinguatur duratio, ab existentia rei durantis, cum eam consequatur naturaliter: non potest tamen duratio in communi esse univoca, respectu utriusque: quia sicut accidens habet esse secundum quid, ita duratio consequens naturam ejus, erit talis secundum quid, per attributionem ad durationem substantiæ, nec habere poterunt rationem univocam durationis, quare nec sequitur durationem motus, non esse speciem quantitatis, quia durationes substantiarum, non sunt in hoc prædicamento.

QVÆSTIO IV.

An locus sit species quantitatis continuæ, distincta à superficie?

39 Occasionem dedit Aristoteles huic quæstioni, quia licet capite præsenti, enumeraverit locum inter species quantitatis; tamen 5. Metaphysicorum cap. 13. ubi de eodem prædicamento ex professo egit, & alias species quantitatis enumeravit: nullam fecit mentionem loci. Ideo prima opinio asserit: Locum esse speciem quantitatis, distinctam à superficie, non quidem in ratione extensionis essentialis quantitatis: sed solum in ratione mensuræ. Probatur primum, quia illa distinguuntur specie, in ratione extentionis: quæ habent distinctam extensionem: sed locus & superficies, non habent extensionem distinctam; sed eandem: ergo in ratione extensionis non distinguuntur. Minor probatur: quia locus est superficies quædam: ergo est extensa secundum longitudinem, & latitudinem: addit vero continentiam locati: ratione cujus non habet novam aliquam dimensionem sed solum novam correspondentiam ad locatum: ergo non habet novam, aut distinctam extentionem: bene tamen habet novam rationem mensuræ, quia ex eo, quod continet locatum, est mensura extrinseca ejus, superficies vero, non est mensura extrinseca locati, sed intrinseca locantis, in quo inhæret. Ideo Aristoteles capite præsenti; ubi rationem mensuræ præcipue considerabat: in quantitate locum numeravit, tanquam speciem distinctam à superficie, sed 5. Metaphysicorum, ubi de quantitate agebat, præcipue secundum rationem essentialem extensionis, non fecit mentionem loci, quia sub hac consideratione, non distinguitur à superficie.

Unde

Unde connumerans ſuperficiem, ſufficienter connumeravit locum. Ita ſentit Sotus, in hoc cap. & Maſius diſp. de quantitate, ſect. 3. p. 4.

40 Secunda opinio tenet, Locum eſſe diſtinctam ſpeciem à ſuperficie, etiam ſub ratione eſſentiali extenſionis : non quidem realiter : ſed ſolum formaliter. Hanc ſequuntur Albertus Magnus, tract. 8. prædicamentorum, cap. 5. Javellus, tract. 5. Cante. in expoſitione textus, & Toletus q. 2. hujus capitis. Probant teſtimonio Ariſt. in hoc cap. ubi non ſolum docui, ſed probavit, locum eſſe ſpeciem quantitatis continuæ, diſtinctam ab aliis.

Deinde ratione. Primo. Quia diſtinctus modus formalis extentionis, ſufficit diſtinguere rationem formalem, & ſpecificam duarum quantitatum : ſed locus habet diſtinctum modum formalem, extenſionis : ergo diſtinguitur formaliter, atque ſpecifice à ſuperficie. Probatur minor, quia ſuperficies, ut ſuperficies : ſolum habet extenſionem ſecundum longitudinem, & latitudinem : ſed ut locus, addit novum modum extenſionis, correſpondentem locato, quod circumſcribit : in quantum partes ejus correſpondent partibus locati, & puncta punctis : & ex tali correſpondentia, habet novum modum diviſibilitatis : quia diviſibilis eſt, ad diviſionem locati : ergo habet diſtinctam rationem quantitativam ; quæ ſufficit, ut ſit diſtincta ſpecies à ſuperficie, licet non diſtinguantur ab ea realiter.

Secundo, quia proprietas maxima quantitatis eſt æquale, & inæqualæ : ſed locus ut locus, eſt æqualis locato ; ut docet Ariſt. 4. lib. Phyſic. tex. 13. ergo ut talis, convenit ei eſſentia quantitatis ; per quam erit diſtincta ſpecies à ſuperficie : cui, ſicut non convenit æqualitas cum locato : ita nec conveniet formalis ratio, & propria extenſionis loci.

41 Tertia opinio duo aſſerit. Primum, quod locus ſit vera ſpecies quantitatis. Secundum, quod non ſit ſpecies diſtincta, à ſuperficie ; nec in ratione extenſionis, nec in ratione menſuræ : ſed ſolam diſtinguatur ab ea, per quandam rationem accidentalem, & extrinſecam : quæ eſt continentia aut circumſcriptio locati. Hæc eſt expreſſa D. Tho. 5. Metap. lect. 15 & in 2. d. 12. qu. unica art. 5, ad 2. & eam ſequuntur Soncinas 5. Metaph. qu. 40. Albertus Saxoniæ 4. lib. Phyſ. qu. 1. Venetus cap. præſenti, Valleſius, controverſia 23. ad tyrones, Fonſeca 5. Meta. c. 13. q. 3. Pater Franciſcus Suarius 2. tomo ſuæ Meta diſp. 51. ſect. 2. n. 9. & multi ex modernis. Et hæc videtur mihi probabilior.

Ut autem illam probemus : Notandum eſt, Locum duobus modis conſiderari. Primo, Mathematice, ſolum pro ſuperficie continente aliud corpus. Secundo, Phyſice, prout addit quandam immobilitatem ; ratione cujus reſpicit motum localem, aut etiam virtutem conſervativam locari. Et utramque rationem ejus explicuit Ariſt. 4. lib. Phyſic. text. 39. ſic eum definiens. Locus eſt ultima ſuperficies corporis continentis immobilis. Capite' autem præſenti, ſolum conſiderat locum ſecundum primam rationem ; ut eſt ultima ſuperficies continens corpus : immobilitatem vero, ad libros Phyſic. remittit, & ſecundum illam, aſſerit eſſe ſpeciem quantitatis. Et hoc eſt primum, quod noſtra ſententia affirmat.

42 Probatur vero ſecundum quod non ſit ſpecies diſtincta à ſuperficie. Primo ; quia ſpecies diſtinguuntur per differentias contentas ſub eodem genere, ergo ſpecies quantitatis continuæ, per differentias ejuſdem generis, quæ aliquem gradum perfectionis ſupra illud addant, ut igitur ſuperficies, quatenus locus, diſtincta ſpecies ſit à ſuperficie, ut ſuperficie, novam

rationem formalem extenſionis, aut menſuræ, ſupra eam addere debet: ſed nullam addit: ergo non eſt diſtincta ſpecies.

Probatur minor, quia vel conſideramus ſuperficiem, ut actu continentem locatum; vel ſolum, ut aptam continere: quod habebit, ſi locus; qui modo repletur corpore, vacuus remaneat: non eſt enim alia ratio conſiderandi eam, ut locum: ſed neutro modo conſiderata, addit novam rationem extenſionis, aut menſuræ: ergo non eſt ullo modo diſtincta ſpecies à ſeipſa, ut ſuperficie. Probo iterum minorem. Quia ut actu continere, nihil addit intrinſecum; ſed continere, vel circumſcribere aliud ſola denominatio extrinſeca eſt, in circumſcribente, ut patet, aptitudo vero continendi, talis debet eſſe, qualis eſt actualis continentia: cum potentia ab actu ſumat ſpeciem: ergo ſolum erit potentia denominandi aliud, extrinſece contentum, vel circumdatum: ſicut aptitudo in veſte, denominandi corpus veſtitum: ſed ſola denominatio extrinſeca, vel ſola aptitudo ad illam, non poteſt eſſe novus gradus perfectionis, ſub genere extenſionis quantitativæ: quod ex ſe dicit aliquid intrinſecum, & formale: cum ſit accidens pure abſolutum: ergo non poteſt diſtingui ſpecie locus à ſuperficie.

43 Et confirmari poteſt, quia ſi continere active locatum; quamvis extrinſece addit novum modum extenſionis diſtinctum à ſuperficie; ut tali, ideo facit diſtinctam ſpeciem quantitatis; ſequitur corpus paſſive contineri à loco; addere novum modum, ſupra dimenſiones ejuſdem corporis contenti: & ideo pro continentia paſſiva, aliam ſpeciem eſſe diſtinguendam; quod nemo concedit.

Secundo probatur, quia continere locatum extrinſece, vel aptam eſſe ſuperficiem, ad illud continendum, aut etiam correſpondentia illa partium, aut punctorum cum partibus, & punctis locati; non poteſt intelligi aliud eſſe, præter relationem: ſed ſola relatio non poteſt diſtinguere ſpecies quantitatis: quia differentia quantitatis, debet eſſe abſoluta: ſicut genus: ergo non diſtinguitur locus ſpecie à ſuperficie, ſub genere quantitatis, per continentiam locati: nec aliud addere intelligitur, per quod ſub eodem genere diſtinguitur.

Ad argumentum primæ opinionis Diſtinguenda eſt minor; ex ea parte, qua dicit locum addere novam rationem menſuræ: nam menſura duplex eſt; ut inferius explicabitur, Activa, & Paſſiva: & illa ſolum eſt extrinſeca ratio quantitatis: paſſiva vero, quæ appellatur menſurabilitas; eſt intrinſeca, & propria paſſio ejus: ab illa igitur non poſſunt diſtingui ſpecies quantitatis; quia extrinſeca: ſed neque ab hac; quia communis omnibus; licet omnibus intrinſeca, tanquam communis paſſio.

44 Ad primum arg. ſecundæ opinionis Conceſſa major, neganda eſt minor: quia continentia activa locati, aut correſpondentia ſecundum partes, & puncta, non eſt novus modus extenſionis; ſed ſola denominatio extrinſeca, in ſuperficie; & forte nova relatio, ad corpus contentum: quæ non poſſunt locum diſtinguere à ſuperficie, ſub genere quantitatis continuæ.

Ad ſecundum. Negandum eſt antecedens; quod proprium ſit quantitati eſſe æqualem, vel inæqualem alteri; ſed eſt accidens commune: proprietas vero ejus eſt; quod ſecundum eam, omnia dicantur æqualia, vel inæqualia: & hæc proprietas communis eſt omnibus ſpeciebus, & ideo non poteſt eas diſtinguere: unde quod ſuperficies continens ſit æqualis locato; accidens ejus eſt: ſicut eſt accidens; unum corpus, aut unam lineam, eſſe æqualem

qualem alteri: quare non poteſt ex hoc diſtingui à ſuperficie; ſicut nec ſuperficies, locati poteſt diſtingui ſpecie à ſuperficie loci; ex eo, quod ſit ei æqualis.

Ad Ariſtotelem vero, reſpondetur. Numeraſſe locum capite præſenti, tanquam ſpeciem diſtinctam à ſuperficie: quia nondum determinaverat; quidnam locus eſſet, uſque ad quartum lib. Phyſic. Et juxta varias ſententias, poſſet diſtingui; vel non diſtingui, à ſuperficie: interim tamen, propter extrinſecam continentiam, diſtingui docuit non eſſentialiter, ſed accidentaliter. Ut ex hac diſtinctione intelligeretur; modo quodam diverſo ſe habere ad prædicationes. In Metaph. vero: ubi jam conſtabat eſſe ultimam ſuperficiem continentem; non fecit mentionem ejus: ſed connumerata ſuperficie, à qua non diſtinguitur ſpecie; ſufficienter connumerari intellexit.

QVÆSTIO V.

An motus ſit ſpecies quantitatis continua?

45 PRima opinio affirmat, eſſe ſpeciem diſtinctam à cæteris; quam tenet Fonſeca 5. libr. Metaph. cap. 33. quæſt. 8. ſect. 1. 2. & 3. & cum eo Conimbricenſes 3. libro Phyſic. cap. 2. qu. 2. artic. 3. in fine. Ubi aſſerunt, motum ſex modis conſiderari poſſe, primo, ut procedit ab agente; & ſic pertinet ad prædicamentum actionis. Secundo, ut recipitur in paſſo, & pertinet ad prædicamentum paſſionis. Tertio, ut eſt quaſi forma imperfecta, tendens ad perfectionem. Quarto, ut eſt acquiſitio perfectæ formæ. Quinto, ut eſt ſucceſſivus: & his tribus modis, ad nullum prædicamentum per ſe pertinet: quia eſt quid incompletum eſſentialiter. Sed poteſt ſexto modo conſiderari; ut eſt continuus; & hoc modo pertinet ad hoc prædicamentum; ſicut tempus; ſed eſt diſtincta ſpecies ab eo: quia partes temporis copulantur inſtantibus indiviſibilibus; partes vero motus copulantur mutatis eſſe, etiam indiviſibilibus: quæ valde diverſa ſunt ab ſeſe invicem: & ideo ab diſtinctas eſſe ſpecies quantitatis.

46 Probatur teſtimonio Ariſt. 3. lib. Phyſic. in principio, ubi ait motum eſſe de genere continuorum: ſed genus continuorum non reperitur; niſi in hoc prædicamento: ergo ſentit collocari ſub genere continuæ quantitatis; quod eſt eſſe ſpeciem ejus.

Probatur deinde ratione; quia continuum eſt genus quantitatis: ergo ſpecies ejus erit: quidquid habet continuitatem per ſe: & diſtincta ſpecies: ſi habeat diſtinctam continuitatem: ſed motus habet utrumque: ergo eſt ſpecies quantitatis continuæ, diſtinctæ à cæteris. Probatur minor: quia continuitas motus, eſt diſtincta à continuitate ſpatii, aut termini, qui fit per eum: & etiam à continuitate ſubjecti mobilis, cui inhæret: & tandem, à continuitate temporis: ergo non accipit eam, ab aliquo horum: ſed à ſe illam habet; & ideo erit per ſe quantum atq; continuum. Minor probatur: quia continuitas mobilis, ſpatii aut termini, qui fit per motum: ſive ſit qualitas, ſive quantitas, vel quid aliud eſt permanens: ſed continuitas motus eſt ſucceſſiva, ſicut ipſe motus: ergo eſt diſtincta à continuitate eorum, atque etiam à continuitate temporis ſucceſſiva: quia cum motus tardus eſt, continuitas ejus eſt brevis: ſi breve ſit ſpatium, quod mobile pertranſit: continuitas temporis longa: ergo diverſa eſt una ab altera. Quod etiam colligitur ex continuativis: quæ in tempore ſunt inſtantia: in motu vero mutua eſſe, valde diverſa.

47 Secunda op. negat motum eſſe quantum per ſe: & ex conſequenti ſpeciem quantitatis, & eſt communis & vera: quam tenes

tenet expreſſe Ariſt. non ſolum cap. præſenti; ſed etiam 5. lib. Metaph. capit. 13. quibus locis expreſſis verbis docet; motum eſſe quantum per accidens, ſicut album. Et cum eo omnes fere expoſitores. D. Th. 5. Meta. lect. 15. Albertus Magnus tractat. 8. de quantitate, ca. 8. Soncinas. 5. Metaph. q. 24. Lovanienſes, Cajet. Javellus, Sotus. Toletus, Mercatus in Commentariis hujus cap. P. Pereira lib. 13. cap. 1. Pater Franciſcus Suarius 2. tomo ſuæ Metaph. diſ. 40. ſect. 8. & probatur duplici arg. Primo, quia motus eſt continuus; quia eſt ſucceſſivus: ſi enim in inſtanti fieret, nullam poſſet habere ſucceſſionem: At non habet per ſe ſucceſſionem; ſed ratione termini, qui fit per ipſum: ergo nec habet per ſe continuitatem; ſed ab eo. Minorem probo; quia motus calefactionis, ideo ſucceſſivus eſt; quia calor per eum factus habet quandam latitudinem gradualem, contrariam frigiditati exiſtenti in eodem ſubjecto: quam frigiditatem; quia non poteſt agens naturale finitum, ſimul & in momento vincere, ſed paulatim; vincitur ſucceſſive: & ideo ſucceſſive producitur calor: unde ſi detur agens infinitæ virtutis: quale eſt Deus, potens in momento vincere totam reſiſtentiam frigiditatis; in momento etiam, & ſine ſucceſſione producetur calor; & non habebit calefactio ullam ſucceſſionem, neque continuationem: ſignum igitur evidens eſt, quod utramque habet à termino; & non per ſe: quare non erit continuum per ſe, ſed per accidens.

Secundo, quia motus eſſentialiter eſt via, fluxus, & tendentia inter duos terminos; A quo, & ad quem: & eſt ipſum fieri termini: ergo ſecundum propriam entitatem, & eſſentiam eſt quid incompletum. A quo non conſtituitur mobile in eſſe ſimpliciter; ſed in via ad illud: & ideo excluditur ab Ariſtotele, & ejus interpretibus, ab omnibus prædicamentis, & inter poſt prædicamenta collocatur, qui ſunt modi quidam incompleti rerum: ſive ergo continuitas pertineat ad eſſentiam ejus, ſive ſit propria paſſio, erit etiam quid incompletum formaliter: quare non pertinebit ad prædicamentum per ſe, nec motus ipſe ratione illius. Falſum eſt ergo, quod ratione continuitatis, motus ſit ſpecies per ſe quantitatis continuæ.

48 Ad teſtimonium Ariſtotelis, Reſpondetur; verba illius generalia eſſe; quæ hunc ſenſum faciunt: motus inter res continuas numerari debet: ex eo non ſequitur eſſe per ſe continuum; ſed habere continuitatem eſſentialem, vel accidentalem: quemadmodum, ſi quis diceret, lignum eſſe de genere gravium corporum; eo ipſo non cogeretur admittere, gravitatem eſſe ei eſſentialem; ſed ſatis eſſet, ad veritatem generalis locutionis, modo accidentali ei convenire.

Et eodem fere modo reſpondetur ad argumentum. Conceſſa minori; quod motus habet continuitatem, diſtinctam à ſpatio, & termino: ſed negata conſequentia, quod eam habeat per ſe. nam aliud eſt habere diſtinctam; aliud habere per ſe: quia habere per ſe, dicit ex intrinſeca ſua ratione habere: habere vero diſtinctam, commune eſt reſpectu ejus; quod eſt, habere per ſe; & ab alio, aut per accidens; cum ſit evidens, poſſe habere diſtinctam, & communicatam ab alio: ut hoc exemplo fit manifeſtum. Albedo habet extenſionem, quam participat à ſuperficie corporis, in quo extenditur; & eo ipſo, diſtinctam ab extenſione ejuſdem ſuperficiei: quia repugnat eandem extenſionem alicui inheſe à ſe; & ab alio: & nihilominus extenſio ſuperficiei, non eſt per ſe; ſed per accidens: quocirca licet motus habeat extenſionem, diſtinctam à mobili, ſpatio, & termino: non ſequitur eam habere per ſe,

ſed

ſed habet communicatam ab eis: & ideo habet per accidens: quamvis eam quoque habeat diſtinctam, ab extenſione temporis.

QVÆSTIO VI.

An numerus ſit ſpecies quantitatis diſcretæ?

49 EXaminatis jam ſpeciebus quantitatis continuæ, ad quantitatem diſcretam veniendum eſt: quæ duas habet ſpecies: Numerum, & Orationem. Et prius de numero quæritimus: An ſit vera ſpecies quantitatis diſcretæ? Et difficultas conſiſtit in hoc; an numerus ſit unum per ſe: nam ſi ita ſit, non erit difficile intelligere, ſitne ſpecies quantitatis diſcretæ, vel non ſit: ſi vero non ſit, niſi unum per accidens; certum eſt, non pertinere id ad prædicamentum.

Prima opinio, tenet numerum eſſe unum per accidens, & ideo non pertinere ad prædicamentum; nec eſſe ſpeciem quantitatis, ſed eſſe unum tantum per aggregationem; ſicut cumulum lapidum, aut aliorum corporum: Ariſtotelem vero eum enumeraſſe inter ſpecies quantitatis: quia habet quandam extenſionem diſcretam, ſimilem extenſioni quantitativæ, & modum quendam unitatis, in vulgari modo loquendi fundatum, quo dicimus ternarium eſſe unum quendam numerum, & quaternarium, eſſe alium diſtinctum. Ita Fonſeca 5 lib. Meta cap. 13. q. 4. ſectione 4. Pater Franciſcus Suarius 2.to. ſuæ Metaph. & ex modernis multi.

50 Probatur teſtimonio Ariſt. 3. lib. Phyſ. ca. 7. tex. 68 ubi de numero ait: Numerus eſt una plura, quantave quædam. Et 10 Metaph. cap. 9. text. 20. Numerus eſt multa una. & lib. 8. cap. 3. tex. 10. Numerum inquit, oportet aliquid eſſe; quo unus, ſi unus eſt, aut enim non eſt, ſed quaſi congeries aut dicendum eſt, quodnam illud ſit, quod unum ex multis facit. Ex quibus ſequitur: numerum ex mente Ariſt. non eſſe unum per ſe, ſed per accidens: & ideo non eſſe ſpeciem quantitatis.

Quod probatur duplici arg. Primo. Ens per accidens, dicitur illud, quod conſtat ex pluribus entibus in actu: ſed talis eſt numerus: ergo ens eſt per accidens. Probatur minor: nam ſive accipiamus tres homines, vel tres quantitates ſeparatas, quales ſunt tres Hoſtiæ conſecratæ: quælibet eſt ens actu: ergo numerus ternarius ex eis conſtans, erit unum per accidens. Et ſi reſpondeas: Unitates ſecundum entitates conſideratas: non efficere unum per ſe, ſed ut ordinatas, ſecundum ordinem prioris, & poſterioris: in quantum ſecunda præſupponit primam, & tertia primam, & ſecundam: & ſic per ſe ordinantur: ita efficere unum per ſe ordine, non unum per ſe entitate. Contra hoc eſt primo, quia ordo iſte, non eſt realis, ſed rationis; ergo non poteſt facere unum per ſe reale, etiam unitate ordinis. Probatur antecedens: nam unitates ipſæ non ſunt ex ſe ordinatæ, cum ex ſe non ſit una prior altera: ergo ſolum ab intellectu ordinari poſſunt: ſed ordo, quem ab intellectu ſuſcipiunt, non poteſt eſſe realis, ſed rationis: ergo per talem ordinem non efficiunt unum reale, quod in prædicamento collocari poſſit, ſed unum rationis. Secundo, quia etiam ſi ordo eſſet realis, & numerus eſſet unus ordine: licet non entitate, non ſufficit, ut ponatur per ſe in prædicamento: nam prædicamenta ſunt entia realia: ergo debent eſſe unum per ſe, non ſolum ordine, ſed entitate reali: & certe, ſi unitas ordinis ſufficeret, non eſſet numerus alio modo unus per ſe quam civitas aut exercitus: de quibus conſtat, non eſſe entia prædicamentalia.

51 Secundo; Unitates non concurrunt ad compoſitionem numeri, per aliquam

unionem, aut unitatem realem: ergo non poſſunt efficere unum per ſe, quod ſit in prædicamento. Evidens eſt conſequentia, quia repugnat plura efficere unum per ſe, niſi per ſe uniantur. Probatur autem antecedens: quia de ratione quantitatis diſcretæ eſt, quod partes ejus non copulentur termino communi: ergo repugnat ejus quælibet unio, & ex conſequenti, quod efficiant unum per ſe.

Et confirmari poteſt, ac declarari ſimul: quia ideo fatentur omnes, cumulum non eſſe unum per ſe, ſed per accidens: quia ſolum dicit aggregationem pluriumum unitatum abſque aliqua unione ſuperaddita, per quam fiant unum: ſed numerus nihil dicit, præter unitates: ergo non erit per ſe unum magis, quam cumulus, nec pertinebit ad prædicamentum. Minorem ita probo, quia quælibet unitas, ex qua fit numerus, ſolum habet eſſe quantitatem quandam continuam, cum negatione diviſionis, ergo tres unitates nihil aliud continebunt, præter tres quantitates, cum ſuis negationibus diviſionis: quantitates autem per ſe non uniuntur, ſed ſeparatæ ſunt: per negationes vere, uniri non poſſunt, cum unio debeat eſſe modus poſitivus, per quem unum poſitivum per ſe fiat, ex multis diverſis: ergo neque poteſt ex iis reſultare aliquid per ſe unum, & prædicamentale.

52 Probatur tandem, quia non poteſt fieri unum per ſe, niſi ex potentia per ſe, & actu per ſe, ut docet Ariſtot. 1. lib. de Anima, cap. 1. ſed unitates non ſe habent tanquam potentia per ſe, & actus per ſe: ergo non efficiunt unum per ſe prædicamentale. Minorem probo, quia omnes unitates ſunt entia in actu: ergo nulla ſe habet tanquam potentia: imo nec poteſt ſe habere ſic; quia non eſt major ratio, quare una ſe habeat, ut potentia, quam aliæ, unde nulla earum talem rationem habere poterit.

Secunda opinio tenet: Numerum eſſe unum per ſe, & ideo ſpeciem quantitatis diſcretæ: hæc eſt expreſſa apud Ariſtot. cap. preſenti, & 5. Metaph. cap. 13. de prædicamento quantitatis: quibus locis eum enumerat inter ſpecies quantitatis diſcretæ. Nec poteſt rectus utriuſque capitis, ullam admittere expoſitionem, tum quia verba expreſſa ſunt tum etiam, quia ita ſentiunt omnes expoſitores: Avicenna 3. libro ſuæ Metaph. capit. 4. D. Thomas 7. lib. Metaph. lection. ult. Soto 5 Metaph. quæſt. 9. Henr. 1. p. ſummæ, art. 29. quæſt. 7. & quodl. 6. Capreo. in 1. d. 24. quæſt. 1. concl. 5. Soncin. 10 Meta. quæſt. 7. Argent. in 1. d. 24. quæſt. 1. Javel. 8. Metaph. quæſt. 9. Cajet. Sot. Tolet. Canter. cum cæteris, cap. præſenti, atque ex modernis multi. Et quod plus eſt, ſancti Patres ita ſentiunt, præſertim Gregor. Nyſſenus, in lib. de hiſtoria dierum. & Joan. Damaſc. cap. 49. ſuæ Dialecticæ in principio, & videtur nobis, non quidem facilior, ſed probabilior & tenenda.

53 Probatur hic potiſſimum ratione. Una ſcientia verſatur circa objectum per ſe unum, à quo ſumit ſuam unitatem ſpecificam; ſed de numero tanquam de proprio, & unico objecto, agit Arithmeticus, & de numero ſonoro agit Muſicus: & ſunt veræ ſcientiæ: ergo habet rationem unius per ſe, & poterit collocari in hoc prædicamento; tanquam vera ſpecies ejus.

Et poteſt confirmari, & declarari ſimul hoc modo. Officium ſcientiæ, eſt demonſtrare paſſiones de ſubjecto: ergo quod eſt ſubjectum ſcientiæ, debet habere proprias paſſiones; de ſe demonſtrabiles: ſed determinatæ paſſiones procedunt à determinata eſſentia: ergo debet habere determinatam eſſentiam: & cum numerus ſit ſubjectum prædictarum ſcientia-

entiarum, habebit determinatas paſſiones, & determinatam eſſentiam: erit igitur unum per ſe prædicamentale. Probatur hæc ultima conſequentia, quia de ente per accidens, non poteſt dari ſcientia, ut docet expreſſe Ariſt.6.lib.Meta.tex.4.

54 Sed duobus modis intendunt adverſarii hoc arg. ſolvere. Primo,Diſtinguentes ens per accidens, quod duplex eſſe inquiunt: primum, ſecundum entitatem, quod ex multis entibus in actu conſtat,ut album, aut muſicum: aliud caſuale, aut fortuitum, quale eſt inventio theſauri: & de primo ente per accidens, ſcientia eſſe poteſt, de quo loquitur Ariſtot. ſed non de ſecundo: quod ideo non poteſt eſſe objectum ſcientiæ; quia non habet eſſe certum,vel fixum, ſed caſuale,& contingens. Verum hæc ſolutio contraria eſt verbis Ariſtot.& rationi. Probatur primum, ex his verbis ejuſdem loci. Signum autem, quod nulli ſcientiæ cura eſt illud: neque activæ, neque factivæ, neque ſpeculativæ, neque enim qui facit domum, facit ſimul quæ accidunt,&c. Probatur etiam ſecundum, quia ens per accidens ſecundum entitatem, non habet unam eſſentiam determinatam,aut per ſe, ſed multiplicem;ergo ut tale eſt, nec poteſt habere determinatas paſſiones, neque unam definitionem, per quam poſſit de eo demonſtrari in ſcientia; ergo falſum eſt, quod poſſit eſſe ſcientia de illo.

55 Alii vero,ut Fonſeca,ubi ſupra,alio modo intendunt ſolvere idem argument. dicentes numerum dupliciter conſiderari. Primo,ut eſt à parte rei, & ſic ſolum dicit unitates reales, & ideo ens reale, non per ſe unum, ſed per accidens,de quo non poteſt eſſe ſcientia. Alio modo conſideratur, in quantum unitates ejus ordinantur ab intellectu, ſecundum prius, & poſterius: & hoc modo per ſe unum eſt, non entitate, ſed ordinatione, nec unum reale, ſed rationis: hoc tamen ſufficit, ut ſit objectum Arithmeticæ. Nec eſt inconveniens, quod ſcientia realis, verſetur circa ens rationis: nam multæ ſunt ſcientiæ reales, quæ verſantur circa entia rationis:ut ſcientia de republica (quam politicam vocant) Muſica, & Dialectica.

Sed hæc etiam ſolutio inſufficiens eſt,& falſum ſupponit, nam licet ſcientiæ dividantur in reales, & rationales: & rationales ſint, quæ verſantur in dirigendis operibus rationis, quibus non repugnat verſari circa ens rationis, ut de Dialectica conſtat; nullus tamen vocavit Mathematicas diciplinas rationales ſcientias, nempe Geometriam, agentem de linea, aut Arithmeticam, de numero, ſed veræ reales ſunt, ex communi omnium conſenſu; quia non verſantur circa operationes dirigendas, Dialectica, ſed circa determinatas res. Sed nec politica poteſt inter rationales ſcientias numerari: quia non in dirigendis operibus rationis, ſed in ordinandis actionibus civium, ac republicæ verſatur; alioqui Ethica, & omnes ſcientiæ morales, vocarentur rationales; quod ſatis falſum eſt. Ita ergo de politica, ſicut de his verum eſt, apud omnes; non eſſe rationales ſcientias, ſed reales, & quæ circa entia realia verſari debent,non circa ens rationis. Unde ſequitur, quod ſi numerus formaliter eſt ens rationis; ut hæc ſalutio aſſerit, non poſſit eſſe objectum Arithmeticæ.

56 Probatur ſecundo noſtra ſententia. Quia numerus eſſe ſenſibile per ſe,ut docet Ariſt. 3. lib. de anima,c.6.ergo eſt ens reale,& per ſe unum. Probatur conſequentia,quia operationes ſenſuum, non dependent ab intellectu, ſed priores ſunt actibus ejus: ergo nec objecta ſenſuum, dependere poſſunt ab intellectu, ſed ante operationem ejus dantur in rerum natura: & ideo vera entia realia ſunt. Quod vero habe-

habeant unitatem per ſe, probo, quia potentia ſenſitiva ſuam unitatem accipit ab objecto per ſe, ſub quo comprehenditur numerus: ergo debet eſſe unum per ſe, non, ut ab intellectu concipitur, ſed à parte rei: quia ſenſus non verſantur circa ſenſibilia; ut apprehenduntur per intellectum, ſed ut in rebus ſunt.

57 Ut autem probabilitas communis ſententiæ, quam defendimus, magis pateat, & arg. (quæ vere ſunt difficilia) ſolvantur, explicandum eſt: quonam modo numerus ſit ens reale, & à quo habeat, quod ſit unum per ſe: in hoc enim conſiſtit tota difficultas ejuſdem ſententiæ. Et de numero quantum ad unitates, nemo poteſt dubitare, quin ſit ens reale: quia tres quantitates hominum, vel lapidum, reales ſunt: ſed quæ ſit illa ratio realis, à qua conſtituantur in ratione unius numeri realis, ita ut ſeparetur à cumulo lapidum, difficile explicatur, & non eodem modo ab omnibus, qui eandem ſententiam ſequuntur.

Itaque prima opinio eſt Soti, quæſt. 2. hujus cap concl. 2. aſſerentis numerum eſſe ens reale, ex parte unitatum, ſed accipere complementum eſſentiale ab intellectu: hoc autem complementum, ait eſſe, ordinem prioris, & poſterioris, quem intellectus tribuit unitatibus, numerans unam poſt aliam, tertiam poſt duas, & quartam poſt tres: & ita conſtituens numerum ternarium, & quaternarium. Numerus itaque ſecundum hanc ſententiam, conſtat ex ente reali, nempe ex unitatibus, & ex ente rationis, quod eſt ordo prioris, & poſterioris, & per talem ordinem uniuntur unitates, & efficiunt unum per ſe.

58 Hic tamen modus dicendi ſuſtineri non poteſt. Quia juxta eum, nec numerus poteſt eſſe ens reale; nec ſpecies quantitatis. Probo primum, quia vel tres unitates efficiunt numerum ternarium, ante operationem intellectus; vel expectanda eſt operatio intellectus, ut efficiat numerum: ſi primum dicatur, falſum erit, quod dependeat ab intellectu, vel ab eo accipiat complementum eſſentiale: ſi vero dicatur ſecundum; ſequitur non eſſe ens reale formaliter; ſed ens rationis: nec unum per ſe: quia ex ente reali, & rationis, non poteſt fieri unum per ſe, quod ſit ſpecies realis prædicamenti: ergo ſi numerus pro materiali, eſt realis, & pro formali ens rationis, non poterit eſſe ens prædicamentale, nec prædicamentalis ſpecies. Utrumque ergo debet habere numerus, ante operationem intellectus: & quod ens reale ſit, & aliquid per ſe unum. Ut autem quomodo ea habeat, oſtendamus: Notandum eſt, Unitates ex quibus fit numerus, duo habere. Primum, quod quælibet ſit quantitas continua, diſtincta ab altera. Aliud, quod ſint numerabiles ab intellectu, ſecundum prius, & poſterius: & hoc eſt etiam in eis reale, & intrinſecum, ſicut realis eſt aptitudo cujuſcunque rei, ut ab intellectu intelligatur: & ſicut hæc aptitudo, vocatur intelligibilitas, ita aptitudo unitatum, ut ſecundum ordinem prioris, & poſterioris ordinentur, vocatur numerabilitas: ſed ſicut rem actu intelligi ab intellectu, non eſt aliquid reale intrinſecum in ea: nec eſt ens rationis, ſed denominatio realis extrinſeca, ab actu reali intellectus, per quem intelligitur: ita numeratio actualis unitatum, non eſt aliquid reale intrinſecum in eis, nec eſt ens rationis, ſed denominatio realis extrinſeca ab actu intellectus reali, quo numerantur. Unitates igitur numeri, licet ſint plura entia in actu, ſecundum quantitatem continuam conſideratæ: tamen aptitudo realis, ut numerentur realiter ſecundum prius, & poſterius, tribuit eis unitatem: quia ex ea habent, ut conſtituant

ſtituant unum numerum realem per ſe. Gratia exempli: tres homines, aut tres lapides, reales unitates ſunt, ſecundum quantitates reales, quas habent, & ſecundum aptitudinem realem, quam habet quælibet, ut numeretur realiter ab intellectu poſt aliam, vel ante aliam, efficiunt numerum ternarium per ſe unum; ex potentia per ſe, & actu per ſe, ſuo modo compoſitum: nam quælibet unitas eſt in potentia, ut numeretur ante aliam, vel poſt aliam; & quæ ante aliam, numeretur, ſe habet ut potentia, determinabilis per aliam, poſterius numerabilem. Et cum utrumque habeant unitates, ante operationem intellectus, nempe eſſe reales quantitates, & realiter numerabiles, ſecundum prius, & poſterius, per actum realem intellectus efficiunt unum per ſe reale, & prædicamentale, nullum complementum accipientes ab intellectu.

59 Ex hac doctrina duo colliguntur. Primum: quod ſicut Ariſtot. ſæpe aſſerit, non eſſe quærendam eandem certitudinem in omni materia, vel objecto, de quo poteſt eſſe ſcientia: neque in omni ſcientia: ſed quaſdam ſcientias eſſe certiores aliis: quia certior eſt materia, circa quam verſantur, ſecundum majorem, vel minorem abſtractionem à materia: ita nec eſt quærenda in quibuſcunque rebus prædicamentalibus, eadem unitas, aut idem modus unius per ſe, ſed quaſdam habere majorem unitatem, & magis eſſe unum per ſe, alias vero longe minorem, ſecundum minorem perfectionem ſuæ naturæ. Verum, dummodo habeant aliquam unitatem, ſufficiet, ut in prædicamento per ſe collocentur, tanquam genera, vel ſpecies ejus. Gratia exempli, in ſubſtantia major reperitur unitas, & perfectior modus unius per ſe: quam in accidentibus: & inter accidentia, major in uno, quam alio: ſed aliqualis ſufficit, ut per ſe ſint ſpecies prædicamentales, ſaltem imperfecte. Et hujus conditionis eſt numerus, & omnis quantitas diſcreta, quæ cum ex propria natura debeat habere partes actu ſeparatas; minorem poſſunt haberer unitatem, ſufficientem tamen ad conſtituendas ſpecies quaſdam prædicamentales imperfectas.

60 Colligitur ſecundum, nempe, quod ea, quæ in uno genere ſunt entia per accidens, in alio ſunt entia per ſe: ut domus, in genere naturæ, ens per accidens eſt; cum contineat plura entia naturalia in actu; ut ligna & lapides: ſed in genere artificiali, eſt unum per ſe: ita ergo de numero dicendum eſt, quod unitates ejus, in genere quantitatis continuæ, ſunt multa in actu, quæ in eodem genere non efficiunt unum per ſe, etiam ſi in cumulo congregentur: ſed in genere quantitatis diſcretæ, efficiunt per ſe unum numerum, propter numerabilitatem realem, per quam ſuo modo uniuntur per ſe, ut explicatum eſt.

Ex hac doctrina, Reſpondetur ad argum. & 1. ad teſtimonium Ariſt. dicimus loqui de numero pro materiali ſignificato, nempe pro unitatibus: & hoc modo quanta quædam dicuntur, & una quædam ſed ratione formalis numerabilitatis, fiunt unum per ſe, quam numerabilitatem non excludit ibi Ariſtot. ſed potius quærit: ideo nihil contra noſtram ſententiam continent illa teſtimonia.

Ad primum arg. Diſtinguenda eſt minor, nam unitates numeri, duobus modis conſiderantur. Primo, ſecundum rationem materialem, qua ſunt plures quantitates actu ſeparatæ, & hoc modo non efficiunt unum per ſe. Secundo, conſiderantur, ut ſunt numerabiles ab intellectu, ſecundum prius & poſterius: & ex hoc habent unitatem, per quam conſtituunt unum numerum. Et cum dicitur,

Ordinem prioris, & poſterioris inter unitates, non eſſe realem; etiam eſt diſtinguendum; nam prius & poſterius poteſt ſumi, ut connotatur per aptitudinem numerabilitatis, & ſic eſt aliquid reale, in iiſdem unitatibus, quia quælibet, ex propria natura poteſt numerari, ſecundum prius, & poſterius; ſi vero conſideretur in actuali numeratione, ſolum eſt extrinſeca denominatio, in iiſdem unitatibus; ſicut intelligibilitas in quacunque re, eſt aliquid reale, ſed actu intelligi, ſolum eſt denominatio extrinſeca. Et ad aliud, quod tandem dicitur non ſatis eſſe, quod numerus ſit unus ordine, ſed requiritur, quod ſit unus entitate. Reſpondetur, numerabilitatem, non dicere ſolum reſpectum, ſed aliquid etiam abſolutum, in quo conveniunt omnes unitates, nempe aptitudinem numerabilitatis: & ideo licet numerus ſit unus ordine, aliqua tamen ex parte eſt etiam unus entitate; & hoc ſufficit, ut ſit ſpecies prædicamentalis.

61 Ad ſecundum. Negandum eſt antecedens, quod unitates non concurrant ad componendum numerum per aliquam unionem; nam licet ſeparatæ ſint, in quantum ſunt quantitates continuæ inter ſe diſtinctæ, tamen per aptitudinem numerabilitatis, quam habent in ordine ad intellectum, uniuntur inter ſeſe, ad efficiendum unam quantitatem diſcretam; de cujus ratione eſt, ut partes ejus non copulentur termino communi materiali; hoc eſt puncto indiviſibili, aut quovis alio, non tamen quod non uniantur formaliter, ad conſtituendum unum diſcretum; unde licet ſeparatæ ſint unitates, ſeparatione continui, ſunt tamen unitæ, unione diſcreti; & ideo, licet, non efficiant unum continuum, efficiunt tamen unum diſcretum, ut expoſitum eſt.

Et eodem modo reſpondetur ad confirmationem. Negando minorem, quod numerus nihil aliud dicat, præter unitates: dicit enim aptitudinem numerabilitatis ſecundum prius, & poſterius, earundem unitatum, in ordine ad intellectum à quo habent unitatem ſufficientem ad efficiendum unum per ſe diſcretum; quod non habent eadem unitates, ut ſunt in cumulo: in quo talem ordinem numerabilitatis non dicunt: & ideo cumulus eſt unum per accidens: ſed numerus unum per ſe.

62 Ad tertium, Conceſſa majori, Diſtinguenda eſt minor, quod unitates numeri non ſe habeant, tanquam potentia per ſe, & actus per ſe: nam duplex eſt potentia; Una receptiva actus per modum informationis: qualis eſt materia phyſica, ex qua fit ens naturale: alia non receptiva, ſed determinabilis per actum: & eſt ſimili potentiæ generis, quod non recipit in ſe actum differentiæ, ſed determinatur per eum, ad conſtitutionem ſpeciei: & talis eſt potentia in qualibet unitate, ut determinetur per alium, ad conſtituendum numerum, & ita determinans, ſe habet tanquam actus per ſe, & determinata tanquam potentia per ſe: & hoc ſufficit, ut ex eis fiat unum per ſe, imperfecta quadam unitate, per quam conſtituunt unam ſpeciem quantitatis diſcretæ. Hæc doctrina colligitur ex Ariſt. 8. Meta. cap. 8. tex. 15.

QVÆSTIO VII.

An forma numeri ſumenda ſit ab ultima unitate, vel ab omnibus?

63 Quæſtio hæc procedit, ſuppoſita communi opinione, quam ſecuti ſumus quæſtione præcedenti, quod numerus ſit vera ſpecies quantitatis diſcretæ: nam ſi eſſet ens per accidens, & non pertineret ad prædicamentum, nullam haberet formam aut differentiam: & ideo non

non eſſet inquirendum, an ab ultima unitate deſumenda ſit, vel ab omnibus.

Eſt igitur prima opinio Capreoli in 1. d. 24 quæſt. 1. concluſ. 5. diſtinguentis duplicem formam numeri; Partialem, & Totalem, ſicut debet diſtingui, in quibuſcunque ſpeciebus ſubſtantiæ. Ut in homine, forma partialis eſt illa, quæ cum materia componit naturam hominis: & natura ipſa compoſita ex materia, & forma, dicitur forma totalis: ut humanitas, dicitur forma totalis hominis: quia ſimul cum ſuo modo ſubſtantiali, qui eſt ſubſiſtentia, componit hominem, ſignificantem naturam completam in ſuppoſito. Formam igitur partialem numeri, ait eſſe ultimam unitatem, quæ determinat præcedentes: & ita ſe habet, per modum actus, & formæ: & præcedentes per modum materiæ: ut forma binarii, eſt ſecunda unitas, determinans primam, ad conſtitutionem talis ſpeciei: forma ternarii, eſt tertia, præſupponens duas tanquam materiam, & eas determinans per modum formæ. Formam vero totalem (inquit) non eſſe ultimam unitatem; neque omnes, ſed naturam ipſam numeri, reſultantem ex compoſitione: ex qua natura ſimul, cum modo actualis inhærentiæ, fit completus numerus in concreto. Probat hoc ultimum hac ratione. Quia in quibuſcunque rebus, forma totalis; quæ eſt natura, reſultat ex unione partium: ſed nec ultima unitas, nec omnes ſimul, reſultant ex unione partium: ſed potius ſunt partes, ex quibus reſultat natura ipſa numeri: ergo non poſſunt eſſe forma totalis ejus. Primum vero non probat, quia per ſe eſt manifeſtum. Hanc ſententiam ſequutus eſt prius Albertus Magnus in prædicamentis, tit. 8 de quantitate, & in Comment. ſup. 5. c D Dionyſ. de divinis nominibus. Imo & D Thom. 8 Metaph. lect. 3. & poſtea Javellus 8. Meta. q. 10.

64 Secundam opinionem tenet Soncin. 10. Metaph. q. 9. ubi alio modo diſtinguit numerum; in eum, qui abſtrahitur à particularibus unitatibus: & ſolum dicit duo, tria, vel quatuor: & in eum, qui contrahitur ad particulares unitates; & in eis conſideratur: ut dum dicimus, tria corpora, tres lapides, vel tres homines. Formam igitur numeri abſtracti, dicit eſſe ultimam unitatem, non tamen numeri contracti: ſed numerum contractum e ipſo conſtitui in ſpecie, hoc eſt, per ſuas unitates ſimul acceptas, abſque ordine primæ, vel ultimæ: ut ternarium hominum, aut quaternarium lapidum. Et hæc ſententia, videtur oppoſita præcedenti, quia quæſtio hæc, de numero reali pro quantitatibus ipſis accepto, procedit: cujus formam, dicit prima opinio, ſumendam eſſe ab ultima unitate, quod negat hæc ſecunda.

Probat porro Soncin. 1. par. ſuæ opinionis, quod forma numeri abſtracti, ſit ultima unitas, hac ratione. Quia numerus abſtractus, ſolum reperitur objective in intellectu, conſtituente ordinem prioris, & poſterioris, inter unum, duo, & tria: ita ut ſicut ad binarium non perveniat, niſi per unitatem, & ad ternarium per binarium, ſicque ad cæteros ſemper: ergo ultima unitas, in apprehenſione intellectus, præſupponit cæteras: & ideo habet ſe ad illas, per modum formæ determinantis.

65 Secundam vero partem, quod forma numeri contracti, non ſit ultima unitas, Probat duplici arg. Primo, quia ubi eſt primum, & ultimum realiter, aliquis eſt ordo realis inter ea: ſed inter unitates numeri, nullus eſt ordo realis: ergo nec datur prima unitas realiter, neque ultima, quæ poſſit eſſe forma numeri. Probatur minor. Quia ſi ordo realis daretur inter unitates: aut ille ordo eſſet naturæ,

aut dignitatis, loci, ubi, vel ſitus; ſed nullus talis datur: ergo nec habebunt realem ordinem. Probo iterum minorem: quia ſimul tempore, poſſunt fieri duo, vel tria corpora; ex quibus efficitur tenarius: & ita, ut novum non ſit cauſa alterius, nec ſit eo dignius: ſed nec neceſſe eſt habere ordinem loci, vel ſitus; cum poſſint in vacuo conſtitui: quare nullum habebunt ordinem realem.

Secuno. Vel ultima unitas eſt forma numeri realis, in quantum eſt unitas; vel in quantum eſt ultima: non ut unitas; quia hæc ratio communis eſt omnibus: ſed nec ut ultima, propter duo. Primum, quia eſſe ultimam, habet ab intellectu numerante: ergo non poteſt eſſe forma realis. Secundo, quia forma rei debet eſſe fixa, & invariabilis: ſed eſſe ultimam, ſæpe variatur pro voluntate numerantis: ita ut unitas, quæ modo numeratur poſt alias; poſſit rurſus numerari prima: unde eſſe ultimam per omnes variatur: quare non poteſt eſſe forma numeri.

66 Pro ſolutione hujus quæſt. notandum eſt ex D. Thom 22 qu 54. art. 4. in corpore: In accidentibus, non eſſe compoſitionem eſſentialem phyſicam, ex materia, & forma; ſed eſſe naturas quaſdam adeo imperfectas; ut potius ſint formæ ſubjectorum, per actualem inhærentiam in eo: & hujus ratio eſt manifeſta; quia materia, & forma ſunt partes eſſentiales entis naturalis: quod eſt ſubſtantia: accidentia vero non ſunt entia naturalia: ſed aliquid entis naturalis: ergo non poſſunt habere compoſitionem ex materia, & forma. Unde ex tribus compoſitionibus, quæ reperiuntur in ſubſtantia: nempe Phyſica, eſſentialis ex materia, & forma; & quaſi entitativa, aut ſubſtantialis, ex partibus integrantibus: & Metaphyſica, eſſentialis ex genere, & differentia: ſolum in accidentibus reperiuntur duæ poſtremæ: in quibus explicandum eſt: an ultima unitas habeat rationem differentiæ: vel ab ea ſumatur differentia eſſentialis.

Et ut à compoſitione ex genere, & differentia, tanquam ab eſſentiali incipiamus: idem eſt in ea forma, & differentia: quia cum fiat ex genere, & differentia: genus ſe habet, materia, & differentia tanquam forma. Videndum igitur eſt, à quo ſumatur differentia in ſpeciebus numerorum; an ab ultima unitate, vel ab omnibus. Et de genere certum eſt, ab omnibus ſimul ſumptis definiendum eſſe: quia genus proximum numeri, eſt quantitas diſcreta: diſcretio vero, non reperitur in una ſola unitate; ſed in omnibus; quare ab omnibus ſumitur genus: differentia vero, ab omnibus etiam ſumi debet; quia differentia continet gradum perfectionis determinantem genus; unde cum genus contineat communem rationem extenſionis, aut diviſibilitatis diſcretæ; & differentia debet continere gradum perfectionis, talis extenſionis, aut diviſibilitatis: quia etiam non reperitur in una ſola unitate, ſed in multis. Ideo non poteſt à ſola ultima, ſed etiam ab omnibus, ſub ratione ſpeciali debet ſumi: & ita genus numeri ternarii, erit quantitas diſcreta: differentia vero, extenſio vel diviſibilitas, in tres unitates: ſicque definitur numerus ternarius. Eſt quantitas diſcreta. Extenſa ſecundum tres unitates, ita ordinatas ſecundum prius, & poſterius.

67 In compoſitione vero totius, ex partibus integrantibus; non reperitur materia, neque forma; quia omnes partes integrantes ſic ſunt in actu, ut nulla recipiat aliam, nec recipiatur ab alia: ut inter brachium, caput & pedes, non eſt materia, neque forma proprie loquendo: nihilominus inter partes integrantes numeri,

meri, una pars ſe habet ad alias, tanquam forma, in quantum eas determinat: & ita ſe habet ultima unitas in numero, determinans aliam, vel alias, ad certum numerum efficiendum: ut ſecunda unitas determinat primam, ad efficiendum binarium, & tertia determinat duas, ad efficiendum ternarium, ſicque de cæteris.

Noſtra igitur ſententia duo aſſerit. Primum eſt. Forma eſſentialis, quam poteſt habere numerus, non ſumitur à ſola ultima unitate, ſed ab omnibus, in quantum habent ſpecialem rationem extenſionis diſcretæ.

Probatur hac ratione, deducta ex doctrina tradita. Forma eſſentialis duplex tantum eſt, Phyſica & Metaphyſica: ſed numerus non habet formam eſſentialem Phyſicam: & Metaphyſica, quam habet, ſumitur ab omnibus unitatibus ſic ordinatis ſecundum prius & poſterius: ergo non à ſola ultima. Probatur minor, quia differentia in quibuſcunque rebus ſumitur à tota natura, ſub gradu ſpeciali concepta: ut in homine, à tota ejus natura ſub gradu rationalitatis: ergo differentia numeri ſumitur à tota ejus natura, ſub tali gradu extenſionis diſcretæ conſiderata: talis autem gradus extenſionis diſcretæ non reperitur in ſola ultima unitate: ſed in omnibus ſic ordinatis, ſicut nec diſcretio ipſa, in uno ſolo reperitur, ſed inter multa: ergo nec differentia numeri à ſola ultima unitate deſumi poteſt, ſed ab omnibus ſic ordinatis: ut forma ternarii, à tribus unitatibus ſic ordinatis, ut duæ ſint præſuppoſitæ, & ab ultima determinentur.

68 Secundum quod aſſerit noſtra ſententia eſt; In numero conſiderato ut toto integrali, licet non inveniatur propria forma Phyſica nec Metaphyſica, invenitur tamen quædam ſimilitudo formæ: & hæc ſumitur à ſola ultima unitate, imo illa ſola ſe habet ut forma, Probatur hac ratione. Id quod eſt determinabile per aliud habet modum materiæ; & id quod determinat aliud, habet modú formæ: ſed inter partes integrantes numeri, ultima unitas ſe habet ut determinans præcedentes, & iſtæ ut determinabiles per eam: ergo iſtæ ſe habent tanquam materia, & illa tanquam forma. Et hoc voluit prima ſententia, dum aſſeruit, ultimam unitatem eſſe quaſi partialem formam numeri & præſertim D. Tho: quo hoc idem intellexit non de vera forma, ſed de aliqua ſimilitudine ejus. Et ideo argum. ejuſdem ſententiæ, non eſt neceſſarium reſpondere.

Solum hoc eſt notandum. Hoc habere ſpeciale partes integrantes numeri, quod cum una ſe habeat per modum formæ, & aliæ per modum materiæ, variata illa, quæ ſe habere ut forma, ex conſequenti variatur differentia eſſentialis numeri, quia variatur modus extenſionis, ex quo accipitur: ut variata tertia unitate idem numerus habet extenſionem in ordine ad duo vel ad quatuor, quæ diverſa eſt.

Secunda autem ſententia, diſtinctionem illam de numero abſtracto, & contracto, minus bene adduxit: quia nunc loquimur de numero prædicamentali, qui eſt ſpecies quantitatis diſcretæ & reperitur in rebus: numerus vero abſtractus, tranſcendentalis eſt, cum in ſubſtantiis, ac cæteris accidentibus reperiatur: & ideo non magis ad hoc prædicamentum, quam ad cætera pertinet: imo ad nullum & ideo non eſt de illo curandum.

69 Ad primum igitur argum. ejuſdem ſententiæ. Negnda eſt minor: quod non ſit ordo realis inter unitates numeri: nam licet non ſit ordo temporis, nec naturæ, loci, vel ſitus, eſt tamen ordo numerabilitatis; quem dicit unitas quælibet ad alias; in quantum prius, ac poſterius numerabilis eſt ab intellectu, hoc eſt, præſupponendo eas, vel eiſdem præſuppoſita.

Ad ſecundum. Diſtinguenda eſt major: quia unitates numeri dupliciter conſiderari poſſunt, vel ut actu numerantur, vel ut ſunt numerabiles: & ideo quælibet habet duplicem conſiderationem ultimæ: nempe in actuali numeratione, aut in aptitudine. Dum ergo dicitur, vel ultima eſt forma, ut unitas eſt, vel ut eſt ultima: diſtinguendum eſt: nam ut ultima in ratione numerabilitatis, habet modum formæ realis, non ut ultima in actuali numeratione: quia hæc eſt ratio extrinſeca, & variabilis, illa intrinſeca, & invariabilis, eodem modo conveniens omnibus, cum poſſit quælibet numerari poſt alias: & ideo cuilibet invariabiliter convenit, eſſe ultimam ſecundum aptitudinem: & hoc non habent ab intellectu: ſed ex propria natura: quamvis non ſine reſpectu ad intellectum: bene tamen habent id ante operationem ejus: realis igitur eſt ratio ultimæ in qualibet unitate, ſicut ratio primæ, aut mediæ, ut explicatum eſt.

QVÆSTIO VIII.

An numerus prædicamentalis, non ſolum reperiatur in corporibus, ſed etiam in rebus ſpiritualibus?

70 SEnſus quæſtionis eſt, an ſicut tres homines, tres lapides, aut tria quælibet alia corpora, efficiunt numerum, qui eſt ſpecies quantitatis diſcretæ: ita tres Angeli, aut tres animæ: & proceditur quæſtio, ſuppoſito, quod numerus ſit per ſe in prædicamento.

Prima opinio affirmat, numerum rerum ſpiritualium, non minus eſſe ſpecium qualitatis diſcretæ, quam numerum corporum. Ita Richard. in 1. diſtin. 10. q. 1. ad 4. diſt. 24. art. 1. quæſt. 1. & art. 2. q. 1. Marſil. in 3. quæſt 25. art. 1. & 2. Greg. d. 24. quæſt. 2. art. 3. Aureol. apud Capre. eadem diſt. & q. ubi etiam Major, Ocham, & Gabriel. quos ſequitur magna modernorum pars.

Probatur teſtimoniis, D. Auguſtin. l. 2. de libero arbitrio, cap. 16. ubi aſſerit, numerum eſſe aliquid intelligibile, & in omnibus rebus inveniri, & Damaſc. 3. lib. Fidei, cap. 8. docentis, numerum in quibuſlibet rebus inter ſe diverſis ſic reperiri, ut duæ naturæ, Divina, & humana in Chriſto, ad quantitatem diſcretam pertineant.

Probatur enim ratione, quia integra ratio numeri, conſtat ex multis unitatibus realibus, & inter ſeparatis, atque numerabilibus ab intellectu, ſecundum prius, & poſterius: ſed hoc totum convenit tribus Angelis: ergo veram habent rationem numeri prædicamentalis. Probatur minor, quia tres Angeli, ſunt diſtincti realiter, atque etiam realiter ſeparati, & quilibet eſt numerabilis ab intellectu ante alios, & poſt alios.

71 Secunda opinio, negat numerum prædicamentalem reperiri in rebus ſpiritualibus, ſed ſolum putat ponendum eſſe in corporibus. Ita D. Tho. quæſt. 9. de potentia, art. 7. in 1. d. 24. qu. 1. art. 3. & 1. part. qu. 3. art. 3. Capreol. in 1. d. 24. q. 1. Soncin. 10. Met. q. 13. Javel. lib. 8. qu. 11. & colligitur ex doctrina Ariſtot. 4. lib. Phyſic. cap. 6. & 7. ubi docet numerum fieri ex diviſione continui, & 2. de anima, cap. 6. numerum aſſerit eſſe ſenſibile per ſe. Sed numerus rerum ſpiritualium, nec fit ex diviſione continui, nec eſt ſenſibilis: quia ſenſus non poſſunt percipere, niſi corporea: ergo non eſt numerus prædicamentalis ex ment. Ariſt.

Ratione item probatur. Primo, quia omnis ſpecies, debet participare naturam ſui generis proximi, atque remoti, in eadem linea prædicamentali poſiti: ſed genus proximum numeri, eſt quantitas diſcreta; & remotum quantitas communis, conti-

continuæ, atque diſcretæ: repugnat aliquem eſſe numerum prædicamentalem, niſi ex his duobus generibus participet. Tunc ultra, numerus rerum ſpiritualium ex neutro genere participat; ergo non eſt ſpecies hujus prædicamenti. Probatur antecedens: talis numerus non eſt quantitas: ergo non eſt quantitas diſcreta. Evidens eſt conſequentia à ſuperiori ad inferius negative: & antecedens per ſe notum eſt.

72 Secundo, quia tranſcendentia non pertinent ad aliquod ſpeciale prædicamentum, ut de ente, & accidente, manifeſtum eſt: ſed numerus eo modo, quo reperitur in rebus ſpiritualibus, reperitur in quibuſcunque rebus cujuſlibet prædicamenti: ergo tranſcendentalis eſt, & non prædicamentalis. Minorem probo; nam ſic ut dicimus, tres Angelos, aut tres animas, ſic dicimus tres albedines, tres relationes, tres actiones, & paſſiones, ſicque de cæteris prædicamentis.

Pro ſolutione argumentorum oppoſitæ opinionis, notandum eſt, quod ſicut unitas ſumitur duobus modis, primo, prout unum eſt paſſio entis, & unitas convertitur cum entitate: & ſic accepta eſt tranſcendentalis: quia in omnibus rebus reperitur. Secundo, ut eſt unitas ſpecialis, quæ fundatur in quantitate rei: & hæc eſt propria hujus prædicamenti. Ita numerus eſt duplex, tranſcendentalis, qui conſtat ex unitatibus tranſcendentalibus: & ſpecialis; qui ſit ex quantitatibus: & iſtæ eſt ſpecies quantitatis diſcretæ; ille vagatur per omnia prædicamenta: & ideo neque ad hoc, neque ad aliquod aliud pertinet.

Hæc diſtinctio explicat ſenſum ſanctorum Patrum, qui, ut conſtat ex antecedentibus & conſequentibus, de numero tranſcendentali loquuntur, non prædicamentali. Et etiam, ſi aliquod verbum eorum videatur ſignificare numerum prædicamentalem; ſolum per ſimilitudinem intelligi debet.

Ad argumen. Diſtinguendum eſt antecedens: quia ſi de numero prædicamentali intelligatur, non eſt verum, quod ſolum dicat unitates quaſcunque diſcretas, & numerabiles, ſecundum prius & poſterius: ſed debet dicere unitates ſpeciales, & quantitativas, quas cum non habeat numerus rerum ſpiritualium, ſed tranſcendentales, non eſt numerus prædicamentalis, ſed tranſcendentalis.

QVÆSTIO IX.

An ratio ſit vera ſpecies quantitatis?

73 DIfficilior eſt quæſtio de oratione an ſit vera ſpecies quantitatis diſcretæ. Intelligimus autem quæſtionem de ſola oratione vocali: nam mentalis, & ſcripta, non pertinent ad hoc prædicamentum: cum utraque ſit qualitas, illa naturalis; hæc vero quaſi per artem facta: vocalis vero, quæ aut voce humana profertur, vel aliis inſtrumentis fit; quandam extenſionem ſyllabarum habere videtur: & ideo quærimus de illa: an ſit ſpecies quantitatis diſcretæ.

Et eſt prima opinio Lovanienſium, in expoſitione hujus capitis, qui negant orationem eſſe ſpeciem quantitatis diſcretæ, putantes eſſe quantum quoddam per accidens; ſicut album, aut motus, & hanc videtur ſequi Cajet. c. præſenti, & ſequuntur moderni omnes, qui numerum excludunt ab hoc prædicamento.

Et probatur illis omnibus argumentis; quibus probatum eſt de numero, eſſe ens per accidens: & ideo non pertinere ad hoc prædicamentum, quæſt. 6. quæ non ſunt hoc loco repetenda.

Sed duobus aliis ſpecialibus probanda eſt. Primo, Quia hæc tantum ſunt in ora-

tione, nempe ſoni ſyllabarum, motus inſtrumentorum, aut prolationis: per quem fiunt tempora conſumpta ejſdem prolationibus, ordo ſyllabarum, & ſignificatio totius orationis: ſed ex nullo horum poteſt oratio eſſe quanta per ſe: ergo non eſt admittenda ad hoc prædicamentum. Probatur minor, quia ſoni ſunt qualitates: motus quantus per accidens: tempora quanta quidem per ſe continua, ſed quæ non poſſunt efficere aliam ſpeciem quantitatis diſcretæ: ordo ſyllabarum ſecundum longitudinem, & brevitatem, pro libito mutari poteſt; & ideo non poteſt efficere quantam per ſe orationem; & longe minus ſignificatio ſyllabarum, quam certum eſt, non habere ex propria natura; ſed ex libera impoſitione hominum.

74 Secundo. Quia ſucceſſiva non poſſunt habere unitatem; niſi per continuationem; ut patet in motu, cujus partes, ſi ſemel interrumpantur per moram temporis, ſic fiunt diverſæ, ut nullo modo efficiant unum: ſed ſyllabæ ſunt quidam motus prolationis inſtrumentorum interrupti: ergo ſunt omnino diverſi, nullam habentes unionem, aut unitatem: quare non poſſunt efficere unam quantitatem. Et ſi reſpondeas, ordinabiles eſſe ab intellectu, ſecundum prius, & poſterius, ſicut unitates numeri, & per talem ordinabilitatem habere unitatem. Contra hoc eſt, quia ſi ſemel interrupti motus prolationis, ſint ordinabiles ſecundum prius, & poſterius, ergo etiam ſi per longum tempus interrumpantur, erunt ordinabiles, unde ſi una ſyllaba proferatur hodie, & altera poſt annum, efficient orationem, non minus, quam ſi poſt dimidiam horam proferretur, imo etiam ſi à diverſis hominibus, quæ non ſolum falſa, ſed abſurda videntur.

75 Secunda opinio eſt Javelli in Epitome, in 5. lib. Met. cap 8. diſtinguentis duplicem conſiderationem orationis. Nam ſi conſideretur, ait, in ratione extenſionis quantitativæ, non eſt oratio diſtincta à motu, neque quantum per ſe, ſed per accidens ſicut motus: cum ſyllabæ non ſint aliud, quam motus quidam prolationis. Si vero conſideretur in ratione menſuræ, eſt quantum per ſe, & vera ſpecies quantitatis diſcretæ, diſtincta à numero, cum ſit menſura diſcret, & ſucceſſiva. Et propterea inquit, conſiderans Ariſtotel. in Dialectica, rationem menſuræ in quantitatibus, dotuit orationem eſſe ſpeciem quantitatis. Et probavit etiam ex eadem ratione menſuræ, quia menſuratur, inquit, ſyllaba longa, & brevi. At in Metaph. ubi præcipue conſiderabat rationem extenſionis ejuſdem quantitatis, cum connumeraſſet alias ſpecies, nullam mentionem orationis fecit, quo probatur ex mente ejus, non eſſe ſpeciem quantitatis in ratione extenſionis, ſed ſolum in ratione menſuræ.

Tertia opinio tenet. Orationem eſſe ſecundam ſpeciem quantitatis diſcretæ, quod Ariſtotel. non ſolum aſſeruit, cap. præſenti ſed probavit. Ita D. Thomas opuſc. 42, & in 4. d 3. qu. unica art. 2. ad 5. Albertus Magnus tra. de quantitate, cap. 2. Sotus c. præſenti, quæſt. 8 Soncin. 5. Met. q. 4. Sotus, q. 3. hujus capitis, & in eodem Cant. & Tolet. atque moderni plures. Et hæc ſententia quamvis difficilis, videtur nobis probabilior, & tenenda.

76 Et probatur hac ratione. Oratio conſtat ſyllabis vere extenſis ſecundum prius, & poſterius, ſicut numerus conſtat unitatibus, ergo ſicut numerus eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, ſic oratio. Probatur antecedens, quia ſyllaba una longior eſt, majoremque habet extenſionem ſoni, quam alia, non ſolum ratione temporis conſumpti, quod patet eſſe majus, ſed ratione

ratione ſui, nempe ut eſt ſonus extenſus: quemadmodum tres lapides habent ſubſtantiam extenſam per quantitatem; & ideo ejus ratione efficiunt ſpeciem numeri. Quod vero ſint ſyllabæ ordinabiles ab intellectu, ſecundum prius, & poſterius ratione longitudinis, aut brevitatis, probatur; quia diſtincta ratio eſt, aut diſtinctus pes carminis ille, qui conſtat utraque ſyllaba longa, ab eo, quo conſtat utraq; brevi, vel una brevi, vel altera longa, ex eo quod diſtincto modo ordinantur ſyllabæ: ergo ex ſe ſunt ordinabiles.

In quonam ſit ponenda quantitas orationis?

77 TOta difficultas noſtræ ſententiæ conſiſtit, in explicanda quantitate orationis, aſſignandaque ratione illa, in qua dicatur conſiſtere: circa quam, non eodem modo ſentiunt ii, qui noſtram ſententiam ſequuntur.

Sed prima opinio eſt multorum modernorum, qui quantitatem orationis, nec in ſyllabis, nec in alio ullo ex his, quæ poſſunt conſiderari in oratione, conſiſtere docent, ſed in motibus prolationis diſcontinuis, & ordinabilibus ab intellectu: ut in tribus motibus prolationis, quibus profertur hæc oratio: Dominus, dicunt conſiſtere quantitatem diſcretam, & ſucceſſivam ejus.

Hæc tamen ſententiam falſa eſt, quod probo hoc arg. Motus eſt quantum per accidens: ergo numerus plurium motuum, non eſt prædicamentalis. Probatur conſequentia, à ſuperiori ad inferius negative: numerus trium motuum, non eſt quantitas per ſe: ergo nec eſt quantitas diſcreta. Secundo, quia numerus motuum, eſt ſicut numerus alborum aut Angelorum: ergo eſt tranſcendentalis, & non prædicamentalis.

Ideo ſecunda opinio multorum eſt, non in ſyllabis, nec in motibus prolationis earum: ſed ſolum in temporibus, quibus motus ipſe prolationis, atque etiam ſyllabæ menſurantur, quantitatem orationis ponens, in quantum duo, vel tria tempora cõſumpta in eis, ordinabilia ſunt ab intellectu, ſecundum prius & poſterius.

Quod colligunt ex Ariſt. cap. præſenti, qui orationem eſſe quantitatem probavit: quia menſuratur ſyllaba longa, & brevi, ſed longitudo, aut brevitas ſyllabarum ſumitur ex majori aut minori tempore; quo menſurantur: ergo in his temporibus conſiſtit quantitas orationis, ex mente Ariſtotelis.

Sed nec ſententia hæc videtur mihi vera, quod ita probo, Sicut numerus eſt multitudo unitatum ordinabilium ab intellectu, ſecundum prius, & poſterius: ita oratio eſt multitudo ſyllabarum ordinabilium, ſecundum longitudinem, & brevitatem, ex quarum diverſitate diſtinguunt omnes diverſas orationes: ſed tempora non ſunt ſyllabæ: imo valde ab eis diverſa: ergo multitudo temporum non poteſt eſſe oratio.

Secundo. Vel tempora diſtincta conſtituunt orationem, ſecundum ſe: vel in quantum ſunt menſura ſyllabarum, uterque modus eſt impoſſibilis: ergo non poſſunt orationem conſtituere. Probatur minor, quia ſpecies quantitatis conſtituuntur per diverſas rationes extenſionis: ſed tempora ex eo, quod ſint menſura ſyllabarum, non habent ſpecialem rationem extenſionis, diſtinctam ab ea, quam habent, ſecundum quod ſunt multa tempora: nam temporibus non advenit nova ratio extenſionis; ex eo, quod ſint menſura ſyllabarum, ſicut nec ex eo quod ſint menſura aliorum motuum: prolatio namque ſyllabarum, motus quidam localis eſt inſtrumentorum: ergo ſi hoc

modo ſumpta non efficiunt ſpeciem quantitatis diſcretæ; nec efficient, ut ſunt menſura ſyllabarum. Quod vero ut ſunt diſcreta tempora, non efficiant orationem, probatur, quia ſi ſic efficerent orationem: ergo ubicunque reperirentur; etiam ſine ſyllabis eam efficerent. Evidens eſt conſequentia: quia quod alicui convenit ut tali, ubicunque reperiatur, ei conveniet. Et præterea, quia tria tempora, nihil accipiunt à ſyllabis ratione cujus efficiant quantitatem diſcretam: conſequens autem falſum eſt: quia nullus unquam dixit, nec intelligi poteſt, quod tres durationes trium calefactionum ſint oratio.

78 Ut igitur intelligamus; in quo conſiſtat quantitas orationis: Notandum eſt; in voce duo eſſe conſideranda. Primum, quod ſit ſonus, per motum localem linguæ, dentium, ac palati, aliorumque inſtrumentorum factus. Secundum eſt extenſio, ſeu corpulentia ejuſdem ſoni, vel vocis: quæ non eſt aliud, quam dilatatio, vel prolongatio ejuſdem. Notum eſt enim, ſyllabam moroſe prolatam, majorem habere dilatationem aut prolongationem, quam eam, quæ cito profertur: quin natura ipſa talis eſt, ſyllabarum è pluribus literis conflaturum, & quarundam aliarum, ut tardius proferantur, v. g. ſtirps trabs; quam iſtæ duæ, à, è, Ejuſmodi igitur dilatatio, aut prolongatio vocis, eſt quaſi corpulentia, vel magnitudo ejus; & ita dicitur ejus extenſio: quemadmodum longitudo, aut latitudo ſubſtantiæ, eſt extenſio ejus: unde ſicut ſubſtantia eſt extenſa per accidens, & longitudo ejus, aut latitudo eſt quantitas, aut extenſio per ſe: ita ſonus, aut vox, eſt extenſa per accidens ejus tamen dilatatio, prolongatio, & corpulentia, eſt quantitas per ſe: & ita ex multis extenſionibus ſyllabarum ſibi ſuccedentium, fit oratio: ſicut ex multis extenſionibus, ſubſtantiæ, fit numerus, nec mirum eſt, ſuam habere extenſionem ſonum ita factum; cum ſit qualitas corporea: ſicut albedo, & aliæ qualitates, ſuam habent extenſionem, accidentaliter eis convenientem. Hæc autem extenſio orationis, quam prolongationem, aut dilatationem ſoni vocamus, non eſt alia realiter, diſtincta ab extenſione, ſeu quantitate aeris verberati: ſicut nec vox eſt aliud, quam ſonus, ex verberatione aeris, per talia inſtrumenta cauſatus, & eodem aere extenſus; ſed eadem extenſio aeris, à qua ſonus ipſe, (qui qualitas quædam corporea) extenditur. Hæc autem extenſio ſyllabarum, diſtincta eſt à motu prolationis; ut conſtat, & etiam à tempore conſumpto in prolatione: ſed ſub ſyllaba comprehenditur, & nomine ſyllabæ ſignificatur: & ideo oratio vocatur, multitudo ſyllabarum ſibi ſuccendentiam, ut ordinabiles ſunt ab intellectu ſecundum prius, & poſterius, ratione longitudinis, ac brevitatis.

79 Et ex hac doctrina facile explicatur teſtimonium Ariſtot. pro ſecundo modo dicendi, de temporibus adductum: nam argumentum ejus, quo probavit orationem eſſe quantitatem, quia menſuratur ſyllaba longa, & brevi; quaſi ab exteriori ſigno eſt: nam tempora menſura ſunt extrinſeca ſyllabarum; ſed per talem menſurationem extrinſecam, cognoſcimus propriam extenſionem orationis, in magnitudine ſyllabarum, ſeu dilatatione, aut corpulentia earum conſiſtentem, per quam formaliter dicuntur longæ, aut breves formaliter, & quaſi intrinſece.

Facile etiam ſolvuntur argumenta primæ opinionis: nam ad primum reſpondetur, quod in antecedenti non numerantur ſufficienter ea, quæ ſunt in oratione; ſed

ſed præcipuum relinquitur, nempe extenſio, ſeu dilatatio, & corpulentia ſoni, in qua conſiſtit propria quantitas ſyllabarum: ſicut in latitudine, aut profunditate, conſiſtit extenſio ſubſtantiæ, aut aliarum qualitatum.

Ad ſecundum. Neganda eſt minor: quod ſyllabæ ſint motus prolationis; ſed ſunt ſoni quidam de articulati, per motus prolationum facti: de quibus negandum eſt, quod non habeant unitatem ſufficientem ad conſtituendum orationem: habent enim eandem quam numerus; nempe ordinabiles eſſe ab intellectu ſecundum prius & poſterius, pro ratione longitudinis, & brevitatis. Negandum eſt etiam: quod ſyllaba hodie prolata, poſſit ordinari in modum orationis; cum ea, quæ profertur poſt annum: quia cum ſyllabæ ſint ordinabiles ab intellectu proferente, & in ordine ad concentum, & harmoniam, humanam interruptionem habere debent, in ordine ad talem finem: hoc eſt, tantam, & non majorem, quæ repugnet eidem fini: repugnaret autem ſi ſecunda poferretur poſt annum: imo ſi poſt menſem, aut diem: & forte ſi poſt horam: quare non erunt ordinabiles cum tanta interruptione, nec efficient orationem.

QVÆSTIO X.

An ſi daretur linea, ſuperficies, aut corpus, vel alia quantitas actu infinita, collocaretur in hoc prædicamento?

80 Quæſtio hæc non eſt abſoluta, ſed conditionalis; quia non diſputamus modo, an poſſibile ſit, quod detur alia quantitas actu infinita, vel impoſſibile: ſed titulus quæſtionis, ſub conditione quærit: an ſi daretur per poſſibile, vel impoſſibile, quantitas aliqua actu infinita: collocaretur in hoc prædicamento.

Et pars negativa, quod non collocaretur in prædicamento, probatur teſtimonio Ariſtot. & D. Thom. Ariſtot. enim lib. 7. Metaphyſ. text. 10. ita ait. Multitudo igitur quantum quid, ſi numerabilis eſt, magnitudo vero ſi menſurabilis: Sed ſi multitudo daretur actu infinita, non eſſet numerabilis: nec corpus actu infinitum menſurabile: ergo non eſſent quanta ex mente Ariſtot. nec proinde collocarentur in hoc prædicamento.

Et D. Thom. in comment. ejuſdem loci. lect. 15. docet, quod ſi longitudo eſſet actu infinita, non eſt linea; quia linea eſt longitudo menſurabilis, & ideo in definitione lineæ ponitur, quod ſit longitudo, clauſa duobus extremis punctis.

81 Et ratione probatur primo, quia ita ſe habet quantitas, in ſuo ordine prædicamentali, ſicut ſubſtantia in ſuo: ſed ſubſtantia actu infinita, qualis eſt Deus, non ponitur in prædicamento: ſicut diximus in 2. quæſt. præcedentis capitis: ergo nec poneretur infinita quantitas in prædicamento.

Secundo. Eadem eſt ratio de quantitate continua, & diſcreta, quantum pertinet ad præſentem quæſtionem, ſed ſi daretur multitudo infinita corporum, non poneretur in prædicamento, ſub genere quantitatis diſcretæ: ergo ſi daretur quantitas continua actu infinita, non poneretur in prædicamento, ſub genere quantitatis continuæ. Minor, probatur, quia ſpecies numeri variantur, per additionem unitatis: ut ſi binario, addideris unam, tranſit jam in aliam ſpeciem ternarii: ſi ergo daretur multitudo actu infinita, non haberet determinatam ſpeciem, & quod non habet determinatam ſpeciem, non poteſt eſſe ſub deter-

determinato genere: ergo nec ſub determinato prædicamento. Quare infinita multitudo, non poſſet in hoc prædicamento collocari.

Communis tamen ſententia ſcholæ tenet, quod ſi daretur linea vel corpus actu infinitum, poneretur in hoc prædicamento, non minus quam corpus finitum. Ita Soncinas 5. Met. quæſt. 15. Javellus, ibid. quæſt. 17. Durand. in 4. d. 3. qu. 3. Niphus 8. lib. Topic. loco 73. Sotus quæſt. prima hujus prædicamenti.

Probatur teſtimonio Ariſtotelis, 8. lib. Topico. loco 73. ubi docet, Lineam finitam, & infinitam, eſſe ejuſdem ſpeciei; ex quo ſequitur, idem habere genus, & differentiam; & ideo in eodem prædicamento collocari; & hoc idem ſentit. D. Thom. 1. par. qu. 58. art. 8. ad. 2.

82 Idem probatur ratione; quia quidquid componitur ex genere & differentia, collocatur in prædicamento: ſed linea actu infinita componeretur ex genere, & differentia; ergo collocaretur in hoc prædicamento. Probatur minor, quia genus lineæ eſt quantitas continua; differentia vero, extenſio ſecundum dimenſionem formalem longitudinis; ſed linea infinita utrumque haberet: nam eſſet quantitas continua; quia copularetur punctis: & eſſet extenſa ſecundum formalem dimenſionem longitudinis: ergo eſſet in hoc prædicamento. Et ſi reſpondeas, eſſe quantitatem finitam, ex qua efficitur prædicamentum, non infinitam, & ideo excludi a prædicamento. Contra hoc eſt, quod eſſe actu infinitam, ſolum eſt habere partes integrantes actu infinitas; ſed partes integrantes non pertinent ad eſſentiam rei, ut per ſe eſt manifeſtum; ergo etiam ſi ſint actu infinitæ, non variabunt eſſentiam lineæ, ſed erit linea infinita, ejuſdem ſpeciei, cum linea finita, ut ex Ariſtot. adduximus. Et ideo collocabitur ſub eodem genere, & erit in eodem prædicamento.

83 Pro ſolutione argu. notandum eſt, aliud eſſe, quod aliquid ſit infinitum ſecundum ſubſtantiam, aliud ſecundum aliquam rationem accidentalem: quia ſubſtantia dicit eſſentiam rei: ergo idem eſt aliquid eſſe infinitum, ſecundum ſubſtantiam, & eſſe infinitum, ſecundum eſſentiam; & quod eſt infinitum ſecundum eſſentiam, eſt infinitum ſimpliciter: ſed quod eſt infinitum ſecundum rationem accidentalem, poteſt eſſe finitum ſecundum eſſentiam; quia accidentia ſunt extra eſſentiam rei. Unde ſequitur, quod cum res omnes collocentur in prædicamento, ſecundum eſſentias, ſi ſint infinitæ ſecundum eſſentiam, non poſſe collocari in prædicamento. Cujus eſt hæc ratio: quia prædicamenta ſunt gradus eſſendi finitæ, ac limitatæ perfectionis: & quæ in eis collocantur, ſub genere ſupremo, debent eſſe compoſita ex determinato genere, & determinata differentia, continente gradum limitatum perfectionis, ſub tali genere: ergo quod eſt infinitum ſecundum eſſentiam, nec poteſt collocari ſub determinato genere, nec conſtitui per determinatum differentiam; & conſequenter, nec collocari in determinato prædicamento: Sed quæ ſolum ſunt infinita, ſecundum rationem accidentalem bene poſſunt comprehendi ſub determinato genere, & componi etiam ex determinata differentia; & ideo collocari in prædicamento; quia cum ratio accidentalis extra eſſentiam ſit, eam non variat, ſed ſub propria limitatione relinquit. Eſſe autem lineam, vel corpus actu infinitum, ratio accidentalis eſt; quia non eſt aliud quam habere plures partes integrantes, ex quibus non variatur eſſentia, nec in perfectione creſcit. Ut ſi corpus plures, aut majores partes integrantes habeat,

non

non eſt propter eas perfectius alio, quod pauciores vel minores habet, ſed ſolum accidentaliter: ergo habere partes infinitas, etiam eſt perfectio accidentalis: à qua non variatur eſſentia: & ideo non minus erit finita & limitata ad certum genus, atque ad prædicamentum.

84 Ad teſtimonia Ariſtotelis, & D. Tho. Reſpondetur, utrumq; loqui de quantitatibus exiſtentibus, quæ ſunt actu finitæ. Quid vero ſentiant de infinitis, ſi darentur, quantum ad collocationem in prædicamento, in aliis locis à nobis citatis, pro communi ſententia, explicant: aſſeruntq; non minus in prædicamento collocari, quam alias quantitates actu finitas. Illa vero definitio lineæ, Mathematicorum eſt, qui de ſolis lineis finitis agunt, ideo eas ſolum deſcribunt.

Ad primum argumentum Diſtinguendum eſt antecedens: quia ſubſtantia, & quantitas, duobus modis conſiderari poſſunt: aut ſecundum rationem finiti, & infiniti: & hoc modo non ita ſe habet quantitas ad prædicamentum, ſicut ſubſtantia: quia hæc ſi actu ſit infinita, non poteſt eſſe ſub terminato genere, nec componi ex genere, & differentia, & ideo nec in prædicamento collocari: bene tamen poteſt omnia hæc habere quantitas infinita: & rationem hujus diſcriminis tradidimus jam. Si vero conſiderentur ſecundum ordinem prædicamentalem, eodem modo ordinantur, per diviſionem generum, in ſuas ſpecies.

An numerus infinitus eſſet in prædicamento?

85 SEd an eadem ſit ratio, de quantitate continua, & diſcreta, ita ut ſicut continua, actu infinita, collocaretur in prædicamento, ita etiam diſcreta, ut numerus infinitus: non certum. Nam Soncinas, ubi ſupra, eandem aſſerit rationem eſſe de utraque. Et probat, quia ſicut lineam eſſe actu infinitam, ſolum eſt habere plures partes integrantes, quod non pertinet ad ejus eſſentiam: ita numerum eſſe actu infinitum, ſolum eſt habere plures unitates, quæ ſunt partes integrantes ejus: ergo ſicut linea actu infinita eſſet in prædicamento, ita numerus actu infinitus.

Ego vero contrarium ſentio: quod ſi daretur multitudo corporum actu infinita: non eſſet per ſe collocanda in hoc prædicamento. Quod colligo ex doctrina Ariſt. 8. lib. Metaph. textu. 15. ubi de numero ita loquitur. Quemadmodum de numero, ablato aut addito aliquo, ex quibus numerus eſt, non eſt amplius idem numerus eſt, non eſt amplius idem numerus, ſed diverſus, etiam ſi minimum auferatur, aut addatur: ita nec definitio, nec ipſum quid erat eſſe, erit amplius, ablato aliquo, aut addito, &c.

Ex quibus verbis ſequitur manifeſta differentia, inter quantitatem continuam & diſcretam, in eo, quod continua per additionem alicujus partis, vel plurium, non variatur, ſed eadem linea, vel corpus permanet: numerus vero per additionem unitatis variatur: unde intelligitur, unitates non omnino ſe habere in numero, tanquam partes integrantes, ſed ita eſſe fundamentum generis, & differentiæ, ut per additionem, vel detractionem unitatis, varietur differentia, & ſpecies numeri. Cujus ratio ſatis probabilis eſt, quia addita unitate, variatur diſpoſitio totius numeri, atque adeo diſcretio ejus, ſeu diſcreta extenſio, quæ conſiſtebat in tale diſpoſitione unitatum; ut extenſio ſpecialis ternarii, in eo, quod duæ ſunt diſpoſitæ ſub tertia, in qua conſiſtit differentia eſſentialis ejus; & ideo addita unitate ſolvitur ſpecies numeri, & fit alia. Et quod hæc

sit mens Aristotelis, non est dubium; quia si non desineret esse species numeri, vel non transiret in aliam, non teneret similitudo numerorum cum speciebus, ut per se est manifestum.

86 Unde ex hoc colligitur: Numerum apud Aristotelem, esse speciem subalternatim: quæ dividitur tanquam genus, in binarium, ternarium, & reliquos, qui omnes sunt species infimæ, solum habentes sub se individua: ut ternarius, hunc & illum ternarium.

Colligitur tandem: numerum actu infinitum non collocari in prædicamento. Quod sic probo. Addita unitate mutatur species numeri, & fit alia: ergo additis unitatibus in infinitum, crescit etiam in infinitum perfectio essentialis numeri, & ideo numerus actu infinitus, habebit essentialem perfectionem actu infinitam, in ratione quantitatis discretæ: quare non poterit habere speciem: quia species constituitur per differentiam determinatæ perfectionis, nec erit sub genere aut prædicamento.

Secundo. Differentia numeri sumitur ex unitatibus, ordinabilibus secundum prius & posterius, ita ut sub aliqua ordinentur cæteræ, tanquam ei præsuppositæ: sed unitates actu infinitæ non sunt ordinabiles ab intellectu: ergo non possunt constituere determinatam speciem numeri: & quod non est determinatum secundum speciem, non potest esse sub genere: ergo nec erit in prædicamento. Probatur minor. quia inter infinita actu, non est dabilis terminata unitas, sub qua ordinentur cæteræ: ergo nec erunt ordinabiles ab intellectu.

Argumentum vero, pro opposita sententia de quantitate continua; ex doctrina à nobis tradita, solutum est.

* *
*

QVÆSTIO VLTIMA.

An quantitas sit res distincta à substantia corporea, & cæteris accidentibus absolutis?

87 NOn solum de distinctione reali quantitatis à substantia corporea quærimus, sed etiam ab aliis accidentibus absolutis, quibus tribuit extensionem partium, ut à qualitatibus: quia eadem est ratio de illis, ac de substantia.

Et prima opinio negat esse distinctam; quam tenuerunt Ocham, in sua Dialectica, cap. de quantitate, in 4. qu. 4. quodlib. etiam 4. q. 30. & in tract. de venerabile Sacramento Eucharistiæ, per plura capita: quibus locis affirmat, quantitatem esse ipsammet substantiam, prout habet partes situ disjunctas, locabiles, diversisq; partibus loci correspondentes. Gabriel in 4. d. 10. qu. unica & d. 12. qu. 1. artic. 1 & lect. 43. super canonem Missæ. Adamus in 4. d. qu. 5. Aureolus apud Capreol. in 2. d. 10. quæ. un. artic. 1. & videtur fuisse sententiæ antiquorum Philosophorum, ut Platonis, qui ut affirmat Arist. 1. lib. Metaph. tex. 5. loquens de materiali Principio rerum, posuit unam materiam pro rebus naturalibus: cujus differentias esse dicebat, magnum & parvum; sentiens eandem rem esse materiam & quantitatem.

88 Et ratione probatur: Primo. Quia Deus potest separari substantiam corpoream, ab omni accidente absoluto; cum ab eo non dependeat essentialiter; igitur si quantitas est accidens absolutum, realiter à substantia: distinctum, poterit separari ab ea substantia: & tunc, si maneret sine quantitate, quæritur, an haberet partes loco distinctas, sicut prius, vel non: si dicas habere, sequitur, non habere extensionem à quantitate; sed à se esse extensam,

ſam, & occupativam loci: quod eſt eſſe ipſammet quantitatem, & ab ea non diſtingui. Si vero dixeris, non habere ſequitur partes ejus, loco eſſe conjunctas: quod eſt impoſſibile: quia non poterunt conjungi, cum prius eſſent ſeparatæ: niſi per motum localem, cujus non ſunt capaces ſine quantitate; ergo ab ea non diſtinguuntur realiter.

Secundo. Si quantitas eſt res diſtincta à ſubſtantia, ei inhærebit; & tunc, vel recipitur tota quantitas, in tota ſubſtantia & pars in parte, vel tota in tota ſubſtantia, & tota etiam in qualibet ejus parte, eo modo, quo anima rationalis, recipitur tota in toto corpore per informationem, & tota etiam in qualibet parte; ſed hoc ultimum repugnat accidenti corporeo, ac diviſibili habenti partes integrantes, ac ergo neceſſarium eſt primum. Ex quo ſequitur, ſubſtantiam habere à ſe partes integrantes, & non à quantitate, cum partes ejus præſupponantur partibus quantitatis, tanquam ſubjecta, in quibus recipiuntur; ſed nihil habet à ſe partes integrantes, niſi ſola quantitas, à qua cætera eas recipiunt; ergo ſubſtantia eas habens à ſe, erit ipſamet quantitas, & non diſtinguetur ab ea realiter.

89 Secunda opinio tenet: Quantitatem diſtingui realiter à ſubſtantia, & cæteris accidentibus abſolutis. Ita D. Auguſt. 5. lib. de Trinitate, cap. 10. D. Tho. 5. Meta. lect. 11. in fine, Scotus in 2. d. 2. q. 9. & in 4 d. 12 q. 2 Rich. in 4. d. 12. art. 1 q. 1. Duran & Agenti. ibidem, qu. 5. Ægid. Rom. in 1. d. 2. q. 2. Alber. Mag. 5. Phyſic. tract. 2. art. 4 Soncin. 5. Meta q. 19. & cæteri interpretes. Ariſtot. c. præſenti. Et hæc eſt vera & tenenda.

Colligitur evidenter ex doctrina Ariſt. 1. libr. Phyſi. tex. 13. ubi ait arguit, contra Meliſſum antiquum Philoſophum ponentem unum tantum principium rerum naturalium, & illud infinitum. Si unum tantum eſt principium infinitum, cum finitum, vel infinitum ſit propria paſſio quantitatis, ſequitur præter ſubſtantiam, continere etiam quantitatem: & ideo non eſſe unum rem: aut unum principium, ſed multiplex, &c. Quod arg. patet nihil probare, niſi quantitas diſtinguatur realiter à ſubſtantia: ergo ex mente Ariſt. realiter diſtinguitur. Et lib. 2. de anima, tex. 65. docet ſubſtantiam eſſe ſenſibilem per accidens, quantitatem vero per ſe: quod non poteſt eſſe verum, ſine diſtinctione reali.

Idem probatur duplici ratione. Primo, Quia naturaliter repugnat plures magnitudines aut quantitates eſſe in eodem loco: quia hoc non poteſt eſſe ſine penetratione earum, naturaliter impoſſibili, ex eo, quod quælibet eſt occupativa diſtincti loci, & nata expellere aliam ab eodem: ſed utrumque ſequitur, ſi quantitas non diſtinguatur realiter à ſubſtantia, & accidentibus abſolutis: ergo neceſſe eſt realiter diſtingui. Probatur minor, quia ſi quantitas eſt idem realiter cum ſubſtantia & albedine in ea exiſtente: ergo quælibet habebit propriam, & diſtinctam magnitudinem, atque extenſionem ab alia: ſed conſtat eſſe in eodem loco: ergo ſe penetrabunt.

90 Secundo quia certum eſt in fide Catholica, in Euchariſtia non manere ſubſtantiam panis, ſed totam converti in corpus Chriſti, at experientia viſus, & tactus docet, remanere eandem quantitatem panis: ergo ſeparatur realiter quantitas à ſubſtantia. Et quæ ita ſe habent; ut unum poſſit eſſe ſine alio, diſtinguuntur realiter: ergo diſtinguitur realiter quantitas à ſubſtantia. Ubi illud obiter adverto; periculoſum eſſe negare, quod in Euchariſtia non remaneat eadem quantitas panis; & aſſerere, corpus illud quantum, ſpecierum Sacramentalium, non eſſe

dimenſiones, vel quantitatem veram hujus prædicamenti, ſed propriam extenſionem aliorum accidentium, albedinis, & aliorum.

Ad primum argument. Concedimus primum enthymema: ad id vero quod poſtea quæritur, an ſubſtantia permanens ſine quantitate, haberet partes occupantes locum, vel ſeparatas ſecundum locum: reſpondeo non occupare locum, ſubſtantiam ſic permanentem, nec ejus partes: nec habere extenſionem localem, ſed modum indiviſibilem, quantum ad occupandum locum pertinet: nec tamen conjungi partes per motum localem: quia nec poſitive eſſent conjunctæ conjunctione locali, ſed negative tantum, ex eo, quod ablata quantitate, nullam habent diſtantiam, aut ordinem localem. Sed de his in libris Phyſicorum, ex profeſſo diſputamus.

Ad ſecundum. Concedimus, ſubſtantiam habere proprias parts integrantes entitativas, ſed non extenſas, nec loci occupativas, quæ tamen extenduntur à quantitate in eis recepta. In his ergo partibus recipiuntur partes quantitatis: & ita tota quantitas recipitur in tota ſubſtantia, & partes in partibus. Negamus tamen conſequentiam: quod ſubſtantia ſit ipſamet quantitas quia aliud eſt habere per ſe partes integrantes entitativas, aliud partes extenſionis: & primum conceditur ſubſtantiæ, & accidentibus abſolutis, ſecundum vero ſoli quantitati, à qua omnia recipiunt extenſionem: quod ſufficit ad diſtinctionem realem.

CAPUT VII.

Continens prædicamentum ad aliquid.

TEX. ARISTOTELIS.

Ad aliquid vero talia dicuntur, quæcunque hæc ipſa, quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, &c.

Brevis expoſitio textus.

1 INtentum Ariſt. capite præſenti eſt explicare naturam relativorum. Dividitur autem caput hoc, in tres partes; In quarum prima, definitionem relativorum, quæ ſuo tempore in ſcholis circumferebatur, proponit, cum quatuor proprietatibus, quæ ex ea ſequuntur. In ſecunda, dubium quoddam circa eandem definitionem: ex cujus ſolutione minus bonam eſſe probat. Et tandem in tertia propriam definitionem, ex qua veram proprietatem relativorum colligit.

2 Definitio antiqua relativorum talis erit. Ad aliquid talia dicuntur, quæcunque hæc ipſa, quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodo libet aliter ad alterum. Ut duplum dicitur ad dimidium, & magnum reſpectu parvi, ſcientia, habitus, atque potentia, ad ſua objecta.

Prima proprietas antiqua relativorum erat, quod relativa habeant contrarium: cujus exemplum facile deſignari poteſt; quia ſi habitus & virtutes ſunt relativa, inter eas reperiuntur virtus, & vitium, & alii habitus particulares contrarii: ex quibus probatur relativa habere contrarium.

Secunda proprietas eſt: quod relativa ſuſcipiunt magis & minus; nam unum dicitur magis ſimile alteri quam aliud: & idemmet uno tempore magis, quam alio ſimile eidem.

3 Tertia proprietas eſt: quod relativæ dicantur ad convertentiam. Dici autem ad convertentiam, non eſt converſim prædicari unum de altero, in recto, quia unum relativum, non poteſt prædicari hoc modo de alio; nam falſum eſt, quod pater ſit

filius

filius. Sed prædicari unum de alio in obliquo, petit natura relativorum: ita ut ſi aliquis eſt pater; filii pater ſit, & ſi eſt ſimile, alicui ſimile eſſe debet. Ut autem hæc proprietas conveniat omnibus relativis, debet fieri debita aſſignato termini: debita autem aſſignatio termini fiet, ſi terminus per ſe, & non per accidens aſſignetur. Terminus autem per ſe ille eſt, qui formalem rationem terminandi ſignificat. Et ratio formalis terminandi eſt illa, quæ ſufficienter terminat relationem, excluſis quibuſcunque aliis, quæ in termino relationis eſſe poſſunt. Exempli gratia: pater eſt relativum, cui pro termino, non bene aſſignatur homo, aut album, vel muſicum, ſed filius: quia licet filius neceſſario debeat eſſe homo, & aliquando ſit albus, vel muſicus, etiam ſi hæc per impoſſibile ab eo removeantur, & ſola filiatio remaneat, terminebit ſufficienter relationem partis, & dicetur cum eo, ad convertentiam, non cum aliis: non enim dicimus partem eſſe hominis patrem, aut albi, vel muſici: quia iſti ſunt materiales, aut accidentales termini, ſed eſſe filii patrem: quia filius eſt terminus per ſe, & formalis.

4 Ultima proprietas eſt, quod relativa ſint ſimul natura: ad quam duæ requiruntur conditiones: quarum primam tangit Ariſtot. cap. præſenti: ſecundam vero in poſt prædicamentis cap. 3. Prima igitur conditio eſt, quod uno exiſtente in rerum natura, neceſſe ſit exiſtere aliud: & uno ſublato, neceſſe etiam ſit auferri aliud: ut poſito patre, neceſſe eſt poni filium, quocunque autem deficiente, neceſſe eſt deficere aliud ſaltem ſub ratione relativi: ut mortuo filio, etiamſi permaneat homo, qui erat pater, jam non permaneat in ratione patris Sed hæc conditio non eſt ſufficiens: quia homo & riſibile, ita ſe habent, & non ſunt ſimul natura, ſed homo eſt natura prior. Alia igitur conditio eſt, quod unum relativum, non ſit cauſa alterius, ſecundum formalem rationem relativi: licet ſecundum rationem materialem cauſa eſſe poſſit: ut pater, in quantum homo, eſt cauſa filii, non in quantum pater. His igitur duabus conditionibus concurrentibus explicata manet proprietas hæc quod relativa ſint ſimul natura.

5 Sed adverſus hanc definitionem antiquam, proponit dubium Ariſtot. an conveniat ſubſtantiæ, aut ſecundum ſe, vel ſecundum ſuas partes? Et reſpondet, quod ſubſtantiæ ſecundum ſe, non poteſt convenire: nam aqua, non dicitur eſſe alicujus tanquam termini: (licet poſſit eſſe alicujus poſſeſſoris) ergo ſubſtantia ſecundum ſe, non eſt relativa, ſed partibus ejus, ut brachio, vel capiti, convenire ait: quia caput alicujus hominis, vel animalis eſt caput, & etiam brachium. Ex hoc autem, quod ſubſtantiæ conveniat talis definitio, ſaltem ſecundum partes, colligit Ariſtot. non eſſe bonam: quia ſubſtantia omnino abſoluta eſt, & prædicamentum conſtituit, primo diverſum à prædicamento ad aliquid: quare ut ſubſtantia, non poteſt eſſe relativa.

6 Ideo in ultima parte capitis, neceſſarium eſſe docet Ariſt. aſſignare aliam definitionem, quæ ſolum conveniat veris relativis. Aſſignat autem hanc: Ad aliquid ea ſunt, quorum totum ſuum eſſe, eſt referri ad aliud: ut totum eſſe partes, eſt referri ad filium, & totum eſſe filii, eſt referri ad patrem. Nihil ergo abſolutum debent habere relativa, ut relativa, ſed totum eſſe quod habent, eſt referri aliud.

Ex hac definitione, colligit Ariſt. proprietatem relativorum eſſe: non ſolum, quod ſint ſimul natura, ſed etiam ſimul cognitione, & definitione: ita ut qui definite cognoſcit unum relativum, definite etiam cognoſcat alterum: quaſi dicat

qui cognoſcit unum relativum, neceſſe eſt ſimul cognoſcat alterum: & qui propriam definitionem unius ſcit deſignare, neceſſe eſt, ut ſciat deſignare definitionem alterius: ut ſi quis cognoſcat patrem, neceſſe eſt eo ipſo filium cognoſcere: & qui ſcit definire patrem, neceſſe eſt, ſciat etiam definire filium. Hæc Ariſtot. in litera.

QVÆSTIO I.

An ad aliquid, vel relativum conſtituat ſpeciale prædicamentum?

7 DUobus modis conſiderare poſſumus prædicamenta accidentium, nempe ſecundum ordinem dignitatis, & ſecundum ordinem, quo inhærent ſubſtantiæ: prius, aut poſterius, magis aut minus immediate. Et primam conſiderationem habuit Ariſtot. in Metaph. ubi de eis agebat ſecundum proprias entitates: ſed ſecundam in dialectica, ubi modum potius, quo prædicantur de ſubſtantia, & ei inhærent, attendere debuit: & ideo in 5. Metaph. prius poſuit prædicamentum qualitatis, quam ad aliquid: quia nobilior eſt qualitas, cum ſit accidens abſolutum: ſed in logica, prius poſuit relationem: quia prius inhæret ſubſtantiæ, quam qualitas; quod ſic probatur. Quantitas eſt, quæ proxime inhæret ſubſtantiæ corporeæ, extendendo partes ejus: ſed poſt quantitatem ſtatim ſequitur relatio: quia antequam intelligatur habere qualitates, intelligitur magna, aut parva, dupla, ac dimidia, & æqualis alteri: ergo prius intelligitur relativa, quam affecta qualitatibus: unde prius relatio, quam qualitas afficit ſubſtantiam; non quidem prioritate temporis, ſed rationis: quia cum in primo inſtanti temporis, in quo genita eſt, habeat relationes, & qualitates, prius intelligimus habere illas, quam has.

8 De relatione vero, quam per nomen ad aliquid intelligimus, primo inquirendum eſt; An ſit ſpeciale genus entis; quod non eſt aliud ac inquirere, an ſit ratio univerſaliſſima, tranſcendens prædicamenta omnia, vel ſpecialis, quæ ſpecialem modum, aut genus entis contineat, ſicut quantitas, & qualitas.

Et fuit prima opinio, antiquorum Philoſophorum, qui Zenonem ſecuti, dixerunt: ad aliquid eſſe permixtum, vel incluſum in omnibus prædicamentis: & ideo non eſſe unum ſpeciale genus entis. Probatur hac ratione; quia relatio præſupponit neceſſario alia accidentia in ſubjecto; ut ſi ſit relatio æqualitatis, præſupponit quantitatem; & ſi relatio ſimilitudinis, qualitatem, & ſic de cæteris accidentibus; quia inter omnia reperitur relatio; ergo in omnibus includitur, & omnibus permixta eſt; quare non poteſt eſſe ſpeciale genus entis.

9 Secunda opinio fuit Platonis; à quo eam accepit Ariſt. quod ad aliquid ſit ſpeciale genus entis. Et hæc eſt jam communis in ſchola & omnino vera. Probatur hac ratione. Ens dividitur in decem prædicamenta; tanquam in diverſos modos eſſendi; & accidens dividitur in novem, tanquam in diverſos modos afficiendi ſubſtantiam; ſed relatio continet diverſum modum eſſendi, & afficiendi ſubſtantiam; ergo erit ſpeciale genus entis. Probatur minor; quia eſſe relationis eſt, ad aliud ſe habere, & ſubſtantiam afficit diſtincto modo, ac cætera accidentia; nam quantitas, eam extendendo afficit; qualitas eam qualificando; relatio vero ordinando eam ad aliud; quem modum nullum aliud accidentium habet; ergo tam modus eſſendi, quam afficiendi ſubſtantiam, ſpecialis eſt, & diſtinctus à cæteris; quare ſpeciale genus entis erit.

10 Ut autem veritas hujus ſententiæ intelligatur, & argumentum alterius melius

lius ſolvi poſſit: Unum eſt notandum, nempe relationem univerſaliter ſumptam, in tria membra dividi. Prima relatio eſt: Univerſalis reſpectus, & intrinſecus omnibus accidentibus, quo reſpiciunt ſubjectum ut ei inhærere poſſint. Alia eſt, reſpectus quidam minus univerſalis, qui includitur eſſentialiter, non in omnibus, ſed in quibuſdam tantum ſpecialibus accidentibus abſolutis: ut reſpectus, quem habitus, & ſcientiæ, atque etiam potentiæ, dicunt ad objectum, per quem reſpectum, ſimul cum ratione abſoluta, per eum explicata, diſtinguuntur ſpecie. Poſtrema relatio eſt, Reſpectus, non pertinens ad eſſentiam alicujus accidentis abſoluti, nec ordinans rem, in qua eſt ad aliud, tanquam ad ſubjectum: aut objectum: vel quid ſimile, ſed ſolum tanquam ad terminum. Et primum genus relationis dicitur tranſcendentale: quia in omnibus accidentibus, eſſentialiter includitur, & ideo non eſt ſpeciale genus entis. Secundum vero, vocatur relatio ſecundum dici: & pertinet reductive ad illa prædicamenta abſoluta; in quorum ratione intrinſeca clauditur: ut reſpectus ſcientiæ ad objectum, pertinet ad ſpeciem habitus; & relatio potentiæ ad objectum, ad ſpeciem naturalis potentiæ; reductive quidem: quia aliquid ſunt, quaſi complens eſſentiam harum ſpecierum. Tertium genus relationis triplicem conditionem habet. Prima non convenit omnibus accidentibus, ſed quibuſdam tantum; ut quantitati, qualitati, actioni, & paſſioni; & in quibus fundatur, & non eſſentialiter, ſed accidentaliter. Et in hoc diſtinguitur à primo, & ſecundo genere relationum: quia nec tranſcendit omnia prædicamenta accidentium, ſicut primum: quamvis de multis eorum accidentaliter prædicetur: hoc enim non ſufficit, ut ad prædicamenta eorum reducatur: ſed requiritur eſſentialis inclusio; alioqui omnia accidentia pertinerent ad prædicamentum ſubſtantiæ, cum de illa prædicentur accidentaliter. Nec pertinet ad aliquod prædicamentum abſolutum ut ad ſecundum: quia non eſt eſſentia alicujus abſoluti: unde ſequitur ſpecialem eſſe rationem ejus, ab omnibus diſtinctam; & hæc eſt ſecunda conditio ejus. Tertia vero, quod ejus eſſentia habeat modum entis completus, & totius potentialis, contrahibilis per differentias; ut quæſtione ſubſequenti fuſius explicabitur.

Ad argumentum igitur oppoſitæ ſententiæ, conceſſo antecedente, diſtinguendum eſt conſequens; quod in omnibus includatur; nam ſi de eſſentiali inclusione intelligatur, falſum eſt, ſi vero de accidentali, concedi poteſt, quod includatur in omni prædicamento, aliquo modo, non tamen eſſentiali, ſed accidentali; unde non ſequitur, quod ſit tranſcendens, aut quod pertineat ad plura prædicamenta; nam ad utrumque requiritur inclusio eſſentialis; ut per ſe eſt manifeſtum.

QVÆSTIO II.

An ad aliquid ſit ſpeciale genus entis reale?

11 COnſtituto jam in præcedenti quæſtione, quod ad aliquid ſit ſpeciale genus entis; ſequitur diſputandum in præſenti; An ſit ſpeciale genus entis reale: quod idem eſt, ac ſi quæratur, an detur relatio realis, quæ conſtituat ſpeciale prædicamentum.

Et eſt prima opinio, negans omnino relationem realem, & reale prædicamentum ad aliquid, tenensq; per ſolum relationem rationis, dici tale, quidquid ad aliud refertur; ut pater, & ſimile. Ita plures ex antiquioribus Philoſophis, quos citat Commentator 12. lib. Metaph. comment. 19. quos

19. quos ſecuti ſunt ex Theologis, Henricus quodlib. 9 qu. 3. Ocham in 1. d. quæſt. 1. Aureolus apud Capræol. in 1. d. 3. qu. 1. in argument. contra primam concluſionem: & ita tenent moderni quidam, quia putant, nullam eſſe rationem convincentem; quod aliqua ſit relatio realis ponenda in rebus.

12 Probatur teſtimonio Ariſt. 5. li. Phy. textu 10. ubi affirmat ad relationem non terminati per ſe motum: & probat; quia acquiritur ſine mutatione ſubjecti: ut ſi uno albo Romæ exiſtente, fiat aliud Bononiæ; incipit primum album eſſe ſimile, ſine nova ſui mutatione, per ſolum mutationem alterius, in quo de novo producitur Bononiæ albedo. Ex quo tale arg. colligitur. Aliquid fit relativum ſine reali mutatione ſui: ergo ſine aliqua entitate reali nova in ſe recepta: igitur relatio non eſt entitas realis. Probatur evidenter ultima conſequentia: quia ſi eſſet entitas realis, cum de novo acquiratur, non fieret aliquid de novo relativum, ſine nova entitate in ſe recepta, nec ſine reali mutatione ſui: quia repugnat aliquid recipere de novo in ſe entitatem realem ſine ſui mutatione.

Probatur deinde ratione: Primo. Quia ens reale adæquate dividitur in ſubſtantiam, & accidens: ſed relatio non eſt ſubſtantia, nec accidens: ergo non eſt ens reale. Probatur minor, quod non ſit accidens: (nam quod relatio non ſit ſubſtantia evidens eſt) de intrinſeca ratione accidentis realis eſt, inhærere ſubjecto: ſi non actu, ſaltem aptitudine: ſed relatio non inhæret ſubjecto ullo modo: ergo non eſt accidens. Minorem probo: quia proprius conceptus relationis, eſt eſſe rationem referendi aliud ad terminum: ergo relatio ut relatio, non reſpicit ſubjectum, ſed terminum, nec poteſt inhærere: quare non erit accidens.

Secundo. Si relatio eſſet ſpeciale prædicamentum, ex propria natura eſſet accidens reale, cum conſtet non eſſe ſubſtantiam: quare nec poſſet eſſe ſubſtantia, neque ens rationis: ſed aliquando eſt ſubſtantia, & aliquando ens rationis: ergo non erit ſpeciale prædicamentum.

13 Probatur minor, quia in perſonis divinis ſunt relationes realis paternitatis, filiationis, & ſpirationis, ſeu proceſſionis: & non ſunt accidentia, quia accidens repugnat Deo, ſed ſunt relationes ſubſtantiales: ergo relatio poteſt eſſe ſubſtantia. Deinde, relatio generis ad ſpeciem, & ſpeciei ad individua, eſt vere relatio, cum totum eſſe generis ſit ad ſpeciem, & totum eſſe ſpeciei ad individua: & non eſt accidens reale, ſed rationis, ut vidimus in prædicabilibus: ergo vera relatio poteſt eſſe ens rationis: & ideo non erit ex ſe ſpeciale genus entis realis.

Tertio, quia relatio non eſt aliud, quam comparatio duorum extremorum: ut ſimilitudo, comparatio duorum alborum ejuſdem gradus: ſed comparatio eſt opus rationis, quam facit intellectus, poſtquam naturam utriuſque cognovit: ergo non erit ens reale, ſed rationis.

Secunda opinio eſt totius ſcholæ, quæ cum Ariſtot. ponit ſpeciale prædicamentum relationis realis, ſub nomine prædicamenti ad aliquid. Et hæc eſt vera, & tenenda: quæ (niſi ego fallor) efficaciter probari poteſt, his rationibus: non quidem ex doctrina Ariſtotelis deductis, quam in hac parte non recipiunt adverſarii, ſed ex ipſa natura rerum, & ex fide Catholica.

14 Prima ratio, in natura rerum, fundatur hoc modo: ex natura rei, & ante operationem intellectus, magis aſſimilatur unus homo alteri homini, quam equo, vel leoni; & etiam unum album, alteri ejuſdem gradus magis, quam ei, quod non habet

habet tam intenſam albedinem: ſed ſimile non dicitur tale reſpectu ſui, ſed alterius: ergo ſi naturaliter eſt alteri ſimile; naturaliter ordinatur ad alterum; & naturalis ordinatio eſt realis: ergo unum alterum ordinatur ex natura rei, & ordinatione reali; & ordinatio realis, eſt relatio realis: ergo dantur in rebus relationes reales. Et confirmari poteſt ex creatione: nam anima rationalis, ex eo quod creatur à Deo, vocatur, & eſt creatura; ſed creatura non dicitur ad ſe, ſed ad aliud; ergo refertur realiter ad creatorem; dabiturq; in ea relatio realis.

15 Secunda ratio, deducitur ex fide Catholica; ſecundum quam in perſonis Divinis ponuntur relationes reales Paternitatis, Filiationis, & Spirationis: ſed una perſona Divina refertur realiter ad aliam, quia procedit ab ea, aut quia eſt principium à quo alia procedit; ut Filius ad Patrem; quia procedit ab eo, per naturalem generationem; & in creaturis unus homo procedit ab alio, per naturalem generationem; ut genitus à generante: ergo iſte erit filius, & ille pater per veras relationes reales.

16 Sed, ut natura relationis melius intelligatur, & argumenta facilius ſolvi poſſint; Notandum eſt illud, quod D. Th. aſſerit, 1. p. qu. 28. artic. 1. nempe, quodlibet prædicamentum, duplicem conceptum habere: Communem, in quo omnia conveniunt, ſaltem analogice: & particularem, per quem diſtinguuntur. Communis conceptus eſt, eſſe in ſubjecto actu, vel aptitudine: in quo convenit relatio cum accidentibus abſolutis: conceptus vero particularis & proprius, non ſumitur eodem modo in abſolutis, & relatione: ſed in illis, per modos ſpeciales inhærendi in ſubiecto: & ideo abſoluta vocantur, quia ſubjectum afficiunt, ut in ſe eſt. Ut conceptus particularis quantitatis, eſt inhærere ſubſtantiæ extendendo partes ejus: qualitatis vero, qualificando eam, ſicque de cæteris: ſed particularis conceptus, & proprius relationis, non ſumitur per ordinem ad ſubjectum: ſed ad terminum, ad quem refert ſubjectum: ut conceptus proprius paternitatis, per ordinem ad filium, tanquam ad terminum: unde accidentia abſoluta his duobus conceptibus complentur, nempe inhærendi ſubjecto, & tali modo inhærendi: relatio vero duobus aliis. Primo quidem, inhærendi ſubjecto, & ideo communi cum abſolutis: & Secundo, ordinando illud ad terminum: ideo dici ſolet, habere duplicem conceptum: unum, qui dicitur eſſe, In, alium, qui dicitur eſſe, Ad.

17 Teſtimonium Ariſtot. hac diſtinctione explicandum eſt: Mutatio duplex eſt, una Propria, & per ſe talis, à natura; intenta, quæ procedit à principio intrinſeco rei, per quam movetur corpus, ad recipiendum in ſe aliquam perfectionem abſolutam; ut materia, ad recipiendam formam ſubſtantialem; vel corpus ad recipiendam accidentalem. Alia communis, impropria, & per accidens, quæ non procedit à principio intrinſeco rei, nec per ſe primo intenditur à natura, ſed quaſi per accidens ſequitur. Et per primum genus mutationis, non poteſt acquiri, aut fieri relatio: quia natura non intendit per ſe relationem, cum non ſit perfectio abſoluta rei: ſed ſequitur quaſi per accidens in utroque extremo, ad acquiſitionem alicujus formæ abſolutæ atque per ſe intentæ in eis, vel ſaltem in aliquo eorum. Ut in exemplo adducto in argum. de albo Romæ facto de nono, ex cujus mutatione intrinſeca, mutatur ab intrinſeco aliud album, quod Compluti erat. Bene ergo Ariſtot. aſſerit, ad relationem non terminari per ſe mutationem, aut motum

tum proprium, & per se, sed acquiri sine illa: non tamen vult; quod sine impropria saltem, & communi acquiratur; cum verum sit, ac necessarium; ut subjectum quomodocunque acquirat de novo relationem realem, aliter se habeat nunc, quam prius; quæ est definitio communis, & impropriæ mutationis: satis est autem per impropriam mutationem acquiri, ut sit ens reale.

18 Ad primum arg. Negandum est; relationem non esse accidens: & dum dicitur, secundum proprium conceptum, non inhærere: distinguendum est: nam si sensus sit; quod proprius conceptus relationis, non sit inhærendi, sed referendi ad terminum: verum est. Et si rursus dicatur, secundum hunc conceptum proprium; qui est, Ad, non esse accidens: concedendum est; quia non est accidens, nisi secundum conceptum communem inhærendi: sed est tale accidens: sicut quodlibet aliud prædicamentum, secundum proprium conceptum, non est accidens; sed secundum communem inhærendi: in quo conveniunt omnia. Et si tandem dicatur: Communem conceptum inhærendi, esse transcendentalem: & ideo inclusum necessario in conceptibus particularibus prædicamentorum: quia si illum non includunt; non erunt conceptus accidentium, nec proinde reales. Respondeo, Necessario illum includere, propter transcendentiam; sicut necessario includunt conceptum entis: eum tamen non exprimere, aut non expresse significare; sed quasi implicite, aut confuse: quemadmodum rationale, includit conceptum entis, sed non exprimit: quia expresse non significat, nisi gradum naturæ rationalis: in quo tamen cum includatur ens, dicitur conceptum entis implicite, aut confuse significare, non distincte, aut expresse: itaque conceptus proprius relationis; per quem distinguitur relatio ab accidentibus absolutis: non exprimit, nisi modum referendi ad terminum: sed quia est conceptus formæ realis inhærentis, & referentis subjectum; quod constituit ad terminum; etiam includit implicite esse in; sicut includit conceptum entis.

19 Ratio autem, ob quam non exprimit, est: quia non est relationis, non est impositum ad significandum conceptum inhærendi: sed conceptum referendi: in quo tamen implicite includitur idem conceptus inhærendi.

Ad secundum. Distinguendum est antecedens, nam relatio duobus modis accipitur. Primo, communissime: prout solum dicit rationem referendi, ad terminum abstrahendo à ratione reali, vel rationis: imo à ratione substantiali, vel accidentali, & hoc modo non efficit prædicamentum reale, quia non determinationem accidentis realis. Secundo, sumitur specialiori modo, pro ratione referendi reali, & accidentali, in qua acceptione constituit tertium prædicamentum, à quo excluduntur in primis relationes rationis, quia non sunt reales, & ad quod non pertinent relationes substantiales, aut divinæ, quia divina, propter sui excellentiam, & immensitatem, non limitantur ad ordinem prædicamentalem.

20 Ad tertium. Concessa majori, distinguenda est minor, quia duobus modis comparantur aliqua, Primo, ex natura rei: quia rationes naturales eorum non sunt tales absolute; sed ad alterum: ut sunt similia, aut æqualia, & talis comparatio non est opus intellectus, sed sine dependentia ab eo, reperitur in natura aliquarum rerum. Alia est comparatio: quam non habent res ex propria natura: quia non sunt distinctæ, aut cum sint absolutæ, concipiuntur in ordine ad aliud, & talis comparatio est opus rationis. Primam

mam igitur comparationem, includunt relationes reales, aliam vero, relationes rationis: & ideo prima comparatio, tanquam realis, pertinet ad hoc prædicamentum; ſecunda vero, tanquam non realis, excluditur ab eo.

QVÆSTIO III.

Quodnam ſit ſupremum genus prædicamenti ad aliquia?

21 SPecialis eſt ratio inquirendi de ſupremo genere hujus prædicamenti. Quia hoc argum. videtur probari, nullum poſſe habere: & ideo nec ordinationem prædicamentalem ex relativis fieri poſſe. Quia intrinſeca ratio relativorum eſt, ordinari ad terminum: ergo ſive ponatur pro ſupremo genere relativum in communi, vel ad aliquid, ordinabitur ad terminum: & tunc vel ad terminum inferiorem, vel ſuperiorem, vel æqualem: non ad ſuperiorem, neque inferiorem, propter duo. Primum, quia relatio realis debet eſſe inter extrema realia, & realiter diſtincta, ut inferius probabitur: ſuperius autem, & inferius ſunt prædicata ſolum ratione diſtincta; ut eſt manifeſtum: ergo non poteſt inter illa dari relatio realis. Secundum, quia relativa ſunt ſimul natura; ſuperius vero prius natura eſt inferiori; ut docet Ariſtot. in poſt prædicamentis: ergo inter illa non poteſt eſſe relatio realis. Quare relativum in communi, ad terminum ſibi æqualem ordinabitur; & realiter à ſe diſtinctum. Unde ſequitur, aut duo eſſe ſuprema genera hujus prædicamenti; aut nullum. Probatur conſequentia: quia neutrum ponitur ſub altero: ſed duo eſſe repugnat, ſicut in eodem corpore duo capita: alioqui duo eſſent prædicamenta ad aliquid: ergo nullum habebit ſupremum genus.

22 Propter hoc argum. diviſi ſunt authores. Et prima opinio tener, ſupremum genus hujus prædicamenti, proprie loquendo, non eſſe relativum in concreto, vel ad aliquid; ſed relationem in abſtracto; quæ eſt ratio referendi ad aliud: & hoc modo videntur difficultatem argumenti effugere: quia relatio non refertur ad aliud; ſed eſt ratio referendi: ideo non colligitur eſſe duo genera ſuprema. Ita Fonſeca 5. Metaph. cap. 25. quæſt. 6. ſect. 2. & 3. quod ratione univerſali probat: quia abſtracta accidentium potius; quam concreta in prædicamento collocantur; cum ſignificentur tanquam entia per ſe: concreta vero tanquam entia per accidens. Hæc tamen ſententia non poteſt ſatisfacere argument. quia licet verum eſſet, abſtracta magis proprie in prædicamento collocari, nihilominus quod etiam concreta aliquo modo collocentur, neceſſario concedendum eſt; & concedit hæc ſententia: quo ſuppoſito non ſolvit argumentum.

Secunda opinio, Ad aliquid, aut relativum, dicit eſſe ſupremum genus potius quam relationem: ita Albertus Magnus tractat. de prædicamento ad aliquid: cap. 2. & 10. & Scotus in 1. d. 21. quæſt. unica. Et tunc ad argumen. reſpondent: Supremum genus prædicamenti eſſe ad aliquid, vel relativum in communi, prout dicit conceptum abſtractum: in quo conveniunt omnia relativa. Et hoc modo ſumptum, non refertur per ſe ad alterum; ſed per inferiora relativa, in quibus exercetur actus referendi: ut per paternitatem, & filiationem per ſimile, & diſſimile: ipſum vero ſolum dicit rationem communem eorum; quæ referuntur: & ita unicum eſt ſupremum genus in concreto, habens ſub ſe inferiora genera, & ſpecies; in quibus habet exercitium referendi.

23 Sed hæc ſent. falſa probatur, duplici

argum. Primo. Conceptus communis abſtractus ab inferioribus, debet continere rationem eſſentialem inferiorum; ut conceptus hominis, abſtractus à Petro,& Joanne; rationem eſſentialem hominis: ſed ratio eſſentialis quorumcunque relativorum particularium, eſt referri ad terminum: ergo hanc debet continere conceptus communis relativi, abſtractus à particularibus: unde ſequitur relativum in communi, referri ad terminum in communi; ſicut relativum in particulari, refertur ad terminum in particulari; vel non eſſe conceptum relativi abſtractum à particularibus.

Secundo, qui vult definire partem in communi, non poteſt, niſi per communem etiam terminum eum definire; videlicet per genitum in communi, aut per filium in communi: ergo pater in communi refertur ad filium in comuni: ſicut hic pater ad hunc filium; & conſequentur relativum in communi, ad terminum in communi.

24 Quod vero dicitur, Exercitium referendi, ſolum habere relationem in ſingularibus falſum eſt,& ex ignorantio procedere videtur: quia exercitium relationis, non conſiſtit in aliqua efficientia; neque in actu alioquo ipſius relationis, quem in ſingularibus habeat; & non in conceptu communi conſiderata: ſed ſolum eſt ordinatio naturalis unius ad alterum; eodem modo ſe habens ſemper: ergo non ſolum in ſingularibus exercetur: ſed etiam in univerſalibus. Hæc ſolum differentia eſſe poteſt; quod in ſingularibus exercetur ſecundum actualem exiſtentiam in eis; in univerſali vero conſiderata, abſtrahit ab exiſtentia; & ſolum in hoc ſenſu, vera eſſe poteſt diſtinctio relationis a quibuſdam aſſignata; in relationem ut Conceptam, & ut Exercitam: quaſi dicatur, relationem, ut actu exiſtentem, inter ſingularia exerceri; quod non habet in univerſali; ſed conceptum tantum ejuſdem exercitii. Et ſi aliquid aliud velit eadem ſentrentia, vel eadem diſtinctio; non eſt admittenda.

25 Ideo tertia opinio tenet; Supremum genus hujus prædicamenti in abſtracto, eſſe Relationem in communi; & in concreto Relativum, vel ad aliquid, etiam in communi. Hanc tenet Tolet. q.2. hujus prædicamenti. Et eſt probabilior, & ſequenda. Probaturque, ex communi modo concipiendi, & loquendi, de aliis prædicamentis accidentium: quæ, ut in anteprædicamentis probavimus, utroque modo ſumi poſſunt: in Concreto, & in abſtracto: & utroque modo accipiuntur, in diverſis locis ab Ariſtot. nec excludi poteſt omnino concretum à prædicamento; nec etiam abſtractum.

Pro ſolutione autem argumenti, Notandum primo. Diverſam eſſe rationem formalem relativi, & termini: nam ratio formalis relativi, eſt referri ad terminum; ratio vero formalis termini, non eſt referri ad aliud; ſed terminare relationem alterius: terminare vero non eſt aliud; quam eſſe id, ad quod relativum ordinatur: & hoc non videtur ponere aliquid in re, quæ terminat; ſed eſt quaſi denominatio extrinſeca: ſicut viſum eſſe in pariete; aut quid ſimile.

26 Secundo notandum, quod licet diverſæ ſint opiniones circa terminum relationis; an ſit abſolutus, vel relativus: certum tamen eſt, quod in relationibus tertii generis; quæ ſunt menſurabilis, & menſuræ; terminus non eſt relativus, ſed abſolutus: nam menſura abſolutum quid eſt, non dependens à menſurabili. Gratia exempli. Scientia ſub ratione menſurabilis, per ſuum objectum refertur ad illud relatione tertii generis: quam relationem terminat objectum, ſub ratione menſuræ:

objectum

objectum vero non dependet à ſcientia, licet hæc dependeat ab objecto; & ideo ſcientia dicitur menſurabilis, per veram relationem: ſed objectum non dicitur menſura, per relationem propriam, aut intrinſecam; ſed per ſolam denominationem extrinſecam, menſurabilis exiſtentis in ſcientia: & ideo dixit Ariſt. objectum non dici menſuram; quia referatur ad menſurabile; ſed quia menſurabile refertur ad ipſum; tanquam ad abſolutum quid. Unde ſequitur; quod vel omnis terminus relationis abſolutus eſt; vel aliquis ſaltem; quod ſufficit, ut dicamus; terminum relationis in communi conſideratum; vel eſſe abſolutum; vel abſtrahere ab abſoluto, & relativo; quia in quibuſdam relationibus abſolutus eſt; & in aliis relativus.

27 Et ex hoc non eſt difficile reſpondere ad formam arg. Concedendo primam conſequentiam; quod relativum in communi, aut ad aliquid in communi, ſit ſupremum genus hujus prædicamenti: & etiam, quod referatur ad terminum in communi; non inferiorem, nec ſuperiorem; ſed æqualem ſibi. Negando tamen ſecundum conſequentiam; quod duo ſint ſuprema genera: quia terminus in communi, ſub ratione formali termini; non eſt relativum; ſed abſtrahit ab abſoluto; & relativo: & ſolum dici quandam denominationem extrinſecam terminãdi: non prædicamentalem; ſed quæ reduci poteſt ad idem prædicamentum, quod conſtituit relativum in communi, tanquam ſupremum genus; cujus terminus ipſe eſt. Itaque terminus in communi; non poteſt eſſe ſupremum genus prædicamenti; quia non eſt formaliter relativus: imo nec ad prædicamentum per ſe pertinere; ſed ſolum reduci ad idem prædicamentum ad aliquid; in quantum aliquo modo pertinet ad relativum in communi, conſtituens per ſe hoc prædicamentum.

QVÆSTIO. IV.

An definitio relativorum, tradita ab Ariſtotele, ex propria ſententia, ſit bona?

28 DEfinitio his verbis continetur in textu. Ad aliquid ſunt, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid quodammodo ſe habere. Cujus ſenſus eſt; relativa ſunt; quorum totum ſuum eſſe, eſt ad terminum referri. His autem argumentis probari poteſt, non eſſe bonam. Primo, quia relatio duo reſpicit nempe ſubjectum, cui inhæret, & tale denominat formaliter; & etjam terminum ad quem refert: ergo duplicem habebit rationem formalem; unam, ſecundum quam reſpicit ſubjectum, & ei inhæret; aliam ſecundum quam reſpicit terminum, & ad eum refert. Ex quo infero; totũ eſſe relationis, non eſſe ad terminum referre, aut ordinare; ſed aliquid habere abſolutum; quatenus reſpicit ſubiectum, & ei inhæret. Et ideo falſum eſſe; quod in definitione dicitur, relativum eſſe, cujus totum ſuum eſſe, eſt referri ad aliud. Probatur conſequentia; quia relativum dicitur tale à relatione, ſed totum eſſe relationis, non eſt referri ad terminum, ergo nec totum eſſe relativi, erit referri ad terminum.

Et confirmari poteſt; quia hæc definitio æquè convenit relativis rationis, atq; realibus: imo relativis divinis, & creatis: de quibus jam diximus, non collocari in prædicamento: ergo non eſt bona. Probatur antecedens, quia commune eſt omnibus; quod totum ſuum eſſe, ſit referri ad terminum: non enim minus verum eſt totum eſſe ſpeciei, eſſe ordinari ad genus; & totum eſſe Patris æterni, ordinari ad filium; quam totum eſſe ſimilis ad aliud ſimile.

Secundo. Verba in definitione non dicunt actum; ſed aptitudinem: ſed defi-

nitio hæc, non poteſt dicere ſolam aptitudinem referendi; ſed etiam actum: ergo non eſt bona. Probatur minor, quia relativum non eſt, quod poteſt referri, ſed quod actu refertur: alioqui illud, quod non habet relationem; ex eo ſolum, quod poteſt eam habere; eſſet relativum: quia ſicut poteſt eam habere, poteſt etiam referri; quod patet eſſe falſum.

29 Ut definitio intelligatur, notandum eſt; Ariſtotelem, prius quam ſingula prædicamenta proponeret, tradidiſſe univerſalem diviſionem entis realis in decem prædicamenta; & conſequenter diviſionem accidentis in novem. Unde ſequitur ex mente illius, ſubintelligendum eſſe ens reale, in explicatione ſubſtantiæ: ita ut dicamus, ſubſtantia eſt ens reale, per ſe, & in explicationibus prædicamentorum accidentium, accidens reale: & ita definitio relativorum ſic debet aſſignari. Ad aliquid ſunt accidentia realia; quorum totum ſuum eſſe, eſt ad aliud referri. Et per primam particulam excluduntur relationes divinæ; quæ non ſunt accidentia: per ſecundam, relationes rationis; quæ non ſunt accidentia realia: per cæteras vero, excluduntur relationes ſecundum dici, & tranſcendentales: quia non ſunt rationes referendi ad terminum: ſed ad ſubjectum, aut objectum, vel quid ſimile: relativa vero hujus prædicamenti, ad alia ordinantur, tanquam ad proprium terminum; de quo illam particulam ad aliud intellexit Ariſt. ſecundum cõ nunem expoſitionem omnium interpretum.

30 Concluſio igitur noſtra eſt; Definitionem Ariſt. ita explicatam, eſſe bonam, quod probatur ex communi conſenſu totius ſcholæ, eam recipientis; & etiam ratione. Nam bona definitio eſt, quæ explicat naturam definiti; & illud diſtinguit à cæteris: ſed hoc efficit præſens definitio relativorum: ut conſtat ex tradita expoſitione ejus: ergo eſt bona.

Ad primum argum. reſpondent quidam. Relationem duplicem conceptum habere: Communem cum cæteris accidentibus; qui eſt inhærentiæ in ſubjecto, actu, vel aptitudine: & vocatur eſſe In: & particularem; per quem diſtinguitur ab eis; qui eſt referre ad terminum; & vocatur eſſe ad: & ratione primi conceptus, concedunt relationem reſpicere ſubjectum, ſicut cætera accidentia; ſed ratione particularis, non reſpicere ſubiectum; ſed terminum: & ideo totum eſſe relationis, ut relationis, eſſe ad terminum; non relationis, ut accidentis. Et poſſet probari hic modus dicendi, ex D. Thom. 1. p. qu. 28. art. 1. ubi adverſus Gilbertum quendam, (qui aſſerebat, relationem nihil ponere in ſubjecto, aut relativo; & ideo non eſſe inhærentem in eo; ſed quaſi extrinſecus aſſiſtentem) docet relationem ſecundum communem conceptum inhærendi in ſubjecto, aliquid ponere in relativa: & ratione hujus inhærentem eſſe. Sed ſecundum conceptum proprium relationis, nihil ponere in eo; ſed ſolum eſſe rationem referendi ad aliud.

31 Hæc tamen ſolutio falſa eſt, & eidem doctori ſancto contraria. Probo primum: quia relatio ſecundum proprium conceptum Ad, eſt forma relativa; conſtituit ſubjectum formaliter relativum: ut paternitas, ſub proprio conceptu paternitatis; eſt forma poſitiva; & conſtituit hominem in ratione formali, & intrinſeca patris: ergo ſecundum proprium conceptum, ponit aliquid reale, & intrinſecum, in ſubjecto, aut relativo. Evidens eſt conſequentia: & probatur antecedens: quia denominatio patris, aut ſimilis, & quæcunq; alia relativa, non eſt extrinſeca; ſed formalis: ſicut denominatio albi, aut calidi: ergo ponit effectum formalem in ſubjecto: effectus autem formalis cujuſlibet realis formæ, realis eſſe debet: ergo neceſſe eſt,

aliquid

aliquid reale in ſubjecto ponere.

Secundo, quia ſi relatio ſecundum eſſe Ad, nihil ponit in ſubjecto, aut relativo; ergo ſecundum hunc conceptum non eſt aliquid reale. Probatur conſequentia: quia omne ens reale, aut eſt ſubſtantia, aut accidens: ergo aut eſt ens per ſe, aut in alio. Sed relatio ſecundum eſſe Ad, non eſt ens per ſe; cum non ſit ſubſtantia; nec in alio, cum non ponat aliquid in ſubjecto: ergo non erit aliquid reale, nec efficiet prædicamentum reale.

32 Pro vera igitur ſolutione argu. notandum eſt Relationem realem, ſecundum utrumq; conceptum In, & Ad, aliquid ponere in ſubjecto; diverſa tamen ratione: nam ſecundum eſſe In, ponit aliquam rationem communem, & abſtrahentem à particularibus prædicamentorum: (eo modo, quo ſuperius diximus analogum abſtrahi ab analogatis) ſed ſecundum eſſe Ad, ponit rationem propriam relativam, diſtinctam à particularibus, quas ponunt cætera predicamenta. Ut relatio paternitatis, ponit rationem realem patris in homine: ſed hæc ratio licet ponatur in ſubjecto; pure relativa eſt; quia ſic ponitur in ſubjecto, ut per illam non ſit tale ad ſe; ſed ſolum ad aliud; nempe ad terminum: cætera vero prædicamenta, ita ponunt aliquid in ſubjecto, ſecundum proprios conceptus; ut per illam rationem propriam, ad ſe ſit ſubjectum, & non referatur ad aliud: Gratia exempli: quantitas ſecundum proprium conceptum, ponit extenſionem partium in ſubjecto; per quam in ſe, & ad ſe dicitur extenſum: ſed paternitas ita ponit rationem realem patris in homine; ut per illam non ſit tale ad ſe, ſed ad filium; ſicque de cæteris relationibus.

Et hoc modo intelligi debet D. Thom. dum in citato loco aſſerit; relationem ſecundum eſſe In, ponere aliquid in ſubjecto: ſed ſecundum eſſe Ad, nihil ponere ſpeciale, per quod ſit tale ad ſe, ſicut ponunt cætera prædicamenta, ſed pure, & omnino ad aliud. Quem ſenſum clariſſime poſuit alio loco, Per quem hunc explicavimus, nempe in 1. l ſen. d. 8 q 4. art. 2. ad 4. ubi ita ait. Debilitas eſſe relationis, conſideratur ſecundum inhærentiam ſui ad ſubjectum, quia non ponit aliquid abſolutum in ſubjecto, ſed tantú per reſpectum ad aliud.

33 Si autem aliquis dicat: jam ergo relatio non ſolum ſecundum conceptu communem accidentis, inhærebit ſubjecto, ſed etiam ſecundum proprium, & ultimum relationis, qui vocatur eſſe Ad, adverſus illud, quod ex D. Tho. addux mus, quæſt. præcedenti; videlicet conceptum proprium relationis, non ſumi in ordine ad ſubjectum, ſicut ſumuntur conceptus proprii accidentium abſolutorum, ſed in ordine ad terminum. Præterea habebit relatio duos conceptus qui vocentur In, unum communem cum accidentibus abſolutis, & alium ſibi proprium. Probatur conſequentia: quia tam ſecundum communem rationem, quam ſecundum particularem, ponit aliquid in ſubjecto: ergo ſecundum utrumq; ei inhæret, & in eo eſt.

Reſpondeo ad primum. Secundum utrumq; conceptum, inhærere ſubjecto: diverſa tamen ratione: nam ſecundum communem inhæret inhærentia communi, cum cæteris, & abſtrahente ab inhærentia abſoluta, & reſpectiva; ſed ſecundum conceptum proprium, inhæret inhærentia pure relativa; quod eſt inhærere referendo ad aliud. Quod vero D. Tho. dixit proprium conceptum relationis, non ſumi in ordine ad ſubjectum, ut in accidentibus abſolutis, veriſſimum eſt; ſic autem intelligendum, ut non ſumatur in ordine ad ſubjectum, ut In ſe, & Ad ſe eſt, ſed ut refertur ad aliud per eandem rationem relativam, in eo poſitam. In quo valde differt ratio propria relationis, à rationibus particularibus

ribus accidentium abſolutorum; quæ ſumuntur in ordine ad ſubjectum; ut eſt in ſe, & ad ſe; non ut eſt ad aliud, per tales rationes.

34 Ad aliud vero reſpondeo, Relationem habere eſſe In Commune, cum cæteris accidentibus; & eſſe In Particulare, per quod ſubjectum refert ad terminum; & per hoc eſſe In Particulare, determinatur aliud In Commune; & fit una ratio prædicamentalis ex utroque: quia ex determinante per ſe, & determinabili per ſe; ſemper fit unum per ſe: ſicut quodlibet accidens abſolutum habet eſſe In Commune, & particulare; & ex utroque efficitur unum.

Ad formam igitur primi arg. Concedendum eſt primum enthymema; quo probatur relationem habere duplicem conceptum: unum, quo reſpicit ſubjectum; alium, quo reſpicit terminum. Negandum tamen eſt quod infertur: totum eſſe relationis, & relativi; non eſſe ad terminum: quia illud eſſe, quod habet in ſubjecto; ſi conſideretur in communi; abſtrahit ab abſoluto; & relativo, & contrahitur per eſſe ad terminum; & per talem contractionem, ordinatur ad illum, & fit relativum: ſi vero conſideretur in particulari; eſt eſſe proprium relationis: & ideo eſt eſſe relativum: unde ſequitur, relativum eſſe; quidquid habet relatio, & quidquid habet relativum: & hoc eſt totum eſſe relationis, & relativi, eſſe ad aliud; ut dicitur in definitione Ariſt. Ad confirmationem reſponſum eſt, per explicationem definitionis.

35 Circa ſolutionem ſecundi argum. aliqui diſtinguunt relatum, & relativum, dicentes; relativum dicere potentiam ad referendum; relatum vero, actuale exercitum referendi: & in definitione potius explicari ad aliquid ut relatum; quam ut relativum. Hæc tamen diſtinctio, non habet fundamentum: quia, ut ſuperius probavimus; exercitum referendi, vel actus referendi, non eſt aliud, quam naturalis ipſa ordinatio, unius relativi ad aliud, quæ ſemper eodem modo ſe habet, & ſemper eſt actualis; & ſemper exercetur inter relativa: & quod neceſſario dicendum eſt: nam eo ipſo, quod unum relativum non referatur actu, vel in exercitio ad aliud; non habebit actu in ſe relationem, nec erit relativum formaliter: & eo ipſo, quod habet in ſe relationem; non poteſt non referri actu, & ſecundum exercitum. Idem ergo prorſus ſunt, ſecundum rem, & ſecundum rationem, relatum, & relativum: ſed illud magis diſtincte explicat actum referendi; quem etiam minus diſtincte dicit aliud: ideo in definitione Ariſtor. pro utroque ſumitur nomen, ad aliquid: & actum referendi dicit; non potentiam.

Ad argum. ergo reſpondetur. Diſtinguendo illud axioma; quod verba in definitione non dicunt actum; ſed aptitudinem: nam res, quæ definiuntur, ſunt in duplici differentia. Quædam enim ſunt; quarum ratio, vel eſſentia in aptitudine, vel potentia conſiſtit: & iſtæ, licet definiantur per verba ſignificantia actum; non pro actu, ſed pro potentia accipiuntur in definitione; & ratio hujus eſt: quia actus in his, non poteſt eſſe eſſentialis: & ideo non bene definiuntur per actum. Aliæ ſunt quarum ratio, vel eſſentia, non conſiſtit in aptitudine; ſed in actu: & in definitione harum non poſſunt verba accipi pro aptitudine: quia ſi ita accipiantur, non explicabunt naturam definiri: Sed pro actu debent accipi: ut rationem ejus explicent. Ut ſi definiatur quantum; pro eo quod habet partem; extra partem ſecundum extenſionem molis: non poſſunt verba hujus definitionis, dicere aptitudinem; ſed actum; quia ratio extenſionis in actu conſiſtit

ſiſtit; non in aptitudine: ſicque de cæteris. Et ita ſe habet relativum; cujus ratio in actuali ordinatione, & relatione conſiſtit: ideo verba definitionis ejus pro actu, & non pro aptitudine accipiuntur.

QVÆSTIO V.

Vtrum omnes relationes, pertineant ad hoc prædicamentum?

36 TAnquam certum præſupponendum eſt: nec Divinas relationes, nec etiam relationes rationis, collocari in hoc prædicamento; quia ut in præcedenti quæſt. probavimus; prædicamentum ad aliquid, eſt membrum quoddam generalis diviſionis accidentis realis in novem prædicamenta: & ideo relativum: quod eſt ſupremum genus, eſt accidens reale, atque finitum: quare nec relationes Divinæ cum ſint ſubſtantiales, & infinitæ, poſſunt pertinere ad hoc prædicamentum: nec relationes rationis: quia non ſunt accidentia realia.

Solum ergo proceſſit quæſt. de relationibus realibus creaturarum, an omnes ponatur in hoc prædicamento? Verum non diſtinguuntur ab omnibus eodem modo: nam quidam aſſerunt, eſſe eas res in triplici differentia; quædam ſunt tranſcendentales, quæ in rebus diverſorum prædicamentorum reperiuntur, eiſque eſſentialiter conveniunt, quaſi complementum eſſentiæ: tales ſunt reſpectus inclusi in eſſentia cujuſlibet accidentis: per quos ordinatur ad ſubjectum, cui inhærere aptum eſt.

37 Aliæ ſunt relationes, quæ non omnibus accidentibus univerſaliter conveniunt: ſed quibuſdam tantum: in quorum eſſentiis etiam includuntur: ut reſpectus quem dicunt habitus, potentiæ, & ſcientiæ ad propria objecta: & iſtæ vocantur relationes ſecundum dici. Aliæ denique ſunt relationes: quæ nulli conveniunt eſſentialiter ſed accidentaliter conveniunt multis: & dicuntur relationes ſecundum eſſe: ut paternitas, ſimilitudo, & æqualitas. Alii vero ſolum has ultimas relationes admittunt; & nullam prorſus ex iis, quæ ad eſſentiam alicujus abſoluti pertineant. Sic videtur ſentire Scot. in 4. diſt. 12. qu. unica. Probantque non eſſe admittendas. Primo, quia quidquid pertinet ad eſſentiam ſubſtantiæ, eſt ſubſtantia: & quidquid pertinet ad eſſentiam quantitatis, eſt quantitas: ergo ſi relationes reales dantur, quæ pertineant ad eſſentiam omnium rerum abſolutarum, erunt res abſolutæ: ut in ſubſtantia, erunt ſubſtantiæ: in quantitate, quantitas, & in qualitate, qualitas. Et ſi ad eſſentiam aliquarum rerum tantum pertineant, ut ad eſſentiam habitus, aut potentiæ, erunt etiam potentiæ, & habitus. Hæc autem falſa ſunt, ideo falſum erit tales relationes ponere.

Probatur ſecundo, quia ſi intra eſſentiam abſolutorum admittantur relationes iſtæ, aliud abſurdum erit concedendum, nempe, quod tales eſſentiæ componantur ex entitate abſoluta, & relativa, diverſis non ſolum ſpecie, ſed genere.

38 Alii denique præter relationes accidentales, vel ſecundum eſſe, admittunt intra eſſentiam abſolutorum tranſcendentales, non tamen relationes ſecundum dici, niſi ſolo nomine, nam habitus, inquiunt, potentia, & ſcientia, pure abſoluta ſunt, nec dicunt reſpectum realem ab objecta, ſed abſolutam proportionem cum eis, quam proportionem non poſſumus intelligere, nec explicare, niſi per quendam reſpectum, quem intellectus concipit in eis, & ideo de eis loquitur, quaſi de reſpectivis, cum tamen non ſint vere reſpectiva, ſed abſoluta, licet in communi modo loquendi, reſpectiva dicantur: &

propterea appellentur relativa ſecundum dici.

39 Ultimus modus dicendi concedit, præter relationes ſecundum eſſe, tranſcendentales; & ſecundum dici; & utraſque pertinere ad eſſentiam abſolutorum: ſed eas ita confundit; ut omnes eſſe appellandas tranſcendentales aſſerat: & ita relationem realem creatam, in duo tãtum membra dividendum eſſe; nempe in tranſcendentalem, & prædicamentalem ita ut ſub primo membro; tam reſpectus, qui omnibus prædicamentis abſolutis eſſentialiter conveniunt; quam qui aliquibus tantum, comprehendantur. Sub ſecundo vero, ſolum relationes accidentales; quæ vocantur ſecundum eſſe, & pertinent ad hoc prædicamentum.

40 Noſtra ſententia tribus concluſionibus explicatur. Prima eſt; Neceſſe eſt ponere reſpectus quoſdam reales, pertinentes ad eſſentiam accidentium abſolutorum; ut reſpectus, quem includit inhærentia aptitudinalis eorum ad ſubjectum, & habitus, & potentia ad objectum, & reſpectus iſti, diminutæ quædam relationes ſunt, complentes eſſentiam abſolutorum. Hanc concluſionem tenet D. Tho. 1. part. quæſt. 13. artic. 7. ad 1. & qu. 28. art. 1. Cajetan. in opuſc. de ente & eſſentia, cap. 7. qu. 15 Et probatur teſtimonio, Ariſt. 2. 1 de Anima, text. 33. ubi docet, eſſentiam ſpecificam potentiarum, ab actibus, & objectis ſumendam eſſe; quod non poteſt eſſe verum; niſi reſpectum eſſentialem ad objectum includant. Nam evidens eſt, non ſic accipiendam eſſe eſſentiam ſpecificam potentiæ ab objecto; ut objectum ſit de eſſentia ejus: cum ſit ſemper res diverſa ab ea: ergo neceſſe eſt ſumi per reſpectum ejuſdem potentiæ ad objectum; & ideo talem reſpectum eſſe ei eſſentialem. Probatur conſequentia; quia ſi nec objectum, nec reſpectus ad ipſum eſt de eſſentia potentiarum; nullo modo accipietur ſpecies earum ad objectis.

Probatur deinde ratione; quia accidentia non ſunt entia ſimpliciter; ſed entis entia, hoc eſt aliquid ſubſtantiæ; ad quam intrinſecam attributionem dicunt: ſed talis attributio non poteſt eſſe, neque intelligi; niſi per aliquem reſpectum ad eandem ſubſtantiam, incluſum in eſſentia accidentium: ergo neceſſario ponendi ſunt reſpectus iſti eſſentiales, in omnibus accidentibus abſolutis.

41 Secunda concluſio. Ex his reſpectibus; ad eſſentiam abſolutorum pertinentibus; plures ſunt tranſcendentales, & plures etiam prædicamentales. Probatur primum, quia tranſcendentale dicitur illud, cujus propria ratio tranſcendit omnia prædicamenta, vel ſaltem plura: ſed reſpectus aptitudinalis inhærentiæ ad ſubjectum; quem in ſua eſſentia includit accidens, tranſcendit omnia prædicamenta accidentium, ſicut accidens ipſum: ergo erit relatio tranſcendentalis.

Probatur ſecundum; ratione oppoſita: nam tranſcendens eſt, quod multis prædicamentis eſt commune; ſed dantur plures reſpectus eſſentiales rebus abſolutis; qui non poſſunt ad plura prædicamenta pertinere; ergo non erunt tranſcendentales. Probatur minor; quia reſpectus habituum, & potentiarum ad ſua objecta, non poſſunt ad plura ſe extendere, quam habitus ipſi, atque potentiæ, quibus ſunt eſſentiales: ſed habitus, & potentia ſolum pertinent ad prædicamentum qualitatis; imo ſolum ad determinata genera hujus prædicamenti ergo nec ſunt; nec dici debent tranſcendentales.

42 Tertia concluſio. Ex tribus generibus relationum; nempe tranſcendentalium, ſecundum dici, & ſecundum eſſe: tranſcendentales ad nullum prædicamentum pertinent: relationes ſecundum dici,

perti-

pertinent ad prædicamentum abſoluti, cujus eſſentiam complent; relationes vero ſecundum eſſe, aut accidentales, conſtituunt prædicamentum relationis.

Probanda ſunt tria hæc: & primum, de reſpectibus tranſcendentalibus facile probatur, ex ipſamet tranſcendentia: nam quod tranſcendens eſt, ad nullum ſpeciale prædicamentum pertinere poteſt: ergo relationes iſtæ tranſcendentales, ab omni prædicamento excluduntur. Probatur antecedens, quia prædicamenta continent determinatum modum eſſendi; ut ſubſtantia modum der ſe, quantitas modum extenſionis: ſed tranſcendens non eſt determinatum ad aliquem modum eſſendi, ſed comprehendit multos: ergo non poteſt ad ſpeciale prædicamentum pertinere.

43 Secundum vero, de relationibus ſecundum dici, ſic probo. Reſpectus quem dicunt potentia, & habitus ad objecta; complent eſſentiam eorum: ergo pertinent ad eſſentias, quas complent, tanquam aliquid earum: quare neceſſe eſt in eodem prædicamento collocari, & ſub eodem genere: ſub quo ſunt tales eſſentiæ. Quod intelligendum eſt reductive tantum; ſicut partes reducuntur ad prædicamentum, & ſpeciem totius: & non per ſe; & directe: quia incompletum aliquid ſunt, atque diminutum, & qui non poſſunt per ſe efficere ſpeciem, niſi ſimul cum abſoluto, cujus eſſentiam complent: ut ſi ſolum reſpectum potentiæ, aut habitus ad objectum intelligas, non intelligendo abſolutam rationem qualitatis: nihil completum; aut prædicamentale intelligis: quia reſpectus iſti, eſſentialiter conjunguntur cum abſoluta ratione qualitatis; quam complent: & ideo nihil completum ſine illa intelliguntur conſtituere: unde nec nomina potentiarum, & habituum imponuntur ad ſignificandos hos reſpectus, ſed principalem rationem qualitatis, quam conſequuntur, ut bene ait D. Thom. 1. part. q. 13. art. 7. ad 1. & qu. 7. de potentia, art. 10. ad 11. ideo nec per ſe conſtituuntur in prædicamento, ſed per abſolutum. Et hinc ſequitur non pertinere ad prædicamentum ad aliquid, nec vocari relationes prædicamentales: ſed ſecundum dici ab Ariſtot. Et ratio hujus denominationis eſt: quia tales ab antiquis dicebantur, & cum veris, & prædicamentalibus confundebantur, cum tamen non ſint relationes ſecundum eſſe: ſed ſolo nomine harum gaudeant.

44 Tertium denique: quod relationes, quæ nulli ſunt eſſentiales, ſed accidentaliter ſemper conveniunt, efficiant per ſe hoc prædicamentum: communis eſt conſenſus totius ſcholæ: & ratio ejus colligitur ex differentia earum à relationibus tranſcendentalibus, & ſecundum dici: quæ cum pertineant ad eſſentiam abſolutorum, quam complent: incompleti quidam reſpectus ſunt, & aliquid eorum: & ideo non poſſunt per ſe conſtituere rationem prædicamentalem, ſed ſimul cum eiſdem abſolutis. Relationes vero, quæ extra eſſentiam omnium abſolutorum ſunt: primo habent modum naturæ completæ: quia nihil eſſentiale alicujus ſunt: ſed per ſe habent proprium modum eſſendi, ad aliquid: qui ſit integra, atque completa ratio prædicamentalis: ſicut cætera accidentia prædicamentalia: & conſequenter ſua genera, ſpecies, ac differentias: ex quibus per ſe poteſt fieri ordinatio prædicamentalis. Habent etiam ſecundo, quod ſint totum eſſe eſſentiale relativorum, ita ut nihil præter relationes ipſas eſſentialiter includant: & ideo ſic definitæ ſunt ab Ariſt. Relativa ſunt, quorum totum ſuum eſſe, ſit ad aliud ſe habere. Conveniunt igitur relationes iſtæ cum tranſcendentalibus, in eo; quod nihil abſolutum dicunt, ſed totum eſſe earum eſt,

eſſe rationes referendi ad aliud: differunt tamen in duobus. In primo quidem: quia reſpectus ſecundum dici, non ſunt tota ratio, totum eſſe, aut tota eſſentia relativorum: ſed quoddam complementum eorum: & ideo ea, quorum complementum ſunt; non ſint relativa ſimpliciter; ſed ſimpliciter abſoluta: & ex conſequenti dicuntur quodammodo relativa. Et ex hoc ſequitur ſecunda differentia, quod reſpectus iſti non ſunt ad aliud, tanquam ad terminum; ſed tanquam ad ſubjectum, vel objectum: ut petit natura abſoluti, quod complent: relationes vero prædicamentales, non ſolum non dicunt aliquid abſolutum; ſed ſunt tota ratio, tota eſſentia, totum eſſe relativorum; quæ conſtituunt: & ideo relativa ab eis conſtituta, nihil abſolutum dicunt ſed totum ſuum eſſe, eſt referri ad aliud; non quidem tanquam ad objectum, vel ſubjectum; ſed tanquam ad purum terminum: quia relatio à qua ſola conſtituuntur, non petit aliud ſub aliqua ratione particulari, ad quam ordinet relativum, quod conſtituit; ſed ſub ratione præciſa termini.

45 Ad primum argum. ſecundæ opinionis, contra relationes ſecundum dici. Diſtinguendum eſt antecedens: nam eſſe ſubſtantiam, quidquid pertinet ad eſſentiam ſubſtantiæ, & quantitatem quidquid pertinet ad eſſentiam quantitatis; duobus modis intelligi poteſt: in recto, & in obliquo. Et primo modo, negandum eſt; quia non eſt neceſſarium, rem aliquam prædicari in recto; de quocunq; ejus modo, aut complemento: ita ut dicatur ſimpliciter ſubſtantia, aut quantitas: bene tamen in obliquo; ita ut dicatur aliquid ſubſtantiæ, vel quantitatis: & hoc modo verum eſt, hos reſpectus eſſe abſolutos, vel ſubſtantias, id eſt aliquid rerum abſolutarum, vel ſubſtantiæ.

Ad ſecundum, Negandum eſt, quod ſequatur abſoluta illa, in quibus claudumtur iſti reſpectus, compoſita eſſe ex abſoluto, & reſpectivo: quia non includuntur in rebus abſolutis, per modum generis, aut differentiæ, aut per modum compoſitionis; ſed tam in genere, quam in differentia; atq; in ſpecie ipſa ex eis compoſita, per modum cujuſdam complementi tam compoſitorum, quam componentium; unde non ſequitur compoſitionem aliquam cum eis facere.

QVÆSTIO VI.

An ſpecies relationis prædicamentalis, à termino ſit accipienda?

46 DE ſola relatione prædicamentali procedit quæſtio; non de relationibus tranſcendentalibus nec ſecundum dici; quas probavimus quæſtione præcedenti, non pertinere ad hoc prædicamentum, ut autem melius intelligantur, quæ de relatione dicenda ſunt; quaſdam diviſiones relativorum adducere oportet. Relativum igitur; quod eſt ſupremum genus hujus prædicamenti; primo dividitur in tria genera intermedia: ſecundum tria fundamenta, in quibus fundatur, enumerata ab Ariſt. 5. l b. Metaph. cap. 15. Primum genus relativorum eſt eorum; quæ fundamentur in unitate, vel diverſitate generica, aut ſpecifica: & habet ſub ſe tria alia genera, vel ſpecies; ſecundum diverſa fundamenta, in quibus reperitur unitas, aut diverſitas. Nam ſi reperiatur in Subſtantia; erit relatio identitatis, vel diverſitatis; ſi in Qualitate, relatio ſimilitudinis, aut diſſimilitudinis; & ſi in Quantitate, relatio æqualitatis, vel in æqualitatis. Secundum genus relativorum eſt eorum; quæ fundatur in actione, & paſſione; ut relationes paternitatis, & filiationis; & habet alia genera, vel ſpecies ſubalternas; ſecundum diverſas actiones, de

præſenti,

præſenti, præterito, & futuro. Tertium, eorum; quæ fundatur in menſura; ut relationes potentiarum, & ſcientiarum, ſub nomine menſurabilis; ad ſua objecta ſub nomine menſuræ; nam objectum dicitur menſura ſcientiæ, & potentiæ; & ſcientia, atque potentia, menſurabilis per ſubjectum: ex eo, quod ad nihil poteſt utraque extendi, aut circa nihil verſari; quod non contineatur ſub proprio objecto.

47 Secunda diviſio minus univerſalis eſt: qua dividitur relativum, in Mutuum, & non Mutuum Relativa mutua ſunt, quorum utrumq; dicitur tale; per relationem realem: ut pater, & filius: Non mutua, quorum unum tantum dicitur tale, per relationem realem: in altero vero, talis relatio non eſt, ut menſurabile, & menſura: nam illud dicitur tale, per relationem realem: hæc vero non habet talem relationem.

Tertia diviſio eſt. Relativa alia ſunt Æquiparantiæ; alia Diſquiparantiæ. Æquiparantiæ, quæ ejuſdem rationis, & denominationis ſunt; ut ſimilia, æqualia. Diſquiparantiæ dicuntur, quæ diverſæ rationis ſunt, & denominationis; ut pater, & filius. Quodlibet autem horum generum, ſuas habet ſpecies; & de omnibus, & ſingulis, quærit titulus quæſtionis; A quo ſumant diſtinctionem ſpecificam; an à termino, vel ab aliquo alio?

48 Et prima opinio Videtur eſſe D. Tho. 3. p. q. 35. artic. 5. & quodli. 9. articul. 4. quod relatio, aut relativum; non ſumat ſpeciem à termino; ſed potius à cauſa, per quam producitur: quod probat hoc argu. Quia ſi relatio ſumeret ſpeciem à termino; ſequeretur in utroque parente, eandem eſſe relationem ad filium. Probatur conſequentia: quia filius unicus terminus eſt: ergo relatio patris & matris; ad eum terminata, erit eadem. Sed conſequens eſt falſum: ergo etiam antecedens; quod relatio ſumat ſpeciem à termino. Probatur minor. quia pater eſt cauſa efficiens filii; mater vero paſſiva tantum; ergo habent rationes cauſarum, ſpecie diverſas: quas neceſſario conſequitur diverſa relatio in utroque paternitatis in patre, & maternitatis in matre.

Secundo probatur. Quia ſpecies debet ſumi ab aliquo intrinſeco; quod ſit differentia eſſentialis ejus: ſed terminus relationis, eſt res diverſa à relatione, & ei extrinſeca, ut pater reſpectu filiationis; ergo non poteſt ſumi ab eo ſpecies. Et ſi reſpondeas. Non ita ſumi ſpeciem à termino; ut terminus ipſe ſit differentia ſpecifica relationis: ſed ordinatio ad terminum. Contra hoc eſt: quod relatio ipſa, eſt ordinatio ad terminum: ergo ſi ex ordine, aut ordinatione ad terminum, ſumitur ſpecies ejus; ſumet ſpeciem à ſe ipſa quod patet eſſe falſum.

Pro hac etiam ſententia, adduci poteſt teſtimonium Ariſt. quia tria genera relationum diſtinguit (ut vidimus) non per diverſos terminos; ſed per diverſa fundamenta; ergo ſentit non eſſe ſumendam ſpeciem relationis à termino.

49 Secunda opinio eſt communis, & vera quod relatio, aut relativum, ſumit ſuam ſpeciem à termino: ita ut illæ relationes ſint ejuſdem ſpeciei: quæ habent terminum ejuſdem ſpeciei ut omnes paternitates; omnes ſimilitudines: illæ vero ſint ſpecie diſtinctæ; quæ habent terminos ſpecie diſtinctos: ut ſimilitudo, & diſſimilitudo. Probatur ex definitione Ariſtot. quæ ait; relativa eſſe, quorum totum ſuum eſſe, eſt referri ad aliud, hoc eſt, ad terminum: ergo talis erit relatio, qualis fuerit terminus; ad quem refert; & hoc eſt ab eo accipere ſpeciem. Et D. Tho. abſque dubio tenet eandem ſententiam, 3 p. q. 32 art. 2. ubi ſic ait. Cum ratio ſpecifica relationis conſiſtat in hoc, quod ad aliud ſe habet;

necesse est dicere, quod duæ relationes, non sunt diversæ secundum speciem; si ex opposito una relatio eis correspondeat.

Probatur etiam ratione. Quia ex quatuor generibus causarum; relatio non habet materiam; & formam; quæ sunt causæ intrinsecæ; à quibus (saltem à forma) posset sumere speciem: quia ut superius probavimus; accidentia non componuntur ex materia; & forma: solum ergo habet causam efficientem; à qua producitur, & finem, seu terminum; in quem ordinatur relativum: sed à causa efficiente, non sumunt res suam speciem: quia extrinseca prorsus est: ergo solum restat causa finalis; quæ est terminus, in quem essentialiter ordinatur relativum: quare ab eo sumet suam speciem.

50 Sed, ut melius intelligatur hæc specificatio relationis, Notandum est; Relationem; sicut cætera accidentia; non habere compositionem Physicam, ex materia & forma; sed Metaphysicam, ex genere, & differentia: ut ergo intelligatur, à quo sumat speciem, explicandum est, à quo sumatur genus, & differentia ejus: & quonam modo assignari possit definitio quidditativa cujuslibet relationis. Genus igitur relationis sumitur à tota ejus natura, sub communi conceptu referendi ad terminum considerata. Differentia vero, ab eadem concepta, sub conceptu speciali, & ultimo determinante genus: nempe ex eo; quod sit ordinatio ad talem terminum: ut Genus paternitatis, erit communis conceptus relationis realis; qui dicit esse ordinem; ordinationem ad terminum. Differentia vero, esse ordinationem ad filium: & ideo definitio paternitatis talis erit. Paternitas est ordo, aut ordinatio patris, ad filium: & sic de cæteris relationibus. Itaque terminus relationis, non est differentia specifica relationis; seu esse ordinationem ad talem terminum, qui intrinsecus est relationi; sed esse ordinationem ad illum intrinsecum: & quia talis est ordinatio; quod est ad talem terminum; ideo dicitur relationem sumere speciem à termino, per quem cognoscenda, & definienda est relatio & relativum.

51 Ex hac doctrina constat solutum esse secundum argum. quia nec relatio sic specificatur à termino; ut terminus sit differentia essentialis ejus: nec specificatur à seipsa. sed à propria differentia; quæ ab ejus natura sumitur; ut consideratur sub conceptu determinato, ultimo ordinationis ad talem terminum; per quem conceptum contrahitur communis, & generícus.

Ut testimonium Aristotel. explicetur. Notandum est. Fundamenta esse causas relationum vel quia ab eis aliquo modo producuntur: vel si aliquando non producuntur ab eis, naturali saltem sequela, positis fundamentis sequuntur: unde ex fundamentis diversæ rationis; semper sequuntur relationes diversæ speciei. Et ita concedi potest, quod à fundamentis sumatur species relationum, aut relativorum; quasi causaliter: sed à terminis, quasi formaliter: inter hos autem duos modos sumendi speciem relationum; patet secundum esse magis proprium; quem posuit Aristot. in definitione relativorum: & hæc est causa; propter quam communis modus loquendi scholæ, eo potius quam primo utitur: sed Aristot. & D. Tho. per fundamenta distinguunt illis locis: quia aliquando notiora nobis sunt: & quia modus ille distinguendi, non contradicit proprio, & formali; sed eum infert: unde per illum distinguentes, non negant proprium; quo ferè semper utuntur.

QUÆ

QVÆSTIO VII.

An filio correſpondeat duplex relatio, una in patre, & alia in matre; vel eadem in utroque parente?

52 SOlutionem primi argu. in ultimum locum remiſimus: quia circa illum dubium hoc (licet breviſſime) diſputandum eſt: An in patre, & matre unica ſit relatio ad filium; vel duplex, atque diverſa: nempe paternitatis in patre, & maternitatis in matre.

Et eſt prima opinio D. Tho. 3. p. q. 35. ar. 5. quam ſequitur ibidem Cajet. & Ferrar. 2. lib. contra gentes, c. 14. quod duplex ſit, ac diverſa relatio in patre, & matre: quę in eo fundatur, quod Ariſtot. quem ſequitur D. Thom. aſſerit, patrem & matrem diverſo modo, aut in diverſo genere cauſæ concurrere ad generationem filii: patrem quidem tanquam cauſam efficientem: matrem vero tanquam materialem: ſed effectus diverſo modo, diverſaque dependentia dependet à diverſis generibus cauſarum: & diverſo modo ab eis reſpicitur: ergo per diverſas relationes: & ita pater refertur ad filium, relatione cauſæ efficientis: quæ dicitur paternitas: mater vero per relationem principii paſſivi, ſignificatam nomine maternitatis. Et hæc ſententia cõſequentur ponit, duplicem relationem: ratione ſaltem diverſam in filio unum per quam refertur ad patrem: & aliam, per quam refertur ad matrem: nam cum relatio ſumat ſpeciem à termino: impoſſibile eſt, quod duæ relationes ſpecie diverſæ, habeant eundem terminum formalem: unde cum filius terminet relationes diverſas, utrumq; parentis, neceſſe eſt per duas alias relationes, formaliter diverſas, eas terminare, ſed ambæ ſignificantur eodem nomine filiationis.

53 Secunda opinio oppoſita tenet: In patre, & matre, eſſe unum relationem totalem, & completam, ſed quaſi compoſitam ex duabus relationibus partialibus, & ejuſdem rationis patris, & matris: & in filio non niſi unicam ei correſpondere: per quã refertur ad utrumq; parentem, tanquam ad terminum adæquatum, & ad utrumlibet, tanquam ad terminum inadæquatum. Ita Fonſeca 5. Meta. c. 35. qu. 5. ſect. 3. & habet oppoſitum fundamentum: videlicet patrem, & matrem, in eodem genere cauſæ efficientis, concurrere ad generationem filii: tanquam unam cauſam totalem, & adæquatam: quaſi ex duplici cauſa partiali compoſitam: ita enim ſentit Galenus, quẽ omnes Medici ſequuntur, & (quibus magna fides in hac re tribuenda eſt) cum eis Scotus in 3. d. 4. q. 1. Ex hoc autem fundamento evidenter ſequitur: quod in patre, & matre, non ſint relationes ejuſdem ſpeciei. Probatur conſequentia: quia ſi eodem modo, atque in eodem genere cauſæ efficientis, & proxime concurrunt ad generationem filii eodem modo ab eis dependebit: eodem etiam modo ab eis reſpicietur: quare per relationem ejuſdem ſpeciei, ſed partialiter diſtinctam in utroque: quia diverſæ ſunt cauſæ partiales, & diverſa ſubjecta, in quibus non poteſt idem numero accidens reperiri, & poſſumus exemplum adducere, de multis hominibus trahentibus navim, in quibus diverſæ ſunt relationes partiales, & inadæquatæ, ad eundem effectum, ſed ex omnibus integratur una totalis, & adæquata.

Noſtra autem ſententia eſt: probabilem eſſe utrumq, opinionem, non ſolum propter patronos doctiſſimos, ſed propter probabilia fundamenta, ideo liberum erit cuique hanc vel illam pro libitu ſequi.

QVÆ-

QVÆSTIO VIII.

An terminus relationis, sit formaliter absolutus, vel formaliter relativus.

54 TRia sunt in relativo, Subjectum, Fundamentum ; & Relatio Subjectum est res ipsa, quæ denominatur à relatione. Fundamentum vero, ratio, aut medium, per quod consurgit in ea relatio : & hæc est, per quam formaliter dicuntur relativa: ut in patre est homo, qui denominatur pater à relatione: est generatio, vel potentia generandi, in qua fundatur relatio : & est relatio ipsa paternitatis. Ex his tribus certum est, Subjectum non esse terminum relationis; nisi materialem, & quasi remotum: de quo non procedit quæstio, sed de duobus aliis : quorum ratione subjectum potest proxime terminare relationem. Et cum fundamentum absolutum sit, vel modum absoluti habeat, ideo titulus quæstionis quærit : An terminus relationis : per quam unum refertur ad aliud ; sit subjectum ipsum, ratione fundamenti, quod absoluta res est, vel ratione relationis : nam si ratione primi sit terminus ; terminabitur relatio ad absolutum formaliter : si vero ratione relationis, terminabitur formaliter ad relativum.

55 Sed duo possimus considerare in relatione. Primum, quod sit ratio referendi unum ad alterum. Secundum, quod sit ratio terminandi relationem alterius : ut in paternitate, quod sit ratio referendi patrem ad filium: & quod sit ratio, per quam idem pater, terminet relationem filiationis : & cum rationes istæ sunt diversæ, in eadem relatione, certum est, per relationem, secundum primam considerationem, unum relativum non terminare relationem alterius : solum potest esse dubium; an terminet per eam secundo modo consideratam.

56 Et in hoc sensu quæritur; An terminus relationis sit formaliter relativus ? id est, an terminet per suam relationem; saltem secundo modo consideratam, relationem alterius.

Et circa quæstionem sic explicatam, sunt tres opiniones: duæ extremæ: & tertia media. Prima opinio extrema, asserit; Unum relativum semper, & in quocunq; genere relationum, terminare relationem alterius, per propriam relationem, & nunquam per fundamentum, aut rationem absolutam. Ita Cajet. 1. p. quæst. 13. artic. 7. quem sequuntur nonnulli ex modernis.

57 Probant ex duplici proprietate relativorum, approbata ab Arist. & omnibus, nempe, quod relativa sint simul natura, & simul cognitione, & definitione : ita ut nec unum possit esse prius natura : quam alterum : nec cognosci sine cognitione alterius: nec definiri, nisi alio definito : quæ omnia manifesta sunt in patre, & filio, sed nihil horum potest eis convenire, nisi ut relativis; ergo ut talia, referuntur unum ad alterum, & unum terminat relationem alterius. Probatur minor, quia pater, ratione fundamenti est prior natura filio, & filius posterior, cum per potentiam generandi, & generationem activam, quæ sunt fundamentum relationis, sit causa illius, & causa sit prior natura effectu, & eadem ratione potest cognosci, & definiri sine filio, ergo hoc modo, non poterit unum terminare relationem alterius, & ideo solum per relationem possunt se terminare.

Sed quia relationes aliæ sunt mutuæ, & aliæ non mutuæ, quæ solum reperiuntur in uno extremo, aliud vero absolutum est, & ideo tale nõ videtur posse terminare aliud per relationem, sed per rationem absolutã, non apparet igitur, quomodo vera esse possit hæc opinio in omnib. relationibus

Propter-

58 Propterea duobus modis defenditur, quantum ad relationes non mutuas à diverſis, qui eam ſequuntur. Primo à Cajet. qui ait, in his relationibus, unum extremum eſſe relativum formaliter, per relationem ſibi inhærentem: aliud vero non per relationem ſibi inhærentem, ſed per relationem exiſtentem in altero. Exempli gratia, Scientia, quæ menſurabilis dicitur, refertur per relationem ſibi inhærentem ad objectum, tanquam ad menſuram, objectum vero quod menſura dicitur, refertur ad ſcientiam, non per relationem ſibi inhærentem, ſed per eandem relationem exiſtentem in ſcientia: & ita unum relativum eſt intrinſecum; & aliud extrinſecum. Probatur ex Ariſt. 5. Metaph. cap. 15. expreſſe aſſerente, in relativis tertii generis quæ ſunt menſura, & menſurabile, unum referri per relationem, quam in ſe habet, alterum vero per relationem, qua aliud refertur ad ipſum.

Secunda via defenditur ab aliis modernis, aſſerentibus, extremum illud, in quo non eſt relatio realis, terminare relationem realem alterius, non per eandem illius relationem, ſed per relationem propriam, non realem, quam ſupponimus non habere, ſed rationis: quia eo ipſo, quod ſcientia refertur, per relationem realem menſurabilis ad objectum, acquirit objectum novam commenſurationem, & correſpondentia cum illa ratione, cujus commenſurationis, debita eſt ei denominatio relativa menſuræ: & cum non poſſit eam habere realem, quia res abſoluta eſt, habebit à relatione rationis: quæ licet non ſit ante operationem intellectus, ſatis eſt debitam ei eſſe, & quaſi in potentia proxima, ut tribuat ei denominationem relativi, licet non relati: nam relativum dicit potentiam, ut aliquid referatur ad aliud: relatum vero actuale exercitium referendi.

Hæc tamen ſententia, ſive hoc, ſive illo modo defendatur, improbabilis mihi videtur. Quia uterque modus eam defendendi, evidenter oſtenditur falſus. Et primo, modum Cajet. ſic impugno. Effectus formalis relationis eſt, facere relativum, ſicut effectus formalis albedinis eſt, facere album: ſed repugnat aliquid eſſe album, niſi ab albedine ſibi inhærente: ergo repugnabit eſſe relativum, niſi à relatione ſibi inhærente: falſum ergo eſt, quod aſſerit Cajet. menſuram referri ad menſurabile, per relationem exiſtentem in eodem menſurabili.

59 Secundo: Quia relatio cum ſit forma relativa, non poteſt referre ad alterum, niſi illud, quod conſtituit relativum: ſed conſtituere aliquid relativum, eſt tribuere illi proprium effectum formalem: ſicut conſtituere albedinem, vel ſubjectum album, eſt tribuere illi proprium effectum formalem: & effectum formalem non tribuit forma, niſi per informationem: ergo repugnat aliquid conſtitui relativum aut referri ad aliud, per relationem exiſtentem in altero, & non in ſe.

60 Secunda via hac ratione probatur falſa. Relativum, & relatum, ut ſuperius probavimus, non ſe habent ſicut potentia, & actus, quia cum relatio ſit actualis ordinatio unius ad alterum, eo ipſo, quod eſt in ſubjecto, refert illud actu ad terminum; & ideo impoſſibile eſt, aliquid habere relationem in ſe, per quam dicatur relativum, quin per eandem etiam dicatur relatum. Impoſſibile eſt etiam dici relativum, ex eo ſolum, quod poteſt habere relationem, niſi eam actu habeat: nam homo, priuſquam relationem habeat paternitatis, non dicitur relativum ad filium. Et ſicut hæc vera ſunt, & neceſſaria in relationibus realibus, ita non minus ſunt neceſſaria, in relationibus rationis: quia relatio rationis concipitur ab intellectu,

ad ſimilitudinem relationes realis: eodem igitur modo erit impoſſibile, quod menſura referatur ad menſurabile, per relationem rationis, priuſquam illam actu habeat ab intellectu, eam cognoſcente, etiamſi ſit ea debita: ſicut & impoſſibile, quod aliquid dicatur relativum à relatione reali, priuſquam eam actu habeat.

61 Secundo opinio extrema tenet, Terminum non ſolum in relationibus non mutuis, ſed etiam in mutuis, eſſe formaliter abſolutum. Ita Scot. in 1.d.30.q.1. quem ſequuntur omnes ejus diſcipuli, & ex modernis multi: & in eandem ſententiam, videtur inclinere Capreol. in 1.d.30. q.1.artic.2. ad 3. Soncin. 5. Meta q 3. ad 2. Et de relationibus non mutuis, tanquam certum, præſupponit hæc ſententia, quod ad abſolutum terminentur.

Sed ita eſſe etiam in relationibus mutuis. Probatur primo. Quia aut relatio in quantum relatio poſtulat terminum relativum, aut in quantum relatio mutua: ſed neutro modo poſtulare poteſt talem terminum: ergo non terminatur per ſe ad relativum, ſed per accidens: & ideo ad abſolutum per ſe. Probatur minor. Primo, quod non ut relatio: nam ſi ut relatio peteret terminum relativum; omnis relatio deberet illum habere, & nulla poterit terminari ad abſolutum, ſed relationis tertii generis, terminantur omnes ad abſolutum, ut manifeſtum eſt: ergo relatio, ut relatio, non petit terminum relativum. Quod autem eum non petat, ut relatio mutua, probatur primo: quia relatio non dicitur mutua, per rationem terminandi, ſed per rationem referendi: quia utrumque extremum refertur ad aliud: ergo non eſt neceſſarium ut relatio ſit mutua quod ſit ratio terminandi, ſed ſatis eſt eſſe rationem referendi, in utroque extremo quod verum eſſe poteſt, etiamſi ad abſolutum terminetur. Secundo, quia neque omnis relatio mutua, terminatur ſemper ad relativum, ſed aliquando ad abſolutum: nam paternitas, aut maternitas, & filiatio, ſunt relationes mutuæ: & tamen aliquando datur una ſine altera, ut in Beatiſſima Virgine, ſecundum ſententiam D. Tho. 3.p.quæſt.35.ad 5. datur relatio realis maternitatis ad Chriſtum hominem, in quo non eſt relatio realis filiationis: ergo relatio maternitatis, non terminabitur ad Chriſtum, tanquam ad relativum, ſed tanquam ab abſolutum per paſſivam generationem (quæ accidens abſolutum eſt) terminantem relationem maternitatis.

62 Secundo. Si unum relativum terminaretur ad alterum, etiam ut relativum; ſequeretur, non poſſe unum cognoſci, aut definiri, niſi per alterum. Probatur conſequentia: quia non poteſt cognoſci, neque definiri relativum, niſi per terminum, ſed conſequens eſt falſum: ergo falſum, erit etiam antecedens. Probatur minor, quia loco nominis in definitione poſiti, licet ponere ſuam definitionem: ut loco animalis, poſiti in definitione hominis, licet ponere vivens ſenſibile, quæ eſt ejus definitio, dicereque, Homo eſt vivens ſenſibile rationale: ergo ſi pater definitur per filium, dicemus, pater eſt, qui habet filium, & tunc loco filii: licebit ponere definitionem ejus, quæ talis erit: filius eſt, qui habet patrem: & ita definitio patris erit: pater eſt, qui genuit eum, qui habet patrem: in qua tria vitia committuntur. Primum eſt, nugationis, ſeu inutilis repetitionis: quia pater ipſe, qui definitur, in definitione reperitur. Secundum eſt, quod ignotum per ignotius definitur: nam dum patrem definimus per filium, non ſolum æque ignotus eſt filius, ſed minus notus: cum nihil de eo poſſimus cognoſcere niſi per patrem. Tertium. vitioſus quidam circulus: nam

unum

unum relativum definitur per alterum; & hoc item per illud: quod non eſt aliud, quam definire idem per ſemetipſum: nam ſi pater definitur per filium, & rurſus filius per patrem, à primo ad ultimum, definietur pater per ſe ipſum. Quod reprobavit Ariſtot. 5. libro Metaphyſi. cap. 13 his verbis. Non eſt autem intellectus ad illud, cujus intellectus eſt: idem enim profecto bis eſſet dictum. Et 1. lib. de poſter. reſolutione ca. 3. eundem circulum reprobavit, in demonſtrationibus.

63 Tertia opinio media, inter hæc extrema, affirmat, Relationes non mutuas terminari ad abſolutum formaliter; mutuas vero formaliter ad relativum: & ideo relationem in communi, vel relationem, ut relatio eſt ad terminum, abſtrahentem ab abſoluto, & relativo. Ita Ferra 2. contra gentes ca. 11. Nip. 5. Met. diſp. 14 Deca Hiſp. in 1. d. 3. qu. 1. notab. 3. ex modernis plures. Et hanc exiſtimo eſſe certam in doctrina Ariſt. & D. Thom. & probabiliorem cæteris. Quam efficaciter probavimus, quantum ad relationes non mutuas, ut menſurabilis, menſuræ, & creatoris, adverſus primam opinionem Cajet.

64 Probatur etiam adverſus ſecundam opinionem; quod relationes mutuæ terminentur formaliter ad relativum, expreſſis teſtimoniis Ariſt. Porph. & D. Thom. Ariſt. enim c. præd. agens de termino relationis, & docens qualis eſſe debeat, ita ait: Amplius, ſiquidem convenienter aſſignetur ad quod dicitur, omnibus aliis ſublatis, quæcunque accidentia ſunt: relicto autem ſolo illo ad quod aſſignatum eſt, convenienter ſemper ad ipſum dicetur, circumſcriptis omnibus, quæ accidentia ſunt domino: ut eſſe bipedem, vel ſcientiæ ſuſceptibilem vel hominem, relicto vero ſolo quod dominus eſt ſemper, ſervus enim, domini ſervus dicitur. Si autem non convenienter ad id, ad quod dicitur, aſſignetur; circumſcriptis omnibus aliis, relicto autem eo ſolo, ad quod aſſignatum eſt, non dicetur ad ipſum. Aſſignetur ſervus hominis, aut alicujus, & circumſcribatur ab homine, eſſe dominum, non amplius ſervus ad hominem dicetur, cum enim dominus non ſit, nec ſervus eſt. Quibus verbis expreſſe docet; ſervum terminari formaliter ad dominum, ut dominus eſt: & dominum ad ſervum, ut ſervus eſt. quia ablatis relationibus dominii, & ſervitutis, neuter poteſt terminare relationem alterius, & relationibus poſitis; etiam ſi omnia alia auferantur, ſufficienter per eas utrumque terminat relationem alterius.

65 Porphyrius etiam c. de ſpecie, idem tenet non minus expreſſe: nam aſſerit ſe definiſſe genus per ſpeciem, & rurſus, ſpeciem per genus: quia ſunt relativa; & unum relativum debet definiri per alterum tanquam per terminum ſuæ relationis.

Quod Divus Thomas non minus expreſſe docet, 1. parte, quæſtione 40. articulo 2. ad 4. ubi explicans definitionem relativorum, traditam ab Ariſtotele, & docens quomodo conveniat relativis mutuis; inquit. Cum dicitur, quod relativi eſſe, eſt ad aliud ſe habere, per ly aliud, intelligitur correlativum, quod non eſt prius, ſed ſimul natura.

Probatur deinde duplici ratione. Prima, ex intrinſeca ratione relativorum deducta. Oppoſitio relativa reperitur inter relativa; ut relativa ſunt formaliter: ergo mutua relatio includit eſſentialiter mutuam oppoſitionem relativam: ſed mutua oppoſitio relativa eſſentialiter includit utramque rationem referendi, & terminandi ergo utrumque officium exercent relativa per relationes, & non per fundamenta abſoluta. Omnia conſtant evidenter, præter minorem; quam non minus evidenter probo. Mutua oppo-

ſitio conſiſtit in hoc, quod relativa mutuo ſe reſpiciant, & relationes ſint rationes mutuo ſe reſpiciendi: ſed mutuo ſe reſpicere eſt, quodlibet reſpicere aliud, & ab eo reſpici: & ab eo reſpici, eſt terminare relationem ejus: ergo evidens eſt, quod in mutua oppoſitione, includatur eſſentialiter utrumque officium referendi, & terminandi: & ex conſequenti, quod utrumque exerceant relativa per relationes, & non per fundamenta: quia per relationes, & non per fundamenta, habent formalem oppoſitionem.

66 Secunda ratio ex divinis relationibus ſumitur, in quibus evidenter probari videtur, unum relativum, non poſſe per abſolutum, ſed per relationem terminare alterum. Dico autem præſupponit hæc ratio, tanquam certa. Primum eſt. Relationem realem eſſe non poſſe, niſi inter extrema realiter diſtincta: quia nihil poteſt ad ſeipſum referri relatione reali. Secundum in Divinis non poſſe unum diſtingui realiter ab altero, per aliquid abſolutum: ſed ſolum per relationes oppoſitas. Quibus ſuppoſitis, & ita procedit ratio: pater refertur ad filium, & filius ad patrem, ut realiter diſtinguuntur: ergo uterque terminat relationem alterius, ut realiter ab eo diſtinctus: quia ſicut relatio realis, non poteſt eſſe ejuſdem ad ſeipſum realiter, ita nec terminari ad ſeipſum: ſed pater, & filius non diſtinguuntur realiter, niſi per ſolas relationes oppoſitas: ergo nec refertur unus ad alterum, nec terminat relationem alterius, niſi per relationem: ut relativum igitur, & non ut abſolutum: ſed eadem eſt ratio, de relationibus Divinis, & creatis, quantum pertinet ad rationem referendi, & terminandi: ergo etiam relationes creatæ terminantur ad relativum, & non ad abſolutum.

67 Huic argumento duobus modis conantur reſpondere moderni. Primo. Quod licet in divinis perſonis nihil diſtinguat realiter, niſi relatio: & ideo relativum ſit, quod terminat ſecundum, ſe tamen ut à nobis concipiuntur Divinæ Perſonæ poteſt diſtingui fundamentum relationis, à relatione ipſa, concipi per modum abſoluti, & per ipſum ita conceptum, terminabit una perſona relationem alterius: ut in filio, poſſumus conſiderare generationem paſſivam, à qua dicitur genitus per modum abſoluti, tanquam fundamentum filiationis: & per illam terminabit filius relationem paternitatis, non per filiationem: & ſic etiam pater, per generationem activam, per modum abſoluti conſideratam.

Hæc tamen ſolutio nec vera eſt, nec ſolvit argum. Probo primo. Quia in perſonis Divinis, non ſolum paternitas, & filiatio ſunt relationes, ſed etiam generatio activa, & paſſiva, quæ vocantur origo activa & paſſiva, dicunt formaliter relationem: alioqui non poſſent diſtingui realiter, ſicut certum eſt diſtingui. Deinde à nobis qui ſcimus, nihil diſtingui in Divinis, niſi per relationes, concipiuntur tanquam relativæ: ergo ſi per illas terminat una perſona relationem alterius, terminabit ut relativa formaliter. Probo ſecundum, Quod ſolutio non ſolvat argumentum. Quia licet à nobis imperfecte intelligentibus, conciperentur generatio activa, & paſſiva, per modum abſoluti, cum tamen ſint relativæ: nihilominus ſecundum ſe nihil habent abſolutum: ergo cum relationes terminentur ſecundum ſe, & non ſolum, ut imperfecte concipiuntur à nobis, ſequitur evidenter, ſecundum ſe terminari ad relativum formaliter, & non ad abſolutum: & etiam ut intelliguntur à Deo, & Beatis qui eas cognoſcunt, ut ſunt in ſe.

68 Propterea iidem moderni, videntes præ-

prædictam ſolutionem inſufficientem eſſe, aliam tradiderunt. Concedentes, relationes Divinas terminari ad relativum formaliter, non tamen creatas. Et differentiam in eo conſiſtere, quod relationes Divinæ, ſunt ſubſiſtentes, aut ſubſtantiales; ideo non habent aliud fundamentum, præter ſeipſas, per quod poſſit unum relativum terminare relationem alterius: ſed relationes creatæ, ſunt accidentales: & ideo præſupponunt aliud accidens abſolutum, tanquam fundamentum, quo medio conſurgunt: & per tale fundamentum, poteſt unum relativum terminare alterum.

Sed nec differentia hæc aliquid valet, quod ita proba. Relationem eſſe ſubſiſtentem, aut inhærentem, ſubſtantialem, aut accidentalem, non pertinet ad rationem formalem relationis, aut relativi, ſed materiale quid eſt: relationes vero, aut relativa mutua, ex ratione formali talium relationum, & relativorum; habent mutuam oppoſitionem, formaliter includentem utramque rationem referendi, & terminandi: quæ eadem eſt in Divinis, & creatis: ergo eadem erit ratio terminandi in utriſque: ſicut eadem eſt ratio referendi: quare ſi ad relativum formaliter terminantur Divinæ relationes, & non ad abſolutum; etiam terminabuntur creatæ.

69 Argumenta primæ opinionis, non ſunt contra noſtram: & ideo non eſt neceſſarium ad ea reſpondere. Sed ad primum arg. ſecundæ opinionis, conceſſa majori, concedenda eſt etiam minor, ſecundum illam partem, qua aſſerit, relationem, ut relatio eſt, non terminari ad relativum formaliter ſed neganda, quantam ad aliam, quod eſt ut relatio mutua, non petat terminum relativum: quia relatio, ut relatio conſideratur tanquam genus abſtractum à mutua, & non mutua: ſed ut relatio mutua conſideratur in ſpecie: certum eſt autem, plura convenire alicui rei, ratione ſuæ differentiæ, vel ſpeciei; quæ non conveniunt ei, ratione generis: & ideo convenire poteſt relationi; ut mutuæ, terminari ad relativum; licet non conveniat ei ſub communi ratione relationis: ſed ſicut hoc modo abſtrahit à mutua, & non mutua, petit terminum abſtrahentem ab abſoluto, & relativo, ut autem aliud, quod in eodem arg. adducitur, de relationibus mutuis, carentibus aliquando relatione in uno extremo; ut eſt relatio creaturæ ad creatorem; & relatio maternitatis B. Virginis, ad Chriſtum Dominum, apud D. Tho. ſalvetur. Notandum eſt primo. Relativa duobus modis conſiderari poſſe, Materialiter, dum pro ſubjectis aut fundamentis accipiuntur; ut dum dicitur, hunc hominem album, referri ad alium hominem album; aut generans ad genitum: quo etiam modo, ſolum dicuntur relativa accidentaliter: quia accidentalis eſt hæc, generans eſt pater, vel album eſt ſimile. Alio modo accipiuntur Formaliter prout ſignificantur nominibus relativis, patris, aut ſimilis: & ſicut relativa; ſic etiam termini accipiuntur eiſdem modis: ut dum dicimus; ſimile referri ad album, aut patrem ad genitum; formaliter vero, ſi dicamus, patrem referri ad filium.

70 Secundo notandum eſt. Relationes mutuas, perfectas eſſe: quia oppoſitionem relativam includunt: non vero mutuas quaſi mancas, & imperfectas; quibus tam tantum extremum relativæ oppoſitionis reperitur: unde ſolum intelliguntur habere materiales terminos; non formales. Ut relatio menſurabilis, ad menſuram, ſolum materialiter dicitur terminata: & idem de relationibus mutuis ſi in altero extremo ſuſpenderetur relatio, per poſſibile, vel impoſſibile: ut ſi conſurgente relatione ſimilitudinis in uno albo, ſuſpenderetur relatio in alio

(si hoc sit possibile, de quo non agimus) tunc enim solum materialiter maneret terminata relatio alterius.

Ex his respondetur, Relationes illas, quæ in arg. adducuntur, esse non mutuas: quia relationes mutuæ, non versantur, nisi inter extrema diversi ordinis: Deus autem & creatura diversi ordinis sunt: & ideo non habent mutuas relationes, propterea quoq; solum materialiter terminatas: & hoc est, terminari ad absolutum: mutuæ vero, oppositionem relativam essentialiter dicunt, ratione cujus, quælibet est ratio referendi ad aliam, & simul ratio terminandi, quia non potest oppositio intelligi sine utraque ratione: & ideo relativa mutua, ut talia, ad relativum formaliter terminantur.

An unum relativum possit, & debeat definiri per alterum?

71 SEcundum argum. petit, an unum relativum possit, & debeat definiri per alterum. Et circa hoc dubium, est duplex opinio. Prima negat, quod sic debeat definiri quam tenent omnes: illi, qui defendunt, relationem non terminari ad relativum, sed ad absolutum: & probant ex inconvenientibus, quæ sequuntur ex tali modo definiendi, in eodem arg. adductis.

Secunda opinio est eorum, qui sequuntur nostram sententiam, quod unum relativum, debeat definire per aliud, & hæc apud Aristot. & Divum Thom. est certissima, ut probant testimonia eorum adducta in confirmationem nostræ sententiæ: est etjam expressa apud Porphy. cap. de specie, ubi asserit, se egisse statim post genus de specie: quia sunt relativa: & ideo necesse est unum cognoscere, & definire per alterum. Huic autem testimonio respondent moderni, non posuisse Porph. speciem, in definitione generis, ut refertur ad genus, sed ut ad individua: & ideo non definisse unum relativum per alterum formaliter. Sed miror sane, solutionem tam aperte falsam excogitasse: quia luce clarius est, genus definisse per speciem, tanquam per subjectum; de quo prædicatur: sed non est subjectum, de quo prædicatur genus; ut respicit individua, sed ut respicit genus ipsum; ut ex se patet: ergo per illam, tanquam relativum generis, definivit genus ipsum. Sed in rationibus est probabilior, & (nisi ego fallor) evidenter concluditur ex Divinis relationibus; in quibus fatentur; quod licet nostro modo intelligendi imperfecto, possumus intelligere; quod terminentur ad fundamentum, per modum absoluti à nobis conceptum: tamen si sumantur; ut sunt in se, vel ut à Deo ipso, aut beatis cognoscuntur; non possunt ullo modo terminari ad absolutum: quia cum sint subsistentes, & substantiales; non habent fundamentum aliud, præter seipsas: ideo necesse est per seipsas terminare. Ex hoc deduco evidens argum. hoc modo. Relationes divinæ; ut sunt in se, & ut cognoscant à Deo ut beatis; terminantur ad relativum formaliter: ergo terminus formalis unius relativi; ut patris, erit illud relativum, nempe filius, ut filius: sed relativum non potest definiri, nisi per terminum: ergo non potest definiri; nisi per aliud relativum. Si igitur beatus, quadam explicatione explicaret, q id sit pater Æternus, non posset alio modo, nisi dicendo: Pater Æternus est; qui habet Filium ejusdem naturæ. Tunc ergo, vel ex tali definitione sequuntur illa inconvenientia, nempe circulus vitiosus, definiendo idem per seipsum, ignotum, per ignotius, atque etjam nugatio, vel inutilis repetitio, vel non: si non sequuntur; ergo nec sequentur ex modo definiendi unum relativum creatum per aliud: & si sequuntur, non erit verum, quod Divinæ relationes terminentur

ad

ad relativum. Probatur evidenter paritas rationis, quia tam in divinis, quam in humanis erit verum, quod loco nominis in definitione poſiti, licet ponere ſuam definitionem: ex quo ſequuntur illa inconvenientia: vel in utriſque erit falſum, & non admittendum in relativis.

37 Ad arg. igitur, Concedenda eſt conſequentia primi enthymematis. Dum autem dicitur: loco nominis in definitione poſiti, licere definitionem ejus ponere, diſtinguendum eſt: quia vel id, quod ponitur in definitione, ponitur tanquam pars definitionis intrinſeca: & tunc licebit quidem, ſi vero non ponatur niſi tanquam additamentum extrinſecam, non licebet: & quia unum relativum, non ponitur in definitione alterius, tanquam pars definitionis, ſed tanquam additamentum extrinſecum in ordine, ad quod ſumitur differentia relationis, propterea non licet loco ejus ponere ſuam definitionem. Et ratio hujus differentiæ eſt: quia pars definitionis, eſt pars eſſentialis definiti, ſecundum propriam naturam illud componens: unde idem eſt, quod ipſa ponatur, vel ejus definitio continens naturam propriam. Quod autem ponitur tanquam additamentum, non eſt pars definitionis, aut definiti, nec illud componit, ſed ſolum extrinſece terminat aut reſpicit: quod non poteſt præſtare per ſuam definitionem, ſed per ſe: quia per ſe reſpicitur ab alio, & per ſe ei opponitur relative: quemadmodum unum contrarium per ſe opponitur alteri, & per ſe expellit illud à ſubjecto, & non per propriam definitionem. Quod conſiderans Ariſtot. 6. lib. Topic. cap. 2. docet, relativum, ut in definitione alterius poſitum, diverſum eſſe à ſe ipſo, extra definitionem, aut ſecundum ſe ſumpto: nam in definitione non ponitur ſecundum ſe, ſed ſolum ut extrinſecum additamentum. Præterea in definitione, non ponitur tanquam relativum: ſed tanquam terminus: ideo non licet ponere definitionem ejus, ut relativi: ut terminus vero, ſolum habet extrinſecam denominationem, quaſi ejus, in quo, finitur relatio alterius.

74 Ad teſtimonium vero Ariſtotelis, Reſpondetur, non loqui de definitione unius relativi per alterum, ſed ſolum aſſerere quod potentia, non refertur ad ſuum ſubjectum, in quo eſt, relatione ſpeciali potentiæ, ſed ſolum ad proprium objectum ut intellectus, non ad hominem, ſed ad intelligibile: & uſus ad viſibile: nam ſi diceretur, inquit, relative ad hominem; idem in quantum idem, bis diceretur, hoc eſt ad duos terminos, & per duas relationes: quod patet eſſe impoſſibile. Itaq; ut potentia, ſolum dicitur relative, ad objectum, hoc eſt, ad intelligibile: ad ſubjectum vero, non dicitur ut potentia: ſed ſub alia ratione communi accidentis. Ita exponunt verba Ariſtotel. Commentator, D. Thom. & Alexander, in Commentariis eorum verborum: & ideo hunc eſſe germanum ſenſum eorundum credendum eſt.

75 Ad aliud vero, quod in argumento dicitur: definiri ignotum per ignotius, ſi unum relativum definiatur per alterum: negandum eſt: ſed definitur per extrinſecum, æque ignotum, & ſine quo non poteſt per notiora explicari: & hoc nihil refert: quia non requiritur, quod magis notum ſit definitio, quidquid ponitur in definitione ejus, per ſe ſumptum: ſed ſatis eſt, ſi ſit æque notum, vel ignotum; dummodo ex eo, & aliis notioribus, reſultet integra definitio notior ſimpliciter definito: & hoc habet definitio relativi: licet terminus in ea poſitus tanquam extrinſecum additamentum, æque ignotus ſit, ſi per ſe ſumatur, ac definitum.

QVÆ-

QVÆSTIO. VIII.

An unum relativum, ordinetur ad duos terminos ejusdem speciei, per eandem vel diversas relationes?

76 EXplicatum est jam in præcedentibus id quod pertinet ad unitatem, & distinctionem specificam relationis: ideo in hac octava quæstione quærimus, de unitate numerica, an quando unum relativum respicit plures terminos ejusdem speciei, ut pater plures filios, aut simile plura similia, respiciat singulos per singulas, atque distinctas numero paternitates, aut similitudines, vel per unam, & eandem numero, extensam ad omnes. Sed respicere unum relativum plures terminos, dupliciter contingit. Primo, ita ut quilibet sit quasi partialis, & inadæquatus, & ex multis constituatur unus totalis, & adæquatus, atq; etiam necessarius ad terminandum relationem: & hoc modo species respicit individua, & totum plures partes. Et hoc modo certum est, relativum per eandem numero relationem, & non per plures, respicere plures terminos. Secundo modo, contingit unum relativum respicere plures terminos, adæquatos, & totales: ita ut quilibet solus, & per se, possit terminare sufficienter relationem; & hoc modo procedit quæstio, an multiplicatis his terminis; multiplicentur relationes: ita ut pater referatur ad plures filios, per plures relationes, vel multiplicentur, sed per eandem numero paternitatem referatur ad omnes.

77 Et prima opinio tenet, relativum ad plures terminos, non eadem relatione referri, sed multis numero diversis: ita ut tot habeat relationes, quot filios: ita Scotus in 3. d. 8. q. unica quem sequentur ejus discipuli, & plures moderni: & probatur ex doctrina Aristot. qui docet in hoc capite, relativa esse simul natura, & cognitione; ita ut quocunq; eorum existente in rerum natura, ponatur necessario aliud, & ablato etiam uno, necessario auferatur aliud, cognito etiam uno, necessario cognoscatur aliud; sed hæc proprietas, non potest convenire relativis, si per unam relationem referantur ad plures terminos: ergo hoc non est possibile. Probatur minor, quia posito primo termino, ponitur relatio: sed semper ponitur prius tempore unus primus, quam sint alii, ergo non erit relativum simul tempore, nec natura cum eis, sed solum cum primo: nec etiam simul cognitione: quia prius cognoscitur primus: quam illi alii cognoscantur. Deinde sublatis omnibus præter ultimum, qui non petit, non aufertur relativum.

78 Probatur deinde ratione. Primo, Quia si pater unum habeat filium per unam relationem realem ordinabitur ad illum: ergo habito secundo, consurget in eo nova relatio. Probatur consequentia. Relatio est ordinatio ad terminum ergo nova ordinatio erit nova relatio: sed ordinatur de novo ad novum filium, cum prius non ordinaretur: ergo nova est in eo ordinatio, & ideo nova relatio: & sic multiplicabuntur relationes multiplicatis terminis.

Secundo. Posito fundamento proximo relationis, & termino, ponitur necessario relatio, ut posita albedine in hoc pariete: quæ est fundamentum similitudinis, & posito alio albo, quod est terminus, consurgit necessario similitudo: ergo posito novo fundamento, & novo termino, consurgit nova relatio: sed genito novo filio, ponitur novo generatio activa patre, quæ est novum fundamentum relationis: ponitur novus terminus, qui est novus filius: ergo ponitur nova relatio. Et confirmari potest hoc modo. Si primus

mus filius moriatur, ante generationem ſecundi, deſinit eſſe in patre relatio paternitatis: & per generationem ſecundi, conſurgit nova: quia novum eſt fundamentum, & novus terminus: ergo etiamſi non moreretur primus: conſurgeret nova relatio. Probatur conſequentia, quia eodem modo eſt novum fundamentum, & novus terminus.

79 Et ſi reſpondeas, vivente primo non conſurgere novam relationem: quia relatio eſt accidens: & una paternitas, eſt accidens ſolo numero diverſum ab alia; ſed duo accidentia ſolo numero diſtincta, non poſſunt eſſe in eodem ſubjecto: quia accidentia individuantur ab eo; ergo nec poteſt conſurgere nova relatio permanente prima. Itaque ſubjectum habens unam relationem, incapax eſt alterius ſolo numero diſtinctæ: & ideo una relatio impedit, ne conſurgat alia. Contra hoc eſt: quodlicet accidentia pure abſoluta, individuentur à ſubjecto: & ideo non poſſint plura eſſe eodem, ſolo numero diſtincta: accidentia tamen reſpectiva, non individuantur à ſolo ſubjecto: ſed cum ordine ad terminum, vel ad aliquid aliud; quod reſpiciunt.

Unde plures ſpecies viſibiles (quas vocant intentionales) ſimul ſunt in eodem oculo, videnti ſimul duo alba, aut duo alia objecta: ergo cum relatio ſit accidens reſpectivum, non individuantur à ſubjecto ſolo, ſed cum ordine ad talem terminum; qui ſi fuerit novus, capax erit ſubjectum recipiendi novam relationem ſolo numero diſtinctam: quia nullum erit impedimentum, ratione cujus non multiplicentur relationes, multiplicatis terminis

Secunda opinio negat multiplicari, ſed primam relationem extendi affirmat ad novos terminos ſupervenientes: & ita per unam numero relationem, referri patrem ad omnes filios. Ita D. Thom. in 3. d. 8. qu. 1. & 3. par. quæ. 35. art. 5. Cajet. ibidem, Fetra. 1. lib. contra gentes, c. 4. Soncinas 5 Meta. q. 32 concl. 3. Toletus qu. 3. hujus prædicamenti.

80 Potiſſimum fundamentum D. Tho. eſt, natura accidentium, quæ ſicut eſſentialiter ſunt aliquid ſubſtantiæ; ſic nata ſunt ab ea individuari. Duplicia autem eſſe poſſunt accidentia: nam vel ſunt diſtincta ſpecie, vel ejuſdem ſpeciei: & ſi ſpecie diſtincta ſint, jam ſupponuntur diſtincta numero: quia diſtinctio ſpecifica, cum ſit major, continet minorem, quæ eſt numerica; & ideo nullus unquam dubitavit, quin duo accidentia ſpecie diſtincta, ſimul ſint in eodem ſubjecto: quia experientia notum eſt, in colore, & calore ſimul exiſtentibus in homine: ſi vero ſint ejuſdem ſpeciei, non ſupponuntur diſtincta, ſed nata ſunt à ſubjecto ſuſcipere individuationem, ad diſtinctionem: & propterea non poſſunt multa ſimul eſſe in eodem ſubjecto, ſive pure abſoluta ſint, ſive reſpectiva: nam cum ſint aliquid ſubſtantiæ, cui inhærent, & quam denominant, quodlibet natum eſt eſſe hoc in quantum natum eſt efficere ſubſtantiam hanc, in ſpecie talis accidentis, nempe hoc album, aut hoc calidum: ſed repugnat, quod idem numero ſubjectum, ſit ſimul diverſum numero, in eadem ſpecie accidentali, ut quod ſint duo numero alba, aut calida: ergo repugnabit habere duplicem albedinem, aut calorem: & ex hoc inferetur, ſubjectum individuare accidentia, ejuſdem ſpeciei: quia licet admitteretur, habere plura ſimul, nihilominus unum tamen numero eſſet in ſpecie eorum, ut unum numero album, & non plura: ergo ea traheret ad propriam individuationem, ita ut unum numero fierent: & hoc eſt à ſubjecto accipere individuationem. Et cum relatio-

nes ordinentur ex propria natura, ad conſtituendum ſubjectum relativum & non poſſit conſtitui duplex numero pater, aut duplex numero ſimile, repugnabit habere ſimul duas relationes ejuſdem ſpeciei: ſed ſi termini multiplicentur, per eandem relationem numero, ordinabitur ad omnes. Illi vero, quia plura ſunt ſubjecta, per plures relationes terminabunt eadem relationem exiſtentem in patre, ad omnes ſe extendentem: & ſic eſt intelligenda, & explicanda opinio D. Thomæ, quam ſequimur.

81 Probatur primo, Quia hæc paternitas ponitur, ut homo per illam ſit, & denominetur formaliter hic numero pater, ſed per unam paternitatem, ſit hic numero pater, & per plures, etiam ſi multiplicentur, non ſit alius pater numero: ergo nec eſt capax plurium relationum; vel ſi ponantur plures, eo ipſo efficientur una numero omnes: quia per omnes non fit alius numero pater, ſed idem. Si vero reſpondeas, fieri hunc numero patrem per hanc paternitatem, in ordine ad hunc filium, & per aliam quoque eundem, in ordine ad alterum, & hoc ſufficere, ut plures poſſint, & debeant multiplicari. Contra hoc ſic arguo: in ordine ad unum, & plures filios, eſt idem numero pater: ergo per unam numero formam relativam: & non per plures.

Probatur conſequentia, quia ſi quælibet eſt diſtincta numero ab alia, propter diſtinctum numero terminum: ergo quælibet nata eſt efficere diſtinctum numero patrem: unde ſi non facit diſtinctum, nec poteſt eſſe diſtincta numero ab alia, etiamſi ad diſtinctum numero filium ordinetur. Quare non poterunt multiplicari in eodem patre: ſed ſicut idem numero pater eſt, reſpiciens plures filios, ita eos reſpicit per eandem numero paternitatem.

82 Secundo probatur. Quia non ſunt multiplicandæ entitates reales, ſine urgenti neceſſitate, ſed ſi multiplicentur relationes ejuſdem ſpeciei per multiplicationem terminorum, multiplicantur fere infinitæ entitates reales, ſine urgenti neceſſitate: ergo non debent multiplicari. Probatur minor: quia infinita fere ſunt alba ejuſdem gradus, ad quæ refertur unum, & idem, per relationem ſimilitudinis, infiniti fere homines, ad quos refertur quilibet relatione identitatis ſpecificæ: ergo fere infinitas habebit entitates reales quilibet, numero diſtinctas, ſi per ſingulas multiplicentur ſingulæ relationes. Quod vero neceſſitas non urgeat; probatur, quia ſecundum communem ſententiam ſcholæ, pro ſingulis concluſionibus ejuſdem rationis, non multiplicantur in eodem homine ſinguli habitus ſcientiæ, ſed idem habitus numero ſe extendit ad omnes: & poſſet ſe extendere, etiam ſi eſſet infinitæ: ſed æque facile eſt, quod eadem numero relatio ſe extendat ad omnes terminos ejuſdem rationis: ergo nullas eſt neceſſitas multiplicandi ſingulas pro ſingulis.

83 Ad teſtimonium Ariſt. Reſpondetur, patrem eſſe ſimul natura, & cognitione cum filio, duobus modis intelligi poſſe: aut ſecundum ſubſtantiam relationis, aut ſecundum extenſionem ejus accidentalem ad plures: & primo modo, ſolum eſt ſimul natura cum primo filio, ſecundo modo cum omnibus, & ſingulis ſuperenientibus: & eodem modo loquendum eſt de conſervatione ejuſdem relationis: nam cum ſingulos reſpiciat: tanquam adæquatos terminos, ab uno tantum dependet, ut conſervetur, quantum ad ſubſtantiam: ab omnibus vero, & ſingulis, ut conſervetur, quantum ad extenſionem: quare quolibet deſinente, non conſervabitur in eadem extenſione, ſed in minori.

Ad

Ad primum argu. Neganda eſt conſequentia primi enthymematis: & cum dicitur novam ordinationem, eſſe novam relationem, concedi poteſt. Sed negandum eſt: quod adveniente novo filio, conſurgat nova ordinatio in patre: ſed ſolum conſurgit nova extenſio ejuſdem ordinationis, ſive ejuſdem relationis; ſicut adveniente nova concluſione, non multiplicatur novus habitus, ſed ſolum habetur de novo extenſio nova ejuſdem.

Ad ſecundum. Conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia: quia novum fundamentum inducit novam relationem, ſi ſubjectum ſit capax: habita autem prima relatione, non eſt capax ſubjectum novæ alterius relationis numero diſtinctæ (ut probatum eſt:) ideo novum fundamentum, quod ex ſe poſſet novam inducere relationem, per accidens non inducit eam: quia per accidens fuit ſubjectum impeditum, per relationem jam acquiſitam. Et datur evidens inſtantia in concluſionibus, quarum quælibet eſt productiva habitus, ſed per accidens non producitur ab aliis, præter primam; quia inveniunt jam productum, & impeditum ſubjectum.

84 Secundo reſpondetur. Concedendo eandem conſequentiam; ſed negando minorem ſubſumentem, quòd per generationem ſecundi filii, novum ponatur fundamentum. Nam licet ponatur nova generatio, hæc tamen non eſt fundamentum relationis, ſed ſolum ratio fundandi; fundamentum vero eſt potentia generandi, ut reducta ad actum, per generationem: potentia vero non multiplicatur: ideo nec ponitur novum fundamentum, nec proinde nova relatio. Ad aliud tandem, quod dicitur de individuatione accidentium: negari poſſet, quod plures ſpecies intentionales ſint in eodem ſubjecto, hoc eſt in ſenſu, aut intellectu: qui non poteſt ſimul plura intelligere, niſi per modum unius, hoc eſt, niſi ut aliquo modo ordinentur, vel per unam ſpeciem repræſententur, ſi ſint objecta ejuſdem ſpeciei. Sed melius forte dicetur, diverſam eſſe rationem de accidentibus intentionalibus; quæ nec denominant ſubjectum, nec producuntur propter illud, nec ab eo præcipue dependent, ſed ab objecto, propter quod produeuntur, ut potentiæ uniatur, atque de accidentalibus realibus, habentibus eſſe phyſicum, & ſecundum illud denominantibus, & propter ſubjectum productis. Quæ proinde ab eodem ſubjecto individuantur: intentionalia vero, potius ex propria entitate; cum ordine ad talem actionem, per quam producuntur ab objectis: ſed de hoc ſuo loco.

QVÆSTIO IX.

An entis ad realis ad non ens, aut ad ens rationis, detur relatio realis?

85 SEnſus quæſtionis eſt, an neceſſe ſit terminum relationis realis, eſſe realem, hoc eſt actu exiſtentem: vel etiam ſi ſit ens rationis, aut ens in potentia, referatur ad illud ens actu exiſtens, relatione reali.

Triplex eſt relatio. Prima, pertinens ad eſſentiam abſoluti, ut tranſcendentes, & ſecundum dici: quales ſunt reſpectus, quos dicunt accidentia ad ſubjecta, & ſcientiæ, atque potentiæ, ad objecta: & de his certum eſt apud omnes, quod reales eſſe poſſint, & terminari ad ens in potentia, vel ens rationis; quia realis eſt reſpectus aptitudinalis inhærentiæ; quem dicit quantitas Euchariſtiæ ad ſubſtantiam panis, in qua erit, jam non exiſtentem. Realis eſt etiam reſpectus, quem dicit Dialectica ad ens rationis, tanquam ad proprium objectum. Alia eſt relatio, non

pertinens ad eſſentiam abſoluti; ſed quæ omnibus accidit: & hæc eſt prædicamentalis; ſed eſt duplex: quædam mutua; quæ ex parte utriuſque extremi realis eſt; ut ſimilitudo, & æqualitas. Et de hac etiam eſt certum; quod non poſſit verſari, inter ens actu, & ens in potentia; aut inter ens reale, & rationis. Quod probat evidenter hoc argumentum. Relatio realis mutua, debet eſſe ex parte utriuſque extremi realis; ſed ens in potentia, aut ens rationis non eſt capax relationis realis: ergo non poteſt referri ad ens actu relatione reali: & ex conſequenti, repugnat relationem realem mutuam dari entis in actu, ad ens in potentia, vel ad ens rationis.

86 Difficultas igitur quæſtionis, ad ſolas relationes prædicamentales non mutuas; ex quibus conſtat tertium genus reducitur: An poſſint terminari ad ens in potentia, vel ad ens rationis; vel neceſſe ſit habere terminum realem, & actu exiſtentem; quamvis abſolutum.

Et prima opinio affirmat, entis in actu ad ens in potentia, vel ad non ens; dari poſſe relationem realem non mutuam: ita Gregor. in 1. d. 28. qu. 3. Soncinas 5. Meta. quæſt. 7. & ex modernis nonnulli.

Et probatur teſtimonio Ariſt. cap. præſenti; ubi ait; calefactivum referri ad calefactibile; & agens in actu, ad paſſum in potentia, in ſecundo genere relationum; ergo ſentit entis in actu, ad ens in potentia, dari relationem.

Probatur deinde ratione; Primo, quia relatio non ſumit entitatem realem à termino, ſed à fundamento: ergo ut realis ſit, non habet à termino, ſed à fundamento: quare realis eſſe poterit; etiam ſi terminus ſit ens rationis, vel ens in potentia. Quod probat Dialectica; quæ cum ſcientia realis ſit; & realis habitus, habet pro objecto ens rationis.

87 Secundo, Potentiæ, habitus, & ſcientiæ, ſunt menſurabiles per ſua objecta: ergo referuntur ad ea relatione reali, menſurabilis ad menſuram, in tertio genere poſita: non tamen referuntur ad illa, ut actu exiſtentia; ſed ſufficit, quod ſint in potentia: ergo hæc relatio non mutua, poteſt dari inter ens actu. Et ens in potentia. Probatur minor, quia viſibile non dicit actualem exiſtentiam; ſed potentiam tantum: & roſa non exiſtente in hyeme, datur vera, & realis ſcientia de illa. Et confirmari poteſt hoc modo. Hæc eſt differentia inter officium referendi, & terminandi; quod illud dicit intrinſecam ordinationem relativi ad terminum: & ideo requirit veram relationem inhærentem relativo, & ex conſequenti actualem exiſtentiam ejuſdem relativi: ſed terminare, ſolum dicit extrinſecam denominationem: & extrinſeca denominatio poteſt convenire rei non exiſtenti: quia cum nihil intrinſecum ponat in ea; non neceſſario præſupponit actualem exiſtentiam ejus: ergo ens in potentia ſufficienter poteſt terminare relationem non mutuam.

88 Secunda opinio negat, relationem prædicamentalem non mutuam, poſſe dari ad ens rationis, vel ad ens in potentia; ſed aſſerit relationem neceſſario requirere terminum realem actu exiſtentem. Hæc eſt D. Tho. lib. ſecundo contra gentes, cap. 12. & 1. pa. quæ. 13. quem ſequuntur in eiſdem locis Cajet. & Ferrar. Scotus in 1. d. 3. quæſt. unica. Capreolis d. 31. q. 1. Sotus quæſt. 1. hujus capitis. Fonſeca 5. Metaph. cap. 15. q. 1. ſectio. 2. Pater Franciſcus Suarius 2. tomo ſuæ Metaph. & moderni fere omnes. Et videtur nobis probabilior, & ſequenda.

Sed explicanda eſt prius, deinde probanda. Pro explicatione vero, notanda eſt diſtinctio, inter relationes tranſcendentales, & ſecundum dici ex una parte; & relationes prædicamentales; quod illæ ſunt de eſſen-

eſſentia abſolutorum, quorum eſſentiam complent: ideo non dicuntur habere fundamentum, nec ex fundamento aliquo conſurgere, ſed naturam abſoluti, cujus eſſentiam complent, ſequuntur: quod ſi ens prædicamentale fuerit, ad prædicamentum, & ſpeciem ejus reductive pertinebunt. Relationes vero prædicamentales, extra eſſentiam omnium abſolutorum ſunt: nec per ſe intenduntur, aut producuntur à natura, vel agente aliquo: ſed conſequuntur rem abſolutam per ſe intentam, atque productam: nec ſequuntur illam, ut in ſe eſt, ſed ut commenſuratur, aut proportionatur alteri. Exempli gratia: relatio ſimilitudinis, extra eſſentiam albi, aut nigri eſt; nec per ſe intenditur, aut producitur à natura: ſed conſequitur albedinem, aut nigredinem, per ſe intentam, & productam; nec ſequitur illam ut eſt in ſe, ſed ut commenſuratur alteri albedini: quia ſi ſola una albedo produceretur in rerum natura, non conſequeretur eam relatio ſimilitudinis: & quod de ſimilitudine dicimus, de cæteris relationibus intelligendum eſt.

89 Secundo notandum eſt. In potentiis, habitibus, & ſcientiis: duplicem eſſe rationem: Primam, per quam completur eſſentia ejus: & hæc non ſignificatur nomine ſcientiæ, ſed includitur in ratione abſoluta ejus ad quam ſignificandam per ſe eſt impoſitum. Alia eſt relatio quæ non pertinet ad eſſentiam ſcientiæ, nec ſequitur eam, ut eſt in ſe, ſed ut commenſuratur, & adæquatur objecto: ita ut non poſſit circa aliquid verſari: quod non contineatur ſub eo: nec poſſit non verſari, circa quocunque ſub eo contentum: Et hæc eſt relatio menſurabilis, per quam refertur ſcientia ad objectum, non ſub ratione ſcibilis, ſed ſub ratione menſuræ. Itaque naturam ſcientiæ jam completæ per reſpectum ad objectum, in ratione ſcibilis conſequitur relatio adæquationis, aut menſurabilitatis: unde reſpectus ſcientiæ, ut ſignificatur nomine ſcientiæ ad ſcibile, eſt relatio ſecundum dici: reſpectus vero ejuſdem ſcientiæ, ut menſurabilis, eſt relatio ſecundum eſſe, & prædicamentalis, pertinens ad tertium genus hujus prædicamenti.

70 Ex hac doctrina colligitur efficax argumentum, ad probandum noſtram ſententiam. Quia relatio prædicamentalis, cum ſit extra eſſentiam abſoluti, fundatur in commenſuratione ejus cum alio: & cum ſit realis, & fundatur in commenſuratione reali, ſed nihil poteſt habere commenſurationem, vel adæquationem realem, cum altero, niſi etiam ſit reale: ergo nec poteſt conſurgere relatio realis, in ente reali, ad ens rationis, vel ad ens in potentia. Probatur minor, quia commenſuratio realis, eſt realis, & naturalis proportio unius rei cum altera, in qua proportione fundatur relatio realis, ergo non poteſt eſſe talis commenſuratio, aut proportio, cum ente rationis, non habente eſſe, niſi per operationem intellectus, ſed nec cum ente in potentia, quia ens in potentia, non habet eſſe reale in rerum natura, ergo nec ad illud comparari poteſt realiter, & naturaliter, ens reale actu exiſtens, ſed ſolum per operationem intellectus, conſiderantis ipſum ac ſi actu eſſet, quare nec poteſt eſſe fundamentum reale in ente reali, ex quo conſurgat relatio prædicamentalis, reſpectu entis rationis, vel entis in potentia.

91 Ad teſtimonium Ariſtotelis, pro prima ſententia. Reſpondeo. Relationem motivi ad mobile, & productivi ad productibile, realem eſſe, ſi extrema ſint actu exiſtentia in rerum natura: ita ut de illis

verum ſit, unum habere realem potentiam activam, producendi, vel movendi aliud, verbi gratia, motivum: mobile vero habere potentiam paſſivam, per quam procedit aut movetur ab alio: ſi vero utrumque, vel alterum ſolum ſit in potentia, non erit relatio realis: ſed rationis tantum.

92 Ad primum. Diſtinguendum eſt antecedens: quia duplicem ſenſum habere poteſt. Primum, materialem, nempe, relationem ſumere entitatem realem à re materiali, quæ eſt fundamentum, ut in ſe conſideratur: & in hoc ſenſu, negandum eſt quia relatio non ſequitur rem, in qua fundatur, ut eſt in ſe; ſed ut commenſuratur, vel comparatur naturaliter ad alterum. Secundus ſenſus eſt: Relationem ſumere entitatem realem à fundamento: ut alteri commenſurato: & eſt verus. Sed neganda eſt Conſequentia, quod realis poſſit eſſe relatio, etiam ſi terminus ſit ens rationis, vel ens in potentia; quia res, quæ eſt fundamentum, non poteſt cum his habere realem, & naturalem commenſurationem; & ideo non poteſt tribuere entitatem relationi reali: nec proinde eſſe fundamentum ejus.

Ad ſecundum. Concedendum eſt primum enthymema, ſed minor diſtinguenda: nam ſcientia duobus modis accipitur; atque etiam potentia, & habitus: aut ſecundum eſſentialia: & hoc modo reſpiciunt objecta, ut ſcibilia: & ideo non ut actu exiſtentia: aut ſecundum realem commenſurationem, vel adæquationem; quam habent cum objectis: qua ratione conſequitur eas relatio menſurabilitatis realis ad objecta: non ſub ratione univerſali ſcibilium accepta, ſed ſub ſpeciali menſuræ: & hoc modo reſpiciunt objecta, actu exiſtentia: non ita, ut actualis exiſtentia ſit ratio objectiva: ſed potius natura eorum, ſecundum quam attinguntur ab eadem ſcientia: exiſtentia vero, neceſſaria conditio eſt, ad conditionem realem menſurabilitatis: quia niſi actu exiſtant, non poteſt ſcientia realiter commenſurari, aut comparari ad illa: ſed ſolum dicentur ſcientiæ menſurabiles, per relationem rationis menſurabilitatis, conſurgentem ex comparatione, qua eas comparat intellectus cum objecto, tanquam cum menſura earum.

93 Ratio autem hujus differentiæ, inter utramque relationem ſcientiæ, ut ſcientiæ, ad objectum, ut ſcibile: & relationem ejuſdem ſcientiæ, ad objectum, ut menſuram, eſt; quod cum relatio illa ſit complementum ſcientiæ, (quæ abſoluta qualitas eſt, & ideo non dependens in ſua entitate abſoluta, ab entitate objecti, ſed ab actibus circa illud, per quos producitur) realis eſſe poteſt: etiam ſi objectum ſit ens rationis, vel ſolum ens in potentia. Cujus eſt ratio: quia non minus verſatur intellectus, per actus reales circa objectum reale, aut actu exiſtens, quam circa ens rationis vel ens in potentia: nec minus per tales actus reales, producit verum, & realem habitum. Relatio vero realis menſurabilis, accidit ſcientiæ, ex commenſuratione, & comparatione reali, & naturali cum objecto; non ut ſcibili: ſed ut menſuræ ejus, commenſurationem vero, & comparationem realem, habere non poteſt cum eo, niſi actu exiſtente, & ideo nec relationem realem menſurabilis, ſed rationis tantum; per comparationem intellectus cum eo, exiſtente in potentia. Non ergo ſequitur, quod ſit relatio ſecundum dici, ſcientiæ ad ſcibile, realis ſit reſpectu objecti in potentia, aut reſpectu entis rationis, realis quoque eſſe poſſit, relatio prædicamentalis non mutua, ejuſdem ſcientiæ, ut menſurabilis, ad idem objectum ut menſuram.

Ad confirmationem. Concedenda eſt major

major, ſed minor diſtinguenda : nam licet aliqua denominatio extrinſeca, convenire forte poſſit enti in potentia, non tamen denominatio extrinſeca terminandi relationem realem : quia relatio realis fundatur in commenſuratione reali relativi, cum termino : commenſuratio autem realis, non poteſt eſſe, niſi inter entia realia actu exiſtentia.

QVÆSTIO X.

An aliqua relatio prædicamentalis fundetur proxime in ſubſtantia?

94 EXplicato termino relationis, jam agimus de fundamento ejus. Tria fundamenta relationum prædicamentalium aſſignavit Ariſt. 5. lib. Metaph. cap. 15. Primum eſt, unitas ; quam etiam vocavit numerum : quia principium numeri eſt. Unitas vero triplex eſt. Numerica, Specifica, & Generica. Et de numerica non intelligit eſſe fundamentum relationis, quia repugnat naturæ ejus : nam relatio realis, & prædicamentalis, dicit oppoſitionem realem, inter extrema, & ex conſequenti diſtinctionem realem: quia nihil opponitur realiter ſibi ipſi : ſed individuum, ut eſt unum numero, non eſt unum cum altero individuo, unitate numerica, ſed ſibi ipſi tantum : & ſibi ipſi non opponitur realiter : quia non diſtinguitur à ſe ipſo realiter : ergo non poteſt fundare relationem unitatis. Specifica vero, & generica, poſſunt : quia in diverſis individuis, aut ſpeciebus fundatur : & ideo habent extrema realiter diſtincta ; ut natura humana, diſtincta individua, nempe Petrum, & Joannem : & natura ſenſitiva, diſtinctas ſpecies, ut hominem, & leonem.

Secundum fundamentum relationis, dicit eſſe actionem, & paſſionem. Ut generatio, per quam unus homo generat alterum, eſt actio : & generatio paſſiva, per quam unus homo dicitur genitus ab alio dicitur paſſio : & illa fundat relationem paternitatis, hæc relationem filiationis.

95 Tertium fundamentum eſt menſura, hoc eſt, adæquatio unius rei ad aliam, quæ reperitur in potentiis, habitibus, ſcientiis, virtutibus cum ſuis objectis : in quantum ad omnia ſe extendunt, quæ ſub objectis propriis continentur, & ad nihil aliud, quod ſub eis non contineatur : ex qua adæquatione, dicuntur objecta, menſura earum : & illæ dicuntur menſurabiles ab objectis eiſdem, & ſecundum hæc tria fundamenta, diſtinguit Ariſtot. tria genera relationum. Primum vocans quod fundatur in unitate, ſub unitate etiam intelligens diverſitatem : quia eadem eſt ratio oppoſitorum. Secundum genus vocat illud, quod fundatur in actione, & paſſione. Et tertium, quod fundatur in menſura. Et quantum pertinet ad hanc quæſtionem, ſupponimus relationes ſecundi generis, non fundari proxime in ſubſtantia, ſed mediis his accidentibus, nempe actione, paſſione, & menſura. Quare ſolum procedit quæſtio, de relationibus primi generis, quæ fundantur in unitate : An fundentur proxime in ſubſtantia. Et de unitate numerica, probavimus, non fundare relationem realem : ideo difficultas quæſtionis, reducitur ad unitatem genericam, & ſpecificam.

In qua tres alias ſpecies relationum fundari, docet Ariſtotelem : nam ſi unitas ſpecifica ſit in ſubſtantia, dicit fundare relationem identitatis ſpecificæ : ut unitas ſpecifica Petri, & Joannis, eſt fundamentum relationis identitatis ſpecificæ, inter eos repertæ. Si ſit in qualitate, dicit fundare relationem ſimilitudinis,

ut

ut inter duo alba. Si ſit in quantitate, fundat relationem æqualitatis : qualis eſt ea, quæ reperitur inter duo corpora, ejuſdem longitudinis.

96 Sed in fundamentis harum trium ſpecierum relationis, duo conſiderantur : nempe, fundamentum, & ratio fundandi: fundamentum eſt, res ipſa fundans relationem; ut ſubſtantia, qualitas, & quantitas. Ratio vero fundandi : eſt unitas aut diverſitas ſpecifica, aut generica : quia ratione illius, ſubſtantia, qualitas, & quantitas fundat relationem : ita ut unitas ſi ratio fundandi relationem identitatis, ſimilitudinis, aut qualitatis : diverſitas, vero, ſit ratio fundandi relationem diverſitatis, diſſimilitudinis, & inæqualitatis. Et hanc rationem fundandi, vocant alii fundamentum proximum, ipſam vero rem, quæ fundat, remotum : ut albedinem, vocant fundamentum remotum, unitatem vero proximum.

Ex his tribus ſpeciebus relationum, nempe, Identitatis, Similitudinis & Æqualitatis, certum eſt duas poſtremas, non fundari proxime in ſubſtantia, ſed in qualitate, & quantitate : per quas dicuntur res ſimiles, & æquales. Solum ergo poteſt eſſe quæſtio, de relationibus identitatis, & diverſitatis genericæ, aut ſpecificæ, an proximum fundamentum earum ſit ſubſtantia.

97 Et prima opinio aſſerit Non eſſe relationes reales, ſed rationis: ut relationem identitatis ſpecificæ, inter Petrum, & Joannem : conſequenter tenet, nullam relationem realem fundari proxime in ſubſtantia. Ita Fonſeca 4. lib. Meta. cap. 2. q. 7. ſect. 8. & l. 5. cap. 1. q. 1. ſect. 7.

Probat primo. Quia unitas ſpecifica aut generica, eſt ratio fundandi has relaones : ſed iſtæ unitates, non dantur à parte rei, ſed per operationem intellectus, abſtrahentis naturam ab inferioribus, aut comparantis ad illa : ut quæſt. 3. univerſalium dictum eſt: ergo relationes, quæ conſequuntur has unitates, non dabuntur à parte rei ſed per intellectum : & ideo non erunt reales, ſed rationis.

Secundo, Relationes quæ eodem modo conveniunt rebus, dum actu exiſtunt, & dum ſolum ſunt in potentia, non poſſunt eſſe reales : ut ex quæſt. præcedenti patet : ſed relationes identitatis, & diverſitatis ſpecificæ, atque genericæ, ita ſe habent : ergo non ſunt reales, ſed rationis. Probatur minor; quia non minus ſunt ejuſdem ſpeciei Petrus, & Joannes mortui, quam vivi : nec minus diſtinguuntur ſpecie, equus & leo, ſive actu exiſtant, ſive ſolum in potentia : quod etiam de roſa certum eſt, non minus ſpecie diſtincta ab aliis floribus in hyeme, quam verno tempore : ergo utroque modo ſe habentes, fundant relationes identitatis, & diverſitatis : quæ ideo non poterunt eſſe reales, ſed rationis.

98 Secunda opinio, concedit tales relationes eſſe reales, & proxime convenire ſubſtantiis, ſed negat eſſe prædicamentales : & tranſcendentales eſſe vult & ideo nullam relationem prædicamentalem, proxime fundari in ſubſtantia. Hanc ſententiam citat Sonc. 5 Meta. q 31. & ſequitur Merca. cap. præſenti, q 1. probatq; teſtimonio D. Tho. lib 4. contra gentes, ca. 14. ubi inquit. Relatio non ſolum præexigit eſſe ſubſtantiæ, ſed eſſe aliorum accidentium, ex quibus cauſatur, ſicut unum in quantitate, cauſat æqualitatem, & unum in qualitate, ſimilitudinem. Deinde hoc argu. Unum & diſtinctum, ſeu diverſum, ſunt paſſiones entis : ergo convertuntur cum eo : ſed ens eſt tranſcendens: ergo & illa. Quare relationes conſequentes unitatem & diverſitatem, tranſcendentales erunt non prædicamentales. Quod probatur etiam hac ratione : quia unitas ſpecifica, atque

atque generica, in omnibus prædicamentis reperitur, ergo tranſcendentalis eſt: & conſequenter relatio in ea fundata, eſt talis.

99 Tertio opinio duo aſſerit. Primum; relationes identitatis, & diverſitatis eſſe reales, & prædicamentales. Secundum proxime fundari in ſubſtantia. Ita Avicenna 3. Meta. cap. 10. Alber Magnus tract. de prædicamento ad aliquid cap. 3. Cajet. 1. par. q. 28. art. 1. ad 2. Ferra. 4. contragentes, cap. 1. Soncin. meta. qu. 31. Sotus cap præſenti, qu. 1. & eſt expreſſa ſententia Ariſt. & D. Tho. & non ſolum probabilis, ſed vera Ariſt. quidem 5. Met. cap. 13. ubi aſſignat fundamentum relationum primi generis, his verbis. Secundum unum etenim omnia dicuntur: eadem enim ſunt: quorum ſubſtantia una. Similia vero, quorum qualitas una. Æqualia autem, quorum quantitas una. Et D. Tho. opuſ. 48. tract. 5. de prædicamento ad aliquid, cap. 4. ait. Nihil tamen obſtat, quin relatio poſſit fundari immediate in ſubſtantia: nam in uno in ſubſtantia fundatur identitas, in uno, in quantitate, fundatur identitas, in uno in qualitate, ſimilitudo. Et 1. par. qu. 28. artic. 1. ad 2. docet, identitatem numericam eſſe relationem rationis, genericam vero & ſpecificam, realem & prædicamentalem.

Idem probatur ratione; Quia unitas ſpecifica albedinis, fundat relationem realem, & prædicamentalem ſimilitudinis, & unitas ſpecifica quantitatis, relationem æqualitatis; ergo unitas ſpecifica ſubſtantiæ, fundat relationem realem, & prædicamentalem identitatis. Antecedens evidens eſt, & conceditur ab adverſariis, ſed non eſt minus evidens conſequentia; quia omnes conditiones neceſſariæ ad fundandam relationem realem, & prædicamentalem, quæ reperiuntur inter æqualia, & ſimilia, reperiuntur etiam inter ea, quæ ſunt ejuſdem, aut diverſæ ſpeciei in ſubſtantia: ergo non minus fundant relationem realem, & prædicamentalem identitatis.

100 Quod vero ſubſtantia ſit proximum fundamentum harum relationum, probatur. Quia priuſquam intelligantur ſubſtantia cum aliquo accidente, intelligitur, & eſt eadem, vel diverſæ ſpeciei, per proprium genus, & differentiam: ergo proximum fundamentum eſt relationis, identitatis, aut diverſitatis.

Ad primum arg. primæ opinionis Reſpondetur ex doctrina tradita, qu. 3. univerſalium, diſtinguendo minorem: nam unitas ſpecifica, & generica formalis, non datur ante operationem intellectus datur tamen virtualis, quæ eſt fundamentum remotum univerſalitatis, & ſufficiens ratio fundandi has relationes reales, identitatis.

Ad ſecundum. Neganda eſt minor: quod iſtæ relationes identitatis, eodem modo reperiantur in extremis actu exiſtentibus, non exiſtentibus: quia dum non exiſtunt Petrus & Paulus, non ſunt ejuſdem ſpeciei, ſecundum entitatem realem ſpecificam, ſed ſolum, in quantum poſſunt apprehendi ab intellectu; ſub eiſdem prædicatis eſſentialibus: & ideo non poſſunt fundare relationem realem, ſed rationis: quia fundamentum relationis realis, debet eſſe entitas realis, quæ non eſt niſi actu exiſtens.

Ad teſtimonium D. Tho. pro ſecunda opinione adductum, Reſpondet Ferra. ibidem, quod ſubſtantia fundat relationem identitatis, media unitate, tanquam ratione fundandi, quæ unitas, licet vere ſit ſubſtantialis, tamen habet modum accidentalem in quantum intelligitur, ut quid ſuperadditum extremis: ut Petro, & Joanni, quaſi ſupperaddita intelligitur unitas ſpecifica, eo fere modo, quo intel-

ligitur ſuperaddita unitas albedini, itaque univerſaliter verum eſt, ſubſtantiam fundare relationem, medio accidente ſuperaddito, vero quidem, aut per ſimilitudinem accidentis apprehenſo, vel ſecundo, poſſumus reſpondere; non de relationibus loqui D. Tho. majori ex parte: quia major pars earum, convenit ſubſtantiæ, medio accidente, non tamen de omnibus: cum in primo loco expreſſe doceat, quaſdam fundari proxime in ſubſtantia.

101 Ad argumentum ejuſdem ſententiæ. Diſtinguendum eſt primum antecedens, quia unitas duplex eſt generalis, quæ conſequitur entitatem: & ſpeciales, quæ vocatur ſpecifica, aut generica: & illa eſt tranſcendens: & ideo non poteſt fundare relationem prædicamentalem: hæc vero quia eſt ſpecialis, poteſt. Quod vero reperiatur in omnibus prædicamentis, nihil obſtat: quia cum ratio ejus ſpecialis ſit, ſpecialis ſemper cenſetur: & ſecundum ſpecialem, & propriam rationem, fundat relationem identitatis.

QVÆSTIO XI.

An una relatio realis, poſſit eſſe fundamentum alterius?

QUælibet relatio per ſe primo, habet eſſa rationem referendi relativum, quod conſtituit ad terminum ſibi oppoſitum: ut paternitas, eſſe rationem referendi patrem ad filium: habet etiam eſſe ejuſdem generis, aut ſpeciei, vel diverſæ, ab altera relatione: ut paternitas, eſt ejuſdem ſpeciei, cum alia paternitate, & etiam ei ſimilis vocari poteſt. Quærimus ergo, an per ſe referatur ad quamlibet aliam, cui eſt ſimilis, vel, cum qua eſt eadem, aut non per ſe, ſed per aliam relationem identitatis: nam ſi per ſe refertur, non indigens alia relatione, nec erit fundamentum ejus: ſi vero per aliam referatur, ſicut quodlibet individuum ejuſdem ſpeciei, refertur ad alterum, per relationem identitatis, ſibi ſuperadditam, fundamentum talis relationis, abſque dubio erit.

Primam ſententiam, omnibus modis negantem, quod una relatio ſit fundamentum alterius, tenent Ferra. 4. lib. contra gentes, cap. 4. Soncinas 5. Meta. quæſt. 26. ad 1. Et probatur ex doctrina Ariſt. 5. lib. Meta. cap. 15. ubi tria tantum fundamenta relationum poſuit, nempe, unitatem; ſubſtantiæ: qualitatis, & quantitatis, pro primo genere actionem, & paſſionem; pro ſecundo, & pro tertio menſuram: ſed relatio nihil horum eſt; ut conſtat: ergo ex mente Ariſtot. non poteſt eſſe fundamentum relationis.

102 Probatur etiam teſtimonio. D. Tho. 1. par. qu. 42. art. 1. ad 4 ubi univerſaliter videtur negare; quòd una relatio ſit fundamentum alterius, his verbis. Una relatio non refertur ad aliam, per aliquam aliam relationem: cum enim dicimus; quod paternitas opponitur filiationi; oppoſitio non eſt relatio media, inter paternitatem, & filiationem.

Deinde ratione probatur. Primo. Quia relatio, eſſentialiter eſt ratio referendi unum ad alterum: ergo per ſeipſam, & non per aliud, refertur ad quodcunque ordinari poteſt. Sicut albedo; quia ex ſe eſt ratio albi, non poteſt per aliam albedinem fieri alba: ſed ſi una relatio fundaret aliam, ordinaretur per illam ad alteram, quemadmodum ordinantur cætera, quæ fundant relationem: ergo impoſſibile eſt, quod una relatio ſit fundamentum alterius.

Secundo. Si una relatio fundaret alteram, daretur proceſſus in infinitum in relationibus: at iſte non eſt admittendus; quia ex eo ſequitur dari infinitas relationes

nes actu: ergo nec admittendum eſt, quod una relatio ſit fundamentum alterius. Probatur antecedens. Quia ſi paternitas fundat aliam relationem, cum illa ſecunda ſit vera relatio, erit etiam fundamentum alterius relationis: & ſic de tertia, uſque ad infinitas.

103 Secunda opinio. Concedit unam relationem eſſe fundamentum alterius: quam tenet Scotus in 2.d.quæſt.4 & 5. & in 4.d 5 quæſt.19. & cum eo lyquetus, & Mayronius ejuſdem locis. Et Antonius Andreas, 5.Metaph.quæſt.13. & lib.de ſex principiis, quæſt.10.

Probat primo, ex Euclide 5 Geometriæ, in principio. Ubi definit proportionalitatem, dicens eſſe ſimilitudinem duarum proportionum: quod non poteſt eſſe verum: niſi in proportione fundetur ſimilitudo: ſed proportio eſt etiam relatio apud omnes: ergo una relatio, ex mente Euclidis, eſt fundamentum alterius.

Deinde ratione. Quia ſicut duæ albedines ſunt ſimiles, quia ſunt ejuſdem ſpeciei: & ideo ſunt fundamenta relationis ſimilitudinis, per quam una ordinatur ad aliam: ita duæ paternitates, aut duæ relationes ſimilitudis ſunt ſimiles: ergo fundant alias relationes ſimilitudinis, per quas ordinatur quælibet ad aliam.

Pro ſolutione hujus quæſtionis, Notandum eſt. Relationem duobus modis poſſe conſiderari: Primo per ſe formaliter & eſſentialiter: & hoc modo eſt ratio referendi unum extremum ad alterum ſibi oppoſitum, ut relatio paternitatis, eſt ratio referendi patrem ad filium.

Secundo conſideratur materialiter, & accidentaliter, in quantum convenit cum alia relatione in eſſentia: aut eſt diverſa ab ea: ut una paternitas aut una ſimilitudo, in quantum convenit cum alia paternitate, vel alia ſimilitudine, aut differt à filiatione, & diſſimilitudine: & hoc modo non conſideratur, ut ratio referendi, ſed ut id, quod refertur ad aliud, & propterea dicitur, conſideratio materialis relationis: quia communis eſt ei cum rebus abſolutis, quæ ad alias referuntur, à quibus ſeparatur per primam conſiderationem formalem, & eſſentialem.

104 Dicitur etiam conſideratio accidentalis, quia ſicut accidentale eſt Petro, quod ſit idem in ſpecie cum Joanne, & huic albedini, quod ſit ſimilis alteri, eadem ratione, accidentale eſt paternitati, quod ſit ejuſdem ſpeciei cum altera, aut ei ſimilis. Probatur paritas rationis evidenter, quia ſicut hæc prædicatio, Petrus eſt idem cum Joanne, aut ei ſimilis, eſt in 5. prædicabili: ſic etiam iſta hæc paternitas eſt eadem cum illa, aut ei ſimilis.

Hoc ſuppoſito noſtra ſententia duabus concluſionibus explicatur, ſecundum ſenſum hujus diſtinctionis. Prima eſt. Relatio formaliter & eſſentialiter conſiderata, hoc eſt, ut ratio referendi relativum ad terminum ſibi oppoſitum, non poteſt eſſe fundamentum alterius relationis. Ut paternitas, in quantum eſt ratio referendi patrem ad filium, non fundat aliam relationem, ſed per ſe ipſam, & non per aliam, eſt ratio referendi. Hæc concluſio videtur mihi evidens, ideo non indigeret probatione.

Nihilominus probatur primo. Id quod fundat relationem, refertur per illam ad aliud, ut albedo fundat relationem ſimilitudinis, & per eam refertur ad aliam albedinem. Sed relatio formaliter, & eſſentialiter ſumpta, non refertur ad aliam, ſed eſt ratio referendi unum ad aliud, ergo non eſt fundamentum alterius relationis.

105 Secundo. Una relatio formaliter ſumpta, dicit formalem oppoſitionem cum alia relatione termini, ad quem per ſe ordinat relativum, ergo per ſe, atque eſ-

ſe ntialiter eſt ei oppoſita, & non per aliam: quare per ſe, & non per aliam, erit ratio referendi ſicut per ſe, & non per aliam opponitur eidem rationi: & ideo hoc modo ſumpta, non indiget alia relatione, cujus fundamentum ſit. Probatur prima conſequentia. Quia ſi per aliam relationem eſſet illi oppoſita, non eſſentialiter, ſed accidentaliter ei opponeretur. Et hoc modo ſumpſit Divus Thomas in illo teſtimonio relationem, dum negavit, poſſe eſſe fundamentum alterius; ut verba citata oſtendunt.

Secunda concluſio. Relatio materialiter, & accidentaliter conſiderata, tanquam id, quod refertur ad aliud: quo pacto comparatur ad relationem non ſibi oppoſitam, ſed ad aliam, cui eſt ſimilis, vel cum qua eſt ejuſdem ſpeciei, fundamentum eſt alterius relationis, per quam ad eandem relationem refertur. Ut relatio paternitatis, non comparata ad filiationem, ſed ad aliam paternitatem, tanquam ad id, quod adeam refertur, ut eſt ejuſdem ſpeciei cum ea, fundat non aliam relationem paternitatis, ſed aliam rationem identitatis, in primo genere: ſicut Petrus, ut eſt ejuſdem ſpeciei cum Joanne, utramque conclufionem noſtram, tenet Pater Franciſcus Suarius tomo 1. ſuæ Metaphyſicæ diſputation. 47. ſectione 11. numero 5.

106 Probatur quoque hæc primo. Una relatio ſolum ordinatur per ſe ad oppoſitum, & ad quamcunque aliam accidentaliter, ut probatum eſt: ergo licet non ordinetur ad oppoſitam per aliam relationem, ſed per ſeipſam, ad aliam tamen non poteſt ordinari, niſi per relationem ſuperadditam accidentaliter, probatur conſequentia. Quia ſi ordinatur accidentaliter ad aliam, ſequitur talem ordinationem eſſe ei accidentalem: ſed ordinatio eſt relatio: ergo per relationem ſibi accidentalem ordinatur, quæ non poteſt fundari in alio; præter eandem relationem.

Secundo. Duæ paternitates, ſunt ejuſdem ſpeciei, & utraque eſt id, quod refertur ad alteram, in ratione identitatis ſpecificæ, ſicut Petrus refertur ad Joannem: ergo ſic ſumptæ, pertinent ad primum genus relationis: & non ut paternitates: quia ut ſic, pertinent ad ſecundum: ergo ſub ratione ejuſdem, hoc eſt, ut extrema ſunt identitatis ſpecificæ: ſed identitas ſpecifica, per ſe fundat relationem primi generis: ergo duæ paternitates, ſub tali ratione, erunt fundamentum relationis identitatis: & ideo neceſſario erit concedendum, quod una relatio ſit fundamentum alterius, non ejuſdem generis, ſed diverſi.

107 Quod hoc modo poteſt confirmari. Hæc prædicatio eſt vera, de utraque paternitate, hæc paternitas eſt eadem in ſpecie cum illa; & identitas, eſt relatio primi generis: ergo eſt eadem, per relationem primi generis: ſed ipſa ſecundum ſe, aut eſſentialiter, non pertinet ad primum genus, ſed ad ſecundum: ergo pertinet ad primum accidentaliter: & ideo accidentaliter de ea prædicabitur relatio primi generis: ſed impoſſibile eſt relationem prædicari accidentaliter, niſi de eo, quod eſt fundamentum ejus: ut patet in qualibet relatione: ergo prædicabitur relatio identitatis, de quibus paternitatibus, tanquam de his, à quibus fundatur. Probatur tandem in relationibus rationis, in quibus evidens, quod una relatio materialiter ſumpta, fit fundamentum alterius. Nam relatio generis conſtituens primum prædicabile per ſe, & eſſentialiter eſt ratio prædicandi, de ſpeciebus; ſed materialiter ſumpta; ut eſt, quod prædicatur de hac & illa ſecunda intentione generis: tanquam de individuis, pertinet ad prædicabile ſpeciei, & fundat relationem ejus, à qua denominatur

accidentaliter : ergo etiam in relationibus realibus, una fundabit aliam ſumpta materialiter.

Ad teſtimonium Ariſtotelis. Reſpondeo: ex hoc non multiplicari fundamenta, cum relatio una fundet aliam in primo genere. Teſtimonium D. Thom. jam eſt expoſitum, per noſtram primam concluſionem; cujus ſenſum continet: loquitur enim de relatione ſumpta formaliter, & eſſentialiter : & hoc modo verum eſt, non poſſe fundare aliam relationem, ſed materialiter tantum, & accidentaliter conſideratam.

108 Ad primum argu. Diſtinguendum eſt conſequens primi enthymematis. Nam duobus modis poteſt ordinari una relatio, ad aliam. Primo formaliter; & ut ratio referendi relativum ad terminum ſibi oppoſitum, & hoc modo ſeipſa; & non alia relatione ordinatur, & hoc ſolum probat ſimilitudo albedinis. Secundo per accidens, & materialiter, hoc eſt, tanquam id quod accidentaliter refertur; non ad relationem ſibi oppoſitam; ſed ad aliam, cum qua eſt idem in ſpecie : ad quam non refertur ut paternitas, vel filiatio, ſed ut eadem: imo nec per modum relationis; ſed abſoluti; quod eſt idem in ſpecie cum alio: quare non poteſt ſeipſa referri; ſed per aliam ſibi ſuperadditam, cujus fundamentum eſſe neceſſarium eſt.

Ad ſecundum, reſpondent quidam, concedendo proceſſum infinitum in relationibus, & nullum eſſe inconveniens afferunt: quia tenent relationem ſola ratione diſtingui à fundamento : quo ſuppoſito, ſolum ſequitur, quod dentur relationes per intellectum diſtinctæ, actu infinitæ, non vero à parte rei : ſicut concedendæ ſunt in partibus continui, relationes actu infinitæ. Hæc tamen ſolutio non placet: quia probabilius eſt : relationes diſtingui ex natura rei à fundamentis, ut inferius probabitur: & ideo concedenda erunt infinita entia diſtincta à parte rei. Et completa quidem, hoc eſt, prædicamentalia & compoſita, ex genere, & differentia: quod eſt conveniens. Relationes vero partium continui : incompletæ ſunt & partiales, ex quibus quaſi una totalis efficitur: & ideo non eſt inconveniens admittere, quod ſint actu infinitæ.

Reſpondeo igitur. Negando, quod detur proceſſus in infinitum in relationibus, nam aliud eſt dari proceſſum in infinitum in aliquibus, aliud vero, quod in infinitum multiplicari poſſint : nam illud eſt dari actu infinitum, hoc vero, ſolum in potentia : dari autem infinitum in potentia, nullum eſt inconveniens, ſed neceſſariũ eſt in diviſionibus continui, & in individuis cujuſlibet ſpeciei, & hoc tantum datur in relationibus, ex eo, quod una fundet alteram, non actu infinitæ relationes. Quod ſic oſtendo, nam etiam ſi duæ paternitates, fundent alias relationes identitatis; non ſequitur, quod tales relationes identitatis fundatæ, fundent alias, ſed per illas referuntur inter ſe, & ad quaſcunque alias ejuſdem ſpeciei : ſicut per eaſdem paternitates referuntur patres, in quibus ſunt, ad hos filios, & ad omnes alios, quos habebunt. Quod vero poſſint multiplicari per alias relationes diverſitatis ad quas iſtæ referantur, per alias rationes ejam diverſitatis, nihil refert: quia eodem modo, per ſingulas relationes diverſitatis, ordinabuntur ad omnes alias diverſæ ſpeciei : & non erit ultra procedendum in relationibus actualibus, nec multiplicantur plures; ex eo quod una relatio ſit fundamentum alterius. Quod vero ſemper poſſint multiplicari aliæ, ſi de novo fiant relationes in aliis rebus, ſolum eſt, poſſe multiplicari in infinitum, & dari infinitum in potentia : ut in diviſionibus continui, & quibuſcunque individuis

aliarum ſpecierum : & ideo nullum eſt inconveniens.

QVÆSTIO XII.

Utrum relationes ſecundi generis fundentur in potentia, vel in actione?

109 TRes modos relationum diverſos enumeravit Ariſtot. in hoc ſecundo genere, 5.lib.Metaphyſicæ,c.15.& Primum, dixit fundari in actione præſenti; ut calefacientis ad calefactum , & univerſaliter agentis in actu, ad paſſum in actu. Secundum,in actione futura; ut calefactivi ad calefactible. Tertium,in actione præterita;ut pater, & Filius : ille enim fundat relationem paternitatis , quia genuit, iſte vero relationem filiationis, quia genitus eſt. Ex his autem quædam ſunt relationes ſecundum dici tantum , aut etjam relationes rationis : ſed omnes quaſi permixtas enumerat Ariſtoteles, quia ex omnibus ſimul cognitis , melius cognoſcitur natura relationum prædicamentalium. Ex his autem omnibus relationibus, illas ſaltem recipiunt omnes , pro prædicamentalibus ; quæ fundantur in actione præterita, & de his, atque etiam de cæteris prædicamentalibus hujus ſecundi generis inquirimus, An fundentur in actione præterita, præſenti, aut futura, vel in potentia,à qua procedit actio.Ut an paternitas, & filatio fundentur in actione , & paſſione præterita ; quas ſignificare ſolent his nominibus, genuiſſe, & genitum eſſe; vel ſolum in potentia generandi activa patris, & in potentia paſſiva filii, per quam dicitur genitus.

110 Potentia vero duobus modis accipi poteſt.Primo, pro formali aptitudine, aut virtute agendi,quæ accidens quoddam eſt ſuperadditum ſubſtantiæ corporeæ ad operandum. Secundo, pro ipſamet ſubſtantia, ex qua procedit talis potentia : & illa dicitur potentia formalis , hæc radicalis, quia radix ejus eſt : ut potentia formalis ad ratiocinandum eſt intellectus,radicalis vero anima, aut natura rationalis.

His expoſitis. Prima opinio tenet, Relationes hujus generis, non in actione,ſed in potentia formali fundari : ut paternitatem in potentia generativa : ita Scotus, 5. Metaph.cap.15.& in 4 d.6.quæſt.10.& d.13.quæſt.1. Probatur teſtimonio Ariſt. 5.Metaph.cap.15.ubi ita ait. Eorum vero quæ ſecundum potentiam,etiam ſecundum tempora jam dicuntur ad aliquid. Quibus verbis potentiam dicit eſſe fundamentum harum relationum.

Deinde ratione Primo. Quia quod non eſt, non poteſt eſſe fundamentum relationis realis: ſed actio præterita jam non eſt: ergo in ea non poteſt fundari relatio realis hujus generis.

Secundo. Quia non repugnat Deum ſeparare relationem à ſubjecto : ſi autem fundetur in actione præterita , repugnabit prorſus : ergo non fundatur in ea,probatur minor , quia impoſſibile eſt actionem præteritam non fuiſſe : ergo impoſſibile etiam erit, non genuiſſe eum, quia jam genuit, atque adeo non habere relationem ad genitum actu exiſtentem.

Secunda opinio eſt huic oppoſita. Relationes hujus generis, non fundari in potentia, ſed actione, & paſſione. Ita Scotus 5.Phyſ.quæſt.2.artic.2.concl.1. Quod etiam probatur teſtimonio Ariſt.5.Meta. cap. 15. ſic loquentis de fundamento harum relationum. Sic enim pater quoque filii pater dicitur, hoc enim fecit: at illud paſſum quid eſt.

Et etiam ratione. Primo. Quia illud eſt fundamentum relationis : quo poſito, etjam ſi cætera non ponantur , relatio ponitur ; & quo ſublato ; etiam ſi permaneant

neant cætera, non conſurgit, aut non permanet relatio: ſed talis eſt actio præterita: ergo eſt fundamentum relationis. Minorem probat; quia eo ipſo, quod verum eſt, hominem genuiſſe; verum eſt ac neceſſarium, habere relationem paternitatis ad filium: & quouſque ponatur generatio, etiam ſi ſit potentia, & quæcunque alia, non conſurgit relatio: ut ex ſe eſt manifeſtum.

Secundo. Relatio agentis in actu, & paſſum in actu, non fundatur in potentia, ſed in actione præſenti: ergo nec relatio paternitatis fundabitur in potentia; ſed in actione præterita. Evidens eſt conſequentia, quia Ariſtot. eodem modo de utraque relatione loquitur: & ratio prorſus eſt eadem. Probatur antecedens: quia agens non dicitur tale à potentia: cum videamus eam multo tempore ab aliquo haberi & non vocari agens actu, quouſque ab eo procedat actio: ab hac ergo denominatur, & in hac fundatur relatio, quam habet ad paſſum, & non in potentia.

Tertia opinio. Nec actionem, nec potentiam formalem activam; aut paſſivam, dicit eſſe fundamentum harum relationum, ſed radicalem pro forma ſubſtantiali, aut eſſentia ipſa rei accepta; ex qua procedit formalis. Hanc ſequuntur moderni quidam propter hoc argumen. Relatio non poteſt dari in ſubjecto, ſine ſuo fundamento, à quo ſicut accipit entitatem, ita conſervatur in ea ut ſine albedine, non poteſt dari ſimilitudo, aut ſine quantitate æqualitas: ſed ſi relatio paternitatis fundetur in potentia generativa, dari poterit in ſubjecto ſine illa: ergo dabitur ſine fundamento proprio. Probatur minor, quia poſtquam homo genuit, amittere poteſt potentiam generandi, vel Deus ſaltem eam poterit ab eo auferre, vivente filio; & tunc dabitur relatio in ſubjecto, ſine proprio fundamento: ne igitur hoc inconveniens admittatur; aſſerunt fundari in potentia generandi radicali, quæ eſt anima, aut natura ſenſitiva.

Ultima ſententia, tenet fundamentum harum relationum, eſſe potentiam; non nudam, ſed ut reductum ad actum per actionem: ita ut actio ſolum ſit conditio; fundamentum vero potentia reducta ad actum. Hanc tenet Sonc. 5. Meta. qu. 15. Et videtur nobis probabilior, & tenenda.

Quatuor ergo dicimus in hac re. Primum, quod fundamentum proximum harum relationum, non ſit potentia radicalis, pro forma ſubſtantiali, vel eſſentia rei. Quod probatur primo, ex doctrina Ariſt. evidenter: nam 5. Meta. cap. 15. has relationes in potentia generativa, activa, & paſſiva fundari expreſſe docuit: ſed per potentiam generativam, nec Ariſt. neq; ullus unquam intellexit formam ſubſtantialem, aut eſſentiam rei; quas conſtat habere hominem, in quo non eſt potentia generativa: ergo tertia illa ſententia, non poteſt defendi in doctrina Ariſt.

113 Et probatur eſſe falſum hoc argu. Relationes hujus ſecundi generis, ſunt ejus: quod procedit ab alio, tanquam à principio efficiente, & ejus à quo procedit aliud: ſed potentia proxima, per quam unum procedit ab alio; ut filius à patre, eſt formalis, & non radicalis; niſi remota: ergo ſi relationes iſtæ fundantur in potentia (ut admittit eadem ſententia) repugnat, quod earum fundamentum proximum ſit forma, vel eſſentia: ſed neceſſario dicendum eſt, proxime fundari in potentia formali. Probatur minor, quia proximum principium efficiendi eſt potentia formalis à qua procedit actio generandi: ſicut proximum principium à quo procedit actio intelligendi, eſt intellectus; & non anima niſi remotum.

Secun-

Secundo dicimus. Nudam potentiam, priuſquam reducatur ad actum, non eſſe fundamentum ſufficiens relationis. Probatur hac ratione. Filius procedit à patre, tanquam ab actuali principio ſui eſſe; ſed non eſt actuale principium, per ſolam potentiam; niſi media generatione, ut notum eſt: ergo nec potentia eſt ſufficiens fundamentum, niſi media generatione reducatur ad actum.

114 Tertio dicimus. Actionem eſſe fundamentum harum relationum. Quod probatur primo. Quia non eſt certum, ſed in opinione poſitum, quod relatio diſtinguatur ex natura rei à fundamento: ſed evidens erit diſtingui has relationes, ſi fundament. earum ſit actio, & non potentia: ergo non eſt aſſerendum, probatur minor. Quia generatio activa, non permanet in patre, ſed tranſit ad filium: aut ſaltem in materia prima, ex qua generatur, eſt tanquam in ſubjecto: ſed relatio paternitatis, eſt in patre: ergo evidens erit diſtingui realiter ab actione, quia evidens eſt, accidentia inhærentia in ſubjectis adæquatis, & realiter diſtinctis, ex natura rei eſſe diſtincta.

Secundo. Quia relatio filiationis conſequitur hominem genitum: ergo idem eſt principium utriuſque, ſed generatio non eſt principium, neque cauſa, ſed cauſatio, aut medium, quo procedit genitum à principio, & conſequenter relatio filiationis: ergo nec poteſt eſſe fundamentum relationis. Probatur hæc ultima conſequentia; quia in his relationibus, proceſſionis unius ab alio, idem eſt eſſe principium, à quo procedit aliud, & fundamentum relationis ejuſdem principii ad ipſum.

115 Ultimo dicimus. Fundamentum proximum harum relationum eſſe potentiam, ut reductam ad actum per actionem: ita ut actus ſolum ſit conditio; potentia vero, ut ab ea procedit actio fundamentum. Hæc eſt expreſſa ſententia Ariſt. 5. Meta. cap. 15. ubi fundamentum earum aſſignans, ait activa vero, & paſſiva, ſecundum activam & paſſivam potentiam, & potentiarum actiones. Quibus verbis utramq; pertinere ad fundamentum, docet, nempe potentiam, & actionem: illam quidem tanquam principium; & ideo tanquam fundamentum: hanc vero ut conditionem neceſſariam, ſine qua non poteſt illa eſſe fundamentum.

Et probatur rationibus primæ, & ſecundæ opinionis: quibus hæc addenda eſt. Filius procedit à patre, tanquam à principio efficienti actuali ſuæ generationis, & ad ipſum: ut tale refertur. ſed non conſtituitur in ratione actualis principii, niſi per potentiam ſimul cum actione generandi, per quam reducitur potentia ad actum & denominat hominem generantem, vel actuale principium generationis: ergo potentia, ut ab ea procedit actio, eſt fundamentum relationis. Argumenta primæ, & ſecundæ opinionis, ex parte probant noſtram ſententiam: ideo non eſt eis reſpondendum.

116 Pro ſolutione arg. tertiæ opinionis, de ſeparabilitate fundamenti à relatione, explicandum eſt, quomodo ſe habeat fundamentum ad relationem: & quo etiam modo hæc dependeat ab illo. Et fundamentum quidem relationis, non eſt adeo materialiter accipiendum, ſicut fundamentum domus, aut parietis, ſuper quod materialiter conſurgunt: ſed in hoc ſenſu dicitur res aliqua fundamentum relationis, quia illa media ſit, aut producitur relatio in ſubjecto: dependentia vero relationis à fundamento, non eſt eadem in omnibus relationibus: ſed major, vel minor, ſecundum naturam cujuſlibet relationis. Eſt autem differentia inter relationes ſecundi generis, ex una parte; & alias omnes

omnes ex altera : quod in relationibus primi & tertii generis, fundamentum habet modum formæ, per quam conſtituuntur extrema in ratione extremorum : ut albedo, quæ eſt fundamentum ſimilitudinis, extremorum forma eſt, qua media relatio inhæret extremis : unde ſi ab eis tolleretur, non haberent capacitatem recipiendi relationem : ut ſi albedinem tollas ab extremis ſimilitudinis, implicat contradictionem, talem relationem eis ineſſe : unde ſequitur, relationes has non ſolum in eſſe & fieri, ſed etiam in conſervari dependere à fundamentis : ita ut non poſſint ullo modo ſine illis conſiſtere : fundamenta vero relationum ſecundi generis, alio modo ſe habent; non enim ſunt formæ extremorum, ſed virtutes aut media tantum à quibus effective procedit relatio, ut à principio efficiente; non quidem per ſe, ſed quaſi per accidens; quia nullum eſt agens, quod per ſe intendat relationem.

117 Gratia exempli : potentia generandi eſt virtus efficientis; per quam producit effectum; & ex conſequenti relationem, eum conſequentem, unde relatio proxime inhæret ſubſtantiæ; quamvis media potentia, & actione fiat : unde ſequitur; has relationes ſolum dependere à ſuis fundamentis, in eſſe, & fieri : quia eis mediis fiunt ab efficiente : non tamen dependere in conſervari : quia non dependent ab eis tanquam à formis extremorum; ſicut de cæteris relationibus dictum eſt.

Et ex his reſpondetur ad formam arg. Negandum eſt enim antecedens; quod relationes hujus ſecundi generis, non poſſint permanere in ſubjectis ſine fundamentis : unde nec repugnat; quod ſeparata potentia generativa ab homine; qui genuit; & permanent filio genito permaneat relatio paternitatis, & filiationis : imo, extremis permanentibus; neceſſe eſt eam permanere. Et ratio hujus eſt : quia non dependent à fundamentis, in conſervari : ſed tantum in eſſe, & fieri : ut explicatum eſt.

QVÆSTIO XIII.

An relationes tertii generis ſint reales, & prædicamentales?

118 TErtium genus relationum eſt, menſurabilis, & menſuræ; de quibus non eſt apud omnes certum; An ſint veræ relationes; neque an ſint prædicamentales. Sed prima opinio, tenet non eſſe veras relationes; ſed ſolo nomine ita vocari : & hanc eſſe cauſam, ob quam dicuntur ab Ariſt. relationes ſecundum dici : quaſi titulum ſolum eis concedat, in re vero nihil ſint : quare nec pertinent ad hoc prædicamentum, neque ad aliud. Ita Henricus, quodlib. 2.qu.4. quem ſequuntur moderni quidam : & probant teſtimonio Ariſt. 5.l.Meta.c.35.ubi menſurabile, ſcibile, & intelligibile, ait, non eſſe ad aliquid; quia ipſa referantur; ſed quia alia referuntur ad ipſa ergo ex parte menſurabilis nulla datur relatio; ſed longe minus ex parte menſuræ : nam menſura abſolutum quid eſt; quare ſolo nomine dicuntur relativa, & re ipſa nullam relationem habent : & hoc eſt eſſe relativa ſecundum dici, & ad nullum prædicamentum pertinere.

Alii vero, cujuſmodi relativa vera & realia eſſe concedunt; ſed tranſcendentalia vocant, non prædicamentalia : quia ad multa prædicamenta pertinere poſſunt ut ad qualitatem, & quantitatem; & ideo, non collocantur in hoc prædicamento. Quare ſecundum has duas ſententias, duo tantum ſunt genera relationis prædicamentalis. Primum; quod fundatur in unitate. Secundum, in potentia, & actione. Tertium vero, res eſt de ſolo titulo : vel titulus ſine re

119 Tertio opinio eſt Cajet. quam ſuperius citavimus, aſſerentes, has relationes non ſolum eſſe reales, & prædicamentales, tertium genus hujus prædicamenti conſtituentes: ſed mutuas, hoc eſt, reales ex parte utriuſque extremi quorum unum refertur ad aliud, per veram relationem in ſe exiſtentem: nempe menſurabile ad menſuram: hæc vero refertur ad menſurabile, non per relationem in ſe exiſtentem: ſed per relationem ejuſdem menſurabilis ad ipſam. Idq; probat eodem teſtimonio Ariſt. citato pro prima ſententia.

Communis tamen ſententia totius fere ſcholæ eſt; relationes menſurabilis, & menſuræ veras, & reales eſſe, & tertium genus hujus prædicamenti conſtituere; ſed non mutuas: quia reales ſunt tantum ex parte menſurabilis; non ex parte menſuræ. Ita D. Tho. expreſſe 5. Met. lect. 17. & 1. part. q. 13. ar. 7. & omnes Interpretes Ariſt. non ſolum capite præſenti, ſed 5. Met. c. 15. Imo ipſemet Ariſt. etiam expreſſe ibidem: poſtquam primum, & ſecundum genus relationum poſuit: tertium addit: in quo poſunt menſurabile, ſcibile, & intelligibile.

120 Sed notandum eſt primo: quod hoc tertium genus relationum explicat, & diſtinguit à primo & ſecundo, D. Thom. eiſdem locis hanc differentiam inter ipſum, & alia aſſignans: quod relationes primi, & ſecundi generis ſunt mutuæ; hoc eſt, reales ex parte utriuſque extremi: ita ut in duobus extremis, duæ ſint relationes reales, quarum utraque ſuum extremum denominat formaliter: ut in patre, & filio, ſimili, & æquali, eſt manifeſtum: in relativis vero tertii generis, ſolum una relatio realis reperitur: à qua utrumque extremum denominatus; unum quidem denominatione formali, & intrinſeca: alterum vero ſolum denominatione extrinſeca: ut in ſcientia, & ſcibili, ſolum reperitur una relatio realis: per quam ſcientia dicitur formaliter menſurabilis, & per eandem denominatur objectum menſura ejuſdem ſcientiæ: ſed denominatione ſolum extrinſeca; & ideo relationes hujus generis dicuntur non mutuæ.

121 Secundo notat D. Tho. rationem, propter quam in his relativis, tantum ſit una relatio realis, à qua utrumque extremum denominetur; cum tamen in aliis duobus generibus, ſingulæ relationes denominent ſingula extrema: & ideo dicantur relativa hujus tertii generis non mutua; rationem autem hujus eſſe ait, quia extrema harum relationum non ſunt ejuſdem ordinis, ſed diverſi; & ideo licet unum ad aliud ordinetur realiter, per intrinſecam relationem: non ordinatur tamen aliud ad illud: ſed ſolum dicitur tale à relatione reali alterius. Gratia exempli. Scientia, & potentia ordinantur ad propria objecta: quæ ſecundum ſe abſoluta ſunt, nec pertinent ad ordinem ſcientiarum, & potentiarum: quare nec ordinantur ex ſe ad eaſdem ſcientias, & potentias: & ideo non habent relationem realem intrinſecam, à qua denominentur menſuræ; ſed ſolum denominantur à relationibus earum; ita ut eo ipſo, quod ſcientia, & potentia denominantur formaliter menſurabiles, per objecta à propriis relationibus realibus, objecta ipſa ex ſe abſoluta, conſequenter denominationem extrinſecam relativam menſuræ ab eiſdem relationibus.

122 Et hunc eſſe ſenſum Ariſt. (ait D. Tho.) dum aſſeruit 5. Met. cap. 15. relativa primi, & ſecundi generis eſſe talia: qua referuntur ad aliud, ſed relativa tertii generis, non quia referuntur ad alia, ſed quia alia referuntur ad ipſa; quod aſſeruiſſe docet, non propter utrumque extremum nam ſcientia, & potentia etiam dicitur talis, quia refertur ad objectum, ſed propter alterum tantum, nempe propter ipſum objectum

ſectum quod non dicitur ſcibile; niſi quia ſcientia verſatur circa ipſum: unde hoc non fuit aliud; quam dicere; has relationes non eſſe mutuas, ſed unam pro utroq; extremo deſervire, & utrumq; denominare; formaliter quidem unum, & extrinſece aliud.

Tertio notat D. Thom. quod illud extremum harum relationum, in quo non eſt relatio realis; duobus modis dicitur tale. Primo quidem, denominatione reali extrinſeca, à relatione reali exiſtente in alio extremo. Secundo, denominatione quaſi formali, & intrinſeca; non reali, ſed rationis. Nam ex eo: quod intellectus videt denominari objectum à relatione ſcientiæ, & eandem relationem terminare; concipit illud, ac ſi vere ordinaretur ad ſcientiam: & tribuit illi relationem rationis; per quam ipſum ordinat ad eandem ſcientiam. Inter utramque vero denominationem, hæc eſt differentia: quod prima, & realis eſt denominatio relativa; quia à relatione ſuſcepta: per eam tamen non refertur ſcibile ad ſententiam; ſed ad aliquid dicitur: hoc eſt relative denominantur; quia aliud refertur ad ipſum: denominatio vero; quam ei tribuit intellectus; cum ſit relatio ex parte ipſius; aut in ipſo concepta, eique attributa; non ſolum illud denominat relative; ſed etiam refert ad aliud.

123 Ultimo notandum eſt. Potentiam, habitum, & ſcientiam; duos habere reſpectus: Unum; qui includitur in ratione abſoluta earum; & eandem complet eſſentialiter: alterum, qui extra eſſentiam abſolutam eſt: & ideo ei convenit ſolum accidentaliter: & primum reſpectum, includunt ſub nominibus potentiarum, habituum, & ſcientiarum: & ideo ſecundum illum non ſunt relativa ſecundum eſſe; ſed ſecundum dici: quare nec ipſæ, nec talis earum reſpectus pertinent ad hoc prædicamentum, ſed ad prædicamentum qualitatis. Per ſecundum autem reſpectum denominantur menſurabiles ab objectis; neque aliquid abſolutum includunt ſub his nominibus; ſed ſolam relationem: & ideo ſunt relativa ſecundum eſſe, & conſtituunt hoc tertium genus relationum: quæ omnia tradit D. Tho. eiſdem locis: & nos ex mente ejus copioſius explicuimus, q. 6. hujus prædicamenti.

124 Teſtimonium Ariſtot. quod pro ſe adducit primo opinio Henrici, & modernorum, explicatum eſt jam, à D. Thom. ſecundum germanum ſenſum, in favorem communis ſententiæ; quam ſequimur: quia eam (abſque dubio) continent; ſed à modernis in oppoſitum ſenſum trahitur. Intelligunt enim Ariſtot. de iis relativis dixiſſe; quod neutrum extremum eorum ſit vere relativum; ſed ſolo nomine talia dicantur: hoc vero falſum eſt, & verbis Ariſt. contrarium: qui de ſolo uno extremo eorum dixit; non denominari tale per relationem; qua ipſum refertur ad aliud: ſed per eam, qua aliud refertur ad ipſum; quod non poteſt eſſe verum; niſi ex parte alterius extremi daretur vera relatio realis; nam ſi non datur; nec erit, à quo denominetur. Senſus igitur Ariſt. eſt; Unum extremum eſſe ad aliquid; quia per propriam relationem refertur ad aliud; alterum vero dici ad aliquid; non quia referatur; ſed quia denominationem relativam à relatione alterius ſuſcipit. Ex quo etiam patet; non bene intellexiſſe Cajeta. idem teſtimonium Ariſt. ex quo colligendum, utrumq; extremum harum relationum referri ad aliud; unum quidem per relationem propriam; aliud vero per relationem alterius; cum tamen repugnet aliquid referri ad aliud, niſi per relationem in ſe exiſtentem. Ariſtot. ergo relativum denominari docuit à relatione alterius, quia relatio non poteſt tribuere, niſi denominationem relativi, quod vero refe-

atur per alienam relationem, nec unquam ſomniavit.

QVÆSTIO XIV.

An relatio diſtinguatur realiter à fundamento; vel ſolum ratione?

125 Fundamentum relationis primi generis diximus jam; eſſe ſubſtantiam, qualitatem, & quantitem, ſub ratione Unitatis, aut diverſitatis genericæ, vel ſpecificæ. Fundamentum relationis ſecundi generis potentiam, activam, & paſſivam, reductam ad actum per actionem, & paſſionem. Adæquationem vero aut commenſurationem unius rei cum alia; ut ſcientiæ, cum ſuo objecto; fundamentum relationis tertii generis: Quærimus igitur modo: An relationes mediis his fundamentis in extremis inſurgentes, diſtinguantur ab eiſdem fundamentis realiter, & ante operationem intellectus; vel ſolum ratione per intellectum? Ut paternitas à potentia generativa, ſimilitudo ab albedine; & æqualitas à quantitate.

126 Et prima opinio aſſerit; Nullam relationem diſtingui realiter à ſuo fundamento; ſed ratione tantum ratiocinata, habente fundamentum in re. Ita ſentiunt Nominales, Ocham, & Major, in 1 diſt. 3. quæſt. 1. Gregor. d. 28. quæſt. 2. art. 1. Marſilius in 1. quæſt. 32. artic. 1. Herveus diſt. 3. quæſt. 1. Javellus 5. Metaph. quæſt. 22. Soncinas ibidem, qu. 28. Durand. in 1. d. 3. quæſt. 2. num. 17. Probatur teſtimonio Ariſtotelis, 5. lib. Phyſic. tex. 11. & lib. 11. Meta. c penultimo. Quibus locis aſſerit; Relationem non terminare motum per ſe: quia ſæpe acquiritur ſine mutatione ſubjecti: ut ſi compluti ſit unum corpus album; & fiat aliud album Romæ, illud acquirit novam relationem ſimilitudinis; ſine aliqua ſui mutatione: imo ſine mutatione albedinis in eo exiſtentis: ergo non acquirit novam entitatem realem, diſtinctam ab albedine. Probatur conſequentia; quia ſi relatio eſſet nova entitas realis, diſtincta ab albedine; acquireret novam formam realem; quæ ſine mutatione ſubjecti non poteſt acquiri: imo nec producetur ab aliquo talis entitas relationis; quia non eſt, à quo produci poſſit; niſi ab eodem agente; à quo Romæ producitur novum album: ſed ab eo produci repugnat; cum non poſſit agere ad tantam diſtantiam.

127 Probatur etiam ratione. Primo; quia illa quæ diſtinguuntur realiter; ſeparari poſſunt inter ſeſe; ſaltem per potentiam Dei abſolutam: vel impediri poteſt conſecutio unius, ex altero: ſed poſito fundamento in utroque extremo; repugnat non ſequi relationem: & permanente etiam utroque, repugnat non permanere relationem: ſicut in duobus albis ejuſdem gradus eſt manifeſtum; à quibus repugnat ſeparari ſimilitudinem: ergo relatio non eſt entitas realis, diſtincta à fundamento.

Secundo probatur. Quia non ſunt multiplicandæ entitates, ſine urgenti neceſſitate: ſed poſita diſtinctione reali relationis à fundamento; multiplicantur pene infinitæ entitates, in ſingulis relativis; præſertim ſi ad diſtinctos terminos referuntur, per diſtinctas relationes (ut probabile eſt) ergo non eſt ponenda talis diſtinctio realis. Probatur conſequentia: quia nulla urget ratio efficax, per quam probetur eſſe ponendam: ſed cum relatio non ſit aliud; quam modus ſe habendi ad aliud; abſque nova entitate poſſumus intelligere, alio modo ſe habere; quod eſt, referri ad aliud.

128 Secundo opinio, diſtinctione utitur. Nam relationes; quæ poſſunt ſeparari ab extremis; ita ut extrema permanentia cum fundamentis, poſſint eſſe ſine relati-

one;

one; aſſerit diſtingui realiter à fundamentis: illas vero; quæ ab eiſdem fundamentis, in extremis poſitis, non poſſunt ſeparari, non diſtingui ab eis; niſi ratione: quæ autem ſint, quæ ſeparari poſſint ab extremis, & quæ non poſſint; non explicat: imo neque rationem ullam affert, ad id confirmandum: quare confuſe ſatis loquitur: id ſolum declarans; quod relationes ſecundi generis; quas putat in potentia nuda fundari; & non in potentia reducta ad actum; non diſtinguuntur à fundamento. Addit autem; quod relationes, quæ identificantur cum ſubſtantia, quæcunque illæ ſint, non pertinent ad hoc prædicamentum: quia repugnat accidens identificari cum ſubſtantia. Alii vero moderni, relationes omnes fundatas in ſubſtantia, realiter diſtinguunt à fundamento, propter eandem rationem.

Tertio opinio diſtinguit omnes relationes reales, à ſuis fundamentis realiter: quam ſequuntur fere omnes Thomiſtæ: Cajet. 1. part. qu. 28. art. 2. & ibid. Bannes, Capr. in 1. diſt. 3. q. 1. Ferrar. 4. lib. contra gentes, cap. 14. Sotus qu. 2. hujus prædicamenti. Fonſeca 5. lib. Metaph. cap. 15. qu. 2. ſect. 1. Et eandem videtur ſequi Scotus, in 1. d. quæſt. 5. & in 3. d. 8 quæſt. 1. Et videtur mihi probabilior, & tenenda. Hoc ſolum addendum eſt; quod talis diſtinctio non eſt ita realis; qualis reperitur inter duas res; ſed qualis reperitur inter rem, & modum ejus: nam cum relatio non poſſit eſſe in rerum natura, ſine relativo (ut poſtea probabitur) non ſe habet, tanquam alia res diſtincta ab eo: ſed tanquam modus ejus: ideo non diſtinguitur tanquam una res ab alia: ſed per diſtinctam quidem entitatem realem; & ſine dependentia ab intellectu: ſolum tamen modalem; & diſtinctione non rei; ſed modi: & eam ſic explicatam, ſequuntur jam omnes fere moderni.

129 Probatur autem ex doctrina D. Tho. qui tria docet de relationibus creaturarum. Primum; quod aliud eſſe habeant diſtinctum ab eſſe ſubſtantiæ: & ſecundum hoc eſſe ei inhærent. Secundum quod in relativis creatis, præter id, quod ſignificatur nomine relativa, inveniatur aliquid aliud; quod eſt res alia diverſa ab ea: quæ ſignificatur per nomen relativum. Tertium; quod relatio creata, ſic inhæret ſubjecto; ut faciat cum eo compoſitionem realem: relatio vero divina, non facit compoſitionem. Primum, & tertium aſſerit 4. lib. contra gentes, capit. 14. Secundum vero 2. part. quæſt. 28. artic. 2. ad Ex quibus evidenter ſequitur; relationem diſtingui ex natura rei; ſaltem à ſubſtantia; cui inhæret; & quam ordinat ad aliud: quæ realis compoſitio, & realis inhærentia; ſupponit diſtinctionem realem componentium; atque etiam ſubjecti, & formæ inhærentis: ſed ſuperius probatum eſt ex communi ſententia; relationes primi generis, fundari proxime in ſubſtantia: ergo de his ſaltem relationibus evidens eſt in doctrina D. Thom. diſtingui à ſubſtantia ex natura rei: & cum ſit eadem ratio de cæteris; ſequitur eum ſentire; quod omnes diſtinguantur ex natura ei, à ſuis fundamentis.

Idem ratione probatur. Primo. Ex nova, atque reali acquiſitione relationis; & ex reali ejus deperditione. Nam dum corpus erit album, & non erit ſimile; fit de novo ſimile, per productionem novi albi: & dum hoc album corrumpitur, deſinit eſſe ſimile: ex quo ſic arguo. Primum album non erat realiter ſimile, antequam produceretur ſecundum: ergo cum producitur, fit realiter, & formaliter ſimile, per realem relationem ſimilitudinis: quam prius non habebat, licet haberet albedinem; quæ eſt ejus fundamentum: ſed relatio realis, eſt realis forma relativa: er-

go acquirit formam realem relativam; quam non habebat: & realis forma, eſt realis entitas: ergo acquirit realem entitatem; quam non habebat; licet haberet fundamentum: relatio igitur res eſt à fundamento diſtincta. Et idem ſequitur, reali ſeparatione ejuſdem relationis à ſubjecto: nam corrupto alio albo, corrumpitur in hoc realis ſimilitudo: ergo realis forma relativa: & ideo realis entitas, permanente entitate reali fundamenti: quod non poteſt eſſe verum; niſi ſint entitates reales diſtinctæ.

131 Hoc argumentum duobus modis conantur ſolvere moderni. Primo, aſſerentes; quod dum novum album producitur, nihil novum acquirit antiquum album; ſed ſolum id habere novum ex eo, quod de novo factum eſt ſimile: ut novum extremum connotet; quod prius non connotabat: unde relatio ſimilitudinis, non eſt aliud (inquiunt) quam albedo; ut connotans terminum, ad quam refertur. Hæc tamen ſolutio non ſatisfacit argumento: quia album illud denominatur de novo ſimile realiter, & formaliter, atque etiam accidentaliter; cum prius nullo modo denominaretur: ſed denominatio realis, & accidentalis, non poteſt fieri; niſi à forma reali inhærente: ergo nova denominatio non poteſt fieri; niſi à nova forma reali, & inhærente: falſum igitur eſt; quod eſſe de novo ſimile, ſolum ſit nova connotatio termini. Probatur conſequentia: quia talis connotatio, quæ ſupponit novam denominationem realem, formalem, & accidentalem; nec poteſt eſſe, nec intelligi, ſine nova acquiſitione realis formæ.

Quare alii reſpondent ſecundo. Negari non poſſe; quin antiquum album acquirat aliquid novum; non tamen diſtinctum à fundamento realiter; ſed ſola ratione: & ut uno verbo dicatur; non comparare novam entitatem realem; ſed novam rationem formalem relativam: à qua novam denominationem realem ſuſcipit. Hæc tamen ſolutio verba ſolum continet; & nihil aliud: quare nec poteſt argumento ſatisfacere: quod ſic probo. Ante operationem intellectus, antiquum album fit realiter, formaliter, & accidentaliter ſimile; cum prius non eſſet ſimile; licet haberet albedinem: ſed talis denominatio, non poteſt provenire; niſi à forma inhærente de novo acquiſita: cum denominatio ſit nova, & acquirat talem denominationem novam, ſive dependentia ab intellectu: imo licet nunquam ab eo cognoſcatur: ergo acquirit novam formam abſque dependentia, vel diſtinctione intellectus: & ideo ex natura rei diſtinctam à fundamento, quod habebat prius.

132 Secundo. De relationibus fundatis in ſubſtantia, ſpecialiter probatur: quia ſubſtantia eſt ens per ſe, nulli inhærens: & accidens reale, ex propria natura inhæret ſubſtantiæ: ſed relatio eſt accidens reale: ergo inhæret realiter ſubſtantiæ. Sed repugnat; quod eadem entitas realis, ſit per ſe, & inhæreat alteri: quia eſſet ſimul per ſe, & non per ſe: ergo repugnat, quod relatio ſit eadem entitas realis, cum ſubſtantia: quare neceſſe eſt relationem fundatam in ſubſtantia: diſtingui realiter à ſuo fundamento. Neque aliquid valet, quod ſolet reſponderi; relationem non inhærere ſubſtantiæ, niſi ut diſtinctam ratione ab ea. Hoc enim aperte falſum eſt: quia ante operationem intellectus, una ſubſtantia refertur ad alteram, per relationem realem, & accidentalem; ergo ante operationem intellectus, relatio eſt in ſubſtantia. Tunc ergo: vel eſt ens per ſe, ante operationem intellectus: vel ens in alio: non per ſe; quia erit ſubſtantia; & non relatio accidentalis

dentalis: ergo eſt ens in alio, quod non poteſt intelligi; niſi per realem inhærentiam: & cum idem non poſſit ſibi realiter inhærere; ſequitur relationem realiter inhærentem, diſtinctam enitatem eſſe à ſubſtantia, cui inhæret, & in qua fundatur.

133 Ad teſtimonium Ariſt. Reſpondetur hac diſtinctione: mutari aliquid, duobus modis contingit; per ſe, & per accidens. Per ſe mutatur illud; cujus mutatio intenta eſt à natura, vel ab aliquid agente naturali: ut dum lapis mutatur, à loco ſuperiori ad inferiorem. Per accidens vero mutatur; ſi mutatio ejus caſu contingat, vel ex mutatione alterius extrinſeci. Dum ergo Ariſtot. ait, ad relationem non terminari motum per ſe: quia relatio ſolet acquiri ſine mutatione ſubjecti; in quo conſurgit: de mutatione per ſe loquitur: ſed non excludit; quin mutetur ſaltem per accidens illud; quod ſolum relationem de novo recepit; nec ad intentum ejus hoc requirebatur; ſed ſatis eſt, quod per ſe non mutetur; ut verum ſit; quod ad relationem non ſit per ſe motus.

134 Ad ſecundum arg. prius eſt reſpondendum; quam ad primum, Reſpondemus igitur, Conceſſa majore, & minore, ſed negando conſequentiam; quod ſine urgenti neceſſitate diſtinguamus entitatem relationis ab entitate fundamenti: nam rationes adductæ ſatis urgentes ſunt.

Dubium de ſeparatione relationis à fundamento.

135 CIrca ſolutionem ſecundi arg. dubitatur; An poſito fundamento relationis in utroque extremo; ſic neceſſario conſurgat relatio, ut nec per potentiam Dei abſolutam, impediri poſſit talis conſecutio: & an poſtquam jam eſt in utroq; extremo poſita, poſſit ab eis ſeparari; ita ut permaneant duo alba ejuſdem gradus intenſionis, ſine relatione ſimilitudinis.

Et primo opinio tenet: nec poſſe impediri; quin ſequatur; nec poſtquam jam eſt in extremis, ſeparari ab eis: ita nonnulli ex modernis. Et quod impediri non poſſit conſecutio ejus, poſito fundamento in utroque extremo; probant: quia intelligi non poteſt; quod unus homo genuerit alterum; quin ille ſit pater, & iſte filius (ſi uterq; permaneant) nec poſſunt intelligi duo alba in eodem gradu; quin intellgantur ſimilia; ergo fieri non poteſt; quin relatio ſequatur poſito fundamento, in utroque extremo. Quod vero poſtquam relatio jam eſt in utroque exirem; non poſſit ab eis ſeparari ullo modo; Probant hoc argum. Relatio, non eſt aliud; quam ita ſe habere unum extremum ad alterum, præſuppoſito fundamento: ergo eſt modus relativorum: ſed modus non poteſt eſſe ſeparatus à re, cujus eſt: alioqui jam non eſſet modus; ſed res: ergo nec relatio poterit ſeparari à fundamentis in utroque extremo exiſtentibus.

136 Noſtra tamen ſententia eſt: quod ſuppoſita diſtinctione ex natura rei, inter relationem, & fundamentum; quam defendimus, ſeparari poteſt relatio ab eo, etiam poſito in utroque extremo: ita ut impediri poſſit à Deo, ne ſequatur in extremis atq; etiam poſtqnam in eis reperitur, in eiſdem eſſe deſinat: & non quidem ſine eis exiſtens in rerum natura; ſed extrema ſine illa.

Probantur duo priora hoc argum. Relatio eſt entitas ex natura rei diſtincta à fundamento; & non pertinet ad eſſentiam ejus aut extremorum; in quibus eſt: ergo etiam ſi naturaliter ſequatur ex eo, jam poſito in utroq; extremo; non implicat contradictionem; quod talis conſecutio impediatur. Antecedens ex noſtra ſententia eſt manifeſtum: quia relatio non ſolum eſt entitas diſtincta à fundamento; ſed rationem etiam formalem, & prædicamentalem habet ab eo diverſam: ergo

nulla

nulla eſt repugnantia, quin impediatur à Deo conſecutio ejus, ex fundamento in utroque extremo poſito : ſicut non repugnat, propriam paſſionem diſtinctam realiter ab eſſentia ; à qua procedit ; ab eo non procedere : ut riſibilitas ab eſſentia hominis. Et eadem ratione probatur; quod poſtquam in eis reperitur, poſſint ſine illa permanere.

137 Sed quia duobus modis intelligi poteſt; quod ab eis ſeparetur. Primo; ita ut ſine illis permaneat in rerum natura, atq; etiam extrema ſine illa : vel ſecundo non ſic, ſed ita, ut relatio deſtruatur, aut deſinat eſſe; & extrema ſine illa permaneant. Dicimus ergo, hoc ſecundo modo poſſe ab eis ſeparari; non primo. Probatur primum: quia non eſt de eſſentia extremorum ; & habet diſtinctam entitatem relatio ab eis: ergo non repugnat ; quod à Deo deſtruatur, permanentibus ſine illa extremis. Probatur ſecundum : quia relatio eſt modus extremorum; per quem taliter ſe habet unum, in ordine ad alterum: ergo intrinſecum eſt illi actu referre unum ad alterum: & ideo repugnat permanere in rerum natura; quin actu referat : quia ſi ſeparata ab eis daretur nihil referret ad aliud.

Ad primum arg. oppoſitæ opinionis Diſtinguendum eſt antecedens : quia duo alba eſſe ſimilia ; duobus modis intelligi poteſt, formaliter, aut fundamentaliter : & ſi ſeparetur ab eis relato ; intelligerentur ſimilia fundamentaliter; non formaliter : in quo nulla eſt repugnantia : & eodem modo generans, & genitus; quaſi in fundamento proximo intelligerentur, pater & filius; non formaliter.

Ap ſecundum, Concedendum eſt antecedens ; quod relatio ſit modus extremorum : ex quo ſolum ſequitur ; quod ipſa non poſſit eſſe in rerum natura ſine extremis: non tamen ; quod extrema non poſſe ſine illa.

Primum dubium.

An relationi conveniat habere contrarium?

Duo reſtant dubia, circa duas proprietates relativorum : quarum prima eſt; quod in eis reperiatur contrarietas. Videtur enim Ariſtot. ſibi contrarius in hac proprietate. Nam capite de quantitate, negat expreſſe ; quod relativa habeant contrarium : capite vero præſenti, tanquam proprietatem tribuit illis quod contrarium habeant. Et videntur eam habere : quia ſimile, & diſſimile, contraria ſunt : & etiam æquale, & inæquale ; & ſunt relativa primi generis.

138 Prima opinio, eſt Toleti in expoſitione textus; qui hac diſtinctone utitur. Relativa dupliciter conſiderari poſſunt. Primo formaliter, prout relativa ſunt. Secundo materialiter, pro fundamentis relationum : ut duo alba conſiderantur in quantum ſimilia; & in quantum alba; & ſub prima conſideratione, inquit non habent contrarium: bene tamen ratione fundamenti, habere poſſunt, & dum Ariſt. negavit habere contrarium: formaliter locutus eſt: ſed dum eis tribuit contrarietatem : loquitur fundamentaliter : nam hoc modo contraria ſunt diſſimilia: ut album, & nigrum.

Noſtra tamen ſententia eſt. Propriam contrarietatem, non convenire relativis nec formaliter, nec ratione fundamenti : ſed impropria, pro quocunque genere oppoſitionis : etiam formaliter eis convenit. Probatur : quod non conveniat eis formaliter propria contrarietas, hac ratione. Contraria ſunt, quæ ſub eodem genere maxime diſtat, & ab eodem ſubjecto mutuo ſe expellunt : Ergo contraria, ut talia ſunt : formaliter, & expreſſe reſpiciunt ſubjectum, circa quod ſe expellant : ſed

relativa : ut relativa, non reſpiciunt formaliter,& expreſſe ſubjectum, ſed terminum : ergo ut relativa, non ſunt proprie contraria. Quod vero nec ratione fundament, probatur : quia licet fundamenta aliquorum relativorum contraria ſint, ut albedo & nigredo, quæ ſunt fundamenta diſſimilitudinis, tamen per accidens ſe habet contrarietas ad rationem diſſimilitudinis. Probatur evidenter; quia ſola diverſitas ſpecifica, ſine ulla, contrarietate, fundat relationem diſſimilitudinis; ut albedo, & nigredo, vel alia quæcunque contraria, quæ ſunt fundamenta diſſimilitudinis ; at eodem modo eam fundarent, quamvis contraria non eſſent, per ſolam differentiam ſpecificam : ergo contrarietas per accidens, etiam ſe habet ad fundandam relationem, & ideo, nec ratione fundamenti per ſe conſiderati, vel ut fundamentum eſt : convenit relationi.

139 Ad Ariſtotelem vero, Reſpondeo, non eſſe ſibi contrarium, quia capite de quantitate, ſecundum propriam ſententiam loquitur, negans, quod relativis aliquid ſit contrarium, in præſenti vero cap. tribuit eis contrarietatem eorum, ſed ut oſtendat definitionem antiquorum minus bonam eſſe, cum ex ea ſequatur accidentia abſoluta, in quibus reperitur contrarietas, eſſe relativa; & relativis aliquid ſit contrarium; quæ cum ſint falſa, ſequitur non eſſe bonam definitionem illam ; nec eſt verum, quod veris relativis, aliquid ſit contrarium, nec ex propria ſententia id aliquando docuit Ariſtot. quod denique impropria contrarietas, pro quocunque genere oppoſitionis eis conveniat, vel relativis, evidens eſt : cum relatio formaliter ſumpta, includat oppoſitionem relativam ; quæ eſt, unum genus ex quatuor oppoſitionibus.

Dubium Secundum.

An relativa ſuſcipiant magis; & minus?

140 DUbium hoc de ſolis relativis ſecundum eſſe, & prædicamentalibus procedit. Et ratio dubitandi ſumitur ex Ariſtotele, qui aſſerit. Proprium eſſe relativorum, ſuſcipere magis, & minus. Et ne videretur alicui, eum non loqui de veris relativis, atq; ex propria ſententia, ſed ex ſententia antiquorum, & ſecundum definitionem eorum, ponit exemplum hujus proprietatis, & ſimili, & diſſimili ; quæ vera relativa ſunt & prædicamentalia.

Primo opinio, Diſtinguit relativa ; nam alia ſunt ſecundum eſſe, quæ proprie pertinent ad hoc prædicamentum ; Alia ſecundum dici, quæ vere ſunt abſoluta, tamen includunt quoſdam reſpectus, ſecundum dici, tanquam complementum eſſentiale; & illa priora non ſuſcipiunt magis & minus : hæc vero ſuſcipere poſſunt. Ita Albertus Magnus tractatu de prædicamento ad aliquid, cap. 5. Et hujus ſententiæ videtur eſſe D. Tho. cap. 12. qu. 82. ar. 4. Quam etiam ſequuntur alii; qui aiunt ſecundum veritatem; non ſuſcipere magis, & minus unum relativum, ſed ſecundum opinionem vulgi aliqua ſuſcipere; ut æqualia, vel ſimilia appellare ſolent, quæ licet vere æqualia, aut ſimilia non ſint, parum tamen à vera æqualitate, aut ſimilitudine diſtant ; & quo minus diſtant, eo dicuntur magis æqualia, aut ſimilia. Ita Cant. in expoſitione hujus proprietatis.

Probatur primum quia ſuſcipere magis & minus, provenit ex majori, vel minori admixtione contrarii; ut illud dicitur magis calidum, quod minus habet de frigiditate admixta, illud vero minus calidum quod plus habet frigiditatis admixtæ; ſed vera relativa prædicamentalia, non habent

contrarium, ut probatum eſt dubio præcedenti, ergo non ſuſcipiunt magis, & minus.

Secunda opinio, Diſtinguit relationem; ex parte ſui: aut ex parte fundamenti & ex parte ſui, negat veram relationem hujus prædicamenti ſuſcipere magis & minus, ſed ratione fundementi ſuſcipere concedit. Ita Cajetanus, Sotus, & Toletus cap. præſenti.

141 Quod probatur experientia. Nam dum albedo intenditur in extremo, in quo erat remiſſa, conſequenter fit magis ſimile alteri, in quo eſt intenſa, ergo albedo, quæ eſt fundamentum ſimilitudinis, per ſe ſuſcipit magis, & minus, & ejus ratione ſimilitudo: & eodem modo, dum aliquid eſt alteri inæquale, quo magis auſertur de quantitate ejus magis inæquale efficitur, & hoc eſt relationem inæqualitatis minorem fieri, ratione fundamenti. Sed addit hæc ſententia: Non eſſe neceſſarium: ut relatio ſuſcipiat magis, & minus ratione fundamenti, quod fundamentum ſuſcipiat magis, & minus; nam quantitas, ratione cujus inæqualitas major eſt, vel minor, non ſuſcipit magis, & minus, ſed ratione fundamenti dicitur relatio ſuſcipere in hoc ſenſu: quod non poteſt ſuſcipere, niſi aliqua variatio fiat in fundamento, quæcunq; illa ſit, unde magis, & minus, diſtinguenda putat Cajetanus, quia vel ſumuntur Phyſice, & hoc modo non ſiunt, niſi per admixtionem contrarii; aut Logice & ſic ſumpta, in eo tantum conſiſtunt, quod eſt aliquid prædicari de alio, cum his adverbiis magis, & minus, undecunque id proveniat. Et phyſice quidem ſumpta, non conveniunt vere relationi, Logice vero convenire illi poſſunt.

142 Hæc tamen diſtinctio, confundit potius rem, quam eam explicat, quia prædicationes Logicæ, in re ipſa debent fundari, ergo nunquam poterunt magis, & minus, Logice ſumpta convenire relationi, niſi ratione fundamenti realis, & Phyſici, quare ſi Phyſice ſumpta, nullo modo ei conveniunt, nec Logice poterunt ei convenire.

Noſtra igitur ſententia hac diſtinctione præſuppoſita explicanda eſt. Magis, & minus duobus modis accipiuntur. Communiter, & Proprie. Communiter quidem, pro magis, aut minus perfectum, magis aut minus proximum, vel diſtans, unde cum perfectio major, vel minor, proveniat ex fundamento, ab eo proveniet magis, & minus, in relatione improprie ſamptum. Proprie vero, accipitur magis, & minus; prout ex majori, vel minori intenſione procedit.

Nunc vero duabus concluſionibus explicatur. Prima eſt. Relationibus prædicamentalibus (de quibus ſolum loquimur) non convenit ratione ſui magis, aut minus ſuſcipere, proprie, nec improprie. Probatur hæc concluſio. Quia experientia conſtat, relationem ratione ſui, non mutari ab eo ſtatu in quo emergit, niſi aliquo modo varietur fundamentum, & ſi hoc invariabile permaneat, nunquam ipſa variatur, nec magis, & minus ſuſcipit: ergo non convenit illi ratione ſui.

143 Secunda concluſio. Magis, & minus proprie, & improprie ſumpta, conveniunt quibuſdam relationibus ratione fundamenti, non tamen omnibus. Probatur utrumque, in relationibus primi generis, nam quædam dicuntur magis, & minus, inæqualia, magis & minus ſimilia; ſed hoc non convenit illis ratione ſui; ergo ratione fundamenti, & ſimilitudini quidem, ac diſſimilitudini proprie; quia qualitates, in quibus fundantur, proprie ſuſcipiunt magis & minus, ut calor, albedo, & nigredo. Quando autem dicimus, his relationibus convenire magis, & minus, ratione fundamenti, ſenſus eſt, quo aliqua

muta-

mutatione facta in fundamento, ſemper eis conveniat, & hæc mutatio poteſt eſſe in fundamento remiſſio, & in relatione intenſio, quia fundamentum abſolute intenditur, cum ſit qualitas, relatio vero, non niſi comparatione alterius. Quod vero non conueniat hoc, niſi quibuſdam relationibus, primi generis, manifeſtum eſt, quod ſolum illis, quarum fundamenta mutari poſſunt. Ad Arift. vero reſpondetur, quod dum relationibus tribuit proprietatem ſuſcipiendi magis, & minus; etiam de prædicamentalibus loquitur, non tamen intelligit eis convenire ratione ſui, ſed ratione fundamenti, ut explicatum eſt, nec etiam intelligit eis adhunc in hoc ſenſu convenire, quarto modo, cum conſtet, non omnibus convenire, neq; etiam ſolis, quia præcipue convenit qualitatibus. Proprietas vero, conveniens relativis prædicamentalibus, quarto modo, eſt, Eſſe, ſimul natura & cognitione: ita ut qui definitive cognoſcit unum, neceſſario debeat cognoſcere & alterum.

144 Sed dicet aliquis, ſuſcipere magis, & minus procedit ex majori, vel minori admixione contrarii, ſed dictum eſt, relativa, nec ratione ſui, nec ratione fundamenti habere contrarium, ergo nec ratione ſui, nec ratione fundamenti conveniet illis ſuſcipere magis, & minus. Reſpondetur, quod ratione ſui neutrum illis convenit, ſed ratione fundamenti non repugnat eis convenire ſecundum, licet non conveniat primum, etiam ratione fundamenti, quia contrarietas fundamenti, per accidens, ſe habet ad illas relationes, in quibus poſſet eſſe contrarietas, ut ad ſimilitudinem, & diſſimilitudinem (ut probatum eſt, in primo dubio) Magis autem, & minus ex parte fundamenti non ſe habet omnino per accidens, ad magis & minus, relationum, ſed quaſi naturaliter ex eo ſequitur, Ex eo vero, quod relativa carent contrarietate omnibus modis, ſolum ſequitur, quod non poſſent ratione ſui ſuſcipere magis & minus.

CAPVT VIII.

Continens prædicamentum Qualitatis.

TEXTUS ARISTOT.

Qualitatem vero dico, ſecundum quam, quales quidam eſſe dicuntur, &c.

Brevis expoſitio textus.

1 INtentum Ariſt. capite præſenti eſt; explicare naturam, & eſſentiam qualitatis, quam numerat quarto loco ante ſex alia prædicamenta, quia accidens intrinſecum eſt, formaliter inhærens ſubſtantiæ, & ideo perfectius reliquis, quæ magno ex parte, in quibuſdam extrinſecis, denominationibus conſiſtunt. Dividitur caput in tres partes. In prima, definit qualitatem in abſtracto, & connumerat quatuor ejus ſpecies ſubalternas, quas ideo genera vocat. In ſecunda parte, definit qualitatem in concreto, hoc eſt, per ordinem ad ſubjectum, quod denominat, ut per il magis fiat manifeſta. Et in tertia, tres proprietates ejus aſſignat.

Definitio qualitatis eſt hæc: Qualitas eſt, qua quales eſſe dicimur, ut albedo, à qua albus denominatur homo, & ideo qualis, quia ſi interroges qualis ſit homo, bene reſpondebitur, ſi dicatur eſſe album.

2 Prima ſpecies qualitatis eſt, Habitus, & Diſpoſitio. Habitus ſic definitur, Eſt qualitas difficile mobilis à ſubjecto, ut habitus virtutum & ſcientiarum. Diſpoſitio vero, qualitas facile mobilis à ſubjecto, ut calor, quem ignis producit in aqua, facile ab ea removetur.

Secundum genus qualitatis eſt, Naturalis

potentia, & impotentia: ſecundum quam naturalem habent inclinationem, vel aptitudinem aliqui, ad aliquem actum, aliquodve exercitium, ut ad pugnam, vel ad luctam, & dicuntur pugilatores. Alii vero inepti ſunt, aut impotentes ad eundem actum. Dicitur autem naturalis: quia ab ipſa natura habetur, & non eſt acquiſita per actus: nam ſi talis eſſet; potius erit habitus, aut diſpoſitio.

Tertium genus eſt, Paſſio, aut Paſſibilis qualitas: & hæc, eſt qualitas, nata cauſare paſſionem in ſenſu: vel quæ eſt effectus paſſionis permanentis: ut qualitates tangibiles, quæ cauſant ſenſationem in tactu, ut calor, & frigiditas, & ſic de aliis: & albedo, quæ cauſatur in cera, ex nimio calore ſolis, dicitur etiam paſſibilis qualitas: quia eſt effectus illius impreſſionis quam Sol cauſat in cera: & permanens quidem, quia albedo producta in cera, non ſtatim tranſit, ſed permanet in ea. Paſſio vero dicitur qualitas, ſi ſit effectus paſſionis cito tranſeuntis: ut rubor cauſatus in facie ex verecundia: & quia paſſio non eſt qualitas permanens, non denominat ſubjectum tale ſimpliciter, ſed paſſum ſecundum eam: & unde à rubore cauſato ex verecundia, non dicitur homo rubeus, ſed ruborem paſſus, & ſic de cæteris paſſionibus.

3 Quartum genus qualitatis eſt. Forma, & Figura: ut rectitudo, curvitas, ſtatua, aut cathedra, formæ, ac figuræ dicuntur, & ſpecies hujus generis.

In ſecunda parte cap. definit Ariſt. qualitatem in concreto, hoc modo. Quale eſt, quod ſecundum qualitatem denominatur, ut album, & dulce.

In tertia parte, enumerat tres proprietates qualitatis: quarum prima eſt. Qualitatem habere contrarium: ut calori contrariatur frigiditas: nec tamen convenit omnibus qualitatibus proprietas hæc; quia plures ſunt non habentes contrarium, ut rubrum, pallidum, & alii colores medii.

Secunda proprietas eſt, Suſcipere magis & minus: quod cum procedat ex majori aut minori admixtione contrarii, neceſſe eſt, habentibus proprie contrarium convenire: ſed nec omnibus qualitatibus convenit hoc: quia plures ſunt non ſuſcipientes magis, & minus; ut figuræ ſimiles.

Tertia proprietas qualitatis eſt, Quod ſecundum eam res dicantur ſimiles, aut diſſimiles: ut ſecundum albedinem, dicuntur corpora ſimilia. Hæc autem proprietas, quarto modo convenit qualitati, quia omnibus qualitatibus ſolis, & ſemper convenit.

QVÆSTIO I.

An qualitas ſit ſupremum genus hujus prædicamenti: & diverſæ qualitates enumeratæ ab Ariſtotele, diverſæ ſpecies ejus?

4 VT melius intelligatur quæſtio; explicandæ ſunt diverſæ acceptiones qualitatis: quæ (omiſſis aliis) tres ſunt; ut colligitur ex Ariſtotele capite præſenti, & 5. Metaph. cap. 14. Qualitas in generali, ſignificat determinationem, ſeu modificationem ſubſtantiæ: & ideo prima acceptio ejus, eſt pro quocunque determinante, aut modificante aliud: quod non ſolum convenit omnibus accidentibus, ſed etiam ſubſtantiis, aut differentiis earum. Secundo modo, accipitur pro forma quacunque accidentali, quæ ſecundum proprium modum eſſendi modificat, aut determinat ſubſtantiam: ut quantitas, relatio, ac cætera accidentia: & hæc etiam acceptio communis eſt. Tertia vero propria, pro forma; non ſolum ſecundum communem rationem accidentalem

talem determinante ſubjectum, ſed proprie: ita ut per eam, tanquam per formam ſibi inhærentem, tali modo ſe habeat ſubſtantia; ut formaliter denominetur, non extenſa, non relata ad aliud, ſed qualis: quia ad quæſtionem de ea factam per quale; proprie reſpondeamus per talem formam, ut ſi quæratur; qualis ſit ſubſtantia? proprie reſpondemus; eſſe albam, aut calidam: & ideo formæ iſtæ accidentales proprie dicuntur qualitates. Et ſecundum hanc ſolam acceptionem; non ſecundum duas alias, ſumitur qualitas ab Ariſtotele, capite præſenti, & diſtinguitur à cæteris prædicamentis: de qua quærit titulus quæſtionis: An ſit ſupremum genus hujus prædicamenti & qualitates particulares enumeratæ ab Ariſt. veræ ſpecies ejus?

5 Prima opinio tenet, qualitatem ſic acceptam, non eſſe verum genus, quod dividatur in illas qualitates enumeratas ab Ariſtotele, tanquam in veras ſpecies: ſed tanquam analogum in ſua analogata, vel tanquam res in diverſos modos. Primum affirmat Simplicius cap. præſenti, & probat ex eodem Ariſtot. qui priuſquam illas qualitates enumeraret, ſic loquitur, Eſt autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicuntur. Secundum vero tenet Scotus capite præſenti, quæſtione 36. & in 4. diſting. 6. quæſt. 10. ſect. ſed tunc eſt dubium. Et etiam probat teſtimonio Ariſtotelis, qui poſtquam enumeravit omnes has qualitates, dixit. Fortaſſe quidem alius quiſpiam modus apparuerit qualitatis, ſed vere qui maxime dicuntur, hi ſunt.

Probatur etiam ratione. Quia eſſe naturalem potentiam, vel aptitudinem acquiſitam, eſſe cauſam, vel effectum paſſionis, diverſas habitudines qualitatis ad ſubjectum ſignificant, accidentales tamen, & quaſi extrinſece denominantes: quia extrinſecum eſt qualitati parum aut multum durare in ſubjecto, cauſam eſſe, aut effectum paſſionis. Unde ejuſdem ſpeciei ſunt, rubor cauſatus ex verecundia, aut ex alia cauſa permanenti: & quod amplius eſt, eidem qualitati omnino invariatæ, conveniunt iſti modi: ergo non ſunt differentiæ eſſentiales, ſed accidentales. Probatur hoc ultimum antecedens: quia idem calor ſi cito tranſeat, erit diſpoſitio, ſi multum duret in ſubjecto, erit habitus, & ut virtus naturalis ignis ad calefaciendum, erit naturalis potentia: & tandem, in quantum cauſat paſſionem in ſenſum tactus, aut productus eſt per motum calefactionis erit paſſibilis qualitas: ex quibus conſiderationibus, conſtat non variari.

Huic opinioni addunt Boëtius, & Simplicius, capite præſenti diviſionem qualitatis in hos modos, aut in hæc analogata, non eſſe ſufficientem: quia alia dantur membra hujus diviſionis, ab Ariſt. prætermiſſa: quod ſic probatur. Pulchritudo, & ſanitas, ſunt qualitates, & non pertinent ad aliquod membrorum ex his quatuor: cum nec ſint habitus aut diſpoſitiones: quia non ſunt acquiſitæ, ſed naturales: nec potentiæ aut impotentiæ: quia non ordinantur ad actus aliquos exercendos: nec paſſiones, aut paſſibiles qualitates, quia nec per ſe ſunt effectus paſſionis, nec eam in ſenſu cauſant, nec tandem ſunt forma, & figura: quod de ſanitate patet: & de pulchritudine probatur; quæ magis, & minus ſuſcipit, cum dentur quidam pulchriores aliis: figura autem & forma, id non habeant.

6 Communis ſententia à nobis tenenda, duo aſſerit. Primum Qualitatem verum genus eſſe & ſupremum hujus prædicamenti, diviſum in particulares qualitates, enumeratas ab Ariſtotele, tanquam in veras ſpecies, contra Simplicium, & Scotum. Secundum, diviſionem ejus in quatuor illa membra; ſufficientem eſſe, ita ut nulla de-

tur vera qualitas, quæ ſub eis non comprehendatur, contra eundem Simplicium, & Boëtium.

7 Hæc eſt expreſſa ſententiâ Ariſtotelis non ſolum in hoc cap. ſed 5. Metaph. cap. 14. & recepta ab univerſa ſchola: quæ prædicamentum qualitatis diſtinctum ab aliis, cum eo ponit: ſed impoſſibile eſt conſtituere prædicamentum qualitatis, ex alio genere, & aliis ſpeciebus: ergo qualitas in communi, pro genere ſupremo recipienda eſt; & inferiores illæ qualitates, pro veris ſpeciebus. Minorem probo, quia nec ab his authoribus, contrarium opinantibus; nec ab alio excogitatum eſt aliud genus, nec aliæ ſpecies.

Nihilominus probatur ratione. Quia communis conceptus qualitatis, abſtractus ab illis: prædicatur de ſingulis quidditative, & univoce: ergo eſt genus; vel ſpecies reſpectu illarum: ſpecies eſſe non poteſt: quia non habet genus aliud ſupra ſe: ergo erit genus. Probatur antecedens, quia negari non poteſt, quidditativas eſſe has prædicationes: habitus eſt qualitas: naturalis potentia, eſt qualitas, cum eis conveniat definitio qualitatis, tradita ab Ariſtotele, & æqualiter eis convenit, ſine attributione unius ad aliam: ergo eſt prædicatum univocum, & quidditativum. Quod autem qualitates illæ diſtinguantur ſpecie; non eſt minus manifeſtum: quia ratio formalis habitus, valde diverſa eſt à naturali potentia: & hæc à forma, & figura: ſed diverſæ rationes formales, conſtituunt, & diſtinguunt diverſas ſpecies: ergo ſpecie diſtinguuntur illæ quatuor qualitates, ſub communi genere qualitatis.

8 Probatur tandem; quod ſufficiens ſit diviſio qualitatis, in has quatuor ſpecies: ita ut nec plures ſint, nec pauciores; ratione D. Thom. quam adduxit 12. quæſt. 49 artic. 2. Ratio intrinſeca, & propria qualitatis eſt, eſſe determinativam ſubſtantiæ, ſecundm modum accidentalem qualificativum ejus: ſed modus iſte qualificativus ſubſtantiæ, quatuor modis tantum poteſt ſe habere, in ordine ad ſubſtantiam: ergo quatuor tantum ſpecies poſſunt ſub eo diſtingui. Probatur minor. Quia vel qualitas inhæret ſubſtantiæ eam diſponens; ut bene, vel male ſe habeat ut eſt primo in ſe: & cum hæc ſit prima conſideratio ſubſtantiæ: hæc erit prima ſpecies qualitatis, quæ eſt habitus & diſpoſitio, ita diſponens ſubſtantiam. Secunda conſideratio ſubſtantiæ eſt; in quantum eſt principium operationis: cum unum quodque ſit propter ſuam operationem. Et ideo ſecundus modus qualitatis, eſt afficere ſubſtantiam tanquam principium operationis & hæc eſt ſecunda ſpecies naturalis potentiæ. A ſubſtantia autem habente jam potentiam operandi, ſtatim procedit tertio motus, continens actionem, & paſſionem: quia motus, ut procedit, ab agente, eſt actio: & ut recipitur in paſſo, eſt paſſio: ideo qualitas, ut acquiſita per motum, eſt tertia ſpecies; quæ vocatur paſſio, & paſſibilis qualitas. Nam ſi habeat modum permanentis, eſt paſſibilis qualitas, ſi vero cito tranſeat, eſt paſſio: Ultima conſideratio ſubſtantiæ eſt: ut jam extenſæ per quantitatem, & ita qualitas inhærens ei ratione quantitatis; conſtituit quartam ſpeciem: quæ eſt forma, & figura, nam figura, vel eſt terminatio quantatis; vel ex terminis ejus reſultat. Et ad hos quatuor modos, conſtituentes quatuor ſpecies; facile reduci poſſunt omnes qualitates, ut conſtabat ex ſolutione argum. Hoc ſolum eſt notandum; quod argumentum hoc ſumit, ſufficientiam harum ſpecierum, aut ex præcipuo, cui convenit ſpecialis illa ratio qualificandi ſubſtantiam; aut ex primo, unde non eſt neceſſarium, quod in omnibus, quæ ſub

tali

tali ratione comprehenduntur reperiatur illa ratio. Exempli gratia, prima ſpecies ſumitur ex modo afficiendi ſubſtantiam, ut bene, vel male ſe habeat, ſecundum propriam naturam, quod ſolum habent habitus, aut diſpoſitiones naturales, quæ primo conveniunt ſubſtantiæ corporeæ: ut ſanitas, ægritudo, & ſimiles, non tamen habitus, aut diſpoſitiones libere acquiſitæ; ſed cum omnes conveniant in ratione habitus, & diſpoſitionis in quantum ſunt facile, aut difficile mobiles à ſubjecto, omnes conſtituunt idem genus qualitatis diſtinctum à cæteris, ſed quaſi radicaliter ſumptum à naturalibus, tanquam à primis.

9 Ad primum teſtimonium Ariſt. pro prima opinione adductum, Reſpondetur, multis modis dici qualitatem: non ſicut analogum, vel æquivocum, ſed propter differentias inæqualis perfectionis, per quas contrahitur ad diverſas ſpecies: quarum diverſitas, non tollit univocationem generis, quod ab eis abſtrahi poteſt. Vel ſecundo reſpondeo, Ariſtotelem aſſeruiſſe, quod qualitas dicitur multis modis, ut oſtenderet qualitatem eſſe modum ſubſtantiæ, & ſpecies ejus ſumi ex diverſis modis afficiendi ſubſtantiam, ut explicatum eſt.

Ad ſecundum teſtimonium, pro opinione Scoti. Reſpondetur, Ariſtotelem ita locutum fuiſſe, ut ſignificaret, facile ad has quatuor ſpecies reduci poſſe cæteras omnes qualitates, quamvis aliquæ diverſæ appareant ab eis.

10 Ad arg. Scoti, Negandum eſt antecedens, quod rationes formales diverſæ harum qualitatum, ſint accidentales, aut extrinſecæ: nam ſpecialis ratio, quam habet quælibet qualificandi ſubſtantiam, intrinſeca ſibi eſt, per quam diſtinguitur à cæteris, tanquam per differentiam eſſentialem: ut eſſe ex propria natura, facile, aut difficile mobilem à ſubjecto, eſſentialis ratio habitus, & diſpoſitionis, eſt valde diverſa à naturali potentia. Quod vero eidem qualitati convenire poſſint omnes rationes formales ſpecierum, concedimus: negamus tamen, quod ex hoc infertur, non eſſe veras ſpecies; quia diſtinctio ſpecifica, non neceſſario eſt realis: ſed eadem res, poteſt pertinere ad diverſas ſpecies, ſub diverſis rationibus formalibus, quas habet: imo ad diverſa prædicamenta, ut de actione, & paſſione conſtat, quæ cum ſint eadem entitas realis motus, efficiunt tamen diverſa prædicamenta, propter rationes formales diverſas.

11 Ad argum. Boetii. Negandum eſt antecedens, quod dentur alia membra prætermiſſa ab Ariſtotele, præter illa quatuor: nam ſanitatem poſuit ipſe in prima ſpecie: & ad eandem pertinet pulchritudo: & utraque eſt habitus naturalis: quia habitus, ut eſt primum genus qualitatis, univerſaliter ſumitur, pro quacunque qualitate difficile mobili à ſubjecto, ſive ſit naturalis, ſive acquiſita: quamvis ſpecialis, & propriiſſima ratio habitus, ſolum reperiatur in potentiis aliquo modo liberis: & ideo ſolum ſint acquiſiti, vel infuſi habitus. Species vero intentionales ſenſibiles, aut intelligibiles, ſi ſint impreſſæ, pertinent ad ſpeciem habitus, quia ex propria natura ſunt permanentes: ſi vero ſint expreſſæ, pertinent ad diſpoſitionem: & eodem modo intelligendum eſt de cæteris qualitatibus, ad has quatuor ſpecies reducendis.

QVÆSTIO II.

An habitus, & diſpoſitio diſtinguantur ſpecie?

12 PRima opinio tenet, habitum & diſpoſitionem non eſſe diſtinctas ſpecies, ſed eandem: & ſolum differre accidentaliter: ita Sotus qu. 9. hujus cap. S. ad

ſecundam

ſecundam quæſtionem. Boetius, Ammonius, Titelmanus, Villalpandeus, Lovanienſes, capit. etiam præſenti: & probatur teſtimonio Ariſt. qui tria dicit in textu de his qualitatibus. Primum, quod ſunt una ſpecies. Secundum, quod omnes habitus ſunt diſpoſitiones, licet non omnes diſpoſitiones ſint habitus. Tertium, diſpoſitionem fieri habitum, procedente tempore, ſi nimis radicetur in ſubjecto. Ex quibus ſequitur ex mente ejus, non eſſe ſpecies diſtinctas, ſed ſolum diſtingui accidentaliter. Probatur conſequentia, quia ſi diſtinctæ ſpecies eſſent, nequeeſſent una, nec prædiaretur una de alia, nec una poſſet converti in aliam.

13 Et ratione probatur. Primo, quia habitus, & diſpoſitio, diſtinguuntur ex eo, quod ille difficile ſeparatur à ſubjecto, hæc vero facile removetur ab eo: ſed iſtæ ſunt differentiæ accidentales; ergo ſolum differunt accidentaliter. Probatur minor: nam qualitas ſit difficile mobilis à ſubjecto, quia magis radicatur in eo: ſed major radicatio, procedit ex multiplicatione actuum, aut ex diuturnitate temporis, aut ex utroque, ut patet in febri, quæ ex eo ſolum, quod multum durat in ſubjecto, radicatur in eo, & fit difficile mobilis; ſed magis aut minus perſeverare in ſubjecto, vel actus multiplicari, ſunt accidentia ejuſdem qualitatis: ergo hæc differentia habitus, & diſpoſitionis, accidentalis eſt.

Secundo. Scientia, & virtus quælibet ejuſdem ſpeciei eſt, per primum, aut ſecundum actum acquiſita, & ſucceſſu temporis magis radicata in ſubjecto per frequentationem actuum; ſed in principio habet rationem diſpoſitionis, qua facile poteſt removeri à ſubjecto; & poſtea fit habitus, quia jam eſt difficile mobilis; ergo accidentales ſunt iſtæ differentiæ facile, & difficile mobilem eſſe à ſubjecto; probatur major, quia diſtinctio ſpecifica ſcientiæ, & virtutis, ſumitur ex objecto; ſed idem objectum habet ſcientia, aut virtus in principio ſuæ acquiſitionis, & dum jam eſt radicata in ſubjecto, per plures actus; ergo eſt ejuſdem ſpeciei.

14 Secunda opinio. Diſtingui habitum, & diſpoſitionem, tanquam duas ſpecies ſub alternas, ita ut ſub habitu, diſtinguantur plures aliæ diverſorum habituum, atque etiam ſub diſpoſitione. Hæc eſt ſententia D. Thom. 1.2. qu.49. art.2. ad 3. Javelli, Cajet. Soti, atque Canteri, cap. præſenti: quam ſequuntur etia Fonſeca 5. Metaph. ca.14 quæſt.1.ſect. 1.& 2. Pater Franciſcus Suarius tomo 2. ſuæ Metap. diſtin. 42.ſect.6. num.6. Et videtur nobis probabilior, & tenenda.

Sed ut eam explicemus, & probemus; duo ſunt notanda. Primum eſt; Qualitatem eſſe facile, aut difficile mobilem à ſubjecto, dupliciter contingere: nempe ex natura ſuæ cauſæ, per quam producitur in ſubjecto, & in ordine, ad quam ſumit ſuam ſpeciem: aut aliis cauſis, aut rationibus extrinſecis. Et ſi primo modo conſideretur, eſſentialis eſt differentia, unius qualitatis ab alia: ita ut quæ ſic eſt difficile mobilis à ſubjecto, ſic diſtincta ſpecie alia, quæ eodem modo conſiderata facile mobilis eſt. Si vera conſiderentur ſecundo modo, ſolum ſunt differentiæ accidentales. Exemplum primæ conſideratio-nis, habemus in ſcientia, & opinione: nam illa habet pro cauſa demonſtrationem, à qua producitur, & in ordine ad quam ſpecificatur, demonſtratio vero, cauſa efficax eſt, cum ſit argumentum evidens, & neceſſarium: & ideo ſcientia per eam acquiſita, etiam per primum actum, difficile mobilis eſt à ſubjecto. Sed opinio habet pro cauſa argumentum probabile, quod non eſt efficax, ſed facile deſtrui poteſt per demonſtrationem oppoſitam,

ſitam, aut per oppoſitum argumentum probabilius: ideo opinio facile mobilis eſt, ex natura ſuæ cauſæ.

15 Unde ſequitur: quod licet verſentur circa idem objectum; tamen ſpecie diſtinguantur ſub hoc genere qualitatis; per differentias eſſentiales, facile & difficile mobilis, ex natura ſuarum cauſarum. Exemplum vero conſiderationis ſecundæ, eſt in calore febrili: qui propter debilita ē ſubjecti; aut particularem complexionem ejus, aliaſve accidentales cauſas extrinſecas; ita ſolet radicari in ſubjecto, ut non ſolum ſit difficile mobilis ab eo; ſed naturaliter ſit impoſſibile ab eo ſeparari, & tamen ejuſdem ſpeciei eſt in principio, & fine; & ſolum diſtinguitur à ſeipſo accidentaliter.

Secundo notandum eſt. Quod licet facile & difficile moveri, ex cauſis accidentalibus; nempe ex frequentatione actuum, vel ex diuturnitate temporis; ſint differentiæ accidentales habitus, & diſpoſitionis: ſunt tamen quaſi accidentia congruentia naturæ harum qualitatum: ita ut cum habitus ſit difficile mobilis à ſubjecto eſſentialiter, propter naturam ſuæ cauſæ etiam accidens ſit conſonum naturæ ejus, eſſe difficile mobilem per radicationem in ſubjecto.

16 Et cum diſpoſitio ſit facile mobilis, propter naturam ſuæ cauſæ; accidens etiam conſonum ſit naturæ ejus; non eſſe radicatam in ſubjecto; ſed facile etiam poſſe ab eo ſeparari, ex parte cauſarum accidentalium. Et iſtæ differentiæ accidentales; tribuunt eis ſtatum habitus & diſpoſitionis: ita ut tunc habeat habitus ſtatum ſuæ naturæ congruentem, quando ſit radicatus in ſubjecto: diſpoſitio vero quando non ſit radicata. Unde fieri poteſt: ut qualitas aliqua, habeat eſſentiam habitus, ſtatum vero diſpoſitionis: & è contra; eſſentiam diſpoſitionis, & ſtatum habitus: & tunc diſtinguuntur eſſentialiter: quamvis uni conveniat accidens alterius: & ideo verum ſit: habitum eſſe accidentaliter diſpoſitionem: & diſpoſitionem, accidentaliter habitum. Utrumque habet ſcientia, aut virtus: per primum actum acquiſita: quia eſſentialiter eſt habitus: & accidentaliter diſpoſitio: eſſentiam quoque habitus habet, & ſtatum diſpoſitionis: opinio vero radicata in ſubjecto, per frequentationem actuum: ex oppoſito, eſſentialiter eſt diſpoſitio: & accidentaliter habitus habet etiam eſſentiam diſpoſitionis: & ſtatum habitus.

17 Ex hac doctrina, intelligitur differentia inter primam; & ſecundam opinionem: nam prima, facile, & difficile mobilem eſſe: ſolum ex partu ſubjecti, aut cauſarum accidentalium, provenire poſſe credit: & ideo ſolum eſſe differentias accidentales. Sed D. Tho. alium modum magis intrinſecum earundem differentiarum invenit: & ideo docuit eſſentiales eſſe: quem modum ex mente Ari. eſſe probant hæc verba hujus c. differre autem habitum à diſpoſitione: quod permanentior, ac diuturnior eſt: tales vero ſunt ſcientiæ, & virtutes: ſcientia enim videtur eſſe permanentium & diuturnorum: ut ſi quis vel mediocriter ſumat ſcientiam, niſi grandis permutatio facta ſit vel ab ægritudine, vel ab aliquo ejuſmodi. Quibus ſcientiam, antequam radicetur in ſubjecto, per frequentationem actuum: ſed ſolum ſit mediocriter acquiſita, dicit eſſe, difficile mobilem à ſubjecto: & hoc habere ex natura ſua, hoc eſt, efficacitate ſuæ cauſæ naturalis, quæ eſt, demonſtratio, & ideo differre à diſpoſitione. Quaſi dicat, differre eſſentialiter per facile, & difficile mobilem eſſe, deſumptum ex parte cauſæ. Unde ſequitur, opinionem D. Thom. quam ſequimur, eſſe ex mente Ariſtotelis.

18 Tamen probatur hac ratione: quæ

ligitur ex eadem doctrina. Ea diſtinguuntur ſpecie; quæ differunt per differentiam eſſentialem: ſed habitus,& diſpoſitio diſtinguuntur per differentias eſſentiales,facile,& difficile moveri: ergo diſtinguuntur ſpecie ſub genere qualitatis. Probatur minor: quia eſſe difficile mobilem, convenit habitibus ex natura ſuæ cauſæ à qua ſumunt ſpeciem: nempe ex ordine ad demonſtrationem; ſi ſit habitus ſcientiæ: aut ex ordine ad bonum honeſtum; ſi ſit habitus virtutis: quia bonum honeſtum, efficax cauſa virtutis eſt ex ſe; cum ſit conſonum rationi: ergo eſt differentia eſſentialis ejus;per quam diſtinguitur ſpecie à diſpoſitione facile mobili; ex eadem cauſa.

Pro explicatione verborum Ariſt. notandum eſt Diſpoſitionem duobus modis ſumi poſſe: In genere; aut in ſpecie. In genere ſumpta,dicit qualitatem diſponentem ſubjectum;ut bene ſe habeat,in ordine ad propriam naturam vel operationem:quæ,ſi ſit difficile mobilis, ex natura ſuæ cauſæ; à qua ſumit ſpeciem; erit habitus:ſi vero ſolum ex parte ſubjecti,aut aliorum accidentium,erit diſpoſitio.Itaque diſpoſitio, primo modo ſumpta, genus eſt ad habitum, & ſeipſam;ſumptam ſecundo modo.

19 Et ex hoc patet,quem ſenſum habeat primum dictum Ariſt. nempe habitum, & diſpoſitionem; eſſe unam ſpeciem qualitatis:id eſt,convenire in una ratione ſuperiori diſpoſitionis, quæ una ſpecies ſubalterna eſt,utrique communis. Dictum vero ſecundum:quod omnis habitus ſit diſpoſitio:non tamen omnis diſpoſitio, ſit habitus,verum eſt etiam, ſumpta diſpoſitione in genere. Tertium vero: quod diſpoſitio per nimiam radicationem fiat habitus: non de habitu eſſentialiter conſiderato intelligit, ſed accidentaliter, aut ſecundum ſtatum, ut expoſitum eſt.

Ad primum argumentum, Diſtinguenda eſt minor:nam ſi facile,& difficile mobile ſumantur ex parte ſubjecti, temporis, aut ex frequentatione actuum, accidentales ſunt differentiæ: ſi vero ex natura cauſæ intrinſecæ: per quam producuntur, & ſpecificantur, eſſentiales ſunt. Argumentum vero, ſolum procedit ex eis primo modo conſideratis: quo pacto concedimus: ſolum eſſe differentias accidentales: & per eas ita acceptas,ſolum differre accidentaliter habitum, & diſpoſitionem, ſed differunt eſſentialiter per eaſdem conſideratas ſecundo modo.

20 Ad ſecundum,Concedenda eſt major, quod ejuſdem ſpeciei ſit ſcientia acquiſita, per primum actum, & jam radicata in ſubjecto per frequentationem demonſtrationum,minor tamen diſtinguenda,nam ſi intelligatur, quod in principio habeat rationem diſpoſitionis eſſentialem, falſa eſt, & neganda, ſi vero de diſpoſitione quantum ad ſtatum, & rationem accidentalem, vera, & concedenda. Unde nec ſit habitus eſſentialiter, per frequentationem actuum, quia per primum actum acquiſita, habebit eſſentialem rationem habitus, tamen ſolum acquirit ſtatum habitus in quadam ratione accidentali conſiſtentem, quare nunquam mutat ſpeciem, ſed ſolum ſtatum, & rationem accidentalem.

QVÆSTIO III.

Utrum naturalis potentia, & impotentia, ſint ſpecies qualitatis diſtincta?

DUo ſunt explicanda circa hanc ſpeciem qualitatis. Primum, quomodo differant naturalis potentia, & impotentia, ab habitu, & diſpoſitione. Secundum, quomodo differant inter ſeſe, nempe, eſſentialiterne, tanquam duæ ſpecies ejuſdem generis, vel ſolum accidentaliter, & ideo

ideo in duas partes dividimus quæſtionem hanc claritatis gratia.

Prima pars quæſtionis.

21 CIrca primũ notãdũ eſt, quod naturalis potẽtia, & impotẽtia, in uno conveniunt cum habitu, & diſpoſitione; & in duobus differunt. Conveniunt enim in eo, quod aliquo modo ordinantur ad operationem: quia ſubſtantia creata, ſicut eſt limitata, quantum ad eſſe; ſic etiam quantũ ad modum operandi: non enim poteſt per ſeipſam operari; ſed indiget quibuſdam accidentibus ſuperadditis; quibus mediis exerceat operationes ſibi convenientes: & per hæc accidentia formaliter ſit potens ad eliciendas tales operationes; cum ex ſe ſolum, ſit quaſi radicaliter, aut virtualiter potens: & ideo hæc accidentia ſuperaddita, vocatur potentiæ ejus ad operandum: quæ partim ſunt naturales; partim acquiſitæ: inter quas numerantur, habitus, & diſpoſitiones. Ex quibus licet quædam diſponant eam, ut bene ſe habeat in ſuo eſſe, aut in ſua natura, ut ſanitas: aliæ vero; ut bene ſe habeat non ordine ad operationes; ut ſcientiæ, & Virtutes: omnes tamen ordinantur ad operationes; ut docet D. Tho. 1. 2. q. 49. artic. 2. ad 3. ſed non omnes eodem modo: nam iſtæ immediate, ille vero priores remote: quia proxime diſponunt ſubſtantiam, ut bene ſe habeat, ſecundum propriam naturam. Et cum natura ſit principium operationum conſequentur, & quaſi remote ordinantur ad operationes: ut docet Ariſtot. 10. lib. de hiſtoria animalium, ca. 1. dicens; ſanum vocari hominem, aut membrum aliquod ſui corporis; quando poteſt facere operationem ſani. Itaque, tam habitus, & diſpoſitio quam naturalis potentia, & impotentia, ordinantur aliquo modo ad operationes.

22 Sed differũt in duobus: quia naturalis potentia, & impotentia; tribuuntur ipſi ſubſtantiæ à natura, & ex viſuæ generationis & fere ſemper, ſunt quaſi proprie paſſiones ejus: ut intellectus & voluntas; reſpectu animæ, aut potentia motiva, reſpectu hominis: & præterea, ſemper ordinantur ad ſimpliciter operandum, tanquam proxima principia operationum: quia ſine illis non poteſt operari ſubſtantia. Habitus vero, & diſpoſitio, fere ſemper ſunt acquiſitæ per noſtros actus, ut de ſcientiis, & virtutibus eſt manifeſtum. Præterea, vel non ordinantur proxime ad operandum: vel ſi proxime, non ad operandum ſimpliciter, ſed ad facile operandum. Exempli gratia: ſanitas, licet ſit à natura tributa, non ordinatur tamen proxime ad operandum: virtutes autem, & ſcientiæ, licet ordinentur proxime ad operandum, non tamen ad operandum ſimpliciter: quia per naturalem potentiam, poteſt ſubſtantia operari, ſed ad facile operandum: unde per eas conſequitur ſubſtantia facilitatem in ſuis operationibus. Et iſtæ duæ differentiæ manifeſtæ oſtendunt, naturalem potentiam, & impotentiam diſtingui eſſentialiter, ab habitu, & diſpoſitione: & ideo merito Ariſtotelem eas poſuiſſe, pro diſtinctis generibus, aut ſpeciebus ſubalternis qualitatis.

Secunda pars quæſtionis.

SEd circa diſtinctionem naturalis potentiæ, & impotentiæ, verſatur ſecunda pars ejuſdem quæſtionis, quæritque: An ſint ſpecies diſtinctæ; vel eadem: & ideo non eſſentialiter: ſed ſolum accidentaliter diſtinguantur.

23 Prima opinio eſt, Soti, quæſtione unica hujus capitis, in ſolutione ad confirmationem tertii argumenti, ubi ait: eſſe duas ſpecies ſubalternas; ſicut habitum, & diſpoſitionem. Probatur hoc argum. Natu-

ralis potentia, & impotentia, dicunt oppoſitas rationes; nempe poſſe, & non poſſe: ergo non ſunt ejuſdem ſpeciei; ſed diverſæ: probatur conſequentia: quia diſtinctio per rationes formales eſt eſſentialis, & ſpecifica.

Secundum opinionem tenet Fonſeca 5. Metap.cap.14.q.2.ſect.3. quod non diſtinguuntur eſſentialiter; ſed ſolum accidentaliter: & ideo non ſint diverſæ ſpecies; ſed una: Et hæc eſt magis ad mentem Ariſt. & tanquam probabilior tenenda.

Sed ut fiat utrumque manifeſtum; tria ſunt præſupponenda; tanquam certa, & ab omnibus recepta. Primum; impotentiam non accipi ab Ariſt. pro pura negatione, aut privatione potentiæ. Probatur evidenter: quia dicit eſſe qualitatem: qualitas vero poſitiva entitas eſt: negatio autem, & privatio: non ſunt entitates poſitivę, ut per ſe patet: ergo non ſunt qualitates, nec intelliguntur ab Ariſtotele, per impotentiam naturalem; ſed per impotentiam intelligit qualitatem poſitivam, tributam ſubſtantiæ à natura; ad aliquid agendum, vel ad reſiſtendum contrariis: ſed cum difficultate utrumque. Itaque ſubſtantia per hanc qualitatem naturalem poteſt aliquid facere, aut poteſt reſiſtere contrariis; ægre tamen, & difficulter; unde principium eſt alicujus operationis, aut reſiſtentiæ; debile tamen, & quaſi infirmum: & ideo non tam potentia vocatur quam impotentia; ut defectus, & imperfectio ejus manifeſtetur.

24 Secundo. Certum eſt, Impotentiam naturalem, non ſolum ſumi ab Ariſt. in ordine ad reſiſtendum cum difficultate; ſed etiam ad agendum cum difficultate: utrumque enim expreſſis verbis explicuit in textu.

Tertio. Certum eſt, naturalem potentiam, & impotentiam; dum ordinantur ad operationes ſpecie diverſas; vel una ad agendum, & alia ad reſiſtendum, ſpecie diſtingui. Ut hebetudo ingenii; quæ ordinatur ad intelligendum cum difficultate, ſpecie diſtinguitur, à potentia viſiva, ordinata ad videndum. Probatur efficaciter quia potentiæ diſtinguuntur ſpecie per actus, ad quos ordinantur: ſed videre, & intelligere, ſunt actus ſpecie diſtincti: ergo potentiæ ad eos ordinatæ, diſtinguuntur ſpecie. Nec minus evidenter probatur, de potentia ad agendum, & impotentia ad reſiſtendum: quia agere, & reſiſtere contrariis, diverſa ſunt, ut potentia nutritiva, diſtincta eſt, à mollitudine ceræ, quæ impotentia ad ægre reſiſtendum diviſioni.

25 Difficultas igitur quæſtionis, in hoc poſita eſt: An naturalis potentia ad aliquid agendum, & naturalis impotentia, ad illud idem ægre, aut difficulter agendum, diſtinguantur ſpecie? Et eodem modo, naturalis potentia ad reſiſtendum fortiter diviſioni, & naturalis impotentia ad ægre reſiſtendum, an diſtingantur ſpecie? Ut duritiei ferri, per quam fortiter reſiſtit diviſioni, diſtinguaturne à mollitudine ceræ, per quam modo, quodam debili reſiſtit eidem diviſioni? Hæc enim quaſi duritiei quædam imperfecta videtur: & prima opinio diſtingui ſpecie docet: Noſtra vero talem diſtinctionem negat.

Probatur autem teſtimonio Ariſt. capite præſenti, ubi potentiam naturalem vocat qualitatem, per quam ſubſtantia ſimpliciter poteſt aliquid agere, vel contrario reſiſtere: impotentiam vero, qualitatem quandam debilem, & quaſi infirmam, ad eadem præſtanda: ſed debili quodam modo, & cum difficultate, quod eſt imperfecte illa præſtare: ſed perfecte, & imperfecte idem agere, aut eidem contrario reſiſtere, non diſtinguuntur eſſentialiter: ergo nec naturalis potentia, & impotentia, ad idem agendum, vel eidem reſiſtendum, diſtinguuntur eſſentialiter, ex mente Ariſtot. Probatur conſequentia:

quia

quia perfecte aut imperfecte efficere eandem operationem, ſolum poteſt eſſe differentia accidentalis.

Probatur deinde ratione. Quia potentiæ diſtinguuntur ſpecie, per actus, & objecta: ſed potentia, & impotentia, ſunt facultates quædam naturales, aut potentiæ: ergo ſi ordinentur ad eundem actum, erunt ejuſdem ſpeciei. Probatur conſequentia: quia ſolum differunt, tanquam principium ejuſdem actus, aut ejuſdem reſiſtentiæ perfectum, & imperfectum; quod patet ſolam eſſe differentiam accidentalem.

Ad argum. primæ opinionis, negandum eſt antecedens: quod naturalis potentia, & impotentia, dicant rationes formales vere oppoſitas: nam licet nomina ipſa potentiæ, & impotentiæ, videantur opponi ſicta, ratione negationis quam videtur ſignificare impotentia, tamen vere, nec rationes ſignificatæ opponuntur, nec nomina: quia impotentia non dicit puram negationem, ſed qualitatem poſitivam, debilem tamen atque imperfectam: & imperfectio hæc quaſi negatio eſt perfectionis, quam dicit potentia: & propterea negationem videtur ſignificare nomen impotentia: ſed quia perfecta, & imperfecta facultas, aut potentia reſpectu ejuſdem actus, non poſſunt diſtingui ſpecie, nec eſſe vere oppoſitæ, ideo nec rationes formales earum oppoſitæ ſunt, nec nomina ſignificant rationes vere oppoſitas: ſed ſe habent, ſicut hæc duo nomina, perfectum, & imperfectum, quæ etiam videntur ſignificare oppoſitas rationes, & ſpecie diverſas, cum tamen ſemper ſint ejuſdem ſpeciei, ſi ſolum ſecundum rationem perfectæ, & imperfectæ diſtinguantur. Et eodem modo intelligendum eſt de molitudine, & duritie ut ordinatus, ad fortiter, & debiliter reſiſtendum: quæ licet videantur ſpecie differre, non tamen differunt: quia molitudo hoc modo conſiderata, quaſi durities quædam imperfecta eſt.

QVÆSTIO IV.

De his, quæ pertinent ad paſſionem, & paſſibilem qualitatem.

QUatuor ſunt diſputanda, circa paſſionem; & paſſibilem qualitatem. Primum. An ſint veræ ſpecies qualitatis. Secundum. An ſint ſpecies diſtinctæ, vel una tantum, & ita ſolum diſtinguantur accidentaliter. Tertium. An paſſiones animæ, ut ira gaudium, & ſimiles, pertineant ad hanc ſpeciem. Quartum. An etiam in eadem ponantur objecta omnium ſenſuum externorum. Ideo, quatuor dubiis propoſitis, & ſolutis, majoris diſtinctionis, & claritatis gratia, ſoluta erit quæſtio.

Primum dubium.

An Paſſio & paſſibilis qualitas ſint veræ ſpecies qualitatis?

PAſſio, ut à ſignificatione nominis incipiamus, quatuor modis accipitur. Primo, pro quacunq; ſive ſit rei diſconvenientis, aut nocivæ affectio, ſive convenientis, ac perficientis in qua acceptione, non minus vocatur paſſio, receptio ſpeciei viſibilis, aut viſionis in oculo: quam receptio caloris in aqua: unde hæc acceptio paſſionis communiſſima eſt, & impropria.

Ideo accipitur Secundo modo, pro ſola receptione contrariæ qualitatis, aut diſconvenientis, per quam ſubjectum recipiens diſponitur ad corruptionem: & hæc receptio proprie vocatur paſſio.

Sed accipitur tertio, pro operatione animæ ſenſitivæ, facta cum aliqua paſſione corporali ſecundæ acceptionis: in qua acceptione, ira gaudium, dolor & triſtitia

dicuntur paſſiones. Quia ex propria natura fiunt cum aliqua alteratione corporali: hoc eſt, cum calefactione, aut frigefactione, aut alia ſimili: unde paſſiones, iſtæ, duo includunt; nempe operationem ſenſibilem appetitus ſenſitivi: & alterationē naturalē corporis, nempe calefactionem, aut frigidationem: illam formaliter; hanc vero quaſi materialiter, & antecedenter, vel concomitanter. Ex quo factum eſt, ut duobus modis definiantur; definitione materiali, & formali, ſeu finali. Materialiter definiuntur, pro alteratione reali. Formaliter vero, pro operatione ſenſitiva. Ut ira definitur, materialiter, quod ſit accenſio ſanguinis circa cor formaliter vero; quod ſit appetitus vindictæ. Et hæc acceptio tertia; includit primam & ſecundam. Nam actus appetitus ſenſitivi; non eſt diſconveniens, nec diſponit appetitum ſenſitivum, in quo recipitur ad corruptionem; ſed potius eum perficit: & ideo receptio ejus improprie dicitur paſſio; ſecundum primam acceptionem: ſicut receptio ſpeciei viſibilis, aut viſionis in oculo: ſed ex parte alterationis realis, cum qua fit; proprie dicitur paſſio, juxta ſecundam acceptionem: & ideo acceptio tertia, quaſi mixta ex prima, & ſecunda vocari poteſt.

Quarto modo, accipitur paſſio, pro qualitate; quæ eſt effectus paſſionis tertio modo ſumptæ: ut rubor, qui apparet in facie ex verecundia, & pallor ex timore; dicuntur paſſiones: & paſſio in hac acceptione, eſt tertia ſpecies qualitatis.

Diſtinguitur autem, à paſſibili qualitate: quia non ſolum eſt effectus paſſionis; ſed etiam modum illius habet, cito tranſiens: paſſibilis autem qualitas, licet ſit effectus paſſionis; permanet tamen in ſubjectio: ut color rubeus oſtendit, quem permanenter habent quidam homines. Ex hac autem differentia, cito tranſeuntis & permanentis; provenit alia, quam Ariſtotel. aſſignavit in litera, inter paſſionem, & paſſibilem qualitatem: quod paſſio non denominat ſubjectum ſimpliciter quale; ſed bene paſſibilis qualitas id denominat. Non enim dicitur homo rubeus, vel pallidus, ab illo colore rubeo apparente in facie, ex verecundia, aut ex timore; ſed ruborem vel pallorem paſſus: ſed ab eodem colore à nativitate habito; rubeus vocatur, aut pallidus ſimpliciter.

29 Ex hac doctrina, ſumitur hoc ar. pro ratione dubitandi; ad probandum paſſionem, & paſſibilem qualitatem, non eſſe veras ſpecies qualitatis; ſed quædam analogata ejus: quia paſſio non eſt qualitas ſimpliciter; ſed ſecundum quid: at vero paſſibilis qualitas; ſimpliciter eſt qualitas: ergo qualitas in communi, quæ eſt ſupremum genus hujus prædicamenti, non univoce, ſed analogice de utraque prædicatur: & ideo non tanquam genus de ſpeciebus; ſed tanquam analogum de analogatis. Probatur antecedens: quia qualitas, ut definit Ariſtot. eſt à qua denominamur quales: ſed paſſione non denominamur quales ſimpliciter: bene tamen à paſſibili qualitate, ut ex eodem Ariſtot. & communi modo loquendi probatum eſt: ergo ſola paſſibilis qualitas, erit ſimpliciter qualitas, paſſio vero non niſi ſecundum quid.

Reſpondetur nihilominus ad dubium propoſitum quod paſſio, & paſſibilis qualitas, univoce conveniunt, in ratione qualitatis in communi: & hæc prædicatur de illis; tanquam genus de ſua ſpecie, vel de ſuis ſpeciebus.

30 Ut autē hoc explicetur, & ſimul probetur, Notandum eſt, duobus modis poſſe conſiderari paſſionem: nempe, ſecundum entitatem, vel eſſentiam: aut ſecundum modum inhærendi in ſubjecto. Entitas, aut eſſentia ejus eſt; eſſe qualitatem productā per

paſſio-

paſſionem: quod eſt eſſe effectum paſſionis (ut vidimus.) Modus vero inhærendi, eſt per modum cito tranſeuntis, quem habent ex eadem paſſione: à qua cauſatur, cito etiam tranſeunte: ſed modus iſte accidentalis eſt: quia accidit rubori; quod per cauſam permanentem, vel cito tranſeuntem producatur. Unde ſequitur; paſſionem ſecundum eſſentiam conſideratam eſſe qualitatem ſimpliciter: ſed ſecundum modum inhærendi accidentalem; eſſe qualitatem ſecundum quid. Et quia ex modo inhærendi ſumitur denominatio; non dicitur denominare ſubjectum ſimpliciter: paſſibilis vero qualitas, ſimpliciter denominat ſubjectum tale: quia modum permanentis habet: ſi vero ſumeretur ex ſola eſſentia: ſimpliciter denominaret; ſicut qualitas paſſibilis.

Ex hac igitur doctrina colligitur argu. ad probandum: quod univoce dicatur qualitas de paſſione, & paſſibili qualitate: & ideo tanquam genus: quia illud eſt univocum; cujus eſſentia ſimpliciter, & æqualiter participatur ab inferioribus: ſed eſſentia qualitatis, participatur æqualiter, & ſimpliciter à paſſione, & paſſibili qualitate: ergo univoce, & tanquam genus prædicatur de illis. Probatur minor: quia ad eſſentiam qualitatis, pertinet determinare, & qualificare ſubjectum: quod vero ſit per modum permanentis, vel cito tranſeuntis; accidentale eſt: ex brevi, aut longo tempore deſumptum: ſed paſſio determinat, & qualificat ſubjectum ſimpliciter; quamvis parum in eo duret: ergo eſt qualitas ſimpliciter: & ideo univoce, & tanquam genus, de ea, & paſſibili qualitate prædicatur, qualitas in communi.

31. Ad arg. vero allatum in contrarium. Negandum eſt antecedens: & dum dicitur qualitatem eſſe à qua denominamur quales: Reſpondetur, per denominationem; non tam impoſitionem nominis ſignificare Ariſtotelem; quam effectum formalem qualitatis. Unde ſenſus definitionis eſt; qualitas eſt, à qua ſumus formaliter quales: denominatio vero aliquando ſumitur ab eſſentia; aliquando ex modo inhærendi accidentali: unde quod à paſſione non denominemur quales ſimpliciter, non tollit; quin ſit ſimpliciter qualitas: quia formaliter efficit nos quales; ut probatum eſt. Exemplum adducere poſſumus in albedine; de qua conſtat eſſe qualitatem ſimpliciter, & ejuſdem ſpeciei cum albedine parietis, quia habet eſſentiam albedinis, & effectum formalem in ſubjecto: ſicut illa: ſed non denominat Æthiopem album ſimpliciter: quia modus inhærendi in toto corpore; aut ſolum in una parte; à quo ſumitur denominatio, & de quo conſtat eſſe accidentalem, propter maiorem, aut minorem extenſionem; diverſus eſt: nemo tamen dixit albedinem non prædicari univoce; tanquam ſpeciem de ſuis individuis de albedine, Æthiopis, & parietis: ita ergo judicandum eſt de paſſione, & paſſibili qualitate.

Dubium ſecundum.

An paſſio & paſſibilis qualitas, ſint diverſæ ſpecies, vel una tantum?

32. PRima opinio tenet. Paſſionē, & paſſibilem qualitatem, eſſe diſtinctas ſpecies; non minus, quam habitum, & diſpoſitionem: quam probabilem judicat Sotus quæſtione unica hujus prædicamenti, in ſolutione ad confirmationem quarti argumenti: & ſequuntur nonnulli ex modernis.

Probaturque hoc argum. Habitus, & diſpoſitio diſtinguuntur ſpecie: quia ille eſt difficile mobilis à ſubjecto, ex natura ſua

ſuæ cauſæ, diſpoſitio vero facile removetur: ſed ita ſe habent paſſio, & paſſibilis qualitas: ergo diſtinguentur etiam ſpecie. Probatur minor: quia paſſio ex ſententia Ariſt. cito tranſit; paſſibilis qualitas permanet in ſubjecto: & id habet utraque ex natura ſuæ cauſæ: nam qualitas quæ eſt paſſio; ideo cito tranſit; quia eſt effectus paſſionis cito tranſeuntis: ut rubor cauſatus ex verecundia: ſed rubor, qui habetur à nativitate; habet cauſas permanentes: & ideo permanens eſt ex propria natura, & vocatur paſſibilis qualitas: & hanc differentiam manifeſtat denominatio. Nam paſſio; qua ex ſua natura non permanet, nec ſubjectum denominat ſimpliciter: quod tamen præſtat paſſibilis qualitas; propter permanentiam: ergo non minus diſtinguuntur ſpecie, quam habtus, & diſpoſitio.

33 Secunda opinio oppoſita eſt, quod paſſio, & paſſibilis qualitas, non ſint ſpecies diſtinctæ, ſed una & eadem: & ſolum diſtinguantur accidentaliter. Hanc ſequuntur Sotus ubi ſupra: Fonſeca 5. Metaphyſicæ, ca 14 q. 2. ſect. 3. & plures moderni. Et nobis videtur probabilior.

Et probatur ratione. Quia intrinſeca conditio utriuſque qualitatis eſt; quod ſit cauſa, vel effectus paſſionis: quod vero cito tranſeuntis, aut diu permanentis; accidentalis eſt ratio tamen in prima illa ratione eſſentiali conveniunt: Ergo ſolum diſtinguuntur accidentaliter. Probatur minor: quia rubor cauſatus ex verecundia, eſt paſſio: ſi vero habeatur à nativitate: eſt paſſibilis qualitas: ſed rubores iſti, ſunt ejuſdem ſpeciei: & ſolum diſtinguuntur accidentaliter: ergo paſſio, & paſſibilis qualitas, ſic ſi habebunt. Minorem probo: quia eſſentia qualitatis, evidenter colligitur ex effectu formali quem habet in ſubjecto; ſed rubores iſti, habent eundem effectum formalem, qui eſt, conſtituere hominem rubeum: & ſolum diverſum ex eo, quod parum, vel multum duret, ratione cauſæ permanentis, aut tranſeuntis: quod patet eſſe accidentalem differentiam, reſpectu rubei formaliter: cum non ſit minus rubeus formaliter homo, pro illo brevi tempore, quam alter, qui habet eandem qualitatem à nativitate: ergo non poſſunt diſtingui eſſentialiter, nec eſſe diverſæ ſpecies. Et confirmari poteſt, ac declarari ſimul: quia ad rationem ruboris eſſentialem, per accidens ſe habet, quod ab hac, vel illa cauſa efficiente producatur: hoc eſt permanente, vel tranſeunte; ſicut ad rationem caloris: ergo ex hac parte, non diſtinguuntur ſpecie rubores diverſi: ſed non habent aliam differentiam eſſentialem, ſub genere qualitatis: ergo non diſtinguuntur eſſentialiter.

34 Ad argu. verò contrariæ opinionis, Neganda eſt minor; quod ſic ſe habeat paſſio, & paſſibilis qualitas; ſicut habitus, & diſpoſitio: Et ratio differentiæ colligitur ex eodem Ariſt. 5. Meta. cap. 20. tex. 25. ubi docet; ad rationem habitus pertinere permanentiam: quia habitus ex ſe dicit habere, aut poſſidere, quaſi ex conſuetudine, & cum diuturnitate: ergo ut qualitas ſit habitus; diuturna eſſe debet: & ſi hoc habeat ex propria natura, habebit eſſentialiter, ſi vera ex aliqua cauſa extrinſeca, vel accidentali; ſolum habebit accidentaliter, & ſi ab intrinſeco habeat oppoſitam conditionem, ut ſi facile mobilis à ſubjecto, neceſſe erit diſtingui eſſentialiter ab habitu. Et ita ſe habent diſpoſitio, & habitus, ut in ſcientia, & opinione oſtendimus ſuperius. Itaque duæ iſtæ qualitates, non propter ſolam denominationem, aut ſignificationem nominis diſtinguuntur; ſed quia dicunt ex propria natura, rationes diverſas, facile, ac difficile mobilem eſſe à ſubjecto. Paſſio vero & paſſibilis qualitas, ſolum ex parte de nomi-

nominationis differunt: quæ tamen non deſumitur ex ratione eſſentiali earum; ſed ex modo inhærendi in ſubjecto; quem conſtat eſſe accidentalem: ex eo enim paſſio dicitur rubor; & ex eo non denominat ſubjectum ſimpliciter rubeum; quia per modum tranſeuntis inhæret. Quod vero hoc ſit ei accidentale, probatum eſt: cum non variet effectum formalem ejus: ergo paſſio, & paſſibilis qualitas; ſolum accidentaliter differunt: quia ad eſſentiam earum ſolum pertinet, eſſe cauſam, vel effectum paſſionis; in quo diſtinguuntur à cæteris ſpeciebus qualitatis: cito vero tranſire, vel diu permanere, à quo ſumitur denominatio, accidentalis ratio eſt: cum tamen ad rationem formalem habitus pertineat, naturalis permanentia in ſubjecto: Et ex hoc cognoſcitur ſatis probabiliter, differentia utriuſque ſpeciei, & ſolutio argumenti intelligitur.

Dubium tertium.

An paſſiones animæ pertineant ad hanc ſpeciem qualitatis?

PAſſiones animæ ſunt; ira, gaudium, triſtitia, delectatio, & ſimiles: de quibus ſuperius diximus, eas duo habere. Unum pro formali, quod eſt eſſe operationes appetitus ſenſitivi: aliud pro materiali; nempe alterationem corpoream; cum qua fiunt: ut calefactionem, aut infrigidationem corporis, aut alicujus partis ejus: quærit ergo dubium; An collocentur in hac ſpecie.

Et prima opinio aſſerit; has paſſiones non pertinere ad hoc prædicamentum, ut ſunt operationes appetitus ſenſitivi: ſed ſolum, ut de materiali dicunt qualitates reales receptas in corpore, per veram alterationem: ita plures moderni.

36 Probatur teſtimonio Ari. qui triſtitiã & delectationem collocavit in prædicamento actionis, non alia ratione; niſi quia ſunt actiones appetitus ſenſitivi: ergo hoc modo ſumptæ, non poſſunt pertinere ad hoc prædicamentum. Probatur conſequentia; quia impoſſibile eſt eandem rem, ſecundum eandem rationem formalem, pertinere ad duo prædicamenta.

Probatur etiam ratione. Quia triſtitia, & delectatio, procedunt ab appetitu ſenſitivo, per quem triſtari, aut delectari dicitur homo: ſicut per viſum videre, & per auditum audire: ergo ſunt actiones immanentes, quæ ab eodem, ut agente procedunt, & in eodem, ut in ſubjecto, recipiuntur: & ut in eo receptæ, dicuntur paſſiones: quia actio, ut recepta in paſſo, dicitur paſſio. ſed actio, & paſſio, ut tales ſunt, nihil de qualitate habent, ſed in propriis prædicamentis, actionis, & paſſionis, collocantur: ergo paſſiones iſtæ, ut procedunt ab appetitu ſenſitivo, & in eo, recipiuntur, non pertinent ad hoc prædicamentum: bene tamen ratione qualitatis materialis, nempe caloris, aut frigiditatis, quæ ſimul dum fiunt, imprimitur ſubjecto, vel alicui parti ejus, per alterationem realem, pertinere poſſunt.

37. Secunda opinio eſt oppoſita, quod paſſiones iſtæ non ſolum ratione materialis, ſed ratione formalis, pertineant ad hanc ſpeciẽ: quam plures moderni tenẽt: & mihi videtur neceſſario tenenda in doctrina Ariſt. Quod ſic probo. Ariſtoteles ca. præſenti aſſerit, iram, & amentiam, & alias paſſiones, ſi permanentes ſint, ut dum habentur à nativitate, denominare hominem ſimpliciter amentem, vel iracundem, & eſſe paſſibiles qualitates: ſi vero cito tranſeant, non denominare hominem iracundum, aut amentem, ſed ſolum dici earum ratione iram, aut amentiam paſſum; & tunc eſſe paſſiones; ergo ſentit in hoc prædicamento aliquo modo collocari, ut procedunt ab

appetitu ſenſitivo. Quod enim auctores primæ opinionis aſſerunt; Ariſtotelem ſolum de eis loqui ſub ratione materiali alterationis, cum qua fiunt; & non ſub ratione formali; qua procedunt ab appetitu ſenſitivo: frivolum eſt, & evidenter falſum: quod ſic probo. Paſſiones iſtæ non denominant iracundos, vel amentes homines ratione caloris, vel calefactionis, cum qua fiunt; ſed ut procedunt ab appetitu ſenſitivo, turbante, aut tollente uſum rationis: ſed Ariſtotel. docet pertinere ad hoc prædicamentum; ut denominant hominem iracundum, vel amentem: ergo non ſolum materialem calorem, aut frigiditatem; quo imprimitur in corpore, dum fiunt; ſed, ut procedunt ab appetitu ſenſitivo, intelligit eſſe qualitates hujus ſpeciei.

38 Sed tota difficultas hujus rei conſiſtit, in invenienda ratione qualitatis; quam paſſiones iſtæ habeant; ut ſunt actiones appetitus ſenſitivi: atque etiam in diſtinguenda in eis eadem ratione qualitatis inventa à rationibus actionis, & paſſionis. Utrumque autem colligi debet ex doctrina D. Thom. 1.2. quæſt. 22. artic 1. & 3. ubi diſtinguit appetitum ſenſitivum à rationali; qui eſt voluntas: quod rationalis non eſt potentia corporea, nec exiſtens in organo corporeo: ſed cum ſit ſpiritualis, immediate inhæret animæ; & per animam communicatur corpori: appetitus vero ſenſitivus, potentia corporea eſt; ſicut viſus, & auditus: & ideo eſt in organo corporeo, tanquam in proximo, & adæquato ſubjecto. Unde ſequitur alia differentia; quod operatio voluntatis, procedit immediate à voluntate, & non medio organo corporeo: operatio vero appetitus ſenſitivi procedit immediate à compoſitio; hoc eſt, ab illa parte corporis, in qua eſt hæc potentia, tanquam in ſubjecto, ſicut viſus ab oculo; & ideo fit medio organo corporeo, ſicut viſus medio oculo. Et hæc eſt cauſa, ob quam fit cum alteratione corporali ejuſdem organi, aut partis in qua reſidet: & quo vehementiores ſunt actus appetitus, eo majorem commotionem, & alterationem corporis excitant. Hæc autem alteratio: aut contraria eſt complexioni corporis, aut non; ſi contraria non ſit, exceſſum tamen habet ſemper, ratione cujus diſconveniens eſt ei, multo magis, ſi eſt contraria. Unde fit, ut ſemper diſponat aliquo modo corpus, in quo recipitur ad corruptionem; & propterea vocatur proprie paſſio: à qua actus appetitus, qui cum ea fiunt, vocantur paſſiones animæ; quia ſemper habent conjunctam hanc paſſionem.

Duæ igitur ſunt actiones realiter diſtinctæ, in quacunque paſſione animæ, ut in ira, & gaudio: una appetitus in eodem recepta: alia vero alteratio corporalis, recepta in corpore; & utraque habet terminum per ipſam productum; & terminus quidem alterationis per ſenſum cognoſcitur, ut rubor in verecundia, cognoſcitur per viſum. Terminus vero productus per actionem appetitus, non cognoſcitur ſenſu, quia interius, producitur, & manet, nam iram non cognoſcimus, niſi per ruborem, vel alio ſigno, aut verbo manifeſtetur; eſt tamen qualitas quædam corporea, ſicut actus ipſe appetitus, corporea, actio eſt; verum non habet nomen proprium, quo ſignificetur, ſed nomine ejuſdem actionis ſolet ſignificari, quemadmodum actus amoris, à voluntate procedens, ſuum habet terminum productum, cum ſit vera actio; ſed non habet proprium nomen; & ideo vocamus eum amorem actualem; & eſt qualitas quædam producta, per modum actualis impreſſionis. 40 Ita ergo terminum actioni appetitus, vocamus nomine actionis, & dicimus eſſe iram actualem, vel actualem triſtitiam; eſtque qualitas;

litas; quam idemmet appetitus ſibi imprimit, per ſuam actionem; ſicut intellectus, imprimit ſibi per actionem vitalem propriam, ſpeciem impreſſam; quæ eſt qualitas quædam per modum actus; per quam rem ab ea repræſentatam intelligit. Hos igitur terminos actionum appetitus, vocamus etiam paſſiones, tribuentes eis nomina earundem actionum; & ſi per actiones cito tranſeuntes producantur, dicuntur paſſiones; ut qualitas interior, producta per actionem appetitus; quæ dicitur verecundia; ſi vero per actionem quaſi permanentem producatur, ut eſt iracundia, aut dementia ab ipſa nativitate habita; vocatur qualitas paſſibilis.

41 Ex quibus jam patet primo, veritas Ariſtotelicæ ſententiæ; quam ſequimur; nam quatuor ſunt in his paſſionibus, Primum, eſt materiale; nempe alteratio corporea. Secundum, terminus ejus; qui eſt corporea qualitas; cum qua fiunt, ut color, ſeu calefactio, aut infrigidatio. Tertium, formale, & eſt actio appetitus, habēs propriū terminum; qui eſt qualitas quædam; quam ſibi imprimit appetitus, per eandem actionem; & hæc qualitas eſt. Quartum, & vocatur paſſio; ſicut actio appetitus, paſſio vocatur; quia fit cum paſſione corporali. Ex his autem quatuor, duæ ſunt actiones; nempe alteratio corporea, & actus appetitus: & duo ſunt termini earum; qui vere ſunt qualitates, nempe calor, aut frigiditas, producta per alterationem, & ira, aut amentia actualis, producta per actionem appetitus, quæ vocatur ira. De actionibus autem certum eſt, non pertinere ad hoc prædicamentum ratione ſui, quia non ſunt qualitates, ſed ad prædicamentum actionis, & ut recipiuntur in ſubjecto, ad prædicamentum paſſionis, termini vero, proprie pertinent ad hoc prædicamentum, & ratione eorum actiones ipſæ, quamvis nomen paſſionis, & paſſibilis qualitatis, ab eiſdem actionibus ſumant termini, nam ſi per actiones cito tranſeuntes producantur, paſſiones dicuntur, ſi vero per diuturnas, paſſibiles qualitates.

42 Secundo patet falſitas primæ opinionis, aſſerentis paſſiones appetitus, ſolum pertinere ad prædicamentum hoc, & ad hanc ejus ſpeciem, ratione materialis alterationis, cum qua fiunt, & non ratione actus ipſius appetitus. Patet autem ex doctrina tradita, etiam actiones appetitus, ratione ſui termini, proprie, & formaliter pertinere ad hanc Categoriam. Quod probatur hac ratione. Paſſio, & paſſibilis qualitas, dicuntur tales, quia ſunt effectus paſſionis cito tranſeuntis aut diu permanentis, ſed qualitates interiores, productæ, in appetitu, per actiones ejus, quæ dicuntur ira, vel amentia, vel aliis nominibus nominantur, ſunt effectus earundem actionum, quæ vocantur paſſiones, ergo vere & proprie dicentur etiam paſſiones hujus ſpeciei, ſi cito tranſeant, vel paſſibiles qualitates, ſi diu permaneant.

Ad teſtimonium Ariſt. pro prima opinione, Reſpondetur, paſſiones appetitus, collocaſſe Ariſtotelem in prædicamento actionis, ſumendo eas pro actionibus ejuſdem appetitus, in hoc autem prædicamento, & in hac ſpecie, pro terminis earundem actionum, qui vere, & proprie ſunt qualitates, ut explicatum eſt. Et hæc eadem diſtinctio ſolvit argumentum ejuſdem ſententiæ.

Dubium Quartum.

An objecta omnium ſenſuum externorum, ut objecta eorum ſunt, pertineant ad hanc ſpeciem qualitatis?

43 OBjectum viſus eſt color, atq; etiam lux, objectum auditus, ſonus, olfactus

factus, odores, objectum guſtus, ſunt ſapores, & objectum tactus, ſunt quatuor primæ qualitates: quæ ideo vocantur communiter qualitates tangibiles ; ut calor, frigus, humor, & ſiccitas. Et de his omnibus objectis ſenſuum, Certum eſt: Primo, eſſe veras qualitates, & pertinere ad hoc prædicamentum. Certum eſt ſecundo: pertinere ad hanc ſpeciem ; in quantum ſunt effectus paſſionis: quia vel per aliquam alterationem realem producuntur ; ideo & impreſſio earum, proprie appellatur paſſio, aut paſſibilis qualitas, hujus ſpeciei: vel ex communi permixtione aut actione primarum qualitatum inter ſeſe generantur: & hoc etiam modo appellantur qualitates paſſibiles ; ſi ſint permanentes ; vel paſſiones, ſi cito tranſeant : dubium vero ſolum eſſe poteſt : An ſub ratione formali objectiva; per quam cauſant ſenſationem ; ut viſionem & auditionem in ſenſibus, ſint qualitates paſſibiles hujus ſpeciei?

Et ratio dubitandi, ex una parte eſt: quia ſenſatio; quam cauſant in ſenſu, procedit ab eis, ſimul concurrentibus cum potentia ſenſitiva & recipitur in eadem: & quatenus recipitur appellatur paſſio : ergo ſunt cauſa paſſionis in ſenſu : ſed paſſibilem qualitatem vocat Ariſtot. eam, quæ cauſat paſſionem in ſenſu: ergo objecta omnium ſenſuum ; ut talia ſunt, erunt paſſibiles qualitates hujus ſpeciei.

44 Ex alio vero parte, habemus expreſſum teſtimonium Ariſt. cap. præſenti ; ubi de ſolis objectis guſtus, & tactus, concedit eſſe paſſibiles qualitates: quia cauſant paſſionem in ſenſu : de coloribus vero ; quæ ſunt objecta viſus, negat hac ratione eſſe paſſibiles qualitates: ſed ſolum id habere eas concedit, in quantum ſunt effectus alicujus paſſionis, per quam producuntur.

Prima opinio eſt, quorundam modernorum; aſſerentium omnia objecta ſenſuum; ut talia, eſſe paſſibiles qualitates quia cauſant paſſionem in ſenſu : ſed Ariſt. quia manifeſtum hoc erat in ſenſu guſtus, & tactus ; ideo ſolum id conceſſit expreſſe objectis eorum : non tamen negavit objectis aliorum ſenſuum : ſed quia in eis non erat res ita clara; de illis docuit alia ratione, eſſe paſſibiles qualitates; nempe, quia ſunt effectus paſſionis.

45 Hæc ſententia non poteſt defendi in doctrina Ariſt. quia expreſſis verbis negat objecta viſus eſſe paſſibiles qualitates; quia cauſant paſſionem in ſenſu. Sed nec tenenda eſt, conſiderata natura hujus ſpeciei : quod ita probo. Solum dicitur qualitas paſſibilis hujus ſpeciei ; in quantum effectus eſt paſſionis : ut illa, quæ eſt effectus veræ paſſionis, aut ejus actionis, quæ cum vera paſſione fit: unde ſpecies expreſſa, quæ producitur per intellectionem, vel quæ producitur in ſenſibus internis, ex ſenſationibus ſenſuum externorum ; non dicuntur paſſibiles qualitates : quia operatio intellectus, nec eſt vero paſſio ; ſed impropriiſſima, nec fit cum vera paſſione : ergo nec dicetur aliqua qualitas paſſibilis, in quantum cauſa paſſionis: niſi ſit cauſa veræ, ac propriæ paſſionis: ſed colores non cauſant veram paſſionem in viſu: quia viſio, nec eſt vero paſſio, ut recepta in viſu, ſed communiſſima: nec fit cum vero paſſione: ergo non ſunt paſſibiles qualitates: quia cauſant paſſionem in ſenſu. Vera igitur mens Ariſt. eſt, & vera ſententia, ac tenenda; quod ſolum objectum guſtus, olfactus, & tactus ſunt paſſibiles qualitates ; quia cauſant paſſionem in ſenſu; objecta vero viſus, & auditus ; non hac ratione; ſed ſolum, quia ſunt effectus alicujus paſſionis.

46 Quod ut explicemus ſimul, & probemus, notanda eſt differentia, inter objecta guſtus, olfactus, & tactus ex una parte, & objecta viſus, & auditus ex altera; quod illa

illa natura movent ſenſus, ut percipiantur ab eis, cum reali alteratione organi: nempe cum humectatione, aut caletactione, vel alia ſimili qualitate: quæ ut recipiuntur in organis, proprie apellantur paſſiones: cum aliquo modo diſponant ſubjectum, in quo recipiuntur, ad corruptionem: unde ſenſationis horum ſenſuum, proprie dicuntur paſſiones: quia licet ipſæ ſecundum ſe paſſiones propriæ, non eſſent, tales nihilominus ſic appellantur: quia fiant cum vera paſſione; ſicut de paſſionibus appetitus dictum eſt. Objecta verò viſus & auditus, nec ſecundum ſe proprie appellantur paſſiones, nec per ſe fiunt cum vera paſſione: licet aliquando forte contingat per accidens, cum vera paſſione fieri.

47 Ex hac differentia ſequitur; verum eſſe, quod aſſerit Ariſt. Solum objecta trium ſenſum eſſe paſſibiles qualitates: quia cauſant paſſionem in ſenſu: objecta verò viſus, & auditus, non hac ratione, ſed ſolum quia ſunt effectus paſſionis. Et probatur hac ratione. Paſſibilis qualitas dicitur illa, quæ cauſat paſſionem in ſenſu: ergo qualis fuerit paſſio cauſata, talis erat denominatio qualitatis paſſibilis: ſed ſola objecta trium ſenſuum cauſant paſſionem proprie dictam in ſenſibus, cum moveant ſenſus cum vera, ac reali alteratione; quæ paſſio proprie appellatur: cætera verò ſolum cauſant paſſionem impropriſſimam; ergo illæ ſolum erunt paſſibiles qualitates proprie loquendo; quia cauſant paſſionem in ſenſu: hæ verò non, ſed alia ratione.

Ad arg. pro ratione dubitandi propoſitum. Diſtinguenda eſt minor: nam Ariſt. non definit paſſibilem qualitatem, per id, quod cauſet paſſionem quamlibet in ſenſu, ſed proprie dictam: objectum verò viſus, & auditus, ſolum ſunt cauſa paſſionis communis, & impropriæ: & ideo non ſunt paſſibiles qualitates, in quantum paſſibilis qualitas cauſat paſſionem in ſenſu, ſed alio titulo, vel ratione, quia ſunt effectus paſſionis: teſtimonium autem Ariſt. noſtrum ſententiam confirmat, ut vidimus.

QVÆSTIO V.

Quid per Formam, & Figuram intelligat Ariſt. & an ſint diverſæ ſpecies qualitatis, vel eadem?

48 CIrca primum, variæ ſunt acceptiones Formæ. Nam primo, accipitur pro pulchritudine rei; quæ reſultat ex debita ordinatione partium. Secundo, pro forma ſubſtantiali; à qua res accipit eſſe: ut ab anima homo. Tertio, pro exteriori figura rerum; non ſolum naturalium: ſed etiam artificialium: ut quod artificioſum eſt in cathedra; vocamus formam ejus.

Et ſecundum has diverſas acceptiones, diverſo modo ſumuntur ab expoſitoribus, forma, & figura: nam quidam per figuram intelligunt eam, quæ in rebus non viventibus reperitur: per formam vero eam; quæ in viventibus. Ita Ammonius cap. præſenti. Hæc tamen expoſitio non eſt tenenda: quia nulla videtur differentia in figuris harum rerum, propter quam una ſit, aut dicatur forma, & altera figura.

Ideo Boetius, & Simplicius ibidem, formam aſſerunt appellari ab Ariſtot. pulchritudinem reſultantem ex debita membrorum coaptatione, ac diſtinctione: figuram verò eam, quæ reſultat ex ſola quantitate, ut triangularem, & quadrangularem; Sed nec expoſitio hæc poteſt eſſe ad mentem Ariſtot. qui in hoc cap. pulchritudinem collocavit in ſpecie habitus. Albertus Magnus tract. de prædicamento qualitatis, cap. 8. figuram ait reſpectu ſolius quantitatis dici, quia non videtur eſſe

ſe aliquid; quã terminatio quantitatis: nam anguli, quibus conſtat figura triangularis & quadrangularis, non videntur eſſe aliud, præter lineas; qui ſunt termini quantitatis: formam vero, per ordinem ad ſubſtantiam: nam ſi ut forma ſubſtantialis continet totam perfectionem ſpeciei: ita qualitas hujus ſpeciei, totam perfectionem ejus manifeſtat: unde res diverſarum ſpecierum; propter diverſas formas ſubſtantiales, diverſas habent figuras.

49 Sententia D. Thom. probabilior eſt; quam jam fere omnes moderni Interpretes ſequuntur: eam vero his verbis explicat 7 lib. Phyſ. lect. 7. Conſiderandum eſt, quod forma, & figura, in hoc ab invicem differunt; quod figura importat terminationem quantitatis: eſt enim figura; quæ termino, vel terminis comprehenditur: forma vero dicitur; quæ dat eſſe ſpecificum artificiato: nam formæ artificiatorum, ſunt accidentia. Quibus clare docet; figuram eſſe nudam terminationem quantitatis; formam vero, dicere ordinem ad compoſitum artificiale. Et hujus veritatis ſignum eſt: quod figura reperitur in quantitatibus Mathematicis, abſtrahentibus à materia ſenſibili; ut docet Ariſt. 5. Met. cap. 14. ubi res Mathematicas immobiles; hoc eſt, abſtrahentes à motu, figuras vocat. Et hæc non ſolum reperitur in quantitatibus continuis; ſed etiam in numeris: non quidem ſimplicibus; ſed compoſitis: nam binarius non dicit aliquam figuram: ſenarius vero, qui ex duobus ternariis componitur; præter unitates ipſas; quæ ſunt quantitates, certam habet figuram, ex ipſamet compoſitione reſultantem: ut docet expreſſe Ariſtoteles 5. Metaph. cap. 14.

50 Sed hoc debet notari, circa hanc expoſitionem: quod dum figura appellatur terminus, vel terminatio quantitatis: duobus modis intelligi poteſt. Primo, de termino proprio & intrinſeco quantitatis: ut de punctis lineæ; & lineis ſuperficierum; & ſuperficiebus corporis: in quo ſenſu non eſt verum: quia iſti termini, eſſentiales ſunt quantitati, figura vero accidens ejus eſt, ad prædicamentum qualitatis pertinens. Secundo, de termino accidentali, & quaſi extrinſeco: qui intrinſecos terminos, & intrinſecam terminationem conſequitur: & ejuſmodi termini, vel terminatio; proprie loquendo habet rationem figuræ. Et hujus ratio eſt: quia tres anguli; ex quibus conſtituitur figura triangularis, præſupponunt tres lineas, ſuis punctis jam terminatus: & ex eis jam terminatis, atque completis in ſua ſpecie, figura triangula fit. Ex quibus intelligitur; potius dicendum eſſe, claritatis ac proprietatis gratia; figuram reſultare ex terminis, vel ex terminatione quantitatis; quam eſſe terminum, aut terminationem quantitatis: nam terminus quantitatis, aut terminatio ejus, incompletum quid eſt; cum ſit indiviſibile, vel ab indiviſibilibus facta: ideo non habet aliam ſpeciem vel prædicamentum ab ipſis quantitatibus: figura vero completum quid eſt, ex genere, & differentia compoſitum, & per ſe habet ſpeciem atque prædicamentum.

Circa ſecundum vero; an forma, & figura diſtinguantur ſpecie? quidam Interpretes, diverſas ſpecies eas faciunt; ex eo diſtinctas; quod figura abſtrahit à materia ſenſibili forma vero dicit ordinem ad materiam ſenſibilem: tribuens ſpeciem artificialibus, & manifeſtam faciens ſpeciem rerum naturalium; ut conſtat in forma ſtatuæ: & exteriori hominis.

Tenendum tamen eſt; Formam & Figuram non eſſe diverſas ſpecies qualitatis; ſed unum & eandem: & ſolum diſtingui accidentaliter. Probatur hac ratione. Eadem res, prout magis, vel minus abſtracta à materia conſideratur; non diſtinguitur ſpecie: ſed ſolum accidentaliter:

in

in quantum diversum ordinem dicit ad materiam: ut homo physice consideratus, prout componitur ex materia, & forma, & habet in se principium motus, non distinguitur specie à seipso, prout composito ex genere, & differentia: quo pacto non dicit ordinem ad materiam sensibilem: sed forma, & figura, solum ex eo distinguuntur, quod figura abstrahit à materia sensibili, forma vero eandem respicit: ergo non distinguuntur specie, sed solum accidentaliter.

31 Probatur consequentia, quia accidentalis est ei ordo ad materiam sensibilem, vel abstractio ab ea, licet enim ad diversas scientias pertineat res, ut diverso modo abstrahitur à materia, tamen pertinere ad eandem, vel diversam scientiam, sic vel aliter esse abstrahibilem à materia, accidit ei: quamvis scientiæ essentialis sit talis modus abstrahendi à materia.

CAPVT IX.

De prædicamento Actionis, & Passionis.

1 QUatuor explicanda sunt, circa hæc duo prædicamenta actionis, & passionis. Primum est, quid nomine actionis, & passionis significetur. Secundum, quid utraq; sit. Tertium, quæ sint genera suprema utriusq; prædicamenti, & in quas species dividantur, (ex his enim ordinatio prædicamentalis sit) Quartũ, quot & quæ sint proprietates actionis & passionis.

2 Circa primum, diversæ sunt acceptiones, actionis & passionis: nam primo accipitur actio Grammaticali modo, pro significato cujuslibet verbi activi, sive proprie sit actio, sive per modum actionis significetur. Sed hac acceptione omissa quia non est realis, sed nominalis; tribus modis accipitur actio realiter. Primo, pro solo actu libero voluntatis; & hoc modo sumitur ab Arist. 2. libr. Magnorum moralium cap. 2. Secundo modo, sumitur universalius, pro qualibet actione immanente; sub qua comprehenduntur, non solum actiones intellectus, & voluntatis, sed etiam appetitus sensitivi, & sensuum externorum, & internorum, qua acceptione utitur Aristot. 6. lib. Ethic. capit. 4. Postrema acceptio, adhuc est universalior, tamen propria: pro quacunque actione cujuslibet agentis, libera, vel necessaria, immanente vel transeunte; & hoc modo accepit actionem Aristo. cap. præsenti; quod evidenter probant exempla ejus, tam in actionibus immanentibus, ut in dolore, & tristitia, quam in transentibus, ut in calefactione, & infrigidatione, ab eo assignata. In hæc etiam universali acceptione, actio est supremum genus prædicamenti actionis, & passio supremum genus prædicamenti passionis; nam quæ de actione dicta sunt, eodem modo intelliguntur de passione; cum passio non sit aliud, quam actio ipsa, prout recepta in subjecto.

Quid actio, & passio sint?

3 GIlbertus Porretanus, (qui ideo auctor sex principiorum vocatur, quia libellum quendam de sex ultimis prædicamentis scripsit.) sic definit actionem: Actio est, secundum quam in id, quod subjicitur agere dicemur, Hæc tamen definitio limitata est: quia solum comprehendit actiones transeuntes, quia per has solum dicimur agere circa aliud nobis subjectum: immanentes vero non circa aliud versantur, sed in eodem agente manent, nec etiam comprehendit actiones, quæ non habent præsuppositum subjectum, nec ideo mutationes sunt (si tamen aliquæ

quæ ex his reperiantur; quod adhuc eſt in opinione poſitum) alia igitur definitio univerſalior aſſignanda omnino eſt; quæ omnes comprehendat: & ea talis eſſe poterit; Actio eſt; qua media, ut via; effectus recipit eſſe; vel conſervationem ejus ab agente. Paſſio vero erit; à qua aliquid dicitur pati, per impreſſionem effectus ab agente. Et licet modus, quo diſtinguuntur actio & paſſio; non perieneat ad præſentem conſiderationem, ſed ad Phyſicam; de quo agit Ariſt. 3. li. Phyſ. tamen ex mente ejus, atq; communi ſententia ſcholæ, nõ diſtinguuntur realiter: ſed ratione ratiocinata: hoc eſt, per intellectum, ſuppoſito fundamento in re: nam in eadem entitate ab agente procedente, conſiderat intellectus rationem egreſſionis ab eo; & receptionis in paſſo: & hoc eſt diſtinguere rationes formales earum: quæ conſtituunt diverſa prædicamenta: nam, ut ſuperius probavimus, non requiritur diſtinctio realis, aut ex natura rei inter prædicamenta, ſed rationis ratiocinatæ ſufficit.

Quot, & Quæ genera & ſpecies habeant actio, & paſſio?

4 PRima diviſione, dividitur actio, in eam, Quæ verſatur; circa ſubjectum præſuppoſitum; & hæc dicitur eductio formæ de potentia materiæ, aut unitio ejus cum materia: dicitur etiam generatio: & in alium. Quæ non verſatur circa præſuppoſitum objectum; ſed per eam producitur res ex nihilo: & tales eſt creatio: ſi tamen vera actio eſt; & non ſola relatio dependentiæ creaturæ à Deo: quod adhuc eſt in opinione poſitum.

Secunda diviſione, dividitur in actionem Subſtantialem, & accidentalem: illa eſt; per quam producitur aut conſervatur ſubſtantia, hæc vero per quam producitur accidens: & ſub utraque comprehenduntur plures ſpecies.

Tertia diviſio actionis eſt, in Immanentem & Tranſeuntem. Actio immanens eſt; quæ non verſatur circa aliquod ſubjectum, extra agentem cauſam, nec effectum aliquem extra illum producit; ſed ipſa cum ſuo termino producto, manet in eodem agente: ut viſio, auditio, & actio vitalis intellectus; per quam producitur verbum mentis ad intelligendum. Actio vero tranſiens eſt, quæ non manet in agente; ſed circa ſubjectum extra illud verſatur: aut effectum omnino extra illud producit: ut generatio hominis, & calefactio aquæ.

Quarto dividitur, in actionem Succeſſivam, & Inſtantaneam: Succeſſive eſt calefactio, & neutritio. Inſtantanea, eſt generatio hominis. Et quodlibet horum membrorum, habet ſuas ſpecies; uſque ad infimas: atque ex his omnibus generibus, & ſpeciebus, ſub genere ſupremo, conſtituitur ordinatio prædicamentalis actionis. Et eodem modo conſtituendum eſt prædicamentum paſſionis: quia eiſdem diviſionibus dividitur paſſio.

Quot & Quæ ſint proprietates actionis & paſſionis?

5 QUatuor ſolent enumerari proprietates actionis, & paſſionis: ex quibus duas aſſignavit Ariſt. in litera. Prima eſt, Habere contrarium. Secunda, Suſcipere magis, & minus: ſed neutra convenit omni actioni, & paſſioni; ſed his tantum, quę verſantur circa terminos habentis contrarium: quales ſunt actio calefactionis, & infrigidationis ac ſimiles: nec etiam conveniunt proprietates iſtæ præterea his actionibus ratione ſui; ſed ſolum ratione terminorum: inter quos reperitur contrarietas.

Duas alias poſuit Gilbertus. Primam, & in ordine tertiam; quod proprium ſit actioni, & paſſioni, ſemper eſſe cum motu,

ru, & mutatione. Sed etiam de hac non eſt certum; quod omnia actioni conveniat: quia multi ponunt actiones ſine ſubjectis præſuppoſitis: de quibus ideo certum eſt, non eſſe motus, vel mutationes.

6 Secunda proprietas, & ultima in ordine eſt. Quod actio inferat paſſionem ſimul; cũ ea ſit: de qua certum eſt: quod conveniat actioni quarto modo quia cum actio & paſſio ſint eadem entitas, & præterea neceſſe ſit actionem, cum ſit accidens, in aliquo recipi: & ut recepta ſit paſſio neceſſe eſt inferre paſſionem & ſemper eſſe cum ea,

CAPVT X.

De cæteris prædicamentis.

Prædicamentum Quando.

TRia explicari debent, ut intelligatur natura hujus prædicamenti. Primum, quid ſit Quando; vel in quo conſiſtat ratio formalis ejus. Secundum, Quot, & quas habeat ſpecies, ex quibus fiat ordinatio prædicamentalis ejus. Tertium, Quot, & quæ ſint ejus proprietates.

Explicatur in quo conſiſtat ratio formalis prædicamenti Quando.

1 ARiſtoteles non definivit, Quando; nec docuit, in quonam formalis ratio ejus conſiſtat; ſed definivit Gilb. quamvis obſcura ad modum definitionis, dicens, Quando eſt id, quod ex adjacentia temporis relinquitur: per adjacentiam vero videtur ſignificare, eſſe aliquam denominationem, provenientem rebus ex tempore, aut ex eo, quod in tempore ſint.

Hæc autem definitio Gilberti, diverſis modis explicatur, & D. Tho. duas poſuit explicationes ejus, opuſ. 48. trac. de ſex ultimis prædicamentis, cap. 1. & 2. ex diverſis auctoribus collectas. Prima, aſſerit, tempus duobus modis conſiderari. Primo, ut eſt menſura ſucceſſiva, & continua. Secundo: ut explicatur ad menſurandam ſubſtantiam & motum, vel operationem ejus: ex qua explicatione procedit, ut denominentur menſurata à tempore, denominatione quadam extrinſeca: & dicantur eſſe, fuiſſe, aut futura eſſe: & actio dicatur heſterna, vel hodierna. Hæc igitur denominatio extrinſeca, eſt illud, quod ex adjacentia temporis relinquitur: hoc eſt, ex eo, quod tempus circumſtat ſubſtantiam, & ejus operationes: circumſtare vero non eſt aliud, quam intrinſeca ratione ad eas pertinere, & non per inhæſionem.

2 Secunda, non eſt multum diverſa: aſſerit enim id quod ex tempore relinquitur eſſe, quod ſubſtantia, & operationes ejus, tempori ſubditæ dicantur: in quantum, non totum ſuum eſſe habent ſimul, ſed quaſi augmentum, vel extenſionem, aut intenſionem à tempore accipiunt: & in eo dicuntur creſcere, conſeneſcere, ac tandem ab eo conſumi: & hoc eſt prædicamentum, Quando, nempe tempori ſubdi.

Duæ iſtæ explicationes, in eo conveniunt: quod utraque ponit prædicamentum Quando, in ſola denominatione extrinſeca à tempore conſiſtere: & ideo falſa eſt: quod ſic probo. Prædicamentalis ordinatio (ſi vera eſt) ex veris generibus, & ſpeciebus, licet imperfectis, ac diminutis fieri debet, ſed ex ſola denominatione extrinſeca, nec genus, nec ſpecies ſumi poſſunt: ergo ex ea ſola non poteſt conſtare prædicamentum. Probatur minor. Quia genus & ſpecies dicunt aliquam naturam, & entitatem realem: ſed denominatio extrinſeca, nec eſt aliqua natura, nec aliqua entitas realis in rebus, quibus prædicamentum hoc convenire poteſt: ut patet: ergo non poteſt ex ea ſola prædicamentum conſtitui.

3 Secundo, Si aliquid intrinſecum ponunt, non poteſt eſſe abſolutum: quia nulla entitas abſoluta reſultat in rebus, aut in tempore ipſo, ex adjacentia ejus; ſed ad ſummum relatio aliqua: quæ ſi realis ſit, pertinebit ad prædicamentum ad aliquid: ſi rationis; ad nullum: ergo non poteſt ex tali adjacentia temporis conſtitui reale prædicamentum: aut certe non diſtinctum à prædicamento ad aliquid.

Propterea moderni quidam aſſerunt, tria eſſe conſideranda in hoc prædicamento ſicut in cæteris: nempe, Formam denominantem ſubjectum: & hac dicunt eſſe Durationem: & ſubjectum denominatum ab ea: & hoc eſſe Motum, aut rem aliam durantem, & effectum formalem. Effectum vero formalem, non eſſe aliam quam durare in eſſe: ideo concretum eſſe, Durans, ut ſic. Sed qui hanc opinionem tenent, diviſi ſunt: nã quidam ab hoc prædicamento excludant, non ſolum æternitatem, quæ duratio infinita eſt, ſed etiam tempus: quia cum pertineat ad prædicamentum quantitatis, non poteſt in iſto collocari: unde abſtractum hujus prædicamenti, aſſerunt eſſe, durationem creatam indiviſibilem: ſub qua collocantur, ævum Angelorum, & duratio ſubſtantiæ corporæ, tanquam genera ſubalterna: quarum quælibet durationem, aiunt, dividitur in diverſas durationes ejuſdem generis, ſed diverſæ ſpeçie, ſecundum diverſitatem ſpecificam Angelorum, & ſubſtantiarum corporearum.

4 Hæc tamen ſententia primo eſt contra Ariſt. in hoc li. prædicamentorum, ca. 4. ubi cum enumeraſſet prædicamenta, & perveniſſet ad hoc, ita ait. Quando autem ut heri, ſuperiori anno, &c. Quæ verba tempus expreſſe ſignificant, ut patet.

Deinde eſt contra rationem. Quia vel ævum, & duratio alia ſubſtantiæ corporeæ, pertinent ad hoc prædicamentum: quia durationes creatæ ſunt: vel quia indiviſibiles: non propter ſecundum, quia ratio diviſibilis, vel indiviſibilis impertinens eſt ad hoc prædicamentum, cum id non ſit quantitas, ſed quando: ergo pertinent, quia ſunt durationes creatæ: ſed tempus eſt vera duratio creata: ergo non poteſt excludi ab hoc prædicamento.

Noſtra igitur ſententia eſt: quod Quando in abſtracto ſignificat durationem creatam in communi, ut comprehendit ævum, durationem indiviſibilem ſubſtantiæ corporeæ, & durationem ſucceſſivam motus, quæ eſt tempus, in concreto vero rem durantem, duratione creata: ita tenent plures moderni.

5 Et probatur, à ſufficienti diviſione: quia Quando, dicit aliquo modo durationem, ut manifeſtum eſt, non tamen durationem comprehendit infinitam Dei: quia hæc non pertinet ad prædicamentum: ergo dicit durationem creatam comprehendentem ſucceſſivam, & momentaneam, ſive ſit Angelica, vel alia quæcunque creata. Probatur conſequentia, quia ſucceſſiva, non poteſt excludi, ut probatum eſt: nec etiam momentanea, vel indiviſibilis: quia talis duratio, cum ſit accidens creatum, & completum, per ſe debet pertinere ab aliquod prædicamentum: ſed ad nullum præter hoc, pertinere poteſt: ergo in eo erit per ſe collocanda: & ita ſupremum genus erit duratio creata: prout utramque comprehendit: vel res durans, ut comprehendit ea, quæ durent, utraque duratione. Probatur minor. quia certum eſt, durationem indiviſibilem non pertinere ad prædicamentum quantitatis: cujus propria ratio eſt extenſio, & diviſibilitas propria paſſio; quod vero non pertineat ad alia prædicamenta, oſtendunt rationes, eorum diverſiſſimæ à duratione.

Argu. vero alterius opinionis, quo probatur, tempus eſſe excludendum ad hoc prædicamento

dicamento; quia pertinet per ſe ad prædicamentum quantitatis : nihil probat adverſus eos; qui afferunt, tempus eſſe quantum per accidens : & ideo non pertinere ad prædicamentum quantitatis, apud quos pertinere poterit ad hoc prædicamentum. Sed habet apud nos difficultatem maximam; quia tenemus, eſſe quantum per ſe, & ſpeciem quantitatis. Hoc tamen diſtinctione ſolvitur. Duo poſſunt conſiderari in tempore, nempe, quod ſucceſſiva duratio ſit : & quod continua : quo pacto abſtrahit ab extenſione, ſeu diviſibilitate per ſe, & per accidens. Probatur, nam evidens eſt apud omnes : tempus eſſe durationem ſucceſſivam, & tamen non eſt evidens, quod ſit per ſe extenſa, ſed ſatis probabile, quod ſit extenſa per accidens, ergo ratio ſucceſſivæ durationis, abſtrahit ab extenſione per ſe, & per accidens. Nos igitur, qui tenemus, tempus eſſe extenſum per ſe, poſſumus ipſum hac ratione collocare in prædicamento Quantitatis, ſed in ratione ſucceſſivæ durationis, in prædicamento Quando, & hac diſtinctione ſolutum eſt argumentum.

Quot, & quæ habeat genera, & ſpecies hoc prædicamentum?

7 SUpremum genus hujus prędicaměti, quod eſt Duratio creata, vel Durans creatum, dividitur in durationem Permanentem, & ſucceſſivam, tanquã in duas ſpecies ſubalternas, & rurſus, Duratio Permanens, in Ævum, quod eſt duratio Angelorum, in durationẽ ſubſtantiæ corporeæ, duratio vero ſucceſſiva, in durationem primã motus cœleſtis; quæ per antonomaſiam vocatur tempus; & in durationem motus inferioris; & adhuc quælibet ſpecies ſubalterna durationis permanentis, habet alias ſpecies infimas, ſecundum diſtinctionem ſpecificam Angelorum, & ſubſtantiarum corporearum, & ex his generibus, & ſpeciebus fit ordinatio prædicamenti Quando.

Quot, & quæs proprietates habeat hoc prædicamentum?

1 TRes proprietates tribuit Gilbertus huic prædicamento, ſed omnes videntur aliis etiam eſſe communes. Prima eſt; non habere contrarium. Secunda. Non ſuſcipere magis & minus, de quibus manifeſtum eſt aliis convenire. Tertium dicit eſſe, quod duratio creata ſolum convenit his, quæ incipiant eſſe, vel apta nata ſunt incipere eſſe : de qua etiam probatur, quod conveniat aliis, quia alia etiam ſunt accidentia, quæ ſolum conveniunt his, quæ incipere apta nata ſunt, ut mutatio, & motus, aliaque hujuſmodi. Nullam igitur habet proprietatem prædicamentum hoc nobis notam, ſed aliquam abſque dubio habebit, quam ignoramus, nam cum debiliſſimæ ſit naturæ, mirum non eſt, ſi intimas ejus proprietates non cognoſcamus.

Prædicamentum Ubi.

8 CIrca prædicamentum, Ubi quatuor etiam explicanda ſunt. Primum. Quid per nomen, Ubi, ſignificat. Secundum, in quo conſiſtat ratio formalis ejus. Tertium, Quot & quæ genera, & ſpecies habeat, ex quibus ordinatio ejus prædicamentalis fiat. Quartum. Quot, & quæ ſint proprietates ejus.

Circa primum. Nomen Ubi, uno tantum modo accipitur, pro reali præſentia, per quam aliquid dicitur præſens eſſe loco, aut ſpatio loci, nam & ſi corpus ſit in vacuo, habebit præſentiam realem, cum ſit certum, & ab omnibus conceſſum, poſſe moveri in vacuo, in quo, ſicut verum, & realem motum haberet, ita

verum terminum motus acquireret : est autem ubi, terminus proprius motus localis : quare verum haberet ubi, veramque ac realem præsentiam.

Quid sit ubi, aut in quo consistat ratio formalis ejus?

VBi sic definitur à Gilberto, ubi est circumscriptio corporis, à circumscriptione loci proveniens : quibus verbis, duplicem circumscriptionem insinuat. Prima est, circumscriptio loci à locato, & hæc potest vocari activa. Secunda vero passiva est, quia locatum dicitur à loco circumscribi: & hanc dicit esse de ratione ubi: nam alia ad locum potius pertinet, & ad prædicamentum quantitatis reduci potest; in quo ponitur locus : sed in circumscriptione passiva, præsentiam localem virtualiter includit Gilbertus : quia non potest corpus circumscribi loco, nisi sit ei præsens. Nihilominus definitio hæc limitata est, & non omnino completa : quia solum comprehendit, ubi pro locali præsentia, cum tamen corpus haberi possit verum ubi, sine illa.

Sic ergo definiendum est, ubi, definitione adæquata, & comprehendente, ubi, quodcunque : ubi est realis præsentia, quam habet corpus in loco, aut in spatio loci.

Ex qua definitione intelligimus, quatuor habere conditiones ubi. Prima est. Esse aliquid reale : quia non potest esse aliquid præsens alteri, nisi per aliquid reale, & cum ubi sit terminus realis motus, necesse est aliquid etiam reale esse : alioqui per realem motum, nihil reale acquireretur, a quo tanquam à termino haberet speciem realem.

Habet secundo, quod sit aliquid inhærens subjecto realiter. Quia cum per motum tendat mobile ad acquirendum sibi aliquem terminum : & motus sit realis : non solum realem terminum debet acquirere : sed in se manentem. Probatur consequentia: quia motus & terminus in eodem subjecto recipi debent, ut manifesta inductione probari potest, in omnibus motibus. Habet tertio ubi, quod sit entitas realis, distincta ex natura rei à subjecto, in quo est.

Probatur hoc, ex nova acquisitione, & separatione à subjecto : nam illud, quod separatur ab alio realiter, necesse est distingui ab eo, absque operatione intellectus, cum ante illam separetur : sed hoc ubi, definit esse in corpore, & acquiritur aliud novum : ergo utrumque separatur à corpore, ante operationem intellectus : & ideo ante illam distinguitur, & ex natura rei.

Quartum quod habet, ubi, est non esse puram relationem, sed aliquid absolutum includens, & etiam respectum secundum dici ad locum; quo circumscribitur corpus; ut ad spatium loci. Probatur hac ratione: quia sola relatio non potest per se terminare motum, ut docet expresse Arist. 5. lib. Phy. sed, ubi, terminat per se motum localem, ut ibidem asserit : ergo non dicit solam relationem, sed motum quendam realem absolutum, quem per respectum ad extrinsecum explicamus. Hic autem modus absolutus, non est aliud, quam accommodatio rei præsentis ad locum, vel ad spatium loci : ita ut si corpus sit, sic se accommodet illi, ut totum correspondeat toti loco, aut spatio, & singulæ partes singulis etiam partibus loci, si vero sit res indivisibilis tota correspondeat toti loco, aut spatio : & tota etiam singulis partibus; quod vero simul cum hoc modo absoluto, includat respectum realem ad extrinsecum locum, vel spatium: certũ esse debet: quia talis accommodatio, intrinsecam dicit correspondentiam; ergo intrinsecum etiam respectum.

Quot

Quot, & quæ habeat genera, & ſpecies, Vbi.

4 VBi poteſt dividi, in Circũſcriptivum, & Definitivum: Circumſcriptivum eſt: quod habet corpus quantum, quod ita eſt præſens ſpacio, ut toti ſpacio correſpondeat totum corpus, & partibus correſpondeant partes: & id ſuo modo poteſt habere res ſpiritualis ſic ſe accommodans loco, ut ſingulis partibus locis, correſpondeat tota, & tota etiam toti loco. Ubi, Definitivum, poteſt vocari ſimplex præſentia, per quam res poteſt dici præſens alicui, ſine commenſuratione, vel accommodatione ad illud: & hoc modo erunt fortaſſe præſentes Angeli in cœlo empyreo, in quo non ſunt, tanquam in loco, ſecundum ſententiam D. Tho. magis communem in ſchola: licet adhuc ſit hoc poſitum in opinione, an Angeli moveantur per motum realem, eis inhærentem, & ex conſequenti, an verum ubi acquirant: aut ſolum per extrinſecam denominationem à corpore, quod movent.

Secunda diviſione dividitur ubi, ab Ariſt. 7. & 8. lib. Phy. in ubi Surſum, & Deorſum, tanquam in diverſas ſpecies, per quas, tanquam per proprios terminos diſtinguuntur ſpecie motus locales, ſurſum & deorſum: quamvis moderni plures, hanc diſtinctionẽ ſpecificam; ubi, & motuum localem non admittant: ſed nos Ariſt. ſequentes, probamus admittendum eſſe, 5. lib. Phyſic. in noſtris commentariis.

Quot & quæ proprietates habeat Vbi?

5 DUas proprietates ei concedit Gilbertus; videlicet, non habere contrarium: & Non ſuſcipere magis & minus, quas patet non ei convenire, ſed multis aliis. Et prima proprietas, (ſi vera eſt) de propriſſima contrarietate, quæ in ſolis qualitatibus, ſe expellentibus ab eodem ſubjecto, intelligi debet non aliam ei concedit Ariſt. non ita propriam, locis citatis. Alii etiam tribuunt, Ubi duas alias proprietates: nempe Eſſe immobile, cum conſtet moveri non poſſe cum corpore, in quo eſt; ſed moto corpore, ſtatim deſinere eſſe in eo: & ideo aliam ejus proprietatem dicunt eſſe; quod corrumpi poſſit: utraq; tamen proprietas, communis eſt ei cum alijs: nam immobilitatem, loco etiam concedit Ariſt. 4. l. Phy. & multæ ſunt aliæ res corruptibiles: ergo vero quintam proprietatem ei cõcederem, quæ nulli poteſt convenire, ſed quarto modo ei convenit: quia cum eo convertitur: & hæc eſt; Acquiſibile, aut producibile eſſe per ſe, per motum localem.

Prædicamentum Situs.

1 QUatuor alia de Situ declaranda ſunt. Primum. Quid per Situm cõſtituentem hoc prædicamentum intelligatur. Secundum. In quo conſiſtat ratiõ formalis ejus. Tertium: In quot, & quæ genera, & ſpecies dividatur. Quartum. Quot & quæ proprietates ei attribuantur.

Circa primum. Variis modis accipitur Situs. Primo, pro loco, aut ubi; in quo res ſita eſt: ut hæc nimis eſt impropria: ideo accipitur. Secundo, pro quadam relatione ordinis quam res habet in loco: per quam dicitur eſſe ſurſum, aut deorſum, priorem aut poſteriorem habere locum; ſed hoc non ad ſitum, ſed ad ubi pertinet; & ideo nimis eſt impropria reſpectu ſitus. Quare ſecundum has duas acceptiones, non poteſt conſtituere ſpeciale, aut diſtinctum prædicamentum ab aliis,

Tertia igitur acceptio, & propria, colligitur ex Ariſt. 5. li. Met. c. 19. ubi ait, D. ſpoſito dicitur ordo partes habentis, ſecundum locum. Quæ verba intelligunt omnes Interpretes, de prædicamento Situs, quod ſub nomine diſpoſitionis explicare voluit.

In quo conſiſtat formalis ratio hujus prædicamenti?

DEfinitio Situs, ſecundum hanc ultimam exceptionem, ex Ariſt. colligenda eſt, erit autem talis. Situs eſt, diſpoſitio partium in loco, ſecundum quam aliquis ſedere, ſtare, aut jacere dicitur.

Sed diſtinguere ſitum à prædicamento ubi, difficile eſt: quia eſſe aliquid extenſum, & eſſe tali modo extenſum, ad idem prædicamentum pertinet: ergo eſſe aliquid in loco, & eſſe tali modo in loco, pertinebit ad idem prædicamentum: ſed ſitus non eſt aliud, quam tali modo eſſe in loco, hoc eſt, cum tali diſpoſitione partium: ergo non efficiet diſtinctum prædicamentum à prædicamento ubi, quod eſt eſſe in loco. Probatur minor. nam ſtare, aut ſedere, non eſt aliud, quam tali modo eſſe in loco: ideo tenuit Fonſeca 5. Metaph. cap. 7. quæſt. 2. ſect. 4. quod licet vulgo dicatur ſitum, & ubi, diverſa efficere prædicamenta: tamen ſecundum veritatem Philoſophicam, non diſtinguitur Situs, à prædicamento ubi.

3. Hæc tamen ſententia expreſſe inprimis contraria eſt Ariſtotelis & toti Peripateticæ ſcholæ, decem prædicamenta recipienti: & inter ea, ſitum: ſi enim non diſtinguatur à prædicamento ubi, non erunt, niſi novem: eſt etiam contra rationem: quia ſitus, diſtinctam ſaltem rationem formalem habet à prædicamento ubi: ut ſtatim oſtendemus. Sed in quo conſiſtat hæc ratio non eſt certum apud omnes. Itaq; ſecunda opinio, tenet in ſola denominatione extrinſeca à loco conſiſtere. Quæ etiam falſa probatur. Primo. Quia ſola denominatio extrinſeca, non ſufficit, prædicamentum conſtituere, ut probavimus. Secundo. Quia qui ſedet, vel ſtat in loco, eodem modo ſtabit & ſedebit, ſi locus, in quo eſt, corrumpatur, & in vacuo remaneat: ergo eodem modo habebit ſitum, ſicut eſt certum habere ubi: ſed tunc non denominaretur extrinſece à loco; cum non ſit in loco: ergo nihil erit prædicamentum ſitus.

Propterea tertia opinio, aſſerit, non eſſe ſolam denominationem extrinſecam, ſed relationem corporis, & partium ejus ad locum, vel ſpatium loci. Sed nec poteſt hæc opinio defendi. Quia ſi ſolam relationem dicit; vel eſt relatio ſecundum eſſe, & ita non diſtingueretur ſitus à prædicamento ad aliquid: vel eſt relatio ſecundum dici, & hoc non; quia relatio ſecundum dici, eſt de eſſentia abſoluti, ut probavimus in prædicamento ad aliquid: ergo non poteſt per ſolam relationem ſecundum dici, conſtitui prædicamentum ſitus: ſed aliquid abſolutum habere debet, in quo reſpectus ſecundum dici includatur.

4. Ideo ultima opinio, quam ſequuntur omnes fere Interpretes, Ariſt. cap. præſenti, & 5. Metaph. cap. 19. aſſerit, ſitum dicere quid abſolutum: nempe ſpecialem modum ſe habendi totius corporis, & partium ejus in loco, aut ſpatio loci: in quo modo abſoluto, includitur reſpectus ſecundum dici, ad locum, & partes ejus: unde ex abſoluto, & reſpectivo, conſtat ratio adæquata hujus prædicamenti, ſicut & prædicamentum ubi. Quam rationem explicuit Ariſtot. ubi ſupra, nomine diſpoſitionis partium in loco: ſed ſitus à prædicamento ubi, non diſtinguitur realiter, ſed ſolum ratione ratiocinata, ſicut actio à paſſione. Præſupponit enim ubi, tanquam aliquid prius ſecundum rationem, & addit ſupra illud, ſpecialem illum modum diſpoſitionis partium in loco: nam prius intelligimus corpus eſſe præſens loco, aut ſpatio loci, quam intelligamus talem habere diſpoſitionem partium in eo: ſed hæc diſpoſitio partium non eſt alia entitas realis, ab entitate, ubi, ſed alia ratio formalis: quam certum eſt, non dicere, ubi, ſed ſolum præ-

ſentiam

ſentiam in loco, aut ſpatio loci, & nihil aliud: præſentia autem in loco, ſine tali diſpoſitione, & ideo, ſine ratione ſitus intelligitur: & hoc eſt, in eadem entitate reali, diſtinguere intellectu, duplicem rationem prædicamentalem: ſicut diſtinguimus in eadem entitate realis motus, prædicamentum actionis, & paſſionis.

5. Ad arg. primæ opinionis, Diſtinguenda eſt major: quia eſſe, & eſſe tali modo dupliciter contingit. Primo, ita ut, talis modus eſſendi, comprehendatur ſub eodem eſſe: & tunc verum eſt, ad idem prædicamentum pertinere. Alio modo, ita, ut extra rationem ejus ſit: & tunc non ad idem, ſed ad aliud pertinebit: quod patet in eodem exemplo quantitatis: nam eſſe extenſum cõſtituit prædicamentum quantitatis, ſed corpus tali modo eſt extenſum, ut ſit alteri æqualiter extenſum, non comprehenditur ſub extenſione, & ideo non jam ad prædicamentum quantitatis, ſed ad prædicamentum, ad aliquid pertinet, & ita ſe habet ſitus, in ordine, ad ubi quod ſimpliciter, dicit eſſe in loco, non comprehendens per ſe, nec per ſuas ſpecies, ſpeciales modos, aut diſpoſitiones, ſe habendi in loco, & ideo ſitus ſpecialem modum ſe habendi in loco dicit, non comprehenſum in ratione formali ubi, quare aliud prædicamentum conſtituere poteſt.

Quot, & quæ ſint genera, & ſpecies Situs?

6. GEnera, & ſpecies hujus prædicamenti, ita colligunt Albertus Magnus. 1. de ſex principiis, tractatu de poſitione, cap. 1. & D. Thom. opuſc. 48 cap. 2. ut ſupremum genus, quod eſt diſpoſitio partium in loco, aut ſpatio loci, dividatur in id, quod eſt, Recte eſſe poſitum, aut Reflexe, tanquam in duo genera ſub alterna oppoſita, ſub quibus continentur, Sedere, Stare, Jacere, Cubare, & hujuſmodi alia, tanquam ſpecies, in quas dividuntur eadem genera, & ex omnibus fit ordinatio prædicamentalis.

Quot, & quæ ſint proprietates hujus prædicamenti?

7 DUas proprietates ei attribuunt. Albert. Mag. & D. Thom. ubi ſupra, videlicet, Contrario carere, & ſuſcipere magis & minus, quæ etiam conveniunt pluribus aliis, quibus tertiam addit Gilbertus nempe, Aſſiſtere proxime ſubſtantiæ, quæ etiam convenit prædicamento, ubi, & immediatius; cum ſit prius ſecundum rationem, ut probavimus, ſed cum ſint idem realiter utriq; convenit immediate, realiter loquendo, ſed non eſt ſic intelligendũ, quod ſitus aſſiſtat ſubſtantiæ, ut extrinſece prorſus ſe habeat ad illam: nam vere ei inhæret, tanquam modus ejus: ſed aſſiſtere dicitur, quia ab extrinſeco dependet.

Prædicamentum Habere.

EAdem quæ de cæteris prædicamentis explicata ſunt, de habere, vel habitu, qui eſt ultimum prædicamentum, ſunt declaranda. Primum. Quid per habere ſit intelligendum? Secundum. Quid ſit habere, aut in quo conſiſtat ratio formalis ejus. Tertium. Quot genera, & ſpecies habeat? Quartum. Quot etiam, & quæ ſint proprietates ejus?

Circa primum. Multis modis accipitur habere, ut docet Ariſt. 5. lib. Metaph. c. 10. text. 95. ſed tres ſunt præcipuæ acceptiones ejus. Prima univerſalis: ita ut inter habentem, & rem habitam ſolum ſit diſtinctio rationis: ut homo dicitur habere ſubſtantiam, & cætera prædicata eſſentialia. Secunda acceptio eſt minus univerſalis: ita ut reſpectus realis, & ex conſequenti realis diſtinctio ſit, inter habentem, & rem habitam In qua ſignificatione, idem eſt habere aliquid; quod illud reſpicere: ut

ut pater dicitur habere filium. Sed utraq; hæc acceptio impropria est, & secundum quam habere non constituit speciale prædicamentum, quare Tertio accipitur, pro eo; quod est habere aliquid, non quomodocunq;, sed ita: ut habens, sit speciali ratione accommodatum, vel commensuratum rei habitæ, cum respectu reali ad illam: non tanquam ad terminum, sed tanquam aliquid, cui habens speciali modo adaptatur. Et secundum diversum modum hujus adaptationis, vel accommodationis ad illam diverso modo dicetur eam habere, & diversum prædicamentum constituere. Habere locum, vel spatium; est prædicamentum ubi: habere durationem; prædicamentum quando; haberi positionem partium in loco, prædicamentum situs: habere vestes aut arma; prædicamentum Habere: quia specialis est accommdatio corporis ad vestes, & arma: unde generale nomen habere specialiter ei attribuitur.

2 Et secundum hanc acceptionem, definitur à Gilb. hac definitione. Habitus est corporum & eorum, quæ circa corpus versantur, adjacentia. Quasi dicatur, vestes circumdare, aut operire corpus, per specialem accommodationem ejusdem corporis ad eas, tanquam ad aliquid extrinsecum ei non inhærens: itaq; ratio formalis hujus prædicamenti; consistit in modo speciali, quo corpus sese accommodat vestibus, aut armis, qui modus diversus est ab aliis quibus se accommodat loco, aut durationi: & ideo speciale constituit prædicamentum, quod Concreto, dicitur Habere aut Habitus, abstractum vero nomen non habet, sed abstractum ejus vocatur, ratio habitus; vel ratio habendi.

Quot & quæ sint genera, & species habere?

3 HAbere dividitur, tanquam supremum genus in diversos modos habendi distinctos per diversas res habitas, quibus diversis modis se accommodat corpus: ut: Habere vestes; aliud genus est: ac Habere arma: & quodlibet horum, dividitur in alias species; quales sunt, Tunicatum esse, Loricatum esse; & aliæ similes: & ex his generibus, & speciebus, usq; ad individua, quæ sunt Petrum, aut Joannem, esse calceatum, tunicatum, aut loricatum, constituitur ordinatio prædicamentalis.

Quot, & quæ sint proprietates hujus prædicamenti?

PRima proprietas Habere est. Quod magis & minus suscipiat: nam eques, armatior est pedite: & magis calceatus dicitur: qui caligis simul, & calceamentis ornatus est; quam qui solis calceamentis. Secunda proprietas est, Non habere contrarium. Nam esse calceatum, & loricatum; non sunt opposita. Sed utraq; hæc proprietas, communis est alis rebus circa quas notat bene D. Tho. opu. 48 tra. de sex ultimis prædicamentis. ca. non esse inter se repugnantes: quia licet suscipere magis, & minus, proprie sumptum, procedat ex majori, vel minori admixtione contrarii: & ideo nihil possit ea suscipere, nisi contrarium habeat: tamen magis, aut minus, non attribuuntur huic prædicamento proprie sumpta, sed improprie, hoc est, secundum quantam extensionem, quia pluribus vestibus, aut armis, pretioribusve ornatur corpus, ideo bene hoc modo sumpta, magis, & minus, convenire possunt huic prædicamento, licet non habeat contrarium:

4 Ultima proprietas ejus est, quod adjacentiam inter plura necessario dicat ita, ut unum sit actu in alio, nisi enim vestes, aut arma sint in homine, non dicetur vestitus, vel armatus, nec habere illa, secundum specialem significationem hujus prædicamenti (quamvis alio titulo possessionis

nis poſſit ea habere,) quod in aliis non eſt neceſſarium: nam corpus poteſt habere ubi, & ſitum; etiam ſi actu non circumſcribatur loco: ideo hæc proprietas, videtur convenire quarto modo, huic prædicamento.

QVÆST. VNICA.

An habere ſit aliquid intrinſecum, & inhærens, vel in ſola denominatione extrinſeca conſiſtat?

CIrca hanc quæſtion. rejicienda imprimis eſt opinio quorundam modernorum, qui nihil intrinſecum invenientes in eo quod eſt habere; dixerunt, non eſſe ſpeciale prædicamentum. Sed hoc eſt contra communem conſenſum totius ſcholæ; quæ cum Ariſtotel. tenet decem eſſe prædicamenta: & habere, eſſe unum ex eis: quod ſi excludatur; novem erunt tantum. Et etiam contra rationem; qua probabitur ſpecialem rationem; & prædicamentalem habere; licet imperfectam, ac diminutam.

5 Hac ergo refutata ſententia eſt alia modernorum; qui in ſola denominatione extrinſeca, à veſtibus, aut armis, conſiſtere aiunt hoc prædicamentum; præter quam, nihil intrinſecum, vel inhærens dicit. Probant primo. Quia habere non eſt aliud, quam eſſe veſtitum, vel armatum: ergo forma, à qua denominatur corpus; ſunt veſtes, vel arma: ſed hæc non inhærent ei; ſed extrinſece adjacent, illud circumdantes: ergo non dicit aliquid intrinſecum, vel inhærens; ſed extrinſecam ſolum denominationem ab eis.

Secundo: Ex eo, quod homo habeat veſtes, vel arma; nullus modus realis, & intrinſecus poteſt ei advenire; præter relationem propinquitatis, vel contractus ab illa: ſed conſtat hunc reſpectum generalem eſſe, & ideo non pertinere ad hoc prædicamentum: ergo nihil ſpeciale intrinſecum dicit; ſed ſolum denominationem extrinſecam à veſtibus, vel armis: cujus ſignum eſt; quod etiam ſi veſtitus, vel armatus homo, veſtibus, aut armis ſpolietur; nihil reale intrinſecum, aut ſibi inhærens amittit: ergo neque aliquid ſibi inhærens acquirit, dum induitur veſtibus, aut armis; ſed ſolum acquirit, & amittit extrinſecam denominationem ab eis: quare in hac ſola conſiſtit ratio formalis hujus prædicamenti. Hæc tamen opinio falſa probabitur quæſt. ſequenti. ubi oſtendam, ſolam denominationem extrinſecam; non poſſe efficere prædicamentum ſpeciale.

6 Noſtra igitur ſententia oppoſita eſt; nempe habere, præter denominationem extrinſecam à veſtibus, aut armis; modum aliquem formaliter inhærentem corpori continuere: & hanc modum eſſe entitatem realem abſolutam; includere tamen reſpectum ſecundum dici ad veſtes, vel arma: ita ut ratio formalis hujus prædicamenti; abſoluto ſimul cum reſpectu conſtet.

Sed quiſnam ſit modus iſtæ inhærens corpori; ex doctrina Ariſtotel. colligi debet: qui libr. 5. Meta. cap. 10 ſic loquitur de hoc prædicamento. Habitus autem dicitur, tanquam quidam habentis, & habiti actus; ſicut actio quædam, aut motus: nam cum hoc quidem efficit; illud vero ſit, media eſt effectio: ita, & habentis veſtem, & veſtis habitæ, eſt medius habitus: hunc itaque habitum, quod non contingit habere manifeſtum eſt: ad infinita enim progrederetur; ſi habiti eſſet habitum habere. Quibus verbis duo expreſſe docet. Primum, quod inter veſtem, & hominem veſtitum, aliquid eſt medium, ſicut inter agens, & effectum, media eſt actio: & hoc medium, inter veſtem, & hominem vocat actum habendi, ſeu habitionem, (ut ſic loqui liceat ad hæc explicanda.) Do-

et ſecundo; quod hic actus medius, non habetur medio alio habitu; ne in infinitum procedatur, quia non eſt quod habetur, ſed ratio habendi: unde ſeipſa, & non per aliud medium convenit homini veſtito, aut armato.

Et ex utroque colligo hoc argum. ad probandam noſtram ſententiam. Si inter corpus, & veſtem eſt aliquid medium, quo haberi dicuntur veſtes, medium hoc ex parte corporis ſe tenet: ergo aliquid reale in eo eſt: & accidentale quidem; cum adeſſe, & abeſſe poſſit, dum homo induitur, & ſpoliatur veſtibus: quare neceſſe eſt formaliter inhærere eidem homini. Præterea; Si medium hoc non habetur per aliud medium, ſed ſeipſo: quia eſt ratio habendi: ſequitur non eſſe extrinſecum homini; ſicut veſtes: nam ſi extrinſecum eſſet; per aliud medium haberetur, ſicut habentur veſtes: ergo eſt aliquid intrinſecum ei inhærens.

7 Sed quid ſit hoc medium intrinſecum, in quo conſiſtit formalis ratio hujus prædicamenti: ex doctrina ejuſdem Ariſt. 3. lib. de partibus animalium, cap. 1. colligendum eſt: ubi aſſerit, naturam dediſſe animalibus veſtes, quibus operiantur, ut cutem, pilos, lanam, aut quid ſimile, & arma; quibus poſſint ſe defendere ab aliis, & etiam ea offendere, ſi opus fuerit, hominem vero nudum edidiſſe; intellectum tamen ei tribuiſſe, quo propria induſtria poſſet ſibi veſtes, & arma quærere, & ex rebus aliis ea conficere.

Ex quibus duo colliguntur valde notanda, in quibus differt homo à cæteris animalibus. Primum eſt, quod veſtes, & arma eorum ſunt partes integrantes ſuorum corporum: unde non dicuntur ea habere proprie, ſed communiſſima, atque impropriiſſima ratione, non pertinente ad hoc prædicamentum: ſicut dicuntur habere pedes, aut caput: veſtes vero, & arma ſolius hominis ſunt, quædam alia corpora ſibi extrinſeca; quæ proprie dicuntur ei adjacere: & ideo proprie dicitur ea habere, & ſpeciali, ac propriiſſima ratione dicitur veſtitus, & armatus: quare ei ſoli proprie convenit prædicamentum, habere. Veſtimus quidem ſimias, & armamus equos; tamen non dicuntur veſtiti, vel armati proprie, ſed per quandam analogiam, & ſimilitudinem ad hominem: quare nec dicuntur proprie habere veſtes, & arma ſecundum rationem formalem hujus prædicamenti.

8 Secundum, quod colligitur, eſt; Natura in loco veſtium, & armorum, dediſſe homini naturalem aptitudinem; & accommodationem ad illa induenda: per quam aptitudinem ſpeciali modo eiſdem ſeſe aptaret, & accommodaret; dum eis indueretur: & ratione hujus accommodationis, ſpecialem ornatum, & quaſi naturalem ei tribuunt veſtes, & arma, cæteris vero animalibus ſuas veſtes, & arma; tanquam partes integrantes corporum habentibus, nec dedit natura, nec neceſſe fuit dare talem aptitudinem, & accommodationem ad extrinſecas veſtes, & arma: unde nec eis tribuunt, quaſi naturalem ornatum, ſicut homini; ſed quaſi artificiatum, & nimis improprium.

9 Ex quibus infero; quod dum homo nudus eſt, ſolum habet aptitudinem naturalem, & quaſi aptitudinalem accommodationem; & coaptationem ad veſtes, & arma: ſed dum eis induitur; exit in actum talis aptitudo: non quidem in actum, qui ſit actio; ſed qui ſit modus formalis actualis accommodationis, & coaptationis in eo productus: aliquo modo ſimilis actioni, & paſſioni; in quantum veſtes, & arma dicuntur veſtire, & amare hominem, & homo ipſe dicitur veſtiri, & amari, veſtitusque & armatus eſſe. Et modus iſte actualis accommodationis, & coaptatio-

nis

nis, vocatur habitus, ſeu habitio; quem Ariſt. docuit eſſe medium, inter veſtes, & hominem, & non habere per alium modum; ſed ſeipſo ineſſe homini, tanquam medio habendi veſtes, & arma. In hoc igitur modo abſoluto, includente tamen reſpectum ſecundum dici ad veſtes, & arma, & extrinſecas etiam denominationes ab eis, conſiſtit ratio formalis hujus prædicamenti, quam extrinſecam vocant aliquando D. Tho. & alii antiquiores Interpretes, propter eaſdem denominationes extrinſecas, quas includit, non certe modum intrinſecum, & inhærentem excludere volentes.

Ad primum arg. alterius opinionis Neganda eſt prima conſequentia, quod à ſolis veſtibus, & armis denominaretur homo veſtitus, & armatus, ſed prima atque formaliter denominatur, ab actuali modo accommodationis, & coaptationis ei inhærente, deinde à veſtibus, & armis denominatione extrinſeca, in qua non conſiſtit principaliter ratio hujus prædicamenti, ſed in alia denominatione formali.

Ad ſecundum. Negandum eſt primum antecedens, quod nullus modus realis oriatur in homine, ex eo, quod veſtibus induatur, oritur enim modus actualis accommodationis inhærens, ut explicatum eſt, quem modum amittit, dum veſtibus & armis ſpoliatur, & alium de novo acquirit, ſi iterum induatur. Ratione igitur hujus modi formalis, & intrinſeci; intrinſecum quoque, atque formalem concretum habet hoc prædicamentum.

QVÆSTIO GENERALIS pro omnibus ſex ultimis prædicamentis.

An ratio formalis eorum conſiſtat in aliquo intrinſeco, & formaliter inhærente, vel in ſola denominatione extrinſeca?

10 PRiuſquam probabiles ſententias adducamus, excludenda eſt illa, tanquam improbabilis eorum, qui tenuerunt, ex decem prædicamentis, ſola quatuor prima, nempe ſubſtantiam, quantitatem, relationem, & qualitatem eſſe proprie prædicamenta, reliqua vero ſex, ſolũ eſſe quaſdam complicationes, ſeu aggregationes quorundam prædicatorum, minus imperfectorum, ex quibus, nec genera, neque ſpecies, ſed nec prædicamentales ordinationes conſtitui poſſunt, niſi per quandam ſimilitudinem, & anologiam, ad illa quatuor, & ideo inquiunt, Ariſtotelem pauciſſimis verbis, & perfunctorie admodum, genera & ſpecies eorum diſtinxiſſe. Hoc vero probabilitate prorſus caret, cum Ariſtot. capite de incomplexis, abſque diſtinctione enumeravit decem prædicamenta, & poſtea quatuor illis propoſitis, enumeravit actionem, & paſſionem cum reliquis: & ſuis locis, de ſingulis probatum ſit, proprias rationes prædicamentales habere, genera etiam atque ſpecies; quamvis imperfectiſſima, & quorum non eſt adeo frequens uſus in ſcientiis, & ideo paucis verbis explicata ſunt ab Ariſtotele.

11 Hac igitur excluſa ſententia falſa. Prima opinio eſt Scoti, in 3. d. 1. q. 1. in 4 d. 13. quæſt. 1. & quodlib. 11 qu. 4. quibus locis hanc diſtinctionem relationum excogitavit. Quædam ſunt relationes, (inquit) Intrinſecus advenientes: quæ poſito fundamento, & extremis, neceſſario inſurgunt iſi eis, ut paternitas, & filiatio. Aliæ ſunt. Extrinſecus advenientes quæ adhuc poſito fundamento, & extremis, non neceſſario inſurgunt: & ideo non ex natura extremorum proveniunt; ſed ab extrinſeco: tales ſunt relatio unionis, inter materiam, & formam, & relatio inter locatum & locum: de quibus conſtat, quod exiſtentibus extremis, nempe ma-

teria, & forma; ut dum ſeparatur anima à corpore, atque etiam locatum à loco, eum deſerens; non ſequitur relatio unionis, aut locationis inter illa: niſi rurſus ab aliqua cauſa efficienti, & proinde extrinſeca uniantur. Et in his relationibus extrinſecus advenientibus; ait conſiſtere rationes horum ſex prædicamentorum: erit itaque ſecundum Scotum prædicamentum Actionis; relatio ad principium, ſeu cauſam efficientem; à qua procedit effectus: & Paſſio; relatio ad eandem; ut imprimentem effectum in paſſio. Ubi; relatio corporis ad locum, aut ſpatium loci. Quando, relatio rei ad propriam durationem. Situs; relatio corporis; ſecundum ſuas partes ad locum. Et, Habere, relatio ejuſdem corporis ad veſtes, vel arma: Diſtingui autem ſufficienter hæc ſex prædicamenta ait.

16 Probat Scotus hoc argum. Petrum eſſe in loco, vel habere ubi; non eſt Petrus ipſe: nec locus eum circumdans: ergo cum ſit aliquid, erit relatio ejus ad locum duntaxat. Probatur conſequentia, quia cum ſuperficies continens Petrum, ei non inhæreat nihil aliud acquirit, dum incipit eſſe in loco, præter relationem ad locum: nec aliquid aliud amittit: dum recedit à loco, præter eandem relationem: ergo, Ubi, nihil aliud præter relationem erit. Sicque de cæteris quinque prædicamentis; quibus idem argum. applicari poteſt. Eandem fere ſententiam Scoti ſequuntur, Capreol. in 2. d. 2. q. 1. & Soncinas 5. Meta. qu. 6. ad 4. nam licet illam diſtinctionem relationum non admittant, aſſerunt tamen ſex ultima prædicamenta, non conſiſtere in aliquo abſoluto, nec in abſoluto ſimul cum reſpectu; ſed puros quoſdam, & ſolos reſpectus includere.

Hæc tamen opinio duo continet falſa. Nam primo falſum eſt; quod dentur tales relationes, quas vocat Scotus extrinſecus advenientes. Secundo falſum eſt etiam; quod ſi darentur; in eis ſolis poſita eſſet ratio formalis horum prædicamentorum.

13 Probatur autem primo; quod non dentur. Relationem extrinſecus advenientem, vocat Scotus eam; quæ poſito fundamento, & extremis, non ſequitur, aut non conſurgit: ſed impoſſibile eſt; quod poſitis extremis cum fundamento, non conſurgat in eis relatio: ergo impoſſibiles ſunt tales relationes. Probatur minor: quia extrema omnia relationis, ſunt talia per fundamentum: ſive ab extrinſeco eis proveniat relatio: ſive ab intrinſeco: ergo repugnat poni fundamentum in eis: quin ſequatur relatio. Gratia exempli: duo alba, ſunt extrema ſimilitudinis: per albedinem in utroque poſitam: duo homines, extrema ſunt paternitatis, & filiationis, per generationem activam, & paſſivam: & ideo repugnat naturaliter, quod poſito fundamento, & extremis, non ſequatur in eis relatio. Quod in exemplis etiam Scoti, non eſt minus evidens: nam relatio unionis, inter materiam, & formam: fundatur in actione: per quam ab agente uniuntur, (quam vocant unitionem:) & relatio loci ad locatum: & locati ad locum: (ſi ex parte utriuſque realis eſt) fundatur in approximatione, ſeu commenſuratione locati ad locum, aut circumſcriptione loci ad locatum: ſed naturaliter eſt impoſſibile, quod locatum ſit approximatum; aut commenſuratum loco, aut quod locus circumſcribat locatum: & non ſequatur talis relatio: ergo impoſſibiles ſunt tales relationes.

14. Deceptio vero Scoti ſit manifeſta: quia in ſuis exemplis, ſolum ponit extrema, & non fundamentum eorum: nempe materiam, & formam, nulla facta mentione unitionis, quæ fundamentum eſt: locatum quoque, & locum, ſine circumſcri-

ptione

ptione, aut approximatione: quod eſt, ponere extrema nuda, aut materialiter accepta; non formaliter, ut ſunt extrema relationis, quod habent per fundamentum: quare non eſt mirum, ſi eis ſic poſitis; non ſequatur relatio: poſitis vero cum fundamento; impoſſibile eſt non ſequi. Quod etiam reperitur in cæteris relationibus: nam licet ponas duos homines niſi ponas unum procedere ab alio per generationem, quæ eſt fundamentum relationis: non ſequitur in eis relatio paternitatis, & filiationis: hac vero poſita, neceſſario ſequitur: & ecce patet, quo pacto frivola eſt, & ſine fundamento, diſtinctio Scotica relationum.

15 Item probatur ſecundum; quod etiamſi darentur tales relationes, non poſſit in eis ſolis conſiſtere ratio formalis horum prædicamentorum. Et ſumo ad id probandum, prædicamenta actionis, & paſſionis: argumentorque hoc modo; Actio & paſſio, ſunt idem motus, ita ut actio non ſit aliud, quam motus, ut procedit ab agente, & paſſio motus, ut receptus in paſſo: ſed motus, ut procedit ab agente, dicit entitatem abſolutam viæ: præter reſpectum ad agens: & paſſio, eandem entitatem receptam, præter reſpectum ad paſſum: ergo de his duobus prædicamentis evidenter probatur, non poſſe conſiſtere in ſolo reſpectu. Et eodem modo poteſt probari de aliis, quamvis in his duobus magis ſit manifeſtum.

16 Probatur ſecundo. Quia ſi prædicamenta hæc, in ſolis, & puris relationibus conſiſtunt; impoſſibile eſt diſtingui à prædicamento ad aliquid: ergo cum certum ſit, & à Scoto concedatur, ab eo diſtingui, non poſſunt conſiſtere in ſola relatione. Probatur antecedens, ex definitione prædicamenti ad aliquid. Relativa prædicamenti ad aliquid ſunt, quorum totum ſuum eſſe, eſt ad aliud referri: ſed totum eſſe horum prædicamentorum, eſt referri ad aliud: ergo ſunt relativa illius prædicamenti. Probatur minor: quia ſit in ſola, & pura relatione conſiſtunt, cum relatio nihil abſolutum dicat: ſed ſolum eſſe rationem referendi ad aliud: totum eſſe horum erit relatio, & ex conſequenti, totum erit referri ad aliud.

Secunda opinio oppoſita eſt, aſſerens hæc ultima prædicamenta, in ratione pure abſoluta conſiſtere, non quidem intrinſeca, aut inhærente, ſed pure extrinſeca; quem conſequitur reſpectus ad extrinſecum, non tamen pertinens ad rationem formalem, aut eſſentialem eorum, ſed quaſi accidentalis: ut prædicamentum ubi, non eſt aliud, quam locus, ut denominans extrinſece locatum, ſicque de reliquis. Ita Herveus, quodlib. 1 q 9. Javel. 5. Meta. qu. ultima, Sotus quæſt. unica de ſex ultimis prædicamentis. Fonſeca 5. Met. ca. 15. q. 7. ſect. 3.

17 Probatur, A ſufficienti partium enumeratione: nam hæc prædicamenta, non dicunt nudam relationem. Ut probatum eſt contra Scotum: nec abſolutam ſimul cum reſpectu: quia hoc eſt aggregatum per accidens, ex rebus diverſorum prædicamentorum. Nec etiam dicunt rationem pure abſolutam, intrinſecam, ſeu inhærentem, quia Ariſtoteles, & cum ea tota ſchola, vocat ea prædicamenta adjacentia, atque extrinſeca, & merito, cum ubi, non ſit aliud, quam extrinſece circumſcribi loco, & veſtitum eſſe, extrinſece circumſcribi veſtibus, ſicque de cæteris: ergo neceſſe eſt, rationem formalem eorum, abſolutam, & omnino extrinſecam ponere.

Hæc etiam ſententia falſa probatur duplici argu. primo. Quia prædicamentum dicit ordinationem ex generibus, & ſpeciebus conſtitutam: ſed genera, & ſpecies non poſſunt conſtare, aut fieri ex ſola de-

nominatione extrinſeca; cum dicant naturam realem, & intrinſecam: ergo nec prædicamentum ex ſola denominatione extrinſeca conſtare poteſt. Præterea Denominatio extrinſeca, nihil ponit in re denominata: & ideo novam denominationem extrinſecam, admittunt omnes in Deo; ut quod ſit creator in tempore: quam denominationem non habuit ab æterno: ergo, ſi ſola denominatio extrinſeca ſufficit conſtituere hæc ſex prædicamenta; Deus poterit in eis collocari, abſq; ulla ſui imperfectione, aut limitatione: quod ſuperius probavimus falſum.

Secundo. Quia de duobus ſaltem prædicamentis evidenter probatur; non conſiſtere in ſola denominatione extrinſeca: nempe, de prædicamento paſſionis, & ubi: propria enim, & formalis ratio paſſionis, conſiſtit in receptione motus; vel actionis in paſſo: ergo formaliter dicit rationem inhærentem; & non ſolum extrinſecam. Ubi etiam, eſt proprius terminus motus localis: ergo in eodem mobili debet recipi; in quo recipitur motus ſed motus formaliter inhæret mobili; cum ſit actus mobilis, prout mobile eſt; ut definit Ariſtoteles 3. lib. Phyſicorum in principio: ergo ubi etiam inhærebit mobili; & non erit ſola denominatio extrinſeca.

18 Ultima opinio; quam tenent cæteri omnes interpretes Ariſtotelis; non ſolum cap. præſenti; ſed etiam 5. Metaphyſ. cap. 15. aſſerit rationem formalem horũ prædicamentorum, in modo aliquo abſoluto, & inhærente in ſubjecto, conſiſtere; ſimul includente reſpectum ſecundum dici ad aliquid extrinſecum, atque etiam extrinſecam denominationem ab eo: ut prædicamentum ubi includere realem præſentiam in loco, aut ſpacio loci: & hãc præſentiam modum eſſe abſolutum, in eo pore inhærentem, cum reſpectu ſecundum dici ad locum, aut ſpatium: & præter hanc, includere etiam denominationem à loco ipſo; ſi localis ſit præſentia. Hæc eſt probabilior ſententia; & tenenda.

Probatur; ex refutatione aliarum opinionum, hoc modo. Hæc prædicamenta, non dicunt ſolum reſpectum, ut probavimus contra Scotum: nec ſolam denominationẽ extrinſecam ergo dicunt aliquam rationem abſolutam, & intrinſecam: quia reſpectus, in aliquo abſoluto debet includi ut non pertineat ad prædicamentum ad aliquid.

19 Quod vero abſolutum cum reſpectu, non ſit unum per accidens; probatum eſt in prædicamento ad aliquid: nam cum includatur reſpectus eſſentialiter in ratione abſoluta; non concurrunt ad conſtituendum unum per modum compoſitionis: & ideo non efficiunt unum per accidens: ſed abſolutum, includens eſſentialiter reſpectum, unum per ſe eſt: ad cujus prædicamentum pertinet reſpectus ipſe; & non ad prædicamentum ad aliquid: quod in potentiis, habitibus, & ſcientiis, neceſſario concedendum eſſe probavimus: nec reſpectus iſti ſunt tranſcendentales, quia nec omnibus prædicamentis, nec pluribus ſunt communes: ſed ad ſolum prædicamentum abſoluti; in quo includuntur, & cujus eſſentiam complent, reducuntur.

Ad argumentum Scoti; Neganda eſt conſequentia: quod, ubi, ſit ſola relatio ad locum: ſed eſt realis præſentia in modo abſoluto, & inhærente locato conſiſtens; atque includens reſpectum ad locum; vel denominationem extrinſecam ab eo.

20 Ad argumentum ſecundæ opinionis, Neganda eſt ſecunda pars antecedentis: quod prædicamenta hæc non dicant abſolutum cum reſpectu: negandum eſt etiam; quod tale abſolutum cum reſpectu, ſit ens per accidens: quia cum reſpectus ipſe,

ipſe, non pertineat ad prædicamentum ad aliquid: nec concurrat ſimul cum abſoluto, ad conſtituendum unum tertium per modum compoſitionis; ſed tanquam complementum eſſentiale ejuſdem abſoluti, in eo includatur; & ad idemmet prædicamentum reducatur, unum per ſe eſt abſolutum cum reſpectu: & unam rationem prædicamentalem; licet imperfectam conſtituere poteſt.

VLTIMA PARS LIBRI PRÆDICAMENTORVM QVAM POST PRÆDICAMENTA VOCANT.

CAPVT XI. DE OPPOSITIS.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De oppoſitis autem, quot modis ſolent opponi, dicendum eſt.

Brevis expoſitio textus.

1 POST explicationem prædicamentorum; quædam proponit Ariſtot. declaranda: quæ ſunt quaſi modi quidam, aut rationes incompletæ, multis, prædicamentis communes: quas à prædicamentis, propter utramque rationem excludit; nempe propter Tranſcendentem, & incompletam. Sunt autem quinque: Oppoſitio, Prius, & Poſterius, Simul Motus, & diverſi modi Habere: ideo per quinque capita ſequentia; uſque ad decimum quintum, explicationem eorum, & totum librum abſolvit.

Intentum Ariſtotelis in hoc undecimo capite, eſt: explicare naturam Oppoſitionis, & ſpecies ejus, & in duas partes dividitur. In prima. Dividit expoſitionem in quatuor genera: & explicat ſingula membra. In ſecunda, Speciales conditiones, contrariæ oppoſitionis enumerat. Oppoſitio inquit Ariſtot. quadruplex eſt: Relativa, Contraria, Contradictoria, & Privativa.

Relative oppoſita dicuntur illa, quorum totum ſuum eſſe, eſt ordinari ad aliud, ut pater, & filius ſimile, & aliud ſibi ſimile opponuntur relative. Contrarie oppoſita, ait eſſe illa; quæ cum ad invicem non ordinentur; ſunt tamen ſibi repugnantia, ut calor, & frigus. Sibi autem repugnare idem eſt; ac eſſe formas ſibi repugnantes circa idem ſubjectum: & per hoc diſtinguuntur ab oppoſitis contradictorie, & privative; per primam vero particulam à relative oppoſitis.

2 Oppoſitio privativa, eſt eorum, quæ nata ſunt fieri circa idem ſubjectum; ut cæcitas, & viſus; aut cæcum & videns: hoc eſt, circa ſubjectum aptum habere utrumque ut cæcitas, & viſus, circa oculum, non circa lapidem; in quo nulla eſt aptitudo ad viſum: ideo homo dicitur proprie cæcus; lapis, vero ſolum dicitur, non videns.

Ultima

Ultima oppositio, & major, aut perfectior omnibus est. Contradictoria; quæ nullum habet medium; cum tamen reliquæ medium habeant. Nec convenit rebus; nisi ut à nobis concipiuntur, & vocibus significantur: & ideo eam definit Aristoteles: per affirmationem & negationem, dicens: ea opponuntur contradictorie; quæ tanquam affirmatio, & negatio repugnant, id est, quæ per affirmationem & negationem repugnare censentur; ut Petrus sedet, & non sedet.

In secunda parte capitis, explicat conditiones contrariorum; quarum prima est, quod bono necessario, contrariatur malum; malo vero non solum bonum; sed etiam aliud malum. Secunda conditio est: Posse unum existere in rerum natura, sine altero; ut album sine nigro: in quo distinguuntur à relativis; quorum unum esse sine altero repugnat. Tertia conditio; Contraria non possunt simul esse in eodem subjecto, ut idem corpus, non potest simul esse album & nigrum. Quarta conditio; Contraria possunt fieri circa idem subjectum genere, vel specie, ut album, & nigrum circa Petrum & Johannem; qui sunt ejusdem speciei: atque etiam circa hominem, & equum, qui sunt ejusdem generis. Ultima conditio est; Quod contraria sint sub eodem genere proximo, aut sub diversis, ut album & nigrum, sub eodem genere proximo coloris: virtus & vitium, sub diversis, quod tamen sic intelligi debet, ut semper, & necessario, sint sub eodem genere proximo, aut remoto, intermedio vel supremo: ut virtus, & vitium, sunt sub eodem genere remoto Habitus: & sub eodem genere supremo Qualitatis.

CAPVT XII.

De modis prioris.

TEXT. ARISTOTELIS.

Prius autem alterum altero, dicitur quadrupliciter; primo quidem & maxime proprie.

Brevis expositio textus.

INtentum hujus capitis, est explicare modos Prioritatis, nec divisione indiget, quia solum explicat Aristoteles, quatuor modos prioritatis: qui suo tempore circumferebantur in schola: quibus ipse addit quintum à se inventum. Primus modus prioritatis est, secundum quem unum dicitur prius tempore altero: ut qui hodie nascitur, dicitur prius tempore eo, qui nascitur cras. Secundo modo, illud dicitur prius altero, à quo non valet subsistendi consequentia: quia ratione unum dicitur prius duobus; & quodlibet prædicatum superius, prius inferiori, quia valet consequentia. Sunt duo, ergo est unum: non valet tamen; Est unum, ergo sunt duo. Est homo, ergo est animal: non tamen sequitur; Est animal: ergo est homo. Tertius modus, prioritatis, non est in ratione essendi, sed ordinis: ut reperitur inter illa, quæ sic sunt ordinata, vel ordinabilia, ut in tali ordinatione, unum sit prius, aliud posterius: ut in oratione, priora sunt elementa, seu literæ syllabis, & syllabæ priores dictionibus: & in numero ternario, prima, & secunda unitas, priores sunt tertia. Quarto modo, digniora aut honorabiliora dicuntur priora minus dignis. In qua significatione, priores apud se vocare solent aliqui eos, quos plus diligunt, vel alia de causa pluris faciunt. Sed hunc modum prioritatis, improprium dicit esse Arist. quia non fundatur in esse rerum, vel in naturali ordinabilitate earum, sed solum in apprehensione homi-

hominum. His quatuor modis Quintum addit Arist. quo prius dicitur unum, respectu alterius: quia causa illius est; quamvis sit simul tempore cum eo: ut homo, dicitur prius, quam risibile; quia est causa ejus: & universaliter omnis causa prior est suo effectu hoc genere prioritatis. Ex his autem quir que modis, secundus tertius, & quintus dicuntur prioritates naturæ ones: vero sunt prioritates reales; quibus addere possumus, prioritatem secundum rationē, qua illud dicitur prius altero, quod licet non sit reipsa eo prius, bene tamen nostro modo intelligendi: ut in secundis intentionibus & relationibus rationis, est manifestum. Omnia, quæ dicta sunt de modo prioris intelliguntur de modo posterioris, secundum eandem proportionem.

CAPUT XIII.

De modis simul.

TEXT. ARISTOTELIS.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem, & proprissime; quorum generatio in eodem est tempore.

Brevis expositio textus.

1 INtentum Arist. est explicare modos; quibus unum dicitur simul cum altero: nec divisione indiget ea. quia solum in eo tradit Aristoteles, tres modos simultatis: quorum Primus est: quo aliqua dicuntur simul tempore; quæ simul generantur, vel fiunt in rerum natura.

Secundus modus est; quo aliqua dicuntur simul natura: & sunt ea, quæ dicuntur ad convertentiam: & neutrum est causa alterius: ut pater; & filius simile, & aliud sibi simile: & in universum omnia relativa, prædicamenti ad aliquid: quorum proprietatem esse diximus, ex mente Aristot. quod sint simul natura, & cognitione. Licet enim materialiter sumpti, pater & filius hoc est, ut generans, & genitus; ille sit prior natura: quia est causa: & iste posterior, quia effectus: tamen sub formali ratione relativa partis, & filii simul natura sunt.

2 Tertius modos simultatis, versatur inter differentias ex æquo dividentes genus, & species per eas constitutas: ex æquo autem dividere genus, est æque proxime illud dividere: ut rationale, & irrationale, dicuntur simul natura: non tamen rationale, & reptile; aut æquatile: quia rationale, & reptile; non dividunt æque proxime animal: sed reptile, solum dividit animal jam contractum, per irrationale: rationale vero immediate. Ideo non sunt simul natura. Et quæ de differentiis dicimus; de speciebus quoque per eas constitutis; secundum eandem proportionem intelligendum est.

CAPUT XIV.

De speciebus motus.

TEXT. ARISTOTELIS.

Motus autem species sunt sex, *Generatio, Corruptio, Augmentum, Diminutio, Alteratio, & secundum locum Mutatio, &c.*

Brevis expositio textus.

1 INtentum Arist. est explicare naturā specierum motus: & dividitur caput hoc in duas partes. In prima enumerat sex species motus. In secunda, quot, & quę sint contraria motui, & speciebus ejus. Sumit autem motum Arist. universaliter, pro omni mutatione physica: quo pacto eum definivit 3. lib. Phy. quod sit actus entis in potentia: secundū quod in potentia: nec vocat species motus eas, quas enumerat; quod intelligat veras esse species, aut motum verum esse genus. Quia cum motus, & species

ejus, sint entia incompleta; & ideo non prædicamentalia: nec verum genus ipse motus est; nec illæ sunt veræ species; sed dicuntur quodammodo species, id est, modi essentialiter diversi ejusdem motus. In hoc igitur sensu asserit; Species motus esse sex. Prima est Generatio, per quã producitur substantia, ut homo. Secunda Corruptio, per quam desinit esse substantia, ut mors, vel desitio hominis. Tertia est augmentatio, per quam res majorem quantitatem acquirit, quam habebat: & ideo augeri dicitur. Quarta Diminutio, per quam deperdit aliquam quantitatem ex ea, quam habebat prius: & propterea fit minor. Quinta est, Alteratio, per quã res acquirit qualitatem, quam prius non habeat, vel contrariam ei, quam habebat prius: aut deniq; intensionem, aut extensionem in eadem, quam jam habebat: ut dum aqua calida magis calefit, quia plures gradus acquirit in eisdem partibus calidis; vel ad novas nõdum calefactas extenditur calor. Motus autem localis est sextus, per quem corpus acquirit, ubi aut realem præsentiam. Itaq; non dicitur localis, quia proprius terminus ejus sit locus, sed quia ubi quod acquirit, semper est præsentia localis; hoc est commensurata loco, à quo circumscribitur, licet supernaturaliter possit acquirere ubi sine loco.

2 In secunda parte capitis, docet Arist. motum in communi consideratum, habere unum contrarium, nempe quietem: quemlibet vero motum specialem, duo asserit habere opposita, unum, sub ratione cõmune motus, aliud sub ratione speciali, ut est talis motus. Exempli gratia, Generatio, ut est motus, habet quietem in cõmuni, pro contrario sed ut est motus ad substantiam, habet pro contrario quietem in substantia: & eodem modo intelligendum est de cæteris speciebus motus, sed dum asserit Aristocles, motum in communi habere pro contrario quietem in communi, & motum in speciali, quietem in communi, & in speciali, non de propria contrarietate loquitur, sed de communi, & impropria pro quocunque genere oppositionis: quia motus, & quies, aut talis motus, & talis quies, non opponuntur contrarie, sed privative.

CAPUT XV.

De modis habere.

TEXT. ARISTOTELIS.

Habere secundum plures modos dicitur, aut enim ut habitum, & dispositionem aut aliam aliquam qualitatem.

Brevis expositio textus.

INtentum Arist. est, tradere omnes modos, vel acceptiones, quibus aliquid habere dicimur. Caput divisione non indiget, quia solum in eo enumerat Arist. septẽ modos, habere: quorum Primus est, secundum quem dicimur habere qualitatem: ut intellectum, virtutes, & scientias. Secundus modus est, habere quantitatem: ut corpus, dicitur habere magnitudinem bicubitam, aut tricubitam. Tertius est, habere non ea quæ inhærent corpori, sed quæ illud circumstant, vel extrinseca sunt ei, ut habere vestem, vel arma. Quarto modo, dicitur aliquid habere aliud, non in toto corpore, sed in aliqua ejus parte, ratione cujus totum corpus dicitur illud habere: ut habere nisi curvitatem, vel annulum in manu, aut pileum in capite. Quintus modus, est habere partem ipsam, ut caput, vel manum. Sexto modo, dicitur unum habere aliud, quia continet illud, ut amphora dicitur habere vinum. Ultimus modus habendi; est per possessionem: ut vir dicitur habere uxorem, uxor virum, atque etiam homo habere pecunias. Plures alios modus habendi enumerat Aristote-

ſtoteles 5. Metaphyſ. cap. 23. tex. 18. ſed hos ait magis eſſe in uſu: & ideo pro dialecticorum uſu & captu ſufficere. Et nos etiam ſufficere dicimus hæc adnotaſſe, circa librum prædicamentorum: ad majorem Dei gloriam, & ſtudioſorum utilitatem.

FINIS.

COMMENTARIORVM IN VNIVERSAM ARIST. DIALECTICAM,

una cum dubiis, & quæſtionibus hac tempeſtate agitari ſolitis.

SECVNDA PARS.

CONTINENS LIBROS DE INTERPRETATIONE, DE PRIORI, ET POSTERIORI reſolutione, lib. Topicorum, & Elenchorum.

Lib 1. Ariſt. περὶ Ἑρμηνείας ſeu de Interpretatione.

PROOEMIVM TOTIVS OPERIS.

Pus hoc, jam ad ſecundam operationem intellectus pertinet; quæ vocatur compoſitio, & diviſio: & ideo inſcribitur ab Ariſtot. περὶ Ἑρμηνείας; ſeu de interpretatione: quia ille ſolus dicitur aliquid interpretari; qui veritatem, aut falſitatem in aliquo contentam exponit: & ideo interpretatio, ſolum de oratione continente veritatem, aut falſitatem (quæ eſt enunciatio) proprie dicitur: ut aſſerit bene D. Thom. lectione primâ horum commentariorum: ſimplicia vero, ut nomen, & verbum partes potius interpretationis vocantur: ſic & quædam alia, quibus naturales affectus exprimuntur, ut ſuſpiria, & gemitus, nimis improprie dicuntur interpretationes. Unde ſequitur; idem eſſe, quod opus hoc de interpretatione appelletur, ac de enunciatione.

Quodnam ſit objectum hujus operis?

EX inſcriptione jam explicata, intelligitur; Enunciationem eſſe objectum adæquatum hujus operis; in quo conveniunt omnes interpretes Ariſt. quia hæc eſt, de qua principaliter agitur in eo: & cujus partes explicantur; quæ ſunt, nomen, & verbum: hæc eſt etiam, cujus paſſiones probantur; & in quam cætera, de quibus diſputatur; tanquam in finem ordinantur; quæ ſunt proprie conditiones objecti.

Verum enunciatio duplex eſt: Una Simplex, quam vocant Categoricam: & alia Compoſita, quæ appellatur Hypotetica: & ideo vel pro ſola ſimplici; tanquam pro præcipua parte accipi poteſt; dum dicimus eſſe objectum, aut in communi prout abſtrahit ab utraque & eas comprehendit: & prima opinio tenet, Solam enunciationem ſimplicem eſſe objectum; ita

Boetius, Ammonius; & Lovanienſes in proœmio hujus operis; & quidam alii ex modernis: videturque idem ſentire D. Tho. cum dicat; de ſola ſimplici determinate agere Ariſt.

Et probatur ratione prima. Quia Ariſt. ſolum agit in hoc opere de partibus enunciationis ſimplicis, aut categoricæ, non de partibus hypoteticæ: ergo illa ſola objectum eſt.

Secunda. Quia hoc opus ordinatur proxime ad tractatum de ſyllogiſmo: ſed ſyllogiſmus ſolum componitur ex propoſitionibus categoricis; ergo de hac ſola, tanquam de proprio objecto agit.

Secunda opinio aſſerit. Enunciationem in communi, prout comprehendit ſimplicem & compoſitam, eſſe objectum: ita Villalpandeus, & Toletus, in eodem proœmio. Et hæc videtur nobis probabilior. Probatur teſtimonio Ariſt. quica. 4. hujus 1. lib. ubi ex profeſſo agit de enunciatione, eam dividit in ſimplicem, & compoſitam; tanquam in proprias ſpecies: & utramque explicat propria definitione, ergo de utraque per ſe diſputat, & utraque per ſe comprehenditur ſubadæquato objecto.

Probatur etiam ratione. Quia enunciatio compoſita, per ſe pertinet ad Dialecticam, & non ad aliam partem; quam ad iſtam: ergo per ſe conſideratur in ea, & ideo ſub objecto ejus per ſe comprehenditur. Probo minorem: quia non pertinet ad partes præcedentes, in quibus ſolum de ſimplicibus agitur: nec ad ſequentes; in quibus agitur per ſe de ſyllogiſmo, & ſpeciebus ejus: ergo ſolum conſideratur per ſe in hoc opere.

Ad primum argu. oppoſitæ ſententiæ, Negandum eſt, ſolum agere Ariſt. de partibus enunciationis ſimplicis. Licet enim de enunciatione ſimplicis, & partibus ejus præcipue diſputet; tanquam de præcipua ſpecie enunciationis in communi conſideratæ: non eſt tamen negandum, etiam eum de hypoterica agere: cum eam definiat: ac etiam de partibus ejus, quæ ſunt ſimplices enunciationes. Sed pauca admodum de ea tradit: quia non eſt tam frequens uſus ejus in dialectica, & hoc voluit S. Tho. dum dixit Ariſt. ſolum de ſimplici determinate agere, non tamen eam excludere ab objecto hujus operis.

2 Ad ſecundum. Negandа eſt minor: quod ſyllogiſmus ſolum componatur ex enunciationibus categoricis: nam duplex eſt ſyllogiſmus: Categoricus, & Hypoteticus; ut expreſſe docet Ariſt. 1. 1. de priori reſolutione, ubi de utro; per ſe agit: licet præcipue de categorico, tanquam de perfectiori ejus ſpecie, & ita etiam in hoc opere, de utraque enunciatione agit, tanquam de partibus utriuſque, licet præcipue de categorica; tanquam de præcipua ſpecie, utraque ergo pertinet per ſe ad objectum, ſicut uterq; ſyllogiſmus ad objectum priorum.

De loco quem hoc opus obtineat inter cæteras partes dialectica; & diviſione ejus?

OPus hoc ſecundum locum obtinet inter partes dialecticæ; quia de ſecunda operatione intellectus agit, ideo immediate collocatur poſt librum prædicamentorum, agentem de prima, & ante libros de priori reſolutione, ac cæteros, in quibus agitur de tertia.

Diviſio vero, non eſt eadem apud omnes interpretes: nam Græci ſub uno eodemque libro totum opus includunt: Latini vero, quos ſequimur in duos libros illud dividunt, in quorum primo, de enunciatione, & ejus partibus, nomine videlicet, verbo, affirmatione, & negatione agitur. In ſecundo vero, de variis modis enunciationum, quod idē eſt, ac de enunciationibus modalibus.

Liber primus ſex habet capita. Primum, quaſi

quaſi procemium eſt totius operis; in quo Ariſt. proponit materiam, de qua acturus eſt. In ſecundo, agit de nomine. In tertio, de verbo. In quarto, de enunciatione. In quinto, de oppoſitione enunciationum. In ultimo, de particularibus enunciationibus, (quas vocat de futuro contingenti) explicans modum, quo in eis reperiantur veritas, & falſitas.

CAPVT PRIMVM.

TEXTUS ARISTOT.

Primum oportet ponere quid ſit nomen, & quid verbum, &c.

Brevis expoſitio textus.

3 INtentum Ariſt. in præſente capite, eſt; explicare modum ſignificandi conceptum, vocum; & ſcripturarum. Dividitur autem caput hoc in duas partes. Prima quaſi procemium eſt totius operis; in quo proponit ea, de quibus acturus eſt. In 2. agit, de conceptibus, vocibus, atq; ſcripturis, explicans modum ſignificandi omnium.

Ea, de quibus agendum eſt in hoc opere, ſex eſſe ait; nempe, Nomen, Verbum, Affirmatio, Negatio, Enunciatio, & Oratio: & ſingula propriis definitionibus explicanda eſſe.

In ſecunda parte, de conceptum, vocum, atque ſcriptuarum ſignificatione agendum eſſe ait. Inter quæ, talis eſt ordo: ut rebus ipſis, tanquam ab objectus intellectus, imprimantur ſpecies intelligibiles, quibus informatus operatur: & per propriam operationem producit aliam ſpeciem; quæ vocatur expreſſa, atq; etiam conceptus, ſeu verbum mentis, repræſentans rem; ut actu, aut expreſſe intellectam: ſed quia rem per conceptum repræſentatam, debet ſignificare aliis. Ideo adinventæ ſunt voces, & ſcripturæ: ut per voces ſignificentur præſentibus, per ſcripturas abſentibus. Ex quo colligit Ariſtot. conceptus ſignificare immediate res: voces vero eaſdem res, mediis conceptibus: ſcripturas tandem voces; quæ omnia his verbis docet. Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, earum, quæ ſunt in anima paſſionum notæ: & ea quæ ſcribuntur, eorum, quæ ſunt in voce. Per paſſiones animæ, conceptus intelligens; ſecundum omnes expoſitores: quia cum in eodem intellectu, à quo producuntur, recipiantur; & receptio ſit quaſi quædam paſſio; merito dicuntur paſſiones: quarum voces notas eſſe ait, id eſt ſigna.

Itaque Conceptus, ſignificant res. Voces, res, & conceptus. Scripturæ vero, voces immediate, & remote conceptus, & res. Diverſa tamen ratione: nam conceptus, inquit, ſignificant naturaliter: voces vero, atq; ſcripturæ, non niſi ad placitum. Probat utrumq; hoc argumento. Nomen ſemper ſe habet eodem modo, apud omnes nationes: ergo quæ ſe habent eodem modo apud omes, naturalia ſunt; & quæ non ſunt eadē apud omnes, non ſunt naturalia, ſed ex diverſo hominum placito variantur: at conceptus cujuſcunq; rei, eſt idem apud omnes: voces vero, atq; ſcripturæ ſunt diverſæ apud diverſas nationes: ergo conceptus ſignificant naturaliter: voces vero, & ſcripturæ ad placitum. Probatur minor: quia tam græci, quam latini: eundem conceptum formant de homine; ſed diverſis vocibus illum ſignificant, pro diverſitate linguæ.

Porro in ordine ad veritatem; & falſitatem; diverſo modo ſe habere, docet conceptus, voces, atque ſcripturas; ſimplices, & compoſitas: nam ſimplices, nihil verum, aut falſum continent, niſi eis addatur, eſt vel non eſt: compoſitæ vero, eum eodē verbo; jam ſignificant verum, & falſum. Probat primum hac ratione: quia ſi ſimplicia, aut incomplexa ſignificarent per ſe verum, vel falſum; maxime id haberent nomina ſó-poſita; ut centimanus: ſed qui hoc nomen

Proferret; non diceret verum aliquid vel falsum; quia non mentiretur, nec veritatem diceret; nisi addat esse, vel non esse: ergo in vocibus, aut conceptibus simplicibus, nulla est veritas: quod vero compositæ cum verbo, est, aut non est, veritatem, aut falsitatem contineant; tanquam per se notum reliquit.

QVÆST. VNICA.

An voces significent conceptus, & res, atq; scripturæ voces ad placitũ, cõceptus vero naturaliter res.

4 CIrca hanc q. æst. quædam sunt apud omnes certa. Primum, quod cõceptus significent res naturaliter: propter ratiõ ẽ Arist. quia ejusdem rei eundem etiam conceptum omnes formant, si eandem rationem ejus concipiant, & diversum, si diversam: ergo conceptus semper sunt iidem apud omnes: & ex consequenti naturaliter significant res. Probatur antecedens; quia de ente eundem conceptum omnes formant; si entitatem solum in eo considerẽt: & similiter si univocationem ejus respectu substantiæ, & accidentis; vel etiam analogã nam licet, qui putant esse univocum; diversum conceptum ejus forment, ab his qui putant esse analogum; hoc tam ẽ ideo est; quia diversam rationem in eo considerant, nempe univocationem, & analogiam: omnes nihilominus qui univocationem considerant; eundem conceptum ejus formant: & etiam qui considerant analogiam: & qui illam considerant, semper diversum ab his qui considerant hanc: & ita intelligitur Arist. dum ait conceptus significare naturaliter res; quia sunt iidem apud omnes, si ejusdem rei sint, vel. jusdem rationis formalis ejus: si vero rei diversæ, aut diversæ rationis ejusdem rei; diversi sint conceptus. Ex quo etiam ostenditur conceptus naturaliter significare: quia non est minus naturale diversum esse apud omnes, quod ex propria natura diversum est, quam esse idem, quod ex propria natura est idem.

Certum est secundo. Scripturam significare vocem ad placitum: quod probatur evidenter; quia ab hominibus inventæ sunt: & diversæ, ad significandas voces diversas, ab eisdem pro libitu applicantur: ergo significant voces, ex libera hominum impositione.

Difficultas igitur quæst. consistit in significatione vocum, & in modo significandi earum. In significatione quidem: An voces significent non solum res, sed etiam conceptus, quos de eisdem rebus formamus. In modo etiam significandi; an significent res naturaliter, vel ad placitum?

Et est prima opinio quorundam modernorum; quæ asserit voces solum significare res: conceptus vero non significare, sed exprimere, Quod sic probant. Illud significat vox, pro quo supponitur in propositione; sed voces non supponuntur pro conceptibus, sed pro rebus: ergo non significant conceptus, sed res. Probatur minor: primo ex Aristot. 2. lib. Elench. cap. 1. ubi asserit: Quia non possumus res, de quibus disputamus, ad scholas adducere, utimur vocibus loco rerum: sicut ludentes, utuntur calculis pro pecuniis: ergo intelligit Aristot pro solis rebus voces supponi. Prob. secundo, quia in hac propositione, homo disputat; non supponitur vox homo, pro conceptu hominis, sed pro homine ipso: de quo verificatur disputatio, & non de conceptu.

Jam quod voces exprimant conceptus, sic explicant: voces non solum inventæ sunt, ut pro rebus ponantur in propositione, sed etiam ut per eas conceptus nostros internos manifestemus aliis; quibus non possunt per se innotescere, ergo voces sunt quasi manifestativæ, & declarativæ con-

conceptuum: declarare autem, atque exprimere, idem ſunt: & ideo licet voces non ſignificent conceptus, eos tamen proprie dicuntur exprimere.

5 Secunda opinio tenet, voces non ſolas res, ſed etiam conceptus ſignificare: ita D. Thom. expreſſe quæſt. 8. de Potentia artic. 1. & 1 part. quæſt. 27. art. 1. quem ſequuntur omnes fere interpretes Ariſtot. cap. præſenti, & Ariſtot. ipſe expreſſe id docet, his verbis: Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ, &c. Per paſſionem animæ, conceptus ipſos intelligens, & non res conceptas, ut volunt moderni: quia paſſiones animæ, actus ejus ſignificant in ea manentes; qui ſunt conceptus, non res intellectæ: res enim nihil ſunt ipſius animæ, nec in ea manent; ſed ſolum ſunt objecta actus ejus, extra eam exiſtentia: aſſerit autem eſſe notas eorum, id eſt ſigna; ergo ſentit eos ſignificare. Et ita tenendum eſt.

Sed ut eam explicemus, & probemus ſimul, Notandum eſt; Signum quatuor diviſionibus dividi.

Prima diviſio eſt. Signum aliud eſt proprium, aliud improprium. Signum proprium duas habet conditiones. Primam, ut faciat nos venire in cognitionem alicujus rei, à ſe diſtinctæ; quam dicitur ſignificare. Secundam, ut à natura ipſa, vel hominum voluntate, ad talem rem ſignificandam ſit inſtitutum: utramque conditionem habent ſuſpiria, & gemitus: & ideo propria ſigna naturalia ſunt alicujus affectus interni. Cæterum defectu primæ conditionis, voces nullam rem extra ſe ſignificantes, non ſunt propria ſigna; ſed nimis impropria, ut blictri, & ſimiles. Defectu vero ſecundæ, riſus non eſt ſignum rationalitatis, licet per eum cognoſcatur a nobis: quia non eſt à natura inſtitutus ad ſignificandam rationalitatem, licet per eum poſſit à nobis demonſtrative cognoſci.

Secunda diviſione dividitur ſignum proprium, relicto improprio. In ſignum Naturale, ad placitũ, & ex conſuetudine. Naturale eſt, quod à natura inſtitutum eſt; ad rem aliquam ſignificandam, ut gemitus. Ad placitum: quod ex voluntate hominum; ut homo ad ſignificandum hominem. Ex conſuetudine vero quod conſuetudo fecit; ut per unam rem intelligamus alium, ad quam ſignificandam communiter ordinatur; ut mappæ appoſitæ, ſigna ſunt prandii.

Tertia diviſio ſigni eſt; In Internum, & Externum. Internum eſt, quod intra animam noſtram permanet: ut conceptus: externum vero, quod per externos ſenſus; ut viſum, & auditum percipitur: & talia ſunt ſigna, voces, & ſcripturæ: hoc tantum ſignum deſcripſit D. Auguſt. 2. lib. de doctrina Chriſt. cap. 1. his verbis: Signum eſt res, quæ præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus; alterius rei à ſe facit in cognitionem venire.

Quarta diviſio ſigni eſt. Signum aliud eſt Manifeſtativum tantum: aliud Manifeſtivum ſimul, & Suppoſitivum. Manifeſtativum tantum eſt illud; quod rem aliquam à ſe diſtinctam ſignificat, aut repræſentat; pro qua non ſubſtituitur, vel ſupponitur in propoſitione: ut ſonus campanæ, ſignum lectionis futuræ eſt; ſed non ponitur pro ea in propoſitione. Manifeſtativum vero, & ſuppoſitivum ſimul eſt; quod non ſolum rem ſignificat; ſed pro ea ponitur: ut hæc vox homo, ponitur in propoſitione pro homine, quem ſignificat.

Secundo notandum: Significatum duplex eſſe poſſe; Quo, & Quod. Significatũ, Quod: dicitur res illa ad quam ſignificandã ordinatur ſignum. Significatum, Quo, dicitur medium, quo eam ſignificat. Præterea, Significatum, aliud eſt Proximum; aliud Remotum, & quaſi ultimatum. Et juxta hanc doctrinam, intelligendum eſt;

quo

quo pacto voces significent res, & conceptus. Nam conceptus significant immediate quidem; non ut quod; sed solum ut quo: quia mediis conceptibus, quos de rebus formamus; significamus eas per voces: res vero significant etiam immediate ut quod; sed quasi remote, & ultimate, comparatas ad significatum, quo; nempe conceptus. Præterea, Voces sunt signa conceptuum significativa tantum, non suppositiva, rerum vero significativa simul, & suppositiva: quia pro eis, & non pro conceptibus supponuntur in propositione.

His suppositis. Opinio Arist. D. Tho. & nostra duabus conclusionibus explicatur. Prima est. Voces significant conceptus immediate, & ut quo: & ideo minus principaliter: res vero immediate quidem, ut Quod, & ideo principaliter, sed respectu conceptuum, quasi remote, & ultimate; & tam conceptus, quam res ad placitum. Probatur prima pars hoc argumento. Plures voces impositæ sunt ad significandas naturas universales, ut homo, & animal, sed res non sunt universales: ut sunt ad extra, sed ut per conceptus communes à nobis abstractæ, atque cognitæ: ergo non significantur per voces nisi mediis conceptibus communibus, quos de eis formamus. Et ex consequenti conceptus significant immediate, ut quo, & ideo minus principaliter, & ipsis mediis res ultimate, & principaliter. Probatur hæc ultima consequentia, quia conceptus non sunt, nisi media quædam, quibus significantur res, ad quas significandas ordinantur.

Secunda vero pars, quod voces significant res, & conceptus ad placitum, evidens est, quia non habent significationem à natura, sed soni quidam sunt, nihil præter se, & prolatorem improprie significantes: ab hominibus vero ordinatæ sunt ad significandum res alias, mediis conceptibus: ergo significant ad placitum: quod colligitur ex verbis Scripturæ sacræ, Genes. 2. Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea: omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus.

Quod autem de vocibus dicimus, solum est intelligendum de his, quæ Dearticulatæ sunt. Hoc est, lingua, dentibus, & palato formatæ: his enim tantum utuntur homines ad significandum conceptus, & res: & ideo dicuntur significare ad placitum. Inarticulatæ vero; quales sunt voces brutorum, gemitus etiam, & suspiria nostra naturaliter significant aliquem affectum internum, nisi forte eum explicemus dearticulata voce: nam tunc jam per eam significaretur ad placitum: quia diversæ nationes, diversis aliquando dearticulatis vocibus, in hunc finem significandi affectum internum utuntur.

Ad arg. alterius opinionis, Distinguenda est major: nam signum significativum tantum, & non suppositivum; non significat id, pro quo supponitur, sed id pro quo non supponitur: signum vero significativum, & suppositivum simul, id tantum significat, pro quo supponitur. Et ideo non est universaliter verum; quod voces illud tantum significent, pro quo supponuntur: quia licet respectu rerum, sint signa significativa, & suppositiva simul, tamen respectu conceptuum, solum sunt significativa: unde possunt eos significare, quamvis non supponantur pro eis in propositione. Et in hoc sensu intelligitur testimonium Aristotelis, qui de vocibus; ut sunt signa significativa simul, & suppositiva rerum, loquitur: hoc tamen non tollit: quin etiam possint significare conceptus, ut media, licet pro eis non supponantur.

CAPUT

CAPVT SECVNDVM, de nomine.

TEX. ARISTOTELIS.

Nomen igitur eſt vox ſignificativa ſecundum placitum, ſine tempore; cujus nulla pars ſignificativa eſt ſeparata.

Brevis expoſitio textus.

INtentum hujus capitis, explicare naturam nominis; de quo agit Ariſtoteles tanquam de parte actuali enunciationis; & priuſquam de verbo, tanquam de ſimpliciori: nam verbum non ſolum rem aliquam ſignificat; ſed etiam actionem cum tempore, non vero ſolam rem, vel quia nomen eſt quaſi materia propoſitionis; & ideo primum ejus fundamentum: verbum quaſi forma. Caput autem hoc non eget diviſione: quia nihil aliud in eo facit Ariſtot. quam definitionem nominis aſſignare, & ſingulas ejus particulas explicare.

Definitio nominis ita habet, nomen eſt vox ſignificativa ſecundum placitum, ſine tempore, cujus nulla pars ſignificativa eſt ſeparata. Vox ponitur in hac definitione loco generis, & accipitur pro ſola de articulata humanis inſtrumentis prolata; nempe lingua, dentibus; palato, ac cæteris. Quam ſic definivit idem Ariſt. 2 lib. de anima, textu 90. Vox eſt ſonus, ab animalis ore prolatus, cum imaginatione quadam. Unde per vocem, excluduntur ſoni inarticulati brutorum, atque etiam ſoni inſtrumentorum, qui alio modo ſatis imperfecto dicuntur voces. Significativa etiam vocatur; ut excludantur voces humanæ dearticulatæ, nihil tamen ſignificantes, ut blitri. Secundum placitum; ut excludantur ſigna omnia naturalia. Sine tempore; ut excludatur verbum, quod cum tempore ſignificat. Quid ſit autem ſignificare ſine tempore, conſtabit ex ſequenti, in quo explicatur, quid ſit cum tempore ſignificare. Cujus nulla pars ſignificativa eſt ſeparata; ad differentiam orationis, cujus partes per ſe ſeparatæ ſignificant: ut partes hujus orationis; homo albus. Probat tandē hanc particulam hoc arg. Si partes alicujus nominis ſeparatæ ſignificarent, maxime partes nominis compoſiti; ut partes hujus nominis, Equiferus: ſed partes ejus ſeparatæ, nihil ſignificant: ergo nec partes ſeparatæ alicujus nominis ſignificabunt. Major evidens eſt, quia cum nomen compoſitum ſæpe contineat plura nomina ſimplicia, tanquam partes, major ratio erat in eo, ut partes ejus ſeparatæ ſignificarent, quam in nomine ſimplici, cujus partes non niſi ſyllabæ, & literæ ſunt. Minorem vero probat, quia partes hujus nominis, Equiferus, ab eo ſeparatæ, ſi tanquam partes ejus accipiantur, nullam ſignificationem retinent: cum Equiferus, non ſignificet equum ferocem, ſed aliud animal ab eo diverſum. A ratione tandem nominis, excludit nomina infinita; ut non homo, non leo: quia non habent determinatam ſignificationem, ſed de omnibus dicuntur, præterquam de re ſignificata per nomen, ſupra quod cadit negatio: ut Non homo, de omnibus dicitur, præter hominem. Verum autem nomen, aliquid determinatum ſignificare debet. Excludit etiam caſus obliquos, ut hominis, & hominem: quia non tam nomina, quam derivationes quædam à nomine ipſo, cenſentur.

QVÆSTIO I.

An bene definiatur nomen per vocem?

RAtio dubitandi eſt, quia nomen, & verbum, ſunt partes propoſitionis: ſed in mente & ſcriptura ſunt propoſitiones, non minus quam in vocibus: ergo erunt etiam nomina, & verba, ſi igitur per vocem definiatur nomen, diminuta erit definitio, non comprehendens omnia nomina.

Circa modum intelligendi hanc definitionem, eſt prima opinio Lovanienſium cap. præſenti; quia aſſerunt accommodari poſſe nominibus mentalibus, & ſcriptis paucis mutatis. Mentalibus, quidem mutatis duabus particulis, nempe; vox, & ſecundum placitum. Scriptis vero, mutata ſola voce, & ideo non eſſe diminutam; quia licet non comprehendat omnia nomina ut jacet, poteſt tamen omnia comprehendere, per accommodationem.

Hæc tamen opinio ſuſtineri non poteſt, quia cum definitio ſit quaſi indiviſibilis terminis definiri, ſub qua tota ejus eſſentia contineri debet, mutata qualibet particula, vel addita, mutatur tota definitio, ergo ſi hæc definitio non poteſt convenire omnibus nominibus, niſi detractis aliquibus particulis, ſequitur non poſſe eis convenire, ſed diminutam eſſe. Probatur conſequentia, quia detractis illis particulis, non eſt eadem definitio, ſed alia, ergo repugnat hanc definitionem convenire omnibus nominibus, unde diminuta cenſebitur, ſi ſolum poteſt convenire cum detractione illarum particularum.

Noſtra igitur ſententia eſt, Vera nomina ſolum in vocibus reperiri ſimpliciter; in mente vero, ſolum conceptus rerum ſignificatarum per nomina, qui potius dicuntur termini mentales, ex quibus propoſitio mentalis componitur. In ſcripturis vero ſolum reperiuntur nomina per derivationem à vocibus; quarum quaſi ſupplementa ſunt, ut cum abſentibus agere poſſimus. Unde ſequitur bene definitivum eſſe nomen ab Ariſtot, per vocem.

Probatur teſtimonio Ariſt. cap. 2. Antepræd icamentorum; ubi definiens æquivoca, ait, ea eſſe, quorum nomen commune eſt, ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata, diverſa. Per rationem vero ſubſtantiæ, ſecundum communem expoſitionem omnium, conceptus intelligitur: ergo ſentit Ariſtot. nomen à conceptu diſtingui: & ideo conceptum non eſſe nomen, ſed in ſolis vocibus nomina reperiri. Probatur conſequentia: quia ubi nomen eſt commune, conceptum aſſerit eſſe diverſum.

Probatur etiam ratione. Quia antequam nomina imponeret rebus Adam, innominatæ cenſebantur, etiamſi haberet proprios conceptus earum: & cum primum nomina eis impoſuit, dixit Deus: Omne quod vocavit Adam animæ viventis, ipſum eſt nomen ejus. Quaſi diceret, tunc primo cœpiſſe nomina. Et nos etiam dum non habemus vocem propriam, ad aliquam rem ſignificandam impoſitam, didicimus talem rem innominatam eſſe quamvis proprium ejus conceptum in mente habeamus. Ex quibus ſequitur, in mente non eſſe nomina; ſed conceptus qui dicuntur termini mentales, ex quibus componitur propoſitio mentalis: & rationem termini univerſaliorem eſſe nomine & verbo, ex quibus ſola propoſitio vocalis proprie ac ſimplicitur componitur: in ſcriptura vero ſolum per quandam analogiam ad vocem per eam ſignificatam, reperiuntur nomina, & verba: ſunt enim ſcripturæ quaſi nomina, & verba depicta. Non eſt igitur neceſſarium particulas detrahere à definitione Ariſt. ut conceptibus, & ſcripturis accommodetur, quia nec eis poteſt proprie convenire: & ideo bene definivit nomen per vocem.

Ad arg. pro ratione dubitandi propoſitum

tum Conceſſa majori, & minori; neganda eſt conſequentia: quia propoſitio in communi, non componitur ex nomine, & verbo, ſed ex terminis: quorum ratio univerſalior eſt: ſola autem propoſitio vocalis, ex nomine, & verbo componitur. Unde non ſequitur, vera nomina, & verba reperiri, ubicunque reperitur propoſitio; ſed ſolum quod reperiantur termini, ex quibus componatur: qui in mentali, ſunt conceptus extremorum, & copulæ; in ſcripta vero nomina, & verba depicta: & ideo non talia ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

QVÆSTIO II.

An nomen definiatur per vocem, tanquam per verum genus?

DUobus modis poteſt conſiderari vox. Primo, Materialiter, prout ſolum dicit ſonum dearticulatum humanis inſtrumentis. Secundo Formaliter, prout ſignificativa: ex quo habet, quod ſit nomen, aut verbum: & primo modo conſiderata, habet ſe, tanquam ſubjectum ejuſdem ſignificationis, commune ad nomen, & verbum: ſicut lignum, commune ſubjectum eſt; reſpectu cathedræ, & portæ, potens ſuſcipere formam artificialem utriuſque: ſi vero conſideretur, ut ſignificativa; verum genus eſt ad nomen, & verbum. Quæſtio igitur eſt, an nomen definiatur per eam materialiter ſumptam, tanquam per ſubjectum: ſicut ſtatua definitur per lignum: vel potius ſumptam formaliter, prout ſignificativam, tanquam per verum genus: ita ut vox ſignificativa, genus ſit hujus definitionis, & reliquæ particulæ, ſint differentiæ?

Et prima opinio tenet. Nomen non definiri per vocem, tanquam per ſubjectum, ſed per vocem ſignificativam, tanquam per verum genus nomini, & verbo commune; ita Niphus, Lemoſius, & Pſellus, cap. præſenti: & probatur. Quia res quælibet, per definitionem quidditativam definienda eſt, ſi fieri poteſt, cum iſte ſit optimus definiendi modus: ſed poſita voce ſignificativa, pro vero genere, erit quidditativa definitio nominis: poſita vero ſola voce pro ſubjecto, non erit quidditativa: cum ſubjectum non ſit genus accidentis, ſed extra quidditatem: ejus ergo primo modo intelligi debet definitum nomen ab Ariſt. potius quam ſecundo.

Secunda opinio eſt D. Thomæ, & Ammonii, cap. præſenti. Quod non definiatur nomen ab Ariſt. per vocem ſignificativam, tanquam per verum genus; ſed per ſolam vocem, tanquam per ſubjectum, loco generis poſitum: & hæc eſt probabilior, cujus potiſſimum fundamentum colligitur ex Ariſt. 8. lib. Metaph. textu 6. ubi proprium modum definiendi artificialia, ait, eſſe per ſubjectum loco generis & per formam artificialem, loco differentiæ, ut ſi domum definire velis, dices, eſſe lapides, & ligna, ita compoſita. Et D. Thomas in opuſc. de ente, & eſſentia, cap. 7. non ſolum artificialia, ſed etiam accidentia omnia, melius definiri ait per ſubjectum loco generis, quam per verum genus. Et ratio hujus eſt manifeſta. Quia eſſentia accidentis, & modus eſſendi ejus ſumuntur per ordinem ad ſubjectum; ergo utrumque ſit magis notum per ſubjectum: & cum definitio eo fine tradatur, ut per eam cognoſcamus naturam definiti, melior modus definiendi accidentia erit per ſubjectum, pro genere poſitum, quam per verum genus, quod per idem ſubjectum innoteſcit. Sed nomen, & verbum, ſunt accidentia quædam artificialia, ab intellectu facta, & in concreto ſignificata; ergo melius per vocem, tanquam per ſubjectum definienda ſunt; quam per vocem ſignificativam, tanquam per verum genus, & ſic cenſendum eſt ab Ariſt. eſſe definita.

Ad argum. alterius opinionis, Distinguenda est major: nam si res, quæ definitur, sit substantia: quidditative definienda est per genus, & differentiam, si fieri possit: si vero sit accidens, præsertim artificiale, & in concreto significatum, modus magis naturalis, & per quem essentia ejus clarius explicabitur, erit, illud definire per subjectum loco generis: quia verum genus, & vera ejus differentia, per subjectum, respectu cujus accipiuntur, potius quam per se cognoscenda sunt: & ex consequenti quidditas, & essentia ejus, ad quam cognoscendam ordinatur per se definitio.

QVÆSTIO. III.

An verum sit nomen significare ad placitum, ut in definitione dicitur?

10 CIrca modum significandi vocum, Tres opiniones refert Divus Thom. in Comment. hujus capitis. Prima fuit eorum, qui tenuerunt esse naturalia signa rerum: sicut nos dicimus de conceptibus: quam Phythagoræ, & ejus discipulis, tribuit Dexippus, lib. 1. qu. in categorias, cap. 6. & videtur etiam fuisse Heracliti, & Cratilli. Probaturque hoc argumento. Quia quibus natura tribuit facultatem, seu potentiam ad aliquem actum exercendum, consequenter tribuit instrumenta naturalia, quibus illum possint exercere: ut homini tribuit facultatem ad ambulandum, & ideo tribuit ei pedes tali modo fabricatos, quibus ambulare possit, sed facultas loquendi naturalis est: ergo natura tribuit homini, cum ea naturalia instrumenta, per quæ loqueretur: hæc autem instrumenta sunt voces, non nudæ: alioqui bruta etiam loqui possent, sed dearticulatæ, ac significativæ: sicut brutis, dedit voces naturaliter significantes, quibus possent suos affectus internos manifestare: ergo voces significativæ sunt à natura datæ hominibus, quibus possint aliis manifestare conceptus mentis internos. Ex quo evidenter sequitur, significationem earum esse naturalem, & non ex impositione hominum: quia naturale est quidquid à natura conceditur.

Secunda opinio ex diametro opposita est, asserens significationem vocum non solum non esse à natura, sed sic ex beneplacito hominum procedere, ut possit quisque pro libitu, his nominibus jam impositis uti, vel alia nova excogitare, & ad significandum imponere, eisque uti, prout sibi placuerit ad loquendum: & postmodum eisdem relictis, nova alia imponere: quam videtur tenuisse Hermogenes quidam Philosophus, Platone & Aristotel. antiquiori, ut Plato ipse testatur in Dialogo Cratillo.

Ratio hujus sententiæ est. Quia si vocum significatio ex libera voluntate hominum dependet, mutari poterit pro libitu: itaut voces hodie impositæ ad significandum, crastino die nihil jam significent, aut à prima significatione mutentur, ac de novo imponantur ad alias res diversas significandas: & ideo cadere dicuntur à significatione, ex quo nullum sequetur inconveniens.

Tertia opinio media est inter, hæc extrema. Concedens voces non significare naturaliter, sed ex impositione hominum: non tamen ita esse liberam, ut quisque pro libitu possit, his, aut illis vocibus uti, easque de novo ad significandum imponere, sed congruentem naturis rerum. Ad quas significandas imponuntur: ita ut singulis rebus, juxta propriam naturam talia sint nomina accommodata. Itaque libera hominum impositio, quandam considerationem discretam habuit concomitantem, vel præcedentem, per quam impositor, cognoscens rerum naturas, eis accom-

accommodavit propria nomina, quibus congruenter significarentur: & talis impositio perpetuo durat, & ab omnibus sic inviolabiter recepta est, ut nemini liceat pro libitu eam mutare, aut novas impositiones vocum introducere. Hanc sententiam secuti sunt gravissimi Philosophi, Plato ubi supra; Aristoteles in his capitibus, Tullius l. 1. Academicarum quæstionum: Quintilianus lib. 8. institut. cap. 6. D. vus Thomas, Albertus Magnus, cum cæteris expositoribus hujus capitis. Et hæc est vera & tenenda.

11 Quam ut explicemus simul & probemus, Notandum est. Res esse in duplici differentia: Nam quædam sunt naturales; quibus certum est, à primo nostro parente, divina sapientia prædito; per quam perfecte cognovit naturam singulatum rerum, nomina fuisse accommodata ex directione Dei, ut verba hæc gener. 2. ostendunt. Formatis igitur Dominus Deus de humo, cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret, quid vocaret ea: omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus, Quasi dicat Deus, universalem hanc impositionem, ex ejus commissione factam, sic esse perpetuam, ut nunquam omnino, aut ubicunque ab aliquo mutanda sit: licet diversa sint nomina, juxta diversitatem nationum, & linguarum: in quibus etiam est evidens; nulli unquam licuisse pro libitu mutare impositionem. Aliæ sunt res Artificiales, quibus etiam ab hominibus arte præditis, & per eam perfecte cognoscentibus earum conditionem, juxta eam convenientia, accommodata sunt nomina, hoc est talia; ut significatio earum, aut ex modo quo fiunt; aut ex aliqua earum proprietate; vel usu in quem ordinantur per artem, desumatur. Quod majori ex parte, verum esse intelligendum est: nam aliquando contingit; ut nulla talis similitudo, nobis saltem cognita, in nominis impositione servetur: & hæc doctrina simul explicat, & probat veritatem communis sententiæ; quam sequimur.

Ad arg. vero primæ sententiæ. Concessa majori, neganda est minor: quod voces sint instrumenta facultatis naturalis ad loquendum, sed potius instrumenta hujus facultatis sunt, lingua, dentes, & palatum quibus formantur eadem voces: & jam formatæ imponuntur ad significandum; ut media esse possint, quibus homo proprios conceptus alis explicet: quare licet ex parte soni voces sint naturales, ex parte tamen significationis per artem, vel scientiam fiunt: cathedra, ex parte ligni naturalis est: sed artificialis ex parte formæ, per artem factæ: & ideo simpliciter vocatur artificialis: sic etiam nomina, & verba artificialia sunt vocanda.

Argumentum vero secundæ opinionis ex doctrina tradita solutum est: quia licet libera sit impositio vocum ad significandum, conformis tamen naturis rerum: & ideo non à quocunque facta; sed à sapientibus: qui perfecte cognoscentes earum naturas, talia nomia, eis congruentia accommodarunt: unde nec variari potest pro libitu significatio nominum, nec ab ea nomina cadere possunt.

QVÆSTIO. IV.

An verum sit, partes nominis separatas, non esse significativas?

12 HAnc particulam definitionis probavit Arist. ex nomine compositio, cujus partes separatæ, ait, non sunt significativæ, ut partes ejus sunt: etiamsi sint integra nomina: ergo multo minus partes nominis simplicis separatæ, erunt significativæ: cum non sint integra nomina: sed syllabæ, & literæ: sed hæc ratio nihil

valet : ergo non probatur per eam, quod partes nominis separatæ, non sint significativæ : nec verum hoc erit. Probatur antecedens. Quia partes nominis compositi, sunt integra nomina, vel nomen integrum, & verbum, ut patet in hoc nomine agricola : & separatæ retinent eandem significationem, per quam componebant nomen : ergo partes nominis compositi separatæ etiam ut partes, ejus, vel juxta significationem totius, sunt significativæ. Probatur minor. nam hoc nomen ager, & hoc verbum, colo : componebant nomen agricola ; per proprias significationes : nempe, ager significans agrum, & colo actionem colendi : unde agricola, significat colentem agrum : & hanc eadem significationem retinent separata à compositione, ut notum est : ergo vere significant juxta significationem totius, vel ut sunt partes ejus : quare nec ratio Aristotelis probat, partes nominis separatas non significare : nec verum esse potest, saltem in nomine composito.

Probatur secundo. Quia si nomina simplicia caderent à propria significatione, & imponerentur ad significandas res diversas, etiam caderet à sua significatione nomen compositum : ergo pendet significatio ejus, ex propriis significationibus partium : sed partes separatæ, retinent proprias significationes : ergo separatæ significabunt juxta significationem totius. Pro solutione hujus qu. Notandum est. Nomen compositum, sic ex nominibus integris, aut ex nomine & verbo componi ; ut ex pluribus, ac diversis significationibus eorum resultet tertia quædam significatio indivisibilis ejusdem nominis compositi : quæ significatio, non potest in eisdem jam separatis conservari : in quo simile est nomen compositum naturali composito viventi, ex anima, & corpore facto ; non cuicunque, sed heterogeneo : hoc est partes habenti diversæ rationis : ut brachium, caput, & pedes : non enim componitur nomen aliquod, ex multis nominibus, eandem rem significantibus, ut ex gladio : & ense : sed ex significantibus, res diversas : quare ex his diversi significationibus, resultat tertia significatio totius diversa, à partibus. Ut patet in nomine, republica, & in nomine, equiferus : quia nec respublica, significat rem quamlibet, vel negotium publicum, sed congregationem civium sub his legibus, & tali ordine dispositam : quæ diversum quid est, à significatione utriusque partis separatæ, & equiferus, significat non equum ferocem, quem significant partes separatæ, sed aliud animal valde diversum. Unde, sicut anima non informat partes separatas corporis : sed dum separantur à toto, aliam formam diversam consequuntur ; ita forma nominis compositi, quæ est significatio ejus, non informat partes separatas : sed alias habent significationes sibi proprias partes, atque diversas à significatione totius ; quam participabant, dum illud componebant.

13 Itaque sicut quælibet pars nominis compositi, per se sumpta, habet propriam significationem unam & indivisibilem, quæ non convenit syllabis, nec in eis separatis permanet : sed desinit esse, & quasi corrumpitur separatis syllabis : sic etiam nomen compositum ex aliis nominibus, aut ex nomine, & verbo : propriam habet significationem, distinctam à significatione partium, & indivisibilem quidem : & ideo talem, quæ non prædicatur de partibus, nec in eis separatis permanere potest. Et ratio hujus est : quia nomen compositum, distincta impositione imponitur, ad significandum totum, atque ad significandas partes : & ad significandum rem diversam ab ea, quam partes significant.

gnificant: ſimilem tamen aliquo modo & quæ non reſultaret, niſi ex his partibus. Unde ſequitur, diverſa nomina, ita per proprias ſignificationes concurrere ad componendum aliud: ut cum media alia impoſitione, & ad aliam rem ſignificandam concurrant: proprias ſignificationes amittant in tali compoſitione, & aliam diverſam participent, licet ſimilem propriis: ſed dum à compoſitione ſeparantur: illam rurſus ſignificationem quam in tota habebant, amittunt, & proprias retinent. Et hoc eſt, quod dici ſolet: ſeparata non ſignificare, juxta ſignificationem totius. Licet videantur ſignificare, propter ſimilitudinem: quæ reperitur inter ſignificationem totius, & proprias earum. Dependet enim ſignificatio totius ex eis, verum diſtincta eſt, & in eis permanere non poteſt.

Ex hac doctrina reſpondetur quæſtioni: verum eſſe, quod aſſerit Ariſt. in definitione nominis, quod partes ejus; ſi ut partes accipiantur, non ſunt Significativæ, dum ab eo ſeparantur: quamvis proprias ſignificationes ſeparatæ retineant, quia cum ſignificatio totius, diſtincta ſit à propriis partium ſignificationibus, & ſit quaſi forma rei heterogeneæ, partes diverſæ rationis informans, corrumpitur ſeparatis partibus. Et ideo non poteſt in eis permanere.

Ad primum argu. Diſtinguenda eſt minor, quod partes nominis compoſiti componant illud per proprias Significationes: nam ſi ita intelligatur, quod Significatio totius, non ſit alia à Significatione partium, falſum eſt: cum diſtincta impoſitione, & ad rem diſtinctam Significandam: vel ſaltem modum diſtinctum habentem, imponatur. Si vero per proprias ſignificationes concurrere intelligatur; ita, ut tertia ſignificatio, à propriis diſtincta, atque indiviſibilis: cui ſimplex etiam & diſtinctus conceptus correſpondet in mente, à conceptibus partium per ſe ſumptarum, verum eſt: ſed ex eo non ſequitur; quod partes ſeparatæ retineant eandem ſignificationem totius, vel quam ab eo participabant: quia hæc ſtatim corrumpitur, quamprimum partes ſeparantur: ſicut corrumpitur nomen ipſum compoſitum: ideo non poteſt in eis permanere. Quocirca bene Ariſt. dixit nihil jam ſignificare, juxta ſignificationem totius, vel ut partes ejus.

Ad ſecundum, Concedendum eſt primum enthymema, ſed negnda ultima conſequentia, quod partes ſeparatæ ſignificent, juxta ſignificationem totius: nam licet ſignificatio totius pendeat ex ſignificatione partium, & deſinat eſſe partibus cadentibus à propria ſignificatione: nihilominus cum diſtincta ſit ſignificatio totius à propriis partium ſignificationibus atque indiviſibilis, corumpitur eis ſeparatis: unde permanere non poteſt in eis: ſed licet proprias ſignificationes retineant, verum eſt, nihil ſignificare ſeparatas, juxta ſignificationem totius: quia nihil retinent de ſignificatione ejus: licet eam aliquando retinere videantur propter ſimilitudinem, quam habent propriæ, cum ſignificatione totius, jam corruptæ.

QVÆSTIO V.

An nomen infinitum omnino ſit excludendum à definitione?

14 SEx ſunt explicanda de nomine infinito. Primum, Quid ſit. Secundum. Quid, & quomodo ſignificet. Tertium. De quibus dicatur. Quartum. An nomina tranſcendentia poſſint fieri infinita. Quintum, An nomen infinitum ſit inter abſoluta, vel inter connotiva numerandum. Ultimum, An dicatur univoce de entibus, & non entibus vel analogicè.

Circa primum notandum eſt. Negationem

nem duobus modis sumi posse. Primo negantur, quod est sumi in tota vi negationis: quo pacto, etiamsi in principio propositionis ponitur, copulam ejusdem propositionis, & totam ipsam propositionem negat: & propterea de ea dictum est esse malignantis naturæ ita, ut quidquid post se inveniat, destruat, & oppositum efficiat. Secundo modo, accipitur, non secundum totam vim negationis, sed secundum limitatam: ita ut solum neget significatum illius vocis, cui proxime adjungitur, nec vis ejus ulterius transeat. Unde, si adjungatur subjecto propositionis, non transit vis ejus ad copulam: nec negativam reddit propositionem: & hoc est accipi infinitanter: quia effectus ejus, solum est negare significatum nominis, cui adjungitur, & ex hoc, quasi infinitum illud efficere: quia cætera omnia significat præter rem illam, supra quam cadit: ut non homo, significat cætera omnia præter hominem nihil eorum determinans: & ideo dicitur habere significationem infinitam. Nomen igitur infinitum negationem includit, non negantur sumptam, hoc est, non in tota vi negationis, sed sumptam infinitanter: hoc est, secundum vim negandi, determinatum ad proprium ejus significatum.

Ex quibus intelligitur, nomen infinitum hoc modo esse definiendum, Nomen infinitum est nomen compositum ex nomine simplici, & negatione, infinitanter accepta: ut non homo, non leo: & hæc de quidditate ejus.

De modo significandi nominis infiniti.

Quantum vero ad modum significandi ejus pertinet, aliqui dicunt de materiali, significare rem illam, quæ negatur: de formali vero, cæteras omnes: ut non homo, de materiali hominem: de formali vero, leonem, & bovem, ac cætera omnia præter hominem. Melius tamen dicendum est, non significare rem illam, quam negat, sed de materiali cæteras præter illam: de formali vero, puram negationem, ejus: ut non homo, de materiali, leonem, & bovem cum cæteris, & de formali, solam negationem hominis: quod sic probatur: quia non homo, non significat leonem, aut bovem, secundum naturas positivas eorum, sed in quantum sub negatione hominis cadunt, vel continentur: ergo secundum naturas positivas, materialiter pertinent ad significationem nominis infiniti. Formaliter vero secundum negationem talis naturæ, in propria inclusam.

Circa significatum vero ejus omnes conveniunt: adeo extensum esse, ut cætera omnia præter rem illam, quam negat, significet, non solum existentia actu, sed etiam possibilia: imo etiam impossibilia ut Chimeram, & Centimanum, & ratio hujus est manifesta ex dictis. Nam si formale significatum ejus, est negatio illius rei, cui adjungitur: ergo materiale erit omne illud, cui potest convenire talis negatio: sed hæc convenit cæteris omnibus existentibus: aut possibilibus: imo etiam impossibilibus: ergo hæc omnia comprehenduntur, sub materiali significato ejus: sed omnino indeterminate, atque confuse: & ideo modo quasi infinito, quia non magis aliquod Ens unum, quam aliud determinat, ut ex se est manifestum.

Ex quibus sequitur Duo habere nomen infinitum, in quibus deficit à vera ratione nominis. Primum, ex parte formalis significati, quod nullam rem aut naturam, vel rationem positivam significat formaliter: sed puram, & solam negationem illius rei, supra quam cadit: ut non homo: solam negationem hominis, Secundum, ex parte significati materialis: quia nihil determinatum significat: sed tam illud

quod

quod eſt, quam quod non eſt ; imo quod impoſſibile eſt. Et propter hæc duo, excludit Ariſtot. nomen infinitum à definitione nominis : quia verum nomen determinatam ſignificationem habere debet, & naturam aliquam poſitivam, vel ſaltem poſitivam rationem ejus debet ſignificare.

De quibusnam dicatur nomen infinitum in propoſitione?

15 PRima opinio aſſerit ; quod licet nomen infinitum ſignificet, tam ea quæ ſunt, quam quæ non ſunt, & tam poſſibilia, quam impoſſibila : tamen in propoſitione non poteſt verificari : niſi de ſolis exiſtentibus, non de poſſibilibus, vel impoſſibilibus. Ita Sotus 1. libr. Summularum, cap. 1. notabili quinto : quod Probat hoc arg. Nomen infinitum, non poteſt dici de non exiſtentibus, atque impoſſibilibus, niſi in propoſitione affirmativa, de ſubjecto non ſupponente : ſed talis propoſitio eſt falſa ſecundum regulas Summularum : ergo nunqam de his verificabitur, ſed de ſolis exiſtentibus. Majorem probat, quia ut ſubjectum propoſitionis ſupponi pro aliquo dicatur, requiritur, quod res ſignificata exiſtat in rerum natura tempore ſignificata per copulam : ergo ſolum poteſt ſupponi pro exiſtentibus, non pro poſſibilibus, vel impoſſibilibus : quare propoſitio in qua de his dicitur, erit de ſubjecto non ſupponente. Minorem vero, quod affirmativa de ſubjecto non ſupponente ſit falſa, manifeſtam eſſe ait, in his propoſitionibus, Adam eſt albus, Antichriſtus eſt niger : evidens namq; eſt conſequentia, à propoſitione de tertio adjacente ad propoſitionem de ſecundo, ut Petrus eſt albus; ergo Petrus eſt; ergo evidens erit conſequentia, Adam non eſt homo; ergo Adam eſt: ſed conſequens eſt falſum : ergo & antecedens, quod eſt propoſitio affirmativa de ſubjecto non ſupponente.

Secunda opinio affirmat. Nomen infinitum, non ſolum ſignificare exiſtentia, & poſſibilia, atq; impoſſibilia, ſed etiam verificari poſſe de omnibus in propoſitione. Ita D. Tho. cap. præſenti, cum Boetio, & Ammonio, quos ſequuntur moderni omnes interpretes. & eſt expreſſa ſententia Ariſt. cap. præſenti, ubi ita ait. Non homo vero non eſt nomen, quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt, & ita tenendum eſt. Probatur duplici argu. Primo ex intrinſeca conditione nominis infiniti, quæ talis eſt. Ut nullam formam ponat in ſubjecto ; imo neque ullam rationem poſitivam, ſed puram negationem illius rei, cui adjungitur : ut non homo, ſolam negationem hominis : ſed ſola negatio non poſtulat exiſtentiam ſubjecti : imo nec poſſibilitatem ejus : quia etiam de re impoſſibili verificatur, ut de Chimera, negatio hominis: ergo de his omnibus verificari poteſt nomen infinitum. Probatur conſequentia, quia evidens argu. ducitur à propoſitione negativa ad affirmativam, de prædicato infinito, in eiſdem terminis, ut leo non eſt homo : ergo non eſt homo, ſed nomen infinitum, negatur de impoſſibilibus : quia vera eſt hæc, Chimera non eſt homo : ergo affirmabitur de eiſdem, in propoſitione de prædicato infinito : & ita vera etiam erit hæc, Chimera eſt non homo. Probatur iterum conſequentia : nam ideo vera eſt propoſitio negativa; de ſubjecto impoſſibili, quia negatio nihil poſitivum ponit in ſubjecto : ſed nomen infinitum nihil poſitivum ponit in ſubjecto, ſed ſolum negationem : ergo ſecundum hanc, poteſt de eadem re poſſibili verificari in propoſitione affirmativa.

Secundo. Prædicata contradictoria, habent immediatam oppoſitionem : ergo

de quolibet ente, aut non ente, neceſſe eſt alterum eorum verificari : ſed homo, & non homo ſunt prædicata contradictoria : ergo neceſſe eſt alterum eorum verificari, de quacunque re poſſibili, vel impoſſibili : ſed de re impoſſibili, ut de chimæra, non verificatur homo : ergo verificabitur non homo : ſicque de cæteris nominibus Infinitis, quæ de rebus etiam impoſſibilibus verificari debent.

16 Pro ſolutione arg. alterius opinionis : Notandum eſt. Prædicatum propoſitionis affirmativæ, duobus modis, ſe habere ad ſubjectum : nam vel accidens ejus eſt, modumve accidentis habet, vel ad eſſentiam ejus pertinet, aut tanquã propria paſſio ſe habet : & ſi primo modo ſe habeat, certum eſt ſubjecta actu exiſtenti attribui : quia accidentia non conveniunt ſubjectis, niſi ſecundum actualem inhærentiam in eis : quam conſtat neceſſario ſupponere actualem exiſtentiam. Si vero ſecundo modo ſe habeat : certum eſt non convenire ei ſecundum actualem exiſtentiam : ſed ſecundum naturalem connexionem cum eo : quæ cum nullum tempus determinet, ſed perpetua ſit, eodem modo ſemper ſe habens, propoſitio etiam perpetuæ veritatis eſt : & copula (ut aiunt) abſolvitur à tempore : quod eſt extrema non conjungere, pro ulla differentia temporis : cum tamen in propoſitione accidentali, pro determinata differentia temporis, in qua extrema ſtant, ea conjungat.

Ex quibus ſequitur, ſolum in propoſitionibus accidentalibus, extrema ſupponi : & ideo ſolum in his requiri actualem exiſtentiam extremorum : ad veritatem propoſitionis affirmativæ. Et etiam in his ſolum intelligi illam regulam ſummuliſtarum, quod propoſitio affirmativa de ſubjecto non ſupponente eſt falſa : ac tandem ſolum in his eſſe bonam conſequentiam à propoſitione de tertio adjacente, ad propoſitionem de ſecundo. In propoſitionibus autem neceſſariis nec ſupponuntur ſubjecta, nec uniuntur ſecundum actualem exiſtentiam, nec ſecundum aliquam differentiam temporis : ſed ſolum ſecundum naturalem connexionem, abſtrahentem ab exiſtentia, & tempore : unde in eis hæc ſola regula vera ſemper eſt, & obſervanda : quod omnes propoſitiones affirmativæ ſunt ſemper veræ : & omnes negativæ ſemper falſæ. Quare nec in his valet conſequentia, à propoſitione de tertio adjacentia, ad propoſitionem de ſecundo : quia in propoſitione de tertio : prædicatum conjungitur ſubjecto, ſecundum naturalem connexionem cum eo : in propoſitione vero de ſecundo, dicit actualem exiſtentiam, ut ſi dicas, Homo eſt rationalis : ergo homo eſt : antecedens erit verum, nullo homine exiſtente, & conſequens falſum.

Quam doctrinam, ſi ad nomen infinitum applicemus, inveniemus ſignificare omnia poſſibilia, & impoſſibilia, quaſi modo eſſentiali, cum per ſe omnia ſignificet. Et hoc ſequitur, de illis verificari in propoſitione, quaſi per modum naturalis connexionis, & non ſecundum actualem exiſtentiam : quare omnes propoſitiones affirmativæ ſunt veræ : omnes negativæ falſæ : quia extrema non ſupponuntur, nec valet in eis conſequentia, à propoſitione de tertio adjacente, ad propoſitionem de ſecundo.

Ad formam igitur argum. Concedenda eſt major, quod nomen infinitum non poſſit verificari de impoſſibilibus, aut non exiſtentibus, niſi in propoſitione affirmativa de ſubjecto non ſupponente, ſed minor diſtinguenda, quod affirmativa de ſubjecto non ſupponente ſit falſa ; nam ſi accidentalis, ſit concedendum eſt ; quia uniuntur extrema ſecundum actualem exiſtentiam, quam habere debent tempo-

re

re ſignificato per copulam; & ſi eam non habuerint, falſa erit propoſitio. In propoſitionibus vero neceſſariis, non requiritur actualis exiſtentia extremorum; quia ſolum uniuntur ſecundum naturalem connexionem; & ideo affirmativa, licet ſit de ſubjecto non ſupponente, vera eſt. Et cum propoſitiones affirmativæ de prædicato infinito, modum habeant neceſſarium, negandum eſt etiam in eis, quod affirmativa de ſubjecto non ſupponente ſit falſa.

An tranſcendentia nomina poſſint infinitari?

17 PRima opinio, tenet, infinitari non poſſe tranſcendentia, ſi in tota ſua univerſalitate accipiantur: ut ens abſolute ſumptum. Si vero cum limitatione: ut pro ente reali tantum, aut pro ente rationis, infinitari poſſe. Ita Albertus Magnus in cõment. hujus libri tractat, 2. cap. 5. cum Avicena; quos ſequuntur Toletus & alii capite præſenti. Probatur ex natura nominis infiniti, quod tam de entibus, quam de non entibus dicitur: ſed ſi infinitetur ens abſolute ſumptum, ſolum de non entibus dici poterit: ergo non poteſt infinitari.

Secunda opinio, adhuc hoc modo ſumpta tranſcendentia infinitari poſſe concedit: ita Sotus 2. lib. Summularum, cap. 1. notab. 6. Sueſanus, & Lovanienſes cap. præſenti. Probant: Quia prædicationes iſtæ, Chimæra eſt non ens: Nihil eſt, non ens; ſunt de prædicatio infinito: & prædicatum eſt ens in ſua univerſalitate: ergo tranſcendentia in ſua univerſalitate ſumpta infinitari poſſunt.

Pro ſolutione dubii, Diſtinguenda ſunt tranſcendentia, hoc modo. Quædam ſunt Univerſaliſſima, ut ens, alia Minus univerſalia, ut paſſiones ejus, Verum, Bonum, & unum; quæ minus univerſalia dicuntur: quia ſecundum rationes formales non ſe includunt: nec enim bonum, eſt verum formaliter: nec verum, eſt formaliter unum. Et rurſus univerſaliſſimum tranſcendens, & ens, poteſt ſumi abſolute vel cũ alia limitatione, Videlicet pro ſolo ente reali, vel pro ſola ſubſtantia. Et de tranſcendentibus minus univerſalibus, evidens eſt infinitari poſſe: quia non verum, aut non bonum, adhuc verificari poſſunt de entibus, & non entibus: nam verum eſt non bonum: & vnum eſt non verum formaliter. Certum eſt etiam, ens cum limitatione acceptum, infinitari poſſe, propter eandem rationem, ſed an poſſit ſine limitatione acceptum de hoc ſolum poteſt eſſe dubium.

Et noſtra ſententia eſt infinitari poſſe, probatur, ex propria definitione nominis infiniti, à nobis aſſignata in principio, ſecundum quam ſolum dicit eſſe compoſitum ex nomine ſimplici, & negatione ei adjuncta: ſed non ens, componitur ex utroque: ergo ſimpliciter eſt nomen infinitum: & hoc etiam probat argumentum ſecundæ opinionis.

Ad argu. vero primæ opinionis, Negandum eſt antecedens, quod de ratione nominis infiniti ſit de entibus, & non entibus verificari: ſed hoc ſolum pertinet ad rationem nominis infinitum particularis: de quo Ariſtoteles & omnes communiter loquuntur. Ad rationem vero nominis infiniti, ut ſic: ſolum pertinet, quod ex nomine ſimplici particulari, vel tranſcendente, & ex negatione ei adjuncta componatur.

An nomina infinita ſint numeranda inter abſoluta, vel inter connotativa?

18 CErtum eſt nec eſſe abſoluta ſimpliciter, nec connotativa: cum nec ſimpliciter ſint nomina, ſed ſolum ſecundũ

quid. Solum ergo poteſt eſſe dubium; An ad hæc potius, quam ad illa reducantur? Toletus in comment. hujus capitis aſſerit, inter abſoluta numerari: quia non habent materiale, & formale ſignificatum, ut connotativa, ſed ſolum ſignificant negationem in concreto.

Noſtra vero ſententia eſt, ad connotativa potius reducenda eſſe, quia de formali dicunt negationem rei; cui adjunguntur: de materiali vero, rem aliam quamcunq; : ideo connotativorum ſimilitudinem habent.

An nomen infinitum dicatur univoce de entibus, & non entibus, vel analogice.

REſpondetur, univoce dici de omnibus. Cuius ratio eſt, quia ſignificatum formale ejus, eſt ſola negatio ejus rei, cui adjungitur: negatio vero æque convenit entibus, & non entibus: ergo æque dicitur de omnibus, atq; adeo univoce: non quidem propria univocatione, quia denominativa non ſunt proprie univoca ſed impropria, qualis in denominativis reperitur.

Adnotandum tandem eſt. Circa definitionem nominis: non eſſe ei addendas duas illas particulas, finita, & recta, ut excludantur nomina infinita, & obliqui caſus: quia per alias particulas definitionis jam excluſa cenſentur: nec Ariſtot. eos poſuit in definitione, ſed poſt integram explicationem ejus.

CAPVT TERTIVM.

De Verbo.

TEXT. ARISTOTELIS.

Verbum autem eſt, quod conſignificat tempus, cujus pars nihil ſignificat ſeorſum: & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota, &c.

Brevis expoſitio textus.

INtentum Ariſtotelis eſt explicare naturam verbi. Dividitur autem caput in tres partes. In prima definitionem verbi proponit, & explicat: in ſecunda, Excludit à ratione verbi, infinitum verbū, & caſus verbi: hoc eſt verba aliorum temporum à præſenti, In tertia. Colligit, verbum cum nomine, in duobus convenire.

Definitio verbi talis eſt. Verbum eſt, quod ſignificat tempus, cujus pars nihil ſignificat ſeorum, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. In qua definitione ſubintelligi debent, duæ iſtæ particulæ, vox ſignificativa ad placitum ex definitione nominis: ſecundum communem expoſitionem interpretum: quia communes ſunt nomini, & verbo: ſed qui hoc ſatis erat notum, noluit Ariſtot. eas in definitione verbi repetere, ſed à conſignificatione temporis initium ejus ſumere: quia jam incipit verbum per hanc particulam à nomine differre. Conſignificare vero tempus, idem eſt, ac connotare tempus: vel ex conſequenti illud ſignificare, Itaque, quia verbum actionem aut paſſionem per ſe ſignificat, aut aliquid per modum actionis, aut paſſionis: & actio aut paſſio fiunt in tempore, dicitur tempus ſimul, & ex conſequenti ſignificare cum actione ipſa, aut paſſione per ſe primo ſignificata. Itaque diverſum quid eſt, ſignificare tempus, & conſignificare. Significare enim tempus, eſt, rem, quæ, eſt tempus, ſicut quamlibet aliam, per ſe ſignificare: ſed conſignificare tempus, vel ſignificare cum tempore, eſt ſignificare rem aliam, ut in tempore factam: ex hoc enim, licet non ſignificetur tempus, ſed res alia, ſimul tamen denotatur, & ſimul quaſi ex conſequenti ſignificatur: quod eſt conſignificari: & hoc ſoli verbo convenit, nomini vero ſolum convenit

ſignificare

ſignificare tempus ut dies, & nox, determinata quædam tempora ſignificant, non tamen conſignificant tempus.

Alia vero particula, Cujus pars nihil ſignificat ſeorſum, diſtinguit verbum ab oratione: & ſatis fuit explicata in definitione nominis. Solum reſtat ultima, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur nota: quaſi dicat, verbum eſſe ſignum, aut ſignificare conjunctionē prædicati cum ſubjecto, quam facit. Nomen enim prædicatur, aut ſubjicitur in propoſitione; ſed verbum unit prædicatum cum ſubjecto, & talem unionem ſignificat: in quo etiam diſtinguitur à nomine & oratione.

In ſecunde parte, Excludit verba infinita, & cauſa verbi, à definitione, propter eaſdem rationes, quibus excluſit nomen infinitum, & caſus obliquos à definitione nominis. Quia verbum debet ſignificare determinatam actionem, & paſſionem, determinatamque conjunctionem prædicamentum ſubjecto, ſed verbum infinitum, nihil determinatum ſignificat: ergo non eſt ſimpliciter verbum, ſed ſecundum quid: & propterea excludendum eſt à definitione verbi: atque etiam caſus verbi, hoc eſt, verba aliorum temporum, quam præſentis. Quia non ratione ſui, ſed ratione verbi preſentis, convenit eis officium verbi: nec actionem, aut paſſionem ſimpliciter talem ſignificant, ſed præteritam, aut futuram: quæ cum non ſit actu in rerum natura, ſolum eſt talis ſecundum quid.

In tertia tandem parte capitis, Duo colligit, in quibus verbum convenit cum nomine. Primum eſt, quod verbum per ſe ſumptum, hoc eſt, extra propoſitionem, ſignificat aliquam rem, ſicut nomen: ut curro, ſignificat curſum. Secundo, quod ſicut nomen per ſe ſumptum, non ſignificat verum, vel falſum, niſi adjungatur ei verbum: ita verbum per ſe ſumptum, hoc eſt extra propoſitionem, non ſignificat verum aut falſum: niſi ei aliquo modo adjungatur nomen. Cujus rationem aſſignat: quia veritas, & falſitas, ſolum reperiuntur in compoſitione, & diviſione: ſed verbum per ſe ſumptum, non ſignificat talem compoſitionem: quia non poteſt intelligi ſine extremis, hoc eſt, ſine prædicato, & ſubjecto: ergo verbum ſine nomine ſibi adjuncto, non poteſt veritatem, aut falſitatem ſignificare.

QVÆSTIO I.

An verum ſit verbum conſignificare tempus?

NOn videtur hæc particula definitionis convenire omni verbo: ergo non bene fuit poſita ab Ariſtotele, in definitione; probatur antecedens: quia ſi verbum conſignificat tempus, maxime quia ſignificat actionem, cui convenit menſurari tempore: ſed non omne verbum ſignificat actionem, ut probat verbum ſubſtantivum, eſt: ergo neq; omne verbum conſignificabit tempus. Quod magis etiam fit manifeſtum, dum idem verbum eſt, unit extrema ſecundum naturalem connexionem eorum, quod facit quotieſcunque prædicatum eſt de eſſentia ſubjecti, aut proprio paſſio ejus: tunc enim non unit ea pro aliqua differentia temporis: cum tales compoſitiones, ante omne tempus, & poſt omne tempus ſint veræ: & ideo dicantur eſſe perpetuæ veritatis, in quibus copula abſolvitur à tempore, ergo in eis non poteſt conſignificare tempus.

2o Nec ſoli verbo convenit, ſed etiam nomini, ergo etiam ex hac parte, non bene fuit in definitione collocata eadem particula, probatur antecedens: quia prandium, cœna, & ſimilia nomina, ſignificant actionem comedendi, cannotando quod tali tempore fiat, ergo conſignificant tem-

pus. Præterea participium, ut amans, currens, eſt verum nomen, cum ponatur pro ſubjecto, aut prædicato propoſitionis: & tamen conſignificat tempus, cum ſignificet actionem tempore præſenti: aut futuro exercendam: ergo nominibus etiam convenit conſignificare tempus.

Circa hanc particulam definitionis, duo explicanda ſunt. Primum, An ſoli verbo conveniat conſignificare tempus, vel etiam participio, & aliis nominibus? Secundum, An omnibus verbis, & ſemper conveniat? Circa primum præſupponendum eſt, quid ſit conſignificare tempus. Non eſt enim aliud quam ſignificare cum tempore: & utrumq; eſt ſignificare aliquid, nempe actionem cui convenit menſurari tempore: ex hoc enim ſimul cum illa ſignificatur tempus, quod eſt conſignificari: vel res illa notatur, ut menſurata tempore, quod ſignificari cum tempore.

Quo ſuppoſito circa participium non loquuntur omnes eodem modo, ſed plures negant conſignificare tempus, quia licet ſignificet actionem tempore menſuratam, non tamen per modum actionis, ſed per modum formæ inhærentis ſubjecto: ut currens, ſignificat actionem currendi, per modum formæ in hærentis: ſicut inhæret albedo: & ideo non ſignificat eam, ut menſuratam tempore; nec pro inde conſignificat tempus,

Communis tamen ſententia tenet, participium conſignificare tempus. Et hoc eſt verum. Ita D. Thom. capite præſenti, ubi aſſerit: Participium ſeparari à verbo, per ultimam particulam definitionis, nempe: & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Et convenire cum eo in cæteris omnibus: ita etiam Sotus 2. lib. Summularum, capite ſecundo & ibidem Mercatus, Venetus tractat. 2. de partibus propoſitionis, ca. 2. Toletus cum cæteris modernis in hoc cap.

Probatur teſtimonio Ariſtot. qui ultimam particulam, explicantem proprium officium verbi, poſuit ad excludendum participium, ut docuit D. Thom. non enim excludi poteſt per eam aliud: ergo ſenſit in reliquis particulis convenire, quarum prima eſt, conſignificare tempus.

Probatur etiam ratione. Quia participium ſignificat actionem, ut egreditur ab agente: ut calefaciens ſignificat calefactionem, ut à ſe egreſſam: ergo ſignificat actionem per modum actionis. Probatur conſequentia, quia modus actionis eſt, egredi ab agente: ſed actio fit in tempore, ergo participium ſignificat cum tempore: cujus evidens ſignum eſt, quod ei adjunguntur adverbia hæc, tarde & velociter: quæ non conveniunt, niſi his, quæ ſignificant motum, vel actionem, ut actio eſt. Diſtinguitur vero participium à verbo, per ultimam particulam, ut aſſerit D. Thom. quia licet ſignificet cum tempore, non unit tamen extrema: in quo conſiſtit propria, & ultima ratio verbi. Et ex his habemus, quod ſignificare tempus, non convenit ſoli verbo, ſed etiam participio; quod videtur eſſe medium, inter nomen, & verbum.

Sed an puris nominibus conveniat? ut cœnæ, & prandio, ac ſimilibus, Dicendum eſt, Non convenire; quia ſolum ſignificant actionem materialiter, vel ut res quædam eſt, non formaliter, & per modum actionis; unde nec per modum, quo menſuratur tempore; exempli gratia, cœna ſignificat actionem comedendi, ut rem quandam: ſicut albedo ſignificat albedinem, non tamen ſignificat eam ex parte ſua, ut factam tali tempore; ſed ſolum habet tali tempore fieri, ex conſuetudine hominum, non ex eo, quod per tale

tale nomen ſignificatur; quod neceſſarium eſt ad conſignificandum tempus. Nam verbum, ex eo dicitur conſignificare tempus: quia ſignificat actionem per modum actionis: & ideo ut menſuratam tempore. Quare, ex vi ſuæ ſignificationis, & non ex conſuetudine, vel alia ratione extrinſeca, dicitur ſimul cum actione ſignificare tempus: & proinde illud conſignificare. Et ex hoc intelligitur, conſignificare tempus, ſoli verbo, & participio convenire; non puris nominibus.

Circa ſecundum vero. An omnibus verbis & ſemper conveniat? ſolum eſt difficultas de verbo ſubſtantivo eſt: nam de cæteris ſatis eſt manifeſtum; quod ſignificent cum tempore. Et ratio dubitandi eſt; quia ſolum ſignificat exiſtentiam ſimpliciter, vel exiſtentiam rei, ſub aliqua forma accidentali: primum habet, in hac propoſitione; homo eſt: ſecundum in hac; homo eſt albus. Dicendum tamen eſt, communi ſententia interpretum. Non ſignificare actionem veram, ſed exiſtentiam rei per modum actionis, & hoc ſatis eſſe, ut ſignificet cum tempore: quia exiſtentia ſignificata per modum actionis, ſignificatur ut menſurata tempore, nam ſicut actio, ex ſe menſuratur tempore: ita etiam, quod per modum actionis ſignificatur: & ideo verbum, eſt, ſignificans exiſtentiam rei per modum actionis, conſequenter ſignificat tempus: quod proprie eſt conſignificare tempus; vel ſignificare cum tempore.

Sed an ſemper hoc habeat? hoc eſt in propoſitionibus etiam, in quibus ſolum unit extrema, ſecundum naturalem connexionem prædicati cum ſubjecto: in quibus dicitur abſolvi à tempore, maxima difficultas eſt: quia non ab omnibus eodem modo explicatur; quid ſit verbum in his propoſitionibus abſolvi à tempore; vel quo modo poſſit abſolvi à tempore, & ſimul ſignificare cum tempore.

Omiſſis autem aliorum explicationibus quia non videntur ſatisfacere difficultati: Notandum eſt; Verbum duo habere; duabus particulis definitionis, ab Ariſtotele explicata, contenta. Primum. Conſignificare tempus. Secundum. Unire extrema, quod explicuit Ariſtotel. ultima particula definitionis. Et eſt ſemper eorum; quæ de altero prædicantur, nota. Hoc eſt conjunctionis prædicati cum ſubjecto; quam facit. Extrema autem unit, ſecundum naturam eorum: ita, ut ſi prædicatum dicat actualem exiſtentiam, vel actualem inhærentiam in ſubjecto, illud cum eo uniat, ſecundum actualem exiſtentiam, vel inhærentiam in eo: & in hoc ſenſu vera, vel falſa, judicanda ſit propoſitio. Si vero prædicatum non dicat actualem exiſtentiam, vel inhærentiam in ſubjecto, ſed eſſentialē, aut neceſſariam connexionem cum eo, ſecundum hanc, & non ſecundum illam, ipſum uniat ſubjecto: exemplum utriuſq; habemus in his propoſitionibus, homo eſt albus, homo eſt rationalis: nam in prima, prædicatum dicit actualem inhærentiam in ſubjecto; & ſecundum eam ei unitur: in ſecunda vero, eſſentialem connexionem gradus rationalis, cum homine, abſtrahentem ab actuali exiſtentia, nam licet nullus ſit homo in rerum natura, tamen verum eſt, hominem eſſe rationalem.

Circa conſignificationem etiam temporis, & extremorum unionem, duo conſideramus in verbo. Primum, Quod eſſentiale eſt ei, nempe conſignificare tempus, uniendo extrema. Secundum, Quod accidentale, nempe conſignificare tempus, & unire extrema pro tempore ſignificato. Itaque eſſentiale eſt verbo unire extrema, conſignificando tempus: ſed ea unire, pro determinata differentia temporis ſignificata, ſolum eſt accidentale

tale : ideo ex natura extremorum, judicandum est, an hoc efficiat verbum in propositione, vel non. Nam si apta sint pro ea differentia conjungi, ita conjungentur. Si vero non sint apta pro ea conjungi, suspendetur talis modus conjunctionis, & unientur simpliciter, absque tali determinatione, vel restrictione, & quidem extrema propositionum accidentalium; vel modum accidentalem habentium, non necessario, sed contingenter uniuntur : cum accidens, aut habens modum accidentis, possit uniri, & nõ uniri subjecto: quare non sunt apta uniri, nisi pro determinata differentia temporis: & ideo in talibus propositionibus, verbum unit extrema, pro determinata differentia temporis, quam significat : nempe pro tempore præsenti, præterito, & futuro.

22 Extrema vero propositionum necessariarum, dicunt naturalem connexionem cum vero eodem modo se habentem semper : quare non petunt uniri pro determinata differentia temporis sed absolute, & simpliciter, abstrahendo à qualibet differentia temporis: & ideo non uniuntur cum limitatione, vel restrictione ad aliquam differentiam temporis, sed secundum naturalem, & necessariam connexionem, abstrahentem ab illa. Unit igitur verbum, in his propositionibus extrema, sed non coarctat unionem ad differentiam temporis, quam consignificat, sed relinquit in propria natura, & conditione. Et hoc est absolvi à tempore; hoc est etiam tales propositiones esse perpetuæ veritatis: quemadmodum eorum connexio necessaria est, atque perpetua, & semper eodem modo se habens, nec à tempore ullo modo dependens. Igitur sat est explicatum, quomodo conveniat omni verbo consignificare tempus, & semper ei conveniat: & quid sit absolvi à tempore: & quomodo non repugnet semper consignificare tempus; & aliquando absolvi à tempore.

Et ex hac doctrina soluta sunt argumenta in principio posita. Nam ad primum. Distinguenda est minor. Quia quædam sunt verba, quæ significant veram actionem : alia quæ significant aliquid per modum actionis : ut substantiva, nempe existentiam rei : cum existentia, significata per modum actionis, significetur ex consequenti per modum ejus quod mensuratur tempore, etiam verba substantiva consignificant tempus, quod etiam habent in propositionibus necessariis, in quibus dicuntur absolvi à tempore : quia non repugnat significare tempus, & absolvi à tempore, ut explicatum est.

Ad secundum. Distinguendum est antecedens; quod cœna, & prandium, significent actionem, per modum actionis : solum enim eam significant materialiter, ut rem quandam, sicut cætera nomina : & ideo non connotando, quod tali tempore fiat; sed hoc quod est tali tempore fieri ab extrinseco provenit; ex hominum consuetudine, & non ex vi significationis eorum; quare non sufficit, ut dicantur significare cum tempore vel cõsignificare tempus.

QVÆSTIO II.

An verbum sit vera pars propositionis?

PRima opinio tenet; verbum non esse partem propositionis, sed quasi partium ligamentum. Ita Sotus in 1. editione Summularum, & alii cum eo, & probatur primo, ex compositione domus; in qua ligna, & lapides, concurrunt tanquam partes; clavi vero quibus uniuntur ligna; & ligamentum, quo uniuntur lapides, non sunt partes, sed partium nexus : sed ita se habet verbum in propositione, cum sit copula per quam uniuntur partes : ergo non est pars propositionis.

Secundo

Secundo, ex eiſdem partibus componitur res quælibet, in quas reſolvitur: ſed propoſitio ſolum reſolvitur in extrema, quæ ſunt ſubjectum, & prædicatum: ergo ſolum componitur ex ſubjecto, & prædicato, tanquam ex partibus: quare verbum non erit pars, cum nec ſit ſubjectum, nec prædicatum. Probatur minor, ex Ariſtot. lib. 1. de priori reſolutione capite primo ſic definiente terminum. Terminus eſt extremum propoſitionis in quod propoſitio reſolvitur, tanquam in ſubjectum & prædicatum.

23 Secũda opinio, de verbo ſaltẽ ſubſtantivo, eſt, aſſerit non eſſe partem propoſitionis: quia nullam actionem ſignificat, quæ poſſit prædicari de ſubjecto: ita Villalpandeus, & Sueſanus cap præſenti.

Tertia opinio tenet, verbum duo habere, Primum, quod ſignificet aliquam rem, in quo convenit cum nomine. Secundum quod unit extrema: & ratione primi, eſt pars propoſitionis, ratione vero ſecundi, non eſt pars, ſed nexus partium: ita tenent quidam moderni.

Communis ſententia & vera duo aſſerit. Primum, verbum eſſe partem propoſitionis quaſi materialem ratione rei ſignificatæ. Secundum, Eſſe partem formalem, per proprium officium verbi, quod eſt unire extrema. Ita Porph. Ammonius, Boetius, Albertus Magnus, D. Thom. & Toletus cap. præſenti.

Ut autem utrumque explicemus atque probemus ſimul. Notandum eſt duo habere verbum. Primum; Rem aliquam ſignificare cum tempore, nempe actionem, vel aliquid per modum actionis, quod habet non ſolum in propoſitione, ſed etiam extra illam: ut expreſſe docuit Ariſto. in fine præcedentis ca. Curro enim ſignificat actionem currendi cum tempore: & verbum ſubſtantivum, eſt, exiſtentiam rei per modum actionis. Habet ſecundum. Quod eſt, eſſe notam eorum, quæ de altero prædicantur (ut verbis Ariſtot. utamur) quod non eſt aliud, quam eſſe ſignum compoſitionis prædicati cum ſubjecto: nam ita conſignificat cum tempore ut eam applicet ſubjecto: unde hoc ſecundum eſt, quaſi propria, & ultima differentia verbi, per quam conſtituitur in ratione formali, & eſſentiali verbi, quod non exercet, niſi in propoſitione, licet aptum ſemper ſit, exercere talem actum. Exempli gratia, in hac propoſitione, homo currit, hic actionem currendi ſignificat cum tempore, ut eam applicet homini. Et cum hæc applicatio, ſit formalis compoſitio prædicati cum ſubjecto, verum eſt, quod verbum continet, atq; ſignificat formalem compoſitionem prædicati cum ſubjecto: Itaque curſus, in eadem propoſitione eſt, qui componitur cum homine, & prædicatur de illo: ſed verbum curro eſt, quod eum homine componit, quod illum de homine prædicat: curſus etiam eſt prædicatum quod, ſed verbum curro, eſt quaſi prædicatum. Quo, cum ſit ratio, & quaſi forma enunciandi: & tandem curſus, eſt quaſi materiale prædicatum, verbum vero quaſi formale. Et ideo D. Thom. aſſeruit verbum non ſolum ratione rei ſignificatæ ſe tenere ex parte prædicati, cum de ſubjecto illa enuncietur, ſed etiam ut eſt nota compoſitionis: cum hoc modo ſit quaſi prædicatum formale: & ita ex utroq; eſt prædicatum propoſitionis: ex primo quidem, quaſi materiale, & ut quod, cum res ab eo ſignificata ſit; quæ prædicatur: ex ſecundo vero, quaſi formale, & ut quo, cum ſit ſignum compoſitionis, & prædicationis ejuſdem prædicati cum ſubjecto.

Secundo notandum, duobus modis contingere verbum applicare ſubjecto rem à ſe ſignificatam. Uno modo, nudam quidem aut ſolam, dum propoſitio non habet aliud prædicatum, præter verbum, Quod patet in propoſitionibus de ſecun-

do adjacente, ut homo currit: in quibus ſolam actionem ſignificatam componit verbum cum ſubjecto, vel eam de illo prædicat. Altero modo, nudam, aut ſolam, ſed conjunctam alteri prædicato, & modificatam per illud, ut in propoſitionibus de tertio adjacente, ut homo eſt albus, in quibus non ſolum eſſe, quod ſignificatur per verbum enunciatur; ſed conjunctum cum albedine: & ita ſenſus ejuſdem propoſitionis eſt, homo eſt ens, affectum albedine, & primo modo, totale prædicatum eſt ſignificatum verbi, ſecundo vero modo quaſi partiale, ſed utroque modo eſt prædicatum materiale, & verbum ſemper formale, quia ſemper ſignificat, & facit compoſitionem prædicati cum ſubjecto.

Ex hac doctrina, colliguntur duo argumenta: quibus efficaciter probantur duo illa, quæ noſtra ſententia, & communis aſſerit. Primum argumentum probat; Verbum, ratione rei à ſe ſignificatæ, eſſe prædicatũ propoſitionis materiale, & ut quod, & ex conſequenti veram partem ejus, & eſt tale. Verbum ſignificat actionem, vel aliquid per modum actionis, ſed hoc eſt, quod prædicatum de ſubjecto, nudum quidem in propoſitionibus de ſecundo adjacente, vel conjunctum cum alio prædicato, ut in propoſitionibus de tertio adjacente; ergo verbum per rem à ſe ſignificatam, ſemper eſt prædicatum totale, vel partiale propoſitionis: & proinde ſemper eſt pars propoſitionis.

Secundum arg. probat. Verbum ſemper eſſe prædicatum propoſitionis formale, & ut quo: atque adeo, partem formalem ejus: & procedit, hoc modo. Propoſitio formaliter eſt, compoſitio prædicati cum ſubjecto: ſed verbum eſt ſignum formale hujus compoſitionis; eam faciens: ergo eſt ratio formalis ejus: & ideo formalis pars: ſicut anima eſt pars formalis viventis; quod componit, tribuens ei eſſe tanquam veram ejus formam. Verbum namque unit ſe ſubjecto per rem à ſe ſignificatam & ſimul eſt ſignum formale, efficiens eandem unionem, & ideo eſt quaſi forma, tribuens propoſitioni vitam; ea ſimilitudine, qua anima tribuit corpori eſſe, & vivere, per informationem. Et veritas hæc, oſtendit deceptionem aliarum opinionum; quæ putant verbum ſolum eſſe materialem nexum propoſitionis; ita, ut ſolum materialiter uniat prædicatum cum ſubjecto, ſicut lapides domus uniuntur calce, vel ligna clavo, cum tamen hoc plane ſit falſum, nam verbum ſic unit prædicatum ſubjecto, ut ſemper uniat rem à ſe ſignificatam, ratione cujus, verum prædicatum propoſitionis eſt, veraque pars ejus; ſic etiam unit, ut formale ſignum ſit, ejuſdem compoſitionis prædicati cum ſubjecto, & ſignum quidem, non ſolum ſignificativum, ſed ſimul factivum formaliter; quod eſt eſſe formam totius propoſitionis, & ideo partem formalem eſſe.

25 Et ſi dicatur. Prædicatũ eſſe partem formalem propoſitionis. Reſpondeo, Comparatione ſubjecti, ſe habere tanquam formam, quia illud determinat, ſed in ordine ad totam propoſitionem, tam ſubjectum, quam prædicatum, ſunt partes materiales, & forma totius propoſitionis; & earundem partium materialium, eſt verbũ.

Ex his facile ſolvuntur argumenta primæ opinionis. Nam ad primum. Neganda eſt minor; quod verbum ita ſe habeat in propoſitione, ſicut ſe habet ligamentum partium domus, non enim unit prædicatum, & ſubjectum materialiter, ſed per modum formæ totius compoſitionis, ut explicatum eſt.

Ad ſecundum. Neganda eſt etiam minor; quod propoſitio ſolum reſolvatur in ſubjectum, & prædicatum; tanquam in partes; ſolum enim in hæc reſolvitur, tan-

tanquam in extremas partes, quas ideo vocat Ariſtoteles terminos ejus: quia terminus non quamlibet partem rei ſignificat, ſed extremam: & aliquando non partem, ſed indiviſibile extremum: quod non eſt vera pars, ut patet in termino lineæ. verbum igitur, vera pars formalis propoſitionis eſt, licet non ſit extrema: quod intelligo in ratione formali verbi: nam per rem à ſe ſignificatam, quam applicat ſubjecto, & de eo prædicat, etiam eſt extrema pars propoſitionis, cum ſit prædicatum ejus.

QVÆSTIO III.

An verbum infinitum poſſit collocari in propoſitione?

26 Quæſtio hæc, unũ præſupponit, tanquam certũ apud Ariſtotelẽ & omnes videlicet dari verbum infinitum extra propoſitionem: quod docuit expreſſe Ariſtoteles, c. præſenti, illud excludens à definitione verbi: & cum eo omnes interpretes. Sed quærit aliud, An verbum infinitum, non ſolum detur extra propoſitionem, ſed etiam poſſit in propoſitione collocari.

Et eſt prima opinio, antiquorum Interpretum, Alberti Magni, & Boetii, in hoc capite: non poſſe collocari in propoſitione. Quod probatur duplici argum. Primo, Quia verbum ſit infinitum, ſicut nomen, per negationem, non neganter, ſed infinitanter ſumptam: ita ut vis ejus ulterius non tranſeat, ſed nomen, aut verbum cui adjungitur, ſolum neget: at repugnat negationem adjungi verbo in propoſitione, niſi neganter ſumptam: ergo repugnat infinitari verbum in propoſitione. Probatur minor, quia repugnat negationem adjungi verbo in propoſitione, quin propoſitio negetur: ſed non poteſt eſſe propoſitio negativa, niſi negatio adjuncta verbo ſumatur neganter, ut per ſe eſt manifeſtum: ergo repugnat ſumi infinitanter additam verbo in propoſitione: & ex conſequenti, repugnat verbum infinitari.

Secundo. Negatio infinitanter ſumpta, negat omnino illud, cui adjungitur, licet vis ejus ulterius non tranſeat: ergo adjuncta verbo non ſolum negat ſignificatum ejus, ſed proprium etiam officium verbi, quod eſt eſſe notam eorum, quæ de altero prædicantur: atqui negato officio verbi, redditur propoſitio negativa: ergo non infinitatur verbum. Probatur conſequentia; qui non poteſt eſſe negativa propoſitio, niſi negatio ejus neganter accipiatur: Sumpta autem neganter non poteſt verbum infinitum reddere, ſed negativum, ut patet in propoſitionibus negativis.

Secunda opinio, tenet, non ſolum extra propoſitionem dari verbum infinitum, ſed etiã in propoſitione. Ita Ammonius, Suefanus, Toletus cap. præſenti, Sotus, & Mercatus, 1. lib. Summularum, c. 2. de verbo, & omnes moderni interpretes. Videturque nobis probabilior. Probatur primo duobus teſtimoniis Ariſtot. nam ca. præſenti, ſic loquitur de verbo infinito. Non valet autem, & non laborat non verbum dico: conſignificat enim tempus, & ſemper de aliquo eſt. Quaſi dicat, ſemper de aliquo prædicatur: ſed non poteſt prædicari, niſi in propoſitione: ergo ſentit Ariſtoteles in propoſitione poſſe infinitari.

27 Secundum teſtimonium habetur lib. 1. poſteriorum, ca. 10 ubi hanc demonſtrationem conſtituit Ariſtot. in prima figura. Stellæ non micantes, ſunt prope nos: planetæ non micant: ergo planetæ ſunt prope nos. Quæ tamen vitioſus erit ſyllogiſmus, ſi negatio in minori ſumatur neganter: nam tunc conſtituet propoſitionem negativam; minorem autem negati-

va, vitiosus est syllogismus in prima figura: ergo necesse est infinitanter accipi ab Aristotele, ita ut sensus sit, planetæ sunt non micantes: & ita efficiet verbum infinitum in propositione. Probatur etiam ratione, quia verbum extra propositionem est infinitum: ergo negatio ei adjuncta, non accipitur neganter, sed infinitanter: vel ergo neget totum, quod habet verbum, nempe significatum ejus, & officium copulæ, vel solum significatum: si primum dicatur; sequitur posse esse infinitum in propositione, licet totum, quod habet, negetur: & etiam sequitur, si dicatur secundum: quia si solum negetur significatum ejus, non efficiet propositionem negativam, sed affirmativam de prædicato infinito: ut contingit in demonstratione Aristotelis adducta.

Ut autem veritas hujus sententiæ fiat manifesta, & facilius solvantur argumenta alterius. Notandum est. Differentiam sententiæ utriusque in eo solum consistere: quod prima asserit, ex duobus, quæ habet verbum, nempe significare rem cum tempore, & esse notam eorum, quæ de altero prædicantur, primum tantum ei convenire extra propositionem: secundum vero non nisi in propositione exerceri: & ideo extra propositionem posse infinitari: quia potest negari totum, quod in eo statu habet: in propositione vero, non posse; quia non potest ei adjungi negatio, nisi negetur utrumque: negans autem utrumque propositio constituitur negativa; & ideo negatio sumitur neganter, & non potest ipsum efficere infinitum.

Secunda vero opinio, quam sequimur: Non putat necessarium, quod negatio adjuncta verbo in propositione neget utrumque: sed sicut extra propositionem ei adjuncta, potest negare solum significatum, non negata compositionis nota; ita in propositione potest illud solum negare; non negata eadem compositionis nota; & ita potest verbum infinitari, & constituere propositionem affirmativam, de prædicato infinito: & hujus ratio est, quia duo illa distincta sunt in verbo: ergo potest negari primum, non negato secundo. Præterea; In eo, quod est rem aliquam significare, convenit verbum cum nomine; & ideo quantum ad hoc, infinitari potest, per negationem, non tamen quantum ad notam compositionis; quia cum hæc limitetur ad hoc prædicatum, & hoc subjectum; siquidem verbum conjungit, necesse est conjunctione hac, seu compositione negata, totam propositionem negari; & ideo negationem neganter sumi: non enim datur medium in compositione ipsa, inter negativam & affirmativam; nec infinita esse potest propositio, ut propositio est formaliter: licet possit esse infinita, ex parte prædicati; aut ex parte subjecti.

Ad primum argum. Neganda est minor; quod non possit negatio adjungi verbo in propositione, nisi neganter sumpta, aut nisi fiat eo ipso propositio negativa; potest enim solum negare significatum verbi, non negata unione ejusdem cum subjecto; ut sit extra propositionem; quia distincta est utraque ratio in verbo; & ideo potest negatio cadere sub una, & non sub alia, ut probatum est, in verbum.

Ad secundum. Negandum est antecedens; quod necesse sit, negationem alicui adjunctam negare quidquid in eo est, sed negare potest in verbo rem significatam, ut negat in nomine, & in eodem verbo extra propositionem, non negata compositionis nota; quid enim prohibit, verbum infinitum extra propositionem existens, in propositione locari, absque eo, quod vis negationis se extendat ad notam compositionis? nihil profecto; quia

quia negatio infinitanter ſumpta, eodem modo ſe habet in propoſitione, & extra illam: neceſſe eſt ergo fateri, verbum ſicut extra propoſitionem, ſic etiam in propoſitione, poſſe infinitari: ut tenet communis, & vera ſententia.

CAPVT QVARTVM DE ENVNTIATIONE.

TEXT. ARISTOTELIS.

Oratio autem eſt vox ſignificativa, cujus partium aliqua ſignificativa eſt ſeparata, ut dictio: non ut affirmatio, vel negatio, &c.

Brevis expoſitio textus.

INtentum hujus capitis, eſt explicare naturam enunciationis. Dividitur autem in tres partes. In prima. Definit orationem; quæ genus enunciationis eſt: & ejus definitionem exponit. In ſecunda. Definit enunciationem, & variis diviſionibus eam dividit. In tertia. Incipit agere de oppoſitione enunciationum.

Ut enunciationum definiat; prius definienda eſt oratio, quæ genus ejus eſt. *Sic autem definitur.* Oratio eſt vox ſignificativa, cujus partium aliqua ſignificativa eſt ſeparata, ut dictio: non ut affirmatio, vel negatio. Loco generis ponitur vox, per quam definitur oratio, tanquam per ſubjectum; ſicut cætera accidentia in concreto, ut diximus cap. de nomine. Per ſecundam particulam; excluduntur à definitione voces nihil ſignificantes: & per tertiam, ſubintelligendam, nempe, ad placitum: excluduntur voces ſignificantes naturaliter: quam non expreſſit Ariſtoteles: quia ſatis expreſſa, atq; explicata fuerat cap. de nomine. Per particulas vero ſequentes, excluduntur nomen, & verbum: quorum partes ſeparatæ, vel nihil ſignificant: vel non ſignificant juxta ſignificationem totius. Cum tamen partes orationis, quæ ſunt diverſa nomina, aut nomen, & verbum, ſeparatæ, ſignificent: ut patet de partibus hujus orationis, homo albus. Sed addit Ariſtot. non ſignificare, ut affirmationes, vel negationes: ſed, ut dictiones tantum: quia quælibet pars orationis, ſeparata, nihil continet de eſſe, aut non eſſe, niſi ei adjungatur verbum.

Orationem jam definitam duplicem eſſe ait, in 2. par. cap. Unam enunciativam, quæ verum, aut falſum continet: & tales ſunt orationes modi indicativi: ut homo ambulat. Aliam non enunciativam, quæ nihil veri, aut falſi continet: ut orationes imperativi, aut optativi, aliorumve modorum. Enunciationem igitur ait, non eſſe orationem quamlibet, ſed eam tantum, quæ verum, aut falſum continet: & ideo ſic definienda eſt. Enunciatio eſt oratio, verum vel falſum ſignificans, in qua definitione, inſinuatur prima diviſio enunciationis, in veram & falſam. Vera enunciatio, eſt illa, quæ ita enunciat unum de alio, ſicut à parte rei ſe habent; ut homo eſt animal; falſa vero, quæ aliter enunciat, ac ſe habent à parte rei, ut animal eſt lapis.

Secunda diviſio eſt, Enunciatio, alia eſt Una, alia Multiplex. Una eſt, quæ unum ſignificat, ut homo eſt albus: vel, cujus partes conjunctiones uniuntur, ut Petrus currit, & Joannes loquitur. Multiplex vero; quæ vel non ſignificat unum, vel terminis æquivocis conſtat: vel cujus partes non uniuntur aliqua conjunctione, ut Petrus loquitur, Joannes ambulat.

Tertia diviſio eſt. Enunciatio una, alia eſt Simplex, unum de uno enuncians, ut homo eſt albus: alia compoſita, quæ plures ſimplices includit conjunctione unitas, ut Petrus diſputat, & Joannes ambulat.

Piviſio poſtrema eſt Enunciationis ſimplicis in Affirmativam & Negativam: quas ſpecies ejus vocat Ariſt.

Agit tandem de contradictione, ſeu oppoſitione inter enunciationes reperta, quam ſic definit. Oppoſitio enunciationum eſt, affirmatio & negatio ejuſdem prædicati, de eodem ſubjecto. Ad talem oppoſitionem, unam ſaltem conditionem, omnino requiſitam eſſe docet, nempe, quod utraque enunciatio terminis univocis conſtet: nam ſi aliquem terminum æquivocum habeant, erunt quidem ejusdem de eodem non re, ſed ſola voce: & ideo ſola etiam voce & non re, erunt oppoſitæ. Ut canis latrat, canis non latrat.

QVÆSTIO. I.

An in definitione orationis definiatur oratio in univerſali, ut perfectam, & imperfectam, ſimplicem, & compoſitam comprehendit?

PRima opinio aſſerit, Orationem non definiri in univerſali, ſed ſolum orationem perfectam, communem ad orationem modi indicativi, & aliorum. Ita Albert. Mag. 1. lib. de Interpret. tract. de Orat. c. 1. & Philoponus ca. præſenti. Probant. Quia bona definitio debet dari per genus proximum: ſed ſola oratio perfecta, eſt proximum genus orationis: communis vero, ad perfectam, & imperfectam, eſt genus remotum: ergo per illam, & non per hanc definiatur.

Secundo opinio. Solam orationem ſimplicem definiri docet: quia putat ſolam quoq; enunciationem ſimplicem definiri, cujus genus patet non eſſe orationem in communi, ſed ſolam ſimplicem. Ita Porpherius & Aſpaſius, in hoc capite. Probant ex definitione orationis, in qua dicitur, quod partes ejus ſeparatæ per ſe ſunt ſignificativæ, ut dictiones: non ut affirmationes: ſed partes orationis compoſitæ ſignificant, ut affirmationes: ut patet in hac oratione compoſita, homo loquitur, & equus currit: cujus utraq; pars, eſt propoſitio affirmativa: ergo oratio compoſita, non comprehenditur in hac definitione ſed ſola ſimplex definitur.

Tertia opinio, eſt Boetii, & D Thom. in hoc loco, aſſerentium, orationem in communi, definitam eſſe ab Ariſt. ut comprehendit perfectam: & imperfectam, ſimplicem; & compoſitam. Et hæc eſt vera, & tenenda. Probatur primo, adverſus primam opinionem, quod definiatur oratio ut communis ad perfectam & imperfectam, ex definitione, quæ integra convenit orationibus imperfectis; cum quælibet ſit vox ſignificativa ad placitum, cujus partes ſeparatæ, per ſe ſunt ſignificativæ, ut dictiones, non ut affirmationes: ut oſtendit hæc, homo albus.

Probatur ſecundo. Adverſus ſecundam, quod definiatur oratio in cómuni ad ſimplicem, & compoſitam, quia orationem definitam, dividit ſtatim Ariſtot. in unam ſignificatione, & in unam conjunctione, hoc eſt in ſimplicem, & compoſitam, ergo utramque comprehendit definitio.

Ad argum. primæ opinionis. Neganda eſt major, quod bona definitio neceſſario debeat dari per genus proximum, ſed æq; bene, vel etiam melius poteſt dari per genus remotum; dummodo ponantur cum eo omnes differentiæ, uſque ad ultimam, ut in prædicabilibus oſtendimus. Bene enim definietur homo, ſi dicamus, eſſe ſubſtantiam, corpoream, viventem, ſenſitivam, & rationalem.

Ad ſecundum arg. Reſpondent D. Thom. & Alexander, in definitione ea ſolum poni, quæ conveniunt definito, ut tali, non quæ ſub alia ratione particulari poſſunt ei convenire: ut in definitione animalis,

malis, ea ſolum, quæ pertinent ad naturam ſenſitivam; non alia, quæ poſſunt convenire animali, in hac vel illa ſpecie conſiderato, ratione alicujus differentiæ. Et ita in definitione orationis ponuntur ea, quæ conveniunt ei in genere, nempe, ut oratio eſt abſtrahens à ſimplici, & compoſita: ex quibus unum eſt, quod partes ejus non ſint ſignificativæ: ut affirmationes, ſed ſolum, ut dictiones. Quod vero oratio aliqua, nempe compoſita, habeat partes ſignificativas, ut affirmationes, non convenit ei, ut eſt oratio, aut ex ratione generica orationis, quæ definitur, ſed ex ratione ſpecifica orationis compoſitæ: unde hoc non contradicit definitioni, nec tollit, quin ſub ea comprehendatur.

QVÆSTIO II.

An enunciatio ſit ens reale, vel rationis?

31 TRia ſunt conſideranda in enũciatione ſeu propoſitione. Primum. Voces ipſæ, ſcripturæ, aut conceptus. Secundũ Ordinatio eorum in propoſitione, ſecundum rationem prædicati, ſubjecti, & copulæ. Tertium. Actus intellectus per quem ordinantur, & ex eis ſic ordinatis efficitur propoſitio. Et de primo, & tertio, certum eſt, eſſe realia, & de quo nemo dubitavit: ſed quia in his non conſiſtit formalis ratio Enunciationis, ſed ſolum materialis, tertium vero pertinet ad formalem rationem ejus: certum etiam erit quod enunciatio materialiter accepta, & quaſi pro fundamento, ſit ens reale. Dubium vero. An enunciatione formaliter ſit realis, vel ens rationis?

Prima opinio. Diſtinguit de enunciatione vocali, ſcripta, atque mentali; & de duabus primis, aſſerit formaliter eſſe ens rationis, ſed de mentali docet formaliter eſſe ens reale. Ita tenent moderni quidam: & utrumq; probant hoc arg. Enunciatio vocalis, & ſcripta, ſolum ſunt reales ex parte vocum, & ſcripturarum; ſed ex parte ſignificationis, & veritatis, ſunt entia rationis, cum ſignificatio earum, ex libera impoſitione hominum dependeat quæ nihil reale in eis ponit: veritas etiam cum non ſit in eis formaliter, ſed ſolum tanquam in ſigno: ideo nihil habent etiam reale, ſed rationis: ad rationem autem formalem propoſitionis, non pertinent ſcripturæ, & voces, niſi ut ſignificativæ rerum, & veritatis in mente exiſtentis: ergo propoſitio vocalis, & ſcripta, materialiter tantum eſt ens reale, formaliter vero ens rationis: Quod vero mentalis ſit ens reale formaliter, probant: quia conceptus ex quibus fit, non ſolum ſunt reales, ſed ſignificatio (quæ ineſt eis à natura) & veritas quoque reperitur in eis formaliter: ergo tam ex formali ſignificatione, & veritate, in quibus conſiſtit formalis ratio propoſitionis, quam ex materiali conceptuum, erit ens reale.

Hæc ſententia, quantum ad enunciationem vocalem, & ſcriptam vera eſt: non tamen quantum ad mentalem, quod ita probo: nam licet duo illa realia ſint in conceptibus, nempe ſignificatio, & veritas, ordinatio tamen in modum compoſitionis prædicati, ſubjecti, & copulæ, non poteſt eſſe ens reale: quia nihil reale ponit in eis; ſed ſicut in vocibus, & ſcripturis, eſſe ſubjectum & prædicatum, & propoſitionem, ſolum eſt relatio rationis, quæ conſequitur actum realem intellectus ea ordinantis: ita in conceptibus, quantumvis naturaliter ſignificantibus, & formalem rationem veritatis continentibus, ſolum eſt relatio rationis, eſſe ordinatos in ratione ſubjecti & prædicati, ac mentalis propoſitionis: quare non minus in his, quam in ſcripturis, & vocibus ens rationis eſt, formalis ratio enunciationis. Quod vero de veritate reali conceptuum dicitur, (licet in opi-

opinione ſit poſitum) tamen admittendum eſt: ſed non ſequitur ex eo enunciationem mentalem formaliter eſſe ens reale: quia licet conceptus; eo ipſo quod formantur ab intellectu, habeant veritatem realem ſimplicem: complexam tamen ſeu compoſitam non habent, niſi ſuppoſita ordinatione intellectus, & conſtitutione eorum in ratione prædicati, & ſubjecti, ac propoſitionis, quæ cum relationes tantum rationis ſint, efficitur, propoſitionem mentalem formaliter eſſe ens rationis.

Noſtra igitur ſententia eſt, Non ſolum enunciationem vocalem, & ſcriptam formaliter eſſe entia rationis, ſed etiam mentalem abſolute loquendo. Quia licet aliquid reale habeat, pertinens ad rationem formalem, propoſitionis, nempe ſignificationem, & veritatem: nihilominus ultimum, per quod conſtituitur enunciatio, in ratione formali enunciationis, eſt ens rationis nempe ordinatio, conceptuum in ratione prædicati, & ſubjecti, atque compoſitionis ex his: & ideo abſolute pronunciandum eſt, enunciationem mentalem formaliter, eſſe ens rationis: & ex conſequenti, omnes, & ſingulas enunciationes, eſſe entia rationis formaliter: & ex hic ſolutum eſt arg. oppoſitæ opinionis.

QVÆSTIO. III.

An enunciatio quidditative ſit definita ab Ariſt per veritatem & falſitatem?

32 ARiſt. capite præſenti definit enunciationem, per veritatem; & falſitatem: & ideo dubitamus; An veritas, & falſitas, pertineant ad eſſentiam enunciationis, & ideo talis definitio ſit eſſentialis: vel potius ſit accidens, aut propria paſſio ejus & ita accidentalis, aut deſcriptiva ſit.

Et eſt prima opinio quorundam modernorum, aſſerentium veritatem, & falſitatem pertinere ad eſſentiam enunciationis: & ideo eſſentialiter eſſe per eas definitam. Probatur hoc arg. Quia illa eſt differentia eſſentialis alicujus ſpeciei, per quam à cæteris ejuſdem generis diſtinguitur: ſed enunciationem diſtinguit Ariſt. à cæteris orationibus non enunciativis, per ſignificationem veri & falſi: ergo veritas, & falſitas, ſunt differentia eſſentialis ejus, per quam ſeparatur à cæteris ſpeciebus orationis.

Secunda opinio tenet, Eſſentiam enunciationis non conſiſtere in ſignificatione veri, aut falſi, ſed in eo quod eſt unum de altero enuntiare: veritatem vero, aut falſitatem, extra eſſentiam enunciationis eſſe, tanquam accidens, vel ad ſummum ut propriam paſſionem, per quam deſcripſit eam Ariſt. Ita Alexander Ammonius, & Niphus cap. præſenti, & omnes fere moderni: & nos etiam verum id exiſtimamus eſſe, & doctrinæ Ariſt. valde conſonum.

Probatur teſtimonio Ariſt. capite de ſubſtantia in prædicamentis. Ubi docet eandem enunciationem, ſecundum ſpeciem, ſuſcipere veritatem, & falſitatem, & mutari de vera in falſum ab extrinſeco, nempe ex mutatione rei ad extra. Ut hæc propoſitio, Petrus ſedet eadem numero permanens, vera nunc eſt, ſedente Petro, ſtante vero fit falſa: & hanc mutationem ab extrinſeco ei provenire: & ideo ſuſcipere contraria, ſine ſui mutatione: ex quo tale argum. colligo. Eadem propoſitio immutata permanent, ſub veritate, & falſitate: ergo veritas & falſitas, non eſt de eſſentia propoſitionis, aut enunciationis: probatur conſequentia, quia, ſi de eſſentia ejus eſſet, non permaneret eadem: ſed alia eſſet ſecundum ſpeciem, & numerum, vera, & falſa: quare ex mente Ariſt. non pertinet ad eſſentiam enunciationis verum, aut falſum ſignificare.

Præterea. Propoſitionem definiens Ariſt. lib. 1. Priorum, cap. 1. ait, eſſe orationem

nem, quæ aliquid de aliquo affirmat, aut negat: & 1. lib. Poſter. cap. 2. aſſerit propoſitionem eſſe alteram partem enunciationis, in qua unum de uno enunciatur, nulla facta mentione veri, aut falſi: ergo ſentit non in his, ſed in eo, quod eſt enunciare unum de altero, conſiſtere eſſentiam ejus. Probatur etiam ratione. Primo, Quia ſi veritas, falſitas pertinent ad eſſentiam enunciationis: ergo enunciatio vera, & falſa diſtinguuntur ſpecie: ſicut veritas ipſa, & falſitas, ſpecie diverſæ ſunt: ſed differentiæ ſpecierum eſſentiales, non pertinent ad eſſentiam generis, ſed extra eam ſunt: & ex Ariſt. & Prophyrio adduximus in tertio prædicabili: ut differentia rationalis, & irrationalis, non pertinent ad eſſentiam animalis: ergo verum, & falſum ſignificare, extra eſſentiam enunciationis, in genere ſumptæ eſſe debent: quare aliquid aliud de eſſentia ejus erit, quod per verum, & falſum contrahatur ad diverſas ſpecies: & hoc erit enunciare unum de altero, quod aliud erit verum, aliud falſum.

33 Et ſi dixeris. Totum disjunctum; nempe verum, aut falſum, pertinere ad eſſentiam enunciationis in genere: & alterutrum eorum per ſe, eſſe differentiam ſpecificam: probatur hoc eſſe falſum: quia totum disjunctum, componitur ex partibus oppoſitis: ergo non poteſt eſſe de eſſentia unius, & ejuſdem rei.

Secundo probatur eadem ſententia. Quia enunciatio genus eſt, ad mentalem, vocalem, & ſcriptam: ergo conveniet eis univoce: ſed veritas, & falſitas, non poſſunt eis univoce convenire: ergo nec pertinere ad eſſentiam ejus. Probatur minor; quia in ſola enunciatione mentali, reperiuntur formaliter, in vocali vero, & ſcripta, ſolam tanquam in ſigno: & ideo per attributionem ad mentalem: ergo convenit eis analogice.

Tertio. Quia hæc cauſalis eſt vera, quia enunciatio enunciat unum de altero, eſt vera, aut falſa: & hæc cauſalis eſt falſa, quia enunciatio eſt vera, aut falſa: enunciat unum de altero: ergo prius natura eſt enunciationem enunciare unum de altero, quam eſſe veram aut falſam. In illo ergo conſiſtit eſſentia ejus, quam ſequuntur veram; aut falſam, ut proprium accidens. Et certe ita eſt: quod eo ipſo, quod intelligimus unum enunciari de altero, intelligimus, orationem enunciativam: quamvis nihil de vero, aut falſo intelligamus: ergo in eo ſolum conſiſtit eſſentia enunciationis, hæc vero extra eam ſunt.

Ad argu. alterius ſententiæ; Diſtinguenda eſt major; nam diſtingui ab aliis ſpeciebus ejuſdem generis, dupliciter contingit. Primo diſtinctione ſpecifica: & hoc modo non poteſt unum diſtingui ab alio niſi per differentiam eſſentialem. Secundo non diſtinctione ſpecifica: ſed accidentali: & ſic diſtinguuntur enunciatio vera: & falſa; non eſſentialiter. Voluit autem Ariſtot. enunciationem definire cap. præſenti, per veram, & falſam; tanquam per accidentia ejus nobis notiora: ex quibus innoteſceret nobis eſſentia ejuſdem enunciationis in eo ſolum conſiſtens, quod unum de altero enuncietur.

QVÆSTIO IV.

An enunciatio mentalis ſit una ſimplex qualitas?

DE ſola enunciatione mentali quæritimus, An ſit una qualitas ſimplex, vel compoſita potius ex multis ſimplicibus: non de vocali, & ſcripta, de quibus certum eſt, compoſitas eſſe ex multis vocibus ſimplicibus, aut ſcripturis. Circa mentalem vero. Notandum eſt primo, quod ſi accipiatur actu intellectus, quo apprehendimus res, aut de rebus appre-

henſis judicamus, non eſt quid compoſitum, ſed ſimplex. Nam judicium intellectus, quo judicamus veram eſſe hanc enunciationem, homo eſt albus, unicus eſt; atque ſimplex actus intellectus: nec proprie ſumitur pro eo enunciatio mentalis: ideo de hoc non procedit quæſtio, ſed de conceptibus, quos format intellectus de rebus ipſis: quibus formatis, judicat unum convenire alteri, & judicando, componit unum cum altero: & hæc compoſitio eſt propoſitio mentalis: de qua inquirimus; An ſit una qualitas ſimplex, vel non, niſi ex multis compoſita.

Secundo notandum eſt. Sic ſe habere intellectum in formanda enunciatione mentali, ut primo apprehendat ſimplicia, per plures, ac ſimplices conceptus: deinde, ex his efficiat compoſitionem, priuſquam judicet de convenientia, unius reſpectu alterius: vel aliquando integram apprehenſionem totius enunciationis habeat, ante judicium: quia prius apprehendit compoſitionem integram; quam judicet, de convenientia prædicati cum ſubjecto: ut patet dum audimus hanc propoſitionem: aſtra ſunt paria: quam integram apprehendimus, antequam judicemus de veritate, aut falſitate ejus: imo cum apprehenſionem ejus habeamus: nunquam habemus judicium: quia nulla apparet ratio judicandi veram eſſe, potius quam falſam. De propoſitione igitur mentali apprehenſa, evidens eſt, non eſſe ſimplicem qualitatem: quare difficultas quæſtionis reducitur ad propoſitionem mentalem judicatam, An ſit ſimplex qualitas, vel compoſita. Nam duobus modis poſſumus intelligere, quod intellectus judicet veram eſſe hanc propoſitionem apprehenſam: homo eſt albus, ex tribus conceptibus compoſitam. Primo ita ut judicet conceptum ſimplicem albedinis convenire conceptui ſimplici hominis: & tunc evidens eſt, propoſitionem mentalem judicatam, quæ eſt quaſi terminus judicii, non eſſe qualitatem ſimplicem, ſed compoſitam: ſicut propoſitionem mentalem apprehenſam. Alio modo poteſt ſe habere intellectus in judicio, non judicando unum conceptum ſimplicem convenire alteri, ſed ex tota apprehenſione compoſita, vel ex tribus conceptibus ſimplicibus, prædicati, ſubjecti, & copulæ, formando quendam alium diſtinctum, per quem repræſententur ſignificata totius compoſitionis, nempe prædicati, ſubjecti, & copulæ: ita ut ſimul per unum illum conceptum judicet de veritate, aut falſitate totius compoſitionis, eo modo, quo phantaſia ex duplici ſpecie montis, & auri, format tertiam quandam ſimplicem, repræſentantem montem aureum. Eo etiam modo, quo Angelus per unum ſimplicem conceptum, intelligit integram compoſitionem à nobis factam. Si enim id fiat, enunciatio mentalis erit unicus ſimplex conceptus, & una ſimplex qualitas, per quam repræſententur prædicatum, ſubjectum, & copula.

47 Et prima opinio tenet; Ita fieri; & ideo enunciationem mentalem judicatam eſſe unam ſimplicem qualitatem. Ita Sotus 2. libro Summularum, cap. 5. Toletus 3. libro de anima, quæſtion. 19. Probaturque hoc argum. Intellectus, cum ſit potentia ſuperior phantaſia, habet eandem, aut majorem virtutem componendi, quam illa: ſed phantaſia ex duplici ſpecie ſimplici diverſarum rerum, elicit unam etiam ſimplicem repræſentantem, quidquid per duas illas repræſentabatur: ergo eandem habebit intellectus: & ita poterit ſic judicare de apprehenſione compoſita, vel de convenientia unius conceptus ſimplicis cum altero, ut unum conceptum eliciat repræſentantem, quidquid

quid per utrumq; conceptum repræſentabatur, vel per totam compoſitionem apprehenſam: & ita enunciatio judicata, & repreſentata per unum illum conceptum, erit una ſimplex qualitas.

Secunda opinio tenet. Hoc eſſe impoſſibile: & omnino neceſſarium, ut ſicut intellectus apprehendit ſubjectum, prædicatum, & copulam propoſitionis, non per unum, ſed per plures conceptus: ita unum attribuat alteri per judicium: & per hanc attributionem, componant enunciationem judicatam, ex eiſdem ſimplicibus conceptibus, per apprehenſionem formatis. Et ſic propoſitio mentalis judicata, non ſit unus conceptus ſimplex, neque una ſimplex qualitas; ſed compoſita ex multis conceptibus, & qualitatibus ſimplicibus. Ita per Gabriel Vaſquez tomo 2.1, par. diſ. 13. ca. 3. Et videtur mihi vera ſententia, & expreſſa apud Divum Thomam. 1. par. qu. 58. art. 4. ad. 1 ubi de enunciatione mentali, ſic loquitur. Non qualiſcunq; multitudo intellectuum compoſitionem cauſat, ſed multitudo illorum intellectuum, quorum unum attribuitur alteri. Per multitudinem namq; intellectuũ multitudinem conceptuum intelligit, ex quibus intellectum componere ait, enunciationem mentalem judicatam, per attributionem unius ad alterum.

53 Probatur etiam ratione. Primo. Quia intellectus efficit enunciationem mentalem judicatam, per attributionem unius ad alterum, hoc eſt, affirmando unum de altero, vel negando illud de eo: Sed attribuere unum alteri, abeo diverſo; dicit multiplicitatem: ergo cum id quod attribuitur alteri in propoſitione mentali, ſit conceptus attributus alteri conceptui, ſicut in propoſitione vocali, eſt una vox attributa alteri: ſic propoſitio mentalis, non eſt minus compoſita qualitas, quam vocalis.

Secundo. Voces ſignificant res mediis conceptibus: ergo propoſitio vocalis eſt ſignum propoſitionis mentalis: ſed illa non eſt una vox ſimplex, ſed compoſita ex multis: ergo neq; propoſitio mentalis erit unus ſimplex conceptus, vel qualitas; ſed ex multis conceptibus prædicati, ſubjecti, & copulæ compoſita. Quod præſertim verum eſt, ac neceſſarium, ubi prædicatum, & ſubjectum, ſola ratione diſtinguuntur, ut in propoſitione identica: quam repugnat intellectum efficere; niſi ea diſtinguendo, quæ à parte rei non ſunt diſtincta: hæc autem diſtinguere non poteſt, niſi per plures conceptus ea intelligat, & unum eorum alteri attribuat: ergo repugnat talem enunciationem mentalem, eſſe unum ſimplicem conceptum, vel unam ſimplicem qualitatem.

Ad argum. alterius ſententiæ, Conceſſa majore, diſtinguenda eſt minor, quia ex duplici conceptu ſimplici diverſo, elicere tertium, etiam ſimplicem, repræſentantem plura, quæ repræſentabantur per illa, duobus modis intelligi poteſt. Primo, per modum ſimplicis expreſſionis; ita, ut uno illo conceptu exprimatur, quidquid per plures repræſentabatur. Secundo, per attributionem, & compoſitionem unius cum altero. Et primo modo, fieri poteſt à phantaſia, & intellectu noſtro: ſed ſecundo modo, fieri repugnat: quia componere unum cum altero, dicit multiplicitatem conceptuum: & cum ſic fieri debeat per judicium, quo conſtituitur enunciatio mentalis; non poteſt per unum conceptum fieri, ſed neceſſario per plures, ex quibus enunciatio mentalis componatur: & propterea non poteſt eſſe enunciatio mentalis conceptus ſimplex, aut ſimplex qualitas, ſed compoſita ex pluribus conceptibus, & qualitatibus. In Angelis vero, ſimplex conceptus, & ſimplex qualitas eſt: quia non judicant com-

ponendo unum cum altero, vel unum alteri attribuendo, ſed uno ſimplici conceptu exprimendo utrumque. Modum autem iſte, pugnat cum imperfectione noſtri intellectus, non intelligentis, niſi componendo, & dividendo.

QVÆSTIO V.

An diviſio enunciationis, in affirmativam, & negativam, ſit generis in ſpecies, vel analogi in analogata?

61 PRima opinio eſt Alexandri, quem citat D. Thom. ca. præſenti, aſſerentis eſſe diviſionem analogi, in analogata, quam ſequuntur etiam Philoponus, 1. libro Poſter. cap. 21. Aſpaſius, & Burana, 1. libro Priorum, capite 1. Probatur hac ratione: Analogum eſt; quod de uno membro dicitur per prius, & de alio per poſterius: ſed enunciatio dicitur per prius de affirmativa; & per poſterius de negativa: ergo analogum eſt reſpectu earum: & ita diviſio erit analogi in analogata. Probatur minor. Primo ex Ariſtot. cap. præſenti: ubi ſic ait. Eſt autem una prima oratio enunciativa affirmatio: deinde negatio. Probatur etiam ratione. Quia affirmatio dicit compoſitionem, negatio diviſionem: compoſitio autem prior eſt diviſione. Præterea, affirmatio dicit formam poſitivam quæ privat negatio: forma vero prior eſt privatione. Et tandem negatio cadit ſupra affirmationem: cum propoſitio negativa non ſit aliud, quam affirmativa, addita negatione: illa igitur prior eſt, poſterior hæc.

Secunda opinio eſt Soti, 2. lib. Summularum, aſſerentis affirmationem, & negationem eſſe diverſas qualitates enunciationis: & cum qualitas ſit accidens, dividetur enunciatio in affirmativam, & negativam, tanquam ſubjectum in diverſa accidentia. Probatur hoc argum. Accidens eſt, quod poteſt adeſſe, & abeſſe ſubjecto præter corruptionem ejus: ſed affirmatio, & negatio, ita ſe habent reſpectu enunciationis: ergo ſunt accidentia ejus. Probatur minor. quia enunciatio eadem permanens ſecundum eſſentiam, tranſit de affirmativa in negativam, ut hæc eadem: Petrus currit, fit negativa addita negatione: Petrus non currit.

Tertia opinio eſt communis: quod diviſio enunciationis ſit generis in ſpecies, ita Prophyrius, Ammonius, Boetius, Simplicius, Divus Thom. Lovanien. Sueſan. Lemonius, & Tolet. cap. præſenti. Et hæc eſt probabilior & tenenda.

Probatur primo. Quia eſſentia enunciationis, ut ſuperius probavimus, conſiſtit in eo, quod eſt attribuere unum alteri, aut enunciare de illo: ſed hoc fit per affirmationem, & negationem: ergo iſtæ ſunt differentiæ eſſentiales, dividentes enunciationem. Erit ergo diviſio generis in ſpecies.

Secundo. Enunciatio affirmativa, & negativa, conveniunt in ratione communi enunciationis, quæ de utraque prædicatur: nam vera eſt hæc; Enunciatio affirmativa; eſt enunciatio: & enunciatio negativa eſt enunciatio, eſt æque vera: quæ diſtinguuntur ſpecie: ergo enunciatio eſt genus ad utramque. Probatur minor. quia affirmativa dicit unionem, & compoſitionem prædicati cum ſubjecto, negativa vero diviſionem, & ſeparationem ab illo: at iſti ſunt modi enunciandi, formaliter, & eſſentialiter diverſi, ut patet, ergo conſtituunt enunciationes, formaliter, & eſſentialiter diverſas.

Ad argumentum, primæ opinionis, Diſtinguenda eſt major: nam dici per prius de uno, & per poſterius de altero, duobus modis contingit: vel ratione prædicati ſuperioris, in quo conveniunt, vel ratione differen-

differentiarum per quas diſtinguuntur, & primus modus tollit univocationem, & efficit analogiam: ſecundus vero nullo modo: cum in omnibus generibus reperiatur: in quibus ſemper datur una ſpecies prior aliis, propter minorem perfectionem ſuæ differentiæ: quod non impedit, quin natura generica ex ſua parte, æqualiter, & univoce participetur ab omnibus ſpeciebus. Et ita contingit in enunciatione, cujus ratio ex parte ſua æque participatur ab affirmativa, & negativa, & non ſecundum prius, & poſterius: ſed enunciatio affirmativa, propter majorem perfectionem ſuæ differentiæ, prior eſt negativa, ut aſſerit Ariſtoteles & probat argumentum: hoc tamen non tollit univocationem, nec rationem genericam.

Ad argum ſecundæ opinionis, Diſtinguenda eſt minor. quia propoſitio eadem permanens, ſolum materialiter; hoc eſt, ſecundum materiales terminos, tranſit de affirmativa in negativam: non tamen eadem permanens formaliter, & eſſentialiter: ſed diverſæ ſpeciei fit addita negatione, propter diverſum modũ enunciandi, ut probavimus: quare affirmatio, & negatio, differentiæ eſſentiales ſunt enunciationis, & non qualitates: niſi eo modo, quo differentiæ eſſentiales dicuntur qualitates generis eſſentiales: quare nec ſunt ullo modo accidentia eis.

QVÆSTIO VI.

An diviſio enunciationis in ſimplicem & compoſitam, ſit generis in ſpecies, vel analogi in analogata?

37 PRima opinio tenet. Univocã eſſe hãc diviſionẽ. & ideo generis in ſuas ſpecies. Ita Sotus. a. li. Sũmularum, c. 6 & alii probant primo. Qui enunciatio ſimplex, & compoſita, conveniunt univoce in genere orationis: ergo etiam in genere enunciationis: quod eſt oratione inferius. Probatur conſequẽtia. quia quæ conveniunt univoce ſub genere ſuperiori, neceſſe eſt etiam univoce convenire, ſub genere inferiori: ut ſi duo animalia conveniunt ſub genere viventis ſuperiori, neceſſe eſt ſub genere animalis vivente inferiori, etiam univoce convenire.

Secunda. Significare verum, aut falſum, vel eſt de eſſentia enunciationis; vel propria paſſio ejus: ſed enunciatio ſimplex, & compoſita, conveniunt univoce in eo, quod eſt ſignificare verum, aut falſum: nam enunciatio compoſita, ſimpliciter eſt vera, aut falſa; ſicut ſimplex: ergo conveniunt etiam univoce in ratione communi enunciationis, tanquam ſpecies ſub genere.

Secunda opinio quorũdam modernorum aſſerit, diviſionem hanc eſſe Subjecti in accidentia. Probat hoc argu. Quod magis, & minus compoſitum, ſolum differũt ex hoc accidentaliter: ut paries à tota domo: & enũciatio omnino ſimplex, ab ea, quæ componitur ex parte ſubjecti, ex alia ſimplici enunciatione, ut hæc, homo eſt albus, eſt propoſitio: ſolum differt accidentaliter ab illa, homo eſt albus: quia magis compoſita eſt, ſed enunciatio cõpoſita, ſolum differt à ſimplici, penes magis, & minus cõpoſitum: quia ſimplex, ſolum componitur ex ſubjecto, prædicato, & copula: compoſita vero, ex his quidem remote; proxime vero, ex multis enunciationibus ſimplicibus: ergo ſolum diſtinguuntur accidentaliter.

Tertia opinio eſt communis. Quod hæc diviſio ſit analogi in analogata. Ita Boetius, Ammonius, Sueſanus, Toletus c. præſent. Divus Tho. opuſc. 48. c. 6. & moderni plures. Uideturq; nobis probabilior, & magis conformis doctrinæ Ariſt: qui enunciationem ſimplicem, vocavit unam, propter unum ſignificatum: & ideo unam ſimpliciter: compoſitam vero unam conjunctione;

ctione; quod est, esse unam secundum quid: & ideo secundum quid enunciationem.

Probatur id ratione. Primo. Quia ratio formalis enunciationis, ut superius probavimus, consistit in enunciando unum de altero: sed enunciatio composita, non enunciat unum de altero: quia non componitur proxime ex subjecto, & prædicato, sed solum dicitur enunciatio ratione simplicium; ex quibus constat, conjunctione unitis: & solum ratione earum significat veritatem, aut falsitatem: ergo ratio formalis enunciationis, convenit per se primo simplici, compositæ vero solum per participationem, & attributionem ad illam: quod est analogice convenire.

Secundo. Una species non componitur formaliter ex altera, licet materialiter componi non repugnet, sed composita enunciatio, componitur ex simplicibus formaliter: hoc est, in quantum enunciant unum de altero, & in quantum veritatem etiam simplicem habent: cum quolibet horum ab eis sublato, non consistat enunciatio composita: ergo non possunt esse species enunciationis: sed erunt analogata ejus, contra primam opinionem. Item probatur contra secundam, quod non differant solum accidentaliter: quia differunt per modum formalem, & essentialem: qui in simplici est enunciativus, in composita vero non: sed forma ejus potius consistit unione simplicium, aut enunciativarum, ergo differunt essentialiter: quare divisio non potest esse subjecti in accidentia, sed erit analogi in analogata, ut probavimus adversus secundam opinionem.

38 Ad cujus arg. Respõdendum est & ad primum. Concesso antecedente, neganda est consequentia, & ratio est: quia ratio enunciationis est longe perfectior oratione; quam non potest per se attingere composita enunciatio, sed solum per participationem simplicis: quamvis per se, & simpliciter, possit attingere rationem orationis. Et licet simile exemplum, non facile inveniatur in entibus naturalibus; quia eorum natura, non est ita variabilis; invenitur tamen in eisdem rebus artificialibus, ab intellectu factis: nam species, & individuum, univoce conveniunt sub genere relationis rationis, tanquam species ejus: sub genere tamen inferiori, relationis prædicabilitatis, non conveniunt nisi analogice: quia individuum, non attingit perfectionem ejus; cum non prædicetur, nisi improprie, de se ipso. Itaque ratio inferior, adeo perfecta esse potest; & ratio superior, adeo imperfecta; ut non per se; aut non univoce eam possit participare: sed solum per attributionem, ad aliud membrum perfectius; cum quo in genere superiori, valde imperfectiori, univoce conveniebat: & hoc satis est, ut non sit bona consequentia ita arguentis: hæc duo conveniunt univoce in prædicato superiori, ergo etiã in prædicato inferiori.

Ad secundum. Neganda est minor: quod enunciatio simplex, & composita conveniat univoce in eo, quod est verum, vel falsum significare: nam hoc solum convenit compositæ per participationem simplicis: quare negandum est etiam, quod sit vera, vel falsa simpliciter.

Ad argum. secundæ opinionis. Neganda est etiam minor: quod enunciatio simplex, & composita, solum differant penes magis, & minus compositum, nam differunt per diversos modos formales enunciationis: quia simplex habet modum formalem enunciandi, composita vero non habet per se modum enunciandi: unde nec per se enunciat; sed solum per participationem simplicis; per se vero solum habet modum conjunctionis enunciativarum: & ideo essentialiter sunt diversæ.

CAP.

CAPVT QVINTVM.

De modis oppoſitionem.

CApite quinto, agit Ariſtoteles de modis oppoſitionum, inter enunciationes repertis. Quod caput non eſt à nobis exponendum : quia de oppoſitione propoſitionum, & modis omnibus ejus, ſatis diſputant Summuliſtæ, regulas eorum, ex hoc capite, atque ex lib. 2. hujus operis deducentes : quare non putamus neceſſarium in hac parte eas repetere.

CAPVT SEXTVM.

De oppoſitione, & veritate enunciationem de futuro contingenti.

TEX. ARISTOT.

In his ergo quæ ſunt, & quæ facta ſunt, neceſſe eſt affirmationem & negationem veram eſſe, vel falſam, &c.

Brevis expoſitio textus.

INtentum Ariſt. cap. præſenti eſt, oſtendere regulam propoſitionum contradictorum : quæ eſt talis. Si una eſt vera, altera neceſſario debet eſſe falſa, non eſſe veram eodem modo in propoſitionibus ſingularibus, de futuro contingenti: quemadmodum vera eſt in propoſitionibus materiæ neceſſariæ, & remotæ : atq; etiam in propoſitionibus contingentibus de ſubjecto univerſali. Dividitur autem cap. hoc in duas partes, nam in prima propoſita quæſtione & ſoluta, duplici ratione probat propriam ſententiam. In 2. vero, duplicem diſtinctionem neceſſarii circa res & propoſitiones tradit.

Egerat Ariſtot. cap. præcedenti, ſub finem, de natura contradictionis, aut oppoſitionis in propoſitionibus repertæ : dixeratque neceſſariam eſſe conditionem contradictoriarum enunciationum, ut ſi una ſit determinate vera, altera determinate ſit falſa. Cap. vero præſenti, proponit hanc quæſt, videlicet; An hæc conditio contradictoriarum vera ſit, non ſolum in propoſitionibus materiæ neceſſariæ, & remotæ, ſed etiam materiæ contingentis; Loquitur autem non de contingenti raro; quale eſt, fodientem invenire theſaurum : nec de contingente frequenter, quale eſt, hominem noctu cubare : ſed de contingente ad utrumlibet, hoc eſt, ad utramque partem, quod æque poteſt eſſe, & non eſſe : ut Petrum peccare vel honeſte vivere.

Et præſupponit tanquam certum. Primo; veram eſſe regulam in omnibus propoſitionibus materiæ neceſſariæ, & remotæ, ſive univerſales ſint, ſive ſingulares : nam ſi determinate verum eſt, Petrum eſſe hominem : determinate eſt falſum, Petrum non eſſe hominem : & ſi determinate verum eſt, omnem leonem non eſſe lapidem : determinate eſt falſam, quod aliquis leo ſit lapis. Secundo præſupponit tanquam certum, veram quoque eſſe regulam in propoſitionibus contingentibus de ſubjecto univerſali: nam ſi determinate verum eſt hominem eſſe album: determinate eſt, falſum nullum hominem eſſe album.

39 Tertium quoque certum eſſe ait; nempe eandem regulam eſſe veram in propoſitionibus contingentibus, de ſubjecto ſingulari, ſi ſint de præſenti, aut præterito : nam ſi determinate verum eſt; Petrum ſtudioſe vivere, aut vixiſſe : determinate eſt falſum, Petrum non ſtudioſe vivere, aut vixiſſe. Nulla enim in his propoſitionibus poteſt eſſe indeterminatio, ſed ſicut determinate verum eſt, quod fuit, & eſt ita : determinatè falſum erit, non fuiſſe, aut non eſſe. Solum ergo procedere quæſtionem, ait de propoſitionibus ſingularibus de futuro contingenti. An ut a earum ſit determinate vera, & alia determi-

nate

nate falsa? Et ratio dubitandi est manifesta: quia causa contingens aut libera, non est determinata ad effectum futurum, sed potest se determinare, & post se non determinare: & ideo quamdiu determinatio ejus futura enunciatur, per propositionem singularem de futuro, tamdiu quasi suspensa manet: & ideo veritas ejusdem propositionis indeterminata semper videtur.

Respondet autem Arist. In his propositionibus, determinate verum esse totum disjunctum, ex utraque contradictoria constans. Ut Petrus peccabit, aut non peccabit: nam peccare, aut non peccare, ita necessarium est sicut esse, vel non esse: ergo ita determinate veram. Sed utramlibet contradictoriam per se sumptam, non esse determinate veram, aut falsam, ut Petrus peccabit, atque etiam Petrus non peccabit. Quod probat dublici arg. ducente ad impossibile. Primo, Quia si determinate essent veræ, nihil esset, in rebus contingens, sed omnia evenirent necessario: ut si determinate verum esset, Petrus hoc efficiet, aut illud: studiosus, aut vitiosus erit: bellum erit futurum cras, vel non erit futurum, necessario evenirent effectus isti: & ideo non possent non evenire: quare nihil esset in rebus contingens, quod absurdum.

Secunda ratio. Quia si propositiones istæ singulares de futuro contingenti essent determinate veræ, & omnes futuri effectus, necessario evenirent, neque aliquis esset effectus contingens, non esset consultandum de rebus futuris, nec deliberandum: quare nec esset consilium, nec libertas: nam deliberatio, & consultatio, solum est de rebus contingentibus, quæ possunt esse, & non esse: de his enim quæ necessario futura sunt, ut de ortu solis crastino, nullus unquam sanæ mentis consultandum esse dixit. Tollere autem contingentiam, consilium, deliberationem, imo, & libertatem nostram, absurdum est: ergo non est dicendum, propositiones singulares de futuro contingenti esse determinate veras, aut determinate falsas.

4o Explicat tandem duplicem distinctionem necessitatis rerum, & enunciationum. Prima talis est. Quædã res sunt necessariæ ex propria natura, ut cœlum: aliæ vero non nisi ex conditione temporis: quo mensurantur: cum tamen ex propria natura contingentes sint: ut Petrum ambulare, dum ambulat, necessarium est, non ex propria natura, sed ex conditione temporis, quo mensuratur ambulatio ejus: & hoc modo verum esse universaliter ait, quod omnis res, quando est, necessario sit, omnis propositio pro tempore, quo vera, necessario est vera, sed necessitatem primam simpliciter esse talem affirmat: secundam vero, non nisi secundum quid: hoc est, ab extrinseco, & ex suppositione temporis, in quo res est, vel in quo propositio vera est.

Secunda est distinctio necessarii: Quædã sunt necessaria absolute, id est, sine comparatione ad aliud: ut hominem esse animal. Alia non nisi ex comparatione ad suum oppositum: ita ut quod per se sumptum contingens est, sumptum cum suo oppositio sit necessarium: contingens est hæc, Petrus ambulabit; at si sumatur cum sua opposita, necessarium facit totum disjunctum, & Petrus ambulabit, aut non ambulabit. Et hanc etiam modum necessitatis extrinsecum esse ait, & secundum quid talem: cum tamen primus simpliciter sit talis, & ab intrinseco. Et hunc modum necessitatis, atque etiam secundam, prima distinctionis, reperiri docet in enunciationibus singularibus contingentibus de præsenti, præterito, & futuro: nam, dum Petrus ambulat, necessariũ est ex suppositione

poſitione ambulare: & etiam quod ambulaverit, ſuppoſitio; quod ambulavit: & etiam eſt neceſſaria hæc de futuro; Petrus ambulabit, ex ſuppoſitione quod ambulabit. Neceſſarium quoq; eſt; disjunctum hoc: Petrus ambulabit, vel non ambulabit; ſed cum utraq; hac neceſſitate totius disjuncti, & etiam cujuslibet partis per ſe ſumptæ, ex ſuppoſitione temporis verum eſt, quamlibet per ſe ſumptam eſſe contingentem, & indeterminate veram;

QVÆSTIO VNICA.

An ſingulares enunciationes de futuro contingenti, habeant veritatem aut falſitatem determinatam?

DE ſolis ſingularibus, & contingentibus procedit quæſtio: nam propoſitiones neceſſariæ, atq; etiam ex materia remota conſtantes, neceſſario veræ ſunt, vel neceſſario falſæ: ſive ſint univerſales, ſive ſingulares: & ideo determinata eſt earum veritas, aut falſitas: determinate etiam veræ ſunt contingentes de ſubjecto univerſali; aut determinate falſæ: ut omnis homo ambulabit: nullus homo ambulabit: &, homo ambulabit: homo non ambulabit. Quia licet effectus futurus, atque contingens, in ſingulari poſſit eſſe, & non eſſe, univerſaliter tamen verum eſt; quod cauſa contingens determinabitur ad operandum, imo neceſſaria eſt determinatio ejus in ſingulari vago; licet ſit omnino contingens, in quolibet ſingulari determinato. Neceſſitate quidem morali: quia moraliter loquendo; hoc eſt more humano, vel ut res humanæ ſolent evenire; neceſſe eſt, homines ambulare: & ideo determinate vera hæc; homo ambulabit; & aliquis homo ambulabit: & determinate falſæ; omnis homo ambulabit: nullus homo ambulabit. In hoc enim ſenſu accipitur illud Chriſti apud Matthæum. Neceſſe eſt, ut veniant ſcandala, Certum quoq; eſt; ſingulares propoſitiones contingentes de præſenti, & præterito, eſſe determinate veras, vel falſas: imo neceſſarias, non quidem ab intrinſeco, vel ſimpliciter; ſed ab extrinſeco, & ex ſuppoſitione temporis: ut jam furit à nobis expoſitum. Solum ergo de ſingularibus de futuro cõtingenti quæſtio eſſe poteſt; An determinatam habeant veritatem, vel indeterminatam? quia determinatio cauſæ futuræ, à qua pendet veritas earum, quamdiu futura enunciatur, indeterminata eſt: & ideo non videtur poſſe tribuere veritatem determinatam eiſdem propoſitionibus.

41 Ideo prima opinio aſſerit; Nullam prorſus habere veritatẽ, aut falſitatẽ tales propoſitiones; ſed neutras eſſe: hoc eſt, nec veras, nec falſas, Ita Antonius Cordubenſis, li. 1. ſui Quæſtionarii, quæſt. 55. dub. 2. Probatur: quia veritas, vel falſitas enunciationis ſumitur, per conformitatem, aut difformitatem, ad rem ſignificatam: ſed res ſignificata per hanc enunciationem; Petrus peccabit, non eſt in rerum natura; quamdiu enunciatur futura: ergo enunciatio ipſa non eſt ei conformis, nec difformis: quare non erit vera, neq; falſa; ſed neutra: & certe ſi vera, aut falſa concedatur; ſequitur ſimul eſſe veram, & falſam: quod repugnat. Probatur conſequentia, quia cum res ſignificata indifferens ſit ad eſſendum, & non eſſendum, & non magis ad unum, quam ad alterum determinata; non eſt major ratio, ob quam enunciatio ſit vera, potius quam falſa: quare vel neutrum habebit; vel utrumq; & hoc eſt impoſſibile: ergo illud neceſſarium; quod eſt eſſe neutrum.

Secunda opinio. Aliquam veritatem tribuit his enunciationibus, non quidem determinatam: ſed confuſam, aut indeterminatam: ita ut eorum disjunctum ex

utraque contradictoria compositum sit determinate verum, ac necessarium; ut Petrus disputabit, vel non disputabit: sed utraque earum per se sumpta indeterminate, vera sit, aut falsa, quod est dicere indifferentem esse ad veritatem, aut falsitatem: & ideo non esse actu veram, nec actu falsam; sed quasi in potentia, nondum determinata. Ita Albert. Mag. 1. lib. de interpretatione, tract. de oppositione cap. 4. Catherinus in opusc. de veritate enunciationum, Lovanien & Tolet. cap. præsenti. Et hæc videtur expressa sententia Aristotelis, qui eam probavit hac ratione. Quod determinate verum est, necessarium existimatur; ergo si enunciatio singularis de futuro contingenti, determinate vera est; erit necessaria. Ex quo sequitur; futura omnia, necessario evenire. Probatur consequentia: quia si hæc est necessario vera: Petrus disputabit, disputatio Petri, à qua sumit suam veritatem, erit necessario futura, & non contingens; quare nulla relinquetur libertas, nec locum habebit consilium, aut deliberatio: quia de rebus necessario futuris, non deliberamus; nec dicuntur esse in nostra potestate necessaria; sed contingentia solum; quæ possunt evenire, & non evenire; sic, vel alio modo fieri.

Probatur secundo. Nam ab eo quod res est, vel non est, enunciatio dicitur vera, vel falsa: sed res significata per enunciationem singularem de futuro contingenti; ita est indeterminata; ut quandiu futura est, & ut talis enunciatur, nullam determinationem habeat; ergo necpropositio de futuro eam enuncians determinatam habebit veritatem; sed in determinata, atque indifferens semper erit ad veritatem, & falsitatem.

Tertia opinio, tenet; Tales enunciationes habere determinatam veritatem, aut falsitatem, sed contingentem, Et hæc vera, & valde conformis fidei Catholicæ; quam tenet Scotus in 1. d. 3. q. 1. S. ad argumenta principalia, D. Bonau. d. 31. artic. 2. q. 1. ad 1. Rich. art. 1. q. 5. ad 1. Greg. q. 1. art. Ockham q. 1. ad 1. principale, Gabriel qu. 1. artic. 1. Notab. 7. Marsil. quæst. 40. ad 3. Holcoth in 2. quæst. art. 7. Sotus in cap. 9. Epistolæ ad Rom. p. 5. Pater Franciscus Suarius opusc. de absoluta scientia futurorum contingentium, cap. 2. num. 6. P. Gabriel Vasquez, tomo 1. primæ partis, disp. 67. cap. 3. & jam fere omnes moderni nostri temporis.

Sed ut eam si nul explicemus, & probemus notandum est. Quid sit determinata veritas; nam ex hoc constabit; an tribuenda si singularibus enunciationibus de futuro contingenti. Determinata autem veritas: duo habere debet. Primum; quod sit distincta; & non confusa: sicut confusa est ea, quæ reperitur in propositionibus æquivocis: ut in hac; canis movetur: in qua non verificatur prædicatum de aliquo subjecto distincte; sed confusa, & quasi suspensa manet veritas ejus. Secundo requiritur; quod sit actualis: quæ in ordine ad actuale significatum accipiatur, nam si solum sit in potentia indifferenti, suspensa dicetur enunciatio à veritate. Actuale autem significarum enunciationis, illud dicitur; quod actu est in rerum natura, tempore significato per copulam ejus: ita ut si enunciatio sit de præsenti; actualem habeat veritatem, ac determinatam; si res significata existat tempore præsenti; & si sit de præterito; determinate vera erit; si ejus significatum aliquando fuit in rerum natura. Si vero sit enunciatio de futuro, erit determinate vera, si ejus significatum aliquando futurum sit in rerum natura: ut hæc enunciatio; sol orietur cras; determinate vera est hodie: quia significatum ejus crastina die erit in rerum natura.

Secun-

42 Secundo notandũ eſt. Propoſitionem de futuro; ſicut de præterito, duplicem eſſe: Unam, quæ determinat aliquod tempus: ut hæc, Petrus diſputabit cras. Aliam quæ nullum determinat, ſed totum tempus futurum; quaſi indefinite ſignificat: ut Petrus diſputabit. Et ut determinate vera ſit prior; neceſſe eſt, diſputationem Petri futuram eſſe die craſtino: ut autem poſterior, ſufficit, quod aliquo tempore habitura ſit eſſe actuale in rerum natura: ita ut verum ſit tunc de præſenti enunciare; Petrus diſputat.

His ſuppoſitis. Probatur jam noſtra ſententia. Quod propoſitiones ſingulares de futuro contingenti, ſint determinate veræ aut falſæ. Ex fide Catholica, quæ docet, Deum ab æterno evidenter cognoviſſe veritatem earum: ex quo ſequitur; eam habuiſſe ab æterno. Probatur conſequẽtia: quia Deus non cognoſcit futura eſſe, niſi quæ vere futura ſunt. Gratia exempli. Deus ab æterno cognovit hanc ſingularem, de futuro contingenti, veram eſſe, Antichriſtus eſt peccaturus: ergo cognovit, quod aliquando erit vera de præſenti: ſed propoſitio, quæ aliquando eſt vera de præſenti, ſemper fuit vera de futuro, & determinate vera, cum aliquando ſit de præſenti determinate vera: ergo cognovit Deus ab æterno, determinatam veritatem ejus de futuro: quod non poteſt, eſſe, niſi eam habuerit. Alioqui cognoviſſet Deus tanquam futurum; id, quod futurum non eſt.

Probatur etiam ratione. Primo. Quia, ſi Petrus hodie diſputat, determinate verum erit, de præſenti enunciare, Petrus diſputat: ergo etiam fuit determinate verum, heri enunciare de futuro, Petrus diſputabit. Probatur evidenter conſequentia: quia veritas enunciationis de futuro, menſuratur per ſignificatum ejus: & determinata veritas, per determinationem ejuſdem ſignificati: ſed diſputatio præſens, habet nunc eſſe determinatum de præſenti: ergo habuit heri eſſe determinatum de futuro: & ideo enunciatio de futuro, quæ illud enunciabat, determinatam veritatem habuit: quam ſicut heri habuit, certum eſt ante mille annos habuiſſe.

Secundo. Determinata veritas enunciationis, ſumitur ex ſignificato ejus determinato: ſed ſignificatum hujus enunciationis, Petrus diſputabit, habebit aliquando eſſe determinatum de præſenti: ergo habet modo eſſe determinatum de futuro, & ideo propoſitio, quæ illud de futuro enunciat; erit determinate vera, cum ejus ſignificatum ſit determinate futurum. Probatur minor; quia diſputatio Petri aliquando habebit eſſe actuale, atq; diſtinctum extra cauſas.

43 Probatur tandem. Quia ſi propoſitiones iſtæ non habent determinatam veritatem: ergo nullo modo ſunt veræ, aut falſæ; nec erunt aliquando: hoc eſt, nec actu, nec potentia, quod eſt abſurdum. Probatur conſequentia; quia fruſtra eſt potentia, quæ nec reducitur, nec reduci poteſt ad actum; ſed iſtæ enunciationes, nunquam erunt de futuro veræ; imo nec eſſe poterunt, ſi modo non ſunt determinate veræ; quia cum effectus præſens fuerit; jam non ſunt veræ de futuro, ſed de præſenti; ergo nec habent veritatem de futuro; determinatam actu, nec potentia; quod eſt nullo prorſus modo eſſe veras de futuro.

Ad argu. primæ opinionis, Diſtinguenda eſt minor; quod ſignificatum propoſitionis ſingularis de futuro contingenti, non ſit in rerum natura; quia licet non ſit in differentia temporis præſentis, eſt tamen in differentia temporis futuri, ſignificata per copulam, in qua habebit eſſe determinatum, & actuale: & hoc

ſufficit, ut determinate ſit vera enunciatio de futuro: ſicut nec modo eſt in rerum natura ſignificatum propoſitionis de præterito: ſed quia in propria differentia temporis, habuit eſſe actuale, ac determinatum; ſufficit, ut enunciatio de præterito, ſit determinate vera. Aliud vero, quod infertur ſi nul eſſe veram, & falſam; ſi determinate vera concedatur: negandum eſt: quia ideo eſt determinate vera; quia ſignificatum ejus habebit eſſe determinatum, tempore ſignificato per copulam: quod licet poſſit non eſſe, cum ſit contingens: erit tamen: & ideo propoſitio erit vera; non autem falſa: quia licet poſſit non eſſe; non eſt tamen verum, quod non ſit habiturum eſſe in propria differentia temporis. Itaque cum enunciatur futurum; & non ſolum poſſibile; non ſatis eſt, quod poſſit non eſſe; ut falſa ſit propoſitio: ſed requiritur; ut omnino non ſit futurum: quod patet eſſe falſum: & ideo male infertur; propoſitionem ſimul eſſe veram & falſam.

Pro ſolutione argum. ſecundæ opinionis. Notandum eſt. Effectum futurum duplicem eſſe: Neceſſarium, & contingentem. Neceſſario futurus eſt illi, qui non poteſt non eſſe futurus; quia per cauſam neceſſariam futurus eſt, ut ortus ſolis craſtinus, neceſſario futurus eſt, quia per cauſam neceſſariam, ac determinatam ad unum. Contingenter vero futurus eſſe dicitur ille, qui tempore quidem futuro habiturus eſt eſſe, non minus quam effectus neceſſarius; contingenter tamen, ita ut poſſit non eſſe futurus: quia per cauſam ſit liberam, aut contingentem; quæ ſic eum producit in differentia temporis futuri; ut poſſit illum non producere; ſic ſe ad operandum determinabit, ut poſſit ſe non determinare. Et cum veritas, aut falſitas enunciationis menſuretur per rem ſignificatam: duplex eſt etiam enunciatio de futuro; Una neceſſaria; ut ſol orietur cras: & Alia contingens, ut Petrus diſputabit: & quidem utraque determinate vera, aut falſa; ſed illa prior neceſſario; quia ita eſt vera; ut non poſſit eſſe falſa; hæc vero poſterior contingenter; quia ita eſt vera; ut poſſit eſſe falſa. Unde ſequitur; hanc non eſt bonam conſequentiam, Hæc enunciatio; Petrus diſputabit, eſt determinate vera, ergo neceſſaria vel neceſſario vera; nam ita eſt determinate vera; ut contingens, & contingenter ſit vera; quia ſic eſt vera; ut poſſit eſſe falſa; ſicut effectus per eam ſignificatus, ſic eſt determinate futurus; ut poſſit non eſſe futurus.

Ex hac doctrina ſolvitur argument. Ariſtot. Cujus negandum eſt antecedens; quia non omne, quod futurum eſt, habebit eſſe per cauſam neceſſariam: ſiquidem habebunt plura per contingentem: ideo nec ſunt neceſſaria, nec neceſſario futura; ſed contingentia, & contingenter futura: & ex conſequenti enunciationes, per quas ſignificantur; licet ſint determinate veræ, non tamen neceſſariæ, ſed contingentes, quia ſic ſunt veræ ut poſſint eſſe falſæ.

44 Pro ſolutione alterius. Aliud eſt notandum: in quo conſiſtit deceptio hujus opinionis: Nempe, cauſam liberam, vel contingentem indeterminatam eſſe, atque indifferentem: quia poteſt ſe determinare, & poteſt ſe non determinare. Certum tamen eſt, quod determinabit ſe, vel non ſe determinabit: & ideo, certum eſt etiam, effectum ejus futurum eſſe, vel non eſſe futurum, & ſi futurus eſt, potuiſſe non eſſe futurum, & ſi futurus non eſt, potuiſſe etiam eſſe futurum. Gratia exempli. Voluntas Petri, ſemper eſt indeterminata, & indifferens, ad diſputandum, vel non diſputandum, quouſque ſe determinet craſtino die, tali hora ad diſputan-

putandum & tunc ceſſabit in differentia ejus. Quare diſputatio, determinata erit tali hora diei craſtini: ita tamen, ut potuerit non eſſe: ſed ſicut verum erit tunc de præſenti, eſſe determinatam contingenter: & potuiſſe non habere eſſe determinatum illa eadem hora: quia poſſet cauſa libera ſe non determinare: ita verum eſt hodie, quod habitura ſit cras eſſe determinatum; contingenter tamen: quia verum eſt; potuiſſe non eſſe: & ideo eſt verum; quod diſputatio habitura ſit eſſe determinatum. Enunciatio igitur futura; Petrus diſputabit die craſtino, tali hora; non comparatur ad voluntatem ejus; ut indeterminatam; ſed ut ſe determinantem tali hora ad diſputandam: nec ſignificat diſputationem; ut in potentia; vel, ut in poteſtate voluntatis nondum determinatæ: ſed, ut determinatam, & habentem eſſe actuale; non præſens; ſed futurum craſtino die, tali hora: & ex hoc determinatum habet veritatem non minus quam propoſitio de præſenti, eodem tempore quo fit diſputatio, prolata; Petrus diſputat. Quia ſicut tunc habet diſputatio eſſe determinatum de præſenti: ita nunc habet eſſe determinatum de futuro. Et in hoc conſiſtit deceptio ſecundæ opinionis: quia putat propoſitionem de futuro, comparari ad cauſam; ut in determinatam tantum: cum tamen non comparetur ad eam; ut nunc indeterminatam; (licet vere nunc indeterminata ſit) ſed ad eandem; ut ſe determinantem tempore futuro, per copulam ſignificato: ex quo determinatam habet veritatem enunciatio, licet contingentem: quia comparatur ad cauſam; ut ſe determinantem in futuro; contingenter tamen, juxta propriam naturam: & ideo potentem ſe non determinare.

Ad formam igitur argum. Diſtinguenda eſt minor: quod res ſignificata per enunciationem de futuro; quamdiu enunciatur futura, nullam habeat determinationem: nam licet nullam habeat determinationem præſentem; habet tamen determinationem futuram, quam ſignificat: & contingentem quidem; cum ſit futura ſit diſputatio determinata; ut poſſit non eſſe: hoc enim non tollit futuram ejus determinationem; ſed oſtendit eſſe contingentem: & ideo non tollit determinatam veritatem enunciationis de futuro; ſed oſtendit determinatam ejus veritatem, non eſſe neceſſariam; ſed contingentem.

Sed quid dicendum ad Ariſt. qui videtur ſentire, tales enunciationes non eſſe determinate veras. Reſpondeo: plures adhiberi ſolutiones à pluribus; quæ quidem non videntur ad mentem ejus eſſe, & ideo eas non refero. Alii vero, quibus prædictæ ſolutiones non ſatisfaciunt, aſſerunt ita ſenſiſſe Ariſtot. quod tales enunciationes non habeant determinatam veritatem: ſed erraſſe in hoc, adverſus fidem noſtram; quæ cum ponat à Deo evidenter cognoſci ab æterno, quaſdam eſſe veras, & alias falſas; neceſſe eſt concedere, determinata veras eſſe, aut falſas: quia quod Deus cognoſcit futuram eſſe; determinate futurum eſt, licet contingens. Quare non eſt audiendus in hac parte Ariſtot. Ego vero credere non poſſum Ariſtotelem erraſſe: quia certum eſt cognoviſſe eum libertatem noſtræ voluntatis, & contingentiam aliarum cauſarum: quæ ſunt duæ radices totius contingentiæ futurorum effectuum; quos enunciationes ſingulares de futuro contingenti enunciant. Et cum cognoverit eoſdem effectus, habituros eſſe determinationem actualem, licet contingentem, tempore futuro per copulam earum ſignificato, impoſſibile eſt eundem non intellexiſſe quod tales enunciationes habeant

determinatam veritatem; licet contingentem.

In eo igitur sensu, determinatam veritatem eis denegavit: in quo eam concessit enunciationibus materiæ necessariæ, & remotæ; atque etiam contingentibus de subjecto universali: imo & singularibus de præsenti, & præterito, atque etiam toti disjuncto, ex utraque contradictoria singulari de futuro constanti, quale est hoc, Petrus disputabit, vel non disputabit. His autem omnibus concessit veritatem determinatam, sumptam pro necessaria, quam negavit singularibus de futuro contingenti: non tamen eis denegavit determinatam veritatem contingētem. Itaque sensus ejus fuit: Regulam contradictionis, quod ex duabus contradictoriis, una determinate est vera, & alia determinate falsa, id est, una necessario est vera, alia necessario est falsa, in omnibus enunciationibus cujuscunque materiæ esse veram, exceptis singularibus de futuro contingenti, in quibus solis deficit: quia neutra per se sumpta est determinate vera, id est, non est necessario vera, sed contingenter veræ sunt, vel falsæ: & ob id, non est de illis humana scientia: hanc nihilominus veritatem contingentem, determinatam habent, propter determinationem contingentem effectus tempore futuro, per copulam earum significato. Quod autem iste fuerit sensus ejus: ex duobus ostendo. Primo, ex argumentis, quibus id probavit: in quibus arguit à determinata veritate, ad necessariam. Et ex determinata veritate harum enunciationum infert, tolli consilium, & deliberationem: esset autem frivolum argumentum, nisi determinationem veritatis pro necessitate acciperet. Secundo, ex his verbis, quibus aperte eundem sensum significavit. Sed & in contradictione eadem ratio est, esse quidem, vel non esse omne, necesse est; & futurum esse, vel non. Non tamen dividentem dicere alterum necessarium. Dico autem, ut necesse est; Futurum esse bellum navale cras, vel non futurum esse, non tamen cras fieri bellum navale necesse est, neq; non fieri: fieri tamen, vel non fieri, necesse est. Et in hoc sensu explicant Aristotelem, Rich. in 1. dist. 38. art. 1. q. 5. ad 1. & Major ibidem, quæst. 1.

Breve dubium, an effectus contingens quando est, sit necessarius, vel adhuc contingens?

NOn parum juvabit, ad melius intelligendum præcedentem quæstionem, determinatio hujus dubii, ex qua etiam explicabitur universalis illa proportio Aristotelis, frequenter in hac materia repetita, nempe. Omne quod est, quando est, necesse est, esse. Quæ si vera sit, sequitur ex ea, futurum cōtingens, dum jam est in rerum natura, non esse contingens, sed necessarium. Quod etiam sic probo: nam causa libera priusquam se determinet ad operandum, indeterminata, & contingens est, sed dum de præsenti operatur, cessat jam indeterminatio: ergo cessat contingentia ejus: & ex consequenti cessabit contingentia effectus, & erit necessarius.

Dubium hoc hac distinctione solvendum est. Necessarium dupliciter sumitur. Primo; Ex propria natura: & hoc dicitur necessarium simpliciter, ut ortus solis, quia ita est, ut non possit non esse propter necessitatem suæ causæ. Secundo, dicitur aliquid necessarium, non ex propria natura, sed Ab extrinseco: ut ex determinatione temporis, in quo producitur extra causas, licet à causa contingente fiat. Quo supposito dicimus, Effectum contingentem, dum jam est, adhuc esse contingentem simpliciter: sed necessarium solum ab extrinseco, ex determinatione temporis.

Probatur primum. Quia causa libera, libere se determinat ad operandum: ergo

ita

ita ſe determinat, ut poſſit ſe non determinare: & conſequenter ita operatur; ut poſſit non operari: quare dum operatur, non neceſſario ſed libere, & contingenter operatur: & ideo operatio ipſa, aut effectus, etiam dum fit, vel præſens eſt contingenter procedit à ſua cauſa; & contingens eſſe habet ſimpliciter: Probatur ſecundum: quod ſit neceſſarium ex ſuppoſitione: quia ſupoſito; quod jam habet eſſe; non poteſt non eſſe: alioqui ſimul poſſet eſſe, & non eſſe: quod repugnat. Et in hoc ſenſu intelligitur propoſitio Ariſtot. Omne quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe: quaſi dicat ex ſuppoſitione temporis, in quo præſens eſt; non poteſt non eſſe: & hoc tantum probat argumentum factum: quia licet per determinationem cauſæ libere ab operandum, ceſſet indeterminatio, atque indifferentia ejus: libere tamen ceſſat: & ideo libere ſemper eſt effectus, atque contingens ex propria natura; etiam tum, quando præſens eſt: licet ex ſuppoſitione præſentialitatis ſit neceſſarius; ab extrinſeco, & ex ſuppoſitione.

In ſecundo libro hujus operis; ſolum agit Ariſtoteles, de enunciationibus modalibus; & oppoſitione earum: de quibus copioſe in Summulis diſſeriter: & cum ex hoc libro deſumpta ſint; quæ à Summuliſtis repetuntur, & inculcantur; non judicamus neceſſarium, ea nunc repetere, nec capita hujus libri exponere: cum jam ſit tota eorum doctrina ab adoleſcentibus ſatis intellecta. Sed ad libros de Priori reſolutione procedendum eſſe.

Finis hujus operis.

COMMENTARII IN LIB. ARIST. DE PRIORI ANALYSI, SEV RESOLVTIONE.

PROOEMIVM HVIVS OPERIS.

OPUS hoc initium eſt tertiæ partis dialecticæ, in quo Ariſt. incipit agere de tertia operatione intellectus; ad quam pertinet ſyllogiſmus. Inſcribitur autẽ de priori reſolutione: & Reſolutio Logica, ſive intellectualis: de qua intelligitur inſcriptio, non eſt diſſolutio ſyllogiſmi; ſicut materialis, & phyſica reſolutio rei, eſt ejus diſſolutio: ſed eſt quaſi examinatio partium; ex quibus ſyllogiſmus: qui eſt inſtrumentum dialecticæ, conſtare debet. Finis quoq; reſolutionis eſt, perfectio ejuſdem ſyllogiſmi: quæ nota debet eſſe ex modo ipſo reſolutionis, aut examinationis, cum componente, ut vim habere poſſit ad inveniendam, ac probandam veritatem: ut copioſius explicabimus in proœmio librorum de poſteriori reſolutione.

De inſcriptione hujus operis.

SEd cur de priori reſolutione inſcribantur, non ſatis conſtat: complures quippe dicunt; ideo de priori dici hos

hos libros, sequentes vero de posteriori resolutione: quia in his agitur de forma syllogismi: in sequentibus de materia. Haec tamen ratio insufficiens est: quia licet verum sit, in his libris agi de syllogismo, secundum formam: falsum tamen, quod in sequentibus solum agatur de eodem, secundam materiam: quia si verum hoc esset, demonstratio non distingueretur à syllogismo in communi: nec à syllogismo topico, & sophistico; nisi per materiam: quod est aperte falsum; nam ex eo sequeretur; nec demonstrationem esse speciem syllogismi, nec distingui specie à syllogismis dialecticis, & sophisticis: probatur evidenter consequentia: quia à materia non sumitur differentia essentialis, constituens speciem, & distinguens eam ab aliis, sed è forma. Propterea dicendem est: hos lib. appellari de resolutione priori; sequentes vero de resolutione posteriori: quia in his agitur de forma syllogismi communi, atque generica; quae sumitur ex dispositione ejus in figura, & modo: & quam constat communem esse omnibus syllogismis. In lib. vero sequentibus, agitur de forma speciali; nempe, de modo concludendi necessario unam veritatem de altera; per quem constituitur demonstratio in specie syllogismi, & distinguitur ab aliis: ut etiam explicatur copiosius in proœmio operis sequentis. Forma autem communis, atque generica, prior est, & notior nobis: ideo de priori resolutione merito inscribuntur libri isti.

Quodnam sit objectum operis?

PRima opinio asserit; Demonstrationem esse subjectum: quia ex his, & sequentibus lib. unum opus efficitur, cujus scopus est Demonstratio; tanquam finis, in quem proxime ordinatur. Unde Aristot. cap. 1. hujus lib. proponens intentum hujus operis, asserit esse, de demonstratione, & disciplina demonstrativa disputare.

Secunda opinio. Opus hoc à sequenti distinguit: & idem negat demonstrationem esse objectum, sed neq; asserit syllogismum esse adæquatum objectum; verum argumentationem in communi: quia Arist. non de solo syllogismo agit; sed etiã de aliis argumentationibus: ut de inductione, enthymemate, & exemplo: quare aliquid his cõmune, debet esse objectum hujus operis.

Nostra tamen sententia, & magis communis inter expositores hujus loci est; supposita distinctione hujus operis, à sequenti; necessario admittenda; cum diversa sint ea, de quibus in utroq; agitur: Solum syllogismum in communi esse adæquatum objectum ejus. Quia vel nihil de cæteris argumentationibus agit in ea Arist. vel si agit aliquid; solum; ut deservire possunt syllogismo. Idipsum ratione probatur. Quia adæquatum objectum scientiæ alicujus est; cujus partes ex professo explicat scientia, cujus definitionem tradit, cujus passiones probat: sed in hoc opere traduntur partes syllogismi, assignatur definitio ejus, & passiones probantur, ut in 1. & 2. li. est manifestũ, ergo syllogismus est objectum hujus partis adæquatum. Quod vero Arist. dicit; propositum sibi esse, agere de demonstratione: solum probat; quod libri sequentes, quasi finis sint; in quem ordinatur opus hoc: de quo fine pater, non agi hoc opere: & ideo neque ad ejus objectum pertinet.

Divisio totius Operis.

3 IN duos libros, aut partes dividitur opus hoc. In quorum primo de syllogismo & partibus ejus agit Arist. In 2. de ejus proprietatibus seu passionibus quas potestates seu potentias, & impotentias vocat Aristoteles.

Primus autem hic liber, dividitur in tres partes. In 1. quæ proœmii rationem habet;

habet; Proponit Arist. materiam totius operis: syllogismumq;, & partes ejus (quæ sunt propositio, & terminus) definit. In 2. Agit de conversionibus propositionum: In 3. De figuris, & modis syllogismorum: & de his, quæ ad easdem figuras pertinent.

CAPVT PRIMVM.

TEXT. ARISTOTELIS.

Primum dicere circa quid, & cujus sit consideratio; quoniam circa demonstrationem.

Brevis expositio textus.

4 CAput hoc quasi proœmium est totius operis; in quo Arist. intendit proponere finem ejus; in quem ordinetur, atq; etiam ea, de quibus in eo acturus est. Dividitur in duas partes. In quarum prima: proposito fine, proponit ea de quibus agendum est: nempe, propositionem, terminum, syllogismum perfectum, & imperfectum: & singula hæc definit: ac item dividit; quæ multiplicia sunt; nempe propositionem, & syllogismum.

Finem hujus operis, asserit esse demonstrationem: quæ cum sit potissimum instrumentum dialecticæ; ad illam ordinantur omnia; remote quidem simplicia: proxime vero propositiones, & forma syllogistica: de qua in hoc opere agendum est. Forma hæc, eo fere modo, quo genus, ordinatur ad constituendam potissimam ejus speciem.

Definit ergo primo propositionem: quia notior nobis erat; cum de ea jam egerit in lib. de interpretatione: & definitio ejus talis est. Propositio est oratio affirmativa, vel negativa, alicujus de aliquo. In qua pro genere ponitur oratio, quæ secundum se nihil affirmat, aut negat. Contrahitur autẽ per affirmationẽ, & negationem, tanquam per differentias essentiales: vt 1. lib. de Interpretatione diximus & per has definitur potius; quam per verum, vel falsum: quia in ordine ad syllogismum; ad quem proxime ordinatur, nihil refert; quod vera sit, vel falsa: cum forma syllogistica, tam in falsis, quam in veris propositionibus consistere possit: sed necesse est, affirmativam esse, aut negativam; ut syllogismo deserviat.

Dividit eandem propositionem, duplici divisione. Prima est, in Universalem, Particularem, & Indefinitam. Universalis, illa est; cujus subjectum pro omnibus inferioribus sub se contentis, distribuitur: ut omnibus homo est animal. Particularis; cujus subjectum afficitur signo particulari, ut aliquis homo est animal. Indefinita: cujus subjectum est terminus communis; nullo signo affectus; ut homo est animal. De propositione singulari non facit mentionem; quia non pertinet per se ad artem, vel scientiam, nec ad formam syllogisticam.

Secunda divisio propositionis est, in Dialecticam, & Demonstrativam. Dialectica, est probabilis; ex qua efficitur probabilis syllogismus: sed quæ formam habet interrogationis in eo, qui interrogetur in eo vero, qui syllogismum constituit; solum est simplex propositio probabilis: ut si dicas; putas ne, animal rationale, est definitio hominis? modum habet interrogationis. Si vero interrogationem auferas; habet modum simplicis propositionis, ex qua fit syllogismus. Alia est propositio Demonstrativa; quæ vera debet esse, ac necessaria: & ex utraque potest fieri syllogismus: & ideo propositio syllogistica, utrique communis est.

Definit deinde terminũ, tali definitione, Terminum voco, in quem resolvitur propositio, ut in prædicatum, & de quo prædicatur: ut homo, & animal.

Definit tandem syllogismum, hac definitione. Syllogismus est oratio, in qua positis quibusdam, alteram quid, à positis, necesse est contingere, eo quod hæc sint. In qua definitione, Oratio, ponitur pro genere: quia communis est ad omnes argumentationes: cum quibus in ea convenit syllogismus. In qua quibusdam positis, hoc est, duabus præmissis, dispositis in modo, & figura: ut distinguatur ab exemplo quod ex una tantum singulari colligit aliam: ab enthymemate; quod ex una tantum procedit, quasi supprimens aliam, atque etiam ab inductione, quæ licet ex multis singularibus colligat universale, non tamen dispositis in modo, & figura, sed solum numeratis. addit autem, eo quod hæc sunt, ut explicet conclusionem syllogismi, sequi ex virtute præmissarum, sic dispositarum, absq; aliquo extrinseco additamento.

6 Dividit syllogismum, in perfectum, & in imperfectum. Perfectum esse ait, qui nullo indiget, ut appareat necessarius, & tales sunt syllogismi primæ figuræ. Imperfectum vero, qui reductione quadam indiget, ad perfectum, ut appareat necessarius.

Principia tandem per se nota, quibus innititur tota ars syllogistica, duo esse docet, nempe: Dici de omni, cui innituntur syllogismi affirmativi, & Dici de nullo, cui innituntur negativi. Et dici de omni, sic explicat, quando nihil est sumere sub subjecto, de quo non dicatur prædicatum, sed minor propositio sumitur sub majori, quia subjectum ejus continetur sub subjecto ejusdem majoris, ergo evidens est, quod si prædicatum majoris dicitur de subjecto, dicentur etiam de omni contento sub illo, quod colligitur in conclusione, ut ostendit hic syllogismus; Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, in cujus conclusione, prædicatum majoris, quod dicitur major extremitas, prædicatur de subjecto minoris; quod dicitur extremitas minor, & continetur sub subjecto ejusdem minoris. Dici autem de nullo, tale est; Si prædicatum majoris negatur de subjecto minoris: negabitur etiam de quolibet contento sub eo: & hoc fit in conclusione: ut si dicamus; Nullum animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Evidens est enim; quod si lapis negatur de omni animali in majori, negatur etiam de omni homine, in conclusione; quod sub eo assumptum fuit in minori. His autem duobus principiis; Dici de omni, & Dici de nullo; non indiget syllogismus perfectus; ut appareat necessarius: sed ut appareat, quibus efficacitas ejus innitatur: & ideo necesse est; ut sciamus eam probare per illa; ut certi simus de ea. Nam si quis eam probare nesciat; quod est reducere formam syllogisticam ad sua principia indemonstrabilia, non habet scientiam de efficacitate ejus. Et ideo hæc principia dicuntur, dici de omni, & de nullo prioristice: quia in posterioribus sumuntur secundum veritatem, ac necessitatem propositionum: & dicuntur posterioristica; quibus innititur tota ars demonstratoria.

CAPVT SECVNDVM.

TEXT. ARISTOTELIS.

Quoniam vero omnis propositio est; aut inesse, aut necessario inesse; aut contingenter inesse.

Brevis expositio textus.

7 INtentum Arist. est explicare modum; quo propositiones de inesse convertantur. Dividitur autem in duas partes. In prima,

prima, dividit propoſitionem; in eam, quã vocat de ineſſe; aliam, quæ vocatur Modalis. In ſecunda, docet; quonam modo convertantur propoſitiones de ineſſe: nam de converſione modalium agit cap. ſequenti.

Diviſio eſt hæc: Propoſitio, alia eſt; in qua ſimpliciter prædicatur unum de altero: aut negatur de illo, abſque modo aliquo neceſſario, aut contingenti adjuncto: & hæc vocatur propoſitio de ineſſe: quia prædicatum dicitur de ſubjecto, ſecundum eſſe, quod habet in eo; non ſecundum hunc vel illum modum, quo ei convenit; videlicet ſecundum modum neceſſitatis, aut contingentiæ: ut homo eſt animal. Alia eſt propoſitio modalis: in qua prædicatum dicitur, vel negatur de ſubjecto; cum aliquo modo neceſſitatis, aut contingentiæ adjuncto: ut homo neceſſario eſt animal: paries contingenter eſt albus. Acturus igitur Ariſto. de converſione propoſitionum; prius agit de converſione propoſitionum de ineſſe, capite præſenti quã de converſione modalis: quia propoſitio de ineſſe, prior eſt, & quaſi fundamentum modalis.

Propoſitio de ineſſe, quadruplex eſt Univerſalis negativa, Univerſalis affirmativa; Particularis affirmativa, & Particularis negativa: quã hoc modo dividit; quia diverſum modũ converſionis habẽt affirmativæ: & negativæ. Indefinita vero, eundem modũ converſionis habet, ac particularis.

8 Quatuor igitur aſſignat regulas, pro converſione harum quatuor propoſitionũ. Primam; pro converſione Univerſalis negativæ; quam dicit converti in ſeipſam: ut Nullus homo eſt animal in hanc: Nullum animal eſt homo. Secundam; pro Univerſali affirmativa, quam dicit, non converti in ſeipſam; hoc eſt, non in aliam univerſalem: ſed in partẽ, hoc eſt, in particularem: ut, Omnis homo eſt animal, in hanc, Aliquod animal eſt homo. Tertiam; pro particulari affirmativa, quam dicit cõverti in ſeipſam; ut aliquis homo eſt animal: ergo aliquod animal eſt homo. Ultimam regulam; pro converſione particularis negativæ; quam dicit nullo modo converti. Ut hæc propoſitio, Aliquod animal non eſt homo: non convertitur in hanc. Aliquis homo non eſt animal.

Notabile circa literam.

9 QVædam ſunt notanda circa hoc c. ut melius intelligatur doctrina Ariſt. Primum, quid converſio ſit? Et licet à pluribus ſic definiatur; Converſio propoſitionis eſt; Trãſmutatio prædicati in ſubjectum: tamen inſufficiens eſt hæc definitio: quia converſio, argumentatio quædam eſt ab una propoſitione; in alteram, per tranſmutationem extremorum: & bona converſio illa debet appellari; quæ bona conſequentia eſt: quia in ea, repugnat dari antecedens verum, & conſequens falſum. Mala vero, in qua id dari poteſt. Ita ergo definienda eſt. Converſio propoſitionis eſt; Argumentatio, in qua per tranſmutationem prædicati in ſubjectum, colligimus unam propoſitionem ex altera; ut ſi ſic dicamus; Nullus homo eſt animal: ergo nullum animal eſt homo. Tranſmutatio autem extremorũ, ſic debet fieri in converſione; ut non ſolũ non varientur termini; ſed nec ſignificatio eorum, nec ſuppoſitio, nec diſtributio.

Secundum notabile.

10 SEcundo notandũ eſt. Duplicem eſſe converſionem; Una eſt, quæ fit per ſimplicem tranſmutationem extremorum; Alia; quæ fit per cõtrapoſitionem eorum: & prima, ſatis per ſe eſt manifeſta: Secũda vero, fit per tranſmutationẽ quidem extremorum,

morum, sed additis eis duabus negationibus infinitantibus: & hujus conversionis non est usus, nisi in propositionibus affirmativis, quia negationes non possunt addi supra alias negationes, sine magna confusione. Universalis igitur affirmativa, converti potest in seipsum, per contrapositionem hoc modo. Omnis homo est animal: ergo omne non animal, est non homo. Et particularis etiam affirmativa: ut aliquis homo est animal: ergo aliquod non animal; est non homo. Hujus autem conversionis non fecit mentionem Arist. quia non est proprie conversio: nam cum extremis addantur negationes, non videntur eadem manere, sed variari: quod tamen ad veram conversionem necessarium esse diximus: unde non tam est conversio secundum formam propositionis, quam secundum sensum. Præterea, quia ad constitutionem syllogismorum inutilis etiam est, propter negationes, quibus obscura redditur forma syllogistica. Alii addunt, hanc conversionem solum posse fieri in terminis existentibus: quia si non existat, dabitur antecedens verum, & consequens falsum: ut patet in hac conversione. Omnis homo est ens; ergo omne non ens, est non homo, in qua antecedens est verum, & consequens falsum, cum sit propositio affirmativa, de subjecto non supponente. Mihi tamen videtur, etiam in terminis non existentibus fieri posse: neque unquam dari antecedens verum, & consequens falsum: quare nec datur in eodem exemplo. Sed negandum est, quod consequens sit propositio affirmativa, de subjecto non supponente: nam terminis infinitus, etiam de non entibus, & de quibuscunque non existentibus dicitur ut in 1. li. de interpretatione probavimus: quare non efficit propositiones de subjecto non supponente; sed similes essentialibus, in quibus, copula absolvitur à tempore; & ideo non est necessaria existentia extremorum ad suppositionem.

Tertium notabile.

11 CIrca cõversionẽ particularis negativæ, Notandũ est; ideo non converti: quia dari potest aliquando in conversione ejus antecedens verum, & consequens falsum: quod sufficit, ut conversio non sit legitima: cum de ratione conversionis sit argumentatio: & hæc evidenter probatur vitiosa, ex eo tantum, quod semel dari possit antecedens verum, & consequens falsum, in simili forma argum. Ratio autem fundamentalis, propter quam in tali conversione, datur antecedens verum & consequens falsum, est; quia fit argumentum à termino non distributo in antecedente, ad eumdem distributum in consequente: ut fit manifestum, si dicamus: Aliquod animal, non est homo; ergo Aliquis homo; non est animal. Animal enim non distribuitur in antecedente, cum sit subjectum propositionis particularis; & distribuitur in consequente, cum sit prædicatum propositionis negativæ. Et ideo, non est bona cõsequentia, à conversa ad convertentem: nec proinde legitima conversio, & hoc vult dicere Aristot. dum particularem negativam, non converti docet: quia mala consequentia, non est consequentia.

CAPVT TERTIVM.

TEXT. ARISTOTELIS.

Eodem autem modo se habebit, & in necessariis propositionibus, &c.

Brevis expositio textus.

INtentum Arist. in hoc capite est, tradere regulas convertendi propositiones modales. Dividitur autẽ cap. in duas partes. In prima.

prima. Tradit regulas convertendi propoſitiones de neceſſe. In ſecunda vero Regulas convertendi propoſitiones, de modo contingenti.

Pro converſione igitur Propoſitionum de neceſſe, eaſdem regulas tradit; quas capite præcedenti tradiderat, pro converſione propoſitionum de ineſſe. Prima regula eſt, Quod univerſalis negativa de neceſſe, convertitur ſimpliciter. Quam probat argumen. ducente ad impoſſibile, in terminis non ſignificantibus. Sed ut melius intelligatur, illud conſtituemus in terminis ſignificantibus; hoc modo. Si univerſalis negativa, non convertitur ſimpliciter: ergo hæc non eſt bona conſequentia. Neceſſe eſt, nullum hominem eſſe equum: ergo neceſſe eſt, nullum equum eſſe hominem: poterit ergo dari antecedens verum, & conſequens falſum. Sit igitur verum illud antecedens; Neceſſe eſt nullum hominem eſſe equum: & hoc conſequens falſum; Neceſſe eſt nullum equum eſſe hominem: & ſi hoc conſequens falſum eſt; verum erit iſtud: Contingit aliquem equum eſſe hominem: ex quo bene ſequitur: ergo contingit aliquem hominem, eſſe equum; per converſionem ſimplicem: ſed hæc eſt contradictoria primi antecedentis malæ converſionis; quod conceſſum eſt eſſe verum, nempe, Neceſſe eſt, nullum hominem eſſe equum: ergo concedendum eſt; univerſalem negativam de neceſſe, converti ſimpliciter; vel dari duas contradictorias ſimul veras.

Secunda regula eſt, Vniverſalem affirmativam de neceſſe converti in particularem: & particularem affirmativam cõverti ſimpliciter, Quam probat ſimili alio argumento, ducente ad impoſſibile; quod non eſt neceſſarium repetere. Tertia regula. Particularis negativa de neceſſe non convertitur. Hanc probat hac ratione. Quia ſicut hæc eſt mala conſequentia. Aliquod animal non eſt homo: ergo aliquis homo non eſt animal; in converſione particularis negativæ de ineſſe: quia datur antecedens verum; & conſequens falſum: ita in particulari negativa de neceſſe; Aliquod animal non eſſe hominem, eſt neceſſe: ergo aliquem hominem eſſe animal, non eſt neceſſe.

In ſecunda parte cap. agit de converſione propoſitionum de contingenti: quod duobus modis ſumi poſſe ait. Primo; prout eſt idem, quod poſſibile: & hoc modo etiam convenit rebus neceſſariis: quæ ſi neceſſe eſt, hominem eſſe animal: ergo etiam eſt poſſibile; & conſequenter contingens, ſumpto contingenti pro poſſibili. Sed hanc acceptionem contingentis, impropriam eſſe docet. Ideo ſecundo modo, ſumitur proprie, pro eo; quod poteſt eſſe, & poteſt non eſſe.

Hoc ſuppoſito, Prima regula eſt. Quod omnes propoſitiones de contingenti, Primo modo, eadem prorſus ratione convertantur; ac propoſitiones de ineſſe, & de modo neceſſe: quam nec oportet probare; nec exemplis oſtendere; cum ſit ſatis manifeſta.

Secunda regula: Omnes propoſitiones affirmativæ de contingenti, Secũdo modo acceptu, convertũtur, etiam eiſdem modis: nempe, Vniverſalis affirmativa in particularem: ut cõtingit, omnem hominem eſſe album: ergo contingit aliquod album eſſe hominem; & particularis affirmativa ſimpliciter: ut contingit, aliquem hominem eſſe album: ergo contingit aliquod album eſſe hominem. Quæ etiam regula non probatur ab Ariſt. quia manifeſta eſt.

Tertia. Univerſalis negativa, non cõvertitur; particularis vero negativa convertitur ſimpliciter: & in hoc differunt propoſitiones de contingenti, ab omnibus aliis. Hanc regulã non probat alia ratione; niſi

Quia negativæ de modo contingenti proprie sumpto, affirmativam habent figuram; quid autem hoc sit, statim explicabitur.

Dubium primum, circa conversionem propositionum de necesse.

An vera sit secunda regula conversionis, universalis affirmativæ, & particularis affirmativæ, de necesse?

14 PRimo agendum est de conversione propositionum de necesse; ut ordinē Arist. sequamur: Deinde de conversione propositionum de contingenti: & tandem dicemus, quid sentiendū sit, de propositionibus de possibili, & impossibili. Est ergo primū dubium. Quia secundum hanc regulā; propositio universalis affirmativa de necesse, convertitur in particularem, & particularis affirmativa simpliciter: sed probatur utrumque falsum: quia in utraque conversione datur antecedens verum, & consequens falsum: ergo utraque est mala conversio. Probatur antecedens in his; Necesse est omnem grammaticum esse hominē, ergo necesse est aliquem hominem, esse grammaticum: & rursus, Necesse est aliquem grammaticum esse hominem: ergo necesse est aliquem hominem esse grammaticum. Aliqui respondent, has propositiones modales, duobus modis sumi posse Primo in sensu compositio: ita, ut significatio modi, cadat supra totum illud concretum; ut compositum ex homine, & grammatico: & sensus sit; Necesse est omne, quod necessario est grammaticum, esse hominem: & tunc antecedens est falsum; sicut & consequens: quare non probatur malam esse conversionem, Si vero sumantur in sensu diviso: ita ut modus non componat gammaticam cum homine; sed naturæ suæ relinquat: verbi gratia, si talis sensus sit; Omnem grammaticum, non posse non esse hominem; non possunt converti juxta traditas regulas: quas solum in sensu composito intellexit Aristot. Hæc solutio non placuit Villalpandeo in Commentariis hujus capitis: quia vere diminuta est. Nam cum in utroque sensu, possit sumi modus; & melius atque frequentius sumatur in sensu diviso; ut per se est manifestum, satis diminutus esset Arist. si regulas cōversionis non assignaret juxta communem, & magis proprium sensum propositionum. Propterea respondet ipse, Veram esse eandem regulam, etiam in exemplo allato: si servetur idem sensus utriusque propositionis. Quod in conversione universalis negativæ probat. Videlicet; Necesse est nullum grammaticum esse hominem: ergo necesse est nullum hominem esse grammaticum: nam utraque in eodem sensu accepta, est falsa.

Sec hæc solutio minus satisfacit, quam prima: nam regula non habet difficultatem in conversione universalis negativæ, sed in solis affirmativis: quæ etiam si in eodem sensu accipiantur, necesse est dari, aliquando in earum conversione, antecedens, verum, & consequens falsum. Ut exemplum datum probat evidenter.

Ideo Respondemus. Propositiones de modo Necesse, universaliter loquendo, accipiendas esse, suppositā existentia extremorum: ut in eis vera esse possit regula conversionis, tradita ab Aristot. Ut in exempli argumento, supposito, quod homines, & grammatica sint in rerum natura, tunc verum est antecedens, Necesse est omnem grammaticum esse hominem, quia sensus est, existente homine, & grammatica, necesse est omnem grammaticam esse in homine. Et etiam verum est consequens, Necesse est aliquem hominem esse grammaticum, quia sensus est, homine, & grammatica existentibus in rerum natura, nec esse est aliquem hominem esse grammaticum, quamvis non supposita existen-

exiſtentia extremorum; ſed abſolute accepta, ſine tali ſuppoſitione, falſa eſſet propoſitio.

Dubium ſecundum.

An bene probaverit Ariſtoteles regulas converſionis propoſitionum de neceſſe?

15 VIdetur non bene id probaſſe, propter hoc argum. quia non bene probatur res aliqua per medium minus notũ; quam ipſa ſit: ſed Ariſtot. probavit regulas convertendi propoſitiones de neceſſe, per converſionem particularis de contingenti, de qua nihil adhuc dixerat: ergo minus bene id probavit. Minor patet ex litera Ariſtotelis. Reſpondetur; quod ſi bene intelligatur ratio Ariſtotelis, non utitur converſione propoſitionis de modo contingenti; ſed propoſitionis de ineſſe: ex qua poſt ea colligit, propoſitionem particularem de contingenti, hoc modo. Si non convertitur ſimpliciter univerſalis negativa de neceſſe: ergo poteſt dari antecedens verum; & conſequens falſum, ſit ergo verum hoc antecedens; Neceſſe eſt nullum hominem eſſe equum: & hoc conſequens falſum; Neceſſe eſt nullum equum eſſe hominem. Et ſi hoc conſequens falſum eſt; bene ſequitur ex eo, veram eſſe hanc propoſitionem: Contingit aliquem equum eſſe hominem; quæ eſt ejus contradictoria. Et quia contingens, ſumptum pro poſſibili; ſignificat id, quod poteſt eſſe: ex propoſitione particulari de contingenti, hoc modo ſumpto, infert Ariſtotel. propoſitionem particularem de ineſſe, per illam regulam; Poſſibili poſito ineſſe, nullum ſequitur inconveniens: hoc modo: Contingit aliquem equum eſſe hominem: ponatur ergo ineſſe; Quod aliquis equus ſit homo: & tunc propoſitio hæc de ineſſe; Aliquis equus eſt homo, cõvertitur ſimpliciter in hanc; ergo aliquis homo eſt equus; per regulas convertendi propoſitiones de ineſſe, jam traditas cap. præcedenti: ex qua colligit hanc modalem de contingenti pro poſſibili; Contingit aliquem hominem eſſe equum: quia ex propoſitione de ineſſe, evidenter colligitur propoſitio de poſſibili; ſicut ex actu, colligitur bene potentia, Et hæc ultima, eſt contradictoria illius antecedentis malæ converſionis; quod verum eſſe concedebatur: videlicet; Neceſſe eſt nullum hominem eſſe equum: & ideo colligit duas contradictorias ſimul eſſe veras; ſine ulla converſione propoſitionis de contingenti; per ſolam converſionem propoſitionis de ineſſe, & per regulam contradictoriæ oppoſitionis, traditam lib. 2. de interpretatione: quod ſi una eſt falſa, altera debet eſſe vera: & quod propoſitiones de neceſſe, habeant oppoſitionem cum propoſitionibus de contingenti; etiam ſumpto pro poſſibili, modo, quo explicatur.

Circa converſionem propoſitionum de modo contingenti.

Primum notabile.

16 DUobus modis docuit Ariſt. ſumi contingens. Primo, Impropre. Secundo. Proprie. Improprie quidem pro poſſibili: & ita ſumpto, eiſdem modis converti propoſitiones ejus; ac convertuntur propoſitiones de neceſſe: & eiſdem argum. probandæ ſunt atq; etiam; ut regulæ veræ eſſe poſſint, intelligi debent propoſitiones; ſuppoſita exiſtentia extremorum: ut dictum eſt in eiſdem propoſitionibus de neceſſe. Et tandem in converſione omnium modalium, intelligendum eſt; ſolum agere Ariſt. de propoſitionibus, de modo affirmato: ſed variatis ex parte dicti, ſecun-

secundum quantitatem, & qualitatem. Hoc est, de universalibus, & particularibus affirmativis, & negativis.

Secundum notabile.

CIrca propositiones vero de contingenti; Secundo modo sumpto, Notandum est, Omnes propositiones ejus efficere sensum copulativum: ut hæc propositio: Contingit hominem esse album; efficit hunc sensum; Possibile est hominem esse album; & hominem non esse album: sicque de reliquis: cujus ratio evidens est, significatio ipsius modi; quæ est, rem posse esse, & posse non esse: & propterea contingens hoc modo sumptum, vocatur ad utrumlibet; quasi utramque partem possibilem significet. Unde sequitur ex affirmativa inferri negativam; & ex negativa, affirmativam. Bene enim sequitur; Contingit hominem esse album: ergo contingit hominem non esse album: atq; etiam; Contingit hominem non esse album: ergo contingit, hominem esse album. Et ideo propositionibus de modo contingenti, opponuntur propositiones de modo necesse, & de modo impossibili: quia ex duobus potest provenire; quod aliquid non sit cõtingens: nempe ex eo: quod sit necessariũ, & ex eo, quod sit impossibile: unde utraq; hæc est falsa; Contingit hominem esse animal: atque etiam; Contingit hominem esse equum: Prima, quia necessaria. Secunda; quia impossibilis. Et ex hoc procedit, tam diversum modum conversionis habere propositiones de contingenti; ab aliis omnibus aliorum modorum. Nam cum universalis negativa aliorum modorum, convertatur simpliciter; de modo tamen contingenti, non convertitur simpliciter. Et cum particularis negativa aliorum modorum, non convertatur; si sit de modo contingenti, convertitur simpliciter; & hæc est sententia Aristotelis.

Tertium notabile.

SEd ut eam intelligamus, Notandũ est, Tertio, quod ut aliqua propositio convertatur; necesse est, secundum omnia, quæ includit converti: nam si secundum aliquid non convertatur: non fiet conversio secundum integrum sensum ejus: nec dicetur ipsa converti; sed aliquid ejus: quare talis conversio, fiet secundum vocem tantum, & non secundum sensum & veritatem: & ideo non erit vera, sed apparens tantum. Ex quo præsuppositio certissimo, non erit difficile intelligere; verum esse utrumque assertum ab Aristot. Primum quidem: quod universalis negativa de contingenti, non convertatur simpliciter. Exempli gratia: Contingit nullum hominem esse album: non convertitur in hanc; Contingit nullum album esse hominem: quia includit has duas propositiones, de possibili; Nullum hominem esse album, est possibile: & possibile est, omnem hominem esse album: sed hæc secunda non convertitur simpliciter; ut per se est manifestũ; ergo nec universalis negativa enim includens poterit simpliciter converti.

17 Quod vero secunda regula, de conversione particularis negativæ vera sit; hoc modo probatur. Propositio particularis negativa propter significationem modi, infert affirmativam: ut probavimus: ergo hæc est bona cõsequentia; Contingit, aliquem hominem non esse album: ergo contingit, aliquem hominem esse album: ex qua sequitur per conversionem simplicem jam traditam: ergo contingit aliquod album esse hominem: & ex hac sequitur etiam, propter significationem modi, negativa; nempe, Contingit aliquod album non esse hominem; quæ est convertens negativæ particularis in principio sumptæ: ergo evidenter probatur, con-

ver-

vertendam eſſe ſimpliciter. Sed ut hæc regula vera ſit, propoſitiones debent ſumi ſuppoſita exiſtentia extremorum : ut in propoſitionibus de poſſibili & neceſſe, diximus: alioqui dabitur antecedens, verum, & conſequens falſum : ut in hoc exemplo, contingit hominem non eſſe ridentem : ergo contingit ridentem non eſſe hominem : atque etiam; Continget hominem non eſſe grammaticum : ergo contingit grammaticum non eſſe hominem. Suppoſita autem exiſtentia extremorum, nempe riſus, & hominis, aut Grammaticæ, & hominis, ſicut conſequens eſt falſum, ita & antecedens : nam homine & Grammatica exiſtentibus, non eſt contingens, quod Grammaticum ſit homo ; ſed neceſſarium ex ſuppoſitione : nam ſi Grammatica eſt in rerum natura, non poteſt eſſe niſi in homine, ſeu non eſſe in homine : ergo neceſſe eſt eam in homine eſſe : quare falſum erit, quod contingat Grammaticum eſſe hominem.

Sed adverſus hanc converſionem particularis negativæ, eſt argum. ſatis difficile. Nam ideo dictum eſt ab Ariſt. particularem negativam de ineſſe non converti ſimpliciter : quia datur antecedens verum & conſequens falſum : & hoc ideo, quia fit argumentum à termino non diſtributo, ad terminum diſtributum, ex parte ſubjecti propoſitionis convertendæ : ut patet in hac; Aliquod animal non eſt homo : ergo aliquis homo non eſt animal. Animal enim non eſt diſtributum in antecedente : & tamen diſtribuitur in conſequente, ratione negationis ſupra illud cadentis : ſed idem defectus contingit in converſione particularis negativæ de contingenti : ergo falſum erit, quod convertatur. Et hæc regula erit contraria illi, quæ negat particularem negativam de ineſſe converti. Probatur minor, quia dum ſic procedimus; Contingit aliquem hominem non eſſe album : ergo contingit aliquod album non eſſe hominem : homo qui eſt ſubjectum in antecedente; non diſtribuitur, ſed ſolum afficitur ſigno particulari : & tamen diſtribuitur in conſequente, ratione negationis cadentis ſupra illum : ergo ex parte ejus erit talis converſio, argumenti à termino non diſtributo, ad terminum diſtributum, ſicut converſio particularis negativæ de ineſſe : conſequenter, erit vitioſa, & nulla, ſicut eſt illa.

Reſpondetur, Diſtinguendo minorem, quod in converſione negativæ de contingenti, fiat argumentum à non diſtributo ad diſtributum : quia diverſo modo fit, atque in propoſitione de ineſſe : nam in hac fit, ex parte totius, atque integri extremi, ſed in modali de contingenti, tantum ex parte extremi partialis : cum tamen ex alia parte maneat extremum ſine diſtributione, nam extremum propoſitionis modalis eſt dictum : & cum propoſitio de modo contingente negativa, contineat etiam affirmativam, duas habet partes dictum ejus : unam negatam, & alteram affirmatam. Et ideo unam diſtributam & alteram ſine diſtributione. Exempli gratia, dum ſic procedimus, in eodem exempli loco allato argu. Contingit aliquem hominem non eſſe album : ergo contingit aliquod album, non eſſe hominem : hoc conſequens negativum, continet etiam affirmativam, nempe contingit aliquod album eſſe hominem : in quo patet hominem non diſtribui, licet diſtribuatur in alia parte ejuſdem dicti negativa : ex affirmativa autem ſequitur iterum alia pars negativa : nempe ; Contingit aliquod album, non eſſe hominem : quæ eſt convertens ejuſdem particularis negativæ. Unde ſequitur, non impedire converſionem, nec vitioſam eam reddere argumentationem, à non diſtributo

ad distributum, ex parte extremi partialis, manentis sine distributione in alia parte affirmativa ejusdem.

Sed adversus hanc solutionem, est argumentum adhuc difficilius. Quia ex eo sequitur, universalem negativam ejusdem modi contingentis, converti simpliciter; contra aliam regulam negantem conversionem ejus. Probatur id sequi. quia ex eo tantum non potest converti universalis negativa simpliciter, quia includit universalem affirmativam, non convertibilem simpliciter, sed universalis affirmativa, ex eo solum non potest converti simpliciter, quia talis conversio erit argumentum à non distributo ad distributum, ex parte prædicati ejus: quod cum non sit in ea distributum, distribuitur in convertente, ut patet, dum sic procedimus; Contingit omnem hominem esse album: ergo contingit, omne album esse hominem. Constat vero universalem affirmativam, solum esse partem dicti universalis negativæ, eam includentis: & ideo solum esse extremum partiale ejus: ergo si non reddit vitiosam conversionem, quod in ea fiat argumentum, à non distributo ad distributum, ex parte extremi partialis: ut dictum est in conversione particularis negativæ, nec igitur efficietur vitiosa conversio universalis negativæ. Respondetur; Esse diversam rationem in universali negativa, includente universalem affirmativam, ac in particulari negativa: nam in conversione hujus duo sunt: Primum, quod idem terminus, qui non est distributus in subjecto antecedentis, non distribuitur in utraque parte consequentis, sed in altera tantum: in alio vera, sine distributione manet, cum sit particularis affirmativa. Secundum est, quod eadem pars affirmativa cõvertitur simpliciter: & per talem conversionẽ, colligitur evidenter ex ea particularis negativa: quæ est convertens particularis negativæ, in principio, assumptæ ad conversionem: & ideo à primo ad ultimum, sequitur evidenter particularem negativam converti. In universali vero affirmativa, inclusa in negativa universali, neutrum horum reperitur.

2o Non primum; quia sic argumentum à non distributo, ad distributum, dum eam convertimus: ut terminus qui non distribuitur in antecedenti, semper in consequenti distribuatur: hoc est, tam in convertente affirmativa, ut patet, cum sit universalis, quam in negativa universali, quam includit, cujus omnes terminos patet esse distributos. Ideo omni ex parte, est argumentatio à non distributo ad distributum: & plus infertur in consequenti, quam contineatur in antecedenti. Sed nec reperitur secundum: quia universalis affirmativa, in quam convertitur, non includit propositionem convertibilem, ex qua possit deduci convertens universalis negativæ, sed solum universalem negativam non convertibilem, vel de qua disputatio est, an convertatur: quare non possumus uti conversione ejus in eadem argumentatione, sicut possumus uti conversione particularis affirmativæ, inclusæ in alia particulari negativa, & ideo nunquam possumus colligere ex conversione universalis affirmativæ, quam includit, universalem negativam, quæ sit convertens alterius universalis negativæ: de cujus conversione agitur. Ex his igitur duabus differentiis, tanquam à signo evidenti colligimus, propositionem particularem negativam, continere virtualiter suam convertentem: cum per evidentes consequentias ex ea deducatur: & ideo converti posse, ut docuit Aristot. Universalem vero negativam, non continere suam convertentem ullo modo, cum ex ea non possit deduci

deduci: ſed ſolum affirmativam univerſalem, quæ impedimento eſt ei, ne poſſit ſimpliciter converti.

Etſi tandem dicatur, Hinc ſequi, quod univerſalis negativa, ſaltem poſſit converti in partem, cum univerſalis affirmativa, quam includit, & propter quam ſolam non poteſt converti, in particularem convertatur: quod tamen videtur eſſe contra regulam Ariſtot. negantem ullo modo converti. Reſpondeo. Neceſſario concedendum eſſe, quod univerſalis negativa convertatur in particularem, quia id convincit argumentum; quin hoc nunquam Ariſtotel. negavit; quia nullum eſt fundamentum propter quod negari poſſit, ſed ſolum negavit converti, ut petit propria natura; hoc eſt converſione ſimplici, ſicut convertitur in aliis modis, atque in propoſitionibus de ineſſe. Et hæc de converſione propoſitionum de modo contingenti.

Notabile Unicum.

Circa converſionem propoſitionum de poſſibili & impoſſibili.

VLtimo notandum eſt, circa converſionem propoſitionum de poſſibili, & impoſſibili, non eſſe locutum Ariſt. expreſſe, & in particulari de illis; quia eiſdem modis convertuntur, ſecundum ſenſum, & æquipollentiam, ac propoſitiones de neceſſe; licet aliquando diverſæ appareant ab eis; præſertim propoſitiones de impoſſibili. Et de propoſitionibus de poſſibili, res eſt manifeſta, cum ſint de contingenti improprie ſumpto; de quibus ſupra diximus, eodem modo converti poſſe, ac propoſitiones de neceſſe. Sed de propoſitionibus de impoſſibili, intelligetur facile, ſi conſideremus propoſitiones de impoſſibili affirmato, æquipollere propoſitionibus de neceſſe, habentibus oppoſitum dictum: ut hæc propoſitio; Impoſſibile eſt aliquem hominem eſſe equum, æquipollet huic, neceſſe eſt, nullum hominem eſſe equum: quare ſicut illa convertenda eſt; & ſic de cæteris de impoſſibili, affirmato modo: nam de his ſolis loquitur Ariſt. in his converſionibus, ut diximus. Solum eſt repetendum in hac parte, quod intelligitur ſemper, ſuppoſita exiſtentia extremorum.

CAPVT QVARTVM.

TEXT. ARISTOT.

Determinatis vero his. Dicamus jam per quæ, & quando, & quomodo fiat omnis ſyllogiſmus, &c.

Brevis expoſitio textus.

22 INtentum Ariſtot. capite præſenti eſt, explicare naturam, & rationē primæ figuræ. Dividitur autem in duas partes. In prima. Explicat modos univerſales, quibus ſyllogiſmi fieri poſſunt: ex quibus alios omnes inutiles, qui videntur eis ſimiles; rejicit. In ſecunda. Explicat duos alios modos particulares utiles; & ex eis tanquam inutiles, omnes alios, qui in ſimili diſpoſitione fieri poſſunt, etiam rejicit.

Modos univerſales explicat his verbis, Quando tres termini ſic ſe habent, ut poſtremus ſit in toto medio, & medius in toto primo, ſit vel non ſit; extremorum fieri ſyllogiſmum neceſſe eſt, &c. Per medium terminum intelligit eum, qui bis ſumitur in præmiſſis. Per poſtremum terminem, minorem extremitatem; & per primum, majorem extremitatem. Senſus igitur verborum ejus talis eſt. Quando tres termini, ita ſunt diſpoſiti, ut medium ſubjiciatur univerſaliter majori extremitati, in prima propoſitione, in ſecunda vero, minor extremitas ſubjiciatur

universaliter medio, affirmative quidem fit syllogysmus in primo modo, qui vocatur Barbara: quia constat tribus propositionibus affirmativis, & est talis. Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia. Negative vero, in secundo modo qui vocatur, Celarent: quia constat minori affirmativa, & majori, & conclusione negativis: & ita constituitur. Nullum animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Quomodocunque autem aliter disponantur medium, & extremitates in propositionibus universalibus, modos inutiles, ac vitiosos efficiunt: in quibus tam propositiones universales affirmativæ, quam negativæ, indifferenter sequuntur: vel, ut alii dicunt: dantur termini, in quibus Omni, & etiam termini, in quibus Nulli. & probatur vitiosas esse consequentias; v. g. dari duas contradictorias simul veras. Itaque, ex dispositione universali terminorum solum duo producti modi utiles resultant, in quibus perfecti efficiuntur syllogismi: Quod probatur evidenter, quia in primo dicitur de omni: hoc est prædicatum majoris, quod universaliter dicitur de subjecto in majori, dicitur necessario de aliquo contento, & sumpto sub eo in conclusione. In secundo vero dicitur de nullo: nam prædicatum majoris negatur universaliter de subjecto eisdem: & ideo negatur etiam necessario de subjecto minoris in conclusione.

In secunda part. cap. Explicat duos alios modos utiles ejusdem figuræ, quos vocat particulares: quia altera præmissarum particularis est, & universalis altera. Si ergo, inquit utraque præmissa sit particularis, inutiles fiunt omnes modi: Si vero particularis una, & universalis altera: vel major est universalis, in qua major extremitas dicitur universaliter de medio: & minor particularis, in qua medium dicitur de minori extremitate, modo particulari: fit tertius modus perfecti syllogismi, qui dicitur Darii, quia constat majori, universali affirmativa, & minori, & conclusione particularibus etiam affirmativis. Et talis est modus is, Omne animal rationale est risibile: Aliquis homo est animal rationale: ergo aliquis homo est risibilis. Si vero major sit universalis negativa, in qua major extremitas negetur universaliter de medio; & minor particularis affirmativa, in qua medium dicatur de minori extremitate, modo particulari, fit modus utilis quartus primæ figuræ, qui vocatur Ferio, & est talis. Nullum animal est lapis: Aliquis homo est animal: ergo aliquis homo non est lapis. Quod vero duo isti syllogismi perfecti sint, evidens est ex duobus aliis prioribus à quibus solum differunt ex parte minoris propositionis, quæ in illis est universalis, & in his particularis; & consequenter conclusiones eorum sunt particulares. Cum ergo particulares propositiones eorum, contineantur sub universalibus aliorum, si illi evidentes sunt, & in eis dicitur de omni, & de nullo, idem prorsus habebunt isti. Cæteri vero modi, quibus disponi possunt præmissæ universalis, & particularis, inutiles sunt; & in quibus dantur termini, in quibus Omni, & in quibus Nulli. Hæc Arist.

Quid sit figura, & quotuplex, & quid modus, explicatur.

24 FIgura syllogismorum, nihil aliud est, quam debita dispositio trium terminorum: hoc est, medii, & extremitatum, secundum debitum modum prædicationis, & subjectionis. Dicitur autem per metaphoram, ex similitudine figuræ geometricæ; nam sicut hæc resultat ex lineis terminatis per puncta, ita dispositis, eodem modo figura syllo-

syllogistica, ex propositionibus, quæ sunt quasi lineæ terminatæ extremis punctis, hoc est, subjecto & prædicato: quæ vocantur termini propositionum, quia sunt extrema ejus.

Figura triplex est: quia tribus tantum modis disponi possunt media & extremitates. Nam vel medium in prima est subjectum: & in secunda prædicatum: & vocatur prima figura propter tria. Primo; Quia medium in hac dispositione, non solum rationem habet medii, quod per id conjungantur extremitates: sed etiam proprium situm medio debitum, cum sit inter extremitates collocatum: ita ut sit subjectum unius, & prædicatum alterius. Secundo, Quia in hac figura, omne genus propositionis colligitur, nempe universalis affirmativa, universalis negativa, particularis affirmativa, & particularis negativa. Tertio; Quia ex hac figura derivantur aliæ: nam vel medium est prædicatum utriusque præmissæ; & sic est secunda figura: vel est subjectum utriusq; & sic est tertia. Cujus ratio satis congruens est: quia prædicatum est nobilius subjecto: & ideo nobiliorem rationem, & locum habet medium: & nobilior ex consequenti est dispositio ipsa, in qua semper est prædicatum ea, in qua semper est subjectum: & propterea dispositio illa, Secundam, hæc vero figuram Tertiam merito constituit.

Modus est, debita dispositio præmissarum secundum debitam qualitatem, & quantitatem; hoc est, secundum rationem universalis, & particularis: in qua consistit quantitas propositionis: & secundum affirmationem, & negationem, in quibus consistit qualitas.

25 Modi primæ figuræ, quatuor tantum enumerati sunt nempe, duo universales, & duo particulares. Quia his tantum quatuor modis, debito modo disponi possunt præmissæ, ut ex eis evidenter inferatur conclusio: cæteri vero omnes modi, inutiles sunt, ut dictum est.

Dubium Vnicum.

An præter tres figuras numeratas ab Arist. addenda sit quarta?

PRima opinio tenet. Addendam esse quartam: quam tribuunt Galeno medicorum Principi. Et probatur hoc arg. Figura est debita dispositio medii, & extremitatum, secundum debitam subjectionem, & prædicationem: sed præter tres modos quibus disponuntur ab Aristot. possunt quarto alio modo ab eis diverso disponi: ergo ex tali dispositione efficietur diversa figura, quæ sit quarta. Probatur minor, quia dispositio primæ figuræ, est; in qua medium est subjectum majoris, & prædicatum minoris: dispositio secundæ, in qua medium est prædicatum utriusque præmissæ: & dispositio tertiæ, in qua medium est utriusque subjectum, sed possunt etiam quarto modo disponi, ita ut medium sit prædicatum majoris, & subjectum minoris: scilicet ut ex tali dispositione non minus evidenter sequatur conclusio, quam ex tribus prioribus: ergo resultabit ex tali dispositione quarta figura distincta à tribus. Minor probatur hoc exemplo: omne risibile est homo, omnis homo est animal rationale: ergo omne animal rationale est risibile.

26 Communis tamen consensus totius scholæ tres tantum figuras ponit cum Aristot. & ita nobis sentiendum est, & probatur hac ratione. Quia figura proprie loquendo, est quasi forma syllogismi: in qua formaliter disponuntur propositiones hoc est secundum modum naturalem, ac debitum formæ earum. Debitus autem modus, in eo consistit, ut id quod se habet, ut

orma, sit prædicatum; & quod se habet ut materia, sit subjectum, sed tribus tantum modis ita possunt propositiones disponi: ergo tres tantum erunt figuræ enumeratæ ab Aristot. Minorem sic probo. Non possunt disponi quarto illo modo, nisi in majori prædicetur, id quod vere se habet ut materia, & subjiciatur, quod se habet ut forma: atqui hæc dispositio præter naturam, & formam propositionis est, ut idem exemplum assignatum probat: ergo ex illa dispositione non potest propria aliqua figura resultare: quare raro, vel nunquam in disputationibus tali dispositione syllogismorum utimur. Talis ergo dispositio, si aliquid simile figuræ habere potest, imperfectum quiddam est & dispositioni primæ figuræ, quodammodo affine, ad quam reduci debet. Ad argum. vero. Distinguenda est minor: quia disponi possunt, sed non modo debito ad efficiendam figuram, ut probatum est: & ideo talis dispositio, figuram distinctam non efficit, sed propter quandam similitudinem, reducitur ad primam.

27 Etsi aliquis objiciat ex opposito, primam solam sufficere, cum per eam inferatur omne genus propositionis: & ideo secundam, & tertiam non fuisse addendas. Respondeo. Necessarias esse secundam, & tertiam: quia licet in prima colligi possit omne genus propositionis, non tamen semper ea uti possumus in disputationibus: quia non semper tam manifesta consequentia constitui potest, ut omnibus evidens appareat: sed necesse est, aliis minus evidentibus sæpe uti, ut per eas ad evidentiores primæ figuræ perveniamus. Necessariæ præterea sunt, ut copiam syllogismorum habeamus, ad instituendas disputationes, quam per solam primam figuram non haberemus.

CAPVT QVINTVM.

TEXT. ARISTOTELIS.

Quando vero huic quidem omni, illi autem nulli insit, aut utrique omni, aut nulli, figuram quidem talem voco secundam.

Brevis expositio textus.

28 INtentum Arist. cap. præsenti est explicare naturam secundæ figuræ. Dividitur autem in duas partes. In prima. Explicat dispositionem secundæ figuræ. In secunda. Modos omnes utiles syllogizandi in ea, refutatis inutilibus, percenset.

Secunda figura efficitur, (inquit Arist.) quando sic disponuntur præmissæ, ut medium sit prædicatum universale de extremitatibus, in utraque, ita ut affirmetur in una, & negetur in alia: indifferenter quidem, quia sive major sit negativa sive minor; dummodo non sit utraq; affirmativa, aut negativa, bona est dispositio, ut his duobus exemplis ostenditur. Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis: & rursus. Omnis homo est vivens: Nullus lapis est vivens: ergo nullus lapis est homo, ideo medium in hac figura, ait Arist. esse quod omni, vel nulli extremitati inest. Extremitates vero quibus inest medium: & ut utramq; distinguat; asserit majorem extremitatem esse eam; quę juxta medium posita est: esse autem juxta medium positam dicit: quia sicut medium est prædicatum in præmissis, ita major extremitas in conclusione. Ideo medio similis est. Minorem vero extremitatem, longius ait distare à medio, quia cum medium semper sit prædicatum: minor extremitas, semper est subjectum. Vnde (inquit) sequitur, quod medium quasi fortis seu extra ponatur respectu extremitatum: quia semper prædicatur, & nunquam subjicitur, atque etiam primum sit

positione

poſitione : quia cum ſit prædicatum ſemper, præcipuum locum in hac figura tenet : extremum porro utrumque in præmiſſis ſubjicitur : In hac figura nullum ſyllogiſmum perfectum fieri dicit : quia ſyllogiſmus perfectus ille eſt, qui nullo indiget, ut appareat neceſſarius ; ſed omnes ſyllogiſmi hujus figuræ, indigent reductione ad ſyllogiſmos primæ : ergo nullus eorum perfectus eſt.

29 In ſecunda parte capitis, Enumerat modos utiles hujus figuræ, inutiles que rejicit. Inquit ergo. Quando medium huic quidem omni, illi vero nulli ineſt ſit primus modus utilis, qui vocatur Cæſare, hoc modo : Nullus lapis eſt animal: Omnis homo eſt animal : ergo Nullus homo eſt lapis. Reducitur autem ad ſecundum modi primæ figuræ, per ſolam converſionem ſimplicem majoris, hac ratione: Nullum animal eſt lapis: Omnis homo eſt animal: ergo, Nullus homo eſt lapis.

Si vero è contrario medium huic quidem nulli, illi vero omni ineſt : id eſt, ſi in majori negatur univerſaliter de majori extremitate, & in minori univerſaliter affirmatur de extremitate minori, ſit ſecundus modus, qui dicitur Cameſtres, ut oſtenditur hoc exemplo : Omnis homo eſt animal. Nullus lapis eſt animal ergo Nullus lapis eſt homo. Qui reducitur ad ſecundum modum primæ figuræ, converſa minori ſimpliciter, tranſmutatis præmiſſis. Ita ut minor converſa fiat major, & major ſit minor, hoc modo : Nullum animal eſt lapis : omnis homo eſt animal: ergo, Nullus homo eſt lapis.

Tertium modum fieri, ait, ſi medium huic quidem nulli : id eſt, in majori univerſaliter negetur de majori extremitate, illi vero alicui inſit : id eſt, in minori dicatur de aliqua extremitate minori, ſit tertius modus, qui dicitur Feſtino. Fit autem utrumque ; ſi major ſit univerſalis negativa : & minor particularis affirmativa, hac ratione: Nullus lapis eſt animal : Aliquis homo eſt animal : ergo aliquis homo non eſt lapis : Reducitur autem ad quartum modum primæ figuræ, per ſolam converſionem ſimplicem majoris ; hoc modo : Nullum animal eſt lapis : Aliquis homo eſt animal : ergo Aliquis homo non eſt lapis.

30 Quartum deniq; modum, fieri ait, quando medium, huic quidem omni, illi vero alicui non ineſt: hoc eſt, quando major eſt univerſalis affirmans, in qua univerſaliter prædicatur de majori extremitate ; & minor particularis negans, in qua negatur de ea ſumpta in particulari, reſultat modus iſte, qui vocatur, Baroco, & eſt talis, Omnis homo eſt animal; Aliquis lapis non eſt animal; ergo Aliquis lapis non eſt homo. Modus autem iſte non poteſt reduci ad primam figuram oſtenſive, ut per ſe eſt manifeſtum ; ideo Ariſtoteles illum reducit per impoſſibile, ad primum modum, hac ratione; ut ex majori, & contradictoria concluſionis, pro minori, inferatur contradictoria minoris, ejuſdem ſyllogiſmi, ſimul vera cum ea : ut ſi ita dicamus. Syllogiſmus in Baroco, dicis, non eſt bona conſequentia : ergo dari poteſt in ea, antecedens verum, & conſequens falſum : ſit ergo verum illud antecedens, pro majori, & minori & ſit concluſio falſa : cujus contradictoria, utique debet eſſe vera, nempe, Omnis lapis eſt homo : quam ſic accipio pro minori : & cum majori ejuſdem ſyllogiſmi, hunc ſyllogiſmum efficio : Omnis homo eſt animal ; Omnis lapis eſt homo : ergo Omnis lapis eſt animal : quæ eſt contradictoria minoris illius ſyllogiſmi, nempe, aliquis lapis non eſt animal : & utraque eſt vera: hæc quidem, quia erat pars antecedentis malæ conſequentiæ : altera vero quia erat

contra-

contradictoria consequentis falsi, ejusdem male consequentiæ. unde sequitur vel bonum esse syllogismum, quarti modi hujus figuræ, vel dari duas contradictorias simul veras. Cæteri autem modi hujus dispositionis inutiles sunt : & tales probari possunt per terminos in quibus Omni & in quibus Nulli.

CAPVT SEXTVM.

TEX. ARISTOT.

Si autem eadem, hoc quidem omni, illud vero nulli ineſt, vel ambo omni, vel nulli : figuram quidem huiusmodi voco tertiam.

Brevis expositio textus.

INtentum hujus capitis est, explicare naturam tertiæ figuræ. Dividitur autem in duas partes. In prima, definit, & explicat tertiam figuram : medium atque extremitates, quomodo sint in ea disposita. In secunda, Modos utiles, qui in ea fieri possunt enumerat inutilibus exclusis.

In prima parte. Tria inquit, figura fit, quando tres termini sic disponuntur ; ut medium in utraque præmissa subjectum sit, major vero extremitas, prædicatum majoris, & minor prædicatum minoris : sed necesse est, ut major propositio semper sit universalis, & conclusio semper particularis : ideo medium sic definit. Medium autem in hac dico, de quo ambo prædicantur. Id est, de quo prædicantur ambæ extremitates. Extremitates vero esse ait, quæ prædicantur : sed majorem longius esse à medio, quia semper prædicatur, tam in præmissis, quam in conclusione. Medium vero semper subjicitur, ideo quasi dissimiles, & oppositas rationes habent, ac propterea hanc extremitatem longius esse dicitur a medio. Minor vero extremitas (inquit) est, quæ propius, hoc est; quæ magis accedit ad medium, cum saltem in conclusione sit subjectum, sicut medium in utraq: præmissa. Nullum autem syllogismum perfectum fieri in hac figura docet : quia omnes indigent reductione ad primam, ut appareant necessarii.

In secunda parte capitis enumerat modos utiles, qui in hac figura effici possunt, inutilibus exclusis. Primus igitur modus efficitur; quando utraque præmissa est universalis affirmativa, ut si dicamus : Omnis homo est vivens : Omnis homo est animal : ergo aliquod animal est vivens. Et vocatur modis iste Darapti. Reducitur autem ad tertium modum primæ figuræ, per solum conversionem minoris in partem hoc modo : Omnis homo est vivens : Aliquod animal est homo : ergo Aliquod animal est vivens.

Secundus modus fit ; quando major est universalis negativa, & minor universalis affirmativa : & vocatur Felapton, atque est talis. Nullum animal est lapis : Omne animal eest vivens : ergo aliquod vivens non est lapis. Reducitur autem ad quartum modum primæ figuræ, per solam conversionem minoris in partem, hoc modo. Nullum animal est lapis : Aliquod vivens est animal : ergo aliquod vivens non est lapis.

Tertius modus fit, quando major propositio est particularis affirmativa, & minor universalis negativa : & dicitur Disamis. Ut si dicamus, Aliquod animal est corpus : Omne animal est vivens : ergo aliquod vivens est corpus. Reducitur autem ad tertium modum primæ figuræ, per conversionem minoris & transmutationem præmissarum. Ita, ut major conversa fiat minor, idque per conversionem simplicem conclusionis, & ex minori, fiat major hoc modo. Omne animal est vivens : Aliquod corpus est animal : ergo aliquod corpus est vivens.

Quartus

Quartus modus fit; quando major eſt univerſalis affirmativa, & minor particularis etiam affirmativa: ut ſi dicamus. Omne animal eſt vivens: Aliquod animal eſt corpus: ergo aliquod corpus eſt vivens: & vocatur Datiſi. Reducitur autem ad tertium modum primæ figuræ, per ſolam converſionem ſimplicem minoris: hoc modo. Omne animal eſt vivens: Aliquod corpus eſt animal: ergo aliquod corpus eſt vivens.

Quintus modus fit; quando major eſt particularis affirmativa: & minor univerſalis affirmativa: ut ſi dicamus. Aliquod animal non eſt lapis: Omne animal eſt vivens: ergo aliquod vivens non eſt lapis. Et vocatur Bocardo; qui non poteſt deduci ad modus primæ figuræ oſtenſive ſicut alii, ſed ſolum per impoſſibile, ſecundum regulas hujus reductionis hoc modo. Omne vivens eſt lapis. Omne animal eſt vivens: ergo omne animal eſt lapis.

Sextus modus fit; quando major eſt univerſalis negans, & minor particularis affirmans; ut in hoc exemplo, Nullus animal eſt lapis: Aliquod animal eſt vivens, ergo aliquod vivens non eſt lapis: & vocatur Feriſon; qui reducitur ad quartum modum primæ figuræ, per ſolam converſionem ſimplicem minoris, hoc modo. Nullum animal eſt lapis: Aliquod vivens eſt animal: ergo aliquod animal non eſt lapis. Per has autem reductiones ad modos primæ figuræ, probatur evidenter, utiles ac bonos eſſe omnes ſyllogiſmos ſecundæ, ac tertiæ figuræ. Solum autem uſi ſumus reductione oſtenſiva; quia brevis eſt. Reductionem vero per impoſſibile, tanquam longiorem ad Summulas remittendam cenſemus; ubi juvenes in ea frequenter exercentur; & propterea non eſt neceſſarium hac in parte eam repetere. Ex tribus figuris, reſultant quatuordecim tantum modi utiles, ſequentibus dictionibus ſignificati; quarum quælibet ſignificat ſuum modum: & quatuor primæ, ſignificant quatuor modos primæ figuræ: quatuor ſequentes; ſignificant quatuor alios ſecundæ figuræ. Dictiones vero iſtæ ſunt. Barbara Celarent, Darii, Ferio. Cæſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco, Darapti, Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon. Quinque enim alii imperfecti primæ figuræ, non ſunt conſtituti ab Ariſtotele; ſed poſt eum ab aliis additi.

Traditur ars inveniendi medium, ad conficiendos ſyllogiſmos, & probandum quodlibet genus propoſitionum.

DE hac arte agit Ariſt. capit. 29. hujus primi libr. ubi quod ex ſe obſcurum eſt; obſcurius multo fecit, utens elementis, aut literis, nihil ſignificantibus, pro mediis inveniendis. Nos vero eam in terminis ſignificantibus, nobiſque familiaribus; atque etiam verbis minime obſcuris, breviter explicabimus: tanquam fundamentum præſupponentes, proprium officium medii in ſyllogiſmo: quod non eſt aliud, quam unire, aut disjungere extremitates: unire quidem in ſyllogiſmo affirmativo, ſeu prædicativo, qui componitur ex propoſitionibus affirmativis: disjungere vero, in ſyllogiſmo negativo; hoc eſt, conſtante aliqua propoſitione negativa. Et ratio hujus diſtinctionis eſt manifeſta: quia per ſyllogiſmum affirmativum, probanda eſt propoſitio affirmativa; in qua aliquod prædicatum unitur alicui ſubjecto: medio autem ad vivendum terminos accedere debet. In ſyllogiſmo vero negativo, probanda eſt propoſitio negativa; in qua prædicatum negatur de ſubjecto: quod eſt ſeparari ab eo: medium vero, ad aliqua ſe-

paranda, tale debet esse, ut disjungat ea, non ut uniat. Utrumque ergo officium convenit medio, respectu diversorum syllogismorum, & diversarum propositionum probandarum.

Ex quibus sequuntur duæ regulæ universalis. Prima; Ad probandum propositionem affirmativam quamcunque quærendum esse medium, quo extrema ejus, hoc est prædicatum, & subjectum uniantur. Ad probandum vero quamlibet negativam, medium potius quærendum, quod ea disjungat. Sed ut particulares regulas, quas Arist. tradit intelligamus aliud fundamentum debet præsupponi, nempe, medium comparatum ad extremitates, quas unire, aut separare debet, triplex esse Antecedens, Consequens, & Extraneum. Medium antecedens, illud dicitur; ex quo aliqua, vel utraque extremitas sequitur: ut homo, respectu risibilis. Medium consequens, quod ex una, vel ex utraque extremitate sequitur. Medium denique extraneum; quod alteri, vel utrique extremitati repugnat: ut lapis respectu animalis, atque etiam viventis.

Ex quo infertur, Primo. Quod ad probandam propositionem quamlibet ad affirmativam, quærendum sit medium antecedens, vel consequens, respectu unius, aut utriusque extremitatis; ad probandam vero propositionem negativam, non est quærendum medium antecedens, neque consequens, sed extraneum.

Secundo sequitur, Ad probandam quamlibet propositionem oblatam, considerandum esse, quonam modo se habeant prædicatum & subjectum ejus: nam si unum conveniat alteri, per medium antecedens, vel consequens probanda est; si vero ei repugnet, per medium extraneum. Supponimus autem propositionem probandam, veram esse debere, aut probabilem, vel quod talis existimetur; ad probandum propositiones falsas, ut tales; nec medium dari potest, neque ars ulla illud inveniendi.

His suppositis, quatuor regulas tradit Arist. ubi supra, ad concludenda quatuor genera propositionum, sub quibus comprehenduntur omnes aliæ. Prima regula est, Ad inferendum universalem affirmativam, tale medium querendum est; quod sit consequens respectu subjecti, & antecedens respectu prædicati; v. g. ad inferendam hanc propositionem; Omnis homo est substantia, assumendum erit animal; quod est consequens ad hominem, & antecedens respectu substantiæ, & syllogismus fiet hoc modo in Barbara: Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substantia.

Secunda regula. Ad inferendam particularem affirmativam, assumendum est medium; quod sit antecedens respectu subjecti, & prædicati ejus, quæ sunt extremitates: ut ad inferendum hanc: aliquod animal est substantia; assumi debet homo, ex quo utrumque sequitur: & fiet hoc modo in Darapti. Omnis homo est substantia: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est substantia.

Tertia regula. Ad inferendum universalem negativam, assumendum est medium; quod sit consequens respectu subjecti, & extraneum respectu prædicati: ut ad probandum hanc: Nullus homo est lapis, assumendum est animal, & sic probabitur in Cæsare. Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis.

Quarta regula. Ad concludendum particularem negativam, assumendum est medium; quod sit antecedens ad subjectum & extraneum, respectu predicati, ut ad concludendam hanc; Aliquod animal

mal non est lapis; assumendum est, Homo: & ita concludetur, in Festino, Nullus homo est lapis: Aliquis homo est animal ergo Aliquod animal, non est lapis.

Finis hujus operis.

COMMENTARII IN DVOS LIB. ARISTOT. STAGIRITÆ, DE POSTERIORI ANALYSI, SEV RESOLVTIONE, una cum dubiis, & quæstionibus hac tempestate agitari solitis.

PROOEMIVM TOTIVS OPERIS.

CUM officium Dialecticæ sit dirigere opera rationis: hoc est, disponere illa, atque ordinare, in divisiones, definitiones, propositiones, & syllogismos, cæteraque argumentationes; juxta triplicem operationem intellectus dirigendam, dividitur hæc scientia ab omnibus: Ita ut prima pars eius censeatur illa quæ primam operationem, nempe apprehensionem simplicium ordinat; naturam ejus sic explicans; ut sciamus ea apprehendere, ut oportet, ad efficiendam compositionem: quod pertinet ad secundam operationem intellectus, ita dirigendam; ut per illam sciamus ex simplicibus jam apprehensis, compositionem constituere, nempe divisionem, definitionem, & argumentationem. per debitam namque constructionem horum instrumentorum, directa, atque ordinata censetur operatio. Tertiam vero dirigit logica; dum ex eisdem compositionibus argumentationem constituit. Nam in argumentatione, juxta regulas dialecticæ constituta, ordinata censetur tertia operatio intellectus; ejus officium est, unum ex alio colligere. Prima igitur pars dialecticæ, sunt prædicamenta, ex simplicibus ordinatis constituta: prædicabilia vero; non tam primam partem constituere censentur, quam præambulum quoddam esse, ad primam partem prædicamentorum.

2 Secunda pars dialecticæ, est opus de interpretatione; in quo traduntur regulæ constituendi propositionem, seu enunciationem. Ad tertium vero partem pertinent, libri Priorum; in quibus agitur de syllogismo in communi; libri posteriorum, topicorum, & elenchorum, in quibus de syllogismis in speciali agitur: nempe, demonstrativo, topico, seu probabili, atque sophistico. Et hac ratione habemus totam hanc scientiam in tres partes divisam, per quam tres operationes intellectus diriguntur, ordinantur, perficiuntur. Ad cujus postremam partem pertinere duos istus libros; de Posteriori analysi, aut resolutione; quos nunc interpretandos suscipimus, ex eadem divisione efficitur manifestum; qua, supposita, ad scopum hujus operis, (quod subjectum, vel objectum vocant) oculis subjiciendum veniamus.

Quodnam sit subjectum; vel objectum hujus operis?

PRo eodem jam accipiuntur subjectum, cujus notitiam tradit scientia, demonstrando proprietates, aut passiones ejus, & objectum, circa quod, quasi circa scopum versatur consideratio ejus. Quærimus ergo primo. Quodnam sit subjectum, vel objectum hujus Posterioristicæ partis? Præsupponendæ autem sunt conditiones objecti, in 6. quæst. proœmiali à nobis traditæ.

3 Prima opinio, tenet Esse modum sciendi, ut comprehendit non solũ demonstrationem, sed etiam definitionem. Imo hanc principaliter, ita commentator; Alexander, & Theophrastus, in proœmio hujus operis, quos sequuntur nonnulli ex modernis.

Et probatur hac ratione. Quia definitio est principale instrumentum scientiæ, ergo per se pertinet ad dialecticam, docentem instrumenta omnia sciendi facere, sed in nulla alia parte docet Aristot. modum efficiendi definitionem, nisi in his libris, ergo ad eos pertinet per se, de definitione agere, quare ad ejus objectum simul cum demonstratione pertinebit. probatur minor, quia in libris Topicorum, & si quæ est alia pars dialecticæ, in qua aliquid de definitione agatur, non de modo eam efficiendi agitur, sed supponendo eam jam constitutam in his libris examinatur eadem.

4 Secunda opinio est communis & vera, quod sola demonstratio & non modus sciendi, communis demonstrationi, aut definitioni, sit objectum hujus operis. Sic D. Thom. Albertus magnus, Cajet. Sotus, Toletus, Mercatus, & omnes fere moderni interpretes. Probatur testimonio Aristot. qui statim in principio primi capitis, omnẽ doctrinam, omnemque disciplinam, ex præexistenti cognitione fieri docet, & probat, quod potissimum fundamentum est, totius artis demonstrativæ. Ex quo cognoscimus, assensum conclusionis, ex notitia principiorum generari, quod est naturam demonstrationis intelligere.

Probatur deinde ratione. Quia illud est objectum alicujus operis, cujus partes essentiales traduntur in eo, cujus natura explicatur, & cujus passiones probantur, sed hæc omnia præstantur in his libris; de sola demonstratione, & non de modo sciendi communi, ut in discursu eorum est manifestum, ergo. Nam si de definitione agitur (quod concedimus) non ut de alio modo sciendi, à demonstratione distincto, sed tanquam de parte ejus essentiali agitur, quia potissimum principium ejus est, ergo sola demonstratio est objectum, & non aliquid aliud commune demonstrationi, & definitioni.

Ex hoc solvitur argum. contrariæ opinionis, cui omnia concedenda sunt, sed ex concessione eorum, solum habetur, quod per se in his libris agatur de definitione, tanquam de parte essentiali demonstrationis, non vero tanquam de alio modo sciendi distincto. Unde quia asserit demõstrationem solam esse objectum, non excludit definitionem, seu eam comprehendit, non tanquam sub aliquo prædicato communi, sed ut pars comprehenditur sub toto, & consequenter sub consideratione ejus.

Digniorem esse hanc partem Dialectica cæteris omnibus, ostenditur.

CUm notum sit, scientiam ex objecto sumere dignitatem, colligitur opus

opus hoc dignius, atque perfectius eſſe cæteris partibus dialecticæ: quod ſic probo. Notitia ſimplicium, de quibus agit prima pars dialecticæ, ordinatur ad compoſitionem, tanquam ad finem; de qua agitur in ſecunda parte; & compoſitio, ad ſyllogiſmum eodem ordinatur modo; ergo ſicut compoſitio, eſt perfectior ſimplicibus: pari ratione ſyllogiſmus erit perfectior compoſitione, & eiſdem ſimplicibus: ſed inter ſyllogiſmos, perfectiſſima eſt demonſtratio; ad quam ordinantur, quæcunque tractantur in hac ſcientia, tanquam ad potiſſimum inſtrumentum, per quod generatur ſcientia: ergo opus hoc, quaſi finis eſt aliarum partium dialecticæ: & ideo dignius erit cæteris omnibus.

6 Sed contra hoc eſt arg. difficile. Quia libri de priori reſolutione, agunt de forma ſyllogiſmi; hoc eſt, de figura, & modo: in quo debet conſtitui: cæteri vero libri; de materia ejuſdem: nempe libri de poſteriori reſolutione, de materia neceſſaria: ex qua conſtat demonſtratio, libri Topicorum, de materia probabili, ex qua conficitur ſyllogiſmos dialecticus, libri Elenchorum, de materia apparenti: ex qua conficitur ſyllogiſmus pſeudographus, aut deceptorius: ſed forma cum ſit actus, eſt perfectior materia; quæ eſt potentia: ergo libri priorum, ſunt pars nobilior dialecticæ, quam libri poſteriorum, Topicorum, & Elenchorum. Probatur conſequentia, quia ſicut ſcientia totalis, ſumit ſuam dignitatem, ex dignitate objecti totalis, ita quælibet pars ſcientiæ, ex objecto partiali ſibi proprio. Unde ſequitur, falſum eſſe quod dicimus, hos libros poſteriorum, eſſe nobiliorem partem totius dialecticæ.

7 Hoc argu. concludit, adverſus plures, qui tenent hoc opus ſolum agere de materia neceſſaria ſyllogiſmi: & per hanc diſtingui à libris Priorum: agentibus de forma ſyllogiſtica, & à libris Topicorum, & Elenchorum, agentibus de materia probabili, & apparenti. Ideo dicendum eſt hoc opus non ſolum de materia ſyllogiſmi agere: ſed etiam de forma. Sed forma ſyllogiſmi duplex eſt: generica, & ſpecifica. Forma generica eſt diſpoſitio in modo & figura. Forma vero ſpecifica ex modo ſpeciali concludendi unum ex alio ſumitur. Quod ſic probo. Forma generica ſyllogiſmi, ſumitur ex modo inferendi concluſionem ex præmiſſis, diſpoſitis in modo, & figura: ergo ſpecialis modus inferendi concluſionem ex præmiſſis, erit ſpecialis forma ſyllogiſmi: ſed demonſtratio, de qua agitur in hoc opere, tanquam de proprio objecto, continet non ſolum diſpoſitionem, in modo, & figura, ſed etiam ſpecialem modum inferendi concluſionem ex præmiſſis, nempe, tanquam effectum ex cauſa per ſe & propria, aut tanquam cauſam ex effectu proprio, & per ſe, ergo continet formam ſpecialem, & perfectiſſimam ſyllogiſmi.

8 Secundo probatur. Quia demonſtratio generat ſcientiam, ſyllogiſmus vero probabilis opinionem, at iſti duo effectus, ſunt ſpecie diſtincti, ergo duo iſti ſyllogiſmi, nempe demonſtrativus, & probabilis, quia ſunt cauſæ per ſe eorundem effectuum, diſtinguuntur ſpecie. Et diſtinctio ſpecifica, non eſt per materiam, ſed per formam: ergo diſtinguuntur per formam. Non per formam utique communem, quæ eſt diſpoſitio in modo, & figura, cum hæc ſit generica, & utrique communis, ergo per formam ſpecialem, & non ſolum per materiam.

Itaque tenendum eſt; quòd præter communem formam, & genericam ſyllogiſmi, ex modo, & figura deſumptam; datur duplex forma ſpecialis, ex modo

ſpeciali concludendi deſumpta; per quam diſtinguuntur ſpecie demonſtratio, & ſyllogiſmus dialecticus ſeu probabilis. Forma ſpecialis demonſtrationis eſt, modus concludendi evidenter effectum per ſe ex cauſa, vel cauſam per ſe ex effectu: modus vero concludendi ſyllogiſmi probabilis non eſt evidens; ſed probabilis. Itaq; in modo & figura conveniunt; ſed in modo ſpeciali inferendi concluſionem ex præmiſſis, diſpoſitis in modo, & figura, diſtinguuntur: quia modus concludendi demonſtrationis evidens, & neceſſarius eſt. Modus vero concludendi ſyllogiſmi dialectici, non eſt evidens, aut neceſſarius: ſed probabilis. & cum ille modus ſit perfectiſſimus, perfectiſſima ſpecies ſyllogiſmi erit demonſtratio. Exemplo eſſe poſſunt duo iſti ſyllogiſmi; omne animal diligit ſibi ſimile; ſed omnis homo eſt animal ſimile alteri homini; ergo omnis homo diligit alterum hominem. Et; Omne animal rationale, eſt riſibile: Omnis homo eſt animal rationale: ergo; Omnis homo eſt riſibilis. Nam cum uterque ſit conſtitutus in primo modo primæ figuræ; ſecundus concludit evidenter: quia concluſio ejus ſequitur ex præmiſſis; tanquam effectus proprius, & per ſe, ex ſua cauſa. Nam riſibilitas, proprius effectus, neceſſarius, & per ſe rationalitatis eſt; cum qua convertitur. Nihilominus primus ſyllogiſmus non concludit evidenter; ſed ſolum probabiliter: quia concluſio ejus non ſequitur ex præmiſſis, tanquam effectus neceſſarius, aut per ſe; ſed tanquam effectus quaſi contingens. Nam licet ſimilitudo inclinet ad dilectionem; tamen non tanquam ad effectum neceſſarium, ſed liberum, & qui ſæpe impeditur aliis rationibus. Syllogiſmus vero Sophiſticus, diſtinguitur ſpecie ab utroque: quia peccat in forma; non enim habet debitam diſpoſitionem in modo, & figura, licet videatur habere; quare nec habet veram formam, ſed ſolum apparentem.

Ad argum. igitur. Negandum eſt antecedens, quod opus hoc ſolum agat de materia ſyllogiſmi: agit enim etiam de forma, non communi, aut generica, de qua agunt libri priorum; ſed de ſpecifica: & perfectiſſima quidem, utpote ex perfectiſſimo modo evidenter concludendi deſumpta: & ex hoc habet: quod ſit nobiliſſima pars totius dialecticæ ad quam ordinantur cæteræ omnes, tanquam ad finem. Sed deceptio eorum; qui falſo putant agere de ſola materia, occaſionem ſumpſit ex hoc: quod modus iſte perfectiſſimus, evidenter inferendi concluſionem ex præmiſſis, non reperitur, niſi in propoſitionibus in materia neceſſaria conſtitutis: unde verum eſt, opus hoc agere, de materia; neceſſaria ſyllogiſmi; ſed falſum, quod agat de ſola materia; ſed præcipue de forma ſpeciali, & perfectiſſima.

Finis hujus operis & titulus, ſeu inſcriptio ejus explicatur.

1o FInis hujus operis nobiliſſimus eſt; quia naturale deſiderium hominis; ut eſt rationalis perficit. Ab ipſa enim rationali natura hominis procedit, naturale deſiderium ſciendi; hoc eſt, cognoſcendi effectus per cauſas, aut cauſas per effectus, ut docuit expreſſe Ariſtoteles 1. lib Meta. in principio dicens: omnes homines natura ſcire deſiderant. Et ad hoc deſiderium adimplendum ordinatur opus hoc; de natura demonſtrationis agens: quæ eſt potiſſimum inſtrumentum ſciendi; ut patet ex ejus definitione, tradita ab Ariſtot. cap. 2. hujus 1. lib. in hunc modum. Demonſtratio eſt ſyllogiſmus, faciens ſcire. Inſcribitur vero, de poſteriori reſolutione, Quem titulum ut intelligamus; utraque particula ejus explicanda eſt: nempe;

Re-

Resolutio, & Posterior, Resolutio vero alicujus rei, duplex est; Physica; seu realis; & Logica, aut rationalis. Physica resolutio: est dissolutio, aut destructio realis rei: ut dum equus moritur: dicitur resolvi in materiam: & dum domus destruitur, dissolvi, aut resolvi eam dicimus, in ligna, lapides, & terram: ex quibus constructa fuit.

11 Logica vero, seu rationalis resolutio, non est distructio: sed perfectio rei. Consistit enim in quodam examine singularium partium; ex quibus res est constituta: quo examine ostenditur, singulas ejus partes tales esse: quales esse debent, secundum præcepta illius artis: per quam constructa est. Ut dum examinamus partes definitionis: juxta regulas definiendi traditas à dialectica, ostendentes proprio genere, & propria differentia constare dicimus resolvere definitionem. Quod patet idem esse: ac ostendere perfectam esse. Resolvere igitur demonstrationem non erit aliud: quam partes, hoc est principia, seu præmissas ejus examinare: dum scilicet ostenduntur non uscunq; veræ: sed etiam necessariæ esse, & per se: atque immediatæ: ita ut cognitis terminis, sine ullo argumento: quo probentur, eis assentiatur intellectus: vel certe, per evidentes demonstrationes reducantur: usque ad prima principia, ex sola notitia terminorum evidentia: nisi enim uno aut altero modo cognoscat quis: esse per se evidentia: nec veram demonstrationem habebit, nec scientiam conclusionis: sed syllogismum dialecticum & opinionem. Ut Arist. docet capit. 2. hujus 1. lib. his verbis: Ex primis autē demonstrabilibus, quoniam non scit non habens demonstrationem ipsorum. Res fit manifesta hac demonstratione.

12 Omne animal rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis: cujus minor est propositio, per se nota, aut immediata: cum in ea prædicetur definitio de suo definito: & definitio, sine ullo medio, vel argumento probante, sola per se immediate conveniat definito: ita ut statim ac significationem terminorum cognoscit intellectus, judicet esse veram. hoc est enim esse principium immediatum, aut per se notum. Cæterum major non est per se nota: quia risibilitas non convenit homini immediate; sed media alia passione priori; nempe admiratione. Demonstranda igitur est; ut intellectus certo, atque evidenter cognoscat esse veram. Demonstratur vero per admirationem, pro medio assumptam, hoc modo. Omne admirativum, est risibile: omnis homo est admirativus: ergo omnis homo est risibilis. Sed adhuc demonstratio hæc non sufficit: quia licet major præmissa sit immediata, in qua prædicatur una passio immediata de alia; nempe risibilitas de admiratione, quæ sine ullo medio ex ea sequitur: minor tamen, in qua prædicatur admiratio de homine, non est immediata: quia admiratio non sequitur ex rationalitate per se immediate; sed media alia passione priori, nempe capacitate disciplinæ. Quare ut cognoscat intellectus esse certam, & evidentem, scire debet eam demonstrare, per capacitatem disciplinæ sumptam pro medio, hoc modo. Quidquid est capax disciplinæ, est admirativum: Omnis homo est capax disciplinæ: ergo omnis homo est admirativus. Porro hæc demonstratio perfectissima est: quia constat præmissis immediatis aut per se evidentibus; atque indemonstrabilibus. Talis est enim major; in qua una passio immediata prædicatur de alia; nempe admiratio de capacitate disciplinæ: qua mediante, sequitur ex rationalitate. Talis est etiem minor; in qua prima passio, quæ immediate

sequi-

sequitur essentiam, prædicatur de definitione, explicante eandem essentiam: & ad hanc demonstrationem reducta est prima; quæ non esset vera demonstratio: nisi ad eam reduceretur per veras demonstrationes. Quod si aliquis necessit eam ita reducere; non erit in ejus intellectu demonstratio vera; sed syllogismus probabilis: nec habebit per eam scientiam conclusionis, sed opinionem. Et hæc reductio, est resolutio logica, & rationalis; quia per eam examinantur partes demonstrationis, & probatur evidenter tales esse; quales esse debent secundum regulas hujus artis: hoc est, secundum definitionem ejusdem demonstrationis, tradendam in 2. cap. hujus lib. quæ prima regula est totius artis scientiæ. Et tandem; quia in hoc opere, docetur modus iste resolvendi demonstrationem, per reductionem præmissarum usque ad prima principia per se nota, aut indemonstrabilia; ideo inscribitur de resolutione.

14 Sed quia demonstratio duplici forma constat (ut jam diximus) communi, aut generica; ex modo, & figura desumpta, & speciali desumpta ex modo cõcludendi: duobus modis resolvitur; nempe, secundum formam communem, quæ examinatur, & probatur per illa principia; dici de omni, & dici de nullo: & etiam secundum formam specialem; quam resolutionem modo ostendimus; & resolutio secundum formam genericam: prior est resolutione secundum formam specificam: quia universaliora sunt priora: & genus est prius specie: ideo libri agentes de syllogismo in communi, appellantur de priori resolutione: hoc est, de resolutione syllogismi, secundum formam genericam; quæ prior est. Hoc vero opus, docens resolvere syllogismum secundum formam specialem; quæ est posterior, inscribitur de posteriori resolutione.

Sed contra hoc est argum. Quia in his libris non solum docet Aristot. resolvere demonstrationem, usque ad prima principia, sed etiam componere illam ex talibus præmissis, & partibus: & prius est demonstrationem componere, quam eam resolvere: quia resolutio est quasi examen compositionis: ergo de compositione potius tanquam de prima, quã de resolutione debent appellari. Respondeo, omissis aliis solutionibus: Concesso antecedente, sed negata consequentia, quia licet de compositione per se tractetur, & prior fit, resolutio tamen est perfectior: quia est quasi forma, & anima compositionis, per quam constat evidenter, factam esse secundum regulas artis, & ideo bonam esse: & demonstrationem compositam esse exactam, firmam, & stabilem, atque generativam scientiæ.

15 Ex quibus sequitur; non esse distinguendam resolutionem rationis, in Logicam, & Mathematicam: ut distinguit Toletus, in proœmio hujus operis, quæst. 2. quia si resolutio certa fit, per veras demõstrationes fieri debet. Omnis autem resolutio facta per demõstrationes, est logica: quia ad solam logicam pertinet eam docere. Quocirca solum potest appellari mathematica, in quantum ad hanc scientiam applicatur, sicut etiam potest appellari physica, aut metaphysica, ut applicatur ad has scientias. Nam licet omnis scientia resolvat suas conclusiones, & demonstrationes, usque ad prima principia tamen modum resolvendi per veras demonstrationes, à dialectica accipit, cujus proprium est id docere.

Explicatur, quem locum obtinere debeat opus hoc, inter cæteras partes dialecticæ.

QUidam (ut Villalpandeus) in proœmio libr. de priori resolutione, asse-

runt,

runt, unum, & eundem tractatum cõponi, ex libris priorum, & posteriorum: & ideo eundem locum esse concedendum his lib. & illis. Alii vero: ut Philoponus, & Avicenna, Distinctum tractatum esse dicunt; tamen libros topicorum collocant immediate, post lib. priorum: hoc vero opus statim post lib. topicorum.

26 Verum communis sententia duo asserit. Primum. Opus hoc distinctum esse à lib. priorum. Quia in eo agitur de syllogismo secundum formam specialem, in li. vero priorum de eodem secundum formã cõmunem tractatur: & cõsiderationes istæ diversæ sunt, ideo ad distinctos pertinent tractatus. Secundũ. Hos libros immediate post lib. priorum, & ante lib. topicorum, & elenchorum esse collocandos: ita D. Tho. in proœmio hujus operis, Albert. Mag. 1. posteriorum, tract. 1. Cajeta. Sotus, Lovaniens. Tolet. Merc. & moderni omnes, in hoc proœmio: & ratio est manifesta. Quia in libris priorũ, agitur de syllogismo in genere, sub qua consideratione prior est, quam secundum suas species, de quibus agitur in cæteris libris ergo libris priorũ, debetur primus locus, respectu aliorum, in quibus agitur de syllogismo: sed inter species syllogismi, perfectissima est demonstratio (de qua agit hoc opus) & ex consequenti prima: ergo statim post lib. priorũ collocari debet.

Quare dicatur judicativa hæc pars posterioristica, pars vero topica inventiva?

SEd quæri nãdem solet in hoc proœmio, Quare hæc pars dialecticæ dicatur Judicativa? Cui omissis aliis opinionibus Respondeo ex doctrina D. Thom. in hoc proœmio posita, rationem rei hujus esse: quia judicium intellectus factum de veritate rei, est quædam sententia: & perfectum judicium, non quæcunque sententia ab intellectu prolata, sed firma atque certa: firmam autem, & certam sententiam non potest ferre intellectus; nisi firmiter, & certo adhæreat alteri parti contradictionis. Hoc autem consequitur per demonstrationem: cujus non solum præmissæ, sed etiam conclusio ex eis deducta, certa, atque evidens est: ut docuit Arist. li. 2. c. 1. dicens. Oportet scientẽ simpliciter à credulitate impermutabilẽ esse. Merito ergo dicitur, hæc pars posterioristica judicativa: quia in ea dicetur modus certum judicium ferendi, de veritate propositionum: quod perfectissimũ quid est.

27 Pars vero Topica, non vocatur judicativa, quia per syllogismum topicum, non fertur judicium certum de conclusione, sed probabile tantum: Inventiva vero dicitur: quia ad inventionem (ut bene D Thom. inquit) non requiritur certitudo: quamvis loca ipsa inventa per certam demonstrationem probentur in parte topica, in quantum pars est logicæ docentis. Per topicam quoque eadem logica docet, in cæteris scientiis, loca invenire, adervenda argumenta probabilia. Itaque quælibet pars dialecticæ, habet aliquid inventionis, & aliquid etiam judicii. Sed judicare, quasi per ἀντονομασίαν cõvenit huic operi posterioristico, cæteris vero per participationem ejus, & invenire loca argumentorum probabilium, eodem modo convenit parti topicæ, & cæteris ex ejus participatione. Ideo posterioristica, vocatur Judicativa; Topica vero Inventiva; quia ab eo, quod principale est vel principalius convenienter sumitur appellatio.

Modus procedendi, & divisio totius operis.

28 CIrca modũ procedẽdi, An definiendo, ac dividẽdo procedat Arist. vel

etiam demonstrando; non omnes conveniunt. Sed Venetus cap.1.hujus operis, affirmat, divisionibus, ac definitionibus, uti Arist.in discursu hujus operis, non demonstrationibus: quod probari potest testimonio Arist.qui in 2.cap.1.lib.duplici definitione definit demonstrationem. Et etiam hoc arg.Arist.in hoc opere, agit de demonstratione: ergo non procedit demonstrando. Probatur consequentia, quia si per demonstrationes procederet daretur processus in infinitum: & idem probaretur per se ipsum. Probatur consequentia, quia si per demonstrationem probaretur natura demonstrationis, ergo natura illius demonstrationis, qua uteretur, esset probanda per aliam demonstrationem: & ita in infinitum. Et si per demonstrationem probatur natura demonstrationis, illa eadem demonstratio, per quam probaretur, seipsam probarer, cum sit vera demonstratio: vel ignotum per ignotius, cum ante demonstrationem, per quam probatur natura demonstrationis, non sit illa demonstratio cognita.

Duo tamen dicenda sunt in hac re. Primo: Omnem scientiam, aut omnem partem scientiæ, ut plurimum, procedere definiendo. Quia necesse est proprium objectum in principio definire, ut definitio ejus assumi possit, tanquam mediú ad probandas passiones de illo: & ideo in hoc opere non sic procedit Arist.demonstrando, quin etiam procedat definiendo. Secundo dicẽdum est: Proprium modum procedendi hujus operis esse per demonstrationẽ, ut in 2 & 10.cap. pluribusq; alijs ostenditur, in quibus demonstrationibus utitur Arist.ad ostendendam naturam demonstrationis, & proprietates ejus: & de hoc nemo potest dubitare. Ad arg vero. Negandum est inconvenientia illa sequi: nam assignata prius definitione demonstrationis, jam per illam cognoscitur natura cujuscunque demonstrationis: etiam illius, quæ postea adducitur ad probandum aliquid de demonstratione. Nec tamen demonstratio, quæ adducitur, indiget alia, per quam probetur: sed seipsam probat, diversa ratione: quia in quantum convenit cum cæteris demonstrationibus, in natura communi demonstrationis explicata per definitionem, est id, de quo aliquid probatur: & in quantum est medium: per quod probatur, est id, quo aliquid de natura eadem communi probatur: non vero de qua id probatur. Diversa autem ratione esse id, de quo aliquid probatur, & id, quo illud idem probatur, non est inconveniens: quia definitio per quam explicatur natura communis definitionis, se ipsam explicat diversa ratione, ut notum est.

Generalis divisio totius operis est in duos libros. In quorum; Primo de natura demonstrationis, & partibus ejus agit Arist. In secundo, De modo constituendi definitionem, quæ potissimum medium est ejusdem demonstrationis: particularis autem divisio, cujuscunque libri, suis locis designabitur.

CAPVT PRIMVM.

TEXTVS ARIST.

Omnis doctrina, omnisque disciplina intellectiva, ex præexistenti fit cognitione, &c.

Brevis expositio textus.

1 PRimus hic liber, de posteriori resolutione, in tres partes dividitur. In prima, Docet Aristo. demonstrationem esse: In secunda, quid sit demonstratio, & quibus partibus constet. In tertia, qualis sit; hoc est, quas habeat passiones, aut proprietates.

Intentum hujus cap. est docere, atque probare, quod actualis rerum notitia, atque

que scientia, vere sit in nobis, & ex alia notitia priori generetur. Habet autem duas partes, in quarum prima, tradit Aristotel. universalem quandam propositionem, prædictam veritatem continentem eamque probat in omni genere intellectualis cognitionis. In secunda quot & quæ sint præcognitiones, & de quibus habeantur.

2 Duo versabantur errores in scholis tempore Arist. circa acquisitionem scientiæ. Primus, Heracliti, & Gratilli antiquorum Philosophorum, qui non distinguentes notitiam intellectivam à sensitiva, nec putantes aliquid esse in rebus universale: sed solum singularia sensibilia, quæ in cõtinuo motu; & de fluxu sunt, consequenter asserebant, nec dari scientiam de rebus, nec dari posse: quia scientia, si esset possibilis, de universalibus, atque perpetuis deberet esse. Secundus error, fuit Platonis, ut testatur idem Aristotel. 2 & 7. lib. Meta. concedentis quidem scientiam, non tamen de nova acquisitam, sed à principio habitam, hoc modo: ut dum materia, ex qua generatur homo, disponitur ab agente naturali, statim per impressionem, atque virtutem ideæ hominis separatæ infundatur anima, plena speciebus rerum omnium: per quas posset scire omnia: solum quod non exeat in actum cognoscendi, propter impedimentum corporis, & quasi ligamentum sensuum, quousque tale impedimentum exercitatione tollatur: quo sublato, cognoscere incipiat anima, non ea, quæ prius ignorabat, sed quæ à principio cognoverat: impedita tamen fuerat ab actuali consideratione eorum: & ideo ita se habuit, ac si oblivioni tradidisset, quæ prius cognoverat; Unde inferebat Plato, scire nostrum esse, quasi reminiscentiam quandam eorum, quæ prius cognovimus. Quod hoc argu. probat, in quodam dialogo de scientia, & virtute, qui vocatur Menon, à Menone persona quadam ejusdem appellationis in eo introducta. Dum homo vult aliquid scire, aut scire vult, id quod jam sciebat, vel quod nesciebat: primum est impossibile, quia nemo scire vult ea, quæ jam cognoscit. Nec minus impossibile est secundum, quod scire velit, id quod ignorat: nam sicut frustra aliquis quæreret hominem, quem non novit: quia etiam si illum inveniat, cognoscere non poterit; ita frustra quæreret aliquis scientiam ejus quod non cognovit quia non poterit illud cognoscere: etiamsi ei sese offerat. Necesse est ergo dicere, quod ea velimus scire, quæ prius cognoscebamus: sed quasi oblivioni tradidimus: & ideo non de novo, sed quasi per quandam reminiscentiam illud modo cognoscimus.

3 Adversus hos duos errores, proponit Arist. hanc propositionem universalẽ. Omnis doctrina, omnisque disciplina, intellectiva, ex præexistenti fit cognitione. Cujus sensus est: Omne judicium intellectus, non ex sola notitia terminorum habitum, sed aliquo medio, au: ratiocinatione acquisitum, sive propria industria, aut labore, ita ut doctrina appelletur: sive à magistro acceptum, & ideo disciplina vocatum sit, hoc est, vere datur; adversus Heraclitum, & fit de novo: ita ut res per illud cognita, non fuerit cognita prius, sed simpliciter ignorata, adversus Platonem. Hanc veritatem universalem, probat Arist. in triplici genere cognitionis. In scientiffica quidem certissima, qualis est ea, quæ habetur, per Mathematicas disciplinas: in quibus evidens est, judicium ac notitiam conclusionis fieri, ex notitia præmissarum prius habita. Et eodem modo in cæteris Artibus, non solum liberalibus, sed etiam mechanicis: in quibus unum semper cognoscitur, ex notitia alterius prius

habita, quouſque perveniatur ad primum principium illius artis, non per aliud, ſed per ſe notum, hoc eſt, ex ſola notitia terminorum. Probat deinde in cognitione probabili, quæ habetur per ſyllogiſmum Dialecticum, cujus concluſio cognoſcitur ex notitia probabili præmiſſarum, vel evidenti, per conſequentiam probabilem, aut per inductionem: in qua, ex notitia ſingularium, fit experimentum: quod eſt judicium univerſale. Probat tandem in Rhetoricis argumentationibus: quæ ſuat Enthymema, & Exemplũ: nam enthymema eſt, quaſi ſyllogiſmus truncatus: cui deficit major vel minor: ſubintellecta tamen ab arguente: & judicium concluſionis, fit ex judicio alterius præmiſſæ prius habito. Exemplum vero procedit, ex uno ſingulari ad aliud per ſimilitudinem: & ideo notitia unius habetur ex notitia alterius prius habita.

4 In ſecunda parte capitis agit Ariſt. de præcognoſcendis, & præcognitis. Nam ſi notitia concluſionis debet fieri, ex præexiſtenti cognitione: neceſſe eſt explicare, quæ, & quot ſint præcognoſcenda: & de quibus: ut ex haberi poſſit notitia concluſionis: Duo ait eſſe præcognoſcenda, aut duas eſſe præcognitiones ad notitiam concluſionis neceſſarias: an ſit? & Quid ſit? Tria autem eſſe, de quibus habendæ ſunt præcognitiones, nempe, Subjectum, Paſſio, & principium, & hæc appellantur præcognita. Subjectum, eſt illud de quo eſt ſcientia, vel ſcientifica concluſio. Principia ſunt præmiſſæ demonſtrationis, ex quibus infertur concluſio. Paſſio eſt, quæ demonſtratur de ſubjecto in cõcluſione. Exempla ponit Ariſt. in Mathematicis diſciplinis: ſed nos ea afferemus in rebus nobis notioribus hoc modo. Ut habeamus evidentem notitiam hujus concluſionis: Omnis homo eſt riſibilis: neceſſe eſt, duo præcognoſcamus, an ſit, & quid ſit: & de tribus quidem, nempe de ſubjecto, circa quod verſatur concluſio, quod eſt homo: de principiis, quæ ſunt præmiſſæ iſtæ, per quas demonſtratur, nempe, Omne animal rationale eſt riſibile: & Omnis homo eſt animal rationale: & de paſſione demonſtrata de illo, quæ eſt riſibilitas. Non eſt tamen habenda utraque præcognitio de ſingulis: ſed de ſubjecto tantum: de principiis vero, prima, nempe, an ſint, hoc eſt, an ſint vera: de paſſione vero ſecundum; nempe, quid ſit, hoc eſt, quid nomen ſignificet: nam quod ſit, probatur in concluſione: id eſt, quid inſit ſubjecto, quia cum ſit accidens, non habet aliud eſſe, quam ſubjecto ineſſe.

5 His explicatis, reſpondet Ariſtot. in fine cap. ad argum. Platonis. Diſtinguendo majorem: nam dum interrogatur: an qui vult ſcire aliquid, velit ſcire, quod ſciebat prius, vel quod ignorabat? Reſpondendũ eſſe ait, non velle ſcire, quod ſimpliciter ſciebat: nec quod omnino ignorabat, ſed quod ignorabat formaliter, atque ſimpliciter, ſciebat tamen virtualiter, & ſecundum quid, hoc eſt non in ſe: ſed in alio prius cognito, in quo virtualiter continetur. Exempli gratia; dum volo ſcire, an homo ſit capax diſciplinæ; volo ſcire, id quod non ſciebam actu, & formaliter; ſed ſolum virtualiter, in illis duabus præmiſſis prius cognitis: omne animal rationale eſt capax diſciplinæ, & omnis homo eſt animal rationale: in quibus notitia ejus virtualiter continetur: & ideo dum infertur ex eis, cognoſci poteſt: quia non prorſus ignorabatur; ſed virtualiter, ſaltem cognoſcebatur: & per illationem cognoſcitur formaliter.

QVÆSTIO I.

An de omni, & ſola cognitione intellectiva intelligatur univerſalis propoſitio Ariſt?

Prius

6 PRius quam diversas sententias proponamus, paucis explicanda est propositio Arist. in qua per doctrinam & disciplinam, idem assensus intellectus significatur: qui, ut propria industria acquiritur, vel, ut à magistrato procedit, doctrina dicitur, ut vero à discipulo acceptus, disciplina. Deinde per cognitionem intellectivam, non quodlibet judicium intellectus significatur, sed illud solum, quod per aliquod medium, vel ratiocinationē habetur: nam si ex sola cognitione terminorum habeatur, certum est non fieri ex alio judicio intellectus: quamvis fiat ex notitia apprehensiva terminorum, & significationis eorum. Alioqui, si ex alio judicio fieret, daretur processus in infinitum: Sensus igitur propositionis est, Omne judicium intellectus, per aliquod medium, vel ratiocinationem habitum, fit ex alio, habito etiam per ratiocinationem, vel ex sola notitiâ terminorum: ità ut tandem ad aliud per se notum, aut sine medio habitū reducatur: Iste est sensus propositionis, de qua inquiritur; An de omni, & solâ cognitione intellectiva accipiatur, & an vera sit?

7 Et prima opinio tenet, Non solum in scientiis; sed etiam in opinione, & fide humana verum esse, ac de eis intelligi: & ex consequenti, de omni judicio intellectus, per medium habitus. Ita Sotus q. 1. hujus capit. in solutione ad primam confirmationem, 2. arg. Probat id. Quia utraque generatur ex aliquo principio evidenti, per probabilem, aut inevidentem consequentiam: opinio quidem, dum sic argumentamur. Corpus sphæricum, aut perfecte rotundum, tangit aliud corpus perfecte planum in puncto: ergo datur punctum indivisibile. Fides etiam humana, dum dicimus, Homini fide digno credendum est: ergo vera sunt, quæ ab hoc homine, fide digno dicuntur.

Secunda opinio asserit, non solum ad scientias humanas, sed etiam ad scientiam angelorum se extendere, & in ea veram esse. Ita moderni quidam: qui hinc sententiam ita probant. Quia Angelus cognoscit effectum per causam: ut quod homo sit risibilis, quia est rationalis: & cognitio causæ est, prior cognitione effectus, sicut causa est prior effectu: ergo cognitio effectus fit in eo, ex præexistenti cognitione causæ. Præterea. Angeli inferiores illuminantur à superioribus: & illuminatio non videtur esse aliud quam manifestatio veritatis, quam superior cognoscit, & ignorat inferior: ergo cognitio inferioris angeli, fit ex præexistenti cognitione superioris.

8 Nostra sententia, & communis omnium fere expositorum Aristotel. in hoc capite, his conclusionibus explicatur. Prima: Non intelligitur propositio Aristot. de scientia angelorum, nec in ea potest habere veritatem. Ut hanc explicemus, atque probemus simul. Notandum est: Aliud est cognoscere, quod unum sit ab alio, aut ex alio, vel propter aliud: aut aliud habere cognitionē unius, ex cognitione alterius: nam primum, non dicit distinctam cognitionem utriusque, nec ullam imperfectionem ex parte cognoscentis, sed per unam & eandem cognitionem, potest utrumque cognosci, cum illo ordine, aut dependentia, quam secundum se habent: & ita cognoscuntur à DEO, & ab angelis, causa, & effectus quicunque. Ita, ut per unam simplicem cognitionem, utrumque cognoscant: & quod unum habet esse ab alio: sic etiam cognoscunt essentiam quamcunque, & omnes passiones ab ea procedentes. Habere autem cognitionem unius, ex cognitione alterius, dicit distinctionem cognitionum, & causalitatem, non solum inter objecta cognita, sed etiam inter cognitiones ipsas: ita ut una sit causa alterius in aliquo genere, &

hæc est maxima imperfectio, quæ solum reperitur in cognitione nostra discursiva, per quam successive plura cognoscimus: & cognitio unius sequitur post aliam & fit ex alia: & hoc est fieri ex præexistenti cognitione, ut asserit propositio Arist.

9 Ex hac ergo verissima doctrina probatur jam, Nullum judicium intellectus divini aut angelici, fieri ex præexistenti cognitione. Quod sic probo: judicium intellectus fieri ex præexistenti cognitione dicit distinctionem cognitionum, quia eadem cognitio non dicitur fieri ex se ipsa: sed Deus & Angeli non cognoscunt effectum, & causam distinctis cognitionibus: ergo cognitio effectus in eis, non fit ex præexistinti cognitione causæ.

Quod vero dicitur, Angelum cognoscere effectum per causam, Distinguendum est: nam ex parte rei cognitæ, verum est: quia cognoscit Angelus, effectum habere esse à causa, & propter eam esse: sed ex parte cognitionis: non est verum: quia cum cognitio causæ, & effectus sit eadem, non est verum; quod cognitio unius fiat ex cognitione alterius hoc enim distinctionem cognitionum dicit, quæ non reperitur in Deo, nec in angelis respectu causæ: & effectus. Et quod de scientia Angelorum dicimus, eodem modo intelligendum est de scientia infusa primi Parentis, quam habuit à principio, quo factus est à Deo.

10 De illuminatione vero, Concedimus; quod cognitio inferioris angeli, fiat expræexistenti cognitione superioris: propositio tamen Arist. intelligitur in eodem intellectu non in diversis.

Secunda conclusio. In opinionibus non semper est verũ, quod una cognitio fiat ex alia; ut asserit prima opinio: sed solũ ea, quæ habetur per discursum. Probatur hæc Conclusio. Quia opinio, non solum habetur per discursum, ex propositione, sed dantur etiam opiniones per se notæ, hoc est, per se probabiles: sicut principia scientiarum per se evidentia: & in eis non habetur una cognitio ex alia, sed ex sola notitia terminorum: ut hæc propositio, Mater diligit filium suum, per se est probabilis: & non quia colligitur ex alia, sed sola significatione terminorum habita necessario judicat intellectus esse probabilem; ergo in his opinionibus non fit cognitio expræexistenti alia cognitione, verum hoc ipsum ex professo explicabitur in cap. 26. hujus lib.

11 Tertia conclusio. Assensus fidei humanæ non fit præexistenti cognitione. Probatur hæc etiam contra Sotum. Quia formalis, & proxima ratio assentiendi in fide, est testimonium fide digni, per quam rationem distinguitur ab opinione. Hujus tamen assensus vel habitus ex sola notitia terminorum vel colligitur ex alio assensu evidenti, per consequentiam probabilem: ergo assensus fidei, non fit ex alio, nec per discussum, sed ex solo testimonio habetur sine discursu: quare non fit ex præexistenti cognitione, Et quod de fide humana dicimus eodem modo intelligendum est, de fide divina, & de revelationibus Prophetarum.

Ad argum. vero primæ opinionis. Respondeo. Assensum opinionis, habitũ per illum discursum, fieri ex præexistenti cognitione, sed non omnẽ assensum opinionis haberi per discursum, ut probavimus: & ideo non semper fieri ex præexistenti cognitione. Quod vero assensus fidei humanæ fiat per illum discursum negamus. Immediate quippe habetur ex testimonio fide digni: aliàs si fieret per illum discursum, opinio esset, non fides humana.

Ex his tribus conclusionibus sequitur, propositionem Aristotelis universaliter esse veram, in omni scientia, humano more

more acquiſita, & in opinione, quæ habetur per diſcurſum tantum. Et ideo ſenſum ejus hunc eſſe, Omne judicium intellectus per diſcurſum habitum, ſive evidens ſit, vel probabile fieri ex præexiſtenti aliquo judicio intellectus, & ex ſola notitia terminorum habita: vel etiam per diſcurſum, reducibili tamen ad judiciũ aliud, ex ſola notitia terminorum habendum.

QVÆSTIO II.

An de ſubjecto ſit præſupponenda actualis exiſtentia?

12 Duas præcognitiones aſſignavit Ariſtot. nempe, An res ſit, & Quid ſit, & utramque habendam eſſe docuit de ſubjecto, vel objecto, circa quod verſatur ſcientia, & hujus ratio eſt manifeſta: quia ſi ſubjectum non habet eſſe, neque habebit eſſentiam, aut quidditatem: & ideo nec proprias paſſiones, quæ de illo probentur in ſcientia. Nec denique habebit definitionem quidditativam, per quam probentur: quare ſi non ſit, non poterit eſſe objectum ſcientiæ. Eſſe autem, ut modo loquimur, non eſt aliud, quam exiſtentia in rerum natura. Sed hæc duobus modis habetur, Actu quidẽ, dum res exiſtit extra ſuas cauſas: vel Potẽtia; dum non eſt extra illas, ſed in virtute earum, à quibus produci poteſt. De exiſtẽtia autem ſubjecti poſſibili, nemo dubitat, quin ſit neceſſario præſupponẽda: quia ſi non poſſit ullo modo eam habere, reputabitur ens impoſſibile, ſicut Chimæra: quare non poterit de illo haberi ſcientia. Ideo ſolum quærimus de exiſtentia actuali; An neceſſe ſit de ſubjecto præcognoſcere, quod actu ſit in rerum natura, ut de illo habeatur ſcientia, vel ſufficiat præſupponere, quod eam poſſit habere?

13 Et prima opinio affirmat; Neceſſariũ eſſe, quod de ſubjecto præſupponatur actualis exiſtentia: non quam ſemper habeat, ſed ſaltem temporibus à natura ſtatutis: ut de roſa, actu non exiſtente habetur ſcientia in hyeme: quia præcognoſcimus illam habituram tempore veris. Si vero eam ſuo tempore non eſſet habitura, non poſſet de ea haberi ſcientia. Ita Cajet. capite præſenti, & Toletus, quæſt. unica ad 5.

Et probatur teſtimonio Ariſt. id expreſſe aſſerentis, lib. 2. hujus op ris, textu 8. his verbis. Quærere autem, Quid eſt, non habentis Quod eſt nihil eſt, quærere. Quaſi dicat non eſſe quærendam definitionem ejus quod non habet exiſtẽtiam: quia non poterit inveniri: & ideo nec poterit eſſe objectum ſcientiæ.

Probatur etiam ratione: Quia ab eo quod res eſt, vel non eſt, propoſitio dicitur vera, vel falſa: id eſt, ab eo quod actu exiſtit, vel non exiſtit: ergo actualis exiſtentia ſubjecti, temporibus ſaltem quibus eam accipere poteſt à cauſis naturalibus, fundamentum eſt omniũ veritatum, quæ de illo poſſunt cognoſci in ſcientia: quare neceſſario erit de illo præcognoſcenda.

14 Secunda opinio eſt oppoſitæ. Quod non ſit neceſſario præcognoſcenda actualis exiſtentia ſubjecti, temporibus etiam à natura ſtatutis: ſed licet eam nunquam habeat nec habiturum ſit, poſſe haberi ſcientiam de illo, ſi præcognoſcatur quod eam habere poſſit. Ita Soto, quæſt. 1. de præcognitis, ubi docet, quod dum Ariſt. ait de ſubjecto præcognoſcendum eſſe, An ſit, hunc ſenſum tenet, id eſt An ſit verum ens, habens ſaltem eſſe poſſibile in ſuis cauſis.

Ratio hujus ſententiæ eſt. Quia ſufficit ſubjectum habere eſſe poſſibile in ſuis cauſis, ut veram habeat definitiõẽ, veraſq; paſſiones, quæ de illo poſſint probari in ſcientia: ergo ſufficit hoc de illo præcognoſcere.

Noſtra

Nostra sententia duabus conclusionibus explicatur. Prima est. Intrinseca ratio scientiæ, non petit actualem existentiam subjecti: ideo non est necessario præcognoscenda de illa, sed sufficit præcognoscere existentiam possibilē. Probatur hoc argumentō. Scientia ex propria natura est perpetua, & circa objectum necessarium, & perpetuum debet versari: sed actualis existentia nec semper convenit subjecto, nec necessario, sed modo quodam contingenti, cum plurimum res eam amittant, dum corrúpuntur: ergo non habetur scientia de subjecto, ut actu existente etiam statutis temporibus. Nec erit necessario præcognoscenda actualis ejus existentia: sed sufficiet præcognoscere possibilem. Hæc est contra Cajetā.

15 Secunda conclusio. Ut habeatur scientia de aliquo subjecto à nobis, imperfectē cognoscēnibus, necesse est, quod habuerit aliquando actualem existentiam, non quocunq; tempore à natura statuto, sed vel semel. Hæc ex parte est contra utramque opinionem. Et probatur hac ratione. Imperfecta nostra cognitio, habetur per sensus: ergo non possumus habere scientiam de aliquo objecto, nisi per aliquem sensum illud percipiamus: sed sensus non percipiunt, nisi res actu existentes: ergo necesse est objectū aliquando habuisse actualem existentiam, ut notitia ejus scientifica ad intellectū perveniat mediis sensibus. Quod vero temporibus à natura statutis, eam habeat, necessarium non est, cum possit per eam, quam semel habuit modo scientifico à nobis cognosci. Utramq; conclusionem nostram, tenet Ferra. 1 lib. contra gentes, cap. 66.

Testimonium vero Arist. pro sententia Cajet. adductum, de esse possibili intelligendum est, quod sufficit, ut quidditas ejus inveniatur. Vel, si de actuali intelligitur, de modo quo à nobis acquiritur scientia, loquitur in ea Aristot. non de scientia secundum rationem intrinsecam.

Ad argum. vero ejusdem sententiæ. Distinguendum est, antecedens. Nam ab eo, quod res est vel non est, id est, ad ejus existentia possibili accipitur veritas propositionis scientificæ: non ab actuali: & illa est fundamentum sufficiens veritatum, totius scientiæ.

Argum. vero pro sententia Soti, Concedendum est: quia solum probat, sufficere existentiam possibilem subjecti præcognoscere ad intrinsecam rationem scientiæ: ut asserit prima conclusio nostra: sed ad imperfectum modum, quo eam nos communiter acquirimus, necessarium est, ut eam habuerit, aliquando, & aliquando de illo fuisse præcognitam: ut probat conclusio secunda.

QVÆSTIO III.

An de subjecto præcognoscendum sit quid rei, vel solum quid nominis?

16 Duplex est definitio, una per quam explicatur essentia rei, & hæc vocatur definitio rei, vel quid rei, ut anima rationale. Alia est definitio, seu potius explicatio vocis: ut dum dicimus, magnanimum esse magnū habentem animum: vel infinitum, quod non habet finem. Et hæc dicitur definitio nominis: quia quidditas nominis, videtur esse significatio ejus, per eam explicata. Et hæc, non est dubium, quin si: necessario præcognoscenda de subjecto scientiæ: nam si ignoremus, quid significet hæc vox, homo: non poterimus habere de illo, veram aliquam notitiam, nec scientiam. Sed quæstio procedit de definitione, quid rei, aut quidditativa subjecti, An sit necessario præcognoscēda?

Et prima opinio asserit. Non esse necessario præcognoscendam, sed sine ejus noti-

tia posse habere de re scientiam. Ita Tolet. vbi supra probat hoc modo. Quia ad demonstrandum effectum per causam, non requiritur prægnoscere quid sit Causa, & quod affectus, sed solum quod effectus procedit per se à causa; ergo non requiritur prægnitio, quod quid est. Unde Astrologi demonstrant lunam eclipsari, per suam causam, ignorantes definitionem lunæ, & cœlorum: & Mathematica multa demonstrant de figuris, numeris, ignorantes definitiones eorum.

19 Ut autem, quid sit tenendum in hac quæst. decernamus; Notandum est, Duplicem esse demonstrationem; Quia, & Propter quid. Demonstratio propter quid, est illa; per quam demonstramus effectum per suam causam: & talis est hæc: Omne animal ratione est risibile: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est risibilis. Demonstratio quia est, per quam ex oppositio demonstramus causam per effectum; ut si dicas. Omne risibile est admirativum: omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo est admirativus. Præterea demonstratio Propter quid, adhuc est duplex; Una, per quam demonstratur propria passio de subjecto: & talis est prima, quam adduximus, tales etiam sunt plures in scientiis particularibus, demonstrantibus passiones de subjecto: ut in Metaphysica, & utraque Philosophia, Naturali & Morali. Alia est, in qua demonstratur effectus per causam, cujus non est propria passio: & talis est secunda demonstratio adducta, tales etiam sunt fere omnes demonstrationes Mathematicæ. Nam istæ sententiæ non tam demonstrant passiones de subjecto, quam rationes quasdam figurarum & proportiones numerorum posteriores per priores.

His suppositis, tribus conclusionibus explicatur nostra sententia. Prima est. Prægnitiones, & ordo, quo habendæ sunt de subjecto, passione, & principiis quæ vocantur prægnita, non habent locum in demonstratione Quia, sed solum in demonstratione Propter quid. Probatur testimonio Aristot. qui capite 2. hujus libr. asserit, de modo sciendi à posteriori, hoc est per demonstrationem Quia, nondum se fuisse locutum, sed nec locuturum usque ad decimum cap. ubi utramque demonstrationem distinguit. Ergo regulæ in hoc capite traditæ, de prægnitionibus, & prægnitis, solum intelliguntur in processu demonstrationis Propter quid, ut etiam ostendunt exempla omnia ab Aristotele adducta.

Probatur etiam ratione. Quoniam per demonstrationem Quia, sæpe demonstratur definitio, vel essentia rei, per propriam passionem: ut ostendit hæc demonstratio: Omne risibile est animal rationale: Omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo est animal rationale. Aliquando etiam probari solet, quod subjectum sit, quando non est adeo manifestum. Sed id quod demonstratur non potest præsupponi, aut prægnosci: ergo in demonstratione Quia non est prægnoscendum de subjecto, an sit, neque quid sit sed sufficiet prægnoscere quid nominis.

Secunda conclusio. In demonstrationibus etiam Propter quid, in quibus non demonstratur propria passio de subjecto, sed effectus de sua causa, non est necessario prægnoscendum, quid rei de subjecto: sed sufficit prægnoscere proprium conceptum causæ ac dependentæ effectus ab ea, seu rationis per quam demonstratur effectus. Probatur. Quia in his definitionibus non sumitur pro medio demonstrandi definitio subjecti, sed solum dependentia per se effectus à causa: non requiritur prægnitio illius; sed hujus sufficiet.

20 Tertia concluſio In demonſtrationibus probantibus paſſionem de ſubjecto, neceſſario præcognoſcenda eſt definitio quid rei: Hæc eſt etiam manifeſta. Quid in his demonſtrationibus, definitio quid rei aſſumitur pro medio: ergo eſt altera præmiſſarum: ſed præmiſſæ præcognoſcuntur ad inferendam concluſionem: ergo neceſſe eſt quid rei de ſubjecto præcognoſcere. Et in his demonſtrationibus intelligitur præceptum. Ariſt. de præcognoſcendo quid rei, de ſubjecto, ut docet expreſſe D. Tho 1 p. q. 1. art. 7. ad primum: ex quo de ſumptæ ſunt omnes tres concluſiones noſtræ; quas tenet etiam Cajet. cap. præſenti. Ex quibus intelligitur, regulas Ariſtot. de præcognitionibus, & præcognitis, ſecundum proportionem intelligendas eſſe, in diverſis demonſtrationibus. Ita ut de ſubjecto præcognoſcendum ſit, quid rei, atq; etiam quid nominis, in his demonſtrationibus, quæ probant paſſionem de ſubjecto: in aliis vero, in quibus ratio poſterior, vel effectus per rationem priorem, vel cauſam probatur: ſolum conceptus cauſæ, & dependentia ejus ab effectu eſt præcognoſcenda, verum quid nominis in omnibus.

Argu. vero Tolet. Solum probat non eſſe neceſſario præcognoſcendum, quid rei de ſubjecto, in demonſtrationibus probantibus effectus per cauſas, vel rationes poſteriores per priores: quod concedit ſecunda concluſio noſtra: ideo nihil efficit contra tertiam.

QVÆSTIO IV.

An præcognitiones de ſubjecto, paſſione, & principio, haberi debeant ante demonſtrationem vel etiam in demonſtratione ipſa?

21 VT intelligatur titulus quæſtionis, explicandum eſt; quid ſit aliquid præcognoſcere: de aliquo; & qua neceſſitate haberi debeant præcognitiones iſtæ, de tribus præcognitis. Præcognoſcere aliquid de aliquo; priuſquam de illo diſputetur vel probetur unum aliquid, aliud diſtinctum cognoſcere, vel præſupponere: quod non probatur, ſed tanquam certum præſupponitur. Exempli gratia; Si demonſtrare velimus de homine, quod ſit admirativus, aut riſibilis, priuſquam intellectus aſſentiatur concluſioni, oportet, ut intelligat hominem eſſe: & etiam quid ſit, quid nomen riſibile ſignificet. Niſi enim hæc cognoſcantur, non poterit intellectus præmiſſis aſſentire, nec ex eis inferre concluſionem. Et hæc eſt neceſſitas præcognoſcendi. An vero hæc præcognoſcenda ſint, antequam formetur demonſtratio: vel ſatis ſit dum præmiſſæ diſponuntur & intellectus, aſſentitur ea præcognoſcere; de hoc eſt q.

22 Circa quam prima opinio tenet. Ante totam demonſtrationem, neceſſario eſſe præcognoſcenda: & non ſufficere in demonſtratione ipſa. Ita Tolet. quod probat teſtimonio Ariſt. qui exempla poſuit in illo principio univerſaliſſimo, quodlibet eſt, vel non eſt: & in unitate, quæ eſt, principium numeri, pro ſubjecto. In triangulo vero, pro paſſione de quibus evidens eſt, cognoſci ante totum demonſtrationem: ergo intellexit Ariſt præcognitiones ante demonſtrationem habendas eſſe: & non in demonſtratione ipſa.

Probat etiam ratione. Quia præcognitiones, & præcognita, præſupponuntur ſcientiæ acquirendæ: ſed ad acquiſitionem ſcientiæ pertinet tota demonſtratio; cum ſcientia acquiratur per eam: ergo ante demonſtrationem neceſſario habendæ ſunt præcognitiones.

Pro ſolutione quæſt. Notandum eſt. Præcognitiones, & præcognita, duobus modis conſiderari poſſe. In communi, & in particulari, vel in exercitio, aut in apprehenſione

henſione univerſali, ut ſi dicamus Principium eſſe, Totum eſt majus ſua parte; Subjectum vero, unitatem: & communem paſſionem, triangulum figuræ. Hæc enim vix, aut nunquam ingrediuntur demonſtrationem, ſed tanquam communiſſima exempla, & quaſi ſpeculativa afferuntur. Subjectum vero, Paſſio, & principium accipiuntur in particulari, pro his, quæ ingrediuntur demonſtrationem, & pertinent, ad particulares ſcientias: ut ſubjectum, in ſcientia de homine, eſt homo. Paſſiones, quæ de illo probantur, ſunt admiratio, & riſibilitas. Principium, per quod probantur, eſt ejus definitio.

23 Quo ſupoſito, duo aſſerit noſtra ſententia. Primum eſt, Præcognitiones, & præcognita, ſub univerſali ratione conſiderata, ante demonſtrationem haberi. Secundum. Si conſiderentur in particulari, hoc eſt, ea quę pertinent ad particulares ſcientias, poſſunt quidem ante demonſtrationem haberi, & communiter ante illam habentur: hoc tamen non eſt neceſſarium ad aſſenſum concluſionis, nec ad acquiſitionem ſcientiæ ſed in demonſtratione ipſa haberi poſſunt, ac intellectus diſponit præmiſſas, & eis aſſentitur. Hæc eſt communis ſententia, quã tenent Themiſtius, in ſua Paraphraſi ſuper 1. li. Poſterior. ca. 1. & 2. D. Tho. Cajet. Venetus, Sotus, & cæteri c. præſ. Et primũ non oportet probari, cum illud concedat oppoſita ſententia: ſed probatur ſecundum hac ratione. Præcognoſci dicitur illud, quod non probatur per demonſtrationem; ſed præſupponitur ante aſſenſum concluſionis. Sed ea quæ cognoſcuntur in præmiſſis demonſtrationis, & non ante demonſtrationem integram, non probantur per demonſtrationem, ſed præſupponuntur ante aſſenſum concluſionis: ergo vere & proprie dicuntur præcognoſci: & ſufficit ad aſſenſum concluſionis, & acquiſitionem ſcientiæ, quod intra demonſtrationem, præcognoſcantur. Quod vero communiter præſupponantur demonſtrationi, manifeſtum eſt: quia experientia conſtat fere ſemper nos ea cognoſcere, antequam formemus ſyllogiſmum demonſtrativum: ſed contingere poſſet unum vel alterum eorum non eſſe nobis cognitum: & tunc ſufficeret inter diſponendas præmiſſas, illud percipere.

24 Teſtimonium Ariſt. pro prima opinione, nihil probat contra noſtram: Quia Ariſt. in communiſſimis præcognitis, exempla poſuit, quæ cum demonſtrationem vix, aut nunquam ingrediantur, ante illam habendæ ſunt eorum præcognitiones. Ad arg. vero. Diſtinguendum eſt antecedens: nam per acquiſitionem ſcientiæ poſſumus intelligere, conſtitutionem totius demonſtrationis: & tunc negandum eſt, quod ante acquiſitionem ſcientiæ neceſſario debeant haberi præcognitiones. Vel ſolum aſſenſum concluſionis intelligimus, in quo magis proprie conſiſtit acquiſitio ſcientiæ: nam præmiſſæ potius ſunt principia acquiſitionis, quam acquiſitio: & in hoc ſenſu magis proprio, concedendum eſt antecedens: quod ante acquiſitionem ſcientiæ haberi debeant, ſed ex hoc non ſequitur, quod ante demonſtrationem: ut per ſe eſt manifeſtum.

QVÆSTIO V.

An aſſenſus concluſionis fiat ex aſſenſu præmiſſarum, aut principiorum, in genere cauſæ efficientis, vel ſolum materialis?

25 QUæſtio hæc fundamentum habet in propoſitione univerſali Ariſt. afferentis Doctrinam, vel diſciplinam, quæ eſt judicium concluſionis, fieri ex præexiſtenti judicio præmiſſarum, vel principiorum. Unum autem fieri ex alio, aliquod

genus cauſæ denotat. Et poteſt denotare materialem: ut dum dicimus, domum fieri, ex lignis, & lapidibus: vel cognitionem intellectivam, fieri ex ſenſitiva: hoc enim materialem quoque cauſalitatem denotat. Quia cognitio ſenſitiva concurrit ad intellectivam, determinando materiam, vel objectum circa quod verſari debeat. Et poteſt denotare cauſam efficiẽtem, ut dum dicimus, calorem fieri ex igne, aut ab igne: ideo quærimus, An aſſenſus concluſionis fiat ex aſſenſu principiorum in genere cauſæ efficientis, vel materialis tantum? Et quod materialiter ex eo fiat certiſſimũ eſt: quia concluſio componitur ex terminis præmiſſarum, nempe ex majori, & minori extremitate: & præterea determinatur per aſſenſum principiorum: quia ex talibus principiis: tales cõcluſiones deducere poteſt intellectus & non alias diverſas. Hæc autem ad genus cauſæ materialis pertinere manifeſtum eſt. Sed an præter genus cauſæ materialis, efficiens quoq; reperiatur in eis: ita ut aſſenſus præmiſſarũ ſint cauſæ efficientes aſſenſus concluſionis: de hoc eſt quæſtio.

Circa quam eſt prima opinio. Durandi, negantis eis efficientiam in 2. diſtinct. 2. q. 2. ad quartum: propter hæc duo argumento. Primo. Quia cauſa efficiens agit in quantum eſt actu in rerum natura: nam quod non eſt, nihil poteſt efficere: ſed dum intellectus aſſentitur concluſioni, jam non ſunt aſſenſus principiorum: ergo non poſſunt eſſe cauſa efficiens ejus. Probat minorem: quia intellectus non poteſt ſimul habere plures actus, vel aſſenſus: ſed unum poſt alterum: ergo dum habet eſſenſum concluſionis, jam tranſivit aſſenſus præmiſſarum: quare non poterit eſſe efficiens cauſa ejus. Et univerſaliter loquendo unus actus non poteſt habere virtutem effectivam alterius.

Secundo. Aſſenſus principiorum, cum per ſolam notitiam terminorum habeatur, ſpecie diſtinguitur ab aſſenſu concluſionis, qui habetur per medium demonſtrationis: ergo ſi ille ſit cauſa efficiens hujus, erit cauſa æquivoca ſpecie diſtincta, ab effectu: ſed non poteſt eſſe cauſa æquivoca: ergo nec erit efficiens. Probatur minor: quia cauſa æquivoca eſt univerſalis, & remota, ut cœlum, vel Sol: aſſenſus autem principiorum, eſt cauſa particularis, & proxima concluſionis: ut per ſe eſt manifeſtum: ergo non eſt æquivoca.

Secunda opinio eſt oppoſita. Quod aſſenſus principiorum, non ſolum ſint cauſa materialis concluſionis: ſed etiam efficiens: hanc tenet expreſſe D Thom. capite præſenti, lect. 3. ubi aſſerit, eſſe ſententiam Ariſtot. 2. lib. Phyſico. & 1. lib. contra gentes, cap. 57. ratione 4. ubi eam exponit, & ſequitur Ferr. atque etiam Gabriel, quæſt. 8. prologi dub. 2. Sotus quæſt. 1. hujus capitis, ad 2. Toletus in expoſitione primi textus, notab. 3. Et hæc eſt vera & tenenda.

27 Probatur duplici argum. Primo. Quia illud quod conſtituit potentiam in actu primo, concurrit cum ea efficienter ad actum ſecundum, ut ſpecies coloris, tanquam virtus ejuſdem coloris, qui eſt objectum viſus, conſtituit potentiam viſivam in actu primo ad videndum: & ideo concurrit efficienter cum ea ad viſionem, quæ eſt actus ſecundus, ſed per ſpecies principiorum, & aſſenſum eorum conſtituitur intellectus in actu primo ad aſſentiendum concluſioni: ergo aſſenſus eorum concurrit efficienter ad aſſenſum concluſionis. Minorem probo. Quia intellectus nudus, non eſt ſufficiens, neque completa cauſa aſſenſuum concluſionis, niſi informetur per aſſenſum principiorum: ergo aſſenſus iſte concurrit, per

per modum formæ determinantis intellectum, & cõſtituentis ipſum in actu primo, ad aſſenſum concluſionis: ſed forma determinans, atque conſtituens in actu primo, eſt cauſſa efficiens operationis: ergo aſſenſus principiorum concurrit effective ad aſſenſum concluſionis.

28 Secundo. Ratio formalis objectiva eſt cauſſa efficiens actus, ut patet, in actu videndi: cujus ratio formalis objectiva, eſt viſibilitas ejuſdem coloris: & ideo efficiens cauſa. Item in fide humana, cujus ratio formalis objectiva, eſt teſtimonium fide digni: & ideo efficiens cauſa actus credendi: ſed ratio formalis objectiva, propter quam aſſentitur intellectus concluſioni, eſt aſſenſus principiorũ, ut docet expreſſe Ariſt. cap. ſequenti. Et probat evidens ratio: quia propter principia aſſentitur intellectus concluſioni: ergo erit cauſſa efficiens aſſenſus concluſionis.

Ad primum argum. Durandi, Neganda eſt minor: quod dum intellectus aſſentitur concluſioni, non permaneant aſſenſus principiorum. Et cum dicitur, intellectum non poſſe ſimul habere plures aſſenſus: diſtinguendum eſt: quia duobus modis poſſunt ſe habere plures aſſenſus, vel per modum plurium; quando non ſunt inter ſeſe ordinati, vel per modum unius, quando ſunt ordinati. Intellectus ergo non poteſt habere plures aſſenſus per modum plurium, bene tamen per modum unius: & ita ſe habent aſſenſus principiorum & concluſionis, qui ordinati ſunt, cum ille ſi ratio formalis aſſentiendi hujus; Dum ergo intellectus aſſentitur concluſioni perſeverare poteſt, & perſeverat in aſſenſibus principiorum, quaſi continuans eos: & ideo poſſunt eſſe cauſſa efficiens aſſenſus concluſionis. Quod vero unus actus intellectus, non poſſit eſſe cauſa alterius, negandum eſt: nam ſaltem poteſt eſſe cauſa, Qua, licet non ſit cauſa, Quæ, hoc eſt ratio formalis cauſandi, licet, non ſit id, quod cauſat: & ita aſſenſus principiorum, eſt ratio formalis aſſentiendi, licet non ſit cauſa, quæ efficiat aſſenſum concluſionis, ſed hoc ſolus intellectus habet, ratione ejuſdem aſſenſus principiorum: & ideo aſſenſus iſte eſt efficiens, Quo, aſſenſus concluſionis, non efficiens, Quod: ſicut veritas rei, eſt cauſa efficiens intellectionis ejus, tanquam Quo, non tanquam Quod.

29 Ad ſecundum. Concedenda eſt prima conſequentia, quod aſſenſus principiorum ſit cauſa æquivoca aſſenſus concluſionis: quia ſpecie diſtinctus ab eo: ſed minor neganda, quod ſola cauſa univerſalis, & remota ſit æquivoca: nam omnis cauſa ſive univerſalis, ſive particularis: proxima, vel remota, vere eſt æquivoca: quia ratio cauſæ æquivocæ, non conſiſtit in eo: quod particularis ſit, vel univerſalis, proxima, vel remota, ſed ſolum in eo, quod ſit diſtincta ſpecie à ſuo effectu; quod patet, quia eo ipſo, quod eſt ejuſdem ſpeciei, eſt univoca.

QVÆSTIO VI.

An aſſenſus principiorum includatur formaliter in aſſenſu concluſionis?

30 CErtum eſt, quod intellectus diverſo actu, atque priori, aſſentitur præmiſſis, deinde concluſioni: & diverſo quidem numero, atque ſpecie: quia principiis aſſentitur propter ſe: hoc eſt ſine aliquo medio, ſed habita ſolum ſignificatione terminorum. Concluſioni vero non propter ſe, ſed propter principia, quorum aſſenſus præſupponitur aſſenſui concluſionis, Quæſtio igitur eſt, An poſtquam intellectus habuit aſſenſum principiorum, & accedit ad aſſen-

tiendum concluſioni, ſic ei aſſentiatur propter principia, ut aſſenſum eorum iterum repetat, vel ſatis ſit, ut dicatur aſſentire, concluſioni propter principia, quod aſſenſum eorum immediate habuerit abſque ejus repetitione: nam ſi primo modo ſit, includetur formaliter aſſenſus principiorum in aſſenſu concluſionis: ſi vero ſecundo modo, non includetur formaliter, ſed ſolum præſuppoſitive; quod eſt vere non includi formaliter, ſed præſupponi.

Et prima opinio; quam ſequuntur moderni quidam, tenet, neceſſario quidem præſupponi, ſed cum ſit prior, realiter atque ſpecie diſtinctus ab aſſenſu concluſionis, non poſſe in eo includi formaliter. Probat teſtimonio Ariſt. Et duplici argu. Ariſt. enim in libris priorum, agens de forma ſyllogiſtica, aſſerit, medium bis ſumendum eſſe in præmiſſis: & ideo non eſſe repetendum in concluſione, ſed in ea unam extremitatem prædicari de altera. Peccaret igitur ſyllogiſmus in forma, ſi medium ingrederetur concluſionem, ſed hoc eſt neceſſario concedendum, ſi aſſenſus principiorum includatur formaliter in concluſione: ergo non poteſt includi. Minorem ſic probo. Præmiſſæ componuntur ex medio, & extremitatibus: ergo ſi repetantur in aſſenſu concluſionis, medium erit neceſſario in concluſione repetendum: ſed non poteſt includi formaliter, niſi repetatur, ut per ſe eſt manifeſtum: ergo falſum eſt, quod formaliter includatur. Aſſerit etiam Ariſtoteles cap. præſenti, agens de modo demonſtrandi, notitiam concluſionis fieri, ex præexiſtenti notitia principiorum, ſi ergo aſſenſus principiorum præexiſtens, eſt reſpectu aſſenſus concluſionis, erit præſuppoſitus: & conſequenter, non incluſus formaliter in eo: nam ſi formaliter includeretur, ſimul haberetur, & non prius.

31 Primum argum. ejuſdem ſententiæ eſt: quia ſi principia includuntur formaliter in concluſione: ergo eodem actu, quo aſſentitur intellectus concluſioni, aſſentitur etiam principiis: ſed aſſenſus concluſionis, eſt ſcientificus, procedens ab habitu ſcientiæ: ergo per actum & habitum ſcientiæ aſſentiremus principiis, conſequens autem eſt falſum: quia aſſenſus concluſionis eſt notitia diſcurſiva; aſſenſus vero principiorum intuitiva, & ſine diſcurſu: ergo non poteſt iſte formaliter in illo includi. Quod etiam probatur impoſſibile: quia aſſenſus principiorum, numero, & ſpecie diſtinctus eſt ab aſſenſo concluſionis: ergo non poteſt includi in eo formaliter. Probatur conſequentia, quia quæ ſic diſtincta ſunt, non poſſunt formaliter ſe includere.

Probatur ſecundo. Quia in ſyllogiſmo evidenti infertur aliquando concluſio vera, ex præmiſſis falſis. Ut patet in hoc; Omnis arbor eſt animal: Omnis homo eſt arbor: ergo Omnis homo eſt animal: Si ergo præmiſſæ includuntur in concluſione formaliter, falſum includetur formaliter in vera: quod repugnat. Confirmari etiam poteſt experientia, quia in concluſione ſolum conjungitur una extremitas cum altera, nulla ibi facta mentione medii: conjungitur ergo propter medium præſuppoſitum, non formaliter incluſum, ſed ad ſummum virtualiter. Probatur conſequentia, quia formalis incluſio impoſſibilis eſt, ſine formali mentione: aut repetitione.

Secunda opinio, affirmat aſſenſum principiorum, non ſolum præſupponi aſſenſui concluſionis, ſed formaliter includi in eo. Ita Divus Thom. 1. 2. quæſt. 8. artic. 3. his verbis. Primo aliquis intelligit, ipſa principia ſecundū ſe: poſt modum autem intelligit ea in ipſis concluſionibus: ſecundum quod aſſentit concluſionibus, propter principia,

cipia. Idem etiã tenet, q. 12. art. 4 D. Th. ſequitur. Capr. *in* 1. de. 2. q. 1. in ſolutione ad arg contra 4. conc. Ferra. lib. cõtra gentes, ca. 57. Soncin. 6. Meta. q 10. Duran. in 2. d. 38. q. 3. ad 3. qui omnes docent, intellectum eodem actu ferri in cõcluſionem, & principia; cum ei, propter principia aſſentiatur: quod aliter fieri repugnat, niſi aſſenſus principiorum includatur formaliter in aſſenſu concluſionis.

33 Deinde probatur hoc argum. ſatis efficaci, Eodem actu fertur potentia quælibet in objectum, & in rationem formalẽ, ejus ut viſus eodem actu fertur in colorẽ, & in rationem viſibilitatis: aut in colorẽ, & lucem, ſi lux ſe teneat ex parte objecti in viſione coloris. Et ratio hujus evidens eſt: quia ex objecto, quod percipitur, & ex ratione formali illud percipiendi, conſtituitur unum objectum totale, atque completum, tanquam ex Quo, & Quod: ſed aſſenſus principiorum, eſt ratio formalis objectiva aſſentiendi concluſioni: ergo eodem actu fertur intellectus in concluſionem, quæ eſt objectum, cui aſſentitur, & in principia, quæ ſunt rationes aſſentiendi: ſed non poteſt ferri in principia eodem actu, niſi in objecto ejuſdem actus includantur formaliter: ergo neceſſarium eſt formaliter includi: præſertim cum aſſenſus concluſionis diſtinguatur ſpecie, à fide humana, & opinione, ſolum propter diverſam rationem formalem aſſentiendi: quæ in opinione eſt ratio probabilis, in fide humana, teſtimonium fide digni, in aſſenſu ſcientifico, principia per ſe evidentia.

34 Probatur ſecundo. Inductione in actibus intellectus, & voluntatis: nam in actu fidei, formaliter includitur teſtimonium fide digni: quia eſt ratio formalis credendi: ut in actu voluntatis, per quem volumus media, includitur voluntas finis, tanquam ratio volendi media: ut in actu, quo volumus ſumere portionem propter ſanitatem, includitur formaliter actus intentionis, quo volumus ſanitatem: ſed aſſenſus principiorum eſt ratio formalis, & actualis, propter quem aſſentimus concluſioni: ergo actu, & formaliter includitur in aſſenſu concluſionis.

Sed ut veritas noſtræ ſententiæ intelligatur, & argum oppoſitæ melius ſolvantur. Notãdum eſt: Principia, & concluſionem, & aſſenſus utriuſque duobus modis conſiderari poſſe. Primo, in quãtum intellectus aſſentitur Principiis per, & ex ſola cognitione terminorum: & Concluſioni, tanquam alteri objecto diſtincto: non conſiderando, quod ei aſſentiatur propter principia: cum conſtet poſſe ei aſſentire propter aliam rationem, ut propter teſtimonii fide digni, aut propter argumentum probabile. Et hoc modo, nec præmiſſæ includuntur in concluſione, nec aſſenſu eorum. Secundo modo conſiderantur, in quantum habent ordinem, ac dependentiam inter ſeſe: nempe concluſio, ut ei aſſentiatur intellectus, propter principia: & principia, ut ſunt cauſa concluſionis, tanquam formalis ratio aſſentiendi: & hæc dependentia, & hic ordo, eſſentialis eſt aſſenſui concluſionis. Sicut ordo, ac dependentia aſſenſus fidei, ex teſtimonio, intrinſecus eſt ei. Evidens igitur eſt, eſſenſum cõcluſionis, eſſentialiter includere ordinem dependentiæ, ad aſſenſum principiorum, tanquam ad aſſenſum principiorum, tanquam ad rationẽ formalem objectivam.

35 Sed ubi clauditur formaliter ordo, clauditur ex conſequenti illud ad quod ordo ipſe terminatur: ergo in aſſenſu concluſionis, clauditur etiam ex conſequenti aſſenſus principiorum, tanquam terminus dependentiæ eſſentialis, quam habet ab eo aſſenſus concluſionis. Itaque aſſenſus, non clauditur

for-

formaliter, aut eſſentialiter in aſſenſu, cum diſtinguantur ſpecie, & numero: ſed ordo dependentiæ unius ab altero, clauditur formaliter: & conſequenter, aſſenſus ipſe, à quo eſſentialiter dependet. Unde ordo dependentiæ, tanquam quid intrinſecum, & formale includitur; aſſenſus vero tanquam extrinſecum; quo dependet, & ſine quo idem ordo dependentiæ eſſẽtialis, nec eſſe, nec intelligi poteſt. Verum actu includitur: quia actualis eſt ordo: nec includitur ut Quod; ſed ſolum, ut Quo: quia ſolum, ut ratio aſſentiendi. Exemplum hujus poſſumus adducere in viſione coloris, ſuppoſito quod lux ſit neceſſaria ex parte objecti ad videndum: tunc enim eodem actu fertur viſus, in colorem, & lucem: non ita, ut lux ſit, quod videtur, ſed ratio formalis videndi: nec lux ipſa includitur in colore ipſo, qui videtur: imo nec in objecto actus videndi, tanquam aliquid intrinſecum: ſed quia color, ut eſt objectum viſus, habet eſſentialem ordinem dependentiæ, à luce: quia nec eſſe poteſt nec intelligi ſine illa, propterea lux etiam actu includitur in objecto viſionis, per quam videtur color, tanquam terminus actualis dependentiæ objectivæ. Sic ergo intelligendum eſt, principia & eorum aſſenſus includi in concluſione, & aſſenſu ejus: quia eſſentialis eſt ordo dependentiæ ab eis, aſſenſui concluſionis: & quia ordo iſte actu, formaliter, & eſſentialiter includitur in aſſenſu concluſionis, neceſſe eſt, principia etiam, & eorum aſſenſum actu, & formaliter includi: non, tanquam ei intrinſeca, ſed tanquam id, ſine quo eſſentialis ipſe ordo, nec eſſe poteſt, nec intelligi.

36 Ex hac ergo doctrina Reſpondetur ad teſtimonia Ariſt. Ad primum, quidem, Concedendo, quod medium non debet ingredi concluſionem; nec id ſequitur ex noſtra ſentẽtia, quod formaliter ingrediatur: quia principia non ingrediuntur, ut quod: id eſt, ut quibus aſſentitur intellectus, ſed ſolum, ut Quo. Ideo non ſunt formaliter exprimenda aut repetenda in concluſione: ſed ſufficit extremitates, formaliter exprimere, aut repetere, atque conjungere, cum actuali dependentia à principiis: & conſequenter à medio: ut formaliter includantur, licet non exprimantur: ſicut in actu fidei non exprimimus teſtimonium dicentes, non credere propter teſtimonium fide digni, ſed ſolum exprimitur illud, quod creditur; ratione tamen actualis dependentiæ ab eodem teſtimonio, incluſum cenſetur teſtimonium, licet non exprimatur. Ad ſecundum teſtimonium. Reſpondemus. Notitiam concluſionis fieri, ex præexiſtenti notia principiorum; præſuppoſita quidem, ut Quod, ſed incluſa in ea, ut quo. Hoc eſt; ut ratio aſſentiendi, eidem concluſioni.

Ad primum argum. Concedendum eſt, quidquid aſſumit, & concludit, præter ultimam conſequentiam, quam hoc modo infert; ergo per actum, & habitum ſcientiæ aſſentiretur intellectus principiis. Hæc enim neganda eſt; quia principia, vel eorum aſſenſus, non includuntur in aſſenſu concluſionis, tanquam id cui aſſentitur intellectus; ſed tanquam ratio aſſentiendi; unde ſolum ſequitur; quod per actum, & habitum ſcientiæ aſſentiatur intellectus concluſioni, propter principia.

37 Quod vero dicitur, Aſſenſum principiorum ſpecie, & numero diſtingui ab aſſenſu concluſionis; Verum eſt; ſed ex hoc ſolum ſequitur, quod non poſſit in eo concludi, tanquam aliquid extrinſecum, ſed tanquam extrinſecum; ſine quo nec eſſe, nec intelligi poteſt eſſentialis ordo dependentiæ, quem includit aſſenſus

ſus concluſionis, ab eo. Hunc enim modum inclusionis, non tollit differentia numerica, nec ſpecifica; ut per ſe eſt manifeſtum.

Ad ſecundum. Concedendum eſt antecedens, & negãda conſequentia; quod falſum includatur in vero: quia concluſio vera, non ſequitur ex præmiſſis, ut falſis; ſed ut ſic diſpoſitis in forma ſyllogiſtica; quare ſolum infertur: quod illæ ut ſic diſpoſitæ, includantur in aſſenſu concluſionis; tanquam, Quo modo jam explicato.

Ad confirmationem. Concedendum eſt antecedens; quod ſolum in concluſione conjungantur extremitates, nulla facta mentione medii: ſed quia conjunguntur per medium; hoc eſt cum actuali, & formali dependentia ab eo; neceſſe eſt, medium includi formaliter in tali conjunctione; quæ eſt aſſenſus ipſe concluſionis: veruntamen, quia non includitur tanquam Quod; hoc eſt, tanquam id cui aſſentiatur intellectus, per aſſenſum concluſionis: ſed tanquam Quo; id eſt, tanquam ratio formalis & actualis aſſentiendi eidem concluſioni: ideo non exprimitur, nec expreſſa mentio ejus fit; ſed nec exprimi poteſt, abſque peccato contra formam ſyllogiſticam.

QVÆSTIO VI.

An habito aſſenſu præmiſſarum, aſſentiatur intellectus concluſioni in eodem inſtanti?

SI præmiſſæ diſponantur debito ordinæ; quem poſtulat ars ſyllogiſtica, ac demonſtrativa; Certum eſt, aſſenſum majoris, prius tempore haberi poſſe; quàm aſſenſus minoris, & concluſionis habeatur. Quia univerſalis propoſitio eſt; ſub qua, ſub ſumenda eſt minor tanquam particularis: & ex utraque inferenda concluſio: ideo non dependet ab aſſenſu minoris, & concluſionis. Certum eſt etiam; quod ſi non ſervetur ordo diſponendi præmiſſas, etiã aſſenſus minoris poterit haberi prius tempore; quam aſſenſus majoris, & concluſionis: quia dum minor non ſubordinatur majori; ſine illa eſſe poteſt: & ſi ita habeatur; non eſt neceſſarium, quod ſtatim ex ea inferatur concluſio. Gratia exempli. Prius tempore habere poteſt intellectus, hunc aſſenſum majoris; Omne animal rationale eſt riſibile; quam habeat hunc aſſenſum minoris; Homo eſt animal rationale: & hunc aſſenſum concluſionis; Omnis homo eſt riſibilis. Poteſt etiam nullo ordine ſervato, prius tempore habere ſecundum: quàm primum & tertium: de his igitur non poteſt eſſe dubium.

Sed ſolum. An habitis aſſenſibus, majoris, & minoris, diſpoſitis, & ordinatis; neceſſe ſit ſimul habere aſſenſum concluſionis: vel prius haberi poſſint illi, quam habeatur iſte? Et de prioritate naturæ, certum eſt; prius illos haberi: quia ſunt cauſa aſſenſus concluſionis: cauſa autem prior eſt natura ſuo effectu: Quæſtio ergo procedit, de prioritate temporis; An poſſit intellectus habere aſſenſum majoris, & minoris, diſpoſitis in hoc inſtanti: & non habere in eodem aſſenſum concluſionis: vel neceſſe ſit; quod in eodem inſtanti ſequatur ex eis & cum eis ſimul tempore habeatur.

Et videtur non eſſe neceſſarium; quod habeatur in eodem inſtanti: quia intellectus non poteſt ſi nul plura intelligere, ut docet Ariſt. 2. lib. Top. cap. 3. loco 33. his verbis. Contingit enim plura ſcire, cogitare autem non. Per cogitationem, intelligens actualem cognitionem: ſed præmiſſæ, & concluſio ſunt plura: ergo non poterit ea ſimul; hoc eſt, in eodem inſtanti intelligere. Et ſi dicas plura quidem eſſe; ſed habere modum unius in quantum

ordinata ſunt in eodem ſyllogiſmo. Adhuc duplex eſt aliud impedimentum. Primum: quia poteſt habere errorem contrarium concluſioni, & nimis radicatum in ſubjecto, per plures actus: tunc ergo non poterit ſtatim eum expellere per aſſenſum concluſionis: & ideò, nec ſtatim ei aſſentire. Secundum: quia capacitas intellectus, per quam poteſt multa ſimul intelligere; finita eſt, ergo ſi numerus eorum; quæ poteſt actu conſiderare, impleatur per aſſenſus præmiſſarum, non poterit ſimul habere aſſenſum concluſionis, quouſque alium dimittat.

Vera tamen ſententia eſt; Aſſenſum concluſionis in eodem inſtanti ſequi, ex aſſenſibus præmiſſarum. Cujus ratio eſt. Quia ut Ariſt. docuit c. præſenti; ex terminis eorum fit, & eis continetur virtualiter, tanquam in cauſa, aut tanquam arbor in ſemine ideo nullum poteſt eſſe impedimentum, quin ſtatim ex eis ſequatur.

Ad teſtimonium Ariſtot. Reſpondetur, intelligendum eſſe de pluribus, ut plura ſunt, hoc eſt diverſa, & nullo modo inter ſe, vel ad tertium ordinata: nam quæ per modum unius intelligitur, non dicuntur plura ſimpliciter, ſed unum; aſſenſus autem præmiſſarum, & concluſionis per modum unius ſe habent, quia in eodem ſyllogiſmo ordinati ſunt: ideo ſimul poſſunt haberi ab intellectu. Cui non obſtat impedimentum erroris: nam cum fortior cauſa ſit demonſtratio; ſtatim illum vincit atque expellit, & etiam ſi nimis ſit radicatus, non impediet aſſenſum concluſionis, neque habitum ſcientiæ qui per illum producitur in eodem inſtanti, ſed permanebit ſimul cum eo, quouſque multiplicatis demonſtrationibus omnino expellatur. Non enim repugnat, contrarios habitus remiſſos, ſimul permanere in eodem ſubjecto: ſicut neque contrarias qualitates remiſſas, ut calorem, & frigus. Aliud denique impedimentum, de capacitate intellectus finita (circa quod multa verba conſumit Sotus cap. præſenti) difficultate caret: nam licet intellectus, duo, vel quatuor tantum diverſa ſimul poſſit intelligere, & unum, vel tria actu conſideret, dum accedit ad conſtituendam demonſtrationem poterit aſſenſus præmiſſarum, & concluſionis ſimul habere, cum modum unius habeant, licet ſint tres.

QVÆSTIO VIII.

An habitis aſſenſibus præmiſſarum, liberum ſit intellectui aſſentire concluſioni; vel neceſſe ſit aſſenſum ejus habere in eodem inſtanti?

4° Duplex eſt libertas voluntatis, Contrarietatis, & Contradictionis: & illa vocatur etiam libertas, quoad ſpecificationem, hæc vero libertas quoad exercitium. Libertas contrarietatis eſt, poſſe voluntatem actum bonum, & malum habere, aut intellectum aſſenſum, vel diſſenſum. Et dicitur contrarietatis, quia actus bonus, & malus contrarii ſunt, atque etiam aſſenſus, & diſſenſus intellectus. Specificationis vero, quia ab objecto ſpeciem accipiunt actus. Libertas vero contradictionis eſt, poſſe voluntatem, vel intellectum exercere actum, vel eum ſuſpendere, quia habere actum, & non habere contradictorie opponuntur. Et exercere, actum, vel non exercere, denotat exercitium potentiæ. Intellectus autem, licet radicalem quandam rationem libertatis habeat, in quantum formalis libertas voluntatis originem habet ab eo, quod intellectus plura poteſt ei objecta proponere, & ideo ipſa operari valet, circa unum, vel alterum, ut ſibi placuerit, nihilominus formalem

formalem libertatem, quæ consistit in eo, quod est velle se applicare ad operandum, & nolle operari, sola voluntas habet, à qua eam participat intellectus, in quantum potest applicari ad intelligendum, non à se, sed à voluntate, & etiam potest ab intelligendo diverti, aut removeri.

Quo supposito, quærimus, an habitis assensibus evidentibus majoris, & minoris, possit intellectus per dependentiam à voluntate assensum conclusionis suspendere: Ita ut in eodem instanti, vel non operetur, vel à voluntate divertatur ad operandum circa aliud objectum diversum, ab assensu conclusionis, vel omnino necessitetur ad assentiendum eidem conclusioni?

41 Certum est autem necessitari; quantum pertinet ad specificationem, ita ut non sit ei liberum assentire, aut dissentire, sed si operetur circa objectum propositum, assentire debeat conclusioni, dissentire verò nullo modo possit, quia ex assensibus principiorum veris, & necessariis, non potest, nisi assensus verus, ac necessarius procedere, ergo si procedat aliquis, assensus debet esse, dissensus esse non potest. Nam sicut voluntas non potest odio prosequi bonum, ut bonum sibi repræsentatum, ita intellectus non potest dissentire vero ac necessario, ut tali sibi proposito. Quæstio igitur est. An possit non assentire conclusioni; vel quod idem est; assensum suspendere cessando omnino ab operatione, vel operando circa aliud.

42 Et est prima opinio quorundam modernorum, asserentium; Nullo modo posse intellectum suspendere assensum conclusionis, sed necessariò eum elicere. Probant primò: Quia assensus principiorum sunt per se evidentes, & necessarii, & continent virtualiter assensum conclusionis, & continentia quidem naturali, sicut semen continet virtualiter arborem & arbor fructum, ergo convincitur ab eis intellectus naturaliter, ut assentiat conclusioni, sed necessitas naturalis, non subditur libertati voluntatis, ut patet in actu potentiæ nutritivæ, quem non potest suspendere voluntas; quin cibum sibi applicatum convertat in substantiam viventis: ergo non poterit voluntas suspendere actum intellectus, quin statim assentiatur conclusioni.

Secundo. Quia sicut se habet in voluntate intentio finis ad electionem mediorum; sic se habet in intellectu assensus principiorum, ad assensum conclusionis; ut D. Thom. docet, 1.2.quæst.8. art.3. & cum eo tota schola: sed certum est apud omnes; quod posita efficaci intentione finis & perseveranti voluntate in ea, non potest suspendere actum electionis, sed necessitatur omnino ad eligendum aliquod medium, pro consecutione ejus, ergo habito assensu principiorum, & perseverante in eo intellectu, non potest ullo modo suspendere actum conclusionis.

43 Secunda opinio est supposita; quod adhuc positis assensibus præmissarum, possit intellectus suspendere assensum conclusionis; ita ut à voluntate divertatur ad operandum circa illud objectum. Hanc sequitur jam major pars modernorum, & continetur in doctrina D. Thom. & ideo à nobis tenenda est.

44 Sed ut eam explicemus simul, & probemus; Duo sunt notanda, ex doctrina D. Tho. ab omnibus jam recepta. Primum est: quo intellectus subditur voluntati, quantum ad exercitium actus, hoc est, quantum ad applicationem ejus ad operandum, vel remotionem ab operatione hac vel illa: ita docet D. Tho. 1.2.q.9.art. 1.ad 3. his verbis: Voluntas movet intellectum, quantum ad exercitium actus: quia & ipsum verum, quod est perfectio intellectus, continetur sub universali homo,

ut quoddam bonum particulare. Ex quibus deducitur hæc distinctio. Sicut bonum est duplex: Summum, & perfectissimum; in quo continetur omnis ratio boni; quale est Deus: & particulare ac limitatum; quale est quodlibet bonum creatum. Eodem modo duplex est verum; Summum, & perfectissimum continens omnẽ rationem veri; ut idemmet Deus: & Particulare, ac limitatum; quale est quodlibet verum creatum; sive sit principium evidens; sive conclusio ex eo deducta. Præterea, sicut voluntas libera est circa quodcunque bonum particulare, sive sit finis, sive medium; ita ut possit operari, & non operari circa illud; circa bonum verò summum, perfectè cognitum; quale est Deus clarè visus à beatis, nullam habet libertatem; sed omnino necessitatur ad illud diligendum. Eodem modo intellectus, circa quodlibet verum particulare, liber est, per dependentiam à voluntate, ita ut possit applicari à voluntate, ad operandum circa illud, & diverti ab operatione; sed circa summum verum clarè sibi ostensum nullam habet libertatem; nec potest diverti à voluntate, quin operetur circa illud. Et rationem hujus reddit D. Thom. Quia quodlibet verum particulare, & operatio intellectus circa illud; est etiam particulare bonum; sed circa particulare bonum quodcunque, non necessitatur voluntas; sed potest velle, & non velle illud, ergo liberum est, voluntati, velle applicare intellectum ad operandum, circa quodcunque verum particulare; vel divertere illum ab operando circa illud; non tamen circa verum universale, ac perfectissimum clarè ei ostensum quale est Deus in patria. Quia omnis potentia, naturaliter determinata est ad operandum circa illud; quod perfectissimè continet omnem rationem sui objecti; ita ut dum sibi offeretur; non possit suspendere operationem; sed Deus clarè visus continet perfectissimè omnem rationem veri: ergo nec voluntas potest suspendere actum propositum circa illud sibi ab intellectu; nec intellectus circa illud sibi clarè ostensum. Quia sicut est universale bonum; sic operari circa illud est universale bonum potentiæ, & ideo clarè illud videre intellectum, summum bonum ejus est, & summum bonum voluntatis, & ita nec ipsa potest eum non diligere; nec divertere intellectum à visione clara ejusdem.

45 Ex tota hac doctrina, Colligitur hæc ratio efficaciter probans nostram sententiam. Voluntas non necessitatur ad operandum circa aliquod particulare bonum: ergo nec intellectus circa particulare verum. Probatur consequentia supposito; quod intellectus subditur voluntati, quantum ad applicationem; seu exercitium operandi; quia intellectum operari, circa particulare verum; est bonum particulare ejus, atque etiam bonum particulare voluntatis; ergo non necessitat voluntatẽ ad applicandum intellectum, ut operetur circa illud; sed liberum est ei eum applicare aut divertere. Conclusio autem demonstrationis, est verum quoddam particulare; ergo etiam habito assensu principiorum, non necessitatur voluntas ad explicandum intellectum, ut essentiatur conclusioni, sed potest eum divertere ab assentiendo.

46 Secundo notandum est. Ex doctrina ejusdem D. Tho. 1. 2. q. 50. ar. 1. & 3. deducta ex Aristot. & recepta etiam ab omnibus: Quod potentia non est capax habitus; nisi in ordine ad objectum, circa quod potest operari liberè: unde potentia omnino naturalis, nullam habens libertatem in suis operationibus; saltem ex participatione voluntatis non est capax habitus: nec potest eum acquirere; quantumvis frequenter operetur, ut patet in potentia visiva; quæ non est capax habitus ad viden-

dendum, neq; potest illum acquirere per frequentes actus visionis. Sed intellectus, per assensus principiorum acquirit habitum; qui vocatur intellectus, & habitis assensibus principiorum; etiam acquirit habitum scientiæ, per assensum conclusionis; secundum communem sententiam totius Scholæ: ergo aliquam habet libertatem in assensu principiorum, & eo habitu, in assensu conclusionis, minima autem libertas est, posse assentire, & assensum suspendere: ergo negeri non potest, quin hanc habeat.

47 Ad primum arg. oppositæ sententiæ. Concedendum est antecedens, cum consequentia; sed distinguendum consequens; quod convincatur intellectus per assensum principiorum, ad assentiendum conclusioni: nam licet convincatur quantum ad specificationem actus, quia non est ei liberum, si operatur circa conclusionem; elicere actum dissensus; sed necessariò assentiendum est ei, quantum ad exercitium tamen non convincitur, quia intellectus non est potentia purè naturalis, sicut visus, nec operatur omnino ex determinatione ad unum; sicut ille, sed subditur imperio voluntatis, circa quodcunque particulare verum; quantum ad applicationem, vel exercitium, & ita potest à voluntate applicari ad assentiendum principiis, & conclusioni (quæ vera particularia sunt) & diverti ab assensu eorum.

48 Ad secundum. Distinguendum est antecedens, quia sic se habet in intellectu assensus principiorum, ad assensum conclusionis, sicut in voluntate intentio finis, ad electionem mediorum, quantum ad aliquid, sed quantum ad aliud, se habet diverso modo. Conveniunt namque in eo; quod sicut voluntas, per se primò tendit in finem, & ex intensione finis movetur ad media; sic intellectus, per se primo movetur ad assensum principiorum, & ex assensu principiorum movetur ad assensum conclusionis. Differunt tamen, quod voluntas non eligit media, propter finem utcunque spectatum; sed propter consecutionem ejus, & hoc provenit; quod si velit perseverare in intentione finis, non possit suspendere actum electionis; sed quamvis liberum sit ei, unum aut alterum medium eligere; non possit non eligere aliquod. In intellectu verò hoc non reperitur, quia assensus conclusionis, non ordinatur ad consecutionem alicujus finis; sed solum habet necessitatem consequentiæ, quia virtualiter continetur in principiis, ex quibus procedit per evidentem consequentiam. Sed procedere, aut non procedere; pendet ex applicatione voluntatis ad assensum eliciendum, quæ applicatio libera est, ut probavimus; cum sit circa verum quoddam particulare, & distinctum ab ipsismet principiis. Unde liberum est voluntati applicare; aut divertere intellectum ab assentiendo.

CAPUT SECUNDUM.

TEXT. ARISTOTELIS

Scire autem arbitramur unum quodque simpliciter; & non sophistico more, &c.

Brevis expositio textus.

1 CApite præcedenti, docuit Arist. scientiam esse, & de novo acquiri per demonstrationem, ex præexistenti cognitione principiorum. In hoc autem secundo cap. intendit docere, quid scientia, & quid Demonstratio sit? Dividitur autem in tres partes. In prima, Unam definitionem scientiæ, & duplicem demonstrationis tradit. In secunda, Definit principium, illudque duplici divisione dividit. Et in

tertia, Docet, & probat principia, ſeu præmiſſas notiores eſſe concluſione.

Pluribus verbis definit ſcire, hoc eſt, ſcientiam in concreto, ex quibus pauca hæc ſumenda ſunt, quibus brevis definitio aſſignetur, Scire eſt cognoſcere cauſam rei: & quod illius eſt cauſa, & quod non contingit aliter ſe habere. Per quam ſolum definit Ariſtot. perfectiſſimam ſcientiam, quam vocat ſcientiam Propter quid, (nam de ſcientia Quia, minus perfecta, cap. 10. hujus libri ſe auctorum promittit) ad quam habendum, triplicem conditionem requiri affirmat. Prima eſt, ut cauſam concluſionis cognoſcamus. Secunda, ut cognoſcamus talem cauſam, non ſolum ſecundum cognitionem noſtram eſſe cauſam, ſed etiam ſecundum rem, nam dum probamus hominem eſſe rationalem; quia eſt riſibilis, riſibili prius eſt in noſtro intellectu, & ideo cauſa cognoſcendi rationali, ſed non eſt cauſa eſſendi ejus, verum potius eſt effectus. Et ideò non habemus ſcientiã propter quid, de rationali, ſed ſolũ Quia. Tertia conditio eſt, ut cognoſcamus, non ſolùm eſſe cauſam eſſendi, ſed cauſam neceſſariam: ita ut ea poſita, neceſſariò ſequatur effectus: hoc enim ſignificatur illo verbo; Et quod non contingit aliter ſe habere. Integram definitionem breviſſimè explicat Ariſtotel. dicens: Scire eſſe, per demonſtrationem intelligere: quia ſi vera ſit demonſtratio Propter quid; tres illæ conditiones reperiuntur in præmiſſis reſpectu concluſionis.

Definit deinde demonſtrationem, duplici definitione, quarum prima ita habet. Demonſtratio, eſt ſyllogiſmus ſcientialis, ſive ſyllogiſmus faciens ſcire, & eſt definitio finalis, quia finis demonſtrationis eſt, generare ſcientiam, & hæc ſcientia genita per demonſtrationem, eſt aſſenſus concluſionis ejus, genitus ex præmiſſis.

Secunda definitio, Materialis eſt. Nam ſicut ex fine, propter quem efficitur domus, nempe, ut à pluviis, aliiſve temporum injuriis nos defendat colligimus; ex quibus partibus materialibus conſtare debeat, nempe ex lignis, lapidibus, aliiſque partibus tali modo diſpoſitis, ita Ariſt. ex fine demonſtrationis, colligit, quibus partibus diſpoſitis, & ordinatis, conſtare debeat demonſtratio, quaſi ita arguens. Demonſtratio ordinatur ad generãdam ſcientiam, tanquam ad finem, ergo talis debet eſſe, Ut procedat ex veris, primis; immediatis, notioribus, & prioribus, cauſiſq; concluſionis. Probat ſingulas particulas definitionis: & Primo: quod demonſtratio procedat ex veris, hoc modo. Objectum ſcientiæ debet habere eſſe: ergo quod non eſt, non ſcitur, ſed falſum nihil eſt, ergo non poteſt de illo eſſe ſcientia, veram igitur eſſe oportet concluſionem demonſtrationis, cujus aſſenſus eſt ſcientia, ergo debet procedere ex premiſſis veris, tanquam ex cauſa. Probatur conſequentia, quia falſum cum nihil ſit, non poteſt eſſe cauſa veri. Quod vero demonſtratio procedat ex primis probat ſecundo: quia niſi præmiſſæ ſint principia per ſe evidentia formaliter, hoc eſt, quibus cognita ſignificatione terminorum, ſtatim aſſentiatur intellectus, vel ſaltem virtualiter, ſi is, qui demonſtrationem facit, ſciat ea reducere ad principia per ſe nota, per alias demonſtrationes, non habebit ſcientiam concluſionis, nec proinde veram demonſtrationem, ſed dialecticum tantum ſyllogiſmum, & aſſenſum opinionis de concluſione, Probat tandem tertio: quod notioribus, prioribus, & cauſis concluſionis procedat. Quia ſcire, eſt rem per cauſam cognoſcere, ergo præmiſſæ debent eſſe vera cauſa concluſionis, ſed cauſa eſt prior & notior effectu, ergo debent eſſe priores & notiores, non ſolùm quoad nos, quo pacto, illud eſt prius, quod notius eſt nobis,

nobis, licet secundum naturam sit posterius, ut effectus notior nobis est causa: & ideo prior quoad nostram cognitionem, sed præmissæ debent esse priores, & notiores conclusione, ex natura rei, quod habebunt, si secundum rem sint causæ ejus, ut expositum est.

4 In secunda par. cap. Quia dixerat demonstrationem debere procedere ex primis, hoc est, ex præmissis, quæ sint principia indemonstrabilia, definit principium indemonstrabile, hoc modo; Principium est, propositio immediata demonstrationis: Explicat autem, quid sit esse propositionem demonstrationis, vel demonstrativam, & quid sit esse immediatam. Propositio, inquit, est altera pars enunciationis, unum de uno complectens. Nam enunciatio dividitur in affirmativam, & negativam. Esse igitur propositionem demonstrationis idem est; ac esse enuntiationem affirmativam, aut negativam: quæ tanquam præmissa ponitur in demonstratione, ad inferendam conclusionem: & ideo debet esse vera, ac necessaria; ut distinguatur à propositione dialectica, quæ solum est probabilis, & ideo potest esse falsa. Immediata verò propositio est: qua non est alia prior. Hoc est, quæ non habet aliam, per quam demonstrari possit; sed cui intellectus, ex sola notitia terminorum assentitur.

5 Dividit deinde principium in duo membra: nempe in Dignitatem, & Positionem; dignitas, seu ἀξίωμα, est propositio immediata, atque indemonstrabilis; adeò universalis, & manifesta; ut ejus veritas omnibus pateat: & hac fortè ratione vocatur Dignitas; quia dignū est, cui assentiantur omnes. Et hac etiam de causa inquit, Aristot. Dignitates cognoscere debere omnes; qui scientiam aliquam acquirere volunt; priusquam ad eam addiscendam accedāt. Tales sunt. Quodlibet est vel non est: Totum est majus sua parte, & similes, positio verò, seu θέσις, est propositio per se nota, & indemonstrabilis; sed nec universalis adeo, ut ἀξίωμα, nec cujus veritas, omnibus sit manifesta, & ideo, quam non est necessarium, ut cognoscat prius, qui aliquam scientiam addiscere incipit; sed nunc potest per se, vel à magistro eam accipere: & talia sunt omnia principia particularium scientiarum; ut definitiones. Est autem alia differentia, inter dignitatem & Propositionē, quod dignitates vix, aut nunquam ingrediuntur demōstrationem, sed omnibus scientiis præsupponuntur. Positiones verò, præmissæ demonstrationis sunt: & ideò positiones vocantur: quia ponuntur in demonstratione ad inferendam conclusionem.

Positionem rursus dividit, in eam quæ verum, vel falsum cōtinet: & hæc est propositio; quam appellant. Suppositionem: quia sub tali dispositione ponitur in demonstratione ad inferendam conclusionē. Et in eam; quæ non continet, verum, nec falsum; sed ex illa potest suppositio fieri: & dicit esse definitionem: ut animal rationale, est principium, quod vocatur definitione, ex qua potest fieri aliud principium, quod sit suppositio: ut si dicamus, homo est animal rationale; Suppositio est: quia verum, vel falsum continet.

In tertia parte. Docet principia, vel præmissas demonstrationis, magis evidentes magisque certas esse debere, quàm conclusionem ejusdem demonstrationis. Quod probat, ex communi illo axiomate. Propter quod unumquodque tale, & illud magis. Ut si Petrum diligo propter Joannem, magis diligo Joannē, quàm Petrum: sed conclusioni demonstrationis assentitur intellectus propter præmissas: ergo fortiùs, ac certiùs assentitur præmissis: quare certiores, & notiores esse debent conclusione.

QVÆ-

QVÆSTIO I.

An ſecunda definitio demonſtrationis ſit bona?

QUæſtio hæc, non tam proponitur ad rei difficultatem diſcutiendam; quam ad elucidandam definitionem Ariſt. atque oſtendendum exactam eſſe. Quod ut fiat, duo argum. adverſus eam proponemus; ex quorum ſolutione id fiat manifeſtum. Primum eſt. Quia definitio per genus, & differentiam dari debet; vel per aliquid, quod loco generis, aut differentiæ ponatur: ſed nihil ponitur pro genere in hac definitione; ut verba ejus oſtendunt, quibus ab aliis argumentationibus diſtinguatur; in nullo vero eorum cum eis convenit: ergo caret omnino genere: & ideò non eſt integra vel completa.

7 Secundum. Quia bona definitio, nec unum verbum debet habere ſupervacaneum: ſed hæc habet plura ejuſmodi: ergo non eſt bona. Probatur minor: quia demonſtrationem procedere ex primis & prioribus; id enim ſunt, nam prima, & priora, idem prorſus ſignificant: ergo redundat alterum. Præterea. Cauſa eſt prior, & notior effectu; ergo qui dicit demonſtrationem procedere ex cauſis, dicit debere procedere ex prioribus, & notioribus: ſufficeret ergo ponere in definitione, particulam ex cauſis: & ſic duæ aliæ, nempe ex prioribus, & notioribus, videntur ſuperfluæ, toramque definitionem vitioſam efficere. Et tandem. Quod procedat ex primis, & ex immediatis, aut indemonſtrabilibus; idem eſt: cum idem ſit principia demonſtrationis eſſe prima, & eſſe immediata, aut indemonſtrabilia: ergo aliquod horum verborum ſuperfluum eſt.

Nihilominus deficientem hanc bonam eſſe ita probo. Bona definitio eſt; per quam ſufficienter explicatur natura definiti, & diſtinguitur à cæteris: ſed hæc duo præſtat hæc definitio demonſtrationis, explicans naturam demonſtrationis, & eam diſtinguens à cæteris argumentationibus: exacta igitur cenſenda eſt. Probatur minor: quia hæc definitio, explicat partes; ex quibus demonſtratio conſtare debet; nempe, præmiſſas veras, neceſſarias: & quæ ſint veræ cauſæ; & per ſe concluſionis: & quæ ſic diſponantur; ut ex eis evidenter inferatur concluſio. Et demonſtratio ex his conſtituta, eſſentialiter diſtinguitur ab aliis ſpeciebus argumentationis; cum quibus convenit in genere remoto argumentationis; & cum ſyllogiſmo dialectico in genere ſyllogiſmi: quod genus ſubintelligitur abſque dubio ab Ariſt. nec neceſſarium fuit illud expreſſe in definitione ponere: quia & in lib. Priorum proximè antecedentibus, ſyllogiſmum definierat & in prima definitione ejuſdem demonſtrationis, præſenti cap. tradita, eundem ſyllogiſmum expreſſe poſuit pro genere dicens: Demonſtrationem eſſe ſyllogiſmum ſcientialem, aut facientem ſcire. Quare ſecunda definitio his verbis debet aſſignari.

8 Demonſtratio eſt ſyllogiſmus procedens ex veris, primis, & immediatis, notioribus, & prioribus, cauſiſq; concluſionis: ita ut per ſyllogiſmum; conveniat in genere immediato cum dialectico: & per eandem particulam; cenſeantur ſeparatæ ab ea cæteræ argumentationes, atq; etiam ſyllogiſmus ſophiſticus: qui dum peccat in forma; non eſt ſyllogiſmus ſimpliciter; ſed ſecundum quid: & ideo non convenit cum demonſtratione in ſyllogiſmo; tanquam in genere; ſed ſolum analogicè: & ob eam cauſam ſic cenſetur ſeparatus. Per cæteras vero particulas definitionis, diſtinguitur demonſtratio à ſyllogiſmo Dialectico; qui ex aliis valde diverſis procedit: ut in

Topicis

Topicis dicetur. Et ex his manet explicata definitio demonſtrationis. Et ſolutum primum arg.

9 Ad ſecundum. Neganda eſt minor; quod in hac definitione aliquod verbũ ſit ſupervacaneum: quia licet quædã eandem rem ſignificent; ſingula tamen diverſam rationem ejuſdem rei ſignificant: quod ſatis eſt, ut nullum ſit ſuperfluum. Ut principia eſſe prima, & eſſe immediata; aut indemonſtrabilia, diverſas rationes principiorum denotant. Principium namque dicitur primum in ordine ad concluſionẽ; quæ non eſt prima; ſed à primo derivata. Immediatum verò, aut indemonſtrabile reſpectu alterius medii prioris; per quod demõſtrari poſſit, quo caret. Prima quoque dicuntur principia, propter dignitatem; & priora propter cauſalitatem. Cauſa denique duplicem habet dignitatem, reſpectu effectus, & quod ſit prior natura illo, & quod ſit notior, & licet una ſequatur ex altera, ratione tamen diſtinguuntur. Quo circa nullum eſt verbum in definitione, quod non ſignificet rationem aliquam, vel dignitatem principiorum, diſtinctam ab ea, quam ſignificat aliud, quod ſatis eſt; ut nullum ſit ſuperfluum. Imò neceſſe fuit omnia illa verba in definitione ponere, ut omnes rationes principiorum exprimerentur, & ratio, atque dignitas demonſtrationis explicatiùs traderetur. Unum tamen eſt notandum: quod dum dicitur demonſtrationem procedere ex cauſis, per cauſas, non ſolùm intelliguntur illæ, ex quibus realiter procedit effectus, ſed quæcunque rationes priores aliis. Nam de ente demonſtrantur proprietates, aut paſſiones ejus in Metaphyſica; ut quod ſit unium verum, & bonum, & de Deo demonſtramus, quod ſit æternus, quia eſt immutabilis, idque per veras demonſtrationes; & tamen non poteſt eſſe vera cauſalitas, inter unum & alterum; cum nec ſit diſtincto ex natura rei, verum ſufficit prioritas rationis, quam intellectus noſter inter ea ponit, ad veram demonſtrationem.

QVÆSTIO II.

Quotuplex ſit propoſitio per ſe nota, & an omnis immediata appellanda per ſe nota?

CIrca definitionem & diviſionem propoſitionis per ſe notæ: non videntur eodem modo ſentire, D. Thom. & Scotus, atque ex conſequenti, nec ſectatores utriuſque. Nam D. Tho. de veritate q. 10. art. 12. lib. 1. contra gentes, ca. 10. & 11. & 1. p. q. 2. art. 1. ſic definit propoſitionem per ſe notã. Propoſitio per ſe nota eſt, cujus prædicatum includitur in ratione intrinſeca ſubjecti: ut homo eſt animal. Deinde dividit primò propoſitionem per ſe notã; in eam; quæ eſt per ſe nota, Secundum ſuam naturam; & non quoad nos: & in eam; quæ eſt per ſe nota, etiam quoad nos. Per ſe nota ex natura ſua; & non quoad nos, eſt illa; cujus prædicatũ verè eſt intrinſecum reſpectu ſubjecti, ſed nos id ignoramus: & talis erit illa, in qua definitio nobis ignota prædicatur de ſuo definito. Per ſe nota verò ex natura ſua, & quoad nos, erit illa, cujus prædicatum verè eſt ſubjecto intrinſecum, & à nobis cognoſcitur, ut homo eſt animal rationale.

10 Secundo dividit propoſitionẽ per ſe notã ex natura ſua, & quoad nos in Unam; cujus termini omnibus patent. Et tales ſunt, principia univerſaliſſima: ut quodlibet eſt, vel non eſt: & totum eſt majus ſua parte. Et in Aliam, cujus termini nõ omnibus ſunt manifeſti, ſed ſolis ſapientibus, & talis eſt hæc; Spirituália non ſunt in loco circumſcriptivè. Hanc definitionem propoſitionis per ſe notæ, cum utraq; diviſione, amplectuntur ferè omnes; Richard. in

1 d 3 art. 1. q. 2. Duran. ibidem q. 3. Ferr. 1. lib. contra gentes ca. 10. Capreol. in d. 2. q. 2. art. 1. & 2. Cajet. 1. p. q. 2. art. 1. & c. præſenti. Sotus cap. præcedenti quæſt. 2. ad 9. & plures alii.

Secunda opinio Scoti, oppoſita eſt, quia nec definitio ei placet, nec diviſiones recipit, ſed aliam definitionem ipſe aſſignat, prolixam ſatis, & obſcuram; his verbis. Propoſitio per ſe nota; quem ex terminis propriis, qui ſunt aliquid ejus; ut ſunt ejus; hoc eſt, ut ſic concepti; & non propter aliquid aliud, quod ſit extra terminos proprios, habet evidentem veritatem. Ut omne totum eſt majus ſua parte, & talem ait eſſe omnem propoſitionem, per ſe notam, & ideo non eſſe dividendam illis diviſionibus traditis, à D. Thom.

11 Ex qua definitione colligit. Diſtinctam eſſe propoſitionem; in qua prædicatur prima paſſio de definitione, ut animal rationale, eſt capax diſciplinæ, & in qua prædicatur de definito, ut homo eſt capax diſciplinæ, quod multis probat argumẽtis, putans forte cõtrarium hoc eſſe ſententiæ. D. Tho. Sed hæc arg. omittenda ſunt, quia id non negat D. Tho. ut videbimus. Scotum ſequuntur Aureol. & Greg. quos citat Capreol. in 1 d. 2. q. 2. art. 2. qui adverſus definitionem D. Tho. ſic arguunt.

Primò. Multæ ſunt propoſitiones per ſe notæ in Mathematicis ſciẽtiis, in quibus prædicatum non eſt de intrinſeca ratione ſubjecti, ut totum eſt majus ſua parte, &, à quolibet puncta in quodlibet punctum, poſſumus lineam ducere. Et in Philoſophia naturali, Motum eſſe, atq; etiam Naturam eſſe, imo, & hæc per ſe nota eſt; Animal rationale eſt capax diſciplinæ: Nix eſt alba: Corvus eſt niger. Et ex oppoſito, aliæ ſunt, in quibus prædicatum eſt de intrinſeca ratione ſubjecti, ut Homo eſt ſubſtantia. Animal eſt corpus, & tamen non ſunt immediatæ, quia inter prædicatum, & ſubjectum dantur alia prædicata media ut pater. Ergo definitio D. Thom. ex utr aque parte probatur inſufficiens.

12 Secundo arguunt, Contra diviſionẽ, quia propoſitionem eſſe per ſe notam, non conſiſtit in eo, quod termini ejus à nobis cognoſcantur; ſed ſolum in eo, quod ex ſe habeat evidentem veritatem: & multò minus conſiſtit in eo; quod à ſolis ſapientibus, vel ab omnibus cognoſcantur ejus termini, ſed ſolum in eo; quod per ſe ſint cognoſcibiles. Ergo diviſiones in per ſe notam ex natura ſua; & quoad nos: & in per ſe notam ſapientibus; vel inſipientibus, extra rationem propoſitionis per ſe notæ ſunt: & ideò admitti non debent.

Tertiò. Quia propoſitio per ſe nota eſt illa; quæ ex propriis conceptibus, à quocunque intellectu formatis, talis eſt, ergo omnis propoſitio per ſe nota, nobis etiam erit per ſe nota, & ideo male dividitur, in per ſe notam ex natura ſua, & quoad nos. Antecedens probant, quia, vel formamus proprios conceptus ejus, vel alios diverſos; ſi proprios, nobis erit per ſe nota, ſi diverſos, non erit eadem ptopoſitio; ſed alia diverſa, ergo propoſitio per ſe nota, ex ſe cuilibet intellectui erit per ſe nota, nulla ergo dabitur per ſe nota, ex natura ſua; quæ non ſit etiam per ſe nota, quoad nos.

In hac re, noſtra ſententia eſt: Propoſitionem per ſe notam, definiendam eſſe, ac dividendam; vt Ariſt. ca. præſenti definivit ac diviſit: ejus autẽ definitioni, ac diviſionibus magis eſſe conformẽ ſententiã D. Th. & communem; quam ſententiam Scoti.

13 Verba Ariſt. ſic habent. Principium demõſtrationis, eſt propoſitio immediata: immediata verò; quia non eſt alia prior, Quibus per principium demonſtrationis, intelligit promiſſionem per ſe notam, hæc enim ſola principium vocari poteſt: nam quæ mediata eſt; non principium; ſed conclu-

conclusio vocatur. Sic ergo definienda est propositio per se nota apud Arist. ut brevis, clara, & universalis sit definitio. Propositio per se nota est; inter cujus prædicatum & subjectum nullum datur medium, per quod à priori possit demonstrari. In qua definitione, solũ definitur propositio per se nota demonstrationis, aut demonstrativa; hoc est, necessaria; quod Arist. a parte significavit dicens; principium demonstrationis esse propositionem immediatã, quod dicimus, ad excludendas aliquas propositiones; quæ cùm verè accidentales sint, & ex se contingentes, & non demonstrativæ, ab aliquibus dicuntur per se notæ, atque immediatæ: ut nix est alba, superficies est colorata, & similes.

14 Ex definitione autem sic intellecta. Colligitur primò. Omnino converti propositionem per se notam, & immediatam, atque indemonstrabilem, quia de utraque verum est; nullum eam habere medium, per quod à priori possit demonstrari. A priori autem dicimus, quia nil impedit, quo minus propositio sit per se nota; & per effectum demonstretur: ut homo est animal rationale; demonstratur per illam: homo est risibilis, & nihil ominus est per se nota, quia non demonstratur à priori, sed à posteriori, & hæc de definitione propositionis per se notæ.

Hanc Arist. divisit, quatuor divisionibus; ex quibus tres posuit cap. præsenti quartam verò cap. sequenti. Prima, in dignitatem, & positionem. Dignitatem vocavit universalissimam, quæ vix ingreditur scientiam, vel demonstrationem, sed quasi fundamentum est plurium, vel omnium scientiarum, & demonstrationum, ut quodlibet est, vel non est, totum est majus sua parte, quam ideo dixit necessariò debere cognosci ab his; qui aliquam scientiam addiscere incipiunt. Positionem verò, quæ est propositio per se nota non tamen universalis, nec etiam, quam cognoscere debet, qui aliquam scientiam addiscere vult, sed particularis, & propria alicujus scientiæ, ex qua fiunt demonstrationes in ea, & quæ in ipsamet scientia traditur, & tales sunt omnes definitiones, & omnia principia propria particularium scientiarum. Hæc autem divisio, eadem est cum secunda, quam tradit D. Tho. dicens, propositionem per se notam unam esse, cujus termini omnibus patent, quales sunt universalissimæ, quas appellavit Aristot. dignitates. Et in aliam, cujus termini non omnibus, sed sapientibus tantum sunt manifesti, & istæ sunt, quas vocat Arist. positiones.

15 Secunda divisione; eam divisit in positionem, & suppositionem, circa quam versabitur quæstio sequens.

Tertiam verò divisionem, satis apertè insinuavit, dum notiora divisi in ea, quæ sunt notiora natura, & quoad nos. Ex hac enim divisione sequitur, sed se notum, aliud esse ex natura sua, & non quoad nos, aliud verò ex natura sua, & quoad nos, & ex consequenti propositionem per se notam, ejusdem modis dividi ab Aristot. Et probatur hoc argum. Omnis definitio constituit propositionem per se notam, cum definito: sed plures sunt definitiones nobis incognitæ, ergo propositiones, quas constituere possunt cum suis definitis, erunt, ex natura sua per se notæ, non tamen quoad nos, imò quæ demonstrari, quoad nos poterunt, à posteriori, per aliquem effectum.

Quartam denique divisionem, posuit cap. seq. In per se notam positivè; cujus prædicatum positivum, sine medio demonstrativo convenit subjecto, & in per se notam negativè; cujus prædicatum negativum, sine medio convenit subjecto; tales sunt propositiones; in quibus unum prædicamentum negatur de altero:

ut ſubſtantia non eſt Quantitas. Non tamẽ illæ, in quibus particulare genus unius prędicamenti, aut una ſpecies negatur de alia; vel de ſupremo genere alterius prædicamenti, ut Albedo non eſt Quantitas: Linea non eſt color: Habitus non eſt numerus, quia iſtæ poſſant demõſtrari per ſupremum genus alterius prædicamenti, negatum, ut Albedo non eſt quantitas, quia eſt qualitas, & qualitas non eſt quantitas, & linea non eſt color, quia nõ eſt qualitas. Et una ſpecies, vel unum genus negatur de altero, ut ſubſtantia non eſt quantitas, & homo nõ eſt equus. Negationes enim iſtæ eſſentiales ſunt; & ideo propoſitiones neceſſarias, atque demonſtrativas, & per ſe notas conſtituunt. Verba Ariſtotelis ſunt: Sicut quædam principia ſunt indemonſtrabilia. Quod ſit hoc illud, & quod ſit hoc in illo, ſic & quod non erit hoc illud, nec quod ſit hoc in illo; quare, hæc quidem eſſe aliquid; alia autem non eſſe aliquid, erunt principia.

17 Quod vero duæ diviſiones, à D. Tho. aſſignatæ, ſint conformes primæ, ac tertiæ diviſioni, deſignatis ab Ariſtot. vel potiùs, quod ſint eædem probavimus jam. Reſtat igitur oſtendere, quod ejus definitio conformis ſit definitioni Ariſt. à nobis ex verbis ejus deſumptæ. Quod ſic probari poteſt. Definitio D. Tho. eſt: Propoſitio per ſe nota eſt ea, cujus prædicatum includitur in ratione intrinſeca ſubjecti. Sed propoſitio talis non habet medium, per quod poſſit à priori demonſtrari; ut probabitur ex ſolutionibus argumentorum Scoti, & aliorum, ergo conſona eſt definitioni Ariſtot. Definitionem vero Scoti, non rejicimus ex eo, quod non poſſit reduci ad eandem, ſed quia prolixa ſatis eſt, atque obſcura, vt verba ejus oſtendunt.

Pro ſolutione primi argum. Duplici diſtinctione diſtinguendum eſt prædicatũ intrinſecum. Primò quidem, in Recto, aut in Obliquo. Deinde. Secundum eſſe, aut ſecundum cauſalitatem, & in Recto, nulla pars eſt prædicatum intrinſecum, reſpectu totius, quamvis ſecundum eſſe ſit ei intrinſeca, ſed in obliquo intrinſecum eſt, & hoc modo eſt propoſitio per ſe nota: Totum eſt majus ſua parte. Præterea, effectus per ſe, atque immediatus, non eſt intrinſecus cauſæ, ſed intrinſecus eſt ordo cauſalitatis, inter cauſam proximam, & per ſe, atq; ejus effectum, & ex cõſequenti, effectus ipſe quodammodo eſt prædicatum intrinſecum, reſpectu cauſæ, ratione ejuſdem ordinis intrinſeci. Dum autem definit D. Thom. propoſitionem per ſe notam, cujus prædicatum eſt intrinſecum eſſe debere intelligit. Hoc eſt, aut ſecundum eſſe, aut ſecundum ordinem intrinſecum proximæ cauſalitatis.

18 Ex his reſpondetur ad argu. Negando antecedens, quod aliqua ſit propoſitio per ſe nota, cujus prædicatũ non ſit intrinſecum ſubjecto, aut ſecundum eſſe; aut ſecundum intrinſecum ordinem proximæ cauſalitatis, in recto, aut in obliquo, ſecundum ſe aut ſecundum ordinem intrinſecum unius ad alterum. Et cum intrinſecus ſit ordo cauſalitatis, inter effectum, & cauſam proximam, & per ſe propoſitionem per ſe notam conſtituit, dum de cauſa prædicatur; cum ſit intrinſecum prædicatum cauſæ, ſi non ratione ſui, bene tamen ratione ordinis intrinſeci. Et ſi non in recto; bene tamen in obliquo. Aliæ autem prædicationes accidẽtales, ſi aliquo modo ſint per ſe notæ, non ſunt propoſitiones demonſtrativæ, quia non ſunt neceſſariæ. D. autem Tho. ſolum definit propoſitionẽ per ſe notam demonſtrativam: ut de Ariſtot. etiam notum eſt; hanc tantum eum diffiniſſe.

Pro aliis denique propoſitionibus eſſentialibus, & mediatis; quas adducit idem arg. Alia diſtinctione utendum eſt, nempè,

Me-

Medium eſt duplex. Reale vel Rationis; aut formale; & virtuale. Medium reale, dicitur illud; quod eſt res diſtincta à prædicato, & ſubjecto, inter quæ ponitur medium aut admirativum; eſt medium reale, inter hominem, & riſibile: & hoc etiam dicitur medium formale. Medium verò rationis eſt; quod ſolum ratione noſtra diſtinguitur à ſubjecto, & prædicato: & dicitur medium virtuale, quia ſecundum rem, aut formam non eſt diſtinctũ ab extremis; ſed ſecundum noſtrum intellectũ, plures conceptus ejuſdem rei concipientem: virtute tamen, & quaſi fundamentaliter contentos in re ipſa. Et quantum pertinet ad propoſitiones demonſtrativas; utrumque medium conſtituit propoſitionem ſimpliciter mediatam, & ſimpliciter demonſtrabilem. Probatur ex Ariſtot. qui concedit definitionem eſſe medium demonſtrationis: atqui Definitio ſolum poteſt eſſe medium rationis, & virtuale.

Unde ſequitur. Omnes propoſitiones; quæ poſſunt demonſtrari per definitionem prædicati aut ſubjecti, eſſe ſimpliciter mediatas: ut ſunt illæ; in quibus prima paſſio prædicatur de definitio, atq; etiam de definitione, quia illa poteſt demonſtrari, per definitionem ſubjecti; hæc verò per definitionem paſſionis; & etiam illa, in qua una paſſio prædicatur de alia; ut admirativum eſt riſibile: & etiam illæ; quæ aſſumuntur in arg. Sed communiter dicuntur immediatæ; quia ſecundum rem tales ſunt.

19 Ad ſecundum. Diſtinguendum eſt antecedens. Nam ſicut notiora, vel minus nota dicuntur talia; & ex natura ſua, & etiã in ordine ad intellectum imperfectè cognoſcentem: ſic etiam propoſitio per ſe nota: & licet per accidens ſit ad rationem propoſitionis per ſe notæ ſecundum ſe ſumptæ, quod non ſit per ſe nota, quoad nos: nihilominus ſumpta in communi, quaſi analogicæ dividitur, in propoſitionem per ſe notam natura ſua, & quoad nos.

Ad tertium. Negandum eſt antecedens quod propoſitio per ſe nota ſit, quæ ex propriis conceptibus, à quocunque intellectu formatis talis eſt: ſed illa eſt, inter cujus prædicatum, & ſubjectum non datur medium; per quod à priori ſit demonſtrabilis: & quia hoc non eſt ſemper nobis notum, de quacunque propoſitione; ideo non quæcunque per ſe nota ex natura ſua, eſt per ſe nota quoad nos. Talis autem propoſitionis non formamus proprios conceptus diſtinctos; ſed confuſos: & ideo non eſt alia; ſed eadem: non tamen per ſe nota nobis: quia immediationem prædicati, & ſubjecti non cognoſcimus.

QVÆSTIO III.

An nuda definitio ſit principium quod vocatur poſitio?

20 DEfinitio duobus modis conſiderari poteſt. Primo. Secundum rationem definitionis præciſam; ut explicat naturã definiti: ut animal rationale Secundo. Ut ſimul definitio conjungitur in propoſitione: ut cum dicimus; homo eſt animal rationale. Et primo modo nuda ſumitur; hoc eſt ſine definitio: & de ea ſic accepta quærimus; An ſit principium demonſtrationis, quod vocatur poſitio. Et rationem dubitandi ex una parte præbuit. Ariſtotel. qui poſitionem diviſit in eam; quæ eſt propoſitio, verum, aut falſum continens. Et in alium; quæ non cõtinet verum, aut falſum: qualis eſt definitio; nuda quidam accepta, & non cum definitio: quia dum definitio conjungitur, jam continet verum, aut falſum; cùm efficiat cum eo propoſitionem.

Ex quo evidenter infertur affirmativa; quod nuda definitio ſit principium, quod vocatur poſitio.

21 Sed oppoſita pars; quod non poſſit eſſe poſitio, videtur probari evidenter hoc argument. à ſuperiori ad inferius negativè. Quia principium diviſit Ariſtot. in dignitatem, & poſitionem: & rurſus poſitionem, in eam; quæ continet verum, aut falſum, & in eam, quæ nihil horum dicit: qualis eſt definitio. Ex hoc ergo deſumitur tale argum. Principium eſt quid ſuperius, ratione dignitatis, & poſitionis, cum in hæc principia ſpecialia dividatur: ergo evidens eſt talis conſequentia, à ſuperiori ad inferius negativè. Definitio non eſt principium: ergo non eſt poſitio. Antecedens probatur; ex definitione principii; tradita ab eodem Ariſt. Principium inquit eſt; propoſitio immediata: ſed nuda definitio, non eſt propoſitio: ergo nec propoſitio immediata: & ex conſequenti, nec eſt principium.

Plures ſolutiones adhibentur huic difficultati; quas conſulto prætermitto: quia jam nemo eas curat. Solum afferam ſolutionẽ D. Tho. in Cõment. hujus cap. quam ſequuntur ferè omnes moderni & videtur mihi neceſſariò admittenda. Poſitionem duplicem eſſe; Formalẽ, & Virtualem. Formalis, eſt propoſitio. Virtualis verò, eſt definitio: quia ex ea proximè poteſt effici propoſitio; quæ ſit formalis ſuppoſitio. Ariſt. ergo vocavit definitionem poſitionẽ: non quod formalis ſit poſitio, ſed quod ſit virtualis. Et hoc etiam modo eſt principium, & immediata propoſitio.

22 Sed contra hanc ſolutionem eſt argum. Quia ſi hoc ſufficit, ut definitio dicatur poſitio; etiam definitum poterit vocari poſitio. Probatur conſequentia, quia ſicut ex definitione adjuncta definito, poteſt proxime effici propoſitio; quæ eſt formalis poſitio: eodem modo ex definito adjuncto definitioni: ſed definitum non poteſt ullo modo vocari poſitio; alioqui, cuilibet parti poterit attribui denominatio totius: ergo nec definitio vocari poteſt poſitio, propter illam rationem virtualem. Reſpondetur. Negando conſequentiam: quia ſpecialis eſt ratio in definitione; ut dicatur poſitio virtualis; quæ non eſt in definito, nec in aliis. Nam finitio ex propria natura, eſt medium ordinatum; per quod paſſiones demonſtrantur: de ſubjecto in ſcientia: unde per ſe & proximè ordinatur, ad conſtituendam propoſitionem neceſſarium, & per ſe notam: quam non poteſt conſtituere; niſi cum definito. Per ſe etiam ponitur in ſcientia; tanquam fundamentum omnium veritatum ejus: & hæc eſt etiam ſpecialis ratio; propter quam vocari debet poſitio. Et has ſpeciales rationes conſiderans Ariſtotel. merito eam vocavit principium, & poſitionem; quæ non reperiuntur in definito. Nam cum non ſit medium ordinatum ad demonſtrandas paſſiones, nec per ſe ordinatur ad propoſitionem per ſe notam conſtituendam potius, quàm ad conſtituendam quamlibet aliam, non ponitur, tanquam fundamentum proximum omnium veritatum ejuſdem ſcientiæ; ſed ad ſummum remotum: Ideò non poteſt ullo modo vocari poſitio.

QVÆSTIO IV.

An principia demonſtrationis ſint magis vera; quàm concluſio & univerſaliter una propoſitio, an poſſit eſſe verior altera?

23 PRæſupponenda eſt definitio veritatis; quã omnes recipiunt. Veritas eſt, adæquatio intellectus cum re vel ad rem

Adæ-

Adæquatio intellectus vocatur: quia veritas, ſaltem complexa (quam formalem vocare ſolent) primò, & formaliter reperitur in intellectu, & propoſitione mentali; per quam enunciat unum de altero. In propoſitione verò vocali, & ſcripta; ſolum reperitur tanquam in ſigno. Dum ergo intellectus ita enunciat, per propoſitionem mentalem; ſicut res ſe habet in ſe, dicitur verus: dum verò enuntiat aliter; ac res ſe habet in ſe, dicitur falſus. Nam, ut ſæpè Ariſtotel repetit; ab eo quod res eſt, vel non eſt; enunciatio dicitur vera; vel falſa: ut ſi de Petro ſedente enunciet; quod ſedet: verus eſt: ſi verò quod ſtet; vel non ſedeat, erit falſus: Veritas igitur conſiſtit, in adæquatione conceptus cum re ipſa: vel in adæquatione rei; ut repræſentatæ per conceptum, cum ſe ipſa, ut eſt in ſe. Quærimus ergo; An complexa hæc veritas, ſuſcipiat magis, & minus, in ordine ad præmiſſas, & concluſionem? ita ut intellectus dum aſſentitur præmiſſis; magis verus ſit, quam dum aſſentitur concluſioni: & ex conſequenti, præmiſſæ in intellectu; quæ ſunt propoſitiones mentales, ſint magis veræ, quam concluſio, etiam in mente: quæ eſt propoſitio mentalis ex eis deducta: & conſequenter, eadem principia; ut ſunt propoſitiones vocales, aut ſcriptæ, ſint veriora concluſione vocali, aut ſcripta. Et univerſaliter, intellectus per unam propoſitionem mentalem, an magis verus ſit; quam per alteram: & propoſitio ipſa mentalis, ſit verior: atque ex conſequenti, vocalis, & ſcripta.

24 Prima opinio. Negat præmiſſas eſſe veriores concluſione: & univerſaliter unam propoſitionem eſſe veriorem altera. Ita tenet ex modernis nonnulli. Probant ex intrinſeca ratione veritatis. Nam veritas conſiſtit in adæquatione conceptus cum reipſa repræſentata. Ita ut tunc verus ſit, quando repræſentat rem; ſicut ſe habet in ſe: falſitas vero; cum eam alio modo repreſentat, ſed adæquatio conſiſtit in indiviſibili: ita ut non poſſit intelligi major, aut minor: ergo veritas propoſitionis etiam conſiſtit in indiviſibili: ita, ut non poſſit major, aut minor intelligi in diverſis propoſitionibus. Probatur minor: quia adæquatio eſt quædam æqualitas conceptus repræſentantis; cum re repræſentata: ſed æqualitas conſiſtit in indiviſibili: ita ut non poſſit eſſe major, vel minor. Quia ſi duo corpora habent æqualem magnitudinem; ita ut neutrum excedat alterum: tunc dicuntur æqualia, ſi verò unum excedat alterum; quantumvis minimo exceſſu, non erunt æqualia, ſed ſimpliciter inæqualia, ergo eodem modo, vel conceptus repræſentat rem; ſicut eſt in ſe, vel excedit, aut deficit; quantumlibet minimo exceſſu. Si primo modo ſe habeat; verus erit, ſi ſecundo, falſus, & conſequenter, ſi propoſitio enunciat rem ſicuti eſt, erit vera, ſi verò excedat, vel deficiat, quantumlibet parum erit falſa, non poteſt igitur intelligi, quod ſit una magis vera, quàm alia, ſed eo ipſo, quod minus vera excogitatur, erit falſa. Gratia exempli. Non minus verum erit Petrum eſſe album, ſi ei albedo inhæreat, quàm eſſe hominem, quia non minus adæquatur una propoſitio rei ſignificatæ; quam altera, ſicut, ſi duo corpora ſint æqualia; non erit poſſibile excogitare alia magis æqualia.

25 Secundam opinionem, tenent ex modernis alii. Affirmantes principia eſſe veriora concluſione, & univerſaliter, unam propoſitionem veriorem altera. Probatur teſtimonio Ariſtotel. 4. Metaph. text. 18. ubi docet aliquid eſſe magis verum, quàm aliud, & pariter magis falſum, quod ſic probat. Quia non æque mentitur; qui dicit, quatuor eſſe quinque; ac ille; qui dicit,

cit, quatuor esse millia: ergo magis falsum est, quod iste asserit; quã quod ille: sed falsum, est contrarium veritati, ergo eodem modo erit una propositio magis vera; quã alia. Probatur consequentia, quia contrariorum eadẽ est ratio. Præterea cap. præsenti, docet expresse; conclusionem esse veram propter præmissas, ergo præmissæ erunt magis veræ, quia propter quod unumquodque tale; & illud magis.

Probant deinde ratione. Quia à nemine negatur; principia esse certiora, evidentiora, & magis necessaria, quàm conclusionem; cum sint per se certa, per se evidentia, per se necessaria, hoc est, sine ullo medio; sed quibus intellectus, cognita tantum significatione terminorum assentitur, conclusio verò non sit certa, evidens, aut necessaria per se; sed per aliud, hoc est, per principia; quibus mediis ei assentitur intellectus: sed magis certum, magis evidens, & magis necessarium, est magis verum: ergo erit eodem modo magis vera. Et certè, si una propositio non esset verior altera; non esset fides divina magis vera, quàm scientia, aut quam quælibet alia cognitio humana. Unde, nec magis verũ esset, quod Deus est trinus, & unus, quàm quod paries est albus, cui inhæret albedo: quod tamen falsum est, & contra D. Thom. 2. 2. quæst. 4. art. 8. ubi docet, fidem divinam ex propria natura, certiorem esse quacunque scientia nostra.

26 Nostra sententia, mediũ tenet inter hæc extrema, & explicatur hac distinctione. Veritas duobus modis potest cõsiderari. Primo. Formaliter, ex parte essentiæ: quæ consistit in adæquatione intellectus per conceptum, vel judicium cum re, extra existente, per eundem conceptum repræsentata Secundo ex parte fundamenti, & causarum ejus. Fundamentum, est entitas & perfectio ipsarum rerum; circa quas versatur. Nam cùm verum sit passio entis, quæ perfectiora sunt secundum entitatem, censentur etiam perfectiora secundum veritatem. Causæ autem veritatis esse possunt; necessitas, infallibilitas, certitudo, atque evidentia: pondus etiam, sive momentum rationum quibus probatur.

27 Duplici ergo conclusione respondemus. Prima. Veritas ex parte rationis formalis, & essentialis ipsius adæquationis, in qua consistit, non potest esse major in una propositione, quam in alia. Secunda, ex parte fundamenti, & causarum ejus; major esse potest: & ideo una propositio ex hac parte magis vera, quàm altera. Utraque conclusio cum distinctione adducta, continetur expresè in doctrina D. Thom. quæst. 2. de virtutibus, arti 9 ubi ita ait. Cùm veritas consistat in adæquatione intellectus, & rei, si consideretur veritas secundum rationem æqualitatis, quæ non recipit magis, & minus, sic non cõtingit esse aliquid magis, & minus verũ. Sed si consideretur ipsum esse rei, quæ est ratio veritatis, sicut dicitur in 2. Meta. eadem est dispositio rerum ineſſe, & veritate: unde quæ sunt magis entia, sunt magis vera: & propter hæc etiam in scientiis demonstrativis, magis creduntur principia: quam conclusiones. Et primam conclusionem nostram, probat arg. primæ opinionis. Secundam verò probant argum. opinionis secundæ: & ideo non est necessarium illi, aut his respondere.

28 Solùm restat explicandum: quomodo sit loquendum absolutè, in hac re? An dicendum sit absolutè; præmissas esse veriores conclusione: & unam propositionem veriorem alia, vel absolute negandum. Respondeo, Eodem modo loquendum esse, ut loquimur in substantia. Quia sicut substantia non habet latitudinem gradualem; sed consistit in indivisibili ratio ejus; ita veritas non habet

bet latitudinem gradualem; ſed ratio ejus conſiſtit in indiviſibili adæquationis. In ſubſtantiis autem non dicimus unam eſſe magis ſubſtantiam, quàm aliam, ſed id negamus abſolute cum Ariſtot. Dicimus autem, unam ſubſtantiam eſſe meliorem aut perfectiorem alia: aut ſecundum majorem perfectionem ſpecificam, aut individualem, pari ratione de veritatibus ſeu propoſitionibus veris loquendum eſt. Ita ut abſolutè negandum ſit, unam propoſitionem eſſe veriorem altera. Concedendum tamen habere perfectiorem veritatem: aut eſſentialiter, aut individualiter.

29 Et ideo dicendum eſt; præmiſſas perfectiorem veritatem ſpecificam continere, quàm concluſionem; & unam concluſionem, perfectiorem veritatem individualem, quam alteram: quia proximior eſt principiis à quibus ambæ derivantur. Et eodem modo loquendum eſt de falſitate. Quamvis perfectio, non bene ad falſitatem applicetur; quæ nihil eſt, ſed loquendum eſt de illa juxta naturam ejus, eodem modo ac loquimur de veritate: quamvis diſtinctis terminis, aut modo loquendi. Hæc tamen ratio reperitur particularis in falſitate, quòd hæc, cum ſit quaſi receſſus à veritate, præter cauſas illas propter quas una veritas dicitur perfectior alia: & una propoſitio perfectiorem veritatem continere, quam alia: una falſitas dicitur etiam major, aut ingentior alia: & una propoſitio continere majorem falſitatem, quàm alia: quia magis à veritate recedit: in quo ſenſu dixit Ariſtot. uti ſupra, magis mentiri eum, qui dicit quatuor eſſe mille, quam alium, qui diceret quatuor eſſe quinque: cujus ſenſus eſt: ingentius proferre mendacium.

QVÆSTIO V.

An ſemper ſit neceſſarium, utramq; præmiſſam demonſtrationis, certiorem eſſe concluſionem?

30 PRæmiſſæ demonſtrationis, in duplici differentia poſſunt eſſe. Nam vel ſunt propoſitiones Immediatæ, atque indemonſtrabiles: vel demonſtrari poſſunt. Quod ut intelligatur, ſciendum eſt, quod omnes concluſiones totius ſcientiæ, continentur virtualiter in principiis ejuſdem ſcientiæ, à quibus ſuo ordine procedunt, ita ut quædam proximiores ſint principiis, quam aliæ: unde quædam demonſtrantur per alias priores: mediatas tamen, & adhuc demonſtrabiles, quouſque perveniatur ad aliquam immediate derivatam ex principiis. Et hinc eſt, quod non omnes demonſtrationes habent præmiſſas immediatas, vel demonſtrabiles: ſed plures, unam ſaltem, vel alteram, quæ demonſtrari poteſt. Gratia exempli. Ab eſſentia hominis procedunt plures paſſiones, ut capacitas diſciplinæ, admiratio, riſibilitas tali ordine, ut capacitas diſciplinæ procedat immediate: & hanc media, admiratio: media verò admiratione, riſibilitas: & juxta hunc ordinem demonſtrantur in ſcientia de illo: prima per eſſentiam, ſecunda per primam, & tertia per ſecundam, & ideo demonſtratio illa, per quam demonſtratur prima paſſio de eſſentia, habet utramque præmiſſam immediatam, atque indemonſtrabilem, aliæ vero in quibus demonſtrantur reliquæ unam quidem præmiſſam indemonſtrabilem, & aliam quæ demonſtrari poteſt. Prima paſſio demonſtratur ſic: Omne animal rationale eſt capax diſciplinæ, Omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt capax diſciplinæ. Cujus demonſtrationis utraque præmiſſa eſt immediata major quidem, in

qua prædicatur prima paſſio de eſſentia, & minor, in qua prædicatur definitio de definito. Sed in ſequente demonſtratione, per primam demonſtratur paſſio ſecunda: Quid quid eſt capax diſciplinæ: eſt admirativum. Omnis homo eſt capax diſciplinæ, ergo Omnis homo eſt admirativus. Cujus major, eſt propoſitio immediata; in qua una paſſio immediata prædicatur, de altera, minor vero demonſtrari poteſt.

31 His expoſitis, unum præſupponit quæſtio & alterum quærit. Præſupponit quidem; Præmiſſas eſſe certiores concluſione ſic in communi. Quod non ſolùm eſt aſſertum ab Ariſtotele; ſed expreſsè probatum: quia certitudo concluſionis derivatur à præmiſſis: & ideo certiores eſſe oportet. Quod præſertim verum eſt, ac neceſſarium, dum præmiſſæ ſunt propoſitiones immediatæ: nam illæ ex ſe, & à ſe habent certitudinem, concluſio vero, non ex ſe, neque à ſe; ſed derivatam ab eis, at magis certum eſt, quod à ſe habet certitudinem; quàm quod habet ab alio: ergo præmiſſæ immediatæ certiores ſunt concluſione. Queſtio igitur ſolùm poteſt eſſe de præmiſſis demonſtrabilibus. An iſtæ etiam debeant eſſe certiores concluſione? ita ut dum demonſtratio habet unum immediatam, & alteram demonſtrabilem, ſufficiat concluſionem eſſe minus certam, quam illam; & poſſit eſſe æqualis in certitudine cum altera: vel neceſſe ſit, etiam eſſe minus certum, quàm præmiſſam demonſtrabilem.

32 Et prima opinio tenet. Hoc non eſſe neceſſarium, ſed poſſe eſſe concluſionem æqualiter certam cum præmiſſa demonſtrabili. Ita tenent moderni quidam. Et probant teſtimonio Ariſtot. in fine hujus cap. ubi non dixit neceſſarium eſſe magis credere omnibus principiis, quam concluſioni, ſed aut omnibus, aut aliquibus: Sentit ergo habere concluſionem æqualem certitudinem, cum aliquo eorum.

Probant deinde ratione. Quia ſi præmiſſæ debent ſemper eſſe certiores concluſione, maximè, propter rationem Ariſtot. nempè propter quod unumquodque tale & illud magis: ſed hæc non probat, niſi in cauſis equivocis, non in univocis, ergo non probat de omnibus præmiſſis, ſed ſolum de immediatis. Probatur conſequentia, quia ſolùm præmiſſæ immediatæ ſunt cauſæ æquivocæ concluſionis: quia differunt ſpecie ab illa: præmiſſa verò demonſtrabilis, cùm ſit aſſenſus ſcientificus, ejuſdem ſpeciei eſt cum concluſione, & ideo non poteſt eſſe cauſa æquivoca ejus, ſed univoca ſemper erit. Unde non erit neceſſarium, quod ſit certior concluſione. Minorem vero probant: quia effectus cauſæ univocæ, æqualis perfectionis eſt cum ea, ut patet in homine generante & genito.

33 Secundo poteſt probari. Quia concluſiones ejuſdem ſcientiæ derivatur ab eiſdem principiis: ergo æqualem habent certitudinem ab eis derivatam, ſed ſæpè contingit concluſionem, & præmiſſam demonſtrabilem, pertinere ad eandem ſcientiam, ut oſtendit ſecunda demonſtratio à nobis adducta, in principio hujus quæſtionis: ergo habeat æqualem certitudinem cum ea. Quod firmius probari poteſt in demonſtrationibus Theologicis, in quibus concluſio procedit, ex una præmiſſa pertinente ad fidem divinam, & ex altera pertinente ad Philoſophiam naturalem: ut oſtenditur in hac: Omnis homo eſt riſibilis: Chriſtus eſt homo, ergo Chriſtus eſt riſibilis. Tunc ergo vel concluſio pertinet ad fidem divinam, vel ad habitum ſcientiæ Theologicæ: & utroque modo eſt certior præmiſſa evidenti. Quia fides divina certio eſt ſcientia. Igitur id etiam, quod à fide divina derivatur, certius erit: illa ergo concluſio: Chriſtus

ſtus eſt reſibilis, certior eſt, quodcunque modo accipiatur, majore præmiſſa, nempè omnis homo eſt ribbilis, quare non ſolùm concluſio æqualem poteſt habere certitudinem, cum altera præmiſſarum, ſed aliquando majorem.

Noſtra ſententia eſt, Utramque præmiſſam ſemper, & neceſſariò eſſe certiorem concluſione, ita, ut nullo cauſa poſſit habere æqualem certitudinem cum aliqua earum. Et hæc eſt magis communis inter modernos.

Probatur duplici arg. Primo. Quia in demonſtratione propter quid (de qua loquimur) præmiſſa demonſtrabilis agit in virtute principiorum, à quibus proximius derivatur, quam concluſio, cum hæc derivetur mediante illa, ergo majorem habebit certitudinem. Probatur evidenter conſequentia, quia quò effectus proximius derivatur à cauſa, eò perfectius participat virtutem ejus, præſertim comparatione alterius effectus, à quo non niſi illo mediante participatur.

34 Secundo. Quia præmiſſæ, quæcunque illę ſint, continent unionem extremitatum cum medio, concluſio verò continet unionem aerundem extremitatum inter ſeſe; media unione earum cum medio, tanquam ratione formali, ac totali, propter quam uniuntur inter ſe; ergo prior unio, à qua totaliter dependet ſecunda, fortior eſt; cum ſit immediator: ſed fortiorem eſſe unionẽ extremitatum cum medio, eſt certiores eſſe præmiſſas: ergo major certitudo provenit eis, ex natura demonſtrationis. Quare repugnat concluſionem habere æqualem certitudinem, cum aliqua earum.

Ad teſtimonium Ariſt. Reſpondet D. Tho. in Commentariis illius: non dixiſſe, omnia principia certiora eſſe concluſione; ſed ſaltem quia aliqua licet ex virtute demonſtrationis ſemper ſit utraque præmiſſa certior, continget tamen aliquando concluſionem habere alium certitudinem experientiæ præter eam, quam à præmiſſis participat; ratione cujus habebit æqualem certitudinem cum aliqua præmiſſarum, ut dum, quod luna tunc eclipſetur, experientia ſenſuum cognoſcimus: & ideo non eſt minus nobis certa; quàm quod terra interponatur inter eam, & ſolem; per quam demonſtratur à priori: tamen per accidens contingit hoc: & ideo non tollit, quin per ſe, & ex vittute demonſtrationis ſemper ſit utraque præmiſſa certior concluſione.

35 Primum arg. petit expoſitionem illius univerſalis axiomatis. Propter quod unumquodq; tale, & illud magis. Ut conſtet in quo ſenſu verum ſit: & cur ab Ariſt. adductum, ad probandum præmiſſas debere eſſe certiores concluſione. Et an ex illo efficacitur probetur. Plures ac variæ expoſitiones ejus, adducuntur à diverſis interpretibus. Plures etiam, & diverſas conditiones requirunt, ad veritatem ejus, quas moleſtum eſſet referre. Nos igitur tres conditiones requiſitas eſſe dicimus; ut verum ſit: quarum duas poſuit ipſemet Ariſtot. 4. libr. Metap. tex. 4. idemmet axioma referens his verbis. Unumquodque autem maximè tale eſt, præ cæteris cujus cauſa nomine, & ratione idem convenit: ſic ignis eſt, calidiſſimus; quod cæteris caloris cauſa ſit. Quibus Primò, aſſerit; prædicatum debere convenire pluribus formaliter: & uni eorum per ſe primo, aliis vero per participationem ejus; & non aliunde. Secundò. Eidem primo; & cæteris nomine, & ratione. hoc eſt univocè: & ideo eſſentialiter. Tertiam conditionem poſuit D. Tho. 1. pag. quæſt. 87. artic. 2. ad 3. quod in eodem ordine cauſarum contineantur: hoc eſt in eodem genere cauſæ efficientis, vel finalis, aut quovis alio. Ita ut ſi illud cui per ſe primò prædicatum convenit, ſit finis; cætera ſint media id ipſum ordi-

nata, & si illud sit efficiens, cætera sint, quasi effectus ab ipso procedentes. His igitur tribus conditionibus concurrentibus verum est, ac necessarium illud axioma, propter quod unum quodque tale; & illlud magis tale. Cujus sensus est: Si aliquid convenit multis, & uni eorum per se primò, quod ideo dicitur maximè tale, aliis verò propter ipsum, necesse est magis convenire primo, quam cæteris. Nec potest dari aliquis casus, in quo oppositum contingat.

Ex eodem axiomate, efficax deduxit arg. Arist. ad probandum, certiores, evidentiores, magis necessarias esse, perfectioremq; veritatem continere præmissas, quàm conclusionem, qua tam illis, quam huic convenit formaliter certitudo, evidentia, necessitas, atque veritas: & omnes continentur in eodem ordine causæ efficientis, præmissis etiam conveniunt hæc, per se primò, conclusioni verò, ut conclusio demonstrationis est, solùm propter præmissas, & non aliunde: ideo evidenter infertur, quod magis aut perfectius eis conveniant.

36 Ad formam etiam argu. Neganda est consequentia, quod solum teneat verum prædictum axioma in causis æquivocis & negandum est, quod solùm probet de præmissis immediatis, & non de demonstrabilibus. Nam licèt primo probet de illis, consequenter tamen etiam probat de his, quia præmissæ demonstrabiles non sunt causa conclusionis ex propria virtute, aut secundùm se sed virtute principiorum, à quibus derivantur, & ut ab eis derivantur, cujus evidens signum est, quod sitis, qui demonstrationem constituit, nesciat eas reducere ad prima principia, per evidentes demostrationes, non efficiet demonstrationem, nec habebit scientiam conclusionis: sed efficiet argumentum probabile, generans opinionem. Unde sequitur, prima principia virtualiter, & ut tali, esse causam conclusionis. Et ideo per se primo, secundum eandem rationem virtualem, convenire eis veritatem necessitatem, certitudinem, & evidentiam; conclusione vero solùm propter illa: & propterea illis perfectius.

Ad secundum, Neganda est consequentia, quod æqualem habeat certitudinem conclusio, cum præmissis demonstrabilibus, quia omnes derivantur ab eisdem prncipiis, nam non derivantur æquè proximè ideò non æqualiter participiant certitudinem principiorum; sed perfectius illæ quia magis propriè derivantur.

37 Ultimum quod additur in eo secundo argum. tangit demonstrationes scientiæ Theologicæ, quæ procedunt, ex una præmissa divinæ fidei, & ex altera evidenti, & aliquando ex utraque de fide, per consequentiam evidentem. In quibus dicimus, convincere rationem Aristot. quod ambæ præmissæ sint certiores conclusione. Quod præterea probatur, ex communi alio axiomate in scholis recepto; Conclusio sequitur debiliorem partem præmissarum: ergo si una, vel ambæ sint fidei divinæ, cùm divina fides sit obscura, non poterit esse evidens conclusio: imò neque habere eandem certitudinem fidei, sed obscura quoque erit. Et si utraque præmissa sit divinæ fidei, conclusio obscura erit, & minus certa utraquè præmissa. Cujus ratio est: quia præmissæ fidei non concurrunt in demonstratione Theologica ad inferendam conclusionem, nisi media demonstratione: ergo certitudo earum, modificatur par certitudinem consequentis; quæ non potest esse nisi naturalis, unde nec poterunt producere conclusionem perfectiorem in certitudine, quam sit perfectio certitudinis naturalis. Sed hæc est minor certitudine divinæ fidei: ergo minorem habebit certitudinem conclusio; quàm præmissæ

miſſæ. Et ſi altera præmiſſarum ſit certa, certitudini Phyloſophica, minorem habebit certitudinem concluſio. Et ſi contingeret, quod altera præmiſſarum eſſet ſolum probabilis, non poſſet eſſe circa concluſio, ſed probabilis tantum. Probantur hæc omnia duabus illis rationibus; quibus probatum eſt, præmiſſas perfectiores eſſe debere concluſione, in veritate, in certitudine, neceſſitate, atque evidentia, & in cæteris omnibus. Ex quo deductum eſt hoc idem axioma; Concluſio ſequitur debiliorum partem præmiſſarum: cujus ſenſus eſt; nullam poſſe habere perfectionem æqualem, cum præmiſſis, ſed quidquid imperfectionis eſt in eis, manifeſtari debet in concluſione.

38 Ex quibus infero: Concluſionem demonſtrationis Theologicæ, non pertinere ad habitum fidei divinæ, ut quibuſdam modernis placuit, ſed ad habitum ſcientiæ Theologicæ. Quod hac ratione probo. Habitus fidei divinæ, ſolùm innititur teſtimonio, aut revelationi divinæ, & immediatè ei innititur, non diſcurſui, aut ratiocinationi, ſeu demonſtrationi, ſed concluſio demonſtrationis Theologicæ innititur immediatè diſcurſui, aut demonſtrationi, per quam deducitur ex præmiſſis, & non teſtimonio, aut revelationi immediatè, ergo non pertinet ad habitum divinæ fidei, ſed ſcientiæ Theologicæ. Minorem licet ſatis per ſe certam; probo. quia ſi utraque præmiſſa ſyllogiſmi ſit divinæ fidei; vel altera evidens evidentia naturali, & ſyllogiſmus ſolùm probabilis; certum eſt concluſionem ſolùm eſſe probabilem, hoc eſt, nec ſcientiam; nec fidem divinam, ſed opinionem, ergo non cauſatur à præmiſſis ſecundum ſe; ſed ut modificatis per certitudinem demonſtrationis, huic ergo innititur proximè concluſio, & non teſtimonio, aut revelationi divinæ.

39 Et ex his reſpondetur ad argumentum Concluſionem demonſtrationis Theologicæ, nec pertinere ad fidem divinam, neque ad ſcientiam naturalem, ſed ad ſcientiam Theologicam imperfectam, & obſcuram, unde ſit, imperfectiorem eſſe & minus certum utraque præmiſſa. Concedimus ergo, quod fides divinæ ſit certior ſcientia, negamus tamen, quod concluſio ab ea derivata, ſi etiam certior ſcientia, nam concluſio ab ea derivata, non habet majorem certitudinen, quàm ſit certitudo conſequentiæ, vel illationis, per quam modificantur præmiſſæ ad inferendam concluſionem, in illatione vero, aut ſyllogiſmo, perfectus eſſe habent præmiſſæ, quam concluſio, in certitudine, evidentia, neceſſitate, ac veritate; ut probavimus: & ideo, impoſſibile eſt concluſionem eſſe æqualem in his, cum altera præmiſſarum.

CAPUT QUARTUM.

TEXT. ARISTOTELIS.

Quoniam autem impoſſibile aliter ſe habere; cujus eſt ſcientia ſimpliciter, neceſſarium utique fuerit ſcibile, &c.

Brevis expoſitio textus.

1 INtentum Ariſt. in præſenti c. eſt, docere quales debeant eſſe propoſitiones ex quibus demonſtratio componitur. Dividitur autem in duas partes. In 1. Proponit hanc concluſionem univerſalem; nempe. Scientiam, quæ per demonſtrationem generatur, eſſe de rebus neceſſariis: & ex ea colligit demonſtrationem debere procedere, aut componi ex propoſitionibus neceſſariis. In 2. parte. Ponit tres conditiones, quas habere de-

bent propoſitiones; ut ita ſint neceſſariæ, quod ex eis poſſit componi demonſtratio. Concluſio, quam proponis, eſt; Scientia, quæ eſt concluſio demonſtrationis, debet eſſe de rebus neceſſariis. Quam ſic probat. Concluſionem demonſtrationis, ſcimus ex principiis; quæ ſunt propoſitiones immediatæ, ergo non poteſt aliter ſe habere; ſed quod non poteſt aliter ſe habere eſt neceſſarium: ergo concluſio demonſtrationis eſt neceſſaria. Probatur prima conſequentia, nam cætera per ſe patent. Scire, eſt rem per cauſam cognoſcere, & quod illius eſt cauſa, & non poteſt aliter ſe habere, ergo non ſolum ſcientia, ſed id, quod ſcitur; nempe objectum, circa quod verſatur, non poſſunt aliter ſe habere; quod eſt eſſe neceſſaria: cùm neceſſarium ſic definiatur, quod non poteſt aliter ſe habere.

Ex hoc infert; quod demonſtratio debeat componi, aut procedere ex propoſitionibus neceſſariis. Quod ſic poteſt probari Concluſio demonſtrationis, quæ eſt ſcientia, eſt neceſſaria, & de rebus neceſſariis, & procedit ex præmiſſis; tanquam ex cauſis ergo præmiſſæ, ex quibus componitur demonſtratio, non ſolum veræ, ſed neceſſariæ debent eſſe. Probatur conſequentia. quia licet ex præmiſſis falſus contingat colligi concluſionem veram, & ex non neceſſariis neceſſariam, tamen id fit, non tanquam ex cauſſis, ſed virtute diſpoſitionis ſyllogiſticæ, alioqui effectus eſſet nobilior ſua cauſa, quod eſt impoſſibile.

2 In ſecunda parte. Proponit tres conditiones, quas habere debent propoſitiones, ut ita ſint neceſſariæ, quod ex eis componi poſſit demonſtratio. Quarum prima eſt; ut ſint de omni. Hoc eſt; ut prædicatum in eis dicatur de quolibet contento ſub ſubjecto, & pro quolibet tempore. Defectu primi, hæc propoſitio non eſt de omni; Omnis homo diſputat: quia plures ſunt, de quibus non verificatur prædicatum. Defectu ſecundi, neque iſta eſt de omni; Omnis homo vigilet: quia licet prædicatum dicatur de quolibet contento ſub ſubjecto; non tamen pro quolibet tempore: ſed pro certo quoddam, ac determinato. Hæc verò: Omnis homo eſt coloratus, eſt de omni, quia habet utrumque, ut per ſe patet.

Secunda conditio eſt. Quod propoſitiones ſint per ſe: ideò ut eam explicet, dividit per ſe in quatuor modos. Primus modus, per ſe eſt, quando Prædicatum pertinet ad eſſentiam ſubjecti: qui vel eſt definitio ejus, vel pars definitionis: unde iſtæ omnes propoſitiones, ſunt in primo modo per ſe: Homo eſt animal: Homo eſt rationalis: Homo eſt animal rationale.

Secundus modus eſt; quando ex oppoſito, Subjectum pertinet ad definitionem prædicati; ut homo eſt admirativus: Homo eſt riſibilis.

3 Tertius modus, non eſt prædicandi, ſed eſſendi: & illud dicitur per ſe hoc modo, quod per ſe ſubſiſtit, & non inhæret alteri, tanquam accidens: & iſte eſt modus proprius prædicamenti ſubſtantiæ.

Quartus modus eſt, per ſe cauſandi, quando prædicatur effectus de ſua cauſa per ſe. Effectus per ſe dicitur, qui ſequitur ex propria virtute cauſæ, & non aliunde, hoc eſt, non caſu, aut fortuna, quia effectus caſuales, & fortuiti, qui non ſequuntur ex virtute cauſæ, ſed ex quodam concurſu caſuali, aut per accidens, non dicuntur effectus per ſe, ſed per accidens: unde propoſitio hæc: Fodiens terram invenit theſaurum non eſt per ſe. At vero per ſe ſunt iſtæ, in hoc quarto modo. Jugulatus interiit. Ædificator ædificat. Ex his igitur quatuor modis per ſe, duo priores ſunt per ſe prædicandi, tertius per ſe eſſendi, quortus per ſe cauſandi: & ut propo-

ſi-

positiones sint aptæ ad demonstrationem, necesse est sint per se in primo, secundo, aut quarto modo.

Tertio conditio est, seu terminus, ut universaliter prædicetur, quod sic definit Aristot. Universale autem dico, quod utique & de omni sit, & per se, & secundum quod ipsum. Quod definitio triplicem conditionem continet, quam habere debet propositio, ut in ea prædicatum dicatur universaliter de subjecto. Prima est: quod dicatur de omni, & defectu hujus conditionis, in hac, non dicitur prædicatum universaliter, Homo vigilat, quia non dicitur de omni. Defectu secundæ conditionis; neque in hac dicitur universaliter prædicatum de subjecto: Homo est coloratus, quia nec dicitur per se. Defectu quoq; tertiæ, non dicitur in hac universaliter; Homo est sensibilis, quia sensibile non convenit homini secundum quod ipsum, hoc est, in quantum homo est, sed, in quantum est animal. Convenire enim prædicatum subjecto, secundum quod ipsum, idem videtur esse, ac convenire illi, in quantum tale est, hoc est, non secundum rationem communem, sed secundum propriam.

QVÆSTIO I.

An demonstratio debeat procedere ex necessariis.

14 TRia proponam arg. quibus videtur probari, non omnem demonstrationem procedere ex necessariis. Primum sit. Hæc est vera demonstratio propter quid: Quotiescunque terra interponitur inter solem, & lunam, sequitur eclipsis, sed dum duo hæc astra, ad talem punctum perveniunt, interponitur terra inter utrumque, ergo eclipsis sequitur. Minor verò non est necessaria, sed contingens, Quia; quòd ad talem punctum perveniant, vel non, accidentale omnino est naturæ eorum, cum possit eis adesse, & abesse præter corruptionem, ergo non omnis demonstratio constat ex propositionibus necessariis.

Secundum. Quia hæc etiam est vera, & propria demonstratio: Omne album est disgregativum visus, sed corpus habens albedinem, est album, ergo est disgregativum visus. Et tamen minor non est necessaria, sed contingens, quia contingens est quod corpus habeat albedinem, & quòd sit album, unde neque etiam conclusio necessaria est, quia sicut non est necessarium, corpus est album, ita neque est necesse, quòd cum sit album, sit etiam disgregativum visus, ergo non omnis demonstratio procedit ex necessariis.

Tertium. Quia necessarium est, quod non potest aliter se habere, sed in Philosophia naturali, & morali, dantur multæ propositiones demonstrativæ, multę etiam conclusiones demonstratæ, quæ possunt aliter se habere, & aliquando aliter se habent, ut quòd futuræ sint pluviæ in hyeme, & colores vigebunt æstate, ergo non omnes demonstrationes procedere debent ex necessariis.

5 Sententia tamen Arist. Universaliter vera est, & tenenda; quod non possit ulla demonstratio procedere, ex propositiõibus contingentibus, aut non necessariis. Quod hac ratione, deducta ex doctrina ejus evidenter probatur. Conclusio cujuslibet demonstrationis, est scientia, sed scientia habetur per causam necessariam, ut constat ex definitione ejus, quæ talis est. Scire, est rem per causam cognoscere: & quod illius est causa: & quod non potest aliter se habere, quin ea posita sequatur effectus: ergo debet procedere ex necessariis. Probatur consequentia. quia præmissæ ex quibus procedit, sunt causa per se, & necessaria conclusionis, ergo debent esse necessariæ.

Ad

Ad primum argument. Diversis modis respondetur. Nam Venetus cap. præsenti, respondet; non demonstrari lunam eclipsari actu, sed potentia, vel aptitudine, hoc est, non demonstrari, quod eclipsetur; sed quod sit eclipsabilis. Et licet actu eclipsari non sit necessarium, esse tamen eclipsabilem necessarium est, & pari ratione, licet non sit necessarium, quod ad tale punctum ipsa, & Sol perveniant, tamen quod pervenire possint, necessarium est. Unde propositiones illius demonstrationis ita sumptæ, necessariæ sunt. Hæc tamen solum falsa est; propter duo. Primum: quia astrologi non solum demonstrant lunam esse eclipsabilem; sed tali die, tali hora, & tali puncto eclipsandam esse, ergo secundum actum accipi debent propositiones illius demonstrationis. Secundum: quia causa per se, & effectus per se, non solum secundum apparitudinem; sed etiam secundam actum constituunt propositionem per se in quarto modo: ergo secundum actum constituunt propositionem necessariam. Probatur consequentia, quia omnis propositio per se est necessaria apud Aristotelem, & apud omnes.

6 Ideo est secunda solutio aliorum modernorum. Quod demonstratio illa non procedit de hac luna, & de hoc sole, ut singularibus, sed secundum rationem communem, & specificam, aut genericam eorum, quam constat multis possibilibus esse communem, nam plures possunt soles, plures etiam lunæ à Deo fieri. Licet ergo contingens sit; quod Sol iste, & hæc Luna, ad tale punctum perveniant; tamen quod Soli & Lunæ; ut sic conveniat; non est contingens, sed necessarium. Sed hæc etiam solutio, aut nihil dicit; aut non est minus falsa quàm præcedens. Quod ita probo, quia vel ad tale punctum pervenire, & eclipsari, accipiuntur secundum actum, vel secundum potentiam, si secundum actum, eo ipso, quod sunt prædicata accidentalia, & contingentia, respectu horum individuorum; evidenter probatur esse accidentalia respectu speciei: nam si albedo contingenter inest Petro, evidenter sequitur contingenter inesse homini, & animali, ergo si prædicata illa contingenter insunt isti soli, & huic lunæ, contingenter etiam convenire debent soli, & lunæ, sub rationi communi, aut specifica acceptis. Et præterea effectus per se, non solum in communi: sed etiam in singulari prædicatur per se; & necessariò de sua causa etiam in singulari, & actu accepta; ut ostendunt propositiones istæ: Jugulatur interiit. Ædificator ædificat.

Nostra igitur sententia duo asserit. Primum. Demonstrationem illam, per se primò procedere de sole, & luna, secundum rationem communem: vel certè de communi ipsa ratione, & specifica. Nihilominus etiam de hoc sole & hac luna per applicationem. Quemadmodum passio demonstrata de specie, applicari potest adhoc, vel illud individuum, ut si de homine demonstramus; quod sit risibilis, eandem demonstrationem possumus applicare Petro, sumpto pro minori extremitate; ac dicere: Omne animal rationale est risibile: Petrus est animal rationale, ergo Petrus est risibilis. Ita ergo; quod tale punctum pertineant sol, & luna, & hæc eclipsetur per interpositionem terræ, de rationem eorum communi demonstratur primò; at per applicationem, de his singularibus.

7 Secundò dicimus. Non secundum potentiam; sed secundum actum demonstrari eclipsum per actualem interpositionem terræ, & nihilominus utramque propositionem esse per se. Non quidem in primo, aut secundo modo; sed in quarto

to: & ideo ſicut ſunt per ſe, per ſeitate cauſalitatis, ſed etiam ſunt neceſſariæ, neceſſitate cauſalitatis. Nam prædicatum, duobus modis poteſt comparari ad ſubjectum, vel prædicari de illo, atque ei convenire; aut ſecundum rationem eſſendi, vel inhærendi, aut ſecundum rationem cauſandi. Et ſecundum primam rationem, ſumuntur in propoſitionibus primi & ſecundi modi per ſe. Juxta ſecundam verò, in propoſitionibus quarti modi. Quia primus, & ſecundus modus, ſunt modi per ſe prædicandi; tertius per ſe eſſendi, & quartus, per ſe cauſandi, ut docuit Ariſtoteles. Unde intelligitur; quod ſi propoſitiones quarti modi accipiantur in ratione prædicandi, nulla ferè erit per ſe, ſed omnes erunt per accidens: ut patet in his; Jugulatus interiit: AEdificator ædificat. Actu enim ædificare, accidit planè ædificatori, & de illo prædicatur prædicatione quinti prædicabilis, ut conſtat, ſed in ratione cauſandi, per ſe ſunt, quia effectus per ſe, etiam ſecundum actum, per ſe prædicatur de ſua cauſa, actu cauſante, per ſeitate cauſandi.

8 Ad formam igitur arg. Diſtinguenda eſt minor. Quia ſolem, & lunam ad talem punctum pervenire, ut interpoſitio terræ ſequatur, per ſe eis convenit perſeitate cauſandi, & eodem modo, per ſe ſequitur ex interpoſitione eclipſis: nam impoſſibile eſt rem aliter ſe habere, quin ex motu horum aſtrorum ſequatur, quòd ad talem punctum non perveniant, & ubi pervenerint quod non eveniat eclipſis lunæ. Si ergo in ratione cauſandi ſumantur, neceſſariæ ſunt propoſitiones, & ita ſumuntur hic. Si verò in ratione eſſendi, vel prædicandi non ſunt neceſſariæ, ſed accidentales, & contingentes. Verum non accipiuntur hoc modo. Pro ſolutione aliorum argumentorum notandum eſt. Propoſitionem neceſſariam eſſe, quæ enuntiat rem neceſſariam, hoc eſt, quæ non poteſt aliter ſe habere. Sed rem eſſe neceſſariam, duobus modis contingit: Simpliciter, vel ex ſuppoſitione. Neceſſarium ſimpliciter eſt illud; quòd ex propria natura tale, ut non poſſit nec eſſe, ut quòd homo eſt animal, vel rationalis. Neceſſarium verò ex ſuppoſitione, quod ex propria natura poteſt non eſſe, aut non eſſe tale: ut corpus diſgregare viſum, non eſt neceſſarium ſecundum naturam corporis, ſed contingens, ex ſuppoſitione verò quod ſit album, neceſſarium eſt. Præterea neceſſarium ſimpliciter, adhuc eſt triplex. Primum. Quod nullo modo poteſt non eſſe, ſed implicat contradictionem, quòd non ſit, ut hominem eſſe animal, vel rationale. Secundum. Quod non poteſt non eſſe, per virtutem naturalem cauſarum; bene tamen poteſt per ſupernaturalem Dei, ut quod ignis ſit calidus; vel homo ſit riſibilis. Nam per potentiam ſupernaturalem Dei, ſeparari poteſt calor ab igne, & riſibilitas ab homine. Tertium. Quod non poteſt non eſſe, per virtutē naturalem cauſarum, ut plurimum, quamvis raro poſſit per eandem virtutem non eſſe.

Et ſecundum hos quatuor modos neceſſarii; diſtinguendi ſunt quatuor alij modi propoſitionum neceſſarium, dicendumque, demonſtrationem debere procedere ex neceſſariis propoſitionibus, uno, vel alio modo, ſed perfectior erit ſi procedat ex propoſitionibus neceſſariis ſimpliciter; quàm ſi ſolùm procedat ex propoſitionibus neceſſariis ex ſuppoſitione, & perfectiſſima, ſi procedat ex neceſſariis ſimpliciter; juxta primum modum, minus perfecta, ſi juxta ſecundum, imperfectiſſima vero, ſi juxta tertium. Et ideo demonſtrationes Philoſophiæ naturalis, & moralis, ex quibus plures conſtant propoſitionibus, quæ ſolum, ut plurimum veræ ſunt, imperfectiſſimæ cenſentur: &

ſcientiæ ipſæ, infimum locum certitudinis inter omnes tenent.

10 Ex his ergo ſolutum eſt ſecundum & tertium arg. Nam licet demonſtrationes illæ, non procedant ex neceſſariis ſimpliciter, tamen procedunt ex talibus ex ſuppoſitione, ut ea quæ adducitur in ſecundo argumento. Vel ſi ex neceſſariis ſimpliciter, non tamen ſemper evidentibus, ſed ut plurimum tantum. Sufficit autem aliquo modorum, iſtorum, procedere ex neceſſariis, & quod ſufficiat procedere ex neceſſariis, ut plurimum evidentibus docuit expreſſè Ariſtot. cap. 24. hujus primi libri, & recipiunt id omnes. Quia omnes recipiunt utramque Philoſophiam pro vera ſcientia: & merito, quia neceſſarium reputatur, quod ut plurimum evenit, neceſſitate naturali, aut morali: ergo objectum ſcientiæ eſſe poteſt. Nec eſt periculum errandi, in tali modo demonſtrandi: quia non demonſtratur effectum ſemper evenire, ſed ut ſubſtat virtuti, aut modo operandi cauſarum: hoc autem deficere non poteſt: ideo nec erroris periculo ſe exponit, ita procedens. Quod verò ſufficiat propoſitiones eſſe neceſſarias, ex ſuppoſitione probatur. Quia ſic acceptæ, non poſſunt aliter ſe habere, quare cum in tali proceſſu demonſtrandi ſic accipiantur, concluſionem evidenter inferunt: quæ ut ſubſtat præmiſſis, non poteſt aliter ſe habere: & ideo ſcientifica eſt, atque neceſſaria.

QVÆSTIO II.

An demonſtratio debet conſtare ex propoſitionibus de omni, per ſe, & univerſaliter?

TRia propono argumenta adverſus hos tres terminos; ut eorum occaſione explicentur ſinguli. Primum erit, adverſus primum terminum de omni. Quod propoſitiones ſingulares, neceſſariæ, atq; per ſe, poſſunt demonſtrationem componere; & tamen non ſunt de omni: ergo non omnes propoſitiones demonſtrativæ debent eſſe de omni. Major ſatis eſt per ſe manifeſta, cum in Philoſophia demonſtretur de Deo, quod ſit, & quod ſit unus, nec ſolum à poſteriori, vel demonſtratione, Quia, ſed etiam demonſtratione Propter quid, demonſtrare poſſumus de eo, quòd ſit æternus, quia eſt immutabilis. Et de Chriſto Domino demonſtrantur plura in Theologia; ſuppoſitis principiis fidei, quæ omnia non poſſunt, niſi per propoſitiones ſingulares demonſtrari. Nam cum Deus, & Chriſtus ſint termini ſingulares, non poſſunt ex eis fieri, niſi propoſitiones ſingulares. Minor verò; quòd tales propoſitiones non ſint de omni, evidens eſt, cùm repugnet propoſitionem eſſe de omni; & non eſſe univerſalem, quomodo enim in propoſitione ſingulari convenire poteſt prædicatum, cuilibet contento ſub ſubjecto, & pro quolibet tempore, cum nihil ſub ſubjecto ſingulari contineatur.

Secundum argum. Contra primum & ſecundum modum per ſe, hac ratione. Primus modus per ſe eſt; quando prædicatum eſt definitio, aut pars definitionis ſubjecti, ergo hæc propoſitio; Riſibile eſt homo, & ſimiles, erunt in ſecundo modo per ſe; quod falſum eſt, quia indirectæ ſunt, & ex quibus demonſtrationes, ſaltem propter quid, non poſſunt componi. Præterea, ſecundus modus per ſe eſt; quando ſubjectum pertinet ad definitionem prædicati, ſed omnia accidentia definiuntur per ſubjectum aliquo modo, cum habeant intrinſecum ordinem aptitudinalis inhærentiæ ad illud, qui non poteſt explicari, niſi poſito eodem ſubjecto in definitione accidentium, ergo

ergo omnia accidentia prædicabuntur de ſubjecto, in ſecundo modo per ſe. Et ita, hæc propoſitio; corpus eſt album, & ſimiles, erunt in ſecundo modo, cùm album definiatur per corpus; quod tamen patet eſſe falſum. Quia omnes ſunt accidentales, & contingentes; ex quibus demonſtrationem componi repugnat, ergo ſecundus modus per ſe, falſus eſt, & ad demonſtrationem ineptus.

Tertium argum. eſt contra modum univerſaliter, quem ſic exponit Ariſt. Univerſaliter dicitur prædicatum de ſubjecto, ſi ei conveniat ſecundum quid ipſum, hoc eſt, ſecundum rationem propriam, vel ut tale eſt, quod patet non habere, niſi convertatur cum eo, ergo nulla propoſitio ſuperioris prædicati, quales ſunt iſtæ; Homo eſt animal, Homo eſt corpus, erunt univerſales, & conſtat eſſe has in primo modo per ſe, & ex eis poſſe demonſtrationem Propter quid componi, ergo modus univerſaliter diminutus eſt, non comprehendens omnes propoſitiones, ex quibus perfectiſſima demonſtratio poteſt procedere.

12 Circa ordinem horum trium terminorum, D. Thom. cap. præſenti, & cum eo Sotus, & jam ferè omnes moderni aſſerunt, ita ſe habere, tanquam prædicata ſuperiora, & inferiora: ita ut univerſaliter ſit inferior cæteris, & poſt ipſum ſequatur Per ſe: tandem De omni. Itaque ſe habent hoc modo; ſicut Homo, Animal, & Vivens. Nam quidquid dicitur univerſaliter, eſt per ſe, & de omni: & quid eſt per ſe, eſt etiam de omni: non tamen quidquid eſt de omni, eſt per ſe, nec omne per ſe eſt univerſaliter. Quod colligitur ex Ariſtotele definiente Univerſaliter, quod ſit de omni, & per ſe: & quod conveniat prædicatum ſubjecto, ſecundum quod ipſum, vel ut tale eſt; quibus à parte ſatis ſignificat; Per ſe, aliquid addere ſupra, Univerſaliter: ſicut Univerſaliter, aliquid addit ſupra Per ſe, & De omni: quod non poteſt eſſe verum; niſi tanquam quid ſuperius, & inferius ſe habeant, modo explicato, Et hæc eſt vera ſententia & tenenda.

Licet contrarium teneat Toletus quantum ad modum Per ſe, & De omni affirmans plures propoſitiones eſſe per ſe; quæ non ſunt de omni: vt hominem eſſe grammaticum, eſt in ſecundo modo, per ſe, & non eſt, de omni: cum non conveniat omni homini actu habere grammaticam. Nam de aptitudine, evidens eſt convenire omnibus. & curvitas etiam convenit naſo, Per ſe, non tamen omni. Falſum eſt enim, quod propoſitiones iſtæ ſint per ſe. Nam neque grammatica, proximè ac per ſe definitur per hominem, ſicut nec reliquæ ſcientiæ, aut artes: neque curvitas definitur per naſum adæquatè & per ſe, cum conſtet aliis etiam ſubjectis convenire eam poſſe, præter naſum, & hominem, unde ad quintum prædicabile pertinent ſimiles propoſitiones tanquam purè accidentales.

13 Circa terminum, De omni, Notandum eſt; cum D. Thom. lect. 9. horum Commentatur. Themiſtico cap. 9. ſuæ Paraphraſis, & Sotus, cap. præſenti. Quod dici de omni, duplex eſt, Prioriſticum, & Poſterioriſticum. Prioriſt. vocatur in eo ſenſu; quo adducitur ab Ariſtot. in lib. priorum, & à Summuliſtis in 4. libr. Summularum, & ſignificato ejus eſt, quòd nihil ſit ſumere ſub Subjecto, de quo non dicatur Prædicatum, non quidem ſecundum veritatem propoſitionis, ſed ſecundum modum enunciandi. Nam ad formam ſyllogiſticam impertinens eſt, quod propoſitiones ſint veræ, vel falſæ, & ſolum per ſe requiritur forma, aut modus enunciandi

universalis, ex quo habetur; ut si prædicatum dicitur de subjecto distributo; necesse sit dici de quolibet assumpto sub eo, cum pro omnibus distribuatur. Dici verò de omni Posterioristicum, vocatur in eo sensu, quo adducitur ab Arist. in hoc opere, nempe in ordine ad demonstrationem, quæ cum ex veris propositionibus constare debeat; necesse est, ut Prædicatum de omni, dicatur de quolibet contento sub Subjecto, non solum secundum modum enunciandi, sed etiam secundum veritatem propositionis. Et in eodem sensu accipiendum est, Dici de nullo: de quo non fecit mentionem Arist. in hoc c. quia facilè intelligi potest, idem esse in propositionibus negativis, prædicatum negari de omni subjecto, ac in affirmativis dici; Unde negativæ omnes propositiones, in quibus prædicatum negatur de omni subjecto & quolibet contento sub eo, & pro quolibet tempore, etiam sunt de omni modo negativo.

14 Circa terminum per se. Notanda est ratio; propter quam, in quatuor modos dividitur ab Arist. ita ut nec sint plures, nec pauciores, & est hæc. Res de qua aliquid demonstramus, quatuor tantum potest habere considerationes. Primam, ut est in se, & per se. Secundam, In ordine ad prædicata essentialia. Tertiam, In ordine ad proprias passiones. Quartam, In ordine ad propriam operationem, cujus est causa per se. Et prima consideratio, constituit tertium modum, qui non est prædicandi, sed essendi. Secundo consideratio, constituit primum: & Tertia constituit secundum, qui sunt modi prædicandi: Quarta verò constituit quartum, qui nec est modus essendi, nec prædicandi; sed per se causandi. De termino verò universaliter, dicemus quæstione sequenti.

His suppositis Sententia Arist. est quam sequuntur omnes expositores. Quod omnis demonstratio Propter quid debet constare propositionibus, de omni, & per se: sed non omnis debet constare propositionibus: quæ sint universaliter: sed solum perfectissima inter has: illa inquam, quæ procedit ex causa adæquata convertibili cum effectu. Et utrumque probari potest efficaciter. Primum quidem hoc argum. Omnis demonstratio debet procedere ex necessariis, ut asseruit, & probavit Aristot. in principio hujus cap. sed omnis propositio necessaria, debet esse aliquo modo de omni atque etiam per se, ergo omnis demonstratio debet constare propositionibus de omni, & per se. Quod vero non omnis demonstratio Propter quid, procedere debeat ex propositionibus, in quibus prædicatum dicatur universaliter de subjecto, in sequentibus erit manifestum.

15 Circa solutionem primi argum. Distinguenda sunt diversa singularia, namquædam sunt, in quibus individualis differentia non distinguitur à specifica, ut plures tenent de angelis, vel certè à prædicatis essentialibus; ut in Deo: in quo sicut esse & essentia, non distinguuntur, eadem ratione, nec distinguuntur prædicata essentialia ab individualibus. Alia sunt singularia, in quibus certum est distingui individualem differentiam aliquo modo, à specifica, cum individua multiplicentur sub eadem specie: Sic autem & in angelis etiam apud alios distinguitur. Et in his individuis in quibus non distinguitur, dantur propositiones singulares, quæ sint per se, & ex quibus demonstratio componi potest: istæ æquivalent universalibus, quia essentiales sunt, & si plura darentur individua illius essentiæ, essent de prædicato communi. Unde virtute saltem sunt de omni, & hoc sufficit, ut verum sit, omnem propositionem demonstrativam esse de omni. In individuis verò, in quibus

differentia

differentia individualis, distinguitur à specifica, nulla potest dari propositio, ex qua possit fieri demonstratio propter quid, quia de his individui, sub ratione talium individuorum acceptis; ut de Petro ut Petrus est, non potest dari demonstratio, nec scientia propter quid, ut expressè docet Arist. 7. li. Meta. cap. 14. & pluribus aliis locis. & D. Tho. quæst. 9. de potentia ar. 2. ad 1. & 1. p. quæst. 29. art. 1. ad 5. negat singularia posse definiri, & proinde esse objectum scientiæ, quia definitio est medium demonstrationis, & scientiæ. Unde sequitur, nec in his dari propositionem, quæ propriè sit, per se, neq; de omni, sed dum aliquid demonstratur de eis, demonstratione propter quid, solum demonstrantur passiones communes speciei, per essentiam quoq; communem: & hoc est de illis demonstrari, in quantum participant naturam speciei, non ratione differentiæ individualis: & est quasi applicatio scientiæ de specie, ad illa. Et hoc modo demonstratur in Theologia de Christo, passiones hominis, & etiam divina attributa, & proprietates, in quantum habet utrumque naturam, Divinam & Humanam, quasi per applicationem scientiæ de Deo, & homine, illi personæ, illiq; individuo, habenti utramque naturam. Et hoc esse verum, ostendunt demonstrationes ipsæ, quod certè, non est dari scientiam, vel demonstrationem, propter quid de singulari naturæ corruptibilis, ut tali; sed ut habente naturam specificam, vel etiam simul divinam: de qua vera scientia esse potest, ut explicatum est.

16 De his tamem individuis potest dari scientia à posteriori; quæ vocatur scientia, Quia atque etiam demonstratio, Quia: ex effectibus per experientiam cognitis procedens, & ideo tam scientia ipsa, quàm demonstratio Experimentalis vocatur. Qualis de Petro daretur, etiam si de homine nullam scientiam à priori haberimus: quia per experientiam cognoscimus Petrum, & Joannem esse capaces disciplinæ, & consequentur, per eandē experientiam, quod homo sit capax disciplinæ; quòd admirativus, atq; risibilis. talem ergo demonstrationem possumus constituere de Petro: Omne illud, quod assequitur notitiā alicujus rei, est capax disciplinæ: Petrus consequitur notitiā hujus aut illius rei, ergo est capax disciplinæ: & etiā Quidquid admiratur, est admiratum: Petrus admiratur, ergo est admirativus. Et pariter probare possumus, quod sit risibilis, & rationalis. Sed demonstrationes istæ nimis sunt imperfectæ, ut cap. 10. ostendit Arist. Quare non est necessarium constare eas propositionibus per se, aut de omni, sed satis est, constare propositionibus utcunq; necessariis. Quia hos tres terminos, de omni, per se & universaliter, solùm adduxit. Aristo. pro demonstrationibus perfectis; quæ vocantur propter quid. Et ex his constat solutum esse primum argu.

17 Circa propositiones indirectas, de quibus procedit prima pars 2. arg. diversæ sunt opiniones. Prima, Cajet. cap præsenti, qui dicit esse per se, in secundo modo, cum conveniat eis definitio, nam prædicatum est de definitione subjecti, ut in hac: Risibile est homo, aut Rationale est homo. Alii verò, negant omnino, ullam propositionem indirectam esse, per se, aut ex ea posse fieri demonstrationem, propter quid. Et hoc mihi videtur probabilius: Quia propositiones indirectæ, carent forma & modo naturali propositionum: in quibus prædicatum habet modum formæ; subjectum verò modum materiæ. In indirectis verò, oppositum videmus, cùm illud habeat locum prædicati: quod verè subjectum est: & ideo sunt quasi propositiones contra naturam, ergo non convenit illis ratio, per se, vel de omni, qui modi, cùm pro demonstrationibus, Propter quid, traditi

ſint ab Ariſt. non conveniunt, niſi propoſitionibus naturalibus, & habentibus veram formam propoſitionum: ex quibus demonſtratio, propter quid, fieri poteſt. Nihilominus quandam habent ſimilitudinem cum propoſitionibus, per ſe, de omni.

Ad formam igitur argu. Neganda eſt conſequentia. quia definitiones horũ modorum, præſupponunt rationem directam propoſitionum: unde ſenſus eorum eſt; primus modus, per ſe eſt, quando prædicatum pertinet ad definitionem ſubjecti, directæ propoſitionis: & ſecundus, quando ſubjectum directæ propoſitionis, pertinet ad definitionem prædicati.

Ad aliam partem ejuſdem arg. Neganda eſt conſequentia; quòd omne accidens prædicetur de ſubjecto, in ſecundo modo per ſe, quia modi, per ſe, præſupponunt propoſitionem neceſſariam; ſicut diximus modos, præſupponere propoſitionem directam. Unde ſenſus definitionis ſecundi modi, per ſe, eſt; Secundus modus, per ſe, eſt, quando ſubjectum pertinent ad definitionem prædicati, in propoſitione neceſſaria. Ita ſentiunt communiter expoſitores, cap. præſenti; præſertim Sotus, & Cajet. & colligitur ex Ariſt. qui priuſquam definiviſſet modos ſe; probavit demonſtrationem procedere ex neceſſariis: & explicatis primo & ſecundo modo, per ſe, ſubdit; Cætera omnia eſſe accidentia; quaſi præſupponens, hos modos non reperiri, niſi in propoſitionibus neceſſariis.

18 Cap. etiam 6. hujus li. docet expreſſe; quod, ea quæ conveniunt per ſe, his modis neceſſariò conveniunt. Falſum eſt ergo, & ſuperius à nobis refutatum; quod Toletus aſſerit; quaſdam propoſitiones accidentales, eſſe in ſecundo modo per ſe.

Ad formam igitur argu. Conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia; quòd accidens prædicetur de ſubjecto, in ſecundo modo: non enim ſatis eſt, quòd ad definitionem accidentis per tineat ſubjectum ut prædicetur per ſe, de illo, ſed requiritur quod neceſſario ei conveniat, & non contingenter, vel purè accidentaliter.

Ad tertium arg. Concedimus; non omnem demonſtrationem, propter quid conſtare propoſitionibus, in quibus prædicatum dicatur de ſubjecto univerſaliter: ſed ſolum perfectiſſimam, quæ procedit ex cauſis adæquatis, & convertibilibus, cum effectibus: ut in ſequentibus conſtabit.

QVÆSTIO III.

Quidnam ſignificetur per terminum univerſaliter, & an conveniat propoſitionibus ſuperiorum de inferioribus, vel ſolum his quæ ſiunt, in terminis convertibilibus?

19 CIrca primum, quod quærit titulus quæſtionis, Notandũ eſt. Univerſale duobus modis ſumi. Primo, ut eſt modus ſubjecti; ratione cujus conſtituitur propoſitio univerſalis: Ut omnis homo eſt animal. Secundo. Ut eſt modus prædicati conſtituentis propoſitionem de prædicato communi, aut univerſali. Certum eſt autem, non ſumi hoc loco ab Ariſtot. ut eſt modus ſubjecti, ſed prædicati: cùm accipiatur comparatione ſubjecti. ſed adhuc, ut eſt modus prædicati, dupliciter ſumitur. Communi quidem ratione, pro quolibet prædicato multis communi, in qua acceptione ſumitur à Porphyrio in prædicabilibus & definitur ab Ariſtote. le, quod fit unum in multis, 2. lib. de interpretatione. Sed in arte poſterioriſtica, ſpecialiùs accipitur, non pro quolibet prædicatio cultis communi, ſed ſolùm pro eo, quod convenit ſubjecto, ſecundum quod ipſum vel primò. Quale eſt prædica

dicatum hujus propoſitionis; Homo eſt rationalis: & in hac acceptione, ſumitur ab Ariſtotele cap. præſenti, atque in titulo quæſtionis.

Quo ſuppoſito, quærit ſecundo: An conveniat propoſitionibus de prædicato communi, pertinente ad eſſentiam rei? Ita ut omnes propoſitiones; in quibus prædicatur genus proximum de ſpecie, ſint univerſaliter: vel ſolum illæ, in quibus prædicatum convenit, per ſe ſubjecto, & cum eo convertitur.

20 Prima opinio aſſerit. Idem eſſe univerſaliter convenire prædicatum ſubjecto, quod convenire ei, per ſe primo, atque immediatè: & ideo prædicationes generis, tales eſſe. Ita Ferr. 2. lib contra gentes, cap. 15. & Sotus cap. præſenti, quæſt. unica. Probant teſtimonio. Ariſtotel. cap. præſenti; ubi ſic ait: Per ſe autem, & ſecundum quod ipſum, idem: ut per ſe, lineæ ineſt punctum, & rectum. Sed propoſitio, in qua prædicatur genus proximum de ſpecie, eſt, per ſe: ergo erit etiam ſecundum quod ipſum. Et ſecundum quod ipſum, eſt idem, quod univerſaliter: ut idemmet Ariſt. docet explicans: quid ſit univerſaliter ergo erit etiam univerſaliter. Et idem aſſerit D. Thom. 2. lib. contra gentes, cap. 15 ubi prædicatum, quod ita convenit per ſe alicui, ut non conveniat ei per aliquam cauſam, ſed immediatè, & per ſe: docet convenire ſecundum quod ipſum: & ideo univerſaliter. Sic autem convenire animal homini patet: ergo ſentit D. Thom. convenire univerſaliter.

Probant deinde ratione. Quia idem eſt, prædicatum convenire ſubjecto univerſaliter, ac ei convenire primo, vel ſecundum quod ipſum: nempe, ut tale, eſt aut non per aliud, ſed tota definitio convenit ſpeciei, ut tali, & non per aliud medium, ſed immediatè: quod eſt convenire ei primo: ergo convenit ei univerſaliter: & ex conſequenti, quælibet pars definitionis univerſaliter conveniet: at altera eſt genus, ergo, &c.

21 Secunda opinio, eſt expreſſa D. Tho. afferentis illum ſolum prædicatum convenire univerſaliter, quod non excedit ſubjectum, ſed per ſe ei convenit, & cum eo convertitur. Verba ejus ſunt. Impoſſibile eſt, aliquod unum duobus convenire, & utrique ſecundm quod ipſum: quod enim de aliquo ſecundum quod ipſum dicitur, ipſum non excedit: ſicut habere tres angulos æquales duobus rectis, non excedit triangulum, de quo prædicatur, ſed eſt idem convertibiliter, &c. Ita etiam Albertus Magnus, 1. libro Poſteriorum, tractatu 2. cap. 12. Venetus, Cajetanus, Toletus, & moderni omnes. Et hæc eſt vera ſententia, & tenenda.

22 Probatur teſtimonio Ariſt. qui explicans terminum, Univerſaliter docuit expreſſe; aliquid addere univerſaliter, ſupra duos alios terminos, nempe de omni, & per ſe: ergo ſentit non ſufficere quod ſit prædicatum, per ſe, in primo, aut ſecundo modo; ut dicatur univerſaliter. Aſſerit præterea, addere ſupra terminum, de omni, & per ſe, quo conveniat ſubjecto, ſecundum quod ipſum, vel ut tale eſt: ſed genus proximum, non convenit ſpeciei, ut talis eſt, cum ſit commune cæteris ſpeciebus: ergo non conveniet ei ſecundum quod ipſum, nec univerſaliter.

Probatur etiam ratione. Quia prædicatum convenire ſubjecto, ſecundum quod ipſum; eſt convenire ei, ut tale eſt, quod expreſsè docet Ariſtot. & concedunt adverſarii: ſed animal non convenit homini, ut talis eſt: ergo neque ſecundum quod ipſum. Probatur minor. Homo, ut talis eſt diſtinguitur ab equo, & leone, ac cæteris ſpeciebus, At per genus animalis non diſtinguitur ab eis, ſed potius cum

eis convenit, ergo animal non prædicatur de homine, ut talis est, atque adeo, nec secundum quod ipsum, nec universaliter.

23 Secundò nihil convenit alicui secundum quod ipsum, vel ut tale est nisi quod est sibi proprium, & non commune aliis: nam quod commune est, potius convenit illi, ut communicat cum eis. Exempli gratia, quod convenit homini; ut talis est, nempe, ut est homo, convenit illi ut est tale animal, & non ut habet naturam sensitivam communem cæteris animalibus, sed ut est animal; non est tale animal: ergo animal non convenit ei ut tali, nec secundum quod ipsum, vel universaliter. Itaque nostra sententia duo asserit. Primum est, quod ut prædicatum conveniat subjecto universaliter; non requiritur, nec sufficit, quod conveniat ei essentialiter, aut in primo modo per se, vel etiam immediatè. Nam bene potest his modis convenire, & non convenire universaliter, & ex opposito, benè potest convenire in secundo modo, & non essentialiter, nec immediatè, & convenire universaliter. Ut substantia convenit homini, essentialiter & in primo modo per se: & animal etiam immediatè, & tamen neutrum convenit ei universaliter, & capacitas disciplinæ vel admiratio, non conveniunt homini his modis, nihilominus ei conveniunt universaliter.

Secundo asserit. Illud prædicatum convenire subjecto universaliter. Quod convenit ei primo, & secundum quod ipsum, vel ut tale est: & hoc modo convenire, est esse adæquatum rationem ejus vel secundum adæquatam rationem ei convenire: & ejus ratione, quibuscunque aliis, quibus attribuitur. Exempli gratia: Sensibile non convenit homini ratione sui: quia non convenit ei, ut homo est, sed, ut est animal, nec convenit ei secundum adæquatam rationem: sed secundum inadæquatam: neque animal convenit homini; ut homo est; cum sit ei commune cum aliis animalibus: nec est adæquata ratio ejus. Et ut uno verbo hoc explicetur. Illud solum prædicatum convenit universaliter subjecto: quod convenit illi per se, & cum eo convertitur, tales autem sunt propositiones, in quibus prædicatur tota definitio de definito, vel etiam differentiæ, tales etiam in quibus prædicatur propria passio, de sua specie, vel genere, à quo proximè, & adæquatè procedit. Et quotiescunque aliquid convenit alicui cum reduplicatione, dicitur convenire ei universaliter, aut secundum quod ipsum.

Ad testimonium Aristot. Respondetur primo. Quod dum dicit universaliter idem esse, quod per se, non est sensus, quod cum eo convertatur, sed quod sit idem, cum eo, secundum rem sicut prædicatum inferius cum superiori. Vel secundo idem esse universaliter asserit, quod per se convertibiliter: quod enim non intelligat esse idem simpliciter, patet ex eo, quod statim docet: nempe; addere supra utrumque terminum, de omni & per se, quod sit secundum quod ipsum.

Ad Argum. Concessa majori, & minori, negatur consequentia: quod quælibet pars definitionis, per se sumpta, prædicetur universaliter de definito: quia non convenit ei utraque ut tale est: sed sola differentia.

CAPVT DECIMVM.

TEXT. ARIST.

Quod vero differt, & propter quid scire; primum quidem in eadem scientia, & in hac dupliciter.

Brevis expositio textus.

Inten-

INtentum Arist. in hoc decimo cap. est distinguere demonstrationem, Quia & demonstrationem, Propter quid; & rationem utriusq; explicare. Dividitur caput in duas partes. In prima. Docet differre demonstrationem, Quia, à demonstratione, Propter quid, in eadem scientia. In secunda. Differre in diversis scientiis.

Differunt inquit, scire, & Quia, scire, Propter quid, & consequenter demonstrationes ipsæ, in eadem scientia, duobus modis. Nam demonstratio, Propter quid, procedit à causa proxima & adæquata: Demonstratio Quia, à causa remota, & inadæquata: quia non infert positivè effectum; sed solum per modum negationis.

1 Et ponit duplex exemplum: primũ, in hac demonstratione; Quidquid respirat, est animal, paries non est animal, ergo paries non respirat, in qua patet, esse animal, non esse causam proximã respirandi; sed habere pulmonem, nec etiam esse adæquatam, quia multa sunt animalia; quæ non respirant, quia pulmone carent. Exemplum secundum adducit, ex dicto cujusdam Philosophi; qui cùm Scytha esset, & Athenis videret mulieres saltantes, rogatus; an in Scythia essent similes saltatrices, respondit non esse vites. Causam remotam, & inadæquatam reddens; ex qua talis demonstratio constitui potest: Ubi non sunt vites, non sunt saltatrices, sed in Scythia non sunt vites, ergo non sunt saltatrices. Proxima verò causa esset, negatio vini: quod cum sit causa lætitiæ, ex qua saltatio provenit, negatio ejus, causa esset negationis saltandi. Et quia demonstrationes istæ, procedunt per negationem; asserit Aristotel. fieri semper in secunda figura, quia medium quoque in eis, debet esse prædicatum. Secundo differunt. Quia in eadem scientia demonstratio, Propter quid, semper procedit à causa, & cum causa sit prior effectu; dicitur demonstratio à priori, sed demonstratio, quia, procedit ab effectu; qui cum sit posterior, dicitur demonstratio à posteriori. Duo alia exempla demonstrationis, Quia, adducit Aristotel. Primum in stellis; quæ sunt in duplici differẽtia: nam aliæ sunt fixæ; ut illæ quæ sunt in octavo cœlo, quod firmamentum appellatur; aliæ verò, quæ sunt in corporibus cœlestibus inferioribus. Et istæ dicuntur Planetæ. Illæ igitur quia longe distant à nobis, videntur habere motum quendam tremoris, & ideo videntur micare vel scintillare; cum tamen nullum talem motum habeant, sed propter imperfectionem visus, putamus stellas illum habere. Planetæ verò, non apparent cum tali motù, quia minus distant à nobis. Ex hoc igitur effectu, talis demonstratio, Quia, constitui potest. Stellæ non scintillantes sunt prope nos: Planetæ non scintillant: ergo sunt prope nos. Aliud exemplum adducit in Luna: de qua probare possumus; quod sit circularis, aut rotunda, ex hoc effectu: quia augmentum lucis modo circulari suscipit. Erit autem talis probatio; Quidquid circulariter illuminatur, rotundum est: sed Luna illuminatur circulariter à Sole, ergo est rotunda.

Sed distinguit dupliceṁ effectum: Adæquatum, qui convertitur cum causa: & Inadæquatum, qui non convertitur cum ea, & inquit; quod si effectus sit adæquatus, ex demonstratione, quia, procedente ab eo, potest fieri demonstratio, propter quid: & ex oppositio; ex demonstratione, propter quid, demonstratio, quia, ut patet in rationalitate, & risibilitate. Nam illam possumus probare, per hanc; & erit demonstratio, quia, & rursus hanc per illam; & erit demonstratio, propter quid. Si verò effectus sit inadæquatus, poterit ex eo fieri demonstratio, quia, per quam probemus causam, non tamen demonstratio propter quid; per quam

ex causa probemus effectũ. Et ratio hujus differentiæ est; quia effectus adæquatus, convertitur cum sua causa: sed inadæquatus non convertitur; & ideo in illo potest utraque demonstratio fieri: in hoc verò, solum demonstratio, Quia, Nam causa, inadæquata, non necessariò infert effectum. Ut si dicamus; Quidquid movetur motu progressivo, est animal: Homo movetur motu progressivo: ergo est animal: non licebit demonstrationem, propter quid, à causa procedentem constituere: quia non est verum dicere, quidquid est animal, movetur motu progressivo: nam quædam sunt animalia; quibus talis motus non convenit.

2 In secunda parte docet Aristot. Differre demonstrationem, propter quid, à demonstratione, quia; in diversis scientiis: sed diversas esse scientias, duobus modis contingit, vel subordinatas; ita ut una collocetur sub altera, & tales sunt Geometria, & Perspectiva, illa agit de linea: & hæc de linea visuali: & ideo illa vocatur subalternans: hæc verò subalternata. Et eodem modo Arithmetica, agens de Numero, dicitur subalternans: Musica verò: agens de Numero sonoro, ei subalternata. Aliæ sunt diversæ scientiæ non subalternatæ: ut Geometria, & Medicina. Asserit ergo Aristot. differre demonstrationem, quia, & propter quid, in scientiis subalternatis, quia demonstratio propter quid, pertinet ad scientiam subalternantem, quæ cum sit superior: reddit causam principiorum scientiæ subalternatæ, & eo probat à priori, demonstratio verò: quia, pertinet ad scientiam subalternatam, procedentem ab effectu.

Differunt etiam in diversis scientiis non subalternatis. Quia aliquando contingit: quod aliqua propositio in una scientia sit evidens, quæ tamen non reddit causam ejus; sed aliam scientiam pertinet reddere talem causam, per demonstrationem, Propter quid: & ideo ad illam scientiam pertinet, demonstrare talem propositionem per demonstrationem, Quia: ad hanc verò, per demonstrationem, Propter quid. Ut, in Medicina, aut Chyrurgia, evidens est hæc propositio: Vulnus circulare difficiliùs sanatur; quam oblongum. Ejus tamen causam, non reddit hæc scientia; sed Geometria: quia latera circuli magis distant: & ideo difficiliùs conjunguntur. Distinguuntur ergo in his scientiis diversis, demonstratio, Quia, & Propter quid.

QVÆSTIO I.

An demonstratio procedens à causa remota sit, quia, vel propter quid?

3 Causa remota duplex est. Adæquata, & Inadæquata. Adæquata, quæ convertitur cum effectu, ut rationalitas, est causa remota risibilitatis, convertibilis cum ea. Causa remota inadæquata est: quæ non convertitur cum effectu, ut natura sensitiva, est causa remota respirationis quæ non convertitur cum effectu; cum, constet, non omne animal respirare. Et de causa remota adæquata: certum est, non constituere demonstrationem, quia, sed propter quid. Quæstio igitur procedit, de causa remota inadæquata. An demonstratio ab ea procedens, sit demonstratio, Quia; vel Propter quid.

4 Et quod non sit demonstratio, quia, sed propter quid probatur testimonio Arist. c. 2. hujus lib. ubi agens demonstratione, propter quid; asserit, procedere ex primis, vel ex his quæ reducuntur ad prima & cum principia sint causa cõclusionis, idem est, ac si dicat, procedere ex causa proxima, aut remota, quæ ad proximam reduci possit,

poſſit,ſed cauſa remota, etiam inadæquata,poteſt reduci ad proximam, cùm reſpectu illius dicatur remota, ergo demõſtratio ex ea procedens erit,propter quid.

Probatur etiam ratione. Primò. Quia demonſtratio propter quid, eſt demonſtratio à priori,demonſtratio verò, quia, à poſteriori, non alia ratione : niſi,quia illa procedit à cauſa, quæ prior eſt effectu, & hæc ab effectu, qui poſterior eſt cauſa, ſed cauſa remota vera cauſa eſt, & prior effectu, ergo demonſtratio ab ea procedens,à priori eſt, & cauſam concluſionis reddit, ideo eſt demonſtratio, propter quid.

Secundò. Omnis demonſtratio procedens ab effectu proximo,vel remoto,adæquato, vel inadæquato, eſt demonſtratio, quia, ergo omnis demonſtratio procedens à cauſa proxima,vel remota,adæquata,vel inadæquata, erit demonſtratio propter quid. Probatur conſequentia, quia ſicut ſe habet effectus ad demonſtrationem, quia, ita ſe habet cauſa ad demonſtrationem propter quid.

4 Pro ſolutione hujus quæſtio. Notandum eſt : cauſam remotam, & inadæquatum;de qua quæritur,duplicem eſſe: Superiorem,& inferiorem. Superior eſt: ex qua quidem procedit effectus,mediante proxima,non tamen ab omni ea procedit,ſed ab aliqua.Ut eſſe animal,eſt cauſa remota,& inadæquata reſpirationis, quia ab ea procedit reſpiratio, media proxima, quæ eſt habere pulmonem,& ſanguinem calidum, ſed non ab omni animali procedit, cùm ſint multa,quæ his carent, & ideo natura ſenſitiva in eis, non eſt cauſa reſpirationis. Alia eſt cauſa remota & inadæquata Inferior ; à qua quidem ſemper procedit effectus,& ab omni ea,ſed non à ſola:cum poſſit etiam ab alia procedere, ut patet in exemplo ſaltationis, adducto ab Ariſtot. cujus cauſa remota, & inadæquata, ſunt vites & vinum, non tamen ab his ſolum procedit,ſed ab aliis etiam cauſis lætitiæ, quæ proxima cauſa ſaltationis eſt.

Hæc eſt autem differentia inter has duas cauſas : Quod inferior infert effectum. Bene enim ſequitur, ex vitibus, & vino, ſaltatio aliqua, ſed non infertur ab illo, cùm non ſequatur, ſi ſaltatio aliqua eſt, vinum eſſe, & vites, nam ex cauſa alia provenire poteſt ſaltus, etiamſi neutrum horum ſit. Negatio tamen effectus,bene infert negationem cauſæ. Unde bene reſpondit Anacharſis Philoſophus ille Scytha, dum rogatus, cur in Scythia non eſſent ſaltatrices, & tibicines : Reſpondit, ideo non eſſe, quia non ſunt vites, cauſam reddens inadæquatam, per modum negationis.

5 Secundò. Notandum eſt.Quod dum Ariſt. aſſerit,demonſtrationem proceden. tem à cauſa remota, non ſolùm de adæquata non loquitur, ſed nec de inadæquata inferiori, & ideo de ſola inæquata ſuperiori : quod colligitur evidenter , ex verbis ejus, nam poſtquam propriam ſententiam propoſuit, & eam exemplis comprobavit : hæc verba ſubjunxit. Aſſimilantur autem tales cauſæ his ; qua ſecundum exceſſum dicuntur. Id eſt, prædicatis ſuperioribus , quæ inferiora dicuntur excedere, ergo de ſolis cauſis ſuperioribus loquitur. Ex quibus ſolùm poteſt inferri effectus, per modum negationis.

6 Notandum item eſt tertio ; quod adhuc non infertur effectus ex his,per modum negationis, tanquam ex cauſis formaliter, ſed ſicut, ex negatione prædicati ſuperioris, infertur negatio inferioris, & ex negatione generis, negatio differentiæ, atque ex oppoſito, ex negatione differentiæ negatio generis, abſque ulla cauſalitate propria. Quod probari poteſt efficaciter, his exemplis ; Quidquid eſt homo, eſt vivens : ſed Paries non eſt

vivens: ergò Paries non est homo. Quidquid est rationale, est animal: Lapis non est animal, ergo non est rationalis. Sed in his non infertur, tanquam ex causis; sed tanquam ex puris negationibus superioris prædicati, ergo nec in illis causis remotis infertur ratione alicujus causalitatis; sed solùm ratione negationis superioris prædicati. Probatur consequentia, quia sicut probamus de pariete; quòd non respiret: quia non est animal, probare æquè possumus; non esse rationalem: quia non est animal, hoc modo; Quidquid est rationale, est animal: Paries non est animal, ergo non est rationalis. Imò quod non respiret, ex sola negatione risibilitatis, dicentes; Quidquid est risibile, respirat: Paries non est risibilis, ergo non respirat. Ubi nulla intervenit ratio causalitatis: sed ex sola negatione generis, sequitur negatio differentiæ. Aut ex negatione proprietatis, negatio ejusdē respirationis. Unde sequitur; quod sicut per demonstrationes procedentes ab effectibus, non redditur causa conclusionis, nec propter quid ejus; sed solùm probatur; quod hoc, vel illud sit, ut quod homo sit rationalis, per risibilitatem, & ideo appellantur ab Arist. demonstrationes: Quod hoc est. Ita per negationem causæ remotæ superioris, solùm probatur, quòd in aliquo non sit, effectus ejus: non posito propter quid, talis negationis, & absque ulla causalitate. Sicut ex negatione unius prædicati, probatur negatio alterius, etiam absque causalitate. Quare ratio causæ, in his, solum reperitur materialiter, & ideo valde similes sunt demonstrationes istæ, procedentes à causa remota, & inadæquata, per negationem, demonstrationibus, Quia: vel, Quod hoc est. Et propterea Arist. eas reduxit potiùs, ad demonstrationes, quia; quam ad demonstrationes, propter quid.

Duo igitur asserit nostra sententia. Primum. Omnem demonstrationem procedentem à causa, ut causa est: sive sit proxima, vel remota, sive sit adæquata, vel inadæquata esse propter quid, seu διότι. Quod evidenter probat testimonium Arist. & rationes adductæ pro hac parte.

7 Secundum. Demonstrationes procedentes à causa remota inadæquata, & superiori per negationem; de quibus solùm loquitur Arist. ca. præsenti. meritò fuisse ab eo connumeratas inter demonstrationes, Quia, sive ὅτι potius quam inter demonstrationes, propter quid. Cujus ea est ratio; quia non procedūt ex negatione talis causæ, per modum causalitatis, sed solum per modum negationis superioris, prædicati: sicut in simili forma, probantur negationes quorundam prędicatorum per negationes aliorum: imò etiam negatio ejusdem effectus causæ remotæ; per negationem alterius, absq; ulla causalitate, ergo negatio causæ, solum concurrit materialiter. Quare per tales demonstrationes, non dicitur, propter quid; sed solum probatur, quod negatio effectus talis causæ cōveniat alicui: sicut probatur ex effectu, & per demōstrationē; quia, quod homo sit animal, vel rationale. Quare argumenta non sunt solvēda; cùm efficaciter probent, quod intendunt.

QVÆSTIO II.

An divisio demonstrationis in demonstrationem, quia, & propter quid, sit generis in species, vel analogii in analogata?

8 PRæsupponit tit. quæstio, tanquam certum; hanc divisionem esse sufficientem: quod admittunt omnes: Et potest probari hac ratione. Illa divisio est sufficiens; cujus membra continent omnia; quæ sub divisio comprehenduntur: Sed mem-

membra hujus diviſionis, comprehendunt quamcumq; demonſtrationem: ergo continent, quidquid continetur ſub demõſtratione in communi, quæ eſt diviſum ejuſdem diviſionis. Probatur minor: nam præter demonſtrationem procedentem à cauſa, & ab effectu, enumeratur ab Ariſt. in ſequentibus demonſtratio ad impoſſibile: per quam probatur, unum eſſe alterum; vel non eſſe, deducendo ad impoſſibile. Ab aliis etiam additur demonſtratio à ſigno: per quam ex ſigno nobis evidenter noto, probamus rem ita ſe habere, ut Lunam eclipſari, quia videmus lumen amittere, ſed utraque hæc demonſtratio comprehenditur, ſub demonſtratione ὅτι vel διότι, atque etiam alia quæcunque excogitabilis: ut bene docet, Sotus & Toletus, cap. præſenti, ergo hæc diviſio, comprehendit omnes demonſtrationes. Probo iterum minorem. Quia demonſtrationes ad impoſſibile, ſemper procedunt per viam cauſæ, aut effectus: & ideo reducuntur ad demonſtrationem, quia vel propter quid, ut oſtendunt duæ ſequentes. Si homo non eſſet riſibilis, non eſſet rationalis? ſed conſequens eſt impoſſibile: ergo & antecedens. Cujus ſenſus eſt, ſi homo non eſſet riſibilis; non eſſet rationalis, ſed verum eſt eſſe rationalem, ergo verum eſt eſſe riſibilem. Et hæc alia: Si homo non eſſet rationalis: non eſſet admirativus, ſed conſequens eſt impoſſibile, ergo antecedens. Illa enim procedit à cauſa; hæc verò ab effectu; ut patet.

9 Demonſtratio verò à ſigno, ſemper procedit ab effectu, quia ſignum nobis notum per experientiam, ſemper eſt effectus, ut exemplum eclipſis lunæ adductum manifeſtat. Duo autem membra hujus diviſionis; nempe demonſtratio, quia, & propter quid, communia ſunt, ſub quibus comprehenduntur diverſæ demonſtrationes procedentes à cauſis, vel ab effectibus. Unde malè Cajet. dixit aliud membrum demonſtrationis, propter quid, eſſe diſtinguendum: nam quodcunque illud ſit, comprehenditur ſub uno membro hujus diviſionis; tanquam ſpecies ſub genere. Suppoſito; quod diviſio ſufficiens ſit, quærimus; An ſit univoca? ita ut demonſtratio dividatur, in hæc duo membra: tanquam genus in ſuas ſpecies. Vel an ſit analoga? ita ut tanquam analogum potius, in ſua analogata.

Et prima opinio aſſerit, Analogam eſſe diviſionem; & non univocam. Ita Themiſtius, in ſua paraphraſi ſuper 1. lib. poſteriorum cap. 7. Venetus cap. præſenti. Et probatur teſtimonio Ariſt. qui definiens, demonſtrationem ca. 2. hujus libri, ſolam demonſtrationem, propter quid, duplici definitione explicavit, quæ definitio non poteſt ullo modo convenire demonſtrationi, quia: Imò ipſemet Ariſt. eodem cap. quaſi cum conditione aſſeruit, de demonſtratione, quia, loquens. Si autem alius modus ſciendi; dicemus poſtea. Ad hoc nimirum decimum cap. ſe referens ſecundum communem ſententiam expoſitorum.

10 Ex quo infertur; demonſtrationem non eſſe univocam, nec genus ad utramque. Nam ſi univoca eſſet; ut communis utrique definienda eſſet; & non pro una ejus ſpecie tantùm, cùm ergo ſola demonſtratio, propter quid, definita ſit: hanc ſolam demonſtrationem ſimpliciter ſentit Ariſtotel. Demonſtrationem verò; quia non niſi ſecundum quid, & per attributionem ad illam; tanquam ad principale analogatum. Cujus ſignum eſt etiam; quod Ariſt. nunquam eam definivit: ſatis eſſe putans definiſſe præcipuam; ex cujus ſimilitudine, & attributione, facilè intelligitur alia.

Tandem ratione probatur. Primò. Quia demonſtratio eſt inſtrumentum acquirendi ſcientiam: ſed ſcientia acquiſita

per demonſtrationem, quia; non poteſt eſſe talis ſimpliciter; ſed ſolùm ſecundum quid, ergo nec demonſtratio, quia, erit demonſtratio ſimpliciter; ſed ſecundum quid. Probatur minor ex duobus. Ex primo quidem, quia non ſcimus ſimpliciter aliquid; cujus naturam, & eſſentiam ignoramus, ſed habita demonſtratione, quia; ignoramus nataram, & eſſentiam rei, & ſolum cognoſcimus eam eſſe talem, ex aliquo effectu extrinſeco, ex quo procedit demonſtratio, quia; ut dum demonſtramus hominem eſſe rationalem, ex effectu ridendi, quem experimur, ergo non poteſt eſſe demonſtratio ſimpliciter. Ex ſecundo verò: Quia de primis principiis, non habetur ſcientia ſimpliciter; cum ex terminis ſint nota, ſed nullum eſt principium, quantumvis immediatum, quod non poſſit probari aliquo modo, per demonſtrationem, quia: ergo hæc non generat ſcientiam ſimpliciter, ſed quandam aliam notitiam concluſionis, ſcientia inferiorem: & ideo non erit ſimpliciter demonſtratio, ſed ſecundum quid.

11 Secundo. Si demonſtratio genus eſt ad demonſtrationem, quia, & propter quid: ergo ſcientia erit etiam genus, ad eam, quæ generatur per utramque; diſtinguenturq; ſpecie; tam ſcientia actualis, quia, & propter quid: quæ ſunt aſſenſus utriuſque demonſtrationis, quàm habitualis, genita per utrumque aſſenſum. Sed conſequens eſt falſum: ergo etiam antecedens. Probatur minor, quia utraque demonſtratio habetur ſæpè de eodem objecto, ut de homine, aut quovis alio: ſed ſcientiæ diſtinguuntur ſpecie, per objecta: ergo nec ſcientiæ actuales, nec habituales genitæ per has demonſtrationes poſſunt diſtingui ſpecie. Atque adeò nec demonſtrationes ipſæ, ſed ſolum ut quædam analogata demonſtrationis in communi quæ in eas dividitur.

Secunda opinio, tenet. Demonſtrationem diviſam eſſe ab Ariſtot. in demonſtrationem quia, & propter quid, tanquam univocum quid, & verum genus in ſuas ſpecies. Ita videntur ſentire Ammonius ſuper 1. lib. de Anima, textu 21. & 34. Et Flandria ibidem, quæſt. 29. artic. 3. ſed expreſsè Sotus, & Toletus, cap. preſenti, & omnes moderni, interpretes. Et videtur mihi vera, & tenenda. Prob. primo. Quia demonſtratio, Quia, procedit ex principiis certis, & evidentibus, & per conſequentiam evidentem in modo, & figura conſtitutam: ergo eſt ſyllogiſmus neceſſarius, & evidens, ſpecie diſtinctus à probabili, & ſophiſtico. Quod eſt, eſſe ſpeciem ſyllogiſmi demonſtrativi, diſtinctam ab ea, quam conſtituit demonſtratio, propter quid: ab utraque ergo ſpecie ſyllogiſmi demonſtrativi, abſtrahi poteſt ratio communis ſyllogiſmi demonſtrativi univoca, atque generica, ſub qua diſtinguentur ſpecie.

12 Quod prob. ſecundo. Ex principiis utriuſque, & aſſenſibus concluſionum, per utramque genitis. Nam demonſtrationes diſtinguuntur per principia, ex quibus procedunt, & per aſſenſus concluſionum, quos generant: cum principia ſint rationes formales aſſentiendi concluſionibus: & concluſiones, effectus proprii principiorum, ac demonſtrationum: ſed principia demonſtrationis, quia, & propter quid, diſtinguuntur eſſentialiter: Quia hæc continent cauſam concluſionis: & reddunt propter quid ejus, illa verò effectum, & ideò ſolùm probant concluſionem à poſteriori. Et etiam aſſenſus concluſionum diſtinguuntur eſſentialiter, per eadem principia diverſa, tanquam per diverſas rationes aſſentiendi; quæ ſunt quaſi objecta formalia earum, ergo utraque parte diſtinguuntur ſpecie demonſtratio, quia, & propter quid, ideoque demon-

monstratio in communi dividitur in eas; tanquam genus.

Ut autem explicetur testimonium Aristot. & solvatur primum argum. Notandum est. Quod licet genus ex parte sua æqualiter participetur ab speciebus; nihilominus ex parte differentiarum inæqualis perfectionis; per quas descendit ad illas, constituit easdem species inæquales in perfectione, ut constat in genere animalis. Ita ergo demonstratio in communi, abstracta ab utraque æqualiter participatur ab eis ex parte sua, sed differentiæ, utriusque diversæ sunt perfectionis, quia longè perfectius est reddere causam conclusionis: & ideò, propter quid ejus; quam solùm eam probare ex effectu. Ideo demonstratio, propter quid, longè perfectior species demonstrationis est; quàm demonstratio, quia, non ratione generis; sed ratione differentiæ perfectissimæ, sicut homo inter species animalis. Et sicut hæc major perfectio speciei humanæ, non tollit rationem univocam animalis: eodem modo, nec major perfectio demonstrationis, propter quid, tollit rationem univocam, aut genericam respectu utriusq; demonstrationis.

Aristot. ergo, solùm definivit præcipuam speciem demonstrationis in 2. cap. quia illa est potissimum instrumentum artis demonstratoriæ, ad generandam scientiam; explicaturus aliam speciem imperfectam, cap. præsenti: quod & fecit; dicens talem esse, ut procedat ab effectu: non reddens propter quid conclusionis; sed ostendens ita esse. Negamus igitur Aristot. sentire, quod sola demonstratio, propter quid, sit demonstratio simpliciter: demonstratio verò, quia; tantum secundum quid; quamvis sentiat, perfectissimam speciem demonstrationis esse illam; hanc vero imperfectissimam, ratione differentiarum.

Ad primum argu. Neganda est minor; quod assensus demonstrationis, Quia, non sit scientia simpliciter. Et dum primò dicitur, per illam nos non cognoscere naturã, & essentiam rei. Respondeo; essentiam rei, non cognosci per demonstrationem etiam propter quid; sed cognitam præsupponi, per habitum principiorum; cum definitio sit principium ex se indemonstrabile; & non cognoscibile, per scientiam propter quid, in suo genere: sed ex sola notitia terminorum. Unde nec est defectus demonstrationis, quia; quod per eam non cognoscatur essentia rei: sed officium utriusq; demonstrationis est; tradere cognitionẽ objecti, ex aliqua ejus proprietate; quod facit demonstratio propter quid; probans à priori, & ex causa proprietates subjecti. Officium verò demonstrationis, quia, ex proprietate ipsa; per experiẽtiam cognita tradit cognitionẽ ejusdem subjecti: nullam causam reddens; sed solum probans, quod talis sit naturæ, ex illa proprietate. Negandum igitur est; quod scientia genita per demonstrationem, quia; non sit simpliciter talis: quamvis cõcedamus esse valde imperfectam. Quod verò secundo dicitur, de principiis non haberi scientiam. Distinguendum est; quia perfecta scientia, & à priori, non potest de illis haberi: quia per se nota sunt; & à priori indemonstrabilia. Esse autem per se nota, non tollit, quin à posteriori possint demonstrari, per demonstrationem, quia; per quam habebitur scientia de illis.

14 Imperfecta quidem; tamen univocè talis, cum scientia à priori, & propter quid: quare & demonstrationes ipsæ, univocam, atque genericam habebunt convenientiam.

Secundum argum. duo petit. Primum; An assensus demõstrationis quia, & propter quid; qui dicuntur scientiæ actuales, distinguantur specie. Secundum; An per assen-

assensus generentur habitus scientiæ, specie distincti. Circa primum est prima sententia Soti, quæst. 1. hujus cap. qui licet teneat demonstrationes ipsas distingui specie; negat tamen assensus specie distingui: sed vult esse ejusdem speciei. Quod probat hoc argum. Principia demonstrationis, sunt causa æquivoca conclusionis; cùm distinguantur specie ab ea, sicut sol est causa æquivoca caloris; sed idem effectus secundum speciem, potest procedere à causis æquivocis diversæ speciei; ut idem calor à sole, & igne, ergo idem assensus conclusionis poterit procedere à diversis principiis, diversisque demonstrationibus secundum speciem. Licet ergo demonstrationes sint specie distinctæ, non sequitur quod assensus conclusionis utriusque specie distinguantur. Quod videtur sibi necessariò concedendum, de eclipsi lunæ; demonstrata per demonstrationem, propter quid, ex causa; & per demonstrationem, quia, ex effectu, non enim habemus ex eo assensus specie diversos; sed eundem secundum speciem, & solum accidentali quadam, atque extrinseca ratione distinctum; ut per unam & aliam demonstrationem procedit.

Hæc tamen sententia falsa est. Quod ita probo. Assensus conclusionis sumit suam speciem ex principiis, à quibus procedit; tanquam ex medio formali assentiendi; ut concedunt omnes, & probat evidens ratio.

15 Nam assensus hujus conclusionis terra est rotunda, genitus ex principiis philosophicis; hoc est, motus physici, & ex principiis mathematicis; distinguitur specie, etiam si sit ejusdem propositionis, & ab eodem intellectu habeatur, sed media assentiendi conclusioni demonstrationis, quia, & propter quid; (quæ sunt principia continentia causam ejus, vel ab effectu eam probantia) constat distingui specie: sicut de demonstrationibus, quia, & propter quid probatum est, ergo assensus, conclusionum utriusque demonstrationis, etiam si de eadem re habeatur specie, distinctus erit, quia per diversa media formalia habetur.

Nostra igitur sententia est. Assensus utriusque demonstrationis, specie distingui. Quod evidenter probatur, suppositâ distinctione specifica demonstrationum; quam admittit Sotus.

16 Nam repugnat per diversa media assentiendi, quæ sunt objecta formalia eorundem assensuum, non generari diversos assensus secundum speciem.

Nec argum. Soti probat oppositum. Sed minor distinguenda est; nempe, quod à causis æquivocis specie diversis possit procedere idem effectus secundum speciem: nam si inadæquatæ sint, potest, si verò sint adæquatæ, repugnat. Et ratio hujus distinctionis est, quia à causis inadæquatis indifferenter procedit idem effectus, à causis verò adæquatis determinatè, & necessariò. Quia causa adæquata, convertitur cum suo effectu, ideo repugnat, eundem effectum secundum speciem procedere à causis adæquatis, diversæ speciei. Ignis verò & sol, causæ sunt æquivocæ caloris, diversæ speciei; sed inadæquatæ, & ideo potest calor, ab utralibet indifferenter procedere, & ab utraque calor idem secundum speciem, at assensus conclusionis, procedit à demonstratione, & principiis ejus; tanquam à causa adæquata: & ideo repugnat; quod idem assensus secundum speciem procedat ab utraque, suppositâ distinctione specifica earum à nobis probata, & ab eodem Soto concessa.

Secundum, quod petebat idem argu. est. An per has demonstrationes, non solùm generentur assensus diversi, qui vocantur diversæ scientiæ actuales: sed etiam diversi habitus, qui vocãtur absolutæ diversæ scientiæ? Circa quod; Est prima opinio multorum

multorum; ex his qui nobiscum tenent, diversos esse assensus utriusque demonstrationis asserentium, non generare diversum habitum scientiæ secundum speciem: si tales demonstrationes circa eandem re n versentur, ut circa hominem, vel circa ens naturale; quod est objectum naturalis philosophiæ. Sed assensum utriusque demonstrationis, esse in adæquatum, respectu ejusdem habitus, & solum differre ab alio; quasi specie partiali; & inadæquata: ideo posse procedere ab eodem habitu scientiæ, secundum speciem. Quia habitus solum distinguuntur specie, per actus adæquatos; sicut etiam per adæquata objecta: & non per inadæquatos.

17 Probant testimonio Arist. qui cap. præsenti docet demonstrationem, quia, & propter quid, differre in eadem scientia atque in diversis. Quod non potest esse verum, nisi pertineant aliquando ad eandem scientiam: sed eadem scientia est, idem habitus: ergo nec verum esse potest; nisi pertineant ad eundem habitum. Quare non potest defendi in doctrina Aristot. quod per demonstrationem, quia, & propter quid circa eandem rem; generentur diversi habitus scientiæ: alicqui de eodem homine habebit quis plures scientias: & de eodem ante naturali, plures philosophias; si per demonstrationes, quia, & propter quid, naturam & proprietates eorum cognoscat: quod inauditum est in scholis.

Probant deinde ratione. Quia sicut potentia habet majorem extensionem; quam habitus; & ideo potest eadem secundum speciem; inter latitudinem sui objecti habere plures habitus specie distinctos; qui sint quasi inadæquati respectu illius; eodem modo habitus, habet majorem extensionem; quàm actus, cùm videamus eundem habitum scientiæ plures atque diversas habere demonstrationes, & ideo plures assensus diversos; qui sunt plures actus: etiam si solùm procedat à causa, vel solùm ab effectu, ergo poterit habere plures actus, vel assensus, quorum quidam procedant à causa, per demonstrationem, propter quid, alii verò ab effectu, per demonstrationem, quia.

18 Et sicut demonstrationes, ita assensus erunt inadæquati, respectu ejusdem habitus. Non est ergo necessarium, plures multiplicare habitus, circa idem objectum; propter demonstrationes. quia, & propter quid, & assensus earum specie distinctos, sed idem habitus poterit se extendere ad illos, tanquam ad diversos, sed inadæquatos.

Nostra sententia est. Per has demonstrationes, non solum generari diversos assensus secundum speciem; sed etiam diversos habitus scientiæ. Quod ex distinctione specificam assensuum, vel actuum (quam admittit opposita sententia) sic probo. Habitus generantur ex actibus, & ab eisdem sumitur unitatem, & distinctione specificam: sed assensus conclusionum utriusque demonstrationis; qui sunt propri actus, ex quibus generantur habitus distinguuntur specie: ergo generant habitus distinctos. Et si dicas; Esse partiales actus, & inadæquatos. Ex hoc imprimis sequitur evidenter; generare habitus distinctos specie partiali: unde jam teneris concedere, circa idem objectum plures habitus, & plures scientias partiales: quod falsum probavimus in quæstio. proœmialibus. Idem præterea probo. Quod non solum assensus distinguantur specie partiali; sed etiam totali. Quia ea quæ distinguuntur partialiter, debent esse partes alicujus totius, ergo si assensus distinguuntur partialiter, & inadæquatè, cùm distingui debeant per rationem formalem objectivam, dabitur aliqua ratio objectiva totalis, atque communis, cujus sint partes: sed hæc est impossibilis: ergo impossibile est quod di-

stinguantur specie partiali. Probatur minor: quia principia sunt ratio objectiva assensuum; sicut sunt ratio assentiendi conclusionibus: sed principia quæ continent causam; & quæ continent effectum; sunt quasi opposita, & omnino diversa: nec dantur alia superiora, vel inferiora; quorum sint partes, ergo non possunt distingui specie partiali, sed totali debent distingui: & ex consequenti non possunt generare habitus specie partiali distinctos; sed totali.

19 Sed ut testimonium Arist. explicemus & argu. solvere possimus, Notandum est. Utrumque genus demonstrationis, quia, & propter quid, versari aliquando circa eandem rem; aliquando circa diversas. Res autem circa quam versatur scientia; solum est objectum materiale: formale verò sunt principia, per quæ demonstrantur passiones de illo, unde licet versentur aliquando circa idem objectum materiale; semper habent diversa objecta formalia. Neque hoc ullam continent repugnantiam; cum circa idem objectum materiale, versari etiam possint scientia, & opinio; per diversa media, aut principia: quæ sunt rationales assentiendi, & quasi objecta formalia. Non est ergo novum, circa eandem rem ponere diversos habitus scientiæ, cùm plus differant scientia, & opinio: & tamen sint aliquando etiam de eadem re. Isti autem diversi habitus geniti per demonstrationem, quia & propter quid circa eandem rem, sub nomine ejusdem scientiæ comprehenduntur propter identitatem objecti materialis, & abstractionis à materia. Et hoc est, quod voluit Arist. significare dum dixit. Scire, quia, & propter quid; & ex consequenti demonstrationes differre in eadem scientia & in diversis: per eandem scientiam utrumque habitum intelligens; qui intra latitudinem ejusdem objecti materialis, & eodem modo abstrahentis à materia, continentur: per scientias verò diversas, eas etiam intelligit quæ versantur circa res diversas, & diverso modo abstrahentes à materia: ut exempla ejus ostendunt. Itaque non est sensus ejus, quod scire quia & propter quid, differant intra eundem habitum; sed intra cognitionem scientificam ejusdem rei circa quam versari solent, & quam nomine ejusdem scientiæ intelligit. Et eadem ratione, sub nomine ejusdem Philosophiæ, intelligitur uterque habitus: quia Philosophiam naturalem vocamus, in communi modo loquendi, cognitionem scientificam entis naturalis: sive per plures assensus, vel habitus distinguatur scire quia, & scire propter quid; sive non.

20 Ad argum. verò, Concedimus primum; quod in antecedenti assumitur: nempe majorem habere extensionem potentiam; quam habitum: sed negamus secundum: quod habitus majorem habeat extensionem; quam actus, vel assensus. Et hujus ratio est; quia habitus proximè specificatur ab actu, secundum rationem formalem; qua per illum attingit objectum, & cum hæc sit limitata, non habet majorem extensionem habitus, quam actus. Potentia verò universalior est: & sub universaliori ratione attingit objectum: & ideo per actus, & habitus diversæ speciei id fit. Unde sequitur non esse superfluum multiplicare habitus, ubi actus distinguuntur specie; sed omnino necessarium; ut jam probavimus.

TRACTATUS DE SUBALternatione scientiarum.

Quod nomine scientiæ subalternantis, & subalternatæ intelligatur?

21 IN secunda part. c. docuit Arist. Scire quia, & propter quid: & consequen-

ter,

ter, demonſtrationes differre in diverſis ſcientiis, non ſubordinatis; ſed totaliter diverſis, & quaſi diſparatis. Atque etiam idem fieri in diverſis ſcientiis ſubordinatis tamen,quas vocat ſubalternatas in eodem ſenſu, quo propoſitiones docur, 2.lib.de Interpretatione, quandam habere oppoſitionem quaſi Subalternam: quando fiunt ex eodem prædicato,& ſubjecto; ſed una collocatur ſub altera; una eſt univerſalis; & particularis altera. Tales igitur afferit eſſe quaſdam ſcientias;quarum una verſatur circa rem aliquam univerſalem; alia verò circa rem particularem, ſub ea contentam,ut Geometria; quæ verſatur circa lineam, & perſpectiva, circa lineam viſualem, ſic Arithmetica circa numerum; Muſica verò circa numerum ſonorum.

Et univerſalem vocat ſubalternantem: particularem verò Subalternatam aut illam continentem,& hanc contentam. De natura igitur, & ratione harum ſcientiarum, agendum nobis eſt; de qua agunt omnes interpretes Ariſt.c.præſenti;ut differentiam demonſtrationis,quia, & propter quid, in eis deſignatam intelligamus. Nam quæ ſint ſcientiæ totaliter diverſæ, & quomodo in eis differant;ſatis notũ eſt.

Expoſitis nominibus ſubalternantis,& ſubalternatæ ſcientiæ; quatuor de illis explicanda ſunt. Primum. Quidnam ſit, unam ſcientiam eſſe ſubalternatam alter? Secundum. An talis ſubalternatio ſit poſſibilis? Tertium. Quonam modo dependeat ſcientia ſubalternata à ſubalternante; & an ſine illa eſſe poſſit, & veram habere rationem ſcientiæ? Quartum. An ſubalternata intra proprios limites demonſtret, propter quid,ſuarum concluſionum.

Quidnam ſit ſubalternatio ſcientiarum?

22 CIrca conditiones requiſitas, & ſufficientes ad ſubalternationem ſcientiarum diverſo modo loquuntur authores: nam quidam plures, alii verò pauciores aſſignant, quidam eaſdem; alii diverſas. Inter omnes vero, optimè eas videtur enumeraſſe Cajet. in tract. de ſubalternatione ſcientiarum;ubi ad quatuor,aut quinque præcipuas reduxit omnes. Prima eſt. Quod ſubjectum unius, contineatur ſub ſubjecto alterius.Cujus defectu Medicina non ſubalternatur Geometriæ: nam corpus ſanabile, non continetur ſub linea,ſed diſparata ſunt.Secunda.Quod ſubjectũ inferioris, includat ſubjectum ſuperioris; & addat ſupra illud aliquam differentiam accidentalem. Cujus defectu ſcientiæ de ſpecie, non ſubalternantur ſcientiæ de genere.Nam licet ſpecies ſit ſub genere;non addit tamen ſupra genus conditionem accidentalem, ſed eſſentialem differentiam: unde fere ſemper eadem eſt ſcientia de utroque. Tertia conditio eſt. Quod differentia, quam addit, non ſit propria paſſio ejuſdem ſubjecti.Quia licet paſſio ſit differentia quodammodo accidentalis; non eſt tamen purè accidentalis: & ideo non pertinet ad diſtinctam ſcientiam; ac ſubjectum;ſed ad eandem,in qua demonſtratur de illo. Quarta conditio eſt. Quod principia ſcientiæ inferioris, probentur à priori, & per cauſam à ſcientia ſuperiori. Principia autem,quæ aſſumit ſcientia ſubalternata ad probandum ſuas concluſiones; ſunt in duplici differentia: quædam enim ſumit ex ſubjecto ſcientiæ ſubalternantis, alia vero ex materia alterius ſcientiæ; ad quam per ſe pertinet conditio accidentalis, quam addit objectum ejus ſupra objectum ſcientiæ ſubalternantis.

23 Et illa omnia, & ſola, debet probare à priori ſcientia ſubalternans, non alia. Quia cum ad materiam alterius ſcientiæ pertineant; non poſſunt ab illa probari. Exempli gratia. Perſpectiva aſ-

sumit unum principium, quasi geometricum ex materia lineæ, quæ objectum geometriæ est; & aliud philosophicum, ex materia visuale: nam visuale ad philosophiam naturalem pertinet. Geometria igitur, cui subalternatur; solùm probare debet illa, quæ ex ejus materia, aut objecto derivantur: non, quæ pertinent ad philosophiam naturalem. Ex his conditionibus una, vel altera reperietur aliquo modo in diversis scientiis non subalternatis: sed omnes simul in solis subalternatis reperiri possunt: & ideo omnes simul sunt requisitæ, & sufficientes ad veram, & propriam subalternationem. Ita, ut solum illæ scientiæ, & omnes, in quibus reperiuntur, veræ & propriæ sint subalternatæ. Et sic est explicatum, quid sit subalternatio scientiarum.

An subalternatio scientiarum explicata, sit possibilis; vel sola imaginatione excogitata?

24 TRia arg. proponemus; quæ videntur probare subalternationem scientiarum non esse possibilem: & est primum tale. Quia si objectum scientiæ subalternatæ, addit conditionem accidentalem, supra objectum scientiæ subalternantis; sequitur subalternatam non esse unam scientiam per se. Probatur consequentia, quia scientia sumit suam unitatem per se ab objecto, sed objectum ejus non est unum per se; sed per accidens, cùm constet ex duplici ante in actu, ut ostendit linea visualis, aut numerus sonorus: ergo nec ipsa erit una scientia per se, sed per accidens. Secundum. Scientia subalternans, & subalternata, debent esse distinctæ specie: sed non possunt distingui specie, si vera est eadem conditio, ergo nec erit possibilis sub alternatio. Probatur minor, quia scientiæ distinguuntur specie per objecta, sed objectum scientiæ subalternatæ, solum distinguitur accidentaliter ab objecto scientiæ sub alternantis, cùm solum addat supra ipsum differentiam accidentalem, ut linea visualis, solum distinguitur accidentaliter à linea, ergo scientia ipsa subalternata, solummodo distinguetur accidentaliter à scientia subalternante. Quod etiam videtur probari, ex ultima conditione subalternationis, quod subalternans debeat probare à priori principia scientiæ subalternatæ: nam si hoc verum est, principia subalternatæ, erunt conclusiones subalternantis, sed conclusiones pertinent ad eandem scientiam, in qua probantur à priori, ergo eandem scientiam efficiet subalternata cum subalternante.

Tertium. Si subalternata addit in suo subjecto conditionem accidentalem, supra objectum subalternantis; sequitur objectum ejus habere duplicem partem, una erit objectum subalternantis, alia verò accidentalis conditio, addita supra illud, & pertinens quidem ad aliam scientiam, quo supposito, non erit major ratio; quare dicatur magis subalternata uni, quam alteri, & ideò nec uni, nec alteri subalternata erit, sed subalternatio ipsa impossibilis reputabitur: Gratia exempli. Objectum perspectivæ; quod est linea visualis, includit duplicem partem: nempe lineam pertinentem ad Geometriam, & conditionem accidentalem visualis pertinentem ad Philosophiam naturalem: ideo non erit major ratio; ob quam uni earum magis, quam alteri subalternetur, & ita non erit alicui etiam subalternata.

25 His tamen non obstantibus, omnes tenent cum Arist. possibilem esse subalternationem scientiarum, & quasdam esse scientias subalternatas aliis, in quib. quatuor ille conditiones concurrunt; ut perspectiva subalternatur geometriæ, & musica arithmeticæ.

Sed

Sed circa ſolutionem primi arg. eſt prima opinio Sonc. cap. 4. Meta. q. 9. aſſerentis; Scientiam ſubalternatam, eſſe unam per ſe, atque diſtinctam à ſubalternante, quia differentia, quam objectum ejus addit, ſupra objectum ſubalternantis, non eſt accidens commune, ſed propria paſſio ejuſdem objecti ſubalternantis, ut viſuale, inquit, non eſt accidens commune lineæ, ſed propria paſſio ejus, quia linea eſt quantitas, & quantitas eſt per ſe viſibilis, ut docet Ariſt. 2. lib. de Anima, ergo linea eſt per ſe viſibilis, ita ut viſibilitas ſit propria ejus paſſio, ex ſubjecto autem, & propria paſſione, fit unum per ſe, & non per accidens, ſicut fit ex ſubjecto, & accidenti communi, ut ex corpore, & albedine.

26 Hæc tamen ſententia falſa eſt: & ut talis refutatur à Cajet. cap. præſenti. Probatur evidenter, quia duo quæ aſſerit, ſunt apertè falſa. Primum, quod viſuale ſit propria paſſio lineæ, ut eſt objectum geometriæ. Nam geometria eſt ſcientia mathematica, abſtrahens à materia ſenſibili, ergo agit de linea, ut abſtrahit à materia ſenſibili, ſed viſuale eſt conditio per ſe ſenſibilis, cùm dicat reſpectum ad viſum, ergo evidens eſt non convenire lineæ; ut eſt objectum geometriæ, quare falſum erit, quod conditio, quam addit perſpectiva ſupra geometriam, ſit propria paſſio objecti geometriæ. Imò etiam ſi concederemus, eſſe propriam paſſionem ejus, falſum eſt. Secundum, quod aſſerit, efficere unum per ſe cum linea, quia propria paſſio verum accidens eſt, & extra eſſentiam ſubjecti, ergo ſi accidens commune non poteſt facere unum per ſe cum ſubjecto, nec poterit accidens proprium efficere unum per ſe cum eo. Quia non minus riſibile, conſtabit duplici ente in actu, nempe ſubjecto, & accidente; quàm album. Et tandem. Si conditio addita objecto ſcientiæ ſubalternatæ, ſit propria paſſio objecti ſubalternantis, ad eandem ſcientiã pertinebit cum eo. Probatur conſequentia, quia propria paſſio objecti alicujus ſcientiæ, probatur de illo in eadem ſcientia, cujus eſt objectum.

27 Noſtra igitur ſententia inprimis aſſerit, Conditionem quam addit objectum ſcientiæ ſubalternantæ, non eſſe propriam paſſionem objecti ſubalternantis: ſed accidens commune. Objectũ tamen includens talem conditionem, ut lineam viſualem duplicitur ſumi poſſe. Uno modo, prout includit utrumque per modum aggregationis. Et hoc modo evidens eſt, quod ſit unum per accidens: & non poſſit eſſe objectum ſcientiæ. Quia ut ſic ſumptum, non habet unam naturam, vel eſſentiam, ſed duplicem eſſentiam, nec unam definitionem, nec determinatas paſſiones, quæ de eo probari poſſint. Alio modo ſumitur prout includat unum cum ordine ad aliud: vel ut determinatum per illud; aliud verò ut determinans: & ita eſt unum per ſe, non entitate; ſed ordine: quæ unitas ſufficit ut definiri poſſit, & per ſe conſiderari ab una ſcientia; & ut determinatæ paſſiones de eo probari poſſint in ea. Et hoc modo conſideratur objectum ſcientiæ ſubalternate, ab eadem: quare ut unum per ſe, ex quo habebit illa quod ſit una ſcientia per ſe. Et ideo ex hac parte, non erit impoſſibilis ſubalternatio ſcientiarum.

Secundum argumentum ſolvitur alia diſtinctione. Nam conditio, quam addit objectum ſcientiæ ſubalternatæ; duobus modis ſumi poteſt: vel, ut eſt accidens objecti ſubalternantis, ei inhærens: vel, ut per ſe conſideratur, à tali ſcientia: & primo modo, ſolum accidentaliter illud determinat; vel contrahit; ſicut quodlibet aliud accidens ſubjectum, cui inhæret. Secundo verò modo, contrahit illud

per se; ad considerationem talis scientiæ, quia linea per se consideratur à perspectiva; ut visualis. Itaque licet visuale sit accidens lineæ; ut sumitur secundum propriam entitatem, vel essentiam, tamen ut ad objectum perspectivæ pertinet; per se conjungitur cum visuali; quia per se consideratur à tali scientia, in ordine ad visuale, vel u: per talem conditionem determinatur. Unde quamvis linea, quæ est objectum geometriæ secundum entitatem, solum distinguatur à linea visuali; quæ est objectum perspectivæ, etiam secundum entitatem sumptæ accidentaliter: nihilominus si utraque sumatur; ut per se consideratur à sua scientia, per se, & essentialiter distinguuntur, vel ut uno verbo dicatur, solum distinguuntur accidentaliter in esse rei, in esse veiò objecti essentialiter, & per se, & ideo possunt distinguere scientias specie.

29 Ad formam ergo secundi argum. Distinguenda est minor secundi syllogismi; quod objectum scientiæ subalternatæ solùm distinguatur accidentaliter ab objecto subalternantis, nam inesse rei accidentaliter solum distinguitur: sed in esse objecti scibilis, per talem scientiam, essentialiter. Et id eo scientia subalternata non accidentaliter; sed essentialiter distinguitur à subalternante.

Per solutione tertii Notandum est. Quod ex duobus, quæ includit objectum subalternatæ scientiæ; nempe objectum subalternantis, & accidentalem conditionem super additam; primum ac præcipuum est objectum: conditio verò, quasi limitatio ejus est; per quam determinatur, & imperfectior quidem; quia materialis, atque sensibilis: objectum verò subalternantis; ut magis à materia abstractum, perfectius est. Et ex hoc sequitur ratione ejus; eandem scientiam esse subordinatam superiori, & vocari subalternatam; & non ratione conditionis: quod ex alia conditione colligitur evidenter: quia principia subalternatæ scientiæ, superior probat à priori; potius quam illa scientia, ad quam conditio pertinet. Et ideo potiùs illi subalternatur; quam huic. Gratia exempli. Objectum perspectivæ includit lineam & conditionem visualis: & quibus linea est primum, & principale, ratione cujus subordinatur geometriæ: est etiam magis abstracta à materia: & qua demonstrare, propter quid conclusionum, potius pertinet ad illam scientiam, quæ magis abstrahit a materia sensibili: cùm scientiæ respicientes materiam sensibilem, ab effectu potius demonstrare soleant, hinc est, quod perspectiva potius subalternatur geometriæ; quam philosophiæ naturali.

30 Hoc est enim principium perspectivæ; Visio facta secundum lineam rectam, est perfectissima: quod licet præsupponat aliud per se notum in philosophia, nempe agens naturale fortius agit in proximum, quam in remotum, tamen à priori demonstratur à geometria, quia linea recta est perfectissima, & brevissima.

Ad formam igitur argument. Neganda est consequentia, quod non sit major ratio propter quam scientia inferior magis dicatur subalternata uni quam alteri scientiæ: quia cum objectum superioris scientiæ sit primum, quod includit, & ratione cujus subordinatur scientiæ superiori, agenti de illo, ad quam etiam pertinet probare à priori principia ejusdem scientiæ inferioris: potius quam ad aliam scientiam, ad quam conditio pertinet: ideo potius illi, quam huic subalternatur.

An ſubaltern ata ſcientia, exiſtens ſine ſubalternante, ſit vera ſcientia, vel potius opinio?

PRæſupponit titulus quæſtionis tanquam certum; quod ſcientia ſubalternata, poſſit eſſe ſeparata à ſcientia ſubalternante, & omninò ſine ea eſſe: quod conſtat experientia, cum plures cognoſcamus muſicos, ignorantes Arithmeticam. Quærit autem hoc ſuppoſito; An muſica in his ſit vera ſcientia, an ſolum opinio.

31 Et prima ſententia tenet; Non eſſe ſcientiam; ſed opinionem: ita Soncinas 4. Met. q. 9. quem ſequuntur plures moderni: quorum hæc eſt ratio. Quia ut docuit Ariſt. 2. c. hujus libri; ut aliquis habeat ſcientiam alicujus concluſionis, neceſſe eſt, quod principia ſint ei certa, ita, ut ex terminis ea cognoſcat, vel ſi demonſtrabilia ſint; ſciat ea reducere ad prima indemonſtrabilia, & qui hoc non ſcit, (inquit Ariſtot.) non habet demonſtrationem; nec ſcientiam concluſionis, atqui principia ſcientiæ ſubalternatæ non ſunt immediata; ſed demonſtrabibia, per ſcientiam ſubalternantem, quam cum non habeat muſicus, neſcit ea reducere ad immediata; ſed ſolùm ea credit propter teſtimonium Arithmeticorum: ergo non habet ſcientiam concluſionum ejus, ſed opinionem.

Secunda opinio eſt aliorum. Quod verà ſit ſcientia, quamvis imperfecta. Et ratio horum eſt oppoſita: quia ſi non eſſet ſcientia, ſed opinio maximè hoc eſſet propterea, quia is, qui eam habet ſine ſubalternante; non habet certitudinem principiorum: ſed fides humana poteſt eſſe certa, propter frequentia teſtimonia; ut patet in hac propoſitione, Roma eſt: cui, licet multi aſſentiantur ſolum propter teſtimonium eorum, qui eam viderunt, tot tamen teſtimonia multiplicantur, ut certum efficiant aſſenſum eorũ; cujus ſignum eſt; quia nemo eſt qui dubitet de veritate ejus.

32 Pro explicatione noſtræ ſententiæ, Notandum eſt. Duobus modis poſſe contingere. Quod ſcientia ſubalternata ſit ſine ſubalternante. Primò. Ita, ut principia ejus ſolum ſint accepta per teſtimonium habentium ſcientiam ſubalternantem. Secundò. Ita, ut etiam ſint ab eo, qui habet eam ſine ſubalternante; nota, per experientiam evidentem multorum ſingularium, ex quibus colligitur evidenter, expeperimentum univerſale principiorum.

Hoc ſuppoſito. Tria aſſerit noſtra ſententia. Primum eſt, ſive ſubalternata ſcientia, ſine ſubalternante exiſtens, ſit vera ſcientia, ſive non, certum eſt, non eſſe actu, & formaliter ſcientiam ſubalternatam: prout ſic habetur, ſed ſolùm materialiter. Quod ſic probo. Scientia dicitur ſubalternata, quia ſubordinatur ſubalternanti, à qua principia ejus accipiunt certitudinem, & evidentiam requiſitam ad veram ſcientiam, ſed ſcientia inferor exiſtens, ſine ſuperiori, ut ſic exiſtens, non ſubordinatur actu ſuperiori ſcientiæ, nec ab ea participat evidentiam ſuorum principiorum: ergo non eſt actu, & formaliter ſcientia ſubalternata: ſed ſolum materialiter, & quaſi in potentia: in quantum cum ea conjungi poteſt, in eo, qui utramque habeat.

33 Secundum, quod aſſerit, eſt. Quod ſcientia ſubalternata, ſine ſubalternante, erit vera ſcientia (licet imperfecta) ſi ei, qui eam habuerit, nota ſint principia per experientiam. Probatur hoc. Quia tunc erunt certa, atque evidentia principia; ex quibus per demonſtrationem à poſteriori colligitur evidenter concluſio: quæ ex conſequenti, erit certa, & evidens, & per conſequens, verè ſcientifica.

Tertio dicimus. Quod ſi principia ejus ſolum cognoſcantur per teſtimonium eorũ qui habent ſubalternantem ſcientiam, non erit vera ſcientia, ſed opinio. Et hoc probat efficaciter argu. primæ opinionis.

Quam

Quam in hoc ſenſu verâ eſſe exiſtimamus. Arg. verò ſecundæ opinionis nihil probat.

34 Quia teſtimonium humanum, per ſe loquendo, non poteſt generare aſſenſum certum; cùm non repugnet ei ſubeſſe falſum. Quod verò per frequentiam teſtimoniorum, ſublatum ſit actuale dubium, per accidens eſt: quia hoc non obſtante, aſſenſus illius propoſitionis, Roma eſt, ab intrinſeco eſt incertus: & cui poteſt ſub eſſe falſum. Ex eo igitur, non poteſt per ſe colligi certo concluſio; niſi ratione quadam materiali, & accidentali. Per ſe autem eſt incerta: quod repugnat ſcientiæ. Quemadmodum dicimus; Concluſionem non eſſe per ſe, & formaliter certam, nec ſcientificam: quæ colligitur per aliquam conſequentiam ſolùm neceſſariam in his, aut illis terminis: quod eſt, eſſe neceſſarium ſolum materialiter; formaliter verò, & per ſe incertam; cùm in ſimili forma poſſit dari antecedens verum, & conſequens falſum.

An ſcientia ſubalternata, intra proprios limites demonſtret propter quid; vel ſolum quia?

IAm hoc intelligitur de ſcientia ſubalternata; non ſine ſubalternante, ſed illi actu conjuncta in eo, qui habet utrumque, & tunc habet ſtatum ſcientiæ ſubalternatæ; de qua quærimus; An intra proprios limites; hoc eſt, in quantum ſolum ſe extendit, uſq; ad principia à ſe indemonſtrabilia: ſed quæ poſſunt demonſtrari à priori, & verè demonſtrantur à ſubalternante; cui quaſi continuantur, an inquam, intra hos limites, veras habeat demonſtrationes, propter quid; per quas demonſtret à priori ſuas concluſiones, ex propriis principiis, vel ſolum dicatur demonſtrare eas; quaſi per demonſtrationes, quia. exempli gratia. Hæc eſt concluſio perſpectivæ ſcientiæ. Res ad majorem diſtantiam viſa, minor apparet, quam ipſamet exiſtat in ſe. Perſpectiva eam demonſtrat per hanc, Res à longè viſa, minori, aut acutiori angulo movet potentiam: & ideo apparet minor. Sed illius ſecundæ propoſitionis, per quam probat primum, neſcit reddere cauſam: eam verò reddit geometria: quia angulus, eo eſt acutior, quo magis protrahitur: eſſe verò acutiorem eſt eſſe minorem.

35 Et ideò res viſa ad majorem diſtantiam, minori angulo movet potentiam. Quærimus ergo; An demonſtratio illa, per quam perſpectiva probat, quod res à longè viſa minor apparet, quia minori angulo movet potentiam, (hoc eſt enim intra proprios limites demonſtrare ſuas concluſiones) ſit demonſtratio propter quid; & à priori: vel ſolum demonſtratio, quia.

Prima opinio eſt Soti, & Veneti capite præſenti, Aſſerentium, verè demonſtrare, propter quid, intra latitudinem propriam: quam tamen ſine limitatione, videtur tenuiſſe Albertus Magnus tractat. 2. de uſu principiorum, capit 7. Ubi negare omnino videtur; quod propria principia ſubalternatæ ſcientiæ, demonſtrentur à ſcientia ſubalternante. Quia cùm ſubalternans abſtrahat à materia ſenſibili; & principia ſubalternatæ reſpiciant materiam ſenſibilem; non poteſt ſe extendere, aut deſcendere ad illa demonſtranda. Quod ſi verum eſt; non ſolùm intra proprios limites demonſtrabit, propter quid, ſuarum concluſionum, ſcientia ſubalternata; ſed omnino. Nam ſi principia ejus non demonſtrantur à ſubalternante, neque ab alia, erunt prorſus indemonſtrabilia: ex quibus perinde demonſtrabit ſubalternata proprias concluſiones; atque quælibet alia ſcientia etiam ſubalternans.

36 Probatur hæc ſententia. Primò. Quia ſcientia ſubalternata, licet non reddat cauſam

cauſam primam ſuæ concluſionis, nec demonſtret illam, uſque ad principium primum reddit tamen cauſam proximã ejus, ergo eam demonſtrat à priori, per cauſam proximam: ut patet in exemplo deſignato, Et certè ſi ſola ſcientia ſubalternans demonſtraret à priori, concluſiones ſcientiæ ſubalternatæ, ſolus Arithm. diceretur muſicus: & ſolus geometra, perſpectivus. Quod patet eſſe falſum. Probatur conſequentia, quia ſciens, & ſcientia, denominationem accipiunt à concluſionibus, quas demonſtrant: cum in eis conſiſtat, vera, & propria ratio ſcientiæ: ergo ſicut dicitur philoſophus, qui ſcit demonſtrare concluſiones philoſophiæ: ita dicetur perſpectivus, qui demonſtrare concluſiones perſpectivæ: præſertim ſi à nullo alio demonſtrentur, ſed ab eo ſolo.

Secundò. Quia ſi ſcientia ſubalternata non demonſtrat à priori ſuas concluſiones, maximè id facit, quia non reddit cauſam earum, uſque ad primum, ſed ſolum reddit proximam: relinquens primam reddendam à ſubalternante, ſed hoc eſt impoſſibile, ergo non eſt negandum, quod demonſtret à priori ſuas concluſiones. Probatur minor, quia ſi hoc ita eſſet, ſequeretur ſubalternantem demonſtrare à priori principia ſubalternatæ, & ideo principia ſubalternatæ eſſe concluſiones ſubalternantis. Quod repugnat fieri Propter duo. Primum. Quia ſubalternans abſtrahit à materia ſenſibili, principia verò ſubalternatæ, reſpiciunt materiam ſenſibilem, ergo repugnat, quod hæc illis conjungantur, in eadem demonſtratione, conjungi autem neceſſarium eſt, ſi ſunt concluſiones per illa demonſtratæ. Secundum. Quia ſi principia inferioris eſſent concluſiones ſuperioris, non eſſent diſtinctæ ſcientiæ, ſuperior, & inferior, ſed eandem efficerent, Probatur conſequentia. Nam concluſiones ad eam ſcientiam pertinent in qua demonſtrantur, ſed principia inferioris, ſunt concluſiones demonſtratæ à ſuperiori, ergo ad hanc pertinebunt, & non efficient ſcientiam ſubalternatam diſtinctam.

Secunda opinio. Negat ſubalternatam, ſimpliciter demonſtrare proprias concluſiones à priori, aut etiam intra proprios limites: ſed ſolum auxilio ſuperioris, & ut continuatur cum illa, veras demonſtrationes efficere poſſe. Hæc eſt communis, quam tenet D. Tho. in Comment. hujus cap. Soncinas 4. Meta. q. 9. Cajetan. tract. de ſubalternatione ſcientiarum circa finem, Lovanienſes, & Tolet. in expoſitione hujus cap. Et videtur nobis in doctrina Ariſtot. neceſſaria, & in ratione vera.

Probatur primò. Quia Ariſtot. c. præſenti in principio, docet expreſsè differre demonſtrationem quia, & propter quid, in diverſis ſcientiis ſubalternatis, quia demonſtratio, propter quid, pertinet ad ſcientiam ſubalternantem, demonſtratio verò, quia ad ſubalternatam. Quæ differentia, non poteſt eſſe vera, ſi ſcientia ſubalternata demonſtrat proprias concluſiones demonſtratione, propter quid, etiam intra proprios limites, vel etiam reddens cauſam propriam earum licet non primum. Nam ſi hoc verum eſt, ad eam pertinebit demonſtratio propter quid, & non quia. Præterea loquens Ariſtot. de utraque ſcientia in particulari, & vocans ſubalternantem Mathematicam, & ſubalternatam ſenſibilem, quia illa abſtrahit à materia ſenſibili, hæc verò reſpicit illam, expreſsè docet, ſubalternatam ſolum demonſtrare, quia: ad ſubalternãtem verò pertinere demonſtrationem propter quid, his verbis. Hîc enim ipſum quidem quod ſenſitivorum eſt ſcire, ipſum verò, propter quid, Mathematicorum.

Secundum verò, quod vera sit nostra sententia, probatur hoc argum. Ut aliquis habeat scientiam alicujus conclusionis, & veram demonstrationem ejus, necesse est, quod præmissis esse tiatur ex sola notitia terminorum, vel si demonstrabiles sint, eas sciat reducere usque ad principia omnino indemonstrabilia, alioquin si hæc eas reducere nesciat, non habebit veram demonstrationem conclusionis, nec veram scientiam ejus. Sed principia propria scientiæ subalternatæ, per quæ demonstrat suas conclusiones, non sunt immediata, sed demonstrabilia, cum possint demonstrari à scientia subalternante, ergo non fiet vera demonstratio alicujus conclusionis, ex eis, nisi ab eo, qui sciat ea reducere usque ad prima omnino indemonstrabilia, per veras demonstrationes. Atqui subalternata scientia, intra proprios limites nescit ea sic reducere, ut patet, à solaque subalternante reduci possunt: ergo subalternata intra proprios limites, non potest veram demonstrationem, propter quid, suarum conclusionum efficere, nisi auxilio scientia subalternantis, aut in quantum cum ea continuatur.

39 Sed ut explicemus, quonam modo fiat continuatio hæc, quo etiam modo demonstrentur à subalternante. Notandum est. Quando in quacunque demonstratione necessarium est medium conjungi cum extremitatibus in præmissis, ut ratione talis conjunctionis, extremitates ipsæ conjungantur in conclusione, & hoc est fundamentum totius artis demonstrativæ. Ut ostenditur in hac demonstratione. Omne animal rationale, est risibile: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est risibilis. In qua ãimal rationale, quod est mediũ, cõjungitur in præmissis cum homine, qui est major extremitas, & cum risibilitatem, quæ est minor, & virtute hujus conjunctionis, conjunguntur homo, & risibile in conclusione.

40 Secundo notandum: Medium indemonstrationis propter quid, continere causam conclusionis, Unde sequitur non posse scientiam subalternantem demonstrare à priori principium scientiæ subalternatæ, per medium sibi proprium unde acceptum, hoc est, in propria abstractione à materia sensibili consideratum, sed necesse est, ut tale medium conjungatur extremitatibus, ex quibus constat principium ejusdem subalternatæ scientiæ demonstrandum, tanquam conclusio, alioqui non erit medium, sed extremitates ejus respiciunt materiam sensibilem, ergo necesse est medium scientiæ subalternantis quasi descendere ad materiam sensibilem, ad eamque determinari, ut per talem conjunctionem cum extremitatibus in præmissis efficiat, ut conjungantur extremitates ipsæ in conclusione, & ita conclusio, ipsa quæ principium est subalternatæ scientiæ, à priori demonstretur. Et talis conjunctio medii cum extremitatibus, ex quibus constat principium scientiæ subalternatæ demonstrandum, est continuatio inferioris scientiæ cum superiori, in qua continuatione, consistit formalis ratio subalternationis.

Quæ omnia hoc exemplo fiunt manifesta. Principium scientiæ subalternatæ nempe perspectivæ, quod ipsa, nec scit, nec potest demonstrare intra proprios limites, est hoc. Res à longè videtur, sub minori, vel acutiori angulo. Demonstratur autem sic, à scientia subalternante nempe à geometria. Res quæ videtur sub angulo magis protracto, videtur sub angulo minori, (nam angulus magis protractus acutior est, & ideo minor,) sed res visa à longe videtur per angulum magis protractum, aut longiorem, ut est manifestum, ergo videtur sub angulo minori.

Ecce

Ecce medium geometricum; nempe angulum magis protractum, esse minorem; quod non posset demonstrare principium illud perspectivæ, nisi conjungeretur cum extremitatibus, ex quibus componitur, videlicet cum re à longè visa & cum minori angulo, & nisi ita conjunctum efficeret cum eis utramque præmissam ejusdem demonstrationis, per quam demonstraretur idem principium, tanquam conclusio composita, ex eisdem extremitatibus.

42 Et Ecce continuatam scientiam subalternatam, cum subalternante, in eadem demonstratione; per tales conjunctiones. Continuativum autem, est medium scientiæ subalternantis, ut conjunctum in præmissis cum extremitatibus, ex quibus componitur principium scientiæ subalternatæ, per illud demonstratum.

Et continuatio hæc, non tollit distinctionem utriusque scientiæ, ut statim probabitur.

Ex his intelligitur, primò; quo modo sit possibile; quod scientia subalternans, probet per demonstrationem à priori, principia scientiæ subalternatæ; etiam si abstrahat à materia sensibili, & principia probãda eam respiciant. Id enim facit, per unionem proprii medii, cum extremitatibus principii probandi; cum quibus conjungitur in præmissis & per conjunctionem, quasi descendit, & contrahitur per eam, ad materiam sensibilem: & per talem contractionem continuatur cum ea.

43 Jam ergo solvuntur facilè argum. oppositæ opinionis. Nam ad primum Concedimus antecedens; quod subalternata scientia reddat causam proximam suæ conclusionis: sed negamus consequentiam, quod demonstret eas intra proprios limites. Nam ad veram demonstrationem, non sufficit reddere causam proximam, sed requiritur reddere omnes causas, usque ad primam: alioqui non habebit certũ assensum præmissarum, cum nesciat eas reducere usque ad principia per se nota, & indemonstrabilia: & ideo nec habebit veram scientiam conclusionis, nec veram demonstrationem ejus.

Ad aliud verò, quod additur in eodem arg. nempe; solum Arithmeticũ est musicum, & solum geometram, perspectivum; si hi soli demonstrare dicuntur à priori cõclusione, musicæ, & perspectivæ, negandũ est, quia principia alicujus scientiæ, per, quæ demonstrantur conclusiones ejus, non pertinent ad habitum talis scientiæ; sed ad illum distinctum, qui dicitur habitus principiorum: & ideo nec suscipiunt denominationem scientiæ: nec ea habent denominationem à scientiis. Principia autem scientiæ subalternatæ; quæ demonstrantur à scientia subalternante, comparantur ad principia ejus, per quæ demonstrãtur; tanquam conclusiones eorum: & ideo non pertinent ad eam; sed ad alium habitum inferiorem, qui est scientia subalternata.

44 Quare nec geometra denominatur perspectivus, nec Arithmeticus denominatur musicus; sicut nec conclusiones musicæ, dicuntur geometria, quamvis verum sit, non denominari musicum vere scientem, nisi simul sit Arithmeticus: nec scientem perspectivum; nisi simul sit geometra.

Ad secundum, Concedimus primam, & secundam consequentiam, quod principia subalternatæ, sunt conclusiones subalternantis: negamus tamen, quod non possint eis conjungi in eadem demonstratione. Nam licet principia subalternantis, abstrahant à materia sensibili; determinari tamen possunt, & quasi contrahi, per principia subalternatæ; ad conficiendam eandem demonstrationem ut explicatum est. Per hanc autem unionem principiorum unius, cum

principiis alterius ut conclusionibus eorum, non tollitur distinctio utriusque scientiæ, sicut per unionem principiorum cujuslibet scientiæ, cum conclusionibus ejusdem, in eisdem demonstrationibus, non tollitur distinctio habitus scientiæ ab habitu principiorum. Præsertim, cum semper scientia subalternata, & subalternans, habeant diversa objecta, & diverso modo à materia abstrahentia; ex quibus distinctio habituum aperte colligitur. Et si aliquis quærat; Quid ergo, aut quomodo dicendum est, demonstrare scientiam subalternatam, intra proprios limites, aut quomodo loquendum? Respondeo, si intra proprios limites, accipiatur præcisè, nullam demonstrationem propter quid, habere posse, neque etiam quia, neque aliquam posse demonstrare conclusionem. Unde neque esse scientiam, hoc modo sumptam: quia sub hac præcisione accepta, nescit demonstrare propria principia vere demonstrabilia: ergo non habebit certum assensum eorum, & ideo nec poteris certam conclusionem, aut scientificam colligere. Demonstrationem verò, quia, certum est eam non habere, sub ratione formali scientiæ subalternatæ, quia ut talis est, non procedit ab effectu, sed à causa. Solum igitur demonstrat suas conclusiones demonstratione propter quid, auxilio subalternantis, ut continuatur cum ea, quare solum hoc modo est vera scientia subalternata.

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

TEXT. ARISTOT.

Scibile autem, & scientia differunt ab opinabili, & opinione, quoniam scientia quidem universalis.

Brevis expositio textus.

1 INtentum Arist. in hoc capite est distinguere scientiam ab opinione, postquam scientias distinxit inter se, in his capitibus intermediis, à decimo usq; ad hoc vigesimum sextum. Dividitur autem in duas partes. In prima, Asserit, & probat scientiam, & scibile, distingui ab opinione & opinabili. In secunda. Duo proponit dubia in contrarium, & solvit.

2 Conclusio Arist. est hæc. Scientia, & scibile, ex una parte, differunt ab opinione, & opinabili, ex altera. Quam probat hac ratione. Scientia versatur circa universale, & necessariũ: ergo scibile est universale, & necessarium, opinio vero circa contingens & sæpè particulare, aut etiam singulare, ergo opinabile est contingens, & particulare, ergo diversa est scientia ab opinione, & scibile ab opinabili. Antecedens probat, ex parte scientiæ, quia ut cap. 2. dictum est, Scientia est de his, quæ non possunt aliter se habere, ergo de necessariis, quia necessarium est, quod non potest aliter se habere. Præterea. Scientia est de his, quæ sunt de omni, per se & universaliter, aut secundum quod ipsum, ergo est de universalibus. Probat deinde idem antecedens, de opinione, & opinabili. Nam quædam ait vera sunt, in existimatione, quæ in re possunt esse vera, aut falsa: de quibus non est scientia neque intellectus, qui est notitia principiorum, ergo de his erit opinio, & cùm possint aliter se habere, quod est esse contingentia: erit de contingenti, & ideo opinabile erit contingens. Probatur antecedens. Quod de his, quæ possunt aliter se habere, non sit scientia, neque intellectus, quia scientia est, de his; quæ non possunt aliter se habere, intellectus verò qui sit scientia quædam immediata est, & sic definiri potest, Intellectus est certa cognitio immediatæ propositionis:

propositionis:

poſitionis: quod eſt eſſe certam cognitionem, ex ſola ſignificatione terminorum habita, ſed certa cognitio ex terminis habita, non poteſt eſſe de re contingenti, niſi tantum de neceſſaria, ergo repugnat, quod intellectus, & ſcientia ſint de re contingenti. Conſequentiam verò quod de re contingenti ſit opinio, probat, quia ſi certa cognitio dari non poteſt; de re contingenti, dabitur incerta, & fallibilis, hoc eſt talis, quæ licet vera eſſe exiſtimetur; tamen non repugnat ei ſubeſſe falſum.

Unde infert, ſic eſſe definiendam opinionem. Opinio eſt acceptio, vel exiſtimatio, ſeu aſſenſus immediatæ propoſitionis & non neceſſariæ. Et per primam particulam. Immediatæ propoſitionis, diſtinguitur opinio à ſcientia, quæ eſt cognitio propoſitionis mediatæ: & convenit cum intellectu. Per ſecundam verò, nempè, Non neceſſariæ; diſtinguitur ab utroq; videlicet intellectu, & ſcientia, quia utrumq; eſt de neceſſariis, ut probatum eſt.

3 Sed hæc definitio opinionis, non traditur ab Ariſt. de omni opinione, ſed ſolùm de immediata. Datur enim mediata opinio; quæ ex immediata colligitur per evidentem, aut probabilem conſequentiam, vel ex propoſitione evidenti, per conſequentiam non neceſſariam, ut Ariſt. docet in hoc eodem ca. Sed ſolum voluit immediatam definire, ut cum notum ſit dari opinionem mediatam, definitione ipſa oſtenderet, dari etiam opiniones immediatas, quibus aſſentitur intellectus probabiliter, ex ſola notitia terminorum: ſicut dantur propoſitiones neceſſariæ, quibus ex ſola notitia terminorum aſſentitur, aſſenſu certo, ac neceſſario.

Sed contra differentiam probatam, inter ſcibile, & ſcientiam, & opinabile, & opinionem, proponit duo dubia in ſecunda parte capitis. Primum eſt, ad probandum, quod non differant ſcibile, & opinabile, quia ſæpè contingit, ut quod unus ſcit, alter opinetur, ergo idem erit ſcibile, & opinabile. Reſpondet, quod de eadem re ſimplici, aut incomplexa, poſſunt eſſe ſcientia, & opinio, ut de homine. Non tamen de eadem re complexa, ut de propoſitione. Nam de homine, poteſt eſſe ſcientia, & opinio, ſed non de propoſitione ut de hac Quod diameter ſit commenſurabilis, aut æqualis coſtæ opinio forte eſſe poterit, non ſcientia.

4 Secundum dubium eſt. Quia ſicut ſcientia procedit ex immediatis principiis, ad mediatam concluſionem, ita opinio poteſt procedere, ex propoſitione immediata probabili, ad mediatam, quam de ea colligit: Præterea, Sicut demonſtratio, ſi procedat à cauſa, erit propter quid, & ſi ab effectu, erit quia, eadem ratione opinio, ſi procedat ab immediata, continente cauſam concluſionis, dicetur, propter quid, ſi vero ab ea, quæ, continet effectum, dicetur, quia, ergo conveniunt in his duobus, ſcientia, & opinio, quare non diſtinguentur. Reſpondet. Verum eſſe antecedens, ſed negandam eſſe conſequentiam, quia diverſus eſt modus procedendi utriuſque. Nam ſcientia procedit per medium neceſſarium, hoc eſt, ex neceſſariis principiis, & per neceſſariam conſequentiam, opinio verò, per medium contingens, hoc eſt, vel ex principiis non neceſſariis vel per conſequentiam non neceſſariam, ſed probabilem, & hoc eſt, diſtingui eſſentialiter, per diverſa media aſſentiendi. Unde ſequitur, ſcientiæ non poſſe ſubeſſe falſum, opinionem vero falſam eſſe poſſe.

TRACTATVS I.
De habitu principiorum.

5 DE tribus agit Ariſtot. cap. præſenti. De intellectu, qui eſt notitia principiorum. De Scientia; quæ eſt notitia concluſionum: quæ demonſtrantur ex principiis. Et de opinione; quam ab his deſerti docet. De quib. eodem ordine agendum nobis eſt, & de ſingulis ſingulos tractatus inſtituimus: in quibus ea, quæ neceſſaria ſunt ad intelligendam eorum natuiã, & rationem, breviſſimè explicamus. Ut ſic melius poſſimus intelligere, differẽtiam, quam inter ea poſuit Ariſt. Et primo de habitu principiorum quatuor explicabuntur. Primum an ſit? hoc eſt, an præter potentiam intellectivam, & ſpecies intelligibiles, per quas principia, hoc eſt, propoſitiones immediatas apprehendimus, ponendus ſit habitus, per quem facilè poſſit intellectus judicare de veritate eorum, eiſdemque aſſenſum præſtare. Secundum. Quid habitus iſte? Tertium. An ſit naturalis? Ita ut illum receperit anima, ſimul cum potentia intellectiva, dum creata fuit à Deo: vel an acquiſitus per proprios actus. Quartum. An ſit unus ſecundum ſpeciem, pro principiis omnium ſcientiarum, vel diverſus pro diverſis principiis?

An præter intellectum, & ſpecies intelligibiles, detur habitus principiorum.

PRimò præſupponendum eſt tanquam certum in doctrina Ariſt. & in ſchola Peripatetica. Quod in intellectu & voluntate, dentur habitus virtutum moralium & intellectualium.

6 Secundo præſupponendum eſt. Hos habitus ponendos eſſe in intellectu, diſtinctos à ſpeciebus intelligibilibus. Quod eorum, & illarum officium efficaciter, probat. Nam officium ſpeciei intelligibilis, ſolum eſt ut pire objectum intelligendum, eum potentia intellectiva, ex qua unione ſequitur apprehenſio ejus, quæ eſt prima operatio (intellectus) vel, unio ipſa eſt apprehenſio. Unde ſequitur, ſpecies intelligibiles ſolum ad apprehendendum objecta proximè deſervire. Sed cum poſt apprehenſionem, ſequatur judicium de veritate, aut falſitate propoſitionum: in quo principaliter conſiſtit ſecunda operatio intellectus: & in quo poteſt eſſe aliqua indifferentia, aut etiam difficultas, ad judicandum, additur alius habitus ab Ariſt. & omnibus: (ſolis exceptis nominalibus) qui ſpecies ipſas intelligibiles, dicunt eſſe habitus: & ideo, nihil aliud præter illas ad judicandum ponunt.

His ſuppoſitis. Primum dubium eſt, An præter ſpecies intelligibiles, per quas principia apprehendimus, neceſſarius ſit habitus principiorum, ad judicandum de veritate eorum? quod eſt eis aſſentire. Et eſt prima opinio. Duran. in 3. d. 33. q. 1. ad finem, & Soti. 1. lib. de Juſtitia, & jure q. 4. art. 2. qui licet habitus ſcientiarum, in intellectu ponant, præter ſpecies intelligibiles, ad aſſenſum concluſionum nihilominus ad aſſentiendum principiis, nullum habitum eſſe ponendum aſſerunt: ſed ſufficere aiunt lumen naturale, quod eſt potentia ipſa intellectiva.

7 Probatur hoc argum. Ad operationes naturales, in quibus nulla & indifferentia vel libertas, non ponuntur habitus: ut in potentia viſiva: imo nec in voluntate, reſpectu ultimi finis, in quem naturaliter tendit, per amorem: ſed intellectus, naturaliter aſſentitur principiis, cùm ſint veritates immediatæ, ac neceſſariæ: ita ut eis propoſitis, non poſſit non aſſentire: ita enim ſe habet ad illa, ſicut voluntas ad ultimum finẽ, vel viſus ad colores: ergo nullo indiget habitu, ad eis aſſentiendum.

Oppoſita ſententia tenet, præter intellectum, & ſpecies intelligibiles, ponen-

dum

dum eſſe habitum, & aſſentiendum primis principiis indemonſtrabilibus. Hæc eſt expreſſa apud Ariſt. 9. Et hic c. 3. ubi inter virtutes intellectuales, quæ ſunt habitus ſuperadditi potentiis enumerat intellectum qui eſt habitus principiorum. Et D. Tho. in commentariis ejuſdem loci, declarat: non de intellectu pro potentia, ſed pro habitu ſuperaddito potentiæ, loqui Ariſt. his verbis. Accipitur autem hic intellectus non pro ipſa intellectiva potentia, ſeu pro habitu quodam; quo homo ex virtute luminis intellectus agentis, naturaliter cognoſcit principia indemonſtrabilia. Et 1. 2. quæſt. 94. art. 1. inquit, Principia indemonſtrabilia in ſpeculativis, non ſunt ipſe habitus principiorum, ſed ſunt principia, quorum eſt habitus, quam ſententiam ſequuntur, Henricus quodlib. 5. quæſt. 28. Cajet. 1. 2. quæſt. 51. & ibidem. Conradus, Ferr. lib. contra gentes c. 94. Medina. 1. 2. q. 49. art. 2. & moderni omnes. Et videtur nobis vera & tenenda.

8 Probatur primò. Neceſſitas ponendi, habitum in potentia: circa aliquod objectum eſt indifferẽtia ejus, ad benè, vel malè operandum, circa illud: ut cum utroq; modo poſſit operari, determinetur ad benè operãdum, per habitum, Nam habitus ut vidimus apud Ariſt. in prædicamento qualitatis, eſt diſpoſitio ſubjecti, per quam benè vel malè ſe habet, in ordine ad propriam naturam, vel operationem: ſed intellectus circa prima principia, poteſt benè vel malè operari: cùm poſſit errare circa illa, ergo indiget habitu ad bene operãdum: & ideo neceſſe eſt eum ponere.

Secundò. Quia ſi intellectus non indiget habitu ad aſſentiendum principiis quia ſunt evidẽtia, & naturaliter eum movent: ſequitur nec indigere habitu, ad aſſentiendum concluſionibus. Probatur conſequentia: quia habito aſſenſu principiorum, evidentem veritatem cõtinet concluſio in eis contẽta, & etiam naturaliter movet intellectum: ſed oppoſita opinio ponit habitum pro concluſionibus: ergo neceſſariò debet eum ponere circa principia.

9 Et ad argum. ejus. Diſtinguenda eſt minor, quod intellectus naturaliter aſſentiatur primis principiis. Nam quantum ad ſpecificationem, verum eſt: quia ſuppoſita debita apprehenſione eorum, ſi judicium ferat circa illa, non poteſt eſſe judicium diſſenſus, ſed aſſenſus debet eſſe quantum verò attinet ad exercitium, libertatem habet circa illa, dependenter à voluntate: & ideo poteſt aſſenſum ſuſpendere, ut ſuperius probavimus; quam libertatem non habent ſenſus, nec voluntas circa bonum in cõmuni: & ideo non ſunt capaces habitus.

Quidnam ſit habitus principiorum?

10 NAtura & eſſentia habitus, ex proprio actu, & objecto, circa quod natus eſt operari intelligenda eſt. Nam ab his ſumunt ſpeciem potentiæ, & habitus, ut docet Ariſt. lib. 1. de anima, cap. 4. Explicare igitur oportet. Quodnam ſit proprium objectum hujus habitus: & quem habeat actum circa illud Objectum, proprium habitus; eſt evidens, & immediata veritas: ſive univerſalis ſit illa, ſive particularis. Proprius modus tendendi in objectum, à quo formalis, & ultima ratio habitus deſumitur, eſt per immediatam comparationem ad ipſam veritatem evidentem quam ſine ullo medio reſpicit. Unde, ſicut alii habitus intellectus, conſtituuntur, & diſtinguuntur ſpecie, per tale, vel tale medium aſſentiendi: ut ſcienti, per medium demonſtrativum, opinio per medium probabile, & fides per teſtimonium: ita habitus principiorum, qui dicitur intellectus, talis eſt in propria ſpecie, & à cæteris habitibus diſtinguitur, quia per ſe immediatè compara-

paratur ad evidentiam veritatis. Unde prius actus ejus eſt, ſine ullo medio ei aſſẽtire, ſicut actus ſcientiæ, aſſentire per medium demõſtrativum. Definitio igitur ejus talis erit. Habitus principiorum, eſt virtus intellectualis: per quam potentia intellectiva determinatur ad aſſenſum principiorum per ſe evidentem & facilè eundem eliciendum. In quo autem conſiſtat hæc facilitas, decimus inferius.

An habitus principiorum ſit naturalis; vel acquiſitus ab intellectu, per propios actus?

11 HAbito jam quòd habitus intellectus ſit, & quid ſit: ſequitur tertium explicandum; Quonam modo generetur, aut fiat in nobis? Videlicet, an eum accipiat anima ſimul cum propria natura, & intellectus, dum creatur à Deo: vel ſicut in ipſa creatione, accipit intellectum ſine ulla ſpecie intelligibili, ſed tanquam tabulam raſam, in qua nihil depictum eſt, ut aſſeruit Ariſt. eodem modo eum accipit, ſine ullo habitu principiorum. Nam ex cæteris habitibus ſcientiarum, & virtutum, certum eſt, nullum habere intellectum à principio tales habitus: & ita ſicut eos acquirit ſucceſſu temporis, per proprios actus: pari ratione acquirat habitum principiorum. Nam ſi cum intellectu eum accipiat animal, naturalis dicetur, hoc eſt, à natura inditus, ſi vero per actus eum acquirat: non naturalis, ſed acquiſitus dicetur, ſicut cæteri.

12 Prima opinio affirmat. Eſſe naturalem & non acquiſitum. Ita Conradus 1.2. q.94.art.1.& Bannes 2 p quæſt.1. artic.6. notabili 3. & videtur expreſſa apud D. Thom.2. q. 49. articul.1 ad 3. ubi ſic ait. Puer nõ poteſt uti habitu intellectus principiorum, vel etiam lege naturali, quæ ei habitualiter ineſt, propter defectũ ætatis. Quibus verbis, habitum principiorum ponit in puero nondum habente uſum rationis: & addit, non poſſe eo uti, propter defectum ætatis, ergo ſentit ineſſe ei à natura, & non eſſe acquiſitum per actus, & in 2.d.24.qu.2.art.1.ad 3. Vocat eum naturalem his verbis. Habitus naturalis nunquam amittitur, ſicut patet de habitu principiorum.

Et ratione probatur. Quia habitus acquiſiti, ſunt facilitates quædam: & ideo ponuntur, ad vincendam difficultatem, quam habet potentia ad operandum, circa tale objectum, ſed intellectus nullam habet difficultatem, in aſſentiendo primis principiis, præſertim univerſaliſſimis ut his. Quodlibet eſt, vel non eſt. Totum eſt majus ſua parte, ergo neque aliquam acquirit facilitatem in aſſenſu frequenti eorum, imo neque ea diliget. Probatur conſequentia. Quia facilitas difficultati opponitur, & ad eam ſuperandam ordinatur, unde ſequitur, vel non eſſe ponendum talem habitum, vel eſſe naturalem, & non acquiſitum. Et talem eum appellat communis modus loquendi, fundatus fortè in nomine ipſo, quia intellectus vocatur: ſicut in potentia ipſa in qua recipitur, quia naturalis eſt ei.

13 Secunda opinio eſt. Caje. 1.2.q.51. art.d.1. Ubi negat eſſe acquiſitum: ſi autem eſſe naturalem docet, ut cum non accipiat anima à principio, cum ipſo intellectu: ſed ſicut intellectus nullam accipit ſpeciem intelligibilem, dum creatur anima, & infunditur corpori: ita nullam accipit habitum: ſed acquiſitis ſpeciebus primorum principiorum per abſtractionẽ intellectus agentis, ſtatim ait, profluere naturaliter habitum principiorum ab ipſa natura intellectus poſſibilis, cui tribuitur ut ſtatim per ipſum aſſentiatur eiſdem principiis, apprehenſis per ſpecies. Et hoc modo, ait, vocandum eſſe naturalem.

Tertia ſententia aſſerit. Habitum principi-

tum natura, neque ab eadem natura intellectus fluere, eo ipſo, quod habet ſpecies principiorum, per quas ea apprehendit: Sed eſſe acquiſitum per actus ipſos, quibus intellectus aſſentitur principiis. Sicut habitus ſcientiæ, & virtutum, acquiruntur per proprios actus: ita Ferrarien. 2. contra gentes cap. 78. Et eſt communis modernorum & videtur nobis vera, & tenenda. Probatur primo, expreſſo teſtimonio Ariſtot. capite ultimo hujus 1. libri ubi explicans modum, quo habitus iſte generatur in nobis, ita ait, Neque ita inſunt, determinati habitus, neque ab aliis habitus fiunt notioribus, ſed aſſenſu. Quibus verbis, docet non ineſſe nobis à natura: neque ex aliis notioribus notitiis fieri, ſicut habitus ſcientiæ, ſed per aſſenſum immediatum veritatis per ſe notæ. Quod eſt acquiri per proprios actus.

14 Probatur deinde, ratione. Quia natura non concedit rebus, niſi ea, quæ neceſſaria ſunt ad eſſendum, & operandum ſimpliciter: quæ verò ad melius vel facilius operandum ſerviunt, acquirenda eis relinquit propria induſtria, & labore, tribuens principia, quibus poſſint operari, & operando ea acquirere: & hac de cauſa non conceſſit hominibus habitus virtutum, quia non requiruntur ad operandum ſimpliciter bona opera, ſed ad melius, hoc eſt, cum facilitate, & promptitudine operandum. At habitus principiorum, non eſt neceſſarius ad aſſentiendum ſimpliciter, primis principiis: ſed ſolum ad aſſentiendum cum facilitate: ergo non eſt nobis à natura datus, ſed propria induſtria, & labore acquiſitus. Probatur minor, quia aſſenſus principiorum non excedit facultatem intellectus: ſed is informatus per ſpecies intelligibiles, per quas apprehendit terminos, ex quibus principia fiunt, dum cognoſcit ſignificationem eorum, poteſt ipſe propria virtute judicare de veritate eorum: quod eſt eis aſſentire, ergo ad aſſentiendum ſimpliciter, non indiget habitu. Probatur antecedens. quia principia ſunt veritates quædam naturales, per ſe evidentes, ergo ſunt proportionatæ lumini naturali, ejuſdem intellectus: quare per propriam virtutem poteſt circa eis operari per aſſenſum.

15 Sed ut hæc noſtra ſententia melius intelligatur: & ut teſtimonia D. Tho. juxta mentem explicentur. Notandum eſt. Quod licet habitus principiorum, non ſit nobis à natura datus, maximum tamen habet principium in natura ipſa: ratione cujus naturalis etiam aliquo modo dici poteſt. Quod non habent alii habitus. Ut enim ſuperius dicebamus, propria ratio hujus habitus ſumitur, per immediatam comparationem, ad ipſam veritatem per ſe evidentem, quam nec reſpicit, neque attingit per aliquod medium, ſed ſolum indiget notitia terminorum, quam item habet per ſpecies terminorum, ex quibus principia ipſa componuntur. Iſtæ autem ſpecies, producuntur ab intellectu agente, & imprimuntur intellectui poſſibili, mediis ſpeciebus ſenſibilibus objectorum, quæ vocantur phantaſmata Operatio porro ſenſum, & ejuſdem intellectus agentis, per quam efficiuntur ſpecies, naturalis eſt, & ſine habitu efficitur. Informatus autem intellectus patiens per has ſpecies principiorum, & intellecta per eas ſignificatione terminorum, ſine ulla arte, vel induſtria, ſine ullo medio, vel diſcurſu, aſſentieur principiis, & per talem aſſenſum generatur habitus principiorum, qui poſtea intenditur, & perficitur, per frequentem repetitionem ejuſdem aſſenſus. Et ideo, tam ex parte ſpecierum, naturaliter productarum, quam ex parte aſſenſus principiorum dicitur habitus iſte naturalis: quamvis liber ſit aſſenſus, & ex conſequenti liberè producatur habitus

per eam. Et tandem, quia assensus principiorum, & habitus ipse, producuntur sine medio, sine discursu, sine arte, solum per naturale lumen ejusdem intellectus: ideo non est nomen aliud ei inditum, sed nomine ejusdem intellectus significatur, cum dicimus, esse intellectum principiorum. Hæc autem non habent alii habitus intellectuales, ut habitus scientiæ. Is enim præter operationem intellectus agentis, præter species conclusionis, quas imprimit intellectui patienti, prærequirit artem, per quam disponantur principia, prærequiret assensum eorum, tanquam medium formale, quo intellectus assentitur conclusioni, & per talem assensum generatur. Et ideo neque habitus scientiæ, neque alii similes dicuntur naturales.

16 Ex quibus intelligitur. Utrumque habere habitum principiorum, & quod naturalis sit, & quod sit acquisitus per proprios actus: non tamen sicut acquiruntur cæteri habitus, sed sine ullo modo, sine ulla arte, vel industria, per solum virtutem naturalem utriusque intellectus agentis, & patientis, ac sensum, quorum naturales operationes præsupponuntur. Et in hoc sensu loquitur D. Thom. dum vocat naturalem hunc habitum: vel dum dicit à natura haberi, non negans per hos modos loquendi, quod sic acquisitus per proprios actus; quia utraque sensus verus est & neuter contra dicit alteri. Hinc autem esse sensum ejus, colligitur evidenter ex proprio loco, ubi ex professo agit D. Thom. de hoc habitu inquirens, an sit naturalis: nempe 1. 2. q. 1. art. 1. asseritque esse naturalem secundum inchoationem, quod non habent cæteri habitus: & nihilominus esse acquisitum, per operationem intellectus agentis, & sensum, præsuppositam assensui intellectus possibilis, per quem proxime acquiritur. In quo etiam sensu dixit Arist. ex sensibus, & non à natura haberi hunc habitum.

17 In eodem etiam sensu. intelligitur aliud testimonium D. Thom. de puero, quem dicit habere hunc habitum, sed non uti eo propter defectum ætatis Intelligit autem eum habere secundum inchoationem, quia hoc modo est naturalis, quem tamen non habet formaliter, quousque per primum assensum principiorum in eo generetur, & persequentes perficiatur.

18 Circa solutionem primi argumenti. Asserunt moderni; Non esse ponendum habitum pro assensu principiorum universalissimorum, quæ vocantur dignitates: quia cum sint nobis notissima, absq; ulla difficultate eis assentimur; & ideo per frequentem assensum eorum non acquirimus habitum. Sed solum esse ponendum, pro principiis particularibus scientiarum, quibus non facile assentitur intellectus, cum non sint adeo nobis nota, ideo facilitate acquisita pro iis indigemus, quæ vocatur habitus. Et hæc sententia videtur mihi satis probabilis: quamvis etiam sit probabile, quod in assentiendo his principiis, nonnihil difficultatis habeat intellectus: licet minus longè, quam in assentiendo principiis particularibus & hoc satis est, ut indigeat habitu ad assentiendum, & ut novam acquirat facilitatem per frequentem repetitionem assensuum.

Et ex hæc doctrina respondetur ad argumentum. Concessa majore, sed minori negata, quod intellectus nullam habeat difficultatem in assensu primorum principiorum: & ideo nec ullam acquirat facilitatem, per repetitionem assensus. Nam experientia docet oppositum: & quod aliquam habeat intellectus difficultatem, quam per exercitationem vincit, & ex consequenti, quod novam acquirat facilitatem.

Quid autem sit hæc facilitas; aut in quo, con-

conſiſtat; diverſis modis explicatur ab auctoribus. Quibus omiſſis; dicendum eſt. Facilitatem, non eſſe aliud, quam modum quendam, per quem potentia efficitur expedita, atque prompta ad operandum; aptaq; ut cum delectatione operetur: quod non habet ex ſe, vel à natura: & hunc modum tribuit ei habitus, tanto perfectiorem; quanto magis intenditur, atque perficitur per repetitionem actuum.

An habitus principiorum ſit idem ſecundum ſpeciem, pro omnibus principiis; vel diverſus pro diverſis.

19 DE diſtinctione ſpecifica hujus habitus nihil invenitur apud auctores. Ideo ſola ratione agendum nobis eſt. Videtur autem unum eſſe ponendum pro omnibus; quod ſic probo. Habitus diſtinguuntur per diverſos actus; ut ſæpè diximus: ſed habitus principiorum habet actum ejuſdem ſpeciei, circa omnia principia. ergo eſt idem ſecundum ſpeciem pro omnibus. Probatur minor: quia actus huius habitus, eſt aſſenſus principiorum: & aſſenſus ſunt ejuſdem, vel diverſæ ſpeciei, per eandem, vel diverſam rationem aſſentiendi: quæ eſt quaſi formale objectum eorum: ſed eadem eſt ratio formalis aſſentiendi ſemper primis principiis: ergo omnes aſſenſus ſunt ejuſdem ſpeciei; & ideo idem quoque erit habitus, ſecundum ſpeciem. Probatur minor, quia ſemper aſſentitur intellectus primis principiis, ſine medio; habita ſolum ſignificatione terminorum: ergo ſemper eodem modo.

Noſtra tamen ſententia duabus concluſionibus explicatus, hoc modo. Prima eſt. Habitus principiorum practicorum, & ſpeculativorum ſpecie diſtinguuntur: quam tenet D. Thom. 1, p. q 79. art. 12. Et probat evidens ratio. Quia actus, & habitus diſtinguuntur ſpecie, per diverſa objecta: ſed veritas practica, quam contixent principia practica, & circa quam verſatur habitus; tanquam circa proprium objectum, eſt diverſa ſpecie à veritate ſpeculativa: cùm illa ex propria natura ordinetur ad operandum; hæc verò non, ergo diſtinguuntur habitus iſti ſpecie. Principia practica ſunt hæc; & ſimila. Bonum eſt proſequendum, & Malum fugiendum. Virtus eſt amplectenda, & Vitium eſt repudiandum. Quæ per ſe patet, ordinari ad operandum. Speculativa ſunt. Totum eſt majus ſua parte. Homo eſt animal rationale, & ſimilia; de quibus manifeſtum eſt, nullum ordinem dicere ad operandum.

20 Secunda concluſio. Habitus etiam principiorum ſpeculativorum, diſtinguuntur ſpecie; ſecundum quod in diverſis materiis inveniuntur: hoc modo: ut habitus principiorum unius ſcientiæ, diſtinguatur ſpecie ab habitu principiorum alterius. Et ſi pro principiis univerſaliſſimis; ponendus eſt habitus; pro diverſis etiam ponendus eſt habitus diſtinctus ſpecie. Ita, ut alius ſit habitus, per quem aſſentimur huic principio: Quolibet eſt, vel non eſt; ab eo, per quem aſſentimur illi; Totum eſt majus ſua parte. Hanc concluſionem ſic probo. Habitus, diſtinguuntur per diverſos actus; & actus ſunt diverſi per diverſa abjectiva: ſed aſſenſus principiorum unius ſcientiæ, ſpecie diſtinguitur ab aſſenſu principiorum alterius, & aſſenſus unius principii univerſaliſſimi, diſtinguitur etiam ſpecie, ab aſſenſu alterius: ergo habitus etiam erunt diſtincti ſpecie. Probatur minor: quia diverſa principia, continent diverſam veritatem quam reſpiciunt aſſenſus, tanquam proprium objectum: ut diverſam veritatem ſpecie continent hoc principium; Homo eſt animal rationale; ab illo. Natura eſt principium mo-

tus & quietis ejus in quo est; ergo efficiunt assensus specie distinctos in intellectu, & diversi assensus, efficient habitus etiam diversos. Et idem exemplum adduci potest, in diversis principiis universalissimis.

21 Et si dicas: Distingui specie assensus; sed tamen pertinere ad eundem habitum: quia sunt actus inadæquati, respectu illius; ad omnia principia, & ad omnes assensus eorum se extendentes. In contrarium est; quod si distinguuntur specie; licet inadæquata; necesse est eos generare habitus partiales specie distinctos. Quia quælibet causa, producet effectum secundum suam speciem; (licet inadæquatum) ergo à causis specie distinctis, (licet inadæquatis) necesse est effectus specie diversos (licet inadæquatos) procedere. Quare jam dabuntur diversi habitus; saltem partiales, specie distincti. Verùm probatur debere distingui specie totali: quia habitus principiorum, non habet tantam extensionem, ac intellectus; ut possit idem se extendere ad omnes veritates, nec habet majorem extensionem, quam habitus scientiæ, cui proportionatur, ac necessariò præsupponitur, sed habitus scientiæ; distinguuntur specie per diversa objecta formalia, ergo habitus principiorum, quia eis correspondent, debent etiam distingui specie, per diversas veritates principiorum, circa quas versantur, tanquam circa propria objecta.

Ad argum. oppositæ opinionis, Neganda est minor, quod habitus principiorum habeat assensum ejusdem speciei, circa omnia principia, nam licet omnibus assentiatur, intellecta significatione terminorum sine medio; modus tamen iste assentiendi, & ratio formalis generica est, sicut etiam est generica in scientiis, assentire conclusionibus, per medium demonstrativum. Sicut ergo in scientiis, specie distincta est ratio assentiendi; secundum distinctam rationem principiorum, per quæ assentitur intellectus conclusionibus, hujus, aut illius scientiæ, & sicut per hanc distinctam rationem specificam, distinguuntur habitus scientiæ specie; ita in assensu principiorum, distincta est ratio assentiendi specifica; secundum distinctionem specificam diversarum veritatum, quas diversa principia continent. Nam ratio assentiendi principiis, ipsamet veritas principiorum per semetipsam est: & non per aliud medium; diversa igitur veritas immediata cum sit; diversa etiam ratio assentiendi erit, & diversum assensum secundum speciem efficiet: & diversi assensus secundum speciem, diversos habitus principiorum generabunt.

TRACTATVS II.

De habitu scientiæ.

CIrca habitum scientiæ explicanda sunt; An sit? & quid sit? & An sit de singularibus, & contingentibus; atque entibus per accidens?

An præter habitum principiorum, ponendus sit pro conclusionibus alter habitus distinctus: qui appelletur scientia?

22 PRima opinio est, quorundam modernorum; qui cùm pro universalissimis principiis non ponant habitum principiorum, sed solum pro particularibus hujus, aut illius scientiæ: asserunt nihilominus talem habitum principiorum, postquam assensum eorum habet, habita notitia terminorum extendere se ad assensus omnium conclusionum ejusdem scientiæ: & ita præter habitum principiorum, non esse

eſſe ponendum habitum ſcientiæ, ab eo diſtinctum.

Probat teſtimonio. Ariſt. 6. lib. Ethic. cap. 1. ubi enumerans habitus intellectuales, de ſapientia, quæ eſt habitus unus Intellectus, aſſerit, & aſſentiam, & intellectum, ſimul eorum, quæ honorabiliſſima ſunt, ergo ſentit eundem habitum, ſufficere pro principiis, & concluſionibus, quare non eſt neceſſarium multiplicare alterum.

24 Probant deinde ratione. Quia aſſenſus, quorum unus dependet ab altero, non poſſunt generare diſtinctos habitus: quia diverſi habitus independentes eſſe debent, ſed aſſenſus concluſionum, præſupponit aſſenſum principiorum, a quo intrinſecam habet dependentiam, ut ex ſe patet, ergo non generat diſtinctum habitum ab eo, ſed idemet habitus, qui principiorum eſt, ſe extendit ad concluſiones. Majorem probant, exemplo univerſalium ſcientiarum; ut Dialecticæ, atque Philoſophiæ, quæ licet diverſas habent concluſiones, non ideo tamen ponuntur in eis, pro ſingulis ſinguli, ac diverſi habitus, ſed unus, qui ſe extendat, ad omnes, propter intrinſecam dependentiam unius concluſionis ab alia; cui præſupponitur neceſſario, vel quam præſupponit, quod nos aſſeruimus, atque probavimus quæſt. 3. Procemali; ergo cum magis intrinſecam dependentiam habeant concluſiones ejuſdem ſcientiæ, à principiis ejuſdem, quam poſſint habere inter ſeſe concluſiones ipſæ, ſequitur non eſſe ponendum habitum diſtinctum pro concluſionibus, ab habitu principiorum, ſed hunc ſe extendere ad omnes.

Hæc tamen ſententia manifeſtè contraria eſt eidem Ariſtoteli in eodem loco: cap. 6. ubi expreſſe docet: Non ſolum habitum principiorum, qui dicitur intellectus, eſſe diſtinctum ab habitu ſcientiæ, & aliis: ſed neque poſſe cum aliquo eorum coincidere: his verbis, Intellectus neque eſt ſcientia, nec ars, nec prudentia, Scientia quia ipſum ſcibile demonſtrabile eſt: ars, & prudentia, quia in his verſantur, quæ ſe ſe aliter habere poſſunt. At nec ſapientia eſt: eſt enim ſapientis de quibuſdam demonſtrationem habere. Quod ſi ea quibus verum dicimus, & nunquam falſum, in his quæ poſſunt; aut non poſſunt aliter ſe habere: & hæc ſunt ſcientia prudentia, intellectus: horum autem trium habituum, nullum eſſe poteſt; (atque ea dico, prudentiam, ſcientiam, ſapientiam) reſtat intellectum eſſe principiorum.

Eſt etiam contra rationem. Quod ſic probo. Habitus diſtinguuntur per actus, qui in intellectualibus ſunt ipſi aſſenſus: ſed aſſenſus principiorum ejuſdem ſcientiæ, & concluſionum ejus diſtinguuntur ſpecie, ergo ad habitus ſpecie diſtinctos, quos generabunt, pertinere debent. Probatur minor: quia aſſenſus diſtinguuntur ſpecie, per diverſas rationes formales aſſentiendi, ſed aſſenſus concluſionum habet diverſam rationem ab aſſenſu principiorum, ut ex ſe eſt manifeſtum, cùm aſſentiatur intellectus principiis ſine medio, propter ipſam veritatem per ſe evidentem, concluſionibus vero, propter principia in demonſtratione diſpoſita, ergo aſſenſus ipſi diſtinguentur ſpcie. Et ſi dicas, diſtingui ſpecie, tanquam actus inadæquatos ejuſdem habitus. Contra hoc eſt: quod ſi inadæquati ſunt aſſenſus, dabitur aliqua ratio aſſentiendi univerſalior utroque, ſub qua comprehendantur, & quæ adæquata ſit habitui, qui ponitur pro utroque. Sed talis ratio eſt impoſſibilis, ergo impoſſibile eſt eundem eſſe habitum. Probo iterum minorem quia tales ratio communis utrique aſſenſui, eſſet aſſenſus neceſſarii, aut evidentis, abſtrahentis ab utroque, quæ non po-

poteſt eſſe una, niſi unitate generica, comprehendente ſub ſe diverſos aſſenſus ſecundum ſpeciem. Præterea. Etiam ſi inadæquatos eſſe daremus aſſenſus principiorum, & concluſionum: cum ſit ſpecie diſtincti, neceſſe eſt, diſtinctos habitus, ſaltem partiales, & inadæquatos generare, & ita diſtinctus jam erit ponendus habitus, pro concluſionibus, ſpecie ſ Item partiali.

Teſtimonium Ariſtot. pro oppoſita ſententia expoſuit egregiè Divus Thomas non ſolum in commentariis ejuſdem, ſed etiam 1. 2 qu. 57. art. 1. ad 2. ubi ait. Sapientiam propr. è ſumptam, de qua ibi loquitur Ariſtot. eſſe quendum habitum, vere quidem ſcientificum, ſed univerſaliſſimum, qui circa concluſiones etiam univerſaliſſimas ſibi proprius verſatur: & ſimul de principiis, & concluſionibus ſcientiarum particularium quodammodo judicat, tanquam de inferioribus. Quia conſiderat altiſſimas cauſas, & quas reducuntur inferiores, & à quibus dependent: atque etiam univerſaliſſimas rationes entis: ut eſſentiam totum, partem, ac ſimiles, à quibus particulares concluſiones, omnium ſcientiarum dependent, & quas aliquando demonſtrat per rationes univerſales extrinſecas, vel docentes ad impoſſibile. Et propter has excellentias quodammodo ſe habet ad alias ſcientias, tanquam intellectus, qui eſt habitus principiorum, & ſimul eſt etiam habitus ſcientiæ, reſpectu ſuarum concluſionum, non tamen eſt idem habitus, cum eo, qui ponitur pro principiis ejus, ſed diverſus. Et ejuſmodi univerſalis ſcientia, non eſt alia, præter Metaphyſicam, cui prædictæ excellentiæ conveniunt.

26 Ad argum. ejuſdem ſententiæ Reſpondetur Majorem eſſe falſam abſolutè, quod probant ſcientia ſubalternans, & ſubalternata. Nam objectum hujus, continetur ſub objecto alterius: & concluſiones ejus habent intrinſeca dependentiam, à concluſionibus alterius, per quas probantur, quaſi per principia, & nihilominus ſunt habitus, & ſcientiæ ſpecie diſtincti apud Ariſt. & omnes. Et multo melius diſtinguentur, habitus ſcientiæ, & principiorum, licet aſſenſus concluſionum, habeat intrinſecam dependentiam, ab aſſenſu principiorum: cùm habeant rationes formales diverſas; ut probatum eſt. In ſcientiis verò univerſalioribus, alia eſt ratio: quia concluſiones, non ſolum ſe præſupponunt, & intrinſecam habent dependentiam à principiis eodem modo præſupponentibus, ac dependentibus: ſed omnes etiam concluſiones, habent eandem rationem formalem aſſentiendi, pro medium demonſtrativum, & nihilominus etiam in his ſcientiis diſtinctus ponitur habitus, pro principiis, & concluſionibus, apud Ariſtotelem & omnes.

An evidentia pertineat ad eſſentiam ſcientiæ?

27 HOc eſt ſecundum explicandum de ſcientia, pertinens ad eſſentiam ejus. An videlicet evidentia ſit ei eſſentialis? Et quia prædicata eſſentialia cujuſcunque rei, ex ejus definitione conſtant, neceſſe eſt, definitionem ſcientiæ afferre, eamque explicare; ut ex ejus explicatione conſtare poſſit; an inter prædicata eſſentialia ejus numerari debeat evidentia: quia ſi numeranda non ſit, nec eſſentialis ei cenſebitur.

Ariſtot. 2. cap. hujus libri definivit ſcientiam in concreto, dicens. Scire eſt, rem per cauſam cognoſcere; & quod illius eſt cauſa; & quod impoſſibile eſt aliter ſe habere: quam definitionem; ſi ad ſcientiam in abſtracto applicemus, ſub forma quidditativæ definitionis; hoc modo aſſignari poteſt. Scientia eſt cognitio vera, & certa rei neceſſariæ, per propriam cauſam. In qua Cognitio, habet rationem generis, quia in ea convenit ſcientia cum cæte-

cæteris actibus intellectus. Poteſt autem cognitio ſumi, pro actuali, vel habituali, vel pro utraque: & ſic definietur utraque ſcientia actualis, & habitualis. Actualis, eſt aſſenſus concluſionis. Habitualis verò, habitus per eam genitus. In communi autem modo loquendi, pro habituali potius ſumitur. Reliquæ verò particulæ ponuntur pro differentia; ut per eas diſtinguatur à cæteris habitibus intellectus. Nam Vera, dicitur cognitio, ut diſtinguatur ab errore. Certa; ut diſtinguatur ab opinione, & cæters cognitionibus; quibus non repugnat ſubeſſe falſum. Per Rem neceſſariam, ſeparatur à prudentia, & arte, quæ verſantur circa contingentia. Particula denique per ſe cauſam diſtinguit ſcientia ab habitu principiorum, qui non procedit per medium, ſed immediatè aſſentitur veritati, habita notitia terminorum. Diſtinguitur etiam à ſcientia, quæ habetur à poſteriori, & per effectum: quam non comprehendit Ariſt. ſub hac definitione, ſed ſolam ſcientiam perfectam, quæ vocatur propter quid. Poſſumus autem definitionem utrique communem, & quaſi generi-cam deſignare, comprehendentem utramque mutata ſolum ultima particula per cauſam, & poſita ejus loco, particula: per demonſtrationem: & erit hæc Scientia eſt cognitio vera, rei neceſſariæ, per demonſtrationem.

28 Sed an completæ ſunt iſtæ definitiones, vel deſit eis particula, evidens, ſaltem ſubintelligenda: de hoc eſt præſens quæſtio. Quæ ut melius intelligatur, explicandi, ac diſtinguendi ſunt iſti tres termini. Certitudo, Neceſſitas, & Evidentia. Certitudo, eſt firma adhæſio intellectus alicui objecto, abſque dubitatione, vel formidine. Ita eam definiunt Scholaſtici Doctores, in 2. d. 26. præſertim D. Thom. quæſt. 2. art. 4. Bonau. q 4. Duran. in 4. d. 37. q 8. Cæteris firma adhæſio intellectus duplex eſt: Apparens & vera. Apparens eſt, quando intellectus, ex aliqua ratione probabili, atque ex efficaci applicatione voluntatis, tenaciter inhæret alicui objecto: & de hac apparenti adhæſione, intelligitur illud axioma, poſitum ab Ariſt. 7. lib. Ethi. cap. 3. Ita firmiter adhærent nonnulli ſuis opinionibus falſis, aut erroribus, ſicut alii adhærent ſcientiis. De hac vero firma adhæſione, non intelligitur definitio: ſed de vera, qua intellectus propter veritatem ipſam rei aut ſolidam, ac firmam rationem, ſeu infallibilem auctoritatem, adhæret alicui objecto. Certitudo autem ſic explicata, habet illos tres gradus, quos ſuperius explicuimus.

Neceſſitas verò. In ordine ad propoſitionem ſumpta; de qua nunc loquimur eſt determinatio intellectus ad veritatem, & propoſitio neceſſaria erit, quæ ita eſt vera, ut repugnet eſſe falſam, quod explicuit Ariſtot. illo verbo, impoſſibile aliter ſe habere. Habet autem neceſſitas eoſdem gradus, quos certitudo.

29 Evidentia denique, addit ſupra firmam adhæſionem manifeſtationem veritatis ſub claritate alicujus luminis: ita ut evidens dicatur objectum, quaſi clarum, ac perſpicuum, ſeu manifeſtum. Hanc evidentiam ſeu claritatem habent principia ex ſe. ſcient verò participatum à principiis. Et de certitudine, ac neceſſitate, nemo poteſt dubitare; quin ſi ſint eſſentiales ſcientiæ, cum utraque ſit expreſsè poſita in definitione Ariſt. De ſola igitur evidentia, cum non ſit expreſſa, quæſtio eſſe poteſt, An ſit ei eſſentialis? & ideo inde finitione ſubintelligenda, aut declaranda.

Et prima opinio. negat eſſentialem eſſe ita Muſica car. præſenti, quæſt. 3. concluſione 1. & 2. Probatur primò Quia ſcientia ſubalternata, eſt vera ſcientia: & tamen

non

non eſt evidens: ergo evidentia, non eſt de ratione ſcientiæ. Minorem probat. quia poteſt contingere, quod ſit ſine ſubalternante, & ſolum habeat principia accepta, per teſtimonium ejus quia habet ſubalternantem, & tunc patet non eſſe evidentem. Et etiam ſi cum ſubalternante ſit; intra tamen proprios limites, neſcit reducere ſua principia uſque ad prima, & indemonſtrabilia: ergo non habet evidentiam eorum, & ex conſequenti neque concluſionum, quæ ex eis deducit. Nihilominus utroque modo vera ſcientia eſt, cum ſit de re neceſſaria, per evidentem conſequentiam.

30 Secundo probat. Quia Theologia, quæ deducitur ex principiis divinæ fidei, per veras demonſtrationes, non eſt evidens, cum ex principiis obſcuris fidei, non poſſit colligi evidens concluſio, & tamen eſt vera ſcientia, ut eſt manifeſtum, ergo evidentia non pertinet ad eſſentiam ſcientiæ.

Hæc tamen ſententia duo aſſerit falſa. Primum. Quod ſcientia ſubalternata exiſtens ſine ſubalternante, & habens principia ſolum accepta per teſtimonium ejus, qui habet ſubalternantem, ſit vera ſcientia. Nam ſi principia ſolum habentur per teſtimonium illius, aſſenſus eorum ſolum erit fides humana, cui poteſt ſubeſſe falſum, ergo non poſſunt eſſe cauſa concluſionis certæ, aut ſcientificæ, alioqui effectus eſſet perfectior, quam propria cauſa.

31 Secundum, quod aſſerit, eſt. Scientiam ſubalternatam, etiam dum cum ſubalternante exiſtit, in eodem homine, eſſe ſcientiam intra proprios limites, ſed non eſſe evidentem, quia neſcit reducere ſuas concluſiones, uſque ad principia indemonſtrabilia. Hæc autem duo, manifeſtam continent repugnantiam, quia ſi neſcit reducere principia, ergo non erit ſcientia. Probatur evidenter conſequentia; ex his verbis Ariſtot. quæ habentur cap. 2. hujus libri. Non ſit, quia demonſtrationem horum non habet; &c. Hoc eſt, præmiſſarum, ex quibus conſtat demonſtratio, quas ſi non ſit reducere, non erunt ſibi certæ, ergo nec certam concluſionem ex eis deducere ullo modo poterit.

Subalternata igitur ſcientia, ſimul cum ſubalternante exiſtens, duobus modis conſideratur. Primo. Intra proprios limites præcisè, hoc eſt, non conſiderando continuationem, aut unionem, quam habet cum ſubalternante. & hoc modo, nec eſt ſcientia, ut probavimus capite 10. nec eſt evidens, ſed erit opinio quædam. Secundo conſideratur, ut continuata, vel unita cum ſubalternante, in qua continuatione conſiſtit formaliter ſubalternatio, & ideo ſolum, ut ſic ſumpta, eſt formaliter ſubalternata, & hoc modo vera ſcientia eſt, & evidens, quia per talem continuationem auxilio ſubalternantis reducit ſua principia, uſque ad prima indemonſtrabilia.

Et ſi dicas. Ipſa non reducere ſua principia, ſed ſubalternantem. Reſpondeo. Subalternantem reducere, ut ſibi continuatur ſubalternata, & non alio modo, & hoc idem eſt, ac ſubalternatam reducere, ut continuatur cum ſubalternante. Ita enim fit, ut qui habet utramque, habeat evidentiam principiorum ſubalternatæ, ratione continuationis, & ideo ſubalternata ſit in eo vera ſcientia, & evidens.

32 Ut igitur noſtram ſententiam explicemus, notandum eſt. Scientiam duobus modis ſumi poſſe. Primo. In quantum per lumen naturale intellectus haberi poteſt, & hanc tamen definivit Ariſtoteles, quia hanc tantum potuit cognoſcere. Secundo modo, poteſt conſiderari univerſalius, prout ſolum dicit aſſenſum concluſionis, habitum per demonſtrationem

omnem ex præmiſſis, ſive per lumen naturale, ſive per aliud quodcunque cognitis, quarum tamen certum habeat aſſenſum, ſive per reductionem ad prima indemonſtrabilia, ſive alio modo.

33 Qua diſtinctione ſuppoſita; duabus concluſionibus continetur noſtra ſententia. Prima eſt. Ad eſſentiam ſcientiæ primo modo conſideratæ, pertinet evidentia. Probatur. Quia, ſi quis demonſtrat concluſionem, per cauſam, vel effectum, cognitum per lumen naturale intellectus; neceſſe eſt, habeat evidentiam præmiſſarum, cùm ſibi ſint manifeſtæ ſub claritate luminis naturalis, & conſequentia, etiam eodem modo eſt ſibi evidens; ergo concluſio ex eis deducta, etiam eſt evidens. Probatur conſequentia, quia ex cauſa per ſe, omni ex parte evidenti, evidens quoque effectus debet ſequi, ſed ex tali aſſenſu concluſionis evidenti, generatur habitus ſcientiæ, ergo erit etiam evidens eſſentialiter. Quamvis autem evidentia, ſit prædicatum eſſentiale ſcientiæ, eam tamen non expreſſit Ariſt. in definitione, quia ſatis manifeſtum erat, in verbis ejuſdem definitionis hanc contineri. Si autem quis velit eam exprimere, ſic dicet. Scientia eſt, cognitio vera, certa, & evidens, rei neceſſariæ per cauſam. Et ſi velit definire omnem ſcientiam, quia, & propter quid ſic dicet. Scientia eſt cognitio vera, certa, & evidens, rei neceſſariæ, per demonſtrationem.

Secunda concluſio. Ad eſſentiam ſcientiæ ſub univerſaliori illa acceptione ſumptæ; non pertinet evidentia: ſed nec poteſt definiri. Scientia eſt cognitio rei certa, per demonſtrationem. Probatur hæc. Quia Theologia; quæ habetur ex principiis divinæ fidei, eſt cognitio rei certa, per veram demonſtrationem: ergo aliquo modo eſt ſcientia. Probatur conſequentia: quia non eſt opinio; nec fides humana, cùm ſit certa, nec eſt fides divina; quia fides non innititur demonſtrationi, nec alteri argumentationi; ſed ſolum teſtimonio divino, concluſio verò Theologica, nõ innititur immediatè teſtimonio, ſed demonſtrationi, licet altera præmiſſarum, vel utraq; innitatur teſtimõio divino, & ſit aſſenſus fidei: Sed nec eadem concluſio Theologica pertinet ad intellectum; qui eſt habitus principiorum, cum ſit deducta per demõſtrationem, ergo pertinet ad habitum ſcientiæ. Probo iterum conſequentiam, quia nec datur, nec dari poteſt alius habitus; ad quem poſſit pertinere.

34 Si ergo Theologia eſt ſcientia; licet imperfecta, quia non eſt evidens: aliquo modo convenire debet, cum ſcientia primo modo accepta, & ideo aliqua ratio ſcientiæ communis, utrique abſtrahi poteſt; ad cujus eſſentiam non pertineat evidentia. Et hæc eſt: quæ ſub hac ratione communi conſiderata, definita à nobis eſt.

An ſcientia ſit de ſingularibus, de contingentibus, & entibus per accidens?

DE his tribus ſeparatim brevi ſimè dicemus: quid tenendum ſit, Et primò de ſingularibus, Diſtingendum eſt: nam quædam ſint ſingularia, quæ ſimul ſunt ſpecies, vel eminenter; ac perfectiſſimè continent perfectionem ſpecificam: ut Deus, & Angeli: & ut plures tenent, in Angelis, non diſtinguitur differentia ſpecifica ab individuali. Et de his ſingularibus: certum eſt apud omnes, perfectiſſimam ſcientiam haberi poſſe. Alia ſunt ſingularia, in quibus diſtinguitur differentia individualis à ſpecifica, & extra rationem illius eſt: ut ſunt corruptibilia: & fortè etiam Angeli id habent: nam valdè probabile eſt, multiplicari eos poſſe, ſub eadem ſpecie: & de his poteſt eſſe dubium; An

poſſint eſſe obiecta ſcientiæ? vel, An ſcientia ſolùm poſſit eſſe de univerſalibus.

35 Deinde diſtinguenda eſt ſcientia; quia tribus modis ſumi poteſt. Primo, pro certa, & evidenti cognitione rei per diſcurſum habita; aut ſine illo, per ſimplicem intuitum, & de ſcientia hoc modo ſumpta, certum eſt; quod verſetur circa ſingularia quæcunque. Nam Deus, & Angeli, per notitiam intuitivam, ſine diſcurſu, perfectiſſimè cognoſcunt ſingularia omnia: & talis eorum notitia intuitiva, perfectiſſimam habet rationem ſcientiæ. Nos quoque de Deo, & Angelis poſſumus habere ſcientiam: & mediis ſenſibus, habemus intuitivam cognitionem ſingularium ſenſibilium, quæ ſecundum hanc acceptionem, vocari poteſt ſcientia. Secundo modo, ſumitur ſcientia, pro ſola diſcurſiva habita per evidentem conſequentiam; ſive vera ſit demonſtratio, ſive non. Tertio, ſumitur pro diſcurſiva, habita tamen per veram demonſtrationem. Dubium igitur procedit de ſcientia his duobus modis ſumpta. An de ſingularibus corruptibilibus haberi poſſit?

Sed adhuc duobus modis conſiderantur ſingularia hæc. Primo; ut participant naturam ſpecificam, in qua conveniunt nempe, humanam, vel aliam. Secundò: Ut ſunt diſtincta per proprias differentias individuales: & hoc eſt conſiderare ea; ut ſingularia ſunt formaliter, & reduplicativè. Et ſi primo modo conſiderentur: certum eſt, etiam de illis poſſe eſſe aliquo modo ſcientiam. Nam cùm de ſpecie poſſit eſſe, per ſe primo, & immediatè ſcientia; erit etiam de ſingularibus per participationem, & applicationem ejuſdem ſcientiæ de ſpeci, ad illa: quia, ſi de homine probatur, per demonſtrationem, quod ſit riſibilis, etiam poteſt probari de Petro, aut Joanne, applicando eandem demonſtrationem ad illum, probandoque per eam; quod ſit riſibilis.

36 Et hoc modo in ſcientia Theologica, demonſtrantur aliqua de Chriſto Domino; ut homine ex principiis fidei, & propoſitionibus ſimul evidentibus: ut quod ſit riſibilis; quia eſt homo, per hanc demonſtrationem ei applicatam: Omnis homo eſt riſibilis, Chriſtus eſt homo, ergo Chriſtus eſt riſibilis.

Tota ergo difficultas eſt, de eiſdem ſingularibus; ut ſingularia ſunt, & diſtincta, per proprias differentias individuales; An de illis poſſit eſſe ſcientia diſcurſiva, ſecundo aut tertio modo ſumpta? Et quidam dicunt eſſe poſſe: alii verò omnino repugnare id aiunt.

Interim noſtra ſcientia duabus concluſionibus explicatur. Prima eſt. Scientia diſcurſiva, per veram demonſtrationem habita: non poteſt eſſe ullo modo, de ſingularibus ſic acceptis. Probatur evidenter: quia vera demonſtratio, eſt verus ſyllogiſmus, diſpoſitus in modo, & figura, & procedens ex principiis univerſalibus indemonſtrabilibus; cujus medium, eſt vera definitio, compoſita ex genere, & differentia: ſed hæc non poteſt ex terminis ſingularibus fieri: ergo nec poteſt de ſingularibus haberi. Nam diſpoſitio in modo, & figura, non poteſt reperiri in terminis ſingularibus, ſed ſolus ſyllogiſmus expoſitorius: qui nimis improprie ſyllogiſmus eſt; per quandam ſimilitudinem ad eum; qui ſit in terminis univerſalibus.

37 Secundò. Quia de ſingulari, ut ſingulare eſt, non poteſt probari; niſi proprietas ſingularis, ſibi ſoli conveniens: ſed per principia univerſalia, non poteſt probari; niſi univerſalis, aut communis proprietas: cùm æqualiter conveniat omnibus ſingularibus, hoc eſt, non magis uni; quam alteri: ergo talis ſcientia, non poteſt eſſe ullo modo de ſingularibus: ut ſingularia

laria sunt. Et cum scientia discursiva, de hac solùm dicatur propriè, & simpliciter; etiam est dicendum simpliciter; quod de singularibus non possit esse scientia discursiva. Ideo Aristot. pluribus suæ doctrinæ locis, expressè negat, & absque ulla distinctione; quod scientia possit esse de singularibus, & communis modus loquendi, totius Scholæ ita sentit.

38 Secunda conclusio. Naturaliter loquendo: non potest dari scientia de singularibus, ut singularia sunt: etiam per evidentem consequentiam: quæ non sit demonstratio. Probatur hac ratione. Dari scientiam de aliquo, est probare aliquam proprietatem de illo, per evidentem consequentiam: sed de singulari, ut tali, non possumus naturaliter probare aliquam proprietatem; per evidentem consequentiam, ergo nec habere veram scientiam de illo. Minorem probo, quia proprietas singularis, ut singularis est ea, quæ sequitur ex propria differentia individuali, vel ex eo, ut per eam constituto: sed nullam differentiam individualem determinatam, certo cognoscimus, neque ullam talem proprietatem: nec potest à nobis certo cognosci naturaliter, ut omnibus est manifestum, ergo nec possumus eam probare de singulari ipso per evidentem consequentiam, neque hoc modo habere scientiam adhuc impropriam, de illo.

An de ente per accidens, possit dari scientia?

39 ENs per accidens vocatur illud quod componitur ex pluribus entibus in actu: ut album, aut musicum: de quo dubitamus; An possit dari scientia per veram demonstrationem habita? Et quidam distinguunt, duplex ens per accidens. Unum, quod resultat ex duobus entibus in actu casu, aut fortuito concurrentibus: ut musicam, aut edificator, vel etiam inventor thesauri. Et de hoc negant scientiam dari posse, quia non solum secundum esse, est ens per accidens, sed neque per se cadere potest, sub considerationem intellectus, sed sicut casu conjunguntur ea, ex quibus constat: ita per accidens omnino se habent ad considerationem intellectus. Aliud est ens per accidens, quod resultat ex duobus naturaliter concurrentibus, & unitis, ut Album, Quantum, &c. & de hoc dicunt posse esse scientiam: quia licet sit ens per accidens secundum esse, tamen per se potest considerari ab intellectu, per se definiri & per se possunt demonstrari passiones de illo. Nam album definimus, quod sit disgregativum visus, & quantum, quod sit corpus habens partes extensas.

40 Nostra tamen sententia est. Quod de nullo ante per accidens: ut ens per accidens est, possit dari scientia: & de ente per accidens, resultante ex duobus, casu, aut raro concurrentibus, ita sentit expressè Arist. 6. lib. Metaphys. textu. 5. 6. & 7. Verùm ut de alio etiam quocunq; id probemus; Notandum est duobus modis posse considerari, Primò, Ut componitur ex duobus entibus in actu, per modum aggregationis, hoc est, nullo ordine in eis considerato, talis est cumulus, tale album, & musicum, ut solùm in eis consideramus, unum aggregatum ex multis actualibus. Secundò, Considerari potest; ut duobus constat ordinatis, nempe, uno ut determinabili, alio ut determinante. Et primo modo consideratum, dicitur unum per accidens omnibus modis. Quare de illo nó potest esse scientia. Prob. hoc. Quia nec habet ullo modo unam naturam, nec unam rationem, quare non potest una definitione explicari, nec habere determinatas passiones: quæ de illo demon-

strari possit. Ideo doctrina Aristotel. loco citato, ad omne ens per accidens se extendit. Si verò considereturr secundo modo: licet sit unum per accidens entitate; est tamen unum per se ordine: & ideo potest definiri una definitione, quo pacto definitur album, & quantum, illis definitionibus, quas adduximus. Potest etiam habere determinatas passiones; quæ de illo probentur. Et de numero sonoro, hoc modo sumpto, ac de linea visuali, tanquam de propriis objectis, agunt musica & perspectiva, ut vidimus cap. 10. quæ sunt veræ scientiæ.

An de casualibus & fortuitis detur scientia?

CAusale vocatur illud; quod ex duobus casu concurrentibus constat: ut quod æstivum tempus, frigidum sit, ac pluviosum. Portuitum verò: quod fit ex duobus, à fortuna (ut dicitur) concurrentibus: ut inventio thesauri, cum effossione terræ. Hæc autem duobus modis considerari possunt. Primo in communi; ut dicuntur casualia, aut fortuita. Alio modo in particulari; ut est hoc vel illud. Et de eis primo modo consideratis, potest esse scientia, quia ratio causalis, aut fortuiti in communi considerati; per se una est; & per se considerabilis. Ideo Aristot. de casu, & fortuna, sic consideratis agit 2. lib. Physicorum. Sed de eisdem consideratis in particulari, nulla scientia dari potest: quia nullam rationem habent per se considerabilem; sed prorsus contingentia sunt &, per accidens. Quare nec definiri per se possunt, nec ullam habere passionem, de se demonstrabilem.

TRACTATVS III.

De opinione, & fide humana.

Quidnam sit opinio, & quid fides humana?

41 TRia sunt explicanda, de opinione, & fide humana. Primum. Quid utraq; sit? Secundum. Quando distinguatur? Tertium. An opinio; & consequentur fides humana possit esse simul cũ scientia? Opinionem sic definire possumus: Opinio est; Assensus alicujus propositionis, non necessariæ; per medium probabile, aut sine illo. In Assensu, convenit cum scientia, & aliis notitiis intellectualibus: & per eandem particulam, censetur exclusa à ratione opinionis, quæcunque cogitatio, aut existimatio, seu suspicio, vel dubium; per quod intellectus non determinatur ad aliquam partem contradictionis, vel assentitur ei, sed vel leviter cogitat; vel quasi hæret, aut pendet inter utramque partem. Assensus enim, determinationem ejus dicit ad unum partem, vel alteram; quam veram reputat, vel saltem probabilem. Dicitur autem. Probabilis; ut distinguatur à scientia, & intellectu, qui sunt assensus evidentes. A fide autem humana distinguitur; per illas particulas; Per medium probabile: aut sine illo: quia fides humana non habetur per medium probabile; nec sine illo, sed per testimonium fide digni.

Per medium etiam probabile, aut sine illo, dicitur; ut intelligamus duplicem esse opinionem. Unam, quæ habetur sine medio; per solum simplicem intuitum ipsius veritatis probabilis; quum sic definivit Aristoteles, cap. præsenti, dicens. Opinio est acceptio immediatę propositionis

nis, & non neceſſariæ. Alia eſt, quæ habetur per medium probabile. Nam, vel colligitur ex immediata opinione; per conſequentiam evidentem, aut probabilem, vel ex propoſitione evidenti; per conſequentiam tantùm probabilem, & utroque modo dicitur haberi per medium probabile. Quia vel ex parte propoſitionis; ex qua colligitur, ſolum eſt probabile, vel ex parte conſequentiæ. Itaque ſicut aſſenſus certus, & evidens, duplex eſt; nempe, aut per ſe evidens, quem intellectus habet cognita ſignificatione terminorum, & dicitur Intellectus: aut evidens per medium demonſtrativum: & dicitur Scientia. Eodem modo, duplex eſt aſſenſus probabilis; Unus, qui habetur ſine medio, cognita ſignificatione terminorũ, ut dum intellectus, cognita ſignificatione terminorum hujus propoſitionis; omnis mater diligit filium ſuum; ſtatim nulla expectata ratione, aſſentitur ei probabiliter, & poteſt vocari Intellectus opinionis. Alter, aſſenſus probabilis eſt; qui habetur per medium probabile; ut expoſitum eſt. Et ita duplex eſt opinio; diſtincta abſque dubio ſpecie; per diverſum modum aſſentiendi, ex ſola notitia terminorum; vel per medium, & utramque comprehendit definitio aſſignata.

43 Fides autem humana, ſic poteſt definiri. Fides humana eſt aſſenſus probabilis, propter teſtimonium fide digni habitus. Ut ut per Aſſenſum probabilem, conveniat cum opinione & diſtinguatur à cæteris notitiis, aut aſſenſibus intellectus, ſicut de opinione diximus: per teſtimonium verò, ab opinione; & hæc de primo.

An formido ſit de intrinſeca ratione opinionis, & humanæ fidei?

HOc etiam pertinet ad explicationem quidditatis opinionis, & humanæ fidei. Quod ut intelligatur, explicandum inprimis eſt: Quidnam per formidinem ſignificetur? Et nihil aliud eſt, quam timor, ne falſa ſit pars; cui aſſentitur intellectus, aut vera oppoſita. Opinio enim, ut diximus, eſt aſſenſus probabilis, cui non repugnat ſubeſſe falſum: quod eſt eſſe aſſenſum quendam debilem; de cujus veritate meritò timetur, aut timeri poteſt, quia ſic ei adhæret intellectus; ut fundamentum propter quod ei adhæret, quod eſt veritas ipſa per ſe probabilis; aut ratio per quam deducit concluſionem ex præmiſſis, non ſit omnino ſolida, nec firma; ſed quæ ex propria natura deficere poteſt, & aliter ſe habere. Dubium igitur eſt; An timor iſte, quam vocant formidinem; pertineat ad eſſentiam opinionis, vel humanæ fidei?

44 Prima ſententia. Diſtinguit duplicem opinionem, Perfectam, & Imperfectam. Perfectam opinionem vocat eam; quæ innititur teſtimonio fide digni. Imperfectam verò: quæ innititur rationibus probabilibus. Et ad eſſentiam illius aſſerit; nullo modo pertinere formidinem, quia non ſolum dicit aſſenſum determinatum unius partis; ſed firmum, ac certum, non propter firmitatem teſtimonii; ſed propter efficacem determinationem voluntatis; ratione cujus intellectus firmiter adhæret eidem parti, nec ſolùm firmiter, ſed etiam tenaciter, ut ſuperius ex Ariſtot. adduximus. Imperfecta verò opinio, formidinem, habet eſſentialiter annexam; ſine qua, nec reperitur, nec reperiri ullo modo poteſt. Ita Durand. in 1. quæſt. prolog. Meſius cap. præſenti; qui, ita ait tenere Capreolum & Cajet. quos ipſe citat. & quod amplius eſt, D. Thom. pluribus ſuæ doctrinæ locis, præſertim 1. 2. q. 67. art. 3. ubi ita ait. De ratione opinionis eſt, quod accipiatur unum, cum formidine alterius oppoſiti, &c.

Probat etiam ratione. Nam qui opinatur, judicat opinionem; quam ipſe ſequitur,

tur posse esse falsam: ergo ex propria ratione opinandi, timet; ne falsa sit, quare timor iste, aut formido, intrinseca est opinioni.

Pro solutione hujus quæstionis. Distinguenda est duplex formido. Nam alia est actualis: quæ est actualis timor. Alia Virtualis, seu radicalis, quæ non consistit in aliquo actuali timore, aut dubitatione: sed in eo solùm; quòd est, talem esse assensum opinionis, ex parte objecti, aut medii assentiendi; cui non repugnat subesse falsam. Et ex hac radice, nascitur aliquando actualis timor, aut formido; ne opposita pars vera sit; aut falsa illa, cui intellectus assentitur, & ideo dicitur virtualis, aut radicalis formido.

45 Hac supposita distinctione. Nostra sententia est; Virtualem, aut radicalem formidinem, ad essentiam opinionis, aut humanæ fidei pertinere: Actualem verò, omnino esse ei accidentalem: ita ut sæpè reperiatur sine illa. Hæc est communis sententia ferè omnium expositorum, Arist. cap. præsenti. Et probatur expressa testimonio Aristotelis 7. libro Ethicorum c. 3. ubi de opinione ita loquitur. Nam si vera opinia, & non scientia sit: ex qua continentur agunt homines, nihil ad rationem, id refert: cùm nonnulli ex his qui opinantur, non ambigant: sed certò se scire existiment.

Et probatur evidenti experientia, Quia plures sunt opiniones; non solùm in Dialectica 5. sed etiam in Philosophia, & Theologia, commune ferè totius scholæ consensu approbatæ, & efficacibus argumentis confirmatæ: quas sequimur, absq; ullo timore, vel formidine actuali. Et aliquando videmus, aliquos ex principiis evidentibus, deducere aliquam conclusionem, per syllogismum; quem putant evidentem; verè tamen non nisi probabilem: & tales, certam esse existimant talem cõclusionem; licet vera sit in eis solùm opinio, ergo repugnat simul habere timorem; ne sit falsa, aut vera opposita, quare evidens est, actualem formidinẽ; non esse intrinsecam opinioni; cũ sæpè inveniatur sine illa. Virtualis tamẽ, aut radicalis formido, his etiam opinionibus intrinseca est, cùm ex parte medii assentiendi, non repugnet eis subesse falsum.

Testimonium autem D. Thom. de hac virtuali formidine, intelligitur; non de actuali.

46 Ad arg. verò. Concesso antecedente cum consequentia; distinguendum est consequens. Nam si de actuali timore aut formidine intelligatur; falsum est. Si verò de virtuali, aut radicali; verum: & ideo, hanc solam esse opinioni intrinsecam probat argu. non illam.

An opinio possit esse simul cum scientia, de eadem propositione: & in eodem intellectu?

47 Certum est opinionem simul esse posse cum scientia, de eadem re. Quia de linea, habet scientiam geometra, & opinionem Dialecticus, aut Metaph. An distinguatur realiter à substantia, Nec solùm est certum, quod in diversis hominibus, aut intellectibus, simul esse possint ne eadem re; sed etiam in eodem intellectu. Nam idem geometra, habet scientiam de linea; & potest simul habere opinionem, de distinctione ejus à substantia. Ideò non quærit titulus quæstio. An de eadem re simplici, possint esse simul in eodem intellectu; An de eadem propositione? De qua certum est etiam, in diversis intellectibus: posse esse scientiam, & opinionem. Nam fieri potest, ut aliquis habeat assensum alicujus conclusionis, per veram demonstrationem; quam alter deducat ex eisdem vel aliis principiis, per syllogismum probabilem: & ideo solum habeat opinionem. Difficultas igitur est: An idem homo de eadem

eadem propositione, possit simul habere scientiam, & opinionem.

Sed adhuc de scientia, & opinione est distinguendum: quia quatuor modis excogitari potest, quod simul sint. Primo: Secundum habitus; ita ut idem homo simul habeat habitum scientiæ, & opinionis de eadem conclusione. Secundo: Ita ut simul habeat assensus utriusque. Tertio: ut simul habeat habitum scientiæ; & assensum opinionis. Quartò; Ut simul habeat habitum opinionis, & assensum scientiæ: & secundum omnes comparationes, videtur procedere, quemadmodum præsens.

Circa quem est prima opinio negans, Scoti in 3. distinct. 24. quæst. unica S. contra hæc primo, Cajetan. & Soti cap. præsenti, & Masii ibidem, quæstio 5. Probant testimonio Aristotel. in hoc capit. ubi eandem ferè quæstio. proposuit; an idem objectum, possit esse scitum, & opinatum, ab eodem. Cui respondit; non posse. Probavitque hac ratione: Scibile est, quod non potest aliter se habere: opinabile verò; quod potest aliter se habere; ut opinabile est. Sed repugnat, eandem rem posse aliter se habere; & non posse aliter se habere: cum sint contradictoria: ergo repugnabit; quod aliquid simul sit scibile, & opinabile; aut scitum, & opinatum. Atqui hæc sunt propria objecta scientiæ, & opinionis: ergo etiam repugnabit utramque esse simul, in eodem intellectu, de eadem propositione; ex mente Aristotelis.

Probant deinde ratione. Primò, de actibus, vel assensibus. Deinde, de habitibus. De actibus quidem; Quia impossibile est eundem hominem, judicare simul; quod res eadem potest aliter se habere: & non potest aliter se habere: cùm hæc sint judicia contradictoria. Sed assensu scientiæ, est judicium actuale de conclusione: quod non potest aliter se habere & assensus opinionis, est judicium de eadem; quod potest aliter se habere, ergo actualem repugnantiam continent: quare non poterunt esse simul in eodem intellectu. Et quod amplius est; assensus isti repugnant, tanquam evidens, & inevidens, quia de intrinseca ratione unius, est evidentia; alter verò ex propria natura inevidens est, cùm sit contingens; aut ex parte principii, ex quo deducitur, aut ex parte medii probabilis, per quod deducitur. Sed evidens, & inevidens, opponuntur privativè, sicut lumen, & tenebræ, quia evidentia est manifestatio objecti, sub claritate luminis, ergo repugnat esse simul, in eodem intellectu: sicut repugnat simul esse lucem, & tenebras: in eadem parte aëris.

49 De habitibus verò, probat secundò. Quia actus, & habitus, versantur circa idem objectum, & per idem medium: & habitus est inclinatio ad actum, circa tale objectum, & per tale medium: ergo eandem prorsus repugnantiam habent cum actibus, quare nec simul esse poterunt.

Secundæ opinio est. Durand. in 1. qu. prologi. numer. 20. Ubi distinguit opinionem: quia duobus modis, inquit, haberi potest. Primo, ex præmissis probabilibus, aut evidentibus, per medium probabile, & ut tale cognitum ab opinante. Secundò ex præmissis necessariis, atque evidentibus, & per medium verè quidem probabile, sed evidens reputatum ab opinante. Et si primo modo habeatur; repugnat simul esse cum scientia: tam secundum actum, quam secundum habitum ut asserit prima opinio; cum qua convenit in hoc. Si verò habetur secundo modo, simul esse possunt: tam secundum actus, quàm secundum habitus: in quo eidem opinioni contradicit.

Ideo

Ideo probat hoc secundum tali argum. Tota repugnantia assensus opinionis, & scientiæ, provenit ex eo; quod per unum judicatur, conclusionem non posse aliter se habere; per aliud verò, posse aliter se habere: sed dum opinio habetur, per medium evidens existimatum, & ex præmissis evidentibus, judicatur, conclusionem non posse aliter se habere: sicut per assensum scientiæ: ergo nullo restat in eis repugnantia, vel oppositio; propter quam simul esse non possint. Quin imo conformantur omnino; quia per utrumque judicatur conclusio necessaria: & ideo, quod non possit aliter se habere. Duæ autem causæ conformes, bene possunt ad eundem effectum concurrere, etsi assensus hoc modo non repugnant; evidens erit non repugnare habitus: qui propter assensus tantum repugnare possunt.

50 Tertia opinio est, quorundam modernorum, omnino opposita his duabus. Quia affirmat; scientiam, & opinionem simul esse posse, circa eandem propositionem, in eodem intellectu; tam secundùm actus, quam secundus habitus: & sive opinio habeatur per medium probabile: ut tale reputatum ab opinante; sive reputatum necessarium. Solum de propositione, de qua est uterque assensus; distinguit hoc modo: nam duobus modis considerari potest. Primò; Ut propositio quædam est; circa quam versatur utraque habitus, vel assensus. Secundo; Ut est conclusio demonstrationis, vel syllogismi probabilis; & prima consideratio, inquit, quasi materialis est: Secunda, quasi formalis. Quia una, & eadem est propositio; circa quam versantur: sed illa eadem, est conclusio utriusque syllogismi; quia cùm distinguantur specie, propositio eadem, est quasi duplex conclusio formaliter, atque specie distincta: unde fit, de eadem quidem propositione, esse utrumque assensum, & habitum. Sed non de eadem conclusione; sed de diversis formaliter. Et hanc dicunt esse sententiam Alexandri Alensis, 3. p. q. 79. Memb. 5 D. Bona. in 3. d. 24. q. 2. arti. 3. Durand. q. 1 prologi, & in 3. d. 31 q 4 Altisiodorensis lib. 3. Summæ, tit. 3. quæst. 4. & 5. Rich. in 3. d. 25. qu. 1. & Villalpandei c. præsenti, atque etiam D. Thom. 1. 2. q 67. art. 3. ubi concedit eandem propositionem posse cognosci, per diversa media: evidens, & probabile: tanquam per medium perfectum & imperfectum; quæ non omnino repugnant. quod repetit 3. p. quæst. 9. art. 3. ad 2. ubi P. Franciscus Suarius eandem sententiam sequitur.

51 Probant primo. Quia tota repugnantia ob quam simul esse non possunt assensus opinionis & scientiæ, de eadem propositione est, quia repugnat, quod simul judicetur, posse aliter se habere, & non posse: cùm duo hæc judicia sint contradictoria: hoc autem ita esset; si per idem medium utramque esset judicandum. Sed cùm id fiat, per diversa media; nullam contineret repugnantiam, aut contradictionem: quia intellectum judicare; propositionem non posse aliter se habere; ut est conclusio demonstrationis: & posse aliter se habere; ut est conclusio probabilis syllogismi, nullo modo repugnat, nec opponuntur contradictorie, duo hæc judicia, comparata ad diversa media. Quod præsertim verum est, cùm actualis formido, non sit opinioni intrinseca, nec sit necessarium opinantem actu judicare, quod possit aliter se habere conclusio. Imò possit judicare contrarium, ut notavit Durand.

Secundò. Quia simul cum demonstratione, adduci potest, & solet, probabilis ratio ad probandam eandem conclusionem, si, ut cum fide divina, ad credendum eandem veritatem, ergo assentitur simul intellectus, propter utrumque medium, & ideo

& ideo utrumque habeat ſuum effectum; qui eſt aſſenſus probabilis, & ſcientificus ſimulque erunt, alioqui fruſtra adducerentur utrumque medium.

52 Noſtra ſententia, quaſi media eſt, & unica concluſione explicatur. Scientia, & opinio ſecundum habitus, poſſunt ſimul eſſe in eodem intellectu, de eadem propoſitione, non tamen ſecundum aſſenſus vel actus. Per primam partem. Excluditur prima opinio, & ex parte ſecunda. Per ſecundam verò partem. Excluditur etiam ex parte ſecunda, & etiam ex parte tertia. Cæterum noſtram ſententiam tenent authores illi, quos pro ſe citat ultima opinio, ut conſtabit eos legenti, videbit namque (ni ſi ego fallor) de ſolis habitibus concedere; quod ſimul eſſe poſſint, non de aſſenſibus. Et hic eſt ſenſus D. Thom. præſertim in ultimo loco; ſi verba ejus attentè conſiderentur.

Ut autem eam ſimul explicemus, & probemus Notandum eſt. Scientiam & opinionem, dum affirmant veritatem ejuſdem Propoſitionis; non eſſe oppoſitas contradictoriè, nec privativè, imo, neq; ullo genere oppoſitionis. Quia contradictoriè non poſſunt opponi ea; quorum utrumq; affirmat, ſed nec judicia utriuſq; neceſſe eſt contradictoriè opponi, ita ut per judicium ſcientiæ, dicatur oppoſitionem non poſſe aliter ſe habere; per judicium vero opinativum, poſſe aliter ſe habere. Nam ut bene probant ſecunda, & tertia ſententia, neceſſarium non eſt, ut tale judicium reperiatur in opinante, ſed ſæpè non reperitur, & aliquando reperitur contrarium. Porrò nec opponuntur privativè, quia aſſenſus opinionis, non caret evidentia, nec ea propriè privatur, ſed quandam negationem ejus dicit, ſicut quælibet ſpecies, dicit negationem alterius, & tamen non propterea dicuntur privativè, aut contradictoriè opponi, ſed diſparatæ eſſe.

53 Et ita ſe habent ſcientia, & opinio. An nec omnino diſparatæ aut diverſæ ſunt, ſed valde ſimiles, cum in eundem finem ordinentur, qui eſt firmare veritatem in intellectu. Niſi quod ſcientia id omnino efficit, opinio verò aliqua ex parte, non plenè, aut perfectè. Ideo ſolum diſtinguuntur tanquam perfectum, aut imperfectum, ut egregiè D. Th. ait in ultimo loco, quia ſcientia, eſt quaſi forma perfecta, opinio verò quaſi diſpoſitio ad illam, & has rationes perfecti & imperfecti, habet ex propria natura & eſſentia. Sed perfectū, & imperfectum, dupliciter repugnat, vel reſpectu duorum. Primum quidem. Reſpectu ejuſdem formæ; quia repugnat eandem formam eſſe, ex propria natura habitum & diſpoſitionem, & ita repugnat eandem qualitatem, vel habitum ſimul eſſe ſcientiam, & opinionem. Secundò, Repugnat in ordine ad idem ſubjectum, quia impoſſibile eſt quod idem corpus ſimul ſit perfectè, & imperfectè calidum, aut eadem pars aeris perfectè, & imperfectè illuminata. Et hanc repugnantiam abſque dubio habent ſcientia, & opinio, reſpectu ejuſdem ſubjecti, circa eandem propoſitionem. Quia opinio, non omnino, vel non plenè determinat intellectum, ad veritatem ejus nec firmum, aut ſtabilem efficit, ſed determinat quidem infirmo quodam ac debili modo, & quaſi indeterminatum aliqua ex parte relinquit, & hoc habet opinio quæcunque habeatur, etiam per medium probabile, reputatum neceſſarium. Scientia verò plenè, atque perfectè, & omnino determinat intellectum, ad veritatem propoſitionis demonſtratæ, omnino etiam firmum, ac ſtabilem reddit.

54 Ex quibus utraque pars noſtræ ſententiæ efficiter probari poteſt. Primo quidem. Quod ſcientia, & opinio ſimul eſſe non poſſint ſecundum actus, vel aſſenſus;

contra ſecundam & tertiam opinionem, hoc argumento. Impoſſibile eſt, aliquid ſimul eſſe plenè, atque omnino determinatũ, & non plene, atq; omnino determinatum circa eandem rem; cum contradictoriè hæc opponantur. Sed per aſſenſum ſcientificum, plenè atque omnino determinatur intellectus, ad veritatem propoſitionis demonſtratæ; firmuſqúe & ſtabilis in ea redditur: & per aſſenſum opinionis, nec omnino determinatur, nec firmus, & ſtabilis efficitur, ergo repugnat ſimul eſſe hæc duo in intellectu circa eandem veritatem, At dices pro tertia opinione. Concludere argumentum hoc reſpectu ejuſdem medii, non vero ratione diverſorum repugnare, quod utroque modo ſimul ſe habeat. Igitur probatur efficaciter, quod etiam per diverſa media repugnet: quia ſimul eſſe convictum intellectum, & non eſſe convictum, circa eandem veritatem: undecunque id proveniat, ſive per idem, aut diverſum medium, planè repugnat, eùm finis eſſe ſimul, & non eſſe reſpectu ejuſdem: ergo non tollit difficultatem argumenti, quod id fiat per diverſa media. Et ſi per diverſa media id fieri poteſt ſequitur aſſenſum ſcientificum, & erroneum ſimul eſſe poſſe, circa eandem propoſitionem: ita, ut ſimul judicet intellectus, veram eſſe, & falſam: veram quidem per demonſtrationem, falſam verò per ſyllogiſmum probabilem. Tunc enim ceſſabit oppoſitio: quia ſolum eſſe dicitur reſpectu ejuſdem; non vero reſpectu diverſorum mediorum quæ tamen abſurda ſunt.

De habitibus verò; facilè probari poteſt: quia non dicunt actualem determinationem intellectus, ad veritatem, ſed quaſi potentialem, & habitualem. Non repugnat autem, intellectum eſſe imperfectè determinatum actu; & poſſe plenè determinari: licet plena determinatio actualis repugnet non plenæ. Unde diverſis temporibus, eſſe in eodem intellectu plenam, & non plenam determinationem, nullam continet repugnantiã. At eodem tempore id fieri, maximè repugnat.

55 Ad argumentum, Scoti; quo probabat repugnantiam habituum. Neganda eſt conſequentia; quia licet actus, & habitus verſentur circa idem objectum, & habeantur per idem medium, longè tamen diverſas rationes habent: quia habitus eſt, tanquam inclinatio, & quaſi potentia ad actum, actus verò per actualem attingentiam fit objecti. Sed non repugnat aliquem habere ſimul, inclinationes ad actus repugnantes, quos poteſt exercere diverſis temporibus licet repugnet ſimul exercere utrúq;. Undelicet repugnet actus, aut aſſenſus opinionis, & ſcientiæ eſſe ſimul non repugnat tamẽ ſimul eſſe habitus.

56 Ad argumentum Durandi. Conceſſa majore, & minore, neganda eſt conſequentia. Quia repugnantia aſſenſuum opinionis, & ſcientiæ, non conſiſtat in oppoſitione judiciorum: de quibus bene probatur non eſt neceſſarium, quod ſimul habeantur. Sed in eo, quod ratio opinionis eſſentialiter, eſt imperfecta, non omnino determinans intellectum ad veritatem, neque eum firmans in ea: ratio verò ſcientiæ eſſentialiter perfecta eſt circa idem, cum plene atque omnino determinet intellectum, eumqúe in eadem veritate firmet. Firmum autem eſſe intellectum, & ſtabilem in eadem veritate: & infirmum ſimul, ac debilem repugnat; & pariter, ſimul eſſe omnino determinatum, & indeterminatum. Ex hoc ſequitur, ſive per idem, ſive per diverſum medium id fiat: & ideo repugnat ſimul eſſe opinionem, & ſcientiam, circa eandem propoſitionem, in eodem intellectu. Itaque licet actualis formido, non ſit opinioni intrinſeca; & licet non poſſit haberi per medium verè

proba-

probabile, ſed exiſtimatum neceſſarium, quæ concedenda ſunt. Nihilominus, ex propria ratione intrinſeca, habet aſſenſus opinionis; non omnino determinare intellectum, nec firmare eundem veritate. Et ideo non poteſt eſſe ſimul cum aſſenſu ſcientiæ, plene eum determinante, ac firmante: ſed adveniente hoc, & cum eo plena determinatione intellectus, ceſſat ille: quia ceſſat omnis indeterminatio, & aliqua pertinet ad ejus eſſentiam: ideo ceſſante omni, ceſſat aliqua: & ex conſequenti, ceſſat aſſenſus, aliqua ex parte indeterminatus, atque infirmus: ſicut ceſſat debilitas membrorum, adveniente robore: & ceſſat ægritudo, adveniente ſanitate. Et ex his conſtat ſoluta eſſe argumenta ultimæ opinionis. Et hæc de opere poſterioris reſolutionis adnotaſſe ſufficiat.

Finis hujus operis.

SELECTA QVAEDAM EX LIBRIS TOPICORVM ARISTOT. QVIBVS LIBERALIVM Artium ſtudioſi, florentiſsimæ hujus Academiæ Complutenſis, ſatisfacere poſſint conſuetis Magiſtrorum interrogationibus, in examine, pro Baccalaureatus gradu ſubeundo.

De fine, ac diviſione horum librorum.

FInis, quem in his octo libris Topicorum intendit Ariſtoteles, eſt methodum tradere probabiliter diſputandi, de quocunque themate, ſeu problemate oblato. Et quia univerſale ac præcipuum inſtrumentum topicæ diſputationis, & ratiocinatio Dialectica, quam vocamus Topicum ſyllogiſmum, duo agit, in toto opere, ut univerſalem ejus diviſionem proponamus. Primo. Explicat naturam ſyllogiſmi dialectici: & partes, et quibus componitur.

Secundò. Quia ſyllogiſmus iſte topicus, hoc eſt, localis dicitur: locos omnes, ex quibus argumentorum probabilium copiâ deducere promiſſimus copioſè tradit, & explicat, ut ita inſtructus dialecticus quamcunq; diſputationem, de rebus probabilibus inſtituere poſſit. Nos igitur brevi quadam ſumma, tradere, ea, cupientes quæ neceſſaria ſunt ad artem topicâ intelligendam, & liberalium artium ſtudioſos inſtruendos, ut ſatisfacere poſſint conſuetis interrogationibus ſubeundi examinis. Duo alia eodem ordine præſtabimus. Primum. Quidnam dialecticus ſyllogiſmus ſit, explicabimus: quæ & quot

sint partes, ex quibus componi debeat, tam simplices, qualia sunt prædicata topica, quam etiam compositæ: problema dialecticum, & dialectica propositio, de quibus Aristoteles agit, per octo priora capita primi lib. Deinde loca, ex quibus eruenda sunt probabilia argumenta, summatim colligemus, enumerabimus atque explicabimus.

Quodnam sit objectum hujus operis, & ordo ejus cum cæteris partibus dialectica explicatur.

2 EX his facilè potest intelligi; Quodnam sit objectum hujus operis. Nam sic omnia, quæ in eo tractantur, vel sunt partes syllogismi dialectici, vel loci, ex quibus argumentorum probabilium copia deduci possit, quæ etiam ad compositionem ejusdem syllogismi ordinantur: Scopus totius operis, cujus naturam, & proprietates intendit Aristoteles in eo explicare, idem syllogismus erit: & ex consequenti, subjectum, seu objectum ejus proprium. Nam præcipuæ conditiones objecti istæ sunt. Ordinem etiam, quem libri Topicorum servent, inter cæteras partes Logicæ, & locum eis inter cæteras debitum, non erit difficile intelligere, sequuntur enim proximè, libros de posteriori resolutione, nuper à nobis explanatos. Cujus ea est ratio. Quia inter species syllogismorum, post demonstrationem in posteriorum libris explicatam dignior est syllogismus Dialecticus cæteris: ideo tractatus iste de eo, tanquam de proprio objecto agens, statim post eosdem libros debet collocari.

Quid sit prædicatum dialecticum?

3 SImplicia, ex quibus proximè componuntur problema, ac propositio dialectica, & remotè dialecticus syllogismus, sunt Prædicata Topica, seu Dialectica (quod idem est:) de quibus agit Arist. c. 4. primi libri, ubi ea enumerat, & singula propriis definitionibus explicat. Prædicatum Topicum, sic possumus in genere definire: est præcipua pars, ex qua componitur problema, propositio dialectica. Præcipuam partem, illud vocamus ad distinctionem subjecti, ex quo eadem propositio dialectica componitur. Nam copulam propositionis, non tam partem nunc vocare volumus, quam nexum utriusque partis, quo copulatæ propositionem componunt.

Quotuplex sit prædicatum dialecticum?

4 VIdentur ex una parte prædicata dialectica esse quinq; propter hoc arg. Quia prædicatum distinguitur à prædicabili, tanquam actus à potentia: sed actus & potentia, eodem modo, numerari debent; quia potentia sumit unitatem, ac distinctionem ab actu, ergo tot erunt prædicata, quod prædicabilia. Constat autem ex Porphyrio, prædicabilia esse quinque; ergo quinque etiam debent esse prædicata.

Ex alia verò parte videntur esse decem, propter secundum argumentum. Quia prædicamentum non est aliud, quam prædicatorum series, & ordinatio: ergo idem erit numerus prædicatorum, & prædicamentorum. Constat autem decem esse prædicamenta, ex Arist. ergo ponenda sunt decem prædicata.

His tamen non obstantibus. Nostra sententia est, Quatuor tantum esse prædicata, Topica. Ut Aristoteles expressè docet; 1. lib. c. 4. quæ sunt. Definitio, Genus, Proprium, & Accidens, ita, ut nec plura addenda sint, atque aliquod ex his aufferendum. Tota autem difficultas hujus

jus rei consistit in assignáda ratione, propter quam Aristot. quatuor hæc prædicata posuit. Pro cujus explicatione, Notandum est. Finem hujus artis topicæ, ut diximus, esse methodum tradere, probabiliter disputandi de quacunque re proposita. Disputatio autem tribus partibus constat, ita ordinatis, Primo, Quæstione, seu interrogatione, quam titulum disputationis solemus vocare, sic dicentes, utrum cœlum sit incorruptibile; vel non? aut quid simile. Deinde Locis, ex quibus eruenda sunt argumenta probabilia, quibus mediis dubiam reddamus quæstionem: & tertio loco Argumentis ipsis, quæ sunt syllogismi dialectici, ex propositionibus dialecticis compositi. Propositio autem dialectica, (ut postmodum dicetur) est altera pars problematis. Problemata verò & ex consequenti propositiones dialecticæ, ex prædicatis fiunt, quia non est aliud problema, quam quæstio, vel interrogatio; An aliquod prædicatum conveniat tali subjecto? ut dum dicimus. An cœlum sit incorruptibile, vel non? idem est; ac si quæramus. An hoc prædicatum incorruptibile, conveniat cœlo, vel non? Unde sequitur: prædicatum topicum non esse aliud: quam id quod de re aliqua quæri potest. Tot igitur erunt prædicata, quot quæstiones possunt de re aliqua fieri: tot etiam quæstiones, quot prædicata. Et cum quæstio idem sit, ac problema: idem erit numerus prædicatorum, ac problematum. Et tandem cum propositio, & problema, forma tantum interrogationis differant, quia problema est interrogatio utriusque partis contradictionis: ut si dicas, Utrum cœlum sit incorruptibile, vel non; problema efficis. Propositio, vero interrogatio alterius partis tantum, ut putasne cœlum est incorruptibile: tot sunt propositiones, dialecticæ, quot problemata. Et ita intelligitur, prædicatum dialecticum esse primum, ex quo numerus problematum desumi debet. Deinde ex numero problematum numerus propositionum dialecticarum. Et ita, ex ordine ad problemata & propositiones constituendas desumitur numerus prædicatorum. Et discursus iste deducitur ex 4. cap. 1. lib.

6 Quo supposito hac ratione probatur ab Aristot. quatuor tantum esse prædicata. Prædicatum est id, quod de re aliqua quæri potest, ad disputationem dialecticam instituendam: sed quatuor tantum quæri possunt: ergo quatuor tantum sunt prædicata. Minorem probat. Nam vel quærimus de aliquo definitionem, ut intelligamus naturam ejus, vel genus, ut intelligamus, in quonam prædicamento sit, vel proprietates, aut communia accidentia; Et nihil aliud quæri potest, quod ad hæc non reducatur, ergo quatuor sunt prædicata: ita, ut ne plura, nec pauciora. Et hæc sunt, definitio, genus proprium, & accidens, quæ suis definitionibus sic explicata cap. 4. 1. lib. Definitio, est oratio, quid erat esse significans. Orationem esse dicit, quia non est propositio, cum nec verum contineat, nec falsum, ut animal rationale. Vocat etiam definitionem terminum, sumuta metaphora ex terminis agrorum. Nam ad quemlibet, solum, & totum pertinet illud, quod intra terminos ejus includitur, ita ut nihil ejus extra sit, sed totum, quod habet, intra terminos comprehendatur. Sic definitio continet, quidquid pertinet ad essentiam rei: ita ut nihil ejus sit extra, nec al quid sit ejus, quod intra illam non comprehendatur: & ideo vocatur ab Aristot. terminus. Genus verò, inquit, est; Quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid. Ut animal: Proprium; Quod non judicat, quid est esse rei, soli autem inest, & con-

verſum prædicatur: Ut riſibile, reſpectu hominis Accidens eſt, Quod nec eſt definitio, nec genus, nec proprium, ineſt autem rei, aut etiam; Accidens eſt, quod inesse, & non ineſſe eidem poteſt: ut albedo reſpectu parietis.

7 Si autem dixeris. Ultra has quatuor quæſt. aut interrogationes, ſeu problemata, quæ generalia eſſe videntur, plura poſſunt ſpecialia quæri de re: ut, an ſit homo, an ſit leo, an ſit ſubſtantia & innumera alia, ergo plura quam quatuor, imo innumera prædicata debent concedi. Et præterea, generalia prædicata adhuc plura, quia ſicut quærimus de genere alicujus rei, ut utrum Animal ſit genus hominis nec ne, ita poſſumus quærere de eius differentia, nempe, an Rationale ſit differentia hominis, atque etiam de ſpecie, ut an Homo ſit ſpecies animalis, ergo duo alia prædicata generalia ſunt addenda, nempe, Species, & Differentia.

8 Circa primam partem argumenti. de interrogationibus ſpecialibus, aſſerit Rudolphus Agricola, libro 1. de Inventione dialectica capite. 3. erraſſe Ariſtotel. in aſſignando numero prædicatorum, quia ſicut plura genera problematum particularium, ita plura debent conſtitui prædicata: quam quatuor. Sed plus mihi videtur erraſſe hic author reprehendo Ariſtotelem, quia vera ſolutio ex doctrina ejuſdem Ariſtotel. 1. libro Topicorum cap. 4. & lib. 5. cap. ultimo ſub finem colligenda eſt, Quibus locis duo aſſerit. Primum. Quod cum problemata ordinentur ad diſputationem dialecticam, cujus finis eſt determinatio ejuſdem problematis, circa quod diſputatur, ita ut præjactis probabilibus argumentis pro utraque parte, tandem decernatur, utra earum ſit probabilior, hinc ſequitur, omnia problemata, quæ eiſdem argumentis, & eodem modo determinantur ad idem genus problematis pertinere: & omnia prædicata eorundem ſub aliquo, ex quatuor deſignatis comprehendi. Et ideo in hoc primo loco aſſerit, differentiam, ſi generalis ſit, hoc eſt, ſi de pluribus ſpeciebus prædicetur ſicut genus, cum genere eſſe connumerandam, & non eſſe addendum pro ea aliud prædicatum.

9 Secundum eſt, quod ſecundo loco docet, quæſtionem accidentis definiri, aut determinari ex eo ſolum, quod quis probet convenire ſubjecto. Ex qua doctrina deducimus nos, omnia problemata, ſpecialia: quæcunque illa ſint reduci ad problemata accidentis. Et omnia prædicata eorundem, ad prædicatum accidentis. Et ratio hujus deductionis eſt, quia in omni problemate ſpeciali quæritur. An hoc prædicatum conveniat tali ſubjecto, vel inſit, nec ne? quod patet habere modum interrogationis, aut problematis accidentis quo ſolum querimus; An accidens conveniat, vel inſit ſubjecto? Et eiſdem prorſus argumentis finiuntur, aut determinantur, quia ſi inquiras, an animal conveniat homini, nec ne; vel. An homo conveniat Petro, nec ne; ſufficienter determinatur, & diſputatio eius finita erit: ſi probemus ut cumq; ei ineſſe, quamvis nec probetur eſſe de eſſentia eius, aut cum eo converti: nec illo modo ſpeciali ei convenire. Ergo ad formam problematis accidentalis reducuntur, & prædicata eorum, ſub prædicato accidentis comprehenduntur, nec opus eſt alia multiplicare.

Ex eadem doctrina. Reſpondere poſſumus, ad aliam partem ejuſdem argumenti de ſpecie, & differentia. Quod ſi differentia ſit ſubalterna, ad prædicatum generis reducitur: ſi vero infimæ ad prædicatum definitionis. Species vero, ad prædicatum generis. Et ratio omnium eſt, quia iiſdem argumentis definitur quæſtio generis, & differentiæ ſubalternæ

cum utrumque prædicetur, de pluribus differentibus ſpecie, in quid. Eiſdem namque argumentis probamus; Animal eſſe genus hominis, & ſenſibile, differentiam ſubalternam ejus: atque etiam, Hominem eſſe ſpeciem Petri, & Ioannis. Quia ſicut genus prædicatur, in Quid de ſpeciebus; ita ſpecies, de individuis. Iiſdem etiam probamus, Animal rationale eſſe definitionem hominis, & rationale, eſſe differentiam atomam ejus. Quod vero ad ſpeciem attinet, ſatis etiam probabiliter reſpondent, Albertus Magnus, tract. 2. Topicorum, cap. 8. in fine, & Sotus quæſtio. 5. univerſalium ad primum; Non eſſe inter prædicata enumerandam: quia prædicata ſumuntur per reſpectum ad ſubjectum commune, quod non reſpicit ſpecies; ſed ſingularia. Et ratio hujus eſt, quia prædicata, ut dicebamus, ex propria ratione ordinantur ad conſtituenda problemata, & propoſitiones dialecticas: & utrumque horum ad conſtituendum ſyllogiſmum dialecticum: qui non conſtituitur per ſe ex propoſitionibus ſingularibus, ſed conſtantibus ſubjecto communi: in quibus ſolis reperiri poteſt forma ſyllogiſtica, ex modo, & figura conſtans; ut per ſe eſt manifeſtum.

11 Ad primum argumentum de prædicabilibus. Diſtinguendum eſt antecedens. Nam prædicatum univerſaliter ſumptum, diſtinguitur à prædicabili, ſicut actus à potentia: & ideo eodem modo numeratur; ac prædicabile, verum prædicatum ſumptum ſpecialiter, pro topico, non reſpicit prædicabile; ut potentiam; ſed ſolum pro actuali ſumitur: & modo quidem ſpeciali, à generali prædicato diſtincto: hoc eſt, in ordine ad quæſtionem, ſeu problema inſtituendum. Unde alio etiam modo diverſo prædicata numerantur, diverſumque ſortiuntur numerum à prædicabilibus; atq; etiam à prædicamentis: quæ ſunt ordinationes prædicatorum; ut ſub ratione generali conſiderantur: non ut ſpeciali, & topica; ad ſpecialem etiam finem jam explicatum ordinata. Quare non ſequitur ex eo, quod prædicamenta ſint decem, tot debere eſſe prædicata topica. Et hæc eſt ſolutio ſecundi argumenti.

Quid ſit, & quotuplex problema dialecticum.

ARiſtoteles 1. libro, cap. 3. definit problema dialecticum, dicens; eſſe interrogationem, ſeu quæſtionem utriuſque partis condictionis: ut ſi dicas, Utrum animal greſſibile bipes, ſit definitio hominis, nec ne? Quatuor autem ſunt genera problematum ut cap. 3. & 4. aſſerit idem Ariſtoteles; ſicut quatuor ſunt prædicata. Ut problema definitionis; quale eſt illud, ex definitione hominis aſſignatum. Problema generis; ut ſi dicas. Utrum animal ſit genus hominis, nec ne? Problema proprii, ut dum dicimus; Utrum riſibile ſit proprium hominis, nec ne, & tandem, Problema accidentis, ut utrum albedo, ſit accidens parietis, nec ne? Capite etiam 9. ejuſdem lib. Dividit problema dialecticum univerſaliter Ariſtot. dicens; Aliud eſſe practicum. Quod pertinet ad electionem, vel fugam vel aliquid de proſequendo, aut fugiendo. Hoc enim, inquit, ad praxim, aut operationem ordinatur: & ideo dicitur practicum, Tale eſt hoc; Utrum voluptas ſit eligenda vel non? Aliud verò eſt Speculativum. Quod nihil de proſequendo, aut fugiendo continet, nec ad operationem ordinatur, ſed ſolum ad cognitionem veritatis: ut ſi dicas; Utrum cœlum ſit incorruptibile vel non. Aliæ etiam diviſione, poteſt dividi problema, ſecundum materias diverſarum

ſarum ſcientiarum, in quibus reperitur: qua ratione dicimus, Aliud eſſe problema Phyſicum, ut, An principium motus, & quietis ejus, in quo eſt, ſit definitio naturæ, nec ne? Aliud Metaphyſicum; ut ſi dixeris, Utrum ens ſit univocum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, nec ne? Veruntamen formalis conſideratio omnium problematum ſecundum quam reducuntur ad quatuor illa, ex diverſis prædicatis deſumpta; dialectici propria eſt: quia ad ſolum dialecticum pertinet, docere omnes, quonam modo diſputatio ſit inſtituenda, & quibus inſtrumentis in ea utendum, ad conſequendam notitiam veritatis, de qua diſputatur.

Quidnam ſit propoſitio dialectica: & quotuplex: & quomodo diſtinguatur à problemate?

14 TRia hæc tradit Ariſtoteles, lib. 1. c. 3. in fine; ſic: in primis definiens propoſitionem dialecticam; quod ſit, quaſi propoſitio alterius partis contradictionis: ut ſi dicas, Putaſne animal rationale, eſſe definitionem hominis? Differre autem à problemate, ait, nomine; ſed modo: quia Propoſitio, ut vocabuli etymologia oſtendit, proponit alteri aliquid: ut eidem rei propoſitæ reſpondeat, explicans, quidnam de illa judicet, vel ſentiat. Problema vero, Modum habet quæſtionis, & utramque partem per modum quæſtionis agendæ proponi: ut ſi dicas: Utrum animal rationale ſit definitio hominis, nec ne? itaque propoſitio dialectica, interrogat per modum ſimplicis propoſitionis: non per modum quæſtionis: & aſſumit unam tantum partem: cum problema utramque, & per modum quæſtionis interroget. Id duobus modis ſolet proferri; vel formaliter utramque partem interrogando, ut in aſſignato ſit exemplo, vel formaliter unam, & virtualiter alteram, ut ſi ſolum dixeris, Utrum animal rationale ſit definitio hominis? Et hoc modo proferuntur problemata, in communi uſu ſcholarum, quoties quæſtio aliqua diſputãda proponitur, quod brevitatis ſtudio, abſque dubio ſit, eo quod jam ab omnibus intelligitur, altera etiam pars interrogata, ex modo ipſo problematicæ interrogationis.

15 Ubi advertere debemus, quod Ariſt. 1 lib. priorum, ca. 1. non diſtinxit propoſitionem dialecticam à problemate, imo neq; à propoſitione probabili, cum dixerit eſſe interrogationem cõtradictionis: quod problemati proprium eſt, & rurſus, propoſitionem dialecticam, pertunctanti eſſe interrogationem contradictionis, ratiocinãti vero, eſſe ſumptionem apparentis, & probabilis. Ideo remiſit diſtinctionem horum trium, ad cap. 3. lib. 1. topico quem citavit dicens, ut in topicis dictum eſt. Ibi ſiquidem proprius erat locus diſtinguendi hæc, eo modo, quo à nobis diſtincta ſunt, propoſitio dialectica quadruplex eſt: ſicut de problemate dicimus; Definitionis eſt hæc; Putaſne animal rationale eſt definitio hominis? Proprii, Putaſne Riſibile eſt propria paſſio hominis? Generis. Putaſne Animal eſt genus hominis? Accidentis. Putaſne albedo eſt accidens hominis?

16 Sed valde notandum eſt in hac parte: Propoſitionem ſub hac generali ratione ſumptam: ſolum ſignificare enunciationem, ut proponitur in ſyllogiſmo ad inferendam concluſionem. Quæ ſi proponatur primo loco, dicitur Propoſitio ſimpliciter, aut Propoſitio ſeu præmiſſa major, vel Prima pars antecedentis. Si ſecundo loco; dicitur Aſſumptio: quia ſub propoſitione majori: ſub qua continetur, aſſumitur: dicitur etiam, Minor propoſitio, aut Præmiſſa minor, ac

Secun-

Secunda, vel posterior pars antecedentis. Et si in syllogismo demonstrativo proponatur, dicitur. Principium: si in syllogismo dialectica, Propositio probabilis: & Propositio apparens, si in syllogismo sophistico. Propositio vero dialectica præter enuntiationem, addit modum propositionis, quasi per modum dubitantis, & problema, modum interrogantis, ut explicatum est.

17 Ex quibus intelligitur, tam propositionem dialecticam, quam problema atque etiam propositionem probabilem, deservire ad disputationem instituendam: sed diversa ratione: nam problema dialecticum, deseruit per modum quæstionis propositæ ad disputandum: & ideo primum locum tenet, & quasi caput totius disputationis vocatur. Propositio vero dialectica, deseruit, quasi pro interrogatione ad respondentem facta, ut per eam respondens proferat aliam: qua media quid de repropositâ sentiat, explicet: & ex data responsione, possit interrogans occasionem sumere, disputandi in unam per alterum partem propositæ quæstionis. Propositio verò probabilis deseruit jam ad constituendum syllogismum, quo possit intentum probari, & quest. terminari, aut definiri. Itaque problema & propositio dialectica, sub propriis rationibus formalibus, aut instituendam disputationem pertinent, non tamen ad syllogismum dialecticum: nisi solum antecedenter, & quasi præsuppositivè. Sola autem propositio probabilis, pertinet ad eandem disputationem, tanquam pars syllogismi dialectici. Ubi advertere debemus, quod Arist. hoc loco distinguit propositionem à problemate dicens, problemata utrumque partem interrogare.

Quid sit, & quotuplex propositio probabilis?

18 PRobabile definit Arist. lib. 1. ca. 18. his verbis. Probabilia autem sunt quæ videntur omnibus aut plurimis, aut sapientibus: & his vel omnibus, vel plurimis, vel maximè familiaribus, & probatis. Quod intelligitur: aut propter rem ipsam, quæ ex se apparet vera: vel propter verisimilem aliquam rationem. Itaque probabile, non est idem, quod verum: nec etiam, quod necessarium, aut certum, sed quod apparet verum omnibus, aut pluribus, aut sapientibus. Sunt enim propositiones in triplici differentia. Nam quædam sunt evidenter veræ, & quarum veritas evidenter est cognita. Aliæ evidenter falsæ, & quarum etiam falsitas evidenter cognoscitur. Aliæ verò medium tenent. quia veræ sunt, aut falsæ, sed veritas, & falsitas earum non evidenter nota: quia causa earum, aut ignoratur, aut non plenè cognoscitur: & ideo pluribus apparent veræ, aliis vero etiam contingit apparere falsas, quia veri similis ratio, pro utraque parte esse solet. Et istæ dicuntur probabiles. Patet igitur, quo pacto probabilis propositio distinguatur à propositione Vera, Certa, Necessaria, & Falsa. Quia fieri potest, ut secundum rem sit necessaria, veritatem habens necessariam: vel in re sit necessariò falsa, habens necessariam causam suæ falsitatis: & tamen probabilis videatur, propter verisimilitudinem & apparentiam veritatis, quam habet, vel propter verisimilem rationem, qua probari potest. Ut intelligatur, formalem rationem probabilis propositionis, non tam in re ipsa consistere, quam in apparentia, vel apparenti ratione, respectu plurium, vel sapientum, ut docuit Aristoteles.

19 Unde sequitur, quod quamvis repugnet, duas contradictorias esse simul veras, non tamen repugnat esse simul probabiles, quia sæpè contingit, ut utraque

habeat pro ſe viros doctos; quibus vera appareat, & etiam veriſimiles rationes; quibus probetur. Verum in ipſa re; neceſſe eſt alteram earum eſſe falſam. Non tamen eſt neceſſarium (ut aliqui decepti exiſtimant) quod ſi una propoſitio eſt probabilis; eo ipſo probabilis etiam ſit ejus contradictoria, cùm manifeſtum ſit, poſſe contingere; quod illa appareat viris doctis vera, & veriſimiles rationes pro ſe habeat, hæc vero, nulli appareat vera; nec aliqua veriſimilis ratio inventa ſit per quam probetur.

Propoſitio probabilis duplex eſt. Quædam per ſe. Alia verò, propter aliam; ex qua deducitur. Per ſe probabilis, illa dicitur; cujus probabilitas ex ſola notitia terminorum, abſq; alia ratiocinatione, per quã probetur, evidens eſt, ita ut intellectus non poſſit non judicare, eſſe probabilem. Talis eſt hæc; Omnis mater diligit filium, aut omnis amicus diligendus eſt, & hanc propoſitionem per ſe probabilem, definivit Ariſt. 1. 1. Poſteriorum, dicens. Opinio, eſt acceptio immediatę propoſitionis, & non neceſſarię.

20 Opinionis nomine, aſſenſum talis propoſitionis immediatæ intelligens. hoc eſt, quę ſine medio judicatur probabilis, ex ſola notitia terminorum. Et aſſenſus hujus propoſitionis per ſe probabilis, vocari poteſt intellectus, intra genus probabilis propoſitionis, ſicut intra genus evidentis, vocatur intellectus aſſenſus propoſitionis neceſſariæ; qui ſine medio habetur, ſola ſignificatione terminorum cognita. Alia eſt Propoſitio, non per ſe probabilis: ſed quę ex alia per ſe probabili colligitur, per evidentem, aut probabilem conſequentiam, aut ex evidenti alia, per cõſequentiam ſolum probabilẽ. Et hæc eſt ſimilis concluſioni ſcientificę, quã ex evidentibus præmiſſis, & per evidentem ſyllogiſmum colligimus. Nihilominus ex utraque propoſitione probabili, poteſt fieri ſyllogiſmus dialecticus, ut per ſe eſt manifeſtum.

Quidnam ſit ſyllogiſmus topicus, aut dialecticus?

EXplicatis ſingulis partibus, ſyllogiſmi dialectici, non erit difficilè definitionem ejus intelligere, quã aſſignavit Ariſt. cap. 1. l. 1. Topicorum, his verbis. Dialecticus autem ſyllogiſmus eſt, qui ex probabilibus eſt collectus: id eſt, qui ex propoſitionibus probabilibus procedens: probabilem etiam concluſionem colligit.

21 Quæ ſic intelligenda eſt, ut ex utraq; præmiſſa probabili; vel ſaltem ex altera, procedere debeat; nam ſæpè contingit; ut ex una evidenti, & altera probabili efficiatur. Talis eſt enim iſte: Omne animal diligit ſibi ſimile: Omnis homo eſt animal, ergo, Omnis homo diligit ſibi ſimile. Cõvenit autem cum ſyllogiſmo demonſtrativo in communi: & generica ratione diſpoſitionis, in modo, & figura; diſtinguitur autem ab eo; ſpecie; per modum concludendi: nam demonſtratio concludit per medium neceſſarium: hoc eſt, per cauſam, vel effectum neceſſarium: probabilis verò, per medium probabile: quia nec redit cauſam, nec effectum concluſionis neceſſarium, ſed ſolum probabilem: hoc eſt, quæ talia apparent pluribus, aut ſapientibus, ut explicatum eſt. Itaq; non diſtinguuntur per ſolam materiam; ut probavimus in poſterioribus; ſed etiam per formam ſpecialem, ex modo ſpeciali concludendi deſumptam: cùm in forma generica diſpoſitionis ſyllogiſticæ, conveniat. A ſyllogiſmo verò ſophiſtico, diſtinguitur per formam veram, aut apparentem: arq; etiam per probabiles, aut apparentes propoſitiones. Nam ex illis procedit dialecticus; ſophiſticus verò ex his. Sed diverſum quid eſt, procedere, ex probabilibus, aut ex apparentibus, nã licet probabilis propoſitio ſit illa; quæ apparet vera, quamvis forrè vera non ſit. non tamen cuicunque id apparet, ſed tantum ſapientibus,

bus, idq; propter fundamentum verisimilis rationis: vel propter verisimilitudinem ejusdem veritatis. Apparentia vero, ex quibus procedit syllogismus sophisticus, nec respectu sapientum dicuntur talia: nec etiam vera apparent, cum fundamento rationis probabilis, aut cum verisimilitudine ejusdem veritatis, sed cujuscunque, & sine his fundamentis. Unde solam, & nudam habent apparentiam veritatis; & ideo deceptoriæ propriè dicuntur: & syllogismus ipse, ex sic apparentibus procedens, vocatur etiam deceptorius.

Enumeratio, atque explicatio locorum, ex quibus deducuntur argumenta probabilia pro disputatione inuenda.

22 HOc solum restabat explicandũ ex his, quæ pertinent ad disputationem dialecticam instituendam: nempe Locus; ex quo desumenda sint probabilia argumenta vel syllogismi. Explicatis namq; & cognitis hujusmodi locis, facilè erit cuique argumenta probabilia invenire, quibus in disputationibus uti possit. Et licet usus locorum, ad quamcunq; scientiam pertineat; secundum applicationem ad propriam materiam: eorum tamen explicatio, ad solam spectat dialecticam; cujus proprium munus est methodum præbere omnibus scientiis, ac disciplinis, ad disputationem instituendam.

23 Locus autem, ex quo eruuntur argumenta, dividitur in Intrinsecum, & Extrinsecum. Locus intrinsecus, vocatur ille; qui ad substantiam rei pertinet, vel substantiam ejus comitaturi. Quæ ad substantiam pertinent sunt hæc, Definitio, Genus, Differentia, aut pars aliqua rei, ut Materia, & Forma; vel partes integrantes, ut Caput, Manus, aut Brachium. Quod verò comitatur substantiam aut est Totum: quod ideo comitari dicitur substantiam rei, quia includit partes, aut descriptio ipsius re, aut Proprium rei, aut Accidens, aut Subjectum illius. unde loci intrinseci, tantum sunt nouẽ. Definitio Genus, Differentia, Partes, Totum, Descriptio, Proprium, Accidens, & subjectum.

Locus extrinsecus, dicitur ille; qui non est in ipsa re, nec ab ea procedit, sed ex aliquo intrinseco desumitur. Locus autem extrinsecus dividitur, in Eum, qui habet aliquam affinitatem cum ipsa re: & in Eum, qui habet aliquam repugnantiam cum ea. Loci extrinseci habentes affinitatem, sunt. Conjugata, Similia, Causæ extrinsecæ, nempe Efficiens, Finalis: Effectus extrinsecus, Majus, Manus Auctoritas Divina, vel humana. Loci vero extrinseci repugnantes, sunt Cõtraria, Disparata, & Dissimilia. Unde loci extrinseci undecim sunt, quos si cum nouẽ intrinsecis conjungamus, inveniemus locos omnes tam intrinsecos, q ã extrinsecos viginti tantũ esse: quos sigillatim, brevissimè tamen explicabimus: Ut ratio singulorũ intelligatur, & sensus eorum reddatur facilis.

Locus primus à Definitione.

24 FRequens usus est hujus loci à Definitione, in disputationibus, ex eo, quod essentiam definiti continet, & cum eo convertitur. Unde fit, ut plures propositiones universales deduci possint ex ea, quæ vocantur Maximæ, & quasi capita sub quibus plures particulares desumuntur, ad instituendos syllogismos dialecticos. Et si quæstio proposita, circa quã disputatur, sit absoluta; possumus assumere in argumentatione, definitionem subjecti, aut prædicati, aut utriusque: ex quibus deducuntur Maximæ, affirmativæ, & negativæ. affirmativæ sunt, Quidquid convenit definitioni, convenit definito: & quidquid potest convenire definitioni, potest cõvenire definito, & alie similes. Negativę, Quod non convenit defi-

bitioni, non convenit definitio: & Quod non potest convenire definitioni, non potest convenire definitio. Exempli gratia. Si proposita quæstio disputanda sit, An dialectica sit necessaria ad alias scientias comparandas? Subjectum hujus quæstioni est dialectica. Prædicatum verò necessarium. Possumus ergo uti definitione Dialecticæ, sic argumentantes: Scientia docens argumenta conficere, necessaria est ad alias scientias comparandas: sed dialectica est scientia docens argumenta confiecre: ergo necessaria est ad alias scientias comparandas. Et secundum eandem proportionem, possumus uti definitione necessarii, quod est prædicatum quæstionis, atque etiam definitione, simul subjecti, & prædicati.

Si verò quæstio sit comparativa, nempe, An necessitas ad alias scientias, magis conveniat dialecticæ, quam cæteris artibus? uti possumus definitione subjecti, atq; etiam prædicati, vel utriusq; deducendo ex eis Maximas quasdam, similes superioribus, cũ his adverbiis magis, & minus. Ut si dicamus, cui magis convenit definitio magis convenit definitum: & cui minus convenit definitum, & sic de cæter s.

Secundus locus à Genere.

25 EIsdem fere modis uni possumus loco à genere. Nam propter necessariam connexionem, quam habet cum speciebus, deducuntur ab hoc loco plures Maximæ, ex quibus instituere possumus argumenta: ut sunt istæ, Quidquid essentialiter convenit generi: etiam convenit essentialiter speciebus: & Quod repugnat generi, repugnat etiam speciebus. sicque de aliis, juxta modos arguendi à definitione explicatos. Et ad hunc locum generis, reducitur locus Speciei, qui similem habet connexionem cum individuis: & ideo non additur alter locus à specie, sed eædem fere maximę deduci possunt, atque à genere: & eodem modo debent applicari ad formanda argumenta à specie.

Tertius locus à differentia.

VAlde similis est locus à differentia, duobus præcedentibus à definitione & à genere. Nam duplex est differentia, Subalterna: & Atoma. Et si subalterna sit, de eisdem speciebus prædicatur ac genus: & eandem habet connexionem intrinsecas cum eis. Quare eædem maximæ, ex ea deduci possunt, ac ex genere. Si verò sit Atoma, cum definitione convenit in duobus. Primo. In eo, quod intrinseca est speciei. Secundò, Quia cum ea convertitur. Unde similes etiam Maximæ ex ea deduci possunt, ac deducuntur ex definitione, & eisdem modis applicari debent ad syllogismos dialecticos, conficiendos.

Quartus locus à partibus.

26 PArtes sunt in triplici differentia: Subjectivæ, ut species respectu generis. Essentiales, ut materia, & forma: aut genus, & differentia: & Integrantes, ut caput, manus, & brachium. Et ex his, Quædam sunt necessariæ, ad constituentiam totius, sine quibus esse non potest: ut caput, cor, & similes, Aliæ non sunt necessariæ, sed sine illis esse potest: ut manus, digitus, pes. Et à primis potest deduci argum. à secundis deduci non potest. quia neque inferunt consistentiam totius, nec eam tollunt. à partibus plures Maximæ deduci possunt, propter necessariam connexionem: quam habent cum toto, & cum eis totum: ut sunt istæ: Quod necessariò comitatur partem, necessariò etiam debet cometari totum: & Quod repugnat parti, etiam repugnat toti. Et hæc accipiuntur ex parte subjecti propositæ quæstio. Aliæ verò possunt sumi,

mi, ex parte prædicati, ſecundum proportionem.

Quintus locus à Toto.

27 TOtum duplex eſt. Aliud univerſale, quod eſt univerſale prædicatum reſpectu inferiorum, quæ ſunt partes ejus ſubjectivæ: ut genus reſpectu ſpecierum: & terminus diſtributus ſigno univerſali, ut omnis homo, reſpectu particularium, quæ ſub eo continentur. Et ab hoc toto ad ejus partes, ſumuntur omnia arg. quæ fiunt à ſuperiori ad inferius negativè: & in ſummulis ſunt manifeſta. Aliud eſt totum eſſentiale aut integrale, ut homo, equus, domus. Et ab hac toto deduci poſſunt plures Maximæ, & ex eis confici plures ſyllogiſmi: ut, Poſito toto, neceſſe eſt poni omnes partes neceſſarias. Unde valet argumentum à poſitione totius ad poſitionem cujuſcunque partis neceſſariæ. & etjam, Ablato toto, neceſſe eſt auferri aliquam partem neceſſariam. Unde valet argumentum, negatione totius ad negationem alicujus partis neceſſariæ ſub diſtinctione, ut ſi deficit domus, aut non eſt fundamentum, aut non eſt tectum, aut non eſt aliqua alia pars neceſſaria.

Locus ſextus à Deſcriptione.

28 DEſcriptio eſt definitio, quam appellare ſolent deſcriptum: quia non explicat eſſentiam rei, nec per genus, & differentiam traditur, ſed per propriam paſſionem: convertibilem tamen eum re deſcripta: ut animal, aptum ad ridendum, cum homine, & ideo omnes Maximæ, quæ ex definitione deducuntur, ex deſcriptione deduci poſſunt, & eodem modo applicari ad ſyllogiſmos conſtituendos. Et quod de deſcriptione dicitur, de definitione, quid nominis, intelligi debet, cùm concertatur etiam cum re, non tamen de etymologia nominis, quia ſæpè contingit, diverſa eſſe, id à quo nomen impoſitur, & illud quod ſignificat, quare non poteſt argumentum firmum duci ab etymologia ad rem ſignificatam.

Locus ſeptimus à Proprio.

PRoprium eſt, Quod non judicat, quid eſt eſſe rei: ſoli autem ineſt, & converſim prædicatur: ut definit Ariſt. cap. 4. 1: lib. quaſi dicat, propriam paſſionem, non pertinere ad quod quid eſt, ſeu rei eſſentiam, converti tamen cum ea, ſicut definitio convertitur cum definito. Et ideo iiſdem fere modis, eadem fere argu. deduci poſſunt à proprio, atq; à definitione, quia Cui convenit definitio, convenit propria paſſio: &, Cui non convenit propria paſſio, nec definitio convenit. Et ſicut bene colligitur, Rem eſſe perfectiorem, quo perfectiorem definitionem habet: Ita quo perfectiorem habet paſſionem, cum hæc procedat ab aſſentia, tanquam à propria cauſa.

Locus octavus ab Accidente.

29 ACcidens eſt, quod adeſt & abeſt ſubjecto, præter corruptionem ejus: ut definit ibidem Ariſt. Sed hæc definitio, ſolum videtur convenire accidentibus vere inhærentibus, quæ ideò vocantur intrinſeca, nihilominus etiam alia quæ ſolum videntur extrinſecam denominationem ſignificare, ſub nomine accidentis hoc loco debent intelligi, ut dextrum eſſe, vel ſiniſtrum parietem, aut viſum vel intellectum eſſe, quia in modi denominandi, ſimilia ſunt accidentibus intrinſecis. Ab accidente, deduci poſſunt plures Maximæ, & ab his plura arg. Ut, Si accidentia prædicati non conveniunt ſubjecto, non cohærebit prædicatum ſubjecto: quo arg. viſus videtur B. Petrus, Actor. 2. probans diſcipulos non fuiſſe ebrios, quia tempus illud tertiæ horæ diei, non erat conveniens e-

brietati, & ideo, nec discipulis; cum eadem hora eis imponeretur ebrietas. Et benè probatur, Aliquem non occidisse alterum; si probatur eo tempore, quo occisus est, in eodem loco occisionis non fuisse; sed alibi.

Locus nonus à Subjecto.

DE subjecto inhæsionis, intelligitur locus iste, cui inhærent accidentia non de subjecto prædicationis, cui potest prædicatum essentialiter convenire, & ideo merito numerantur inter locos intrinsecos. A subjecto possunt deduci Maximæ istæ; & similes. Cui repugnant accidentia, etiam repugnat subjectum: ut si alicui repugnat intellectus, etiam anima, & si repugnant corporea accidentia; etiam repugnabit corpus. Ubi subjectum est, ibi debent esse accidentia: & Ubi non sunt accidentia, nec est, subjectum & Motis nobis moventur omnia, quæ sunt in nobis. id est, accidentia. Et ex his, & aliis Maximis, multa possunt effici arg. à loco subjecti, & isti sunt omnes loci intrinseci. Sequuntur extrinseci.

Locus decimus, & primus inter Extrinsecos à Conjugatis.

30 CONjugata dicuntur voces, quæ sub diversa terminatione, eandem formam significant, atq; participant: & propterea quasi iĕ jugum ducere videntur; ut Justus, Justitia, & Justè: & omnes casus, per quos variatur idem nomen: & verbum. Ad hæc reducuntur alia; quæ eandem formam significant; licet diversæ omnino sint voces, ut Justus, & Studiosus: quæ ita se habent; quantum ad rem significatam, sicut justitia, & justus. Ex his deducuntur istæ Maximæ & similes. Quæ dicuntur de uno conjugatorum: sub etiam modo, & cum debita variatione, dicuntur de alio: ut si Philosophius est sciens; Philosophia erit scientia: & de quo dicitur unum conjugatorum, dicitur etiam suo modo alterum. Et ex his, ac similibus propositionibus possunt fieri multa argumenta à conjugatis.

Locus 11. à Simili.

SImilia sunt: quę participant eandem formam: ut omnia alba. Ad quæ reducuntur, quæ habent eandem proportionem, ut auriga, & dux; quia similem curam ei, quam habet auriga in suo curru; debet habere dux, in exercitu. Ad similia etiam reducuntur æqualia, & ab eis deducuntur Maximæ plures, pro argumentis instituendis, similes huic: Cygnus disgregat visum ergo etiam paries albus. Sed semper debet fieri in his argumentum à ratione formali similitudinis; & non ab aliis materialibus, quæ habere possunt similia non est enim bonum argu. si dicamus. Cygnus est avis, ergo etiam paries albus est avis.

Locus 12. à Causa.

31 QUadruplex est causa, Finalis, Efficiens, Materialis, & Formalis. Verum locus iste, cum sit extrinsecus, solam Finalem, & Efficientem complectitur, non materialem, & formalem; quæ cùm sint partes rei Intrinsecæ; potius ad locum partium pertinebunt. Causa finalis est, cujus gratia operatur efficiens, & producit affectum: & causa efficiens, à qua effectus procedit. Maximæ, quæ ex eis deduci possunt, similes sūt his: posita causa, necessariò ponitur effectus: quæ intelligitur de causa actuali, & sufficienti, & Non posito effectu, non ponitur causa: quæ simili modo intelligitur. Verum quæ ad naturam, & proprietatem harum causarum pertinent in 2. lib. Phys. à nobis explicantur.

Locus 13. ab effectu.

VAlde similis est locus iste prædenti: quia eædem Maximæ, à causa, & effectu deducuntur: & idem est modus arguendi in eis: ut à positione effectus ad posi-

poſitionem cauſa. v.g. Si dies eſt, ſol eſt in noſtro hemiſphœrio. Ablato effectu, auferetur cauſa, ut, non eſt dies, ergo nec ſol eſt in noſtro hemiſphœrio. Sed intelliguntur iſtæ, & aliæ ſimiles, de cauſis neceſſariis, & ſufficientibus.

Locus 14. *à Majori & 15. à Minori.*

32 SImiliores ſunt duo iſti loci, à majori, & minori, & ideo de illis ſimul loquendum eſt. A majori, ſumitur hæc Maxima. Quod poteſt efficere majus, poteſt efficere minus, & à minori hæc. Quod non poteſt efficere minus: nec poteſt efficere majus. Sed utraque debet intelligi, de majori & minori, ejuſdem conditionis. Nam ſi diverſæ rationis ſint, non valebit argumentum. v.g Angelus poteſt intelligere, quod eſt majus, ergo poteſt ambulare, quod eſt minus. Quia diverſæ conditionis ſunt intelligere, & ambulare. Item, Non poteſt ambulare, ergo nec intelligere.

Locus 16. *& 17. ab Authoritate Divina & Humana.*

33 TEſtimonium fide digni, cui fides inititur, vel de extrinſecum eſt rebus teſtificatis vel creditis, ut ex ſe eſt manifeſtum. Unde locus ab authoritate fide digni maximè extrinſecus eſt. Sed ſi fit ab authoritate Divina, infallibilem veritatem tribuit rei, quia cum deus ſit ſumma, & prima veritas, non poteſt, falli, & cum ſit ſumma bonitas, fallere non poteſt. Unde quæ Deus teſtificatur, ea infallibilem veritatem habent, & tales ſunt res noſtræ fidei, quas propter Divinam authoritatem credimus, & argumenta Theologica, ab hoc præcipuè loco deducuntur.

Ab humana verò authoritate aut teſtimonio, non adeo firmum arg. deduci poteſt. Sed valet plurimum, ad explicandus res divinę fidei. Nam licet ſacri Doctores, homines fuerint, tamen expoſitio ſacræ Scripturę, quam omnes, vel plures eorum adferunt (etiam ſi diſſentiat unus, vel alter) maximam facet fidem, quia non eſt credendum, permiſiſſe D. ũ eos in hac re decipi, ad quos pertinet Scripturam exponere, & expoſitam aliis tradere. Valet etiam multum in rebus quę dependent ex libera hominum voluntate, ut ad impoſitionem, & ſignificationem nominum, quia nominibus utendum eſt, ut plures utuntur. Præterea in rebus, quæ per ſenſus evidenter cognoſcuntur, atque etiam in his, quæ ad hiſtoriam pertinent, quæ innititi debent evidentiæ alicujus, ut plurimum per ſenſus habitæ, ex qua ita contigiſſe, credunt alii. Sed non ita valet in his quæ cognoſcuntur per diſcurſum, in quibus præcipuum locum ratio tenet: quanquam adhuc in his multum valeat communis ſenſus omnium. Semper ergo ducitur argumentum probabile, ab authoritate humana, & quo plures ſunt, qui aliquid teſtificantur, eo efficacius argumentum deducitur. Negativè tamen non eſt ab authoritatæ humana arguendum, quaſi probetur, rem non ita eſſe, quia à nemine narratur, quia non eſt neceſſarium ſcripta fuiſſe omnia.

Locus 8. *& 10. ab Oppoſitis, & Repugnantibus ſeu Diſparatis.*

34 NOn multum differunt duo iſti loci, ab Oppoſitis & Repugnantibus, ſeu Diſparatis. quia eadem ferè argumenta ab utriuſque deducuntur. Oppoſitio quadruplex eſt, ut in poſt prædicamentis diximus. Contraria; quæ eſt inter Album, & Nigrum. Contradictoria, Inter album, & Non album. Privativa. Inter cæcum, & videns, & Relativa Inter Patrem & Filium. Et in contradictoriè oppoſitis Maxima hæc, ſemper eſt vera. Quod cui convenit unum non poteſt convenire alterum. & Cui non convenit unum, neceſſariò convenit alterum. quia immediata

diata eſt eorum oppoſitio. Et idem eſt in privativè oppoſitis, non quidem abſolutè, ſed circa ſubjectum aptum ut, Cui convenit cæcitas, non poteſt ſimul convenire viſus, nec: Cui convenit viſus, poteſt ſimul convenire cæcitas. Et ſi viſus non convenit, neceſſe eſt convenire cæcitatem: & ſi non convenit cæcitas, neceſſe eſt viſum convenire. In contrariis vero valet arg. ab affirmatione unius, ad negationem alterius: ut, eſt album ergo non eſt nigrum. Sed non valet à negatione unius, ad negationem alterius: non eſt album: ergo eſt nigrum, quia oppoſito contraria, non eſt immediata. Et ſimilia argumenti deduci poſſunt, à repugnantibu, aut deſpiratis, quorum exempla ſatis ſunt manifeſta.

Locus 20. à diſſimili.

DIſſimilia appellantur, quæ, diverſam habent formam, aut naturam, ut albedo, & dulcedo: album, & nigrum: homo, & leo: ad quæ revocantur ea, quæ licet eandem formam habeant, non tamen in eodem gradu, ſed diverſo: qualia ſunt, calidum ut unum, & calidum ut octo. Et ab utriuſq; deſumi poſſunt argumenta. Quia, quæ uni conveniunt non poſſunt convenire alteri. Sed ſemper ſunt accipienda formaliter, hoc eſt, in quantum diſſimilia in natura, vel gradu: & non ſecundum alias rationes materiales, in quibus manifeſtum eſt, poſſe convenire. Et hæc annotaſſe ſufficiat, circa librum Topicorum.

PRO LIBRIS ELENCHORVM.

Tractatus de ſyllogiſmo Sophiſtico.

DUo agit Ari. in duobus libris Elenchorum, ut univerſali diviſione, totum hoc opus comprehendamus. Explicat naturam ſyllogiſmi Sophiſtici, & partium ejus, ex quibus componitur tanquam objectum proprium. Deinde locos omnes enumerat, ex quibus fallacia argu. deducentur; aut occaſionem ſumunt: qui ſũt fallacię, tam in dictione, quam extra Dictionem. Nos vero ea, quæ ad fallacias pertinent, ad ſummulas remittentes, in quibus copioſè explicantur, aliquid de natura ſyllogiſmi ſophiſtici dicemus; qua intellecta, quidquid in preſenti opere tradit, de eo Ariſt. aliqua ſaltem ratione percipi poſſit.

Quidnam ſit ſyllogiſmus Sophiſticus, & quotuplex: & an verus ſit ſyllogiſmus, vel non?

SYllogiſmus Sophiſticus ſi etymologiam nominis ſequamur, idem ſignificat ac ſyllogiſmus ſapientis, cum σοφὸς ſapiens, uſu tamen philoſophiæ ſcholæ factum eſt, ut jam non ſyllogiſmus ſapientis, ſed decipientis, aut decipere volentis per eum intelligatur. Quia per Sophiſtam, non jam verum ſapientem, ſed eum, qui ſapiens videri vult, omnes intelligunt. Definitionem, & Diviſionem ſyllogiſmi ſophiſtici tradit Ariſtoteles 1. lib. top. cap. 1. Sed ut tria illa, quæ de eo conſiderari poſſunt, commodius explicentur à diviſione incipiendum eſt.

Dividit autem Ariſtoteles, ſyllogiſmum ſophiſticum: in tria membra, & primum ita definit. Litigioſus autem eſt ſyllogiſmus ex his quæ videnter probabilia, non ſunt autem. Secundum verò, his verbis. Et qui ex probabilibus, quidem aut ex his, qua videntur probabilia, eſt apparens. Et paulò inferius, de utroq; in particulari loquens aſſerit. Primum, eſſe verum ſyllogiſmum. Secundum, non verum ſed apparentem,

rentem. Poſtremum membrum; vocat paralogiſmum: & ait eum eſſe,qui aſſumit propoſitiones proprias alicujus ſcientiæ: quæ ut ab ea ſcientia aſſumuntur neceſſariæ ſunt: ſed ut ab eo aſſumuntur,ſolum apparent neceſſariæ,& ſunt falſæ. Et talis eſt ſyllogiſmus iſte: Lineæ ductæ ab eodem puncto,in idem punctum, ſunt æquales: Corda, & arcus ducuntur ab eodem puncto: ergo ſunt æquales. Syllogiſmus iſte conſtitutus eſt in materia geometriæ, ſed majorem propoſitioneem ſic accipit geometria: Omnes lineæ rectæ,ductæ ab eodem puncto, in idem punctum ſunt æquales. Et ſic vera eſt,ac neceſſaria: ſed cùm accipiatur in illo ſyllogiſmo, ſine illa voce;recta,apparet quidem neceſſaria; quia apparet eadem: ſed falſa eſt,& valde diverſa,ut conſtat,& ideo procedit ex propoſitionibus illius ſcientiæ apparentibus neceſſariis,non tamen verè neceſſariis,ſed falſis.

3 Ex his autem tribus ſyllogiſmis, primus,qui dicitur Litigioſus, & tertius, qui dicitur Paralogiſmus, conveniunt in eo, quod uterque ſervat formam ſyllogiſticam, cum in Figura,& modo conſtituatur: unde ex hac parte non peccat: ſed differunt in his, ex quibus procedunt. Quia prior ille procedit ex his, quæ apparent probabilia; ſed probabilia non ſunt: paralogiſmus vero,ex neceſſariis, ac propriis alicujus ſcientiæ, ſed quæ nec ſunt neceſſaria, nec ad illam ſcientiam pertinent, ſed ſunt falſa. Secundus verò; quia etiam litigioſus vocatur, in utroque differt ab aliis duobus. Nam primo non ſervat formam ſyllogiſmi,ſed peccat in ea: & ideo dixit de eo Ariſtoteles eſſe litigioſum ſyllogiſmum. Nec verè eſſe ſyllogiſmum: hoc eſt, non habere veram formam ſyllogiſmi;ſed ſolum apparentem.

Ex his intelligitur. Primum & tertium, veram habere formam ſyllogiſmi;& ideo veros eſſe ſyllogiſmos. Nam procedere ex apparentibus,aut etiam ex falſis,non tollit veram formam ſyllogiſmi: Secundum vero non eſſe verum ſyllogiſmum,ſed apparentem;& tales ſunt omnes,qui regulas ſyllogiſmorum non ſervant: ſed vel ex medio æquivoco procedunt; vel non diſtributo; vel ex negativis præmiſſis: aut alios defectus patiuntur circa formam.

4 Secundò intelligitur. Hos tres ſyllogiſmos, eſſentialiter eſſe diverſos: quia vel differunt ratione formæ ſyllogiſticæ: vel ex parte præmiſſarum. Ex parte quidem formæ, differt ſecundus à primo, & tertio: & cum differentia ex parte formæ ſit eſſentialis;evidens eſt,differre eſſentialiter ab eis. Tandem primus,& tertius, licet conveniant in forma ſyllogiſtica, & quaſi generica, differunt tamen in forma ſpeciali,ex modo concludendi deſumpta. Nam primus procedit,& concludit ex his quæ ſolum apparent probabilia. Tertius verò,ex his;quæ apparent neceſſaria, ideo primus & tertius differunt tanquam veræ ſpecies ſyllogiſmi. Secundus vero;non differt ab eis,tanquam vera ſpecies,quia cùm non habeat veram formam ſyllogiſmi,nec vera ſpecies ejus eſſe poteſt: ſed ſolùm ſecundum apparentiam. Unde duo illi, ſunt ſyllogiſmi ſimpliciter; iſte verò non, niſi ſecundum quid: quia ſolam habet apparent, jam ſyllogiſmi;eo modo quo homo pictus,ſolam habet apparentiam hominis: differt ergo ab eis analogicè.

Quocirca intelligitur tertio,diviſionem ſyllogiſmi ſophiſtici in hæc tria membra eſſe Analogi inanalogata, verum reſpectu duorum membrorum; nempe primi & tertii, eſſe generis in ſuas ſpecies & ideo Ariſt. non definivit omnes una definitione,ſed diverſis;ſimul dividens ſyllogiſmũ ſophiſticum, in hæc tria membra: & ſingula definiens,propriis definitionibus.

Quarto intelligitur. Generalem divi-

sionem syllogismi; in demonstrativum, Dialecticum, & Sophisticum, esse divisionem generis in suas species, si sophisticus solum sumatur pro eo, qui non peccat in forma, quo pacto primum, & tertium solum comprehendit. Nam solùm hoc modo sumptus, vera species syllogismi est, subalterna tamen; cum in duas alias species dividatur. Tertius verò syllogismus, non est species vera syllogismi, cum forma careat, sed solum secundum apparentiam. Unde si sophisticus sumatur, prout omnes tres comprehendit; eadem divisio generalis ex parte ejus, erit analoga, cum unum membrum comprehendat, quod non est syllogismus, nisi secundum quid.

6 Præter hanc divisionem syllogismi in tria illa membra; quæ essentialis est, dividitur divisione accidentali, in duo membra, secundum duos diversos effectus, vel fines, quos per eum intendere potest sophista, Primus finis est, ostentare scientiam, & aucupari gloriam, & tunc dicitur syllogismus sophisticus tantum, vel litigiolus, quia sophista per eum, non tam intendit disputationem instituere, quam litem, aut litigium verbisque fallacibus litigare, ut videatur his fallaciis convincere respondentem, & ideo sapiens haberi, in opinione vulgi. Secundus finis est, periculum facere, vel experimentum sumere de scientia alterius; & tunc dicitur syllogismus Tentativus.

Deinde dividitur etiam accidentaliter, in quinque alia membra, secundum quinque in convenientia, ad quæ sophista intendit deducere respondentem. Et inconvenientia hæc, solent vocari metæ, vel termini, quasi ad illa; tantum ad metam, scopum, vel finem suæ disputationis, alium deducere intendit.

7 Prima est meta Redargutionis. Quãdo respondens cogitur, vi syllogismi apparentis negare; quod prius concesserat, vel concedere, quod negaverat. Secunda, est meta falsi. Quando cogitur aliquid aperte falsum concedere; ut quod ipsemet non sit homo, illo syllogismo; Quod ego sum; tu non es; Ego sum homo, ergo tu non es homo. Tertia est meta inopinabilis, seu Paradoxa. Quando cogitur concedere rem aliquid, in opinabilem à sapientibus, vel opinione vulgi inauditam: quamvis fortè non sit falsa: Quarta est meta Solœcismi. Quando aliquam incõgruam locutionem compellitur concedere.

8 Quinta dicitur meta, Nugationis. Quando cogitur ad inutilem repetitionem ejusdem rei, aut ad aliam minus ornatam locutionem, per quam nugari videatur, ut si cogatur dicere; nasum, esse nasum curuum, aut simum. Et hæc de syllogismo sophistico annotasse sufficiat: ex quibus cognoscemus naturam ejus atque etiam quot species, & membra habeat, & quotnam ex membris ejus, sint veri syllogismi, quotque non veri, sed solum apparentes. Fallaciæ verò omnes; quæ sunt quasi loca, ex quibus varii syllogismi fallaces deduci possunt; satis sunt in Summulis explicatæ, & ideo, non putamus enumerationem & explicationem singularem, in hac parte repetendam.

FINIS TOTIUS LOGICÆ.

INDEX CAPITVM, DVBIORVM, ET QVAESTIONVM, QVÆ in utraque parte Logicæ continentur.

PRIMA PARS.

QVÆSTIONES PROOEMIALES.

Qvæstio 1. Vtrum Logica sit necessaria. fol. 1
Qu. 2 Vtrum Logica sit scientia. 3
Qu. 3. Vtrum Logica utens sit scientia. 5
Qu. 4. Vtrum Logica sit unus simplex habitus. 8
Qu. 5. Vtrum Logica sit scientia practica, & speculativa. 13
Qu. 6. Quod sit obiectum dialecticæ: Vtrum modus sciendi realis, vel ens rationis. 18

CAP. I.

Prophyrii, cum expositione textus. Quæst. Universalia. 25
Qu. 1. Vtrum Vniversalia sint in rebus. 25
Qu. 2. Quænam sit essentia, & natura universalium. 27
Qu. 3. An detur in rebus ante operationem intellectus unitas formalis minor numerali. 29
Qu. 4. An universale sit in rebus ante operationem intellectus. 35
Qu. 5. Perquam operationem intellectus fiat universale. 37
Qu. 6. Vtrum universale Logicum fiat per simplicem comparationem naturæ cum individuis 43
Qu. 7. An universale sit univocum respectu prædicabilium, & verum genus eorum. 45
Qu. 8 An universale sit adæquatum obiectum libri prædicabilium, vel potius prędicabile 47
Qu. 9. An prædicabilia sint quinque vel plura, aut pauciora. 49

TRACT.

De natura entis rationis. 53
Dub. 1. An ens rationis sit. ibid.
Dub. 2. Quid sit ens rationis. 54
Dub. 3. Quotuplex est ens rationis. 56
Dub. 4. Per quam potentiam fiat ens rationi 58
Dub. 5. An entia rationis fiant ab intellectu divino, vel angelico. 60
Dub. 6. Ad quam scientiam pertineat agere de ente rationis. 62
Dub. 7. Quonam modo ens rationis reducatur ad ordinem prædicamentalem. ibid.

TRACT.

De modo, quo prędicationes fiant in concretio, & abstractu primarum, & secundarum intentionum. 63
Dub. Abstractum superius prædicetur de abstracto inferiori. 65

CAP. II.

De genere, cum expositione textus. 70
Qu. 1 Quodnã sit definitũ definitionis generis. 71
Qu. 2. An definitũ proprium ejusdem definitionis sit natura realis, quæ denominatur genus, vel secunda intentio generis à qua denominatur. 73
Qu. 3 An definitio generis sit quidditativa, vel descriptiva. 76
Qu. 4. Vtrum genus includat differentia, & species actu, vel solum potentia. 78
Qu 5. Vtrum genus prædicetur de specie tanquam totum, vel etiam ut pars illius. 81
Qu. 6. An modus prædicandi in quid separet genus à differentia. 84

CAP III.

De specie, cum expositione textus. 85
Qu. 1. Vtrum species fuerit definita à Porphyrio duabus vel tribus definitionibus 86
Qu. 2. Vtrum species subjicibilis, ut subjicibilis, sit universalis 88
Qu 3 An species possit conservari in unico individuo, & genus in unica specie 91
Qu 4 Vtrum definitio postrema speciei illis speciebus conveniat: quæ unum tantum individuum habere possunt 93
Qu. 5. An species distinguatur à genere per illas particulas suæ definitionis prædicari de pluribus differentibus numero 97
Qu. 6. An detur una ratio communis atque realis individuorum, quæ definiatur per secundam definitionem individui 100
Qu. 7. An secunda intentio individui per primam definitionem individui definita sit una 203

CAP. IV.

De differentia, cum expositione textus: 105
Qu. 1. Vtrum prima divisio differentiæ in communem propriam, & propriissimam sit sufficiens 106

Quæstio 2. An divisio differentiæ in communem propriam, & propriſſimam ſit generis in ſpecies, aut analogi in analogata 109
Quæstio 3. An verum ſit, genus ſumi à materia, & differentiam à forma, & quo modo intelligendum. 112
Quæſt. 4. An compoſitio ſpeciei ex genere, & differentia; ſit realis, vel tantum rationis. 115
Quæstio 5. Vtrum differentia ſuperior includatur in inferiori, & de illa prædicetur. 121
Quæstio 6. An differentia ſemper & neceſſario ſit perfectior genere, quod contrahit. 125
Quæstio 7. An ſecunda definitio differentiæ poſſit convenire ultimis differentiis. 127

CAPVT V.

De proprio, cum expoſitione textus. 129
Quæſt. 1. An proprium ſolum quarto modo acceptum conſtituat quartum prædicabile, vel etiam ſecundum alios tres modos. 130
Quæſt. 2. An proprium ſit univerſale, aut quartum prædicabile reſpectu ſpeciei, vel individuorum. 131

CAPVT VI.

De accidenti cum expoſitione textus. 153
Quæstio 1. An accidens ſit univerſale, & reſpectu quorum id habeat. 136
Quæstio 2. An divisio accidentis, in accidens ſeparabile, & in ſeparabile; ſit bona. 137
Quæstio 3. An definitiones accidentis, intelligantur à Porphyrio, de inhærentia reali accidentis in ſubiecto, vel ſecundo intentionaliter de affirmatione, & negatione. 138
Qu. 4. An prima definitio accidentis ſit bona. 139
Qu. 5. An inhærentia aptitudinalis, ſit de eſſentia accidentis. 141
Proœmium in prædicamenta, Ariſt. 144
De inſcriptione hujus libri. ibidem
De inventore artis prædicamentalis. ibidem
De fine hujus operis. ibidem
An de vocibus, vel de rebus agatur in prædicamentis. ibid.
De objectio hujus operis. ibid.
De modo procedendi, & ordinatione hujus operis cum cæteris partibus Dialecticæ. 145
Ad quam ſcientiam pertineat, de prædicamentis agere. ibid

CAPVT I.

De æquivocis, univocis, & denominativis cum expoſitione textus. ibid.
Qu. 1. Vtrum definitio univocorum conveniat denominativis. 146

TRACTAT.

De nominum Analogia. 148
Quid ſit analogia. ibid.
Quotuplex ſit analogia. 149
An neceſſe ſit rem, vel conceptum ſignificatum nomine analogi, intrinſece ſolum reperiri in principali analogato; in cæteris vero, ſolùm per extrinſecam denominationem. 154
An conceptus formalis analogorum, ſit unus, & abſtractus ab analogatis: vel multiplex, & ab eis an abſtrahi poſſit. 155
Secunda pars quæſtionis, de unitate conceptus objectivi analogorum. 156
Quonam modo conceptus analogi contineat analogata. 162
An ens ſit univocorum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, aut analogum, & qua analogia. 167
An ſaltem ens completum ſit univocum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis completi. 170
An ens ſit univocum reſpectu aliquarum rerum ejuſdem prædicamenti, vel diverſorum prædicamentorum. 171
An ens ſit analogum comparatum ad ens creatum & increatum, vel ad Deum, & creaturas. 173
Qua analogia dicatur ens reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, atque etiam reſpectu Dei, & creaturarum. 174
Vtrum accidens ſit univocum ad novem prædicamenta, ſit accidentium vel analogum. 176
An neceſſe ſit accidens eſſe genus, ſi ſit univocum. 181
An ſaltem reſpectu aliquorum accidentum, aut prædicamentorum, poſſit eſſe accidens univocum. 182

CAPVT II.

De diviſione eorum quæ dicuntur, & ſunt cum expoſit. text. 183

CAPVT III.

De regulis prædicamentorum eſſentialium, cum expoſit. text. ibid,
Qu. unica. An genera non ſubalternatim poſita, poſſint habere aliquam differentiam communem. 184

CAPVT IV.

Continens diviſionem incomplexorum in decem prædicamenta, cum expoſit text. 188
Qu. 1. Ex quibuſnam rebus per ſe componatur prædicamentum. ibid.
An, & quomodo individua ponantur in prædicamento. 194
Quonam modo res infinitæ ponantur, aut excludantur à prædicamento. ibid.
Qu. 2. An res ſint ponendæ in prædicamentis ſub nominibus abſtractis, vel concretis. 195
Qu. 3. An neceſſe ſit prædicamenta diſtingui realiter aut ex natura rei, vel ſufficiat diſtingui ratione. 199
Quæſtio 4. Vtrum prædicamenta ſint decem, ita ut

ut nec plura esse possint, nec pauciora. 202

CAPVT V.

Continens prædicamentum substantiæ, cum expositione text. 204

Quæst. 1. Quodnam sit supremum genus prædicamenti substantiæ. 207

Qu. 2. Vtrum Deus ponatur in prædicamento substantiæ. 209

Qu. 3. Vtrum Angeli, & corpora cœlestia sint in prædicamento substantiæ. 211

Qu. 4. Qualisnam sit divisio substantiæ in primam, & secundam univocam, vel analogam. 214

Qu. 5. Quod sit formale definitum definitionis primæ substantiæ. 218

Dubium 1. Circa comparationes primarum, & secundarum substantiarum. 220

Dubium 2. Circa tertiam proprietatem substantiæ. 222

Dubium 3. Circa quartam proprietatem substantiæ. 224

Dubium 4. Circa ultimam proprietatem substantiæ. 226

CAPVT VI.

Continens prædicamentum quantitatis, cum expositione text. 229

Qu. 1. In quonam sit ponenda essentialis ratio quantitatis, 231

Qu. 2. Vtrum linea, Superficies, & Corpus sint tres species distinctæ quantitatis continuæ. 235

Qu. 3. Vtrum tempus sit vera species quantitatis continuæ. 239

Qu. 4. An locus sit species quantitatis continuæ, distincta à superficie. 244

Qu. 5. An motus sit species quantitatis continuæ. 247

Qu. 6. An numerus sit species quantitatis discretæ. 249

Qu. 7. An forma numeri sumenda sit ab ultima unitate, vel ab omnibus. 254

Qu. 8. An numerus prædicamentalis non solum reperiatur in corporibus, sed etiam in rebus spiritualibus. 258

Qu. 9. An oratio sit vera species quantitatis. 259

In quonam sit ponenda quantitas orationis. 261

Qu. 10. An si daretur linea, superficies, aut corpus, vel alia quantitas actu infinita, collocaretur in hoc prædicamento. 263

An numerus infinitus esset in prædicamento. 265

Qu. 11. An quantitas sit res distincta à substantia corporea, & cæteris accidentibus absolutis. 266

CAPVT VII.

Continens prædicamentum ad aliquid, cum expositione text. 268

Qu. 1. An ad aliquid vel relativum constituat speciale prædicamentum. 270

Qu. 2 An ad aliquid sit speciale genus entis realis 271

Quæst. 3. Quodnam sit supremum genus prædicamenti ad aliquid. 275

Qu. 4. An definitio relativorum, tradita ab Arist. ex propria sententia sit bona. 277

Qu. 5. Vtrum omnes relationes, pertineant ad prædicamentum ad aliquid. 281

Qu. 6. An species relationis prædicamentalis à termino sit accipienda. 284

An filio correspondeat duplex relatio, una in patre, & alia in matre, vel eadem in utroque parente. 287

Qu. 7 An terminus relationis, sit formaliter absolutus, ut formaliter relativus. 288

An unum relativum possit, & debeat definiri per alterum. 294

Qu. 8. An unum relativum, ordinetur ad duos terminos ejusdem speciei, per eandem, vel diversas relationes. 296

Qu 9. An entis realis ad non ens, aut ad ens rationis, detur relatio realis. 299

Qu. 10 An aliqua relatio prædicamentalis fundetur proximè in substantia. 303

Qu. 11. An una relatio realis, possit esse fundamentum alterius. 306

Qu. 12. Vtrum relationes secundi generis fundentur in potentia, vel in actione. 310

Qu. 13. An relationes tertii generis sint reales, & prædicamentales. 313

Qu. 14. An relatio distinguatur realiter à fundamento vel solùm ratione. 316

Dub. De separatione relationis à fundamento. 319

Dub. 1. An relationi conveniat habere contrarium. 320

Dubium 2. An relativa suscipiant magis & minus 321

CAPVT VIII.

Continens prædicamentum qualitatis cum expositi. text. 323

Qu. 1. An qualitas sit supremum genus hujus prædicamenti, & diversæ qualitates, enumeratæ ab Arist. diversæ species ejus. 324

Qu. 2. An habitus, & dispositio distinguantur specie. 326

Qu. 3 Vtrum naturalis potentia, & impotentia, sint species qualitatis distinctæ. 330

Qu. 4. De his, quæ pertinent ad passionem, & passibilem qualitatem. 333

Dub. 1. An passio, & passibilis qualitas, sit vera species qualitatis. ibid.

Dub. 2. An passio, & passibilis qualitas, sint diversæ species, vel una tantùm. 335

Dub. 3 An passiones animæ pertineant ad hanc speciem qualitatis. 337

Dub 4. An objecta omnium ſenſuum externorum, ut objecta eorum ſunt, pertineant ad hanc ſpeciem qualitatis 339
Quæſt. 5. Quid per Formam, & Figuram intelligat Ariſt. & an ſint diverſæ ſpecies qualitatis, vel eadem 341

CAPVT IX.

De Prædicamento Actionis & Paſſionis 343
Quid actio & paſſio ſit ibidem
Quot, & quæ genera, & ſpecies habeant actio, & paſſio 344
Quot, & quæ ſint proprietates actionis, & paſſionis ibidem

CAPVT X.

De cæteris prædicamentis 345

Prædicamentum Quando 346
Quot, & quæ habeat genera, & ſpecies hoc prædicamentum 346
Quot, & quas proprietates habeat hoc prædicamentum ibidem
Prædicamentum Vbi *ibidem*
Quid ſit Vbi, aut in quo conſiſtat ratio formalis ejus 348
Quot, & quæ habeat genera, & ſpecies, ubi 349
Quot, & quas proprietates habeat ubi ibidem

Prædicamentum Situs *ibidem*
In quo conſiſtat formalis ratio hujus prædicamentum 350
Quot, & quæ ſiunt genera, & ſpecies Situs 351
Quot, & quæ ſint proprietates hujus prædicamenti ibidem
Prædicamentum habere 352
Quot, & quæ ſint genera, & ſpecies habere 352
Quot, & quæ ſunt proprietates hujus prædicamentum ibidem
Qu. 1. An habere ſit aliquid intrinſecum, & inhærens, vel in ſola denominatione extrinſeca conſiſtat 353
Quæſtio Generalis pro omnibus ſex ultimis prædicamentis 355
An ratio formalis eorum conſiſtat in aliquo intrinſeco, & formaliter inhærenti, vel in ſola denominatione extrinſeca 355

CAP. XI.

De oppoſitis, cum expoſit. text. 359

CAPVT XII.

De modis prioris, cum expoſit. text. 360

CAPVT XIII.

De modis ſimul, cum expoſit. text. 361

CAP. XIV.

De ſpecibus motus, cum expoſit. text. *ibidem*

CAP. XV.

De modis habere, cum expoſit. text.

SECVNDA PARS.

Quæſtiones & dubia de interpretatione
Proœmium totius operis 363
Quodnam ſit objectum hujus operis ibidem
De loco quem hoc opus obtineat inter cæteras partes dialecticæ, & diviſione ejus 364

CAPVT I.

Cum expoſitione textus 365
Qu. 1. An voces ſignificent conceptus & res, atque ſcripturæ voces ad placitum, conceptus vero naturaliter res 366

CAPVT II.

De nomine, cum expoſitione textus 369
Qu 1. An bene definiatur nomen per vocem. ibid
Qu. 2. An nomen definiatur per vocem tanquam per verum genus 371
Qu. 3. An verum ſit nomen ſignificare ad placitum, ut in definitione dicitur 372
Qu. 4. An verum ſit, partes nominis ſeparatas, non eſſe ſignificativas 373
Qu. 5. An nomen infinitum, omnino ſit excludendum à definitione 375
De modo ſignificandi nominis infiniti 376
De quibuſnam dicatur nomen infinitum in propoſitione 377
An tranſcendentia nomina poſſint infinitari. 378
An nomina infinita ſint enumeranda inter abſoluta, vel inter connotativa ibidem
An nomen infinitum dicatur univocè de entibus & non entibus, vel analogicè 380

CAPVT III.

De verbo, cum expoſitione textus *ibidem*
Qu. 1. An verum ſit, verbum conſignificare tempus 381
Qu. 2. An verbum ſit vera pars propoſitionis 384
Qu. 3. An verbum infinitum poſſit collocari in propoſitione 387

CAPVT IV.

De enunciatione, cum expoſitione textus 389
Quæſt. 1. An in definitione orationis, definiatur oratio in univerſali, ut perfectam, & imperfectam ſimplicem & compoſitam comprehendit 390
Quæſt. 2 An enunciatio ſit ens reale, vel rationis 391
Qu. 3. An enunciatio quidditativè ſit definita ab Ariſt. per veritatem & falſitatem 392
Qu. 4. An enunciatio mentalis ſit una ſimplex qualitas 393
Qu. 5. An diviſio enunciationis, in affirmativam, & negativam, ſit generis in ſpecies, vel analogi in analogata 396

INDEX.

Qu. 6 An divisio enunciationis in simplicem, & compositam, sit generis in species, vel analogi in analogata 396

CAPVT V.

De modo oppositionum. 399

CAPVT VI.

De oppositione, & veritate enunciationum de futuro contingenti cum expositione textus ibidem

Qu 1. An singulares enunciationes de futuro contingenti, habeant veritatem aut falsitatem determinatam 406

De priori resolutione 407

An effectus contingens, quando est, sit necessarius, vel adhuc contingens ibid.

Proœmium hujus operis ibidem

De inscriptione hujus operis ibidem

Quodnam sit objectum hujus operis 408

Divisio totius operis ibidem

CAPVT I.

Cum expositione text. 409

CAPVT II.

Cum expositione text. 410

Notabile circa literam 411

Notabile 2. ibidem

Notabile 3. 412

CAPVT III.

Cum expositione textus ibidem

Dubium 1. Circa conversionem propositionum de necesse 414

An vera sit secunda Regula conversionis universalis affirmativæ, & particularis affirmativæ, de necesse ibidem

Dub 2. An bene probaverit Aristot. regulas conversionis propositionum de necesse. 415

Circa convertionem propositionum de modo contingenti ibidem

Notabilia 3. ibidem

Notabile unicum circa conversionem propositionum de possibili & impossibili 419

CAPVT IV.

Cum expositione textus ibidem

Quid sit figura, & quotuplex, & quid modus 420

An præter tres figuras enumeratas ab Aristot. addenda sit quarta 421

CAPVT V.

Cum expositione textus. 422

CAP. VI.

Cum expositione textus 426

Traditur ars inveniendi medium: ad conficiendos syllogismos, & probandum quodlibet genus propositionum 427

De posteriori resolutione. 429

Proœmium totius operis ibid.

Quodnam sit subjectum hujus operis ibid.

Dignior em esse hanc partem dialecticæ cæteris omnibus ostenditur ibidem

Finis hujus operis, & titulus, seu inscriptio ejus explicatur 430

Explicatur quem locum obtinere debeat opus hoc inter cæteras partes dialecticæ 432

Quare dicatur judicativa hæc pars posterioristica, pars verò topica inventiva 433

Modus procedendi, & divisio totius operis ibid.

CAP. I.

Cum expositione textus 434

Qu. 1. An de omni, & sola cognitione intellectiva, intelligatur universalis propositio Aristotelis 436

Qu. 2. An de subjecto sit præsupponenda actualis existentia 439

Qu. 3. An de subjecto præcognoscendum sit quid rei, vel solum quid nominis 440

Qu. 4 An præcognitiones de subjecto, passione, & principio, haberi debeant ante demonstrationem, vel etiam in demonstratione ipsa 442

Qu 5 An assensus conclusionis fiat ex assensu præmissarum, aut principiorum in genere causæ efficientis, vel solum materialis 443

Qu. 6. An assensus principiorum includatur formaliter in assensu conclusionis 445

Qu 7 An habito assensu præmissarum, assentiatur intellectus conclusioni in eodem instanti 449

Qu 8. An habitis assensibus præmissarum liberum sit intellectui assentire conclusioni, vel necesse sit assensum ejus habere in eodem instanti 450

CAPVT II.

Cum expositione textus

Qu 1. An secunda definitio demonstrationis sit bona 456

Qu. 2 Quotuplex sit propositio per se nota, & an omnis immediata sit appellanda per se nota 457

Qu. 3. An nuda definitio sit principium, quod vocatur positio 461

Qu 4 An principia demonstrationis sint magis vera, quam conclusio: & universalites, una propositio, an possit esse verior altera 462

Qu. 5. An semper sit necessarium, utramque præmissam demonstrationis, certiorem esse conclusione 465

CAP. III.

Cum expositione textus 469

Qu 1. An demonstratio debeat procedere ex necessariis 471

Qu. 2. An demonstratio debeat constare ex propositionibus de omni, per se, & universaliter 474

Quæst. 3. Quidnam significetur per terminum universaliter; & an conveniat propositionibus superio-

superiorum de inferioribus, vel solum his quæ sunt in terminis convertibilibus. 487

CAP. X.

Cum expositione text. 480

Qu 1. An demonstratio procedens à causa remota sit, quia, ut propter quid. 482

Qu 2. An divisio demonstrationis in demonstrationem, quia, & propter quid, sit generis in species, vel analogi in analogata. 484

TRACT.

De subalternatione scientiarum. 490

Quid nomine scientiæ subalternantis, & subalternate intelligatur. ibid.

Quidnam sit subalternatio scientiarum. 491

An subalternatio scientiarum explicata, sit possibilis, vel sola imaginatione excogitata. 492

An subalternata scientia, existens sine subalternante, sit vera scientia, vel potius opinio. 494

An subalternata scientia, inter proprios limites, demonstret propter quid, vel solum quia. 496

CAPVT XXVI.

Cum expositi. text. 500

TRACT.

De habitu Principiorum. 502

An præter intellectum, & species intelligibiles detur habitus principiorum. ibid.

Quidnam sit habitus principiorum. 503

An habitus principiorum sit naturalis, vel acquisitus ab intellectu, per proprios actus. 504

An habitus principiorum sit idem secundum speciem, pro omnibus principiis, vel diversus pro diversis. 506

TRACT II.

De habitu scientia. 508

An præter habitum principiorum, ponendus sit pro conclusionibus alter habitus, distinctus qui appellatur scientia. ibid.

An evidentia pertineat ad essentiam scientiæ. 510

An scientia sit de singularibus, de contingentibus & entibus per accidens. 513

An de ente per accidens, possit dari scientia. 515

An de casualibus, & fortuitis detur scientia. 516

TRACT III.

De opinione, & fide humana. 516

Quidnam sit opinio, & quid fides humana. ibid.

An formido sit de intrinseca ratione opinionis & humanæ fidei. 517

An opinio possit esse simul cum scientia, de eadem propositione, & in eodem intellectu. 518

Selecta ex libris Topicorum. 523

De fine, ac divisione horum librorum. ibid.

Quodnam sit objectum hujus operis, & ordo ejus, cum cæteris partibus dialecticæ explicatur. 524

Quid sit prædicatum dialecticum, & quotuplex. ibid.

Quid sit, & quotuplex problema dialecticum. 527

Quidnam sit propositio dialectica, & quotuplex, & quomodo distinguatur à problemate. 528

Quid sit, & quotuplex propositio probabilis. 529

Quidnam sit syllogismus topicus, aut dialecticus. 530

Enumeratio, atque explicatio locorum ex quibus deducuntur argumenta probabilia, pro disputatione ineunda. 532

Pro libris Elenchorum. 536

TRACT.

De syllogismo Sophistico. ibid.

Quidnam sit syllogismus Sophisticus, & quotuplex: & an verus sit syllogismus, vel non. ibid.

INDEX RERVM NOTABILIVM, QVÆ IN VTRAQVE PARTE DIALECTICÆ CONTINENTVR.

Litera c. caput. Litera q. quæstionem. Litera n. numerum. Litera t. tractatum denotat.

Abstractum de concreto nullo modo pradicatur, tractatu de pradicament. num. 13.

Abstractum generis de abstracto differentia non pradicatur, neque è converso, ibidem

Abstractum superius de abstracto inferiori: pradicatur ordine physico, non vero metaphysico, tract. de pradicament, num 13

Abstractum superius de abstracto inferiori, in secundis intentionibus pradicatur, tract. de pradic. n 18

Abstractio alia simplex, alia composita, c 6 de accident q 2 nu 1

Abstracta physica accidentium ad pradicamenta pertinent, c 4 de incompl. q 2, nu 27.

Ascensus.

Ascensus pradicamentalis per collectionem generum, & specierum, descensus vero per divisionem fit, c 3 de specie, nu 3.

Assensus.

Assensus præmissarum sunt causa materialis & efficiens conclusionis, c 1 de post resolut q 5 n 27

Assensus præmissarum formaliter includuntur in assensu conclusionis, c 1 de poster. resolut q 6 n 33

Assensus conclusionis in eodem instanti ex assensibus præmissarum sequitur, c 1 de posteriori resolut q 7 nu 38

Assensibus præmissarum positis, potest intellectus suspendere assensum conclusionis, c 1 de poster. resolut q 8 n 43

Assensus principiorum ex cognitione terminorum habetur, tract. de hab. princ. n 22.

Accidens.

Accidens in concreto constituit quintum prædicabile per ordinem ad subjecta, à quibus sola ratione distinguitur, c 6 de acci. q n 5

Accidens primo intentionaliter sumptum, inseparabile, & inseparabile dividitur, c 6 de accid. q 2 num 8

Accidens per adesse, & abesse secundum inhærentiam realem definitur, cap 6 de accid q 3 nu 12

Accidens dupliciter sumitur pro accidente prædicabili, & prædicam, c 6 de accid. q 4 nu 15

Accidentis aptitudinalis inhærentia est essentialis, c 6 q 5 nu 19

Accidens tam extrinsecis accidentibus, quàm intrinsecis substantia, analogum est, tract de analogia num 78.

Analogia.

Analogia est proportio inter multa eadem nomine significata, tract de analog nu 12

Analogum medium tenet inter æquivocum, & univocum ibid

Analogum efficere non sufficit proportionalitatem etiam per nomen significata tract de anal. nu 18 & 22

Analogum habet conceptum vocis unum, tractat de anal nu 26

Analogum non dicitur unius conceptus rei, sed multiplex tract de anal nu 28

Analogum aliud cujus significatum formaliter reperitur in omnibus: aliud cujus solùm in principalioribus, & extrinsecè, tract. de anal num 30

Ab analogatis, quæcunque illa sint, non est abstrahibilis simpliciter communis conceptus, tract de analog nu 31 & 40

Analogum immediatè significat analogata: quæ actu confuse continet, tra de anal nu 43

INDEX

Analogum quo modo verificetur de singulis analogatis, tract de anal. nu 45

Analogum prædicatur de analogatis prædicatione formali secundum quid, superiora & simpliciter æqualia, tract de analog. nu 46

Analogum prædicatur de analogatis; ut dicunt inter se attributionem, tract de anal. nu 51

Analogum habet unitatem secundum quid, quæ sufficit ad divisionem, tract de anal. nu 52

Analogi divisio simpliciter, est vocis; secundum quid rei, ibidem

Ad efficiendum nomen analogum, sufficit attributio multorum ad unum, etiam ad significatum per nomen tract de anal nu 79

Concretum.

COncretum tam essentiale, quam accidentale, de inferiori, vel æquali concreto prædicatur, tract de prædic. nu 15

Concretum accidentale, resultans ex natura accidentali, & ex modo inhærendi in subjecto est unum per se, & prædic c 4 de incompl. qu 2 nu 24.

Compositio.

Compositio Metaph. in Deo non reperitur, c 4 de diff. q 4 num 33

Compositio Metaph. ex conceptibus objectivis fit, c 4 de diff. q 9 nu 16

Compositio realis petit extrema realia, & realiter distincta, c 4 de diff q 4 nu 23.

Conceptus.

Conceptus significant naturaliter, voces vere, & scriptura, ad placitum, c 1, de interp qu 1, nu 5.

Complexa.

Complexa non pertinent ad prædicamentum, c 4 de incompl qu 1, nu 16.

Dialectica.

DIalectica non dividitur propriè in naturalem & acquisitam, qu 1, proœm nu 1

Dialectica ad alias scientias perfectè comparandas est necessaria; non vero ad quemodocunque, qu 3 proœm nu 2.

Dialectica docens est scientia, qu 2, proœm nu 4

Dialectica dividitur in docentem, & utentem, qu 3. proœm nu 5

Dialectica utens, ut utens, non est scientia, nec habitus à docente distinctus, qu 3, proœm nu 6

Dialectica est unus simplex habitus quoad speciem, & numerum, q 4. proœm nu 11

Dialectica habet modum, & finem componendi, & resolvendi q 5, proœm nu 14

Dialectica modum speculandi & componendi, sub ratione superioris formaliter continet, qu 5, proœm nu 15

Dialectica formaliter est scientia speculativa, & practica, qu 5, proœm nu 16.

Deus, & Angeli.

Deus, ut Deus est, ad nullum prædicamentum per se & reductivè pertinet, c 5, de substantia, qu 2, num 14 & 15

Angeli & corpora cœlestia, per se, pertinent ad prædic. substantia, c 5 de substantia, qu 3, nu 18

In Angelis non reperitur compositio ex materia & forma, reperitur tamen ex potentia & actu reali, ea 5, de substantia, qu 3, nu 19 & 20

In Angelis datur compositio Metaphysica, ibid.

Demonstratio.

Demonstratio ex necessariis debet procedere, c 4, de post resol. qu 1, nu 5

Demonstratio qualibet propter quid, debet constare propositionibus de omni, & per se: solum autem perfectissima de propositionibus universalitur, ea 4 de posterior resolut qu 2, nu 15

Demonstratio quia, & propter quid, in hoc differunt, quod illa à causa remota, & inadæquata procedit, hæc vero à proxima, & adæquata, ea 10, de poster resol. nu 1

Demonstratio in communi genus est ad demonstrationem quia, & propter quid, c 1, de poster. resolut. qu 2 num 12

Demonstratio utramque præmissam necessario certiorem conclusione continet. 2. de poster. resol. qu 5, num 34

Differentia.

Differentia in communi, in propriam & propriissimam adæquatè dividitur, c 4, de differentia qu 1, nu 5

Differentia primo instanti naturaliter sumpta, ad prædicta membra est analoga, c 4, de diff. q 2, nu 9 & 12

Differentia ex perfectiori gradu naturæ, quàm genus similitur, c 4, de diff. q 3, nu 17

Differentia à genere distinguitur ratione ratiocinata, ca 4, de diff. qu 4, nu 29

Differentia alia superior, alia inferior, cap 4, de diff qu 5, num 34

Differentia inferior materialiter superiorem includit, non vero formaliter, cap 4, de differentia, qu 5, nu n 35

Differentia qualibet proficior est genere quod contrahit, ca 4, de diff. qu 6, nu 45

Differentia superior solùm per secundam definitionem definitur, ca 4, diff qu 7, nu 50.

Ens rationis.

ENS rationis est materia proxima Logicæ, qu 6 proœm, nu 17

Ens rationis, aliud quod directè fit, ab intellectu, aliud quod indirectè, qu 9, proœm nu 17

Ens rationis indirectè factum ab intellectu est objectum Logicæ, qu 6. nu 27
Ens rationis se habet ad modum formæ inhærentis tract de ente rationis, nu 4
Ens rationis aliud quod habet fundamentum in re: aliud quod non habet, tract. de ente rationis, nu 7
Ens rationis cum fundamento aliud negatio, aliud privatio, relatio aliud, tract. de ente rationis, nu 8
Entia rationis habentia fundamentum in re, solum fiunt per operationem intellectus reflexam, tract. de ente rat. num 8
Entia rationis, alia per primam, alia per secundam, alia per tertiam operationem intellectus fiunt, tract de ente rat num 8
Entia rationis, nec divinus, nec angelicus intellectus efficit. tract de ente rat. nu 11
Ens rationis consideratur à Logica, ut est denominatio ab intellectu attributa naturæ, tract. de ente rat. num 11.

Enunciatio.

Enunciatio universalis negativa in seipsam, universalis affirmativa in aliam particularem, particularis affirmativa in se: particularis negativa in nullam convertitur, ca 3. de priori resol. nu 8 & 11
Enunciationes de modo contingenti sumpto pro possibili, faciunt sensum copulativum, c 3. de priori resol. num 16
Enunciationes de modo possibili & contingenti opponuntur propositionibus de necessè, ca 3. de priori resol num 17
Enunciatio mentalis, vocalis, & scripta formaliter sunt entia rationis, ca 4. de Interp q 2. nu 31
Enunciationis essentia est prædicari unum de alio, c 4. de Interp qu 5. nu 35
Enunciatio genus est ad affirmantem, & negantem, c 4 de Interp. qu 5. nu 38
Enunciationes singulares de futuro contingenti, continent determinatam veritatem, aut falsitatem, ca 6. de Interp. qu 1 nu 42.

Ens reale.

Ens per accidens ex duplici ente in actu constat. tract 2. de hab & scient nu 39
Ens per accidens, aliud ex entibus casu concurrentibus aliud ex naturaliter componitur & aliud ex non ordinatis, aliud ex ordinatis & solum de hoc ultimo datur scientia, tract. de hab. & scient. nu 39 & 40
De ente fortuito in communi considerato scientia potest dari, tract. 3. de opin. & fide nu 41
Ens reale analogum est ad substantiam, & accidens, tract. de anal. nu 56
Ens completum, adhuc est analogum ad substantiam & accidens completum, tract. de anal. nu 61
Ens comparatum, ad res ejusdem prædicamenti est idem cum genere supremo illius, & univocum, tract. de anal. nu 64
Ens comparatum ad substantiam finitam & infinitam analogum est, tract. de anal. nu 67
Ens dicitur de substantia, & accidente, & de Deo & creaturis, analogia solum attributionis, tra. de anal. num 70

Genus.

Genus duplicem habet acceptionem realem, ca 2. de gen. nu 1
Genus definitur, in quantum est species universalior, ca 2. de gen. qu 1. 2 5
Genus prædicari de pluribus descriptivè definitur, ca 2. de gen. qu 3 nu 13
Genus est definitum, ut natura ordinata ad secundum intentionem, ca 2 de gen. qu 3 nu 14
Genus dupliciter potest considerari, & ut pars, & ut totum, ca 2 de gen qu 4 nu 19
Genus continet oppositas differentias in potentia, per quas contrahitur, ca 2. de gen. q 4 nu 19
Genus prædicatur de specie ut totum potentiale, ca 2 de gen. qu 5 nu 24
Genus distinguitur à differentia, per prædicari in quid, ca 2 de gen qu 6 nu 26
Genus non prædicatur immediatè de individuis generis, ut genus, bene tamen ut species, de specie, qu 5 num 24
Genus habet significatum materiale adequatum, & inadequatum, c 2 de gen. qu 2 nu 10
Genera subalternatim posita ea sunt, quorum unum subalterno collocatur, & ambo sub 3 ca 3. prædicament. essent. qu 1 nu 3
Genera subalternatim posita possunt habere differentiam communem divisivam, qua vero non sic sunt posita, nullam habere possunt, ibid nu 5.

Habitus.

Habitus acquisitus per demonstrationem quia, & propter quid, etiam circa eandem rem specie differunt, ca 10 de post resolut qu 2 nu 26
Habitus principiorum præter intellectum, & species intelligibiles datur. tract. de hab principiorum, num 8
Habitus principiorum practicorum & speculativorum, specie differunt, tract. 1 de hab. principiorum, num 20
Habitus principiorum, & scientiarum, etium circa eandem scientiam specie distinguuntur, tract 2. de hab. princ. nu 25.

Individuum.

Individuum per collectionem proprietatem primo intentionaliter definit, ca 3 de specie, qu 61, n. 32
Individua, ut talia habent convenientiam modalem ca 3. de specie, qu 6. nu 35.

individuum vagum, non constitutis distinctum praedicabile, sed reducitur ad praedicabile speciei, quaest 9 unica nu 89.

Infinitum.

Infinitum aliud essentiale, aliud accidentale: hoc ad praedicamentum pertinet, non vero illud, cap 4 de incomplex qu 1 nu 18.

Mors.

Mors & corruptio accidentia sunt, aut modum accidentis habent, c 6 de accid. qu 4 n 4.

Motus.

Motus non est species quantitatis, c 6 de quant. qu 5 nu 47
Motus à termino habet successionem, ibid
Motus est entitas incompleta, ibid
Motus sex habet species, c 14 de speciebus motus, n 1.

Modus.

Quot modi unum dicatur altero prius, c 12 de modis hab num 1
Habere septem modis dicitur, c 15 de modis hab. n. 1.

Numerus.

Numerus est unum per se, cap 6 de quant qu 6 num 13
Numerus est species quantitatis distincta à caeteris ibid
Numerus est objectum Arithmetica, inde pendens ab intellectu, c 5 de quant q 6 n 56
Differentia essentialis numeri sumitur ab omnibus unitatibus, ut habentibus specialem rationem quantitatis discretae, c 6 de quan q 7 n 67
In numero, ut toto integrali, forma sumitur ab ultima unitate ut terminabili, cap 6 de quant qu 8 num 68
Numerus rerum spiritualium non est praedicamentalis, c 6 de quant q 9 nu 71
Numerus infinitus non pertinet ad praedicamentum, ca 6 de quant q 10 nunu 85.

Nomen.

Nomen definitur per vocem non significativam tanquam per subjectum, c 2 de Interpret nu 9
Nomen significat ad placitum cap 2 de interp. qu 3 num 11
Nomen infinitum de materiali, res omnes praeter negatam: de formali vero, puram negationem significat, ibidem
Nomen infinitum à ratione veri nominis excluditur, ibidem
Nomina transcendentia possunt infinitari, cap 2 de interpret, qu 5 num 17.

Oratio.

Oratio est species quantitatis discreta distincta ab aliis, c 6 de quant. q 10 n 75
Oratio pertinet ad praedicamentum quantitatis, secundum extensiones syllabarum ordinabiles ab intellectu, ca 6 de quant. q 10 nu 78
Oratio definitur ab Arist. ut comprehendit perfectam, & imperfectam simplicem & compositam, cap 4 de interp. q 1 num 30.

Objectum.

Objectum habet unitatem formalem & materialem q 4 proem nu 11
In omni objecto non est quaerenda eadem unitas, c 6 de quant, q 6 num 68.

Opinio.

Opinio alia, quae ex sola cognitione terminorum, alia quae ex medio probabili habetur tract 3 de opin. & fide, num 43
Opinioni essentialis est formido virtualis, non actualis, tract 3 de sciemia & fide, nu 45
Opinio & scientia secundum habitus: non actu in eodem intellectu, & de eadem re simul esse possunt, tra. 3 de opin. & fide, nu 52.

De sex praedicamentis.

Qua genera, species, & proprietates habeant actio & passio c 9 de actio & passio n 2 & 4
Quid sint, & qua genera, species, & proprietates habeant, quando, ubi & situs, c 10 de 6 praed.
Habere, quot, & qua genera, & species habeant, ibidem num 3
Ratio formalis horum praed. non in sola denominatione extrinseca consistit. c 10 q 1 num 6.

Pars.

Partes nominis compositi separata ab eo, ut partes non sunt significativae, c 2 de interp. q 4 n 13
Posteriori ratione partes objectum est, demonstratio, in proem. de poster. resol. nu 4
Posteriori ratione pars digna est cateris, ibid nu 16
Partes rei, alia physica, alia metaphysica: ex illis nulla ad praedicamentum: ex his solum genus pertinet c 4 de incomplex. 1 q n 12 & 14.

Principium.

Principium aliud dignitas, aliud Positio. c 2 de poster resolut num 5
Principia subalternantis, & subalternatae, scientia, uniuntur ad inferendam conclusionem, c 11 de poste. resol. q 2 nu 41.

Problema, & propositio Dialectica.

Problema dialecticum est interrogatio utriusque partis contradictionis pro lib topic. nu 12

Problema dialecticum, aliud practicum, aliud ſpeculativum: & utrumque dividitur ſecundum particulares ſcientias pro lib topic nu 12 & 13
Problema diſtinguitur à propoſitione dialectica in hoc: quod illa per modum compoſiti, hæc per modum ſimplicis quæſtionis interrogat pro lib top. nu 15
Propoſitio dialectica quatruplex eſt, generis, ſpeciei, proprii, & accidentis, ibid
Propoſitio ſub univerſali ratione ſumpta ſolum dicit enunciationem: quæ ſi in ſyllogiſmo demonſtrativo ponatur, principium appellatur: ſi in dialectico probabilis propoſitio: ſi in ſophico, apparens, pro lib topic num 16
Problema & propoſitio dialectica, adinſtruendam diſputationem formaliter ſervant, ad ſyllogiſmum antecedenter pro lib topic num 20.

Prædicatum.

Prædicata topica quatuor tantum ſunt, pro lib topic. num 5.

Quantum.

QVantum per ſe aliud continuum, aliud diſcretum, cap 6 de quant in textu
Quantitas alia molis, alia virtutis prior conſtituit prædicamentum, c 6 de quant q 1 nu 8
Eſſentia quantitatis molis, eſt habere partes extra partes ſecundum magnitudinem, ibid
Quantitatis continuæ ſunt ſpecies: linea ſuperficies & corpus, inter ſe diſtincta, c 6 de quant q 2 num 22 quarum linea longitudinem, ſuperficies latitudinem, corpus profunditatem ſolum de formali dicunt, ibidem
Quantitas diſtinguitur realiter à ſubſtantia, c 6 de quant q 11 num 86.

Qualitas.

Qualitas in communi, ut propriè denominat ſubſtantiam qualem: eſt ſupremum genus prædicamenti qualitatis, c 8 de qual q 1 nu 7
Sub genere qualitatis habitus, & diſpoſitio ſpecie diſtinguuntur, c 8 de qual q 2 nu 14
Potentia, & impotentia non ſunt ſpecies diſtinctæ qualitatis, ſed una, c 8 de qual q 3 nu 24
Qualitas univocè dicitur de paſſione & paſſibili qualitate, quæ non ſunt diverſa, ſed eadem ſpecies, c 8 de qual q 4 num 30 & 33
Paſſionis anima ſecundum formalem, & materialem rationem pertinent ad prædic. qualitatis, c 8 de qual q 4 num 37
Ad prædicamentum qualitatis objecta ſenſuum exterminorum, ſub diverſis rationibus pertinent, c 8 de qua q 4 num 46
Sub qualitate, forma, & figura, una tantum ſunt ſpecies, c 8 de qual q 4 nu 52.

Relatio.

RElatio conſtituit ſpeciale prædic. ca 8 de ad aliq q 1 num 8
Relatio ſecundum conceptum communem, ſubjectum abſolutè reſpicit: at ſecundum particularem ſubjectum in ordine ad determinum, c 7 de ad aliq. qu 2 nu 16
Supremum genus in abſtracto, eſt relatio in communi, c 7 de ad aliq qu 3 num 25
Terminus rationalis, ſupremi generis, abſtrahit ab abſoluto, & relativo, c 7 de ad aliq. q 3 nu 27
Relatio ſecundum eſſe, imponit in ſubjecto rationem communem, ſecundum eſſe ad particularem, c 7 de aliq. qu 4 num 32
Relativum & relatum ſecundum rem, & rationem idem ſunt, c 7 de ad aliq. q 4 nu 35
Ratio prædicamentalis extra eſſentiam ſubjecti eſt, c 7 de ad aliq. q 5 nu 40
Relativum aliud mutuum, aliud non mutuum, c 7 de ad aliq. q 5 nu 48
Relatio ſumit ſpeciem, à termino, c 7 de aliq. qu 6 num 50
Relationes non mutuæ terminantur ad abſolutum formaliter, mutuæ vero ad relativum formaliter, c 7 de ad aliq qu 7 num 64
Unum relativum per unam numero relationem cum extentione refertur ad plures terminos ejuſdem ſpeciei, c 7 de ad aliq. q 8 nu 80
Relatio prædicamentalis non mutua, non datur entis realis ad ens in potentia, vel entis rationis, c 7 de ad aliq q 9 n 89
Relationes ſimilitudinis, & æqualitatis immediatè fundantur in qualitate, & quantitate, identitatis verò in ſubſtantia, cap 7 de ad aliq qu 10 nu 97 & 99
Relatio formaliter habet eſſe rationem referendi, & materialiter eſſe ejuſdem, vel diverſæ ſpeciei, & primo modo ſumpta non eſt, fundamentum relationis, benè tamen ſecundo, c 7 de ad aliq. qu 11 num 10
Fundamentum proximum relationum ſecundi generis eſt potentia reducta ad actum, c 7 de ad aliq qu 12 num 115
Relationes menſurabiles ad menſuram, & reales, & prædicamentales ſunt, c 7 de ad aliq. qu 13 nu 120
Relatio realis prædicamentalis à ſuo fundamento realiter diſtinguitur, c 7 de ad aliq. q 14 nu 129
Relatio poſito fundamento in utroque extremo per potentiam Dei abſolutam poteſt ſeparari abillis non permanens, ſed deſtructa, c 7 de ad aliqu. qu 14 num 137
Relativa, nec formaliter, nec ratione fundamenti, convenit propria contrarietas, c 7 de ad aliqu. qu 14 num 139

Relationi prædicamentali ratione sui non convenit suscipere magis & minus propriè, nec impropriè bene tamen aliquibus ratione fundamenti, c 7. de ad aliq. qu. 14, nu. 143.

Substantia.

Substantialia sub nominibus conveniù ad prædicamentum pertinent, c 4, de incompl qu. 2, nu 9.
Substantia completa, & finita in communi est supremum genus prædicamenti substantiæ, c 5 de substan. q 1, nu 10.
Divisio substantiæ in primam, & secundam sumitur realiter, & est analogi in analogata, c 5, d. substan. q 4, nu 30.
Definitum formale in definitione primæ substantiæ, est ratio realis communis primis particularibus, c 5, de substant. q 5 nu 39.
Substantia sumpta essentialiter perfectius reperitur in secunda, at secundum proprietatem substantiandi perfectius in prima, quam in secunda, c 5, de substan qu 5, nu 45.
Secundæ substantiæ significant quale quid secundum communem rationem qualitatis, cap 5, de substan. q 5, nu 50.
Substantia privativam, relativam, & contradictoriam oppositionem formaliter habet: contrariam vero virtualiter, c 5, de subst. q 5, nu 54
Suscipere contraria omnibus primis convenit, c 5, de substant. q 5, nu 59 & 64.

Species.

Species subiicibilis, ut talis, non est universalis, c 2, de specie, q 2, nu 10
Species primo resecat genus, quam individua, c 3, de spec qu 2, nu 11
Species nobiliori respectu resecat individua, quàm genus, ibidem
Species, & genus physicè considerata in unico individuo conservari possunt: Logicè vero plura requirunt, cap 3, de specie, q 3, nu 12
Species Metaphysicè sumpta in unico individuo conservatur: genus autem in pluribus speciebus, c 3, de specie, q 3, nu 15
Species quæ unicum tantum individuum habere possunt, non sunt universales, cap 3, de specie. qu. 4. nu 19
Species distinguitur à genere per illas particulas, de pluribus differentibus numero formaliter acceptas, c 3, de specie, qu 5, nu 527.

Scientia.

Scientia de subjecto, non actuali, sed potentiali existentiam potit, c 1, de poss. resol. q 2, nu 16
Scientiarum subalternatio possibilis est, c 1, de poster. resolut. q 2, nu 26
Scientia alia actualis, habitualis alia, q 2, prolog. num 3
Scientia habet unitatem numericam, specificam, & genericam, q 4, prolog. nu 11
Scientia sumit unitatem specificam ab objecto formali & principiis quod idem est, ibidem
Scientia subalternata intra proprios limites non efficit demonstrationem propter quid, c 10, de poster. resol. q 2, nu 37
Scientia & scibile differunt specie ab opinione & opinabili, c 26, de subalt. nu 1
Scientiæ sub universali ratione consideratæ, non est essentialis evidentia, tract. 1, de habitu & scient. nur. 34.

Syllogismus.

Syllogismus in communi ad demonstrativum, dialecticum & sophisticum, pro habente veram formam sumptum, genus est pro lib. Elench nu 5.

Tempus.

Tempus est species quantitatis continuæ, c 6, de quan. q 3, nu 31
Tempus non dicitur tardum aut velox, sed motus c 16, de quant, q 3, nu 32
Tempus est numerus motus secundum qualitatem, non quantitatem, c 6, de quant q 3, nu 33
Tempus est quantum successivum, c 6, de quant. qu 3, num 36
Tempus non accipit complementum essentiale ab intellectu, de quant. q 3, nu 57.

Univoca.

Univocorum definitio denominativè non competit, c 1, de aquivoc & univoc. qu 1, nu 6
Univocum aliud proprium, aliud improprium, ibidem, nu 7.

Universale.

Universalium notitia necessaria est ad prædicamentorum cognitionem, c 1, univer. nu 28
Universale aliud complexum, aliud incomplexum, q 1 univer. nu 28
Universale complexum quadruplex, ibidem
Universale inest in singularibus, à quibus non distinguitur realiter, q 1, univer. nu 31
Universale in utraque definitione secundum potentiam est intelligendum, q 1, univer nu 33
Universalis essentia est esse in multis, passio vero prædicari de multis, q 2, univ. nu 33
Universale fundamentaliter est ens reale, formaliter ens rationis. q 2, univer. nu 36
Universalia secundum essentiam, non secundum existentiam æterna sunt, q 2, nu 37
Unitas naturæ, alia numerica, alia specifica, alia generica: prima illi convenit à parte rei, duæ posteriores per intellectum, qu 3, univer. nu 38

Unitas formalis positiva nec negativa datur à parte rei, q 3 univer. num 45
Universale formaliter non datur à parte rei, hunc tamen finaliter, q 4 univer. nu 54
Universale aliud Logicum, aliud Metaphysicum, illud per comparationem possibilis, hoc per abstractionem agentis fit, q 3 & 6 univer nu 58 & 71
Universale est concretum accidentale, q 7 nu 76
Universale est genus remotum ad quinque Prædicabilia, ibidem nu 28
Universale est objectum li. prædicabilium, q 87 univ num 81
Universalium numerus ex modo quo se habent prædicata ad subjectum, desumitur, q 9 uni nu 83
Universalia sunt species atomæ, q 9 univer. nu 69.

Verbum.

Verbum distinguitur à participio per ultimas particulas definitionis, c 3 de interpret. q 1 nu 10
Verbum substantivum existentiam significat per modum actionis, ibidem nu 21
Verbum est pars formalis enunciationis, c 3 de interp. q 2 nu 25
Verbum tam in propositione, quàm extra inveniri potest, c 3 de interpr. q nu 28.

Veritas.

Veritas ex parte ad quationis una non potest esse major altera, bene tamen ex parte fundamenti, & causarum, c 2 de post. resol. q 4 nu 26.

FINIS.